

Interpretatio in Psalmos

ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΟΥ ΘΕΟΔΩΡΗΤΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΥΡΟΥ ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΨΑΛΜΟΥΣ.

ΠΡΟΘΕΩΡΙΑ.

Ἐμοὶ μὲν πρὸ τῶν ἄλλων θείων λογίων καταθύμιον ἦν τοῦ μεγάλου Δαβὶδ ἐρμηνεύσαι τὴν προφητείαν· ἐπειδὴ καὶ τῆς εὐσεβείας οἱ τρόφιμοι, καὶ ἄστοι καὶ χωρικοὶ, διαφερόντως ταύτη προσέχειν ἐσπουδάκασιν ἅπαντες. Οὐχ ἥκιστα δὲ οἱ τὸν ἀσκητικὸν ἀσπαζόμενοι βίον νύκτωρ ταύτην καὶ μεθ' ἡμέραν διὰ τῆς γλώττης προφέρουσι· τὸν τῶν ὄλων ὑμνοῦντες Θεὸν, καὶ τὰ τοῦ σώματος κατευνάζοντες πάθη. Τῇ γὰρ ἡδονῇ τῆς μελωδίας 80.860 τὴν ὠφέλειαν ἢ θεία χάρις κεράσασα, τριπόθητόν τε καὶ ἀξιέραστον τοῖς ἀνθρώποις διδασκαλίαν προτέθεικε. Καὶ ἔστιν ἰδεῖν τῶν μὲν ἄλλων θείων Γραφῶν ἢ οὐδαμῶς, ἢ ὀλίγα, τῶν ἀνθρώπων μεμνημένους τοὺς πλείστους· τῶν δὲ πνευματικῶν τοῦ Θεοῦ πεσίου Δαβὶδ κρουμάτων πολλοὺς πολλάκις κἀν ταῖς οἰκίαις, κἀν ταῖς ἀγυαῖς, κἀν ταῖς ὁδοῖς ἀπομνημένους, καὶ τῇ τοῦ μέλους ἀρμονίᾳ σφᾶς αὐτοὺς καταθέλλοντες, καὶ διὰ ταύτης τῆς θυμηδείας καρπούμενους τὴν ὠφέλειαν. Διὰ ταῦτα μὲν οὖν πρώτην ταύτην ἐβουλόμην ἐρμηνεύσαι τὴν προφητείαν, καὶ τὴν ἐν τῷ βυθῷ ὠφέλειαν προθεῖναι τοῖς φρονίμοις ἐμπόροις· ἵν' ἄδοντες ὁμοῦ καὶ τὴν διάνοιαν τῶν ἀδομένων ὀρῶντες, διπλοῦν θερίζωνται κέρδος. Ἀλλὰ ταύτην ἡμῶν πέρας λαβεῖν τὴν προθυμίαν οὐκ εἶασαν οἱ τῶν ἄλλων θείων Γραφῶν παρ' ἡμῶν τὰς ἐρμηνείας αἰτήσαντες. Οἱ μὲν γὰρ τοῦ Ἄσματος τῶν ἁσμάτων ἐπήγγειλαν τὴν σαφήνειαν, οἱ δὲ τοῦ ἀνδρὸς τῶν ἐπιθυμιῶν ἐπεθύμησαν διαγνῶναι τὴν προφητείαν· ἄλλοι δὲ τοῦ Θεοῦ πεσίου Ἰεζεκιήλ, καὶ ἕτεροι τῶν δώδεκα προφητῶν τὰς τῇ ἀσαφείᾳ κεκρυμμένας προρρήσεις σαφεῖς αὐτοῖς γενέσθαι καὶ δήλας ἐζήτησαν. Ἐπειδὴ τοίνυν δέδωκεν ὁ τῶν ὄλων Θεὸς, ὁ σοφίζων τοὺς τυφλοὺς, καὶ ἀποκαλύπτων μυστήρια, ὁ δὸς στόμα ἀνθρώπῳ, καὶ ποιήσας δύσκωφον καὶ κωφόν, καὶ βλέποντα καὶ τυφλόν, τούτων αὐτοῦ τῶν θείων λόγων συμπεράναι τὴν ἐρμηνείαν· φέρε τὴν θεῖαν ἐπικαλεσάμενοι χάριν, τὴν ἄγουσαν τυφλοὺς, κατὰ τὴν προφητείαν, ἐν ὁδῷ ἢ οὐκ ἤδεισαν, καὶ τρίβους, ἃς οὐκ ἐπίσταντο, ὁδεῦσαι παρασκευάζουσαν, καὶ τοῖς πάλαι κωφοῖς τὸ τῶν θείων λογίων ἐπαῖειν παρ' ἐχούσαν, καὶ τοῖς ἐν σκότῳ καὶ ὀμίχλῃ διάγουσιν ὀφθαλμοῖς χορηγοῦσαν τὸ βλέπειν, καὶ τῆσδε τῆς προφητείας κατατολήσωμεν. Ἀλλὰ μηδεὶς περιττὸν ἡμῶν τοῦτον ἡγείσθω τὸν πόνον, τῷ καὶ ἄλλοις πρὸ ἡμῶν τήνδε προθεῖναι τὴν ἐρμηνείαν. Διαφόροις γὰρ ἐντυχῶν ὑπομνήμασι, καὶ τοὺς μὲν εἰς ἀλληγορίαν μετὰ πολλῆς χωρήσαντας ἀπληστίας εὐρών, τοὺς δὲ τισιν ἱστορίας τὴν προφητείαν ἀρμόσαντας, ὡς Ἰουδαίοις μᾶλλον τὴν ἐρμηνείαν συνηγορεῖν, ἢ τοῖς τροφίμοις τῆς πίστεως· πανούργου νενόμικα καὶ τούτων κάκεινων τὴν ἀμετρίαν φυγεῖν· ὅσα μὲν ταῖς παλαιαῖς προσῆκεν ἱστορίαις, ταύταις ταῦτα προσαρμόσαι καὶ νῦν· τὰς δὲ περὶ τοῦ Δεσπότη τοῦ Χριστοῦ προρρήσεις, καὶ τῆς ἐξ ἔθνων Ἐκκλησίας, καὶ τῆς εὐαγγελικῆς πολιτείας, καὶ τῶν ἀποστολικῶν κηρυγμάτων, μὴ ἑτέροις ἀναθεῖναι τισιν, ὅπερ Ἰουδαίοις φίλον ποιεῖν κακουργία συζῶσι, καὶ τῆς σφῶν ἀπιστίας ἀπολογίαν ὑφαίνουσιν. Ἰκανὴ 80.861 γὰρ καὶ τῶν πραγμάτων ἢ μαρτυρία ποδηγήσαι πρὸς τὴν ἀλήθειαν τῆς ἐρμηνείας τοὺς ταύτην ἐφιεμένους εὐρεῖν. Οὐδὲ γὰρ χάριν οὐδὲ λίαν ἐπίπονος ἡμῖν ἢ τῆς προρρήσεως ἐρμηνεία· δήλην γὰρ ταύτην ποιεῖ τῶν πραγμάτων ἢ θεωρία. Σπουδάσομεν δὲ ὡς οἶόν τε φυγεῖν μὲν τοῦ λόγου τὸ μῆκος, σύντομον δὲ προθεῖναι τοῖς βουλομένοις τὴν ὠφέλειαν. Πρότερον δὲ γε τῶν ψαλμῶν δηλώσαντες τὸν σκοπὸν, οὕτω τῆς

έρμηνείας ἀψόμεθα. Ἰστέον μέντοι, ὡς ἴδιον προφητείας οὐ μόνον τὰ ἐσόμενα προαγορεύειν, ἀλλὰ καὶ τὰ παρόντα, καὶ τὰ ἤδη γεγενημένα λέγειν· καὶ γὰρ ὁ θεσπέσιος Μωσῆς τὰ πάλαι καὶ πρόπαλαι ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τῶν ὄλων κτισθέντα, καὶ τὸ εἶναι λαβόντα, σαφῶς ἡμᾶς ἐξεπαίδευσεν, οὐ παρ' ἀνθρώπων ταύτην τὴν διδασκαλίαν δεξάμενος, ἀλλ' ἐκ τῆς τοῦ Πνεύματος χάριτος. Προεῖπε δὲ καὶ τὰ παρόντα, ὡς τῷ Φαραῶ τὰς ἐπενεχθείσας παιδείας, καὶ τῷ Ἰσραὴλ τοῦ μάννα τὴν χορηγίαν, καὶ τῶν κρεῶν τὴν μετάληψιν. Προεθέσπισε δὲ καὶ τὰ ἐσόμενα, τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ τὴν παρουσίαν, τὴν Ἰουδαίων διασπορὰν, τὴν τῶν ἐθνῶν σωτηρίαν. Οὕτω καὶ ὁ θεῖος Δαβίδ, μετὰ τοῦτον πρῶτος προφητεῖαν συγγράψας, καὶ τῶν ἤδη γεγενημένων παρὰ τοῦ Θεοῦ τῶν ὄλων εὐεργεσιῶν ποιεῖται τὴν μνήμην, καὶ τὰ μακροῖς ὕστερον χρόνοις ἐσόμενα προσημαίνει. Οὐ μόνον δὲ προαγορευτικοῖς κέχρηται λόγοις, ἀλλὰ καὶ παρὰ νητικῶν καὶ νομοθετικῶν· καὶ νῦν μὲν ἠθικὴν, νῦν δὲ δογματικὴν προσφέρει διδασκαλίαν· καὶ ποτὲ μὲν τὰς Ἰουδαίων ὀλοφύρεται συμφορὰς, ποτὲ δὲ τὴν τῶν ἐθνῶν σωτηρίαν προάδει. Πολλαχοῦ δὲ τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ καὶ τὸ πάθος, καὶ τὴν ἀνάστασιν προθεσπίζει· καὶ τῇ ποικιλίᾳ τῆς προφητείας πολὺν ἄνθρωπον προσέχειν ἐθέλουσι προσφέρει τὴν ἡδὸ νῆν. Τοὺς δὲ ψαλμοὺς οὐχ ἅπαντας αὐτοῦ τινες ἔφασαν εἶναι τοῦ Δαβίδ, ἀλλὰ καὶ ἐτέρων. Ὅθεν καὶ τὰς ἐπιγραφὰς οὕτω νενοηκότες, τοὺς μὲν τῷ Ἰδιθούμ, τοὺς δὲ τῷ Αἰθάμ, ἄλλους δὲ τοῖς υἱοῖς Κορὲ, καὶ ἐτέροις τῷ Ἀσαφ ἀνέθεσαν, προφήτας καὶ αὐτοὺς ἐκ τῆς τῶν Παραλειπομένων ἱστορίας εἶναι μεμαθηκότες. Ἐγὼ δὲ περὶ τούτων μὲν οὐδὲν ἰσχυρίζομαι. Ποίαν γὰρ μοι προστίθησιν ὠφέλειαν, εἴτε τούτου πάντες, εἴτ' ἐκείνων εἴεν τινες, δήλου γε ὄντος, ὡς ἐκ τῆς τοῦ Θεοῦ Πνεύματος ἐνεργείας συνεγράφησαν ἅπαντες; καὶ τὸν θεσπέσιον γὰρ Δαβίδ προφήτην ἴσμεν, κάκεῖνους προφήτας τῶν Παραλειπομένων ἢ ἱστορία καλεῖ. Προφήτου δὲ ἴδιον, τὸ τὴν γλῶτταν ὑπουργὸν παρέχειν τῇ τοῦ Πνεύματος χάριτι, κατὰ τὴν ἐν τοῖς Ψαλμοῖς φερομένην φωνήν, "Ἡ γλῶσσά μου, φησὶ, κάλαμος γραμματέως ὀξυγράφου." Κρατεῖτω δὲ ὅμως τῶν πλειόνων ἢ ψῆφος· τοῦ Δαβίδ δὲ οἱ πλείους τῶν συγγραφέων τοῦ τους ἔφασαν εἶναι. Ἐπειδὴ δὲ καὶ τὰς ἐπιγραφὰς τῶν Ψαλμῶν ψευδεῖς τινες ἀπεκάλεσαν, ἀναγκαῖον ἡγοῦμαι καὶ περὶ 80.864 τούτου βραχέα διεξελθεῖν. Ἐμοὶ δοκεῖ τολμηρὸν εἶναι τὰς ἀνεκάθεν ἐμφερομένας ἐπὶ Πτολεμαίου, τοῦ τῆς Αἰγύπτου μετὰ τὸν Ἀλέξανδρον βασιλεύσαντος, ἀνατρέπειν ἐπιγραφὰς, ἃς οἱ ἑβδομήκοντα πάντες πρεσβύτεροι μετέθεσαν εἰς τὴν Ἑλλάδα φωνήν, ὡς καὶ τὴν ἄλλην ἅπασαν θεῖαν Γραφήν. Πρὸ πενήκοντα δὲ καὶ ἑκατὸν τῆς ἐρμηνείας ἐνιαυτῶν, θεῖας ἀναπλησθεὶς χάριτος ὁ θαυμάσιος Ἐσδρας τὰς ἱεράς ἀνέγραψε βίβλους, ὑπὸ τῆς τῶν Ἰουδαίων ἀμελείας, καὶ τῆς τῶν Βαβυλωνίων δυσσεβείας, πάλαι διαφθαρείσας. Εἰ δὲ κάκεῖνος ὑπὸ τοῦ παναγίου Πνεύματος τὴν τούτων ἀνενώσατο μνήμην, καὶ οὕτοι, μὴ δίχα τῆς θεῖας ἐπιπνοίας, μετὰ πολλῆς συμφωνίας μετήνεγκαν ταύτας εἰς τὴν Ἑλλάδα φωνήν, πρὸς δὲ ταῖς ἄλλαις θεαῖς Γραφαῖς καὶ τὰς ἐπιγραφὰς ἠρμηνεύκασιν· τολμηρὸν οἶμαι καὶ λίαν θρασὺ, ψευδεῖς ταύτας προσαγορεύειν, καὶ τοὺς οἰκείους λογισμοὺς τῆς τοῦ Πνεύματος ἐνεργείας σοφωτέρους ὑπολαμβάνειν. Τοῦτο δὲ δείξει σαφέστερον καὶ ἡ κατὰ μέρος τῶν Ψαλμῶν ἐρμηνεία. Καὶ τὸ διάψαλμα δὲ διαφόρως ἠρμηνεύσαν. Οἱ μὲν γὰρ τῆς τοῦ Πνεύματος ἐνεργείας παῦλαν ὑπὲρ ἔλαβον εἶναι, οἱ δὲ προφητείας ἐναλλαγὴν, οἱ δὲ τοῦ μέλους μεταβολήν. Εἷς δὲ, τῇ τοῦ Ἀκύλα χρησάμενος ἐρμηνείᾳ, τὸ ἀεὶ τέθεικεν ἀντὶ τοῦ διαψάλματος, τῷ ἡγουμένῳ στίχῳ τοῦτο συνάπτεσθαι φήσας. Οἷον ἐν τῷ τρίτῳ ψαλμῷ μετὰ τὸ, "Φωνῆ μου πρὸς Κύριον ἐκέκραξα, καὶ ἐπήκουσέ μου ἐξ ὄρους ἁγίου αὐτοῦ," προσκείμενον εὐρίσκομεν τὸ διάψαλμα. Ὁ δὲ Ἀκύλας οὕτως συνῆψε, "Καὶ ἐπήκουσέ μου ἐξ ὄρους ἁγίου αὐτοῦ ἀεὶ." Καὶ οὕτω δὲ ἐφεξῆς τῷ ἡγουμένῳ στίχῳ συνάπτει, μίαν διάνοιαν ἐργαζόμενος. Ἐγὼ δὲ καὶ τοὺς ἑβδομήκοντα, καὶ τοὺς ἄλλους ἅπαντας τῆς θεῖας Γραφῆς

ἐρμηνευτὰς τῷ διαψάλματι κεκρημένους εὐρίσκων, οὐ δίκαιον ἡγοῦμαι τοσοῦτων μὲν καὶ τοιούτων καταφρονῆσαι, ἐνὸς δὲ μόνου διανοίᾳ πιστεῦσαι. Οὗ δὴ χάριν μέλους ἐναλλαγὴν ὑπολαμβάνω σημαίνειν τοῦ διαψάλματος τὴν γραφήν. Ἐπειδὴ γὰρ χοροὺς συστησάμενος ὁ μέγας Δαβὶδ τῷ Θεῷ τὴν ὕμνω διὰν προσέφερον, οὐκ αὐτῷ χρεῖαν τινὰ πληρῶν, ἀλλὰ τῷ λαῷ προξενῶν ὠφέλειαν, δηλονότι μετὰ τινος ἀρμοδίας καὶ τοὺς χοροὺς ἄδειν, καὶ τοὺς τοῖς ὄργανοις κεκρημένους σύμφωνον παρεσκεύασε παρέχεσθαι τὴν ἠχὴν. Πολλὰς δὲ καὶ τὰ ἄσματα τοῦ μέλους ἔχει μεταβολὰς, καὶ αἱ λύραι δὲ, καὶ μέντοι καὶ κιθάραι, τῶν κρουμάτων ἐναλλαγὰς· ἔστι δὲ καὶ ἐπὶ τῶν αὐλῶν πολλὴν τοιαύτην ἰδεῖν διαφορὰν. Τὸ τοίνυν διάψαλμα δοκεῖ μοι σημαίνειν, 80.865 ὡς ἔφην, τὴν τοῦ μέλους μεταβολήν. Τὸ δὲ ἀκριβὲς τῆς ἐρμηνείας οἶδεν ὁ τοιαύτην τεθεικῶς τὴν ἐπιγραφὴν, καὶ εἴ τις κατ' ἐκείνον τοῦ θείου Πνεύματος τὴν αἴγλην ἐδέξατο. Εἰδέναι δὲ προσήκει τοὺς φιλοπόνως τοῖς Ψαλμοῖς ἐντυγχάνοντας, ὡς τοῦ χρόνου τὴν τάξιν οὐ διασώζουσιν· ἀλλ' οἱ μὲν τὰς πρὸ σφυτέρας περιέχοντες ἱστορίας ἔστιν ὅτε τὴν δευτέραν ἔλαχον τάξιν, οἱ δὲ γε τὰς νεωτέρας, ἐτάχθησαν πρότεροι. Καὶ γὰρ ὁ τρίτος ψαλμὸς τοῦ κατὰ τὸν Ἀβεσσαλὼμ διηγήματος τὴν ἐπιγραφὴν ἔχει, ὁ δὲ γε ἑκατοστὸς τεσσαρακοστὸς πρῶτος τοῦ Σαούλ. Ὅσῳ δὲ προγενέστερα τὰ κατὰ τὸν Σαούλ τῶν κατὰ τὸν Ἀβεσσαλὼμ, παντὶ που δήλον τῷ τὴν ἱστορίαν ἐπισταμένῳ. Οἶμαι δὲ αὐτὸν μὲν τὸν θεῖον Δαβὶδ τοὺς Ψαλμοὺς εἰρηκέναι· τινὰς δὲ τῶν ὕστερον γενομένων τὴν τούτων ποιήσασθαι σύνταξιν. Ταῦτα δὲ ἐπεσημνήαμην, ἵνα μὴ διακόπτω τὴν ἐρμηνείαν περὶ τούτων μεταξὺ γράφειν ἀναγκαζόμενος. Ἐνταῦθα τοίνυν τὴν προθεωρίαν συμπεράναντες, σὺν Θεῷ φάναι, τῆς κατὰ μέρος ἐρμηνείας ἀψώμεθα.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΤΟΥ Α΄ ΨΑΛΜΟΥ.

Ἀνεπίγραφος παρ' Ἑβραίοις. α΄. "Μακάριος ἀνὴρ, ὃς οὐκ ἐπορεύθη ἐν βουλήν ἄσεβῶν, καὶ ἐν ὁδῷ ἁμαρτωλῶν οὐκ ἔστη, καὶ ἐπὶ καθέδρᾳ λοιμῶν οὐκ ἐκάθισεν." Ἐντεῦθεν ῥάδιον συνιδεῖν, ὡς πάλαι παρ' Ἑβραίοις τὰς ἐπιγραφὰς εὐρόντες οἱ τὰς θείας ἡρμηνευκότες Γραφὰς, ταύτας μετέθεσαν εἰς τὴν Ἑλλάδα φωνήν. Τοῦτον γὰρ καὶ τὸν μετ' αὐτὸν ψαλμὸν ἀνεπιγράφους εὐρόντες ἀνεπιγράφους κατέλιπον· οὐ τολμήσαντες τι προσθεῖναι παρ' ἑαυτῶν τοῖς λογίοις τοῦ Πνεύματος. Τινὲς μὲν τοῦ τῶν τὰς ὑποθέσεις τῶν ψαλμῶν συγγραφέων ἠθικὴν τοῦτον ἔφασαν τὸν ψαλμὸν περιέχειν διδασκαλίαν· ἐμοὶ δὲ οὐχ ἦττον δογματικὸς ἢ ἠθικὸς ἔδοξεν εἶναι. Περιέχει γὰρ οὐχ ἁμαρτωλῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀσεβῶν κατηγορίαν, καὶ παραινεῖ τοῖς θείοις λόγοις προσέχειν διηνεκῶς· ἐξ ὧν οὐκ ἠθικὴν μόνον, ἀλλὰ καὶ δογματικὴν ὠφέλειαν καρπούμεθα. Ἀρμοδίως δὲ λίαν ὁ μέγας Δαβὶδ μακαρισμὸν τῆς οἰκείας αὐτοῦ προτέθεικε συγγραφῆς, τὸν ἑαυτοῦ υἱὸν ὁμοῦ καὶ Δεσπότην μιμούμενος, τὸν Σωτῆρα λέγων Χριστόν· ὅστις πρὸς τοὺς ἱερούς μαθητὰς διδασκαλίας ἀπὸ μακαρισμῶν ἤρξατο, "Μακάριοι, λέγων, οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι, ὅτι αὐτῶν ἔστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν." Υἱὸς δὲ τοῦ Δαβὶδ ὁ Δεσπότης Χριστὸς ὡς ἄνθρωπος κατὰ τὴν τῶν ἱερῶν Εὐαγγελίων φωνήν· "Βίβλος γὰρ γενέσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ υἱοῦ Ἀβραάμ." Κύριος δὲ αὐτοῦ καὶ ποιητῆς, ὡς Θεός. Αὐτοῦ γὰρ ἔστιν ἡ φωνή· "Εἶπεν ὁ Κύριος τῷ Κυρίῳ μου, Κάθου ἐκ δεξιῶν μου." 80.868 Μακαρίζει τοίνυν τὸν μήτε τοῖς ἀσεβέσιν ὁδοῦ κοινῶν νωνήσαντα, μήτε βεβαίαν τῶν ἁμαρτωλῶν δεξάμενον τὴν βουλήν· τοῦτο γὰρ διὰ στάσιν ἐκάλεσεν· καὶ τὴν μόνιμον τῶν λοιμῶν φυγόντα διαφθοράν. Τὸ δὲ μακάριος ὄνομα θεία μὲν ὑπάρχει προσηγορία· καὶ μάρτυς ὁ θεῖος Ἀπόστολος βοῶν· "Ὁ μακάριος καὶ μόνος δυνάστης, ὁ βασιλεὺς τῶν βασιλευόντων, καὶ Κύριος τῶν κυριευόντων." Μετέδωκε δὲ καὶ ταύτης τοῖς ἀνθρώποις, ὡσπερ καὶ τῶν ἄλλων, ὁ Δεσπότης Θεός· καὶ γὰρ πιστὸς καλούμενος· "Πιστὸς γὰρ, φησὶν, ὁ Θεός, δι' οὗ ἐκλήθητε εἰς κοινωνίαν τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ." Καὶ ὁ

μακάριος Μωσῆς, "Θεὸς, φησὶ, πιστὸς, καὶ οὐκ ἔστιν ἀδικία ἐν αὐτῷ." Ἐκάλεσε καὶ τῶν ἀνθρώπων πιστοὺς τοὺς ἀναμφί βόλως δεχομένους αὐτοῦ τοὺς λόγους. Οὕτω Θεὸς ὢν καὶ καλούμενος μετέδωκε καὶ ταύτης τῆς κλήσεως τοῖς ἀνθρώποις ὁ μεγαλόδωρος, καὶ βοᾷ· "Ἐγὼ εἶπον, Θεοὶ ἐστε καὶ υἱοὶ Ὑψίστου πάντες, ὑμεῖς δὲ ὡς ἄνθρωποι ἀποθνήσκετε." Τὸ οὖν μακάριος ὄνομα τῆς κατ' ἀρετὴν τελειώσεως ὑπάρχει καρπός. Ὡσπερ γὰρ καὶ ἕκαστον τῶν κατὰ τὸν βίον ἐπιτηδευμάτων εἰς τὸ τέλος ὁρᾷ· ἀθλητικὴ μὲν οὖν εἰς τοὺς ἐκ κοτίνου στεφάνους, στρατηγικὴ τε εἰς νίκας καὶ τρόπαια, καὶ μέντοι καὶ ἰατρικὴ εἰς ὑγίειαν καὶ νόσων ἀπαλλαγὴν, καὶ ἐμπορικὴ εἰς σὺλ λογὴν χρημάτων καὶ πλούτου περιουσίαν· οὕτως καὶ ἡ τῆς ἀρετῆς ἐπιστήμη καρπὸν ἔχει καὶ τέλος τὸν θεῖον μακαρισμόν. Μηδεὶς δὲ ἄνδρα μόνον ὁρῶν ἐν ταῦθα μακαριζόμενον, ἐστερηῆσθαι νομίση τοῦδε τοῦ μακαρισμοῦ τῶν γυναικῶν τὸ γένος. Οὐδὲ γὰρ ὁ Δε σπότης Χριστὸς ἀρβενικῶς τοὺς μακαρισμοὺς σχηματίσας ἀπηγόρευσε ταῖς γυναῖξιν κτήσιν τῆς ἀρετῆς. Συμπεριλαμβάνει γὰρ τοῖς ἀνδράσι καὶ τὰς γυναῖκας ὁ λόγος· κεφαλὴ γὰρ γυναικὸς ὁ ἀνὴρ, ἥ φησιν ὁ θεὸς Ἀπόστολος. Συνάπτεται δὲ τῇ κεφαλῇ τὰ μέλη τοῦ σώματος, καὶ κεφαλῆς στεφανουμένης ἀγάλλεται· οὕτω καὶ πρὸς τινὰ διαλεγόμενοι, καὶ φίλην αὐτὸν κεφαλὴν ὀνομάζοντες, οὐ χωρίζομεν τῶν μορίων τοῦ σώματος, ἀλλ' ἀπὸ μέρους τὸ πᾶν προσφθεγγόμεθα. Οὐχ ἀπλῶς δὲ πρῶτον ὁδοῦ, εἶτα στάσεως, εἶτα καθέδρας ἐμνημόνευσεν· ἀλλ' εἰδὼς ἀκριβῶς, ὡς κίνησιν μὲν πρῶτον ὁ λογισμὸς ὑπομένει, εἶτε φαῦλος, εἶτε σπουδαῖος εἴη· εἶτα στάσιν, εἶτα τινὰ ἐδραίαν βεβαίωσιν. Παραινεῖ τοίνυν, μήτε τῷ νῷ παραδέξασθαι δυσσεβῆ τινὰ ἔννοιαν, μήτε ἐπὶ πράξιν ὀδεῦσαι παράνομον. Ἄσεβεῖς δὲ φίλον τῇ θεῖᾳ Γραφῇ καλεῖν τοὺς ἀθεῖαν, ἢ πολὺ θεῖαν θρησκέοντας· ἀμαρτωλοὺς δὲ, τοὺς παρανομία συζῆν προαιρουμένους, καὶ βίον διεφθαρμένον 80.869 ἀσπαζομένους· λοιμοὺς δὲ, τοὺς μὴ μόνον σφᾶς αὐτοὺς λυμαιομένους, ἀλλὰ καὶ ἑτέροις τῆς λύμης μεταδιδόντας, κατὰ τὴν ἐπισκῆπτουσαν καὶ ἀνθρώποις καὶ κτήνεσι νόσον, ἧς μεταλαγχάνουσιν οἱ τοῖς νοσοῦσι πελάζοντες. Διὸ φεύγειν ὁ λόγος παρακελεύεται καὶ τὰ τούτων συνέδρια. Ἐπειδὴ δὲ οὐκ ἀπόχρη εἰς ἀρετῆς τελείωσιν τῆς κακίας φυγῆ· "Ἐκκλινον γὰρ, φησὶν, ἀπὸ κακοῦ, καὶ ποιήσον ἀγαθόν·" καὶ ὁ μακάριος Ἡσαΐας· "Παύσασθε, φησὶν, ἀπὸ τῶν πονηριῶν ὑμῶν, μάθετε ποιεῖν καλόν·" μάλα εἰκότως ἐπήγαγεν ὁ μακάριος Δαβίδ· β'. "Ἄλλ' ἐν τῷ νόμῳ Κυρίου τὸ θέλημα αὐτοῦ, καὶ ἐν τῷ νόμῳ αὐτοῦ μελετήσῃ ἡμέρας καὶ νυκτός." Προσῆκει δὲ οὐ μόνον τὰ προειρημένα βδελύξασθαι· ἀλλὰ καὶ τῷ θεῷ νόμῳ νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν προσέχειν, κάκεῖνα θέλειν ἃ ὁ θεὸς νόμος ὑπαγορεύει, καὶ κατὰ τὸν ἐκείνου σκοπὸν τὸν οἰκεῖον βίον εὐθύνειν. Οὕτω γὰρ καὶ ὁ τῶν ὄλων Θεὸς διὰ Μωσέως ἐνομοθέτησε λέγων· "Ἔσται τὰ ρήματα τοῦ νόμου τούτου διὰ παντὸς ἐν τῷ στόματί σου, καὶ μελετήσῃς ἐν αὐτοῖς καθήμενος, καὶ διανιστάμενος, καὶ κοιταζόμενος, καὶ πορευόμενος ἐν ὁδῷ· καὶ ἀπαρτήσῃς αὐτὰ τῆς χειρός σου, καὶ ἔσται ἀσάλευτα πρὸ ὀφθαλμῶν σου." Εἶτα δείκνυσι τὸν καρπὸν τὸν ἐντεῦθεν φυόμενον. γ', δ'. "Ἔσται γὰρ, φησὶν, ὡς τὸ ξύλον τὸ πεφυτευμένον παρὰ τὰς διεξόδους τῶν ὑδάτων· ὁ τὸν καρπὸν αὐτοῦ δώσει ἐν καιρῷ αὐτοῦ. Καὶ τὸ φύλλον αὐτοῦ οὐκ ἀπορρήσεται, καὶ πάντα ὅσα ἂν ποιῆ κατευοδωθήσεται." Μιμεῖται γὰρ ὑδάτων ἄρδειαν τὰ τοῦ θεοῦ Πνεύματος νάματα· καὶ καθάπερ ἐκεῖνα τὰ παραφυτευόμενα δένδρα τεθηλέναι ποιεῖ, οὕτω ταῦτα παρασκευάζει τοὺς θεοὺς φέρειν καρπούς. Οὗ δὲ χάριν καὶ ὁ Δεσπότης Χριστὸς ὕδωρ τὴν οἰκείαν διδασκαλίαν ὠνόμασεν. "Εἴ τις γὰρ, φησὶ, διψᾷ, ἐρχέσθω πρὸς με καὶ πινέτω, καὶ ἔσται τὸ ὕδωρ ὃ ἐγὼ δώσω αὐτῷ πηγὴ ὕδατος ζῶντος ἀλλομένου εἰς ζωὴν αἰώνιον." Καὶ πάλιν· "Ὁ πινὼν εἰς ἐμὲ, καθὼς εἶπεν ἡ Γραφή, ποταμοὶ ἐκ τῆς κοιλίας αὐτοῦ ρέουσιν ὕδατος ζῶντος." Καὶ μέντοι καὶ πρὸς τὴν Σαμαρίτιν· "Ὁ πίνων ἐκ τοῦ ὕδατος τούτου διψήσει πάλιν· ὃς δ' ἂν πῖνῃ ἐκ τοῦ ὕδατος, οὐ ἐγὼ δώσω αὐτῷ, οὐ μὴ διψήσει εἰς τὸν

αἰώνα." Οὕτω καὶ διὰ Ἡσαΐου τοῦ προφήτου φησὶν· "Ὅτι ἐγὼ δώσω ἐν δίψει τοῖς πορευομένοις ἐν ἀνύδρῳ· καὶ ἀνοίξω ἐπὶ τῶν ὀρέων πηγὰς, καὶ ἐπὶ τῶν βουνῶν ποταμοὺς, ποτίσαι τὸ γένος μου τὸ ἐκλεκτὸν, τὸν λαόν μου ὃν περιεποιησάμην." Εἰκό 80.872 τως τοίνυν καὶ ὁ μακάριος Δαβίδ τὸν τοῖς θείοις λο γίοις ἐσχολακότα δένδροις ἀπέικασε παρὰ τὰς τῶν ὑδάτων ὄχθας πεφυτευμένοις, καὶ ἀειθαλῆ μὲν ἔχουσι τὰ φύλλα, τὸν δὲ καρπὸν φέρουσιν εἰς καιρόν. Καὶ γὰρ οἱ τῆς ἀρετῆς ἀθληταὶ τῶν μὲν πόνων κατὰ τὸν μέλλοντα βίον κομίσονται τοὺς καρπούς· οἷον δέ τινα φύλλα, τὴν ἀγαθὴν ἐλπίδα διηνεκῶς ἐν ἑαυτοῖς φέροντες τεθήλασι καὶ ἀγάλλονται, καὶ συλῶσι τῇ ψυχαγωγίᾳ τὴν τῶν πόνων βαρύτητα. Ἔχουσι δὲ καὶ τὸν μεγαλόδωρον Δεσπότην τῇ προθυμίᾳ συνεργοῦντα διηνεκῶς· "Τοῖς γὰρ ἀγαπῶσι τὸν Θεὸν," φησὶν ὁ θεῖος Ἀπόστολος, "πάντα συνεργεῖ εἰς τὸ ἀγαθόν." Διὰ τοι τοῦτο καὶ ὁ μακάριος ἔφη Δαβίδ· "Καὶ πάντα ὅσα ἂν ποιῆ κατευδοθήσεται· παρὰ Κυρίου γὰρ, φησὶ, τὰ διαβήματα ἀνθρώπου κατευθύνεται, καὶ τὴν ὁδὸν αὐτοῦ θελήσει σφόδρα." Τὸ δὲ πάντα οὐχ ἀπλῶς τέθεικεν, ἀλλὰ σὺν ἀκριβείᾳ πολλῇ. Πρότερον γὰρ ἅπαντα τῆς κακίας ἀπαγορεύσας τὰ εἶδη, καὶ τῶν θείων νόμων ὑποδείξας τὴν τελειότητα, οὕτως ἐπήγαγε, "Πάντα ὅσα ἂν ποιῆ κατευδοθήσεται·" εἰδὼς ὡς οὐδὲν ἐναντίον τοῖς νόμοις ὃ γε τοιοῦτος δρᾶσαι βουλήσεται, τῷ θείῳ νόμῳ τὸ οἰκεῖον θέλημα συναρμόττων. "Ἐν γὰρ τῷ νόμῳ, φησὶ, Κυρίου τὸ θέλημα αὐτοῦ." Οὕτω διὰ τοῦτο προτρέψας εἰς ἀρετὴν, καὶ τὴν τελείαν ἐκπαιδεύσας φιλοσοφίαν, καὶ διὰ τῶν ἐναντίων ἀλείφει τοὺς ἀθλητὰς, καὶ φησιν· εἴ. "Οὐχ οὕτως οἱ ἀσεβεῖς, οὐχ οὕτως." Τῷ δι πλασιασμῷ τῆς ἀπαγορεύσεως σαφέστερον τὴν ἐν ἀντιότιητα δείκνυσιν. "Ἄλλ' ἢ ὡσεὶ χνοῦς, ὃν ἐκρίπτει ὁ ἄνεμος ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς." Ἐκεῖνοι μὲν γὰρ, φησὶν, ὑπὸ τῶν θείων λογίων ἀρδόμενοι, ἀειθαλεῖς τέ εἰσι, καὶ ὄριμον φέρουσι τὸν καρπὸν· οὗτοι δὲ ὑπὸ τῶν ἐναντίων πνευμάτων πατούμενοι μιμοῦνται τὸν χνοῦν τὸν τῆδε κάκεῖσε ῥαδίως ὑπὸ τῶν ἀνέμων τῶν ἐναντίων φερόμενον. ζ'. "Διὰ τοῦτο οὐκ ἀναστήσονται οἱ ἀσεβεῖς ἐν κρίσει, οὐδ' ἄμαρτωλοὶ ἐν βουλήν δικαίων." Μετὰ πολλῆς ἀκριβείας διέξεισιν ἅπαντα τὸ πανάγιον Πνεῦμα. Οὐ γὰρ εἶπεν, "οὐκ ἀναστήσονται ἀσεβεῖς," ἀλλ', "εἰς κρίσιν οὐκ ἀναστήσονται." ἀντὶ τοῦ, οὐκ εἰς κρίσιν, ἀλλ' εἰς κατάκρισιν. Οὔτε γὰρ ἐλέγχων δέονται, προφανῆ τὴν ἀσέβειαν ἔχοντες, ἀλλὰ τὴν τιμωρίαν μόνην προσδέχονται. Καθάπερ γὰρ τοὺς ἐπ' αὐτοφώρῳ ἀλόντας ἀνδροφόνους οὐκ ἐπὶ τὸ διελέγξαι εἰς τὸ δικαστήριον εἰσάγουσιν οἱ 80.873 δικάζοντες, ἀλλ' ὥστε τὴν τοῖς νόμοις δοκοῦσαν ψῆ φον ἐξενεγκεῖν κατ' αὐτῶν· οὕτω καὶ οἱ ἀσεβεῖα συνεζηκότες εὐθύς μετὰ τὴν ἀνάστασιν τὴν κόλασιν ὑπομένουσιν, οὐκ εἰς κρίσιν ἀγόμενοι, ἀλλὰ τῆς τιμωρίας τὴν ψῆφον δεχόμενοι. Καὶ μέντοι καὶ οἱ τῶν δυσσεβῶν δογμάτων ἀπηλλαγμένοι, βίον δὲ βε βιωκότες παράνομον, πόρρω που τοῦ τῶν δικαίων συλλόγου γενήσονται. Τὴν γὰρ τοι βουλήν ὁ μὲν Ἀκύλας καὶ ὁ Θεοδοτίων συναγωγὴν ἡρμηνεύκασιν, συνέλευσιν δὲ ὁ Σύμμαχος. ζ'. "Ὅτι γινώσκει Κύριος ὁδὸν δικαίων, καὶ ὁδὸς ἀσεβῶν ἀπολεῖται." Οἶδε, φησὶν, ἅπαντα καὶ πρὸ κρίσεως ὁ δίκαιος κριτῆς, καὶ οὔτε ἀποδείξεων, οὔτε ἐλέγχων προσδεῖται. Διόπερ τὰ πρὸς ἀξίαν ἀπονέμων ἐκάστῳ, τοὺς μὲν ἀναρρήσεων καὶ στεφάνων ἀξίῳ σει, τοὺς δὲ διηνεκεῖ παραπέμψει κολάσει. Τὸ δὲ, "Ὀδὸς ἀσεβῶν ἀπολεῖται," ἔοικε τοῖς ἀποστολικοῖς ἐκείνοις ῥητοῖς· "Εἴ τις τὸ ἔργον κατακαήσεται, ζημιωθήσεται." Τῶν μὲν γὰρ δικαίων ἀνδρῶν καὶ τὸ ἔργον μένει διαλάμπον· τοῖς δὲ ἀσεβέσι καὶ ἀνοσίοις ἀνθρώποις καὶ ἡ πονηρία συγκατα λύεται.

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ Β΄ ΨΑΛΜΟΥ.

Ἀνεπίγραφος παρ' Ἑβραίοις. Ἐν τῇ μνήμῃ τῶν ἀσεβῶν τὸν πρῶτον συμπεράνας ψαλμὸν, ἐκ ταύτης πάλιν τοῦ δευτέρου τὴν ἀρχὴν ἐποίησατο· διδάσκων ὅτι τὸ προειρημένον τῶν ἀσεβῶν τέλος, καὶ τοὺς κατὰ τοῦ Σωτῆρος λυττῆ σαντας

βασιλέας τε καὶ ἄρχοντας, καὶ Ἰουδαίους, καὶ ἔθνικους ὑποδέξεται. Ἐν γὰρ τῷ δευτέρῳ ψαλμῷ τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ, καὶ τὰ ἀνθρώπινα πάθη, καὶ τὴν βασιλείαν προαγορεύει· καὶ μέντοι καὶ τῶν ἔθνῶν προθεσπίζει τὴν κλήσιν, καὶ τὴν Ἰουδαίων ἀπιστίαν θρηνεῖ. Τὸ γὰρ, "Ἴνα τί ἐφρύαξαν ἔθνη," ὄδυρομένου ἐστὶ καὶ μεμφομένου τὴν ἄνοιαν. Οὐ χρειὰ δὲ ἡμῖν λόγων εἰς ἔρμηνείαν πολλῶν, τοῦ θεσπεσίου Πέτρου, τοῦ κορυφαίου τῶν ἀποστόλων, ἐν ταῖς Πράξεσι τεθεικότος τὴν ἔρμηνείαν, καὶ Ἡρώδην, καὶ Πόντιον Πιλάτον, καὶ τοὺς ἀρχιερέας καὶ Γραμματέας, βασιλέας τε, καὶ ἄρχοντας ὀνομάσαντος. Ὁ μὲν γὰρ ὑπὸ τοῦ Ῥωμαίων ἀπέσταλτο βασιλέως, τὴν ἐκείνου διέπων ἀρχὴν· ὁ δὲ τοπάρχης Ἰουδαίων κατ' ἐκείνον ἐτύγχανε τὸν καιρόν· καὶ ὁ μὲν εἶχεν ἐξ Ἰουδαίων ὑπηκόους, ὁ δὲ τοὺς ἐξ ἔθνῶν στρατιώτας. Ἄλλ' ὅμως κατὰ ταύτῃ γενόμενοι, καὶ τὸν Δεσποτικὸν τυρεύσαντες φόνον, κενὰ καὶ 80.876 μάταια ἐβουλεύσαντο, λήθη παραδοῦναι μὴ δυναθῆναι τὸν ὑπ' αὐτῶν σταυρωθέντα· τῇ τρίτῃ γὰρ ἀναστὰς ἡμέρᾳ τῆς οἰκουμένης ἐκράτησε. Προσφυῶς δὲ μάλα, καὶ λίαν εἰκότως, τὸ "ἐμελέτησαν κενὰ," τῷ τοῦ λαοῦ προσώπῳ συνήρμοσεν. Ἰουδαῖοι γὰρ τὴν πονηρὰν ταύτην ἐποιήσαντο κατὰ τοῦ Σωτῆρος μελέτην. Καὶ μάρτυς ἡ τῶν ἱερῶν Εὐαγγελίων φωνή, διδάσκουσα, ὡς "ἐξεληθόντες οἱ Φαρισαῖοι συμβούλιον ἔλαβον ὅπως αὐτὸν ἀπολέσωσιν," καὶ ὁ Καϊάφας βῶν· "Συμφέρει ἵνα εἷς ἄνθρωπος ἀποθάνῃ, καὶ μὴ ὅλον τὸ ἔθνος ἀπόληται." Τὸ δὲ, Ἐφρύαξαν ὁ μὲν Ἀκύλας ἐθορυβήθησαν, ὁ δὲ Σύμμαχος κυκᾶ, ἠρμήνευσαν. Τοῦτο δὲ, τῷ τῶν ἔθνῶν προσώπῳ προσκείμενον ὑποβάλλει νοεῖν ὡς Ἰουδαίων τῷ Πιλάτῳ τὸν Ἰησοῦν οἶόν τινα τύραννον προσαγαγόντων, καὶ δεῖν αὐτὸν ἀναιρεθῆναι πολλάκις εἰρηκότων, ἄκων ἐκείνος τὴν θανατηφόρον ἐξ ἐνήνοχε ψῆφον, δείσας ὡς εἰκὸς ἀπολύσαι, μὴ τις ἐντεῦθεν γραφὴ κατ' αὐτοῦ τυρευθῆ. Ὡς γὰρ ὁ μακάριος ἔφη Λουκᾶς, κατηγοροῦν αὐτοῦ λέγοντες· "Τοῦτον εὐρομεν διαστρέφοντα τὸ ἔθνος, καὶ κωλύοντα Καίσαρι φόρον διδόναι, λέγοντα ἑαυτὸν Χριστὸν βασιλέα εἶναι. α', β'." "Ἴνα τί ἐφρύαξαν ἔθνη, καὶ λαοὶ ἐμελέτησαν κενὰ; Παρέστησαν οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς, καὶ οἱ ἄρχοντες συνήχθησαν ἐπὶ τὸ αὐτὸ κατὰ τοῦ Κυρίου, καὶ κατὰ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ." Οὐ λέγει τὰ ἔθνη μετὰ τοῦ ἄρθρου, ἵνα πάντας περιλαμβάνεσθαι νομίσης· ἀλλ' ἔθνη, ἐπὶ μερικόν τι ἄγων τὴν ἔννοιαν. Ἐπειδὴ γὰρ οἱ Ἰουδαῖοι, λαβόντες, τοῖς ἔθνεσιν αὐτὸν ἐξέδωκαν, διὰ τοῦτο ταῦτά φησι· Τίς ἢ τοσαύτη, φησὶν, αἰτία, ἢ τί τὸ γεγονός, ὡς καὶ τοὺς λαοὺς συγκινηθῆναι κατ' αὐτοῦ, καὶ εἰς χεῖρας αὐτὸν παραδοθῆναι τῶν ἔθνῶν; Τὸ δὲ, Ἐφρύαξαν, ἀντὶ τοῦ ἠλαζονεύσαντο. γ'. "Διαρρήξωμεν τοὺς δεσμοὺς αὐτῶν, καὶ ἀπορρίψωμεν ἅψ' ἡμῶν τὸν ζυγὸν αὐτῶν." Ὁ γὰρ μὴ τιμῶν, φησὶ, τὸν Υἱὸν, οὐδὲ τὸν Πατέρα τιμᾶ· καὶ εἰκότως μετὰ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ Πατρὸς τὸν ζυγὸν ἀποπέμπονται. Ἐμοὶ δὲ δοκεῖ τοῖς πεπιστευκόσι παρεγγυᾶν τὸ πανάγιον Πνεῦμα ταῦτα λέγειν· "Διαρρήξωμεν τοὺς δεσμοὺς αὐτῶν," τῶν δυσσεβῶν ἔθνῶν, "καὶ ἀπορρίψωμεν ἅψ' ἡμῶν τὸν ζυγὸν αὐτῶν," τῶν παρανόμων Ἰουδαίων, καὶ λάβωμεν ἔψ' ἡμᾶς τὸν χρηστὸν τοῦ Κυρίου ζυγόν. Αὐτοῦ γὰρ ἐστὶν ἡ φωνή· "Λάβετε τὸν ζυγὸν μου ἔψ' ὑμᾶς, ὅτι ὁ ζυγός μου χρηστός, καὶ τὸ φορτίον μου ἕλαφρόν ἐστι." Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ νόμος ζυγὸς ὑπὸ τῶν θείων ἀποστόλων προσηγορεύθη. Ὁ γὰρ θεσπέσιος Πέτρος περὶ τούτου φησὶν ἐν ταῖς Πράξεσι· "Τί πειράζετε τὸν Θεὸν ἐπιθεῖναι ζυγὸν ἐπὶ τὸν τράχηλον τῶν μαθητῶν 80.877 τῶν, ὃν οὔτε οἱ πατέρες ἡμῶν, οὔτε ἡμεῖς ἰσχύσαμεν βαστάσαι; ἀλλ' ἡ διὰ τῆς χάριτος τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ πιστεύομεν σωθῆναι καθ' ὃν τρόπον κάκεῖ νοί." Τούτοις ἔοικε καὶ τὰ προφητικὰ ῥήματα· "Διαρρήξωμεν τοὺς δεσμοὺς αὐτῶν, καὶ ἀπορρίψωμεν ἅψ' ἡμῶν τὸν ζυγὸν αὐτῶν"· τουτέστιν ἀποστήσωμεν τὴν ἑαυτῶν καρδίαν τοῦ ὑπ' αὐτοῖς εἶναι θέλιν· ἀποτιναξώμεθα τὸν τοῦ νόμου ζυγόν· μηδὲν ἠγώμεθα τὰ ἐν τύποις, εἰ μὴ νοοῖντο πνευματικῶς· ἀσυντελής καταλογιζέσθω πρὸς ὄνησιν ἢ σκιά, εἰ μὴ τοῦ Χριστοῦ μυστήριον ἔψ' ἑαυτῇ ζωγραφεῖ. δ'.

ἐκμυκτηριεῖ αὐτούς." Ὁ γὰρ ὑπ' αὐτῶν προσηλωθεὶς, καὶ θανάτῳ παραδοθεὶς, ἐν οὐρανοῖς ὢν, καὶ τὰ πάντα περιέχων, κενὰς αὐτῶν καὶ ματαίας δείκνυσι τὰς βουλὰς. Καὶ ὁ τούτου δὲ Πατὴρ, καὶ τῶν ἀπάντων Δεσπότης, τὴν ἀξίαν αὐ τοὺς εἰσπράζεται δίκην. ε'. "Τότε λαλήσει πρὸς αὐτοὺς ἐν ὀργῇ αὐτοῦ, καὶ ἐν τῷ θυμῷ αὐτοῦ ταραξεί αὐτούς." Καὶ τοῦ τῶν δὲ τῶν ῥημάτων τὴν ἔρμηνειαν διδάσκει τῶν πραγμάτων τὸ τέλος· στρατιὰ γὰρ αὐτοῖς ἐπιστάσα Ῥωμαϊκὴ τὴν τε πόλιν ἐπόρθησε, καὶ ἐνέπρησε τὸν νεὼν, καὶ αὐτῶν τοὺς μὲν πλείστους θανάτῳ παρέπεμψε, τοὺς δὲ τὴν σφαγὴν ἐκφυγόντας ἐξανδραποδίσασα, δουλείᾳ παρέδωκεν. Ἐπιστῆσαι δὲ προσήκει τὸν νοῦν, ὡς δύο προσώπων ἐφεξῆς μέμνηται· καὶ πρῶτον μὲν Κυρίου καὶ Χριστοῦ· "Κατὰ τοῦ Κυρίου γὰρ, ἔφη, καὶ κατὰ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ·" εἶτα κατοικοῦντος ἐν οὐρανοῖς, καὶ Κυρίου· "Ὁ κατοικῶν γὰρ ἐν οὐρανοῖς ἐκγελάσεται αὐτούς, καὶ ὁ Κύριος ἐκμυκτηριεῖ αὐτούς." Καὶ αὐθις δὲ τὸ αὐτὸ διετήρησε σχῆμα. ζ'. "Ἐγὼ δὲ κατεστάθην βασιλεὺς ὑπ' αὐτοῦ." Καὶ ἐνταῦθα δὲ στίξαι προσήκει, καὶ τότε ἐπαγαγεῖν, "Ἐπὶ Σιών ὄρος τὸ ἅγιον αὐτοῦ διαγγέλλων τὸ πρόσταγμα Κυρίου." Οὐ γὰρ τοῦ Σιών ὄρους βασιλεύει μόνου, ἀλλ' ὀρατῶν καὶ ἀοράτων, καὶ πάσης τῆς κτίσεως. Ἐπὶ δὲ τοῦ Σιών ὄρους, καὶ τῆς Ἰουδαίας, τὴν θεῖαν αὐτοῦ διδασκαλίαν τοῖς προσιοῦσι προσήνεγκεν· οἱ δὲ γε ταύτην δεξάμενοι μετωχέτευσαν εἰς ἅπασαν τὴν οἰκουμένην τὰ νάματα, τοῖς θεοῖς αὐτοῦ πεισθέντες προστάγμασι. "Πορευθέντες γὰρ, φησι, μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη." Τὸ δὲ, "ἐγὼ κατεστάθην βασιλεὺς ὑπ' αὐτοῦ," ἀνθρωπίνως λέγει· ὡς γὰρ Θεὸς, ἔμφυτον ἔχει τὴν βασιλείαν· ὡς δὲ ἄνθρωπος, χειροτονητὴν δέχεται ταύτην· ὅτι δὲ ὡς Θεὸς ἄναρχον ἔχει τὸ κράτος, ὁ αὐτὸς διδάσκει προφήτης λέγων· "Ὁ θρόνος σου, ὁ Θεὸς, εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος, ῥάβδος εὐθύτητος ἢ ῥάβδος τῆς βασιλείας σου." Τοῦτον δὲ 80.880 τὸν ψαλμὸν ὁ μακάριος Παῦλος εἰς τὸν Υἱὸν εἰρησθαί φησιν· ἀλλ' ὅμως καὶ ἔχει τὴν βασιλείαν ὡς Θεὸς, καὶ λαμβάνει ὡς ἄνθρωπος. Οὕτως ὑψιστος ὄνομαζόμενος ὡς Θεὸς, ὑψώθη ὡς ἄνθρωπος. Καὶ ὁ μὲν Δαβὶδ τὸ θεῖον ὕψος κηρύττων βοᾷ, "Γνώτωσαν ὅτι ὄνομά σοι Κύριος, σὺ μόνος ὑψιστος ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν." Καὶ ὁ Ζαχαρίας πρὸς τὸν Ἰωάννην, "Καὶ σὺ, παιδίον, προφήτης Ὑψίστου κληθήσῃ." Τὸ δ' ἀνθρώπινον ὕψος ὁ μακάριος Παῦλος διδάσκει λέγων, "Διὸ καὶ ὁ Θεὸς αὐτὸν ὑπερύψωσε, καὶ ἐχαρίσατο αὐτῷ ὄνομα τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα." Καὶ μὴν τὸ Υἱὸς μονογενῆς ὄνομα πρὸ τῶν αἰῶνων εἶχεν ὁ Θεὸς Λόγος τῷ πράγματι συμφυεῖς· ἀλλ' ὅμως ἔχων ὡς Θεὸς τὴν τοῦ Υἱοῦ προσηγορίαν, λαμβάνει αὐτὴν καὶ ὡς ἄνθρωπος. Διὸ καὶ ἐν τῷ προκειμένῳ ψαλμῷ ἐπὶ γαγε λέγων· ζ'. "Κύριος εἶπε πρὸς με, Υἱός μου εἶ σὺ, ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε." Ταύτην δὲ τὴν φωνὴν οὐκ ἄν τις, τῇ τοῦ θεοῦ Πνεύματος διδασκαλίᾳ πειθόμενος, τῇ θεότητι προσάψοι τοῦ Δεσπότητος Χριστοῦ. Περὶ γὰρ ἐκείνης ἀκούσωμεν τοῦ Θεοῦ τῶν ὄλων διὰ τοῦ Δαβὶδ λέγοντος· "Ἐκ γαστρὸς πρὸ ἐωσφόρου ἐγέννησά σε." Ὡς ἄνθρωπος τοίνυν καὶ ταύτην δέχεται τὴν φωνὴν, ὡς ἄνθρωπος καὶ τῶν ἐπαγομένων ἀκούει. ἢ· "Αἴτησαι παρ' ἐμοῦ, καὶ δώσω σοι ἔθνη τὴν κληρονομίαν σου, καὶ τὴν κατάσχεσίν σου τὰ πέρατα τῆς γῆς." Ὡς γὰρ Θεὸς, ποιητὴς ἐστὶ τῶν ἀπάντων· "Πάντα γὰρ δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδέν·" καὶ "ἐν αὐτῷ ἐκτίσθη τὰ πάντα, εἴτε ὀρατὰ, εἴτε ἀόρατα." Εἰ Δεσπότης ἐστὶ καὶ δημιουργὸς τῶν ὄλων, καὶ Δεσπότης ἐστὶ καὶ Κύριος ὢν ἐποίησεν· ἀλλ' ὅμως καὶ φύσει Δεσπότης ὢν ὡς Θεὸς, λαμβάνει καὶ ὡς ἄνθρωπος τῶν ὄλων τὴν δεσποτείαν. Καὶ ἐπειδὴ πάλαι μόνον Ἰουδαίων ἐδόκει προμηθεῖσθαι, "Ἐγενήθη γὰρ, φησὶ, μερὶς Κυρίου λαὸς Ἰακώβ, σχοίνισμα κληρονομίας αὐτοῦ Ἰσραὴλ·" ἀπεβλήθη δὲ οὗτος, ὡς οὐδεμίαν ὠφέλειαν ἐκ τῆς κηδεμονίας δεξάμενος· εἰκότως ἐπὶ τὰ ἔθνη μεταφέρει τὴν προμήθειαν, οὐδὲ πάλαι τούτων ἡμεληκῶς, τὴν δὲ Μωσαϊκὴν χρησιμολογίαν πληρῶν· ἐκείνου γὰρ ἐστὶ φωνή, "Εὐφράνθητε, ἔθνη, μετὰ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ." Ἔστι δὲ καὶ τὴν ἔκβασιν εὐρεῖν τῇ προρρήσει συμβαινουσάν. Τοὺς γὰρ ἐξ Ἰουδαίων

πεπιστευκότας, οὐ τοὺς δώδεκα μόνον ἀποστόλους, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἑβδομήκοντα μαθητὰς, καὶ τοὺς ἑκατὸν εἴκοσιν, ὧν συνηγμένων ὁ μακάριος ἔδημηγόρησε Πέτρος, καὶ τοὺς πεντακοσίους, οἷς μετὰ τὴν ἀνάστασιν ὤφθη κατὰ ταύτῃ κατὰ 80.881 τὴν τοῦ θεσπεσίου Παύλου φωνὴν, καὶ τοὺς τρισχιλίους, καὶ τοὺς πεντακισχιλίους οὓς ὁ τῶν ἀποστόλων κορυφαῖος δημηγορῶν ἐσαγήνευσε, καὶ τὰς πολλὰς μυριάδας, περὶ ὧν ὁ μέγας Ἰάκωβος ἔφη, "Θεωρεῖς, ἀδελφὲ, πόσαι μυριάδες εἰσὶ τῶν πεπιστευκότων Ἰουδαίων." τούτους δὲ, καὶ πρὸς τούτοις τοὺς κατὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ἐξ Ἰουδαίων πεπιστευκότας λαὸν ἅγιον ἀποφήνας, καὶ διὰ τούτων τὰ ἔθνη πάντα ζωγρήσας, πληροῖ τὴν προφητείαν τὴν λέγουσαν· "Εὐφράνθητε, ἔθνη, μετὰ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ." Πληροῖ δὲ πρὸς ταύτην καὶ τὴν οἰκείαν πρόβησιν, ἣν πρὸς Ἰουδαίους ἐποίησατο λέγων, "Καὶ ἄλλα δὲ πρόβητα ἔχω, ἃ οὐκ ἔστιν ἐκ τῆς αὐλῆς ταύτης. κάκεῖνά με δεῖ ἀγαγεῖν, καὶ τῆς φωνῆς μου ἀκούσουσι, καὶ γενήσεται μία ποίμνη, εἷς ποιμὴν." Τοῦτο καὶ ἐν τῷ προκειμένῳ λέγει ψαλμῷ, "Αἴτησαι παρ' ἐμοῦ, καὶ δώσω σοι ἔθνη τὴν κληρονομίαν σου, καὶ τὴν κατάσχεσίν σου τὰ πέρατα τῆς γῆς." Ἀλλὰ γὰρ ἔπεισέ μοι τὴν τῶν Ἰουδαίων ἀπιστίαν ὀδύρεσθαι, οἱ τῆς προφητείας ἀκούοντες τῶν τῆς γῆς περάτων ἀντικρὺς μεμνημένους, καὶ εἰδότες ὡς οὐδεὶς τῶν παρ' αὐτῶν βασιλέων τοσαύτην ἡγεμονίαν ἐκτήσατο, ἀλλὰ μόνος ὁ ἐκ Δαβὶδ κατὰ σάρκα βλαστήσας Δεσπότης Χριστὸς, τυφλώττουσι τῆς διανοίας τὰ ὄμματα, καὶ τὴν προφητείαν τὴν λαλοῦσαν, "Ψηλαφοῦσιν, ὡς τυφλοὶ τοῖχον, καὶ οὐχ ὡς ὑπαρχόντων ὀφθαλμῶν ψηλαφήσουσι." Τοῦτου δὲ χάριν καὶ ἀπειλεῖ αὐτοῖς ὁ προφητικὸς λόγος. θ'. "Ποιμανεῖς αὐτοὺς ἐν ῥάβδῳ σιδηρᾷ· ὡς σκευὴ κεραμέως συντρίψεις αὐτούς." Τῇ Ῥωμαϊκῇ δηλονότι βασιλείᾳ, ἣν σίδηρον τροπικῶς, διὰ τὸ ἰσχυρόν τε καὶ ἀρραγές, ἡ τοῦ Δανιὴλ προφητεία καλεῖ· καὶ συντρίψει αὐτοὺς πηλίνων δίκην σκευῶν. Ἐπειδὴ γὰρ αὐτὸν μόνον ἔχειν ἠρνήθησαν βασιλέα, μεγάλη δὲ κεκρημένοι βοῆ ἔλεγον, "Ἡμεῖς οὐκ ἔχομεν βασιλέα εἰ μὴ Καίσαρα," ἐπέστησεν αὐτοῖς ὃν ἤτησαν Καίσαρα, καὶ διὰ τῆς ἐκείνων στρατιᾶς τῆς ἀσεβείας ποινὴν εἰσεπράξατο. Εἰ δέ τις μὴ περὶ Ἰουδαίων, ἀλλὰ περὶ ἐθνῶν, ταῦτα νομίζει εἰρησθαι, οὕτω νοῆσαι προσήκει· ὅτι ποιμανεῖ τὰ ἔθνη ἐν ῥάβδῳ σιδηρᾷ, τῇ ἰσχυρᾷ αὐτοῦ καὶ ἀρραγεῖ βασιλείᾳ· καὶ συντρίψει αὐτοὺς, ὡς σκευὴ κεραμέως, ἀναλύων καὶ ἀναπλάττων διὰ τῆς τοῦ λουτροῦ παλιγγενεσίας, καὶ τῷ πυρὶ τοῦ Πνεύματος στερεμνίου ἀπεργαζόμενος. Οὕτω ταῦτα προαγορεύσας ὁ μακάριος Δαβὶδ, παραινεῖ λοιπὸν καὶ βασιλεῦσι καὶ ὑπηκόοις προσδραμεῖν τῷ Σωτῆρι. καὶ τοὺς σωτηρίου ἀσπάσασθαι νόμους, καὶ τῇ δι' ἐκείνων παιδείᾳ καὶ διδασκαλίᾳ τὴν ὠφέλειαν καρπώσασθαι. Φησὶ γὰρ 80.884 ι'. "Καὶ νῦν, βασιλεῖς, σύνετε· παιδεύθητε πάντες οἱ κρίνοντες τὴν γῆν." Πάντων γὰρ ἡμῶν βασιλεὺς, ὁ πάλαι δόξας μόνων Ἰουδαίων κρατεῖν. ια'. "Δουλεύσατε τῷ Κυρίῳ ἐν φόβῳ, καὶ ἀγαλλιάσθε αὐτῷ ἐν τρόμῳ." Οὐ γὰρ δεῖ μόνη τῇ φιλοανθρωπία θαρρήσασθαι, ἀλλὰ καὶ τὴν ταύτην συνημμένην δικαιοσύνην, ἀγαλλομένους ἐπὶ τῇ σωτηρίᾳ καὶ χαίροντας, δεδιέναι καὶ τρέμειν. "Ὁ γὰρ δοκῶν, φησὶν, ἐστάναι, βλεπέτω μὴ πέσῃ." [Ἐπειδὴ ἂν γὰρ φοβηθέντες τὸν Δεσπότην τὰ προσήκοντα διαπραξώμεθα, πλείστην ἐκ τῶν πραχθέντων ἡμῖν ἔχομεν τὴν εὐφροσύνην ἐγγινομένην, τοῦ συνειδότος ἀγαθοῦ μὲν τυγχάνοντος, μεγίστην δὲ ἡμῖν διὰ τοῦτου τὴν χαρὰν παρεχομένου.] "Ἐν τρόμῳ" δὲ, τουτέστιν, ἐν καταλύξει· μήποτε ἢ τοῦ Θεοῦ χαρὰ εἰς τὴν τοῦ κόσμου μεταπέσῃ χαρὰν. ιβ'. "Δράξασθε παιδείας, μήποτε ὀργισθῆ Κύριος, καὶ ἀπόλησθε ἐξ ὁδοῦ δικαίας." Οὐκ ἂρ κεῖ γὰρ μόνη τῆς θεογνωσίας ἡ κτήσις εἰς τὴν λειότητα· ἀλλὰ χρὴ καὶ τὴν πρακτικὴν μετελθεῖν ἀρετὴν· ἣς ἐπιλαμβανόμενοι τὴν ἀπλανῆ πορείαν ὀδεύσετε. ιγ'. "Ὅταν ἐκκαυθῆ ἐν τάχει ὁ θυμὸς αὐτοῦ· μακάριοι πάντες οἱ πεποιθότες ἐπ' αὐτῷ." Ἐν γὰρ τῷ τῆς κρίσεως καιρῷ, τῆς ὑμετέρας κακίας, οἷόν τινος ὕλης εὐπρήστου, καθάπερ πῦρ τὴν θεῖαν ἐκκαίουσης ὀργὴν, πόρρω που γενήσεσθε τῆς τῶν δικαίων ὁδοῦ, δίκας

τίνοντες ὧν κατὰ τόνδε τὸν βίον πεπλημελήκατε. Τηνικαῦτα δὲ καὶ οἱ ἀληθῶς καὶ βεβαίως εἰς αὐτὸν ἠλπικότες, λήφονται τῆς ἐλπίδος καρπὸν, τὸν μακαρισμὸν. "Μακάριοι γὰρ, φησὶν, οἱ πεποιθότες ἐπ' αὐτῶ." Εἰ καὶ γὰρ κατὰ τὸν παρόντα βίον τὸν μακαρισμὸν ἔχουσιν οἱ τῆς ἀρετῆς ἀθληταὶ, ἀλλ' οὖν ἀληθέστερον αὐτὸν δέξονται κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν οἱ πονηρὰ συνεζηκότες τὴν θεϊαν ὄργην καθ' ἑαυτῶν ἐπισπάσονται.

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ Γ΄ ΨΑΛΜΟΥ.

α΄. "Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ, ὅποτε ἀπεδίδρασκεν ἀπὸ προσώπου Ἀβεσσαλὼμ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ." Δίλη μὲν τοῖς ἐμμελεστέροις ἡ ἱστορία· τῶν δὲ ῥαθυμοτέρων ἕνεκα συντόμως ταύτην ἐρῶ. Μετὰ τὴν διπλὴν ἐκείνην παρανομίαν, ὁ μέγας Δαβὶδ πολλαῖς καὶ παντοδαπαῖς περιέπεσε συμφοραῖς. Οὐ γὰρ μόνον τὰ προσοικοῦντα ἔθνη πρὸς μάχην ἐκινήθη καὶ πόλεμον, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ οἶκος τὴν στάσιν ἐδέξατο, καὶ παρανομία παρανομίαν διεδέξατο. 80.885 Τὴν τοῦ Ἀμνῶν ἀκολασίαν ἢ τοῦ Ἀβεσσαλὼμ μαιφονία, καὶ τὴν ἀδελφοκτονίαν ἢ κατὰ τοῦ πατρὸς ἐπανάστασις, καὶ ἢ τῶν ὑπηκόων ἀπόστασις. Προμηθουμένης γὰρ τῆς θείας χάριτος, τούτων οὐδὲν ἐπέλασε τῷ Δαβίδ· ἐκείνης δὲ διὰ τὴν γεγενημένην ἀποστάσιν παρανομίαν, χῶραν ἔλαβεν ἢ κακία, καὶ τραγωδίας ἄξια δέδρακε, καὶ φορὰν ἐβλάστησε συμφορῶν. Κατ' ἐκείνον τοίνυν τὸν καιρὸν, τὸν πατραλοῖαν ἀποδιδράσκων υἱὸν, καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ τὴν πρὸς αὐτὸν ἀναδεξαμένους παρά ταξιν, τοῦτον ἔγραψε τὸν ψαλμὸν· τοῦ θείου Πνεύματος δηλονότι καὶ τηνικαῦτα ἐνηργηκότες διὰ τὴν θερμὴν ὑπ' αὐτοῦ γεγενημένην μετάνοιαν. β΄, γ΄. "Κύριε, τί ἐπληθύνθησαν οἱ θλίβοντές με. Πολλοὶ ἐπανίστανται ἐπ' ἐμέ. Πολλοὶ λέγουσι τῇ ψυχῇ μου· Οὐκ ἔστι σωτηρία αὐτῷ ἐν τῷ Θεῷ αὐτοῦ." Πολλοὶ μὲν τοι, καὶ παντοδαποὶ πολέμοι πολλαχόθεν προσβάλλουσιν· ἀνιῶσι δὲ με πλέον οἱ ἐπιτωθάζοντες, καὶ τῆς σῆς προμηθείας γεγυμνῶσθαί με λέγοντες. Ἐγὼ δὲ οἶδα, ὡς οὐκ ἀνέξῃ με παριδεῖν, καὶ τοι πεπλημεληκότες μεγάλα. Ἀλλὰ τὸν νῦν ταπεινὸν διὰ τὴν ἀμαρτίαν γεγενημένον ὑψώσεις, καὶ κρείττονα δείξεις τῶν δυσμενῶν· τοῦτο γὰρ παρεδήλωσεν εἰρηκῶς· δ΄. "Σὺ δὲ, Κύριε, ἀντιλήπτωρ μου εἶ, δόξα μου, καὶ ὑψῶν τὴν κεφαλὴν μου." Οὐδὲ γὰρ τῇ βασιλείᾳ, καὶ τῇ δυναστείᾳ θαρρῶ, ἀλλὰ σὲ δόξαν ἐμὴν εἶναι πιστεύω, καὶ ὑπὸ τῆς σῆς ἐλπίζω ταχέως ὑψωθῆσεσθαι δεξιᾶς. ε΄. "Φωνῇ μου πρὸς Κύριον ἐκέκραξα, καὶ ἐπήκουσέ μου ἐξ ὄρους ἁγίου αὐτοῦ." Διὰ τοι τοῦτο μετὰ πάσης προθυμίας προσφέρω σοι τὰς δεήσεις, εἰδὼς ὅτι παραυτίκα τὰς αἰτήσεις παρέξεις. Οὐ φωνὴν δὲ ἐνταῦθα καὶ βοὴν τὴν κραυγὴν νοητέον, ἀλλὰ τὴν τῆς ψυχῆς προθυμίαν. Οὕτω γὰρ καὶ ὁ τῶν ὄλων Θεὸς πρὸς σιγῶντα τὸν μακάριον ἔφη Μωσῆν· "Τί βοᾶς πρὸς με;" βοὴν τὴν σιγὴν ὀνομάζων διὰ τὴν σπουδαίαν τῆς διανοίας εὐχήν. Τὸ δὲ, "Εἰσήκουσέ μου ἐξ ὄρους ἁγίου αὐτοῦ," κατὰ τὴν πάλαι κατέχουσαν εἴρηται δόξαν. Ἐνομί ζετο γὰρ ἐν τῇ σκηνῇ κατοικεῖν ὁ τῶν ὄλων Θεὸς, ἐπειδὴ καὶ τοὺς χρησμούς ἐκεῖθεν τοῖς ἱερεῦσιν ἐδίδου. ς΄. "Ἐγὼ δὲ ἐκοιμήθην καὶ ὑπνωσα· ἐξηγέρθην, ὅτι Κύριος ἀντιλήψεταιί μου." Νύκτα τὰς συμφορὰς πολλακῶς ἢ θεία καλεῖ Γραφή· ἐπειδὴ ὡς ἐν σκότει διαγίνει νομίζουσιν οἱ τοῖς ἄγαν ἀνιαροῖς περιπίπτοντες· ταῖς δὲ νυξίν ὁ ὕπνος συνέζευκται· σημαίνει τοίνυν κατὰ ταυτὸν τὰς θλίψεις, καὶ τὴν τούτων ἀπαλλαγὴν. Τὸ γὰρ "Ἐξηγέρθην, ὅτι Κύριος ἀντιλήψεταιί μου," τοῦτο δηλοῖ, ὅτι τῆς θείας ἀπολαύσας ῥοπῆς κρείττων ἐγενόμην τῶν προσπεσόντων κακῶν. Διὸ, ζ΄. "Οὐ φοβηθήσομαι ἀπὸ μυριάδων λαοῦ τῶν κύκλω συνεπιτιθεμένων μοι· ἀνάστα, Κύριε, σῶσόν με ὁ Θεός μου." Ἀρκεῖς γὰρ καὶ παρῶν τὰς πολλὰς μυριάδας διασκεδάσαι. η΄. "Ὅτι σὺ ἐπάταξας πάντας τοὺς ἐχθραίνοντάς μοι ματαίως, ὀδόντας ἀμαρτωλῶν συνέτριψας." Τελείας μοι τοίνυν μετάδος τῆς σωτηρίας· καὶ καθάπερ πολλακῶς ἄδικον κατ' ἐμοῦ δυσμένειαν ἐσχηκότες, καὶ ὁμοφύλους καὶ ἄλλοφύλους, καὶ

Ἰσραηλίτας καὶ Ἀμαληκίτας, καὶ μέντοι καὶ αὐτὸν τὸν Σαοῦλ, ποιήνῃν εἰσεπράξω τῆς ἀδικίας· οὕτω με καὶ νῦν τῆς σωτηρίας ἀξίωσον. Τὸ δὲ, "Ὀδόντας ἀμαρτωλῶν συνέτριψας," ἀντὶ τοῦ, Πάσης αὐτοὺς ἐγύμνωσας ἰσχύος, ἐκ μεταφορᾶς τῶν θηρίων, ἃ τῶν ὀδόντων στερούμενα, εὐκαταφρόνητα λίαν ἐστὶ καὶ εὐκαταγώνιστα. θ'. "Τοῦ Κυρίου ἡ σωτηρία." Οὐκ ἔχων. φησὶν, εἰς ἄνθρωπον τὴν ἐλπίδα, ἀλλὰ παρὰ σοῦ τὴν σωτηρίαν προσμένω· οὐκ ἐγὼ δὲ μόνος, ἀλλὰ καὶ ὁ σὸς λαὸς ὁ σὺν ἐμοὶ πολεμούμενος. Κήδομαι δὲ καὶ αὐτῶν τῶν πολεμούντων· καὶ γὰρ ἐκεῖνος σὸς χρηματίζει λαός. Δὸς τοίνυν, Δέσποτα, καὶ τούτοις, κάκεινοις, τῆς εἰρήνης τὴν εὐλογίαν· τοῦτο γὰρ παρεδήλωσεν εἰρηκῶς· "Καὶ ἐπὶ τὸν λαόν σου ἡ εὐλογία σου." Καὶ γὰρ ὁ μακάριος Μωσῆς ταῖς εὐλογίαις τὴν εἰρήνην συντάττει· εὐρίσκομεν δὲ καὶ τῇ ἱστορίᾳ σφόδρα τοῦ λαοῦ κηδόμενον τὸν μακάριον Δαβὶδ, καὶ αὐτοῦ τοῦ πατραλοῦ παιδὸς, καὶ μᾶλλον τῆς εἰρήνης, ἢ τῆς κατὰ τοῦ λαοῦ προμηθοῦ μενον νίκης.

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ Δ΄ ΨΑΛΜΟΥ.

α'. "Εἰς τὸ τέλος, ἐν ὕμνοις· ψαλμὸς τῷ Δαβίδ." Ἀντὶ τοῦ, εἰς τὸ τέλος, ὁ μὲν Ἀκύλας καὶ ὁ Θεοδοσίων, τῷ νικοποιῷ ἡρμήνευσαν· ὁ δὲ Σύμμαχος, ἐπινίκιος. Σημαίνει δὲ τὸ μὲν εἰς τὸ τέλος, ὅτι μακροῖς ὕστερον χρόνοις πληρωθήσεται τὰ προφητεῦμενα. Προηγόρευσε δὲ ἐν τῷ τέλει τοῦ ψαλμοῦ, τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν, εἰρηκῶς· "Ἐν εἰρήνῃ ἐπὶ τὸ αὐτὸ κοιμηθήσομαι καὶ ὑπνώσω· ὅτι σὺ, Κύριε κατὰ μόνας ἐπ' ἐλπίδι κατώκησάς με." Κατὰ δὲ γε τοὺς λοιποὺς, ὕμνος ἐπινίκιος τῷ νικοποιῷ προσφέρεται Θεῷ ὁ παρῶν ψαλμὸς ὑπὸ τοῦ μακαρίου Δαβίδ, μετὰ τὴν γενομένην τοῦ Ἀβεσσαλὼμ νίκην. Ἔοικε γὰρ τούτοις ὁ ψαλμὸς εἰρησθαι μετὰ 80.889 τὴν ἐκείνου τοῦ πολέμου διάλυσιν· ἐν γὰρ τῷ πρὸ τούτου ψαλμῷ ὁ μακάριος ἔφη Δαβίδ· "Πολλοὶ λέγουσι τῇ ψυχῇ μου, Οὐκ ἔστι σωτηρία αὐτῷ ἐν τῷ Θεῷ αὐτοῦ." Ἐν δὲ τούτῳ φησὶν, "Υἱοὶ ἀνθρώπων, ἕως πότε βαρυκάρδιοι, ἵνα τί ἀγαπᾶτε ματαιότητα, καὶ ζητεῖτε ψεῦδος; Καὶ γινώτε, ὅτι ἐθαυμάστωσε Κύριος τὸν ὄσιον αὐτοῦ." Διδάσκει τοίνυν ἐν τῷ παρόντι ψαλμῷ τοὺς ἀθεΐαν νοσοῦντας, καὶ προνοεῖν τὸν Θεόν, καὶ κυβερνᾶν τὰ ἀνθρώπινα, μὴ νομίζοντας, ὡς ἔστιν ὁ ἐφορῶν καὶ πρυτανεύων ἅπαντα· καὶ εἰς ἀπόδειξιν τῆς διδασκαλίας τὰ καθ' ἕκαστον διηγεῖται. β'. "Ἐν τῷ ἐπικαλεῖσθαί με εἰσήκουσέ μου ὁ Θεὸς τῆς δικαιοσύνης μου." Μάθετε, φησὶν, ἐκ τῶν εἰς ἐμὲ γεγενημένων, ὅπως ἐφέστηκε τοῖς ἀνθρώποις ὁ τῶν ὄλων Θεὸς, καὶ τῶν εἰλικρινῶς ἐπικαλουμένων ἀκούει. Ἐγὼ γοῶν παραυτίκα προσενεγκῶν μου τὴν δέησιν ἔτυχον τῆς αἰτήσεως. Τὸ δὲ, "Τῆς δικαιοσύνης μου," ἀντὶ τοῦ τῆς δικαίας μου αἰτήσεως τέθεικεν. Οὐδὲ γὰρ ἴδιον τοῦ φρονήματος τοῦ Δαβίδ δικαιοσύνην αὐτῷ καὶ ἄρε τὴν μαρτυρεῖν· ἔοικε δὲ ταυτὶ τὰ ῥήματα τοῖς διὰ τοῦ Ἡσαΐου ὑπὸ τοῦ Θεοῦ εἰρημένους, "Τότε καλέσεις, ἐγὼ δὲ σου ὑπακούσομαι· ἔτι λαλοῦντός σου, ἐρῶ, Ἰδοὺ πάρεμι." – "Ἐν θλίψει ἐπλάτυνάς μοι." Εἴωθεν ὁ τῶν ὄλων Θεὸς συγχωρεῖν μὲν γίνεσθαι τοῖς ἀγίοις τὰ λυπηρά· μετὰ δὲ τὴν γυμνάσιαν καὶ δοκιμασίαν ἀνακηρύττειν τοὺς ἀθλητάς· καὶ μέντοι καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς πειρασμοῖς πᾶσαν προσφέρειν ψυχαγωγίαν. Τοῦτο καὶ ἐνταῦθα ὁ μέγας διδάσκει Δαβίδ, ὅτι Ἐν αὐταῖς ταῖς θλίψεσι τῆς σῆς ἐπικουρίας καὶ ψυχαγωγίας ἀπήλαυσα. Τοιοῦτόν ἐστι τὸ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τῶν ὄλων πρὸς τὸν θεσπέσιον Παῦλον εἰρημένον, "Ἀρκεῖ σοι ἡ χάρις μου· ἡ γὰρ δύναμίς μου ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται." γ'. "Οἴκτειρήσόν με, καὶ εἰσάκουσον τῆς προσευχῆς μου." Οὐ λαμβάνει κόρον ὁ δίκαιος προσευχῆς· ἀλλὰ καὶ δεόμενος, καὶ εὐμενεῖας ἀπολαύων, καὶ τῆς δεήσεως τρυγῶν τοὺς καρποὺς ἐπιμένει τὰς ἰκετείας προσφέρων, ἅτε δὴ τὴν ἐντεῦθεν ἐσομένην ἐπιστάμενος ὠφέλειαν. δ'. "Υἱοὶ ἀνθρώπων, ἕως πότε βαρυκάρδιοι; ἵνα τί ἀγαπᾶτε ματαιότητα, καὶ ζητεῖτε ψεῦδος;" Ἐκ τῶν εἰς ἐμὲ γεγενημένων μάθετε, ὦ ἄνθρωποι, τῶν ὄλων

τὸν πρῦτανιν· ὅπως καὶ ἐφορᾷ τὰ ἀνθρώπεια, καὶ τοῖς ἐπιμελῶς προσιοῦσι τὰς αἰτήσεις ὀρέγει· καὶ τοὺς ματαίους ὑμῶν λογισμοὺς ἀπορῶ ρίψαντες. ε΄. "Γινώτε ὅτι ἐθαυμάστωσε Κύριος τὸν ὄσιον αὐτοῦ· Κύριος εἰσακούσεται μου, ἐν τῷ κεκραγέναι με πρὸς αὐτόν." Οὐ γὰρ ἀπλῶς με τῶν προσπε 80.892 σουσῶν ἠλευθέρωσε συμφορῶν, ἀλλὰ καὶ περιφανῆ, καὶ περιβλεπτον διὰ τῆς νίκης πεποίηκε· τοῦτο γὰρ εἶπεν, "ἐθαυμάστωσε·" καὶ ἐπιμένει διηνεκῶς τὰς ἐμὰς δεήσεις δεχόμενος. "Ὅσιον δὲ πάλιν ἐνταῦθα ἀντὶ τοῦ τὸν ἀθῶον τέθεικε, καὶ τὸν οὐδὲν ἠδίκηκότα τοὺς πολεμοῦντας, ἀλλ' ὑπ' αὐτῶν ἠδικημένον. Βαρυκαρδίους δὲ τοὺς ἀπίστους εἰκότως ὠνόμασεν, ὡς ἀναβλέπειν πρὸς Θεὸν οὐκ ἐθέλοντας, καὶ τὰς θείας οἰκονομίας οὐ βουλομένους ὄραν· ἐκ μεταφορᾶς τῶν ὑπὸ τινος οἰνοφλυγίας βαρυνομένων τὴν κεφαλὴν ἐκ τῶν κάτωθεν ἀναπεμπομένων ἀτμῶν, καὶ μύειν τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀναγκαζομένων, καὶ διανοίγειν οὐ δυναμένων. Ὁργίζεσθε. Ἐνταῦθα ὑποστικτέον, καὶ οὕτως τὰ λοιπὰ ἀναγνωστέον, "καὶ μὴ ἀμαρτάνετε." Ἀγανακτεῖτε, φησὶ, καὶ δυσχεραίνετε τοὺς ἀδίκως ὑμῖν ἐπανισταμένους εὐημεροῦντας ὀρώντες. Ἀλλὰ μὴ αὔξετε κακὸν τῷ κακῷ, πείθειν καὶ τοὺς ἄλλους πειρώμενοι, ὡς ἄτακτα πάντα καὶ ἀκυβέρνητα φέρεται. Τούτων γὰρ τούναντίον προσήκει ποιεῖν, τῶν μεθ' ἡμέρας γινομένων ἀμαρτᾶδων σφᾶς αὐτοὺς νύκτωρ τὰς εὐθύνas εἰσπράττειν. "Ἄ λέγετε ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν, ἐπὶ ταῖς κοίταις ὑμῶν καταλύγητε." Ἐπειδὴ γὰρ ὁ νυκτερινὸς καιρὸς τῶν ἔξωθεν θορύβων ἀπηλλαγμένος πολλὴν παρέχει τοῖς λογιμοῖς ἡσυχίαν· εἰκότως ἐν τούτῳ τὴν ἐξέτασιν ποιεῖσθαι "προσέταξε τῶν ἐν ἡμέρᾳ λεγομένων ἢ πραττομένων, καὶ τῷ τῆς κατανύξεως φαρμάκῳ τὰ τραύματα θεραπεύειν ἐνομοθέτησε." ζ΄. "Θύσατε θυσίαν δικαιοσύνης, καὶ ἐλπύσατε ἐπὶ Κύριον." Καὶ διὰ τούτων τῶν ῥημάτων τὴν νομικὴν λατρείαν, ὡς περιττὴν, ἀποπέμπεται, καὶ τὴν τῆς δικαιοσύνης θυσίαν προσφέρειν νομοθετεῖ· πάσης γὰρ ἐκατόμβης καὶ χιλιόμβης τῆς δικαιοσύνης ἢ κτήσις θυμηρεστέρα τῷ Θεῷ, συνημμένης αὐτῇ δηλονότι τῆς εἰς αὐτὸν ἐλπίδος. Ἐπεὶ πολλοὶ καὶ Ἑλλήνων καὶ Ἰουδαίων, καὶ τῶν τάναντία φρονούντων αἰρετικῶν, καὶ σωφροσύνην, καὶ δικαιοσύνην ἔστιν ὅτε μετίασιν· ἀλλὰ τῆς εὐσεβείας ἐστερημένοι, καρπὸν ἐντεῦθεν οὐδένα πορίζονται. Διὸ τὸ πανάγιον Πνεῦμα διὰ τοῦ θεσπεσίου Δαβὶδ παρεγγυᾷ, οὐ μόνον θῦσαι θυσίαν δικαιοσύνης, ἀλλὰ καὶ ἐλπύσαι ἐπὶ Κύριον. Οὕτω δὲ καὶ ὁ Δεσπότης Χριστὸς φησὶ τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς, "Ἐγὼ εἰμι ἡ ἄμπελος ἡ ἀληθινή, ὑμεῖς τὰ κλήματα, καὶ ὁ Πατήρ μου ὁ γεωργὸς ἔστι." Πᾶν κλήμα ἐν ἐμοὶ μὴ φέρον καρπὸν, αἶρει αὐτό· καὶ οὐχ ἀπλῶς εἶπε, "Μὴ φέρον καρπὸν," ἀλλ' "ἐν ἐμοὶ μὴ φέρον καρπὸν," τουτέστι, κατὰ τὰς ἐμὰς ἐντὸς 80.893 λὰς, κατὰ τὰς ἐμὰς νομοθεσίας, μετὰ τῆς εἰς ἐμὴ πίστεως ὡς τινῶν καὶ δίχα τῆς εἰς αὐτὸν ὁμολογίας διὰ δόξαν ἀνθρωπίνην ἀρετῆς ἐπιμελεῖσθαι δοκούντων. "Πολλοὶ λέγουσι, Τίς δείξει ἡμῖν τὰ ἀγαθὰ;" Αἰνίττεται οὖς βαρυκαρδίους ὠνόμασεν, ὡς δυσχεραίνοντας ἐπὶ τοῖς προσπίπτουσι λυπηροῖς, λέγειν τοῦτο τολμῶντας ζ΄. "Ἐσημειώθη ἐφ' ἡμᾶς τὸ φῶς τοῦ προσώπου σου, Κύριε· ἔδωκας εὐφροσύνην εἰς τὴν καρδίαν μου." Ἐκεῖνοι μὲν οὖν τοιαῦτα καὶ λογίζονται καὶ φθέγγονται· ἡμεῖς δὲ οἱ τῆς σῆς θεογνωσίας τὴν αἴγλην δεξάμενοι, καὶ ταῖς παρὰ σοῦ φωτισθέντες ἀκτίσι, καὶ ἐν αὐταῖς ταῖς ἐπανισταμέναις ἡμῖν συμφοραῖς ἀποχρῶσαν ἔχομεν παραψυχὴν τὴν εἰς σὲ ἐλπίδα. η΄. "Ἀπὸ καρποῦ σίτου, οἴνου, καὶ ἐλαίου αὐτῶν ἐπληθύνθησαν." Πάλιν ἐκείνων κατηγορεῖ τῶν λεγόντων· "Τίς δείξει ἡμῖν τὰ ἀγαθὰ;" ὡς τοσοῦτων καὶ κατὰ τὸν παρόντα βίον ἀπολαυόντων, καὶ ἀχαριστίαν νοσοῦντων. Ἔστι δὲ τὸ νόημα μεθ' ὑπερβατόν· "Πολλοὶ λέγουσι· Τίς δείξει ἡμῖν τὰ ἀγαθὰ; ἀπὸ καρποῦ σίτου, καὶ οἴνου, καὶ ἐλαίου αὐτῶν ἐπληθύνθησαν." Καίτοι, φησὶν, οἱ ταῦτα λέγοντες τῶν παντοδαπῶν τῆς γῆς καρπῶν ἀπολαύουσι· διὰ γὰρ τῶν τριῶν τούτων εἰδῶν τῶν τῆ ἀνθρωπείᾳ φύσει διαφερόντων, ἀναγκαίως καὶ τὰ ἄλλα συμπεριέλαβεν ἀγαθὰ· τὴν ἐκείνων ἐλέγχων ἀγνωμοσύνην, ὅτι καὶ ἐν ταῖς

χερσὶ φέροντες τὰς τοῦ Θεοῦ δωρεὰς, καὶ φιλοτίμως αὐτοῦ τοῖς ἀγαθοῖς ἐντρυφῶντες, ὡς μηδενὸς ἀπολαύοντες λέγειν τολμῶ σι· "Τίς δείξει ἡμῖν τὰ ἀγαθὰ;" Ἐγὼ δὲ τοῦ σοῦ φωτὸς ἀπολάυσας, καὶ τὴν γνῶσιν κτησάμενος, θ', ι'. "Ἐν εἰρήνῃ ἐπὶ τὸ αὐτὸ κοιμηθήσομαι, καὶ ὑπνώσω. Ὅτι σὺ, Κύριε, κατὰ μόνας ἐπ' ἐλπίδι κατώκισάς με." Πάντα γὰρ θόρυβον, καὶ διχόνοιαν τῶν λογισμῶν ἐξελάσας, καὶ τούτοις πρυτανεύσας εἰρήνην, καὶ ταῦτα περὶ τῆς ἀγαθῆς σου προνοίας διδάξας φρονεῖν, ἐπ' ἐλπίδι τῆς ἀναστάσεως τὸν θάνατον δέξομαι. Ὑπνον γὰρ ἐνταῦθα τὸν θάνατον προσηγόρευσεν. Εἰκότως δὲ μάλα τῇ τοῦ θανάτου μνήμῃ τὴν ἐλπίδα συνέζευξε, τοὺς περὶ προνοίας λόγους διεξελεθῶν. Ἐπειδὴ γὰρ πολλοὶ κατὰ τὸν παρ' ὄντα βίον δυσπραγία περιπεσόντες, καὶ ὑπὸ τῶν πονηρῶν συζώντων ἀδικούμενοι, δέχονται τοῦ βίου τὸ τέλος οὐδεμιᾶς τινὸς ἐπικουρίας τετυχη κότες, διδάσκει μὴ δυσχεραίνειν ὁ μέγας Δαβὶδ, ὡς τῆς ἐλπίδος τῷ θανάτῳ συνεζευγμένης, καὶ μετὰ θάνατον τῆς ἀντιδόσεως ἐσομένης.

80.896 ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ Ε΄ ΨΑΛΜΟΥ.

α'. "Εἰς τὸ τέλος ὑπὲρ τῆς κληρονομουσης· ψαλμὸς τῷ Δαβίδ." Οὕτω δὲ καὶ οἱ λοιποὶ τὴν ἐπιγραφὴν ἡρμηνεύκασι. Δῆλον τοίνυν, ὡς κληρο νόμον ὁ θεῖος ἀποκαλεῖ λόγος, κοινῶς μὲν τὴν τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίαν, ἰδικῶς δὲ τὴν εὐσεβείαν συζῶσαν ψυχὴν. Ἔστι γὰρ ἀκοῦσαι τοῦ Κυρίου λέγοντος ἐν τοῖς ἱεροῖς Εὐαγγελίοις· "Δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρὸς μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου." Καὶ ὁ θεοσέσιος Παῦλος ταυτό φησι· "Τὸ Πνεῦμα συμ μαρτυρεῖ τῷ πνεύματι ἡμῶν, ὅτι ἐσμὲν τέκνα Θεοῦ· εἰ δὲ τέκνα, καὶ κληρονόμοι, κληρονόμοι μὲν Θεοῦ, συγκληρονόμοι δὲ Χριστοῦ· εἶπερ συμπάσχομεν, ἵνα καὶ συνδοξασθῶμεν." Καὶ πάλιν, "Ὡστε οὐκ ἐτι εἶ δοῦλος, ἀλλ' υἱός· εἰ δὲ υἱός, καὶ κληρονόμος Θεοῦ διὰ Χριστοῦ." Καὶ ἄλλα δὲ πολλὰ τοιαῦτα ἔστιν εὐρεῖν παρὰ τῇ θείᾳ Γραφῇ, ἐξ ὧν ποδηγούμενοι τὴν διάνοιαν κατιδεῖν δυνησόμεθα. β', γ'. "Τὰ ῥήματά μου ἐνώτισαι, Κύριε, σύνες τῇ κραυγῇ μου. Πρόσχεσ τῇ φωνῇ τῆς δεήσεώς μου, ὁ βασιλεύς μου καὶ ὁ Θεός μου." Πολλαῖς καὶ πάντοθεν βαλλομένη τρικυμίαις ἡ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησία, καὶ μέντοι καὶ ἐκάστη ψυχὴ τὸν εὐσεβῆ βίον ἀσπαζομένη, περιγίνεται καὶ τοῦ κλύδωνος ὑπερνήχεται, τὴν θείαν ἐπικουρίαν καλοῦσα διηνεκῶς. Τοῦτο δὴ καὶ ὁ προφητικὸς ἡμᾶς ἐκπαιδεύει λόγος, διδάσκων ὅπως προσήκει τὸν τῶν ὄλων Θεὸν καὶ βασιλέα λιπαρεῖν τε καὶ ἱκετεύειν· καὶ διδάσκει λέγων· "Τὰ ῥήματά μου ἐνώτισαι, Κύριε, σύνες τῇ κραυγῇ μου, πρόσχεσ τῇ φωνῇ τῆς δεήσεώς μου." Ἄλλ' οὔτε τὴν Κραυγὴν κραυγὴν νοητέον, οὔτε τὰ ὦτα ὦτα· περὶ γὰρ τοῦ Θεοῦ τῶν ὄλων σωματικῶν τερον ἔθος τῇ θείᾳ Γραφῇ λαλεῖν, καὶ ἀπὸ τῶν ἀνθρωπίνων μορίων τὰς θείας ἐνεργείας ἀποκαλεῖν· ὀφθαλμοὺς τὴν ὀπτικήν, καὶ τὴν ἀκουστικήν ὦτα, καὶ τᾶλλα ὡσαύτως. Κραυγὴν δὲ, ἐπὶ τῶν εὐχομένων τὴν προθυμίαν καλεῖ, καὶ τὴν σπουδαίαν τῆς διανοίας ἱκετείαν. Τὸ δὲ "ἐνώτισαι," ἀντὶ τοῦ, Εἶσω τῶν ὠτων σου γενέσθω μου τῆς προσευχῆς τὰ ῥήματα, καὶ εὐμενῶς ἄκουσον τῆς ἐμῆς ἱκετείας, καὶ πρόσχεσ ἀκριβῶς τοῖς τῆς δεήσεώς μου λόγοις, ἐπειδὴ σε Θεὸν οἶδα καὶ βασιλέα. δ', ε'. "Ὅτι πρὸς σὲ προσεύξομαι, Κύριε, καὶ πρωτὶ εἰσακούση τῆς φωνῆς μου. Τὸ πρωτὶ παραστή σομαί σοι, καὶ ἐπόψει με." Θαρρῶσα γὰρ ὡς δέχη τὰς ἐμὰς ἱκετείας, εὐθύς τοῦ φωτὸς ἀνίσχοντος, τῶν βλεφάρων ἀποσεισαμένη τὸν ὑπνον, οἶα 80.897 δὴ βασιλεῖ καὶ Δεσπότη παρίσταμαι, τὴν αἴτησίν σοι προσφέρουσα. Οὐ παντὸς δὲ ἐστὶ λέγειν τῷ τῶν ὄλων Θεῷ, "Παραστήσομαί σοι, καὶ ἐπόψει με;" ἀλλὰ τῶν κατὰ τὸν μέγαν Ἥλιαν διὰ τὴν ἀπὸ τῆς πολιτείας παρῆρησίαν λέγειν θαρρῶντων, "Ζῆ Κύριος, ὃ παρέστην ἐνώπιον αὐτοῦ σήμερον." "Ὅτι οὐχὶ Θεὸς θέλων ἀνομίαν σὺ εἶ. [ζ'.] Οὐ παροικήσει σοι πονηρευόμενος· οὐδὲ διαμενοῦσι παράνομοι κατέναντι τῶν ὀφθαλμῶν σου." Δέχη τὰς ἐμὰς δεήσεις, καὶ ἐποπτέεις ἀντιβολουῦσαν· ἐπειδὴ πᾶσαν μὲν ἀνομίαν ἀπαγορεύεις, καὶ τοὺς πονηρῶν συζώντας παντελῶς ἀποστρέφει·

βδελύττη γὰρ ἅπαντας τοὺς παράνομον βίον ἀσπαζομένους. Τοῦτο γὰρ ἐπήγαγεν· ζ'. "Ἐμίσησας, Κύριε, πάντας τοὺς ἐργαζομένους τὴν ἀνομίαν· ἀπολεῖς πάντας τοὺς λαλοῦντας τὸ ψεῦδος. Ἄνδρα αἱμάτων καὶ δόλιον βδελύσεται Κύριος." Τὸν τῆς κακίας κατάλογον εἰς μέσον παρήγαγεν, ἐναντία δεικνὺς ἅπαντα τοῦ θεοῦ θελήματος. Οὐ γὰρ μόνον ἀπαγορεύει πονηρίαν, καὶ παρανομίαν, καὶ ψεῦδος, καὶ δόλον, καὶ μισοφονίαν· ἀλλὰ καὶ τοὺς τούτων ἐργάτας βδελύττεται, μετα νοῖα προσέχειν οὐ βουλομένους. Σημαίνει δέ γε διὰ τούτων τοὺς κατὰ τῆς Ἐκκλησίας ἐν διαφόροις ἐπαναστάντας καιροῖς, καὶ περιγενέσθαι μὴ δυναθῆναι, κατὰ τὴν αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν ἀπαγόρευσιν· "Πύλαι γὰρ ἄδου, φησὶν, οὐ κατισχύουσιν αὐτῆς." Τοῦτο δὲ καὶ ὁ ψαλμὸς παρεδήλωσεν. η'. "Ἐγὼ δὲ ἐν τῷ πλήθει τοῦ ἐλέους σου εἰσελεύσομαι εἰς τὸν οἶκόν σου· προσκυνήσω πρὸς ναὸν ἅγιον σου ἐν φόβῳ σου." Τῆς γὰρ σῆς ἀπολαύουσα φιλανθρωπίας, καὶ τῆς σῆς δεξιᾶς φρουρουμένη, τὴν διηνεκῆ σοὶ προσφέρω προσκύνησιν ἐν τῷ ἀφιερωμένῳ τῆς σῆς δόξῃ ναῶ, τὸν σὸν αἰεὶ περιφέρουσα φόβον· οὐδὲ γὰρ ἀνέξομαι τοῦτον ἀποβαλεῖν, τῆς σῆς φιλανθρωπίας θαρρόυσα. θ'. "Κύριε ὁδήγησόν με ἐν τῇ δικαιοσύνῃ σου, ἕνεκα τῶν ἐχθρῶν μου κατεύθυνον ἐνώπιόν σου τὴν ὁδόν μου." Ἐνια τῶν ἀντιγράφων "ἐνώπιόν μου τὴν ὁδόν σου" ἔχει· ἐκάτερα δὲ τῆς εὐσεβοῦς ἔχεται διανοίας. Εἴτε γὰρ ἡ ἡμετέρα ὁδὸς κατευθυνθεῖ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, πλάνης οὐ ληψόμεθα πείραν· εἴτε ἡ τοῦ Θεοῦ ὁδὸς ἐνώπιον ἡμῶν κατευθυνθεῖ, αὐτὴν ὁδεύσομεν, καὶ πρὸς αὐτὴν προθύμως δραμούμεθα. Αἰτεῖ τοίνυν ἡ κληρονομοῦσα ὁδηγηθῆναι μὲν ὑπὸ τῆς τοῦ Θεοῦ δικαιοσύνης, κατευθυνθῆναι δὲ αὐτῇ τὴν ὁδόν, καὶ ἐξευμαρισθῆναι, ἵνα ῥαδίως ὁδεύῃ. Ταύτην ὁ Σύμμαχος τὴν διάνοιαν τέθεικεν· ἀντὶ γὰρ τοῦ, κατεύθυνον, ὀμάλισον εἶρηκεν. Ἀκούομεν δὲ καὶ αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ διὰ Ἡσαΐου· 80.900 "Ἔσται τὰ σκολιὰ εἰς εὐθεΐαν, καὶ ἡ τραχεῖα εἰς ὁδοὺς λείας." Καὶ ἐν ἑτέρῳ δὲ ψαλμῷ ὁ μακάριος ἔφη Δαβίδ· "Παρὰ Κυρίου τὰ διαβήματα ἀνθρώπου κατευθύνεται, καὶ τὴν ὁδὸν αὐτοῦ θελήσει σφόδρα." Ταπεινοφροσύνης δὲ μεστὰ τῆς κληρονομώσεως τὰ ῥήματα. Οὐ γὰρ αἰτεῖ διὰ τὴν ἑαυτῆς δικαιοσύνην κατευθυνθῆναι αὐτῇ τὴν ὁδόν, ἀλλὰ διὰ τοὺς ἐχθροὺς τοὺς δυσσεβεῖα συζῶντας, τοὺς ἀδίκως αὐτῇ πολεμοῦντας. Εἴτα αὐτῶν καὶ κατὰ μέρος διδάσκει τὰ τῆς πονηρίας ἐπιτηδεύματα. ι'. "Ὅτι οὐκ ἔστιν ἐν τῷ στόματι αὐτῶν ἀλήθεια." Τῷ ψεύδει, φησὶ, διηνεκῶς τὴν γλῶτταν μολύνουσι. "Ἡ καρδία αὐτῶν ματαιά." Τοῖς λόγοις αὐτῶν καὶ οἱ λογισμοὶ συμβαίνουσι, καὶ συνομο λογεῖ τῷ στόματι ἡ διάνοια. ια'. "Τάφος ἀνεωγμένος ὁ λάρυγξ αὐτῶν." Οἱ κεκλεισμένοι τάφοι κεκρυμμένην ἔχουσι τὴν δυσσομίαν, οἱ δὲ ἀνεωγμένοι πολλὴν ἀποπέμπουσι τὴν δυσωδίαν· τοιαῦτα καὶ οὗτοι, φησὶν, ἐρυγγάνουσι ῥήματα πάσης ἀσεβείας καὶ δυσσομίας μεστά. Διὰ τούτων δὲ τῶν λόγων τὰς κατὰ τοῦ Θεοῦ βλασφημίας αἰνίττεται, καὶ τῆς ἀκολασίας καὶ τῆς ἀσελγείας τὰ ῥήματα. "Ταῖς γλώσσαις αὐτῶν ἔδολιον ἴσαν· κρίνον αὐτοῦς ὁ Θεός." Χαλεπώτερα τῶν προφερομένων ῥημάτων τὰ κεκρυμμένα· δόλω γὰρ κεκρημένοι μυρία τινὰ κατὰ τῶν πέλας τυρεύουσιν. "Ἀποπεσάτωσαν ἀπὸ τῶν διαβουλιῶν αὐτῶν, κατὰ τὸ πλῆθος τῶν ἀσεβειῶν αὐτῶν ἔξωσον αὐτούς." Ἀχθήτωσαν τοίνυν ὑπὸ τὴν σὴν κρίσιν, ὦ Δέσποτα, καὶ διαμάρτωσιν ὧν κατῴουσι καθ' ἡμῶν, καὶ μαθέτωσαν διὰ τῆς πείρας, ὡς ἴστων ἀράχνης ὑφαίνουσι, καὶ δότωσαν ποινήν τῶν τολμημάτων ἀξίαν. "Ὅτι παρεπύκρναν σε, Κύριε." Κατὰ σοῦ γὰρ τὸν πόλεμον κινήκασι, πρὸς τοὺς ἀνακειμένους σοὶ κινήσαντες τὴν παράταξιν. ιβ'. "Καὶ εὐφρανθήτωσαν πάντες οἱ ἐλπίζοντες ἐπὶ σέ· εἰς αἰῶνα ἀγαλλιάσονται, καὶ κατασκηνώσεις ἐν αὐτοῖς." Τοῦτο δὲ τοὺς εἰς σὲ πεπιστευκῶς εὐφροσύνης ἐμπλήσει, καὶ παρέξει αὐτοῖς θυμηδίαν αἰώνιον· οὐχ ὁ ἐκείνων ὄλεθρος, ἀλλ' ἡ σὴ προμήθεια. Πείθονται γὰρ ὡς ἐνοικεῖς ἐν αὐτοῖς, καὶ ἐμπεριπατεῖς, καὶ οἶκον αὐτοῦς ἀφιερωμένον ἀποφαίνεις. "Καὶ καυχῆσονται ἐν σοὶ οἱ ἀγαπῶντες τὸ ὄνομα σου. [ιγ.] Ὅτι σὺ εὐλογῆσεις

δίκαιον, Κύριε." Τῆς γὰρ σῆς εὐλογίας τε καὶ προνοίας τοῖς σοῖς χορη γουμένης θεραπευταῖς, οἱ σφᾶς αὐτοὺς ἔραστας τοῦ σοῦ ὀνόματος καταστήσαντες, ἐπὶ τῇ σῆ κηδε 80.901 μονία μεγαλοφρονήσουσι, τὴν σὴν διηγούμενοι δύνα μιν. Οὕτω καὶ ὁ μακάριος λέγει Παῦλος· "Ὁ καυχώμενος ἐν Κυρίῳ καυχάσθω." –"Ὡς ὄπλω εὐδοκίας ἔστεφάνωσας ἡμᾶς." Εὐδοκίαν ἢ θεία Γραφή καλεῖ τὸ ἀγαθὸν τοῦ Θεοῦ θέλημα. Τοιοῦτόν ἐστι τὸ, "Ἡὐδόκησας, Κύριε, τὴν γῆν σου," ἀντὶ τοῦ, Ἄγαθὰ ἠθέλησας τῇ γῆ σου." Καὶ παρὰ τῷ μακαρίῳ Παύλῳ, "Κατὰ τὴν εὐδοκίαν τοῦ θελήματος αὐτοῦ," τουτέστι, κατὰ τὸ ἀγαθὸν αὐτοῦ θέλημα. Καὶ ἐνταῦθα τοίνυν τοῦτο λέγει, ὅτι Τὸ ἀγαθὸν σου θέλημα, καὶ ἡ πολλή σου περὶ ἡμᾶς φιλοστοργία τε καὶ ἀγάπη, καὶ ὄπλον ἡμῖν γέγονε νίκης πρόξε νον, καὶ στέφανος ἐπινίκιος.

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ 5ΨΑΛΜΟΥ.

α'. "Εἰς τὸ τέλος ἐν ὕμνοις ὑπὲρ τῆς ὀγδόης, ψαλμὸς τῷ Δαβίδ." Ὀγδὸν τὴν μέλλουσαν κατὰ στασιν ὁ προφητικὸς λόγος καλεῖ· ἐπειδὴ γὰρ ὁ παρὼν βίος διὰ τῶν ἑπτὰ τῆς ἐβδομάδος ἡμερῶν ἀνακυκλεῖται· ἀπὸ γὰρ τῆς πρώτης ὁ χρόνος ἀρχόμενος, καὶ λήγων εἰς τὴν ἑβδόμην, πάλιν εἰς τὴν πρώτην ἐπίνεισι, καὶ οὕτως εἰς τὴν ἑβδόμην χωρεῖ· εἰκότως τὸν ἕξω τοῦ ἐβδοματικοῦ ἀριθμοῦ αἰῶνα ὀγδὸν ὁ θεῖος προσηγόρευσε λόγος. Μέμνηται δὲ θανάτου καὶ κρίσεως ἐν τῷδε τῷ ψαλμῷ· διὸ καὶ ταύτην τέθεικε τὴν ἐπιγραφὴν. Λέγει γάρ· "Οὐκ ἔστιν ἐν τῷ θανάτῳ ὁ μνημονεύων σου, ἐν δὲ τῷ ἄδῃ τίς ἐξομολογήσεται σοι;" ἀντὶ τοῦ, Ἀποκεί κλειστοὶ τοῖς ἐντεῦθεν ἐξιοῦσι τῆς μετανοίας ἢ θύρα, καὶ οὐχ οἷόν τε τοὺς μὴ κατὰ τὸν παρόντα βίον τοῖς τῆς μετανοίας χρησαμένους φαρμάκοις, ἐκεῖ τὴν ὑπὲρ τῆς ἀμαρτίας ἐξομολόγησιν προσενεγκεῖν τῷ Θεῷ. Μαρτυρεῖ δὲ τούτοις τοῖς λόγοις, καὶ ἡ τῶν παρθένων παραβολή. Καὶ γὰρ δι' ἐκείνης μεμαθήκαμεν, ὡς αἱ μωραὶ παρθένοι σβεσθειῶν τῶν λαμπάδων ἔμειναν ἔξω τῶν τοῦ νυμφῶνος θυρῶν, παίουσαι μὲν τὰς θύρας, ἀποπεμπόμεναι δὲ, καὶ τῆς παστάδος ἀποστερούμεναι. Ἔφη γὰρ πρὸς αὐτάς· "Ὑπάγετε, οὐκ οἶδα ὑμᾶς." Διὰ τοι τοῦτο ὁ μακάριος Δαβὶδ, μετὰ τὴν διπλὴν ἐκείνην ἀμαρτίαν, ταύτην τῷ Θεῷ προσφέρει τὴν ἰκετείαν, ἰατρευθῆναι παρακαλῶν, ὡς μήκετι χώραν ἐχόντων ἐν ἐκείνῳ τῷ βίῳ τῶν τῆς μετανοίας φαρμάκων. β'. "Κύριε, μὴ τῷ θυμῷ σου ἐλέγξῃς με, μηδὲ τῇ, ὀργῇ σου παιδεύσῃς με." Οὐ παρακαλεῖ μὴ ἐλεγχθῆναι, ἀλλὰ μὴ θυμῷ ἐλεγχθῆναι, οὐδὲ ἰκετεύει μὴ παιδευθῆναι, ἀλλὰ μὴ μετ' ὀργῆς τοῦτο παθεῖν. Πατρι κῶς με, φησὶ, παιδεύσον, μὴ δικαστικῶς· ἰατρικῶς, μὴ κολαστικῶς. Μὴ μετρήσης τῇ ἀμαρτίᾳ τὴν τιμωρίαν, ἀλλὰ τῇ φιλανθρωπίᾳ τὸ δίκαιον κέρασον 80.904 γ'. "Ἐλέησόν με, Κύριε, ὅτι ἀσθενὴς εἰμι." Ἀρμόττουσα τοῖς ἡμαρτηκόσιν ἢ τοιαύτη φωνή. Ἀσθενείας γὰρ ἡγουμένης, ἢ ἀμαρτία νικᾷ. Εἰ γὰρ μὴ ἀσθενήσει τὸ ἐν ἡμῖν· λογικόν, οὐ στα σιάσει τὰ πάθη· ἐρρωμένου γὰρ τοῦ ἡνιόχου, καὶ μετ' ἐπιστήμης τοὺς ἵππους καὶ στρέφοντος καὶ ἰθύνοντος, οὐκ ἔχει τὰ σκιρτήματα χώραν. δ'. "Ἰασαί με, Κύριε, ὅτι ἐταράχθη τὰ ὀστέα μου· καὶ ἡ ψυχὴ μου ἐταράχθη σφόδρα." Ὅστέα ἐνταῦθα τοὺς λογισμοὺς ὀνομάζει· ἐπειδὴ γὰρ τὰ ὀστέα στεγανωτέραν ἔχει τὴν φύσιν, καὶ αὐτὰ φέρει τὸ σῶμα, τροπικῶς τοὺς λογισμοὺς, δι' ὧν τὸ ζῶον ἰθύνεται, ὀστέα προσηγόρευσεν. Ἡ τούτων, φησὶ, ταραχὴ ἐκλόνησέ με, καὶ διέσεισε. Διόπερ τῆς σῆς φιλανθρωπίας ἀπολαῦσαι παρακαλῶ, ἵνα διὰ ταύτης τὴν ἴασιν δέξωμαι. "Καὶ σὺ Κύριε ἕως πότε; [ε'.] Ἐπίστρεψον Κύριε, ῥῦσαι τὴν ψυχὴν μου, σῶσόν με ἕνεκεν τοῦ ἐλέους σου." Τὸ, ἕως πότε, οὐχ ὡς ἐγκαλῶν λέγει, ἀλλ' ὡς ἐν ὀδύναϊς ὧν, ἐπιτα χῦναι παρακαλεῖ τὴν βοήθειαν. Ἀρμοδίως δὲ προσέθηκε τὸ, "ἕνεκεν τοῦ ἐλέους σου." Οὐδὲ γὰρ ἑμαυτῷ, φησὶ, θαρρῶ, οὐδὲ τῇ ἑμαυτοῦ δικαιοσύνῃ τὴν σὴν ἐπιγράφω βοήθειαν, ἀλλὰ διὰ τὸν σὸν ἕλεον ταύτης ἰκετεύω τυχεῖν. Τὸ δὲ, "ἐπίστρεψον, Κύριε," ἀντὶ τοῦ, "πρόσχεσ μοι," καὶ μὴ ἀποστρέψῃς τὸ πρόσωπόν σου ἀπ' ἐμοῦ· ἐκ μεταφορᾶς τῶν ὀργιζομένων, καὶ ἀποστρεφομένων, καὶ

τοὺς ἐπταικότας οὐκ ἐθελόντων ὄρα. ζ'. "Ὅτι οὐκ ἔστιν ἐν τῷ θανάτῳ ὁ μνημονεύων σου· ἐν δὲ τῷ ἄδη τίς ἐξομολογήσεται σοι;" Διὰ τοῦτο τῆς θεραπείας ἐπὶ τοῦ παρόντος ἀπολαῦσαι παρακαλῶ, ἐπειδὴ οἶδα, ὅτι τοῖς τόνδε τὸν βίον ἐξιοῦσι μετὰ τραυμάτων, οὐδεμία λοιπὸν θεραπεία δοθήσεται, οὐκέτι χώραν τῆς μετανοίας ἐχούσης. [Καὶ κάλλιστα τῷ θεῷ Δαβὶδ τοῦτο πεφιλοσόφηται· οὐ γὰρ ἐν θανάτῳ, ἀλλ' ἐν ζωῇ ἐστὶν ὁ τοῦ Θεοῦ μεμνημένος. Οὕτως οὐκ ἔστιν ἐν ἄδη τοῖς ἀπελθοῦσιν ἐξομολόγησις καὶ διόρθωσις. Συνέκλεισε γὰρ ὁ Θεὸς ἐνταῦθα μὲν βίον καὶ πρᾶξιν, ἐκεῖ δὲ τὴν τῶν πεπραγμένων ἐξέτασιν· καίγε ἴδιον τοῦτο τῆς ὀγδόης, τὸ μηκέτι καιρὸν εἰς παρασκευὴν ἀγαθῶν, ἢ κακῶν διδόναι τοῖς ἐν αὐτῇ γινομένοις. Ἄλλ' ὧν ἂν τις ἐαυτῷ καταβάληται διὰ τῶν ἔργων τὰ σπέρματα, τούτων ἀντιπαρέχειν τὰ δράγματα· οὐ χάριν ἐν ταῦθα ἐνεργεῖν νομοθετεῖ τὴν μετάνοιαν, ὡς ἐν τῷ ἄδη τῆς τοιαύτης σπουδῆς ἀπρακτούσης. Φησὶ γὰρ· Ἐπειδὴ μακρὸς μοι γέγονεν ὁ τῆς μετανοίας καιρὸς, δέδοικα μὴ φθάσῃ τὸν παρὰ σοῦ ἔλεον ὁ θάνατος, ἐν ᾧ τὰ τῆς ἐξομολογήσεως οὐκ ἔστι· τούτου 80.905 χάριν ἐπιταχῦναι τὸν ἔλεον αἰτῶ· εἶτα παιδεύει τὸν ἀκροατὴν, ὅτι μετὰ τῆς τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίας δεῖ καὶ τὰ ἡμέτερα ἔπεσθαι. Ἄν τε γὰρ τὴν ἀσθέ νειαν προβαλώμεθα, ἂν τε τὴν ταραχὴν, ἂν τε τοῦ Θεοῦ τὴν ἀγαθότητα, τὰ δὲ παρ' ἡμῶν μὴ προστεθῇ, οὐδὲν ὄφελος ἡμῖν. ζ'. "Ἐκοπίασα ἐν τῷ στεναγμῷ μου, λούσω καθ' ἐκάστην νύκτα τὴν κλίνην μου, ἐν δάκρυσί μου τὴν στρωμνὴν μου βρέξω." Οἶδα μὲν μέγала καὶ χαλεπὰ πλημμελήσας, ἀλλ' ὅμως δακρύων διηνεκῶς διατελῶ, καὶ τὰ ὑπ' ἐμοῦ τετολμημένα θρηνῶν. Καὶ μέντοι καὶ τὴν μιανθεῖσαν ὑπὸ τῆς παρανομίας κλίνην αἰεὶ δάκρυσιν ἀπολούσω, ἐκκαθῆραι ταύτην διὰ τούτων πειρώμενος· κἂν τύχω δὲ τῆς ἀφέσεως, οὐ παύσομαι τοῦτο ποιῶν. Τοῦτο γὰρ σημαίνει, "Λούσω καθ' ἐκάστην νύκτα τὴν κλίνην μου, καὶ βρέξω." ἢ. "Ἐταράχθη ἀπὸ θυμοῦ ὁ ὀφθαλμὸς μου." Αὐτό μου τὸ ὀπτικὸν τῆς διανοίας τετάρακται διὰ τὴν σὴν ἀγανάκτησιν, Δέσποτα. Ὄφθαλμὸν γὰρ ἐνταῦθα τὸν νοῦν προσηγόρευσε, διὸ καὶ ἐνός ἐμνημόνευε σεν. "Ἐπαλαιώθην ἐν πᾶσι τοῖς ἐχθροῖς μου." Πάντων μοι, φησὶ, χαλεπώτερα τῶν ἐχθρῶν τὰ ὄνειδη· ταῦτα γὰρ με δαπανᾷ, καὶ κατατῆκει, καὶ γῆρας ἄωρον ἐπιφέρει. θ', ι'. "Ἀπόστητε ἀπ' ἐμοῦ πάντες οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν, ὅτι εἰσήκουσε Κύριος τῆς φωνῆς τῆς τοῦ κλαυθμοῦ μου· ἤκουσε Κύριος τῆς δεῆ σεώς μου. Κύριος τὴν προσευχὴν μου προσεδέξατο." Μηκέτι, φησὶν, ἐπιτωθαζέτωσάν μοι οἱ τὰς οἰκείας μὲν οὐχ ὀρώντες παρανομίας, τὰ δ' ἐμὰ πλημμελήματα κωμωδοῦντες. Τῆς θείας γὰρ ἔτυχον εὐμενείας, καὶ πέπεικα δι' ὧν ἠντιβόλησα παριδεῖν μὲν τὰ πλημμελήματα, μεταδοῦναι δὲ συγγνώμης. ια'. "Ἀἰσχυνθεῖσαν, καὶ ταραχθεῖσαν πάντες οἱ ἐχθροί μου· ἀποστραφείησαν εἰς τὰ ὀπίσω, καὶ καταἰσχυνθεῖσαν σφόδρα διὰ τάχους." Ταῦτα τοίνυν εἰδότες, παύσασθε μὲν ἐμοὶ ὄνειδη προσφέροντες, τὰς δὲ οἰκείας εἰς νοῦν λαβόντες παρανομίας, αἰσχύνης καὶ θορύβου καὶ ταραχῆς ἀναπλήσθητε. Δίκαιον γὰρ καὶ φόβου μεστὸν τὸ θεῖον κριτῆριον.

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ Ζ΄ ΨΑΛΜΟΥ.

α'. "Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ, ὃν ᾄσει τῷ Κυρίῳ ὑπὲρ τῶν λόγων Χουσί υἱοῦ Ἰεμενεί." Ἀποδιδράσκων ὁ μακάριος Δαβὶδ τὸν ἀλάστορα καὶ πατραλοῖαν υἱόν, εὔρε βοηθὸν τὸν Χουσί, ὃς πέπεικε τὸν Ἀβεσσαλώμ μὴ κατὰ τὴν εἰσήγησιν τοῦ Ἀχιτόφελ παραυτίκα διώξαι τὸν πατέρα, ἀλλὰ τὸν λαὸν ἅπαντα 80.908 συναγεῖραι, καὶ τῆνικαῦτα κατὰ τοῦ γεγεννηκότος στρατεῦσαι. Ἀχθεσθεῖς τοίνυν καὶ λίαν ἀδημονήσας ὁ Ἀχιτόφελ, ὡς αἰρετωτέρας ὀφθείσης τῆς τοῦ Χουσί συμβουλῆς, αὐτόχειρ αὐτὸς γενόμενος, τὴν δι' ἀγχόνης ἐδέξατο τελευτήν. Ὁ δὲ γε θεῖος Δαβὶδ τῆς ἐφόδου τὴν ἀναβολὴν καιρὸν εἰς φυγὴν λαβὼν, τῆς σωτηρίας ἔτυχε· τοῦτον τοιγαροῦν τὸν ψαλμὸν, οἷόν τινα ὕμνον καὶ προσευχὴν, τῷ σωτῆρι προσφέρει Θεῷ· προστίθησι δὲ

καὶ διδασκαλίαν, τοὺς μὲν ὑπὸ τινῶν ἀδικουμένους εἰς τὸν Θεὸν ἔχειν τὰς ἐλπίδας προτρέπων, καὶ τὴν ἐκεῖθεν ἀναμένειν ῥοπήν, τοὺς δὲ ἀδικοῦντας δεδιττόμενος τῆς τοῦ Θεοῦ δικαίας κρίσεως μνήμη. β', γ'. "Κύριε, ὁ Θεός μου, ἐπὶ σοὶ ἤλπισα, σὼ σὸν με ἐκ πάντων τῶν διωκόντων με, καὶ ῥύσαι με. Μήποτε ἀρπάσῃ ὡς λέων τὴν ψυχὴν μου, μὴ ὄντος λυτρουμένου, μηδὲ σώζοντος." Οὐδεμιᾶ, φησὶν, ἀνθρωπίνη βοήθεια θάρρων, τὴν δὲ σὴν ἐλπίδα μόνην ἐν ἑμαυτῷ περιφέρων, ἵκετεύω τῆς σῆς προμηθείας τυχεῖν. Δέδια γὰρ μὴ δίκην ἀγρίου θηρὸς ἐπελθόντες οἱ πολεμοῦντες, καὶ ἔρημόν με τῆς σῆς προνοίας εὐρόντες, παντελῶς διαφθείρωσιν. δ'. "Κύριε ὁ Θεός μου, εἰ ἐποίησα τοῦτο." Εἶτα διδάσκει σαφέστερον ὃ λέγει· "Εἰ ἔστιν ἀδικία ἐν χερσὶ μου." Καὶ δεικνὺς ποῖον εἶδος ἀδικίας ἐνταῦθα φησὶν, εὐθὺς ἐπάγει· ε', ζ'. "Εἰ ἀνταπέδωκα τοῖς ἀνταποδιδουσί μοι κακὰ, ἀποπέσοιμι ἄρα ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν μου κενός. Καταδιώξαι ἄρα ὁ ἐχθρὸς τὴν ψυχὴν μου, καὶ καταλάβοι, καὶ καταπατήσαι εἰς γῆν τὴν ζωὴν μου, καὶ τὴν δόξαν μου εἰς χοῦν κατασκηνώσαι." Τῆς ἀρετῆς πολλὰ μόρια. Οὐ γὰρ μόνον σωφροσύνη καὶ φρόνησις, ἀλλὰ καὶ ἀνδρεία καὶ δικαιοσύνη. Ἐνταῦθα τοίνυν οὐ τὴν ἄκραν ἀρετὴν ἑαυτῷ μαρτυρεῖ· ἀλλ' ὅτι τούτους ἤκιστα τοὺς πολεμίους ἡδίκηκώς, τὴν ἄδικον δι' αὐτοὺς ὑπομένει φυγὴν. Οὐ μόνον γὰρ, φησὶν, ἀδικίας οὐκ ἤρξα, ἀλλ' οὐδὲ τοὺς ἡδίκηκότας ἠνεσχόμην ἀμύνασθαι πώποτε. Πολλάκις γὰρ τὸν Σαοὺλ ὑποχείριον λαβὼν, τῆς ἀδίκου δυσμενείας δίκας οὐκ εἰς ἐπραξάμην. Οὐ δὴ χάριν σε, Δέσποτα, παρακαλῶ, τὸν πάντα σαφῶς ἐπιστάμενον, δικάσαι μοι δικαίως· καὶ εἴ τι τοιοῦτο δέδρακα πώποτε, τῆς μὲν σῆς κηδεμονίας γυμνώσαι· τοῦτο γὰρ λέγει, "Ἀποπέσοιμι ἄρα ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν μου κενός;" ὑποχείριον δὲ τοῖς δυσμενέσιν ἐκδοῦναι· ὡς ἂν μὴ μόνον τῆς παρὰ σοῦ με δόξης καὶ βασιλείας γυμνώσαιεν, ἀλλὰ καὶ καταγελάστῳ παραδοῖεν θανάτῳ. Τοῦτο γὰρ ἐσήμανεν εἰρηκῶς, "Τὴν δόξαν μου εἰς χοῦν κατασκηνώσαι." ζ'. "Ἀνάστηθι, Κύριε, ἐν ὀργῇ σου· ὑψώθητι ἐν τοῖς πέρασι τῶν ἐχθρῶν μου." Ὁ μὲν οὖν Σὺμ 80.909 μαχος, ἐν χόλω, ὁ δὲ Θεοδοτίων, ἐν θυμῷ, ὁ δὲ γε Ἀκύλας, ἐν ἀνυπερθεσίᾳ ἠρμήνευσε. Παρακαλεῖ τοίνυν τὸν δίκαιον κριτὴν μηκέτι μακροθυμία, ἀλλὰ δικαίᾳ χρησάμενον ψήφῳ, τὴν τιμωρίαν ἐπιθεῖναι τοῖς ἀδικοῦσι. Τὸ γὰρ, ἀνάστηθι, ἀντὶ τοῦ, μηκέτι μακροθυμίας, τέθεικε· τοιοῦτόν ἐστι τὸ, "Ἐξεγέρθητι, ἵνα τί ὑπνοῖς, Κύριε," καὶ γὰρ ἐκεῖ ὕπνον τὴν μακροθυμίαν ἐκάλεσε. Καὶ, "Ἀνάστα, Κύριε, βοήθησον ἡμῖν." Ὁ καιρὸς γὰρ οὐ φιλανθρωπίας, ἀλλὰ δικαίας ὀργῆς. Ἐπίθες τοίνυν τοῖς ἐχθροῖς μου τὸ πέρασ, τὴν ἄδικον αὐτῶν ἔφοδον καταπαύσας. η'. "Καὶ ἐξεγέρθητι, Κύριε ὁ Θεός μου, ἐν προστάγματι ᾧ ἐνετείλω." Σὺ γὰρ ἐνομοθέτησας τοῖς ἀδικουμένοις ἀμύνειν. Ὁ τοίνυν τοῖς ἄλλοις ἐνετείλω ποιεῖν, δρᾶσον, ὦ Δέσποτα, καὶ τῆς σῆς μοι μετὰ δόξης ῥοπῆς. "Καὶ συναγωγὴ λαῶν κυκλώσει σε. Καὶ ὑπὲρ ταύτης εἰς ὕψος ἐπίστρεψον." Ταύτης γὰρ σου τῆς προνοίας δειχθείσης, ἅπαντές σοι τοὺς ὕμνους προσοίσουσι, καὶ Θεὸν ὕψιστον ἀποκαλέσουσιν, ἃ τε δὴ πάντα ἐφορῶντα, καὶ τὴν ἀξίαν δίκην τοῖς ἀδικοῦσιν ἐπιτιθέντα. Τὸ γὰρ, "εἰς ὕψος ἐπίστρεψον," ἀντὶ τοῦ, ὕψιστος ὢν φύσει, παρὰ δὲ τοῖς πολλοῖς ἀγνοούμενος, δειχθητὶ ὅπερ ὑπάρχεις διὰ τῆς περὶ τοὺς ἀδικουμένους κηδεμονίας. Εἶτα προφητικῶς θ'. "Κύριος κρινεῖ λαούς." Οὐ γὰρ μόνον τὴν ἐμὴν δίκην δικάσει, ἀλλὰ καὶ πάσῃ τῇ τῶν ἀνθρώπων φύσει. "Κρινόν με, Κύριε, κατὰ τὴν δικαιοσύνην μου, καὶ κατὰ τὴν ἀκακίαν μου ἐπ' ἐμοί." Οὐ δικαιοσύνην ἑαυτῷ διὰ τούτων τῶν λόγων μεμαρτύρηκεν ὁ θεῖος Δαβὶδ· τάναντία γὰρ αὐτοῦ βοῶντος ἀκούομεν, "Ὅτι τὴν ἀνομίαν μου ἐγὼ γινώσκω, καὶ ἡ ἁμαρτία μου ἐνώπιόν μου ἐστὶ διὰ παντός;" καί· "Εἶπα, Ἐξαγορεύσω κατ' ἐμοῦ τὴν ἀνομίαν μου τῷ Κυρίῳ;" ἀλλὰ δικαιοσύνην τὴν ἐν τῷ προκειμένῳ πράγματι λέγει· Οὔτε γὰρ, φησὶ, τὸν Ἀβεσσαλώμ ἡδίκηκά τι, οὔτε τὸν Ἀχιτόφελ, οὔτε τοὺς μετὰ τούτων κατ' ἐμοῦ στρατεύοντας. Κατὰ ταύτην τοίνυν τὴν δικαιοσύνην, καὶ τὴν ἀκακίαν, κριθῆναι παρακαλῶ, καὶ μὴ κατὰ τὰς ἤδη παρ' ἐμοῦ γεγενημένας πλημμελείας.

Αὐτὴν κατ' αὐτὴν κριθῆναι τὴν παροῦσαν ὑπόθεσιν ἰκετεύω, καὶ μὴ ἐτέρων νῦν δοῦναι δίκας ἀμαρτημάτων. ι'. "Συντελεσθήτω δὴ πονηρία ἀμαρτωλῶν, καὶ κατευθυνεῖς δίκαιον." Ἀντὶ τοῦ, συντελεσθήτω, ἀπαρτισθήτω ὁ Σύμμαχος τέθεικεν. Εἰ ματαία, φησὶ, δειχθεῖη τῶν κακία συζώντων ἢ πονηρία, σπουδαιότερον οἱ τῆς ἀρετῆς τρόφιμοι τὴν προκειμένην αὐτῆς πορείαν ποιήσονται. "Ἐτάζων καρδίας καὶ νεφρούς ὁ Θεός. [ια'.] 80.912 Δικαία ἢ βοήθειά μου παρὰ τοῦ Θεοῦ τοῦ σώζοντος τοὺς εὐθεῖς τῆ καρδία." Νεφρούς ἐνταῦθα τοὺς λογισμοὺς ὀνομάζει. Ἐπειδὴ γὰρ τὰς ὑπογαστρίας ὀρέξεις οἱ νεφροὶ διεγείρουσιν, ἐντεῦθεν δὲ λοιπὸν κινεῖται τῆς ἐπιθυμίας οἱ λογισμοί, νεφρούς τροπικῶς τοὺς λογισμοὺς προσηγόρευσεν. Ὁ τοίνυν, φησὶ, τοὺς κεκρυμμένους τῆς διανοίας τῶν ἀνθρώπων λογισμοὺς ἐπιστάμενος, δικαίαν μοι παρέξει βοήθειαν, ἅτε δὴ τοῦτο ποιεῖν εἰωθῶς. Τοῖς γὰρ ἀδικουμένοις ἐπαμύνων διατελεῖ. Ἐντεῦθεν λοιπὸν καὶ δεδίττεται τοὺς πονηρὰ συζώντας, τὰς δικαίας τιμωρίας ὑποδεικνύς· καὶ προαγορεύει τοῦ Ἀχιτόφελ τὸν ὄλεθρον. ιβ'. "Ὁ Θεὸς κριτὴς δίκαιος, καὶ ἰσχυρὸς, καὶ μακρόθυμος, καὶ μὴ ὀργὴν ἐπάγων καθ' ἑκάστην ἡμέραν." Ἔχει δὲ καὶ φιλανθρωπίαν, δι' ἣν ἐπὶ πλεῖστον φέρει τῶν ἀνθρώπων τὰ πλημμελήματα. Ἐπεὶ εἴποτε ἴδοι τοὺς ἀνθρώπους διὰ ταύτης ὄνησιν οὐ καρπομένους, τέως ταῖς ἀπειλαῖς ἐκφορεῖ, τὴν τιμωρίαν ἀναβαλλόμενος. Εἰ δὲ καὶ ταύτης κατὰφρονήσαντες ἐπιμείναιεν ἀμαρτάνοντες, αὐτίκα τὴν πανωλεθρίαν ἐπάγει τὸ δίκαιον ἔχουσαν. Ταῦτα διὰ τῶν ἐπαγομένων ἐδήλωσεν. ιγ', ιδ'. "Ἐὰν μὴ ἐπιστραφήτε, τὴν ῥομφαίαν αὐτοῦ στιλβώσεται· τὸ τόξον αὐτοῦ ἐνέτεινε, καὶ ἠτοίμασεν αὐτό. Καὶ ἐν αὐτῷ ἠτοίμασε σκευὴ θανάτου." Ταῦτα γὰρ οὐ τιμωρίας, ἀλλ' ἀπειλῆς. Στιλβώσεται γὰρ εἶπεν, οὐκ, ἐπάξει· καὶ, ἐνέτεινε τὸ τόξον, οὐ, τὸ βέλος ἀφήκε· καὶ διδάσκων κατὰ τίνων ἀφήσει τὰ βέλη, εὐθὺς ἐπισυνῆψε· "Τὰ βέλη αὐτοῦ τοῖς καιομένοις ἐξείργασατο." Οἱ γὰρ τὴν εὐπρηστον τῆς ἀμαρτίας ὕλην δεξάμενοι, καὶ ξύλα, καὶ χόρτον, καὶ καλάμην οἰκοδομήσαντες, ἢ φησὶν ὁ θεὸς Ἀπόστολος, τοῖς πυρφόροις τούτοις βληθήσονται βέλεσιν. ιε'. "Ἴδου ὠδίνησεν ἀδικίαν." Ὁ Ἀχιτόφελ, τὴν πονηρὰν ἐκείνην εἰσηγησάμενος γνώμην, "Συν ἔλαβε πόνον, καὶ ἔτεκεν ἀνομίαν." Ἐκ πονηρίας γὰρ οὐδεμίαν καταλειπούσης ὑπερβολὴν, κατὰ τοῦ μηδὲν ἡδικηκότος πατὴρ τὸν παράνομον καθώπλισε παῖδα. ις', ιζ'. "Λάκκον ὠρυξε, καὶ ἀνέσκαψεν αὐτὸν, καὶ ἐμπεσεῖται εἰς βόθρον ὃν εἰργάσατο. Ἐπὶ στρέψει ὁ πόνος αὐτοῦ εἰς κεφαλὴν αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ κορυφὴν αὐτοῦ ἢ ἀδικία αὐτοῦ καταβήσεται." Ταῖς οἰκείαις, φησὶν ἀλώσεται πάγαις, καὶ τῶν οἰκείων πόνων τὰ ἐπίχειρα δέξεται, καὶ θηρευθήσεται διὰ κτύοις, ἃ πρὸς ἄγραν ἐτέρων διέπηξεν. ιη'. "Ἐξομολογήσομαι τῷ Κυρίῳ κατὰ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, καὶ ψαλῷ τῷ ὀνόματι Κυρίου τοῦ 80.913 ὑψίστου." Ἐγὼ δὲ τοσαύτης τοῦ Θεοῦ προνοίας τυχὼν, ὑμνήσω τὸν εὐεργέτην διηνεκῶς, τῆς κρίσεως τὸ δίκαιον διηγούμενος.

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ Η΄ ΨΑΛΜΟΥ.

α'. "Εἰς τὸ τέλος ὑπὲρ τῶν ληνῶν, ψαλμὸς τῷ Δαβίδ." Ἰστέον, ὅτι ἐν ἐκάστῳ ψαλμῷ, ἐν ᾧ οἱ ἑβδομήκοντα εἰς τὸ τέλος τεθείκασιν, ὁ μὲν Ἀκύλας καὶ ὁ Θεοδοτίων τῷ νικοποιῷ ἡρμήνευσαν, ὁ δὲ Σύμμαχος ἐπινίκιον· καὶ οὗτος τοιγαροῦν ὁ ψαλμὸς ἐπινίκιος τῷ νικοποιῷ προσφέρεται Θεῷ, τῷ τὸν ἐχθρὸν καὶ ἐκδικητὴν διάβολον καταλύσαντι, καὶ τοὺς ἀνθρώπους εἰς τέλος τῆς ἐκείνου τυραννίδος ἐλευθερώσαντι. Ληνοὺς δὲ τὰς Ἐκκλησίας προσαγορεύει, ἐπειδὴ καὶ τὸν Κύριον ἄμπελον· αὐτὸς γὰρ ἐν τοῖς ἱεροῖς Εὐαγγελίοις ἔφη, "Ἐγὼ εἰμι ἢ ἄμπελος ἢ ἀληθινή." Ταύτην δὲ τρυγῶντες οἱ πεπιστευκότες τὸν μυστικὸν κατασκευάζουσιν οἶνον. Μεγίστη δὲ καὶ αὐτὴ τῆς Ἰουδαίων ἀπιστίας κατηγορία. Πλήθος γὰρ ληνῶν ἀκούοντες, καὶ σαφῶς εἰδότες ὡς μία τις ἐδόθη ληνός, μᾶλλον δὲ οὐδὲ ληνός, ἀλλὰ προλήνιον· Προλήνιον γὰρ, φησὶν, ὠρυξα ἐν αὐτῷ, καὶ ἔμεινα τοῦ ποιῆσαι στα

φυλήν, ἐποίησε δὲ ἀκάνθας" νοεῖν οὐκ ἐθέλουσιν, ὡς ἐπαύσατο μὲν τὰ παλαιὰ, ἐπεφάνη δὲ τῆς νέας διαθήκης ἡ χάρις, πάντας ἀνθρώπους εἰς σωτηρίαν προσκαλουμένη. Οὐδὲ χάριν οὐκέτι κατὰ τὸν παλαιὸν νόμον ἐφ' ἐνὸς θυσιαστηρίου τοῦ τῶν ἀνθρώπων καρπούς ληνοβατοῦσιν οἱ ἱερεῖς· ἀλλὰ μυρία καὶ ἀριθμὸν νικῶντα κατὰ πᾶσαν γῆν καὶ θάλατταν ἐπάγη θυσιαστήρια. Καὶ τοῦτο σαφέστερον ὁ ὀγδοηκοστὸς τρίτος διδάσκει ψαλμός. Καὶ αὐτὸς γὰρ ἐπιγραφὴν ἔχων ληνῶν, πολλῶν θυσιαστηρίων ἐποίησατο μνήμην· "Ὡς ἀγαπητὰ γὰρ, φησὶ, τὰ σκηνώματά σου, Κύριε τῶν δυνάμεων," ἐπιποθεῖ καὶ ἐκλείπει ἡ ψυχὴ μου εἰς τὰς αὐλὰς τοῦ Κυρίου· καὶ μετ' ὀλίγα· "Τὰ θυσιαστήριά σου, Κύριε τῶν δυνάμεων." Καὶ ὁ ὀγδοος δὲ ψαλμός, Ὑπὲρ τῶν ληνῶν ἐπιγεγραμμένος, τῆς οἰκουμένης προθεσπίζει τὴν σωτηρίαν, καὶ τὴν περὶ τοὺς ἀνθρώπους τοῦ Θεοῦ κηδεμονίαν διδάσκει, καὶ τοῦ Μονογενοῦς προλέγει τὴν ἐνανθρώπησιν. β'. "Κύριε ὁ Κύριος ἡμῶν, ὡς θαυμαστὸν τὸ ὄνομά σου ἐν πάσῃ τῇ γῇ. Ὅτι ἐπήρθη ἡ μεγαλοπρέπειά σου ὑπεράνω τῶν οὐρανῶν." Τὸ, ὡς, ἐν ταῦθα οὐ παραβολικῶς, ἀλλ' ἐπιτατικῶς. Σφόδρα γὰρ, φησὶ, τὸ σὸν, ὦ Δέσποτα, παρὰ πάντων ὑμνεῖται ὄνομα, καὶ σὲ ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς ἅπαντες ὀνομάζουσι. Τὸ γὰρ, "Ἐπήρθη ἡ μεγαλοπρέπειά σου ὑπεράνω τῶν οὐρανῶν," τοῦτο δηλοῖ, ὅτι Ἔγνωσαν ἅπαντες, ὡς οὐρανοῦ καὶ γῆς, καὶ τῶν ἀπάντων δεσπόζει· αὐτὸς μὲν γὰρ τὸ μεγαλοπρεπὲς εἶχεν αἰεὶ, ἀλλὰ τοῖς ἀνθρώποις τοῦτο γινώριμον οὐκ ἦν αἰεὶ. Τοιαῦτα καὶ ὁ μακάριος Ἀβακούμ προθεσπίζει. Εἰρηκῶς γὰρ, "Ὁ Θεὸς ἀπὸ Θαϊμὰν ἤξει, καὶ ὁ ἅγιος ἐξ ὄρους κατασκίου," ἐπήγαγεν· "Ἐκάλυψεν οὐρανοὺς ἡ ἀρετὴ αὐτοῦ, καὶ τῆς αἰνέσεως αὐτοῦ πλήρης ἡ γῆ." Καὶ αὐτὸς δὲ τῷ Ἰακώβ ἐπιφανεῖς, τὴν προσηγορίαν πυνθανομένῳ ἔφη· "Τί ζητεῖς τὸ ὄνομά μου; καὶ τοῦτό ἐστι θαυμαστὸν." γ'. "Ἐκ στόματος νηπίων καὶ θηλαζόντων κατηρτίσω αἶνον, ἔνεκα τῶν ἐχθρῶν σου· τοῦ καταλύσαι ἐχθρὸν καὶ ἐκδικητὴν." Τοῦτο δὲ σου μάλιστα τὴν δύναμιν ἔδειξεν, ὅτι δι' ἀνδρῶν τὴν ἀνθρωπίνην οὐ μεμαθηκότων σοφίαν, ὑπομαζίων δὲ παιδίων τὴν ἀπλότητα μιμουμένων, τὸν παμπόνηρον ἐκεῖνον κατέλυσας τύραννον· ὅς σοι τῷ Θεῷ δυσμεναίνων αἰεὶ, καὶ διὰ τὸν κατὰ σοῦ πόλεμον τοὺς ἀνθρώπους ἐξαπατῶν, πάλιν οἶά τις τιμωρὸς δίκας αὐτοὺς εἰσπράττεται τῆς ἀπάτης. Οὕτω τὸν Ἀχιτόφελ ἐκεῖνα εἶπεῖν παρασκευάσας, αὐτοχειρὶά θανάτῳ παρέπεμψεν· οὕτω τὸν Ἰούδαν εἰς προδοσίαν ὀπίσθας, μισθὸν τῆς ὑπακοῆς τὴν ἀγχόνην ἀντ' ἔδωκε· καὶ κατὰ τὴν ἱστορίαν δέ γε δυνατὸν γινώσκει τὴν τῆς προφητείας ἀλήθειαν. Ἐν γὰρ τοῖς ἱεροῖς Εὐαγγελίοις, ὁ Δεσπότης Χριστὸς δυσχεραίνουσιν Ἰουδαίοις, ἠνίκα τὰ παιδιά μετὰ κλάδων ἠγούμενα, "Ὡσαννὰ ἐν τοῖς ὑψίστοις," ἔλεγον, "εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου," ἀπεκρίνατο· "Οὐκ ἀνέγνωτε· Ἐκ στόματος νηπίων καὶ θηλαζόντων κατηρτίσω αἶνον;" Κάκεῖνα τοῖς νυν τὰ παιδιά τὸν ἀγνώμονα τῶν Ἰουδαίων κατακρίνει λαὸν, τὸν ὁμοίως τῷ διαβόλῳ καὶ ἐχθρὸν καὶ ἐκδικητὴν. Καὶ γὰρ οὗτος τὸν θεῖον νόμον παραβαίνων αἰεὶ, καὶ τὰναντία τοῖς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ διηγορευμένοις διαπραττόμενος, πάλιν, ὡς ὑπὲρ τοῦ νομοθέτου δῆθεν ἀγωνιζόμενος, ἐσταύρωσε τὸν Δεσπότην Χριστὸν, ἀντίθεον ἀποκαλῶν καὶ παράνομον. δ'. "Ὅτι ὄψομαι τοὺς οὐρανοὺς, τὰ ἔργα τῶν δακτύλων σου, σελήνην καὶ ἀστέρας, ἃ σὺ ἐθεμελίωσας." Ἰκανὰ γὰρ, φησὶ, καὶ τὰ στοιχεῖα τὴν σὴν, ὦ Δέσποτα, δεῖξαι μεγαλουργίαν, καὶ οὐρανὸς, καὶ γῆ, καὶ σελήνη, καὶ ἥλιος, καὶ ἡ ἐν τούτοις εὐταξία τε καὶ εὐκοσμία· ἡ δὲ μέχρι τῶν εὐτελῶν 80.917 ἀνθρώπων διήκουσα πρόνοια μείζονα τὴν ἄφατόν σου κηρύττει φιλανθρωπίαν. ε'. "Τί γὰρ ἐστὶν ἄνθρωπος, ὅτι μιμνήσκη αὐτοῦ, ἢ υἱὸς ἀνθρώπου, ὅτι ἐπισκέπη αὐτόν;" Ταῦτα δὲ οὐ περὶ τῆς δημιουργίας, ἀλλὰ περὶ τῆς προνοίας διεξέειπεν. Οὐ γὰρ εἶπεν, "ὅτι ἔπλασας," ἀλλὰ, "ὅτι μιμνήσκη καὶ ἐπισκέπη." Ἄλλα χοῦ δὲ σαφέστερον τῆς ἡμετέρας φύσεως τραγωδεῖ τὴν εὐτέλειαν· "Ἀνθρωπος γὰρ, φησὶ, ματαιότητι ὡμοιώθη· αἱ ἡμέραι αὐτοῦ ὡσεὶ σκιά παράγουσι." Καὶ πάλιν· "Ἀνθρωπος ὡσεὶ χόρτος· αἱ ἡμέραι

αὐτοῦ, ὡσεὶ ἄνθος τοῦ ἀγροῦ οὕτως ἐξανθήσει· ὅτι πνεῦμα διήλθεν ἐν αὐτῷ, καὶ οὐχ ὑπάρξει, καὶ οὐκ ἐπιγινώσκειται ἔτι ὁ τόπος αὐτοῦ." Καὶ ἕτερα δὲ μυρία τοιαῦτα ἔστιν εὐρεῖν παρὰ τῇ θείᾳ Γραφῇ, τὸν ἀνθρώπειον καταστέλλοντα τύφον. Καὶ ἐν ταῦθα τοίνυν ὁ προφητικὸς θαυμάζει λόγος βοῶν· "Τί ἐστὶν ἄνθρωπος, ὅτι μιμνήσκη αὐτοῦ, ἢ υἱὸς ἀνθρώπου, ὅτι ἐπισκέπτη αὐτόν;" Οὐ γὰρ μόνον εἰς τὸ εἶναι παρήγαγες, ἀλλὰ καὶ τὸ εἶναι δεδῶρησαι, καὶ μεμνημένος διατελεῖς, καὶ κακῶς διακείμενον ἐπισκέπτη. ζ'. "Ἠλάττωσας αὐτὸν βραχὺ τι παρ' ἀγγέλους." Ἐνταῦθα τῆς μετὰ τὴν παράβασιν ἐμνημόνευσεν ἀποφάσεως. Τῷ θνητῷ γὰρ τῶν ἀγγέλων ἠλάττωται. "Δόξη καὶ τιμῇ ἐστεφάνωσας αὐτόν. [ζ.] Καὶ κατέστησας αὐτόν ἐπὶ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν σου." Ταῦτα δὲ μετὰ τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν ἢ ἡμετέρα ἐδέξατο φύσις. "Χάριτι γὰρ ἐστε σεσωσμένοι," ἢ φησὶν ὁ θεὸς Ἀπόστολος, "καὶ συνήγειρεν, καὶ συνεκάθισεν ἡμᾶς ἐν τοῖς ἐπουρανίοις ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ." ἡ', θ'. "Πάντα ὑπέταξας ὑποκάτω τῶν ποδῶν αὐτοῦ· πρόβατα καὶ βόας ἀπάσας, ἔτι δὲ καὶ τὰ κτήνη τοῦ πεδίου. Τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ τοὺς ἰχθύας τῆς θαλάσσης, τὰ διαπορευόμενα τρίβους θαλασσῶν." Καὶ αὕτη δὲ φησὶ τῆς σῆς φιλανθρωπίας τε καὶ δυνάμεως ἀπόδειξις ἀκριβῆς, τὸ τὴν εὐτελεῖ τῶν ἀνθρώπων φύσιν τοσαύτης ἐμπλήσαι σοφίας, ὥστε μὴ μόνον τῶν χερσαίων ζώων, ἀλλὰ καὶ τῶν πτηνῶν, καὶ νηκτῶν, καὶ ἀμφιβίων κρατεῖν, καὶ τὰ ὑψηλότερα καὶ βαθύτερα ταῖς ἐπινοίαις θηρεύειν· καὶ τὰ τὸν ἀέρα διαπερῶντα, καὶ τοῖς ὕδασι καλυπτόμενα ὑποχείρια ἔχειν. Τούτων μὲν οὖν κοινὴν ἅπασιν ἀνθρώποις τὴν δεσποτείαν δεδῶρησαι. Τὴν δὲ ἡμετέραν ἀπαρχὴν ὁ θεὸς Λόγος ἀνεῖλη φῶς, καὶ ναὸν ἀποφύνας οἰκεῖον, καὶ σάρκα οἰκείαν προσαγορεύσας, καὶ τὴν ἀπόρρητον ἐργασάμενος ἔνωσιν, ἐκάθισεν ἐπάνω πάσης ἀρχῆς, καὶ ἐξουσίας, 80.920 καὶ κυριότητος, καὶ παντὸς ὀνόματος ὀνομαζομένου, οὐ μόνον ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ μέλλοντι· καὶ πάντα ὑπέταξεν ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ· οὐ πρόβατα καὶ βόας ἀπάσας, ἀλλὰ πᾶσαν τὴν ὄρω μένην καὶ ἀόρατον κτίσιν. Καὶ τούτων μάρτυς ὁ θεὸς Ἀπόστολος διαρρήδην βοῶν· "Τὸν δὲ βραχὺ τι παρ' ἀγγέλους ἠλαττωμένον βλέπομεν Ἰησοῦν, διὰ τὸ πάθημα τοῦ θανάτου δόξη καὶ τιμῇ ἐστεφάνωσας." Καὶ μικρὸν ἀνωτέρω· "Πάντα γὰρ, φησὶν, ὑπέταξας ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ." Καὶ ἐν τῇ πρὸς Κορινθίους, "Ὅταν δὲ, φησὶν, εἴπη, ὅτι πάντα ὑποτέτακται, δηλὸν ὅτι ἐκτὸς τοῦ ὑποτάξαντος αὐτῷ τὰ πάντα." Μόνη γὰρ ἢ ἄκτιστος φύσις τῆς ὑποταγῆς ταύτης ὡς ἐλευθέρως κεχώρισται. Ἡ δὲ γε παρὰ ταύτης τὸ εἶναι δεξαμένη, ὅποια ἂν εἴη, εἴτε ὄρατη, εἴτε ἀόρατος, καὶ ὡς Θεῷ, καὶ ὡς ἀνθρώπῳ ὑπόκειται τῷ Δεσπότη Χριστῷ. Τοσαύτην ἢ τῶν ἀνθρώπων φύσις παρὰ τοῦ Θεοῦ τῶν ὄλων ἐδέξατο τὴν τιμὴν. Διὸ πάλιν αὐτὸ τὸ προοίμιον ἀκροτε λεύτιον τέθεικεν· ι'. "Κύριε ὁ Κύριος ἡμῶν, ὡς θαυμαστὸν τὸ ὄνομά σου ἐν πάσῃ τῇ γῆ."

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ Θ΄ ΨΑΛΜΟΥ.

α'. "Εἰς τὸ τέλος ὑπὲρ τῶν κρυφίων τοῦ υἱοῦ, ψαλμὸς τῷ Δαβίδ." Ὁ μὲν Σύμμαχος, ἐπινίκιον περὶ τοῦ θανάτου τοῦ υἱοῦ· ὁ δὲ Ἀκύλας, τῷ νικοποιῶ νεανεότητος τοῦ υἱοῦ, καὶ ὁ Θεοδοσίων, ὑπὲρ ἀκμῆς τοῦ υἱοῦ. Συμφώνως τοίνυν ἅπαντες τοῦ υἱοῦ μνημονεύσαντες, διδάσκουσιν ἡμᾶς, ὡς προφητεῖαν καὶ οὗτος ὁ ψαλμὸς περιέχει τῆς κατὰ τοῦ θανάτου νίκης τοῦ Δεσπότη Χριστοῦ. Ἀνδρικῶς γὰρ καὶ νεανικῶς νικήσας τὴν ἁμαρτίαν, καὶ λαβῆς ἀφορμὴν οὐδεμίαν δεδωκῶς τῷ θανάτῳ, κατέλυσεν αὐτοῦ τὸ κράτος. Κρυφίον δὲ τοῦτο τὸ μυστήριον οἱ Ἐβδομήκοντα προσηγόρευσαν, ἐπειδὴ καὶ τοὺς ἄλλους ἅπαντας, καὶ αὐτοὺς τοὺς ἀποστόλους ἐλάνθανε. Καὶ μάρτυς ὁ εὐαγγελιστὴς· τοῦ γὰρ Κυρίου πολλάκις αὐτοῖς εἰρηκότος, "Ἴδου ἀναβαίνομεν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδοθήσεται εἰς τὸ σταυρωθῆναι, καὶ ἀποκτενοῦσιν αὐτόν, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγερθήσεται." ἐπήγαγεν ὁ εὐαγγελιστὴς· "Καὶ ἦν τοῦτο κεκρυμμένον ἀπὸ τῶν

ὄφθαλμῶν αὐτῶν." Διὸ καὶ ὁ μακάριος Παῦλος βοᾷ· "Σοφίαν λαλοῦμεν Θεοῦ ἐν μυστηρίῳ τὴν ἀποκεκρυμμένην, ἣν οὐδεὶς τῶν ἀρχόντων τοῦ αἰῶνος τούτου ἔγνω κεν· εἰ γὰρ ἔγνωσαν, οὐκ ἂν τὸν Κύριον τῆς δόξης 80.921 ἔσταύρωσαν." Καὶ πάλιν· "Τὸ μυστήριον τὸ ἀπο κεκρυμμένον ἀπὸ τῶν αἰώνων, καὶ ἀπὸ τῶν γε νεῶν." Εἰκότως τοίνυν οἱ Ἑβδομήκοντα τοῦ Υἱοῦ τὸν θάνατον ὠνόμασαν κρύφιον. β', γ'. "Ἐξομολογήσομαί σοι, Κύριε, ἐν ὅλῃ καρδίᾳ μου, διηγῆσομαι πάντα τὰ θαυμάσια σου. Εὐφρανθήσομαι καὶ ἀγαλλιᾶσομαι ἐν σοί· ψαλῶ τῷ ὀνόματί σου, "Υψιστε." Τῶν τελείων ἴδιον, τὸ πᾶ σαν ἀνατιθέναι τῷ Θεῷ τὴν καρδίαν, καὶ πᾶσαν αὐτῷ καθιεροῦν τὴν διάνοιαν. "Αγαπήσεις γὰρ, φησί, Κύριον τὸν Θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας σου." Ὁ δὲ μερίζων τοὺς λογισμοὺς εἰς μαμωνᾶν καὶ Θεὸν, εἰς Χριστὸν καὶ χρυσὸν, εἰς τὸν παρόντα καὶ τὸν μέλ λοντα βίον, οὐ δύναται ἀληθεύων λέγειν· "Ἐξομολογήσομαί σοι, Κύριε, ἐν ὅλῃ καρδίᾳ μου." Ὁ δὲ προφήτης πνευματικοῖς ὀφθαλμοῖς τὰ ἐσόμενα προ ἰδῶν, οὐκ ἐξομολογεῖται μόνον ἐν ὅλῃ καρδίᾳ, ἀλλὰ καὶ διηγεῖται αὐτοῦ πάντα τὰ θαυμάσια, κοινωνοὺς τοὺς ἀκούοντας τῆς ὑμνωδίας ποιούμενος, καὶ βουλόμενος μόνον τὸν εὐεργέτην ὑμνεῖν· καὶ θυμὴ δίας ἀφορμὴν οὐ πλοῦτον ἔχειν καὶ δυναστείαν, οὐδὲ ὑγίειαν καὶ σώματος εὐεξίαν, ἀλλὰ τοῦ Θεοῦ τὴν μνήμην. "Εὐφρανθήσομαι γὰρ, φησί, καὶ ἀγαλλιᾶσομαι ἐν σοί." Οὕτω καὶ ἀλλαχοῦ· "Ἐμνήσθην τοῦ Θεοῦ, καὶ ἠύφρανθην." Καὶ ἐτέρωθι, "Εὐφράνθητε ἐπὶ Κύριον, καὶ ἀγαλλιᾶσθε δίκαιοι." Καὶ πάλιν· "Εὐφρανθήτω καρδία ζητούντων τὸν Κύριον." δ'. "Ἐν τῷ ἀποστραφῆναι τὸν ἐχθρόν μου εἰς τὰ ὀπίσω, ἀσθενήσουσι καὶ ἀπολοῦνται ἀπὸ προσώπου σου." Ταῦτα ὁ Σύμμαχος οὕτως ἠρμήνευσεν, Ἄσω τῷ ὀνόματί σου, Ὑψιστε, ἀνατραπέντων τῶν ἐχθρῶν μου εἰς τὰ ὀπίσω, καὶ προσκοψάντων καὶ ἀπολομένων ἐκ προσώπου σου. Θεα σάμενος γὰρ τοὺς ἐμοὺς δυσμενεῖς καταλυθέντας, καὶ εἰς φυγὴν τραπέντας, εἶτα ἀλόντας καὶ παν ὠλεθρίαν ὑπομείναντας, ὑμῶ σε καὶ τὰς σὰς ἄδων εὐεργεσίας διατελῶ. Ταῦτα δὲ ὁ προφήτης ὑπὲρ τῆς ἀνθρωπίνης διεξέρχεται φύσεως· ἄτε δὴ τοῦ ἀλάστορος ἀπαλλαγείς, καὶ τὴν ἐλευθερίαν διὰ τῆς θείας χάριτος δεξάμενος. Οὐ γὰρ, ὡς τινες ὑπέλαβον, ἐξ αὐτοῦ τοῦ Σωτῆρος οὗτος εἶρηται ὁ ψαλμὸς, ἀλλὰ μᾶλλον πρὸς αὐτὸν, ὡς πρὸς εὐεργέτην, ἀπὸ τῶν εὐ̄ πεπονθότων, ὡς αὐτὰ διδάσκει τὰ ῥήματα. ε'. "Ὅτι ἐποίησας τὴν κρίσιν μου, καὶ τὴν δίκην μου." Τίνα τρόπον; "Ἐκάθισας ἐπὶ θρόνου ὁ κρίνων δικαιοσύνην. Καὶ ψῆφον ποίαν ἐξήνεγκεν;" 80.924 ς'. "Ἐπετίμησας ἔθνεσι, καὶ ἀπώλετο ὁ ἀσεβῆς· τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐξήλειψας εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος." Οὐ γὰρ ἠνέσχου, φησὶν, ἐπὶ πλεῖστον περιῖδεῖν τῶν ἀνθρώπων τὴν φύσιν ὑπὸ τοῦ πικροῦ τυράννου δουλουμένην κακῶς, ἀλλ' οἷόν τις δικαστῆς, ἐπὶ θρόνου τινὸς ὑψηλοῦ καὶ φοβεροῦ βήματος καθίσας, τοιαύτην αὐτῷ τιμωρίαν ἐπ ἠνεγκας, ὥστε λήθη παντελεῖ τούτου παραδοθῆναι τὴν μνήμην. Τὸ δὲ γε, "Ἐπετίμησας ἔθνεσι, καὶ ἀπώλετο ὁ ἀσεβῆς," ταύτην ἔχει τὴν διάνοιαν· Διὰ τῶν ἱερῶν ἀποστόλων, καὶ τῶν μετ' ἐκείνους τῆς ἀληθείας κηρύκων, προσήνεγκες τοῖς ἔθνεσι τὰ θεῖα δόγματα· ἐκείνων δὲ δεξαμένων, καὶ τῆς πλάνης ἀπαλλαγέντων, ἀπώλετο ὁ ἀσεβῆς, τοὺς ἀπατωμέ νους καὶ προσκυνοῦντας οὐκ ἔχων. Οὕτω Βαρνά βας καὶ Παῦλος θῦσαι πειραθεῖσι Λυκάοισιν ἐπετί μησαν βοῶντες· "Τί ποιεῖτε, ἄνδρες; καὶ ἡμεῖς ὁμοιοπαθεῖς ἐσμεν ὑμῖν ἄνθρωποι, ἀπὸ τούτων τῶν ματαίων πρὸς τὸν Θεὸν ὑμᾶς ἐπιστρέφοντες." Οὕτω Γαλάταις ὁ μακάριος ἐπετίμησε Παῦλος· Ὡ ἀνόητοι Γαλάται, τίς ὑμᾶς ἐβάσκανεν, οἷς κατ' ὀφθαλμοὺς Ἰησοῦς Χριστὸς προεγράφη ἑσταυρωμέ νος;" Οὕτω Κορινθίοις· "Ὅλως ἀκούεται ἐν ὑμῖν πορνεία, καὶ τοιαύτη πορνεία, οἷα οὐδ' ἐν τοῖς ἔθνεσιν ὀνομάζεται." Ἐπετίμησε τοίνυν ἔθνεσι, καὶ ἀπώλετο ὁ ἀσεβῆς, καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐξήλειψεν εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος. Ἐσβέσθησαν γὰρ παν τελῶς τῆς ἀσεβείας αἱ τελεταὶ, καὶ λήθη παντελεῖ παρεδόθησαν, ὡς μηδένα τῶν νῦν

ἀνθρώπων εἶδέ ναι τὰ τῆς ἀσεβείας μυστήρια. ζ. "Τοῦ ἐχθροῦ ἐξέλιπον αἱ ῥομφαῖαι εἰς τέλος, καὶ πόλεις καθεῖλες." Ἐγυμνώθη γὰρ τῶν οἰκείων ὄπλων, οὐκ ἔχων τῆς ἀσεβείας τοὺς ὑπουργούς· οἱ δὲ σφᾶς αὐτοὺς ἐκείνου καταστήσαντες ὄργανα, οὗτοι νῦν μεταταξάμενοι τὸν κατ' ἐκείνου πόλεμον ἀνεδέξαντο. Καὶ αἱ πόλεις δὲ, τῆς ἐν αὐταῖς πάλαι πολιτευομένης ἀσεβείας καταλυθείσης, εὖσε βείας τὴν οἰκοδομίαν ἀνεδέξαντο. Τῶν ἀδυνάτων γὰρ ἦν δείμασθαι τὴν εὐσέβειαν μὴ πρότερον καταλύσαντας τὴν ἀσέβειαν. Τοῦτο καὶ ὁ θεῖος Ἀπόστολος ἔφη· "Ἐπεφάνη ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἡ σωτήριος πᾶσιν ἀνθρώποις, διδάσκουσα ἡμᾶς ἵν' ἀρνησάμενοι τὴν ἀσέβειαν, καὶ τὰς κοσμικὰς ἐπιθυμίας, σωφρόνως καὶ εὐσεβῶς ζήσωμεν ἐν τῷ νῦν αἰῶνι," καὶ τὰ ἐξῆς. Οὕτως ἕκαστος οὐ πρότερον συνανίσταται τῷ Χριστῷ, πρὶν δέξασθαι τοῦ θανάτου τὴν κοινωνίαν. Διὸ καὶ ὁ θεσπέσιος Παῦλός φησιν· "Εἰ γὰρ σύμφυτοι γεγονάμεν τῷ 80.925 ὁμοιώματι τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀναστάσεως ἐσόμεθα." Καὶ πάλιν· "Εἰ συναπεθάνομεν, καὶ συζήσομεν." Οὕτω καὶ τῶν πολεμίων τὴν ἀσέβειαν καταλύσας ὠκοδόμησε τὴν εὐσέβειαν. "Ἀπώλετο τὸ μνημόσυνον αὐτῶν μετ' ἤχου· [η'] καὶ ὁ Κύριος εἰς τὸν αἰῶνα μένει." Ἐκεῖνος μὲν, φησὶν, ἔκδηλον ἅπασιν καὶ διαφανῆ λίαν ὑπομεμένηκε τὴν ἀπώλειαν. Τὸ γὰρ, μετ' ἤχου, τοῦτο σημαίνει, ἐκ μεταφορᾶς τῶν ἀπὸ τινος σεισμοῦ συμπιπτουσῶν οἰκιῶν, καὶ πολὺν ἐργαζομένων τὸν κτύπον. Ὁ δὲ γε ἡμέτερος, φησὶ, Θεὸς καὶ Δεσπότης αἰώνιον ἔχει τὸ κράτος, καὶ τὴν βασιλείαν ἀνώλεθρον. "Ἡτοίμασεν ἐν κρίσει τὸν θρόνον αὐτοῦ· [θ'] καὶ αὐτὸς κρινεῖ τὴν οἰκουμένην ἐν δικαιοσύνῃ, κρινεῖ λαοὺς ἐν εὐθύτητι." Οὐ γὰρ μόνον κατὰ τὸν παρόντα βίον τὴν οἰκείαν δύναμιν ἔδειξεν, ἀλλὰ καὶ τῷ μέλλοντι τὸ φρικῶδες αὐτοῦ δείξει κριτήριον, πᾶσιν ἀνθρώποις δικάζων, καὶ τὰ πρὸς ἀξίαν ἀπονέμων ἕκαστῳ. ι'. "Καὶ ἐγένετο Κύριος καταφυγὴ τῷ πένητι, βοηθὸς ἐν εὐκαιρίαις, ἐν θλίψεσι." Τὸ, ἐν εὐκαιρίαις ὁ μὲν Ἀκύλας εἰς καιρὸν, ὁ δὲ Σύμμαχος ἐπικαίρως ἠρμήνευσε. Διδάσκει δὲ ὁ λόγος, ὡς ἐν προσφύρῳ καιρῷ τὴν ἡμετέραν ἐπραγματεύσατο σωτηρίαν. Πένητα γὰρ τῶν ἀνθρώπων τὴν φύσιν ἀποκαλεῖ, διὰ τὴν πολλὴν τῆς παρανομίας πτωχείαν. Τούτου τοῦ καιροῦ τὸ ἐπιτήδειον ὁ μακάριος διδάσκει Παῦλος· "Ὅτε γὰρ ἤμεν, φησὶ, νήπιοι, ὑπὸ τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου ἤμεν δεδουλωμένοι· ὅτε δὲ ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, ἐξαπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸν Υἱὸν αὐτοῦ, γενόμενον ἐκ γυναικός, γενόμενον ὑπὸ νόμον, ἵνα τοὺς ὑπὸ νόμον ἐξαγοράσῃ, ἵνα τὴν υἰοθεσίαν ἀπολάβωμεν." ια'. "Καὶ ἐλπιάτωσαν ἐπὶ σοὶ οἱ γινώσκοντες τὸ ὄνομά σου, ὅτι οὐκ ἐγκατέλιπες τοὺς ἐκζητοῦντάς σε, Κύριε." Τὸ ἐλπιάτωσαν Ἀκύλας καὶ Σύμμαχος πεποιθήσουσιν εἶπον, ὀριστικῶς ἀντὶ προστακτικῆς κοῦ χρησάμενοι ῥήματι. Ταύτης γὰρ, φησὶ, τῆς σωτηρίας παρὰ σοῦ γενομένης, οἱ ποιητὴν σε καὶ Θεὸν μεμαθηκότες εἰς σὲ ἔξουσι τὰς ἐλπίδας. ιβ'. "Ψάλατε τῷ Κυρίῳ τῷ κατοικοῦντι ἐν Σιών." Κατὰ τὴν πάλαι τῶν Ἰουδαίων δόξαν τοῦτο εἶρηκεν ὁ προφήτης· μεμαθήκαμεν δ' ὁμοίως ἐκ τῆς ἀποστολικῆς διδασκαλίας, καὶ ἐπουράνιον εἶναι Σιών. "Προσεληλύθατε γὰρ, φησὶ, Σιών ὄρει, καὶ πόλει Θεοῦ ζώντος, Ἰερουσαλήμ ἐπουρανίῳ." – "Ἀναγγείλατε ἐν τοῖς ἔθνεσι τὰ ἐπιτηδεύματα 80.928 αὐτοῦ." Τὰ ἐπιτηδεύματα ὁ Σύμμαχος μὴχανὰς εἶπεν, ὁ δὲ Ἀκύλας ἐναλλαγὰς. Τῷ ὄντι γὰρ ἐναλλαγὴ μεγίστη πραγμάτων ἐγένετο. Οἱ πάλαι ἐχθροὶ φίλοι, οἱ μακρὰν ἐγγύς, οἱ δοῦλοι υἱοὶ, οἱ ἐν ἀγνοίᾳ ἐν γνώσει, ἐν φωτὶ οἱ ἐν σκότῳ, ἐν ἐλπίδι ζωῆς οἱ νεκροὶ, οἱ πτωχοὶ κληρονόμοι τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν· Ἰουδαῖοι πόρρω, καὶ τὰ ἔθνη πλησίον· οἱ υἱοὶ κύνες, καὶ οἱ κύνες υἱοὶ· καὶ αἱ μὴχαναὶ δὲ τοῦ Σωτῆρος θεοπρεπεῖς. Ἀθανασία γὰρ διὰ θνητότητος ἐδωρήθη, καὶ διὰ θανάτου ζωὴ, δι' ἀτιμίας τιμὴ, εὐλογία διὰ κατάρας, διὰ σταυροῦ σωτηρία. Ταῦτα τὰ μὴχανήματα, ταῦτα τοῦ Θεοῦ ἡμῶν τὰ ἐπιτηδεύματα. ιγ'. "Ὅτι ὁ ἐκζητῶν τὰ αἵματα αὐτῶν ἐμνήσθη, οὐκ ἐπελάθετο τῆς κραυγῆς τῶν πενήτων." Ὁ πάντα, φησὶν, ἐφορῶν, καὶ ἀκριβῶς ἐκζητῶν τὰ γινόμενα, εἶδε τὰς τολμωμένας ὑπὸ τοῦ διαβόλου

δι' ἀπάτης τῶν ἀνθρώπων σφαγὰς, καὶ εἰς ἐπικουρίαν τῶν ἀδικουμένων ἐλήλυθεν. Τοῦτο γὰρ σημαίνει, "Οὐκ ἐπελάθετο τῆς κραυγῆς τῶν πενήτων." Κραυγὴν γὰρ ἐνταῦθα οὐ τὴν προσευχὴν λέγει καὶ δέησιν, ἀλλὰ τὴν διὰ τῆς ἁμαρτίας ἐπεισελθοῦσαν ταλαιπωρίαν, δι' ἣν καὶ θάνατοι ἄωροι, καὶ θρήνοι, καὶ συμφοραὶ. ιδ'. "Ἐλέησόν με, Κύριε, ἴδε τὴν ταπείνωσίν μου ἐκ τῶν ἐχθρῶν μου." Τοιαύτη τις ἦν, φησὶν, ἡ τῶν ὀλοφύσεων καὶ τῶν θρήνων γινομένη κραυγὴ, οἷόν τινα αἴτησιν ἔχουσα περὶ τῶν κατεχόντων δεινῶν. ιε'. "Ὁ ὑψῶν με ἐκ τῶν πυλῶν τοῦ θανάτου, ὅπως ἂν ἐξαγγείλω πάσας τὰς αἰνέσεις σου." Τοῦτο, φησὶν, ἐστὶ τὸ τέλος τῶν ἀγαθῶν, ἡ τῆς φθορᾶς ἀπαλλαγὴ, καὶ τοῦ θανάτου κατάλυσις· ἥς ἀπολαύσαντες αἰεὶ τὰς σὰς εὐεργεσίας ὑμνήσομεν. "Ἐν ταῖς πύλαις τῆς θυγατρὸς Σιών ἀγαλλιασόμεθα ἐπὶ τῷ σωτηρίῳ σου." Σιών καλεῖ τὴν ἐπουράνιον πόλιν, ὡς ὁ μακάριος Παῦλος ἐδίδαξε· πύλας δὲ ἐκείνης, τὰς ἀπανταχοῦ τῆς γῆς Ἐκκλησίας, δι' ὧν εἰς ἐκείνην εἰσῆσαν οἱ πιστεύοντες. Ἐν ταύταις τοίνυν, φησὶν, ἀγαλλιώμενοι, καὶ χορεύοντες ἐπὶ ταῖς ἐλπίσι τῆς ἀναστάσεως, τὸν τούτων πρόξενον ἀνυμνήσομεν. Καὶ ἐπειδὴ τῆς τοῦ θανάτου καταλύσεως ἐμνημόνευσεν, εἰκότως ἐπήγαγεν· ις', ιζ'. "Ἐνεπάγησαν ἔθνη ἐν διαφθορᾷ ἣ ἐποίησαν, ἐν παγίδι ταύτῃ ἣ ἔκρυψαν συνελήφθη ὁ ποῦς αὐτῶν." Γινώσκειται Κύριος κρίματα ποιῶν· ἐν τοῖς ἔργοις τῶν χειρῶν αὐτοῦ συνελήφθη ὁ ἁμαρτωλός." Ἔθνη δὲ καὶ ἐνταῦθα προσαγορεύει 80.929 τῶν δαιμόνων τὸ στίφος. Οὗτοι γὰρ τὸν σωτήριον σταυρὸν τεκτηνάμενοι, διὰ τούτου τῆς τυραννίδος ἐξέπεσαν· καὶ ἐν παγίδι ἣ ἔκρυψαν συνελήφθη ὁ ποῦς αὐτῶν, καὶ ἐν τοῖς ἔργοις τῶν χειρῶν αὐτοῦ συνελήφθη ὁ ἁμαρτωλός. Εἰ δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἀπισησάντων ἐθνῶν, καὶ τοὺς καλλινίκους ἀποστόλους καὶ μάρτυρας ἀνελόντων, τὰ προκείμενα ληφθεῖν ῥήματα, καὶ οὕτω τὸ ἀληθὲς τῆς προφητείας εὐρήσομεν. Διὰ γὰρ τοι τῆς ἐκείνων σφαγῆς ἔβη βαιώθη τῆς εὐσεβείας τὸ κήρυγμα, καὶ πλείους ὧν ἐθήρευσαν ζῶντες ἀποθανόντες ἐζώγησαν· καὶ ἐν τοῖς ἔργοις τῶν χειρῶν αὐτοῦ συνελήφθη ὁ ἁμαρτωλός, καὶ ἐγνώσθη Κύριος κρίματα ποιῶν, τουτέστι σοφῶς καὶ δικαίως οἰκονομῶν. ιη', ιθ'. "Ἀποστραφήτωσαν οἱ ἁμαρτωλοὶ εἰς τὸν ἄδην, πάντα τὰ ἔθνη τὰ ἐπιλανθανόμενα τοῦ Θεοῦ. Ὅτι οὐκ εἰς τέλος ἐπιλησθήσεται ὁ πτωχός, ἡ ὑπομονὴ τῶν πενήτων οὐκ ἀπολεῖται εἰς τὸν αἰῶνα." Οὗτοι, φησὶν, οἱ τῷ θεῷ διαπιστήσαντες κηρύγματι τὸν ἄδην ὅτι τάχιστα καταλήψονται, καὶ τῷ θανάτῳ παραδοθήσονται, οὐδὲ τὴν τυχούσαν βλάβην τοῖς ὑπ' αὐτῶν διωκομένοις ἐπαγαγόντες. "Ἡ ὑπομονὴ γὰρ τῶν πενήτων οὐκ ἀπολεῖται εἰς τὸν αἰῶνα." Ὅτι "ὁ ὑπομείνας εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται." Καί· "Μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι, ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν." Εἶτα πόρρωθεν προφητικοῖς ὀφθαλμοῖς θεασάμενος λεηλατούμενους ὑπὸ τῶν δυσσεβῶν τοὺς τῆς εὐσεβείας κήρυκας, εὐκτικῶς λέγει· κ', κά'. "Ἀνάστηθι, Κύριε, μὴ κραταιούσθω ἂν θρωπος, κριθήτωσαν ἔθνη ἐνώπιόν σου. Κατάστησον, Κύριε, νομοθέτην ἐπ' αὐτούς, γνώτωσαν ἔθνη ὅτι ἄνθρωποι εἰσιν." Εἰκότως ἂν τις ἔροιτο Ἰουδαίους, ποῖον ἐνταῦθα δοθῆναι νομοθέτην ὁ προφήτης παρακαλεῖ; Μωσῆς μὲν γὰρ ὁ μέγας, πάλαι καὶ πρό παλαι τῆς θείας νομοθεσίας γενόμενος ὑπουργός, τοῦ βίου τὸ τέλος ἐδέδεκτο· "Ἐτερος δὲ μετ' ἐκεῖνον οὐκ ἐγήγερται νομοθέτης." Εἰ δὲ μηδεὶς ἔτερος δείκνυται, μήτε τοῖς Ἰουδαίοις, μήτε τοῖς ἔθνεσι, καταστάς νομοθέτης, λείπεται νοεῖν τὸν Δεσπότην Χριστὸν ἀναφανῆναι νομοθέτην ἐθνῶν· ὃς ἐν τοῖς ἱεροῖς Εὐαγγελίοις βοᾷ· "Ἐρρήθη τοῖς ἀρχαίοις, Οὐ φονεύσεις· ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, πᾶς ὁ ὀργιζόμενος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ εἰκῆ, ἔνοχος ἔσται τῇ κρίσει. Ἐρῆθη τοῖς ἀρχαίοις, Οὐ μοιχεύσεις· ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, πᾶς ὁ ἐμβλέπων γυναῖκα πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι αὐτῆς ἤδη ἐμοίχευσεν αὐτήν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ." Καὶ τὰ ἄλλα πάντα ὁμοίως. Τὴν τούτου τοίνυν νομοθεσίαν ὁ προφήτης ἀντιβолоεῖ παρασχεθῆναι 80.932 τοῖς ἔθνεσιν· ἵνα τὸν θηριώδη καταλιπόντες βίον· γνῶσιν ὅτι ἄνθρωποι εἰσιν." Ἄνθρωπος γὰρ, φησὶν ὁ Προφήτης,

ἐν τιμῇ ὧν οὐ συνῆκε· παρασυνεβλήθη τοῖς κτήνεσι τοῖς ἀνοήτοις, καὶ ὠμοιώθη αὐτοῖς." Διόπερ κἀνταυθα φησι· "Γνώτωσαν ἔθνη, ὅτι ἄνθρωποι εἰσιν."

ΨΑΛΜΟΣ Γ΄ ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΕΒΡΑΙΟΥΣ.

α΄, β΄. "Ἴνα τί, Κύριε, ἀφέστηκας μακρόθεν; ὑπερ ὀραῶς ἐν εὐκαιρίαις, ἐν θλίψεσιν; Ἐν τῷ ὑπερηφα νεύεσθαι τὸν ἀσεβῆ ἔμπυρίζεται ὁ πτωχὸς, συλλαμβάνονται ἐν διαβουλίαις οἷς διαλογίζονται." Δο κεῖς πόρρωθεν ἐστάναι, Δέσποτα, καὶ μὴ ὀραῶν τὰ ἀνθρώπεια, τοῖς ἀδικουμένοις οὐκ ἐπαμύνων· ὑπὸ δὲ τῆς ἀθυμίας, οἷόν τινος πυρὸς, οἱ ἀδικούμενοι κατατήκονται τῶν ἀδικούντων τὴν ἀλαζονεῖαν θεώμενοι. Σφόδρα δὲ προσφυῶς τὸ ἔμπυρίζεται ἐπὶ τῶν ἀθυμούντων τέθεικεν· ἔμπιπραμένοι γὰρ οἱ ἀθυμοῦντες εὐόκασι, καὶ οἷόν τινα καπνὸν διὰ στόματος τὸν στεναγμὸν ἀναπέμπουσι. Βλάβη δὲ αὐτοῖς, φησὶν, ἀπὸ τῆς ἀθυμίας γενήσεται, λογισμοῖς οὐκ εὐπρέπεσι χρωμένοις, ἀλλὰ περὶ τῆς σῆς διχονοοῦσι προνοίας. Τοῦτο γὰρ σημαίνει τὸ, "συλλαμβάνονται ἐν διαβουλίαις οἷς διαλογίζονται." Καὶ τὴν αἰτίαν διδάσκων ἐπήγαγεν· γ΄. "Ὅτι ἐπαινεῖται ὁ ἀμαρτωλὸς ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, καὶ ὁ ἀδικῶν εὐλογεῖται." Μύρια γὰρ δεινὰ δρῶντες, καὶ ἐπαίνους παρὰ τῶν κολάκων καρποῦνται. δ΄. "Παρώξυνε τὸν Κύριον ὁ ἀμαρτωλὸς κατὰ τὸ πλῆθος τῆς ὀργῆς αὐτοῦ." Ἐνταυθα ὑποστικτέον, εἶτα ἐπενεκτέον, "οὐκ ἐκζητήσει." Ἄντι τοῦ, παρώξυνε τὸν Κύριον λέγων, "οὐκ ἐκζητήσει." Μα νία γὰρ καὶ λύττη χρώμενος, ὡς οὐδενὸς ἐφορῶντος, εἰς πᾶσαν ἄττει παρανομίαν, οὐχ ἠγούμενος ἐκζητεῖν τὸν κριτὴν τὰ γινόμενα. Εἶτα τοῦτο σαφέστερον λέγει· ε΄. "οὐκ ἔστιν ὁ Θεὸς ἐνώπιον αὐτοῦ." [Ὁ ἄπιστος καὶ ὁ ἀμαρτωλὸς οὐδέποτε τίθεται πρὸ ὀφθαλμῶν αὐτοῦ τὸν Θεόν· ἀλλ' ἐκάστης ἡμέρας καὶ ἐν παντὶ καιρῷ μιαίνει καὶ ῥυποῖ τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ, μὴ πιστευὼν ὅτι ἔστι κρίσις.] Τί δὲ τούτου τὸ αἴτιον; "Βεβηλοῦνται αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ ἐν παντὶ καιρῷ. Ἀνταναιρεῖται τὰ κρίματά σου ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ." Παντελῶς τῶν σῶν νόμων καταφρονεῖ· πάντα καιρὸν εἰς παρανομίαν δαπανᾷ. [Σμικρύνει γὰρ καὶ εὐτελίζει τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ ὁ ἄπιστος.] "Πάντων τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ κατακυριεύσει." Ἄλλ' ὅμως καὶ τοιαῦτα δρῶν κατευοδοῦται. Εἶτα τοῦ τύφου τὴν ὑπερβολὴν ζωγραφεῖ. 80.933 ζ΄. "Εἶπε γὰρ ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ, Οὐ μὴ σαλευθῶ ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν ἄνευ κακοῦ." Σαφέστερον τοῦτο ὁ Σύμμαχος ἠρμήνευσεν· "οὐ περιτραπήσομαι εἰς γενεάν καὶ γενεάν, οὔτε ἔσομαι ἐν κακῷ σέ." Καὶ ταύτη κέχρηται τῇ θρασυτητί· καὶ ἠγεῖται μηδὲν δεινὸν ὑποστήσεσθαι πάντα μετῶν τῆς κακίας τὰ εἶδη. ζ΄. "οὐ ἄρα τὸ στόμα αὐτοῦ γέμει, καὶ πικρίας, καὶ δόλου· ὑπὸ τὴν γλῶσσαν αὐτοῦ κόπος, καὶ πόνος." Δόλους γὰρ ράπτει, καὶ τυρεύει κακὰ, καὶ βίον ἔχει τὰς κατὰ τῶν πενήτων ἐπιβουλὰς. [Κόπος ἀνόνητος καὶ πόνος ἀκερδής· δίχα τούτου τὴν γλῶσσαν οὐ κινεῖ καὶ σαλεύει.] η΄. "Ἐγκάθηται ἐν ἐνέδρᾳ μετὰ πλουσίων ἐν ἀποκρύφοις, τοῦ ἀποκτεῖναι ἀθῶον." Καὶ ἐν συλλόγοις δὲ, καὶ ἐν συνεδρίαις καθημένος, ἐνέδρας τινὰς καὶ μηχανὰς τοῖς ἀναιτίαις κατασκευάζει. [Οἱ πλουτοῦντες τῇ ἀσεβείᾳ διαπαντὸς τῇ εἰρῷ νεῖα ζῶσιν· ἐνεδρεύουσι γὰρ τοὺς ἀκάκους· ἄλλως τε καὶ οἱ πλούσιοι ἐνεδρεύουσι τοὺς πένητας. Ὁ διάβολος λεληθότως γὰρ τὸν Χριστὸν ἐζήτησεν ἀποκτεῖναι· ἀθῶος γὰρ ταῖς χερσὶ καὶ καθαρὸς τῇ καρδίᾳ ὁ Θεός.] θ΄, ι΄. "Οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ εἰς τὸν πένητα ἀποβλέπουσιν· ἐνεδρεύει ἐν ἀποκρύφῳ, ὡς λέων ἐν τῇ μάνδρᾳ αὐτοῦ· ἐνεδρεύει τοῦ ἀρπάσαι πτωχὸν ἐν τῷ ἐλκῦσαι αὐτόν. Ἐν τῇ παγίδι αὐτοῦ ταπεινώσει αὐτόν." Καθάπερ ὁ λέων τῆδε κάκεισε μεταφέρει τὸ ὄμμα θήραν ἐπιζητῶν· οὕτως οὕτως νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν ἀρπαγῆς καὶ πλεονεξίας ἐπινοεῖ μηχανὰς· ἀλλ' ὅμως "κύψει καὶ πεσεῖται." [Ὡς ὁ λέων ἐν τῷ σπηλαίῳ αἰεὶ ἐνεδρεύει ἀρπάσαι, οὕτω καὶ ὁ διάβολος ἐν τῇ συναγωγῇ τῶν Ἰουδαίων ὡς ἐν μάνδρᾳ ἐθήρευσε τὸν Χριστὸν, νομίσας αὐτὸν ψιλὸν ἄνθρωπον εἶναι.] "Ἐν τῷ αὐτὸν κατακυριεύσει τῶν πενήτων." Ὅταν γὰρ πάντων περιγένηται, ἥκιστα διαφεύζεται

τοῦ θανάτου τὸ στόμα· ἀλλὰ τοῖς ἄλλοις παραπλησίως τῷ τάφῳ παραδοθήσεται. [Ενόμισε οὖν ὁ ἐχθρὸς καὶ αὐτῶν τῶν ἀποστόλων κυριεύειν, ἀλλὰ καὶ τῶν μαρτύρων· ὅταν οὖν ἔδοξε πάντων κεκρατηκέναι, τότε συντριβεῖς ἔπεσε· τὸ γὰρ κύπει συντριβῆναι δηλοῦται.] ια΄. "Εἶπε γὰρ ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ, Ἐπιλέλησται ὁ Θεὸς, ἀπέστρεψε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ τοῦ μὴ βλέπειν εἰς τέλος." [Ταῦτα δὲ πάντα ὁ ἀσεβὴς κατὰ τῶν πενήτων τοῦ Θεοῦ διαπράττεται· ἑαυτὸν ἀπατῶν καὶ τοῖς ἑαυτοῦ λογισμοῖς μὴ εἶναι Θεὸν ἔφορον διανοούμενος. Εἶπε γοῦν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, Ἐπιλέλησται ὁ Θεός, ἀπέστρεψε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, τοῦ μὴ ἐπιβλέπειν εἰς τέλος.] Καὶ οὐδὲν αὐτὸν ὀνήσει τὰ δυσσεβῆ ῥήματα, καὶ οἱ ἀθεότητος λογισμοί· ἀλλὰ δι' αὐτῶν γνώσεται τῶν πραγμάτων, ὡς ἐφορᾷ τὰ ἀνθρώπεια τῶν ὄλων ὁ πρῦτανις. Ἐκ τῶν δυσσεβῶν 80.936 τούτων ῥημάτων λίαν ἀνιαθεὶς ὁ Προφήτης, πάλιν εἰς εὐχὴν τὸν λόγον μεταβάλλει, λέγων, ιβ΄. "Ἀνάστηθι, Κύριε ὁ Θεός μου, ὑψώθητω ἡ χεὶρ σου· μὴ ἐπιλάθῃ τῶν πενήτων σου εἰς τέλος." Ἐπειδὴ οἱ δυσσεβεῖα καὶ παρανομία συζῶντες δι' ὧν πράττουσι λέγουσιν, ὡς ἐπιλέλησται ὁ Θεός, δίδαξον αὐτοὺς διὰ τῆς πείρας, ὡς οὐκ ἐπιλέλησαι, οὐδ' ἀποστρέφεις τὸ πρόσωπόν σου· ἀλλὰ τῶν ἀδικουμένων κηδεμονίαν ποιεῖς. Καὶ σφοδρότερον ἄχθε σθεῖς ταῖς ἐκείνων βλασφημίαις ἐπήγαγεν· ιγ΄. "Ἐνεκεν τίνος παρώργισεν ὁ ἀσεβὴς τὸν Θεόν; εἶπε γὰρ ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ, Οὐκ ἐκζητήσῃ." Ἀλλὰ κἂν μυριάκις ἐκεῖνος ταῦτα λογίσῃται, σὺ βλέπεις· οὕτως γὰρ νοητέον. [Τουτέστιν, Ὅσον ἂν καταπίω τὸν ἄνθρωπον, οὐκ ἔστιν ὁ ἐκζητῶν αὐτὸν, φησὶν ὁ διάβολος.] ιδ΄. "Βλέπεις ὅτι σὺ πόνον καὶ θυμὸν κατανοεῖς, τοῦ παραδοῦναι αὐτὸν εἰς χεῖράς σου." Οὕτως γὰρ καὶ ὁ Σύμμαχος διέστειλεν· Ὁρᾷς ὅτι σὺ μόχθον καὶ παροργισμὸν ἐποπτεύεις. Καὶ ὁ Ἀκύλας· Εἶδες ὅτι σὺ πόνον καὶ παροργισμὸν ἐπιβλέπεις. Κἂν μυριάκις, φησὶν, εἴπωσιν οἱ δυσσεβεῖα συζῶντες, ὅτι οὐκ ἐπιβλέπεις τὰ ἀνθρώπεια, ἡμεῖς ἴσμεν ὅτι βλέπεις καὶ ἐποπτεύεις τὰς τούτων παρανομίας, καὶ τὴν ἀξίαν αὐτοὺς εἰσπράττη ποινήν. Σοὶ (γὰρ) ἐγκαταλέλειπται ὁ πτωχός, ὀρφανῶ σὺ ἦσθα βοηθός. Διὰ τοῦτό σε ἰκετεύω. ιε΄. "Συντριψον τὸν βραχίονα τοῦ ἀμαρτωλοῦ, καὶ πονηροῦ." Ἔσται δὲ τοῦτο, ἐὰν μόνον τὴν ἀμαρτίαν αὐτοῦ ζητῆσαι θελήσῃς. Εἰ γὰρ τοῦτο γένηται, παραυτίκα φροῦδος ἔσται, καὶ πανωλεθρία παραδοθήσεται· τοῦτο γὰρ ἐδήλωσεν εἰρηκώς· "Ζητηθήσεται ἡ ἀμαρτία αὐτοῦ, καὶ οὐ μὴ εὔρεθῇ." δι' αὐτὴν μὲν τὴν ἀμαρτίαν· καὶ τοῦτο δὲ σαφέστερον ὁ Σύμμαχος εἶρηκεν· Ἐκζητηθήσεται ἡ ἀσεβεία αὐτοῦ, ἵνα μὴ εὐρεθῇ αὐτός. Ἐκείνης γὰρ ζητουμένης καὶ δεικνυμένης, οὗτος ἀπόλλυται. ις΄. "Κύριος βασιλεὺς εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος." Ἐπειδὴ γὰρ οἱ δυσσεβεῖς ἔλεγον, Οὐ ζητεῖ, οὐδὲ βλέπει, εἰκότως ὁ προφητικὸς 80.937 λόγος διδάσκει ὅτι βασιλεύσει, καὶ οὐχ ἀπλῶς βασιλεύσει, ἀλλ' εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος. Ἴδιον δὲ βασιλέως προμηθεῖσθαι τῶν ἀρχομένων. "Ἀπο λεισθε, ἔθνη, ἐκ τῆς γῆς αὐτοῦ," τὰ παρανομία συζῶντα, τὰ τὸ σωτήριον μὴ δεξάμενα κήρυγμα. ιζ΄. "Τὴν ἐπιθυμίαν τῶν πενήτων εἰσήκουσας, Κύριε, τῇ ἐτοιμασίᾳ τῆς καρδίας αὐτῶν προσέσχε τὸ οὖς σου." Τὴν δὲ ἐτοιμασίαν τὴν πρόθεσιν ὁ Σύμμαχος εἶρηκεν. Οἶδας, φησὶν, ἀκριβῶς τίνος ἐπιθυμοῦσιν οἱ πένητες, καὶ ποίαν πρόθεσιν ἔχουσιν. Εἶτα ταύτην διδάσκει σαφέστερον. ιη΄. "Κρῖναι ὀρφανῶ καὶ ταπεινῶ." Τούτου, φησὶν, ἐφίεται τῶν ἀδικουμένων ἕκαστος· "Ἴνα μὴ προσθῇ ἔτι τοῦ μεγαλαυχεῖν ἄνθρωπος ἐπὶ τῆς γῆς." Τῶν γὰρ ἀσεβεία καὶ παρανομία χρωμένων κολαζομένων, ὄφελος ἔσται μέγιστον τῶν ἄλλων ἀνθρώπων εἰς τούτους ἀφορώντων, καὶ δρᾷν τὰ ὅμοια μὴ τολμώντων. Ταῦτα δὲ οὐχ ἀπλῶς ὁ προφήτης τῷ προκειμένῳ συνῆψε ψαλμῶ· ἀλλὰ πρῶτον μὲν δεῖξαι βουλόμενος ὅπως διέκειτο πάλαι τῶν ἀνθρώπων ἡ φύσις, καὶ ὅτι ὁ μονογενὴς τοῦ Θεοῦ Λόγος εἰς καιρὸν ἐνανθρωπήσας κατάλληλα τοῖς τραύμασιν ἐπέθηκε φάρμακα. Πρὸς δέ γε τούτοις διδάσκει, ὡς τοὺς ὄνησιν οὐδεμίαν ἐκ τῆς εὐεργεσίας δέξασθαι βουληθέντας μείζοσι παραδόσει κολαστηρίοις ὁ τῶν ὄλων Θεὸς ἐν τῇ τῆς δευτέρας ἐπιφανείας ἡμέρᾳ.

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ Ι΄ ΨΑΛΜΟΥ. α΄. "Εἰς τὸ τέλος, ψαλμὸς τῷ Δαβίδ." Τοῦτον τὸν ψαλμὸν ὑπὸ τοῦ Σαοὺλ διωκόμενος ὁ θειότατος Δαβὶδ εἶρηκε πρὸς τοὺς παραινούντας αὐτῷ φυγῆ τὴν σωτηρίαν πορίσασθαι. Ἀρμόττει δὲ παντὶ ἀδικουμένῳ, καὶ τὴν εἰς Θεὸν ἐλπίδα κεκτημένῳ. Εἰς τὸ τέλος δὲ ἐπιγέγραπται, ἅτε δὴ πρόρρησιν περιέχων τῆς δικαίας τοῦ Θεοῦ κρίσεως, καὶ τῆς ἐπενεχθησομένης τοῖς παρανόμοις κολάσεως. β΄. "Ἐπὶ τῷ Κυρίῳ πέποιθα· πῶς ἐρεῖτε τῇ ψυχῇ μου, Μεταναστεύου ἐπὶ τὰ ὄρη, ὡς στρουθίου;" Τί δήποτε, φησὶ, παραινεῖτέ μοι φυγεῖν, καὶ τὰ ὄρη περινοστεῖν, στρουθίου δίκην ἐπτοημένου, καὶ τὰς σκηνὰς τῆδε κάκεῖσε μεταβαίνειν, βε βαίαν ἔχοντι τὴν εἰς Θεὸν ἐλπίδα, καὶ δι' ἐκείνην τοὺς δυσμενεῖς μὴ δειμαίνοντι; γ΄. "Ὅτι ἰδοὺ οἱ ἁμαρτωλοὶ ἐνέτειναν τόξον· 80.940 ἠτοίμασαν βέλη εἰς φαρέτραν, τοῦ κατατοξεῦσαι ἐν σκοτομήνῃ τοὺς εὐθεῖς τῇ καρδίᾳ. Τινὲς καὶ ταῦτα συνήψαν τοῖς εἰρημένοις στίχοις· ἀλλὰ τὰ ἐπιφε ρόμενα οὐκ ἔα. Ἐπάγει γάρ· δ΄. "Ὅτι ἂ σὺ κατηρτίσω, αὐτοὶ καθεῖλον." Ἐντεῦθεν δὲ διδασκόμεθα, ὡς πρὸς τὸν Θεὸν ἔτρεψε τοὺς λόγους ὁ προφήτης, ἐντεύξει χρώμενος, καὶ διδάσκων ὡς εὐτρεπῆ τῶν πολεμίων, καὶ τὰ τόξα, καὶ τὰ βέλη, καὶ σκοπὸς αὐτοῖς οἶον ἐν σκοτομήνῃ τινὶ καὶ ἀσελήνῳ νυκτὶ, τοῖς λόχοις καὶ ταῖς ἐνέδραις χρήσασθαι καθ' ἡμῶν. Τὸ γὰρ τῆς ἐπιβουλῆς λαθραῖον καὶ κεκρυμμένον σκοτομήνην ἐκάλεσε· τοῦτο δὲ τὸ ὄνομα τὴν ἀσέληνον νύκτα δηλοῖ. Εὐθεῖς δὲ τῇ καρδίᾳ ὠνόμασεν, οὐ τὴν ἄκραν ἀρετὴν ἑαυτῇ μαρτυρῶν· ἀλλ' εἰδὼς ὅτι πρὸς βλάβην τοῦ Σαοὺλ οὐδὲν εἰργάσατο πώποτε, ἀλλ' εὐνοία πλεῖστη περὶ αὐτὸν χρησάμενος διετέλεσεν. "Ὅτι ἂ σὺ κατηρτίσω, αὐτοὶ καθεῖλον." Οὐχ ἤρπασα, φησὶ, τὴν βασιλείαν, ἀλλὰ τὴν χειροτονίαν παρὰ τῆς σῆς χάριτος ἔδεξάμην. Ἐκεῖνοι δὲ με καταλῦσαι πειρῶνται κατὰ τῆς σῆς ὀπλιζόμενοι ψήφου. "Ὁ δὲ δίκαιος τί ἐποίησε; [ε', ζ'.] Κύριος ἐν ναῶ ἀγίῳ αὐτοῦ, Κύριος ἐν οὐρανῷ ὁ θρόνος αὐτοῦ· οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ἐπιβλέπουσι τὴν οἰκουμένην, τὰ βλέφαρα αὐτοῦ ἐξετάζει τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων. Κύριος ἐξετάζει τὸν δίκαιον, καὶ τὸν ἀσεβῆ." Ἐκεῖνοι μὲν οὖν τῇ κατ' ἐμοῦ κέχρηται πονηρίᾳ· σὺ δὲ ὁ δίκαιος κριτῆς ἐγκαθήμενος τοῖς οὐρα νίοις θώκοις, καὶ τὴν οἰκείαν ἐπιφάνειαν ἐν τῷ ναῶ τῷ ἐπὶ γῆς ποιούμενος, ἐποπτεύεις μὲν τὴν οἰκουμένην ἅπασαν, ἀρκεῖ δέ σοι μόνον τῶν ὀμμά των τὰ βλέφαρα, τὰ ἀνθρώπεια πάντα καταμαθεῖν. Οἶσθα δὲ ἀκριβῶς καὶ ἀδίκων καὶ δικαίων τὰς πράξεις, καὶ ταλαντεύεις τοῖς ἔργοις τὰς ἀντιδόσεις. Ἰστέον δὲ, ὅτι καὶ ὀφθαλμοὺς, καὶ βλέφαρα, καὶ θρόνους, καὶ τᾶλλα ὅσα τοιαῦτα, σωματικώτερον λέγει, ἀπὸ τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων τοὺς ἀνθρώπους τὰ θεῖα διδάσκων, καὶ ταῖς θεαῖς ἐνερ γείαις τῶν ἀνθρωπίνων μορίων τὰς προσηγορίας τιθεῖς. "Ὁ δὲ ἀγαπῶν τὴν ἀδικίαν, μισεῖ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν." Ὁ τὴν ψυχὴν ἀγαπῶν, τὴν ἀδικίαν μισεῖ· ὁ δὲ περὶ ἐκείνην εὖ διακείμενος, ὄλεθρον τῇ ψυχῇ μηχανᾶται· ἐπισπᾶται γὰρ τὴν θεῖαν ὀργὴν, περὶ ἧς ὁ προφητικὸς διέξεισι λόγος. ζ΄. "Ὅτι ἐπιβρέξει ἐπὶ ἁμαρτωλοὺς παγίδας, πῦρ καὶ θεῖον, καὶ πνεῦμα καταϊγίδος." Ἀπὸ τῶν ἤδη περὶ τὰ Σόδομα γινομένων σχηματίζει τὰς τιμωρίας· καὶ γὰρ εἰς ἐκείνας τὰς πόλεις ἔβρεξε Κύριος παρὰ Κυρίου πῦρ καὶ θεῖον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ. Ταῦτα τοίνυν κάνταῦθα ἠπέιλησεν· οὐχ ὡς πάντως ταῦτα ἐπάξων, ἀλλὰ διὰ τούτων τὰς παντοδαπὰς 80.941 κολάσεις παραδηλῶν. "Ἡ μερὶς τοῦ ποτηρίου αὐτῶν." Ταῦτα, φησὶν, ἑαυτοῖς ἀπεκλήρωσαν τὴν παρανομίαν ἐλόμενοι. Ποτήριον δὲ ἐνταῦθα τὴν τιμωρίαν ὀνομάζει. Οὕτω δὲ καὶ ἐν ἑτέρῳ ψαλμῷ, ὅτι "Ποτήριον ἐν χειρὶ Κυρίου οἴνου ἀκράτου πλῆρες κεράσματος" καὶ μετ' ὀλίγον· "Πίνονται πάντες οἱ ἁμαρτωλοὶ τῆς γῆς." Τοῦτο τὸ ποτήριον ὁ μακάριος Ἰερεμίας τοῖς ἔθνεσι προσενεγκεῖν ἐκελεύσθη. η΄. "Ὅτι δίκαιος Κύριος, καὶ δικαιοσύνας ἠγάπησεν· εὐθύτητας οἶδε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ." Ταῦτα, φησὶν, ἐπιφέρει τοῖς κακίᾳ συζῶσι τῶν ὄλων ὁ Κύριος· ἐπεὶ δικαιοσύνης ὑπάρχει πηγὴ, καὶ οἷόν τινι πηδαλίῳ τῇ εὐθύτητι χρώμενος ἰθύνει τὰ σύμπαντα.

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ ΙΑ΄ ΨΑΛΜΟΥ.

Ἐπεὶ δὲ τῆς ὀγδόης τὴν ἐπιγραφὴν ἔχει ἅτε δὴ τῆς δικαίας τοῦ Θεοῦ κρίσεως μεμνημένος, ἦν μετὰ τὴν ἐβδόμην ποιήσεται, καθὰ προειρήκα μεν, ὁ δίκαιος κριτῆς. Διὰ τοῦτο καὶ εἰς τὸ τέλος προέγραπται, ὡς χρόνοις ὕστερον τῆς προρρήσεως ἔσομένης. β΄. "Σῶσόν με, Κύριε, ὅτι ἐκέλειπεν ὄσιος, ὅτι ὠλιγόθησαν αἱ ἀλήθειαι ἀπὸ τῶν υἰῶν τῶν ἀνθρώπων." Τῆς παρὰ σοῦ, Δέσποτα, σωτηρίας ἀπολαῦσαι παρακαλῶ. Ἐπειδὴ κινδυνεύει τῆς ἀληθείας ἀποσβεσθῆναι τὸ χρῆμα, πάντων, ὡς ἔπος εἰπεῖν, τὴν πρὸς ἀλλήλους ἀπιστίαν νενοσηκότων. Εἶτα διηγεῖται σαφέστερον τὰ τολμώμενα. γ΄. "Μάταια ἐλάλησεν ἕκαστος πρὸς τὸν πλησίον αὐτοῦ." Ἐποκρίνονται φιλίαν, καὶ τὰ πολεμίων ἐργάζονται. "Χεῖλη δόλια ἐν καρδίᾳ καὶ ἐν καρδίᾳ ἐλάλησε κακά." Μετὰ δόλου, φησὶν, ἀλλήλοις προσδιαλέγονται. Καὶ οὗτος τοῖς χεῖλεσι χρώμενος εἰς τὴν τοῦ πέλας καρδίαν τὰ ψευδῆ παραπέμπει· κἀκεῖνος πάλιν ὁμοίως ἀντιπέμπει τὰ ὅμοια. Ἐντεῦθεν λοιπὸν αὐτοῖς ἀπειλεῖ τιμωρίαν. δ΄. "Ἐξολοθρεύσει Κύριος πάντα τὰ χεῖλη τὰ δόλια, γλώσσαν μεγαλορρήμονα." Τί δὲ τῆς μεγαλορρήμοσύνης τὸ εἶδος; 80.944 ε΄. "Τοὺς εἰπόντας, Τὴν γλώσσαν ἡμῶν μεγαλυνοῦμεν, τὰ χεῖλη ἡμῶν παρ' ἡμῖν ἐστὶ· τίς ἡμῶν κύριός ἐστιν;" Οὐκ ἀνέχονται, φησὶ, μετρησαί τῇ φύσει τοὺς λόγους, οὐδὲ εἰς τοὺς θεῖους ἀποβλέπειν ἐθέλουσι νόμους, ἀλλ' ἀθυρώτοις στόμασι κεχρημένοι, μετ' ἀδείας ὅπερ βούλονται φθέγγονται, τῆς θείας μακροθυμίας καταφρονοῦντες, καὶ μηδὲ τελεῖν ὑπὸ τὴν τοῦ Θεοῦ δεσποτείαν νομίζοντες. Τοιοῦτος ἦν ὁ Φαραὼ· διόπερ καὶ ἔλεγεν· "Οὐκ οἶδα τὸν Κύριον." Τοιοῦτος ἦν ὁ Ῥαψάκης, λέγειν τολμῶν· "Μὴ σε ἀπατάτω ὁ Θεός σου, ὃ σὺ πέποιθας ἐπ' αὐτῷ ὅτι ῥύσεται τὴν Ἱερουσαλήμ ἐκ χειρὸς μου." Τοιοῦτος Ναβουχοδονόσωρ τοὺς γενναίους ἐκείνους δεδιττόμενος παῖδας, καὶ λέγειν οὐ φρίττων, "Τίς ὁ Θεός ὃς ἐξελεῖται ὑμᾶς ἐκ τῶν χειρῶν μου;" Ἄλλ' ὅμως κἀκεῖνοι ποινήν ἔδοσαν ὧν ἐτόλμησαν, καὶ οὗτοι περὶ ὧν ὁ προφητικὸς διέξεισι λόγος τὰς ἀξίας τίσουσι δίκας· καὶ τοῦτο σημαίνων ἐπ' ἠγάγεν· ς΄. "Ἐνεκεν τῆς ταλαιπωρίας τῶν πτωχῶν, καὶ τοῦ στεναγμοῦ τῶν πενήτων, νῦν ἀναστήσομαι, λέγει Κύριος· θήσομαι ἐν σωτηρίῳ, παρρησιάσομαι ἐν αὐτῷ." Οὐ περιόψομαι γὰρ αὐτοὺς ὅλοφυρομένους, καὶ στένοντας διὰ τὴν εἰς αὐτοὺς τολμωμένην παρανομίαν· ἀλλὰ τὴν μακροθυμίαν καθάπερ τινὰ ὕπνον ἀποσεισάμενος, περιφανῆ καὶ λαμπρὰν αὐτῶν τὴν σωτηρίαν ποιήσομαι. Οὕτω γὰρ ὁ Σύμμαχος ἠρμήνευσε, "Τάξω σωτήριον ἐμφανές." Καὶ διδάσκων ὡς ἀληθῶς ἔσται τὰ εἰρημένα, προστέθεικε· ζ΄. "Τὰ λόγια Κυρίου λόγια ἀγνὰ, ἀργύριον πεπυρωμένον, δοκίμιον ἐν τῇ γῆ, κεκαθαρισμένον ἐπταπλασίως." Τὸ ἐπταπλασίως ἀντὶ τοῦ πολλαπλασίως τέθεικε· τοῦτο γὰρ σύνηθες τῇ θεῖᾳ Γραφῇ. η΄. "Σὺ, Κύριε, φυλάξεις ἡμᾶς, καὶ διατηρήσεις ἡμᾶς ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης, καὶ εἰς τὸν αἰῶνα." Ἐπεὶ γὰρ τῆς σῆς φρουρούμενοι χάριτος οὐ μόνον τῆς παρουσίας γενεᾶς τὰς πάγας διαφευξόμεθα, ἀλλὰ καὶ τῆς αἰωνίου σωτηρίας τευξόμεθα. θ΄. "Κύκλω οἱ ἀσεβεῖς περιπατοῦσι, κατὰ τὸ ὕψος σου ἐπολυώρησας τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων." Οἱ μὲν οὖν δυσσεβεῖα συζῶντες, τὴν θεῖαν καταλιπόντες ὁδὸν, τῆδε κἀκεῖσε περιπλανῶνται, κυκλοῦν καὶ οἰονεὶ πολιορκεῖν τοὺς ἐπιεικεστέρους πειρώμενοι. Σὺ δὲ ἀπὸ τοῦ τῆς φύσεως ὕψους φαινόμενος τῆς σῆς ἀξιοῖς κηδεμονίας τοὺς ὑπ' ἐκείνων πολεμουμένους, νῦν μὲν ψυχαγωγῶν ἐν ταῖς θλίψεσι, μετὰ βραχὺ δὲ τελείαν τὴν σωτηρίαν δώροῦμενος.

80.945 ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ ΙΒ΄ ΨΑΛΜΟΥ.

α΄. "Εἰς τὸ τέλος, ψαλμὸς τῷ Δαβίδ." Καὶ τοῦτον εἰς ἑαυτὸν ἠνεγκεν τὸν ψαλμὸν ὁ μέγας Δαβίδ, οὐ μὴν ὑπὸ τοῦ Σαούλ διωκόμενος, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ Ἀβεσσαλὼμ πολεμούμενος. Τὰ μὲν γὰρ κατὰ τὸν Σαούλ πρὸ τῆς ἀμαρτίας ἦν, καὶ διὰ τοῦτο μετὰ

πολλῆς ἐλέγετο παρρησίας. Τὰ δέ γε κατὰ τὸν Ἀβεσσαλὼμ μετὰ τὴν ἀμαρτίαν· διὰ τοῦτο κλαυθ μὸς καὶ στεναγμὸς τοῖς λόγοις ἐγκέκραται. "Ἔως πότε, Κύριε, ἐπιλήση μου εἰς τέλος;" Τὴν ἀναβολὴν τῆς βοήθειας ἐπιλησμονὴν προσηγό ρευσε. Παρακαλεῖ δὲ μὴ εἰς τέλος ἐπιλησθῆναι· τουτέστι μὴ παντελῶς τῆς θείας γυμνωθῆναι προ νοίας. "Ἔως πότε ἀποστρέφεις τὸ πρόσωπόν σου ἀπ' ἐμοῦ;" Ἐκ μεταφορᾶς τῶν ὀργιζομένων, καὶ τοὺς προσκεκρουκότας ὄραν οὐ βουλομένων, τέθεικε τουτὶ τὸ ῥητόν. Διὸ μετ' ὀλίγα λέγει· "Ἐπίβλεψον ἐπ' ἐμέ, καὶ ἐλέησόν με," οὔτε πρόσωπον νοῶν τὸ πρόσωπον, οὔτε ἀποστροφὴν τὴν ἀποστροφὴν· ἀλλ' ἀπὸ τῶν ἀνθρωπίνων πάλιν σχηματίζει τὸν λόγον. β'. "Ἔως τίνας θήσομαι βουλὰς ἐν ψυχῇ μου, ὀδύνας ἐν καρδίᾳ μου ἡμέρας καὶ νυκτός;" Νύ κτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν τρυχόμενος διατελῶ, καὶ τοὺς λογισμοὺς στρέφων τε καὶ ἀνελίττων, ποτὲ μὲν ἀπολαύσεσθαι φιλανθρωπίας ἐλπίζω, ποτὲ δὲ ἀμφιβάλλω εἰ τεύξομαι· ἄλλοτε δὲ ἀπαγορεύω τὰς χρηστοτέρας ἐλπίδας. γ'. "Ἔως πότε ὑψωθήσεται ὁ ἐχθρὸς μου ἐπ' ἐμέ;" Ταῦτα καὶ ἡμῖν ἀρμόττει λέγειν ὑπὸ τοῦ διαβόλου πολεμουμένοις, καὶ τὴν θείαν ἀεὶ συμμαχίαν καλεῖν. Καὶ γὰρ ὁ θεϊότατος Δαβὶδ ἠνιάτο τοὺς πολεμίους ἐπικρατεστέρους ὄρων. δ'. "Ἐπίβλεψον, εἰσάκουσόν μου, Κύριε ὁ Θεός μου, φώτισον τοὺς ὀφθαλμούς μου, μήποτε ὑπνώσω εἰς θάνατον." Τῇ νυκτὶ τῶν συμφορῶν περιεχόμενος, οἶόν τι νύκτωρ τῇ ἀθυμίᾳ κατέχομαι. Εἰ δὲ φανείη τῆς σῆς ἐπικουρίας τὸ φῶς, καὶ τὴν νύκτα σκεδάσει τῶν συμφορῶν, καὶ τὸν ὕπνον παύσει τῆς ἀθυμίας. Εἰ δὲ ἀναβάλλοις τὴν βοήθειαν, δέδια μὴ εἰς θάνατον ὁ ὕπνος μεταπέση, ἰσχυροτέρας τῆς λύ πης γενομένης τῶν λογισμῶν. ε'. "Μὴ ποτε εἶπη ὁ ἐχθρὸς μου, Ἴσχυσα πρὸς αὐτόν. Οἱ θλίβοντές με ἀγαλλιάσονται, ἐὰν σαλευθῶ." Μὴ με τοῖς δυσμενέσιν ἀποφῆνης ἐπίχαρτον· πάντων γὰρ μοι τῶν ἀνιαρῶν ἀνιαρῶτατον τοῦτο. ς'. "Ἐγὼ δὲ ἐπὶ τῷ ἐλέει σου ἤλπισα." Καὶ ἐντεῦθεν δῆλον, ὡς μετὰ τὴν ἀμαρτίαν τοῦτον εἶ ρηκε τὸν ψαλμόν. Οὐ γὰρ δικαιοσύνη, ἀλλ' ἐλέω 80.948 θαρρῆϊ, καὶ τούτῳ πεποιθῆναι φησίν. "Ἀγαλλιάσεται ἡ καρδίᾳ μου ἐπὶ τῷ σωτηρίῳ σου." Νῦν μὲν τὰς ἐλπίδας εἰς τὸν ἔλεον ἔχω· τῆς δὲ σωτηρίας ἀπολαύσας, καὶ τῆς ἀθυμίας ἀπαλλαγῆσομαι, καὶ μετὰ θυμηδίας ἀπάσης τὴν ὑμνωδίαν ποιήσομαι. Τοῦτο γὰρ ἐπήγαγεν· "Ἄσω τῷ Κυρίῳ τῷ εὐεργετήσαντί με, καὶ ψαλῶ τῷ ὀνόματι Κυρίου τοῦ ὑψίστου." Εἰ γὰρ καὶ τὴν ἄρρητον οὐκ ἐπίσταμαι φύσιν, ἀλλ' οὖν ἀπόχη μοι τὸ ὄνομά σου εἰς τὸ προσκυνεῖν καὶ ὑμνεῖν, καὶ πᾶσαν δικαίαν ἐπικουρίαν αἰτεῖν. Πιστεύω γὰρ ὡς τεύξομαι καὶ τοῦτο μόνον καλῶν.

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ ΙΓ΄ ΨΑΛΜΟΥ.

α'. "Εἰς τὸ τέλος, ψαλμὸς τῷ Δαβίδ." Καὶ οὗτος ἡμᾶς ὁ ψαλμὸς εἰς τὸ τέλος παραπέμπει, ἐπειδὴ περὶ μελλόντων προαγορεύει. Ἡ δὲ ὑπόθεσις ἐστὶν αὕτη. Ἐπεστράτευσεν Σενναχηρεῖμ τῶν Ἀσσυρίων ὁ βασιλεὺς τῇ Ἰουδαίᾳ ποτὲ, καὶ πολλὰς πόλεις εἶλε, τὰς μὲν ὁμολογία, τὰς δὲ πολιορκία. Ἐλπίσας δὲ καὶ τῆς Ἱερουσαλήμ περιέσεσθαι, ἀπέστειλε Ῥαψάκην πρὸς Ἐζεκίαν τὸν τῆνικαῦτα κρατοῦντα τῶν Ἰουδαίων, βλασφήμοις κατὰ τοῦ Θεοῦ καὶ δυσσε βέσι χρώμενον λόγοις. "Ἐἶπατε γὰρ, ἔλεγεν, Ἐξε κία· Μὴ σε ἀπατάτω ὁ Θεός σου, ἐφ' ᾧ σὺ πέποιθας ἐπ' αὐτῷ, ὅτι ῥύσεται τὴν Ἱερουσαλήμ ἐκ χειρὸς μου. Ποῦ ὁ θεὸς Ἐμὰθ καὶ Ἀρφάδ; Καὶ ποῦ ὁ θεὸς τῆς πόλεως Σεφαρεῖμ; μὴ ἠδυνήθησαν ῥύσασθαι ἐκ χειρὸς μου, ὅτι ῥύσεται Κύριος τὴν Ἱερουσαλήμ ἐκ χειρὸς μου;" Ἄλλ' ἐκεῖνος μὲν ταῦτα. Ὁ δὲ Ἐζεκίας, καὶ τῆς μεγίστης αὐτοῦ στρατείας, καὶ τῆς τῶν λόγων μανίας καταφρονήσας, τῇ οἰκείᾳ χρώμενος εὐσεβείᾳ, τὴν θείαν ἐπ' ἐκαλέσατο συμμαχίαν, καὶ παραυτίκα ταύτης ἀπ' ἤλαυσεν. Ὁ γὰρ δίκαιος κριτὴς κάκεινου τὴν ἀσέβειαν βδελυξάμενος, καὶ τούτου τὴν εὐσέβειαν ἀποδεξάμενος, δι' ἐνὸς ἀγγέλου ἑκατὸν ὀγδοήκοντα πέντε χιλιάδας τῶν Ἀσσυρίων ἀνείλε· τοὺς δὲ ἄλλους ἔτρεψεν εἰς φυγὴν, καὶ τοῖς πολιορκουμένοις τὴν παράδοξον

σωτηρίαν ἐπόρισεν. "Ἐἶπεν ἄφρων ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ· Οὐκ ἔστι Θεός." Σφόδρα τοῖς τοῦ Σενναχηρείμ καὶ τοῦ Ῥαψάκου λόγοις συμβαίνει τοῦ ψαλμοῦ τὸ προοίμιον. [Ἐκεῖνοι γὰρ ὡς μὴ ὄντος τοῦ Θεοῦ προΐσταμένου τῆς Ἰουδαίας, ἀπατάσθαι ἔλεγον τὸν Ἐζεκίαν. Ἦν δὲ τοῖς ἀμφὶ τὸν Σενναχηρείμ καὶ τὰ ἐπιτηδεύματα διεφθαρμένα, ἤγουν ὁ βίος καὶ ἡ πολιτεία, ὡς μηδὲ τὸν Θεὸν εὐρεῖν ἐν αὐτοῖς ἓνα γοῦν τῆς ἀρετῆς ἐπιμελούμενον. Πάντα γὰρ εἰς φαυλότητα ἐξέκλιναν. Τί δέ; Οὐκ ἔργοις 80.949 αὐτοῖς οὔτοι γινώσκονται τὴν τοῦ Θεοῦ δύναμιν, οἱ τὸν λαὸν αὐτοῦ ἀντὶ ἄρτου δαπανῶντες καὶ κατ' ἐσθίοντες; Καὶ πάντες γνωρίζουσιν ἀπὸ τῶν πρα γμάτων τὸν πολεμοῦντα αὐτοῖς· κάκειθεν ὁ φόβος αὐτοῖς ἐλεύσεται, ὅθεν οὐ προσεδόκησαν. Ποῦ γὰρ ἂν ὤηθησαν ὅτι ὑπὸ ἀγγέλου ἀναιρεθήσονται; ὅτι ὁ Θεὸς κήδεται τῶν Ἰουδαίων; καὶ οἱ μυκτηρίσαντες τὴν βουλήν τοῦ πτωχοῦ καὶ ταπεινόφρονος Ἐζε κίου, Θεῷ μᾶλλον ἢ ὄπλοις θαρρήσαντος, νοήσουσιν, ὅτι ὁ ἑαυτὸν τοῦ Θεοῦ ἀναρτήσας τὴν μὴ κατασχύνουσαν ἐλπίδα ἐκτήσατο. Τίς γὰρ ἄλλος ἢ ὁ Θεὸς καὶ τοὺς ἀπομείναντας ἐν τῇ Σιών σώσει, καὶ τὰς ἤδη αἰχμαλωτισθείσας φυλάς ἐπαναγάγῃ, ὥστε κοινήν εὐφροσύνην γενέσθαι ταῖς δώδεκα φυλαῖς, ὧν ρίζα καὶ ἀρχὴ ὁ πατριάρχης Ἰακώβ ἐχρημάτισεν, ὁ καὶ Ἰσραὴλ μετονομασθεῖς; Ὡστε ἀπ' αὐτοῦ καὶ ταύτας Ἰακώβ καὶ Ἰσραὴλ ὀνομάζεσθαι. Καὶ ταῦτα μὲν ὅσον πρὸς ἱστορίαν, τὴν δὲ ἀναγωγὴν ἰσχυρότεραν ἐξετάσωμεν.] "Διεφθάρησαν καὶ ἐβδελύχθησαν ἐν ἐπιτηδεύμασιν, οὐκ ἔστι ποιῶν χρηστότητα." Ὑποβάθρα, φησὶ, καὶ ρίζα τῆς ἀσεβείας ἡ τοῦ βίου διαφθορά. Εἰς ἀκολασίαν γὰρ σφᾶς αὐτοὺς καὶ θηριώδη βίον ἐκδεδωκότες, τοῦ Θεοῦ τὴν μνήμην τῆς διανοίας ἐξέβαλον· ἠκολούθησαν δὲ τῇ τοῦ ἡγουμένου παραπληξία καὶ οἱ ὑπήκοοι. [Οἱ μὲν πάντῃ τὸ Θεῖον ἀρνησάμενοι, καὶ μηδὲ τὴν ἀρχὴν εἶναι Θεὸν ἀποφηνάμενοι, ὑπόκενον δὲ εἶναι τούνομα, καὶ κατὰ μηδεμιᾶς οὐσίας ὑποκείμενον τεταγμένον. Οἱ δὲ, τοὺς μὴ ὄντας ὡς ὄντας θεοὺς ἀναγορεύσαντες, καὶ τὸν μόνον ὄντα παρωσάμενοι· οἱ δὲ εἶναι μὲν τῷ λόγῳ ὑποστησάμενοι, μὴ μὴν δὲ προνοεῖν τῶν ἐπὶ γῆς, μηδὲ ἐφορᾶν τὰ ἀνθρώπινα παραδεδειγμένοι. Ἀθρόως δὲ οὖν οἱ πάντες εἰς ἓνα λόγον ἀρνησίθεον περιετράπησαν, μὴ εἶναι Θεὸν διανοηθέντες· ἐπεὶ δὲ μὴ ἐτόλμων διὰ στόματος τοῦτο φάσκειν· ἐνήγε γὰρ τοὺς πάντας τὰ φυσικὰ σπέρματα καὶ οἱ περὶ τοῦ Θεοῦ φυσικοὶ λογισμοὶ ἐπὶ τὴν ὁμολογίαν τῆς τοῦ Θεοῦ γνώσεως· διὸ χεῖλεσι μὲν οὐκ ἐτόλμων ἀρνεῖσθαι, ἀλλ' εἰδέναι προσεποιούντο οὐ μόνον ἓνα, ἀλλὰ καὶ μυρίους θεοὺς. Τῇ γε μὴν καρδίᾳ ἑαυτοὺς ἔπειθον ἀφραίνοντες ἀληθῶς καὶ μωραίνοντες, ὅτι μὴ ἔστιν ἐν τῷ παντὶ Θεός· ἔλεγχος δὲ ἦν τοῦ ἀθέου αὐτῶν λογισμοῦ τὰ ὑπ' αὐτῶν δρώμενα· ἀπὸ γὰρ τοῦ καρποῦ τὸ δένδρον ἐπιγινώσκειται. Ὅτε τοίνυν ταῖς πράξεσιν αὐταῖς καὶ τῷ λοιπῷ βίῳ πᾶσαν αὐτῶν τὴν ψυχὴν διέφθειραν αὐτῷ σώματι, εἰς πᾶσαν ἐκδεδομένοι φθορὰν, ὡς καὶ ἄρρενας ἄρρεσιν ἐπιμαίνεσθαι, καὶ πάσαις ἀθεμιτουργαῖς καὶ ἀρρήτοποιῖαις καταφθεῖρειν ἑαυτοὺς· βδελυκτοὺς τε εἶναι δι' αὐτά· πῶς οὐκ ἂν εἰσὶν πρόδηλοι, ὅτι κἂν μυρίους ἐπιγράφωνται θεοὺς τῷ λόγῳ· κἂν αὐτοὶ 80.952 εἰδέναι καὶ ὁμολογεῖν τὸν ἐπὶ πάντων Θεὸν τοῖς χεῖ λεσι φάσκοιεν· ἀλλ' ἐν τῇ καρδίᾳ ἑαυτῶν, τουτέστιν ἐν τῇ διανοίᾳ, οὐδὲ μία τις ἀληθῆς περὶ Θεοῦ ὑπῆρ χεν ἔννοια; Τοιοῦτος μὲν οὖν ἐτύγχανε πᾶς ὁ πρὸ τῆς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν παρουσίας βίος. Ἄφρων δὲ ἀληθέστατα καὶ φυσικώτατα ὁ ἀρνησίθεος ὠνόμα σται. Εἰ γὰρ σοφίας ἀρχὴ φόβος Θεοῦ, ἀφοβία καὶ ἀθέτησις τούναντίον ἂν γένοιτο τῆς σοφίας.] β', γ'. "Κύριος ἐκ τοῦ οὐρανοῦ διέκυψεν ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων, τοῦ ἰδεῖν εἰ ἔστι συνίων, ἢ ἐκζητῶν τὸν Θεόν. Πάντες ἐξέκλιναν, ἅμα ἠχρειώθησαν, οὐκ ἔστι ποιῶν χρηστότητα, οὐκ ἔστιν ἕως ἐνός." Ἐκεῖνων μέντοι τοιαῦτα καὶ δρώντων καὶ λεγόντων, οὐ περιεῖδεν ὁ ἐν ὑψηλοῖς κατοικῶν, καὶ τὰ ταπεινὰ ἐφορῶν· ἀλλ' ἐξέτασιν ἀκριβῆ καὶ αὐτῶν τῶν λογισμῶν ποιησάμενος, εἶδεν ἅπαντας κατὰ ταῦτὸν τῇ δυσσεβείᾳ καὶ τῇ τοῦ βίου παρανομίᾳ κατεχομένους. Ἔοικε τοῦτο τοῖς πρὸς τὸν Ἀβραάμ εἰρημένοις· "Κραυγὴ

Σοδόμων καὶ Γομόρρας πεπλή θυνται πρὸς με, καὶ αἱ ἁμαρτίαι αὐτῶν μεγάλοι σφόδρα· καταβάς οὖν ὄψομαι εἰ κατὰ τὴν κραυγὴν αὐτῶν τὴν ἐρχομένην πρὸς με συντελοῦνται." δ', ε'. "Οὐχὶ γινώσκονται πάντες οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν, οἱ ἐσθίοντες τὸν λαόν μου ἐν βρώσει ἄρτου; Τὸν Κύριον οὐκ ἐπεκαλέσαντο. Ἐκεῖ ἐδειλίασαν φόβῳ, οὐδὲ οὐκ ἦν φόβος." Οὐκ ἤβου λήθητε, φησὶν, οἱ κατεσθίοντες συνιδεῖν τόδε· δι' αὐτῆς οὖν μαθήσεσθε τῶν πραγμάτων τῆς πείρας, ὡς οὐκ ἔσται ὑμῖν εὐάλωτος ὁ ἐμὸς λαός, οὐδὲ καθάπερ ἄρτον τινὰ ἐσθιόμενον δαπανήσετε αὐτὸν, τῆς ἐμῆς προμηθείας καταφρονοῦντες. Τοῦτο γὰρ λέγει· "Τὸν Κύριον οὐκ ἐπεκαλέσαντο." Οὗ χάριν, οἱ ἀδεῶς φθεγγόμενοι, καὶ μηδένα δειμαίνοντες, φόβῳ καὶ δειλίᾳ περιπεσεῖσθε, καὶ εἰς φυγὴν τραπήσεσθε, μηδενὸς τῶν ἀνθρώπων δεδιττομένου τε καὶ διώκοντος. Τοῦτο γὰρ δηλοῖ τό· "Ἐκεῖ ἐδειλίασαν φόβῳ, οὐδὲ οὐκ ἦν φόβος." Τὸ δέ· "Οὐχὶ γινώσκονται πάντες οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν," καθ' ὑπόκρισιν ἀναγνωστέον. Τὸ δέ· "Ὁ Κύριος ἐκ τοῦ οὐρανοῦ διέκυψεν ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων, τοῦ ἰδεῖν εἰ ἔστι σινιῶν ἢ ἐκζητῶν τὸν Θεόν," ἀνθρωπίνως ἐσχημάτισε, δεικνὺς ὡς οὐ ρανόθεν Ἀσσυρίοις τὴν τιμωρίαν κατέπεμψε. Δῆλον 80.953 γὰρ ὡς πανταχοῦ πάρεστιν ὁ τῶν ὄλων Θεός, καὶ κατέχει τὸν γύρον τῆς γῆς, καὶ τοὺς ἐνοικοῦντας ἐν αὐτῇ ὡσεὶ ἀκρίδας, κατὰ τὴν τοῦ προφήτου φωνήν. ζ'. "Ὅτι ὁ Θεὸς ἐν γενεᾷ δικαίων, βουλήν πτωχοῦ κατησχύνετε· ὁ δὲ Κύριος ἐλπὶς αὐτοῦ ἔστι." Ταῦτα δὲ ποιεῖ τῶν ὄλων ὁ Κύριος διὰ τὴν τοῦ Ἐζεκίου ἀρετὴν, καὶ τὴν εὐσεβῶς ὑπ' ἐκείνου ποιμαίνουσαν γενεάν· οὐδὲ ὡς εὐτελοῦς ὑμεῖς οἱ δυσσεβεῖς καταφρονήσαντες, ἐκωμωδήσατε τὴν εἰς ἐμὲ βεβαίαν πεποιθήσιν. Ταύτην γὰρ ἐκάλεσε βουλήν, ἀντὶ τοῦ σκοποῦ. Ἐκεῖνος μέντοι καθάπερ ἄγκυραν ἱερὰν τὴν ἐμὴν κατέσχευεν ἐλπίδα, καὶ μὴν δὴ καὶ τετύχηκε τῆς σωτηρίας ὡς ἤλπισε. Τοῦτο γὰρ καὶ ἐπ' ἠγάγεν· ζ'. "Τίς δώσει ἐκ Σιών τὸ σωτήριον τοῦ Ἰσραὴλ;" Τοῦτο δὲ διπλῆν ἔχει τὴν προφητείαν. Οὐ γὰρ μόνον τὴν τῆνικαδε γενομένην τοῖς πολιορκηθεῖσι προαγορεύει σωτηρίαν, ἀλλὰ καὶ τὴν πολλοῖς ὕστερον χρόνοις τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν γενομένην ἐκεῖθεν σωτήριον ἐπιφάνειαν· "Ἐν τῷ ἐπιστρέψαι Κύριον τὴν αἵχμαλωσίαν τοῦ λαοῦ αὐτοῦ, ἀγαλλιάσεται Ἰακώβ, καὶ εὐφρανθήσεται Ἰσραὴλ." Ἐπειδὴ γὰρ αἱ δέκα φυλαὶ ἤδη ἦσαν ἐξηνδραποδισμένοι, καὶ μέντοι καὶ τῆς Ἰουδαίας πόλεις συχναί, ἐπεύχεται κάκεινους τῆς αὐτῆς τε σωτηρίας τυχεῖν, καὶ τὴν ἐλευθερίαν ἀπολαβεῖν. Τῆνικαῦτα ἔσται, φησὶ, μείζων ἢ εὐφροσύνη τῷ διπλῆν ἔχοντι τὴν προσηγορίαν λαῶ. Οὐ μόνον γὰρ Ἰακώβ, ἀλλὰ καὶ Ἰσραὴλ ὀνομάζοντο, καὶ τῆς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τῷ προπάτορι τεθείσης ὀνομασίας κληρονομήσαντες.

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ ΙΔ΄ ΨΑΛΜΟΥ.

α'. "Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ." Ἐπειδὴ καὶ τοῖς τὴν Ἱερουσαλήμ οἰκοῦσι προεθέσπισε τὴν σωτηρίαν ὁ πρὸ τούτου ψαλμὸς, καὶ τοῖς δορυαλώτοις ἤδη γεγεννημένοις προηγόρευσε τὴν ἀνάκλησιν, εἰκότως ἐν τῷδε τῷ ψαλμῷ παραίνεσιν εἰσφέρει, καὶ ὑποτίθεται βίον καθ' ὃν προσῆκον ἦν πολιτεύεσθαι τοὺς ὑπὸ Θεῷ τεταγμένους, καὶ τῆς ῥοπῆς ἀπολαύοντας, καὶ σχηματίζει τὸν λόγον εἰς ἐρώτησιν καὶ ἀπόκρισιν· "Κύριε, τίς παροικήσει ἐν τῷ σκηνώματί σου; καὶ τίς κατασκηνώσει ἐν ὄρει ἁγίῳ σου;" Τίς ἄξιός, ὡς Δέσποτα, τῷ σῶ νεῶ προσ 80.956 εδρεύειν, καὶ ἐν τῇ πόλει βιοτεύειν τῇ σῆ; ὁποῖον εἶναι τοῦτον προσήκει; ποίους ἐπιτηδεύμασι κεχρημένον; Σκηνώμα γὰρ τὸν τοῦ Θεοῦ προσαγορεύει ναόν· ὄρος δὲ ἅγιον, τὴν Ἱερουσαλήμ. Οὕτω πυθόμενος δέχεται τὴν ἀπόκρισιν· β'. "Πορευόμενος ἄμωμος, καὶ ἐργαζόμενος δι' καιοσύνην." Δεῖ, φησὶ, τὸν τοιοῦτον ἀπηλλάχθαι κακίας, καὶ μώμου παντός ἐλεύθερον εἶναι, πᾶσαν δὲ ἀρετὴν ἐπιμελῶς μετιέναι. Τὴν γὰρ δικαιοσύνην ἐνταῦθα τὴν τελείαν ἀρετὴν ὀνομάζει· ἀμέλει ταύτης τὰ εἶδη διέξεισι. γ'. "Λαλῶν ἀλήθειαν ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ· ὃς οὐκ ἐδόλωσεν ἐν γλώσσῃ αὐτοῦ,

καὶ οὐκ ἐποίησε τῷ πλησίον αὐτοῦ κακόν." Χρὴ γὰρ αὐτὸν ψεύδους μὲν ἐλευθέραν ἔχειν μὴ μόνον τὴν γλῶτταν, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν διάνοιαν· δόλου δὲ καὶ διπλῆς παν τελῶς ἀπηλλάχθαι· ὥστε μηδεμίαν παρ' αὐτοῦ βλάβην εἰς τὸν πέλας χωρεῖν. Μάλα δὲ ἀκολούθως καρδίας ἐμνημόνευσε πρῶτον, εἶτα γλώττης, καὶ τότε τῆς πράξεως· ἔργου γὰρ ἡγεῖται λόγος, λόγου δὲ ὁ νοῦς. "Καὶ ὄνειδισμόν οὐκ ἔλαβεν ἐπὶ τοῖς ἔγγιστα αὐτοῦ." Εἰ δὲ καὶ τινι συμφορᾷ τινες περιπέσοιεν, ἐπικερτομεῖν οὐ δεῖ καὶ ἐπεμβαίνειν, ἀλλὰ μᾶλλον κοινωνεῖν τῆς ἀθυμίας, κατὰ τὸν ἀποστολικὸν νόμον, τὸν παρεγγυῶντα κλαίειν μετὰ κλαίωντων. δ'. "Ἐξουδένωται ἐνώπιον αὐτοῦ πᾶς πονη ρευόμενος." Εἰ δὲ τις τὸν παράνομον ἔλοιτο βίον, τοῦτον ἡγείσθω τρισάθλιον, κἂν ἐξ οὐρίων φέρηται τὴν ἄκραν ἔχων εὐημερίαν. Ἐπειδὴ γὰρ τὸ ὄνειδί ζειν ἐξέβαλεν, εἰκότως τοῦτο προστέθεικεν, ἀγαθῶν ἀνδρῶν καὶ κακῶν διδάσκων διαφορὰν. "Τοὺς δὲ φοβουμένους τὸν Κύριον δοξάζει." Ἄπαντας δὲ τοὺς περὶ πολλοῦ τὰ θεῖα ποιουμένους σέβειν ὅσιον, καὶ πάσης ἀξιοῦν αἰδοῦς καὶ τιμῆς. "Ὁ ὀμνύων τῷ πλησίον αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἀθετῶν. [ε'.] Τὸ ἀργύριον αὐτοῦ οὐκ ἔδωκεν ἐπὶ τόκῳ, καὶ δῶρα ἐπ' ἀθώοις οὐκ ἔλαβε." Τοὺς μὲν ὄρκους ἢ ἀλήθεια βεβαιούτω, καὶ τὴν εὐπορίαν ἢ πλεονεξία μὴ μολυνέτω. Εἶδος δὲ ταύτης ὁ τόκος. Ἄδωρότατος δὲ ἔστω δικάζων, καὶ καθαρὰν δῶρων ἐκφερέτω τὴν ψῆφον. Ἡ γὰρ δωροδοκία διαφθείρει τὸ δίκαιον. "Ὁ ποιῶν ταῦτα οὐ σαλευθήσεται εἰς τὸν αἰῶνα." Ταύτης δὲ ἄθλον τῆς ἀρετῆς τὸ τῆς θείας ἐπικουρίας διηνεκῶς ἀπολαύειν, καὶ ἐν πολλοῖς ἀγαθοῖς διαμένειν, καὶ τὴν αἰώνιον προσμένειν ζωὴν. Ταῦτα οὐχ ἦττον ἡμῖν ἢ τοῖς πάλαι ἀρμόττει· ἐπειδὴ πρὸς τῇ παλαιᾷ καὶ τὴν καινὴν νομοθεσίαν δεδέγμεθα, καὶ μείζωνος χάριτος τετυχήκαμεν,

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ ΙΕ΄ ΨΑΛΜΟΥ.

α'. "Στηλογραφία, τῷ Δαβίδ." Ἐνταῦθα προαγορεύει τοῦ Δεσπότη τοῦ πάθος καὶ τὴν ἀνάστασιν, 80.957 καὶ τῶν εἰς αὐτὸν πεπιστευκότων τὴν σωτηρίαν. Δηλοῖ δὲ ἢ ἐπιγραφή πρὸς τῷ θανάτῳ καὶ τὴν νίκην. Στήλη γὰρ οὐ τάφοις ἐπιτίθεται μόνοις, ἀλλὰ καὶ νικῶσιν ἀνίσταται, καὶ γράμματα δέχεται τὴν νίκην τοὺς ἀγνοοῦντας διδάσκοντα. Τοῦτο τοιγαροῦν σημαίνει ἢ τῆς στηλογραφίας ἐπιγραφή. "Φύλαξόν με, Κύριε, ὅτι ἐπὶ σοὶ ἤλπισα. [β'.] Εἶπα τῷ Κυρίῳ, Κύριός μου εἶ σύ." Ἐκ προσώπου τοῦ Σωτῆρος εἴρηται ὁ ψαλμός· εἴρηται δὲ κατὰ τὸ ἀνθρώπειον· ὡσπερ αὐτὰ ταῦτα πολλὰ καὶ ἐν τοῖς ἱεροῖς Εὐαγγελίοις εὐρίσκομεν· τοιοῦτόν ἐστι καὶ τό· "Πάτερ, εἰ δυνατόν, παρελθέτω τὸ πόνηριον τοῦτο ἀπ' ἐμοῦ· πλὴν οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλ' ὡς σύ." Καί· "Πορεύομαι πρὸς τὸν Πατέρα μου καὶ Πατέρα ὑμῶν, καὶ Θεὸν μου καὶ Θεὸν ὑμῶν." Οὕτως εὐρίσκομεν αὐτὸν εὐχόμενον συνεχῶς, καὶ τὰ γόνατα κάμπτοντα. Ὅτι δὲ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ταῦτα, καὶ οὐ τῆς ἀνευθεοῦς θεότητος, ὁ Ἀπόστολος διδάσκει σαφῶς. Λέγει δὲ οὕτως ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους Ἐπιστολῇ· "Ὅς ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς σαρκὸς αὐτοῦ δεήσεις τε καὶ ἰκετηρίας πρὸς τὸν δυνάμενον σώζειν αὐτὸν ἐκ θανάτου μετὰ κραυγῆς ἰσχυρᾶς καὶ δακρύων προσενεγκῶν, καὶ εἰσακουσθεὶς ἀπὸ τῆς εὐλαβείας· καίπερ Υἱὸς ὢν, ἔμαθεν ἀπ' ὧν ἔπαθε τὴν ὑπακοὴν, καὶ τελειωθείς ἐγένετο πᾶσι τοῖς ὑπακούουσιν αὐτῷ αἴτιος σωτηρίας αἰωνίου." Ἐτελειώθη δὲ οὐχ ὁ πρὸ τῶν αἰώνων τέλειος Θεὸς Λόγος, ἀλλ' ἢ τοῦ δούλου μορφῇ, ἀπαθῆς, καὶ ἄφθαρτος, καὶ ἀθάνατος γενομένη. Ταῦτα τοίνυν ἔφη δεδρακέναι τὸν Κύριον ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς σαρκὸς, ἠνίκα θνητὸν εἶχε τὸ σῶμα. Τοιγαροῦν ἀνθρώπινα ταῦτα ἅπαντα, καὶ οὐ θεοπρεπῆ. Οὕτω τοίνυν καὶ ἐν τῷδε τῷ ψαλμῷ αἰτεῖ φυλαχθῆναι, καὶ ὑπὸ αὐτοῦ φυλάττεται. Αἰτεῖ μὲν γὰρ ὡς ἄνθρωπος· δίδωσι δὲ τὴν αἴτησιν ὡς Θεός· εὐδοκοῦντος δηλονότι καὶ συνεργοῦντος τοῦ οἰκείου Πατρὸς. Τὸ δὲ γε· "Εἶπα τῷ Κυρίῳ, Κύριός μου εἶ σύ·" ἔοικε τῷ· "Πορεύομαι πρὸς τὸν Θεόν μου καὶ Θεὸν ὑμῶν." –"Ὅτι τῶν ἀγαθῶν μου οὐ χρειάν ἔχεις." Ἀνευθεῖς γὰρ ὑπάρχεις, καὶ τῆς

ἀνθρωπίνης δικαιοσύνης οὐ χρήζει· ἀλλ' ὅτι ἂν τις ἀγαθὸν δράσει, αὐτὸς ὀνίναται· σοὶ δὲ κέρδος ἐντεῦθεν οὐδέν. Τοῦτο δὲ ὁ Σύμμαχος ἐτέ ρως ἡρμήνευσεν· "Ἀγαθὸν μοι οὐκ ἔστιν ἄνευ σου. Πᾶσα, φησὶ, τῶν ἀγαθῶν ἢ φορὰ διὰ τῆς σῆς ὑπάρχει μοι χάριτος. Ἀμφοτέρω δὲ ταῦτα τῆς εὐ σεβείας ἔχεται. Καὶ ἡμεῖς γὰρ παρὰ τοῦ Θεοῦ τῶν ἀγαθῶν ἀπολαύομεν, καὶ αὐτὸς τῆς ἡμετέρας δικαιοπραγίας οὐ χρήζει· χάριν μέντοι τῆς ἡμετέρας ὡφε λείας ταύτην νομοθετεῖ. 80.960 γ'. "Τοῖς ἀγίοις τοῖς ἐν τῇ γῆ αὐτοῦ ἐθαυμά στωσεν ὁ Κύριος, ὅτι πάντα τὰ θελήματα αὐ τοῦ ἐν αὐτοῖς." Τοὺς ἀποστόλους ἐνταῦθα αἰνίτ τεταί, καὶ τοὺς δι' ἐκείνων πεπιστευκότας· οἷς λέγει διαφανῆ γεγενῆσθαι τοῦ Θεοῦ τὰ θαύματα· ἐπει δὴ πάντα μου, φησὶ, πεπληρώκασι τὰ προσ τάγματα. δ'. "Ἐπληθύνθησαν αἱ ἀσθένειαι αὐτῶν, μετὰ ταῦτα ἐτάχυναν." Πολλὰ, φησὶ, πανταχόθεν ἐπ ανέστησαν προσβολαὶ δῆμων καὶ δημαγωγῶν, βασιλέων καὶ στρατηγῶν. Πλὴν ἀπάντων περιγενομένοι μετὰ τάχους ὅτι πλείστου τὸν δρόμον ἐτέλε σαν καὶ τὴν νύσσαν κατέλαβον. "Ἔοικε δὲ τοῦτο τῷ ἀποστολικῷ ῥητῷ· "Ὅταν ἀσθενήσω, τότε δυνατὸς εἰμι." –"Οὐ μὴ συναγάγω τὰς συναγωγὰς αὐτῶν ἐξ αἱμάτων, οὐδὲ μὴ μνημονεύσω τῶν ὀνομάτων αὐτῶν διὰ χειλέων μου." Τούτους δὲ, φησὶ, τοὺς ἐπανισταμένους αὐτοῖς τιμωρίαις παραδώσω, καὶ τὴν μνήμην αὐτῶν κατακρύψω τῇ λήθῃ, ὥστε καὶ αὐτὰς τὰς προσηγορίας παντάπασιν ἀγνοεῖσθαι. ε'. "Κύριος μερὶς τῆς κληρονομίας μου, καὶ τοῦ ποτηρίου μου." Ἀναμνησθῆναι προσήκει τῶν ἐν τῷ δευτέρῳ ψαλμῷ εἰρημένων. Καὶ γὰρ ἐκεῖ ἄνθρω πίνως πάλιν πρὸς αὐτὸν ἔλεγεν ὁ Πατήρ· "Ἄιτησαι παρ' ἐμοῦ, καὶ δώσω σοι ἔθνη τὴν κληρονομίαν σου, καὶ τὴν κατάσχεσίν σου τὰ πέρατα τῆς γῆς." Καὶ ἐν τοῖς ἱεροῖς Εὐαγγελίοις αὐτὸς πρὸς τὸν ἑαυτοῦ Πατέρα ἔφη περὶ τῶν ἱερῶν ἀποστόλων· "Πάτερ, οὐς ἔδωκάς μοι σοὶ ἦσαν, καὶ ἐμοὶ αὐτοὺς δέδω κάς· καὶ οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν ἀπώλετο, εἰ μὴ ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας." Ἄλλ' ὡσπερ ἐνταῦθα ἀνθρωπίνως διαλέγεται λαβεῖν παρακαλῶν· οὕτως ἐτέρωθι δεῖ κνυσιν, ὡς αὐτὸς ἐστὶ τῶν ἀπάντων Δεσπότης. "Τὰ πρόβατα γὰρ, φησὶ, τὰ ἐμὰ τῆς φωνῆς μου ἀκούει, κἀγὼ γινώσκω αὐτὰ, καὶ ἀκολουθοῦσί μοι, κἀγὼ ζωὴν αἰώνιον δίδωμι αὐτοῖς." Καὶ πάλιν· "Καὶ ἄλλα δὲ πρόβατα ἔχω, ἃ οὐκ ἔστιν ἐκ τῆς ποιμένης ταύτης· κἀκεῖνά με δεῖ ἀγαγεῖν, καὶ τῆς φωνῆς μου ἀκούσουσι, καὶ γενήσεται μία ποιμήν, εἷς ποιμήν." Καὶ ἐν τῷ παρόντι μέντοι ψαλμῷ ἀνθρωπίνως λέγει· Κύριος μερὶς τῆς κληρονομίας μου, καὶ τοῦ ποτηρίου μου· κληρονομίαν μὲν καλῶν τὴν τῶν ἐθνῶν βασιλείαν· ποτήριον δὲ, ὃν ὑπὲρ ἡμῶν ὑπέμεινε 80.961 θάνατον. Οὕτω γὰρ καὶ ἐν τοῖς ἱεροῖς ἔλεγεν Εὐαγγελίοις· "Πάτερ, εἰ δυνατόν, παρελθέτω τοῦτο τὸ ποτήριον ἀπ' ἐμοῦ." [Ὡσεὶ σαφέστερον ἔλε γεν· Καὶ τῆς ἐμῆς Ἐκκλησίας, ἣτις ἐστὶν ἡ κληρονομία μου, μερὶς ἐστὶν ὁ Κύριος· ὁ αὐτὸς δὲ καὶ τοῦ ποτηρίου μου, τουτέστι τοῦ θανάτου μερὶς γεγενημένος ὁ αὐτός.] "Σὺ εἶ ὁ ἀποκαθιστῶν τὴν κληρονομίαν μου ἐμοί." Οὐκ εἶπεν· ὁ διδοὺς, ἀλλ', "Ὁ ἀποκαθιστῶν τὴν κληρονομίαν μου." Ἐπειδὴ γὰρ εὐθὺς δημιουργηθεὶς ὁ ἄνθρωπος, ἀπάντων ἔλαβε τὴν ἐξουσίαν, καὶ ζωὴν εἶχεν ἀθάνατον· μετὰ δὲ τὴν παράβασιν ἀμφοτέρων ἐξέπεσε, καὶ τῆς δεσποτείας, καὶ τῆς ζωῆς· ἀνθρωπίνως ὁ Δεσπότης ὑπὲρ τῆς ἀνθρωπείας φύσεως ποιεῖται τὴν αἴτησιν, ἀξίων ἀπολαβεῖν τὴν προτέραν ζωὴν τε καὶ δεσποτείαν. ζ'. "Σχοινία ἐπέπεσέ μοι ἐν τοῖς κρατίστοις μου· καὶ γὰρ ἡ κληρονομία μου κρατίστη μοί ἐστι." Ταύτης ἕνεκεν, φησὶ, τῆς κληρονομίας, τὰς παρούσας ἐδεξάμην ἐπιβουλάς· σχοινία γὰρ τὰς ἐπιβουλάς ὀνομάζει· οὕτως καὶ ἐτέρω λέγει ψαλμῷ· "Σχοινία ἀμαρτωλῶν περιεπλάκησάν μοι, καὶ τοῦ νόμου σου οὐκ ἐπελαθόμην." Λέγει τοίνυν, ὅτι Ταύτης ἕνεκα τῆς κρατίστης κληρονομίας, καὶ τῆς τῶν ἀνθρώπων χάριν σωτηρίας, τὰς παρούσας ἐπιβουλάς ὑπομένω. ζ'. "Εὐλογῆσω τὸν Κύριον τὸν συνετίσαντά με· ἔτι δὲ καὶ ἕως νυκτὸς ἐπαίδευσάν με οἱ νεφροί μου." Ἄλλ' ὅμως ὑπὸ τοῦ Κυρίου σοφιζόμενος, καὶ ἀρίστοις χρώμενος λογιμοῖς, τῆς τοῦ πάθους νυκτὸς περιέσομαι. Νύκτα γὰρ ἐκάλεσε τὸ ζοφῶδες τῶν

πειρασμών. Μηδεις δὲ ἀνάρμοστον ἠγείσθω τὸ συν ετίζεσθαι κατὰ τὴν ἀνθρωπεῖαν φύσιν τὸν Δεσπὸν τὴν Χριστὸν, ἀκούων τοῦ θεσπεσίου Λουκᾶ λέγοντος· "Ἰησοῦς δὲ προέκοπτε σοφία καὶ χάριτι παρὰ Θεῶ καὶ ἀνθρώποις." Ἀκουσάτω δὲ αὐτοῦ πάλιν λέγοντος, ὅτι δειλιάσαντα παρὰ τὸ πάθος, καὶ ἰδρῶ σαντα θρόμβους αἵματος, ἄγγελος προσελθὼν ὑπ ἐστήριξεν. Εἰ δὲ ἀγγελικῆς ἐδεήθη ῥοπῆς, ἵνα δείξῃ τὴν φύσιν τῆς τοῦ δούλου μορφῆς· πολλῶ δὴπουθεν παρὰ τῆς ἐνοικουσης θεότητος ἐσοφίζετο. Ἄνθρωπος γὰρ ὢν καὶ Θεός, ἐσοφίζετο μὲν ὡς ἄνθρωπος, πηγὴ δὲ σοφίας ἦν ὡς Θεός. ἡ'–ια'. "Προωρώμην τὸν Κύριον ἐνώπιόν μου διαπαντός, ὅτι ἐκ δεξιῶν μου ἐστὶν ἵνα μὴ σαλευθῶ. Διὰ τοῦτο εὐφράνθη ἡ καρδία μου, καὶ ἠγαλλιάσατο ἡ γλῶσσά μου· ἔτι δὲ καὶ ἡ σὰρξ μου κατασκη νώσει ἐπ' ἐλπίδι. Ὅτι οὐκ ἐγκαταλείψεις τὴν ψυχὴν μου εἰς ἄδου, οὐδὲ δώσεις τὸν ὄσιόν σου ἰδεῖν δια φθοράν. Ἐγνώρισάς μοι ὁδοὺς ζωῆς· πληρώσεις με εὐφροσύνης, μετὰ τοῦ προσώπου σου· τερπνὸ της ἐν τῇ δεξιᾷ σου εἰς τέλος." Ταῦτα περιττὸν ἡμᾶς ἐρμηνεύειν, τοῦ θεσπεσίου Πέτρου, τοῦ καὶ τὴν παρὰ τοῦ Πατρὸς, καὶ τὴν παρὰ τοῦ Υἱοῦ, 80.964 καὶ τὴν παρὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἀποκάλυψιν δεξαμένου, πάλαι τούτων τὴν ἐρμηνείαν ποιησαμέ νου. Οὗτος γὰρ ἐν Ἰουδαίοις δημηγορῶν, καὶ ταύτην ἐνεγκὼν εἰς μέσον τὴν μαρτυρίαν, οὕτως ἔφη· "Ἄνδρες ἀδελφοί, ἐξὸν εἰπεῖν μετὰ παρρησίας πρὸς ὑμᾶς περὶ τοῦ πατριάρχου Δαβὶδ, ὅτι καὶ ἔτε λεύτησε, καὶ ἐτάφη, καὶ τὸ μνημα αὐτοῦ ἐστὶν ἐν ἡμῖν ἄχρι τῆς σήμερον. Προφήτης οὖν ὑπάρχων, καὶ εἰδὼς ὅτι ὄρκω ὤμοσεν αὐτῷ ὁ Θεός, ἐκ καρποῦ τῆς ὀσφύος αὐτοῦ ἀναστήσειν τὸ κατὰ σάρκα τὸν Χριστὸν, προϊδὼν ἐλάλησε περὶ τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ, ὅτι οὐκ ἐγκατελείφθη εἰς ἄδου ἢ ψυχὴ αὐτοῦ, οὐδ' ἡ σὰρξ αὐτοῦ εἶδε διαφθοράν." Καὶ ἐτέρωθι· "Δαβὶδ μὲν γὰρ ἰδία γενεᾷ ὑπηρετήσας ἀπέθανε, καὶ εἶδε διαφθοράν· ὃν δὲ ὁ Θεός ἤγειρεν, οὐκ εἶδε διαφθοράν." Ταῦτα καὶ τοῖς παρερμηνεύειν τολ μῶσιν ἀναγκαῖον προφέρειν· καὶ μέντοι καὶ Ἰουδαίοις· προφανῆ γὰρ ἔλεγχον ἔχει τῆς Ἰουδαίων ἐμβροντησίας. Λέγει τοίνυν ὁ Δεσπότης Χριστὸς ἀνθρωπίνως κἀνταῦθα, ὅτι Διηνεκῶς ὑπὸ τῆς θείας στηριζόμενος φύσεως τῷ σωτηρίῳ πρόσ εμι πάθει, καὶ τῇ ἐλπίδι τῆς ἀναστάσεως ἔπευ φραίνομαι. Οὔτε γὰρ ἡ ψυχὴ μου εἰς ἄδου κατα λειφθήσεται, οὐθ' ἡ σὰρξ μου ὑπομενεῖ τὴν κατὰ φύσιν διαφθοράν. Ταχείας γὰρ τῆς ἀναστάσεως τεύξομαι, καὶ εἰς τὴν ζωὴν ἐπανήξω· ἅπασι ταύτην ἀνθρώποις ὑποδεικνὺς τὴν ὁδόν. "Πλη ρώσεις με εὐφροσύνης μετὰ τοῦ προσώπου σου, τερπνότης ἐν τῇ δεξιᾷ σου εἰς τέλος." Ἐπειδὴ τῷ πάθει προσιῶν ἔλεγε, "Περίλυπός ἐστὶν ἡ ψυχὴ μου ἕως θανάτου·" εἰκότως τούτοις ἐχρή σατο τοῖς λόγοις τῆς ἀναστάσεως μνημονεύσας, διδάσκων ὡς ἀντὶ τῆς ἀθυμίας ἐκείνης ἐν διηνεκεῖ θυμηδία γενήσεται, ἀπαθῆς, καὶ ἄτρεπτος, καὶ ἀθάνατος, καὶ κατὰ τὴν ἀνθρωπεῖαν φύσιν γενόμενος. Ὡς γὰρ Θεός, τοῦτο ἦν ἀεὶ, καὶ μέντοι καὶ τῇ ἀνθρωπεῖα φύσει εὐθὺς ἐν τῇ μήτρα διαπλα σθείση τοῦτο παρασχεῖν αὐτῷ ῥάδιον ἦν. Ἀλλὰ διὰ τῶν παθῶν ὁδεῦσαι συνεχώρησεν ἢ ἀνέλαβε φύ σιν, ἵνα οὕτω τῆς ἀμαρτίας καταλύσας τὴν δυνα στείαν, παύσῃ μὲν τοῦ διαβόλου τὴν τυραννίδα, κατα λύσῃ δὲ τοῦ θανάτου τὸ κράτος, καὶ πᾶσιν ἀνθρώ ποις παράσχη τὴν τῆς ἀναβιώσεως ἀφορμὴν. Ὡς ἄνθρωπος τοίνυν, καὶ τὴν ἀφθαρσίαν, καὶ τὴν ἄθα νασίαν λαμβάνει. Οὗτος ὁ ψαλμὸς καὶ τὴν Ἀρείου, καὶ τὴν Εὐνομίου, καὶ Ἀπολιναρίου φρενοβλάβειαν ἐλέγχει. Οἱ μὲν γὰρ σῶμα ἄψυχον τὸν Θεὸν Λόγον εἶπον ἀνειληφέναι. Ἀπολιναρίος δὲ ἔμψυχον μὲν τὸ ἀναληφθὲν ἐκάλεσε σῶμα, τῆς δὲ λογικῆς αὐτὸ ψυ 80.965 χῆς ἀπεστέρησεν· οὐκ οἶδα ὅθεν μαθὼν τὰς δύο ταύτας ψυχάς· οὐδαμοῦ γὰρ ἡ θεία τοῦτο διδάσκει Γραφή. Ἄλλ' ὁμοῦ τὸ πανάγιον Πνεῦμα, διὰ τοῦ μακαρίου Δαβὶδ, ψυχῆς ἀντικρὺς ἐμνημόνευσεν, ἔλεγχον δεδωκῶς προφανῆ καθ' ἑκατέρας αἰρέσεως.

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ Ις΄ ΨΑΛΜΟΥ.

32

α'. "Προσευχὴ τῷ Δαβίδ." Διωκόμενος ὑπὸ τοῦ Σαοῦλ, καὶ παντοδαπὰς ὑπομένων ἐπιβουλάς, τὸν τῶν ὄλων Θεὸν εἰς ἐπικουρίαν καλεῖ. "Εἰσάκου σον, Κύριε, δικαιοσύνης μου· πρόσχες τῇ δεήσει μου· ἐνώτισαι τὴν προσευχήν μου οὐκ ἐν χεῖλεσι δολίοις." Πάλιν ἐνταῦθα δικαιοσύνην οὐ τὴν τελείαν ἀρετὴν λέγει, ἀλλὰ τὴν δικαίαν αἴτησιν. Οἱ δὲ ἄλλοι ἐρμηνευταὶ τὴν ἀντωνυμίαν οὐ προστεθείκασιν· ἀλλ' ὁ μὲν Σύμμαχος καὶ ὁ Θεοδοτίων Κύριον δι' αἰσίου τὸν Θεὸν ὠνομάκασιν· ὁ δὲ γε Ἀκύλας οὕτως ἔφη, Εἰσάκουσον, Κύριε, δίκαιον, ἀντὶ τοῦ δικαίως, καὶ μὴ μακροθύμως. Τὸ δὲ, "Οὐκ ἐν χεῖλεσι δολίοις," ὁ Σύμμαχος οὕτως εἶρηκεν, Οὐ διὰ χειλέων δολίων. Καθαροῖς γὰρ, φησὶ, χεῖλεσι τὴν ἰκετείαν προσφέρω· οὐχ ἕτερα μὲν φρονῶν, ἕτερα δὲ φθεγγόμενος· ἀλλὰ συνομολογοῦσαν ἔχω τῇ γνώμῃ τὴν γλώτταν. β'. "Ἐκ προσώπου σου τὸ κρῖμά μου ἐξέλθοι, οἱ ὀφθαλμοί μου ἰδέτωσαν εὐθύτητα." Ἄντι βολῶ σε δικάσαι τοῖς κατ' ἐμέ· οἶδα γὰρ σου τῆς ψήφου τὸ δίκαιον. γ', δ'. "Ἐδοκίμασας τὴν καρδίαν μου, ἐπεσκέψω νυκτὸς, ἐπύρωσάς με, καὶ οὐχ εὐρέθη ἐν ἐμοὶ ἀδι' κία. Ὅπως ἂν μὴ λαλήσῃ τὸ στόμα μου τὰ ἔργα τῶν ἀνθρώπων." Ἐνταῦθα διδάσκει, ὡς πολλάκις λαβὼν τὸν Σαοῦλ ὑποχείριον, ἀνελεῖν οὐκ ἠέσχετο, ἀλλ' εὐεργεσίᾳ τὴν ἀδικίαν ἠμείψατο· διὸ καὶ τῆς νυκτὸς ἐμνημόνευσεν, ἐν ἧ τούτο δέδρακεν, ἐν νυκτὶ καθεύδοντα τὸν Σαοῦλ περισώσας, καὶ οὐ δεινὴ συγχωρήσας ἐπενεγκεῖν αὐτῷ τὴν θανατηφόρον πληγὴν. Τροπικῶς δὲ καὶ τὰς συμφορὰς νύκτας καλεῖ, διὰ τὸ ζοφῶδες τῆς ἀθυμίας, ὡς περ αὐτῶν, καὶ πύρωσιν τὴν δοκιμασίαν αὐθις ὀνομάζει· "Ἐπύρωσας γὰρ με, φησὶ, καὶ οὐχ εὐρέθη ἐν ἐμοὶ ἀδικία." Καθάπερ γὰρ τινα χρυσὸν δοκιμάσας, ἀκίβδηλον εὔρες, ὧ Δέσποτα. Τοσοῦτον γὰρ ἀπέσχον τοῦ λυμῆνασθαι τὸν πολέμιον, ὅτι καὶ τῆς κατ' 80.968 αὐτοῦ λοιδορίας ἐλευθέραν τὴν γλώτταν ἐφύλαξα, καὶ ἂν πράττων ἐκεῖνος διατελεῖ, ταῦτα λέγειν οὐκ ἠνεσχόμην ἐγώ. "Διὰ τοὺς λόγους τῶν χειλέων σου ἐγὼ ἐφύλαξα ὁδοὺς σκληράς." Τούτο δὲ ὁ δυσχερὲς, καὶ ἐπίπονον δέδρακα ταῖς σαῖς πειθόμενος ἐντολαῖς. ε'. "Κατάρτισαι τὰ διαβήματά μου ἐν ταῖς τρίβοις σου, ἵνα μὴ σαλευθῇ τὰ διαβήματά μου." Ἰκετεύω τοίνυν, μὴ παρατραπήναί μου τὸν σκοπόν· ἔσται δὲ τούτο, εἰ τῆς σῆς ῥοπῆς ἀπολαύσαιμι. Δια βήματα γὰρ τῆς πράξεως τὴν ὁρμὴν προσηγόρευσεν. ζ'. "Ἐγὼ ἐκέκραξα, ὅτι ἐπήκουσάς μου, ὁ Θεός." Οὐ μάρτην τοῖσδε λόγοις ἐχρησάμην, ἀλλὰ πείραν τῆς σῆς ἔχων φιλανθρωπίας· ἤκουσας γὰρ μου καλοῦντος πολλάκις. "Κλῖνον τὸ οὖς σου ἐμοί, καὶ εἰσάκουσον τῶν ῥημάτων μου. [ζ.] Θαυμάστωσον τὰ ἔλεός σου, ὁ σὺ ζων τοὺς ἐλπίζοντας ἐπὶ σέ." Δέξαι τοίνυν τὴν ἰκετείαν· κίνησον πολλὰς γλώττας εἰς ὑμνωδίαν. Οἱ γὰρ ἐλεούμενοι παρὰ σοῦ τὸν ἀδικούμενον βλέποντες τὴν ὑμνήσουσί σου τὴν πρόνοιαν· εἴωθας δὲ τοῖς εἰς σέ πεποιθόσιν ἐπικουρίαν ὀρέγειν. η'. "Ἐκ τῶν ἀνθεστηκότων τῇ δεξιᾷ σου φύλαξόν με, Κύριε, ὡς κόρη ὀφθαλμοῦ." Ἀνθεστηκότας τῇ τοῦ Θεοῦ δεξιᾷ τοὺς πολεμοῦντας αὐτῷ προσηγόρευσεν. Καὶ μάλα εἰκότως· ὑπὸ Θεοῦ γὰρ ἐχρίσθη, καὶ παρ' αὐτοῦ τῆς βασιλικῆς χειροτονίας τετύχηκεν. Λέγει τοιγαροῦν, ὅτι τῇ σῇ ἀντιτάττονται ψήφω οἱ κατ' ἐμοῦ τὴν μάχην ἀναδεξάμενοι, καὶ παρακαλεῖ τοσαύτης φυλακῆς ἀπολαῦσαι, ὅσης ἢ κόρη τοῦ ὀφθαλμοῦ· ἥτις καθάπερ τινὰς περιβόλους ἔχει τὰ βλέφαρα· ἀντὶ δὲ σκολόπων, τὰς βλεφαρίδας. Ἐχει δὲ καὶ τῶν ὀφρῶν τὰς προσβολὰς, τὴν τῶν ἰδρώτων νοτίδα τοῖς κροτάφοις παραπεμπούσας, καὶ τῆς ἐκεῖθεν λώβης ἀπαλλαττούσας τὸ ὀπτικόν. Τοιαύτης ἰκετεύει κηδεμονίας τυχεῖν. "Ἐν σκέπη τῶν πτερυγῶν σου σκεπάσεις με. [θ.] Ἄπο προσώπου ἀσεβῶν τῶν τάλαιπωρησάντων με." Πάλιν ἕτερον χρησάμενος εἰκόνη προμηθείας τυχεῖν ἀξιοῖ. Ἦκουσε γὰρ καὶ τοῦ μεγάλου Μωσέως λέγοντος· "Διεῖς τὰς πτέρυγας αὐτοῦ ἐδέξατο αὐτὸν 80.969 τοὺς, καὶ ἀνέλαβεν αὐτοὺς ἐπὶ τῶν μεταφρέων αὐτοῦ." Καὶ ὁ Κύριος δὲ πρὸς τὴν Ἱερουσαλήμ ἔφη· "Ποσάκις ἠθέλησα ἐπισυναγαγεῖν τὰ τέκνα σου, ὃν τρόπον ὄρνις ἐπισυνάγει τὰ νοσσία ἑαυτῆς ὑπὸ τὰς πτέρυγας αὐτῆς, καὶ οὐκ ἠθελήσατε;" Πτέρυγας δὲ τὴν ὀξειαν καὶ σύντομον τῆς

προνοίας ἀσφάλειαν ὀνομάζει· ῥάστη γὰρ τῶν πτερύγων ἡ κίνησις. "Οἱ ἐχθροί μου τὴν ψυχὴν μου περιέσχον. [ί,] Τὸ στέαρ αὐτῶν συνέκλεισαν, τὸ στόμα αὐτῶν ἐλάλησεν ὑπερηφανίαν." Τὸ στέαρ τινὲς εὐημερίαν καὶ εὐ ἐξίαν ὠνόμασαν. Ἐμοὶ δὲ δοκεῖ τὴν εὐνοίαν καὶ φιλαδελφίαν οὕτω καλεῖν· τοῦτο ἢ τῶν ῥητῶν ἀκο λουθία παραδηλοῖ· πᾶσαν γὰρ φυσικὴν ἀποκλείσαν τες, φησὶν, εὐσπλαγχνίαν, καὶ οὐδεμίαν χώραν τοῖς τῆς φιλανθρωπίας λογισμοῖς δεδωκότες, φθέγγονται μὲν ὑψηλὰ καὶ ὑπέρογκα· ἐνέδρας δέ μοι παντοδα πᾶς καὶ λόχους ἰστᾶσιν. ια΄. "Ἐκβαλόντες με νυνὶ περιεκύκλωσάν με, τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν ἔθεντο ἐκκλῖναι ἐν τῇ γῆ." Αὐτοὶ με τῆς πατρῴας ἐξήλασαν γῆς· καὶ πάλιν τῆδε κάκεισε διατρέχουσι συλλαβεῖν ἐφιέμενοι· ἐπειδὴ τὸ εὐθέες οὐκ ἐθέλουσι βλέπειν· ἀλλ' ἕτερο κλινὲς ἔχουσι τῆς διανοίας τὸ ὄμμα. Οὕτω γὰρ καὶ ὁ Σύμμαχος ἠρμήνευσε· "Τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν ἔταξαν ἕτεροκλινεῖν ἐν τῇ γῆ." ιβ΄. "Ἐπέλαβόν με ὡσεὶ λέων ἔτοιμος εἰς θήραν, καὶ ὡσεὶ σκύμνος οἰκῶν ἐν ἀποκρύφοις." Τὸ λογικὸν τῆς φύσεως ἀπορρίψαντες, θηρία μιμοῦνται τροφῆς ἐφιέμενα, καὶ ταύτην περισκοποῦντα, καὶ ἐξαπιναίως ὀρμῶντα. ιγ΄, ιδ΄. "Ἀνάστηθι, Κύριε, πρόφθασον αὐτοὺς, καὶ ὑποσκέλισον αὐτούς· ῥῦσαι τὴν ψυχὴν μου ἀπὸ ἀσεβοῦς· ῥομφαίαν σου, ἀπὸ ἐχθρῶν τῆς χειρὸς σου." Ἐκείνων μὲν, Δέσποτα, κώλυσον τὴν ὀρμὴν, οἷς οἶδας κωλύμασι· τοῦτο γὰρ ὑποσκέλισον εἶπεν, ἐκ μεταφορᾶς τῶν λαθραίως τοὺς θεόντας καταβαλόντων. Ἐμὲ δὲ τῆς ἐκείνων ἐπιβουλῆς ἐλευθέρωσον, τῇ ῥομφαίᾳ σου χρώμενος κατ' αὐτῶν. Οὕτω γὰρ ὁ Σύμμαχος εἶρηκεν, Εἰς μάχαιράν σου, Κύριε, ἀπὸ ὀλίγων τῆς γῆς. Τῷ ὄρω σου γὰρ, φησὶ, τοὺς ἀνθρώπους παραπέμπεις θανάτῳ. Σὺ 80.972 γὰρ εἶπας· "Γῆ εἶ, καὶ εἰς γῆν ἀπελεύση." Δια μέρισον αὐτοὺς ἐν τῇ ζωῇ αὐτῶν· καὶ τῶν κε κρυμμένων σου ἐμπλησθήτω ἢ γαστήρ αὐτῶν." Ἐγὼ δὲ, εἰ καὶ σοὶ τῷ θανάτῳ παραπέμψαι ῥά διον, ἀλλ' οὐκ ἰκετεύω ζῶντας αὐτοὺς σκεδασθῆναι, καὶ τὴν κακὴν αὐτῶν συμφωνίαν διαλυθῆναι, καὶ τῶν ἀποκειμένων σοὶ τιμωριῶν μετασχεῖν. Οὕτω δὲ καὶ ἐν τῇ ὠδῇ τοῦ μεγάλου Μωσέως, αὐτὸς ὁ Θεὸς φησιν· "Οὐκ ἴδου ταῦτα πάντα συνήκται παρ' ἐμοὶ, καὶ ἐσφράγισται ἐν τοῖς θησαυροῖς μου; ἐν ἡμέρᾳ ἐκδικήσεως ἀνταποδώσω, ἐν καιρῷ ὅταν σφαλῇ ὁ ποῦς αὐτῶν. Ἐχορτάσθησαν υἱῶν, καὶ ἀφήκαν τὰ κατάλοιπα αὐτῶν τοῖς νηπίοις αὐτῶν." Καὶ τοῦτο ὁ Σύμμαχος οὕτως ἠρμήνευσε· Χορτασθήσονται υἱοὶ, καὶ ἀφήσουσι τὰ λείψανα αὐτῶν τοῖς νηπίοις αὐτῶν. Οἶδα, φησὶν, ὡς τὴν δικαίαν σου τιμωρίαν οὐ μόνον αὐτοῖς ἐπάξεις, ἀλλὰ καὶ τοῖς υἱέσι, καὶ τοῖς ἐγγόνιοις, τὴν τῶν προγόνων πονηρίαν μιμησαμένοις· τὸ δὲ χορτασθήσονται, ἀντὶ τοῦ, εἰς κόρον μεθέξουσι τῶν κακῶν. ιε΄. "Ἐγὼ δὲ ἐν δικαιοσύνῃ ὀφθήσομαι τῷ προσώπῳ σου, χορτασθήσομαι ἐν τῷ ὀφθῆναί μοι τὴν δόξαν σου," τῷ Παιδί σου· ἐκεῖνοι μὲν γὰρ τοιαύτας δώσουσι δίκας· ἐγὼ δὲ τοῖς παρὰ τῆς δικαίας σου προνοίας ἀγαθοῖς ἐντρυφήσω, πεῖραν με γίστην τῆς σῆς εὐεργεσίας δεξάμενος.

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ ΙΖ΄ ΨΑΛΜΟΥ.

α΄. "Εἰς τὸ τέλος· τῷ παιδί Κυρίου, τῷ Δαβίδ, ἃ ἐλάλησε τῷ Κυρίῳ, τοὺς λόγους τῆς ὠδῆς ταύτης, ἐν ἡμέρᾳ ἣ ἐρῦύσατο αὐτὸν Κύριος ἐκ χειρὸς πάντων τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ, καὶ ἐκ χειρὸς Σαοὺλ, καὶ εἶπεν." Δῆλη ἢ ἐπιγραφή, καὶ ἐρμηνείας οὐ δεομένη. Ἐγκεῖται δὲ καὶ τῇ τῶν Βασιλειῶν ἰστορίᾳ τοῦδε τοῦ ψαλμοῦ ἢ διάνοια. Θαυμάσαι δὲ ἄξιον τὴν τοῦ προφήτου φιλοσοφίαν. Τοσαύτας γὰρ ἐπιβουλάς παρὰ τοῦ Σαοὺλ ὑπομείνας, οὐ συνέταξεν αὐτὸν τοῖς ἐχθροῖς· ἀλλὰ τῶν πολεμίων χωρίσας, οὐχ ὡς δυσμενοῦς ἐμνημόνευσεν· εἰς τὸ τέλος δὲ πρόσκειται, ἐπειδὴ καὶ προφητεῖαν ἔχει τῆς τῶν ἐθνῶν κλήσεως, καὶ τῆς Ἰουδαίων ἀλλοτριώσεως· ἃ μακροῖς ὕστερον ἐγένετο χρόνοις. β΄, γ΄. "Ἀγαπήσω σε, Κύριε, ἡ ἰσχύς μου. Κύριος, στερέωμά μου, καὶ καταφυγή μου, καὶ ῥύστης μου· ὁ Θεὸς μου βοηθός μου, καὶ ἐλπὶς ἐπ' αὐτόν· ὑπερ 80.973 ἀπιστῆς μου, καὶ κέρας σωτηρίας μου, καὶ ἀντιλήπτωρ μου."

Ἀγάπη τὰς εὐεργεσίας ὁ προ φήτης ἀμείβεται· ταύτην γὰρ μόνην τῷ Θεῷ τὸν εὖ πεπονθότα δυνατὸν ἀντιδοῦναι· ταύτην καὶ τῆς νομοθεσίας ἀρχόμενος ἐνομοθέτησεν ὁ Θεός. "Ἄγα πήσεις γὰρ, φησὶ, Κύριον τὸν Θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς δυνάμεώς σου." Ἄλλ' ἔπεται τῇ ἀγάπῃ τοῦ ἀγα πωμένου ἢ θεραπεία. "Ἡ γὰρ ἀγάπη πάντα στέγει, πάντα πιστεύει, πάντα ἐλπίζει, πάντα ὑπομένει· ἡ ἀγάπη οὐδέποτε ἐκπίπτει." Ὑπισχνεῖται δὲ ὁ μακάριος Δαβὶδ τὸν Θεὸν ἀγαπήσειν, οὐχ ὡς οὐδέπω τοῦτο τέλεον κατορθώσας· ἀλλὰ κόρον λαβεῖν τῆς ἀγάπης οὐκ ἀνεχόμενος· εἶτα τὰς εὐεργεσίας θείας ποιεῖται προσηγορίας, καὶ τὸν κατάλογον ὧν ἔτυχεν ἀγαθῶν κατάλογον ὀνομάτων ἐργάζεται· καὶ καλεῖ τὸν Θεὸν ἰσχύν, ὡς ταύτης μεταλαχῶν· στερέωμα, ὡς στερεὸς κατὰ τῶν πολεμίων γενόμενος· καταφυγὴν, ὡς τεῖχος ἐσχηκὸς τὸν Θεόν, καὶ περιβόλον ὄχυρόν· ῥύστην, ὡς διὰ τοῦ Θεοῦ τῶν δυσμενῶν ἀπηλλαγμένος· βοηθόν, ὡς ἐκείθεν ἐπικουρίας τυχῶν· ὑπερασπιστήν, ὡς πρόμαχον ἐν καιρῷ γεγενημένον· κέρας σωτηρίας, καὶ ἀντιλήπτορα, ὡς τῇ αὐτοῦ προμηθείᾳ περισωθείς. Τὸ δὲ κέρας σωτηρίας τέθεικεν ἐκ μεταφορᾶς τῶν ζώων, τῶν τοῖς κέρασιν τοὺς πολεμίους ἀμυνομένων. [Κέρας δὲ λέγεται καὶ ἡ βασιλεία, "Καὶ δώσει γὰρ ἰσχὺν τοῖς βασιλευσὶν ἡμῶν· καὶ ὑψώσει κέρας Χριστοῦ αὐτοῦ·" ἀντὶ τοῦ τὴν βασιλείαν τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ.] δ'. "Αἰνῶν ἐπικαλέσομαι τὸν Κύριον· καὶ ἐκ τῶν ἐχθρῶν μου σωθήσομαι." Ἐνταῦθα διδασκόμεθα χάριν μὲν ὁμολογεῖν ὑπὲρ τῶν ὑπερημένων ἀγαθῶν, αἰτεῖν δὲ πάλιν τὰ ἐνδέοντα· τοῦτο γὰρ, φησὶ, ποιῶν, κρείττων ἔσομαι τῶν δυσμενῶν. Εἶτα διηγεῖται τὰς παντοδαπὰς τῶν πολεμίων ἐπαναστάσεις. ε', ς'. "Περίεσχον με ὠδίνες θανάτου· καὶ χεῖ μαρῖροι ἀνομίας ἐξετάραζάν με. Ὠδίνες ἄδου περι ἐκύκλωσάν με· προέφθασάν με παγίδες θανάτου." Ὠδίνες θανάτου καὶ ἄδου καλεῖ τοὺς θανατηφόρους κινδύνους. Καθάπερ γὰρ αἱ ὠδίνες παρ' αὐτὸν γίνονται τὸν τόκον, οὕτως οἱ μέγιστοι κίνδυνοι τῷ θανάτῳ πελάζουσι· χειμάρρους δὲ ἀνομίας τὰς ἀδίκους καὶ ἄθροας τῶν ἐχθρῶν προσβολὰς· καθάπερ γὰρ ὁ χειμάρρος, τὰς τῶν ὑδάτων συρροίας ἐντεῦθεν κάκειθεν φερομένης δεχόμενος, ἐξαπιναίως προσβάλλει· οὕτω καὶ ὁ Σαοὺλ, καὶ οἱ ἄλλοι πολέμιοι, ταῖς ἐφόδοις ἐχρῶντο. Παγίδας δὲ θανάτου, 80.976 τὰς ἐνέδρας ἐκάλεσεν· ὅπερ γὰρ τοῖς ἀλόγοις ἢ παγίς, τοῦτο τοῖς πολεμουμένοις ὁ λόχος. Ἐκά τερα γὰρ λαθραίας βλάβης ἐστὶ μηχανήματα. ζ'. "Καὶ ἐν τῷ θλίβεσθαί με ἐπεκαλεσάμην τὸν Κύριον, καὶ πρὸς τὸν Θεόν μου ἐκέκραξα· ἤκουσε Κύριος ἐκ ναοῦ ἁγίου αὐτοῦ φωνῆς μου· καὶ ἡ κραυγὴ μου ἐνώπιον αὐτοῦ εἰσελεύσεται εἰς τὰ ὦτα αὐτοῦ." Ὑπὸ τοσοῦτων μέντοι πολιορκούμενος συμφορῶν, πάσης ἀνθρωπίνης καταφρονήσας ἐπι κουρίας, τὴν θείαν ἐπεκαλεσάμην ῥοπήν, καὶ τῆς ἐλπίδος οὐκ ἐψεύσθην· παραυτίκα γὰρ μου τὰς ἰκετείας ἐδέξατο. Ναὸν δὲ ἐνταῦθα, οὐ τὸν χειροποίητον λέγει· οὐδὲ γὰρ ὠκοδόμητο τῆνικαῦτα· ὁ Σολομὼν γὰρ αὐτὸν ἐδείματο μετὰ ταῦτα· ἀλλὰ τὸν οὐρανὸν προσηγόρευσεν οὕτω. η', θ'. "Καὶ ἐσαλεύθη, καὶ ἔντρομος ἐγενήθη ἡ γῆ· καὶ τὰ θεμέλια τῶν ὀρέων ἐταράχθησαν· καὶ ἐσαλεύθησαν, ὅτι ὠργίσθη αὐτοῖς ὁ Θεός. Ἀνέβη καπνὸς ἐν ὀργῇ αὐτοῦ· καὶ πῦρ ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ καταφλεγῆσεται· ἄνθρακες ἀνήφθησαν ἀπ' αὐτοῦ." Ταῦτα δὲ ἅπαντα τέθεικεν, οὐχ ὡς πάντως οὕτω γεγενημένα, ἀλλ' ὡς οὕτω τῇ πίστει νενοημένα. Οὐ μόνον δὲ τιμωρούμενος ὁ Θεός, ἀλλὰ καὶ δεδιττόμενος τοὺς ἀνθρώπους, πολλάκις τοιαῦτα πεποίηκε, καὶ βρονταῖς, καὶ κτύποις, καὶ σεισμοῖς ἐκπλήττων, καὶ πυρὶ. Οὕτω καὶ τὸν Ἰσραὴλ δεδίζασθαι θελήσας, τὸ Σινᾶ ὄρος πυρὶ καπνίζόμενον ἔδειξε. Διὰ τούτων τοίνυν καὶ ὁ παρῶν προφήτης τὴν τοῖς πολεμίοις ἐπενεχθεῖσαν τιμωρίαν ἐμήνυσε· διδάσκει δὲ καὶ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, μὴ τὰ ὅμοια δρᾶν, ἵνα μὴ τὰ ὅμοια πάθωσιν. ια', ιβ'. "Καὶ ἔκλινεν οὐρανοὺς, καὶ κατέβη· καὶ γνόφος ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ. Καὶ ἐπέβη ἐπὶ Χερουβὶμ, καὶ ἐπετάσθη ἐπὶ πτερύγων ἀνέμων. Καὶ ἔθετο σκότον ἀποκρυφὴν αὐτοῦ· κύκλω αὐτοῦ ἡ σκιανὴ

αὐτοῦ." Πάλιν ἐνταῦθα τοῦ Θεοῦ τὴν ἐπιφάνειαν διηγούμενος, ἰκανὸν τοῖς ἀκροαταῖς ἐν τίθησι δέος. Ἄλλ' ὅμως, οὔτε κατάβασιν, οὔτε ἀνά βασιν τῆς θείας ἡμεῖς ἐπιστάμεθα φύσεως· ἀπερί γραφον γὰρ τὸ Θεῖον, πανταχοῦ παρὸν, περιέχον τὰ πάντα. Τὸ διάφορον δὲ τῶν οἰκονομιῶν διὰ τοῦ των ἐκπαιδευόμεθα. Ποτὲ μὲν γὰρ προσηνέστερον ἐπιφαίνεται τοῖς ἀνθρώποις· ποτὲ δὲ μεγαλοπρεπέστερον. Ἔστι δ' ὅτε καὶ φόβον ἐνθεῖναι βουλόμενος, παράδοξά τινα δείκνυσι καὶ ἀήθη. Τὸ τοίνυν, 80.977 "Ἐκλινεν οὐρανοὺς, καὶ κατέβη," νοήσωμεν ὅτι τὴν οἰκείαν ἐπιφάνειαν ἔδειξεν. Γνόφον δὲ "ὑπὸ τοὺς πόδας," τὸ τῆς παρουσίας ἀόρατον· "τὴν δὲ, τῶν Χερουβὶμ ἐπίβασιν," καὶ "τὴν τῶν ἀνέμων πτῆσιν," τὸ τῆς ἐπιφανείας ὄξύ· τὸ δὲ, "Ἔθετο σκότος ἀποκρυφὴν αὐτοῦ," τὸ τῆς φύσεως ἀθεώρητον. Τὸ δὲ, "Κύκλω αὐτοῦ ἢ σκηνὴ αὐτοῦ," τὸ περὶ αὐτὸν φῶς· διὸ καὶ ὁ μακάριος ἔφη Παῦλος· "Ὁ μόνος ἔχων ἀθανασίαν, φῶς οἰκῶν ἀπρὸ σιτον." "Σκοτεινὸν ὕδωρ ἐν νεφέλαις ἀέρων. [ιγ'.] Ἀπὸ τῆς τηλαυγίσεως ἐνώπιον αὐτοῦ αἱ νεφέλαι διήλθον." Καθάπερ γὰρ, φησὶ, τῇ πυκνότητι τῶν νεφῶν ζοφώδης γινόμενος ὁ ἀήρ τῆς ἀστραπῆς ἐκπέμπει τὴν αἴγλην, οὕτως ἀόρατος ὢν ὁ τῶν ὄλων Θεὸς, καὶ τοῦ νοεροῦ φωτὸς τὰς ἀκτῖνας ἀφήσει, καὶ τῷ κολαστικῷ πυρὶ κολάζει τοὺς πονηρὰ συζῶντας· τοῦτο γὰρ παρεδήλωσεν ἐπαγαγὼν· "Χάλαζαι καὶ ἄνθρακες πυρός. [ιδ', ιε'.] Καὶ ἐβρόντησεν ἐξ οὐρανοῦ ὁ Κύριος· καὶ ὁ ὕψιστος ἔδωκεν φωνὴν αὐτοῦ. Ἀπέστειλε βέλη, καὶ ἐσκόρπισεν αὐτούς· καὶ ἀστραπὰς ἐπλήθυνε, καὶ συνετάρραξεν αὐτούς." Ταῦτα καὶ ἐφ' ἡμῶν πολλάκις ἐγένετο· ἐν γὰρ τοῖς ἔναγχος γεγενημένοις πολέμοις, καὶ τοὺς ἀρκτῶους Βαρβάρους ἐπελθόντας ἡμῖν χαλάζει καὶ πυρὶ κατηνάλωσεν, καὶ τοὺς ἀπὸ τῆς ἕω πρώην ἐπιστρατεύσαντας Πέρσας, καὶ ἀναίμωτὶ τὰς ἡμετέρας πόλεις παραλαβεῖν προσδοκῆσαντας, ταύταις ἐπέδησε ταῖς πέδαις, καὶ περὶ αὐτῶν προβῆναι κεκώλυκε· καὶ τοὺς μὲν θανάτῳ παρέπεμψε, τοὺς δὲ τῶν γεγενημένων ἀγγέλους ἐξέπεμψεν. ιζ'. "Καὶ ὠφθησαν αἱ πηγαὶ τῶν ὑδάτων· καὶ ἀνεκαλύφθησαν τὰ θεμέλια τῆς οἰκουμένης· ἀπὸ ἐπιτιμήσεώς σου, Κύριε, ἀπὸ ἐμπνεύσεως πνεύματος ὀργῆς σου." Καὶ τοῦτο ἐφ' ἡμῶν ἐν πολλοῖς γεγένηται κλίμασι· διέστη γὰρ ἡ γῆ κινηθεῖσα, καὶ βάθος ἄμετρον ἐν ὑψηλοῖς ὄρεσιν ἀνεφάνη, καὶ ὕδωρ ἐν ἀνύδροις ἐδόθη χωρίοις· ποιεῖ δὲ ταῦτα ὁ τῶν ὄλων πρῦτανις, τὴν τιμωρητικὴν αὐτοῦ δύναμιν τοῖς ἀνθρώποις ἐπιδεικνύς, καὶ διδάσκων ὡς δύνανται μὲν ἐν ἀκαρεῖ πᾶσι πανωλεθρίαν ἐπιφέρει· φιλοφρονεῖ δὲ χρώμενος, ἀναβάλλεται τὴν τιμωρίαν, καὶ προσμένει τὴν μεταμέλειαν. ιζ'. "Ἐξαπέστειλεν ἐξ ὕψους, καὶ ἔλαβέ με· προσελάβετό με ἀπὸ ὑδάτων πολλῶν." Καὶ διδάσκων τί καλεῖ τροπικῶς ὕδατα, ἐπήγαγεν· 80.980 ιη'. "Ῥύσεται με ἐξ ἐχθρῶν μου δυνατῶν, καὶ ἐκ τῶν μισούντων με, ὅτι ἐστερεώθησαν ὑπὲρ ἐμέ." Προφανῶς, φησὶ, τὴν περὶ ἐμὴ κηδεμονίαν τοῖς ἐμοῖς ἔδειξε πολεμίοις· τοῦτο γὰρ εἶπεν εἰρηκῶς, "Ἐξ ἀπέστειλεν ἐξ ὕψους, καὶ ἔλαβέ με" ἀντὶ τοῦ, Πέπικεν ἅπαντας ὡς οὐρανόθεν μοι τὴν ἐπικουρίαν παρέσχε. Ταύτης δὲ με τῆς προμηθείας ἠξίωσε, τὸ τῶν πολεμίων ἰσχυρὸν θεασάμενος. "Ἐστερώθησαν γὰρ ὑπὲρ ἐμέ," φησὶν. ιθ'. "Προέφθασάν με ἐν ἡμέρᾳ κακώσεώς μου." Ἐνταῦθα αἰνίττεσθαί μοι δοκεῖ τὴν τοῦ Ἀβεσσαλὼμ ἐπανάστασιν, μετὰ τὴν ἁμαρτίαν γεγενημένην. Κάκωσιν γὰρ, ἦν ὁ Σύμμαχος ταλαιπωρίαν καλεῖ τῆς ψυχῆς λέγει τὴν ἀσθένειαν, δι' ἣν ἡ ἁμαρτία γεγένηται. "Καὶ ἐγένετο Κύριος ἀντιστήριγμά μου. [κ'.] Καὶ ἐξήγαγέ με εἰς πλατυσμόν." Ὡθούμενόν με, φησὶ, καὶ καταβαλλόμενον ὑπῆρξεν ὁ Θεός, καὶ τὴν στενοχωρίαν εὐρυχωρίαν εἰργάσατο, ἀντὶ τοῦ προσδοκωμένου θανάτου τὴν ζωὴν χαρισάμενος· τοῦτο δὲ καὶ ἐν ἑτέρῳ λέγει ψαλμῷ· "Ὡσθεις ἀνετράπην τοῦ πεσεῖν, καὶ ὁ Κύριος ἀντελάβετό μου." "Ῥύσεται με, ὅτι ἠθέλησέ με." Ἐλπίζω δὲ, ὅτι καὶ εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον τῆς αὐτῆς ἀξιώσει με βοηθείας, καὶ κρείττων ἔσομαι τῶν δυσμενῶν, κἂν μάλιστα πλείστην ἔχωσι δύναμιν. κα'-κγ'. "Καὶ ἀνταποδώσει μοι Κύριος κατὰ τὴν δικαιοσύνην μου· καὶ κατὰ τὴν καθαριότητα τῶν χειρῶν μου

άνταποδώσει μοι. "Ότι έφύλαξα τὰς όδοὺς Κυρίου· καὶ οὐκ ήσέβησα ἀπὸ τοῦ Θεοῦ μου. "Ότι πάντα τὰ κρίματα αὐτοῦ ένώπιόν μου, καὶ τὰ δι καιώματα αὐτοῦ οὐκ ἀπέστησαν ἀπ' έμοῦ." Οὐκ ἄδικον, φησὶ, ποιεῖταιί μου πρόνοιαν, ἀλλὰ καὶ τὸν έμὸν σκοπὸν έπιστάμενος, καὶ εἰδὼς ὅτι έμοὶ σπουδὴ πάσας αὐτοῦ φυλάττειν τὰς έντολάς· έπειδὴ γὰρ πολλὴν ἔδειξε περὶ αὐτὸν τοῦ Θεοῦ γεγενημένην κηδεμονίαν, δείκνυσι ταύτης τὸ δίκαιον, προτρέπων εἰς ἀρετὴν τοὺς ἀκούοντας, καὶ διδάσκων ὡς οὐχ οἶόν τε ταύτης ήμᾶς τυχεῖν, μὴ γνησίαν εὔνοιαν περὶ τὸν Θεὸν κτησαμένους· οὐδὲ γὰρ τὸν τῶν οἰκείων κατορθωμάτων κατάλογον γυμνῶσαι πᾶσιν ὁ προφήτης ήθέλησεν, ἀλλ' ὑποθέσθαι πῶς οἶόν τε τῆς θείας ἀπολαῦσαι προνοίας. κδ'. "Καὶ ἔσομαι ἄμωμος μετ' αὐτοῦ." Καὶ πῶς δυνατόν τοῦτο κατορθῶσαι; "Καὶ φυλάξομαι ἀπὸ τῆς ἀνομίας μου." Ἀπεχόμενος, φησὶν, ἐκείνων ἃ κακῶς εἰργασάμην, ἄμωμος εἰς τὸν έπίοντα γενήσομαι χρόνον· οὕτως ὁ μέγας Δαβὶδ τῶν οἰκείων 80.981 κατορθωμάτων μνημονεῦσαι βιασθεῖς, ἵνα δείξη τῆς τοῦ Θεοῦ προμηθείας τὸ δίκαιον, οὐκ ήνέσχετο τὴν γεγενημένην κρύψαι παρανομίαν. κε'. "Καὶ άνταποδώσει μοι Κύριος κατὰ τὴν δικαιοσύνην μου, καὶ κατὰ τὴν καθαριότητα τῶν χειρῶν μου ένώπιον τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ." Τότε δὴ, φησὶν, ὅταν παντελῶς ἄμωμος γένωμαι, τελείων τεύξομαι τῶν ἀγαθῶν. Πάντα γὰρ έφορᾷ ὁ τῶν ὅλων Θεός, καὶ πρὸς τὰς ἀγαθὰς πράξεις, ταύτας γὰρ ὠνόμασε χειρῶν καθαρότητα, καὶ τὸν εὐσεβῆ τῆς διανοίας σκοπὸν, ποιεῖταιί τὰς ἀντιδόσεις. Εἶτα τοῦτο αὐτὸ σαφέστερον ἐκπαιδεύει. κ', κζ'. "Μετὰ ὀσίου ὀσιωθήσῃ· καὶ μετὰ ἀνδρὸς ἀθώου ἀθῶος ἔσῃ. Καὶ μετὰ ἐκλεκτοῦ ἐκλε κτὸς ἔσῃ. Καὶ μετὰ στρεβλοῦ διαστρέψεις." Πρὸς τὰς γνώμας τῶν ἀνθρώπων ἀρμόττεις τὰς ἀντιδόσεις, ὧ Δέσποτα. Τοῖς γὰρ ὀσίοις παρέχεις τὰ τῆς ὀσίου τητος ἄξια· καὶ τοῖς ἀθώοις, καὶ τῆς ἀμαρτίας ἀπηλλαγμένοις, τὰ πρόσφορα· καὶ τοῖς ἐκλεκτοῖς καὶ τελείοις, τὰ τέλεια· τοῖς δὲ τοῦ εὐθέως ἔκτρα πείσι, καὶ τὴν έναντίαν ὀδεύουσι, κατάλληλον παρασκευάζεις εὑρεῖν τῆς ὁδοῦ τὸ τέλος. Πῶς καὶ τίνοι τρόπων; κη'. "Ότι σὺ λαὸν ταπεινὸν σώσεις· καὶ ὀφθαλμοὺς ὑπερηφάνων ταπεινώσεις." Τοὺς μὲν γὰρ ἢ μετρίω φρονήματι κεκρημένους, ἢ ἐκ περιστάσεως τεταπεινωμένους, σωτηρίας ἀξιοῖς, καὶ περιφανεῖς ἀποφαίνεις· τοὺς δὲ τὰς ὀφρῦς αἴροντας, καὶ τύφω δουλεύοντας, κύπτειν εἰς γῆν ἀναγκάζεις, καὶ τῆς φύσεως λογιζέσθαι τὴν εὐτέλειαν. κθ'. "Ότι σὺ φωτιεῖς λύχνον μου, Κύριε, ὁ Θεός μου, φωτιεῖς τὸ σκότος μου." Ἐπειδὴ σκότος πολὺ λάκις τὰς θλίψεις ἐκάλεσεν, εἰκότως φῶς ὀνομάζει τὴν τούτων ἀπαλλαγὴν. Ταύτης δὲ φησὶν ἀπο λαύω παρὰ σοῦ τῆς προνοίας· έπειδὴ ὁ λύχνος ὁ τὸ ἀληθινὸν ὑποδεξάμενος φῶς· καλεῖ δὲ οὕτω τὴν τοῦ δούλου μορφήν· έμός τέ έστι, καὶ ἐκ τῆς έμῆς ὀσφύος πλασθήσεται. Τοῦτο δὲ καὶ ἐν έτέρῳ λέγει ψαλμῷ· "Εκεῖ ἔξανατελῶ κέρας τῷ Δαβὶδ· ήτοιμάσα λύχνον τῷ Χριστῷ μου." λ'. "Ότι ἐν σοὶ ῥυσθήσομαι ἀπὸ πειρατηρίου, καὶ ἐν τῷ Θεῷ μου ὑπερβήσομαι τεῖχος." Πᾶσαν έπιβουλήν, καὶ πᾶσαν ένέδραν· πειρατήριον γὰρ καὶ τεῖχος τὴν ένέδραν καλεῖ· διὰ τῆς σῆς διαφεύξομαι χάριτος. λα'. "Ο Θεός μου, ἄμωμος ή ὁδὸς αὐτοῦ." Δι καιῶς ἰθύνεις τὰ σύμπαντα· καὶ τούτου χάριν θαρρῶ. "Τὰ λόγια Κυρίου πεπυρωμένα." Τοῦτο 80.984 δὲ παρὰ τῶν ἀψευδῶν σου λογίων μεμάθηκα· "πεπυρωμένα" γὰρ, ὡς καὶ ήδη προειρήκαμεν, τὰ δόκιμα λέγει, καὶ ψεύδους ἀπηλλαγμένα. "Υπερ ἀσπιστῆς έστι πάντων τῶν ἐλπίζόντων ἐπ' αὐτόν." Οὐκ ἐγὼ δὲ μόνος· ἀλλὰ καὶ πάντες οἱ ταύτην εἰς αὐτὸν ἔχοντες τὴν ἐλπίδα, τῆς αὐτῆς ἀπολαύσονται βοηθείας. λβ'. "Ότι τίς Θεὸς παρεξ τοῦ Κυρίου ήμῶν, καὶ τίς Θεὸς πλην τοῦ Θεοῦ ήμῶν;" Οὐδὲ γὰρ έστι Θεὸς ἔτερος· ἵνα ὁ μὲν τούτῳ, ὁ δὲ ἐκείνῳ παρᾶσχη τὴν αἴτησιν. λγ'. "Ο Θεὸς ὁ περιζωννύων με δύναμιν· καὶ ἔθετο ἄμωμον τὴν ὁδόν μου." Τῇ αὐτοῦ δυνάμει ῥωσθεῖς κἀγὼ τὴν εὐθειαν τρίβον ὀδεύειν ἐπεὶ γομαι. λδ'. "Καταρτιζόμενος τοὺς πόδας μου ὡσεὶ ἐλάφου· καὶ ἐπὶ τὰ ὑψηλὰ ἰστῶν με." Καθάπερ γὰρ τοῖς ἐλάφοις ἔδωκε κατὰ φύσιν τὰ ἰοβόλα θηρία καταπατεῖν· οὕτω με

κρείττονα καὶ ὑψηλότερον τῶν πολεμίων ἀπέφηνε. λέ'. "Διδάσκων χειράς μου εἰς πόλεμον." Εἰς εὐχὴν γὰρ ταύτας ἐκτείνων, περιγίνομαι τῶν δυσμενῶν. "Καὶ ἔθετο τόξον χαλκοῦν τοὺς βραχίονάς μου." Διὰ τοῦτο, δίκην τόξου χαλκοῦ καὶ ἀρβὰ γοῦς τοὺς ἐμούς βραχίονας τὰ κατὰ τῶν πολεμίων ἀφιέναι παρεσκεύασε βέλη. λ'. "Καὶ ἔδωκάς μοι ὑπερασπισμὸν σωτηρίας μου· καὶ ἡ δεξιὰ σου ἀντελάβετό μου· καὶ ἡ παιδεία σου ἀνώρθωσε με εἰς τέλος· καὶ ἡ παιδεία σου αὐτὴ με διδάξει." Καὶ ἐπαίδευσας ἡμαρτη κότα, καὶ καταπεπτωκότα ἀνώρθωσας· καὶ ἐδίδα ξας ὅσον ἡ ἀμαρτία κακὸν, καὶ τῆς σωτηρίας ἠξίωσας. λζ'. "Ἐπλάτυνας τὰ διαβήματά μου ὑποκάτω μου· καὶ οὐκ ἠσθένησε τὰ ἴχνη μου." Ἐν τῇ στε νοχωρία τῆς θλίψεως ἔδωκας τὴν εὐρυχωρίαν τῆς παρακλήσεως· ὅφ' ἧς ψυχαγωγούμενος, μέχρι τοῦ παρόντος διήρκεσα. τὸ γὰρ ἐπλάτυνας, εὐρυχώρησας ὁ Σύμμαχος εἴρηκεν. 80.985 λη', λθ'. "Καταδιώξω τοὺς ἐχθρούς μου, καὶ καταλήψομαι αὐτούς· καὶ οὐκ ἀποστραφήσομαι ἕως ἂν ἐκλείψωσιν. Ἐκθλίψω αὐτούς, καὶ οὐ μὴ δύνωνται στήναι· πεσοῦνται ὑπὸ τοὺς πόδας μου." Οὕτως ὑπὸ τῆς σῆς προνοίας ῥωσθεῖς ἐλπίζω πάντων περιγενήσεσθαι τῶν δυσμενῶν· καὶ μὴ πρότερον ἀποστήναι, ἕως ἂν αὐτοὺς αὐθις ὑπηκόους ἐργάσωμαι· τοῦτο γὰρ παρεδήλωσεν εἰρηκώς· Πεσοῦνται ὑπὸ τοὺς πόδας μου. μ'. "Καὶ περιέζωσάς με δύναμιν εἰς πόλεμον· συνεπόδισας πάντας τοὺς ἐπανισταμένους ἐπ' ἐμὲ ὑποκάτω μου." Ἐμοὶ μὲν ἀνδρείαν ἐδωρήσω καὶ ῥώμην· τῶν δὲ πολεμίων ἐπέδησας τὴν ὄρμην· καὶ τοῦτό ἐστι καὶ ἐπὶ τοῦ Γολιάθ, καὶ ἐπὶ τοῦ Σαοῦλ γεγενημένον. Τὸν μὲν γὰρ τὸν τοῦ πράττειν καιρὸν εἰς ἀνοήτους ἀναλίσκοντα λόγους τῇ σφενδόνη κατήνεγκεν· τὸν δὲ ὑπὸν πεδηθέντα ῥαδίως διέφυγεν. Οὕτω καὶ τῶν Γετθαίων ἐξέφυγε τὰς ἐπιβουλάς. μα'. "Καὶ τοὺς ἐχθρούς μου ἔδωκάς μοι νῶτον." Ἀντὶ τοῦ, εἰς φυγὴν ἔτρεψας· ἴδιον γὰρ τῶν φευγόντων τὸ δίδόναι τὰ νῶτα. "Καὶ τοὺς μισοῦντάς με ἐξωλόθρευσας" τὸν Σαοῦλ, τὸν Ἀχιτόφελ, τὸν Ἀβεσσαλώμ, καὶ μυρίους ἐτέρους. μβ'. "Ἐκέκραξαν, καὶ οὐκ ἦν ὁ σώζων· πρὸς Κύριον, καὶ οὐκ εἰσήκουσεν αὐτῶν." Οὔτε γὰρ ἄλλοφυλοι τοὺς οἰκείους καλοῦντες εἰς ἐπικουρίαν θεοῦ, τῆς παρ' αὐτῶν προνοίας ἀπέλαυσαν· οὔτε ὁ Σαοῦλ, καὶ Ἀβεσσαλώμ, καὶ ὁ Σεμεὶ, καὶ οἱ λοιποὶ τῶν Ἰσραηλιτῶν πολέμιοι, τὸν Θεὸν ἐσχήκασιν σύμμαχον. μγ'. "Καὶ λεπτυνῶ αὐτοὺς ὡσεὶ χοῦν κατὰ πρόσωπον ἀνέμου· ὡς πηλὸν πλατειῶν λεανῶ αὐτοὺς." Φρουδοὶ καὶ ἀφανεῖς γενήσονται παντελῶς, τῆς σῆς μοι χάριτος συνεργούσης. μδ'. "Ῥύση με ἐξ ἀντιλογιῶν λαοῦ." Ἐντεῦθεν προθεσπίζει τὴν κατὰ τοῦ Σωτῆρος Ἰουδαίων μανίαν, καὶ τὴν τῶν ἐθνῶν σωτηρίαν. Καὶ παρακαλεῖ μηδεμίαν ἔχειν κοινωνίαν εἰς τὴν ἐκείνων ἀντιλογίαν. "Καταστήσεις με εἰς κεφαλὴν ἐθνῶν." Καὶ μὴν οὐκ ἴσμεν τὸν Δαβὶδ τῶν ἐθνῶν βασιλεύσαντα. Οὐκοῦν διὰ τοῦ ἐξ αὐτοῦ κατὰ σάρκα τεχθέντος ἡ προφητεία πληροῦται. Ὁ γὰρ ἐκ Δαβὶδ κατὰ σάρκα τεχθεὶς Δαβὶδ καὶ αὐτὸς ὀνομαζόμενος κατὰ τὸν θεῖον Ἰεζεκιήλ, ὁ Δεσπότης, λέγω, Χριστὸς, πάντων ἐβασίλευσε τῶν ἐθνῶν· αἰεὶ μὲν ὡς Θεὸς τῶν ἀπάντων δεσπόζων, μετὰ δὲ τὴν ἑνανθρώπησιν, καὶ τὴν ἐθελούσιον τῶν εἰς αὐτὸν πεπιστευκότων δουλείαν δεξάμενος. 80.988 με'. "Λαὸς ὃν οὐκ ἔγνω ἔδούλευσέ μοι, εἰς ἀκοὴν ὠτίου ὑπήκουσέ μοι." Ἐκ προσώπου ταῦτα προαγορεύει τοῦ Δεσπότη Χριστοῦ. Λέγει δὲ, ὅτι οἱ μὴτε νομοθέτην, μὴτε προφήτην ἐμὸν δεξάμενοι πώποτε, ῥαδίως μάλα κληθέντες ὑπήκουσαν, καὶ τὴν ἐμὴν δεσποτείαν ἠγάπησαν. μ'. "Υἱοὶ ἀλλοτρίοι ἐψεύσαντό μοι· υἱοὶ ἀλλότριοι ἐπαλαιώθησαν, καὶ ἐχώλαναν ἀπὸ τῶν τρίβων αὐτῶν." Οἱ δὲ υἱοὶ προσαγορευθέντες, καὶ ἐν υἱῶν τάξει γραφέντες, ἀλλοτρίους σφᾶς αὐτοὺς πεποιήκασιν, ἀγνώμονες περὶ τὰς εὐεργεσίας γενόμενοι, καὶ περὶ τὴν πίστιν χωλεύσαντες, καὶ τὴν εὐσεβῆ τρίβον καταλιπόντες. Οὕτω καὶ διὰ Ἱερεμίου τοῦ προφήτου φησὶν ὁ Θεός· "Πῶς ἐστράφησάν μοι εἰς πικρίαν, ἡ ἄμπελος ἡ ἀλλοτρία; ἐγὼ δὲ ἐφύτευσα ἄμπελον καρποφόρον πᾶσαν ἀληθινήν." Καὶ τὸ μὲν τὴν οἰκείαν δείκνυσι φυτουργίαν, τὸ δὲ τὴν ἐκείνων ἀχαριστίαν ἐλέγχει. Τὸ δὲ,

"Ἐπαλαιώθησαν καὶ ἐχώλαναν, ἀτιμωθήσονται καὶ ἐντραπήσονται, ὁ Σύνμαχος εἶρηκε. Καὶ μαρτυρεῖ τῇ προρρήσει τὸ τέλος· πλήρεις γάρ εἰσιν ἀτιμίας, βδελυροὶ πᾶσιν ὀρώμενοι. μζ'. "Ζῆ Κύριος, καὶ εὐλογητὸς ὁ Θεὸς μου· καὶ ὑψωθήτω ὁ Θεὸς τῆς σωτηρίας μου." Μνημο νεύσας τῆς Ἰουδαίων ἀντιλογίας, αἰνίττεται τὸ πάθος, καὶ τὴν μετὰ τὸ πάθος ἀνάστασιν. Καὶ ἐπειδὴ Ἰουδαῖοι εἰώθασι τὸν ἐσταυρωμένον νεκρὸν καλεῖν, αὐτὸς βοᾷ· "Ζῆ Κύριος, καὶ εὐλογητὸς ὁ Θεὸς μου, καὶ ὑψωθήτω ὁ Θεὸς τῆς σωτηρίας μου." Καὶ οὐ μόνον ζῆ, ἀλλὰ καὶ εἰς οὐρανοὺς ἀνελήλυθε, καὶ τοῖς βουλομένοις παρέχει τὴν σωτηρίαν. μη', μθ'. "Ὁ Θεὸς ὁ διδοὺς ἐκδικήσεις ἐμοί· καὶ ὑποτάξας λαοὺς ὑπ' ἐμέ· ὁ ῥύστης μου ἐξ ἐχθρῶν μου ὀργίλων. Ἀπὸ τῶν ἐπανισταμένων ἐπ' ἐμέ ὑψώσεις με· καὶ ἀπὸ ἀνδρὸς ἀδίκου ῥύση με." Ὁ ταῦτα τοῖνυν ἐργασόμενος μακροῖς ὕστερον χρό νοις, ῥύση κάμῃ τῶν ἀδίκως με πολεμούντων· καὶ ὃν ὑπέταξάς μοι λαὸν, ἀποφανεῖς εὐπειθῆ. ν'. "Διὰ τοῦτο ἐξομολογήσομαί σοι ἐν ἔθνεσι. Κύ ριε, καὶ τῷ ὀνόματί σου ψαλῶ." Διὰ γὰρ τῶν μικρὸν ὕστερον κληθησομένων ἐθνῶν, ἐν ἀπάσαις σε ταῖς κατὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ἐκκλησίαις ὑμνήσω. Ἔστι δὲ ταύτης τῆς προφητείας τὸ τέλος ἰδεῖν· ἐν ἀπάσαις γὰρ καὶ πόλεσι, καὶ κώμαις, καὶ ἀγροῖς, καὶ ἐσχατιαῖς, καὶ ὄρεσι, καὶ βουνοῖς, καὶ ἐν γῆ, καὶ ἐν θαλάττῃ, καὶ ἐν οἰκουμένῃ, καὶ ἐν ἀοικήτῳ, ὁ θεσπέσιος Δαβὶδ δι' εὐσεβῶν στομάτων τὸν Θεὸν ἀνυμνεῖ. 80.989 νά'. "Μεγαλύνων τὰς σωτηρίας τοῦ βασιλέως, καὶ ποιῶν ἔλεος τῷ χριστῷ αὐτοῦ, τῷ Δαβὶδ καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ ἕως αἰῶνος." Σὺ με γὰρ χρίσας εἰς βασιλέα, οὐ μόνον σώζεις, ἀλλὰ καὶ περὶ βλεπτον ἀποφαίνεις· ταύτης δὲ τῆς προνοίας οὐκ ἐμὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐμοὺς ἀξιῶσεις παῖδας· ἀλλὰ καὶ ἕως αἰῶνος τῷ σπέρματί μου φυλάξεις τὴν περιφάνειαν. Τοῦτο δὲ Ἰουδαϊκῶς μὲν νοούμενον, τὴν προφητείαν ἐλέγχει. Μέχρι γὰρ τῆς αἰχμαλωσίας τοῦ Δαβὶδ τὸ γένος εἰς βασιλείαν διήρκεσεν· μετὰ δὲ τὴν ἐκεῖθεν ἐπάνοδον, μόνος Ζοροβάβελ ἡγεμονεύσας, τῆς ἡγεμονίας οὐ κατέλιπε κληρονό μους. Εἰ τοῖνυν ἀληθῆς ἡ προφητεία, ὡσπερ οὖν ἀληθῆς· τὸ γὰρ τῆς ἀληθείας αὐτὴν ἀπεκάλυψε πνεῦμα· λείπεται νοεῖν τὸ σπέρμα τοῦ Δαβὶδ, τὸ αἰώνιον ἔχον τὴν περιφάνειαν, τὸν ἐκ Δαβὶδ κατὰ σάρκα γεννηθέντα Δεσπότην Χριστὸν, αἰώνιον ἔχοντα βασιλείαν καὶ δόξαν· καὶ ἔχοντα μὲν ταύτην πρὸ τῶν αἰώνων, ὡς ποιητὴν καὶ Θεόν· εἰληφότα δὲ πάλιν ὡς ἄνθρωπον, ἐπὶ ἐσχάτου τῶν ἡμερῶν· διὸ δὴ καὶ διὰ τοῦ θεσπεσίου Ἰεζεκιήλ ὁ τῶν ὄλων ἔφη Θεός· "Δώσω αὐτοῖς Δαβὶδ τὸν βασιλέα αὐτῶν." Καὶ πάλιν· "Καὶ Δαβὶδ ὁ βασιλεὺς ἐν μέσῳ αὐτῶν." Δαβὶδ δὲ αὐτὸν ὠνόμασεν, ὡς ἐκ τῆς τοῦ Δαβὶδ ὀσφύος κατὰ σάρκα βλαστήσαντα. Τοῦτο δὲ καὶ ὁ μακάριος Ἡσαΐας βοᾷ· "'Ἔσται ἡ ρίζα τοῦ Ἰεσσαί, καὶ ἀνιστάμενος ἄρχειν ἐθνῶν, ἐπ' αὐτῷ ἔθνη ἐλπιούσι." Ταῦτα μεμαθηκῶς ὁ μακάριος Ματθαῖος, οὕτω τῆς εὐαγγελικῆς ἡρξάτο συγγραφῆς· "Βίβλος γενέσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ υἱοῦ Δαβὶδ."

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ ΙΗ΄ ΨΑΛΜΟΥ.

α'. "Εἰς τὸ τέλος, ψαλμὸς τῷ Δαβίδ." Τῶν θείων νόμων εἶδη τρία παρὰ τοῦ μακαρίου διδάσκόμεθα Παύλου. Τὸν μὲν γὰρ δίχα γραμμάτων ἔφη διὰ τῆς κτίσεως καὶ τῆς φύσεως τοῖς ἀνθρώποις δεδόσθαι· "Τὰ γὰρ ἀόρατα αὐτοῦ, φησὶν, ἀπὸ κτίσεως κόσμου τοῖς ποιήμασι νοούμενα καθορᾶται." καὶ πάλιν· "'Ὅταν γὰρ ἔθνη, τὰ μὴ νόμον ἔχοντα, φύσει τὰ τοῦ νόμου ποιεῖ, οὗτοι νόμον μὴ ἔχοντες, ἑαυτοῖς εἰσι νόμος" τὸν δὲ διὰ τοῦ μεγάλου Μωσέως ἐν γράμμασι παρεσχῆσθαι· "Τῶν παραβάσεων γὰρ, φησὶ, χάριν ὁ νόμος προσετέθη, διαταγεῖς δι' ἀγγέλων ἐν χειρὶ μεσίτου. Οἶδε δὲ καὶ τρίτον μετὰ τούτους τεθέντα, τὸν τῆς χάριτος· "Ὁ γὰρ νόμος, φησὶ, τοῦ πνεύματος τῆς ζωῆς ἠλευθέρωσέ με ἀπὸ τοῦ νόμου τῆς ἀμαρτίας καὶ τοῦ θανάτου."

Σύμφωνα τούτοις καὶ ὁ μακάριος Δαβὶδ ἐν τῷδε 80.992 τῷ ψαλμῷ τοὺς ἀνθρώπους παιδεύει, καὶ κατὰ τὴν αὐτὴν τάξιν. Πρῶτον μὲν τὸν ἐν τῇ κτίσει κηρύττοντα τὸν δημιουργόν· εἶτα τὸν διὰ Μωσέως δοθέντα, τοῦ δημιουργοῦ πλείονα γνῶσιν τοῖς προσέχειν ἐθέλουσιν ἐντιθέντα· μετὰ τοῦτον, τὸν τῆς χάριτος, τέλεον τὰς ψυχὰς ἀποκαθαίροντα, καὶ τῆς παρουσίας ἐλευθεροῦντα φθορᾶς· οὗ δὴ χάριν καὶ εἰς τὸ τέλος ἡμᾶς ὁ ψαλμὸς παραπέμπει, τὴν καινὴν ἐν τῷ τέλει διαθήκην προαγορεύων. β'. "Οἱ οὐρανοὶ διηγοῦνται δόξαν Θεοῦ· ποίησιν δὲ χειρῶν αὐτοῦ ἀναγγέλλει τὸ στερέωμα." Ἄρ κεί, φησὶ, καὶ μόνον φαινόμενον τῶν οὐρανῶν τὸ κάλλος καὶ μέγεθος, τοῦ Δημιουργοῦ τὴν δύναμιν κηρύξαι· εἰ γὰρ ὁ μεγίστην καὶ καλλίστην οἰκοδομίαν θεώμενος, τὸν οἰκοδόμον θαυμάζει· καὶ ὁ σκάφος ὄρων εὖ καὶ καλῶς κατεσκευασμένον, τὸν ναυπηγὸν ἐννοεῖ· καὶ τῇ θεωρίᾳ τῆς εἰκόνης ἢ τοῦ ζωγράφου συνεισέρχεται μνήμη· πολλῶν δὴπου θεῶν ἢ κτίσις ὀρωμένη πρὸς τὸν δημιουργὸν ποδηγεῖ τοὺς ὄρωντας. Οὐρανοῦ δὲ καὶ στερεώματος ἐμνημόνευσεν ἀκολούθως τῇ τοῦ μεγάλου Μωσέως διδακταλίᾳ. Καὶ γὰρ ἐκεῖνος πρῶτον εἶπε γεγενῆσθαι τὸν οὐρανὸν, εἶτα διηγεῖται καὶ τὴν τοῦ στερεώματος δημιουργίαν· ὃν πάλιν οὐρανὸν οὐρανῶν προσηγόρευσε, φησὶ. Τὸ δὲ πληθυντικὸν ὄνομα τῶν οὐρανῶν ξενιζέτω μηδένα. Ἔθος γὰρ τῇ Γραφῇ ποτὲ μὲν ἐνικῶς, ποτὲ δὲ πληθυντικῶς ὀνομάζειν. Καὶ ἐνικῶς μὲν ὁ μακάριος ὀνομάζει Δαβὶδ· "Οὐρανὸς γὰρ, φησὶ, τοῦ οὐρανοῦ τῷ Κυρίῳ." Καὶ πάλιν· "Τῷ περιβάλλοντι τὸν οὐρανὸν ἐν νεφέλαις." Πληθυντικῶς δὲ πάλιν ὁ αὐτὸς, "Αἰνεῖτε αὐτὸν, φησὶν, οἱ οὐρανοὶ τῶν οὐρανῶν." Τὴν αὐτὴν δὲ ἔχει σημασίαν τὸ, "Ὁ οὐρανὸς τοῦ οὐρανοῦ τῷ Κυρίῳ." Ὁ μὲν γὰρ ὀρωμένος οὐρανὸς, οἷόν τις ὄρος κατεσκευάσθη τῇ γῆ· ὁ δὲ ἀνώτερος τοῦτο ἐστὶ τούτῳ, ὅπερ οὗτος τῇ γῆ. Διὰ δὴ τοῦτο οὐρανὸς οὐρανοῦ καλεῖται, καὶ οὐρανοὶ οὐρανῶν ὀνομάζονται. Ἔστι δὲ ἰδεῖν καὶ πόλεις παρ' ἡμῖν διπλῆν τὴν ὀνομασίαν ἐχούσας. Καὶ γὰρ καὶ Ταρσὸν λέγομεν καὶ Ταρσοῦς, τὴν μίαν πόλιν· καὶ Θήβην καὶ Θήβας, τὴν αὐτὴν πόλιν. Οὕτω Μυκὴν τε καὶ Μυκῆνας ἐκάλουν οἱ παλαιοὶ, μίαν πόλιν εἰδότες τὴν πληθυντικῶς ὀνομαζομένην. Ταῦτα δὲ μοι οὐχ ἀπλῶς εἴρηται, ἀλλὰ διὰ τοὺς πολλοὺς οὐρανοὺς ἀριθμεῖν πειρωμένους, γ'. "Ἡμέρα τῇ ἡμέρᾳ ἐρεύγεται ῥῆμα· καὶ νύξ νυκτὶ ἀναγγέλλει γνῶσιν." Καὶ γὰρ ἡ τεταγμένη νυκτὸς καὶ ἡμέρας διαδοχὴ, τοὺς ὑπὸ τοῦ Δημιουργοῦ 80.993 γοῦ τεθέντας ὑποδείκνυσιν ὄρους, οὓς παραβαίειν ἢ ἄψυχος οὐκ ἀνέχεται κτίσις. Πρὸς γὰρ τὴν χρεῖαν τῶν ἀνθρώπων ἡμέρα καὶ νύξ ἀξαναόμεναί τε καὶ μειούμεναι, καὶ παρ' ἀλλήλων τὸν χρόνον δανειζόμεναι, καὶ πάλιν ἀλλήλαις τὸ χρέος ἐκτινύουσαι, τὴν ἐφεστῶσαν αὐταῖς ὑποδεικνύουσι προμήθειαν. Τὸ δὲ, "Ἐρεύγεται ῥῆμα, καὶ ἀναγγέλλει γνῶσιν, καὶ διηγοῦνται δόξαν," οὐκ ἔμψυχα εἶναι διδάσκει τὰ ὀρωμένα· ἀλλὰ προσωποποιεῖ τίς ἐστὶ, παιδεύουσα πάντας ἀπὸ τῶν ὀρωμένων ἐπὶ τὸν ἀόρατον ποδηγεῖσθαι Θεόν, κάκείνῳ προσφέρειν τὴν ὑμνωδίαν. δ', ε'. "Οὐκ εἰσὶ λαλῖαι οὐδὲ λόγοι, ὧν οὐκ ἀκούονται αἱ φωναὶ αὐτῶν. Εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος αὐτῶν· καὶ εἰς τὰ πέρατα τῆς οἴκου μένης τὰ ῥήματα αὐτῶν." Τοῦτο σαφέστερον ὁ Σύμμαχος ἡρμήνευσεν εἰπών· Καὶ νύξ νυκτὶ ἀναγγέλλει γνῶσιν· οὐ ῥήσεις, οὐδὲ λόγοις, ὧν οὐκ ἀκούονται αἱ φωναὶ, ἀλλ' εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ ἦχος αὐτῶν· ἢ κατὰ τὸν Ἀκύλαν, ὁ κανὼν αὐτῶν. Οὔτε γὰρ λόγους, οὔτε ῥήματα προφέρουσαι, ἀλλὰ τὸν κανόνα, καὶ τὴν οἰκείαν τάξιν ὑποδεικνύουσαι, πᾶσαν τὴν γῆν καὶ θάλατταν εἰς τὴν θείαν καλοῦσιν ὑμνωδίαν. ζ', ζ'. "Ἐν τῷ ἡλίῳ ἔθετο τὸ σκῆνωμα αὐτοῦ· καὶ αὐτὸς ὡς νυμφίος ἐκπορευόμενος ἐκ παστοῦ αὐτοῦ. Ἀγαλλιάσεται ὡς γίγας δραμεῖν ὁδόν· ἀπ' ἄκρου τοῦ οὐρανοῦ ἢ ἔξοδος αὐτοῦ· καὶ τὸ κατάντημα αὐτοῦ ἕως ἄκρου τοῦ οὐρανοῦ." Καὶ ταῦτα σαφέστερον οἱ τρεῖς ἡρμήνευσαν. Ἐν τῷ ἡλίῳ ἔθετο τὸ σκῆνωμα, φησὶν, ἐν αὐτοῖς· τούτ' ἐστὶν ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Οὕτω γὰρ καὶ ὁ μέγας ἐδίδαξε Μωσῆς· "Καὶ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τοὺς δύο φωστῆρας τοὺς μεγάλους· καὶ ἔθετο αὐτοὺς ἐν τῷ στερεώματι τοῦ

οὐρανοῦ εἰς φαῦσιν ἐπὶ τῆς γῆς." Αὐτὸ τοῦτο καὶ ὁ θεῖος ἔφη Δαβίδ, ὅτι ἔθετο τὸ σκῆνωμα ἐν τοῖς οὐρανοῖς τῷ ἡλίῳ· ὥστε αὐτὸν ἐπ' ἐκείνων ὀχοῦμε νον, καὶ κατὰ μὲν τὸ κάλλος μιμῆσθαι νυμφίον ἐκ παστάδος προϊόντα μετὰ πολλῆς εὐπρεπείας· κατὰ δὲ τὸ τάχος, γίγαντά τινα μετὰ πολλῆς διατρέ χοντα ῥώμης καὶ ἰσχύος· [μηδενὸς ἔμποδῶν ἰσταμένου, καὶ τῆς ἐπὶ τὰ πρόσω πορείας πειρω μένου κωλύειν· οὕτω καὶ οὗτος ἀνίσχει μὲν ἀπὸ τῆς ἔω, ἐν μιᾷ δὲ ἡμέρᾳ τὸν οὐρανὸν διατρέχει τὴν 80.996 ἑσπέραν καταλαμβάνει, παντὶ ζῶῳ μεταδιδούς τῆς οἰκείας θερμότητος.] "Καὶ οὐκ ἔστιν ὅς ἀποκρυ βήσεται τῆς θερμῆς αὐτοῦ." Τῆς θερμῆς ἐν ταῦθα ἀντὶ τοῦ φωτὸς ἐμνημόνευσε, μείζονα δεικνύς τὴν ἐνέργειαν τοῦ χειροποιήτου φωτὸς· ὅτι καὶ πόρρωθεν ὄντας δυνατὸν ἀπολαῦσαι τῆς θερμῆς. Τὸ γὰρ χειροποιήτον φῶς οὐχ οἶόν τε μὴ πελάζοντας τοῦτο ποιῆσαι. Ὁ δὲ γε ἥλιος καὶ πόρ ῥωθεν ἀφείς ἀκτῖνας τῆς θερμῆς σὺν τῷ φωτὶ μεταδίδωσιν. Ἀπόχρη καὶ ταῦτα δεῖξαι τοῖς ἀνθρώποις τὸν Ποιητὴν· ἀλλ' ὅμως καὶ νόμον ἔδω κεν εἰς βοήθειαν, ἐπιστρέψαι τοὺς πλανωμένους δυνάμενον. ἡ'–ια'. "Ὁ νόμος [γὰρ, φησὶν,] Κυρίου ἄνωμος, ἐπιστρέφων ψυχάς· ἡ μαρτυρία Κυρίου πιστή, σοφίζουσα νήπια. Τὰ δικαιώματα Κυρίου εὐθέα, εὐφραίνοντα καρδίαν· ἡ ἐντολὴ Κυρίου τηλαυγής, φωτίζουσα ὀφθαλμούς. Ὁ φόβος Κυρίου ἀγνός, διαμένων εἰς αἰῶνα αἰῶνος· τὰ κρίματα Κυρίου ἀληθινὰ, δεδικαιωμένα ἐπὶ τὸ αὐτό. Ἐπιθυμητὰ ὑπὲρ χρυσίον καὶ λίθον τίμιον πολύν· καὶ γλυκύ τερα ὑπὲρ μέλι καὶ κηρίον." Νόμον καὶ μαρτυρίαν, καὶ δικαιώματα, καὶ ἐντολήν, καὶ κρίματα, τὸν Μωσαϊκὸν νόμον καλεῖ· οὕτω γὰρ καὶ αὐτὸς ὁ νόμος ἑαυτὸν ὀνομάζει· ποτὲ μὲν γὰρ λέγει· "Ταῦτα τὰ δικαιώματα καὶ τὰ κρίματα, ἃ ἔδωκε Κύριος Μωσῆ." Καὶ ἀλλαχοῦ· "Φυλάξεις τὸν νόμον Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου, καὶ τηρήσεις τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ." καὶ καλεῖται μὲν νόμος, ὡς τὴν ἀρί στην πολιτείαν ῥυθμίζων, καὶ διατάττων. Μαρτυ ρία δὲ, ὡς τοὺς ἁμαρτάνοντας διαμαρτυρόμενος, καὶ τῆς παραβάσεως τὴν τιμωρίαν ὑποδεικνύς· δικαιώματα δὲ, ὡς διδάσκων τὸ δίκαιον, καὶ ἀπ αγορεύων τὸ ἄδικον, καὶ τοὺς κατορθοῦντας ἀπο φαίνων δικαίους· ἐντολὴ δὲ, ὡς τὸ πρακτέον ἐντελλόμενος καὶ κελεύων δεσποτικῶς· κρίματα δὲ, ὡς τὰς θείας ψήφους ὑποδεικνύς, καὶ διδάσκων τίνων μὲν ὁ φυλάττων τεύξεται ἀγαθῶν, τίσιν δὲ ὁ παραβαίνων τιμωρίαις παραδοθήσεται. Λέγει τοίνυν, ὅτι ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ, μῶμου παντὸς ἐλεύθερος ὢν, τὰς τῶν ἀνθρώπων ἐπιστρέφει ψυ χὰς, καὶ ἁμώμους αὐτὰς ἀπεργάζεται. Δεδιττο μένη δὲ ἡ μαρτυρία τοὺς ἀτελεῖς καὶ νηπίους σοφί ζει· εὐφραίνει δὲ τὴν καρδίαν τὰ δικαιώματα, τῆς δικαιοσεως τὴν αἰτίαν ὑποδεικνύντα. Ἡ ἐντολὴ δὲ φωτίζει τῆς διανοίας τὸ ὀπτικόν, διδάσκουσα τί τὸν τῶν ὄλων θεραπεύει Θεόν· ἡ εὐλάβεια μὲν τοι καὶ ὁ τοῦ Θεοῦ φόβος, τὴν τούτων ὑποτιθέμενος φυλα 80.997 κήν, τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν προξενεῖ τὴν ἀπόλαυσιν. Εἰκότως δὲ τὸν τοῦ Θεοῦ φόβον ἀγνὸν προσηγόρευσε, τουτέστι μέμψεως καθαρὸν· ὡς τοῦ ἀνθρωπέου φόβου ψεγομένου, καὶ δειλίας προσηγορίαν ἔχοντος· τὰ δὲ κρίματα ἀληθινὰ καὶ δεδικαιωμένα ὠνόμα σεν· ἅτε δὴ καὶ τιμὰς καὶ τιμωρίας ἐνδίκους ἐπιφέροντα τοῖς ἀνθρώποις. Ταῦτα οὖν ἔφη καὶ χρυσοῦ καὶ λίθων τιμίων τιμιώτερα, καὶ μέλιτος εἶναι γλυκύτερα· ἀλλ' οὐ πᾶσιν ἀνθρώποις, ἀλλὰ τοῖς ἀληθῶς ἀνθρώποις, ὧν ὁ βίος οὐ παραβάλλεται τοῖς ἀλόγοις κτήνεσι, κατὰ τὴν αὐτοῦ τοῦ Προφήτου φωνήν. ιβ'. "Καὶ γὰρ ὁ δοῦλός σου φυλάσσει αὐτά." Ἐπὶ τίνι κέρδει, σαφέστερον δίδαξον· "Ἐν τῷ φυλάσσειν αὐτὰ ἀνταπόδοσις πολλή." Μεγίστη, φησὶν, ἀντίδοσις πρόκειται τοῖς ταῦτα φυλάττειν προαιρουμένοις· καὶ ἐπειδήπερ εἶρηκε τοῦ Θεοῦ φυλάττειν τὰ κρίματα, εἰς νοῦν λαβῶν τὴν ἀνθρωπίνην ἀσθενείαν, καὶ τοῦ ῥήματος τὸ ὑπὲρ ογκον λογισάμενος, εὐθύς ἐπήγαγε· ιγ'. "Παραπτώματα τίς συνήσει; ἀπὸ τῶν κρυφίων μου καθάρισόν με." Κἂν γὰρ προθυμία πολλῇ φυλάξαι βουληθῶ τοῦ Θεοῦ τὰς ἐντολὰς, ὑπὸ τῆς φυσικῆς ἀσθενείας εἰς πολλὰ παρὰ γνώμην καθέλκομαι· καὶ τινα μὲν ἀγνοῶν πλημμελῶ, τινὰ δὲ ὑπὸ τῶν προσπιπτουσῶν

νικώμενος περιστάσεων. Κὰν διαφύγω δὲ τῶν ἔργων τὴν μαρτυρίαν, ῥύπου με παντὸς ἀναπιμπλῶσιν οἱ λογισμοί. Διὰ τοῦτο ἰκετεύω σε τὸν καθάραι δυνάμενον, καὶ βοῶ· "Ἀπὸ τῶν κρυφίων μου καθάρισόν με." ἰδ'. "Καὶ ἀπὸ ἀλλοτρίων φεῖσαι τοῦ δούλου σου." Οὐ γὰρ μόνον με οἱ λογισμοὶ κυκλοῦσιν, ἀλλὰ καὶ τῶν δαιμόνων τὸ στίφος πολιορκεῖ· καὶ οἱ μὲν ἔξωθεν ἐπιβουλεύουσιν, οἱ δὲ συμπράττουσιν ἔνδοθεν. Εἰκότως δὲ αὐτοὺς ἀλλοτρίους ὠνόμασεν, ὡς δυσμενεῖς καὶ πολεμίους, καὶ παντελῶς ἀρνήσα μένους τὴν πρὸς ἡμᾶς οἰκειότητα. "Ἐὰν μὴ μου κατακυριεύσουσι, τότε ἄμωμος ἔσομαι· καὶ καθαρισθήσομαι ἀπὸ ἁμαρτίας μεγάλης. [ιε'] Καὶ ἔσονται εἰς εὐδοκίαν τὰ λόγια τοῦ στόματός μου, καὶ ἡ μελέτη τῆς καρδίας μου ἐν ὠπίῳ μου ἔστι διαπαντός." Τῆς δὲ σῆς ἐπικουρίας ἀπολαῦσαι ποθῶ· ἵνα τὰς τούτων ἐπιβουλάς διαδράς, μώμου σοι παντὸς ἐλευθέραν τὴν ψυχὴν παραστήσω· καὶ τῶν προεπταισμένων παρὰ σοῦ λαβῶν τὴν συγγνώμην, αἰώνιον σοι προσενέγκω τὴν ὑμνωδίαν, τῶν σῶν λογίων διηνεκὴ τὴν μελέτην ποιούμενος. Διὰ τούτων μέντοι τὴν καινὴν διαθήκην 80.1000 κην προαγορεύει, καὶ τοῦ βαπτίσματος τὴν χάριν, καὶ τὴν τοῦ παναγίου Πνεύματος δωρεάν· ὅφ' ἧς καὶ τῶν προεπταισμένων τὴν ἄφεσιν λαμβάνουσιν οἱ πιστεύοντες· καὶ εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον ἱκανὴν βοήθειαν ἔχοντες, καὶ τῶν ἐπανισταμένων παθῶν καὶ τῶν ἐπιβούλων καὶ πονηρῶν περιγίνονται πνευμάτων. Τούτοις ἐπιφέρει· "Κύριε βοηθέ μου, καὶ λυτρωτά μου." Ἀρμόδιον τῷ ψαλμῷ τὸ ἀκροτελεύτιον τεθεὶ κῶς, Κύριον μὲν ἐκάλεσεν ὡς ποιητὴν καὶ δημιουργόν· λυτρωτὴν δὲ, ὡς διὰ τῆς παλιγενέσεως τοῦ παναγίου βαπτίσματος, τῆς μὲν προτέρας ἐλευθεροῦντα φθορᾶς, καὶ τῆς τῶν δαιμόνων δουλείας λυτρούμενον, ἀφθαρσίαν δὲ καὶ ἀθανασίαν δωρούμενον· καὶ ταῦτα δὲ κάκεῖνα ὁ ψαλμὸς περιέχει, καὶ τὰ μὲν πρῶτα τὴν δημιουργίαν διδάσκει καὶ πρόνοιαν· τὰ δὲ μέσα, τὸν νόμον· τὰ δὲ τελευταῖα, τὴν χάριν. "Παραπτώματα γὰρ, φησὶ, τίς συνήσει; καὶ ἀπὸ τῶν κρυφίων μου καθάρισόν με, Κύριε, καὶ ἀπὸ ἀλλοτρίων φεῖσαι τοῦ δούλου σου" καὶ, "Κύριε βοηθέ μου, καὶ λυτρωτά μου." Τούτων δὲ τῶν ἀγαθῶν χορηγὸς ἡ καινὴ διαθήκη.

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ 10΄ ΨΑΛΜΟΥ.

α'. "Εἰς τὸ τέλος, ψαλμὸς τῷ Δαβίδ." Τοῦ Σεν ναχηρεῖμ ἐπιστρατεύσαντος τῆς Ἰουδαίας ποτὲ, καὶ στρατιάν μεγίστην εἰς πολιορκίαν τῆς Ἱερουσαλὴμ ἀποστείλαντος, ἧς ἔστρατήγει Ῥαψάκης, καὶ γράμματα τῷ Ἐζεκίᾳ πέμψαντος βλασφημίας ἀπάσης καὶ δυσσεβείας μεστά· ὁ μακάριος Ἐζεκίας, ἀνὴρ εὐσεβείᾳ πάσῃ κοσμούμενος, ταύτην λαβῶν τὴν ἐπιστολὴν, καὶ τὸν προφήτην Ἡσαΐαν εἰς συνηγορίαν παραλαβῶν, ἔδραμεν εἰς τὸν θεῖον νεῶν, καὶ τὴν ἐπιστολὴν ἀναπτύξας, ὑπέδειξε τῷ Θεῷ, τὴν τῶν πολεμίων διδάσκων ἀσεβείαν, καὶ παρακαλῶν τῆς γεγενημένης ἕνεκα βλασφημίας δεῖξαι τοῖς Ἀσσυρίοις τὴν οἰκείαν ἰσχύν. Ταῦτα πρὸ πολλῶν γενεῶν ὁ μακάριος προαγορεύει Δαβίδ, ὑπὸ τοῦ παναγίου φωτιζόμενος Πνεύματος, καὶ τὸν παρόντα λέγει ψαλμὸν, τὸν λαὸν ὑποδεικνύς τῷ βασιλεῖ συνευχόμενον, καὶ παρακαλοῦντα δεκτὴν αὐτοῦ γενέσθαι τὴν ἰκετείαν. β', γ'. "Ἐπακούσαι σου Κύριος ἐν ἡμέρᾳ θλίψεως· ὑπερασπίσαι σου τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ Ἰακώβ. Ἐξαποστείλαι βοήθειαν ἐξ ἁγίου, καὶ ἐκ Σιών ἀντιλάβοιτό σου." Ἐπειδὴ γὰρ εἰς τὸν θεῖον νεῶν ἔδραμεν ὁ θαυμάσιος Ἐζεκίας τὴν βλάσφημον κατέχων ἐπιτολὴν, ἰκετεύουσι δεχθῆναι τε αὐτοῦ τὴν ἰκετείαν, καὶ τῆς ἐκεῖθεν ἐπικουρίας τυχεῖν. Ἄγιον ἐνταῦθα τὸν νεῶν προσηγόρευσε. 80.1001 δ'. "Μνησθεὶ Κύριος πάσης θυσίας σου· καὶ τὸ ὀλοκαύτωμά σου πιανάτω." Ἐπειδὴ καὶ ἐν τῷ τῆς εἰρήνης καιρῷ τῆς θείας ἐπεμελεῖτο λατρείας, εἰκότως ταῦτα περὶ αὐτοῦ διεξίασιν, παρακαλοῦντες τὸν τῶν ὅλων Θεὸν ἀπιδεῖν εἰς τὴν τοῦ βασιλέως εὐσεβείαν· καὶ τῶν πολλῶν καὶ παντοδαπῶν ἱερείων μνησθῆναι, καὶ δοῦναι πάλιν εἰρήνην, ἵνα πλείοσιν αὐτὸν

ἐξιλεώσεται θύμασι· τὸ γὰρ, "Ὁλοκαύτωμά σου πιανάτω," οὕτως ὁ Σύμμαχος ἠρμήνευσεν, Καὶ τὴν ἀναφορὰν σου πλείονα ποιήσῃ· τουτέστι τὴν ἀπὸ τῆς εἰρήνης ἄδειαν δούς, παράσχῃ σοι καιρὸν, εἰς τὸ πλείοσιν αὐτὸν θυσίαις ἐξιλεώσασθαι. ε΄. "Δώῃ σοι Κύριος κατὰ τὴν καρδίαν σου· καὶ πᾶσαν τὴν βουλήν σου πληρώσαι." Τὸν δίκαιον, φησὶ, κριτὴν ἰκετεύομεν, τῇ τῆς ψυχῆς σου καθαρὸ τητι κατάλληλον τὴν ἀντίδοσιν δοῦναι. ζ΄. "Αγαλλιασόμεθα ἐπὶ τῷ σωτηρίῳ σου· καὶ ἐν ὀνόματι Κυρίου Θεοῦ ἡμῶν μεγαλυνθησόμεθα. Πληρώσαι Κύριος πάντα τὰ αἰτήματα τῆς καρδίας σου." Σοῦ γὰρ τὰς αἰτήσεις λαμβάνοντος, καὶ ἡμεῖς κοινωνήσομεν τῆς εὐφροσύνης, περιφανεῖς καὶ περίβλεπτοι τῇ τοῦ Θεοῦ δυνάμει γιγνόμενοι. "Νῦν ἔγνωμεν ὅτι ἔσωσε Κύριος τὸν Χριστὸν αὐτοῦ· ἐπακούσεται αὐτοῦ ἐξ οὐρανοῦ ἀγίου αὐτοῦ." Δι' αὐτῶν, φησὶ, μεμαθήκαμεν τῶν πραγμάτων, ὡς τῷ Θεῷ θαρρήσας ὁ ἡμέτερος βασιλεὺς, τεύξεται τῆς σωτηρίας· καὶ ἐν τῷ κάτω νεῶ προσφέρων τὰς ἰκετείας, ἄνωθεν δέχεται τὴν βοήθειαν. Ἐπειδὴ γὰρ ἔδειξεν αὐτὸν προσευχόμενον κάτω, δείκνυσιν ἄνωθεν βοηθούμενον· "Ἐν δυναστείαις ἡ σωτηρία τῆς δεξιᾶς αὐτοῦ." Μέγιστον γὰρ σωτηρίας ἡ τῆς αὐτοῦ δεξιᾶς δύναμις, ἦν τοῖς προσιούσιν ὀρέγει. Δεξιὰν δὲ πάλιν ἐνταῦθα ἀνθρωπίνως εἴρηκε, τὴν θεῖαν οὕτως ὀνομάζων ἐνέργειαν. η΄, θ΄. "Οὔτοι ἐν ἄρμασι, καὶ οὔτοι ἐν ἵπποις· ἡμεῖς δὲ ἐν ὀνόματι Κυρίου Θεοῦ ἡμῶν ἐπικαλεσόμεθα. Αὐτοὶ συνεποδίσθησαν καὶ ἔπεσον, ἡμεῖς δὲ ἀνέστη μεν καὶ ἀνωρθώθημεν." Ἐκεῖνοι, φησὶν, ἵπποις καὶ ἄρμασι θαρρόντες οὐδεμιᾶς ἐκεῖθεν ὠφελείας ἀπόναντο· ἀλλ' ἀοράτως συμποδισθέντες κατέπεσον· ἡμεῖς δὲ τὴν θεῖαν ἐπικαλεσάμενοι συμμαχίαν, τῆς σωτηρίας προφανῶς τετυχήκαμεν, καὶ οἶονεὶ καταπεπτωκότων τῷ φόβῳ τῶν πολεμίων, ὑπὲρ τεροὶ τῶν δυσμενῶν ἀπεφάνθημεν. ι΄. "Κύριε, σῶσον τὸν βασιλέα· καὶ ἐπάκουσον ἡμῶν ἐν ἡμέρᾳ ἐπικαλεσώμεθά σε." Τοιγάρτοι τοσαύτης ἀπολαύσαντες ἀντιλήψεως, καὶ ἡμᾶς αὐτοὺς, καὶ τὸν ἡμέτερον βασιλέα ταύτης μεταλαγχάνειν διηνεκῶς ἰκετεύομεν, Δέσποτα.

80.1004 ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ Κ ΨΑΛΜΟΥ.

α΄. "Εἰς τὸ τέλος, ψαλμὸς τῷ Δαβίδ." Μετὰ τὴν νίκην ἐκείνην τὴν λαμπρὰν καὶ περιφανῆ, καὶ τῶν Ἀσσυρίων τὸν ἀόρατον ὄλεθρον, ὁ μακάριος ἠρρώστησεν Ἐζεκίας. Καὶ διὰ τοῦ προφήτου Ἡσαΐου μαθὼν, ὡς τεθνήσκει, δάκρυσιν θερμοῖς ἰλεωσάμενος τὸν Θεὸν, καὶ τῆς νόσου τὴν ἀπαλλαγὴν ἔλαβε, καὶ πέντε καὶ δέκα ἐνιαυτῶν ζωῆς ἐπαγγελίαν ἐδέξατο. Πάλιν τοίνυν ὁ θεῖος Δαβὶδ, ὡς ἐκ προσώπου τοῦ λαοῦ, καὶ τοῦτον ἔγραψε τὸν ψαλμὸν, ἐπὶ τῇ τοῦ βασιλέως ὑγιείᾳ τὸν Θεὸν ἀνυμνῶν. β΄, γ΄. "Κύριε, ἐν τῇ δυνάμει σου εὐφρανθήσεται ὁ βασιλεὺς· καὶ ἐπὶ τῷ σωτηρίῳ σου ἀγαλλιάσεται σφόδρα. Τὴν ἐπιθυμίαν τῆς καρδίας αὐτοῦ ἔδωκας αὐτῷ· καὶ τὴν θέλησιν τῶν χειλέων αὐτοῦ οὐκ ἐστέρησας αὐτόν." Δυνατὸς ὢν, φησὶ, καὶ φιλάνθρωπος, εὐμενῶς ἐδέξω τοῦ βασιλέως ἡμῶν τὴν προσευχήν· καὶ πάσας αὐτῷ δέδωκας τὰς αἰτήσεις· μᾶλλον δὲ μείζους τῶν αἰτήσεων δωρεὰς ἐδωρήσω. Τοῦτο γὰρ ἐπήγαγεν. δ΄. "Ὅτι προέφθασας αὐτὸν ἐν εὐλογίαις χρηστὸ τητος· ἔθηκας ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ στέφανον ἐκ λίθου τιμίου." Τὴν βασιλείαν γὰρ οὐκ αἰτηθεὶς παρέσχες αὐτῷ· οἰκεία δὲ φιλοτιμία τῷ βασιλικῷ στεφάνῳ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ κατεκόσμησας. ε΄. "Ζωὴν ἠτήσατό σε, καὶ ἔδωκας αὐτῷ μακροτὴτα ἡμερῶν εἰς αἰῶνα αἰῶνος." Ἐλαβε, φησὶν, ὅπερ ἰκέτευσε, καὶ τετύχηκε ζωῆς ἢν ἐπόθησε. Τὸ γὰρ αἰῶνα αἰῶνος καὶ τὸν μέλλοντα βίον παραδηλοῖ, [τὸν τοῖς ἀγίοις ἡντρεπισμένον,] ὃς τὸ ἀνώλεθρον ἔχει. ζ΄. "Μεγάλη ἡ δόξα αὐτοῦ ἐν τῷ σωτηρίῳ σου· δόξαν καὶ μεγαλοπρέπειαν ἐπιθήσεις ἐπ' αὐτόν." Οὐ γὰρ μόνον σωτηρίαν αὐτῷ δεδώρησαι, ἀλλὰ καὶ περιφανῆ καὶ ὑψηλὸν πεποίηκας αὐτόν, καὶ περὶ βλεπτον, τῷ τε τῶν πολεμίων παραδόξῳ θανάτῳ, καὶ τῷ τὸν ἥλιον τὴν ἐναντίαν δραμεῖν. Οὕτω δὲ τοῦτο πανταχοῦ γῆς καὶ θαλάττης ἐγένετο γινώριμον, ὡς τῶν Βαβυλωνίων τὸν

βασιλέα δῶρα πέμψαι τοῖς πάλαι δῶρα τοῖς Ἀσσυρίοις παρέχουσι. Τοῦ γὰρ Ἐζεκίου χάριν ὑπέλαβε τοῦτο δεδρακέναι ἢ πεπονθέναι τὸν ἥλιον, τῷ τῶν Ἀσσυρίων θανάτῳ χρώμενος τεκμηρίῳ. ζ'. "Ὅτι δῶης αὐτῷ εὐλογίαν εἰς αἰῶνα τοῦ αἰῶνος, εὐφρανεῖς αὐτὸν ἐν χαρᾷ μετὰ τοῦ προσώπου σου." Καὶ ἐν ἀπάσαις δέ, φησὶ, ταῖς γενεαῖς ἀοίδιμος ἔσται, καὶ πολυθρύλλητος, τσαύτην ἔσχη 80.1005 κῶς παρὰ σοὶ παρρήσιαν. Τὸ γὰρ, "μετὰ τοῦ προσώπου σου," παρὰ τῷ προσώπῳ σου τέθει κεν ὁ Σύμμαχος. Εὐφροσύνην τοίνυν ἔξει, φησὶ, καὶ διηνεκὴ θυμηδίαν, τοῦ σοῦ προσώπου, τουτέστι, τῆς σῆς εὐμενείας τυγχάνων. Αἴτιον δὲ τούτων αὐτῷ γέγονε τὸ ἐπὶ σοὶ πεποιθέναι. Τοῦτο γὰρ ἐπ' ἠγάγεν· ἦ'. "Ὅτι βασιλεὺς ἐλπίζει ἐπὶ Κύριον, καὶ ἐν τῷ ἐλέει τοῦ Ὑψίστου οὐ μὴ σαλευθῆ." Κρείττων ἐστὶ τῶν πολεμούντων τῆς σῆς χάριτος ἀπολαύων· ἀπο λαύει δὲ ταύτης, ἀνθρώπῳ μὲν οὐδενὶ θαρρῶν, τῇ δέ σου ἐλπίδι. θ'. "Εὐρεθεὶ ἡ χεὶρ σου πᾶσι τοῖς ἐχθροῖς σου· ἡ δεξιὰ σου εὖροι πάντας τοὺς μισοῦντάς σε." Τοῦτο σαφέστερον ὁ Σύμμαχος εἶρηκε. Καταλή ψεται ἡ χεὶρ σου πάντας τοὺς ἐχθρούς σου· ἡ δεξιὰ σου εὐρήσει πάντας τοὺς μισοῦντάς σε. Ἐχεται δὲ τῆς ἀκολουθίας τὰ εἰρημένα. Οὐ μάτην γὰρ ὁ βασιλεὺς τῇ σῇ ἐλπίδι τεθάρρηκεν· ἀλλ' εἰδὼς ὡς τῶν πολεμίων ἀπάντων κρείττων ἡ σῆ δεξιὰ καὶ τούς τε ταχυτάτους [καταλήψεται, τούς τε δυνατωτάτους], καταλῦσαι δυνήσεται. Δεξιὰν δὲ καὶ χεῖρα, πάλιν τὴν ἐνέργειαν εἶπεν. ι', ια'. "Ὅτι θήσεις αὐτούς ὡς κλίβανον πυρὸς εἰς καιρὸν τοῦ προσώπου σου. Κύριος ἐν ὄργῃ αὐτοῦ συνταράξει αὐτούς, καὶ καταφάγεται αὐτούς πῦρ. Τὸν καρπὸν αὐτῶν, ἀπὸ τῆς γῆς ἀπολεῖς, καὶ σπέρμα αὐτῶν ἀπὸ υἰῶν ἀνθρώπων." Ῥᾶστόν σοι, φησὶ, κλιβάνου δίκην ἐξάψαι αὐτούς, καὶ καταναλῶσαι ὡς ὕλην εὐπρηστον ἐν πυρί· καὶ οὐκ αὐτούς μόνον, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐκείνων ἐγγόνους· τούτους γὰρ καὶ σπέρμα καὶ καρπὸν προσηγόρευσεν· ὥστε πᾶσαν αὐτῶν ἐξαλειφθῆναι τὴν μνήμην. Τὸ δὲ "εἰς καιρὸν τοῦ προσώπου," ἀντὶ τοῦ, ἐν τῷ τῆς ὀργῆς σου καιρῷ, ὅταν τοῦτο δοκιμάσης γενέσθαι, καὶ ἐπιτήδειον εἶναι κρίνης τὸν τῆς τιμωρίας καιρὸν. ιβ'. "Ὅτι ἔκλιναν εἰς σέ κακά." Ἐπειδὴ κατὰ σοῦ τὴν γλῶτταν ἐκίνησαν, καὶ βλασφημίαις λόγοις ἐχρήσαντο. "Διελογίσαντο βουλάς αἱ οὐ μὴ δύνωνται στήναι." Ἐνια μέντοι τῶν ἀντιγράφων στήναι· ὁ δὲ Σύμμαχος οὕτως εἶρηκεν· "Ἐλογίσαντο ἐννοίας ἀδυνατόν." Προλέγει δὲ διὰ τούτου τὰς βλασ 80.1008 φήμους τοῦ Ἀσσυρίου φωνάς· "Μὴ σε ἀπατάτω ὁ Θεὸς ᾧ σὺ πέποιθας ἐπ' αὐτῷ, ὅτι ῥύσεται τὴν Ἰερουσαλήμ ἐκ χειρός μου." Περὶ τούτων λέγει τῶν ῥημάτων, ὅτι ἐλογίσαντο ἐννοίας ἀδυνατόν· ἢ ἔλο γίσαντο βουλάς, αἱ οὐ μὴ δύνωνται στήναι· προσδοκήσαντες καθάπερ τῶν εἰδώλων, οὕτω καὶ τοῦ ὄντος Θεοῦ περιέσεσθαι. ιγ'. "Ὅτι θήσεις αὐτούς νῶτον." Ὁ δὲ Σύμμαχος οὕτω· "Ὅτι θήσεις αὐτούς ἀποστρόφους." Τοὺς γὰρ τὴν τοῦ ἀγγέλου διαφυγόντας πληγὴν, εἰς φυγὴν τρέψεις, καὶ τὰ νῶτα δοῦναι καταναγκάσεις· ἵνα ἀπελθόντες τὰ γεγενημένα κηρύξωσιν. Ταῦτα δὲ προρρητικῶς τέθεικεν ὁ προφήτης, ὡς μηδέπω γεγενημένα. "Ἐν τοῖς περιλοίποις σου ἐτοιμάσεις τὸ πρόσωπον αὐτῶν." Τοῦτό τινες μεθ' ὑπερβα τοῦ ἔφασαν εἶναι, καὶ νενοήκασιν οὕτως· Ἐν τοῖς περιλοίποις αὐτῶν ἐτοιμάσεις τὸ πρόσωπόν σου, ἀντὶ τοῦ, Καὶ τοῖς καταλειφθεῖσι, καὶ διαφυγοῦσιν ἐπ' ἀξίαις τὴν τιμωρίαν. Δυνατὸν δὲ καὶ τῇ αὐτῇ συνθήκη χρωμένους, τὴν αὐτὴν ἔννοιαν προσαρμόσαι, "Ἐν τοῖς περιλοίποις σου ἐτοιμάσεις τὸ πρόσωπον αὐτῶν." Τὰς γὰρ ὑπολοίπους σοὶ τιμωρίας ἐπ' ἀγαγεῖν αὐτοῖς εὐπετές σοὶ καὶ ῥάδιον· καὶ τοὺς φεύγοντας, καὶ νῶτα δεδωκότας, καὶ ἡγουμένους διαπεφευγέναι τὸν θάνατον, ἀντιστρέψαι, καὶ στήσαι, καὶ κολάσαι σοὶ δυνατόν. ιδ'. "Ὑψώθητι, Κύριε, ἐν τῇ δυνάμει σου· ἄσο μεν καὶ ψαλοῦμεν τὰς δυναστείας σου." Οὐ ταπεινὸς ὢν ὁ Θεὸς ὑψοῦται, οὐδὲ ὁ μὴ ἔχει προσλαμβάνει· ἀλλ' ὅπερ ἔχει δείκνυσιν. Εἰκότως τοίνυν εἶπεν, "Ὑψώθητι, Κύριε, ἐν τῇ δυνάμει σου." Δεῖ κνυταὶ γὰρ σου τὸ ὕψος διὰ τῆς ἀρρήτου δυνάμεως, ἣν ἡμεῖς ἄδοντες καὶ ὑμνοῦντές σε διατελέσομεν, τὰς σὰς θαυματουργίας διεξιόντες.

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ ΚΑ΄ ΨΑΛΜΟΥ.

α΄. "Εἰς τὸ τέλος. Ὑπὲρ τῆς ἀντιλήψεως τῆς ἑωθινῆς ψαλμὸς τῷ Δαβίδ." Οὗτος ὁ ψαλμὸς τοῦ Δε σπότης Χριστοῦ προαγορεύει τὰ τοῦ πάθους, καὶ τῆς ἀναστάσεως, καὶ τῶν ἔθνων τὴν κλήσιν, καὶ τῆς οἰκουμένης τὴν σωτηρίαν. Καὶ ἡ ἐπιγραφή δὲ τοῦτο δηλοῖ. [Εἰς τὸ τέλος γὰρ ὑπὲρ τῆς ἑωθινῆς ἀντιλήψεως· τὸ μὲν εἰς τὸ τέλος, κεῖται, ἵνα τὴν οἰκονομίαν ἐννοῆς τὴν ἐπὶ συντελείᾳ τῶν αἰώνων γε 80.1009 γενημένην παρ' αὐτοῦ.] Ἀντίληψις γὰρ ἑωθινή τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἐπιφάνεια, ἡ δίκην ὄρθρου τοῖς ἐν σκότῳ καθημένοις ἐπιλάμψασα. Φῶς γὰρ ἀληθινὸν ὁ Δεσπότης. Ἀνίσχον δὲ τὸ φῶς, τὸν ὄρθρον ἀποτελεῖ, οὐ φανέντος ἐλύθη τὸ σκότος, [καὶ ἡ διαβολικὴ ἀχλύς. Ἡ γὰρ κακία πολλαχοῦ τῆς Γραφῆς διὰ τοῦ σκότους ἐν αἰνίγματι νοεῖται. Τινὲς δὲ ἀντίληψιν ἑωθινήν λέγουσι τὸν τῆς ἀναστάσεως τοῦ Σωτῆρος καιρόν.] Εἰς αὐτὸν τοίνυν εἴρηται ὁ ψαλμὸς. Μᾶλλον γὰρ πιστευτέον τοῖς ἱεροῖς ἀποστόλοις, καὶ αὐτῷ τῷ Σωτῆρι χρωμένῳ σαφῶς τῷ τοῦ ψαλμοῦ προοιμίῳ, ἢ τοῖς παρερμηνεύειν ἐπιχειροῦσιν. β΄. "Ὁ Θεὸς, ὁ Θεὸς μου, πρόσχες μοι· ἵνα τί ἐγὼ κατέλιπές με;" Τῷ ἱκρίῳ δὲ προσηλωμένος ταύτην ὁ Δεσπότης προήκατο τὴν φωνὴν, αὐτῇ χρησάμενος τῇ Ἑβραίων φωνῇ, ἡλί, ἡλί, λεμὰ σα βαχθανί; Πῶς τοίνυν οἶόν τε τῆς αὐτῆς τῆς ἀληθείας παραγράφασθαι μαρτυρίαν; Ἐγκαταλελειφθαι δὲ λέγει, ὡς ἀμαρτίας μὲν οὐδεμιᾶς ὑπ' αὐτοῦ γενομένης, τοῦ δὲ θανάτου κεκρατηκότος, ὅς κατὰ τῶν ἡμαρτηκῶτων τὴν ἐξουσίαν ἐδέδεκτο. Ἐγκατάλειψιν τοίνυν καλεῖ, οὐ τὸν τῆς ἠνωμένης θεότητος χωρισμὸν, ὡς τινες ὑπειλήφασιν, ἀλλὰ τὴν γεγενημένην τοῦ πάθους συγχώρησιν. Παρῆν γὰρ ἡ θεὸς τῆς καὶ πασχούσῃ τῇ τοῦ δούλου μορφῇ, καὶ συν ἐχώρησε παθεῖν, πάσῃ τῇ φύσει μηχανωμένη τὴν σωτηρίαν. Αὕτη μέντοι πάθος ἐκεῖθεν οὐκ εἰσεδέχετο· πῶς γὰρ οἶόν τε ἦν τὴν ἀπαθῆ φύσιν παθεῖν; Λέγει δὲ ταῦτα ὁ Δεσπότης Χριστὸς ὡς ἄνθρωπος, καὶ ἐπειδὴ ἀπαρχὴ τῆς ἀνθρωπείας φύσεως ἦν, ὑπὲρ ἀπάσης τῆς φύσεως ἐν τοῖς ἐπαγομένοις ποιεῖται τοὺς λόγους· "Μακρὰν ἀπὸ τῆς σωτηρίας μου οἱ λόγοι τῶν παραπτωμάτων μου." Ἰστέον δὲ, ὡς τῶν παραπτωμάτων οὐδεὶς τῶν ἄλλων ἐρμηνευτῶν ἐμνημόνευσεν· ἀλλ' ὁ μὲν Ἀκύλας, βρυχήματός μου, ὁ δὲ Σύμμαχος, ὄδυρμῶν μου, ὁ δὲ Θεοδοτίων, βοήσεώς μου. Ἴνα δὲ μὴ δόξωμεν τοῖς ἄλλοις ἐρμηνευταῖς ἐνταῦθα κεχρημένοι, ἐκ περινοίας τοὺς ἑτέρους τὸν ψαλμὸν ἐρμηνευκότας ἐλέγχειν, τῇ τῶν Ἑβδομήκοντα ἐρμηνείᾳ χρησόμεθα. Ταύτη γὰρ κάκεῖνοι τῇ ῥήσει προσεσηκότες οὐκ ἔφασαν ἀρμόττειν τὸν ψαλμὸν τῷ Κυρίῳ. Πῶς γὰρ, φησὶν, 80.1012 οἶόν τε ἦν τὸν οὐχ ἡμαρτηκότα λέγειν, μακρὰν ἀπὸ τῆς σωτηρίας μου οἱ λόγοι τῶν παραπτωμάτων μου; Ἀκουσάτωσαν τοίνυν Ἰωάννου τοῦ πάνυ βοῶντος· "Ἴδε ὁ Ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ αἴρων τὴν ἀμαρτίαν τοῦ κόσμου." Τοῦ δὲ θεσπεσίου Παύλου λέγοντος· "Τὸν μὴ γνόντα ἀμαρτίαν ὑπὲρ ἡμῶν ἀμαρτίαν ἐποίησεν, ἵνα ἡμεῖς γενώμεθα δικαιοσύνη ἐν αὐτῷ." Καὶ πάλιν· "Χριστὸς ἡμᾶς ἐξηγόρασεν ἐκ τῆς κατὰ ρας τοῦ νόμου, γενόμενος ὑπὲρ ἡμῶν κατάρρα." Τοιγαροῦν ὡς περ δικαιοσύνης ὑπάρχων πηγῇ, τὴν ἡμετέραν ἀμαρτίαν ἀνέλαβε, καὶ εὐλογίας ὦν πέλα γος, τὴν ἐπικειμένην ἡμῖν ἐδέξατο κατάρραν, καὶ σταυρὸν ὑπέμεινεν αἰσχύνῃς καταφρονήσας· οὕτω καὶ τοὺς ὑπὲρ ἡμῶν ἐποίησατο λόγους. Εἰ γὰρ τὴν ὠρισμένην ὑμῖν παιδείαν ὑπῆλθεν ἐκῶν· "Παιδεία γὰρ εἰρήνης ἡμῶν ἐπ' αὐτὸν," ἢ φησὶν ὁ προφήτης· πολλῶ μᾶλλον τοῖς ὑπὲρ ἡμῶν ἀνθ' ἡμῶν ἐχρήσατο λόγοις, καὶ βοᾷ "Μακρὰν ἀπὸ τῆς σωτηρίας μου οἱ λόγοι τῶν παραπτωμάτων μου." Μὴ ἀποβλέψης, φησὶν, εἰς τὰ τῆς φύσεως πλημμελήματα· ἀλλὰ δὸς τὴν σωτηρίαν διὰ τὰ ἐμὰ παθήματα. Καὶ ἐπειδὴ τὸ πάθος ἀνθρωπίνως οἰκονομῶν πολλάκις προσῆυξαστο παρὰ τὸν τοῦ πάθους καιρόν· "Πάτερ, λέγων, εἰ δυνατόν, παρελθέτω τὸ ποτήριον τοῦτο ἀπ' ἐμοῦ" καὶ ἀθυμῶν ἔλεγε· "Περίλυπός ἐστιν ἡ ψυχὴ μου ἕως θανάτου"

εικότως καὶ ὁ ψαλμὸς ταῦτα προαγορεύων ἔφη· γ΄. "Ὁ Θεὸς μου κεκράξομαι ἡμέρας πρὸς σέ, καὶ οὐκ εἰσακούσῃ, καὶ νυκτὸς, καὶ οὐκ εἰς ἄνοιαν ἐμοί." Ἡ κατὰ τοὺς λοιποὺς, καὶ νυκτὸς, καὶ οὐ σιγῇ. Νύκτωρ, φησὶ, καὶ μεθ' ἡμέραν διηνεκῶς βοῶντος, καὶ σιγᾶν οὐκ ἀνεχομένου, οὐκ ἀκήκοας, ἀλλὰ τῷ πάθει παρέδωκας· ἀλλ' ὅμως οἶδα τὸ τῆς οἰκονομίας μυστήριον. Τοῦτο γὰρ παρεδήλου τὸ, "Οὐκ εἰς ἄνοιαν ἐμοί." Νενόηκα γὰρ ὡς οὐ μάτην ἀνεβάλου τὴν τῆς αἰτήσεως δόσιν, ἀλλὰ μέγα τι καὶ σωτήριον ἐκ τοῦ πάθους οἰκονομῶν. δ΄. "Σὺ δὲ ἐν ἀγίῳ κατοικεῖς ὁ ἔπαινος τοῦ Ἰσραήλ." Τὸ δὲ πάντων παραδοξότατόν φησιν, ὅτι σοῦ ἐν τῷ ἀγίῳ τούτῳ σώματι κατοικοῦντος, ἐνεργεῖται τὸ πάθος. Ἐπαινοῦν δὲ Ἰσραὴλ αὐτὸν ὀνομάζει, ὡς ὑπὸ τῶν οἰκείων θεραπευτῶν ἐπαινούμενον καὶ ὕμνου μενον· ἀντὶ γὰρ τοῦ ἔπαινος, ὕμνος οἱ ἄλλοι τεθεὶ κασιν ἐρμηνευταί. ε΄. "Ἐπὶ σοὶ ἤλπισαν οἱ πατέρες ἡμῶν." Δείκνυσι τῆς ἐλπίδος τὸ κέρδος. "Ἦλπισαν καὶ ἐρρύσω αὐτούς. [΄.] Πρὸς σέ ἐκέκραξαν, καὶ ἐσώθησαν· ἐπὶ σοὶ ἤλπισαν, καὶ οὐ κατησχύνθησαν." Καίτοι, φησὶν, οἶδα σαφῶς, ὡς ἅπαντες ἡμῶν οἱ πατέρες τῇ σῇ βοήθειᾳ θαρρήσαντες, οὐκ ἐψεύσθησαν τῆς ἐλπίδος· καὶ εἰς ἐπικουρίαν σε καλέσαντες τῆς σῆς προνοίας ἀπήλυσαν. 80.1013 ζ΄. "Ἐγὼ δὲ εἶμι σκώληξ, καὶ οὐκ ἄνθρωπος· ὄνειδος ἀνθρώπου, καὶ ἐξουθένημα λαοῦ." Ἐγὼ δὲ, φησὶ, δίκην σκώληκος, εὐτελής τε ὦφθην, καὶ καταγέλαστος ἐγενόμην. Τινὲς δὲ διὰ τοῦ σκώληκος εἶπον παραδηλοῦσθαι καὶ τὴν ἐκ Παρθένου γέννησιν· οὐκ ἐκ συνουσίας γὰρ οὗτος ἔχει τὸ εἶναι. Ἐγὼ δὲ ἡγοῦμαι τὴν εὐτέλειαν διὰ τοῦ σκώληκος ἐνταῦθα μόνον παραδηλοῦσθαι τεκμαιρόμενος, φησὶ γὰρ· η΄, θ΄. "Πάντες οἱ θεωροῦντές με, ἐξεμυκτήρισάν με· ἐλάλησαν ἐν χεῖλεσιν, ἐκίνησαν κεφαλὴν. Ἦλπισεν ἐπὶ Κύριον, ῥυσάσθω αὐτόν· σωσάτω αὐτόν, ὅτι θέλει αὐτόν." Καὶ ταῦτα ἐστὶν ἐν τοῖς ἱεροῖς Εὐαγγελίοις προσκείμενα· "Πολλοὶ γὰρ, φησὶ, κινοῦντες τὰς κεφαλὰς, ἔλεγον· ἄλλους ἔσωσεν, ἑαυτὸν οὐ δύναται σῶσαι." Καὶ τῶν ληστῶν θάτερος ἔλεγεν· "Εἰ Υἱὸς εἶ τοῦ Θεοῦ, σῶσον σεαυτὸν καὶ ἡμᾶς." Καὶ μέντοι καὶ τό· "Ἦλπισεν ἐπὶ Κύριον, ῥυσάσθω αὐτόν, σωσάτω αὐτόν, ὅτι θέλει αὐτόν," ἐν τοῖς ἱεροῖς Εὐαγγελίοις ἔστιν εὐρεῖν. ι΄, ια΄. "Ὅτι σὺ εἶ ὁ ἐκσπᾶσας με ἐκ γαστροῦ· ἡ ἐλπίς μου ἀπὸ μασθῶν τῆς μητρός μου. Ἐπὶ σέ ἐπερρίφην ἐκ μήτρας· ἀπὸ γαστροῦ μητρός μου Θεὸς μου εἶ σύ." Ταῦτα καὶ ὁ μακάριος προεθέσπι σεν Ἡσαΐας· εἰρηκῶς γὰρ, ὅτι "Ἡ παρθένος ἐν γαστρὶ λήψεται, καὶ τέξεται υἱὸν, καὶ καλέσουσι τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἐμμανουήλ," ἐπήγαγε· "Βούτυρον καὶ μέλι φάγεται, πρὶν ἢ γινῶναι αὐτὸν ἀγαθὸν ἢ κακόν, ἀπειθεῖ πονηρίᾳ, τοῦ ἐκλέξασθαι τὸ ἀγαθόν." Καὶ ὁ μακάριος τοίνυν Δαβὶδ, τῷ τοῦ Δεσπότη Χριστοῦ κεχηρημένος προσώπῳ φησὶν, ὅτι Σὺ με καὶ διέπλασας ἐν μήτρᾳ, καὶ ἐκεῖθεν πάλιν ἐξήγαγες, καὶ ἔτι τιθηνούμενος, καὶ τὴν μητρώαν ἔλκων θηλήν, τῆς σῆς κηδεμονίας τὰς ἐμὰς ἐλπίδας ἐξήρησα. ιβ΄. "Μὴ ἀποστῆς ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι θλίψις ἐγγύς, ὅτι οὐκ ἔστιν ὁ βοηθῶν μοι." Καὶ γὰρ τότε τῶν μαθητῶν αὐτὸν κατελελοίπει χορὸς· εἶτα προλέγει τῆς θλίψεως τὰ εἶδη. ιγ΄, ιδ΄. "Περιεκύκλωσάν με μόσχοι πολλοί· ταῦροι πίονες περιέσχον με. Ἦνοιξαν ἐπ' ἐμὲ τὸ στόμα αὐτῶν, ὡς λέων ἀρπάζων καὶ ὠρυόμενος." Καλεῖ δὲ ταύρους, τοὺς ἱερέας καὶ Γραμματέας, τὴν τοῦ λαοῦ πεπιστευμένους ἀρχὴν, καὶ πολλῇ θρασύτητι κεχηρημένους· μόσχους δὲ, τοὺς ὑπ' αὐτοὺς τεταγμένους· πίονας δὲ αὐτοὺς ὀνομάζει, ὡς τοῖς ὑπ' αὐτοῦ χορηγηθεῖσιν ἐντρυφήσαντας ἀγαθοῖς. Οὕτω γὰρ καὶ ὁ μέγας προεῖρηκε Μωσῆς· "Καὶ ἔφαγεν Ἰακώβ, καὶ ἐνεπλήσθη, καὶ ἀπελάκτισεν ὁ ἡγαπημένος, ἐλιπάνθη, ἐπαχύνθη, ἐπλατύνθη, καὶ 80.1016 ἐγκατέλιπε Κύριον τὸν ποιήσαντα αὐτόν." Καὶ μέντοι καὶ ὁ μακάριος Ὡσηὲ, δαμάλει αὐτὸν ἀπεικάζει θρασυνομένη· "Ὡς δάμαλις γὰρ παροῖ στρώσα παροίστησεν Ἐφραΐμ." Οὕτω δὲ τὸν λαὸν προσηγόρευεν· "Οὕτω δὲ καὶ Ἐφραΐμ, φησὶ, δάμαλις δεδιδραγμένη ἀγαπᾶν νεῖκος·" τουτέστιν, ἐριστικὴ καὶ φιλόνεικος. Νεῖκος γὰρ οὐ τὴν νίκην, ἀλλὰ τὴν φιλονεικίαν καλεῖ. Καὶ δεικνύς τὴν μετὰ ταῦτα ταπεινώσιν ἐπήγαγεν· "Ἐγὼ δὲ ἐπιβήσομαι ἐπὶ τὸ κάλλος τοῦ τραχήλου

αὐτῆς." Τὸν γαῦρον αὐτῆς ἀχένα ταπεινώσω, καὶ τὸν τῆς δουλείας ἐπιθήσω ζυγόν. Τοιγαροῦν καὶ ὁ ψαλμὸς προδια γράφει τὰς τῶν ἀρχιερέων, καὶ Γραμματέων, καὶ Φαρισαίων ἐπαναστάσεις, οἱ ταύρων θρασύτητα, καὶ λεόντων μανίαν μιμούμενοι περιστοιχίζον τὸν Δε σπότην Χριστόν. ιε΄. "Ὡσεὶ ὕδωρ ἐξεχύθη πάντα τὰ ὄστα μου." Ὅστα καλεῖ τοὺς ἱερούς ἀποστόλους· ἐπειδὴ καὶ σῶμα τὴν Ἐκκλησίαν καλεῖ· ἰσχύς δὲ τοῦ σώματος τὰ ὄστα· ὑπὸ τούτων γὰρ τὸ μανὸν καὶ διαρρέον τοῦ σώματος φέρεται· ἐσκορπίσθησαν δὲ ἅπαντες κατὰ τὸν τοῦ πάθους καιρὸν, δίκην ὕδατος τῆδε καὶ κείσε διαιρηθέντες. "Ἐγενήθη ἡ καρδία μου ὡσεὶ κηρὸς τηκόμενος, ἐν μέσῳ τῆς κοιλίας μου. [ι΄] Ἐξηράνθη ὡς ὄστρα κον ἡ ἰσχύς μου, καὶ ἡ γλῶσσά μου κεκόλληται τῷ λάρυγγί μου, καὶ εἰς χοῦν θανάτου κατήγαγές με." Καὶ ταῦτα πάντα γεγένηται παρὰ τὸν τοῦ πάθους καιρὸν. Ἡ καρδία μὲν γὰρ τῇ δειλίᾳ, ὡς ὁ κηρὸς τῷ πυρὶ, διελύθη, καὶ ἡ ἰσχύς τὴν προ τέραν ἐνέργειαν οὐκ ἐδείκνυ· καὶ μέντοι καὶ ἡ γλῶσσα ἀκίνητος ἔμενε. Καὶ διδάσκουσιν ἡμᾶς οἱ θεσπέσιοι εὐαγγελισταὶ, ὅτι πολλάκις ἐρωτηθεὶς οὐ δὲν ἀπεκρίνατο. Παρεδόθη δὲ καὶ τῷ τάφῳ μετὰ τὸ πάθος, ὅπερ χοῦν θανάτου ὠνόμασεν, ἅτε δὴ χων νυμένων τῶν θαπτομένων. ιζ΄. "Ὅτι ἐκύκλωσάν με κύνες πολλοί· συν αγωγή πονηρευομένων περιέσχον με." Μετὰ τοὺς Ἰουδαίους, τοῦ ἐξ ἔθνῶν μνημονεῦει στρατοῦ· τούτοις γὰρ αὐτὸν ἐκεῖνοι παραδεδώκασιν. Διὸ καὶ τὴν τάξιν ἢ προφητεία τῶν πραγμάτων ἐφύλαξεν. Εἰκότως δὲ ταύρους μὲν ἐκείνους, κύνας δὲ τούτους ὠνόμασεν· [οἱ μὲν γὰρ ὑπὸ τὸν τοῦ νόμου ζυγὸν ἦσαν· εἰ καὶ προφανῶς τὸν νόμον παρ ἔβαινον· οἱ δὲ κατὰ νόμον ἦσαν ἀκάθαρτοι. Οὕτω δὲ καὶ ὁ Κύριος τὴν Χαναanaίαν ὠνόμασεν.] "Οὐκ ἔστι γὰρ καλὸν, φησὶ, λαβεῖν τὸν ἄρτον τῶν τέκνων, 80.1017 καὶ δοῦναι τοῖς κυναρίοις." Ἄλλ' ὅμως μετὰ τὸ πάθος, οἱ πάλαι κύνες, διὰ πίστεως εἰς τὴν τῶν υἰῶν μεταβεβήκασι τάξιν· οἱ δὲ πάλαι τὴν υἰῶν ἐσχηκότες κηδεμονίαν, τὴν κυνῶν προσηγορίαν ἐδέξαντο, ἅτε δὴ κυνῶν δίκην κατὰ τοῦ Δεσπότη τοῦ λυττήσαντες. Περὶ τούτων ὁ μακάριος Παῦλος βοᾷ· "Βλέπετε τοὺς κύνας, βλέπετε τοὺς κακοὺς ἐργάτας, βλέπετε τὴν κατατομήν." Ὁ μὲν τοι προφητικὸς λόγος κύνας προσαγορεύσας ἔφη· "Συναγωγή πονηρευομένων περιέσχον με." Εἰ τα διηγεῖται τὰ ὑπ' αὐτῶν τολμηθέντα. "Ἔρυσαν χεῖράς μου, καὶ πόδας μου. [ιη΄] Ἐξηρίθμησαν πάντα τὰ ὄστα μου." Καὶ τοῦτο δῆλόν ἐστι, καὶ σαφές, καὶ τοῖς λίαν φιλονεικοῦσιν. Ἀκούομεν γὰρ ἐν τοῖς ἱεροῖς Εὐαγγελίοις αὐτοῦ τοῦ Κυρίου πρὸς τοὺς ἀγίους αὐτοῦ λέγοντος μαθητάς· "Βλέπετε τὰς χεῖράς μου καὶ τοὺς πόδας μου, ὅτι αὐτὸς ἐγὼ εἶμι." Καὶ μέντοι καὶ τῷ Θωμᾷ τῶν ἡλῶν τοὺς τύπους ὑπέδειξε, καὶ τὴν ἀπὸ τῆς λόγχης πληγὴν. Τὸ δὲ "ἐξηρίθμησαν, πάντα τὰ ὄστα μου," τοῦτο δηλοῖ, ὅτι οὕτω με διέτειναν προσηλοῦντες, ὡς τε ῥάδιον εἶναι τῷ βουλομένῳ καὶ τὸν τῶν ὀστέων ἀριθμὸν διαγινῶναι. "Αὐτοὶ δὲ κατενόησαν, καὶ ἐπεὶ δὸν με," ἀντὶ τοῦ, ἐπιτωθάζοντες καὶ γελῶντες. ιθ΄. "Διμερίσαντο τὰ ἱμάτιά μου ἑαυτοῖς, καὶ ἐπὶ τὸν ἱματισμὸν μου ἔβαλον κλῆρον." Καὶ τοῦτο δὲ σαφῶς ἢ τῶν ἱερῶν Εὐαγγελίων ἱστορία διδάσκει. κ΄-κβ΄. "Σὺ δὲ, Κύριε, μὴ μακρύνῃς τὴν βοήθειάν σου ἀπ' ἐμοῦ· εἰς τὴν ἀντίληψίν μου πρόσχες. Ῥῦσαι ἀπὸ ῥομφαίας τὴν ψυχὴν μου, καὶ ἐκ χειρὸς κυνὸς τὴν μονογενῆ μου. Σῶσόν με ἐκ στόματος λέοντος, καὶ ἀπὸ κεράτων μονοκερώτων τὴν ταπεῖνωσίν μου." Ἐπειδὴ, φησὶν, οὐδεμίαν ἀνθρωπίνην ἔχω βοήθειαν, τῆς σῆς ἀντιλήψεως τύχοιμι, καὶ ῥυσθεῖν ἀπὸ τε τούτων, ἀπὸ τε τοῦ διὰ τούτων ἐν ἐργοῦντος, καὶ δίκην κυνὸς καὶ λέοντος ἐπιόντος· λέοντα γὰρ καλεῖ, καὶ κύνα, καὶ μονοκέρωτα, τὸν τὸ κράτος ἔχοντα τοῦ θανάτου, κατὰ τὴν τοῦ Ἀποστόλου φωνήν· τουτέστι τὸν διάβολον, ὃς καὶ παρὰ τὸν τοῦ πάθους καιρὸν θηρὸς αὐτῷ δίκην ἐπῆλθε, τὸν θάνατον ἐπαγόμενος. Τοῦτο δὲ καὶ ὁ Κύριος εἶρηκεν ἐν τοῖς θείοις Εὐαγγελίοις· "Νῦν κρίσις ἐστὶ τοῦ κόσμου τούτου· νῦν ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου ἐκβληθήσεται ἔξω." Καὶ πάλιν· "Ἔρχεται ὁ τοῦ κόσμου τούτου ἄρχων, καὶ ἐν 80.1020 ἐμοὶ εὐρήσει οὐδέν." Ἄλλ' ὅμως καὶ μηδὲν εὐρῶν ὧν ἐπεζήτει, ἐπεζήτει δὲ τῆς

ἀμαρτίας τοὺς μῶ μους, ἀναιδῶς καὶ λίαν ἀδίκως τῷ θανάτῳ παρέδωκεν· αὐτὸς δὲ τῆς ἀδικίας ἠνέσχετο, λῦσαι τὸν κοινὸν μηχανώμενος θάνατον. κγ'. "Διηγῆσομαι τὸ ὄνομά σου τοῖς ἀδελφοῖς μου· ἐν μέσῳ ἐκκλησίας ὑμνήσω σε." Κάντεϋ θεν δῆλον, ὡς ἀνθρωπίνως ταῦτα ἐφθέγγετο, ἅτε δὴ καὶ ἀνθρωπίνως ὑπομένων ἅπερ ἐφθέγγετο. Ἀδελφούς γὰρ καλεῖ τοὺς εἰς αὐτὸν πεπι στευκότας. Ἀδελφοὶ δὲ εἰσιν, ὡς ἀνθρώπου. Ὡς γὰρ Θεὸς, δεσπότης καὶ Κύριος· ὡς δὲ ἄνθρωπος, καὶ ἀδελφὸς ὀνομάζεται. Μονογενὴς γὰρ ἐστὶ καὶ πρωτότοκος. Καὶ τὸ μὲν ἀρμόττει ὡς Θεῷ καὶ Κυρίῳ· [τὸ δὲ ὡς ἀνθρώπῳ.] Ἦ γὰρ Θεὸς, μόνος γεγέννηται, καὶ μονογενὴς ὀνομάζεται· ἧ δὲ ἄνθρωπος, καὶ πρωτότοκος κέκληται. Καὶ μάρτυς ὁ Ἀπόστολος λέγων· "Εἰς τὸ εἶναι αὐτὸν πρωτότοκον ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς." Ταῦτα τοίνυν φησὶ τοῖς ἐμοῖς διηγησάμενος ἀδελφοῖς, δι' αὐτῶν σε ὑμνήσω, παρασκευάζων ἐκείνους τοῦτον ὑφαίνειν τὸν ὕμνον· εἶτα πληροῖ τὴν ὑπόσχεσιν. κδ', κε'. "Οἱ φοβούμενοι τὸν Κύριον, αἰνέσατε αὐτόν· ἅπαν τὸ σπέρμα Ἰακώβ, δοξάσατε αὐτόν. Φοβηθήτω δὴ ἅπ' αὐτοῦ ἅπαν τὸ σπέρμα Ἰσραὴλ." Ἐπειδὴ γὰρ ἡ Ἐκκλησία καὶ ἐξ ἔθνῶν καὶ ἐξ Ἰουδαίων συνέστηκε, καὶ τούτους κἀκείνους εἰς τὸν ὕμνον ἐγείρει τοὺς μὲν ἀπὸ τοῦ προπάτορος ὄνομαζών, Ἰακώβ τε καὶ Ἰσραὴλ, τοὺς δὲ ἀπὸ τῆς ἀρετῆς, ὡς ἀρκούσης ἀντὶ γένους κοσμησαί. Οὕτω δὲ καὶ Ἰουδαίους τοὺς ἐξ ἔθνῶν τῷ νόμῳ προσιόντας ἔθος ἦν ὀνομάζειν· καὶ τοῦτο ἡμᾶς ἡ τῶν Πράξεων ἱστορία διδάσκει. Δημηγορῶν γὰρ ὁ θεῖος Ἀπόστολος οὕτως ἔφη· "Ἄνδρες Ἰσραηλίται, καιοὶ ἐν ὑμῖν φοβούμενοι τὸν Θεόν." – "Ὅτι οὐκ ἐξουδένωσεν, οὐδὲ προσώχθισε τῇ δεήσει τοῦ πτωχοῦ, οὐδὲ ἀπέστρεψε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἀπ' ἐμοῦ, καὶ ἐν τῷ κεκραγέει με πρὸς αὐτὸν εἰσήκουσέ μου." Ὑμνήσατε, φησὶ, τὸν αἴτιον τῆς σωτηρίας ταύτης ὑμῖν γενόμενον, τὸν τὴν εὐτελεστάτην ὑμῶν φύσιν οὐκ ἀνασχόμενον παριδεῖν, ἀλλ' εἰσακούσαντα, καὶ διὰ τῆς ἐμῆς ἀναστάσεως ὑμῖν τὴν σωτηρίαν πραγματευσάμενον μετὰ ταῦτα παραδηλοῖ ἦν ὡς Θεὸς ἔχει πρὸς τὸν Πατέρα ἰσότητα. Ἐπήγαγε γὰρ κ'. "Παρὰ σοῦ ὁ ἔπαινός μου, ἐν ἐκκλησίᾳ με γάλη ἐξομολογήσομαί σοι." Ὡσπερ γὰρ ἐγὼ 80.1021 δῆλόν σε τοῖς ἀνθρώποις ποιῶ, οὕτω καὶ σὺ πᾶν τας ἀνθρώπους διδάσκεις τὴν αὐτὴν μοι προσφέρειν τιμὴν, νῦν μὲν λέγων, "Οὗτός μου ἐστὶν ὁ Υἱὸς ἀγαπητὸς ἐν ᾧ ἠυδόκησα, αὐτοῦ ἀκούετε;" νῦν δὲ, "Καὶ ἐδόξασά σε, καὶ πάλιν δοξάσω." Οὕτω τὴν περὶ αὐτοῦ γνῶσιν ἀπεκάλυψε τῷ Πέτρῳ, οὕτω τῷ Παύλῳ, οὕτω διὰ τούτων πάλιν ἀνθρώποις. Ἐκκλησίαν γὰρ μεγάλην, τὴν μέχρι τῶν τερμάτων τῆς γῆς διήκουσαν προσηγόρευσε. "Τὰς εὐχὰς μου ἀποδώσω ἐνώπιον τῶν φοβουμένων αὐτόν." Εὐχὰς ἐνταῦθα οὐ προσευχὰς λέγει, ἀλλὰ τὰς ὑποσχέσεις. Ταύτην γὰρ καὶ ὁ νόμος τὴν διαίρεσιν οἶδεν· "Εὗξῃ εὐχὴν Κυρίῳ," ἀντὶ τοῦ, ἐὰν ὑπόσχητι τῷ Θεῷ. Ἐπειδὴ τοίνυν ὑπέσχετο ἄνω διὰ τῶν εἰς αὐτὸν πιστευόντων ὕμνον ὑφαίνειν, σαφέστερον ἐνταῦθα διδάσκει, ὅτι ταῖς ἐπαγγελίαις ἐπιθήσει τὸ πέραν, ἵνα δι' αὐτῶν τῶν πραγμάτων οἱ τὰ θεῖα λόγια μελετώντες μάθωσι τὴν τῶν λόγων ἀλήθειαν. Ἐπειδὴ δὲ ἐκκλησίας ἐμνημόνευσεν, ἀναγκαίως τὰ περὶ ταύτης ποιῆται θεσπίσματα, καὶ τῶν ἔθνῶν ἀπάντων προαγορεύει τὴν κλήσιν. Αὐτοὺς γὰρ πένητας ὀνομάζει, ὡς πάλαι τῆς εὐσεβείας οὐκ ἐσχηκότας τὸν πλοῦτον, ἀλλὰ τῇ τῆς ἀγνοίας δεδουλευκότας πενία. κζ'. "Φάγονται πένητες, καὶ ἐμπλησθήσονται, καὶ αἰνέσουσιν Κύριον, οἱ ἐκζητοῦντες αὐτόν." Οὐ πάντες, οὐδὲ γὰρ πάντες ὑπήκουσαν τῷ Εὐαγγελίῳ, ἀλλ' οἱ τὸν θεῖον εἰσδεξάμενοι πόθον· τούτους ἅτε δὴ πεινῶντας καὶ διψῶντας, κορεσθήσονται ἔφη τῆς ἀθανάτου τροφῆς ἀπολαύσαντας· τὴν δὲ θεῖαν τροφήν, καὶ τὴν πνευματικὴν ἴσμεν διδασκαλίαν, καὶ τὴν μυστικὴν καὶ ἀθάνατον εὐωχίαν, ἦν οἱ με μνημένοι γινώσκουσι. "Ζήσονται αἱ καρδίαι αὐτῶν εἰς αἰῶνα αἰῶνος." Καὶ γὰρ ἔτι φθαρτὸν περὶ κείμενοι σῶμα, τῇ ἐλπίδι τῆς ἀναστάσεως ψυχαγωγούμενοι, προσμένουσι τὴν ζωὴν αἰώνιον. κη'. "Μνησθήσονται καὶ ἐπιστραφήσονται πρὸς Κύριον πάντα τὰ πέρατα τῆς γῆς." Καλῶς τὸ μνησθήσονται τέθεικε· ἐπειδὴ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τὸ εἶναι

δεξάμενοι, τοῦ δημιουργήσαντος ἐπελήσθησαν. Πάντα μέντοι τὰ πέρατα τῆς γῆς, οὐχ ἓν ἔθνος, οὐδὲ δύο, ἀλλ' ἐκ πάντων τῶν κατὰ τὴν οἰκουμένην προσδραμοῦνται μυρίοι, καὶ δέξονται προθύμως τὴν τῆς θεογνωσίας ἀκτίνα. "Καὶ προσκυνήσουσιν ἐνώπιον αὐτοῦ πᾶσαι αἱ πατριαὶ τῶν ἔθνῶν." Καὶ δι δάσκων ὡς οἰκεία τοῦ Θεοῦ ἡ δεσποτεία, καὶ οὐκ ἄλ λοτρία, τέθεικεν. 80.1024 κθ'. "Ὅτι τοῦ Κυρίου ἡ βασιλεία, καὶ αὐτὸς δε σπόζει τῶν ἔθνῶν." Οὐ γὰρ μόνον Ἰουδαίων Θεὸς ὁ Θεός, ὡς ἐκεῖνοι νομίζουσιν, ἀλλὰ πάσης τῆς τῶν ἀνθρώπων φύσεως ποιητής. Οὕτω καὶ ὁ Ἀπόστολος ἔφη· "Ἡ Ἰουδαίων ὁ Θεὸς μόνον οὐχὶ δὲ καὶ ἔθνῶν; ναὶ καὶ ἔθνῶν· ἐπεὶ περ εἷς ὁ Θεός, ὃς δικαί ὡσει περιτομὴν ἐκ πίστεως, καὶ ἀκροβυστίαν διὰ τῆς πίστεως." λ'. "Ἐφαγον καὶ προσεκύνησαν αὐτῷ πάντες οἱ πίονες τῆς γῆς, ἐνώπιον αὐτοῦ προπεσοῦνται πάντες οἱ καταβαίνοντες εἰς γῆν." Οἱ γὰρ φαγόντες καὶ ἐμπλησθέντες, χάριν ὁμολογοῦντες περὶ τῆς ἄθα νάτου τροφῆς, προσκυνήσουσιν ὡς Θεὸν τὸν τούτων γενόμενον χορηγόν. Καὶ ἐπειδὴ ἐν τῷ προτέρῳ στίχῳ τῶν πίωνων ἐμνημόνευσε μόνων, ἄτε δὴ τοι οὕτων ὑπὸ τῆς θείας ἐκείνης γεγενημένων τροφῆς, εἰκότως εἶπεν· "Ἐνώπιον αὐτοῦ προπεσοῦνται πάντες οἱ καταβαίνοντες εἰς γῆν." Μετὰ γὰρ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν, οἱ μὲν ἐκόντες, οἱ δὲ ἄκοντες, καὶ οἱ μὲν πόθῳ, οἱ δὲ φόβῳ, ταύτην τῷ Θεῷ προσ οἰσοῦσι τὴν προσκύνησιν, κατὰ τὴν ἀποστολικὴν ἐκείνην φωνήν· ὅτι "Αὐτῷ κάμψει πᾶν γόνυ ἐπουρα νίων, καὶ ἐπιγείων, καὶ καταχθονίων, καὶ πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογήσεται, ὅτι Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς εἰς δόξαν Θεοῦ πατρός." λα'. "Καὶ ἡ ψυχὴ μου αὐτῷ ζῆ, καὶ τὸ σπέρμα μου δουλεύσει αὐτῷ." Σπέρμα δὲ τοῦ Δεσπότη Χριστοῦ, οἱ διὰ τῆς τοῦ λουτροῦ παλιγγενεσίας ἀναγεννώμενοι, καὶ τὸ τῆς υἰοθεσίας δεχόμενοι χάρισμα. Διὸ τὴν μὲν αὐτοῦ ψυχὴν αὐτῷ ζῆ, ἀλλ' οὐ δουλεύειν εἴρηκε, τὸ δὲ σπέρμα δουλεύειν. Ἡ γὰρ ληφθεῖσα φύσις ἠνώθη τῇ λαβούσῃ θεότητι, καὶ τῆς αὐτῆς δόξης μετείληκε καὶ τιμῆς. λβ'. "Ἀναγγελήσεται τῷ Κυρίῳ γενεὰ ἡ ἐρχο μένη, καὶ ἀναγγελοῦσι τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ λαῷ τῷ τεχθησομένῳ, ὃν ἐποίησεν ὁ Κύριος." Οὐ περὶ ταύτης, φησὶ, λέγω τῆς γενεᾶς, καθ' ἣν ἐγὼ ὁ Δα βιδ ταῦτα προαγορεύω, ἀλλὰ περὶ τῆς ἐσομένης, καὶ τοῦ τεχθησομένου λαοῦ, ὃν αὐτὸς ὁ τῶν ὅλων συνεστήσατο Κύριος. Ὁ μὲν οὖν ταῦτα προηγόρευ σεν ἅπαντα. Ἐγὼ δὲ τὴν Ἰουδαίων ἐμβροντησίαν θρηνῶ, ὅτι τοῖς θείοις λογίοις διηνεκῶς ἐντυγχάνοντες, τὴν ἐν τούτοις διαλάμπουσαν οὐ συνωρῶσιν ἀλήθειαν, ἀλλ' εἰς τὸν Δαβιδ εἰρησθαι τὸν Ψαλμὸν ἀποφαίνονται, τοῦ βοῶντος ἀκούοντες, "Ἀναγγε λήσεται τῷ Κυρίῳ γενεὰ ἡ ἐρχομένη, καὶ ἀναγγε λοῦσι τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, λαῷ τῷ τεχθησομένῳ, 80.1025 ὃν ἐποίησεν ὁ Κύριος· μνησθήσονται καὶ ἐπιστρα φήσονται πρὸς Κύριον πάντα τὰ πέρατα τῆς γῆς· καὶ προσκυνήσουσιν ἐνώπιον αὐτοῦ πᾶσαι αἱ πατριαὶ τῶν ἔθνῶν. Καὶ ἔφαγον, καὶ προσεκύνησαν αὐτῷ πάντες οἱ πίονες τῆς γῆς." Τούτων γὰρ οὐδὲν ἐπὶ τοῦ Δαβιδ ὀρῶμεν γεγενημένον, οὐδὲ ἐπὶ τινος τῶν ἐκ Δαβιδ. Μόνος δὲ ὁ Δεσπότης Χριστὸς, ὁ ἐκ Δαβιδ κατὰ σάρκα, ὁ ἐνανθρωπήσας Θεὸς Λόγος, ὁ ἐκ Δαβιδ λαβὼν τὴν τοῦ δούλου μορφὴν· πᾶσαν γὰρ γῆν καὶ θάλασσαν τῆς θεογνωσίας ἐπλήρωσε, καὶ πέπεικε τοὺς πάλαι πλανωμένους, καὶ τοῖς εἰδώ λοις προσφέροντας τὴν προσκύνησιν, ἀντὶ τῶν οὐκ ὄντων τὸν ὄντα προσκυνῆσαι Θεόν. Ἀλλὰ τοὺς πρὸς τοὺς Ἰουδαίους λόγους καταλιπόντες, ἐπὶ τοὺς παρόντας ἀγῶνας, καὶ ἐπὶ τὴν τῶν λοιπῶν ψαλμῶν ἐρμηνείαν βαδίσωμεν.

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ ΚΒ΄ ΨΑΛΜΟΥ.

α'. Εἰς τὸ τέλος, ψαλμὸς τῷ Δαβιδ." [Ἄδεται ὁ προκείμενος ψαλμὸς ἐκ προσώπου τῶν ἔθνῶν ἀγαλ λομένων ἐπὶ τῷ ποιμᾶναι αὐτά· καὶ μὴν καὶ τὴν μυστικὴν ἐξηγοῦνται εὐωχίαν ἣν παρέθηκεν αὐτοῖς ὁ ποιμαίνων αὐτούς.] "Κύριος ποιμαίνει με, καὶ οὐδὲν με ὑστερήσει." Τὴν αὐτὴν ἔχει καὶ ταῦτα τοῖς

προερμηνευθεῖσι δianoian. Eιρηκῶς γὰρ ἐν τῷ πρὸ τούτου ψαλμῷ, "Φάγονται πένητες, καὶ ἐμπλησθήσονται, καὶ αἰνέσουσι Κύριον οἱ ἐκζη τοῦντες αὐτόν." καὶ πάλιν, "Ἐφαγον, καὶ προσ ἐκύνησαν πάντες οἱ πίονες τῆς γῆς." ὑποδείκνυ σιν ἐνταῦθα τὸν τῆς τοιαύτης τροφῆς χορηγόν· καὶ καλεῖ τὸν τροφέα ποιμένα· Οὕτω γὰρ καὶ ὁ Δεσπὸς τῆς Χριστὸς ἑαυτὸν προσηγόρευσε· "Ἐγὼ εἰμι ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς, καὶ γινώσκω τὰ ἐμὰ, καὶ γινώσκομαι ὑπὸ τῶν ἐμῶν." Οὕτως ἑαυτὸν καὶ διὰ Ἰεζε κηλ ἐκάλεσε τοῦ προφήτου. Κάνταῦθα τοίνυν ἅπαντες οἱ τῆς σωτηρίου τροφῆς ἀπολαύσαντες βοῶσι· "Κύριος ποιμαίνει με, καὶ οὐδὲν με ὑστερήσει." Παντοδαπὴν γὰρ ἀπόλαυσιν ἀγαθῶν ὁ ποιμὴν οὗτος τοῖς ὑπ' αὐτοῦ ποιμαινομένοις χαρίζειται. β'. "Εἰς τόπον χλόης, ἐκεῖ με κατεσκίνωσεν." Ἐπειδὴ ποιμένα τὸν τῶν ἀγαθῶν προσηγόρευσε χορηγόν, εἰκότως καὶ τῆς τῶν προβάτων τροφῆς τροπικῶς ἐμνημόνευσε. Χλόην δὲ ἐνταῦθα τὴν ἱερὰν τῶν θείων λογίων διδασκαλίαν καλεῖ. Πρότερον γὰρ ἐκτρέφει τοῖς λόγοις, καὶ τότε τὴν μυστικωτέραν προσφέρει τροφήν. "Ἐπὶ ὕδατος ἀναπαύσεως ἐξ ἔθρεψέ με." Τὸ τῆς παλιγγενεσίας ὕδωρ αἰνίττεται, ἐν ᾧ βαπτιζόμενος ὁ τῆς χάριτος ἐφιέμενος, ἀπο δύνεται μὲν τὸ γῆρας τῆς ἀμαρτίας, νέος δὲ ἀντὶ γεγηρακὸς ἀποτελεῖται. 80.1028 γ'. "Τὴν ψυχὴν μου ἐπέστρεψεν· ὠδήγησέ με ἐπὶ τρίβους δικαιοσύνης." Τούτων δέ μοι, φησὶ, μεταδέδωκε, πρότερόν με τῆς πλάνης ἐλευθερώσας, καὶ τὴν εὐθειαν ὁδὸν παρασκευάσας ὁδεύειν. Ἐνεκεν τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ. Ἄπαντα δὲ ταῦτα τῆς αὐτοῦ δῶρα φιλοτιμίας· οὐ γὰρ διὰ τὴν ἡμετέραν ἀρετὴν ἀπελαύσαμεν τούτων. Τοιοῦτον τοί νυν ἐπίκουρον ἔχων, καὶ πρόμαχον, οὐδὲ αὐτὰς δεῖσω τοῦ θανάτου τὰς πύλας, ἀλλὰ παντὸς θανάτου καταφρονήσω. Τοῦτο γὰρ ἐπήγαγεν δ'. "Ἐὰν γὰρ καὶ πορευθῶ ἐν μέσῳ σκιᾶς θανάτου, οὐ φοβηθήσομαι κακὰ, ὅτι σὺ μετ' ἐμοῦ εἶ." Προστίθησι δὲ τούτοις καὶ ἕτερα· "Ἡ ῥάβδος σου, καὶ ἡ βακτηρία σου, αὐταῖ με παρεκάλεσαν." Τῇ μὲν γὰρ ὑπερείδει μου τὴν ἀσθένειαν, τῇ δὲ ποδηγεῖ πρὸς τὴν εὐθειαν ὁδόν· οὐκ ἂν δέ τις ἀμάρτοι, τὸν σωτήριον οὕτως ὀνομάζων σταυρόν. Τῇ γὰρ τούτου σφραγίδι καὶ μνήμη τῶν πολεμίων δαιμόνων ἀπαλλαττόμεθα, καὶ πρὸς τὴν ἀληθῆ ποδηγούμεθα τρίβον. [Καὶ τοῦτο ἐστὶ τὸ, Ἡ ῥάβδος σου καὶ ἡ βακτηρία σου, αὐταῖ με παρεκάλεσαν· ἀπὸ γὰρ δύο ῥάβδων συναγόμενος γίνεται σταυρός· τῇ μὲν ὀρθῇ βακτηρίᾳ ἡμᾶς τοὺς εἰς αὐτὸν πιστεύοντας στηρίζων καὶ εὐθύνων καὶ ἀσθε νοῦντας ἐνισχύων· τῇ δὲ πλαγίᾳ ὡς ῥάβδῳ κατὰ τῶν δαιμόνων χρώμενος.] ε'. "Ἡτοίμασας ἐνώπιόν μου τράπεζαν ἔξεναν τίας τῶν θλιβόντων με· ἐλίπανα ἐν ἐλαίῳ τὴν κεφαλὴν μου καὶ τὸ ποτήριόν σου μεθύσκον με ὡσεὶ κράτιστον." Δῆλα ταῦτα τοῖς μεμνημένοις, καὶ ἐρμηνείας οὐδεμιᾶς δεόμενα. Ἴσασι γὰρ καὶ τὸ πνευματικὸν ἔλαιον, ᾧ τὴν κεφαλὴν ἐπιάνθησαν· καὶ τὴν κρατύνουσαν, ἀλλ' οὐ διαλύουσαν μέθην· καὶ τὴν μυστικὴν τροφήν, ἣν προτίθησιν ἡμῖν ὁ πρὸς τῷ ποιμαίνειν καὶ νυμφίος γενόμενος. Τούτοις δὲ, φησὶ, τοῖς ἀγαθοῖς εἰστιάσας με, τῶν δυσμενῶν ἀνιωμένων καὶ τρυχομένων, ὅτι οἱ πάλαι σφίσι δουλεύοντες, τσαύτης μεταβολῆς τετυχήκασι. ζ'. "Καὶ τὸ ἔλεός σου καταδιώξεται με πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς μου· καὶ τὸ κατοικεῖν με ἐν οἴκῳ Κυρίου εἰς μακρότητα ἡμερῶν." Τούτων δὲ πρόξενος τῶν ἀγαθῶν ἡ ἄρρητός σου φιλανθρωπία, τὴν ἡμετέραν ἱκετείαν οὐκ ἀναμείνασα ἀλλὰ καθάπερ τινὰς φεύγοντας καταδιώξασά τε, καὶ φθάσα σα, καὶ μεταδοῦσα τῆς σωτηρίας, καὶ τὴν ἐν τοῖς θεοῖς οἴκοις παρασχοῦσα διαγωγὴν, ἐν τε τῷ παρόντι βίῳ, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι. Τοῦτο γὰρ παρεδὴ 80.1029 λωσεν εἰρηκῶς· "Εἰς μακρότητα ἡμερῶν," τοῦτ' ἐστὶν αἰεὶ, καὶ διηνεκῶς. Τοῦτο δὲ τοῖς αἰῶσιν ἐκεῖ νοῖς ἀρμόττει, οἱ πέρας οὐκ ἔχουσιν.

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ ΚΓ΄ ΨΑΛΜΟΥ.

α'. "Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ." Ἐν ἐνίοις ἀντιγράφοις εὔρον, "τῆς μιᾶς τῶν Σαββάτων." Ἐν δὲ γε τῷ Ἐξαπλῷ τοῦτο οὐ πρόσκειται. Πλήν ἵνα μηδὲ τοῦτο

50

καταλίπωμεν ἀνερμήνευτον, εἶδέναι χρῆ ὡς τὴν δεσποτικὴν ἀνάστασιν προσημαίνει, μεθ' ἣν πᾶσα γῆ καὶ θάλασσα τὰς τῆς θεογνωσίας ἀκτῆ νας ἐδέξατο· οὕτω δὲ καὶ ὁ ψαλμὸς προαγορεύει, καὶ πρὸς τούτῳ τὴν εἰς οὐρανοὺς ἄνοδον τοῦ Δεσπότη. "Τοῦ Κυρίου ἡ γῆ, καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς· ἡ οἰκουμένη, καὶ πάντες οἱ κατοικοῦντες ἐν αὐτῇ." Ἐπειδὴ γὰρ ὑπελάμβανον Ἰουδαῖοι μόνως αὐτὸν δεσπόζειν τῆς Παλαιστίνης, καὶ μόνων αὐτῶν προ μηθεῖσθαι, μόνων αὐτῶν ὄντα Θεὸν, εἰκότως ὁ προφητικὸς διδάσκει λόγος, ὅτι πάσης δεσπόζει τῆς οἰκουμένης. Δεσπόζει δὲ αὐτῆς, οὐκ ἀρπάσας τὴν ἐξουσίαν, οὐδὲ ἄλλον τινὰ τῆς δεσποτείας στερήσας· ἀλλ' αὐτὸς αὐτὴν δημιουργήσας, καὶ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι παραγαγών. β'. "Αὐτὸς γὰρ ἐπὶ θαλασσῶν ἐθεμελίωσεν αὐτήν, καὶ ἐπὶ ποταμῶν ἠτοίμασεν αὐτήν." Διὰ τούτων δὲ, οὐ μόνον τὴν δημιουργίαν, ἀλλὰ καὶ τὴν πρόνοιαν δείκνυσι· φύσει γὰρ ἡ γῆ οὕσα ξηρὰ, ἀναλογοῦ σαν νοτίδα δεδώρηται, ἔξωθεν μὲν καὶ διὰ μέσου τοῖς μεγίστοις αὐτὴν συνάψας πελάγῃσι, ποταμοὺς δὲ ὅτι μάλιστα πλείστους, καὶ μεγίστους, καὶ μέντοι καὶ πηγὰς, ἐν μέσαις ταῖς ἡπείροις, τοὺς μὲν διατρέχειν ἀεὶ, τὰς δὲ ἀναβλυστάνειν παρασκευάσας. Οὕτω καὶ τοῦ Θεοῦ τὴν δεσποτείαν ὑποδείξας, καὶ τῶν ἐθνῶν τὴν ἐπίγνωσιν προθεσπίσας, τὴν περὶ τῆς ἀρετῆς προσφέρει παραίνεσιν, εἰς ἐρώτησιν καὶ ἀπόκρισιν πάλιν σχηματίσας τὸν λόγον. γ'. "Τίς (γὰρ, φησὶν,) ἀναβήσεται εἰς τὸ ὄρος τοῦ Κυρίου; καὶ τίς στήσεται ἐν τόπῳ ἁγίῳ αὐτοῦ;" Ὅρος δὲ ἐνταῦθα, οὐ τὸ ἐπίγειον λέγει τὸ τῆς Σιών, ἀλλὰ τὸ ἐπουράνιον, ὅπερ ὁ μακάριος ὑπέδειξε Παῦλος· "Προσεληλύθατε, λέγων, Σιών ὄρει, καὶ πόλει Θεοῦ ζῶντος Ἰερουσαλήμ ἐπουρα νίω." Ἐπειδὴ γὰρ προεδίδαξεν, ὅτι ποιητὴς ἐστὶ καὶ δημιουργὸς ὁ τῶν ὄλων Θεὸς, εἰκότως τὴν πρὸς αὐτὸν φέρουσαν ὁδὸν δείκνυσι, καὶ ποιεῖται τὴν ἀπόκρισιν πρὸς τὴν ἐρώτησιν. δ'. "Ἀθῶος χερσὶ, καὶ καθαρὸς τῇ καρδίᾳ· ὃς οὐκ ἔλαβεν ἐπὶ ματαίῳ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, καὶ οὐκ ὤμοσεν ἐπὶ δόλῳ τῷ πλησίον αὐτοῦ." Προσῆκει, φησὶ, τὸν εἰς ἐκεῖνο τὸ ὄρος ἀναβῆναι ποθοῦντα, καὶ 80.1032 λογισμῶν ἀτόπων τὴν ψυχὴν, καθαρῶν, καὶ πράξων τοιοιτοτρόπων ἐλευθέρας ἔχειν τὰς χεῖρας. Τὰς γὰρ δὴ χεῖρας, ἀντὶ πράξεων τέθεικε· διὰ δὲ τῆς καρδίας, τὰς ἐνθυμήσεις ἠνίζατο. Τῇ μὲν γὰρ βουλευόμεθα, ταῖς δὲ πράττομεν. Προσῆκει δὲ, φησὶ, τὸν τοιοῦτον μηδενὸς τῶν ρεόντων καὶ φθειρομένων ἐφίεσθαι· ταῦτα γὰρ ἐκάλεσε μάταια· οὕτω γὰρ αὐτὰ καὶ ὁ Ἐκκλησιαστής ὀνομάζει, "Ματαιότης, λέγων, ματαιότητων, τὰ πάντα ματαιό της." Καὶ ἐπειδὴ καὶ δόλος καὶ παράβασις ὄρκων τῇ φιλοχρηματίᾳ συνέζευκται, εἰκότως καὶ ταῦτα μετ' ἐκείνης ἀπαγορεύει· "Καὶ οὐκ ὤμοσεν ἐπὶ δόλῳ τῷ πλησίον αὐτοῦ." Εἶτα δείκνυσι τὸν τῶν κατορθωμάτων τούτων καρπὸν. ε'. "Οὗτος λήψεται εὐλογίαν παρὰ Κυρίου, καὶ ἐλεημοσύνην παρὰ Θεοῦ σωτῆρος αὐτοῦ." Κομιδὴ δὲ προσφυῶς τὴν ἐλεημοσύνην τῇ εὐλογίᾳ συνέζευξε. Καὶ γὰρ αἱ νομιζόμεναι ἀντιδόσεις διὰ μόνην τὴν θείαν φιλανθρωπίαν τοῖς ἀνθρώποις παρ ἔχοντα. Πᾶσαι γὰρ τῶν ἀνθρώπων αἱ δικαιοσύναι, οὐδὲν πρὸς τὰς ἡδὴ δεδομένας ὑπὸ τοῦ Θεοῦ δωρεὰς ἀποχρῶσι, μήπου γε δὴ πρὸς τὰς ἐσομέ νας, αἱ καὶ λογισμὸν ἀνθρώπινον ὑπερβαίνουσιν. ζ'. Αὕτη ἡ γενεὰ ζητούντων τὸν Κύριον, ζητούντων τὸ πρόσωπον τοῦ Θεοῦ Ἰακώβ." Οἱ κατὰ ταύτας, φησὶ, τὰς ὑποθήκας βιοῦν προαιρούμενοι, τῷ ὄντι ποθοῦσι τῆς ἀρετῆς τὸν νομοθέτην ἰδεῖν, ὃς πάλαι ποτὲ καὶ τὸν μέγαν Ἰακώβ τῆς οἰκείας ἐπιφανείας ἠξίωσεν. Ἐν μὲν οὖν τῷ ἐνδεκάτῳ ψαλμῷ περὶ γενεᾶς ἐτέρας [ὁ Προφήτης διαλεγόμενος] πάση κακίᾳ καὶ πονηρίᾳ συζώσης ἠντιβό λει τὸν Θεὸν λέγων· "Σὺ, Κύριε, φυλάξεις ἡμᾶς, καὶ διατηρήσεις ἡμᾶς ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης καὶ εἰς τὸν αἰῶνα." Ἐνταῦθα δὲ τάναντία θεσπίζει· "Αὕτη ἡ γενεὰ ζητούντων τὸν Κύριον." Μετὰ γὰρ τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν, πᾶσα ἡ γῆ καὶ θάλασσα τῷ θεῷ πεισθεῖσα κηρύγμα τι, κατέλιπε μὲν τοὺς πατρώους θεοὺς, τοῦ δὲ Ἰακώβ ἐπιζητεῖ τὸν Θεόν. Οὕτω προαγορεύσας τῆς οἰκουμένης τὴν σωτηρίαν, διδάσκει λοιπὸν τοὺς τῇ πίστει

προσεληλυθότας, ὡς οὐ μόνον ἀνέστη τοῦ θανάτου καταλύσας τὸ κράτος ὁ Δεσπότης Χριστὸς, ἀλλὰ καὶ εἰς οὐρανοὺς ἀνελήλυθεν. Ἐπειδὴ γὰρ ὁ πρῶτος καὶ εἰκοστὸς ψαλμὸς τὰ τῶν σωτηρίων παθημάτων εἶχε θεσπίσματα, καὶ τῆς τῶν ἔθνῶν σωτηρίας τὴν προφητείαν, εἰκότως πάλιν ἐνταῦθα τῶν ἔθνῶν μνημονεύσας, καὶ τὴν τούτων ἐπίγνωσιν χρησιμωδήσας, καὶ τὴν Δεσποτικὴν ἀνάληψιν προ 80.1033 διαγράφει, καὶ δείκνυσιν ἡμῖν ἀγγέλων χοροὺς, τοὺς μὲν ἡγουμένους τοῦ Δεσπότη Χριστοῦ, τοὺς δὲ ἄνωθεν πυνθανομένους, καὶ μαθεῖν ἐφιεμένους τί τὸ παράδοξον θέαμα. ζ'-ι'.

Ἄρατε πύλας, οἱ ἄρχοντες, ὑμῶν, καὶ ἐπάρθητε, πύλαι αἰώνιοι· καὶ εἰσελεύσεται ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης. Τίς ἐστὶν οὗτος ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης; Κύριος κραταῖος καὶ δυνατὸς, Κύριος δυνατὸς ἐν πολέμῳ. Ἄρατε πύλας, οἱ ἄρχοντες, ὑμῶν, καὶ ἐπάρθητε, πύλαι αἰώνιοι· καὶ εἰσελεύσεται ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης. Τίς ἐστὶν οὗτος ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης; Κύριος τῶν δυνάμεων, αὐτὸς ἐστὶν ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης." Καὶ μοι θαυμάζέτω μηδεὶς ἄγνοια ἀκούων τῶν ἀοράτων δυνάμεων· οὔτε γὰρ προΐσασι, οὔτε ἴσασι ἅπαντα· μόνη δὲ ἡ θεία φύσις ταύτην ἔχει τὴν γνῶσιν. Ἄγγελοι δὲ καὶ ἀρχάγγελοι, καὶ αἱ ἄλλαι τῶν ἀοράτων δυνάμεων συμμορίαί, τοσαῦτα ἴσασι, ὅσα διδάσκονται· οὐ δὴ χάριν καὶ ὁ θεῖος Ἀπόστολος περὶ αὐτῶν διαλεγόμενος ἔφη, ἵνα γνωρισθῇ νῦν ταῖς Ἀρχαῖς, καὶ ταῖς Ἐξουσίαις, ἐν τοῖς ἐπουρανίοις, διὰ τῆς Ἐκκλησίας, ἡ πολυποικίλος σοφία τοῦ Θεοῦ. Εἰ δὲ καὶ διὰ τῶν κατὰ τὴν Ἐκκλησίαν τὴν θεϊαν σοφίαν κατέμαθον ἀκριβέστερον, οὐδὲν ἀπεικὸς ἀγνοεῖν τὰς ἄνω δυνάμεις [καὶ τῆς ἀναλήψεως τοῦ Χριστοῦ τὸ μυστήριον] φύσιν ἀνθρωπίνην ὀρώσας, καὶ τὴν ἐν αὐτῇ κεκρυμμένην οὐ θεωμένας θεότητα. Εἰ δὲ τοῦτο μὴ δοίη τις, ἐκ τῶν ἡρμηνευμένων ἐν τῷδε τῷ ψαλμῷ λαβέτω τὴν προκειμένην λύσιν. Καὶ γὰρ ἄνω ἐξ ἐρωτήσεως καὶ ἀποκρίσεως τὴν περὶ τῆς ἠθικῆς ἀρετῆς εἰσηγήσιν ἐσχημάτισεν. εἰπὼν· "Τίς ἀναβήσεται εἰς τὸ ὄρος τοῦ Κυρίου, καὶ τίς στήσεται ἐν τόπῳ ἁγίῳ αὐτοῦ;" Οὕτως ἐρωτήσας, ἐπήγαγε τὴν ἀπόκρισιν· "Ἄθως χερσὶ, καὶ κατὰ τὴν καρδίαν," καὶ τὰ ἐξῆς. Τοιοῦτον κἀνταῦθα ἠγεῖσθω εἶναι τοῦ λόγου τὸ σχῆμα, καὶ τοὺς ἐρομένους μὴ ἀγνοοῦντας ἔρεσθαι νομιζέτω, ἀλλὰ πάντας ἀνθρώπους τῷδε τῷ κηρύγματι τοῦ ἀνιόντος διδάσκειν τὴν δεσποτείαν. Διὸ φασὶν αἱ ἀποκρινόμεναι δυνάμεις, δόξης αὐτὸν εἶναι βασιλέα, ὡς τὴν παρὰ πάντων κομιζόμενον δόξαν, καὶ τὴν ἀληθῆ καὶ μόνην ἔχοντα βασιλείαν. Καλοῦσι δὲ αὐτὸν καὶ "Κύριον κραταῖον, καὶ δυνατὸν ἐν πολέμῳ." Κατ' ἔλυσεν γὰρ τοῦ διαβόλου τὴν πικρὰν τυραννίδα, καὶ τῶν ὑπὲρ ἐκείνων τελούντων δαιμόνων τὴν ἀπάτην διέλυσεν. Αἰώνιους δὲ πύλας ἀνοιγῆναι παρακελεύονται, ὡς μηδέποτε τῇ φύσει τῶν ἀνθρώπων 80.1036 ὑπανοιγείσας. Οὐδεὶς γὰρ ἐκείνας τῶν ἀνθρώπων διεπέρασε πώποτε, ἀλλ' ὁ ἐνανθρωπήσας Θεὸς Λόγος, τὴν ἡμετέραν ἀναλαβὼν ἀπαρχὴν, ἀνήγαγέ τε εἰς οὐρανοὺς, καὶ ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τῆς μεγαλοσύνης ἐν τοῖς ὑψηλοῖς, ἐπάνω πάσης ἀρχῆς, καὶ ἐξουσίας, καὶ κυριότητος, καὶ παντὸς ὀνόματος ὀνομαζομένου, οὐ μόνον ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ μέλλοντι. Ὁ δὲ μέγας Ἡλίας ἀνελήφθη μὲν, ἀλλ' οὐκ εἰς τὸν οὐρανὸν, ἀλλ' ὡς εἰς τὸν οὐρανόν· οὕτω τῆς προτέρας πύσεως καὶ ἀποκρίσεως γενομένης, αὐθις αἱ μὲν πυνθάνονται, αἱ δὲ ἀποκρίνονται καὶ μαθάνουσιν ὡς ὁ τῶν δυνάμεων Κύριος αὐτὸς ἐστὶν ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης, τουτέστιν ὁ ἀγγέλων καὶ ἀρχαγγέλων, καὶ πάσης τῆς ἀοράτου καὶ γενητῆς φύσεως, ποιητῆς ἐστὶ καὶ δημιουργός.

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ ΚΔ΄ ΨΑΛΜΟΥ.

α'. "Εἰς τὸ τέλος, ψαλμὸς τῷ Δαβίδ." Ὁ ψαλμὸς οὗτος προσευχῆς ἔχει σχῆμα. Διὰ τοῦτο, ὡς εἰκὸς, οὐδὲ ψαλμὸν ἢ ἐπιγραφήν προσαγορεύει. Τινὲς δὲ τῶν συγγραφέων τῆς αἰχμαλωσίας προαγορεύτικὸν ἔφασαν εἶναι, καὶ ὡς ἐξ ἐκείνων εἶρη μόνον ἡρμηνεύσαν, τῷ τέλει μόνῳ προσεσηκότες· "Λύτρωσαι γὰρ, φησὶν, ὁ

Θεός, τὸν Ἰσραὴλ ἐκ πα σῶν τῶν θλίψεων αὐτοῦ. "Ἐγὼ δὲ ἠγοῦμαι τοῦτον εἰρῆσθαι τὸν ψαλμὸν ὑπὸ τοῦ μακαρίου Δαβίδ, ἠνίκα πολλὰς ἔσχε πολεμίων ἐπαναστάσεις. Οὗ δὴ χάριν καὶ παλαιῶν καὶ νέων ποιεῖται μνήμην ἀμαρτημάτων, καὶ τούτων ἀπαλλαγῆναι παρακαλεῖ. Εἰσηγεῖται δὲ καὶ παραίνεσιν ἀνθρώποις ὡφέλιμον. [Ἀρμόζει δὲ μάλιστα ὁ προκειμένος ψαλμὸς τοῖς ἐξ ἔθνῶν κεκλημένοις, καὶ πολλὴν ἀκολουθίαν ἔχει πρὸς τὸν πρὸ αὐτοῦ.] "Πρὸς σέ, Κύριε, ἦρα τὴν ψυχὴν μου. Ὁ Θεός μου, ἐπὶ σοὶ πέποιθα, μὴ καταισχυνηθῆναι εἰς τὸν αἰῶνα. Μηδὲ καταγελασάτωσάν με οἱ ἐχθροί μου." Πάντοθεν ὑπὸ μυρίων περιστοιχιζόμενος δυσμενῶν, σοὶ τὴν ἑμαυτοῦ, Δέσποτα, προσφέρω ψυχὴν, καὶ τῆς σῆς βοηθείας ἐξήρηται, μὴ διηνεκῶς ἐν αἰσχύνη διάγειν, καὶ ἐπίχατος εἶναι τοῖς πολεμίοις, ἀντιβόλων. "Καὶ γὰρ πάντες οἱ ὑπομένοντές σε οὐ μὴ καταισχυνηθῶσιν. [δ.] Αἰσχυνηθῶσαν οἱ ἀνομοῦντες διακενῆς." Ἐχω, φησὶ, τῆς ἐλπίδος ἐχέγγυον ἰκαρὸν, τοὺς ἤδη σοὶ πεπιστευκότας, καὶ τῆς σῆς ῥοπῆς ἀπολαύσαντας. Τούτων μὲν γὰρ εἴωθας προμηθεῖσθαι, καταισχύνειν δὲ τοὺς παρανομία συζῶντας. Ἐπισημήνασθαι δὲ προσήκει, ὅτι οὐ τοὺς ἀμαρτάνοντας, ἀλλὰ καὶ τοὺς διακενῆς ἀνομοῦντας, αἰσχύνης ἔφησεν ἀναπίμπλασθαι. Οὐ γὰρ πάντες πλημ. 80.1037 μελοῦσιν ὁμοίως· οἱ μὲν γὰρ ἢ ἐκ περιστάσεως τινος, ἢ ἐκ φυσικῆς ὀλισθαίνουσιν ἀσθενείας· οἱ δὲ καὶ ἐφήδονται ταῖς παρανομίαις, καὶ ἐπινοοῦσιν ἐτέρας. "Τὰς ὁδοὺς σου, Κύριε, γνῶρισόν μοι, καὶ τὰς τρίβους σου δίδαξόν με. [ε.] Ὁδήγησόν με ἐπὶ τὴν ἀλήθειάν σου, καὶ δίδαξόν με, ὅτι σὺ εἶ ὁ Θεός ὁ Σωτὴρ μου, καὶ σὲ ὑπέμεινα ὅλην τὴν ἡμέραν." Ἐγὼ δὲ πρῶτον μὲν ἰκετεύω τὰς σὰς ὁδοὺς διαγῶναι, καὶ τὰς πρὸς με φερούσας τρίβους μαθεῖν, ὥστε διηνεκῶς τὴν ἀπλανῆ σου καὶ ἀληθῆ πορείαν ὁδεύειν. Ἐπειτα δι' αὐτῶν ἰκετεύω τῶν πραγμάτων μαθεῖν, ὅτι Σωτὴρ ὑπάρχεις ἐμός· τὴν γὰρ παρά σου φιланθρωπίαν προσμένω διηνεκῶς. Τὸ γὰρ ὅλην τὴν ἡμέραν, ἀντὶ τοῦ αἰεὶ τέθεικεν· καὶ διδάξαι βούλεται, ὡς οὐ νῦν μὲν ταύτην ἔχει τὴν γνώμην, νῦν δὲ ἐτέραν ἀντὶ ταύτης εἰσδέχεται. ' , ζ'. "Μνήσθητι τῶν οἰκτιρμῶν σου, Κύριε, καὶ τὰ ἐλέη σου, ὅτι ἀπὸ τοῦ αἰῶνός εἰσιν. Ἀμαρτίας νεότητός μου καὶ ἀγνοίας μου μὴ μνησθῆς, κατὰ τὸ ἔλεός σου μνήσθητί μου." Ἡμέρω, φησὶν, αἰεὶ καὶ φιланθρωπῶς τοὺς ἀνθρώπους οἰκονομεῖς· ταύτης καὶ νῦν ἀπολαῦσαι τῆς ἀγαθότητος ἰκετεύω, καὶ μνήμην σοὶ γενέσθαι τῆς σῆς φιланθρωπίας, μὴ τῆς ἐμῆς ἀμαρτίας· καὶ τὴν ἐμὴν δὲ μνήμην ποιούμενος, Δέσποτα, φιλοικτιρόνως ποίησαι, μὴ δικάως. Τοῦτο γὰρ καὶ ἐν τοῖς ῥητοῖς παρεκάλεσε· Κατὰ τὸ μέγα ἔλεός σου, μνήσθητί μου σὺ· μὴ τῆς ἀμαρτίας μου, ἀλλ' ἐμοῦ μνήσθητι φιланθρωπῶς. [Τὸ δὲ ἀμαρτίας νεότητός μου καὶ ἀγνοίας μὴ μνησθῆς, ταύτην ἔχει τὴν διάνοιαν· φησὶ γὰρ τοῦ λαοῦ τοῦ ἐν Αἰγύπτῳ· καὶ γὰρ εἰδωλολάτρησα ἐκεῖ· μὴ οὖν ἐκείνων τῶν ἀμαρτημάτων μνησθῆς, ἀλλὰ τῆς σῆς φιланθρωπίας, δι' ἧς καὶ τότε ἀγνοοῦντας φιланθρωπία χρησάμενος ἠλέησας.] "Ἐνεκεν τῆς χρηστότητός σου, Κύριε." Οὐ γὰρ διὰ τὴν ἐμὴν ἀξίαν, ἀλλὰ διὰ τὴν σὴν φιланθρωπίαν, τούτου τυχεῖν ἰκετεύω. ἡ'. "Χρηστὸς καὶ εὐθύς ὁ Κύριος." Οὐχ ἀπλῶς, φησὶ, τούτοις ἐχρησάμην τοῖς λόγοις, ἀλλ' εἰδὼς ὡς οὐ μόνον δίκαιος, ἀλλὰ καὶ φιланθρωπος ὁ Δεσπότης. Τοῦτο δὲ πανταχοῦ ἡμᾶς ἡ θεία διδάσκει Γραφή. Τοιοῦτόν ἐστι τό· Ἐλεον καὶ κρίσιν ἄσομαί σοι, Κύριε." Καί· "Ἐλεήμων καὶ οἰκτίρων ὁ Κύριος, καὶ δίκαιος, καὶ ὁ Θεὸς ἡμῶν ἔλεεῖ." Καί· "Ὁ Θεὸς κριτὴς δίκαιος, καὶ ἰσχυρὸς, καὶ μακρόθυμος, καὶ μὴ ὀργὴν ἐπάγων καθ' ἐκάστην ἡμέραν." "Διὰ τοῦτο νομοθετήσῃ ἀμαρτάνοντας ἐν ὁδῷ. [θ.] Ὁδηγήσει πραεῖς ἐν κρίσει, διδάξει πραεῖς ὁδοὺς αὐτοῦ." Τοῦτο σαφέστερον ὁ Σύμμαχος ἠρμήνευσε· Διὰ τοῦτο ὑποδείξει ἀμαρτάνουσιν ὁδόν. 80.1040 Ἀγαθότητι γὰρ χρώμενος, οὐκ εὐθύς κολάζει τοὺς ἀμαρτάνοντας, ἀλλὰ καὶ τὴν εὐθειαν αὐτοῖς ὁδὸν ὑποδείκνυσιν, καὶ τῆς μετανοίας ἐκπαιδεύει τὸν νόμον· καὶ μὲν δὴ καὶ τοὺς πραότητι καὶ ἀπλότητι κεχρημένους διακρίνειν διδάσκει τῶν πραγμάτων τὴν φύσιν, καὶ πάσας αὐτοῦ τὰς οἰκονομίας εἰδέναι παρασκευάζει· ἵνα

μη ἐφόδιον ἀγνοίας ἢ ἀπλό της γενομένη, πολλήν τὴν βλάβην ἐργάσεται· εἶτα τῶν εἰρημένων ὁδῶν τὴν φύσιν ὑποδεικνυσι. ι'. "Πᾶσαι αἱ ὁδοὶ Κυρίου ἔλεος καὶ ἀλήθεια, τοῖς ἐκζητοῦσιν τὴν διαθήκην αὐτοῦ, καὶ τὰ μαρτύρια αὐτοῦ." Οἱ γὰρ διηνεκῶς τοῖς ἱεροῖς ἐντρεφό μενοι λόγοις μανθάνουσιν ἀκριβῶς δι' ἐκείνων, ὡς πᾶσαι αἱ τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν οἰκονομίαι ἐλέω καὶ ἀληθείᾳ συγκέκρανται· τοῖς μὲν γὰρ με ταμελομένοις ἐφ' οἷς ἐπλημμέλησαν, τὸν ἔλεον καὶ τὴν συγγνώμην ὀρέγει· τοὺς δὲ ἀηττήτους τῆς ἀρετῆς ἀθλητὰς ἀνακηρύττει καὶ στεφανοῖ, σὺν ἀληθείᾳ τὴν ψῆφον ἐκφέρων· καὶ μέντοι καὶ τοῖς παρανομῶν μία συνεζηκόσι, καὶ μὴ μεταμελείᾳ χρησαμένοις, κατὰ τοὺς τῆς ἀληθείας ὅρους ἐπιφέρει τὰς τιμωρίας. ια'.

"Ἐνεκεν τοῦ ὀνόματός σου, Κύριε· καὶ ἰλάσθητι τῇ ἁμαρτίᾳ μου· πολλὴ γὰρ ἔστιν." Ἐγὼ τοίνυν, φησὶν, ἰλεῶν σε γενέσθαι ταῖς ἐμαῖς ἁμαρτίαις παρακαλῶ, οὐ διὰ τὴν σπουδαίαν μου μεταμέλειαν, ἀλλὰ δι' ἣν ἔχεις φιλανθρωπίας προσηγορίαν, καὶ ἐπειδὴ τοῦ σοῦ ὀνόματος τὰς ἐμὰς ἐλπίδας ἐξήρητσα. ιβ', ιγ'. "Τίς ἐστὶν ἄνθρωπος ὁ φοβούμενος τὸν Κύριον; νομοθετήσει αὐτῷ ἐν ὁδῷ ἧ ἡρετίσατο. Ἡ ψυχὴ αὐτοῦ ἐν ἀγαθοῖς ἀυλισθήσεται, καὶ τὸ σπέρμα αὐτοῦ κληρονομήσει γῆν." Ἐντεῦθεν εἰσηγεῖται, καὶ τὴν ὀνησιφόρον προσφέρει παραίνεσιν, καὶ τοῖς τὸν Κύριον φοβουμένοις τὴν παντοδαπὴν ἐπαγγέλεται πρόνοιαν. Καὶ ἐπειδὴ πολλοὶ καὶ διάφοροι τῆς εὐσεβείας οἱ βίοι, μοναδικοὶ καὶ κοινωνικοὶ, ἐρημικοὶ καὶ πολιτικοὶ, ἰδιωτικοὶ καὶ στρατιωτικοὶ, βασιλικοὶ καὶ ἀποχειροβιωτικοὶ, ναυτικοὶ καὶ γεωργικοὶ, καὶ οἱ ἄλλοι πολλοὶ καὶ διάφοροι· ἐν ἐκάστῳ δὲ βίῳ δυνατὸν ἀρέσαι Θεῷ εἰκότως ὁ προφητικὸς ἔφη λόγος· "Τίς ἐστὶν ἄνθρωπος ὁ φοβούμενος τὸν Κύριον; νομοθετήσει αὐτῷ ἐν ὁδῷ ἧ ἡρετίσατο." Ἀντὶ τοῦ, ἐν ἐκείνῳ τῷ βίῳ, ὃν βιοτεύειν ἐκεῖνος προαιρεῖται, τοὺς προσφυεῖς αὐτῷ καὶ ἀρμόζοντας θήσει νόμους. Οὕτως ὁ θεῖος Ἰωάννης ὁ 80.1041 Βαπτιστὴς τελώναις μὲν ἐρομένοις τί δεῖ πράξει, παρήνευσε μηδὲν πλέον τοῦ διατεταγμένου λαβεῖν." Στρατιώταις δὲ, τὸ μηδένα διασεῖσαι, ἀλλ' ἀρκεῖσθαι τοῖς ὀψωνίοις, τουτέστι τῇ ἀφωρισμένῃ τροφῇ· οὕτως ὁ θεῖος Ἀπόστολος, καὶ οἰκέταις καὶ δεσπότης, καὶ παισὶ καὶ πατράσι, καὶ γυναιξὶ καὶ ἀνδράσι, καταλλήλους τέθεικε νόμους. Τοῖς τούτους τοίνυν πεπληρωκόσι τοὺς νόμους, ὁ προφητικὸς ὑπέσχετο λόγος τὴν ἐν ἀγαθοῖς τῆς ψυχῆς διατριβὴν, καὶ τὴν τοῦ σπέρματος εὐλογίαν· "Ἡ ψυχὴ γὰρ αὐτοῦ ἐν ἀγαθοῖς ἀυλισθήσεται, καὶ τὸ σπέρμα αὐτοῦ κληρονομήσει γῆν." Ἐπειδὴ γὰρ ἡ παιδοποιία περισπούδαστος ἐστὶν Ἰουδαίοις, καὶ τὸ κληρονόμος καταλιπεῖν, καὶ μέντοι καὶ νῦν τοῖς τὸν κοινωνικὸν βίον ἀσπαζομένοις τοῦτο αὐτὸ ἀξίον ἐραστον· καὶ ἀπὸ τούτων ἐπὶ τὴν ἐργασίαν ἰέναι προτρέπει τῆς ἀρετῆς. ιδ'.

"Κραταίωμα Κύριος τοῖς φοβουμένοις αὐτὸν, καὶ ἡ διαθήκη αὐτοῦ δηλώσει αὐτοῖς." Τοῦ το σαφέστερον ὁ Σύμμαχος καὶ Θεοδοτίων ἡρμήνευσαν· Μυστήριον Κυρίου τοῖς φοβουμένοις αὐτὸν, καὶ τὴν συνθήκην αὐτοῦ δηλώσει αὐτοῖς. Αὐτοῦ δὲ ἔστιν ἀκοῦσαι τοῦ Δεσπότη διὰ Ἡσαΐου τοῦ προφήτου λέγοντος· "Τὰ μυστήριά μου ἐμοί, καὶ τοῖς ἐμοῖς." Ταῦτα γὰρ οὐχ ἀπλῶς ἅπασιν, ἀλλὰ τοῖς φοβουμένοις ἀποκαλύπτει, καὶ τῶν θείων αὐτοῦ λογίων ὑποδεικνυσι τὸν σκοπὸν. Καὶ μέντοι κατὰ τοὺς ἑβδομήκοντα, κραταίωμα Κύριός ἐστι τοῖς φοβουμένοις αὐτόν· ἀηττήτους αὐτοὺς ἀποφαίνων καὶ κρείττους τῶν πολεμίων. ιε'.

"Οἱ ὀφθαλμοί μου διὰ παντὸς πρὸς τὸν Κύριον, ὅτι αὐτὸς ἐκσπάσει ἐκ παγίδος τοὺς πόδας μου." Ὄφθαλμοὺς πάλιν ἐνταῦθα τοὺς τῆς διανοίας λέγει, οὓς ἔφη ἔχειν πρὸς τὸν Θεόν· ἅτε δὴ γινώσκων σαφῶς, ὡς διὰ τῆς αὐτοῦ κηδεμονίας τὰς ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν κατεσκευασμένας ἐπιβουλάς διαφεύξεται. ις'.

"Ἐπίβλεψον ἐπ' ἐμὲ, καὶ ἐλέησόν με, ὅτι μονογενὴς καὶ πτωχός εἰμι ἐγώ." Τὸ μονογενὴς, μόνος ἡρμήνευσαν οἱ λοιποὶ· λέγει δὲ, ὅτι Πάσης βοηθείας γεγύμνωμαι· διὸ δὴ τῆς σῆς τυχεῖν ἀντιλήψεως ἰκετεύω. Ἄγαν δὲ ἐλεεινῶς τό· "Ἐπίβλεψον ἐπ' ἐμὲ, καὶ ἐλέησόν με," τέθεικε· Βλέπε μου, φησὶ, τὴν ἐρημίαν, καὶ τὴν τῶν ἐχθρῶν πολιορκίαν. Πάντως γὰρ

οὕτω θεασάμενος ἐλεή σεις. ιζ' ιη'. "Αἱ θλίψεις τῆς καρδίας μου ἐπληθύνθησαν, ἐκ τῶν ἀναγκῶν μου ἐξάγαγέ με. Ἴδε τὴν 80.1044 ταπείνωσιν μου, καὶ τὸν κόπον μου, καὶ ἄφες πάσας τὰς ἀνομίας μου." Πολλοῖς, φησὶν, ἀλγεινοῖς πανταχόθεν περιστοιχίζομαι. Ταύτην μου τοίνυν τὴν ταπείνωσιν, καὶ τὴν ταλαιπωρίαν, ταῖς ἐμαῖς ἀντιπαλασσάσας παρανομίαις, δὸς τὴν ἄφεςιν, καὶ τὴν συγγνώμην παράσχε. ιθ'. "Ἴδε τοὺς ἐχθροὺς μου, ὅτι ἐπληθύνθησαν, καὶ μῖσος ἄδικον ἐμίσησάν με." Εἰ μὴ δοκῶ, φησὶν, ἄξιός ἐστιν φιλανθρωπίας, τοσοῦτοις προσπαλασίων κακοῖς, τὴν ἄδικον γοῦν τῶν πολεμίων ἀπεχθάνων θεασάμενος, φιλανθρωπίας μετάδος. Εἰς σὲ γὰρ ἐπλημμέλησα, τὰς σὰς παραβεβηκῶς ἐντολάς· ἐκεῖνοι δὲ μηδὲν ἐγκαλεῖν ἔχοντες, πολεμοῦσιν ἀδίκως. κ'. "Φύλαξον τὴν ψυχὴν μου, καὶ ῥύσαι με· μὴ κατασχοινθῆναι, ὅτι ἐπεκαλεσάμην σε." Εἰ γὰρ καὶ τινὰς τῶν σῶν παραβέβηκα νόμων, ἀλλ' οὐκ ἐπὶ τῆς σῆς ἐμαυτὸν οὐκ ἐχώρισα προμηθείας· διὸ καὶ ῥυσθῆναι τῶν πολεμούντων, καὶ φυλαχθῆναι παρακαλῶ. κα'. "Ἄκακοι καὶ εὐθεῖς ἐκολλῶντό μοι, ὅτι ὑπὲρ ἐμεῖνά σε, Κύριε." Καὶ τοῦτο ἴδιον ἀρετῆς. τὸ μισεῖν μὲν τῶν φαύλων τὰς συνουσίας, τοὺς δὲ τὴν ἰσότητά τιμῶντας, καὶ εὐθύτητι χρωμένους, καὶ κακίας ἀπηλλαγμένους, συνήθεις ἔχειν καὶ φίλους. Τοῦτο γὰρ καὶ ὁ προφήτης ἔφη πεποιηκέναι, ἅτε δὴ θεραπεύειν ἐν τούτῳ δὴ τὸν Δεσπότην ἡγοῦμενος. κβ'. "Λύτρωσαι, ὁ Θεὸς, τὸν Ἰσραὴλ ἐκ πασῶν τῶν θλίψεων αὐτοῦ." Βασιλεῖ πρέπουσα ἢ προσενηχθεῖσα τῷ Θεῷ προσευχή. Προσῆκει γὰρ τὸν ἄρχιν τε ταγμένον, πᾶσαν ποιήσασθαι τῶν ὑπηκόων κηδεμονίαν. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ μακάριος Δαβὶδ, οὐ μόνον ὑπὲρ ἑαυτοῦ προσενηνόχε τὴν εὐχὴν, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ ἐγκεχειρισμένου λαοῦ· ἄλλως τε καὶ ἡ τοῦ εὐκαὶ καλῶς βασιλεύοντος σωτηρία κοινὴ τοῦ λαοῦ καθέστηκεν ὠφέλεια. ἔχει δὲ καὶ ἑτέραν ἐννοίαν τὸ ῥητόν. Διήρητο ὁ Ἰσραὴλ, καὶ ἐπὶ τοῦ Σαοὺλ, καὶ ἐπὶ τοῦ Μεμφιβοσθῆ, καὶ ἐπὶ τοῦ Ἀβεσσαλώμ. Εἰ τοίνυν, φησὶ, τῆς σῆς ῥοπῆς ἀπολαύσαιμι, καὶ κρείττων γενοίμην τῶν δυσμενῶν, καὶ αὐτὸς ὁ Ἰσραὴλ, ἐμφύλιον πόλεμον καταλύσας, εἰρήνης τεύξεται, καὶ τοῖς σοῖς ἀγαθοῖς ἐντρυφήσει.

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ ΚΕΨΑΛΜΟΥ.

α'. "Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ." Καὶ τοῦτον τὸν ψαλμὸν ὁ θεῖος Δαβὶδ εἰς ἑαυτὸν εἰρηκέναι δοκεῖ μοι· ἡγοῦμαι δὲ τοῦτον ἐκείνου προγενέστερον εἶναι. Ὁ μὲν 80.1045 γὰρ ἀμαρτίας καὶ μεγάλης ἀμαρτίας ἐποίησατο μνήμην· "Ἰλάσθητι γὰρ, φησὶ, τῇ ἀνομίᾳ μου, πολλὴ γὰρ ἐστίν." Ἐνταῦθα δὲ τῆς οἰκείας ἀρετῆς τὰ εἶδη διέξεισιν· ὅθεν ἡγοῦμαι τούτοις αὐτὸν χρῆσασθαι τοῖς λόγοις ὑπὸ τοῦ Σαοὺλ διωκόμενον, καὶ παρὰ τοῖς ἀλλοφύλοις διάγειν ἠναγκασμένον· οὐδὲν δυσσεβεία, καὶ δεισιδαιμονία, καὶ πάση παρανομία συζῶντας ὄρων, ἔφευγεν αὐτῶν τοὺς συλλόγους, καὶ τὰς τοῖς δαίμοσιν ἐπιτελουμένας δημοθινας· διδάξει δὲ τοῦτο σαφέστερον ἢ τῶν ῥητῶν ἐρμηνεία. "Κρῖνόν με, Κύριε, ὅτι ἐγὼ ἐν ἀκακίᾳ μου ἐπορεύθην, καὶ ἐπὶ τῷ Κυρίῳ ἐλπίζων, οὐ μὴ ἀσθενήσω." Ἀπλότητι, φησὶ, κεχηρμένος, καὶ κακὸν οὐδὲν εἰς τὸν Σαοὺλ δεδρακῶς, καὶ πικρῶς οὕτως ἐξελαυνόμενος, σὲ γενέσθαι, Δέσποτα, κριτὴν τῆς ἐμῆς δίκης ἀντιβόλῳ· σὲ γὰρ οἶδα Θεόν, καὶ τῆς σῆς προνοίας τὰς ἐμας ἐλπίδας ἐξήρησα, καὶ θαρρῶ ὡς οὐκ ἔσομαι τοῖς διώκουσιν ὑποχείριος. β'. "Δοκίμασόν με, Κύριε, καὶ πείρασόν με· πύρωσον τοὺς νεφρούς μου, καὶ τὴν καρδίαν μου." Κάντεῦθεν δῆλον ὡς τῆς ἀμαρτίας πρεσβύτερος ὁ ψαλμὸς. Ὡς ἀπλότητι γὰρ καὶ ἀκακίᾳ συζῶν, καὶ πείραν οὐκ ἔχων τῆς ἀμαρτίας, τῶν ἐπικινδύνων ἀγώνων ἐφίεται. Νεφροὺς δὲ καὶ καρδίαν τοὺς λογισμοὺς ὀνομάζει· καὶ τοῦτο πολλάκις εἰρήκαμεν. γ'. "Ὅτι τὸ ἔλεός σου κατέναντι τῶν ὀφθαλμῶν μου ἐστίν." Δοκιμασθῆναι δὲ καὶ χρυσοῦ δίκην πυρωθῆναι παρακαλῶ, ἐπειδὴ τῷ σῶ ἐλέει θαρρῶ, καὶ τὴν ἐντεῦθεν προσμένω βοήθειαν. Ὑπὸ τούτου γὰρ ἐρειδόμενος· "Καὶ εὐηρέστησα ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου." Εἶτα τῆς εὐαρεστῆσεως τὰ εἶδη διέξεισιν. δ', ε'. "Οὐκ ἐκάθισα μετὰ συνεδρίου

ματαιότητος· καὶ μετὰ παρανομούντων οὐ μὴ εἰσέλθω. Ἐμίσησα ἐκκλησίαν πονηρευομένων· καὶ μετὰ ἀσεβῶν οὐ μὴ καθίσω." Οὕτω δὲ, φησὶ, τῆς σῆς πεφρόντικα θεραπείας, ὅτι καὶ παρὰ δυσσεβέσιν ἀνθρώποις καὶ παρανόμοις γενόμενος, τοὺς ἐκεῖθεν συλλόγους καὶ τὰς ἐπιβλαβεῖς αὐτῶν ἔφυγον συνουσίας. Σημαίνει δὲ διὰ τούτων τὴν παρὰ τοῖς ἄλλοφύλοις διαγωγὴν, οἷς διὰ τὴν φυγὴν συνοικεῖν ἠναγκασμένος, οὔτε τῆς δυσσεβείας, οὔτε τῆς παρανομίας αὐτοῖς ἠνέσχετο κοινωνῆσαι. ', ζ'. "Νίψομαι ἐν ἀθώοις τὰς χεῖράς μου· καὶ κυκλώσω τὸ θυσιαστήριόν σου, Κύριε. Τοῦ ἀκοῦσαί με φωνὴν αἰνέσεώς σου, καὶ διηγῆσασθαι πάντα τὰ θαυμάσιά σου." Τούτων μὲν οὖν σφόδρα τὴν δεισιδαιμονίαν βδελύττομαι, ποθῶ δὲ τὸ σὸν ἰδεῖν θυσιαστήριον, Δέσποτα, καὶ τὰς σὰς ὑμνωδίας εἰς δέξασθαι τοῖς ὦσι, καὶ τῶν σῶν θαυμάτων τὰς με 80.1048 γαλουργίας τοὺς ἀγνοοῦντας διδάξαι. Τὸ δὲ "Νίψομαι ἐν ἀθώοις τὰς χεῖράς μου," ἔοικε τῷ ὑπὸ τοῦ Πιλάτου γεγεννημένῳ, ὃς τῆς Ἰουδαϊκῆς μαιφονίας κοινωνῆσαι μὴ βουληθεῖς, τὰς χεῖρας ἐνίψατο, καὶ τῷ ἔργῳ δεικνὺς τοῦ πράγματος τὴν φυγὴν. Ὡς ἀθῶος τοίνυν, φησὶ, καὶ μηδεμίαν πρὸς αὐτοὺς ἐσχικῶς κοινωνίαν, θαρρῶν ἀπονίψομαι καὶ τὰς χεῖρας. ἡ-ί. "Κύριε, ἠγάπησα εὐπρέπειαν οἴκου σου καὶ τόπον σκηνώματος δόξης σου. Μὴ συναπολέσης μετὰ ἀσεβῶν τὴν ψυχὴν μου, καὶ μετὰ ἀνδρῶν αἰμάτων τὴν ζωὴν μου. Ὡν εἰσιν ἐν χερσὶν αἰ ἀνο μίαι· ἡ δεξιὰ αὐτῶν ἐπλήσθη δῶρων." Ἀντὶ τῆς εὐπρεπείας ὁ Σύμμαχος ἀνάκτορον ἔθηκεν· ἀντὶ δὲ ἀνδρῶν αἱμάτων, ἀνδρῶν μαιφόνων. Θᾶτ τον δὲ, φησὶ, τῆς μετὰ τούτων διαγωγῆς ἐλευθέρωσον, Δέσποτα, ποθοῦντά σου τὸν οἶκον, τὸν τὴν σὴν ἀποστίλβοντα χάριν· ἵνα μὴ δυσσεβέσιν ἀνθρῶ ποις, καὶ δωροδόκοις, καὶ μαιφόνοις, καὶ προἰεμέ νοις τὸ δίκαιον συναπόλωμαι. Καὶ διὰ τούτων δὲ πά λιν τοὺς αὐτοὺς ἐδήλωσεν. Οἶκον δὲ τὴν σκηνὴν ὠνόμασεν· οὐδέπω γὰρ ὁ θεῖος νεῶς ὠκοδόμητο· διὸ καὶ ἐπήγαγε· ἰά, ἰβ'. "Τόπον σκηνώματος δόξης σου. Ἐγὼ δὲ ἐν ἀκακίᾳ μου ἐπορεύθην· λύτρωσαί με, Κύριε, καὶ ἐλέησόν με. Ὁ ποῦς μου ἔστη ἐν εὐθύτητι." Τέως δὲ καὶ τούτοις συνῶν, τῆ τῆς πίστεως ἀπλό τητι κέχρημαι, καὶ πάσης ἐμαυτὸν κακίας ἐχώρισα, κἂν τῆ τῆς εὐσεβείας εὐθύτητι τοὺς πόδας ἐρείσας, ἔσθηκα τέως ἀσφαλῶς καὶ βεβαίως. Ἀντιβολῶ δὲ εἰς τέλος ταύτην φυλάξαι τὴν στάσιν· ἔσται δὲ τοῦτο, εἰ τῆς μετὰ τούτων ἀπαλλαγείην οἰκήσεως. "Ἐν ἐκ κλησίαις εὐλογῆσω σε, Κύριε." Ἐντεῦθεν μάλιστα σαφέστερον μεμαθήκαμεν, ὡς εἰς αὐτὸν εἴρηται τὸν Δαβὶδ ὁ ψαλμός. Ὑπέσχετο γὰρ ἐν ἀπάσαις αὐτὸν ταῖς κατὰ τὴν οἰκουμένην ἐκκλησίαις διὰ τῆς τῶν ψαλμῶν συγγραφῆς ὑμνήσειν τε καὶ εὐλογῆσειν, προφητικοῖς ὄμμασι τὴν τῆς οἰκουμένης προβλέπων μεταβολὴν. Ἐλαβε δὲ καὶ τὸ τέλος ἡ προφητεία· ἐν πάσῃ γὰρ γῆ καὶ θαλάσση διὰ τῶν εὐσεβῶν στομάτων ὁ μέγας Δαβὶδ ἀνυμνεῖ τὸν εὐεργέτην Θεόν.

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ Κς ΨΑΛΜΟΥ.

α'. "Ψαλμός τῷ Δαβίδ, πρὸ τοῦ χρισθῆναι." Ταύτην ἐν τῷ Ἐξαπλῷ τὴν ἐπιγραφὴν οὐχ εὔρον, ἀλλ' ἐν ἐνίοις ἀντιγράφοις. Ἐντεῦθεν δ' ὅμως ἔλα βόν τινες ἀφορμὴν τοῦ πάσας τὰς ἐπιγραφὰς, ὡς οὐκ ἀληθεῖς, ἐκβάλλειν. Πῶς γὰρ, φασὶ, οἷόν τε ἦν μηδέπω χρισθῆντα τὸν Δαβίδ, μηδὲ τοῦ παναγίου 80.1049 Πνεύματος τὴν χάριν δεξάμενον, προφητικούς γράψαι ψαλμούς; ἄλλως τε καὶ νέος ὢν τῆνικαῦτα, πρόβατα ποιμαίνων, οὐ βασιλείαν ἰθύνων, οὐδὲ ὑπὸ τινων διωκόμενος δυσμενῶν; Ἔδει δὲ αὐτοὺς συνιδεῖν, ὡς δις λέγει χρισθῆναι τὸν Δαβίδ ἢ τῶν Βασιλειῶν ἱστορία, μᾶλλον δὲ τρίς. Πρῶτον μὲν ἐν τῇ Βηθλεὲμ, ὑπὸ Σαμουὴλ τοῦ προφήτου. Δεύτερον δὲ ἐν Χεβρῶν, ὑπὸ τῆς Ἰούδα φυλῆς, μετὰ τὴν ἀναίρεσιν Σαούλ. Τὸ δὲ τρίτον, ὑπὸ πασῶν τῶν φυλῶν, μετὰ τὴν τελευτὴν τοῦ Μεμφιβοσθέ. Λέγει δὲ οὐ τως περὶ τῆς δευτέρας χρίσεως· "Καὶ ἐπηρώτησε Δαβὶδ διὰ Κυρίου λέγων· Εἰ ἀναβῶ εἰς μίαν τῶν πόλεων τῆς Ἰουδαίας; καὶ εἶπε Κύριος πρὸς αὐτὸν, Ἀνάβηθι. Καὶ εἶπε Δαβὶδ, Ποῦ

ἀναβῶ; καὶ εἶπε· Εἰς Χεβρών." Εἶτα διηγησάμενος ὁ ἱστοριογράφος, ὅπως ἀνήλθεν, ἐπήγαγε· "Καὶ ἔρχονται ἄνδρες τῆς Ἰουδαίας, καὶ χρίουσι ἐκεῖ τὸν Δαβὶδ, τοῦ βασιλεύειν ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰούδα." Περὶ δὲ τῆς τρίτης πάλιν οὕτως· "Καὶ παραγίνονται πᾶσαι αἱ φυλαὶ Ἰσραὴλ πρὸς Δαβὶδ εἰς Χεβρών." Καὶ μετ' ὀλίγον· "Καὶ διέθετο αὐτοῖς ὁ βασιλεὺς Δαβὶδ διαθήκην ἐν Χεβρών ἐνώπιον Κυρίου, καὶ χρίουσι τὸν Δαβὶδ εἰς βασιλέα ἐπὶ πάντα τὸν Ἰσραὴλ." Ὡς εἶναι δῆλον, ὅτι τὸν ψαλμὸν τοῦτον εἴρηκε, πρὶν τὴν δευτέραν δέξασθαι χειροτονίαν, καὶ προφανῶς ἐγχειρισθῆναι τὴν τῶν πραγμάτων οἰκονομίαν· τοίνυν διωκόμενος ὑπὸ τοῦ Σαοὺλ τούτοις ἐχρήσατο τοῖς λόγοις, ἠνίκα πρὸς Ἀβιμέλεχ εἰσῆλθε τὸν ἱερέα, καὶ ἐν τῇ τοῦ Θεοῦ σκηνῇ προσευξάμενος, καὶ τὴν ὑπὸ τῶν ἁγίων ἄρτων εὐλογίαν λαβὼν, διέφυγε τοῦ πολεμοῦντος τὰς χεῖρας. Τοῦτο δὲ καὶ ἐν αὐτῷ τῷ ψαλμῷ λέγει· "Ὅτι ἔκρυσέ με ἐν σκηνῇ αὐτοῦ ἐν ἡμέρᾳ κακῶν μου." Τότε καὶ Δωὴκ ὁ Ἰδουμαῖος τὰς βασιλικὰς ἡμιόνους νέμων ἐκεῖ, τοῦ Δαβὶδ τὴν φυγὴν τῷ Σαοὺλ κατ' ἐμήνυσε. Διόπερ ἐν τῷ ψαλμῷ λέγει, ὅτι Ἐπ' ἀνέστησαν ἐπ' ἐμὲ μάρτυρες ἄδικοι." Σαφέστερον δὲ ταῦτα ἢ κατὰ μέρος ἐρμηνεῖα διδάξει· "Κύριος φωτισμός μου καὶ σωτήρ μου, τίνα φοβηθήσομαι; Κύριος ὑπερασπιστὴς τῆς ζωῆς μου, ἀπὸ τίνος δειλιάσω;" Ὑπὸ σοῦ, φησὶ, φωτιζόμενος, καὶ τῷ νοερῷ σου φωτὶ καταυγαζόμενος, πάντων ὁμοῦ τῶν πολεμούντων καταφρονῶ. β'. "Ἐν τῷ ἐγγίζειν ἐπ' ἐμὲ κακοῦντας, τοῦ φαγεῖν τὰς σάρκας μου· οἱ θλίβοντές με, καὶ οἱ ἐχθροί μου αὐτοὶ ἠσθένησαν, καὶ ἔπεσον." Οὐκ ἐψεύσθην, φησὶ, τῆς ἐλπίδος, οὕτω τῇ σῇ θαρρήσας ῥοπῇ. Καὶ γὰρ φθάσαντές με οἱ δίκην θηρίων διώ 80.1052 κοντες, καὶ θοίνην ὠμοβόρον ποιήσασθαι πειραθέντες, ἐμὲ μὲν οὐκ ἐλωβήσαντο, αὐτοὶ δὲ πανωλεθρίαν ὑπέμειναν. Τοῦτο δὲ γεγενῆσθαι πολλάκις ἡ ἱστορία διδάσκει. Καὶ ἅπαξ γὰρ, καὶ δις, ὑπὸ τοῦ Σαοὺλ θηρευθεὶς, τὰς ἄρκυας διέφυγε, μᾶλλον δὲ αὐτὸν ἀνεῖλεν ἄν, εἶπερ ἠθέλησε, τὸν διώκοντα· ἀλλὰ αὐτὸς μὲν τὴν οἰκείαν ἐπεδείξατο φιλοσοφίαν, ἐκεῖνος δὲ παρὰ τοῖς ἄλλοφύλοις ἔτισε τῆς πονηρίας ποινήν· πρόβ' ῥησὶς ἐστὶ τοίνυν τῶν ἐσομένων τὰ εἰρημένα. γ'. "Ἐὰν παρατάξῃται ἐπ' ἐμὲ παρεμβολή, οὐ φοβηθήσεται ἡ καρδία μου· ἐὰν ἐπαναστῇ ἐπ' ἐμὲ πόλεμος, ἐν ταύτῃ ἐγὼ ἐλπίζω." Τοσαύτην, φησὶ, πείραν τῆς ἐπικουρίας λαβὼν, κἂν δις τοσοῦτοι, κἂν τρίς, προσβαλεῖν μοι πειραθῶσι πολέμιοι, καταθάρσυνω τῶν δεινῶν, τῇ ἐλπίδι ταύτῃ καθωπλισμένος. δ', ε'. "Μίαν ἡττησάμην παρὰ Κυρίου, ταύτην ζητήσω· τὸ κατοικεῖν ἐν οἴκῳ Κυρίου πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς μου· τοῦ θεωρεῖν με τὴν τερπνότητα Κυρίου, καὶ ἐπισκέπτεσθαι τὸν ναὸν τὸν ἅγιον αὐτοῦ. Ὅτι ἔκρυσέ με ἐν σκηνῇ αὐτοῦ ἐν ἡμέρᾳ κακῶν μου· ἐσκέπασέ με ἐν ἀποκρύφῳ τῆς σκηνῆς αὐτοῦ· ἐν πέτρᾳ ὑψώσε με." Ἐγὼ δὲ, φησὶ, τοσαύτης ἀπολαύσας εὐεργεσίας, οὐ πλοῦτον ζητῶ τὸν ἐμὸν εὐεργέτην, καὶ δυναστείαν, οὐδὲ βασιλείαν καὶ δόξαν, ἀλλὰ τὸ διηνεκῶς τῷ θεῷ προσεδρεύειν ναῶ, καὶ τὸ θεῖον ἐκεῖθεν κατοπτρίζεσθαι κάλλος, καὶ ἐπισκοπεῖν ἅπαντα τὰ κατὰ νόμον γινόμενα· πείραν γὰρ ἔχω τῆς ὠφελείας, ἥδη τὴν ἐκεῖθεν σωτηρίαν δρεψάμενος, καὶ τῶν διωκόντων τὰς χεῖρας διαφυγών· ταῦτα καὶ ἤτησεν ὁ μέγας Δαβὶδ, καὶ ἔλαβε παρὰ τοῦ μεγαλοδώρου Θεοῦ. Αὐτὸς γὰρ καὶ τὴν θεῖαν ἐπανήγαγε κιβωτὸν, καὶ σκηνὴν ἑτέραν θαυμασιωτέραν ἐπήξατο, καὶ τοὺς διαφόρους τῶν ψαλτωδῶν χορούς συνεστήσατο· καὶ ταῦτα ἐκ τῆς τῶν Παραλειπομένων βίβλου μάθοι τις ἂν ἀκριβέστερον. Τὸ δὲ· "Μίαν ἡττησάμην παρὰ Κυρίου," ἀντὶ τοῦ, "μίαν χάριν." Οὕτω γὰρ νοητέον. Ὑπὸ τῆς· "Καὶ νῦν ἴδου ὑψώσε κεφαλὴν μου ἐπ' ἐχθρούς μου· ἐκύκλωσα καὶ ἔθυσσα ἐν τῇ σκηνῇ αὐτοῦ θυσίαν αἰνέσεως καὶ ἀλαλαγμοῦ." Ἐνταῦθα ὁ χρόνος ἐνήλλακται· τοῦτο δὲ καὶ ὁ Ἀκύλας ἐδίδαξεν· ἀντὶ γὰρ τοῦ, ὑψώσε κεφαλὴν μου, ὑψωθήσεται ἡ κεφαλὴ μου τέθεικεν. Σημαίνει τοίνυν, ὅτι βασιλεύσει, καὶ περιγενήσεται τῶν δυσμενῶν, καὶ κυκλώσει αὐτούς ὁ νῦν ὑπ' αὐτῶν κυκλούμενος· καὶ τῷ Θεῷ προσοίσει, οὐ τὰς νομικὰς θυσίας ἐν τῇ σκηνῇ, ἀλλὰ τὴν τῆς αἰνέσεως θυσίαν, ἣν ἐν πάσαις ταῖς κατὰ τὴν οἰκουμένην

ἐκκλησίαις, διὰ τῶν τῷ Θεῷ πεπιστευκότων, νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν προσφέρει. Ἔνια μέντοι τῶν ἀντιγράφων, "θυσίαν αἰνέ 80.1053 σεως ἔχει καὶ ἀλαλαγμοῦ." τὴν αὐτὴν δὲ ἔχει διὰ νοίαν. Ἀλαλαγμὸς γάρ ἐστι πολεμικὴ φωνή, ὑπὸ τῶν θαρράλεωτέρων γινομένη κατὰ τῶν δειλιώντων. Τοιουτότροπος δὲ καὶ ἡ ὑμνωδία· εὐθυμούντων γάρ ἐστὶν ἡ φωνή, καὶ τὸν Θεὸν ἀνυμνούντων. "Εὐθυμεῖ γάρ τις, φησὶν, ἐν ὑμῖν; ψαλλέτω." –"Ἄσω καὶ ψαλλῶ τῷ Κυρίῳ." Δῆλον κἀντεῦθεν, ὡς ἐνήλλακται ἐν τοῖς προῤῥηθεῖσιν ὁ χρόνος· ὑπισχνεῖται γὰρ ἄσειν, καὶ τὸν ὕμνον προσοίσειν. ζ. "Εἰσάκουσον, Κύριε, τῆς φωνῆς μου ἧς ἐκέ κραξα· ἐλέησόν με, καὶ εἰσάκουσόν μου." Ἔλεον μὲν αἰτεῖ, οὐκ ἄδικον δὲ, ἀλλὰ καὶ μάλα δίκαιον. η'. "Σοὶ, φησὶν, εἶπεν ἡ καρδία μου, Κύριον ζητήσω." Οὐ γὰρ λόγοις ἐχρησάμην ἀληθείας γεγυ μνωμένοις, ἀλλὰ τῆς διανοίας συνομολογούσης τοῖς λόγοις τὸ ἔργον ἐπέθηκα. "Ἐξεζήτησέ σε τὸ πρόσωπόν μου." Καὶ οὐκ ἀποχρήσει τὰ ἤδη γενόμενα· ἀλλὰ τοῦτο δράσω καὶ εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον, "Τὸ πρόσωπόν σου, φησὶ, Κύριε, ζητήσω." Μὴ τοῖ νυν ἀπώση με ποθοῦντα, μηδὲ τοῦ ποθουμένου στερή σης. θ'. "Μὴ ἀποστρέψης τὸ πρόσωπόν σου ἀπ' ἐμοῦ· καὶ μὴ ἐκκλίνης ἐν ὀργῇ ἀπὸ τοῦ δούλου σου." Τοῦτο ἐκ μεταφορᾶς τέθεικε τῶν ὀργιζομένων, καὶ τοὺς προσιόντας ἀποστρεφομένων, καὶ εἰς ἑτέραν ὁδὸν ἐκκλίνειν πειρωμένων. "Βοηθός μου γενοῦ, μὴ ἀποσκορακίσῃς με, καὶ μὴ ἐγκαταλίπῃς με, ὁ Θεὸς ὁ Σωτὴρ μου." Τὸ, μὴ ἀποσκορακίσῃς με, μὴ ἀπορρίψῃς με εἶπον οἱ ἄλλοι ἐρμηνευταί· ἀπὸ τῆς ἕξωθεν δὲ παιδείας οἱ Ἐβδομήκοντα τοῦτο τὸ ὄνομα πεποιήκασιν. Τὸ γὰρ εἰς κόρακας ὕβρις τις ἦν παρὰ τοῖς πάλαι ἀπὸ τινος μύθου γεγεννημένη. ι'. "Ὅτι ὁ πατήρ μου καὶ ἡ μήτηρ μου ἐγκατ ἐλίπόν με, ὁ δὲ Κύριος προσελάβετό με." Διωκόμενος γὰρ ὑπὸ τοῦ Σαοῦλ, πόρρω διάγειν τῶν γεγεννηκό των ἠνάγκαστο· ἀρκεῖς δὲ, φησὶ, μοι ἀντὶ πάντων, ὦ Δέσποτα. ια'. "Νομοθέτησόν με, Κύριε, ἐν τῇ ὁδῷ σου· καὶ ὁδήγησόν με ἐν τρίβῳ εὐθείᾳ." Ἀντὶ τοῦ, νομοθέτησόν με, ὁ μὲν Ἀκύλας καὶ ὁ Θεοδοτίων φώτισον εἰρήκασιν· ὁ δὲ Σύμμαχος, ὑπόδειξόν μοι τὴν ὁδὸν σου. Ἐπειδὴ πόρρω, φησὶ, διάγειν τῶν ὁμοφύλων ἠνάγκασμαι, αὐτός μοι γενοῦ καὶ νομοθέτης καὶ πο δηγός, ὑποδεικνύς μοι τὴν πρὸς σὲ φέρουσαν τρίβον. "Ἐνεκεν τῶν ἐχθρῶν μου. [ιβ'.] Μὴ πα ραδῶς με εἰς ψυχὰς θλιβόντων με." Ταπεινοῦ 80.1056 φρονήματος ἔκγονα τὰ ῥήματα ταῦτα. Λέγει γὰρ, ὅτι Ἐγὼ μὲν τῆς σωτηρίας ἀνάξιος, ἀλλ' ὅμως ἦκιστα τοὺς νῦν πολεμοῦντας ἡδικηκῶς, ἀδίκως ἐλαύνομαι. Μὴ παραδῶς τοίνυν τοῖς ἀδικοῦσι τὸν ἀδικούμενον. "Ὅτι ἐπανέστησάν μοι μάρτυρες ἄδικοι, καὶ ἐψεύσατο ἡ ἀδικία ἑαυτῆ." Ὁ δὲ Ἀκύλας τοῦτο σαφέστερον εἶρηκεν· Ἀντέστησαν μάρ τυρες ψευδεῖς, καὶ ἐξεφάνη ἡ ἀδικία. Αὐτοὶ μὲν γὰρ, φησὶ, συκοφανταίαις ἐχρήσαντο κατ' ἐμοῦ, ἐγὼ δὲ λῶβην οὐδεμίαν ἐντεῦθεν ἐδεξάμην διὰ τὴν σὴν βοήθειαν· ἀντεστράφη δὲ κατὰ τῶν ἀδίκων, καὶ τὰ πεμφθέντα παρ' αὐτῶν κατ' ἐμοῦ βέλη κατ' αὐτῶν πάλιν ἀνέστρεψε. Τοῦτο δὲ ἀπὸ τῆς κοινῆς εἴληπται χρήσεως· εἰώθαμεν γὰρ καὶ ἡμεῖς περὶ τῶν ἐπιβουλεύοντων μὲν, οὐ βλαπτόντων δὲ, λέγειν· Ἐαυτὸν ἔβλαψεν, οὐκ ἐμέ. Οὕτω καὶ ὁ μακά ριος ἔφη Δαβίδ· "Ἐψεύσατο ἡ ἀδικία ἑαυτῆ. [ιγ'.] Ἐγὼ δὲ πιστεύω τοῦ ἰδεῖν τὰ ἀγαθὰ Κυρίου ἐν γῆ ζώντων." Οὐ γὰρ μόνον κατὰ τὸν παρόντα βίον κρείττων ἔσομαι τῶν πολεμίων· ἀλλὰ καὶ τῶν προσδοκωμένων ἀγαθῶν ἐν ἀπολαύσει γενήσομαι· εἶτα προσφέρει πᾶσιν ἀνθρώποις παραίνεσιν. ιδ'. "Υπόμεινον τὸν Κύριον." Καὶ πῶς τοῦτο γένοιτ' ἂν δυνατόν; "Ἀνδρίζου, καὶ κραταιούσθω ἡ καρδία σου, καὶ ὑπόμεινον τὸν Κύριον." Ὁ νοῦς, φησὶ, τῇ ἀνδρείᾳ καθοπλιζόμενος, καὶ διὰ ταύτης τῶν προσβαλλόντων παθημάτων περιγινόμενος, κρατύνεται καὶ νικᾷ, καὶ τὰς θείας ἐπαγγελίας προσμένει, ὧν μετὰ τοῦ συνεργήσαντος σώματος γίνεται κληρονόμος· γῆν δὲ ζώντων καλεῖ τὸν προσ δοκώμενον βίον, ὡς τοῦ θανάτου κεχωρισμένον, καὶ φθορᾶς καὶ λύπης ἐλεύθερον.

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ ΚΖ΄ ΨΑΛΜΟΥ.

α'. "Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ." [Ἄδει τὸν ψαλμὸν ἐκ προσώπου τῶν πιστευσάντων εἰς Χριστόν· διὰ δεήσεως εἰς ἐπικουρίαν καλῶν τὸν Χριστόν· ἅμα δὲ καὶ τῆς Ἰουδαίων ἀπονοίας κατάρρησιν ἔχει καὶ εὐχὴν τοῦ χωρισθῆναι τῆς ἐκείνων χειρὸς, μᾶλλον δὲ καὶ τῆς μερίδος.] "Πρὸς σέ, Κύριε, κεκράξομαι, ὁ Θεὸς μου, μὴ παρασιωπήσης ἀπ' ἐμοῦ· μήποτε παρασιωπήσης ἀπ' ἐμοῦ, καὶ ὁμοιωθῆσομαι τοῖς καταβαίνουσιν εἰς λάκκον." Εἴρηται μὲν ὁ ψαλμὸς ὑπὸ τοῦ Δαβίδ, ἡνίκα ὑπὸ τοῦ Σαοὺλ ἐδιώκετο, καὶ τῶν δοκούντων εἶναι φίλων ἐπεβουλεύετο, καὶ μὴ νυόντων, καὶ κατάδηλον αὐτὸν τῷ Σαοὺλ πειρωμένων 80.1057 ποιεῖν· τοιοῦτος ἦν ὁ Δωὴκ, τοιοῦτοι οἱ Ζιφαῖοι, καὶ ἕτεροι πρὸς τούτοις πολλοί. Ἀρμόττει δὲ καὶ οὗτος, καὶ μέντοι καὶ οἱ πρὸ τούτου ψαλμοὶ, παντὶ τοιαύταις περιπίπτοντι συμφοραῖς. Ἔνεστι γὰρ ὁμοίως τῷ μακαρίῳ Δαβίδ, καὶ καρτερῆσαι τὸν βουλό μενον, καὶ τοῦ Θεοῦ δεηθῆναι, καὶ τῆς ἐκεῖθεν προμηθείας τυχεῖν· τὸ κεκράξομαι μέντοι τέθεικεν οὐκ ἐπὶ φωνῆς, ἀλλ' ἐπὶ προθυμίας καὶ συντόνου καὶ σπουδαίας εὐχῆς· τὸ δὲ μὴ παρασιωπήσης ἀπ' ἐμοῦ, ἐκ μεταφορᾶς ἔλαβε τῶν ὑπὸ τινων παρακαλουμένων, καὶ πρὸς οὐδὲν ἀποκρίνασθαι βουλομένων. Διὸ φησιν, Ἐὰν παρασιωπήσης ἀπ' ἐμοῦ, καὶ τῆς βοηθείας γυμνώσης με, παραυτίκα τῷ θανάτῳ παραδοθήσομαι· τοῦτον γὰρ ἐκάλεσε λάκκον· ἐπειδὴ λάκκῳ παραπλησίως ὁ τάφος ὀρύττεται. β'. "Εἰσάκουσον, Κύριε, τῆς φωνῆς τῆς δεήσεώς μου, ἐν τῷ δέεσθαι πρὸς σέ, ἐν τῷ αἶρειν με χεῖράς μου πρὸς ναὸν ἁγίόν σου." Οὐδέπω μὲν ὁ ναὸς ὠκοδόμητο· τὴν δὲ σκηνὴν ὀνομάζει ναὸν, ἐν ἣ ἡ προσήχετο, πόρρω μὲν ὢν κατὰ τὸ σῶμα, τὸν δὲ νοῦν ἐκεῖ παραπέμπων. Οὕτω καὶ ὁ μακάριος Δανιὴλ ἐν Βαβυλῶνι προσευχόμενος, πρὸς τὴν Ἱερουσαλήμ τετραμμένας ἀνεῶγνυ φωταγωγούς, οὐκ ἐκεῖ περιγεγράφθαι τὸ Θεῖον ὑποπεύων, ἀλλ' ἐκεῖ τὴν θεῖαν ἐπιφάνειαν γεγενῆσθαι μεμαθηκώς. γ'. "Μὴ συνελκύσης με μετὰ ἁμαρτωλῶν, καὶ μετὰ ἐργαζομένων τὴν ἀδικίαν μὴ συναπολέσης με, τῶν λαλούντων εἰρήνην μετὰ τῶν πλησίον αὐτῶν· κακὰ δὲ ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν." Μηδεμίαν ἔχει κοινωνίαν μετὰ τῶν διπλῆ κεχρημένων ὁ μακάριος ἰκετεύει Δαβίδ. Βδελυροὺς γὰρ εἶναί φησι τοὺς ἕτερα μὲν φθεγγομένους, ἕτερα δὲ βουλευομένους. Οὐ δὴ χάριν καὶ πρόσφορα τοῖς ἐπιτηδεύμασι βούλεται αὐτοὺς τρυγῆσαι τὰ ἐπίχειρα. Φησὶ γάρ· δ'. Δὸς αὐτοῖς, Κύριε, κατὰ τὰ ἔργα αὐτῶν, καὶ κατὰ τὴν πονηρίαν τῶν ἐπιτηδευμάτων αὐτῶν. Καὶ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν αὐτῶν δὸς αὐτοῖς· ἀπὸ δὸς τὸ ἀνταπόδομα αὐτῶν αὐτοῖς." Μηδεὶς δὲ τὸν δίκαιον ἐπαρᾶσθαι τοῖς ἐχθροῖς νομιζέτω· οὐ γὰρ ἐστὶν ἀρᾶς τὰ εἰρημένα, ἀλλὰ ψήφου δικαίας. "Ἀπὸ δὸς γὰρ, φησὶ, τὸ ἀνταπόδομα αὐτῶν αὐτοῖς" ταῖς οἰκείαις, φησὶν, ἐπιβουλαῖς περιπέσοιεν, αἷς κατ' ἀλλήλων καττύουσι· τοῦτο καὶ ἐν τῷ ἐβδόμῳ ψαλμῷ, "Ἐπιστρέψει ὁ πόνος αὐτοῦ εἰς κεφαλὴν αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ κορυφὴν αὐτοῦ ἡ ἀδικία αὐτοῦ καταβήσεται." Εἶτα τὴν αἰτίαν τῆς τιμωρίας διδάσκει 80.1060 ε'. "Ὅτι οὐ συνῆκαν εἰς τὰ ἔργα Κυρίου, καὶ εἰς τὰ ἔργα τῶν χειρῶν αὐτοῦ." Ταῦτα δὲ, φησὶ, δεδράκασιν, οὔτε λόγον, οὔτε ἔργον θεῖον μαθεῖν ἐθελήσαντες. "Διὸ δὴ καθελεῖς αὐτοὺς, καὶ οὐ μὴ οἰκοδομήσεις αὐτούς." Λυσιτελῆς γὰρ τοῖς κακοῖς οἰκοδόμοις ἡ τῆς πονηρᾶς οἰκοδομίας κατὰ λυσις· καὶ ἐντεῦθεν μέντοι δῆλον, ὡς καὶ τὰ προειρημένα προαγορευτικῶς εἶπεν, οὐκ αὐτοῖς ἐπαρώμενος, ἀλλὰ τὰ ἐσόμενα προθεσπίζων· οὐ γὰρ εἶπε κάθελε, ἀλλὰ, καθελεῖς, καὶ οὐ μὴ οἰκοδομήσεις Εἶτα πάλιν τῆς θείας ἀποκαλύψεως ἀπολαύσας, καὶ πόρρωθεν τὴν ἐσομένην βοήθειαν θεωρήσας, εἰς ὑμνωδίαν τὴν γλῶτταν ἐκίνησεν. ζ'. "Εὐλογητὸς Κύριος, ὅτι εἰσήκουσε τῆς φωνῆς τῆς δεήσεώς μου. Κύριος βοηθός μου, καὶ ὑπερασπιστής μου." Καὶ δεικνὺς τὴν αἰτίαν τῆς ταχείας ἐπικουρίας, ἐπήγαγεν· "Ὅτι ἐπ' αὐτῷ ἤλπισεν ἡ καρδία μου, καὶ ἐβοηθήθην, καὶ ἀνέθαλεν ἡ σὰρξ μου." Ἡ γὰρ εἰς αὐτὸν ἐλπίς πρόξενός μοι τῆς προμηθείας ταύτης ἐγένετο. Διὸ δὲ τῆς διὰ τὴν φυγὴν κακουχίας ἀπαλλαγείς, ἀνέθηλά τε καὶ ἦνθησα, καὶ τὴν ἐκ τῆς εὐθυμίας εὐεξίαν ἀπέλαβον.

"Καὶ ἐκ θελήματός μου ἐξομολογῆ σομαι αὐτῷ." Ἄντι τοῦ, Οὐ βίαιον, ἀλλ' ἐθελούσιον αὐτῷ προσφέρω τὸν ὕμνον· οὕτω καὶ ἀλλαχοῦ φησιν, "Ἐκουσίως θύσω σοι," καὶ πάλιν, "Τὰ ἐκούσια τοῦ στόματός μου εὐδόκησον δὴ, Κύριε." ἢ. "Κύριος κραταίωμα τοῦ λαοῦ αὐτοῦ ἐστίν, καὶ ὑπερασπιστὴς τῶν σωτηρίων τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ ἐστίν." Ὑμνῶ δὲ αὐτὸν ὡς ἀγαθὸν Δεσπότην, ἰσχύον, καὶ ῥώμην, καὶ σωτηρίαν, καὶ βασιλεῖ, καὶ λαῷ φιλοτίμως παρέχοντα· Χριστὸν γὰρ ἑαυτὸν ὡς βασι λέα καλεῖ. Κοινὸν γὰρ τοῦτο τὸ ὄνομα καὶ βασιλέων, καὶ προφητῶν, καὶ ἱερέων ὑπῆρχε. θ'. "Σῶσον τὸν λαόν σου, καὶ εὐλόγησον τὴν κλη ρονομίαν σου, καὶ ποιίμανον αὐτούς, καὶ ἔπαρον αὐτούς, ἕως τοῦ αἰῶνος." Ταύτης τοίνυν, φησὶ, τῆς εὐλογίας καὶ σωτηρίας τῷ σῶ μετὰδος λαῷ ἰθύνων καὶ ποιμαίνων, καὶ ὑπερτέρους ἀποφαίνων τῶν πολεμίων. Καὶ βασιλεῖ δὲ πρέπουσα ἢ ὑπὲρ τοῦ λαοῦ προσευχή· ἀξιάγαστον δὲ καὶ τοῦτο τοῦ μεγάλου Δαβίδ, ὅτι καὶ διωκόμενος ὑπὸ τοῦ λαοῦ· συν ἐπολέμουν γὰρ τῷ Σαούλ· τὴν ὑπὲρ αὐτῶν ἰκετείαν προσέφερε τῷ Θεῷ· προεώρα γὰρ αὐτῶν τὴν ἐσομένην μεταβολὴν, καὶ οὐχ ἑώρα τὴν ἀδικίαν, ἀλλὰ τὴν ἐσομένην δουλείαν.

80.1061 ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ ΚΗ΄ ΨΑΛΜΟΥ.

α'. "Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ· ἐξόδου σκηνῆς." Οὐδὲ ταύτην εὔρον ἐν τῷ Ἐξαπλῷ τὴν ἐπιγραφὴν, ἀλλ' ἐν τισιν ἀντιγράφοις· ἐντεῦθεν τινες τῶν συγγραφέων ὀρμώμενοι ὠήθησαν τὸν μακάριον Δαβίδ τοῦτον εἰρηκέναι τὸν ψαλμὸν, ἠνίκα τὴν κιβωτὸν ἔπαν ἠγάγεν. Οὐδεμίαν δὲ τοιαύτην διάνοιαν ἔχει τοῦ ψαλμοῦ τὰ ῥήματα· ἕτερα γὰρ ὁ ψαλμὸς προθε σπίζει. Διπλὴν δὲ ὅμως ἔχει τὴν προφητείαν· τὴν μὲν ἀρμόττουσαν Ἐζεκία τῷ βασιλεῖ, τὴν δὲ τῷ πάντων ἡμῶν βασιλεῖ, ὃς τῶν εἰδώλων καταλύ σας τὴν πλάνην, ταῖς ἀκτίσι τῆς θεογνωσίας τὴν οἰκουμένην ἐφώτισεν· ἐγὼ δὲ τὴν μὲν εἰς τὸν Ἐξε κίαν προφητείαν συντόμως ἐρῶ, διὰ πλειόνων δὲ τὴν ἡμετέραν, ὡς μᾶλλον ἡμῖν προσήκουσαν. Ὁ θαυμάσιος Ἐζεκίας τῶν Ἀσσυρίων περιγινόμενος, καὶ τῷ παραδόξῳ τῆς νίκης ἐπαγαλλόμενος, παρα κελεύεται τῷ λαῷ θυσίαις ἀμείβεσθαι τὸν Θεόν, καὶ ὕμνους αὐτῷ καὶ δοξολογίαν προσφέρειν, καὶ ἐν τῇ αὐλῇ αὐτοῦ τῇ ἀγίᾳ τὴν νενομισμένην λατρείαν ἐπιτελεῖν. Ἐπειδήπερ ὁ ναὸς ἄβατος ἦν τοῖς πολλοῖς, μόνοις δὲ εἰσιτητὸς ἦν τοῖς ἱερεῦσιν ἐκεῖ. Εἶτα τούτων τὴν αἰτίαν διδάσκει, τὴν θεήλατον πληγὴν τῶν Ἀσσυρίων ἐπιδεικνύς, φωνῆς ὁμοῦ καὶ βροντῆς μεμνημένος· καὶ τροπικῶς πλῆθος ὑδάτων τῶν πολεμίων ὀνομάζων τὸ πλῆθος· εἶτα πάλιν κέδρους αὐτὰς ἀποκαλεῖ, τὸ ὑψηλὸν καὶ πυκνὸν ἐντεῦθεν παραδηλῶν· καὶ λέγει ταύτας μὲν συντρι βῆναι, τὸν δὲ ἠγαπημένον λαὸν υἰῷ μονοκερώτων ἀπεικασθῆναι· ἄτε δὴ ἓνα προσκυνοῦντα Θεόν, καὶ διὰ τούτου καταλύσαντα τῶν ἐπελθόντων δυσμενῶν τὰς πολλὰς μυριάδας. Ἀλλὰ μὴν, φησὶ, καὶ δίκην φλογὸς αὐτούς διέκοψε καὶ διεσκέδασε, καὶ τὴν τοῦ Θεοῦ ἔρημον συνέσεισε φάλαγγα, καὶ τὸν δρυμὸν μιμούμενον χῶρον διὰ τὴν τῶν ἐν αὐτῷ στρατο πεδευσαμένων πυκνότητα, τῶν ἐκεῖ καταλυσάντων ἐγύμνωσεν· ἡμᾶς δὲ τοὺς ἐλάφων δεξαμένους δεῖ λίαν κατήρτισε, καὶ μένειν ἀντὶ τοῦ φεύγειν πεποίηκε. Τούτου δῆτα χάριν καὶ συντρέχειν ἅπαντας ἐν τῷ ναῷ δίκαιον, καὶ τῶν ὕμνων αὐτῷ προσφέρειν τὰς ἀντιδόσεις. Τούτων γὰρ ἡμᾶς ἐλευθερώσας, παρασκευάσει καὶ τὰ τῶν περιβόλων ἔξω, τὰ ὑπὸ τῶν πολεμίων διαφθαρέντα, καὶ οἶονεὶ κατακλυ 80.1064 σθέντα αὔθις ἀνοικοδομηῆσαι καὶ κατοικῆσαι. Ῥαδίως γὰρ ἅπαντα κατορθώσομεν τὸν αἰώνιον ἔχοντες βασιλέα, ὃς καὶ τὸ κρατεῖν ἡμῖν δέδωκε, καὶ τὴν εἰρήνην δεδώρηται. Ὅτι μὲν οὖν εἰς τὸν μακάριον Ἐζεκίαν εἴρηται ὁ προκείμενος ψαλμὸς, ἢ ἐρμηνεῖα δεδήλωκεν. Ἐπειδὴ δὲ τύπος τῆς νέας ἢ παλαιᾶ, φέρε τῇ σκιᾷ παραθέντες τὸ σῶμα, τὴν ὁμοιότητα δεῖξωμεν. Ἐκεῖ βασιλεὺς εὐσεβῆς, καὶ ἐνταῦθα Χριστὸς ὁ τῆς εὐσεβείας διδάσκαλος· ἐκεῖ λαὸς ἐκείνῳ πειθόμενος, καὶ ἐνταῦθα λαὸς ὑπὸ τούτου σωζόμενος· ἐκεῖ Ἀσσυρίων πόλεμος τε καὶ ὄλεθρος, καὶ ἐνταῦθα δαιμόνων

ἐπανάστασις καὶ κατάλυσις. Παρακελεύεται τοίνυν ἡ χάρις τοῦ Πνεύματος τοῖς ἱεροῖς ἀποστόλοις τοῖς ἔθνεσι κηρύξαι τὴν σωτηρίαν, καὶ τοὺς πειθομένους προσ ενεγκεῖν τῷ Θεῷ. Υἱοὺς μὲν γὰρ Θεοῦ τοὺς ἀποστόλους καλεῖ, ὡς ἀδελφούς τοῦ Χριστοῦ χρηματίσαντας· Εἶπατε γὰρ, φησὶν, τοῖς ἀδελφοῖς μου, ὅτι προάγω ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν· υἱοὺς δὲ κριῶν, τοὺς ἐξ ἔθνων πεπιστευκότας, ἅτε δὴ φῦντας ἐξ ἀλόγων πατέρων. "Ἐνέγκατε τῷ Κυρίῳ, υἱοὶ Θεοῦ, ἐνέγκατε τῷ Κυρίῳ υἱοὺς κριῶν. [β'] Ἐνέγκατε τῷ Κυρίῳ δόξαν καὶ τιμὴν· ἐνέγκατε τῷ Κυρίῳ δόξαν ὀνόματι αὐτοῦ· προσκυνήσατε τῷ Κυρίῳ ἐν αὐτῇ ἀγίᾳ αὐτοῦ." Ἐμεῖς, φησὶν, οἱ τὸ θεῖον κήρυγμα πιστευθέντες, καὶ υἱοὶ κληθέντες Θεοῦ, μετὰ πάσης προθυμίας τὸ θεῖον πανταχοῦ διαπορθμεύσατε κήρυγμα, καὶ τοὺς ἐν ἀλογίᾳ τρεφομένους λογι κούς ἀποφήνατε, καὶ τούτους πρῶτους τῷ Θεῷ προσενέγκατε· εἶτα διὰ τούτων τὸ σέβας καὶ τοὺς ὕμνους προσοίσατε, ἐν τοῖς θείοις οἴκοις τὸν εὐερ γέτην γεραίροντες. Ἔοικε ταῦτα καὶ τοῖς ὑπὸ τοῦ Σωτῆρος εἰρημένοις πρὸς τοὺς ἱεροὺς ἀποστόλους· "Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτί 80.1065 ζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος· καὶ ὁ ψαλμὸς γὰρ, μετὰ τὰ εἰρημένα, εὐθύς τῶν ἱερῶν ὑδάτων ἀνέμνησε. γ'. "Φωνὴ Κυρίου ἐπὶ τῶν ὑδάτων· ὁ Θεὸς τῆς δόξης ἐβρόντησε." Προλέγει δὲ ὁ λόγος τὴν οὐρανὸν θεν ἐνεχθεῖσαν παρὰ τὸν Ἰορδάνην φωνήν· "Οὗτός ἐστιν ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ ἠδύό κησα." Βροντὴν δὲ αὐτὴν προσηγόρευσε, ὡς εἰς ἅπασαν διὰ τῶν ἱερῶν Εὐαγγελίων δραμοῦσαν τὴν οἰκουμένην· οὕτως υἱοὺς βροντῆς τὴν ξυνωρίδα τῶν ἀποστόλων ἐκάλεσε, διὰ τὴν ὑπερφυᾶ καὶ θείαν τῆς θεολογίας φωνήν. "Κύριος ἐπὶ ὑδάτων πολλῶν." Οὐ γὰρ μόνος ὁ Ἰορδάνης ἐκείνην τὴν χάριν ἐδέξατο, ἀλλ' ἐν ἀπάσῃ γῆ καὶ θαλάσῃ τὸ τοῦ βαπτίσματος ἐπιτελεῖται μυστήριον, τῆς θείας ἐπικλήσεως ἀγιαζούσης τῶν ὑδάτων τὴν φύσιν. Ἐντεῦθεν τὴν χορηγηθεῖσαν δύναμιν τοῖς ἀποστόλοις προαγορεύει. δ'. "Φωνὴ Κυρίου ἐν ἰσχύϊ· φωνὴ Κυρίου ἐν με γαλοπρεπείᾳ." Σύμφωνα τούτοις ἡμᾶς καὶ τῶν Πράξεων ἡ ἱστορία διδάσκει. Μανθάνομεν γὰρ ἐκεῖ θεν, ὅπως ἀναλαμβανόμενος ὁ Δεσπότης Χριστὸς τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ μαθηταῖς παρηγγύησε λέγων· "Προσμεῖνατε ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, ἕως ἂν ἐνδύ σῆσθε δύναμιν ἐξ ὕψους." Καὶ μετὰ δέκα ἡμέρας, ἐν τῇ τῆς Πεντηκοστῆς ἑορτῇ, "Ἐγένετο φωνὴ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, ὡς περ φερομένης πνοῆς βιαίας, καὶ ἐπλήρωσε τὸν οἶκον, οὗ ἦσαν καθήμενοι· καὶ ἐγένετο ἐν αὐτοῖς διαμεριζόμενοι γλῶσσαι ὡσεὶ πυρός, ἐκά θισέ τε ἐφ' ἓνα ἕκαστον αὐτῶν." Φωνὴν δὲ λέγει τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος, τὴν ἰσχύος καὶ δυνάμεως τοὺς ἀποστόλους ἐμπλήσασαν, καὶ μεγαλοπρεπεῖς τοὺς εὐτελεῖς ἀποφήνασαν. Εἶτα δείκνυσιν, ὅποια κατῶρθωσαν τῆδε τῇ φωνῇ κρατυθέντες. ε'. "Φωνὴ Κυρίου συντρίβοντος κέδρους, καὶ συντρίψει Κύριος τὰς κέδρους τοῦ Λιβάνου." Σημαίνει δὲ διὰ τούτων τῶν λόγων τὴν τῶν εἰδώλων κατάλυσιν. Ἐπειδὴ γὰρ ὑψηλὰ ἦν ἀλάι τὰ τῶν εἰδώλων τεμένη, καρπὸν οὐδένα τοῖς σεβομένοις ὀρέγοντα, "ταῖς τοῦ Λιβάνου κέδροις" ἀπέικασε ταῦτα, αἱ ὑψηλαὶ μὲν εἰσιν, ἐδώδιμον δὲ καρπὸν οὐ πεφύκασι φέρειν. ζ'. "Καὶ λεπυνεῖ αὐτὰς, ὡς τὸν μόσχον τοῦ Λιβάνου." Λίβανον δὲ καὶ τὴν Ἱερουσαλήμ ὀνομάζει πολλακίς· "Διάνοιξον γὰρ, φησὶν, ὁ Λίβανος, τὰς θύρας σου, καὶ καταφαγέτω πῦρ τὰς κέδρους σου." Μόσχος δὲ Λιβάνου, ὁ ὑπ' αὐτῶν γενόμενος 80.1068 ἐν Χωρήβ. "Ἐποίησαν γὰρ, φησὶ, μόσχον ἐν Χωρήβ, καὶ προσεκύνησαν τῷ γλυπτῷ." Ἄλλ' ἐκεῖνον Μωσῆς ὁ νομοθέτης συνέτριψε καὶ ἐλέπτυνεν. Ἐκεῖνῳ τοίνυν λέγει παραπλησίως καὶ πάντα τῆς οἰκουμένης τὰ εἴδωλα λεπυνηθήσεσθαι καὶ φροῦδα γενήσεσθαι· "Καὶ ὁ ἡγαπημένος, ὡς υἱὸς μονο κερῶτων." Ὁ δὲ πεπιστευκὸς λαὸς, καὶ τῆς πλάνης ἐκείνης ἀπαλλαγείς, καὶ ἀγαπητὸς τούτου χάριν καλούμενος, ἀήττητος ἔσται καὶ ἄμαχος, ἅτε δὴ τῆς πολυθειᾶς ἀπηλλαγμένος, καὶ τὴν μίαν πρεσβεύων Θεότητα. ζ'. "Φωνὴ Κυρίου διακόπτοντος φλόγα πυρός." Πυροειδῆ γὰρ τοῦ παναγίου Πνεύματος τὴν χάριν ὑποδεξάμενος ὁ τῶν ἱερῶν ἀποστόλων χορὸς,

ἐφωτί ζετο μὲν, οὐκ ἐκαίετο δέ. Κάν τῷ μέλλοντι δὲ βίῳ ἢ διπλῆ τοῦ πυρὸς ἐνέργεια μεριζομένη, φωτίσει μὲν τοὺς τῆς ἀρετῆς ἀθλητὰς, ἐμπρήσει δὲ τῆς κακίας τοὺς ἔραστὰς· οὗ δὲ χάριν καὶ πῦρ ὀνομάζει, καὶ σκότος καλεῖται τῶν παρανόμων ἢ κόλασις, ὡς τῆς φωτιστικῆς ἐνεργείας οὐ φαινομένης ἐκεῖ. ἡ. "Φωνὴ Κυρίου συσσειόντος ἔρημον, καὶ συσσειοῦσιν Κύριος τὴν ἔρημον Κάδης." Ὁ δὲ Σύμμαχος οὐ συσσειόντος, ἀλλ' ἐκτοκίζοντος εἴρηκεν· καὶ μέντοι καὶ ὁ Ἀκύλας, ὠδίνοντος. Περὶ δὲ ταύτης τῆς ἐρήμου καὶ Ἡσαΐας προαγορεύει· "Εὐφρὰν θητι, λέγων, ἔρημος διψῶσα· εὐφρανθήτω ἡ ἔρημος, καὶ ἀνθήτω ὡς κρίνον." Ἐρημον δὲ ὀνομάζει τὰ ἔθνη, ὡς ἔρημα πάλαι γεγενημένα Θεοῦ. Ταῦτα δὲ ὁ μὲν θεσπέσιος Ἡσαΐας ἀνθήσειν, ὁ δὲ μακάριος Δαβὶδ ὠδινήσειν ἔφη καὶ τέξεσθαι. Τοιοῦτο δὲ ἐστὶ καὶ τὸ παρὰ τῷ Ἡσαΐα κείμενον ἀλλαχοῦ· "Εὐφρανθήτι, στεῖρα, ἢ οὐ τίκτουσα· ῥῆξον, καὶ βόησον, ἢ οὐκ ὠδίνουσα· ὅτι πολλὰ τὰ τέκνα τῆς ἐρήμου, ἢ τῆς ἐχούσης τὸν ἄνδρα." Ταύτην τὴν ἔρημον ὁ Δεσπότης συσσειῶν· δηλοῖ δὲ τοῦ Θεοῦ τὴν ἐπιφάνειαν ὁ συσσεισμός· τεκεῖν παρασκευάσει τὴν σωτηρίαν, κατὰ τὴν προφητείαν τὴν λέγουσαν, "Διὰ τὸν φόβον σου, Κύριε, ἐν γαστρὶ ἐλάβομεν, καὶ ὠδινήσαμεν, καὶ ἐτέκομεν πνεῦμα σωτηρίας σου, ὃ ἐποίησας ἐπὶ τῆς γῆς." Τούτου χάριν καὶ Κάδης αὐτὴν ὀνομάζει, τουτέστιν ἁγίαν. Τοῦτο γὰρ ἐρμηνεύεται τὸ Κάδης. θ'. "Φωνὴ Κυρίου καταρτιζομένη ἐλάφους, καὶ ἀποκαλύψει δρυμούς." Φύσις ταῖς ἐλάφοις τῶν ἐρπυστικῶν θηρίων καταφρονεῖν· ταύτην δὲ τὴν ἐξουσίαν καὶ τοῖς ἱεροῖς ἀποστόλοις ὁ Δεσπότης δέδωκε· "Δέδωκα γὰρ, φησὶν, ὑμῖν ἐξουσίαν παρὰ 80.1069 τεῖν ἐπάνω ὄφρων καὶ σκορπίων, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ." Τούτῳ κρατυνθέντες τῷ λόγῳ, τοὺς ἀπατεῶνας τῆς οἰκουμένης ἐξήλασαν δαίμονας, καὶ τῶν εἰδώλων ἐγύμνωσαν τὴν ἀσθένειαν· καὶ τοῦτο ὁ προφητικὸς προηγόρευσε λόγος· "Φωνὴ Κυρίου καταρτιζομένη ἐλάφους, καὶ ἀποκαλύψει δρυμούς." Τοῦτο γὰρ δὴ τὸ παράδοξον, ὅτι τῶν παντοδαπῶν θηρίων τὸ πλῆθος δι' ἐλάφων ἐκεράτισε, καὶ τῶν φιλοσόφων τὴν ἀκαρπίαν δι' ἀγραμμάτων διήλεγξε, καὶ τοῦ διαβόλου τὴν τυραννίδα διὰ ἀλιέων κατέλυσε. Δρυμούς δὲ προσηγόρευσε τὰ τῶν εἰδώλων τεμένη, ὡς ἄκαρπα παντελῶς· τοιοῦτοι γὰρ οἱ δρυμῶνες, ἢ οἱ δρυμοὶ, οὓς ἐκκόπτειν εἰωθότες οἱ ἄριστοι γηπόνοι, καὶ τὴν ὑπὸ αὐτῶν νεμομένην γυμνοῦντες γῆν, τὰ κάρπιμα φυτεύουσι δένδρα, καὶ τὰ ἐδώδιμα καταβάλλουσι σπέρματα. Τοῦτο δεδράκασι καὶ οἱ τῆς οἰκουμένης γεωργοὶ· πρόρριζα γὰρ ἀνασπάσαντες τὰ τῶν εἰδώλων τεμένη, τὰς θείας ἀντ' ἐκείνων Ἐκκλησίας ἐφύτευσαν. "Διὰ τοῦτο ἐν τῷ ναῶ αὐτοῦ πᾶς τις λέγει δόξαν." Ὑπὸ τῆς παραδόξου ταύτης μεγαουργίας εἰς ὑμῶν νωδῖαν διεγειρόμενος. ι'. "Κύριος τὸν κατακλυσμὸν κατοικεῖ, καὶ καθιεῖται Κύριος βασιλεὺς εἰς τὸν αἰῶνα." Τὴν γὰρ τῷ χειμάρρῳ τῆς ἀνομίας καταποντισθεῖσαν οἱ κοινὴν οἰκοδομήσει, καὶ νεουργήσει, καὶ νέαν κτίσιν ἐργάσεται. Διὸ καὶ ὁ μακάριος Παῦλος βοᾷ, "Ἐἴ τις ἐν Χριστῷ καινὴ κτίσις." Τοῦτο δὲ, φησὶ, ποιήσας, οὐκ ἔασει λοιπὸν χώραν λαβεῖν τὴν ἀσεβείαν, ἀλλ' εἰς αἰῶνα βασιλεύσει. ια'. "Κύριος ἰσχύει τῷ λαῷ αὐτοῦ δώσει, Κύριος εὐλογήσει τὸν λαὸν αὐτοῦ ἐν εἰρήνῃ." Διὰ τούτων δὲ προηγόρευσε καὶ τὰς τῶν ἀσεβῶν ἐπαναστάσεις, καὶ τῶν νικηφόρων μαρτύρων τὴν νίκην, καὶ τὴν μετὰ ταῦτα παρασχεθεῖσαν ταῖς ἐκκλησίαις εἰρήνην. Κύριος ἰσχύει τῷ λαῷ αὐτοῦ δώσει, τουτέστιν ἐν τῷ τοῦ πολέμου καιρῷ· καὶ εὐλογήσει τὸν λαὸν αὐτοῦ ἐν εἰρήνῃ, τὸν μακρὸν πόλεμον καταλύσας.

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ ΚΘ΄ ΨΑΛΜΟΥ.

α'. "Ψαλμὸς ὠδῆς τοῦ ἐγκαινισμοῦ τοῦ οἴκου, εἰς τὸ τέλος, τῷ Δαβίδ." Οὔτε τὸν θεῖον νεὼν ὁ μακάριος ἐδείματο Δαβίδ, οὔτε τῷ δειμαμένῳ ἀρμόττει τοῦ ψαλμοῦ τὰ ῥητά. Ἐγκαινισμὸν τοῦ νυν οἴκου καλεῖ τὴν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως νεοῦρ γίαν· ἣν ὁ Δεσπότης Χριστὸς ἐπετέλεσε, τὸν ὑπὲρ ἡμῶν καταδεξάμενος

62

θάνατον, καὶ καταλύσας τὸν θάνατον, καὶ τῆς ἀναστάσεως ἡμῖν δεδωκώς τὰς ἐλπίδας. Εἴρηται δὲ καὶ εἰς τὸν μακάριον Ἐζεκίαν οὗτος αὐτὸς ὁ Ψαλμὸς. Μετὰ γὰρ τῶν Ἄσσυ 80.1072 ρίων ἀναίρεσιν, καὶ τὴν τῆς ἀρρώστιας ἀπαλλαγὴν, ἑορτὴν ὡς εἰκὸς μεγίστην ἐπετέλεσε, τῷ Θεῷ χάριν ὁμολογῶν, ὅτι καὶ αὐτοῖς ἐδωρήσατο σωτηρίαν, καὶ τὸν ἅγιον αὐτοῦ ναὸν τοῦ τῶν πολεμίων πυρὸς ἠλευθέρωσεν. Ἐπειδὴ τοίνυν ἐγκαινίων ἐώκει τὰ τε λούμενα πανηγύρει, εἰκότως καὶ ταύτην ἐδέξατο τὴν ἐπιγραφὴν. Ἰστέον μὲντοι, ὡς τῷ Ἐζεκία κατὰ τύπον ἀρμόττει, πάση δὲ τῇ φύσει τῶν ἀνθρώπων κατ' αὐτὴν τὴν ἀλήθειαν. Ὡσπερ γὰρ ἐκεῖνος ὑψηλὸν εἰσοδεξάμενος φρόνημα· τοῦτο γὰρ ἡ τῶν Παραλειπομένων ἐδίδαξεν ἱστορία· τοῦ θανάτου τὴν ψῆφον ἐδέξατο, χάριτι δὲ θείᾳ τετύχηκε τῆς ζωῆς· οὕτως Ἀδὰμ ὁ προπάτωρ, Θεὸς ἔσεσθαι προσδοκῆσας, καὶ μέγα κατὰ τοῦ πεπονηκότος φρονήσας, παρεδόθη μὲν θανάτῳ· τῇ δὲ θείᾳ φιλανθρωπία τῆς ἀναστάσεως ἔτυχεν. β'. "Υψώσω σε, Κύριε, ὅτι ὑπέλαβές με· καὶ οὐκ εὐφρανας τοὺς ἐχθροὺς μου ἐπ' ἐμέ." Λαβὼν γὰρ τὴν ἡμετέραν ἀπαρχὴν ὁ Δεσπότης, πᾶσαν δι' αὐτῆς τὴν φύσιν τῆς σωτηρίας ἠξίωσε, καὶ ἐπίχαρτον γε νέσθαι τοῖς ἐχθροῖς καὶ πολεμίοις οὐκ εἶασε δαίμοσιν. γ', δ'. "Κύριε ὁ Θεός μου, ἐκέκραξα πρὸς σέ, καὶ ἰάσω με. Κύριε, ἀνήγαγες ἐξ ἄδου τὴν ψυχὴν μου· ἔσωσάς με ἀπὸ τῶν καταβαινόντων εἰς λάκκον." Ταῦτα τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως διηγουμένης ἀκούομεν· τὸ μὲντοι, "Ἐκέκραξα πρὸς σέ, καὶ ἰάσω με, τῷ μὲν Ἐζεκία ἀρμόττει κατὰ τὸν πρόχειρον νοῦν, τῇ δὲ ἀνθρωπείᾳ φύσει οὐκ ἔτι. Οὔτε γὰρ αὕτη τὸν Θεὸν ἰκέτευσε, καὶ τῆς φθορᾶς τὴν ἑλευθερίαν ἐζήτησεν· ὄδυρμοῖς δὲ καὶ ὀλοφυρμῶς χρωμένη διετέλει, τὸν μὲν θάνατον ὀρώσα, τὴν δὲ ἀνάστασιν οὐ προσμένουσα. Τὰ δάκρυα τοίνυν καὶ τοὺς ὄδυρμους, τοὺς ἐπὶ τοῖς ἀρρώστοι καὶ τελευτῶσι γινομένους, τέθεικεν ἀντὶ προσευχῆς, τὴν ἄφατον τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίαν δεικνύς, ὅτι καὶ τοι μὴ καλούμενος, ἀλλ' ὀρῶν μόνον τοὺς θρήνους, ὥσπερ τὰ γινόμενα, καὶ τὸν θάνατον ἔλυσε. Κάνταυθα γὰρ πάλιν λάκκον τὸν θάνατον προσηγόρευσε. ε', ς'. "Ψάλατε τῷ Κυρίῳ οἱ ὅσοι αὐτοῦ, καὶ ἐξομολογεῖσθε τῇ μνήμῃ τῆς ἀγιωσύνης αὐτοῦ. Ὅτι ὀργὴ ἐν τῷ θυμῷ αὐτοῦ· καὶ ζωὴ ἐν τῷ θελήματι αὐτοῦ." Εἰκότως τοῖς ὁμοίως ἀπονέμει τὸν ὕμνον, καὶ τὴν ὁμολογίαν τῆς χάριτος· ἐπειδὴ γὰρ ἅπασιν ἀνθρώποις ἔδωκε τὸ τῆς ἀναστάσεως δῶρον, οὐ πάντες δὲ τῆς χάριτος ἄξιοι, ἀρμοδίως τοὺς ἀξίους εἰς τοὺς ὕμνους ἀφιεροῖ. Ἀρίστην δὲ κομιδὴν πεποίηται καὶ τὴν ἄλλην διαίρεσιν· τὴν γὰρ ὀργὴν 80.1073 ἀπένειμε τῷ θυμῷ· ὀργὴν γὰρ τὴν παιδείαν καλεῖ· τὴν δὲ ζωὴν, τῷ θελήματι· τοῦτο γὰρ τοι βούλεται, οὐκ ἐκεῖνο. Ἐκεῖνο γὰρ ἡμεῖς ἐπισπώμεθα. "Ὁ γὰρ Θεός, φησὶ, θάνατον οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ τέρπεται ἐπ' ἀπωλείᾳ ζώντων· ἔκτισε γὰρ εἰς τὸ εἶναι τὰ πάντα, καὶ σωτήριοι αἱ γενέσεις τοῦ κόσμου." Ἀκούομεν δὲ καὶ αὐτοῦ λέγοντος διὰ Ἰεζεκιήλ τοῦ προφήτου· "Μὴ θελήσει θελήσω τὸν θάνατον τοῦ ἀμαρτωλοῦ, ὡς τὸ ἐπιστρέψαι αὐτὸν καὶ ζῆν;" – "Τὸ ἐσπέρας ἀυλισθήσεται κλαυθμὸς· καὶ εἰς τὸ πρῶτ' ἀγαλλίασις." Τοῦτο δὲ οὕτω συνέβη καὶ ἐπὶ τοῦ Ἐζεκίου, καὶ ἐπὶ τῆς κοινῆς σωτηρίας. Οἱ γὰρ Ἀσσύριοι ταῖς ἀπειλαῖς ἐκείναις χρησάμενοι, καὶ εἰς κλαυθμὸν τὴν πόλιν κινήσαντες, νύκτωρ ἐδέξαντο τὴν πληγὴν, καὶ ἔωθεν, οὐκ δακρύνειν ἠνάγκασαν, εὐθυμίας ἐνέπλησαν. Καὶ ὁ θεὸς Ἡσαΐας τοῦ θανάτου τὴν ψῆφον ἐσπέρας τῷ Ἐζεκία κομίσας, ὑπὸ τὴν ἔω πάλιν ἠνεγκεν αὐτῷ τὰ τῆς ζωῆς εὐαγγέλια· οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς κοινῆς ἐγένετο σωτηρίας. Τῶν γὰρ ἱερῶν ἀποστόλων, καὶ τῶν σὺν αὐτοῖς πεπιστευκότων, ὀδυρομένων τοῦ Κυρίου τὸ πάθος, ἦκον αἱ γυναῖκες ὑπὸ τὴν ἔω, τῆς ἀναστάσεως τὴν εὐφροσύνην κομίζουσαι. ζ'. "Ἐγὼ δὲ εἶπον ἐν τῇ εὐθηνίᾳ μου, Οὐ μὴ σαλευθῶ εἰς τὸν αἰῶνα." Τοῦτο καὶ ὁ Ἀδὰμ ἠλπισε, τῷ παραδείσῳ πρὸ τῆς ἀπάτης ἐμπολιτευόμενος, καὶ ὁ Ἐζεκίας νενικηκῶς τὸν Ἀσσύριον· καὶ διδάσκει τοῦτο σαφῶς τῶν Παραλειπομένων ἢ βίβλος, λέγουσα ὑψωθῆναι τὴν καρδίαν Ἐζεκίου τοῦ βασιλέως. η'. "Κύριε, ἐν τῷ θελήματί σου παρέσχου τῷ κάλλει μου δύναμιν· ἀπέστρεψας δὲ τὸ πρόσωπόν σου,

καὶ ἐγενήθη τεταραγμένος." Ὁμοίως ἀρόττει καὶ ταῦτα καὶ τῷ Ἐζεκία, καὶ πάση τῶν ἀνθρώπων τῇ φύσει· καὶ γὰρ ἐκεῖνος δι' ἀρετὴν τῆς θείας προνοίας ἀπήλαυσε, καὶ τῶν Ἀσσυρίων ἐκράτησε· καὶ πάλιν τῆς θείας χάριτος γυμνωθεὶς, νόσῳ περιέπεσε, καὶ τὸ τῆς τελευταίας ἐδέξατο δέος· καὶ ὁ Ἀδὰμ δὲ ἐν τῷ παραδείσῳ καὶ τῷ τῆς ἀρετῆς ἐκεκόσμητο κάλλει, καὶ κρείττων ἦν τῆς φθορᾶς· τῆς δὲ θείας προνοίας διὰ τὴν παράβασιν γυμνωθεὶς, τὴν ἀπὸ τῆς βιοτῆς ὑπέμεινε ζάλην. Τοῦτο δὲ σαφῶς λῖαν ὁ Σύμμαχος τέθεικε· Κύριε, ἐν τῇ εὐδοκίᾳ σου ἔστησας τῷ προπάτορί μου κράτος· ὡς εἶναι δῆλον, ὅτι ταῦτα τῆς ἀνθρωπείας φύσεως τὸ πρόσωπον φθέγγεται πρὸς τὸν Δεσπότην Χριστὸν, τῆς ζωῆς αὐτῆς τὸ μέγα δωρησάμενον δῶρον. 80.1076 θ', ι'. "Πρὸς σέ, Κύριε, κεκράζομαι, καὶ πρὸς τὸν Θεόν μου δεηθήσομαι. Τίς ὠφέλεια ἐν τῷ αἵματί μου, ἐν τῷ καταβῆναί με εἰς διαφθοράν; μὴ ἐξ ομολογήσεταί σοι χοῦς, ἢ ἀναγγελεῖ τὴν ἀλήθειάν σου;" Τούτοις καὶ ὁ μακάριος Ἐζεκίας ἐχρήσατο τοῖς λόγοις, ὡς καὶ ἡ τετάρτη τῶν Βασιλειῶν ἱστορία διδάσκει, καὶ τοῦ θειοτάτου Ἡσαΐου ἡ προφητεία· καὶ μέντοι καὶ ἡ ἀνθρωπεία φύσις, εἰ καὶ μὴ πᾶσα βεβόηκεν, ἀλλὰ διὰ τῶν ἁγίων βεβόηκε πρὸς τὸν Θεόν, τούτοις κεχρημένη τοῖς λόγοις, ὅτι Δίκαιον ὑμνεῖν σε τὸν ποιητὴν, καὶ λόγοις εὐγνώμοσιν ἀμείβεσθαί σου τὰς χάριτας. Τοῦτο ζώντων ἴδιον· οἱ γὰρ εἰς χοῦν καὶ κόνιν διαλυόμενοι, καὶ τὸ σωματικὸν ἔργον ἀπολέσαντες, πῶς ἂν δυνηθεῖεν τὰς σὰς ἄδειν εὐεργεσίας; ια'–ιγ'. "Ἦκουσε Κύριος, καὶ ἠλέησέ με, Κύριος ἐγενήθη βοηθός μου. Ἔστρεψας τὸν κοπετόν μου εἰς χαρὰν ἐμοί. Διέρρηξας τὸν σάκκον μου, καὶ περιέζωσάς με εὐφροσύνην. Ὅπως ἂν ψάλη σοὶ ἡ δόξα μου, καὶ οὐ μὴ κατανυγῶ." Καὶ Ἐζεκίας σάκκον περιζωσάμενος προσήνεγκε τῷ Θεῷ τὴν κατὰ τῶν Ἀσσυρίων εὐχὴν· καὶ ἡ ἀνθρωπεία φύσις τὸ πένθιμον περιεβέβλητο σχῆμα. Καὶ νῦν δὲ τινες τῶν ἀνοήτων, τοὺς τεθνηκότας ὀλοφυρόμενοι, ἐπὶ σάκκου καθήμενοι κακῶς, τῶν προφητικῶν ῥημάτων ἐπαίειν οὐκ ἐθέλουσι, διαρρήδην βωόντων· "Διέρρηξας τὸν σάκκον μου, καὶ περιέζωσάς με εὐφροσύνην, καὶ ἔστρεψας τὸν κοπετόν μου εἰς χαρὰν ἐμοί." Καθάπερ γὰρ ὁ Ἐζεκίας τῶν πεντεκατὰ δεκά ἐνιαυτῶν τὴν ἐπαγγελίαν δεξάμενος εὐφροσύνης ἐνεπλήσθη πολλῆς, οὕτω δίκαιον ἡμᾶς τὴν ἐλπίδα δεξαμένους τῆς ἀναστάσεως, μὴ θρηνεῖν τοὺς τελευτῶντας, ἀλλ' ἐκείνην μετ' εὐθυμίας προσμένειν. Τὸ δὲ, "Ὅπως ἂν ψάλη σοὶ ἡ δόξα μου, καὶ οὐ μὴ κατανυγῶ," ὁ Σύμμαχος οὕτως ἡρμήνευσεν· "Ἴνα ἄδη σε δόξα, καὶ οὐ μὴ ἀποσιωπήσῃ· ἀντὶ τοῦ, Προσῆκει ταύτης ἕνεκα τῆς εὐεργεσίας διηνεκῶς ἄδειν σε καὶ ὑμνεῖν τοὺς τοσαύτης δόξης τετυχηκότας, ἐν μηδενὶ καιρῷ σιωπῶντας. Καὶ ἡ κατάνυξις δὲ σιγὴν ἐμποιεῖ. Οἱ ἑβδομήκοντα τοίνυν ἀντὶ σιγῆς τεθείκασι τὴν κατάνυξιν· δόξης δὲ ὁ μὲν Ἐζεκίας τετύχηκε, τοσοῦτων δι' αὐτὸν μυριάδων θεήλατον δεξαμένων πληγὴν, καὶ μέντοι καὶ τοῦ ἡλίου ἀναστρέψαντος· ἡμεῖς δὲ πολλῆς εὐκλείας ἔχομεν ἀφορμὴν, τοσαύτην περὶ ἡμᾶς τοῦ Θεοῦ τῶν ὄλων ἐπιδεξαμένου φιλοσοργίαν. Οὕτω γὰρ, φησὶν, ὁ Θεὸς ἠγάπησε τὸν κόσμον, ὅτι τὸν Υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ δέδωκεν, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν μὴ ἀπόληται, ἀλλ' ἔχη ζωὴν αἰώνιον." Κύριε ὁ Θεός μου, εἰς τὸν αἰῶνα ἐξομολογήσομαί σοι." Οὐ γὰρ μόνον κατὰ τὸν παρόντα βίον, ἀλλὰ 80.1077 καὶ μετὰ τὴν ἀνάστασιν, ὕμνους σοὶ προσοίσω, διηνεκῶς τὰς ὑπερφυεῖς σου καὶ ἀρρήτους διηγούμενος δωρεάς.

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ Λ΄ ΨΑΛΜΟΥ.

α'. "Εἰς τὸ τέλος, Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ, ἐκστάσεως." Τοῦτο δὲ οὔτε παρὰ τῷ Ἑβραίῳ, οὔτε παρὰ τοῖς λοιποῖς εὐρον ἐρμηνευταῖς, ἐν ἐνίοις δὲ τῶν ἀντιγράφων. Αἰνίττεσθαι δέ μοι τὰ κατὰ τὸν Οὐρίαν δοκεῖ. Λέγει γὰρ ἐν αὐτῷ τῷ ψαλμῷ· "Ἐγὼ δὲ εἶπον ἐν τῇ ἐκστάσει μου, Ἀπερρίμμαι ἀπὸ προσώπου τῶν ὀφθαλμῶν σου." τουτέστιν, Ὁλήθη ἡμαρτηκῶς τῆς σῆς γεγυμνώσθαι προνοίας. Εἰρησθαι δὲ ἔοικεν ὁ ψαλμὸς οὗτος ὑπὸ τοῦ μακαρίου Δαβίδ, καθ' ὃν καιρὸν ὑπὸ τοῦ Ἀβεσσαλώμ

ἐδιώκετο· καὶ τοῦτο σαφέστερον ἢ τῶν ῥητῶν ἐρμηνεία διδάσκει. β'. "Ἐπὶ σοί, Κύριε, ἤλπισα· μὴ καταισχυνηθῆιν εἰς τὸν αἰῶνα." Αἰσχύνη με, φησὶν, ἡ ἁμαρτία περιέβαλε πολλῇ· ἰκετεύω δὲ μὴ μέχρι πολλοῦ ταύτην ἐπιμείναι μοι, διὰ τὴν ἐπὶ σοί μοι γεγενημένην πεποιθήσιν. "Ἐν τῇ δικαιοσύνῃ σου ῥῦσαί με, καὶ ἐξελοῦ με." Μὴ εἰς τὴν ἐμὴν, φησὶν, ἀποβλέψης ἁμαρτίαν, ἀλλ' εἰς τὴν τῶν διωκόντων με παρανομίαν· ταύτη γὰρ τῇ δικαίᾳ ψήφῳ χρῆσάμενος, τῶν ἐπικειμένων ἀπαλλάξεις με συμφορῶν. γ'. "Κλῖνον πρὸς με τὸ οὖς σου· τάχυνον τοῦ ἐξελέσθαι με." Ἀκούσας μου τῆς ἰκετείας, ταχεῖαν δὸς τὴν βοήθειαν. "Γενοῦ μοι εἰς Θεὸν ὑπερασπιστὴν, καὶ εἰς οἶκον καταφυγῆς, τοῦ σῶσαί με. [δ'.] "Ὅτι κραταίωμά μου, καὶ καταφυγή μου εἶ σύ." Ταῦτα καὶ ἐν τῷ ἑπτακαιδεκάτῳ εἶπε ψαλμῶ, τὴν παντοδαπὴν τοῦ Θεοῦ κηδεμονίαν παραδηλῶν. Τὸ δὲ κραταίωμά μου, Ἀκύλας καὶ Σύμμαχος, πέτρα μου ἠρμήνευσαν. Ἔοικε δὲ ὁ προφητικὸς λόγος τῷ εὐαγγελικῷ συμφωνεῖν, ὃς τὸν φρόνιμον ὑποδείκνυσιν ἐπὶ τῆς πέτρας τὴν οἰκίαν οἰκοδομήσαντα, ἣν οὔτε πνευμάτων, οὔτε ὑετῶν καὶ ποταμῶν προσβολὴ διὰ τὸ στερρόν ἐλω βήσατο. "Καὶ ἔνεκεν τοῦ ὀνόματός σου ὀδηγήσεις με, καὶ διαθρέψεις με." Τὸ δὲ διαθρέψεις ὁ Σύμμαχος τημελήσεις με τέθεικεν. Λέγει δὲ, ὅτι Παντοδαπῆς με προνοίας ἀξιώσεις, διὰ τὸ ὄνομά σου ἐφ' ᾧ πέποιθα. Διὰ πάντων δὲ γε τῶν ἐρμηνευμένων ῥητῶν τὸ μέτριον αὐτοῦ τοῦ φρονήματος μεμαθὴ καμην. Οὐ γὰρ ἤτησε διὰ τὴν οἰκίαν ἀρετὴν τῆς 80.1080 θείας ἐπικουρίας τυχεῖν, ἀλλὰ διὰ τὸ τοῦ Θεοῦ ὄνομα, καὶ τὴν τοῦ Θεοῦ δικαιοσύνην, καὶ ὅτι ἐπ' αὐτῷ ἤλπισεν. ε'. "Ἐξάξεις με ἐκ παγίδος ταύτης, ἧς ἔκρυψάν μοι· ὅτι σὺ εἶ ὁ ὑπερασπιστής μου, Κύριε." Τὴν βουλήν τοῦ Ἀχιτόφελ διὰ τούτων ἐδήλωσεν, ἣν εἰς ἠγήσατο κατ' αὐτοῦ, ὡς καὶ ἤδη προειρήκαμεν. ς'. "Εἰς χεῖράς σου παραθήσομαι τὸ πνεῦμά μου, ἐλυτρώσω με, Κύριε, ὁ Θεὸς τῆς ἀληθείας." Πολλάκις πολλάκις περιπεσὼν συμφοραῖς, τούτων διὰ τῆς σῆς ἠλευθερώθην ῥοπῆς· οὗ δὴ χάριν τὴν ἐμαυτοῦ ψυχὴν τῇ σῇ παρατίθημι προμηθείᾳ. Χεῖρας γὰρ πάλιν ἐνταῦθα τὴν προμηθειάν ὀνομάζει. ζ'. "Ἐμίσησας πάντας τοὺς διαφυλάσσοντας ματαιότητος διακενής." Ἐκεῖνοι μὲν οὖν, φησὶν, οὐ σοὶ τεθαρῆρῆκασιν, ἀλλὰ τοῖς ματαίοις αὐτῶν κέ χρηνται λογισμοῖς· εἴωθας δὲ τοὺς τοιοῦτους παντελῶς ἀποστρέφου. "Ἐγὼ δὲ ἐπὶ τῷ Κυρίῳ ἤλπισα. [η'.] Ἀγαλλιάσομαι, καὶ εὐφρανθήσομαι ἐπὶ τῷ ἐλέει σου." Καὶ γὰρ ἐν συμφοραῖς ὧν τὴν σὴν ἐπικουρίαν καλῶ, καὶ ταύτης ἀπολαύων, τῇ σῇ φιλανθρωπίᾳ τῶν ἀγαθῶν ἀνατίθημι τὴν αἰτίαν. "Ὅτι ἐπέιδες τὴν ταπεινώσιν μου, ἔσωσας ἐκ τῶν ἀναγκῶν τὴν ψυχὴν μου. [θ'.] Καὶ οὐ συνέκλει σὰς με εἰς χεῖρας ἐχθρῶν· ἔστησας ἐν εὐρυχώρῳ τοὺς πόδας μου." Οὐ διήμαρτον δὲ τούτοις ἀεὶ χρῆσάμενος τοῖς λογισμοῖς· ἐνέδραις γὰρ πολεμίων πολλάκις, καὶ λόχοις περιπεσὼν, καὶ εἴσω τῶν περιταθέντων μοι δικτύων γενόμενος, διέφυγον τοὺς θηρεύοντας. Τοῦτο γὰρ εἶπεν· "Οὐ συνέκλει σὰς με εἰς χεῖρας ἐχθροῦ." Διδάσκει δὲ καὶ ἡ ἱστορία, ὅτι πολλάκις καταληφθεὶς ὑπὸ τοῦ Σαοῦλ, καὶ μέντοι καὶ ἐν τῷ σπηλαίῳ καθευχόμενος, τὰς ἐκεῖ νου χεῖρας διέφυγε· καὶ ἄλλοτε τοὺς Γετθαίους, παραπληξίαν σχηματίζαμενος. ι'. "Ἐλέησόν με, Κύριε, ὅτι θλίβομαι· ἐταράχθη ἐν θυμῷ ὁ ὀφθαλμὸς μου, ἡ ψυχὴ μου, καὶ ἡ γαστήρ μου." Τοῦτο ὁ Σύμμαχος οὕτως εἶρηκεν· Ἐθολώθη διὰ παροργισμὸν ὁ ὀφθαλμὸς μου. Παροργίσας γὰρ σε διὰ τῆς ἁμαρτίας, δακρύειν διηνεκῶς ἀναγκάζομαι· καὶ μὲν δὴ καὶ ἡ ψυχὴ μου ζάλης καὶ θορύβου ἐμπέπλησται. Γαστέρα δὲ ἐνταῦθα τὸ τῶν λογισμῶν ταμιεῖον ἐκάλεσεν· οἱ λογισμοὶ γὰρ, ἀλλ' οὐχ ἡ γαστήρ, ἐταράττετο. 80.1081 ια'. "Ὅτι ἐξέλιπεν ἐν ὀδύνῃ ἡ ζωὴ μου, καὶ τὰ ἔτη μου ἐν στεναγμοῖς." Πάντα μου, φησὶ, τὸν βίον εἰς ὀδύνας καὶ δάκρυα δεδαπάνηκα. "Ἡσθένησεν ἐν πτωχείᾳ ἡ ἰσχύς μου, καὶ τὰ ὀστά μου ἐταράχθησαν." Καὶ ἡ ἔνδεια δὲ, καὶ τῶν ἀναγκαίων ἡ σπάνις, κατέτηξέ μου τὸ σῶμα. Ταύτης δὲ τῆς ἐν δείας καὶ ἡ ἱστορία μέμνηται, καὶ φησὶν· "Οὐκ ἠσβίετο ὁ τοῦ Ναὰς υἱός, ὁ Ἀμμανίτης, καὶ Βερζελλεὶ ὁ Γαλααδίτης, ἠνεγκαν πυροὺς καὶ

κριθᾶς, καὶ ἄλευρον· καὶ κύαμον, καὶ φακὸν, καὶ ἕτερα ἅπαντα τῷ Δαβὶδ προσήνεγκαν καὶ τῷ λαῷ, ὅτι ἔλε γον τὸν λαὸν πεινᾶν καὶ ἐκλελυῖσθαι διψήσαντα ἐν τῇ ἐρήμῳ." ἰβ'. "Παρὰ πάντας τοὺς ἐχθροὺς μου ἐγενήθην ὄνειδος, καὶ τοῖς γείτοσί μου σφόδρα, καὶ φόβος τοῖς γνωστοῖς μου." Οἱ ἐχθροί μου, φησὶν, ἐν εὐθυμίᾳ, ἐγὼ δὲ καταγέλαστος εἶμι, καὶ τοῖς ὁμόροις ἐπίχαρτος, καὶ τοῖς γνωρίμοις ἐπίφοβος. Καὶ σαφέστερον τοῦτο διδάσκων ἐπήγαγεν· "Οἱ θεωροῦντές με ἕξω, ἔφυγον ἀπ' ἐμοῦ." Δεδίασι γὰρ συγγενέσθαι μοι, ἵνα μὴ τοῖς ἐμοῖς ἐχθροῖς περιπέσωσιν. ἰγ'. "Ἐπελήσθην ὡσεὶ νεκρὸς ἀπὸ καρδίας, ἐγενήθην ὡσεὶ σκευὸς ἀπολωλός." Ἀπέγνωσάν με, φησὶν, ἅπαντες, δίκην σκευὸς ἀπολωλότος, καὶ νεκροῦ τάφου οἰκοῦντος. [Ἐδειξε τὴν ὑπερβολὴν τῆς ἐπιλησιμονῆς ἀπὸ τῆς τοῦ σκευὸς ἀτιμίας· ὡς γὰρ, φησὶν, ἀπολλύμενον ἐκεῖνο ταχέως τῆς τῶν ἀπολωλεκότων ἐξορίζεται μνήμης διὰ τὸ εὐτελές, οὕτω καὶ γὰρ λελογίσμαι αὐτοῖς ὡς οὐδὲν ὄν οὐδὲ γέγονός ποτε λόγου τινὸς ἄξιος.] ἰδ'. "Ὅτι ἤκουσα ψόγον πολλῶν παροικούντων κυκλόθεν." Ταῦτα δὲ οὐ τοπάζων λέγω, ἀλλὰ ταῖς ἀκοαῖς τὰ ὄνειδα δεξάμενος. Σημαίνει δὲ διὰ τούτων καὶ τὰς τοῦ Σεμεὶ λοιδωρίας. "Ἐν τῷ ἐπισυναχθῆναι αὐτοὺς ἅμα ἐπ' ἐμὲ τοῦ λαβεῖν τὴν ψυχὴν μου ἐβουλεύσαντο. [ἰε', ἰς.] Ἐγὼ δὲ ἐπὶ σέ, Κύριε, ἤλπισα· εἶπον, Σὺ εἶ ὁ Θεός μου. Ἐν ταῖς χερσί σου οἱ κληροί μου." Ἐκεῖνοι μὲν οὖν ἀθροισθέντες τὸν ἐμὸν καττύουσι θάνατον, ἐγὼ δὲ σε Θεὸν οἶδα καὶ πρύτανιν. Τοῦτο γὰρ λέγει· "Ἐν ταῖς χερσί σου οἱ κληροί μου," ἢ ὡς οἱ λοιποὶ ποιῶντες, ἐν ταῖς χερσί σου οἱ καιροί μου, ἀντὶ τοῦ, Σὺ ἀποκληροῖς ὡς ἐθέλεις ἐκάστῳ καὶ ἀθυμίας καὶ θυμηδίας, καὶ μεταβάλλεις ταῦτα πάλιν πρὸς τὸ δοκοῦν. Καιροὺς γὰρ, ἢ κληροῦς, καλεῖ τὰς τῶν 80.1084 πραγμάτων μεταβολὰς, πλοῦτον καὶ πενίαν, δουλείαν καὶ δεσποτείαν, εἰρήνην καὶ πόλεμον, καὶ τᾶλλα τὰ τοιαῦτα ὁμοίως. "Ῥῦσαί με ἐκ χειρὸς ἐχθρῶν μου, καὶ ἐκ τῶν καταδιωκόντων με." Εἶτα δείκνυσι καὶ τὸν τῆς λυτρώσεως τρόπον. ἰς'. "Ἐπίφανον τὸ πρόσωπόν σου ἐπὶ τὸν δοῦλόν σου· σῶσόν με ἐν τῷ ἔλεει σου." Τῆς γὰρ σῆς μοι γενομένης ἐπιφανείας, τὰ σκυθρωπὰ παραυτίκα λυθῆσεται. ἰη'. "Κύριε, μὴ καταισχυνηθῆναι, ὅτι ἐπεκαλεσάμην σε, αἰσχυνηθῆσαν ἀσεβεῖς, καὶ καταχθῆσαν εἰς ἄδου." Καὶ ἐντεῦθεν μανθάνομεν, ὡς πολλὴν διαφορὰν ἀμαρτία πρὸς ἀσέβειαν ἔχει. Διὸ καὶ ὁ μέγας παρακαλεῖ Δαβὶδ, αὐτὸν μὲν τῆς διὰ τὴν ἀμαρτίαν γεγενημένης αἰσχύνης ἀπαλλαγῆναι, τοὺς δὲ δυσσεβεῖς συζῶντας μετ' αἰσχύνης τῷ θανάτῳ παραπεμφθῆναι. ἰθ'. "Ἄλαλα γενηθήτω τὰ χεῖλη τὰ δόλια, τὰ λαλοῦντα κατὰ τοῦ δικαίου ἀνομίαν, ἐν ὑπερηφανίᾳ καὶ ἐξουδενώσει." Τοῦ Ἀχιτόφελ ἐνταῦθα προλέγει τὸν θάνατον, ὃς φίλος ὢν τοῦ Δαβὶδ καὶ σύμβουλος, τὸν παλαιὸν ἐγύμνωσε δόλον, καὶ κατὰ τοῦ μηδὲν ἡδικοκότος τὴν γλῶτταν ἐκίνησεν. Ὑπερηφανίαν δὲ καὶ ἐξουδένωσιν τὴν συμβουλὴν ἐκείνην εἰκότως ἐκάλεσεν· ἐπειδὴ παῖδα κατὰ τοῦ πατρὸς διήγειρεν εἰς σφαγὴν. κ'. "Ὡς πολὺ τὸ πλῆθος τῆς χρηστότητός σου, Κύριε, ἥς ἔκρυψας τοῖς φοβουμένοις σε!" Πάλιν τὸ, ὡς, ἐνταῦθα οὐ παραβολικῶς, ἀλλ' ἐπιτατικῶς τέθεικε. Διόπερ Ἀκύλας καὶ Σύμμαχος οὕτως ἡρμήνευσαν· Τί πολὺ τὸ ἀγαθόν σου, ὃ ἔκρυψας ἀπόθετον τοῖς φοβουμένοις σε! Ταύτην δὲ τὸ ῥητὸν τὴν διάνοιαν ἔχει· Τῶν φοβουμένων σε, φησὶ, Δέσποτα, τοὺς μὲν μισθοὺς καὶ τὰ ἔπαθλα κρύπτεις· καὶ ταῦτα πολλὰ ὄντα, καὶ μεγάλα, καὶ θαυμαστά· ἰδρῶσι δὲ καὶ τάλαιπωρίαις προσπαλαίειν ἕως. Ἄλλ' ὅμως ἔστιν ὅτε καὶ γυμνοῖς τὰ βραβεῖα, παραθὰρ ῥύνων τοὺς ἀθλητάς. Τοῦτο γὰρ ἐπήγαγεν· "Ἐξ εἰργάσω τοῖς ἐλπίζουσιν ἐπὶ σέ, ἐναντίον τῶν υἱῶν τῶν ἀνθρώπων." Εἶτα τὴν γινομένην αὐτῶν κατὰ μέρος διέξεισι πρόνοιαν. κα'. "Κατακρύψεις αὐτοὺς ἐν ἀποκρύφῳ τοῦ προσώπου σου, ἀπὸ ταραχῆς ἀνθρώπων. Σκεπάσεις αὐτοὺς ἐν σκηνῇ ἀπὸ ἀντιλογίας γλωσσῶν." Ἀρκεῖ σου, φησὶν, ἡ ἐπιφάνεια· τοῦτο γὰρ καλεῖ πρόσωπον· πάσης αὐτοὺς ταραχῆς καὶ ζάλης ἀνθρωπίνης 80.1085 ἐλευθερώσαι, καὶ ἀποληφθέντας ἐν μέσῳ καθάπερ τινὶ καλύψαι σκηνῇ, καὶ ἀφανεῖς ἀποφῆναι. Ταύτης δὲ καὶ αὐτὸς τῆς προνοίας

ἀπήλαυσεν ὑπὸ τοῦ Σαοὺλ διωκόμενος. Ἐν μέσοις γὰρ ὑποληφθεὶς τοῖς δεινοῖς, τῆς σωτηρίας τετύχηκεν. Οὕτως ὁ μέγας Ἐλισσαῖος κυκλώσαντας τοὺς Σύρους διέφυγεν, ἀχλὺν αὐτῶν τοῖς ὀφθαλμοῖς ἐπιπάσας. Καὶ ἕτερα δὲ πολλὰ τοιαῦτα ἔστιν εὑρεῖν παρὰ τῆς θείας Γραφῆς. κβ΄. "Εὐλογητὸς Κύριος, ὅτι ἐθαυμάστωσε τὸ ἔλεος αὐτοῦ ἐν πόλει περιοχῆς." Ὁ δὲ Σύμμαχος οὕτως εἶρηκε τοῦτο· Εὐλογητὸς Κύριος ὁ παραδοξάσας τὸ ἔλεος αὐτοῦ ἐμοί, ὡς ἐν πόλει περιπεφραγμέ νη. Οὕτω γάρ με, φησὶ, περιέβαλέ τε καὶ περιέφραξε τῆς οἰκείας φιλανθρωπίας, ὡς πόλιν ὄχυρῳ περιβόλῳ περιφράττουσιν οἱ οἰκήτορες. κγ΄. "Εγὼ δὲ εἶπον ἐν τῆς ἐκστάσει μου, Ἀπέρριμμα ἀπὸ προσώπου τῶν ὀφθαλμῶν σου· διὰ τοῦτο εἰσήκουσας τῆς φωνῆς τῆς δεήσεώς μου, ἐν τῷ κεκραγέειν με πρὸς σέ." Ὡμην δὲ, φησὶ, τῆς ἁμαρτίας περιπεσῶν, πόρρω τῆς σῆς γεγενῆσθαι κηδε μονίας· ἀλλὰ τοὺς ταπεινοὺς μου θεασάμενος λόγους, οὐ παρείδες δεόμενον. Ἐκστασιν δὲ εἶκό τως τὴν ἁμαρτίαν ἐκάλεσε. Τὴν γὰρ τῆς δικαιοσύνης ὁδεύων ὁδὸν ἐξέστη μὲν ἐκείνης, καὶ ἐξετράπη· προσέπταισε δὲ, καὶ περιέπεσε τοῖς ὠμοβόροις λησταῖς. Καὶ τοῦτο αὐτὸ δείκνυσι τὴν τοῦ Δαβὶδ ἀρετὴν. Οὐ γὰρ ἔθαῶς ἦν τῆς ἁμαρτίας, ἀλλ' ἔξω μὲ κρὸν τῆς οἰκείας γενόμενος προαιρέσεως, τὸν ὄλισθον ἐκείνον ὑπέμεινε. Ἐντεῦθεν ἐπὶ παραίνεσιν μεταφέρει τὸν λόγον, ἐκ τῶν κατ' αὐτὸν τὴν θείαν ὑποδεικνύς φιλανθρωπίαν καὶ πρόνοιαν. κδ΄. "Ἀγαπήσατε τὸν Κύριον, πάντες οἱ ὅσοι αὐτοῦ, ὅτι ἀληθείας ἐκζητεῖ Κύριος, καὶ ἀνταποδίδωσι τοῖς περισσῶς ποιούσιν ὑπερηφανίαν." Προσῆκει, φησὶν, ὑμᾶς ἅπαντας, τοὺς τὴν θείαν ὁδὸν ὁδεύειν προαιρουμένους, ἐκθύμως ἀγαπᾶν τῶν ὅλων τὸν πρῦτανιν, οἷόν τι κανόνι τῆς ἀληθείας χρώμενον, καὶ τοὺς ἅμετρον ἀλαζονείαν κεκτημένους κολάζοντα. Οὐχ ἀπλῶς γὰρ εἶπε, τοῖς ποιούσιν ὑπερηφανίαν, ἀλλὰ, τοῖς περισσῶς ποιούσιν. Ἰκανὸν γὰρ καὶ τοῦτο τὴν θείαν ἀγαθότητα δεῖξαι. Φέρει μὲν γὰρ τοὺς οὕτω πως μείζονι φρονήματι κεχρημένους· τοὺς δὲ τυφουμένους, καὶ ἀπλήστως ἐξογκουμένους, ταῖς καταλλήλοις παραδίδωσι τιμωρίαις. κε΄. "Ἀνδρίζεσθε, καὶ κραταιούσθω ἡ καρδία ὑμῶν, πάντες οἱ ἐλπίζοντες ἐπὶ Κύριον." Ταῦτα τοίνυν εἰδότες οἱ τῆς ἐλπίδος τῆς θείας τὸν παρόντα διαπλέοντες βίον, κρατύνετε τῆς ἀνδρίας τὰς ὑμετέρας 80.1088 ψυχὰς, καὶ τοῖς τοῦ κυβερνήτου πείθεσθε νεύμασι, φερομένοις ὡς ἂν ἐκεῖνος ἰθύνη. Αὕτη δὲ καὶ ἡμῖν ἀρμόδιος ἡ παραίνεσις, τὴν δι' ἐλπίδος παραψυχὴν κεκτημένοις.

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ ΛΑ΄ ΨΑΛΜΟΥ.

α΄. "Τῷ Δαβὶδ συνέσεως." Τῆς αὐτῆς ἔχεται καὶ οὗτος ὁ ψαλμὸς διανοίας· καὶ οὗτος γὰρ μετὰ τὴν ἁμαρτίαν ἐν ἐκείναις ἐρρήθη ταῖς συμφοραῖς. Τοῖς δὲ προφητικοῖς ὀφθαλμοῖς προορῶν τῆς καινῆς διαθήκης τὴν χάριν, καὶ τὴν διὰ τοῦ παναγίου βαπτίσματος χορηγουμένην τοῖς πιστεύουσιν ἄφεισιν, μακαρίζει τούτους, ἅτε δὴ δίχα πόνων τὴν τῶν ἁμαρτῶν δεχομένους ἀπαλλαγὴν· καὶ φησὶν ἀρξάμενος τοῦ ψαλμοῦ· "Μακάριοι ὧν ἀφέθησαν αἱ ἀνομίαι, καὶ ὧν ἐπεκαλύφθησαν αἱ ἁμαρτίαι. [β΄] Μακάριος ἄνθρωπος, ὃς οὐ μὴ λογίσῃται Κύριος ἁμαρτίαν, οὐδὲ ἔστιν ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ δόλος." Ὀδυρμοῖς ἐγὼ καὶ δάκρυσι θαμινοῖς διὰ τὴν ἁμαρτίαν προστετηκώς, καὶ παντοδαπαῖς συμφοραῖς ταύτης χάριν περιπεσῶν, ζηλωτοὺς ἐκείνους καὶ μακαρίους ἀποκαλῶ, τοὺς ἀταλαιπώρως τῆς τοῦ Δεσπότου φιλανθρωπίας τῶν ἁμαρτημάτων δεξαμένους τὴν ἄφεισιν. Τοσαύτη γὰρ περὶ αὐτοὺς χρῆται φιλοτιμία, ὡς μὴ μόνον ἀφεῖναι, ἀλλὰ καὶ καλύψαι τὰς ἁμαρτίας, καὶ μηδὲ ἵχνη τούτων καταλιπεῖν. γ΄. "Ὅτι ἐσίγησα, ἐπαλαιώθη τὰ ὀστά μου, ἀπὸ τοῦ κράζειν με ὄλην τὴν ἡμέραν." Ἡνίκα τὴν ἁμαρτίαν ἐκείνην εἰργάσατο, οὐ παραχρῆμα τοῖς τῆς μετανοίας φαρμάκοις ἐχρήσατο, ἀλλὰ μετὰ τὸν ἔλεγχον τοῦ Νάθαν. Τοῦτο τοίνυν ἐνταῦθα βοᾷ· Ἐπειδὴ παραυτίκα δεξάμενος τὴν πληγὴν, οὐχ ὑπέδειξα τὸ ἔλκος τῷ ἰατρῷ, ἀλλ' ἐσίγησα τοῦτο κρῦψαι πειρώμενος, κατεγήρασα βοῶν, καὶ τῆς

ἀμαρτίας κατηγορῶν. δ'. "Ὅτι ἡμέρας καὶ νυκτὸς ἐβαρύνθη ἐπ' ἐμὲ ἡ χεὶρ σου." Ὀλοφύρομαι δὲ καὶ ποτνιῶμαι, ταῖς παντοδαπαῖς παιδείαις καὶ τιμωρίαῖς βαλλόμενος. Τὸ γὰρ, "Ἐβαρύνθη ἐπ' ἐμὲ ἡ χεὶρ σου," ἐκ μεταφορᾶς τέθεικε τῶν τῆ χειρὶ παιόντων, καὶ ἐπι μενόντων μέχρι πολλοῦ. "Ἐστράφην εἰς ταλαιπωρίαν ἐν τῷ ἐμπαγήναί μοι ἄκανθαν." Οὐκ ἄδικος δέ σου, φησὶν, ἡ παιδεία, ἀλλὰ καὶ μάλα δι καία. Αἰτία γάρ μοι τῶν κακῶν ἡ ἀμαρτία, ἦν ἀντὶ σταφυλῆς μὲν ἐβλάστησα· κεντοῦμαι δὲ διηνεκῶς ὑπ' αὐτῆς. Ἄκανθαν γὰρ τὴν ἀμαρτίαν ἐκάλεσε, 80.1089 καὶ ὡς ἄχρηστον βλάστημα, καὶ ὡς κεντεῖν πεφυκός. ε'. "Τὴν ἀμαρτίαν ἐγνώρισα, καὶ τὴν ἀνομίαν μου οὐκ ἐκάλυψα. Εἶπον, Ἐξαγορεύσω κατ' ἐμοῦ τὴν ἀνομίαν μου τῷ Κυρίῳ· καὶ σὺ ἀφείλες τὴν ἀσέβειαν τῆς ἀμαρτίας μου." Εὐθύς μὲν ἀμαρτήσας ἐσίγησα· ἀλλὰ μετὰ ταῦτα τὴν κατ' ἐμοῦ κατηγορίαν νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν πεποίημαι· ἐκ δὲ τῆς κατηγορίας μεγάλους ἔδρεψάμην καρπούς· ἔδωκας γάρ μοι τῶν ἀμαρτημάτων τὴν ἄφεσιν. Ἐπι σημῆνασθαι δὲ προσήκει, ὅτι οὐκ ἔφη, Ἀφῆκάς μοι τὴν ἀμαρτίαν, ἀλλὰ, τὴν ἀσέβειαν τῆς ἀμαρτίας· τουτέστιν, Οὐ πρὸς ἀξίαν με τῆς παρανομίας ἐκόλασας, ἀλλὰ τὴν μὲν ὑπερβολὴν τῆς ἀμαρτίας συν εχώρησας, συμμέτρῳ δὲ παιδείᾳ τὴν θεραπείαν ἐπέθηκας. Τοῦτο καὶ ἡ ἱστορία διδάσκει. Εἰρηκότε γὰρ τῷ Δαβίδ, "Ἠμάρτηκα τῷ Κυρίῳ," ἀπεκρίνατο ὁ Νάθαν, "Καὶ Κύριος ἀφείλε τὸ ἀμάρτημά σου, οὐ μὴ ἀποθάνης." Ἠπέλιψε μέντοι παντοδαπῶν ἐμπλήσειν τὴν οἰκίαν συμφορῶν. Οὕτω κἀνταῦθα, "Καὶ σὺ ἀφείλες τὴν ἀσέβειαν τῆς ἀμαρτίας μου." Ἔδει με, φησὶν, ἐκεῖνα τετολμηκότα εὐθύς κατὰ τὸν νόμον θανάτῳ παραδοθῆναι· ἀλλὰ φιλανθρωπία χρησάμενος θανάτῳ μὲν οὐ παρέδωκας, μετρίαις δὲ παιδείαις ἰάτρεισας. ε'. "ὑπὲρ ταύτης προσεύξεται πᾶς ὅσιος ἐν καιρῷ εὐθέτῳ." Καιρὸν εὐθετον λέγει τῆς καινῆς διαθήκης τὴν πολιτείαν, ἐν ἣ κατὰ πᾶσαν γῆν καὶ θάλασσαν ταῖς τοῦ Δαβὶδ ὑμνωδίαις οἱ πεπιστευκὸι τες γεραίρουσι τὸν Θεόν· τοῦτο τοίνυν ἐνταῦθα προ αγορεύει καὶ φησι τῷ Δεσπότη, ὅτι Οὐ μόνος ὑπὲρ ταύτης ἀντιβόλω σε τῆς ἀμαρτίας, ἀλλὰ καὶ πάντες οἱ κατὰ τὴν οἰκουμένην τὴν θεογνωσίαν δεξόμενοι, ταύτην ὑπὲρ ἐμοῦ προσοίσουσι τὴν εὐχήν. Καὶ γὰρ πως εἰκόκαμεν τὰ τοῦ Δαβὶδ φθειγόμενοι ῥήματα, τὴν ἐκείνου γλώτταν ἀναλαμβάνειν ἐπὶ τῷ τὸν Θεὸν ἀνυμνεῖν. "Πλὴν ἐν κατακλυσμῷ ὑδάτων πολλῶν πρὸς αὐτὸν οὐκ ἐγγιούσι." Τοῦτο δὲ ὁ Σύμ μαχος οὕτως ἠρμήνευσεν· Περὶ τούτου προσεύξεται πᾶς ὅσιος, καιρὸν εὐρών, ὥστε ἐπικλύζοντα ὕδατα πολλὰ πρὸς αὐτὸν μὴ ἐγγίσει. Ὁ σπουδαίαν σοι προσφέρων τὴν ἰκετείαν παντοδαπῆς ἀπολαύσεται προμηθείας. Ὡστε κἂν διαφόροις συμφοραῖς περιπέσει, δίκην αὐτὸν ὑδάτων περικλυζούσας, περιγενέσθαι τούτων καὶ κρείττονα δειχθῆναι τῶν λυπηρῶν. ζ. "Σύ μου εἶ καταφυγὴ ἀπὸ θλίψεως τῆς περι 80.1092 εχούσης με· τὸ ἀγαλλιάμά μου, λύτρωσαί με ἀπὸ τῶν κυκλωσάντων με." Ἐκεῖνα περὶ τῆς ἀμαρτίας εἰρηκῶς, ἰκετεύει τῶν διὰ ταύτην ἐπενεχθέντων ἀπαλλαγῆναι κακῶν· καὶ μέντοι καὶ τυγχάνει τῆς ἀποκρίσεως. Λέγει γὰρ πρὸς αὐτὸν ὁ Κύριος ἡ'. "Συνετιῶ σε, καὶ συμβιβῶ σε ἐν ὁδῷ ταύτῃ ἣ πορεύση, ἐπιστηριῶ ἐπὶ σὲ τοὺς ὀφθαλμούς μου." Ἐκτραπέντα, φησὶ, καὶ ἐπιγνόντα τὴν πλάνην, ἐπ' ἀνάξω πάλιν εἰς τὴν εὐθειᾶν ὁδὸν, καὶ γνῶσίν σοι ταύτης καὶ εἴδησιν ἐνθήσω· μεταδώσω δὲ σοι καὶ τῆς προτέρας εὐνοίας. Τοῦτο γὰρ εἶπεν, "Ἐπιστηριῶ ἐπὶ σὲ τοὺς ὀφθαλμούς μου" ἐκ μεταφορᾶς τῶν φιλικῶς περὶ τινὰ διακειμένων, καὶ ἀποβλέπειν εἰς αὐτὸν ἐθελόντων διηνεκῶς. Ὡσπερ γὰρ ὁ ὀργιζόμενος τὸ πρόσωπον δοκεῖ ἀποστρέφειν, οὕτω τὴν οἰκίαν εὐμένειαν διὰ τοῦ προσέχειν δηλοῖ. Διὸ καὶ ἐτέρωθι ὁ Προφήτης ἔφη, "Ἐπίβλεψον ἐπ' ἐμὲ καὶ ἐλέησόν με." Καὶ πάλιν, "Μὴ ἀποστρέψης τὸ πρόσωπόν σου ἀπ' ἐμοῦ." Καὶ αὐτὸς ὁ Θεὸς διὰ Ἱερεμίου τοῦ προφήτου, "Ἐπιστράφητε πρὸς με, καὶ ἐπιστραφήσομαι πρὸς ὑμᾶς." Ἐντεῦθεν ὁ προφητικὸς παραινεῖ λόγος, τοῖς μὲν παρανομία σου ζῶσι, μὴ μιμεῖσθαι τὴν τῶν κτηνῶν ἀλογίαν, τοῖς δὲ δικαίοις, τὴν θείαν εὐφροσύνην ἔχειν αἰεὶ. Λέγει δὲ οὕτως· θ'. "Μὴ γίνεσθε ὡς ἵππος καὶ ἡμίονος,

οἷς οὐκ ἔστι σύνεσις. Ἐν κημῶ καὶ χαλινῶ τὰς σιαγόνας αὐτῶν ἄγξαις, τῶν μὴ ἐγγιζόντων πρὸς σέ." Ἐγὼ μὲν ὑμῖν, φησὶ, παραινῶ τὴν τούτων μὴ ζηλοῦν ἀλογίαν· εἰ δὲ μὴ πείθεσθε, δέξεσθε χαλινὸν καὶ κημὸν τούτοις παραπλησίως. Διὰ δὲ τούτων τὰς παιδείας δηλοῖ· οὐ χάριν ἐπήγαγεν· ἰ. "Πολλαὶ αἱ μάστιγες τοῦ ἁμαρτωλοῦ." Οὕτω ταύτην τούτοις εἰσενεγκῶν τὴν εἰσήγησιν, ἐπὶ τὸν ἕτερον μεταβαίνει χορόν. "Τὸν δὲ ἐλπίζοντα ἐπὶ Κύριον ἔλεος κυκλώσει." Ἄπαντες γὰρ ἄνθρωποι, εἰ καὶ τοῖς τῆς ἀρετῆς καλλωπίζονται κατορθῶμασι, τῆς θείας προσδέονται χάριτος· διὸ δὴ καὶ 80.1093 ὁ θεῖος Ἀπόστολος βοᾷ· "Χάριτί ἐστε σεσωσμένοι διὰ τῆς πίστεως· καὶ τοῦτο οὐκ ἐξ ὑμῶν· Θεοῦ τὸ δῶρον." ἰα'. "Εὐφράνθητε ἐπὶ Κύριον, καὶ ἀγαλλιᾶσθε, δίκαιοι, καὶ καυχᾶσθε, πάντες οἱ εὐθεῖς τῇ καρδίᾳ." Μηδεὶς τοίνυν ἐπὶ τοῖς οἰκειοῖς κατορθώμασιν ἀγαλλέσθω, ἀλλ' ἐπὶ τῷ Θεῷ μέγα φρονεῖτω, καὶ τὴν ἐντεῦθεν θυμηδίαν καρπούσθω. Καὶ τοῦτο τοῖς ἀποστολικοῖς ἔοικε ῥητοῖς, "Ὁ καυχώμενος ἐν Κυρίῳ καυχάσθω." Καὶ "Ὁ δοκῶν ἐστάναι, βλεπέτω μὴ πέση." Διὰ τοῦτο καὶ πνεύματι πραότητος παιδεύειν παρεγγυᾷ· "Σκοπῶν, φησὶ, σεαυτὸν, μὴ καὶ σὺ πειρασθῆς."

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ ΛΒ΄ ΨΑΛΜΟΥ.

Ἀνεπίγραφος παρ' Ἑβραίοις. Τοῦτο οἱ ἑβδομήκοντα τεθείκασι, τὸν ψαλμὸν ἐρμηνεύσαντες· Μὴ ζητήσης, φησὶν, ἐρμηνείαν ἐπιγραφῆς· ἐπιγραφήν γὰρ οὐχ εὔρομεν. Εἴρηται δὲ ὁ ψαλμὸς οὗτος ὑπὸ τοῦ μακαρίου Δαβίδ, εἰς τὴν κατὰ τὸν θαυμάσιον Ἐζεκιάν υπόθεσιν· ἐσχημάτισται δὲ ὡς ἐξ αὐτοῦ τοῦ Ἐζεκιίου, εἰς ὑμνωδίαν τὸν λαὸν παροτρύνοντος, μετὰ τὴν παράδοξον νίκην καὶ τῶν Ἀσσυρίων τὸν ὄλεθρον. α'. "Ἀγαλλιᾶσθε, δίκαιοι ἐν Κυρίῳ." Πολλαχοῦ τὸ ἀγαλλιᾶσθε, ὁ μὲν Ἀκύλας, αἰνεῖτε· καὶ ὁ Σύμμαχος ὁμοίως ἠρμήνευσεν, "Τοῖς εὐθέσι πρέπει αἴνεσις." Τοῖς τὸν Θεὸν ἐπεγνωκόσι, καὶ πλάνης ἀπηλλαγμένοις, ἀρμόττει τὸν Θεὸν διηνεκῶς ἄνυμνεῖν. Εἶτα διδάσκει καὶ πῶς αὐτοὺς προσήκει τὴν ὑμνωδίαν ποιεῖσθαι. β', γ'. "Ἐξομολογεῖσθε τῷ Κυρίῳ ἐν κιθάρα, ἐν ψαλτηρίῳ δεκαχόρδῳ ψάλατε αὐτῷ." Ἄσατε αὐτῷ ἄσμα καινὸν, καλῶς ψάλατε αὐτῷ ἐν ἀλαλαγμῷ." Ταῦτα δὲ πάντα κατὰ τὴν νομικὴν ἐπετελεῖτο λατρεία· καὶ γὰρ κιθάραις, καὶ κυμβάλοις, καὶ τυμπάνοις, καὶ ἑτέροις μουσικοῖς ὄργανοις ἐκέχρητο. Ἀλαλαγμὸς δὲ ἐστὶν ἐπινίκιος βοή, κατὰ τῶν φευγόντων ὑπὸ τῶν νικῶντων γινομένη. Ἀρμόττει δὲ καὶ ἡμῖν τὰ εἰρημένα πνευματικῶς νοούμενα· καὶ δυνατόν ἡμᾶς εὔηχον καὶ παναρμόνιον ὄργανον ἡμᾶς αὐτοὺς ἀποφῆναι, καὶ διὰ τῶν αἰσθητηρίων ἀπάντων τῶν αἰσθητῶν τε καὶ νοητῶν τὸν Θεὸν ἄνυμνεῖν. δ'. "Ὅτι εὐθὺς ὁ λόγος τοῦ Κυρίου, καὶ πάντα τὰ ἔργα αὐτοῦ ἐν πίστει." Δικαίως, φησὶν, ἅπαντα 80.1096 πρυτανεύει ὁ τῶν ὄλων Κύριος· καὶ προὔθηκεν ἡμῖν τῶν ἔργων αὐτοῦ τὴν θεωρίαν, πιστεύειν παρακαλῶν, ἀλλ' οὐ πολυπραγμονεῖν, πῶς γεγένηται. ε'. "Ἀγαπᾷ ἐλεημοσύνην καὶ κρίσιν ὁ Κύριος." Τὰ μὲν γὰρ ὑπ' αὐτοῦ γινόμενα, ἀπεριέργως ἅπαντας ἄνευ τινὸς διχονοίας, παρακελεύεται δέχεσθαι· βίου μέντοι ἐπιμελεῖσθαι, καὶ τοῦτον ἑλέω καὶ κρίσει κατακοσμεῖν. "Τοῦ ἐλέους Κυρίου πλήρης ἡ γῆ." Μιμεῖσθαι, φησὶ, προσήκει τὸν Ποιητὴν· ὡσπερ γὰρ αὐτὸς ἐλέω κεκρημένος οἰκονομεῖ. καὶ τοὺς ἡδικημένους οἰκτεῖρει· οὕτω δεῖ καὶ ἡμᾶς τοῖς μὲν ἀδίκοις ἀπονέμειν τὴν κρίσιν, τοῖς δὲ ἡδὶ κημένοις τὸν ἔλεον. Καὶ γὰρ ὁ φιλόανθρωπος ἡμῶν Δεσπότης τῇ μὲν κρίσει κατὰ τῶν Ἀσσυρίων ἐχρήσατο· ἡμᾶς δὲ φειδοῦς καὶ φιλανθρωπίας ἠξίωσεν. Οὕτω τὰ περὶ τῆς θείας προνοίας διεξελθὼν, ἐπὶ τὴν δημιουργίαν μεταφέρει τὸν λόγον, καὶ διδάσκει ὡς δημιουργήσας τὰ σύμπαντα, πρυτανεύει τὰ σύμπαντα, καὶ προμηθεῖται ὡς ποιημάτων οἰκείων, οὐκ ἄλλοτρίων. ζ', "Τῷ λόγῳ Κυρίου οἱ οὐρανοὶ ἐστερεώθησαν, καὶ τῷ πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ πᾶσα ἡ δύναμις αὐτῶν." Οὐ πόνου, φησὶν, ἐδεήθη, καὶ χρόνου δημιουργῶν, ἀλλ' ἤρκεσεν αὐτῷ λόγος εἰς ποιήσιν· εἶπε γὰρ, Γενηθήτω στερέωμα, καὶ ἐγένετο οὕτως· Γενηθήτωσαν φωστῆρες ἐν τῷ στερεώματι

τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἐγένετο οὕτως." Τὸ μὲν οὖν ἐξ ἐπιπολῆς νόημα ἢ τοῦ γράμματος ἐπιφάνεια τοῦτο δηλοῖ· τοῦτο γὰρ τοῖς πάλαι ἡρμοττεν Ἰουδαίοις. Ἡ δὲ ἀληθὴς θεολογία τὸν Θεὸν ἡμῖν ὑποδείκνυσι Λόγον, σὺν τῷ παναγίῳ Πνεύματι, καὶ τοὺς οὐρανοὺς καὶ τὰς οὐρανίους πεποηκότα δυνάμεις. Καὶ τὴν εὐαγγελικὴν διδασκαλίαν προλαμβάνει ἢ προφητεία. Καὶ ὡσπερ ὁ θεσπέσιος Ἰωάννης, ὁ τῆς βροντῆς υἱός, πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ἐδίδαξεν, ὅτι "Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος, καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεόν, καὶ Θεὸς ἦν ὁ Λόγος· πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐτοῦ γέγονεν οὐδὲ ἓν, ὃ γέγονεν." οὕτως ὁ μακάριος Δαβὶδ προκηρύττει λέγων, "Τῷ Λόγῳ Κυρίου οἱ οὐρανοὶ ἐστερεώθησαν, καὶ τῷ Πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ πᾶσαι αἱ δυνάμεις αὐτῶν." Οὐκ ἀπονέμει δὲ τῷ μὲν Θεῷ Λόγῳ τὴν τῶν οὐρανῶν δημιουργίαν, τῷ δὲ παναγίῳ Πνεύματι τὴν τῶν δυάμεων ποιήσιν· ἀλλὰ καὶ ταῦτα κάκεινα τὸν Θεὸν Λόγον καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα πεποιηκέναι φησί. Δυνάμεις δὲ οὐρανῶν οἱ μὲν τοὺς κατ' οὐρανὸν 80.1097 φωστῆρας, οἱ δὲ τὰς ἀοράτους ἔφασαν εἶναι δυνάμεις. Ἐμοὶ δὲ τὸ δεύτερον ἀληθέστερον εἶναι δοκεῖ. Δημιουργὸν γὰρ ὑποδεικνύς τὸν Θεόν, οὐκ ἂν μόνης τῆς ὀρωμένης ἐμνημόνευσε κτίσεως. ζ. "Συνάγων ὡσεὶ ἄσκον ὕδατα θαλάσσης· τιθεὶς ἐν θησαυροῖς ἀβύσσους." Πᾶσαν μὲν γὰρ τῶν ὑδάτων τὴν φύσιν, ὡσπερ ἐν ταμειοῖς τισὶ τοῖς ἀφωρισμένοις χωρίοις καθειργμένην ἔχει· ἔλκει δὲ ταύτην εἰς τὸν ἀέρα μετέωρον, ὅτ' ἂν θέλη, καὶ ὡς ἐν ἄσκῳ τινι ταῖς νεφέλαις συνάγει. Διὸ λέγει· "Ἀνάγων νεφέλας ἐξ ἐσχάτου τῆς γῆς." Καὶ ἀλλαχοῦ δὲ πάλιν ἡ θεία Γραφή· "Ὁ προσκαλούμενος τὸ ὕδωρ τῆς θαλάσσης, καὶ ἐκχέων αὐτὸ ἐπὶ πρόσωπον πάσης τῆς γῆς." ἡ', θ'. "Φοβηθήτω τὸν Κύριον πᾶσα ἡ γῆ· ἀπ' αὐτοῦ δὲ σαλευθήτωσαν πάντες οἱ κατοικοῦντες τὴν οἰκουμένην. Ὅτι αὐτὸς εἶπεν, καὶ ἐγενήθησαν· αὐτὸς ἐνετείλατο, καὶ ἐκτίσθησαν." Τῶν οὐρανῶν μνημονεύσας, καὶ τῶν ἀοράτων δυνάμεων, ἔπειτα τῆς τῶν ὑδάτων οὐσίας, ἄγει καὶ τὴν γῆν εἰς μέσον, καὶ τοὺς ταύτην κατοικοῦντας, ποιήματα αὐτοῦ εἶναι διδάσκων, καὶ παρεγγυῶν δεδιέναι καὶ τρέμειν τὸν Ποιητὴν, καὶ τοῖς αὐτοῦ νεύμασι πείθεσθαι. Τὸ γὰρ σαλευθήτωσαν, ὁ μὲν Σύμμαχος εὐλα βείσθωσαν, ὁ δὲ Ἀκύλας ὑποσταλήσονται εἶρηκε, τῷ ἐπιόντι χρόνῳ τὴν τῆς οἰκουμένης παραπέμψας εὐλάβειαν. Οὐδὲ γὰρ ἡνίκα τούσδε τοὺς λόγους ἐποίησατο, ταύτην ἔσχον οἱ ἄνθρωποι, ἀλλὰ μετὰ τὴν ἐνανθρώπησιν, καὶ τὸ πάθος, καὶ τὴν ἀνάστασιν τοῦ Δεσπότης Χριστοῦ. ι', ια'. "Κύριος διασκεδάσει βουλὰς ἐθνῶν, ἄθε τεῖ δὲ λογισμοὺς λαῶν· καὶ ἄθετεῖ βουλὰς ἀρχόντων. Ἡ δὲ βουλή τοῦ Κυρίου εἰς τὸν αἰῶνα μένει, λογισμοὶ τῆς καρδίας αὐτοῦ εἰς γενεὰν καὶ γενεάν." Διπλῆν ἔχει τὴν ἐρμηνείαν τὰ εἰρημένα· οὐ γὰρ μόνον τῶν Ἀσσυρίων, καὶ τοῦ Σενναχηρείμ, καὶ τοῦ Ῥαψάκου διεσκεδάσε τὰς βουλὰς· καὶ τῆς οἱ κείας βουλῆς τὴν δύναμιν καὶ τὴν ἀλήθειαν ἔδειξεν· ἀλλὰ καὶ τῶν κατὰ τὴν οἰκουμένην ἐθνῶν τὰς κατὰ τῶν ἀποστόλων ἐπαναστάσεις διέλυσε, καὶ τῆς οἰκείας δυνάμεως τὸ κράτος δῆλον πεποίηκεν ἅπασιν· τοῦτο γὰρ ὁ προφητικὸς ἠνίξατο λόγος, εἰπὼν· "Λογισμοὶ τῆς καρδίας αὐτοῦ εἰς γενεὰν καὶ γενεάν." Τῶν δύο γενεῶν ἡ μνήμη διδάσκει καὶ τὰ τῆν καὶ τα γενόμενα, καὶ τὰ μετὰ ταῦτα ἐσόμενα. ιβ'. "Μακάριον τὸ ἔθνος, οὗ ἔστι Κύριος ὁ Θεὸς αὐτοῦ· λαὸς ὃν ἐξελέξατο εἰς κληρονομίαν ἑαυτῶν." Δεῖ, φησὶ, μακαρίζειν, οὐ τοὺς πλούτῳ κομῶντας, 80.1100 ἀλλὰ τοὺς τῷ Θεῷ πεποιθότας, καὶ τῆς παρ' αὐτοῦ ῥοπῆς ἀπολαύοντας. Ἐκλεκτὸς δὲ λαὸς κληρονομία Θεοῦ προσαγορευόμενος, πάλαι μὲν ὁ Ἰουδαϊκός, μετὰ δὲ ταῦτα, ὁ ἐκ τῶν ἐθνῶν ἐκλεγείς, καὶ τῆς πίστεως τὰς ἀκτῖνας δεχόμενος. "Ἄιτησαι γὰρ, φησὶ, καὶ δώσω σοι ἔθνη τὴν κληρονομίαν σου, καὶ τὴν κατὰ σχεσὶν σου τὰ πέρατα τῆς γῆς. ιγ', ιδ'." Ἐξ οὐρανοῦ ἐπέβλεψεν ὁ Κύριος, εἶδε πάντας τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων. Ἐξ ἐτοίμου κατοικητηρίου αὐτοῦ ἐπέβλεψεν ἐπὶ πάντας τοὺς κατοικοῦντας τὴν γῆν." Ταῦτα καὶ ἐν τῷ τρίτῳ καὶ δεκάτῳ ἔφη ψαλμῶ, τὴν αὐτὴν ποιούμενος πρόρρησιν. Καὶ ἐπειδὴ εἶπεν ἐπέβλεψεν, ἵνα μὴ τις αὐτὸν

ἀγνοεῖν οἰηθῆ τὰ παρὰ τῶν ἀνθρώπων τολμῶ μενα, εἰς καιρὸν ἐπήγαγεν· ιε΄. "Ὁ πλάσας κατὰ μόνας τὰς καρδίας αὐ τῶν, ὁ συνιεῖς πάντα τὰ ἔργα αὐτῶν." Εἶπον, φησὶν, ἐπιβλέψαι τὸν τῶν ὄλων Θεὸν, οὐχ ὡς ἀγνοοῦντα καὶ μαθεῖν ἐφιέμενον, ἀλλ' ὡς κρίνοντα καὶ δικά ζοντα. Πῶς γὰρ οἶόν τε ἀγνοεῖν τῆς ψυχῆς τὰ κινήματα τὸν ταύτην πεποιηκότα; Τὰς καρδίας γὰρ ἐπὶ τοῦ λογικοῦ τέθεικεν. ιζ΄, ιζ΄. "Οὐ σώζεται βασιλεὺς διὰ πολλὴν δύναμιν, καὶ γίγας οὐ σωθήσεται ἐν πλήθει ἰσχύος αὐτοῦ. Ψευδὴς ἵππος εἰς σωτηρίαν, ἐν δὲ πλήθει δυνάμεως αὐτοῦ οὐ σωθήσεται." Δι' αὐτῶν μεμαθήκαμεν τῶν πραγμάτων, ὡς οὐ δεῖ θαρρῆν, οὐ ῥώμη σώματος, οὐκ ἀνδρεία ψυχῆς, οὐχ ἵππων ὀξύτητι, οὐχ ὑπηκόων πλήθει· ἐν τούτοις γὰρ ἅπασιν ὁ Σενναχηρείμ πλουτῶν, οὐδὲν ἐντεῦθεν ἀπώνατο, ἀλλὰ τὴν παν ὠλεθρίαν ἐδέξατο· τί οὖν ποιητέον, ὑπόδειξον, ὧ̄ προ φῆτα. ιη΄, ιθ΄. "Ἴδου οἱ ὀφθαλμοὶ Κυρίου ἐπὶ τοὺς φοβουμένους αὐτὸν, τοὺς ἐλπίζοντας ἐπὶ τὸ ἔλεος αὐτοῦ. Ῥύσασθαι ἐκ θανάτου τὰς ψυχὰς αὐτῶν, καὶ διαθρέψαι αὐτοὺς ἐν λιμῶ." Ἀπάντων, φησὶ, τῶν ἀγαθῶν πρόξενος ἢ εὐσέβεια· τὴν γὰρ θεῖαν προμῆθειαν ἐφέλκεται, αὕτη δὲ καὶ θάνατον τὸν ἐπιόντα κωλύει καὶ ἔνδειαν· χαρίζεται δὲ τῶν ἀγαθῶν τὴν φορὰν· εἰκὸς δὲ ἐπὶ τῆς πολιορκίας ἐκείνης, ἐν σπάνει γενέσθαι τῶν ἀναγκαίων τοὺς καθειργμένους, εἶτα τῶ τῶν πολεμίων ὀλέθρῳ καὶ ταύτης ἀπαλλαγῆναι τῆς συμφορᾶς. κ΄, κα΄. "Ἡ δὲ ψυχὴ ἡμῶν ὑπομενεῖ τῶ Κυρίῳ· ὅτι βοηθὸς καὶ ὑπερασπιστὴς ἡμῶν ἐστίν. Ὅτι ἐν αὐτῷ εὐφρανθήσεται ἡ καρδία ἡμῶν· καὶ ἐν τῷ ὀνόματι τῷ ἀγίῳ αὐτοῦ ἠλπίσαμεν." Τοσοῦτων τοίνυν ἀγαθῶν ἀπολαύσαντες, βεβαίαν ἔχομεν εἰς τὸν Θεὸν τὴν ἐλπίδα· καὶ τὴν παρ' αὐτοῦ βοήθειαν προσμενοῦμεν ἀεὶ· αὐτὸς γὰρ ἡμῖν καὶ τὴν παροῦ 80.1101 σαν θυμηδίαν δεδώρηται. Εἶτα εἰρηκῶς ὅτι ἐν τῷ ὀνόματι τῷ ἀγίῳ αὐτοῦ ἠλπίσαμεν, ἰκετεύει λαβεῖν ἰσόμετρον τῇ ἐλπίδι τὸν ἔλεον. κβ΄. "Γένοιτο (γὰρ φησὶν), Κύριε, τὸ ἔλεός σου ἐφ' ἡμᾶς, καθάπερ ἠλπίσαμεν ἐπὶ σέ." Παρρησίας δὲ μεγίστης ὁ λόγος, καὶ τοῖς καθ' ἡμᾶς τολμηρός. Τίς γὰρ οὕτως ἠλπισεν, ὡς θαρραλέως εἰπεῖν, Τῇ ἐμῇ ἐλπίδι τὸν ἔλεον μέτρησον; Τοῦτο μέντοι καὶ ἐν τοῖς ἱεροῖς Εὐαγγελίοις ὁ Δεσπότης ἐδίδαξεν· "Ὡ μέτρῳ μετρεῖτε, ἀντιμετρηθήσεται ὑμῖν" καὶ τὴν ἐλπίδα τοίνυν τελείαν καὶ γνησίαν κτησώμεθα, καὶ τὸν ἄλλον βίον τῇ ἐλπίδι κατάλληλον, ἵνα ἔλεον πολὺν καρπωσώμεθα.

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ ΔΓ΄ ΨΑΛΜΟΥ.

α΄. "Τῷ Δαβίδ, ὅποτε ἠλλοίωσε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐναντίον Ἀβιμέλεχ, καὶ ἀπέλυσεν αὐτὸν, καὶ ἀπῆλθεν." Τοῦ Σαοὺλ τὴν πικρὰν γνώμην καὶ βάσκανον θεασάμενος ὁ θεῖος Δαβίδ, καὶ συμβούλῳ χρησάμενος τῷ θαυμασίῳ Ἰωνάθαν, ἀπέδρα, καὶ Νομβάν τὴν πόλιν κατέλαβεν. Ἐκεῖ τοίνυν Ἀβιμέλεχ τῷ ἱερεῖ συγγενόμενος, ἔκρυψε τὴν φυγὴν, ἀπεστάλθαι δὲ εἶρηκεν ὑπὸ τοῦ βασιλέως εἰς τινὰ χρεῖαν σπουδαίαν, καὶ ζητήσας ἄρτους, ἐτέρους μὲν οὐχ εὔρε, μόνους δὲ τοὺς τοῖς ἱερεῦσιν ἀπονενεμημένους, καὶ τούτους ἔλαβεν, δεδωκότος τοῦ ἱερέως παρὰ τὸ δόγμα τοῦ νόμου. Μόνους γὰρ τοῖς ἱερεῦσιν ἀπονενέμητο ἢ τοιαύτη τροφή· ἀλλ' ὅμως προδιεγράφη τῆς χάριτος τὰ μυστήρια, καὶ προανεώγει τοῖς πιστεύουσι τῆς θείας φιλοτιμίας ἢ θύρα· οὐκ ἔτι γὰρ μόνους τοῖς ἱερεῦσιν ἀφώρισται ἢ θεία τροφή, ἀλλὰ πρόκειται τοῖς βουλομένοις ἢ τῶν θείων μετάληψις. Ἔλαβε μέντοι κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν ὁ μέγας Δαβίδ καὶ τοῦ Γολιάθ τὴν ῥομφαίαν, ἣν ὥσπερ ἀκροθίνιον ἐξ ἐκείνης τῆς παρατάξεως ἀνέθηκε τῷ Θεῷ· Ἀβιμέλεχ δὲ τὸν Ἀβιάθαρ προσηγόρευσε, ὡς διώνυμον. Ἐπειδὴ τοίνυν φεύγων, οὐκ ἐγνώρισε τῷ ἱερεῖ τὴν φυγὴν, ἀλλὰ βασιλικὴν ἔφη χρεῖαν ἐξανύειν τινὰ, ἠλλοιωθῆναι τὸ πρόσωπον λέγεται, ὡς μὴ τῇ συνήθει χρησάμενος ἀληθείᾳ [ἕτερον δὲ πρόσωπον ἀντὶ τοῦ εἰωθότος ἀνειληφώς]. Τινὲς δὲ τῶν συγγραφέων ἕτερον ἔδωκαν ὑπόθεσιν τῷ ψαλμῷ. Ἐφασαν γὰρ ἠλλοιωκέ ναι τὸ πρόσωπον τὸν Δαβίδ, ἠνίκα πρὸς τὸν Ἀγχοῦς

είσελήλυθεν· εἶτα φοβηθεὶς τὰς τῶν ἀλλοφύλων ἐπιβουλάς, κορυβαντιᾶν ἐσκήψατο, καὶ τούτῳ τῷ 80.1104 τρόπῳ τῆς σωτηρίας τετύχηκεν. Ἄλλ' οὐδεμίαν ἔχει πρὸς τήνδε τὴν ὑπόθεσιν τοῦ ψαλμοῦ συμφωνίαν τὰ ῥήματα· ἀρμόττει δὲ τοῖς εἰρημένοις, ὡς αὐτίκα σὺν Θεῷ φάναι δειχθήσεται. β'. "Εὐλογήσω τὸν Κύριον ἐν παντὶ καιρῷ· δια παντὸς ἡ αἴνεσις αὐτοῦ ἐν τῷ στόματί μου." Καὶ φεύγων, φησὶ, καὶ διώκων, καὶ ἐν εὐκληρίᾳ καὶ δυσ κληρίᾳ, τὸν ἐμὸν Δεσπότην ὑμῶ. γ'. "Ἐν τῷ Κυρίῳ ἐπαινεθήσεται ἡ ψυχὴ μου." Αὐτὸς ἐμὲ καὶ πεποίηκε περιφανῆ, καὶ ποιήσει περίβλεπτον. "Ἀκουσάτωσαν πραεῖς καὶ εὐφρανθήτωσαν. [δ']. Μεγαλύνετε τὸν Κύριον σὺν ἐμοί, καὶ ὑψώσω μεν τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐπὶ τὸ αὐτό." Οὐκ ἀνέχεται μόνος ὑφῆναι τὸν ὕμνον, ἀλλὰ τοὺς κοινωνοὺς τῆς πραότητος κοινωνοὺς ποιεῖται τῆς ὑμνωδίας· εἶτα τῆς εὐχαριστίας ὑποδείκνυσι τὴν αἰτίαν ε'. "Ἐξεζήτησα τὸν Κύριον, καὶ ἐπήκουσέ μου, καὶ ἐκ πασῶν τῶν θλίψεων μου ἐβρύσατό με." Ἰκέτευσα, φησὶν, αὐτὸν, καὶ κρείττων ἐγενόμην τῶν συμφορῶν. ζ'. "Προσέλθετε πρὸς αὐτὸν καὶ φωτίσθητε, καὶ τὰ πρόσωπα ὑμῶν οὐ μὴ καταισχυνηθῆ." Ὁ γὰρ μετὰ πίστεως αὐτῷ προσίων, φωτὸς ἀκτῖνας δέχεται νοεροῦ. Οὕτω καὶ Μωσῆς ὁ μέγας τὸ ὄρωμενον πρόσωπον ἔδοξάσθη· τοῦτο καὶ ἤδη προεῖρηκεν ὁ Δαβὶδ· "Ἐσημειώθη ἐφ' ἡμᾶς τὸ φῶς τοῦ προσώπου σου, Κύριε." Οὕτω προτρέψας τοὺς ὁμοτρόπους, ἀρχέτυπον αὐτοῖς προτίθησιν ἑαυτὸν. ζ'. "Οὗτος ὁ πτωχὸς ἐκέκραξε· καὶ ὁ Κύριος εἰσήκουσεν αὐτοῦ· καὶ ἐκ πασῶν τῶν θλίψεων αὐτοῦ ἔσωσεν αὐτόν." Μάθετε, φησὶν, ἐκ τῶν κατ' ἐμὲ, θαρρῆναι τῷ τῶν ὄλων Θεῷ. Εὐτελῆ γὰρ ὄντα με καὶ προβατέα, τῆς οἰκείας προμηθείας ἠξίωσε, καὶ κρείττονα τῶν πολεμούντων ἀπέφηνεν. η'. "Παρεμβαλεῖ ἄγγελος Κυρίου κύκλῳ τῶν φοβουμένων αὐτόν, καὶ ῥύσεται αὐτούς." Τούτοις συμφωνεῖ καὶ τοῦ Ἀποστόλου τὰ ῥήματα· περὶ γὰρ τῶν ἀγγέλων οὕτω φησὶν· "Οὐχὶ πάντες εἰσὶ λειτουργικὰ πνεύματα εἰς διακονίαν ἀποστελλόμενα διὰ τοὺς μέλλοντας κληρονομεῖν σωτηρίαν;" Οὕτω καὶ ὁ μακάριος Ἰακώβ προσευχόμενος ἔφη· "Ὁ ἄγγελος ὁ ῥυόμενός με ἐκ πάντων τῶν κακῶν." Οὕτω καὶ ὁ πατριάρχης Ἀβραάμ πρὸς τὸν θαυμάσιον οἰκέτην ἔφη· "Κύριος ὁ Θεὸς ἀποστελεῖ τὸν ἄγγελον αὐτοῦ πρὸ προσώπου σου, καὶ λήψῃ γυναῖκα τῷ υἱῷ μου Ἰσαὰκ ἐκεῖθεν." Οὕτως ὁ μακάριος λέγει Ζαχαρίας· "Ὁ ἄγγελος ὁ λαλῶν ἐν ἐμοί." 80.1105 θ'. "Γεύσασθε, καὶ ἴδετε ὅτι χρηστὸς ὁ Κύριος· μακάριος ἀνὴρ, ὃς ἐλπίζει ἐπ' αὐτόν." Εἰρηκῶς, "Προσέλθετε πρὸς αὐτόν καὶ φωτίσθητε," προτρέπει "καὶ γεύσασθε." Τῇ πείρᾳ, φησὶ, μάθετε τὴν ἀγαθότητα τοῦ Δεσπότη· μακαρισμὸν γὰρ ἐντεῦθεν τρυγήσετε. Ἰστέον μέντοι ὡς τοῖς πάλαι Ἰουδαίοις ἡ εἰρημένη ἀρμόττει διάνοια. Ὁ δὲ γε ἐν τῷ βάθει τοῦ γράμματος κρυπτόμενος νοῦς, τῶν θείων μυστηρίων τὴν χάριν αἰνίττεται. Διὰ γὰρ τοῦ παναγίου βαπτίσματος ὁ ἀληθὴς φωτισμὸς τοῖς προσιοῦσι προσγίνεται, καὶ τῆς ζωοποιῦ τροφῆς ἡ γεῦσις τὴν ἀγαθότητα τοῦ Σωτῆρος δείκνυσιν ἐν ἀργῶς. Τί γὰρ οὕτως αὐτοῦ σαφῶς τὴν φιλανθρωπίαν ὑποδείκνυσιν, ὡς σταυρὸς, καὶ τὸ πάθος, καὶ ὁ ὑπὲρ ἡμῶν γενόμενος θάνατος, καὶ τὸ γενέσθαι τῶν οἰκείων προβάτων τροφήν ὁμοῦ καὶ πηγὴν· ι', ια'. "Φοβήθητε τὸν Κύριον, πάντες οἱ ἅγιοι αὐτοῦ, ὅτι οὐκ ἔστιν ὑστέρημα τοῖς φοβουμένοις αὐτόν. Πλούσιοι ἐπτώχευσαν καὶ ἐπέινασαν· οἱ δὲ ἐκζητοῦντες τὸν Κύριον, οὐκ ἐλαττωθήσονται παντὸς ἀγαθοῦ." Σύμφωνα δὲ καὶ ταῦτα τοῖς ἄνω ῥηθεῖσι· παραινεῖ γὰρ τοῖς ἤδη τὸν ἀγιασμὸν διὰ τοῦ βαπτίσματος δεξαμένοις, φόβῳ τὴν ἀγάπην κεράσαι, καὶ τῶν ἀγαθῶν τὴν ἀφθονίαν ἀναμένειν παρὰ μόνου Θεοῦ. Ὁ γὰρ πλοῦτος πολλὰς ἔχει μεταβολὰς· καὶ ὁ σήμερον πλούσιος, εἰς πενίαν μετ' ὀλίγον μετέπεσε. Καὶ Ἰουδαῖοι δὲ πάλαι τοῦ Θεοῦ τὴν κηδεμονίαν πλουτήσαντες, ἐπτώχευσαν [καὶ ἐπέινασαν ἀπιστήσαντες]. Τὰ δὲ πιστεύσαντα ἔθνη παρὰ τοῦ Θεοῦ τῶν ἀγαθῶν τὴν ἀφθονίαν ἐδέξατο. ιβ', ιγ'. "Δεῦτε, τέκνα, ἀκούσατέ μου, φόβον Κυρίου διδάξω ὑμᾶς. Τίς ἐστὶν ἄνθρωπος ὁ θέλων ζῶην, ἀγαπῶν ἡμέρας ἰδεῖν ἀγαθάς;" Καὶ προτεθεικῶς, οἷόν τι ἄθλον ἀξιεράστον,

τὴν ζωὴν τὴν ἄλυπον, καὶ τὴν τριπόθητον, ἐπὶ τοὺς ἀγῶνας προ τρέπει. ιδ', ιε'. "Παῦσον τὴν γλῶσσάν σου ἀπὸ κακοῦ, καὶ χεῖλη σου τοῦ μὴ λαλῆσαι δόλον. Ἐκκλινον ἀπὸ κακοῦ, καὶ ποιήσον ἀγαθόν· ζήτησον εἰρήνην, καὶ δίωξον αὐτήν." Πρότερον ἀποτρέπει κακίας, εἶθ' οὕτω τὰ εἶδη τῆς ἀρετῆς μετιέναι κελεύει· καὶ πρῶτον μὲν τὴν γλῶτταν, ὡς εὐόλισθον μόριον, καθαρεύειν παντὸς δόλου καὶ πονηρίας παρεγγυᾷ· τῇ γλώττῃ δὲ τὰ χεῖλη συνάπτει, ὡς καὶ αὐτὰ συνερ γοῦντα τοῖς ἐκείνης κινήμασι. Δεύτερον τῆς κακίας ἀπαγορεύει τὴν πρᾶξιν· "Ἐκκλινον γὰρ, φησὶν, ἀπὸ κακοῦ." Εἶτα τὴν ἀγαθὴν ἐνέργειαν νομοθετεῖ· "Ποιήσον γὰρ, φησὶν, ἀγαθόν." Τί δὲ τὸ κεφάλαιον τῶν ἀγαθῶν; Ζήτησον εἰρήνην, καὶ δίωξον αὐτήν." Ὁ γὰρ εἰρηνικὸς εἰρήνην πρὸς ἅπαντας ἀσπαζόμενος, οὔτε κρύβδην τὰ τοῦ πέλας 80.1108 ὑφαιρεῖται· οὐ μαιφονίας κατατολμᾷ, οὐ γάμοις ἐπιβουλεύει, οὐ λέγει κακῶς, οὐ πράττει κακῶς· εὐεργετεῖ, προμηθεῖται, μεταδίδωσι, συνηγορεῖ, συγκινδυνεύει, συναγωνίζεται· τοιαύτη γὰρ ἡ εἰλι κρινῆς ἀγάπη, καὶ γνησίᾳ φιλία. Εἶτα πάλιν δεῖ κνυσι τὸν τούτων καρπὸν. ι'. "Ὀφθαλμοὶ Κυρίου ἐπὶ δικαίους, καὶ ὦτα αὐτοῦ εἰς δέησιν αὐτῶν." Ἐποπεύονται γὰρ, φησὶν, οἱ ταῦτα δρῶντες ὑπὸ τοῦ Δεσπότου Θεοῦ, καὶ αἰτοῦντες ἀγαθὰ τυγχάνουσι τῶν αἰτήσεων. Ἐπειτα ἀπὸ τοῦ ἐναντίου τὰ εἰρημένα κρατύνει. ιζ'. "Πρόσωπον δὲ Κυρίου ἐπὶ ποιοῦντας κακὰ, τοῦ ἐξολοθρεῦσαι ἐκ γῆς τὸ μνημόσυνον αὐτῶν." Ὁρᾷ δὲ, φησὶ, καὶ τοὺς τάναντία τολμῶντας, καὶ τῆς πανωλεθρίας κατ' αὐτῶν ἐκφέρει τὴν ψῆφον. ιη', ιθ'. "Ἐκέκραξαν οἱ δίκαιοι, καὶ ὁ Κύριος εἰσήκουσεν αὐτῶν· καὶ ἐκ πασῶν τῶν θλίψεων αὐτῶν ἐρρύσατο αὐτούς. Ἐγγὺς Κύριος τοῖς συντετριμμένοις τῇ καρδίᾳ, καὶ τοὺς ταπεινοὺς τῷ πνεύματι σώσει." Πάρεστι, φησὶ, τοῖς δικαίοις ὁ Δεσπότης, καὶ τὰς τούτων ἀσμένως δέχεται προσευχάς· διαφερόντως δὲ κήδεται τῶν μετρίῳ φρονήματι κεχρημένων· τούτους γὰρ τῇ καρδίᾳ συντετριμμένους ἐκάλεσε. Τοῦτο δὲ καὶ ἐν ἑτέρῳ λέγει ψαλμῷ· "Καρδίαν συντετριμμένην καὶ τεταπεινωμένην ὁ Θεὸς οὐκ ἐξουδενώσει." κ', κα'. "Πολλαὶ αἱ θλίψεις τῶν δικαίων, καὶ ἐκ πασῶν αὐτῶν ῥύσεται αὐτούς ὁ Κύριος, φυλάσσει Κύριος πάντα τὰ ὀσῆα αὐτῶν, ἐν ἐξ αὐτῶν οὐ συντριβήσεται." Συγχωρεῖ μὲν γὰρ αὐτούς εἰς τὸ τῶν θλίψεων κατιέναι γυμνάσιον· ἐπαρκεῖ δὲ, καὶ κρεῖττους ἀποφαίνει τῶν προσπιπτουσῶν συμφορῶν, κρατύνων αὐτῶν τοὺς λογισμοὺς, καὶ στεγανούς ἐργαζόμενος· ὅστ' αὐτῶν τοὺς λογισμοὺς ἀπεκάλεσε· καθάπερ γὰρ ὑπὸ τῶν ὀσῶν, ὡς στερε μνίων, τὸ λοιπὸν φέρεται σῶμα, οὕτω διὰ τῶν λογισμῶν ἡ ψυχὴ τὴν σωτηρίαν καρποῦται. κβ', κγ'. "Θάνατος ἀμαρτωλῶν πονηρός· καὶ οἱ μισοῦντες τὸν δίκαιον πλημμελήσουσιν. Λυτρώσεται Κύριος ψυχὰς δούλων αὐτοῦ, καὶ οὐ μὴ πλημμελήσουσι πάντες οἱ ἐλπίζοντες ἐπ' αὐτόν." Οἱ μὲν οὖν τῆς ἀρετῆς ἐρασταὶ τοσοῦτων ἀγαθῶν ἀπολαύσουσιν. Οἱ δὲ πονηρὰ συζῶντες προσφυᾶ δέξονται τὴν τελευτὴν τῇ ζωῇ, καὶ πονηρᾶς βιοτῆς πονηρὸν ἔσται τὸ τέλος. Οἱ δὲ τοῦ Θεοῦ τὴν θεράπειαν ἐλόμενοι, καὶ τὴν εἰς αὐτὸν ἐλπίδα κτησάμενοι, τῆς παρ' αὐτοῦ τεύξονται σωτηρίας· ἅτε δὴ πλημμελήσαι παντελῶς εἰς τοὺς ὑπ' αὐτοῦ τεθέντας οὐκ ἀνασχόμενοι νόμους.

80.1109 ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ ΛΔ΄ ΨΑΛΜΟΥ.

"Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ." Καὶ τοῦτον ὡσαύτως τὸν ψαλμὸν εἶρηκεν ὁ μακάριος Δαβίδ, ὑπὸ τοῦ Σαοὺλ διωκόμενος· μέμνηται δὲ καὶ τῆς τοῦ Δωὴκ πονηρίας. Αὐτὸς γὰρ ἐμήνυσε τῷ Σαοὺλ τὰ κατὰ τὸν Ἀβιμέλεχ τὸν ἱερέα, καὶ πρόξενος τῆς πολλῆς ἐκείνης μαιφονίας ἐγένετο· μέμνηται δὲ καὶ τῶν Ζιφαίων, καὶ τῶν ἄλλων, οἱ τῷ Σαοὺλ τὸν Δαβίδ κατεμήνυον, ὡς αὐτὰ διδάξει τὰ ῥήματα. α'. "Δίκασον, Κύριε, τοὺς ἀδικοῦντάς με· πολέμησον τοὺς πολεμοῦντάς με." Καλὴ τῶν εἰρημένων ἡ τάξις, καὶ τῇ τοῦ δικαίου πρέπουσα εὐχῇ. Ἦτησε γὰρ πρότερον δικάσαι τὸν τῶν ὄλων Θεὸν, εἶθ' οὕτως ἐπαγαγεῖν τῆς τιμωρίας τὴν ψῆφον. β', γ'. "Ἐπιλαβοῦ ὄπλου, καὶ θυρεοῦ,

καὶ ἀνά στηθὶ εἰς τὴν βοήθειάν μου. Ἔκχεον ῥομφαίαν, καὶ σύγκλεισον ἐξεναντίας τῶν καταδιωκόντων με." Πολέμου μνημονεύσας, ἀναγκαίως καὶ τῶν ὄπλων τὰ εἶδη προστέθεικε, τῷ σχήματι τῆς πανοπλίας ἐκδειματῶν τοὺς πονηρὰ συζῶντας. Οὐδὲ γὰρ τοσοῦτοις ὄπλοις ἐκέχρητο ὁ Θεὸς κολάζων τοὺς ἀδικοῦντας· ἀρκεῖ δὲ αὐτῷ λόγος εἰς τιμωρίαν ἐσχάτην. "Εἶπον τῇ ψυχῇ μου· Σωτηρία σου εἰμι ἐγώ." Ἄρκει μοι ὁ σὸς λόγος εἰς σωτηρίαν. Ἐπειδὴ γὰρ ὄπλων ὁ προφήτης ἐμνημόνευσεν, εἰκότως ἐδίδαξεν, ὡς οὐ χρήζει τοιούτων ὑπουργῶν ὁ Θεός, ἀλλὰ λόγῳ μόνῳ κάκεινους κολάζει, καὶ τούτους εὐεργετεῖ. δ'. "Αἰσχυρῆθωσαν, καὶ ἐντραπήτωσαν οἱ ζητοῦντες τὴν ψυχὴν μου, ἀποστραφήτωσαν εἰς τὰ ὀπίσω, καὶ καταισχυρῆθωσαν οἱ λογιζόμενοί μοι κακά." Διαμάρτωσι, φησὶν, ὧν τυρεύουσι, καὶ γένηται αὐτοῖς αἰσχύνη τῆς πονηρίας ἐπὶ καρπία. ε'. "Γενηθῆτωσαν ὡσεὶ χνοῦς κατὰ πρόσωπον ἀνέμου, καὶ ἄγγελος Κυρίου ἐκθλίβων αὐτούς." Τοῦτο καὶ ἐν τῷ πρώτῳ ψαλμῷ τέθεικεν· "Οὐχ οὕτως οἱ ἀσεβεῖς, οὐχ οὕτως· ἀλλ' ἢ ὡσεὶ χνοῦς, ὃν ἐκρίπτει ὁ ἄνεμος ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς." ς'. "Γενηθῆτω ἡ ὁδὸς αὐτῶν σκότος, καὶ ὀλίθημα, καὶ ἄγγελος Κυρίου καταδιώκων αὐτούς." Τρέψον αὐτούς εἰς φυγὴν, τοῖς ἀοράτοις ἀγγέλοις ἐπιτρέπων τὴν δίωξιν. Οὕτως εὐρίσκομεν καὶ τοὺς Ἀσσυρίους ὑπ' ἀγγέλου ἀναιρεθέντας, καὶ τῶν Αἰγυπτίων τὰ πρωτότοκα ὁ ὀλοθρευτὴς διέφθειρε. Σκότος δὲ καὶ ὀλίθημα τὴν κατάπτωσιν λέγει. Οἷ τε γὰρ προσπταίοντες, καὶ οἱ τὸν ὄλισθον ὑπο μένοντες, καταπίπτουσιν. Καὶ δεικνὺς τῆς εὐχῆς τὸ δίκαιον, ἐπάγει· 80.1112 ζ'. "Ὅτι δωρεὰν ἔκρυσάν μοι διαφθορὰν παγίδος αὐτῶν· μάτην ὠνείδισαν τὴν ψυχὴν μου." Ἀδίκους γὰρ, φησὶν, ἐπιβουλαῖς κέχρηται κατ' ἐμοῦ. Τὸ δὲ ὠνείδισαν, ὑπώρυσαν ὁ Σύμμαχος εἶρηκεν. Αἰνίττεται δὲ τὸν κρύβδην κατασκευαζόμενον ὄλεθρον. η'. Ἐλθέτω αὐτῷ παγὶς ἣν οὐ γινώσκει καὶ ἡ θήρα ἣν ἔκρυσεν συλλαβέτω αὐτόν· καὶ ἐν τῇ παγίδι πεσεῖται ἐν αὐτῇ." Οἷς κατασκευάζουσι, φησὶ, περιπέσοιεν, καὶ τοῖς οἰκείοις δικτύοις ἐμ πέσοιεν· ἀπροσδόκητον ὑπομείναιεν θήραν τοῦτο γὰρ εἶπε, "παγὶς ἣν οὐ γινώσκει." θ', ι'. "Ἡ δὲ ψυχὴ μου ἀγαλλιάσεται ἐπὶ τῷ Κυρίῳ· τερφθήσεται ἐπὶ τῷ σωτηρίῳ αὐτοῦ. Πάντα τὰ ὀστά μου ἐροῦσι· Κύριε, Κύριε, τίς ὅμοιός σοι;" Ἐγὼ δὲ καὶ θυμηδίαν καὶ εὐφροσύνην ἐπὶ τοῖς σοῖς ἀγαθοῖς καρπώσομαι, Δέσποτα, καὶ διὰ πάντων μου τῶν μορίων μόνον σε εἶναι βοήσω Θεόν. Τὸ γὰρ, "Τίς ὅμοιός σοι;" τοῦτο δηλοῖ, ὅτι Μόνος ὑπάρχεις Θεός, κατὰ πάντων ἔχων τὸ κράτος. "Ῥυό μενος πτωχὸν ἐκ χειρὸς στερεωτέρων αὐτοῦ, καὶ πτωχὸν καὶ πένητα ἀπὸ τῶν διαρπαζόντων αὐτόν." Οὐκ ἔξ γὰρ ὑπὸ τῶν δυνατωτέρων πολιορκεῖσθαι τοὺς πενεστέρους· ἀλλὰ κάκεινους ἄγχεις, καὶ τοῦ τοῖς ἐπαμύνεις. ια'. "Ἀναστάντες μοι μάρτυρες ἄδικοι, ἃ οὐκ ἐγίνωσκον, ἠρώτων με." Συκοφαντίαν, φησὶν, ὑπ' ἐμείνα, ἃ μηδὲ ἐλογισάμην, κατηγορούμενος. Ἐπειδὴ γὰρ ὑπὸ τοῦ φθόνου βαλλόμενος ὁ Σαοὺλ, τυραννὴ σείν αὐτόν ὑπώπτει, καὶ τούτου χάριν πολεμῶν διετέλει· χῶραν λαβόντες οἱ βασκαίνοντες, τὰς κατ' αὐτοῦ συκοφαντίας οὐκ ἔληγον ῥάπτοντες. Τούτους μάρτυρας ὀνομάζει ψευδεῖς. Ἐκ τούτων ἦν ὁ Δωὴκ, ἐκ τούτων οἱ Ζιφαῖοι, καὶ ἕτεροι πρὸς τούτοις πολλοί. ιβ'. "Ἀνταπεδίδουν μοι πονηρὰ ἀντὶ τῶν ἀγαθῶν, καὶ ἀτεκνίαν τῇ ψυχῇ μου." Ἐγὼ μὲν γὰρ τὸν Γολιάθ ἀνεῖλον θρασυνομένον, καὶ κατὰ παντὸς νεανιευόμενον τοῦ λαοῦ, καὶ ἄλλοφύλους κατηγομισάμην πολλάκις, καὶ τοῖς πνευματικοῖς κρούμασι τῆς δαιμονικῆς αὐτόν ἠλευθέρουν μα νίας· αὐτὸς δὲ μοι πολεμῶν οὐ παύεται, θανάτῳ παραδόναι καὶ λήθη βουλόμενος. Ἀτεκνίαν γὰρ τὴν λήθην ὠνόμασεν, ὡς διὰ τῶν παίδων φυλαττομένης τῆς μνήμης. Διὸ δὲ καὶ ὁ τῶν ὄλων Θεός 80.1113 διὰ Ἡσαΐου τοῦ προφήτου φησὶ· "Μὴ λεγέτω ὁ εὐνοῦχος, ὅτι Ἐγὼ εἰμι ξύλον ξηρόν· ὅτι τάδε λέγει Κύριος τοῖς εὐνούχοις τοῖς ἐκλεγομένοις· Ἄ ἐγὼ θέλω, δώσω αὐτοῖς ἐν τῷ οἴκῳ μου, ἐν τῷ τείχει μου τόπον θαυμαστόν, καὶ ὄνομα ἀγαθόν, κρεῖττον υἱῶν καὶ θυγατέρων." ιγ'. "Ἐγὼ δὲ ἐν τῷ αὐτοῦ παρενοχλεῖν μοι ἐνεδυόμην σάκκον, καὶ ἐταπεινῶν ἐν

νηστεία τὴν ψυχὴν μου, καὶ ἡ προσευχή μου εἰς κόλπον μου ἀποστραφήσεται." Ἐντεῦθεν παιδευόμεθα πῶς δεῖ λύειν τὰς συμφοράς· σάκκον γὰρ, φησὶν, ἀμπεχόμενος, καὶ νηστεία κατατηκόμενος, τῷ Θεῷ τὴν ἰκετηρίαν προσέφερον· καὶ ἐδεχόμεν τῆς αἰτῆσεως τοὺς καρπούς. "Τὸ γὰρ, "Καὶ ἡ προσευχή μου εἰς κόλπον μου ἀποστραφήσεται," τοῦτο σημαίνει ἀντὶ τοῦ, Προσευχόμενος ἐδεχόμεν παρὰ τοῦ Θεοῦ τὰς αἰτήσεις, καὶ τὸν κόλπον μου ἐπλήρουν. ιδ'. "Ὡς πλησίον, ὡς ἀδελφὸν ἡμέτερον, οὕτως εὐηρέστουν· ὡς πενθῶν καὶ σκυθρωπάζων, οὕτως ἐταπεινούμην." Πᾶσαν αὐτῷ, φησὶ, θεραπείαν, ὡς ἀδελφῷ γνησίῳ προσέφερον, καὶ ἀσχάλλοντος καὶ πενθοῦντος ἐμιμούμην ταπεινώσιν, οὐκ ἀνασχόμενος μεγαφρονεῖν ἐπὶ τοῖς κατορθώμασι. Τοῦτο καὶ ἡ ἱστορία διδάσκει. Τοῦ γὰρ Σαοὺλ εἰρηκότος ἐκεῖ, "Σὺ τέκνον Δαβίδ· ἀπεκρίνατο λέγων· Δοῦλος σὸς, κύριέ μου βασιλεῦ." Καὶ πάλιν· "Ἴνα τί διώκει ὁ κύριός μου ὁ βασιλεὺς ὀπίσω κυνὸς τεθνηκότος, καὶ ὀπίσω ψύλλου ἑνός;" ιε'. "Καὶ κατ' ἐμοῦ ἠφράνθησαν, καὶ συν ἠχθησαν· συνήχθησαν ἐπ' ἐμέ μάστιγες, καὶ οὐκ ἔγνω." Αὐτοὶ δὲ μετὰ πλήθους ἐπήεσαν, ἀνελεῖν με προσδοκῶντες, καὶ ἔξαπιναιῶς προσέβαλλον, ἐλεῖν ἀγνοοῦντα πειρώμενοι. Τὸ γὰρ, "Συνήχθησαν ἐπ' ἐμέ μάστιγες, καὶ οὐκ ἔγνω," οὕτως ἠρμήνευσεν ὁ Σύμμαχος, Συνήγοντο κατ' ἐμοῦ πληῖται, καὶ οὐκ ᾔδειν. "Διεσχίσθησαν, καὶ οὐ κατενύγησαν." Καὶ διαμαρτόντες, φησὶ, τῆς ἐλπίδος, καὶ σκεδασθέντες, οὐ μετεμελήθησαν ἐφ' οἷς κακῶς ἐβουλεύσαντο· ἀλλ' αὐθις τοῖς αὐτοῖς ἐπεχείρησαν. ις'. "Ἐπίρασάν με, ἐξεμυκτήρισάν με μυκτηρισμῷ, ἔβρυξαν ἐπ' ἐμέ τοὺς ὀδόντας αὐτῶν." 80.1116 Διὰ πάσης, φησὶν, ὠδεύσαν πείρας, τὸν οἰκεῖον θυμὸν ἐμπλήσαι βουλόμενοι· ποτὲ μὲν γὰρ ἀπατηλοῖς χρώμενοι λόγοις ἀγρεύειν ἐπειρῶντο, ποτὲ δὲ λέοντιον ἐβρύχοντο φονῶντες. ιζ'. "Κύριε, πότε ἐπόψῃ;" Τοῦτο δὲ οὐκ ἐγκαλῶν εἶπεν, ἀλλὰ ποθῶν τὴν βοήθειαν. Πότε, φησὶν, ἐπιφαίνῃ, καὶ ἐπαμύνεις ἡδίκημένω; ιη'. "Ἀποκατάστησον τὴν ψυχὴν μου ἀπὸ τῆς κακουργίας αὐτῶν." Κρείττονά μου τὴν ψυχὴν τῶν μηχανημάτων αὐτῶν ἀπόφηνον. "Ῥῦσαι ἀπὸ λεόντων τὴν μονογενῆ μου." Εἰρηκῶς ἄνω, "Ἐβρυξαν ἐπ' ἐμέ τοὺς ὀδόντας αὐτῶν." ἴδιος δὲ τῶν λεόντων ὁ βρυχμός· εἰκότως αὐτοὺς καὶ λέοντας προσηγόρευσε, τὸ ὠμοβόρον καὶ θηριῶδες ἐξελέγχων τῆς γνώμης. Τὴν μονογενῆ δὲ μου ὁ Σύμμαχος τὴν μονότητά μου εἶρηκεν, ἀντὶ τοῦ, τὴν πάσης ἀνθρωπίνης ἔρημον βοήθειαν. ιθ'. "Ἐξομολογήσομαί σοι, Κύριε, ἐν ἐκκλησίᾳ πολλῇ, ἐν λαῷ βαρεῖ αἰνέσω σε." Τὸ δὲ "ἐν λαῷ βαρεῖ," ὁ Σύμμαχος ἐν λαῷ παμπληθεῖ εἶρηκε. Πρόρρησις δὲ ἦν αὕτη, καὶ πρόρρησις δεξιά μὲν τέλος. Ἐν πάσῃ γὰρ γῆ καὶ θαλάσῃ ὑμνεῖ τὸν Θεὸν καὶ διὰ τῶν πεπιστευκότων ὁ Θεὸς Δαβὶδ· Ἐκκλησίαν γὰρ πολλὴν, καὶ παμπληθεῖ λαὸν τὰς κατὰ τὴν οἰκουμένην Ἐκκλησίας καλεῖ. κ'. "Μὴ ἐπιχαρείσάν μοι οἱ ἐχθραίνοντές μοι ἀδίκως· οἱ μισοῦντές με δωρεὰν καὶ διανεύοντες ὀφθαλμοῖς" Ἐνταῦθα πάλιν τῶν Σαοὺλ παροξύνοντων ἐποίησατο μνήμην, ὡς φιλίαν μὲν ὑποκρίνομένων, τὰ πολεμίων δὲ δρώντων. Τοῦτο δὲ καὶ διὰ τῶν ἐξῆς σαφέστερον εἶρηκεν. κἀ'. "Ὅτι ἐμοὶ μὲν εἰρηνικὰ ἐλάλουν· καὶ ἐπ' ὄργην δόλους διελογίζοντο." Φιλικοῖς γὰρ χρώμενοι λόγοις, ὡς ἐν γῆ τινὶ κρύπτειν τὴν ὄργην ἐπειρῶντο, δόλου πλήρη τὴν διάνοιαν ἔχοντες. κβ'. "Καὶ ἐπλάτυναν ἐπ' ἐμέ τὸ στόμα αὐτῶν, εἶπον· Εὐγε, εὐγε, εἶδον οἱ ὀφθαλμοὶ ἡμῶν." Θεοὶ σάμενοι δὲ με τῆς ἐπιβουλῆς αἰσθόμενον, ἐγύμνωσαν ἅπαντες τὴν κεκρυμμένην δυσμένειαν, μετὰ φωνῆς ἐφηδόμενοι ταῖς ἐμαῖς συμφοραῖς. κγ', κδ'. "Εἶδες, Κύριε, μὴ παρασιωπήσης, Κύριε, μὴ ἀποστήσῃς ἀπ' ἐμοῦ. Ἐξεγέρθητι, Κύριε, καὶ πρόσχευε τῇ κρίσει μου, ὁ Θεὸς μου καὶ ὁ Κύριός μου, εἰς τὴν δίκην μου." Κριτὴς εἶ, Δέσποτα, ἐφ' 80.1117 ὅρα ἅπαντα, καὶ οὐδὲν σου διαφεύγει τὴν ἐποψίαν· μὴ παρίδῃς τὰ πεπραγμένα, μηδὲ τῆς σῆς με προνοίας ἔρημον καταστήσης· ἀλλὰ δίκασον, καὶ δὸς τὴν ψήφον ταχέως. Τοῦτο δὲ καὶ τὰ ἐπαγόμενα δηλοῖ. κε', κς'. "Κρῖνόν με, Κύριε, κατὰ τὴν δικαιοσύνην σου, Κύριε ὁ Θεός μου, καὶ μὴ ἐπιχαρείσάν μοι οἱ ἐχθροί μου. Μὴ εἴποισαν ἐν

καρδίαις αὐτῶν· Εὗγε, εὗγε, τῆ ψυχῇ ἡμῶν, μηδὲ εἵποιεν· Κατεπίομεν αὐτόν." Εἰ γὰρ ἀναβάλη τὴν δί κην, ὧ Δέσποτα, ἐπιτωθάσουσι πάλιν ἐκεῖνοι, καὶ πρόφασιν θυμηδίας τὰς ἐμὰς ὀδύνας ποιήσονται, καὶ οἰκείαν εὐημερίαν ἠγήσονται τὴν ἐμὴν δυσ κληρίαν. κζ'. "Αἰσχυνθείησαν καὶ ἐντραπείησαν ἅμα οἱ ἐπιχαίροντες τοῖς κακοῖς μου· ἐνδυσάσθωσαν αἱ σχύνην καὶ ἐντροπὴν οἱ μεγαλορῶρημονοῦντες ἐπ' ἐμέ." Κατάλληλος ἢ αἰσχύνη τοῖς ἐπικερτομοῦσι τοῖς πέλας· διὸ τοῖς ἀλαζόσι καὶ μεγαλορῶρημοσι ταύτην ὁ προφήτης ἐπηύξατο. κη'. "Ἀγαλλιάσθωσαν καὶ εὐφρανθείησαν οἱ θέλοντες τὴν δικαιοσύνην μου, καὶ εἰπάτωσαν διαπαντός, Μεγαλυνθήτω ὁ Κύριος, οἱ θέλοντες τὴν εἰρήνην τοῦ δούλου αὐτοῦ." Ἀγαλλόμενοι δὲ καὶ χαίροντες διατελέσοιεν οἱ τὰ ἀγαθὰ μοι βου λόμενοι, καὶ τῆς εἰρήνης τῆς ἐμῆς ἐφιέμενοι, καὶ ταύτης τυχόντα θεασάμενοι, σὲ τὸν Δεσπότην ὑμνή σαιεν. κθ'. "Καὶ ἡ γλῶσσά μου μελετήσῃ τὴν δικαιο σύνην σου, ὅλην τὴν ἡμέραν τὸν ἔπαινόν σου." Ἐγὼ δὲ τῆς σῆς προνοίας ἀπολαύσας, νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν τὰς σὰς ἐντολὰς μελέτην ποιήσομαι, καὶ διηνεκῶς σου τὰς εὐεργεσίας ὑμνήσω. Τὸ γὰρ ὅλην τὴν ἡμέραν, πᾶσαν ἡμέραν ὁ Σύμμαχος εἶ ρηκε, τὸ διηνεκὲς διὰ τούτων σημαίνων. Ὁ μὲν οὖν ψαλμὸς τοῦτο ἔσχε τὸ τέλος. Παρακαλῶ δὲ τοὺς ἐν τευξομένους, μηδὲ μίαν βλάβην ἐκ τῆς τοῦ δικαίου δέξασθαι προσευχῆς, μηδὲ πρόφασιν εἰς τὰς κατὰ τῶν ἐχθρῶν ἀρὰς ἐντεῦθεν κομίζεσθαι· συν ιδεῖν δὲ, ὡς νομικὴν πολιτείαν, οὐκ εὐαγγελικὴν ὁ προφήτης μετῆι. Ὁ δὲ νόμος διαγορεύει ἀγαπήσαι τὸν πλησίον, καὶ τὸν ἐχθρὸν μισῆσαι. Ὁ δὲ Δεσπότης Χριστὸς τὴν τελειοτάτην δεικνὺς ἀρετὴν, ἔφη, "Ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις· Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου, καὶ μισήσεις τὸν ἐχθρὸν σου· ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν· Ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, εὐλο γεῖτε τοὺς διώκοντας ὑμᾶς." Συνωδᾷ δὲ τοῦ 80.1120 τοῖς καὶ ὁ θεῖος Ἀπόστολος ἔφη· "Εὐλογεῖτε, καὶ μὴ καταρᾶσθε." Εἰς ταύτην τοίνυν τὴν διαφορὰν ἀποβλέποντες, γινώτε τί μὲν ἀρμόττει τῷ νόμῳ, τί δὲ τῇ χάριτι. Ἄλλως τε δὲ καὶ ὁ μακάριος Δαβὶδ οὐκ ἐπαρώμενος ταῦτα ἔλεγεν, ἀλλὰ προφητικῶς προὔλεγε τὰ πάντως ἐσόμενα. Ὅτι δὲ καὶ αὐτὸς κατὰ τὴν εὐαγγελικὴν νομοθεσίαν οὐκ ἠμύνατο τοὺς ἀδικοῦντας, ἀκούσατε αὐτοῦ λέγοντος· "Εἰ ἀνταπ ἔδωκα τοῖς ἀνταποδιδουσί μοι κακὰ, ἀποπέσοιμι ἄρα ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν μου κενὸς, καταδιώξαι ἄρα ὁ ἐχθρὸς τὴν ψυχὴν μου, καὶ καταλάβοι, καὶ καταπα τήσαι εἰς γῆν τὴν ζωὴν μου, καὶ τὴν δόξαν μου εἰς χοῦν κατασκηνώσαι." Καὶ οὐκ εἶπε μὲν ταῦτα, οὐκ ἔπραξε δέ· τοῖς γὰρ λόγοις τὸ πέρας ἐπέθηκε, καὶ σαφέστερα τῶν ῥημάτων τὰ πράγ ματα. Δις μὲν γὰρ ὑποχείριον λαβὼν τὸν πολέμιον, οὐ μόνον αὐτὸς οὐκ ἀνεῖλεν, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀνελεῖν βουληθέντας ἐκώλυσεν· ἐν πολέμῳ δὲ πεσόντα πι κρῶς ὠλοφύρατο, καὶ τὸν μεμνηνοτά τὸν θάνα τον, ὡς ἐφηδόμενον καὶ ἀνηρηκέναι νεανιευσάμενον, τῷ θανάτῳ παρέπεμψε. Ταῦτα δὲ διεξελεθῆν ἠναγκά σθην διὰ τοὺς ἐπαρωμένους, καὶ τὸν θεῖον Δαβὶδ εἰς μέσον παράγοντας, ἵνα τὴν μεγίστην τοῦ Δαβὶδ φι λοσοφίαν ἀρχέτυπον ἔχωσιν ὠφελείας.

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ ΛΕ΄ ΨΑΛΜΟΥ.

α'. "Εἰς τὸ τέλος, τῷ δούλῳ Κυρίου, τῷ Δαβίδ." Ἦνίκα τὸν Σαοὺλ ὁ θεῖος Δαβὶδ λαβὼν ὑποχείριον, οὐ μόνον αὐτὸς οὐκ ἀνεῖλεν, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀνελεῖν πειραθέντας ἐκώλυσεν, ἡμέρας γενομένης, ἐπὶ τινος ἀκρωρείας γενόμενος, ἐπιμέμφεται τῷ Σαοὺλ· καὶ τῆς δυσμενείας ἐλέγχει τὸ ἄδικον· διδάσκων ὡς καθ εὐδοντα νύκτωρ εὐρῶν, οὐχ ὡς πολέμιον ἀνεῖλεν, ἀλλ' ὡς εὐεργέτην διέσωσε· καὶ δείκνυσι τὸ πτερύγιον τῆς διπλοῖδος, καὶ τὸν φακὸν τοῦ ὕδατος, καὶ τὸ δόρυ, ὅπερ εἰς ἀπόδειξιν εἰλήφει τῆς τῶν ῥημάτων ἀληθείας. Πρὸς ταῦτα ὁ Σαοὺλ ἀπεκρίνατο, ῥήμασι χρησάμενος κε χρωσμένοις εὐνοίᾳ, καὶ τὸ τῆς φιλίας προσωπεῖον περικειμένοις. Προστέθεικε δὲ τοῖς λόγοις καὶ ὄρ κους, σκηψάμενος μεταμέλειαν. Τηνικαῦτα τοίνυν τὸν ψαλμὸν τοῦτον ὁ μακάριος ἔφη Δαβίδ, κατ ηγορίαν

ποιούμενος τῶν πονηρία συζώντων, καὶ τὴν διὰ πάντων διήκουσαν τοῦ Θεοῦ προμήθειαν ἀνακηρύττων· ἀνέμιξε δὲ καὶ θεολογίαν τοῖς λόγοις καὶ προφητείαν· οὗ δὴ χάριν καὶ ἡ ἐπιγραφή εἰς τὸ τέλος παραπέμπει τὸν ἐντυγχάνοντα. β'. "Φησὶν ὁ παράνομος τοῦ ἀμαρτάνειν ἐν ἑαυτῷ." Οἶεται, φησὶν, ὁ κακία συντεθραμμένος, μὴ δένα θεωρεῖν τῆς ψυχῆς αὐτοῦ τὰ κεκρυμμένα βουλεύματα. Τὸ γὰρ, φησὶν, ἀντὶ τοῦ ἡγεῖται καὶ ὑπολαμβάνει τέθεικεν. Οὐκ ἔστι φόβος Θεοῦ ἀπὸ 80.1121 ἐναντὶ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ. Αἴτιον δὲ τῆς τοιαύτης ἀναληθείας, τὸ μὴ δεδιέναι τὸν πάντα ἐφορῶντα Δεσπότην. γ'. "Ὅτι ἐδόλωσεν ἐνώπιον αὐτοῦ, τοῦ εὑρεῖν τὴν ἀνομίαν αὐτοῦ καὶ μισῆσαι." [Οὕτω, φησὶν, ἑαυτὸν διέτρεψεν, καὶ τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ τῶν ἑαυτοῦ ἀπέβριψεν ὀφθαλμῶν, ὡς τὴν ἀνομίαν αὐτοῦ προφανῆ τυγχάνουσαν καὶ πᾶσιν ὀραῖσθαι καὶ εὐρίσκεισθαι καὶ διὰ τοῦτο μίσους ἀξίαν εἶναι. Ἀκάμπτως ἐξέδωκεν ἑαυτὸν τῇ ἀνομίᾳ.] Ἐκὼν δὲ ταύτην ἔχει τὴν ἄγνοιαν, ὡς μὴ βουλόμενος λογιστεῦσαι τὰ πεπραγμένα, καὶ μισῆσαι κακῶς πεπραγμένα. δ', ε'. "Τὰ ῥήματα τοῦ στόματος αὐτοῦ ἀνομία καὶ δόλος· οὐκ ἐβουλήθη συνιέναι τοῦ ἀγαθῦναι. Ἀνομίαν διελογίσαστο ἐπὶ τῆς κοίτης αὐτοῦ, παρ' ἑστῆ πάσῃ ὁδῷ οὐκ ἀγαθῆ· κακία δὲ οὐ προσώχθισεν." Λόγοις μὲν γὰρ κέχρηται τῆς ἀληθείας γε γυμνωμένοις, καὶ δόλῳ συμπεπλεγμένοις· συνιδεῖν δὲ τὸ πρέπον οὐ βούλεται, ἀλλὰ καὶ νύκτωρ πονηρὰ τυρεῦει τῷ πέλας, καὶ μεθ' ἡμέραν πληροῦν ἐπιχειρεῖ τὰ βουλεύματα. Τούτου δὲ αἴτιον, τὸ μὴ βδελύττεσθαι αὐτὸν, καὶ παντελῶς ἀποστρέφεσθαι τῆς πονηρίας τὰ εἶδη. Τὸ γὰρ, κακία οὐ προσώχθισεν, ἀντὶ τοῦ οὐκ ἐβδελύξατο, τέθεικεν. Καὶ γὰρ τὰ εἶδωλα ποτὲ μὲν βδελύγματα, ποτὲ δὲ προσοχθίσματα ἢ θεία προσαγορεύει Γραφή. Τοῦτο δὲ ὁ Ἀκύλας, οὐκ ἀπέβριψεν ἡρμήνευσεν· [ὁ δὲ Σύμмахος, οὐκ ἀπεδοκίμασεν] ὁ δὲ Θεοδοτίων, οὐκ ἀπώσατο. ζ'. "Κύριε, ἐν τῷ οὐρανῷ τὸ ἔλεός σου, καὶ ἡ ἀλήθειά σου ἕως τῶν νεφελῶν. Καὶ ἡ δικαιοσύνη σου, ὡς ὄρη Θεοῦ." Ἐκεῖνοι μὲν οὖν, ὡς μηδενὸς ἐφορῶντος, τοιαῦτα πράττειν ἐπιχειροῦσι· σὺ δὲ, Δέσποτα, καὶ ἔλεον ἔχεις ἀμέτρητον, καὶ ἀλήθειαν ἀστάθμητον, καὶ δικαιοσύνην ὄρεσι παραβαλλομένην μεγίστοις· χωρεῖ δέ σου καὶ μέχρι τῶν ἀνθρώπων ἡ ἀλήθεια, διὰ τῶν προφητῶν, οἷον διὰ τινῶν νεφελῶν, τὸν σωτήριον αὐτοῖς ὑπέτον χορηγοῦσα. "Τὰ κρίματά σου ἄβυσσος πολλή." Τοσαύτην δὲ ἔχων ἀλήθειαν καὶ δικαιοσύνην, τίνας ἕνεκα μακροθυμεῖς, ἀγνοῶ· τὸ τῆς ἀβύσσου ἀθεώρητον μιμεῖται σου τὰ κρίματα. Καθάπερ γὰρ ἐκείνης ἀνθρώποις ἀθεώρητος ὁ βυθός, οὕτως ἀνέφικτος τῶν σῶν κριμάτων ἢ κατα 80.1124 νόησις· "Ἀνθρώπους καὶ κτήνη σώσεις, Κύριε." Καὶ τί τούτου τὸ αἴτιον; η'. "Ὡς ἐπλήθυνας τὸ ἔλεός σου, ὁ Θεός." Μέχρι γὰρ καὶ τῶν κτηνῶν ἡ σὴ διήκει φιλανθρωπία, καὶ οὐ μόνον ἀνθρώπους, ἀλλὰ καὶ τὰ διὰ τὸν ἄνθρωπον γεγεννημένα τρέφεις, τοὺς ἀνθρώπους καὶ διὰ τούτων εὐεργετῶν. "Οἱ δὲ υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων ἐν σκέπη τῶν πτερύγων σου ἐλπιοῦσιν." Πρόρρησιν ὁ λόγος ἔχει τῆς μετὰ τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν γεγεννημένης μεταβολῆς. Οὐ γὰρ εἶπεν ἡλιπσαν, ἀλλὰ ἐλπιοῦσιν. θ'. "Μεθυσθήσονται ἀπὸ τῆς πίότητος τοῦ οἴκου σου, καὶ χειμάρρους τῆς τρυφῆς σου ποτιεῖς αὐτούς." Καταφεύζεται δὲ πρὸς σὲ τῶν ἀνθρώπων ἡ φύσις, ἀναβλαστάνουσαν ἐν τῷ οἴκῳ σου τῶν ἀγαθῶν τὴν φορὰν θεωροῦσα. Αἰνίττεται δὲ διὰ τούτων, οὐ μόνον τῆς θείας διδασκαλίας τὰ νάματα, ἀλλὰ καὶ τῆς μυστικῆς τροφῆς τὴν ἀπόλαυσιν· χειμάρρῳ δὲ τῶν τοσούτων ἀγαθῶν τὴν χορηγίαν ἀπέεικασε· πρῶτον μὲν διὰ τὸ μὴ ἐξ ἀρχῆς ταύτην τοῖς ἀνθρώποις δοθῆναι· ἔπειτα μέντοι καὶ προτρέπων πάντας ἀνθρώπους προσελθεῖν καὶ πιεῖν, ὡς τοῦ ποταμοῦ οὐκ ἀεννάου ὄντος, ἀλλὰ χειμάρρου, καὶ πρὸς καιρὸν φερομένου. Οἱ γὰρ κατὰ τὸν παρ' ὄντα καιρὸν μὴ προσιόντες, μετὰ τὴν ἐντεῦθεν ἐκδημίαν τῶν ἱερῶν ναμάτων οὐκ ἀπολαύσονται. Καὶ δεικνύς ὡς φύσει μὲν ἀένναός ἐστι τῶν ἀγαθῶν ἢ φορὰ, χειμάρρους δὲ πρὸς τὰς οἰκονομίας γίνεται, εἰς καιρὸν ἐπήγαγεν· ι'. "Ὅτι παρὰ σοὶ πηγὴ ζωῆς." Ἐνταῦθα δὲ σαφῶς ἡμῖν ἀποκαλύπτει τὸ τῆς ἀγίας

Τριάδος μυστήριον. Πηγήν γὰρ ζωῆς τὸν μονογενῆ τοῦ Θεοῦ Λόγον ὠνόμασεν. Οὕτω γὰρ καὶ αὐτὸς ἑαυτὸν διὰ Ἰερεμίου τοῦ προφήτου καλεῖ· "Ἐμὲ ἐγκατέλιπον πηγήν ὕδατος ζωῆς, καὶ ἐπορεύθησαν, καὶ ὠρυξαν ἑαυτοῖς λάκκους συντετριμμένους, οἳ οὐ δυνήσονται ὕδωρ συσχεῖν." Λέγει τοίνυν τὴν πηγήν ταύτην παρὰ τῷ Πατρὶ εἶναι, κατὰ τὴν εὐαγγελικὴν διδασκαλίαν τὴν λέγουσαν· "Ἐγὼ ἐν τῷ Πατρὶ, καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἐμοί." –"Ἐν τῷ φωτὶ σου ὁψόμεθα φῶς." Ὑπὸ γὰρ τοῦ παναγίου Πνεύματος φωτιζόμενοι τὰς τοῦ Μονογενοῦς σου θεωροῦμεν ἀκτῖνας. "Οὐδεὶς γὰρ, φησὶ, δύναται εἰπεῖν Κύριον Ἰησοῦν, εἰ μὴ ἐν Πνεύματι ἁγίῳ." Καί· "Ἡμῖν ὁ Θεὸς ἀπεκάλυψε διὰ τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ." Μεμαθήκαμεν τοίνυν ἀκριβῶς διὰ τῶν προφητικῶν λόγων τὰς τρεῖς τῆς μιᾶς θεότητος ιδιότητος. 80.1125 ια'. "Παράτεινον τὸ ἔλεός σου τοῖς γινώσκουσί σε· καὶ τὴν δικαιοσύνην σου τοῖς εὐθέσι τῇ καρδίᾳ." Τοιγάρτοι διηνεκῶς τῆς ἡμέρου σου καὶ δικαίας μετὰ δόξης κηδεμονίας, τῆς θεογνωσίας ἠξιωμένοι, καὶ ἀγαθὰ πράττειν προαιρουμένοι. Ἀμφοτέρω γὰρ περὶ τῶν αὐτῶν εἴρηκε, κατὰ τὸ οἰκεῖον ἰδίωμα τῇ διαιρέσει χρησάμενος. Οὐ γὰρ ἄλλους λέγει τοὺς εἰδότας αὐτὸν, ἄλλους δὲ τοὺς εὐθεῖς τῇ καρδίᾳ, οὐδὲ τοῖς μὲν τὸν ἔλεον, τοῖς δὲ τὴν δικαιοσύνην ἐξήτησεν· ἀλλὰ τὴν τελείαν ἀρετὴν ἐν ἀληθείᾳ δόγμασι καὶ πράγμασι ἀγαθοῖς ὀρισάμενος, τοῖς ταύτην κεκτημένοις τὸν ἔλεον καὶ τὴν δικαιοσύνην ἐπήγγειλεν. ιβ', ιγ'. "Μὴ ἐλθέτω μοι πούς ὑπερηφανίας, καὶ χεὶρ ἁμαρτωλοῦ μὴ σαλεύσῃ με. Ἐκεῖ ἔπεσον πάντες οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν· ἐξώσθησαν, καὶ οὐ μὴ δύνωνται στήναι." Τὸ "Ἐκεῖ ἔπεσον πάντες οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν," ὁ Σύμμαχος οὕτως ἠρμήνευσεν· "Ὅπου πίπτουσιν οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν, ὠθοῦνται καὶ οὐ δυνήσονται στήναι. Αἰτεῖ δὲ ὁ προφήτης τῆς φύσεως τὰ μέτρα φυλάττειν, καὶ τῆς εὐθείας ὁδοῦ μὴ παρατραπήναι ταῖς τῶν παρανόμων ἐπιβουλαῖς· ἅτε δὴ γινώσκων τῆς ἐναντίας ὁδοῦ τὸ τέλος. Οἳ γὰρ εἰς ἐκεῖνο, φησὶ, καταπίπτοντες, ἀναστήναι λοιπὸν καὶ εἰς τὴν ἐτέραν δρᾶσθαι οὐ δυνήσονται. Τούτοις ἔοικε τὰ εἰρημένα ἐν τῷ ἔκτω ψαλμῷ· "Ὅτι οὐκ ἔστιν ἐν τῷ θανάτῳ ὁ μνημονεύων σου· ἐν δὲ τῷ ἄδῃ τίς ἐξομολογήσεται σοι;"

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ ἈΨΑΛΜΟΥ.

α'. "Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ. Μὴ παραζήλου ἐν πονηρευομένοις· μηδὲ ζήλου τοὺς ποιοῦντας τὴν ἀνομίαν." Τῇ πείρᾳ μαθὼν ὁ θεῖος Δαβὶδ, ὅσων ἀγαθῶν πρόξενος ἢ πραότης, καὶ ὅτι τῶν ἀδικῶν συζώντων καὶ ἀλαζονείᾳ χρωμένων, τὸ τέλος ἀνιαρὸν καὶ τῷ βίῳ κατάλληλον· ἐμεμαθήκει δὲ ταῦτα ἔκ τε τῶν κατὰ τὸν Σαουλ καὶ τὸν Ἀβεσσαλώμ, καὶ τῶν ἄλλων, ὅσοι τούτων δεδράκασι παραπλήσια· παραίνεσιν εἰς φέρει πᾶσιν ἀνθρώποις· φέρειν μὲν καλῶς παρακαλῶν τὰ προσπίπτοντα λυπηρὰ, τὰς δὲ τῶν πονηρῶν ἀνθρώπων εὐημερίας καὶ εὐπραξίας μὴ μακαρίας νομίζειν, ἀθλίας δὲ μᾶλλον ἀποκαλεῖν· οὗ δὴ χάριν εὐθύς ἀρξάμενος τοῦ ψαλμοῦ, φησὶ· "Μὴ παραζήλου ἐν πονηρευομένοις, μηδὲ ζήλου τοὺς ποιοῦντας τὴν ἀνομίαν." Τὸ δὲ μὴ παραζήλου ὁ μὲν Σύμμαχος, μὴ φιλονεῖκει, ὁ δὲ Θεοδοτίων, μὴ παρερεθίζου ἠρμήνευσεν· ἀντὶ τοῦ, Μὴ παροξύνου εἰς μίμησιν τῶν παρανομῶν συζώντων, τὴν προσγενο 80.1128 μένην αὐτοῖς εὐκληρίαν θεώμενος. Καὶ δεικνὺς τῆς εὐποτίας τὸ πρόσκαιρον, εὐθύς ἐπήγαγεν· β'. "Ὅτι ὡσεὶ χόρτος ταχὺ ἀποξηρανθήσονται, καὶ ὡσεὶ λάχανα χλόης ταχὺ ἀποπεσοῦνται." Ταῦτα καὶ ὁ μακάριος Ἡσαΐας ἔφη· "Πᾶσα σὰρξ χόρτος, καὶ πᾶσα δόξα ἀνθρώπου ὡς ἄνθος χόρτου· ἐξηράνθη ὁ χόρτος, καὶ τὸ ἄνθος αὐτοῦ ἐξέπεσε, τὸ δὲ ῥῆμα Κυρίου μένει εἰς τὸν αἰῶνα." Τοῦτο δὲ καὶ ὁ μακάριος ἔφη Δαβὶδ· γ', δ'. "Ἐλπισον ἐπὶ Κύριον, καὶ ποιεῖ χρηστὰ, καὶ κατασκήνου τὴν γῆν, καὶ ποιμανθήσῃ ἐπὶ τῷ πλούτῳ αὐτῆς. Κατατρύφησον τοῦ Κυρίου, καὶ δώη σοι τὰ αἰτήματα τῆς καρδίας σου." Διὰ πάντων ἐδίδαξε τῆς εἰς Θεὸν ἐλπίδος τὸ κερδαλέον· ὁ γὰρ εἰς αὐτὸν, φησὶν, ἐλπίζων, καὶ ὑπ' αὐτοῦ ποιμαινόμενος, τῶν ὑπ' αὐτοῦ

χορηγουμένων ἀπολαύ σεται· διαφερόντως δὲ τεύξονται τούτων οἱ τρυφήν ἠγούμενοι τὴν διηνεκῆ πρὸς αὐτὸν ὁμιλίαν. ε΄, ς. "Ἀποκάλυψον πρὸς Κύριον τὴν ὁδὸν σου, καὶ ἔλπισον ἐπ' αὐτὸν, καὶ αὐτὸς ποιήσει. Καὶ ἐξοίσει ὡς φῶς τὴν δικαιοσύνην σου, καὶ τὸ κρῖμα σου, ὡς μεσημ βρίαν." Τῷ Θεῷ, φησὶ, καὶ σαυτὸν, καὶ τὰς σὰς πράξεις ἀνάθου, καὶ τὴν παρ' αὐτοῦ πρόσμενε ροπήν· αὐτὸς γὰρ οἶα δικαστῆς ἐξοίσει δικαίαν τὴν ψῆφον, καὶ ἀνακηρύξει σε, καὶ λαμπρὸν ἀπεργάσεται, ὡς εἶναι δῆλον ἅπασι, καθὼς τῆς μεσημβρίας τὸ φῶς. ζ'. "ὑποτάγηθι τῷ Κυρίῳ, καὶ ἰκέτευσον αὐτόν." Ταῦτα τοίνυν εἰδὼς, πείθου τῷ Θεῷ κυ βερνῶντι, καὶ αἰτῶν παρ' αὐτοῦ τὰ ἀγαθὰ διατέλει. Μὴ παραζήλου ἐν τῷ κατευδοουμένῳ ἐν τῇ ὁδῷ αὐ τοῦ· ἐν ἀνθρώπῳ ποιοῦντι παρανομίαν." Κἂν τινα ἴδης πονηρὰ προαιρούμενον, καὶ τοῦ σκοποῦ μὴ διαμαρτάνοντα, ἀλλὰ κατὰ ροῦν φερόμενον, μὴ δυσχέραινε, μηδὲ δυσφόρει, ὡς μηδενὸς τὴν κτίσιν ἰθύνοντος. Τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὰ ἐπαγόμενα· η΄, θ'. "Παῦσαι ἀπὸ ὀργῆς, καὶ ἐγκατάλιπε θυμόν· μὴ παραζήλου ὥστε πονηρεύεσθαι. Ὅτι οἱ πονη ρευόμενοι ἐξολοθρευθήσονται." Μὴ ἴδης αὐτῶν τὴν εὐημερίαν, ἀλλὰ πρόσμεινον τὸ τέλος, καὶ ὄψει τὸν ὄλεθρον. "Οἱ δὲ ὑπομένοντες τὸν Κύριον, αὐτοὶ κληρονομί σουσι γῆν. [ι΄, ια΄.] Καὶ ἔτι ὀλίγον, καὶ οὐ μὴ ὑπάρξει ὁ ἁμαρτωλὸς, καὶ ζητήσεις τὸν τόπον αὐτοῦ, καὶ οὐ μὴ εὔρης. Οἱ δὲ πραεῖς κληρονομήσουσι γῆν, καὶ κατατρυφήσουσιν ἐπὶ πλήθει εἰρήνης." Εὗ γὰρ 80.1129 ἴσθι, ὅτι οἱ μὲν τῆς θείας ἐλπίδος σφᾶς αὐτοὺς ἀν ἀρτήσαντες, καὶ τὸν ἐπεικῆ προαιρούμενοι βίον, ἐν ἀπραγμοσύνη καὶ εἰρήνῃ διατελέσουσι, τρυφήν ἔχοντες μόνιμον τοῦ συνειδότος τὴν καθαρότητα. Οἱ δὲ τῇ προσκαίρῳ εὐημερία θαρρῶντες ταχεῖαν δέξονται τὴν μεταβολὴν, καὶ λήθη παραδοθήσονται παντελεῖ. ιβ΄, ιγ΄. "Παρατηρήσεται ὁ ἁμαρτωλὸς τὸν δί καιον, καὶ βρύξει ἐπ' αὐτὸν τοὺς ὁδόντας αὐτοῦ. Ὁ δὲ Κύριος ἐκγελάσεται αὐτόν, ὅτι προβλέπει, ὅτι ἤξει ἡ ἡμέρα αὐτοῦ." Καὶ διὰ τούτων παρα ψυχὴν τοῖς ἀδικουμένοις προσφέρει. Δείκνυσι γὰρ τὸν μὲν παράνομον, λυττῶντα καὶ μεμνηότα κατὰ τῶν τὸν ἀπράγμονα βίον ἀσπαζομένων· τὸν δὲ δίκαιον κριτὴν καταγελῶντα τῆς ἐγχειρήσεως· ἅτε δὴ τὴν ταχεῖαν αὐτῶν τελευτὴν προορῶντα. ιδ΄, ιε΄. "Ρομφαίαν ἐσπάσαντο οἱ ἁμαρτωλοὶ, ἐν ἔτειναν τόξον αὐτῶν, τοῦ καταβαλεῖν πτωχὸν καὶ πένητα, τοῦ σφάζαι τοὺς εὐθεῖς τῇ καρδίᾳ. Ἡ ρομφαία αὐτῶν εἰσέλθοι εἰς τὰς καρδίας αὐτῶν, καὶ τὰ τόξα αὐτῶν συντριβεῖν." Τὴν αὐτὴν ἔχει τοῖς προ ειρημένοις καὶ ταῦτα διάνοιαν. Διδάσκει γὰρ ὡς παντοδαπαῖς μὲν ὁ ἁμαρτωλὸς κατὰ τῶν οὐδὲν ἡδικοκῶτων κέχρηται μηχαναῖς, ταῖς δὲ οἰκείαις περιπαρήσεται πάγαις. Καὶ ρομφαίαν γὰρ καὶ τόξον κέκληκε τὰς διαφόρους ἐπιβουλάς. Ἔοικε ταῦτα τοῖς ἐν τῷ ἐβδόμῳ εἰρημένοις ψαλμῷ· "Λάκκον ὥρυξε καὶ ἀνέσκαψεν αὐτόν, καὶ ἐμπεσεῖται εἰς βόθρον ὃν εἰργάσατο." ιϛ'. "Κρεῖσσον ὀλίγον τῷ δικαίῳ, ὑπὲρ πλοῦτον ἁμαρτωλῶν πολύν." Ἄμεινον, φησὶ, μετὰ δικαιοσύ νης αὐτάρκεια, παρανόμου πλούτου καὶ περιουσίας ἀδίκου. Εἶτα δεικνὺς τὴν ἀμφοτέρων ἐπικαρπίαν, φησὶν· ιζ'. "Ὅτι βραχίονες ἁμαρτωλῶν συντριβήσονται, ὑποστηρίζει δὲ τοὺς δικαίους ὁ Κύριος." Βραχίονας τροπικῶς τὴν δύναμιν ἀπεκάλεσεν· ἐπειδὴ διὰ τούτων ἐργάζεσθαι πεφύκασιν ἄνθρωποι. Προσφυῶς δὲ ἄγαν τὸ, ὑποστηρίζει τοὺς δικαίους, τέθει κεν· ὑπὸ δαιμόνων γὰρ καὶ ἀνθρώπων ὠθούμε νοι, ὑπὸ δὲ τῆς θείας ἐρειδόμενοι χάριτος, ἴσταν ται, καὶ τῶν ἐπιόντων περιγίνονται δυσχε ρῶν. ιη΄, ιθ'. "Γινώσκει Κύριος τὰς ὁδοὺς τῶν ἀμώμων, καὶ ἡ κληρονομία αὐτῶν εἰς αἰῶνα ἔσται. Οὐ κατ αισχυνθήσονται ἐν καιρῷ πονηρῷ, καὶ ἐν ἡμέραις λιμοῦ χορτασθήσονται." Πάσης ἀπολαύουσι προ νοίας οἱ ἄμεμπτον βίον αἰρούμενοι. Κἂν γὰρ συμ φοραῖς περιπέσωσι, κρείττους ἀποφαίνονται τού των· καὶ κοινῆς γενομένης ἐνδείας, παρὰ τοῦ Θεοῦ 80.1132 δέξονται τὴν αὐτάρκειαν, καὶ πρὸς τούτοις τῶν αἰωνίων ἀπολαύσουσιν ἀγαθῶν. Λιμὸν δὲ ἠγοῦμαι ἐνταῦθα παραδηλοῦσθαι τὸν πάλαι Ἰουδαίους ἀπειληθέντα· "Ἐπάξω λιμὸν ἐπὶ τὴν γῆν· οὐ λιμὸν ἄρτου, οὐδὲ δίψαν

ὔδατος, ἀλλὰ λιμὸν τοῦ ἀκοῦσαι λόγον Κυρίου." κ'. "Ὅτι οἱ ἁμαρτωλοὶ ἀπολοῦνται· οἱ δὲ ἐχθροὶ τοῦ Κυρίου, ἅμα τῷ δοξασθῆναι αὐτούς καὶ ὑψωθῆναι, ἐκλείποντες ὡσεὶ καπνὸς ἐξέλιπον." Ἡ τοῦ συνδέσμου ἐναλλαγὴ διαφορὰν προσώπων εἰργάσατο· καὶ ἄλλους μὲν ὑποβάλλει νοεῖν τοὺς ἁμαρτωλοὺς, ἄλλους δὲ ἐχθροὺς τοῦ Κυρίου. Ἄκυλας δὲ καὶ ὁ Σύμμαχος ἀντὶ τοῦ δὲ τὸν καὶ σύνδεσμον τεθεικότες, τοὺς αὐτοὺς ἔδειξαν ἁμαρτωλοὺς καὶ τοῦ Κυρίου ἐχθρούς. Λέγει δὲ ὅτι οἱ θεομισεῖς διὰ τὰς οἰκείας παρανομίας ἄνθρωποι, ὀλίγον ἀνθήσαντες χρόνον, καὶ δόξαντες εἶναι περιφανεῖς καὶ περὶ βλεπτοί, δίκην καπνοῦ διελύθησαν. κα'. "Δανείζεται ὁ ἁμαρτωλὸς, καὶ οὐκ ἀποτίσει· ὁ δὲ δίκαιος οἰκτεῖρει, καὶ δίδωσιν." Τοιοῦτος ἦν ὁ Σαοὺλ, ἀεὶ μὲν εὐεργετούμενος ὑπὸ τοῦ θειοτάτου Δαβὶδ, ἀμείψασθαι δὲ ἀγαθοῖς τὸν εὐεργέτην οὐκ ἀνεχόμενος. Ὁ δὲ μακάριος Δαβὶδ, τὸν οἰκεῖον Δεσπότην μιμούμενος, ἀνατέλλοντα τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς, εὐεργετῶν διετελεῖ. Τοιοῦτοι ἦσαν οἱ Ἰουδαῖοι, τὰς παντοδαπὰς θεραπείας παρὰ τῶν ἱερῶν ἀποστόλων δεχόμενοι, καὶ τὴν μαιφόνον ἐπιδεικνύμενοι γνώμην· ἀλλ' ὅμως οἱ θεοὶ ἀπόστολοι τὰς θείας αὐτοῖς δωρεὰς φιλοτίμως διένεμον. κβ'. "Ὅτι οἱ εὐλογοῦντες αὐτὸν κληρονομήσουσι γῆν, οἱ δὲ καταρώμενοι αὐτὸν ἐξολοθρευθήσονται." Τοῦτο τῷ πατριάρχῃ Ἀβραάμ ὁ τῶν ὄλων Θεὸς ἐπηγγέιλαιτο, "Εὐλογήσω τοὺς εὐλογοῦντάς σε, καὶ τοὺς καταρωμένους σε καταράσομαι." κγ', κδ'. "Παρὰ Κυρίου τὰ διαβήματα ἀνθρώπου κατευθύνεται, καὶ τὴν ὁδὸν αὐτοῦ θελήσει σφόδρα. Ὅτι ἂν πέση οὐ καταρραχθήσεται, ὅτι Κύριος ἀντιστηρίζει χεῖρα αὐτῷ." Τούτου γάρ τοι χάριν εὐλογεῖ μὲν τὸν εὐλογοῦντα τὸν δίκαιον, τὸν δὲ καταρώμενον τοῖς ἴσοις ἀμείβεται· ἐπειδὴ αὐτὸς κατευθύνει τὰς τῶν δικαίων ὁδοὺς. Ἀδύνατον γὰρ δίχα τῆς αὐτοῦ χάριτος ἀμέμπτως ὀδεῦσαί τινα τὴν τῆς ἀρετῆς ὁδόν. Συνεργεῖ μέντοι τοῖς τοῦτον ἔχουσι τὸν σκοπὸν· καὶ χρεῖα κατὰ ταῦτόν συνδραμεῖν εἰς τὴν κτῆσιν τῆς ἀρετῆς προθυμίαν ἀνθρωπίνην, καὶ θείαν προμήθειαν. Οὕτω γὰρ κἂν ὀλισθήσῃ ποτὲ ὁ τήνδε τὴν πορείαν ποιούμενος, τῆς θείας ἀντιλήψεως τεύξεται. Οὕτως ὁ μακάριος προσπταίσας Δαβὶδ, καὶ κατενεχθῆναι κινδυνεύσας εἰς γῆν, ὑπὸ τῆς θείας χάριτος ἀνωρθώθη. 80.1133 κε', κ'. "Νεώτερος ἐγενόμην, καὶ γὰρ ἐγήρασα, καὶ οὐκ εἶδον δίκαιον ἐγκαταλελειμμένον, οὐδὲ τὸ σπέρμα αὐτοῦ ζητοῦν ἄρτους. Ὁλην τὴν ἡμέραν ἐλεεῖ καὶ δανείζει ὁ δίκαιος, καὶ τὸ σπέρμα αὐτοῦ εἰς εὐλογίαν ἔσται." Καὶ νέος ὢν, καὶ εἰς γῆρας ἔλθων, οὐκ οἶδα θεασάμενος δίκαιον τῆς θείας ἔρημον προνοίας γενόμενον. Ὁ γάρ τοι δίκαιος κριτὴς οὐ μόνον αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐξ αὐτῶν φυομένων πᾶσαν ποιεῖται κηδεμονίαν. Οὕτω τοῦ Ἰσραὴλ καὶ ταῦτα παρανομοῦντος, διὰ τὴν προγονικὴν ἀρετὴν προύνοήθη. Οὕτω τοῦ Σολομῶντος ἡσεβηκότος ἠνέσχετο διὰ τὴν πατρῶαν φιλοθεΐαν. Τὸ δὲ, "Ὁλην τὴν ἡμέραν ἐλεεῖ καὶ δανείζει ὁ δίκαιος," τὰς παντοδαπὰς τοῦ δικαίου εὐεργεσίας δηλοῖ, τὰς διὰ χρημάτων, τὰς διὰ πραγμάτων, τὰς διὰ λόγων καὶ συμβουλῶν. Ταῦτα δὲ ποιῶν, ἐλεεῖ μὲν τοὺς ἀπολαύοντας, δανείζει δὲ τῷ τούτων Θεῷ. "Ὁ γὰρ ἐλεῶν, φησὶ, πτωχὸν, δανείζει Θεῷ," ὡς τὸ αὐτὸ ἔλεον εἶναι καὶ δάνεισμα. κζ'. "Ἐκκλινον ἀπὸ κακοῦ, καὶ ποιήσον ἀγαθὸν, καὶ κατασκήνου εἰς αἰῶνα αἰῶνος." Ταῦτα τοίνυν εἰδότες ἅπαντες ἄνθρωποι, καὶ μεμαθηκότες τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς κακίας τὰ ἐπίχειρα, φεύγετε μὲν τῆς κακίας τὰ εἶδη, ὀδεύσατε δὲ τὴν ἐναντίαν ὁδόν, ἵνα τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν ἀπολαύσητε. κη', κθ'. "Ὅτι Κύριος ἀγαπᾷ κρίσιν, καὶ οὐκ ἐγκαταλείπει τοὺς ὀσίους αὐτοῦ, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα φυλαχθήσονται· ἄνομοι δὲ ἐκδιωχθήσονται, καὶ σπέρμα ἀσεβῶν ἐξολοθρευθήσεται. Δίκαιοι δὲ κληρονομήσουσι γῆν, καὶ κατασκηνώσουσιν εἰς αἰῶνα αἰῶνος ἐπ' αὐτῆς." Ὁρθῆ καὶ δικαίᾳ κρίσει χρώμενος τῶν ὄλων ὁ Κύριος προσφνεῖς τοῖς ἐπιτηδεύμασι τὰς ἀντιδόσεις ποιήσεται· καὶ τοὺς μὲν τῆς δικαιοσύνης ἐραστὰς πάσης ἀξιώσει κηδεμονίας, τοὺς δὲ τάναντία προαιρουμένους ἀνασπάσει προρρίζους. Οὕτω τοὺς ἐκατέρων δεῖξας καρπούς,

διδάσκει λοιπόν, πῶς ἔνεστι τὴν τῷ Θεῷ φίλην κατορθῶσαι δικαιοσύνην. λ', λα'. "Στόμα δικαίου μελετήσῃ σοφίαν, καὶ ἡ γλῶσσα αὐτοῦ λαλήσῃ κρίσιν. Ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ, καὶ οὐχ ὑποσκελισθήσεται διαβήματα αὐτοῦ." Προσῆκει, φησί, κὰν τῇ γλώττῃ, κὰν τῇ διανοίᾳ τὰ θεῖα λόγια περιφέρειν, καὶ τὴν τούτων μελέτην ποιῆσθαι διηνεκῶς. Οὕτω γὰρ τὸ πρακτέον μανθάνων ὁ τῆς ἀρετῆς ἐραστής, ἀτρεμῆς μενεῖ καὶ ἀσάλευτος, τῶν καταβαλεῖν ἐπιχειροῦντων περιγινόμενος. Ταῦτα καὶ ἐν τῷ πρώτῳ ἔφη ψαλμῷ· "Ἄλλ' ἐν τῷ νόμῳ Κυρίου τὸ θέλημα αὐτοῦ, καὶ ἐν τῷ νόμῳ αὐτοῦ μελετήσῃ ἡμέρας καὶ νυκτός" καὶ τὰ ἐξῆς. 80.1136 λβ', λγ'. "Κατανοεῖ ὁ ἀμαρτωλὸς τὸν δίκαιον, καὶ ζητεῖ τοῦ θανατῶσαι αὐτόν. Ὁ δὲ Κύριος οὐ μὴ ἐγκαταλείπῃ αὐτὸν εἰς τὰς χεῖρας αὐτοῦ, οὐδὲ μὴ καταδικάσῃται αὐτὸν ὅταν κρίνηται αὐτῷ." Διαφόρως τὰ αὐτὰ λέγει, τῇ πλείονι μελέτῃ μόνι μωτέραν κατασκευάζων τὴν μνήμην. Λέγει δὲ ὡς οὐ περιόψεται τὸν δίκαιον ὁ Δεσπότης ἐπιβουλευόμενος ὑπὸ τῶν πονηρῶν, οὐδὲ συμψηφιεῖται αὐτοῖς τὰ τοιαῦτα τολμῶσιν, ἀλλ' ὑπερηδῆσαι παρασκευάσει τὰ δίκτυα. Ταύτης ἀπέλαυσεν Ἀβραὰμ τῆς προνοίας, δις ἀρπαγείσης τῆς Σάρρας· ταύτης ὁ Ἰσαὰκ αὐτὸ τοῦτο παθὼν· ταύτης ὁ Ἰακώβ ὑπ' ἀδελφοῦ καὶ κηδεστοῦ φθονηθεὶς· ταύτης ὁ Ἰωσήφ ὑπὸ φθόνου καὶ συκοφαντίας πολεμηθεὶς. Καὶ τί δεῖ καταλέγειν πάντα; Ῥάδιον γὰρ τοῖς φιλομαθέσι, καὶ τὰ πάλαι συλλέξαι, καὶ θεωρῆσαι τὰ νέα. λδ'. "Ἐπόμεινον τὸν Κύριον, καὶ φύλαξον τὴν ὁδὸν αὐτοῦ, καὶ ὑψώσει σε, τοῦ κατακληρονομήσαι τὴν γῆν, ἐν τῷ ἐξολοθρευέσθαι ἀμαρτωλοὺς, ὄψει." Ταῦτα τοίνυν μεμαθηκῶς, τὴν θεῖαν πρόσμενε ψῆφον, καὶ τοὺς κειμένους φύλαττε νόμους. Οὕτω γὰρ καὶ ἐν τῷ παρόντι βίῳ γενήσῃ περίβλεπτος, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι τῶν μονίμων ἀγαθῶν ἀπολαύσῃ, καὶ ὄψει τῶν ἀμαρτωλῶν τὸ τρισάθλιον τέλος. Εἶτα ἐπειδὴ πολλοὺς ἀνιᾶ τὸ μὴ νῦν ὄραν τῶν ἀδίκων τὴν τιμωρίαν, ἀλλ' ἀναμένειν χρόνον μακρὸν, εἰκότως ἀπὸ τῶν γεγενημένων πιστοῦται τὰ μέλλοντα. λε', ι'. "Εἶδον τὸν ἀσεβῆ ὑπερυσούμενον καὶ ἐπαιρόμενον, ὡς τὰς κέδρους τοῦ Λιβάνου. Καὶ παρῆλθον, καὶ ἰδοὺ οὐκ ἦν· καὶ ἐζήτησα αὐτόν, καὶ οὐχ εὗρέθη ὁ τόπος αὐτοῦ." Εἶδε γὰρ ὁ μέγας Δαβὶδ καὶ τῆς τοῦ Σαουλ βασιλείας τὸ τέλος, καὶ τῆς τοῦ Ἀβεσσαλῶμ τυραννίδος τὸν ὄλεθρον, καὶ Ναὰς τοῦ Ἀμμανίτου καὶ τὴν ὑπερηφανίαν καὶ τὴν ἀπώλειαν, καὶ τοῦ ἀλλοφύλου Γολιάθ σὺν τῷ τύφῳ τὸν θάνατον· καὶ ἄλλων αὖ πρὸς τούτοις οὐκ ὀλίγων καὶ τὴν ἀλαζονείαν, καὶ τὴν ὑπερηφανίαν, καὶ τὴν πανωλεθρίαν. Εἰκότως τοίνυν τοῖς ἀκάρποις δένδροις τὴν ἐκείνων εὐημερίαν ἀπέικασε. Φρούδους δὲ ἔφη γεγενῆσθαι οὐ μόνον αὐτούς, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐκείνων τόπους· διὰ τούτων δὲ τὴν μνήμην ἐδήλωσεν. Εἶτα πάλιν εἰσήγησιν εἰσφέρει καὶ συμβουλήν. λζ'. "Φύλασσε ἀκακίαν, καὶ ἴδε εὐθύτητα, ὅτι ἐστὶν ἐγκατάλειμμα ἀνθρώπῳ εἰρηνικῷ." Τοῦτο δὲ ὁ Σύμμαχος οὕτως ἔφη· Φύλασσε ἀπλότητα, καὶ ὄρα εὐθύ, ὅτι ἐστὶ μέλλοντα ἀνθρώπῳ εἰρηνικῷ. Μὴ ἀποβλέψῃς, φησὶν, εἰς τὰ παρόντα λυπηρὰ, ἀλλὰ προσδέχου τὰ μέλλοντα. Ἔστι γὰρ καιρὸς, ἐν ᾧ τοῖς ἀπλότῃ καὶ εὐθύτῃ κεχρημένοις ἀποδοθήσεται ὁ προσήκων μισθός. 80.1137 λη'. "Οἱ δὲ παράνομοι ἐξολοθρευθήσονται ἐπὶ τὸ αὐτό· τὰ ἐγκαταλείμματα τῶν ἀσεβῶν ἐξολοθρευθήσονται." Τοῦτο πάλιν ὁ Σύμμαχος οὕτως εἶρηκεν· Οἱ δὲ ἀθετοῦντες ἐξαλειφθήσονται ὁμοῦ, τὰ ἔσχατα τῶν ἀνόμων ἐκκοπήσεται. Ἐν ἐκείνῳ, φησὶ, τῷ καιρῷ, καὶ οὗτοι τὰ ἐπίχειρα δέξονται, καὶ κοινὸν ὑπομενοῦσιν ὄλεθρον. λθ', μ'. "Σωτηρία δὲ τῶν δικαίων παρὰ Κυρίου, καὶ ὑπερασπιστὴς αὐτῶν ἐστὶν ἐν καιρῷ θλίψεως. Καὶ βοηθήσει αὐτοῖς Κύριος, καὶ ῥύσεται αὐτούς, καὶ ἐξελεῖται αὐτούς ἐξ ἀμαρτωλῶν, καὶ σώσει αὐτούς, ὅτι ἤλπισαν ἐπ' αὐτόν." Οἱ δὲ τῆς δικαιοσύνης ἐργάται τῆς θείας ῥοπῆς ἀπολαύσονται, καὶ σωτηρίας τεύξονται, καὶ τῶν ἀδικεῖν πειρωμένων περιγενήσονται, ἅτε δὴ ἀκραιφνῆ τὴν περὶ αὐτῶν ἐλπίδα κτησάμενοι.

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ ΑΖ΄ ΨΑΛΜΟΥ.

α΄. "Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ, εἰς ἀνάμνησιν περὶ τοῦ Σαββάτου." Τὴν σπουδαίαν μετάνοιαν τοῦ θειοτάτου Δαβίδ τὸ τῆς ἐξομολογήσεως κηρύττει διάφορον. Ἐν πολλοῖς γὰρ ψαλμοῖς μέμνηται τῆς ἁμαρτίας, τὸ ἔλκος οὐκ ἀνεχόμενος, ἀλλὰ καὶ τὴν νόσον, καὶ τὴν θεραπείαν εἰς μέσον προτίθησι, διδασκαλίας ὑπόθεσιν τοῖς ἀνθρώποις προσφέρων. Κάν τούτῳ τοιγαροῦν τῷ ψαλμῷ, καὶ τῆς ἁμαρτίας μέμνηται, καὶ τῆς διὰ τὴν θεραπείαν τῆς ἁμαρτίας ἐπενεχθείσης παιδείας. Ἐπηνέχθη δὲ αὐτῷ πολλὰ καὶ διάφορα δυσχερῆ· τοῦ Ἄμνῶν ἢ σφαγῆ, ἢ τοῦ Ἀβεσσαλώμ τυραννίς, Ἀχιτόφελ ὁ σύμβουλος κατ' αὐτοῦ βουλευόμενος, Σεμεὶ λοιδορούμενος, καὶ τὰ ἄλλα, ὅσα ἡ ἱστορία διδάσκει. β΄. "Κύριε, μὴ τῷ θυμῷ σου ἐξελέγξης με, μηδὲ τῇ ὀργῇ σου παιδεύσης με." Τοῦτο καὶ τοῦ ἔκτου ψαλμοῦ προοίμιον ἐποίησατο, παρακαλῶν ἰατρι κῶς μὴ δικαστικῶς παιδευθῆναι, μὴ δριμυτέροις, ἀλλ' ἡπίοις φαρμάκοις ἰατρευθῆναι. γ΄. "Ὅτι τὰ βέλη σου ἐνεπάγησάν μοι, καὶ ἐπεστήριξας ἐπ' ἐμὲ τὴν χεῖρά σου." Τοῦτο, φησὶν, οὐ μάτην ἀντιβολῶ, ἀλλ' ὀρῶν ἐπιφερομένας μοι νιφάδας βελῶν, καὶ τὴν χεῖρά σου λίαν ἐπικειμένην, καὶ σφόδρα με μαστιγοῦσαν. Τὸ γὰρ, "Ἐπ' ἐστήριξας ἐπ' ἐμὲ τὴν χεῖρά σου," ἐκ μεταφορᾶς τέθεικε τῶν αἰκίζομένων, καὶ πολλὰς ἐπιφερόντων πληγᾶς. δ΄. "Οὐκ ἔστιν ἴσσις ἐν τῇ σαρκί μου ἀπὸ προσώπου τῆς ὀργῆς σου· οὐκ ἔστιν εἰρήνη ἐν τοῖς 80.1140 ὀστέοις μου ἀπὸ προσώπου τῶν ἁμαρτιῶν μου." Νυττόμενος, φησὶ, τῇ τιμωρίᾳ τῆς ἁμαρτίας ἀνα μιμνήσκομαι· ἢ δὲ αὐτῆς μνήμη θρήνους μοι καὶ ὄδυρμους ἐργάζεται· ἐκ δὲ τούτων κακουχία μοι καὶ ταλαιπωρία προσγίνεται. ε΄-ζ΄. "Ὅτι αἱ ἀνομίαι μου ὑπερῆραν τὴν κεφαλὴν μου, ὡσεὶ φορτίον βαρὺ ἐβαρύνθησαν ἐπ' ἐμέ. Προσώζεσαν καὶ ἐσάπησαν οἱ μῶλωπές μου, καὶ ἀπὸ προσώπου τῆς ἀφροσύνης μου. Ἐταλαιπώρησα, καὶ κατεκάμφθην ἕως τέλους, ὅλην τὴν ἡμέραν σκυθρωπάζων ἐπορευόμην." Κατέκαμψέ με, φησὶ, τὸ βαρὺ τῆς ἁμαρτίας φορτίον, ἀνιᾶ δέ με καὶ τῶν σεσηπότεων ἐκείνων τραυμάτων ἢ δυσσομία, ἃ τὴν φρόνησιν ἀποβαλὼν καὶ τῇ ἀφροσύνῃ δουλεύσας εἰσεδεξάμην. Οὐ δὴ χάριν πάσης θυμηδίας ἐστερη μένος, ἀσχάλλω καὶ ἀλύω διηνεκῶς, καὶ τῆς σκυθρωπότητος μεταβολὴν οὐχ εὐρίσκω. η΄. "Ὅτι αἱ ψοαὶ μου ἐπλήσθησαν ἐμπαιγμάτων, καὶ οὐκ ἔστιν ἴσσις ἐν τῇ σαρκί μου." Διὰ τῶν ψοῶν τὴν ἐπιθυμίαν ἠνίξατο. Ταύταις γὰρ ἔγκεινται οἱ νεφροὶ, δι' ὧν αἱ ὀρέξεις κινεῖσθαι πεφύκασι. Λέγει τοίνυν, ὅτι τούτων αἰτίον μοι γεγένηται τῶν κακῶν τὸ μὴ εἰς δέον, ἀλλ' εἰς ἄσω τίαν τῇ ἐπιθυμίᾳ προσχρήσασθαι. θ΄. "Ἐκακώθην καὶ ἔταπεινώθην ἕως σφόδρα· ὠρῶμην ἀπὸ στεναγμοῦ τῆς καρδίας μου." Ἐξ ἐκείνης, φησὶ, τῆς ἐπιθυμίας ἐτρύγησα τὸ κύπτειν εἰς γῆν, καὶ διηνεκῶς ὀλοφύρεσθαι διὰ τὰς πικρὰς τῆς καρδίας ὀδύνας. Τούτου χάριν τῆς ἐπιθυμίας μεταβαλὼν τὴν ἐνέργειαν, ὑπουργὸν αὐτὴν κατέστησα τοῦ θείου βουλήματος. Τοῦτο γὰρ ἐπ' ἠγάγε· ι΄. "Κύριε, ἐναντίον σου πᾶσα ἡ ἐπιθυμία μου." Ἐπειδὴ γὰρ ἅπαξ ἐχρησάμην αὐτῇ κακῶς, ἀεὶ τοῖς σοῖς αὐτὴν ἐπιτάγμασιν ἀναθήσω. "Καὶ ὁ στεναγμὸς μου ἀπὸ σοῦ οὐκ ἀπεκρύβη. [ια'] Ἡ καρδία μου ἐταράχθη· ἐγκατέλιπέ με ἡ ἰσχύς μου, καὶ τὸ φῶς τῶν ὀφθαλμῶν μου, καὶ αὐτὸ οὐκ ἔστι μετ' ἐμοῦ." Ὁρᾶς μου, φησὶ, Δέσποτα, τοὺς ὄδυρμους, καὶ τὰ δάκρυα, ὀρᾶς με κλονούμενον, καὶ τῆς ἰσχύος γεγυμνωμένον, καὶ τοῦ φωτὸς τοῦ συνήθους ἐστερημένον, καὶ μεσοῦσης ἡμέρας ὡς ἐν σκότῳ διάγοντα. Δύο δὲ κατὰ ταῦτόν διὰ τοῦτων σημαίνει, καὶ τὴν τῆς ἀθυμίας ὑπερβολὴν, 80.1141 δι' ἣν οὐδὲ τὸ φῶς εἶναι δοκεῖ φῶς, καὶ τῆς θείας κηδεμονίας τὴν γύμνωσιν· ἦν φῶς ὀφθαλμῶν εἰκότως ὠνόμασεν. ιβ΄. "Οἱ φίλοι μου καὶ οἱ πλησίον μου ἐξεναντίας μου ἤγγισαν καὶ ἔστησαν· καὶ οἱ ἔγγιστά μου ἀπὸ μακρόθεν ἔστησαν." Τοῦτο δὲ ὁ Σύμμαχος οὕτως ἠρμήνευσεν· Οἱ φίλοι καὶ οἱ ἐταῖροί μου ἐξεναντίας ἐν τῇ πληγῇ μου ἀντέστησαν. Οἱ μὲν γὰρ, φησὶ, τῶν φίλων, τὴν ἐμὴν θεασάμενοι πληγὴν, τὰ πολεμίων ἔδρασαν, καὶ προφανῶς μοι ἀντέστησαν· οἱ δὲ δεῖσαντες ἐχωρίσθησαν, τῆς οἰκείας μοι συμμαχίας

οὐ μεταδόντες. Αἰνίττεται δὲ διὰ τοῦ προτέρου τὸν Ἀχιτόφελ, οὐ μόνον χωρὶ σθέντα, ἀλλὰ καὶ τὰς ὀλεθρίους εἰσενεγκόντα βουλάς. Καὶ ἄλλοι δὲ, ὡς εἰκὸς, ταῦτα δεδράκασι ἐκείνω· μᾶλλον δὲ τὸ πλεῖστον τοῦ Ἰσραὴλ, καὶ αὕτη δὲ ἡ τοῦ Ἰούδα φυλὴ σὺν τῷ Ἀβεσσαλώμ ἐστρατεύσατο. Αὐτίκα τοίνυν μετὰ τὴν τοῦ πατρα λοίου σφαγὴν, ἀλλήλοις παρεκελεύοντο φθάσαι τὰς ἄλλας φυλάς, καὶ ἐπαναγαγεῖν εἰς τὰ βασίλεια τὸν βασιλέα Δαβίδ. ιγ'. "Καὶ ἐξεβιάζοντο οἱ ζητοῦντες τὴν ψυχὴν μου. Καὶ οἱ ζητοῦντες τὰ κακὰ μοι ἐλάλησαν ματαιότητα, καὶ δολιότητος ὅλην τὴν ἡμέραν ἐμελέτησαν." Γεγυμνωμένον με τῶν φίλων οἱ πολέμιοι θεασάμενοι, τὰς κατ' ἐμοῦ ῥάπτοντες διετέλουν ἐπὶ βουλάς, τῆς ἐμῆς σφαγῆς ἐφιέμενοι. ιδ', ιε'. "Ἐγὼ δὲ ὡσεὶ κωφὸς οὐκ ἤκουον, καὶ ὡσεὶ ἄλαλος οὐκ ἀνοίγων τὸ στόμα αὐτοῦ. Καὶ ἔγε νόμην ὡσεὶ ἄνθρωπος οὐκ ἀκούων, καὶ οὐκ ἔχων ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ ἔλεγμούς." Τοῦτο ἡ ἱστορία διδάσκει σαφέστερον. Καὶ γὰρ τοῦ Ἀβεσσαλώμ τοῦ πατρὸς αἰτιωμένου τὰς ψήφους, καὶ πρὸς ἑαυτὸν ἐφελκομένου τῶν δικαζομένων τοὺς ἠττωμένους, ὁ μακάριος ἐμακροθύμει Δαβίδ. Καὶ τοῦ Σεμεὶ λοιδορουμένου, καὶ γλώττη καὶ χειρὶ βάλλοντος, σιγῶν τὰς ὕβρεις ἐδέχετο· καὶ τὸν Ἀβεσσα πειραθέντα δίκας τὸν ἀλιτήριον πράξασθαι διεκώλυεν, εἰρηκῶς, "Ἄφετε αὐτὸν καταρᾶσθαι με, ὅτι Κύριος προσέταξεν αὐτὸν καταρᾶσθαι τὸν Δαβίδ." ι', ιζ. "Ὅτι ἐπὶ σοὶ, Κύριε, ἤλπισα, σὺ εἰς ἀκούση, Κύριε ὁ Θεὸς μου. Ὅτι εἶπον, Μὴ ποτε ἐπιχαρῶσί μοι οἱ ἐχθροί μου, καὶ ἐν τῷ σαλευθῆναι πόδας μου, ἐπ' ἐμὲ ἐμεγαλοῤῥήμονησαν." Ταύτη δὲ, φησὶ, χρώμενος τῇ καρτερίᾳ διετέλουν εἰς σὲ τὴν ἐλπίδα ἔχων, καὶ σοὶ τὴν ἑμαυτοῦ κρίσιν διδοὺς, καὶ ἰκετεύων, μὴ ἐπίχατος γενέσθαι τοῖς πολεμίοις, μηδὲ τὴν ἐμὴν ἠτταν πρόφασιν αὐτοῖς ἀλαζονείας γενέσθαι. ιη'. "Ὅτι ἐγὼ εἰς μάστιγας ἔτοιμος· καὶ ἡ 80.1144 ἀλγηδὼν μου ἐνώπιόν μου ἐστὶ διὰ παντός." Ἄξιόν με, φησὶ, μαστίγων ἢ ἀμαρτία πεποίηκε· διόπερ ἑμαυτὸν ὑποτίθημι ταῖς τιμωρίαις· ἐφιέμαι γὰρ τῆς θεραπείας, ταῖς τῆς ἀμαρτίας ὀδύνας κεντοῦ μενος. ιθ'. "Ὅτι τὴν ἀνομίαν μου ἐγὼ ἀναγγελῶ, καὶ μεριμνήσω ὑπὲρ τῆς ἀμαρτίας μου." Διὰ δὲ τοῦτο καὶ κατήγορος ἑμαυτοῦ γίνομαι, καὶ πᾶσαν φροντίδα τῆς ὑγιείας ποιήσομαι. κ', κα'. "Οἱ δὲ ἐχθροί μου ζῶσι, καὶ κεκραταίωνται ὑπὲρ ἐμέ· καὶ ἐπληθύνθησαν οἱ μισοῦντές με ἀδίκως. Οἱ ἀνταποδιδόντες μοι κακὰ ἀντὶ ἀγαθῶν." –"Σοὶ γὰρ, φησὶ, μόνῳ ἤμαρτον, Δέσποτα, καὶ τὸ πονηρὸν ἐνώπιόν σου ἐποίησα." Ἐκεῖνοι δὲ πολλὰς πολλάκις παρ' ἐμοῦ εὐεργεσίας δεξάμενοι, τοῖς ἐναντίοις ἀμείβονται, καὶ μείζονά μου προσεκτήσαντο ῥώμην. "Ἐνδιέβαλλόν με, ἐπεὶ κατεδίωκον ἀγαθωσύνην." Πάλιν τὸν Ἀβεσσαλώμ διὰ τούτων παραδηλοῖ, τὰς κρίσεις αὐτοῦ διαβάλλοντα καὶ ἀδίκους ἀποκαλοῦντα. Καὶ ἐπειδὴ υἱὸς ἦν πατροκτόνος γενέσθαι φιλονεικῶν, εἰκότως ἐπήγαγε· "Καὶ ἀπέρριψάν με τὸν ἀγαπητὸν, ὡς νεκρὸν ἐβδελυγμένον. Ὅν γὰρ ἀγαπᾶν ἔδει κατὰ τοὺς τῆς φύσεως νόμους, τοῦτον ὡς δυσώδη νεκρὸν ἐμυσάττετο. Ἀρμόττει δὲ τοῦτο καὶ τῷ ἄχα ρίστῳ λαῶ, ὃς μυρίας εὐεργεσίας παρὰ τοῦ Δαβίδ δεξάμενος, καὶ τῶν ἀλλοφύλων δι' αὐτοῦ κρείττων γενόμενος πολλάκις, ἀγνώμων ἐδείχθη περὶ τὸν εὐεργέτην. κβ', κγ'. "Μὴ ἐγκαταλίπησ με, Κύριε ὁ Θεός μου, μὴ ἀποστῆς ἀπ' ἐμοῦ. Πρόσχεσ εἰς τὴν βοήθειάν μου, Κύριε τῆς σωτηρίας μου." Ὑπὸ τοσοῦτων, φησὶ, περικλυζόμενος ἀλγεινῶν, σὲ τὸν ἐμὸν Θεὸν καὶ Δεσπότην ἀντιβόλῳ, μὴ γυμνώσῃ με τῆς συνήθους προνοίας, ἀλλὰ μεταδοῦναι ῥοπῆς, καὶ σωτηρίαν χαρίσασθαι.

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ ΔΗΨΑΛΜΟΥ.

α'. "Εἰς τὸ τέλος, τῷ Ἰδιθούμ· ὠδὴ τῷ Δαβίδ." Τινὲς τῶν συγγραφέων τῷ Ἰδιθούμ ἀνέθεσαν τὸν ψαλμὸν, καὶ ἔφασαν αὐτὸν γεγραφέναι τοῦτον. Ἡ δὲ ἐπιγραφὴ τούναντίον διδάσκει, ὅτι τοῦ μὲν Δαβίδ ὁ ψαλμὸς, τῷ δὲ Ἰδιθούμ, ὡς τὸν τῶν ἀδόντων πεπιστευμένῳ χορὸν, εἰς τὸ ψάλλειν ἐδόθη. Εἰς τὸ τέλος δὲ ἡμᾶς παραπέμπει, ἐπειδὴ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως τραγωδεῖ τὴν εὐτέλειαν, καὶ τὸ ταῦ τῆς

ὑποδείκνυσι τέλος. Εἶρηκε δὲ τοῦτον τὸν ψαλ μὸν ὁ μέγας Δαβὶδ, ὑπὸ τοῦ Ἀβεσσαλώμ διωκόμενος, καὶ ὑπὸ τοῦ Σεμεὶ λοιδορούμενος, καὶ πρὸς τὸν προτεταγμένον πολλὴν ἔχει τὴν συμφωνίαν. 80.1145 β', γ'. "Εἶπα, Φυλάξω τὰς ὁδοὺς μου, τοῦ μὴ ἀμαρτάνειν με ἐν γλώσση μου· ἐθέμην τῷ στόματί μου φυλακὴν, ἐν τῷ συστῆναι τὸν ἄμαρ τῶν ἐναντίον μου. Ἐκωφώθην καὶ ἐταπεινώθην, καὶ ἐσίγησα ἐξ ἀγαθῶν, καὶ τὸ ἄλγημά μου ἂν ἐκαινίσθη." Φεύγοντα τὸν μέγαν Δαβὶδ τοῦ πατραλοίου παιδὸς τὴν τυραννίδα, ὁ Σεμεὶ κατὰ τὴν ὁδὸν ὑπαντήσας, καὶ βώλοισ ἔβαλλε, καὶ λόγοις ἐλοιδορεῖ τὸν ἄνδρα, παράνομον καὶ ἄνδρα αἰμά των ἀποκαλῶν. Ἄλλὰ τῇ συνήθει φιλοσοφίᾳ χρώμενος ὁ θεῖος Δαβὶδ, οὐ μόνον αὐτοὺς οὐκ ἠμύνατο, ἀλλὰ καὶ τῶν στρατηγῶν ἕνα πειραθέντα κατακοντίσαι διεκώλυσεν, εἰρηκῶς, "Ἄφετε αὐτὸν, διότι καταραῖται με· διότι Κύριος εἶπεν αὐτῷ κακολογεῖν τὸν Δαβὶδ, καὶ τίς ἐρεῖ αὐτῷ, Τί πεποίηκας οὕτως; ὅπως ἴδοι Κύριος τὴν ταπεινώσιν μου, καὶ ἀνταποδώσῃ μοι Κύριος ἀγαθὰ ἀντὶ τῆς κατάρας αὐτοῦ ἐν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ." Πολλὴν τοίνυν συμφωνίαν πρὸς τήνδε τὴν ἱστορίαν ἔχει τοῦδε τοῦ ψαλμοῦ τὰ ῥήματα. Πολλὴν γάρ, φησὶ, προμήθειαν τῆς γλώττης ἐποίησατο· εὐόλισθον τοῦτο διαφερόντως τὸ μόριον ἐπιστάμενος, καὶ οἶόν τι νειχίῳ ταύτην ἀεὶ περιβάλλον. Οὐχ ἦκιστα δὲ, ἠνίκα Σεμεὶ οὐδὲν ἡδικημένος ἀντέστη· αὐτὸν γὰρ ἀμαρτωλὸν, ὡς ἄδικον ὀνομάζει· τῆνικαὶ γὰρ "Ἐκωφώθην καὶ ἐταπεινώθην, καὶ ἐσίγησα ἐξ ἀγαθῶν." Σφόδρα δὲ ταῦτα ἔοικε τοῖς ἐν τῇ ἱστορίᾳ ὑπ' αὐτοῦ εἰρημένοις, Ἄφετε αὐτὸν καταράσασθαι, ὅτι Κύριος προσέταξεν αὐτῷ κακολογεῖν τὸν Δαβὶδ· εἶπερ ἴδοι Κύριος τὴν ταπεινώσιν μου, καὶ ἐξελητῆί με σήμερον ἐκ χειρὸς τῶν ἐχθρῶν μου. Τοῦτο κἀνταῦθα λέγει, ὅτι Κωφῷ ἐρέκει παντελῶς οὐκ ἀκούοντι, καὶ ἐταπεινώσασα ἑμαυτὸν, τὸ ἐντεῦθεν κέρδος προσμένων. "Καὶ τὸ ἄλγημά μου ἀνεκαινίσθη." Ὑπ' ἐκείνου, φησὶ, λοιδορούμενος, τῆς ὑπ' ἐμοῦ τολμηθείσης ἀμαρτίας ἦλθον εἰς μνήμην, καὶ ταῖς ἐντεῦθεν ἀκίσις ἐβαλλόμην, λογιζόμενος ὅτι ταύτης ἕνεκα καὶ λοιδοροῦμαι, καὶ τυραννοῦμαι, καὶ τῶν βασιλειῶν ἐξελαθεῖς, φεύγειν ἀναγκάζομαι. Καὶ ταῦτα δὲ πολλὴν ἔχει πρὸς τὴν ἱστορίαν συγγένειαν. Τὸ γὰρ, "Κύριος προσέταξεν αὐτῷ κακολογεῖν τὸν Δαβὶδ," μνήμην ἔχει τῆς ἀμαρτίας, ἐπειδὴ διὰ ταύτην ἡ παιδεία γε γένηται. δ'. "Ἐθερμάνθη ἡ καρδία μου ἐντός μου, καὶ ἐν τῇ μελέτῃ μου ἐκκαυθήσεται πῦρ." Τοῦτο ὁ 80.1148 Σύμμαχος οὕτως ἡρμήνευσεν· Ἐξεθερμάνθη ἡ καρδία μου ἐντός μου, ἐν τῷ ἀναπολεῖν με, ἀνεκαίωμην πυρὶ. Ἀναμινησκόμενος, φησὶ, τῆς ἀμαρτίας μου, τῷ τῆς ἀθυμίας ἐνεπιμπράμην πυρὶ. ε'. "Ἐλάλησα ἐν γλώσσῃ μου, Γνώρισόν μοι, Κύριε, τὸ πέρασ μου· καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἡμερῶν μου, τίς ἐστίν· ἵνα γινῶ τί ὑστερῶ ἐγώ." Πρὸς μὲν οὖν τὸν λοιδορούμενον ἀπεκρινάμην οὐδὲν, τὸν δὲ τῶν ὄλων ἰκέτευσά Κύριον, δῆλόν μοι ποιῆσαι τῆς ζωῆς μου τὸ τέλος, σφόδρα τῆς τελευτῆς ἐφιέμενος. ζ'. "Ἴδου παλαιστὰς ἔθου τὰς ἡμέρας μου, καὶ ἡ ὑπόστασις μου ὡσεὶ οὐδὲν ἐνώπιόν σου." Τοῦτο πάλιν ὁ Σύμμαχος οὕτως ἡρμήνευσεν· Ἴδου ὡς σπιθαμὰς ἔδωκας τὰς ἡμέρας μου, καὶ ἡ βίωσίς μου ὡς οὐδὲν ἀντικρὺς σου. Ἐφιέμαι δὲ τελευτῆς, οὐ μακρόβιον τὴν ἀνθρωπεῖαν ἐπιστάμενος φύσιν. Ἡ γὰρ ἡμετέρα βιοτὴ οὐδὲ συνεστά ναι δοκεῖ τῇ σῇ παραβαλλομένη ζωῇ. Σὺ μὲν γὰρ ἄναρχος καὶ ἀπέραντος, ὁ δὲ ἡμέτερος βίος οἶόν τι σπιθαμαῖς καὶ παλαισταῖς ἐκμετρεῖται. Διὰ τούτου δὲ παρεδήλωσε τὸ ὀλιγοχρόνιον τῆς ἀνθρωπείας ζωῆς. Οὕτω καὶ ἐτέρωθι λέγει· "Ὅτι χίλια ἔτη ὑπὸ ὀφθαλμοῖς σου, Κύριε, ὡς ἡμέρα ἡ ἐχθὲς, ἥτις διήλθε, καὶ φυλακὴ ἐν νυκτί." Καὶ ἀλλαχοῦ τῶν οὐρανῶν καὶ τῆς γῆς μνημονεύσας, "Αὐτοὶ, φησὶν, ἀπολοῦνται, σὺ δὲ διαμένεις, καὶ πάντες ὡς ἱμάτιον παλαιωθήσονται· καὶ ὡσεὶ περιβόλαιον ἐλίξεις αὐτοὺς, καὶ ἀλλαγήσονται· σὺ δὲ ὁ αὐτὸς εἶ, καὶ τὰ ἔτη σου οὐκ ἐκλείψουσι." – "Πλὴν τὰ σύμπαντα ματαιότης, πᾶς ἄνθρωπος ζῶν." Ὡστε πᾶσα, φησὶ, τῶν ἀνθρώπων ἡ φύσις, καὶ οἱ πλουτοῦντες, καὶ οἱ πενόμενοι, ἀτμῷ ἐοίκασι διαλυομένῳ, καὶ εἰκῇ καὶ μάτην οἰκοδομοῦσι, φυτεύουσι, πλοῦτον καὶ περιουσίαν

ἀθροίζουσιν. ζ'. "Μέντοι γε ἐν εἰκόνι διαπορεύεται ἄνθρωπος, πλὴν μάτην ταράσσεται. Θησαυρίζει, καὶ οὐ γινώσκει τίτιν συνάξει αὐτά." Οὐδὲν, φησὶ, τῶν ἐν εἰκόνι γεγραμμένων οἱ ζῶντες διαφέρουσιν ἄνθρωποι· ὁμοίως γὰρ καὶ τούτων κάκεινων ἢ φύσις ὑποῖται τῷ χρόνῳ καὶ διαφθείρεται. Ἄλλ' ὅμως οὐ δὲν ἦττον διαταράττονται φιλονεικοῦντες, διαμα χόμενοι, πολεμοῦντες, ἐμπορευόμενοι· καὶ ζάλης ἅπας ὁ βίος μεστὸς, τέλος ἔχων τὸν θάνατον· σὺν πόνῳ δὲ πολλῷ καὶ ἰδρῶτι τὸν πλοῦτον ἀθροίζοντες, τὸν ἐσόμενον οὐκ ἴσασι κληρονόμον. Τοῦτο δὲ καὶ ὁ μακάριος Δαβὶδ καὶ ἐκ τῶν καθ' ἑαυτὸν κινουμένων γέγραφε. Τοῖς γὰρ ἐκ τῶν πολέμων λαφύροις, καὶ τῷ παρὰ τῶν ἀλλοφύλων φερομένῳ δα 80.1149 σμῶ, μεγίστην καὶ περιφανῆ λίαν ἀποφίνας τὴν βασιλείαν, ἠγνόει τοῦ παιδὸς τὴν δυσσεβῆ καὶ παράνομον γνώμην. Εἶτα θεασάμενος αὐτὸν ἐγκρατῆ τῶν βασιλείων γινόμενον, καὶ τὸν ἀποκείμενον σφετερισάμενον πλοῦτον, τὴν θαυμασίαν ἀφήκε φωνὴν, Πλὴν μάτην ταράσσεται, θησαυρίζει, καὶ οὐ γινώσκει τίτιν συνάξει αὐτά. η'.

"Καὶ νῦν τίς ὑπομονή μου; οὐχὶ Κύριος; καὶ ἡ ὑπόστασίς μου παρὰ σοῦ ἐστίν." Πᾶσιν ἐκείνοις ἐβρόσθαι φράσας, τὴν παρὰ σοῦ προσμένω βοήθειαν. Τὴν δὲ ὑπόστασιν Ἀκύλας καταδοκίαν εἶρηκεν· ἀντὶ τοῦ, Σὲ καταδοκῶ περισκοπῶν, τὴν σὴν εὐμένειαν ἀναμένω. Εἶτα τὴν αἰτίαν τῶν ἀλγείων ὑποδείκνυσιν. θ'. "Ἀπὸ πασῶν τῶν ἀνομιῶν ῥυσαί με." Καὶ τοῦ Σεμεεὶ πάλιν φέρει τὴν μνήμην· "Ὀνειδος ἄφρονι ἔδωκάς με." Σφόδρα καὶ τοῦτο τοῖς ἐν τῇ ἱστορίᾳ εἰρημένοις συμβαίνει· "Κύριος εἶπεν αὐτῷ κακολογεῖν τὸν Δαβίδ." Καὶ τὰ ἐπαγόμενα δὲ ὁμοίως τοῖς εἰρημένοις ἀκόλουθα. ι'. "Ἐκωφώθην, καὶ οὐκ ἤνοιξα τὸ στόμα μου, ὅτι σὺ ἐποίησας." Σοῦ γὰρ, φησὶ, συγχωρήσαντος, πεπαρώνηκεν ἐκεῖνος· καὶ ὁ μὲν ἐώκει μᾶστιγι, σὺ δὲ δι' ἐκείνης τὴν παιδείαν ἐπέφερες. Διὰ τοι τοῦτο σιγῶν ἐδεξάμην τὰς μᾶστιγας, ἐκείνων μὲν παρορῶν, σὲ δὲ ὀρῶν παιδεύοντα. Προσφυῶς δὲ μάλα καὶ τὰ ἐπαγόμενα τέθεικεν. ια', ιβ'. "Ἀπόστησον ἀπ' ἐμοῦ τὰς μᾶστιγὰς σου. Ἀπὸ γὰρ τῆς ἰσχύος τῆς χειρὸς σου ἐγὼ ἐξέλιπον." Ἴκετεύω τοίνυν καὶ ἀντιβόλω σε, Δέσποτα, παῦσον λοιπὸν τὴν παιδείαν· τῷ πλήθει γὰρ τῶν μαστίγων κατηναλώθην. "Ἐν ἐλεγμοῖς ὑπὲρ ἀνομίας ἐπαίδευσάς ἄνθρωπον, καὶ ἐξέτηξας ὡς ἀράχνην τὴν ψυχήν αὐτοῦ." Οὐκ εἰκὴ, φησὶ, καὶ μάτην κέχρησαι ταῖς παιδείαις, ἀλλὰ διελέγχων τὰ ἐπταισμένα, καὶ ἰατρικῶς τέμνων, καὶ ἐξάγων τὸν κεκρυμμένον ἰχῶρα· καὶ ταῖς μὲν ἐκ τῆς θεραπείας κατατήκεις ὀδύνας, ὑγίειαν δὲ πραγματεύῃ τοῖς τεμνομένοις. "Πλὴν μάτην ταράσσεται πᾶς ἄνθρωπος." Ταῦτα τοίνυν παρ' ἑμαυτῷ λογιζόμενος, εἰς οὐδὲν δέον ὀρῶ τοὺς ἀνθρώπους ὑπὲρ προσκαίρων ταραττομένους πραγμάτων. ιγ', ιδ'. Εἰσάκουσον τῆς προσευχῆς μου, Κύριε, καὶ τῆς δεήσεώς μου· ἐνώτισαι τῶν δακρύων μου· μὴ παρασιωπήσης, ὅτι πάροικος ἐγὼ εἶμι, καὶ 80.1152 παρεπίδημος, καθὼς πάντες οἱ πατέρες μου. Ἄνες μοι, ἵνα ἀποψύξω πρὸ τοῦ με ἀπελθεῖν, καὶ οὐκέτι οὐ μὴ ὑπάρξω." Ἴκετεύω σε, φησὶ, Δέσποτα, εἰσάκουσον ποτινωμένου καὶ μετὰ δακρύων ἀντιβόλου λούντος. Οὐδὲ γὰρ κατοικῶ τὴν γῆν, ἀλλὰ παροικῶ, καὶ τοῖς πατράσι παραπλησίως, ὀλίγον βιώσας χρόνον, τὸν θάνατον δέξομαι. Μικρὰς τοίνυν ἀνακωχῆς μοι μετάδος, ἵνα ὀλίγας γοῦν ἡμέρας δίχα ὀδύνης βιώσω, πρὶν τόνδε τὸν βίον ὑπεξελθεῖν. Ἐξελθὼν γὰρ οὐκ ἀναστρέψω. Τοῦτο γὰρ εἶπεν, οὐκ ἐτι οὐ μὴ ὑπάρξω, τουτέστι, πρὸς τὸν φθαρτὸν τοῦτον οὐκ ἀναστρέψω βίον. Θαυμάσαι δὲ ἄξιον, τὸν μέγαν Δαβίδ ἐν βασιλείᾳ, καὶ πλούτῳ, καὶ δυναστείᾳ, πάροικον ἑαυτὸν ἀποκαλοῦντα καὶ παρεπίδημον, καὶ τῇ εὐκληρίᾳ θαρρῆσαι μὴ ἀνασχόμενον. Τῷ ὄντι γὰρ σοφίας μεστὰ τὰ ῥήματα, καὶ τὴν φύσιν τῶν ὄντων ἐπισταμένης, καὶ τούτου χάριν τῆς παρ' οὐσίας εὐημερίας καταφρονούσης.

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ ΛΘ΄ ΨΑΛΜΟΥ.

α'. "Εἰς τὸ τέλος, τῷ Δαβὶδ ψαλμός." Τινὲς εἰς τὸν μακάριον Ἱερεμίαν τοῦτον ἔλαβον τὸν ψαλμὸν, τινὲς εἰς τὸν θαυμάσιον Δανιήλ· ἐπειδὴ κάκεῖνος καὶ οὗτος εἰς λάκκον ἐβλήθησαν, μέμνηται δὲ λάκκου τοῦ ψαλμοῦ τὸ προοίμιον· καὶ τῷ ἐνὶ προσεσχικότεσ ῥητῶ, εἰς ἐκείνην ἐτράποντο τὴν διάνοιαν. Τινὲς δὲ τοῖς οἰκίησιν τὴν Βαβυλῶνα δορυαλώτοις ἀρμόττειν ἔφασαν τὸν ψαλμὸν. Ἐγὼ δὲ τυπικῶς μὲν εἰς τὰ συμβεβηκότα τῷ Δαβὶδ τοῦτον συγγεγράφθαι νομίζω· ἀναφέρεσθαι δὲ καὶ εἰς ἅπασαν τῶν ἀνθρώπων τὴν φύσιν, ὑπὸ τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν τὰς τῆς ἀναστάσεως δεξαμένην ἐλπίδας. Εἰς δὲ ταύτην ἡμᾶς ποδηγεῖ τὴν διάνοιαν ὁ θεσπέσιος Παῦλος, ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολῇ ῥητῶν ἐνίων μνησθεῖς. β', γ'. "Ὑπομένων ὑπέμεινα τὸν Κύριον, καὶ προσέσχε μοι. Καὶ εἰσήκουσε τῆς δεήσεώς μου, καὶ ἀνήγαγέ με ἐκ λάκκου ταλαιπωρίας, καὶ ἀπὸ πηλοῦ ἰλύος." Ἀρμόττει δὲ καὶ τῷ μακαρίῳ Δαβὶδ τὰ ῥήματα· σύμφωνα γὰρ ἐστὶ τῷ προτεταγμένῳ ψαλμῷ. Ἐν ἐκείνῳ μὲν γὰρ ἔλεγεν· "Εἰσάκουσον τῆς προσευχῆς μου, Κύριε, καὶ τῆς δεήσεώς μου· ἐνώτισαι τῶν δακρύων μου· μὴ παρασιωπήσης, καὶ ἄνες μοι ἵνα ἀναψύξω πρὸ τοῦ με ἀπελθεῖν, καὶ οὐκέτι οὐ μὴ ὑπάρξω." Καὶ ἀνωτέρω δὲ ἔφη· "Καὶ νῦν τίς ἡ ὑπομονή μου; οὐχὶ Κύριος; καὶ ἡ ὑπόστασίς μου παρὰ σοῦ ἐστίν." Ἐνταῦθα δὲ, ὡς τῆς ἰκετείας δεχθείσης, καὶ τῆς αἰτήσεως δοθείσης, "Ὑπο μένων, φησὶν, ὑπέμεινα τὸν Κύριον, καὶ προσέσχε μοι." Ἀπεστραμμένος γὰρ τὴν ἁμαρτίαν, εὐμενὲς μοι πρόσωπον ἔδειξε, καὶ εἰσήκουσε τῆς δεήσεώς μου. Καί τι πεποίηκεν εἰσακούσας; "Καὶ ἀνήγα γέ με ἐκ λάκκου ταλαιπωρίας, καὶ ἀπὸ πηλοῦ ἰλύος." 80.1153 Οὕτω δὲ τοὺς μεγίστους κινδύνους σύνηθεσ ὀνομάζειν τῇ θείᾳ Γραφῇ, καθὰ καὶ ἤδη προειρηκάμεν. Τῶν δὲ κινδύνων ἀπαλλάξας, τί σοι πάλιν κεχάρισται; "Καὶ ἔστησεν ἐπὶ πέτραν τοὺς πόδας μου." Οὐ γὰρ εἶασέ με κλονεῖσθαι καὶ περιφέρεσθαι, ἀλλ' ἐδραῖαν μοι τὴν στάσιν εἰργάσατο. "Ἐπὶ ταύτῃ γὰρ, φησὶ, πέτρα οἰκοδομήσω μοι τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ πύλαι ἄδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς." –"Καὶ κατεύθυνε τὰ διαβήματά μου." Ἀκωλύτως με τρέχειν εἰς τὴν τῆς δικαιοσύνης ὁδὸν παρεσκεύασε. Τῆς γὰρ πλάνης ἐλευθερώσας, τὴν εὐθεῖαν ὑπ' ἐδείξε τῆς ἀληθείας ὁδόν. δ'. "Καὶ ἐνέβαλεν εἰς τὸ στόμα μου ἄσμα καινόν, ὕμνον τῷ Θεῷ ἡμῶν." Ἀντὶ γὰρ τῆς δυσσεβοῦσ τῶν εἰδώλων λατρείας τὸν ὄντα Θεὸν ἐδιδάχθη ὕμνεῖν, καὶ προσφέρειν ἄσμα, οὐ παλαιὸν, ἀλλὰ καινόν, καὶ ταῖς καιναῖς εὐεργεσίαισ συμβαῖνον. Οὐκέτι γὰρ θρηνησῶν ἰκετεύω, ἀλλ' ἐπὶ ταῖς εὐεργεσίαισ ὕμνω. Ταῦτα μὲν οὖν, ὡς ἔφην, τυπικῶς ἀρμόττει τοῖς τοῦ Δαβὶδ παθήμασι, καὶ ταῖς εἰς αὐτὸν γεγενημέναισ εὐεργεσίαισ. Ἀρμόττει δὲ διαφερόντως τῇ φύσει τῶν ἀνθρώπων, εἰς αὐτὸν κατενεχθείσῃ τὸν τῆς ἁμαρτίας πυθμένα, καὶ τῷ θανάτῳ παραπεμφθείσῃ, καὶ διὰ τῆς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἐνανθρωπήσεως ἀνιμηθείσῃ, καὶ δεξαμένη τῆς ἀναστάσεως τὰς ἐλπίδας, λέγειν, "Ὑπομένων ὑπέμεινα τὸν Κύριον, καὶ προσέσχε μοι. Καὶ εἰσῆκουσέ μου, καὶ ἀνήγαγέ με ἐκ λάκκου ταλαιπωρίας." Λάκκος δὲ ταλαιπωρίας εἰκότως ὁ θάνατος ἐκλήθη, φθορᾶς ὑπάρχων μεστός· πηλός δὲ ἰλύος, ἡ ἁμαρτία, ὡς δυσσομίαν ἀφιεῖσα πολλὴν, καὶ τὸν εὐθυτενῆ τῶν ἀνθρώπων ἐπέχουσα δρόμον. "Ὀψονται πολλοὶ, καὶ φοβηθήσονται, καὶ ἐλπιούσιν ἐπὶ Κύριον." Ἐπειδὴ εἰς τῶν τῆς σωτηρίας ἀπολελαυκότων τὸ πρόσωπον ταῦτα διέξεισιν, εἰκότως ὁ Προφήτης ἔφη, ὅτι οἱ μηδέπω γεγευσμένοι τῶν ἀγαθῶν, θεωροῦντες καὶ φοβηθήσονται, ὡς ἤδη μὴ προσεληλυθότεσ, καὶ τῇ ἐλπίδι κρατυνθέντες, τῆς παρὰ τοῦ Θεοῦ τεύξονται σωτηρίας. ε'. "Μακάριος ἀνὴρ, οὗ ἐστὶ τὸ ὄνομα Κυρίου ἐλπίσ αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἐπέβλεψεν εἰς ματαιότητάς καὶ μανίας ψευδεῖς." Τῶν ματαιοτήτων τούτων ἐμνημόνευσεν ὁ Προφήτης, καὶ ἐν τῷ πρὸ τούτου ψαλμῷ· "Πλὴν τὰ σύμπαντα ματαιότης, πᾶς ἄνθρωπος ζῶν." Καὶ πάλιν, "Πλὴν μάτην τάρασσε 80.1156 ται Κάνταῦθα τοίνυν μακαρίζει τὸν τῶν μὲν παρ ὄντων καταφρονήσαντα, τὴν ἐλπίδα δὲ τὴν θείαν ἀντὶ πάντων κτησάμενον. '.

"Πολλὰ ἐποίησας σὺ, Κύριε ὁ Θεός μου, τὰ θαυμάσιά σου, καὶ τοῖς διαλογισμοῖς σου

οὐκ ἔστι τίς ὁμοιωθήσεται σοι. Ἀπήγγειλα καὶ ἐλάλησα, ἐπλη θύνθησαν ὑπὲρ ἀριθμόν." Νικᾶ, φησὶν, ἀριθμὸν καὶ πᾶσαν διήγησιν τὰ ὑπὸ τῆς σῆς δυνάμεως γενόμενα θαύματα. Οὐ γὰρ ἔστιν ὁ τὰ ὁμοιά σοι δράσαι δυνάμενος· μέγιστα μὲν γὰρ καὶ περικαλλῆ σου τὰ ποιήματα· νικᾶ δὲ τοὺς ἀνθρωπίνους ἐπαίνους τὰ καθ' ἕκαστον καιρὸν ὑπὸ τῆς σῆς προμηθείας οἰκονομούμενα, τὰ ἐν Αἰγύπτῳ, τὰ ἐν τῇ ἐρήμῳ τὰ ἐπὶ Μωσοῦ, τὰ ἐπὶ Ἰησοῦ, τὰ ἐπὶ Σαμουήλ, καὶ τὰ τούτων πρεσβύτερα, τὰ κατὰ τὸν Ἀβραάμ, τὰ κατὰ τὸν Ἰσαάκ, τὰ κατὰ τὸν Ἰακώβ, ἢ διὰ δουλείας τοῦ Ἰωσήφ βασιλεία, καὶ τὰ ἄλλα, ἵνα μὴ καθ' ἕκαστον διεξέρχωμαι. Ἀλλὰ τὸ νῦν γεγενημένον τούτων ἀπάντων θαυμασιώτερον. Οὐδὲ γὰρ ἐνὸς ἀνδρὸς, ἢ ἐνὸς ἔθνους, ἀλλὰ τῶν ἔθνῳν ἀπάντων πραγματεύη τὴν σωτηρίαν, καὶ τὴν νομικὴν λατρείαν καταπαύσας, τῇ τῶν Ἰουδαίων ἀσθενείᾳ συμβαίνουσας, τὴν καινὴν ἔδωκας χάριν, τὴν λογικὴν λατρείαν νομοθετοῦσας. ζ', η'. "Θυσίαν καὶ προσφορὰν οὐκ ἠθέλησας, σῶμα δὲ κατηρτίσω μοι. Ὁλοκαυτώματα καὶ περὶ ἀμαρτίας οὐκ ἐζήτησας. Τότε εἶπον, Ἴδου ἤκω." Τούτοις ἡ ἀποστολικὴ συνάδει παραίνεις· "Παρακαλῶ ὑμᾶς, ἀδελφοὶ, διὰ τῶν οἰκτιρμῶν τοῦ Θεοῦ, παραστῆσαι τὰ σώματα ὑμῶν θυσίαν ζῶσαν, ἁγίαν, εὐάρεστον τῷ Θεῷ, τὴν λογικὴν λατρείαν. Ἀντὶ γὰρ τῶν νομικῶν ἱερείων τὰ ἡμέτερα μέλη καθιεροῦν ὁ Δεσπότης προσέταξε. Ταύτην δέ σου, φησὶ, τὴν χάριν ἰδὼν, ἑμαυτὸν σοι προσήγαγον, λέγων, Ἴδου πάρειμι. Ταύτην μέντοι τὴν φωνὴν ὁ μακάριος λαμβάνει Παῦλος εἰς τὸν Δεσπότην Χριστὸν, καὶ μάλα εἰκότως. Τῆς γὰρ ἡμετέρας φύσεως ἔστιν ἀπαρχή, καὶ πρῶτῳ πρέπει τὰ ἡμέτερα λέγειν, καὶ ἐν αὐτῷ προτυποῦν ἢ παρ' ἡμῶν προσήκει γενέσθαι. Οὕτω πρῶτος τῷ βαπτίσματι προσελήλυθεν, ἡμῖν ὑποδεικνύς τὴν τοῦ βαπτίσματος χάριν· οὕτως ἔνιψε τοὺς πόδας τῶν μαθητῶν, ταπεινοφροσύνης ἡμῖν ἀρχέτυπον προτιθεῖς. Διὰ τοῦτο πρὸς τὸν Ἰωάννην ἔφη· "Ἄφες ἄρτι, οὕτω γὰρ πρέπει ἡμῖν ἔστι πληρῶσαι πᾶσαν δικαιοσύνην." Ἀρμόττει τοίνυν αὐτῷ καὶ τὰ ἡμέτερα λέγειν, ὡς 80.1157 κεφαλῆ σώματος, ὡς πολλῶν ἀδελφῶν πρωτοτόκῳ κατὰ τὴν σάρκα. "Ἐν κεφαλίδι βιβλίου γέγραπται περὶ ἐμοῦ." Ἄνωθεν, φησὶν, ἐν ταῖς προφητικαῖς βίβλοις ταῦτα περὶ ἐμοῦ προηγόρευται. Τὴν κεφαλίδα, εἴλημα εἰρήκασιν Ἀκύλας καὶ Σύμμαχος· οὕτω δὲ τὰς θείας Γραφὰς μέχρι καὶ τῆμερον Ἰουδαῖοι κατασκευάζειν εἰώθασιν. θ'. "Τοῦ ποιῆσαι τὸ θέλημά σου, ὁ Θεός μου, ἠβουλήθην· καὶ τὸν νόμον σου ἐν μέσῳ τῆς κοιλίας μου." Προσελθὼν σοι, φησὶ, πᾶσαν ἔχω σπουδὴν τὰς σὰς πληροῦν ἐντολάς, καὶ κατὰ τὸ σὸν πολιτεύεσθαι θέλημα. Τὸ δὲ, ἐν μέσῳ τῆς κοιλίας μου, ἐκ μεταφορᾶς εἶρηκε τῶν εἴ περὶ τινα διακεῖται μένων, καὶ ἔνδον ἐφιεμένων ἐμβαλεῖν τὸν ποθοῦ μενον. Ταῦτα δὲ οὔτε τῷ Ἰερεμίᾳ, οὔτε τῷ Δανιήλ, οὔτε τῷ μακαρίῳ ἀρμόττει Δαβίδ. Τοῦ νόμου γὰρ κρατοῦντος, ὀλοκαυτώματα καὶ θυσίαι προσεφέροντο τῷ Θεῷ. Ὁ δὲ προφητικὸς λόγος, ἐκβαλὼν πάντα τὰ τοιαῦτα, τὴν λογικὴν θυσίαν ὑπέδειξεν. Οὐ δὲ χάριν, τυπικῶς ἔφην ἀρμόττειν τῷ Δαβίδ τὸν ψαλμὸν· ἐπειδὴ κάκεῖνος προφητικῶς προεώρα τὰ μέλλοντα, καὶ κατ' ἐκεῖνα ζῆν ἐπεθύμει· ἀληθῶς δὲ τοῖς τῆς σωτηρίας ἀξιωθεῖσιν ἔθνεσι, καὶ τῆς πλάνης ἀπαλλαγῆσιν. ι', ια'. "Εὐηγγελισάμην δικαιοσύνην ἐν ἐκκλησίᾳ μεγάλη, ἰδοὺ τὰ χεῖλη μου οὐ μὴ κωλύσω· Κύριε, σὺ ἔγνωσ. Τὴν δικαιοσύνην σου οὐκ ἔκρυψα ἐν τῇ καρδίᾳ μου, τὴν ἀλήθειάν σου καὶ τὸ σωτήριόν σου εἶπα. Οὐκ ἔκρυψα τὸ ἔλεός σου καὶ τὴν ἀλήθειάν σου ἀπὸ συναγωγῆς πολλῆς." Καὶ ὁ μακάριος Δαβίδ ὑπισχνεῖται ἐν ἐκκλησίᾳ μεγάλη, τῇ κατὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ὑπὸ τῆς θείας χάριτος συλλεγεῖσθαι, τὴν τοῦ Θεοῦ δικαιοσύνην κηρύττειν, καὶ τὴν τῆς προφητείας ἀλήθειαν, καὶ τὴν ἀξιάγαστον σωτηρίαν, καὶ τὸν ἀμέτρητον ἔλεον· καὶ αὕτη ἡ σεσωσμένη φύσις ταύτην ὑπὲρ τῆς σωτηρίας ὑπισχνεῖται τὴν ἀντίδοσιν δώσειν, τὸ συντρέχειν εἰς ἐκκλησίαν, καὶ τὰ χεῖλη κινεῖν εἰς ὑμνωδίαν, καὶ τοῦ Θεοῦ τὴν δικαίαν κρίσιν ἀνακηρύττειν, καὶ τὴν ἀρρήτῳ διεξιέναι κηδεμονίαν, καὶ τῶν προφητικῶν ὑποσχέσεων ὑποδεικνῦναι τὸ ἀληθές. Τὸ δὲ, "ἀπὸ

συναγωγῆς πολλῆς," ὁ Σύμμαχος ἐν πληθύνει, ὁ δὲ Ἀκύλας καὶ ὁ Θεοδοτίων, ἐν ἐκκλησίᾳ μεγάλη τεθείκασιν· ὡς εἶναι δῆλον, ὅτι περὶ τῆς αὐτῆς εἶρηκεν ἐκκλησίας. ιβ'. "Σὺ δὲ, Κύριε, μὴ μακρύνῃς τοὺς οἰκτιρμούς σου ἀπ' ἐμοῦ· τὸ ἔλεός σου, καὶ ἡ ἀλήθειά σου διὰ παντὸς ἀντελάβοντό μου." Καὶ τυχοῦσα τῆς σωτηρίας ἡ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησία, δεῖται πάλιν τῆς αὐτῆς προμηθείας, διὰ τὰς παντοδαπὰς τῶν ἀνθρώπων καὶ δαιμόνων ἐπαναστάσεις, ὧν ἐν τοῖς ἐξῆς τὴν μνήμην πεποιήται. 80.1160 ιγ'. "Ὅτι περιέσχον με κακὰ, ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμός· κατέλαβόν με αἱ ἀνομίαι μου, καὶ οὐκ ἠδυνήθην τοῦ βλέπειν. Ἐπληθύνθησαν ὑπὲρ τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς μου, καὶ ἡ καρδία μου ἐγκατ' ἐλίπε με." Μηδεὶς δὲ ἀνάρμοστα τοῖς ἡρμηνευμένοις ἡγείσθω τὰ εἰρημένα. Καὶ γὰρ οἱ τρεῖς παῖδες τῆς ἄκρας ἀρετῆς ἐπειλημμένοι, καὶ τὸν νικηφόρον ἀναδησάμενοι στέφανον, ἐν τῇ καμίνῳ προσευχόμενοι ἔλεγον, "Ἠμάρτομεν, ἠνομήσαμεν, ἠδικήσαμεν, καὶ ἀπέστημεν ἀπὸ τῶν ἐντολῶν σου, καὶ οὐκ ἐφυλάξαμεν τὰ δικαιώματά σου." Οὕτως ὁ θαυμάσιος Δανιήλ, οὕτως ὁ θεσπέσιος Ἰερεμίας, οὕτως ὁ θεῖος Ἡσαΐας, οὕτως ὁ σοφώτατος Παῦλος. "Χριστὸς γὰρ, φησὶν, Ἰησοῦς ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον, ἁμαρτωλοὺς σῶσαι, ὧν πρῶτός εἰμι ἐγώ. Καὶ πάλιν," Οὐκ εἰμὶ ἄξιος καλεῖσθαι ἀπόστολος." Οὕτω τοίνυν ταῖς παρὰ τῶν δυσσεβῶν τρικυμίαις βαλλομένη ἡ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησία, οὐ μεγαφρονεῖ, ὡς ἀγωνιζομένη, ἀλλὰ ἁμαρτίαις καὶ πλημμελείαις ἀνατίθησι τὰ γινόμενα, καὶ τῆς παρὰ τοῦ Σωτῆρος ἐπικουρίας ἀπολαῦσαι παρακαλεῖ. Ἄλλως τε οὐδὲ ἐκ τελείων πᾶσα συνέστηκεν ἡ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησία· ἀλλ' ἔχει καὶ τοὺς ῥαστώνῃ συζῶντας, καὶ τὸν ἀνείμενον βίον ἀσπαζομένους, καὶ ἡδοναῖς δουλεύειν αἰρουμένους. Καὶ ἐπειδὴ ἔν ἐστι σῶμα, ὡς ἐξ ἐνὸς προσώπου καὶ ταῦτα κάκεῖνα προφέρεται. ιδ', ιε'. "Εὐδόκησον, Κύριε, τοῦ ῥύσασθαι με· Κύριε, εἰς τὸ βοηθησαί μοι πρόσχες. Καταισχυνθεῖσαν καὶ ἐντραπείησαν ἅμα οἱ ζητοῦντες τὴν ψυχὴν μου, τοῦ ἐξᾶραι αὐτήν." Οὐ γὰρ τρῶσαι βούλονται, ἀλλὰ τῷ αἰωνίῳ παραπέμψαι θανάτῳ. "Ἀποστραφεῖσαν εἰς τὰ ὀπίσω, καὶ καταισχυνθεῖσαν οἱ θέλοντές μοι κακὰ." Τρέψον αὐτοὺς εἰς φυγὴν, καὶ διαμαρτεῖν ὧν ἐφίενται παρασκεύασον· κακὰ γὰρ μοι καττύουσιν. ις'. Κομισάσθωσαν αἰσχύνῃν παραχρῆμα οἱ λέγοντές μοι, Εὐγε, εὐγε." Καὶ τοῖς ἐπιτωθάζουσι δὲ καὶ ἐπιγελώσῃ μοι, γενέσθω τούτοις καρπὸς ἢ αἰσχύνῃ. ιζ'. "Ἀγαλλιάσθωσαν καὶ εὐφρανθήτωσαν ἐπὶ σοὶ πάντες οἱ ζητοῦντές σε, Κύριε, καὶ εἰπάτωσαν διαπαντὸς, Μεγαλυνθήτω ὁ Κύριος, οἱ ἄγα πῶντες τὸ σωτήριόν σου διαπαντός." Τοὺς δὲ ζητοῦντάς σε, φησὶ, καὶ ὑμνοῦντας, καὶ διαπαντὸς ἀγαπῶντας, διηνεκοῦς ἔμπλησον εὐφροσύνης, καὶ τῆς σῆς ἀγάπης μεταβολὴν μὴ δεχόμενοι, μὴ δεξάσθωσαν θυμηδίας μεταβολὴν. Οὐ γὰρ τοῖς ἀπλῶς ἀγαπῶσιν ἤτησε τὴν θυμηδίαν, ἀλλὰ τοῖς αἰεὶ καὶ διηνεκῶς ἔχουσι τὸν ἀξιεράστον ἔρωτα. ιη'. "Ἐγὼ δὲ πτωχός εἰμι καὶ πένης· Κύριος 80.1161 φροντιεῖ μου· βοηθός μου καὶ ὑπερασπιστής μου εἶ σὺ, Κύριε, μὴ χρονίσῃς." Ὡσπερ ἁμαρτιῶν ἐμνημόνευσεν ἄνω, οὕτω καὶ πτωχὸν ἑαυτὸν ἀποκαλεῖ, ὡς βοηθείας σπανίζοντα, καὶ τῆς θείας δεόμενον ἐπικουρίας· καὶ ταύτης ὅτι τάχιστα ἰκετεύει τυχεῖν. Ἀρμόττει δὲ ταῦτα διαφερόντως τῷ μακαρίῳ Δαβίδ. Ἐγούμαι γὰρ, ὅτι τὴν πρόβ' ῥησιν ἐκείνην θεασάμενος, καὶ τὴν φιλοτιμίαν τῆς χάριτος, πτωχὸν ἑαυτὸν καὶ πένητα προσηγόρευσε, καὶ τῆς θείας καὶ αὐτὸς ἀπολαῦσαι προνοίας ἰκέτευσε. Ἀντιβλεῖ δὲ μὴ χρονίσαι τὴν τεθεσπισμένην σωτηρίαν, μηδὲ εἰς μακροὺς ἀναβληθῆναι χρόνους, ἀλλὰ τάχιστα τοῖς ἀνθρώποις ταύτην παρασχεθῆναι.

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ Μ΄ ΨΑΛΜΟΥ.

ια'. "Εἰς τὸ τέλος, Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ." Τινὲς μὲν τῷ Δαβίδ ἀνέθεσαν, τινὲς δὲ τῷ Ἐζεκία τὸν παρόντα ψαλμόν· οὐκ ἔα δὲ ἡμᾶς τὸ θεῖον Εὐαγγέλιον οὐδέτερον δεξασθαι. Ὁ γὰρ Δεσπότης Χριστὸς διάλεξιν τινα πρὸς τοὺς ἱεροὺς ποιησάμενος μαθητὰς, ἐπήγαγε καὶ ταῦτα· "Εἰ ταῦτα οἴδατε, μακάριοί ἐστε, ἐὰν ποιῆτε ταῦτα. Οὐ περὶ

πάντων ὑμῶν λέγω, οἶδα οὐς ἐξελεξάμην· ἀλλ' ἵνα ἡ Γραφή πληρωθῇ· Ὁ τρώγων μετ' ἐμοῦ τὸν ἄρτον, ἐπῆρην ἐπ' ἐμὲ τὴν πτέρναν αὐτοῦ· ἀπ' ἄρτι λέγω ὑμῖν πρὸ τοῦ γενέσθαι, ἵνα ὅταν γένηται πιστεύσητε ὅτι ἐγὼ εἶμι." Τοῦ Κυρίου τοίνυν λέγοντος, "Ἴνα ἡ Γραφή πληρωθῇ," καὶ δεικνύντος τὸν παρόντα ψαλμὸν αὐτῷ καὶ οὐκ ἄλλω τῷ προσήκοντα, θρασὺ νομίζω καὶ τολμηρὸν, ἄλλην αὐτῷ καὶ μὴ προσήκουσαν ὑπόθεσιν διαπλάσαι. β'. "Μακάριος ὁ συνιών ἐπὶ πτωχὸν καὶ πένητα." Τὸ καὶ πένητα ἐν ἐνόις εὗρον ἀντιγράφοις· οὔτε δὲ παρὰ τῷ Ἑβραίῳ, οὔτε παρὰ τῷ Σύρῳ, οὔτε παρὰ τοῖς ἄλλοις ἐρμηνευταῖς. Πτωχὸν μὲν τοι καλεῖ τὸν τῶν ὄλων Κύριον. "ἐπειδὴ πλούσιος" ὢν, ὡς φησὶν ὁ θεῖος Ἀπόστολος, "δι' ἡμᾶς ἐπτῶ χευσεν, ἵνα ἡμεῖς τῇ ἐκείνου πτωχεῖα πλουτήσωμεν." Καὶ "Ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων, οὐχ ἄρπα γμὸν ἠγήσατο εἶναι ἴσα Θεῷ· ἀλλ' ἑαυτὸν ἐκένωσεν μορφὴν δούλου λαβών." Καὶ ὁρατῶν καὶ ἀοράτων δεσπόζων, οὐκ εἶχε ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνειν, καὶ γεννηθεὶς ἐκ Παρθένου, διὰ σπάνιν κλίνης ἐπὶ φάτνης ἐτέθη. Μακαρίζει τοίνυν ὁ προφητικὸς λόγος τὸν ταύτην συνιέναι τὴν πτωχεῖαν δυνάμενον, καὶ εἰς δύναμιν ἀνυμνήσαι προθυμούμενον τὸν ταύτην ἀναδεξάμενον· εἶτα δείκνυσι τοῦ μακαρισμοῦ τοὺς καρ 80.1164 πούς. "Ἐν ἡμέρᾳ πονηρᾷ ῥύσεται αὐτὸν ὁ Κύριος." Τὴν δὲ πονηρὰν ἡμέραν, κακώσεως ἡμέραν ὁ Σύμ μαχος εἴρηκεν. Αἰνίττεται δὲ, ὡς οἶμαι, τὴν τῆς κρίσεως ἡμέραν, φοβερὰν οὔσαν, καὶ τῶν παρανοήμων κακωτικὴν· καὶ ὑπισχνεῖται τὴν εἰλικρινῆ γνῶσιν τῆς πτωχεῖας ἐκείνης τῶν τῆς φοβερᾶς αὐτὸν ἡμέρας ἀπαλλάξαι κακῶν. γ'. "Κύριος διαφυλάξει αὐτὸν καὶ ζήσει αὐτὸν, καὶ μακαρίσαι αὐτὸν ἐν τῇ γῆ, καὶ μὴ παρὰ αὐτὸν εἰς χεῖρας ἐχθρῶν αὐτοῦ." Οὐ μόνον δὲ τῶν μελλόντων ἀγαθῶν ἀπολαύσει, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸν παρόντα βίον τῆς θείας τεύξεται προμηθείας, περιφανῆς τε γενόμενος καὶ περίβλεπτος, καὶ τὰς τῶν δυσμενῶν διαφεύγων ἐπιβουλὰς. Καὶ ἐπειδὴ τὸν φθαρτὸν ἔχοντα σῶμα εἰκὸς καὶ νόσω περιπεσεῖν, ὑπισχνεῖται καὶ τὴν ταύτης ἀπαλλαγὴν. δ'. "Κύριος βοηθήσει αὐτῷ ἐπὶ κλίνης ὀδύνης αὐτοῦ· ὄλην τὴν κοίτην αὐτοῦ ἔστρεψας ἐν τῇ ἀρρώστια αὐτοῦ." Πάσης αὐτὸν, φησὶν, ἀπαλλάξει τῆς ἀρρώστιας, καὶ εἰς ὑγίειαν τὴν νόσον μεταβαλεῖ. Τὸ γὰρ, "ἔστρεψας ἐν τῇ ἀρρώστια τὴν κοίτην," ἀντὶ τοῦ μετέβαλες τέθεικεν οὕτω τοῦ συνιέντος τὴν ἀξιάγαστον ἐκείνην πτωχεῖαν τὰς ἀντιδόσεις διεξελθῶν, ὑποδείκνυσιν ἡμῖν, τίς ὁ ταύτην ἐσχηκὼς, καὶ πῶς αὐτὴν μετελήλυθεν, αὐτὸν εἰσάγων διδάσκοντα, καὶ τὰ καθ' ἑαυτὸν διηγούμενον. ε'. "Ἐγὼ εἶπα· Κύριε, ἐλέησόν με, ἴσασαι τὴν ψυχὴν μου, ὅτι ἡμαρτόν σοι." Ἐγὼ δὲ εἶμι, φησὶν, ὁ πτωχὸς, ὁ τὴν ἐκούσιον πτωχεῖαν ἀναδεξάμενος, ὁ Ἄμνός τοῦ Θεοῦ ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου, ὁ τὰ τῶν ἀνθρώπων οἰκειούμενος πάθη, ὁ ἁμαρτίαν μὲν μὴ πεποιηκὼς, τὴν δὲ ὑπὲρ τῆς ἀνθρωπείας φύσεως, ὡς ἀπαρχὴ τῆς φύσεως, εἰσφέρει τῶν παράκλησιν. Ἐπισημῆνασθαι δὲ προσήκει, ὡς ὁ Σύμμαχος οὐκ εἶπεν, "ὅτι ἡμαρτόν σοι," ἀλλὰ, καὶ εἰ ἡμαρτόν σοι. ς'. "Οἱ ἐχθροί μου εἶπον κακά μοι, πότε ἀποθα νεῖται, καὶ ἀπολεῖται ὄνομα αὐτοῦ;" Ἐχθροὺς τοὺς Ἰουδαίους καλεῖ, βασκαίνοντας καὶ τὸν θάνατον καττύοντας. Τοῦτο δὲ καὶ ἡ τῶν ἱερῶν εὐαγγελίων ἱστορία διδάσκει· "Καὶ συμβούλιον γὰρ, φησὶν, ἔλαβον, ὅπως αὐτὸν ἀπολέσωσιν." Ἐντεῦθεν ἐπὶ τὸν Ἰούδαν μεταφέρει τὴν πρόρρησιν. ζ'. "Καὶ εἰσεπορεύετο τοῦ ἰδεῖν· μάτην ἐλάλει 80.1165 ἡ καρδία αὐτοῦ· συνήγαγεν ἀνομίαν ἑαυτῷ· ἐξεπορεύετο ἔξω, καὶ ἐλάλει." Οὕτω δὲ καὶ οἱ θεῖοι ἡμᾶς διδάσκουσιν εὐαγγελισταί, ὅτι τοῖς μὲν Ἰουδαίοις εἶπε· "Τί μοι δίδοτε, κἀγὼ ὑμῖν αὐτὸν παραδώσω;" ἐζητεῖ δὲ καιρὸν, ὥστε παραδοῦναι αὐτόν. Ταῦτα καὶ ἡ πρόρρησις λέγει, "Καὶ εἰσεπορεύετο τοῦ ἰδεῖν μάτην· ἐξεπορεύετο ἔξω καὶ ἐλάλει." Εἰσιῶν γὰρ καὶ ἐξιῶν συνετύρρευεν ἐκείνοις τὸν θάνατον· εἶτα τὴν κακὴν αὐτῶν συμφωνίαν προλέγει. η', θ'. Ἐπὶ τὸ αὐτὸ κατ' ἐμοῦ ἐψιθύριζον πάντες οἱ ἐχθροί μου, κατ' ἐμοῦ, ἐλογίζοντο κακά μοι. Λόγον παράνομον κατέθεντο κατ' ἐμοῦ." Τούτοις δὲ μαρτυρεῖ τῶν πραγμάτων τὸ τέλος. Ἦσυχῆ γὰρ πρὸς ἀλλήλους διαλεγόμενοι, τῆς

ἐπιβουλῆς ἐπεζή τουν τὸν τρόπον. Εἶτα τυραννίδος γραφὴν ἐποίησαντο, εἰρηκότες τῷ Πιλάτῳ, "Ὡς βασιλέα μὲν ἑαυτὸν ἀποφαίνει, κωλύει δὲ διδόναι τῷ Καίσαρι φόρον." Τοῦτο καὶ ἡ προφητεία λέγει· "Λόγον πα ράνομον κατέθεντο κατ' ἐμοῦ," ἀντὶ τοῦ, παρα νομίας κατηγορίαν ἐποίησαντο κατ' ἐμοῦ. "Μὴ ὁ κοιμώμενος οὐχὶ προσθήσει τοῦ ἀναστήναι;" Κἂν τὸν θάνατον ὑπομείνω, φησὶν, οὐκ ἀνίσταμαι πάλιν, καὶ σκεδάννυμι τοὺς τοῦτον κατασκευάσαντας; Καὶ τοῦτο ἔοικε τῷ εὐαγγελικῷ ῥητῷ, "Λύσατε τὸν ναὸν τοῦτον, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερῶ αὐτόν." Καὶ πάλιν· "Ἴδου ἀναβαίνομεν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδοθήσεται εἰς χεῖρας ἀμαρτωλῶν, καὶ ἀποκτενοῦσιν αὐτόν, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσεται." Διὸ δὴ εἰκότως ὕπνον τὸν θάνατον προσηγόρευσεν. ι'. "Καὶ γὰρ ὁ ἄνθρωπος τῆς εἰρήνης μου, ἐφ' ὃν ἤλπισα, ὁ ἐσθίων ἄρτους μου, ἐμεγάλυνεν ἐπ' ἐμὲ πτερνισμόν." Τοῦτο ὁ Ἀκύλας καὶ ὁ Θεοδοτίων σαφέστερον εἰρήκασιν· Καί γε ἀνὴρ εἰρήνης μου, ᾧ ἐπεποιθήσα. Ὁ δὲ Σύμμαχος οὕτως· Ἀλλὰ καὶ ἄνθρωπος ὃς εἰρήνευέ μοι, ᾧ ἐπεποιθεῖν. Οὐ γὰρ μόνον οἱ ἐχθροί μου κατεσκευάσαν μοι τὸν θάνατον, ἀλλὰ καὶ ὁ συνών μοι ἄνθρωπος, καὶ τὴν εὐνοίαν, καὶ τὴν εἰρήνην ὑποκρινόμενος, ὁμοτράπεζος ὢν μοι, καὶ σύσσιτος, ὃν εἶχε δόλον ἐγύμνωσε. Δόλον γὰρ τὴν πτέρναν ὠνόμασεν, ἐκ μεταφορᾶς τῶν περὶ τάχους ἀγωνιζομένων, καὶ τῇ πτέρνῃ τοὺς συνθέοντας πταίνειν καὶ πίπτειν μηχανωμένων. 80.1168 Τοῦτο καὶ Ἡσαΐ ἀπατηθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἰακώβ, ἔφη "Δικαίως ἐκλήθη τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰακώβ, ἐπὶ τὴν νικὴν γὰρ με ἤδη δεύτερον τοῦτο· τάτε πρωτοτόκιά μου εἴληφε, καὶ τὴν εὐλογίαν μου." ια', ιβ'. "Σὺ δὲ, Κύριε, ἐλέησόν με, καὶ ἀνάστη σὸν με, καὶ ἀνταποδώσω αὐτοῖς. Ἐν τούτῳ ἔγνωσα ὅτι τεθέληκάς με, ὅτι οὐ μὴ ἐπιχαρῆ ὁ ἐχθρός μου ἐπ' ἐμέ." Καὶ ταῦτα πάντα ὡς ἀπὸ τῆς λη φθείσης εἴρηται φύσεως, περὶ ἣν καὶ τὸ πάθος ἐγέ νετο. Οὕτω καὶ ἐν τοῖς ἱεροῖς Εὐαγγελίοις, ἀκούομεν τοῦ Δεσπότη Χριστοῦ προσευχομένου, "Πάτερ, σῶσόν με ἐκ τῆς ὥρας ταύτης." Καὶ πάλιν· "Πάτερ, εἰ δυνατόν, παρελθέτω τὸ ποτήριον τοῦτο ἀπ' ἐμοῦ." ιγ'. "Ἐμοῦ δὲ διὰ τὴν ἀκακίαν ἀντελάβου, καὶ ἐβεβαίωσάς με ἐνώπιόν σου εἰς τὸν αἰῶνα." Ἀρμόττει καὶ ταῦτα τῇ τοῦ δούλου μορφῇ, ἣν ὁ Μονογενὴς τοῦ Θεοῦ ἀνέλαβεν. "Οὐ γὰρ δήπου ἀγγέλων ἐπελάβετο, ἢ φησὶν ὁ θεὸς Ἀπόστολος, ἀλλὰ σπέρματος Ἀβραάμ ἐπελάβετο, ὅθεν ὤφειλε κατὰ πάντα τοῖς ἀδελφοῖς ὁμοιωθῆναι, ἵνα ἐλεήμων γένηται, καὶ πιστὸς ἀρχιερεὺς τὰ πρὸς τὸν Θεόν." Ἐπειδὴ τοίνυν πάσης κακίας ἡ ληφθεῖσα φύσις ἐλευθέρᾳ διέμεινεν, εἰκότως λέγει, "Ἐμοῦ δὲ διὰ τὴν ἀκακίαν ἀντελάβου, καὶ ἐβεβαίωσάς με ἐνώπιόν σου εἰς τὸν αἰῶνα. Βεβαίαν γὰρ ἐδεξάμην τὴν ἔνωσιν, καὶ ἄτμητος ἡ συνάφεια, καὶ ἡ δόξα αἰ ὠνιος. ιδ'. "Εὐλογητὸς Κύριος ὁ Θεὸς Ἰσραὴλ, ἀπὸ τοῦ αἰῶνος καὶ εἰς τὸν αἰῶνα· γένοιτο, γένοιτο!" Ταῦτα ὁ θεσπέσιος προαγορεύσας προφήτης, καὶ τὴν ἄρρητον τοῦ Δεσπότη φιλανθρωπίαν θαυμάσας, καὶ συνιείς ἐπὶ τὸν τὴν ἐθελουσίαν πτωχείαν ἀναδεξάμενον, ὕμνον αὐτῷ διὰ τῆς γλώττης προ φέρει, ἵνα τὸ μακάριον καὶ αὐτὸς κομίσηται τέλος. Εἰκότως δὲ μετὰ τὰ πάθη ὕμνον προσήνεγκε, διδάσκων ὡς οὐ μόνον ἄνθρωπος ὁ προφητευόμενος, ἀλλὰ καὶ Θεὸς προαιώνιος, ἀνώλεθρον ἔχων τὸ εἶναι, καὶ ἀτελεῦτητον.

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ ΜΑ΄ ΨΑΛΜΟΥ.

α'. "Εἰς τὸ τέλος, εἰς σύνεσιν τοῖς υἱοῖς Κορέ." Ἠμαρτηκότα τὸν λαὸν Βαβυλωνίους παρέδωκεν ὁ Θεὸς, ἐβδομηκοντοῦτιν αἰχμαλωσίαν αὐτῶν καταψηφισάμενος. Ὡς ἐκ προσώπου οὖν τούτων εἴρηται ὁ ψαλμὸς, ὀλοφυρομένων καὶ τὴν ἐλευθερίαν 80.1169 ποθοῦντων. Ἐπειδὴ γὰρ ἦσαν ἐν αὐτοῖς εὐσεβεῖς, ὡς ὁ θεὸς Δανιὴλ, ὡς ὁ θαυμάσιος Ἰεζεκιήλ, ὡς οἱ καλλίνικοι μάρτυρες Ἀνανίας, Ἀζαρίας, καὶ Μιζαήλ, θερμῶς μάλα τὸν Θεὸν ἀγαπῶντες, καὶ τὴν ἔννομον αὐτοῦ λατρείαν ποθοῦντες· τὸ τούτων ὁ προφητικὸς λόγος ἀναλαβὼν πρόσωπον, ἃ χρὴ παρ' ἐκείνων

ἐν τῷ τῆς συμφορᾶς ῥηθῆναι καιρῷ, πρὸ πολλῶν γενεῶν προδιδάσκει, ἵνα τῇ προῤῥήσει ψυχαγωγῶνται, καὶ τῇ διδασκαλίᾳ παιδεύωνται. Διὰ τοῦτο καὶ εἰς τὸ τέλος ὁ ψαλμὸς ἐπιγέγραπται, ἐπειδὴ μετὰ πλείστην χρόνου περίοδον τὰ λεγόμενα τέλος ἐλάμβανε. Πρόσκειται δὲ καὶ εἰς σύνεσιν, ἐπειδὴ ταύτης μάλιστα δεῖ τοῖς περιπίπτουσι συμφοραῖς. β'. "Ὅν τρόπον ἐπιποθεῖ ἡ ἔλαφος ἐπὶ τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων, οὕτως ἐπιποθεῖ ἡ ψυχὴ μου πρὸς σέ, ὁ Θεός." Φασὶ τὰς ἐλάφους τὰ ἰοβόλα θοινᾶσθαι θηρία, καὶ σφοδρότερον ἐντεῦθεν εἰς δίψαν ἐκκαίεσθαι, καὶ θερμότερον τῶν ὑδάτων ὀρέγεσθαι. Βαβυλωνίοις τοίνυν οἱ προειρημένοι συνόντες, ἂν δράσι δυσσεβεία καὶ παρανομία συζῶσι, καὶ ἀτεχνῶς τοῖς ἐρπυστικοῖς ἐοικόσι θηρίοις, εἰκότως ταῖς ἐλάφοις παραπλησίως διψᾶν ἔλεγον τὸν Θεόν, τὴν ἐκεῖθεν ποθοῦντες ἀπαλλαγὴν, καὶ προσμένοντες τὴν θεῖαν ῥοπήν. γ'. "Ἐδίψησεν ἡ ψυχὴ μου πρὸς τὸν Θεὸν τὸν ἰσχυρὸν τὸν ζῶντα· τότε ἤξω, καὶ ὀφθήσομαι τῷ προσώπῳ τοῦ Θεοῦ." Ποθῶ δὲ, φησὶ, καὶ διψῶ τὴν τοῦ ζῶντος Θεοῦ μου λατρείαν. Τὸ γὰρ ὀφθῆναι τῷ προσώπῳ τοῦ Θεοῦ, τὸ λατρεύειν αὐτῷ κατὰ τὸν νόμον λέγει· τῇ δὲ Ἱερουσαλήμ ἡ τοιαύτη περιώριστα λατρεία. Καὶ ταῦτα οὐ μόνος ὁ μακάριος διδάσκει Μωσῆς, ἀλλὰ καὶ οἱ τρεῖς μακάριοι μάρτυρες, Ἀνανίας, Ἀζαρίας, καὶ Μιζαήλ, ἐν τῇ καμίνῳ τὸν Θεὸν ἀντιβολοῦντες. Μάλα δὲ ἀρμόδιως ἰσχυρὸν καὶ ζῶντα τὸν Θεὸν ὀνομάζουσι, τοῖς ἀψύχοις καὶ ἀκίνητοις τῶν Βαβυλωνίων εἰδῶλοις προσέχοντες. δ', ε'. "Ἐγενήθη τὰ δάκρυά μου ἐμοὶ ἄρτος ἡμέρας καὶ νυκτός· ἐν τῷ λέγεσθαί μοι καθ' ἑκάστην ἡμέραν, ποῦ ἐστὶν ὁ Θεός σου; Ταῦτα ἐμνήσθην, καὶ ἐξέχεα ἐπ' ἐμὲ τὴν ψυχὴν μου." Νύκτωρ, φησὶ, καὶ μεθ' ἡμέραν ὀλοφυρόμενος κόρον οὐκ ἔλαβον, ἀλλ' οἶόν τινα τροφήν ποιοῦμαι τὰ δάκρυα, τὰ περὶ σοῦ ὀνειδίδη δεχόμενος. Οἱ γὰρ δυσμενεῖς ἐπιτωθάζουσί μοι, τὴν σὴν κηδεμονίαν προσφέροντες ὡς ἀσθενῆ, καὶ τῆς αὐτῶν ῥώμης περιγενέσθαι μὴ δυναθεῖσαν. Τοιγάρτοι ταῦτα διηνεκῶς λογιζόμενος, ἄπαυστον ἔχω τὸν θρήνον. Τὸ γὰρ, "Ἐξέχεα ἐπ' ἐμὲ τὴν ψυχὴν μου," τοῦτο σημαίνει 80.1172 νει, ἀντὶ τοῦ, διεχύθη καὶ ἐκινήθη εἰς ὄδυρμούς. "Ὅτι διελεύσομαι ἐν τόπῳ σκηνῆς θαυμαστῆς ἕως τοῦ οἴκου τοῦ Θεοῦ, ἐν φωνῇ ἀγαλλιάσεως καὶ ἐξομολογήσεως ἤχου ἑορτάζοντος." Σκηνὴν καλεῖ τὴν τοῦ Θεοῦ σκέπη. Μετὰ τὰ σκυθρωπά τοίνυν, τὰ θυμῆρη διαγορεύει, καὶ προδιδάσκει ὡς τάχιστα τῆς ἀνακλήσεως τεύξονται, καὶ ὑπὸ τῆς θείας ποδηγούμενοι χάριτος, εἰς τὴν ποθουμένην ἐπανήξουσι γῆν, καὶ τὸν θεῖον ἀνοικοδομήσουσιν οἶκον, καὶ τὰς συνήθεις ἐπιτελέσουσι πανηγύρεις, καὶ τὸν ἑορταστικὸν ἦχον, καὶ τὴν πνευματικὴν μελωδίαν ταῖς ἀκοαῖς εἰσδέξονται. Προθεσπίζει δὲ καὶ ὁ μακάριος Ἡσαΐας, ὡς μετὰ πλείστης ἐπανήξουσι τιμῆς, ἐν λαμπίναις ἡμιόνων ὀχούμενοι, καὶ σκιαδίους σκεπόμενοι, καὶ τῆς ἀκτίνος τὸ λυποῦν ἀποθέμενοι. Τοῦτο δὲ καὶ Ὁκύλας ἠνίζατο, "Εἰσελεύσομαι ἐν συσκίῳ, παραβιβάζων αὐτοὺς ἕως οἴκου τοῦ Θεοῦ, ἐν φωνῇ αἰνέσεως καὶ εὐχαριστίας ὄχλου ἑορτάζοντος." Χορεύοντες, φησὶ, καὶ τὸν Σωτῆρα Θεὸν ἀνυμνοῦντες, καὶ σκιάς κατὰ τὴν πορείαν ἀπολαύοντες, οὕτω τὸν θεῖον οἶκον καταληψόμεθα, ὡς ἐν πομπῇ τινι ποιοῦμενοι τὴν ἐπάνοδον. Ταύτης ἀκούσαντες τῆς προῤῥήσεως, σφᾶς αὐτοὺς ψυχαγωγῶσι λέγοντες· δ', ζ'. "Ἰνατί περίλυπος εἶ, ἡ ψυχὴ μου; καὶ ἵνατί συνταράσσεις με; ἔλπισον ἐπὶ τὸν Θεόν, ὅτι ἐξομολογήσομαι αὐτῷ, σωτήριον τοῦ προσώπου μου, καὶ ὁ Θεός μου." Ταύτας, φησὶν, ὡς ψυχὴν, δεξαμένη τὰς ὑποσχέσεις, παῦσαι μὲν ἀλύουσα καὶ ἀσχάλλουσα· τῇ δὲ ἐλπίδι στηριζομένη, πρόσμεινον τὸ τῆς προῤῥήσεως τέλος· ἐν ᾧ τὴν γεγενημένην ὀρώσα σωτηρίαν, ὕμνους προσοίσεις τῷ σεσῶ κότι Θεῷ. "Πρὸς ἑμαυτὸν ἡ ψυχὴ μου ἐταράχθη, διὰ τοῦτο μνησθήσομαί σου ἐκ γῆς Ἰορδάνου, καὶ Ἑρμωνιέμ, ἀπὸ ὄρους μικροῦ." Ἡθοποιία τίς ἐστὶ τῆς ψυχῆς πρὸς ἑαυτὴν διαλεγομένης. Ἐπειδὴ γὰρ εἶπε, Παῦσαι ἀθυμοῦσα τῶν ἀγαθῶν δεξαμένη τὰς ὑποσχέσεις, ἀποκρίνεται πρὸς ταῦτα λέγουσα, ὅτι Οὐ μάτην ἀλύω, καὶ τοῖς εἰρημένους κέχημαι θρήνοις· ἡ γὰρ μνήμη τῆς πατρῴας γῆς κινεῖ μοι

τὰ δάκρυα. Γῆν γὰρ Ἰορδάνου τὴν γῆν τῆς ἐπ' ἀγγελίας καλεῖ, καὶ Ἑρμωνιῆμ, τὸ ὄρος τὸ Ἀερμών. Διὰ δὲ τοῦ ὄρους καὶ τοῦ ποταμοῦ, πᾶσαν ἐκείνην τὴν γῆν παρεδήλωσεν. Οὕτω δὲ καὶ ὁ Σύμμαχος ἠρμήνευσεν· Ἡ ψυχὴ μου κατατίθεται, ὅταν ἀναμιμνήσκομαι σου ἀπὸ γῆς Ἰορδάνου, καὶ ἀπὸ Ἑρμωνιῆμ ὄρους μικροτάτου. 80.1173 ἡ. "Ἄβυσσος ἄβυσσον ἐπικαλεῖται εἰς φωνὴν τῶν καταρακτῶν σου. Πάντες οἱ μετεωρισμοὶ σου, καὶ τὰ κύματά σου ἐπ' ἐμέ διήλθον." Ἐν ἐκείνῃ δὲ, φησὶ, διάγων τῇ γῆ, πλήθει δυσμενῶν παρεδόθην, καὶ ὡς ἐν ἄβύσσῳ τινὶ ὑποβρύχιος ἐγενόμην. Ἄβυσσους γὰρ καλεῖ, τὰ στρατιωτικὰ τάγματα, καὶ τὴν τοῦ πλήθους ὑπερβολὴν ὕδασι ἀμετρήτοις ἀπεικάζει· καὶ τὰ ὑπὸ τούτων γεγενημένα, τῷ πάλαι κατακλυσμῷ, ὃς τὴν οἰκουμένην διέφθειρεν ἅπασαν. Καὶ ταῦτα σαφέστερον ὁ Σύμμαχος ἢ ἠρμήνευσεν· Ἄβυσσος ἄβυσσῷ ἀπήντα, ἀπὸ ἤχου τῶν κρουνῶν σου. Σὺ γὰρ αὐτοὺς ἐπήγαγες, ποιήνην με τῆς παρανομίας εἰσπραττόμενος. "Αἱ καταγιγίδες σου καὶ τὰ κύματά σου ἐπάνω μου παρῆλθον." Ἐπειδὴ γὰρ ἄβυσσῷ τὴν στρατιάν ἀπέικα σεν, ἐπέμεινε τῇ τροπῇ, καὶ τὰς γεγενημένας τῆς στρατιᾶς προσβολὰς, κύματα καὶ καταγιγίδας ἐκάλεσε. Διὰ ταῦτα, φησὶν, ὀδυνῶμαι· ἢ γὰρ τοῦ τῶν μνήμη κεντεῖ με· ἀλλ' ὅμως τὴν σὴν φιλανθρωπίαν ἔχω παραψυχὴν. Τοῦτο γὰρ ἐπήγαγεν· θ'. "Ἡμέρας ἐντελεῖται Κύριος τὸ ἔλεος αὐτοῦ, καὶ νυκτὸς ὦδὴ αὐτοῦ παρ' ἐμοί. Προσευχὴ τῷ Θεῷ τῆς ζωῆς μου." Αἰ, φησὶ, χορηγούμενον ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τὸν ἔλεον ἐπιστάμενος, καὶ νύκτωρ τοῦτο ἐμαυτῷ λογιζόμενος, ἄδω καὶ ὕμῳ τὸν οὕτω τῶν καθ' ἡμᾶς προμηθούμενον. Προσφέρω δὲ αὐτῷ καὶ δεήσεις, ταύτης τυχεῖν τῆς φιλανθρωπίας ἀντιβολῶν. Εἶτα διδάσκει καὶ τῆς προσευχῆς τὰ ῥήματα· ι', ια'. "Ἐρῶ τῷ Θεῷ, ἀντιλήπτω μου εἶ, διατί μου ἐπελάθου, καὶ ἵνατί σκυθρωπάζων πορεύομαι ἐν τῷ ἐκθλίβειν τὸν ἐχθρόν; Ἐν τῷ καταθλαῖσθαι τὰ ὀστά μου, ὠνείδίζόν με οἱ ἐχθροί μου ἐν τῷ αὐτοὺς λέγειν μοι καθ' ἐκάστην ἡμέραν, Ποῦ ἐστὶν ὁ Θεός σου;" Ταῦτα, φησὶ, πρὸς τὸν ἐμὸν λέγων Δεσπότην, τῆς σῆς αἰεὶ προνοίας τετύχηκα. Τί δήποτε με νῦν ταύτης ἐγύμνωσας, ὡς ἀπαύστως ἀλύειν τε καὶ θρηνεῖν, διὰ τὰ παρὰ τῶν δυσμενῶν ὀνειδίη; αἰκίζόμενοι γάρ με, καὶ πληγαῖς καὶ δεσμοῖς τὰ ὀστά μου συντρίβοντες, ἐπικερτομοῦσι λέγοντες, "Ποῦ ἐστὶν ὁ Θεός σου;" διὰ τὴν σὴν ἀσθένειαν ταῦτά με πάσχειν ὑπολαμβάνοντες. Τὸ δὲ "Ἐπελάθου μου," τουτέστι τῆς σῆς μοι προνοίας οὐ μεταδίδως. Λήθη γὰρ πάθος ἀνθρώπινον, ἴδιον δὲ Θεοῦ ἀπάθεια. ιβ'. "Ἰνατί περίλυπος εἶ, ἢ ψυχὴ μου, καὶ ἵνατί συνταράσσεις με; Ἐλπίσον ἐπὶ τὸν Θεόν, ὅτι ἔξομο 80.1176 λογιζομαι αὐτῷ, σωτήριον τοῦ προσώπου μου, καὶ ὁ Θεός μου." Μὴ ἀπαγορεύης, φησὶν, ὦ ψυχὴ, τὴν σωτηρίαν· ἔχεις γὰρ Σωτήρα Θεόν· οὗ τὴν ἐλπίδα κεκτημένη βεβαίαν, σβέσον τὴν ἀθυμίαν, καὶ δέξαι παραψυχὴν.

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ ΜΒ΄ ΨΑΛΜΟΥ.

α'. "Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ. Ἀνεπίγραφος παρ' Ἑβραίοις. Κρίνον μοι, ὁ Θεός, καὶ δίκασον τὴν δίκην μου ἐξ ἔθνους οὐχ ὀσίου, ἀπὸ ἀνθρώπου ἀδίκου καὶ δολίου ῥῦσαι με." Ἀνεπίγραφος ἔστιν ὁ ψαλμὸς παρ' Ἑβραίοις, ὡς τὴν αὐτὴν ἔχων τῷ προτεταγμένῳ διάνοιαν. Ἀντιβολοῦσι δὲ τὸν Θεόν οἱ τοὺς προειρημένους ποιησάμενοι λόγους, δικάσαι αὐτοῖς καὶ Βαβυλωνίοις, ὠμότητι πολλῇ κεκρημένοι, καὶ θηριώδει γνώμη. Διὸ καὶ ἔθνος αὐτὸς τοὺς ἀνόσιον ὀνομάζουσι, καὶ μὲν δὴ καὶ τὸν τούτων βασιλέα, ἄνδρα δολιόν τε καὶ ἄδικον. Ταῦτα δὲ περὶ αὐτοῦ καὶ ἡ τοῦ θαυμασίου Δανιὴλ προφητεία διδάσκει. β'. "Ὅτι σὺ, ὁ Θεός, κραταίωμά μου, ἵνατί ἀπόσω με, καὶ ἵνατί σκυθρωπάζων πορεύομαι ἐν τῷ ἐκθλίβειν τὸν ἐχθρόν; Πάλιν τὴν αὐτὴν προσφέρουσι δεήσιν, λιπαροῦντες ἀπαλλαγῆναι τῆς τῶν πολεμίων ὠμότητος, δι' ἣν σκυθρωποὶ καὶ κατηφεῖς ἦσαν αἰεὶ. Τὸ δὲ, ἵνατί, οὐχ ὡς ἐγκαλοῦντες λέγουσιν, ἀλλ' ὡς αὐτοὶ τῆς τῶν ἄλλων παρανομίας οὐ κοινωνήσαντες, καὶ σὺν ἐκείνοις ἔρημοι τῆς ἄνωθεν προνοίας γενόμενοι· κοινὴν δὲ ὅμως ὑπὲρ πάντων ποιοῦνται τὴν ἰκετείαν.

γ'. "Ἐξαπόστειλον τὸ φῶς σου, καὶ τὴν ἀλήθειάν σου, αὐτά με ὠδήγησαν, καὶ ἤγαγόν με εἰς ὄρος ἅγιόν σου, καὶ εἰς τὰ σκηνώματά σου." Ἐνταῦθα τὸν χρόνον ἐνήλλαξαν οἱ Ἑβδομήκοντα, καὶ ὡς γεγενημένα εἰρή κασι τὰ ἐσόμενα. Οἱ δὲ ἄλλοι σαφεστέραν ἐποιήσαντο τὴν ἔρμηνειάν· "Ἀπόστειλον τὸ φῶς σου, καὶ τὴν ἀλήθειάν σου, ἅτινα ὀδηγήσει με, καὶ ἄξει με εἰς τὸ ὄρος τὸ ἅγιόν σου, καὶ εἰς τὰς σκηνώσεις σου." Τῆς θείας ἐπικουρίας ἀπολαῦσαι παρακαλῶ· διὰ ταύτης με γὰρ δυνατὸν καὶ τῆς πικρᾶς ἀπαλ λαγῆναι δουλείας, καὶ εἰς τὴν γῆν τὴν πατρῶαν ἔπαν ελθεῖν, καὶ ἐν τῷ ἀφιερωμένῳ ναῶ τὴν νενομισμέ νην λατρείαν προσενεγκεῖν. Σκηνώματα γὰρ τοῦ Θεοῦ, τὸν ναὸν προσηγόρευσεν· ὄρος δὲ ἅγιον, τὴν Σιών· φῶς δὲ καὶ ἀλήθειαν, τὴν δικαίαν καὶ σωτήριον ἐπιφάνειαν. Ὡσπερ γὰρ σκότος τὰς συμφορὰς ὀνομάζει, οὕτω φῶς τὴν τούτων ἀπαλ λαγῆν. Αἰτοῦσι δὲ μετὰ τοῦ φωτὸς τὴν ἀλήθειαν· ἄτε δὴ κρῖναι τὸν Θεὸν αὐτοῖς καὶ Βαβυλωνίοις ἔξαι 80.1177 τήσαντες· καὶ σαφῶς εἰδότες, ὡς ἀληθεῖα καὶ μὴ μακροθυμία χρώμενος ὁ Θεὸς, ἐκείνων μὲν καταψη φιεῖται, αὐτοὺς δὲ τῆς ἐκείνων δουλείας ἐλευθερώσει. δ'. "Καὶ εἰσελεύσομαι πρὸς τὸ θυσιαστήριον τοῦ Θεοῦ, πρὸς τὸν Θεὸν τὸν εὐφραίνοντα τὴν νεότητά μου· ἐξομολογήσομαί σοι ἐν κιθάρα, ὁ Θεὸς, ὁ Θεός μου." Τοῦτο ὁ Σύμμαχος οὕτως ἠρμήνευσεν· "Ἴνα ἔλθω πρὸς τὸ θυσιαστήριον τοῦ Θεοῦ, πρὸς τὸν Θεὸν τὴν εὐφροσύνην τῆς εὐθυμίας μου, καὶ ἐξ ομολογήσομαί σοι ἐν ψαλτηρίῳ ὁ Θεὸς, ὁ Θεός μου." Ἰμείρομαι δὲ τῆς ἐπανόδου, φησὶ, τὸ τριπόθητόν σου θυσιαστήριον ἰδεῖν ἐφιέμενος, καὶ δι' ἐκείνου σὲ τὸν Δεσπότην θεάσασθαι, ὃς εὐφροσύνης παντοδαπῆς, καὶ θυμηδίας ἀφορμὰς μοι παρέχεις. Ἐκεῖ δὲ μετὰ κιθάρας τὰς συνήθεις ὕμνωδίας ποιήσομαι· ἐν Βαβυλωνίῳ γὰρ, "ἐπὶ τῶν ἰτεῶν ἐκρεμάσαμεν τὰ ὄργανα ἡμῶν," παράβασιν τοῦ νόμου τὴν ἔξω τοῦ σοῦ τόπου λατρείαν ἠγούμενοι. ε'. "Ἴνατί περίλυπος εἶ, ἡ ψυχὴ μου; καὶ ἵνα τί συνταράσσεις με; Ἐλπισον ἐπὶ τὸν Θεὸν, ὅτι ἐξ ομολογήσομαι αὐτῷ, σωτήριον τοῦ προσώπου μου, καὶ ὁ Θεός μου." Καὶ ἐντεῦθεν δῆλον, ὡς ἀμφὸ τεροὶ οἱ ψαλμοὶ μίαν διάνοιαν ἔχουσι. Σφίσι δὲ αὐτοῖς παρεγγυῶσιν οἱ τοῖς λόγοις τοῖσδε χρησάμενοι, τὰς χρηστοτέρας ἔχειν ἐλπίδας, καὶ νικῆσαι τῆς ἀθυμίας τὸ πάθος, καὶ προσμεῖναι τὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ σωτηρίαν, ὡς ἀναμφιβόλως δοθησομένην. ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ ΜΓ΄ ΨΑΛΜΟΥ. α'. "Εἰς τὸ τέλος, τοῖς υἱοῖς Κορὲ, εἰς σύνεσιν." Καὶ οὗτος πραγμάτων ἐσομένων πρόρρησιν ἔχων, ἀναμεῖναι τὸ τέλος παρεγγυᾷ. Πρόσκειται δὲ τῇ ἐπιγραφῇ εἰς σύνεσιν, ἵνα συνιέντες ἐκεῖνοι τὰ γε γραμμένα, περὶ ὧν ὁ προφητικὸς προθεσπίζει λόγος, τὴν ἐντεῦθεν ἀρπάσωσιν ὠφέλειαν. Προαγορεύει δὲ ὁ ψαλμὸς τὴν Μακεδονικὴν ὠμότητα, καὶ τὴν Ἀντιόχου τοῦ Ἐπιφανοῦς δυσσεβῆ καὶ θηριώδη γνώμην, καὶ τὴν τῶν Μακκαβαίων ἀνδρείαν τε καὶ εὐσέβειαν. Ματταθίας γὰρ ὁ μακάριος καὶ τρισ μακάριστος, καὶ τοῦτο πολλάκις ζήλω θεῷ μετὰ τῶν παίδων χρησάμενος, καὶ τὰς πολλὰς τῶν Μακεδόνων μυριάδας, καὶ τῶν ἐλεφάντων τὸ πλῆθος ἀσθενὲς ἠγησάμενος, ὡς τῆς θείας ἔρημον προμηθείας, μετὰ ὀλίγων κατὰ τούτων στρατεύσας ἐνίκησε· καὶ τοὺς τῶν εἰδώλων ἀνασπάσας βωμοὺς, τὸν θεῖον νεὼν ἐξεκάθηρε, καὶ τὴν συνήθη λατρείαν τοῖς ὁμοφύλοις ἀπέδωκεν. Οὐ μόνον δὲ αὐτὸς, ἀλλὰ καὶ οἱ τούτου παῖδες μετὰ τὴν τούτου τελευτήν, προσευχόμενοι τοὺς πολεμίους ἐτρέποντο, καὶ τῆς θείας ῥοπῆς ἀπολαύοντες ἴστων τὰ τρόπαια. Ἐκ προσώπου τοίνυν αὐτῶν, ἡ προφητικὴ χάρις ὑπηγόρευσε τὸν ψαλμὸν, προδιδάσκουσα οἷοις αὐτοῦ ἐν τοῖς κινδύνοις προσήκει χρήσασθαι λόγοις, 80.1180 β'. "Ὁ Θεὸς, ἐν τοῖς ὧσιν ἡμῶν ἠκούσαμεν, καὶ οἱ πατέρες ἡμῶν ἀνήγγειλαν ἡμῖν ἔργον, ὃ εἰργάσω ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτῶν, ἐν ἡμέραις ἀρχαίαις." Αὐτὸ πταὶ μὲν ἡμεῖς τῶν σῶν θαυμάτων οὐ γεγενήμεθα, Δέσποτα, παρὰ δὲ τῶν ἡμετέρων μεμαθήκαμεν πατέρων, ὅσα θαύματα κατ' ἐκείνους εἰργάσω τοὺς χρόνους, τὰς πρὸς τοὺς ἡμετέρους προγόνους γεγενημένας ἐπαγγελίας πληρῶν. γ', δ'. "Ἡ χεὶρ σου ἔθνη ἐξωλόθρευσε, καὶ κατ' ἐφύτευσας αὐτούς· ἐκάκωσας λαοὺς, καὶ

ἐξέβαλες αὐτούς. Οὐ γὰρ ἐν τῇ ῥομφαίᾳ αὐτῶν ἐκληρονόμησαν γῆν, καὶ ὁ βραχίων αὐτῶν οὐκ ἔσωσεν αὐτούς· ἀλλ' ἡ δεξιὰ σου, καὶ ὁ βραχίων σου, καὶ ὁ φωτισμὸς τοῦ προσώπου σου· ὅτι εὐδόκησας ἐν αὐτοῖς." Σὺ, φησὶν, ὦ Δέσποτα, τοὺς Χαναanaίους μετὰ τῶν ἄλλων ἔθνων ἐντεῦθεν ἐξέλασας, τοὺς ἡμετέρους πατέρας ἀντ' ἐκείνων κατώκισας. Οὔτε γὰρ ῥώμη θαρρόυντες, οὔτε πανοπλία χρώμενοι, τοσοῦτων ἀπεφάνθησαν κρείττους, ἀλλ' ὑπὸ τῆς σῆς στρατηγούμενοι χάριτος, τοὺς μὲν κατηκόντισαν, τοὺς δὲ δουλεύειν ἠνάγκασαν, ἐπειδὴ τῆς σῆς αὐτοὺς ἠξίωσας οἰκειότητος. Τοῦτο γὰρ εἶπεν, "Ἡδύοκησας ἐν αὐτοῖς." Δεξιὰν δὲ καλεῖ τὴν βοήθειαν· φωτισμὸν δὲ προσώπου, τὴν ἐπιφάνειαν. ε'. "Σὺ εἶ αὐτὸς ὁ βασιλεύς μου, καὶ ὁ Θεὸς μου, ὁ ἐντελλόμενος τὰς σωτηρίας Ἰακώβ." Ὁ αὐτὸς εἶ, φησὶ, καὶ νῦν, Δέσποτα, ὁμοίως βασιλεύων, ὁμοίως κρατῶν, τὴν αὐτὴν δύναμιν ἔχων, ἀλλοίωσιν οὐδὲ μίαν ἢ σὴ δέχεται φύσις. Ἀρκεῖ σοι καὶ λόγος εἰς σωτηρίαν. Νεῦσον, καὶ ταύτης ὁ λαὸς ἀπολαύσεται. Οὕτως καὶ ὁ Σύμμαχος ἠρμήνευσεν, "Ἐντεilai περὶ τῆς σωτηρίας Ἰακώβ. ε'. "Ἐν σοὶ τοὺς ἐχθροὺς ἡμῶν κερατιοῦμεν, καὶ ἐν τῷ ὀνόματί σου ἐξουδενώσομεν τοὺς ἐπανισταμένους ἡμῖν." Τὰ κερασφόρα ζῶα ὄπλον τὸ κέρασ παρὰ τῆς φύσεως ἔλαβον· ἡμεῖς δὲ κέρασ σωτηρίας, καὶ νικηφόρον ὄπλον, τὸ σὸν ἔχομεν ὄνομα, καὶ τούτῳ χρώμενοι τῶν πολεμίων περιεσόμεθα ζ', η'. "Οὐ γὰρ ἐπὶ τῷ τόξῳ μου ἔλπιδω, καὶ ἡ ῥομφαία μου οὐ σώσει με. Ἐσώσας γὰρ ἡμᾶς ἐκ τῶν θλιβόντων ἡμᾶς· καὶ τοὺς μισοῦντας ἡμᾶς κατήσχυνας." Οὔτε γὰρ τόξοις, οὔτε ἄλλοις ὄπλοις θαρρόν· πείραν γὰρ τῆς σῆς δυνάμεως ἔλαβον, διὰ σοῦ τῶν ἐναντίων ἤδη κρατήσας. θ'. "Ἐν τῷ Θεῷ ἐπαινεθσόμεθα ὄλην τὴν ἡμέραν, καὶ ἐν τῷ ὀνόματί σου ἐξομολογησόμεθα εἰς τὸν αἰῶνα." Ἰκετεύομεν δὲ αἰεὶ τῆς σῆς ἀπολαῦσαι ῥοπῆς, καὶ διηνεκῶς τῶν σῶν εὐεργεσιῶν διεξιέναι τὸ πλῆθος. Τὸ γὰρ ὄλην τὴν ἡμέραν ἀντὶ τοῦ αἰεὶ 80.1181 τέθεικεν. Οὕτως γὰρ καὶ ὁ Σύμμαχος ἠρμήνευσεν· ἀντὶ γὰρ τοῦ ὄλην τὴν ἡμέραν, κατὰ πᾶσαν ἡμέραν τέθεικεν. ι'. "Νυνὶ δὲ ἀπόσω καὶ κατήσχυνας ἡμᾶς, καὶ οὐκ ἐξελεύσῃ ὁ Θεὸς ἐν ταῖς δυνάμεσιν ἡμῶν." Ταῦτα μὲν οὖν ἐν τοῖς ἄνω χρόνοις γεγένηται παρὰ σοῦ. Ἐπὶ δὲ τοῦ παρόντος ἔρημοι τῆς σῆς ἀπεφάνθημεν προμηθείας, καὶ ἐν αἰσχύνη διάγομεν ὑπὸ τῆς σῆς οὐ στρατηγούμενοι χάριτος. Τὸ γὰρ, οὐκ ἐξελεύσῃ ἐν ταῖς δυνάμεσιν ἡμῶν, ἀντὶ τοῦ οὐ στρατηγεῖς ἡμῶν, καὶ συνήθως παρέχεις τῶν πολεμίων κρατεῖν. ια'. "Ἀπέστρεψας ἡμᾶς εἰς τὰ ὀπίσω παρὰ τοὺς ἐχθροὺς ἡμῶν· καὶ οἱ μισοῦντες ἡμᾶς διήρπαζον ἑαυτοῖς." Τῆς γὰρ σῆς προνοίας οὐκ ἀπολαύοντες, ἡμεῖς μὲν νῶτα διδόντες ἀποδιδράσκομεν· πορθοῦσι δὲ οἱ πολέμιοι τὰ ἡμέτερα. ιβ'. "Ἐδωκας ἡμᾶς ὡς πρόβατα βρώσεως, καὶ ἐν τοῖς ἔθνεσι διέσπειρας ἡμᾶς." Δίκην δὲ προβάτων ἐρήμων ποιμένος, ὑπὸ τῶν σῶν δαπανώμεθα πολεμίων· καὶ οἱ τὸν θάνατον διαφυγόντες, τῆδε κάκεῖσε ἀπεμπολούμενοι, δουλεύειν ἀναγκαζόμεθα. ιγ'. "Ἀπέδου τὸν λαόν σου ἄνευ τιμῆς, καὶ οὐκ ἦν πλῆθος ἐν τοῖς ἀλλάγμασιν ἡμῶν." Τοῦτο ὁ Σύμμαχος οὕτως ἠρμήνευσεν· "Ἀπέδου τὸν λαόν σου οὐχ ὑπάρξεως, καὶ οὐ πολλὴν ἐποίησας τὴν τιμὴν αὐτῶν." Τοιαῦτα καὶ διὰ τοῦ προφήτου Ἡσαΐου φησὶν ὁ Θεός· Ποῖον τοῦτο τὸ βιβλίον τοῦ ἀποστασίου [τῆς μητρὸς ὑμῶν;] ἢ τίτι ὑπόχρεως ὦν πέπρακα ὑμᾶς; Ἴδου ταῖς ἀνομίαις ὑμῶν ἐπράθητε, καὶ ταῖς ἀμαρτίαις ὑμῶν ἐξαπέστειλα τὴν μητέρα ὑμῶν." Καὶ πάλιν, "Δωρεᾶν ἐπράθητε, καὶ οὐ μετὰ ἀργυρίου λυτρωθήσεσθε." Καὶ ὁ θεὸς Ἀπόστολος· "Οἶδαμεν γὰρ ὅτι ὁ νόμος πνευματικὸς ἐστίν, ἐγὼ δὲ σαρκικός εἰμι, πεπραμένος ὑπὸ τῆς ἀμαρτίας." Κάνταῦθα τοίνυν οἱ θαυμάσιοι λέγουσιν ἄνδρες, ὅτι οὐδεμίαν τιμὴν παρὰ τῶν πολεμίων λαβὼν ἀπέδου ἡμᾶς, ἀλλὰ τῶν ἀμαρτιῶν ἕνεκα παραδέδωκας. ιδ'. "Ἐθου ἡμᾶς ὄνειδος τοῖς γείτοσιν ἡμῶν· μυκτηρισμὸν καὶ χλευασμὸν τοῖς κύκλω ἡμῶν. Γείτονας κύκλω κατοικοῦντας τοὺς ἄλλοφύλους καλεῖ, καὶ Ἰδουμαίους, καὶ Μωαβίτας, καὶ Ἀμμωνίτας, καὶ τοὺς ἄλλους πλησιοχώρους, οἷς ἐπὶ χαρτοὶ γεγόνασι πολεμούμενοι. 80.1184 ιε'." Ἐθου ἡμᾶς εἰς παραβολὴν τοῖς ἔθνεσι, κί νησιν κεφαλῆς

έν τοῖς λαοῖς." Τὰ μεγάλας συμφορᾶς καὶ διηγούμενοι καὶ ἀκούοντες, κινεῖν τὰς κεφαλὰς εἰώθαμεν, ὑπ' ἐκπλήξεως τοῦτο δρᾶν βιαζόμενοι. Εἰώθαμεν δὲ καὶ πάθη πάθει παραβάλλειν, καὶ λέγειν ὅτι τοιαῦτα ἔπαθεν ὁ δεῖνα, οἷα ὁ δεῖνα. Τοῦτο κἀνταῦθα ὀδύρονται, ὅτι παραβολὴ γεγενῆ μεθὰ τοῖς ἀνθρώποις, καὶ κινουσιν ἔφ' ἡμῖν τὰς κεφαλὰς· οἱ μὲν ἐφηδόμενοι, οἱ δὲ τὴν ὑπερβολὴν τῶν γεγενημένων θαυμάζοντες. ι´, ιζ´. "Ὀλην τὴν ἡμέραν ἐντροπὴ μου κατ' ἐναντίον μου ἐστὶ, καὶ ἡ αἰσχύνη τοῦ προσώπου μου ἐκάλυψέ με. Ἀπὸ φωνῆς ὄνειδίζοντος καὶ καταλαλοῦντος, ἀπὸ προσώπου ἐχθροῦ καὶ ἐκδιώκοντος." Ἐγὼ δὲ τοὺς μὲν πολεμοῦντας, τοὺς δὲ γελῶντας καὶ ἐπιτωθάζοντας βλέπων, αἰσχύνῃς ἀναπίμπλαμαι, καὶ πᾶσαν ἡμέραν ὀδυνῶμαι. Εἶτα τὴν οἰκειᾶν διεξίασιν ἀρετὴν οἱ τὰς Ἀντιόχου πάγας διαφυγόντες, καὶ τῆς ἀσεβείας τὰς ἄρκυς ὑπερπηδήσαντες. ιη´, ιθ´. "Ταῦτα πάντα ἦλθεν ἔφ' ἡμᾶς, καὶ οὐκ ἐπελαθόμεθά σου, καὶ οὐκ ἠδικήσαμεν ἐν διαθήκῃ σου. Καὶ οὐκ ἀπέστη εἰς τὰ ὀπίσω ἡ καρδία ἡμῶν." Ὑπὸ τοσοῦτων δὲ περικλυσθέντες δεινῶν, οὐκ ἐδεξάμεθα λήθην τῶν σῶν ἐντολῶν, οὔτε παραβῆναι τὸν σὸν ἐτολμήσαμεν νόμον, οὔδὲ τῆς προτέρας ἐξετράπημεν γνώμης. "Καὶ ἐξέκλινας τὰς τρίβους ἡμῶν ἀπὸ τῆς ὁδοῦ σου. [κ´.] Ὅτι ἐταπείνωσας ἡμᾶς ἐν τόπῳ κακῆς σεως, καὶ ἐπεκάλυψεν ἡμᾶς σκιά θανάτου." Τὸ "ἐξέκλινας τὰς τρίβους ἡμῶν ἀπὸ τῆς ὁδοῦ σου," ὁ Σύμμαχος οὕτως ἠρμήνευσεν, Οὐ μετεκλίθη τὰ ὑπορθοῦντα ἡμᾶς ἀπὸ τῆς ὁδοῦ σου. Ἴνα δὲ καὶ τῶν Ἑβδομήκοντα τὴν διάνοιαν ἐρμηνεύσωμεν, οὕτω νοήσωμεν· Πολλοῖς ἡμᾶς, φησὶ, καὶ παντοδαποῖς περιέβαλες ἀλγεινοῖς, ἅπερ ἱκανὰ ἦν καὶ ἐκτρέψαι τῆς ὁδοῦ σου· παρέδωκας δὲ καὶ εἰς δουλείαν ἡμᾶς δυσσεβέσιν ἀνθρώποις, ὡμότητι καθ' ἡμῶν κε χρημένοις, καὶ θανατηφόρους ἡμῖν τιμωρίας ἐπάγουσιν. Σκιὰν γὰρ θανάτου τοὺς πρὸς θάνατον ἄγοντας κινδύνους ἐκάλεσεν. κ´, κβ´. "Εἰ ἐπελαθόμεθα ὀνόματος τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, καὶ εἰ διεπετάσαμεν χεῖρας ἡμῶν πρὸς Θεὸν ἀλλότριον. Οὐχὶ ὁ Θεὸς ἐκζητήσει ταῦτα; αὐτὸς γὰρ γινώσκει τὰ κρύφια τῆς καρδίας. Ὅτι ἔνεκά σου θανατούμεθα ὄλην τὴν ἡμέραν, ἐλογίσθημεν ὡς πρόβατα σφαγῆς." Ταύτην ἐπεδείξαντο τὴν ἀρετὴν οἱ Μακκαβαῖοι, καὶ οἱ περὶ τὸν Ματταθίαν, καὶ οἱ ἑπτὰ νεανῖαι σὺν τῇ μητρὶ καὶ Ἐλεαζάρῳ τῷ ἱερεῖ. Οὔτε γὰρ κολακείαις κατεθέλχθησαν, οὔτε τιμωρίαις ἐκάμφθησαν, ἀλλὰ τοῦ ἀληθοῦς Θεοῦ τὸ σέβας ἀνέπαφον διετήρησαν, καὶ τῶν εἰδώλων τὴν θεραπείαν ὡς μυσάρην ἐβδελύξαντο. Καὶ ταῦτα, φησὶ, σὺ οἶδας, Δέσποτα. Σοὶ γὰρ οὐ μόνον τὰ πράγματα δῆλα, ἀλλὰ καὶ τὰ τῆς ἐννοίας κινήματα. Ἐπισημῆνασθαι δὲ προσήκει, ὅτι δυάδα προσώπων ὁ λόγος ἠνίξατο. Εἰρηκῶς γὰρ, "Οὐχὶ ὁ Θεὸς ἐκζητήσει ταῦτα; Αὐτὸς γὰρ γινώσκει τὰ κρύφια τῆς καρδίας" ἐπήγαγεν, "Ὅτι ἔνεκά σου θανατούμεθα ὄλην τὴν ἡμέραν." Ταύτην δὲ τὴν ἀντωνυμίαν ἐναλλαγὴν καὶ ὁ Ἑβραῖος ἔχει, καὶ οἱ λοιποὶ τεθείκασιν ἐρμηνευταί. κγ´. "Ἐξεγέρθητι, ἰνατὶ ὑπνοῖς, Κύριε; ἀνάστηθι, καὶ μὴ ἀπόση εἰς τέλος." Ὑπνον τὴν μακροθυμίαν καλεῖ· καθάπερ γὰρ ὁ καθεύδων οὐκ αἰσθάνεται τῶν γιγνομένων, οὕτως ὁ μακροθυμῶν χρώμενος, καὶ παροινούμενος, καὶ προπηλακίζομενος φέρει. Ἀνάστασιν δὲ τὴν ἐπὶ τιμωρίαν κίνησιν ὀνομάζει. Εἶτα τὰ αὐτὰ πάλιν ἐτέρως λέγει. κδ´. "Ἰνατὶ τὸ πρόσωπόν σου ἀποστρέφεις; ἐπιλανθάνη τῆς πτωχείας ἡμῶν, καὶ τῆς θλίψεως ἡμῶν." Παρορᾶς, φησὶ, τὰ καθ' ἡμῶν γινόμενα, Δέσποτα, καὶ ἕοικας ἀποστρεφομένῳ, καὶ οὐ θεωμένῳ, ἀλλ' ἐπιλελησμένῳ, καὶ τούτου χάριν οὐ κηδομένῳ· ἡμεῖς δὲ πτωχεύομεν, τῆς ἐπικουρίας τὸν πλοῦτον οὐκ ἔχοντες. κε´. "Ὅτι ἐταπεινώθη εἰς χοῦν ἡ ψυχὴ ἡμῶν. Ἐκολλήθη εἰς γῆν ἡ γαστήρ ἡμῶν. Μέχρι τῆς γῆς αὐτῆς κατεκάμφθημεν, ὡς τὴν γαστέρα ἡμῶν αὐτῇ πελάσαι τῇ γῆ· διὰ δὲ τούτων τὴν πολλὴν σημαίνει ταπείνωσιν, καὶ τῶν πολεμίων τὸ κράτος. κ´. "Ἀνάστα, Κύριε, βοήθησον ἡμῖν, καὶ λύτρωσαι ἡμᾶς ἔνεκεν τοῦ ὀνόματός σου." Οὗ δὲ χάριν ἀντιβολουμένῳ σε, Δέσποτα, ἐπιφανῆσαι, καὶ λῦσαι τὰς συμφορὰς, καὶ κρεῖττους ἀποφανῆσαι τῶν δυσμενῶν. Ταῦτα δὲ ἅπαντα προεῖπεν ἡ τοῦ Πνεύματος

χάρις, τοὺς ἐν ἐκείνοις τοῖς δεινοῖς ἐσομένους δι δάσκουσα, καὶ γενναίως ἐνεγκεῖν τὰ προσπίπτοντα, καὶ παρὰ τοῦ Θεοῦ τῶν ὄλων αἰτῆσαι τὴν τούτων ἀπαλλαγὴν. Ὅπερ δὴ καὶ δεδράκασιν οἱ θαυμάσιοι ἄνδρες ἐκεῖνοι. Τοῖς γὰρ λόγοις τὸν Θεὸν ἰλεώσαντο, καὶ ὑπ' αὐτοῦ στρατηγούμενοι τοὺς πολεμίους ἐτρέψαντο, καὶ τὴν προτέραν ἐλευθερίαν ὁμοφύλοισι προὔξενσαν.

80.1188 ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ ΜΑΪ ΨΑΛΜΟΥ.

α'. "Εἰς τὸ τέλος, ὑπὲρ τῶν ἀλλοιωθησομένων, τοῖς υἱοῖς Κορὲ, εἰς σύνεσιν· ὡδὴ ὑπὲρ τοῦ ἀγαπῆ τοῦ." Τὰ λυπηρὰ προειρηκῶς ὁ προφητικὸς λόγος ἐν τῷ πρὸ τούτου ψαλμῷ, τὰ θυμῆρη λοιπὸν προαγορεύει, τοὺς ἀθυμοῦντας ψυχαγωγῶν, καὶ διδάσκων, ὅτι καὶ νικήσουσι, καὶ διαρκέσουσι, καὶ τῆς παρὰ τοῦ Θεοῦ τεύξονται βοήθειας, ἕως ἂν ἐξ αὐτῶν ὁ ἀγαπητὸς Υἱὸς κατὰ σάρκα βλαστήσῃ, καὶ τὴν καινὴν ἀλλοίωσιν τοῖς ἔθνεσι πραγματεύσῃται. Ἀγαπῆ τὸν γὰρ καλεῖ τοῦ Θεοῦ τὸν Υἱόν· οὕτω γὰρ καὶ ὁ θεῖος Ἡσαΐας φησὶν· "Ἀμπελὼν ἐγενήθη τῷ ἡγαπημένῳ ἐν κέρατι, ἐν τόπῳ πίνοντι." Τοῦτο καὶ αὐτὸς ὁ Πατὴρ εἰς τὸν Υἱὸν ἀνεκήρυξεν· "Οὗτός ἐστιν ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητὸς, ἐν ᾧ ἠδύόκησα." Οὗτος τὴν διὰ τοῦ ἀγίου βαπτίσματος ἀλλοίωσιν τοῖς ἔθνεσιν ἐδωρήσατο. Περὶ τούτων δὲ ὁ ψαλμὸς προθεσπίζει, οἷς καὶ παρεγγυᾷ τῶν μὲν πατρῶων ἐπιλαθέσθαι θεῶν, τὸν δὲ ἀληθινὸν ἀληθῶς γεραίρειν Θεόν. Τοὺς δὲ ἀλλοιωθησομένους ὁ μὲν Σύμμαχος ἄνθη κέ κληκεν· Ἀκύλας δὲ καὶ ὁ Θεοδοτίων, κρίνα. Ἄνθη δὲ καὶ κρίνα τοῦ ἥρος βλαστοί. Ἐαρ δὲ πνευματικόν, τοῦ Σωτῆρος ἡ παρουσία· ἐν ἧ εὐφράνθη, κατὰ τὴν Ἡσαίου προφητείαν, "ἢ πάλαι ἔρημος, καὶ ἦν θησεν ὡς κρίνον." Περὶ τούτων ἡ παροῦσα προφητεία προαγορεύει, πάντων ὑποδεικνύσα φυτουργόν τε καὶ γεωργόν, τὸν ἀλλοιώσαντα καὶ ἀποφάναντα καρποφόρον. β'. "Ἐξηρεύξατο ἡ καρδία μου λόγον ἀγαθόν." Πνευματικοῖς γὰρ ἐντρεφόμενος λόγοις, τοιαύτας ἐρυγὰς ἀναπέμπω, καὶ τοιούτους λόγους προῖεμαι. "Λέγω ἐγὼ τὰ ἔργα μου τῷ βασιλεῖ." Ὁν ἀγαπῆ τὸν ἡ προγραφή κέκληκε, βασιλέα καλεῖ τοῦ ψαλμοῦ τὸ προοίμιον· ἔργα δὲ τῆς προφητείας ὁ ἀληθὴς λόγος, ὁ τὰ ἐσόμενα προθεσπίζων. Λέγει τοίνυν, ὅτι περὶ αὐτοῦ τοῦ βασιλέως ποιῶμαι τοὺς λόγους· καὶ διδάσκων ὡς οὐκ ἀνθρωπίνους, ἀλλὰ θείοις κέχρηται λόγοις, ἐπήγαγεν· "Ἡ γλῶσσά μου κάλαμος γραμματέως ὀξυγράφου." Οὐδὲν, φησὶ, οἰκεῖον φθέγγομαι, οὐδὲ τῆς ἐμῆς διανοίας ὠδίνας προσφέρω· ἐτέρας δὲ ὑπουργὸς ἐνεργείας ἡ γλῶττα, καὶ αὕτη μὲν μιμεῖται κάλαμον· ἡ δὲ χάρις τοῦ πνεύματος γραμματέα ταχύν, διὰ ταύτης ἂ βούλεται γράφουσα. Οὕτως ὁ προφήτης τὸν δι' αὐτοῦ φθεγγόμενον ὑποδείξας, ἄρχεται τῆς προρρήσεως οὕτως. γ'. "Ὡραῖος κάλλει παρὰ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων· ἐξεχύθη χάρις ἐν χεῖλεσί σου, διὰ τοῦτο ἠὲ λόγησέ σε ὁ Θεὸς εἰς τὸν αἰῶνα." Σὺ, φησὶν, ὄν ὠνόμασα βασιλέα, ὄν διὰ τῆς προγραφῆς ἀγαπητὸν προσηγόρευσα, κάλλει μὲν νικᾷς τῶν ἀνθρώπων τὴν φύσιν, σοφίας δὲ προχέεις διὰ τῆς γλώσσης πηγᾶς. 80.1189 καὶ ταῦτα οὐ πρόσκαιρα, ἀλλ' αἰώνια ἔχεις. Ἰστέον δὲ, ὅτι οὐ τὰ θεῖα, ἀλλὰ τὰ ἀνθρώπεια τοῦ Δεσπότη Χριστοῦ ὁ προφητικὸς παρεδήλωσε λόγος· οὐ γὰρ ἂν ἀνθρώποις τὸν Θεὸν λόγον ἀπέικασεν, οὐδ' ἂν τοῦτον ἔφη παρὰ Θεοῦ δεδέχθαι τὴν εὐλογίαν. Οὗτος γὰρ ἄβυσσος ἀγαθῶν εὐλογίαν τοῖς πιστοῖς ἀναβλύζουσα. Τὰ ἀνθρώπεια τοίνυν διὰ τῶνδε τῶν λόγων τοῦ Δεσπότη Χριστοῦ προεθέσπισε. Μηδεὶς δὲ ἀντικρὺς ἐναντία τοὺς προφήτας ἀλλήλοις εἰρηκέναι λεγέτω, Ἡσαίου ἀκούων βοῶντος· "Εἶδομεν αὐτὸν, καὶ οὐκ εἶχεν εἶδος, οὐδὲ κάλλος, ἀλλὰ τὸ εἶδος αὐτοῦ ἄτιμον, ἐκλείπον παρὰ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων." Ἐκεῖνα γὰρ τὸν σταυρὸν καὶ τὸ πάθος προαναφωνεῖ, ἂ παροινίας καὶ ὑβρεῶς ἐστι μεστά. Διὸ δὴ καὶ ἐπήγαγεν ὁ προφήτης· "Ἀνθρώπος ἐν πληγῇ ὢν, καὶ εἰδὼς φέρειν μαλακίαν, ἠτιμάσθη, καὶ οὐκ ἐλογίσθη," καὶ τὰ ἄλλα ἐξῆς, τὰ τὸ πάθος μηνύοντα. Ὁ δὲ ψαλμὸς κάλλος αὐτοῦ καλεῖ, οὐ τὸ τοῦ σώματος, ἀλλὰ τῆς ἀρετῆς καὶ πάσης

δικαιοσύνης, τὸ ἁμαρτίας οὐ δεξάμενον σπῖλον, τὸ πάσης κηλίδος ἐλεύθερον. ε΄. "Περίζωσαι τὴν ῥομφαίαν σου ἐπὶ τὸν μηρόν σου, δυνατέ. Τῇ ὠραιότητί σου καὶ τῷ κάλλει σου, καὶ ἔντεινον, καὶ κατευοδοῦ, καὶ βασί λευε." Τὴν ὥραν διαγράψας καὶ τὴν σοφίαν, ὑπο δείκνυσι καὶ τὴν δύναμιν καὶ τὴν πανοπλίαν, ἣ χρησάμενος τοὺς ἐναντίους κατέλυσε. Καὶ τὸ πᾶν των ἡμᾶς παραδοξότατον πρᾶγμα διδάσκει. Αὐτὴν γὰρ αὐτοῦ τὴν ὥραν, καὶ πανοπλίαν λέγει, καὶ δύναμιν. "Περίζωσαι" γὰρ, "φησὶ, τὴν ῥομφαίαν σου ἐπὶ τὸν μηρόν σου, δυνατέ, τῇ ὠραιότητί σου καὶ τῷ κάλλει σου." Καὶ εἰρηκῶς, "Ἐντεινον, καὶ κατ ευοδοῦ, καὶ βασίλευε," εὐθὺς ἐπήγαγεν· "Ἐνεκεν ἀληθείας, καὶ πραότητος, καὶ δικαιοσύνης." Σα φῶς διὰ τούτων διδάσκων, ὡς ἡ ἀλήθεια, καὶ ἡ πραότης, καὶ ἡ δικαιοσύνη, καὶ κάλλος αὐτοῦ καὶ δύναμις καὶ πανοπλία ἐστὶ, καὶ νίκη. Ἔστι δὲ ἀκοῦσαι αὐτοῦ τοῦ Κυρίου λέγοντος, "Μάθετε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι πρᾶός εἰμι, καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ, καὶ εὐρήσετε ἀνάπαυσιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν." Καὶ πάλιν, "Ἐγὼ εἰμι ἡ ὁδὸς, καὶ ἡ ἀλήθεια, καὶ ἡ ζωή." Καὶ πρὸς τὸν θεσπέσιον Ἰωάννην· "Ἄφες ἄρτι, οὕτω γὰρ πρέπον ἡμῖν ἐστὶ πληρῶσαι πᾶσαν δικαιοσύνην." Καὶ διὰ τούτων τοῦ ἀλάστορος τὴν τυραννίδα κατέλυσε, καὶ τὸν θάνατον ἔλυσε, καὶ τοῖς πεπιστευκόσι παρέσχε τὴν σωτηρίαν. "Καὶ ὁδηγήσει σε θαυμαστῶς ἡ δεξιὰ σου." Ἐπειδὴ γὰρ ῥομφαίας ἐμνημόνευσεν, ἀκολούθως καὶ δεξιᾶς ἐποίησατο μνήμην. Δεξιὰ δὲ αὐτοῦ, τὰ δεξιὰ βουλευματα, οἷς κεχρημένος τὴν τῆς ἁμαρτίας οὐκ ἐδέξατο προσβολήν. 80.1192 ῥ. "Τὰ βέλη σου ἠκονημένα, δυνατέ, λαοὶ ὑποκάτω σου πεσοῦνται ἐν καρδίᾳ τῶν ἐχθρῶν τοῦ βασιλέως." Μεθυπέρβατά ἐστὶ τὰ ῥήματα· λέγει δὲ, ὅτι τοῖς ὀξέσι βέλεσι κατὰ τῶν πολεμίων χρώμενος, ἐκείνους μὲν εὐθυβόλως βαλεῖς, καὶ τὰς καρδίας αὐτῶν κατατρώσεις. Τοὺς δὲ ὑπ' ἐκείνων τυραννουμένους λαοὺς τὴν σὴν διδάξεις προσκύνησιν. Τὰ βέλη σου γὰρ ἠκονημένα, δυνατέ, ἐν καρδίᾳ τῶν ἐχθρῶν τοῦ βασιλέως. Τούτων δὲ τρω θέντων, λαοὶ ὑποκάτω σου πεσοῦνται, προσφέροντές σοι τὴν ὀφειλομένην προσκύνησιν. Διὰ τούτων τὰ κατὰ τὴν ἐνανθρώπησιν γεγεννημένα προαγορεύσας ὁ προφητικὸς λόγος, αὐτοῦ τοῦ ἐνανθρωπήσαντος Θεοῦ Λόγου μετὰ ταῦτα διδάσκει τὴν φύσιν. ζ΄. "Ὁ θρόνος σου, ὁ Θεὸς, εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος· ῥάβδος εὐθύτητος ἡ ῥάβδος τῆς βασιλείας σου." Ἐπειδὴ ταπεινότερα τῆς θείας ἦν ἀξίας τὰ ἄνω εἰρημένα, ὠραῖος κάλλει παρὰ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων, καὶ διὰ τοῦτο ἠυλόγησέ σε ὁ Θεὸς εἰς τὸν αἰῶνα. Εἰκότως διὰ τούτων διδάσκει, ὅτι καὶ Θεὸς ἐστίν, καὶ αἰώνιος Βασιλεὺς, καὶ οὔτε ἀρχὴν εἰληφώς, οὔτε τέλος ληψόμενος. Τοῦτο δηλοῖ τὸ αἰώνιον. Διὸ δὴ καὶ ὁ Σύμμαχος αἰώνιον αὐτὸν προσηγόρευσεν, Ὁ θρόνος σου, ὁ Θεὸς, αἰώνιος. Διδάσκει δὲ καὶ τῆς βασιλείας τὸ δίκαιον. "Ῥάβδος γὰρ εὐθύτητος, ἡ ῥάβδος τῆς βασιλείας σου." Εἶτα πάλιν ἐπὶ τὰ ἀνθρώπεια καταβαίνει. η΄. "Ἠγάπησας δικαιοσύνην, καὶ ἐμίσησας ἄνο μίαν· διὰ τοῦτο ἔχρισέ σε ὁ Θεός, ὁ Θεός σου, ἔλαιον ἀγαλλιᾶσεως, παρὰ τοὺς μετόχους σου." Ἡ κατὰ τὸν Σύμμαχον, παρὰ τοὺς ἐταίρους σου. Μέτοχοι δὲ αὐτοῦ εἰσὶ, καὶ ἑταῖροι, καὶ ἀδελφοὶ, κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα, οἱ πιστεύσαντες. Οὕτω καὶ ὁ θεῖος Ἀπόστολος λέγει, "Μέτοχοι γὰρ γεγονάμεν τοῦ Χριστοῦ, ἐάνπερ τὴν ἀπαρχὴν τῆς ὑποστάσεως μέχρι τέλους βεβαίαν κατάσχωμεν." Καὶ πάλιν, "Εἰς τὸ εἶναι αὐτὸν πρωτότοκον ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς." Οὕτω καὶ τῷ παναγίῳ κέχρισται Πνεύματι, οὐχ ὡς Θεός, ἀλλ' ὡς ἄνθρωπος. Ὡς γὰρ Θεός, ὁμοούσιον ἔχει τὸ Πνεῦμα· ὡς δὲ ἄνθρωπος, οἷόν τι χρίσμα λαμβάνει τοῦ Πνεύματος τὰ χαρίσματα. Οὕτω καὶ ἠγάπησε δικαιοσύνην, καὶ ἐμίσησεν ἄνομίαν. Γνω μικῆς γὰρ ταῦτα αἰρέσεως, οὐ φυσικῆς δυνάμεως· ὡς δὲ Θεός, ῥάβδον εὐθύτητος ἔχει τὴν ῥάβδον τῆς βασιλείας. θ΄, ι΄. "Σμύρνα, καὶ στακτὴ, καὶ κασσία ἀπὸ τῶν ἱματίων σου, ἀπὸ βάρων ἐλεφαντίνων, ἐξ ὧν εὐφρανάν σε. Θυγατέρες βασιλέων ἐν τιμῇ σου." Ἀντὶ δὲ βάρων ἐλεφαντίνων, Ἀκύλας καὶ Σύμμαχος, ἀπὸ ναῶν ἐλεφαντίνων εἰρήκασιν. Ἰμά 80.1193 τιον δὲ αὐτοῦ τὸ σῶμα καλεῖ, ὡσπερ καὶ ὁ θεῖος Ἀπόστολος ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους

Ἐπιστολῇ καταπέτασμα τοῦτο προσαγορεύει. "Ἐχοντες γάρ, φησὶ, παρρησίαν, ἀδελφοί, εἰς τὴν εἴσοδον τῶν ἁγίων ἐν τῷ αἵματι τοῦ Ἰησοῦ, ἣν ἐνεκαίνισεν ἡμῖν ὁδὸν πρόσφατον καὶ ζῶσαν διὰ τοῦ καταπετάσματος αὐτοῦ, τουτέστι, τῆς σαρκὸς αὐτοῦ." Σμύρναν δὲ καλεῖ τὸ πάθος· νεκροῖς γὰρ αὕτη διαφερόντως προσφέρεται· στακτὴν δὲ καὶ κασσίαν, τὴν ἀπὸ τοῦ πάθους εὐωδίαν. Βάρεις ἔλεφαντίνας, ἢ κατὰ τὸν Σύμμαχον καὶ τὸν Ἀκύλαν, ναοὺς ἔλεφαντί νους, τὰς περικαλλεῖς καὶ λαμπρὰς ἐκκλησίας, ἃς ἄρχοντες καὶ βασιλεῖς πανταχοῦ γῆς καὶ θαλάσσης ἐδείμαντο. Προλέγει τοίνυν, ὅτι τὸ μὲν πάθος κατὰ τὸ σῶμα γενήσεται, εὐωδίας δὲ πᾶσαν τὴν οἴκου μένην ἐμπλήσει, ὡς τοὺς πάλαι πλανωμένους λαοὺς, ἐγεῖραι αὐτῷ εἰς κάλλος ἐξησκημένους ναοὺς, καὶ βασιλικῶ διαλάμποντας κόσμῳ. Τῶν δὲ ἐκκλησιῶν τὴν πρόρρησιν ποιησάμενος, αἱ πασάδων καὶ νυμφῶνων ἐπέχουσι τάξιν, εἰκότως καὶ τῆς νύμφης προαγορεύει τὸν κόσμον, καὶ τὴν ὥραν, καὶ τὸ γένος, καὶ τὴν ἀρμόττουσαν αὐτῇ προσφέρει παραίνεσιν. "Παρέστη βασίλισσα ἐκ δεξιῶν σου, ἱματισμῶ διαχρῶσῳ περιβεβλημένη, πεποικιλ μένη." Διὰ τούτων καὶ τοῦ κόσμου τὴν πολυτέλειαν καὶ τὴν ἄκραν αὐτῆς ὑποδείξας τιμὴν, τῷ τε βασιλίδα καλέσαι, καὶ τῷ στῆναι τοῦ τοσοῦτου βασιλέως ἐκ δεξιῶν, εἰσηγεῖται καὶ παραινεῖ τὰ συμ φέροντα. ια'. "Ἀκουσον, θύγατερ, καὶ ἴδε, καὶ κλῖνον τὸ οὖς σου· καὶ ἐπιλάθου τοῦ λαοῦ σου, καὶ τοῦ οἴκου τοῦ πατρός σου." Ταῦτα δὲ οὐδαμῶς Ἰουδαίοις ἀρμόττει ἐπ' εὐσεβεία προγόνων σεμνυνομένοις, δι' οὖς καὶ ἐπὶ πλείστον τῆς θείας κηδεμονίας ἀπ ἔλαυσαν. Ἰουδαίοις γὰρ τῇ τῶν πατέρων ἀκολουθεῖν εὐσεβεία κελεύει, οὐκ ἐπιλανθάνεσθαι τῶν πατέρων παρεγγυᾶ· ἡ δὲ ἐξ ἐθνῶν Ἐκκλησία, πατέρας ἔσχε καὶ προγόνους εἰδώλοις δεδουλευκότας. Ταύτην τοιγαροῦν συμβουλεύει μηδὲν τῶν πατρῶων ἐθνῶν ἐν τῇ μνήμῃ καταλιπεῖν· καὶ θυγατέρα δὲ αὐτὴν ὀνομάζει τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὡς τὴν πνευματικὴν ἀναγέννησιν δεξαμένην. Ὑπισχνεῖται δὲ αὐτῇ φυλατ τούση τὰς ὑποθήκας τοῦ βασιλέως τὸν ἔρωτα. ιβ'. "Καὶ ἐπιθυμήσει ὁ βασιλεὺς τοῦ κάλλους σου." Εἶτα καὶ τὴν αὐτῆς φύσιν, καὶ τὴν τοῦ βασιλέως ἀξίαν διδάσκει. "Ὅτι αὐτός ἐστι Κύριός σου, καὶ προσκυνήσεις αὐτῷ. [ιγ'] Καὶ θυγάτηρ Τύρου ἐν δώροις." Οἱ 80.1196 μὲν οὖν ἄλλοι τρεῖς ἐρμηνευταὶ αὐτὴν ἐκέλευσαν ποιήσασθαι τὴν προσκύνησιν. Καὶ ὁ μὲν Ἀκύλας καὶ ὁ Θεοδοτίων ἡρμήνευσαν· Καὶ προσκύνησον αὐτῷ. Ὁ δὲ Σύμμαχος· Αὐτός γὰρ Κύριός σου, καὶ προσκύνει αὐτόν. Οἱ δὲ Ἐβδομήκοντα τὴν βασιλίδα διδάσκουσιν, ὅτι οὐκ αὐτῆς ἐστι μόνος Κύριος ὁ νυμφίος, ἀλλὰ καὶ τῶν ἔτι ἀντιλέγειν τολμώντων· ὡς καὶ τῆς Τύρου τὰς θυγατέρας δῶρα προσοῖσαι, καὶ τὴν δουλείαν δηλώσαι. Διὰ τούτων δὲ πᾶσαν ἠνίξασθαι τὴν ἀσέβειαν. Σύνηθες γὰρ τῇ Γραφῇ τὸ πᾶν ἀπὸ μέρους δηλοῦν. Οὕτως ἀλ λαχοῦ διὰ τοῦ Λιβάνου πᾶσαν τῆς δεισιδαιμονίας τὴν παῦλαν προαγορεύει. Ὁ γὰρ Λίβανος, φησὶ, σὺν τοῖς ὑψηλοῖς πεσεῖται. Ἐν δὲ τοῖς ἐξῆς καὶ πλείονων μέμνηται· "Τὸ πρόσωπόν σου λιτανεύ σουσιν οἱ πλούσιοι τοῦ λαοῦ αὐτοῦ" Πρόσωπον δὲ τῆς Ἐκκλησίας κυρίως μὲν αὐτὸς ὁ Δεσπότης· κεφαλὴ γὰρ ἐστὶ τοῦ σώματος· "Αὐτὸν γὰρ, φησὶν, ἔδωκε κεφαλὴν ὑπὲρ πάντα τῇ Ἐκκλησίᾳ." Ἐπειτα δὲ καὶ τὸ ἱερατικὸν τάγμα οἷόν τι πρόσωπον ὑπάρχει τῆς Ἐκκλησίας, ἅτε δὴ πλείονα πνευματικὴν περιβεβλημένον ἀξίαν. Ἔστι δὲ ἰδεῖν καὶ τήνδε τὴν προφητείαν δεξαμένην τὸ πέρας· οἱ γὰρ πλούτῳ κομῶντες, καὶ τῶν μεγίστων ἀξίωμάτων τὴν περιφάνειαν ἔχοντες, τὸ καλούμενον τῆς Ἐκκλησίας γεραίρουσι πρόσωπον. Ἐπειδὴ δὲ ἐν ἱματισμῶ διαχρῶσῳ περιβεβληθῆσθαι ἔφη τὴν βασιλίδα· εὐτέλεια δὲ περιβολαίων κοσμεῖ τοὺς τῆς ἀρετῆς ἀθλητάς· διὸ δὴ καὶ τοιοῦτοις κεκρημένοι διατελοῦσιν, ἐρμηνεύει τοῦ κόσμου τὴν πολυτέλειαν. ιδ', ιε'. "Πᾶσα ἡ δόξα τῆς θυγατρὸς τοῦ βασιλέως ἔσωθεν, ἐν κροσσωτοῖς χρυσοῖς. Περιβεβλη μένη, πεποικιλμένη." Ἐνδοθεν ἔχει, φησὶ, τῆς ἀρετῆς τὴν εὐπρέπειαν, καὶ τοῖς παντοδαποῖς τοῦ ἁγίου Πνεύματος διαλάμπει χαρίσμασιν. Ἐπειδὴ γὰρ διάφοροι τοῦ θείου Πνεύματος αἱ ἐνέργειαι· διαιρέσεις γὰρ

χαρισμάτων εισί, τὸ δὲ αὐτὸ Πνεῦμα· καὶ ᾧ μὲν διὰ τοῦ Πνεύματος δίδοται λόγος σοφίας, ἄλλω δὲ γνώσεως κατὰ τὸ αὐτὸ Πνεῦμα, ἑτέρω δὲ πίστις ἐν τῷ αὐτῷ Πνεύματι, ἄλλω δὲ προφητεία, ἄλλω δὲ γένη γλωσσῶν· ἐκ πολλῶν δὲ πνευματικῶν ἀνθρώπων δεξαμένων διάφορα χαρίσματα ἢ Ἐκκλησία συνέστηκεν· εἰκότως κροσσοῖς ἀπέεικασε χρυσοῖς τὴν τῶν χαρισμάτων διαίρεσιν. Διήρηνται γὰρ ἀπ' ἀλλήλων οἱ κροσσοί, καὶ πάλιν ἦντωνται ὡς τῆς αὐτῆς ἐξηρητημένοι στολῆς. 80.1197 "Ἀπενεχθήσονται παρθένοι τῷ βασιλεῖ ὀπίσω αὐτῆς, αἱ πλησίον αὐτῆς ἀπενεχθήσονται σοι. [ι'.] Ἀπενεχθήσονται ἐν εὐφροσύνῃ καὶ ἀγαλλιάσει· ἀχθήσονται εἰς ναὸν βασιλέως." Ἐπειδὴ γὰρ οὐχ ἅπαντες τὴν ἄκραν ἔχουσι τελειότητα, τοὺς μὲν καλεῖ νύμφην, ὡς τελείους ἐν ἀρετῇ, τοὺς δὲ παρθέτους, ὡς ἀκήρατον φυλάξαντας ἢν παρέλαβον πίστιν. Λέγει δὲ ὅμως καὶ ταύτας ἀκολουθούς εἶναι τῆς βασιλίδος, καὶ εἰς τὸν βασιλικὸν σὺν αὐτῇ εἰσιέναι νεών. Ταύτην ἡμᾶς τὴν διαφορὰν ὁ Κύριος ἐν τοῖς ἱεροῖς Εὐαγγελίοις ἐδίδαξε, φήσας· "Πολλοὶ λαοὶ μοναὶ παρὰ τῷ Πατρὶ μου." Συνωδὰ καὶ ὁ μακάριος ἔφη Παῦλος, "Ἐπειδὴ γὰρ δι' ἀνθρώπου ὁ θάνατος καὶ δι' ἀνθρώπου ἀνάστασις νεκρῶν· ὥσπερ γὰρ ἐν τῷ Ἀδὰμ πάντες ἀποθνήσκουσιν, οὕτω καὶ ἐν τῷ Χριστῷ πάντες ζωοποιηθήσονται, ἕκαστος δὲ ἐν τῷ ἰδίῳ τάγματι." ιζ'. "Ἄντι τῶν πατέρων σου ἐγεννήθησαν οἱ υἱοί σου, καταστήσεις αὐτοὺς ἄρχοντας ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν." Εἰπάτωσαν Ἰουδαῖοι, τίνας ἔσχον υἱοὺς πάσης ἄρχοντας τῆς οἰκουμένης; Ἄλλ' οὐκ ἂν δείξαντο· οὔτε γὰρ ἦρξαν, οὔτε ἄρχουσιν, ἀλλὰ τὴν ἐσχάτην δουλείαν δουλεύουσιν, οἱ δὲ θεῖοι ἀπὸ στολοῦ, πατέρας ἐσχηκότες τοὺς πατριάρχας, γῆς καὶ θαλάττης καὶ μετὰ θάνατον ἄρχουσιν οἷόν τινες ὑπαρχοί, καὶ στρατηγοί, καταστάντες ὑπὸ τοῦ παμ βασιλέως Χριστοῦ. Καὶ οἱ μετ' ἐκείνους δὲ, οὓς οὐκ ἂν τις ἀμάρτοι καλέσας τῆς Ἐκκλησίας υἱοὺς, οἱ νικηφόροι φημί μάρτυρες τὴν αὐτὴν ἐτάχθησαν διέπειν ἀρχὴν, καὶ πάντας ἔχουσι νῦν ὑπηκόους· τοὺς μὲν πόθω τοῦτο ποιεῖν αἰρουμένους, τοὺς δὲ τῷ φόβῳ βιαζομένους. ιη', ιθ'. "Μνησθήσομαι ὀνόματός σου ἐν πάσῃ γενεᾷ καὶ γενεᾷ. Διὰ τοῦτο λαοὶ ἐξομολογήσονται σοι εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος." Ταῦτα προθεσπίσας ὁ Ψαλμωδός, ἐν ἐκάστη γενεᾷ διὰ τῶν κατὰ καιρὸν εὐσεβῶν τὸ ὄνομα τὸ θεῖον ἀνυμνεῖν ὑπισχνεῖται. Οὕτω γὰρ καὶ οἱ τρεῖς ἐξέδωκαν· "Ἀνυμνήσω τὸ ὄνομά σου καθ' ἐκάστην γενεάν, διὰ τοῦτο λαοὶ ὑμνήσουσί σε εἰς αἰῶνα διηνεκῶς." Τῇ γὰρ ὑπ' ἐμοῦ συγγραφείσῃ χρώμενοι μελωδία πάντες οἱ κατὰ τὴν οἰκουμένην λαοὶ, καὶ διὰ ταύτης τὴν παρασχεθεῖσαν αὐτοῖς σωτηρίαν ἄνωθεν προῤῥηθεῖσαν μανθάνοντες, σὲ τὸν εὐεργέτην καὶ χορηγὸν τῶν ἀγαθῶν ἀνυμνοῦντες διατελέσουσι.

80.1200 ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ ΜΕ΄ ΨΑΛΜΟΥ. 80.1200

α'. "Εἰς τὸ τέλος, ὑπὲρ τῶν υἱῶν Κορὲ, ὑπὲρ τῶν κρυφίων." Τὰ μετὰ πολλὴν χρόνου περίου δὸν ἔνθεν ἐσόμενα προαγορευῶν προφητικὸς λόγος, πάλιν εἰς τὸ τέλος ἐπέγραψε τὸν ψαλμὸν, ἀναμείναι τῆς προφητείας τὸ τέλος παρεγγυῶν. Προλέγει δὲ τὰς κατὰ τῆς Ἐκκλησίας γεγενημένας ἐπαναστάσεις, καὶ τὴν μετὰ ταῦτα παρασχεθεῖσαν οὐρανόθεν βοήθειαν, καὶ τὴν νῦν πολιτευομένην εἰρήνην. Ἰστέον μὲντοι, ὡς τινες εἰς τὸν Ἰωὺ καὶ Μαγὺν ὑπέλαβον εἰρησθαι τὸν προκείμενον ψαλμὸν· τινὲς δὲ εἰς τὸν Ἀχαζ, καὶ τὸν Φακεέ· ἄλλοι δὲ εἰς τὸν Ἐζεκίαν, καὶ τὸν Ἀσσύριον. Δείξει δὲ σὺν Θεῷ φάναι ἢ κατὰ μέρος ἐρμηνεῖα, ὡς οὐδενὶ τῶν εἰρημένων ἀρμόττει ἢ τοῦ ψαλμοῦ διάνοια. β'. "Ὁ Θεὸς ἡμῶν καταφυγὴ καὶ δύναμις, βοηθὸς ἐν θλίψεσι ταῖς εὐρούσαις ἡμᾶς σφόδρα." Προθεσπίσας ὁ προτεταγμένος ψαλμὸς περὶ τῆς ἐκ δυσσεβῶν ἔθνῶν συλλεγείσης Ἐκκλησίας, καὶ βασιλίδος γεγενημένης, καὶ δείξας τοὺς υἱοὺς αὐτῆς ἄρχοντας πάσης ἀποφανθέντας τῆς γῆς, ὑποδείκνυσιν ἐνταῦθα τοὺς γεγενημένους θορύβους ἐν ἀρχῇ τοῦ κηρύγματος, τῶν ἀντιλεγόντων ἐπανισταμένων, καὶ τοῖς πιστεύουσι πολεμούντων. Εἶτα προδιαγρά

φει τῷ λόγῳ, ὅπως ὁ τῶν διωκομένων χορὸς τῆ εἰς τὸν Θεὸν ἐλπίδι πεφραγμένος, τῶν προσβαλλόντων καταφρονήσει κυμάτων. Περίβολον γὰρ, φησὶν, ὄχυρόν ἔχοντες τὸν τῶν ὄλων Θεὸν, τῶν παντοδαπῶν οὐκ αἰσθανόμεθα θλίψεων. γ'. "Διὰ τοῦτο οὐ φοβηθησόμεθα ἐν τῷ ταρασσε σθαι τὴν γῆν, καὶ μετατίθεσθαι ὄρη ἐν καρδίαις θα λασσῶν." Τοιαῦτά τινα καὶ ὁ θεῖος προηγόρευσε Ἡσαΐας· "Πᾶσα φάραγξ πληρωθήσεται, καὶ πᾶν ὄρος καὶ βουνὸς ταπεινωθήσεται· καὶ ἔσται τὰ σκο λιά εἰς εὐθείαν, καὶ ἡ τραχεῖα εἰς ὁδοὺς λείας." Καὶ φάραγγα μὲν καλεῖ τὰ κοῖλα καὶ ταπεινὰ ἔθνη, τὰ τοῦ ὕψους ἔστερημένα· ἃ τῷ διδασκαλικῷ πληρωθήσεσθαι προεθέσπισε λόγῳ. Ὅρη δὲ καὶ βου νοὺς ὠνόμασε τὰ τῶν δαιμόνων τεμένη· καὶ τὰς παν τοδαπὰς ἐκείνων καὶ ἀπατηλὰς ἐνεργείας ταπεινω θήσεσθαι, καὶ ἀφανεῖς ἔσεσθαι παντελῶς προ ηγόρευσε. Τοιγάρτοι κἀνταῦθα ὁ προφητικὸς δείκνυσι λόγος τοὺς τῷ Σωτῆρι πεπιστευκότας βοῶντας, ὡς Οὐδεμίαν δέους ἐν τῇ ψυχῇ δεξόμεθα ζάλην, τὴν γῆν ὀρῶντες ταραττομένην, καὶ τοὺς ἐξελαυνομένους εἰς τὴν ἄβυσσον δαίμονας, κυκᾶν πειρωμένους τοὺς ὑπ' αὐτῶν ἐνεργουμένους ἀνθρώπους. Προλέγει 80.1201 δὲ κατὰ ταῦτόν ὁ λόγος, ὅτι φροῦδος ἔσται καθάπερ τινὶ παραπεμφθεῖσα βυθῷ ἢ πάλαι κρατήσασα τῶν δαιμόνων ἀσέβεια, ἢ τῶν ὀρῶν μιμουμένη τὸ ὕψος, καὶ τῆς οἰκουμένης ἐπὶ πλεῖον ἐσχηκυῖα τὸ κρά τος. δ'. "Ἦχησαν καὶ ἑταράχθησαν τὰ ὕδατα αὐτῶν· ἑταράχθησαν τὰ ὄρη ἐν τῇ κραταιότητι αὐτοῦ." Διδάσκει δὲ ἡμᾶς καὶ ἡ τῶν Πράξεων ἱστορία, ὅπως τῶν ἱερῶν ἀποστόλων τὴν οἰκουμένην περινοστοῦν των, ζάλης ἐμπίπλαντο καὶ θορύβου αἱ πόλεις. Καὶ γὰρ ἐν Ἐφέσῳ Δημήτριος πᾶσαν τὴν πόλιν ἐκύκησεν· καὶ ἐν Λύστροις καὶ Δέρβη ταῦτο τοῦτο γεγένηται· καὶ πάλιν ἐν Φιλιππησίοις, καὶ Θεσσαλονίκη, καὶ Ἀθήναις, καὶ Κορίνθῳ, τῶν τῆς ἀπάτης πνευμάτων ταῦτα διεγειρόντων τὰ κύματα. Ὑπὸ τούτων τινὲς ἐνεργούμενοι κατὰ τῶν ἱερῶν ἐβῶν ἀποστόλων, "Οἱ τὴν οἰκουμένην ἀναστατώ σαντες, οὗτοι καὶ ἐνθάδε πάρεσι." Ταῦτα καὶ ὁ μακάριος προηγόρευσε Ἀββακούμ· "Ἐπεβίβασας γὰρ, φησὶν, εἰς θάλασσαν τοὺς ἵππους σου ταρασσοντας ὕδατα πολλά." Ἴππους δὲ προσ ηγόρευσε ὡς ὄχημα θεῖον γεγεννημένους τοὺς ἱερούς ἀποστόλους. Ἐπ' αὐτῶν γὰρ ἐποχούμενος ὁ Δεσπότης, τὰ πολλὰ καὶ διάφορα τῆς ἀσεβείας δόγ ματα, οἷά τινα ὕδατα διεσκέδασε. Λέγει τοίνυν κἀνταῦθα ὁ προφητικὸς λόγος, ὡς καὶ τὰ ὕδατα ζά λην ἐδέξατο, καὶ τὰ ὄρη κλόνουσ ὑπέμεινε, τοῦ εὐαγγελικοῦ διαπορθμευομένου κηρύγματος. Ἐν ταῦθα δὲ ὄρη τὸ τῶν δαιμόνων προσηγόρευσε στί φος, διὰ τὸν τῆς ἀλαζονείας ὄγκον, καὶ τοῦ τύφου τὸ ὑψηλόν· ὕδατα δὲ τὰς τῶν ἀνθρώπων γνώμας, τὰς δίκην ὑδάτων τῆδε κάκεῖσε φερομένας ραδίως, καὶ ὑπὸ τῶν τῆς ἀπάτης κυκωμένας πνευμάτων. ε'. "Τοῦ ποταμοῦ τὰ ὀρμήματα εὐφραίνουσι τὴν πόλιν τοῦ Θεοῦ." Ποταμὸν δὲ ἐνταῦθα τὸ εὐαγγελικὸν προσηγόρευσε κήρυγμα· πόλιν δὲ, τῶν εὐσεβῶν πολίτευμα, τὸ τοῖς τοῦ ποταμοῦ ρεύμασιν εἰς καρπογονίαν ἀρδόμενον. Τοῦτο σαφέστερον οἱ τρεῖς ἡρμηνεύκασιν· Τοῦ ποταμοῦ αἱ διαιρέσεις εὐφραίνουσι τὴν πόλιν τοῦ Θεοῦ. Καθάπερ γὰρ ἡ τοῦ παραδείσου πηγὴ εἰς τέσσαρας ποταμοὺς δι ηρέθη· οὕτως οὕτος ὁ τοῦ Θεοῦ ποταμὸς μυρίας ἔσχε 80.1204 καὶ ἀριθμοῦ κρείττους διώρυγας, εἰς πάντα τῶν ἀνθρώπων τὰ φῦλα διαδραμούσας. Ὁ μὲν γὰρ ἔδραμε πρὸς Ἰνδοὺς, ὁ δὲ πρὸς Ἰσπανοὺς· καὶ ὁ μὲν τὴν Αἴγυπτον, ὁ δὲ τὴν Ἑλλάδα κατέλαβε· καὶ ἕτεροι μὲν τὴν Ἰουδαίαν ἐπιστεύθησαν ἀρδεῖν, ἔτε ροι δὲ Συρίαν καὶ Κιλικίαν, ἄλλοι δὲ ἄλλων ἐθνῶν τὴν γεωργίαν ἐνεχειρίσθησαν. Καὶ τοῦτο δὲ γε ὁ μακάριος προεθέσπισεν Ἀββακούμ· "Ποτα μῶν γὰρ, φησὶ, ραγίησεται γῆ," ἀντὶ τοῦ, διανεμηθή σεται κατὰ διωρυγὰς ἢ γῆ, τοῦ μεγάλου ποταμοῦ δεχομένη τὰ ρεῖθρα. Τὰς γὰρ τούτου διαιρέσεις ὠνό μασε ποταμούς. "Ἠγίασε τὸ σκῆνωμα αὐτοῦ ὁ Ὑψιστος." Ἦν ἐκάλεσε πόλιν, ταύτην ὠνόμασε σκῆ νωμα. "Ἐνοικήσω γὰρ, φησὶν, ἐν αὐτοῖς, καὶ ἐμπεριπατήσω, καὶ ἔσομαι αὐτῶν Θεὸς, καὶ αὐτοὶ ἔσονταί μοι λαὸς, λέγει Κύριος παντοκράτωρ." Τοὺς αὐτοὺς τοίνυν ἔφη καὶ ἄρδεσθαι καὶ ἀγιάζε

σθαι ὑπὸ τοῦ τῶν ὅλων Θεοῦ. ἴ. "Ὁ Θεὸς ἐν μέσῳ αὐτῆς, καὶ οὐ σαλευθήσεται." Τοῦτο καὶ ὁ Κύριος ἐν τοῖς ἱεροῖς Εὐαγγελίοις ὑπέσχετο· "Ἴδου ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας, ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος." Καὶ, "Ὅπου δύο ἢ τρεῖς εἰσι συνηγμένοι εἰς τὸ ἔμὸν ὄνομα, ἐκεῖ εἰμι ἐν μέσῳ αὐτῶν." – "Βοηθήσει αὐτῶ ὁ Θεὸς τὸ πρῶτ' πρῶτ'." Ταχεῖαν, φησὶ, καὶ ὀξεῖαν τῇ ἑαυτοῦ πόλει παρέξει βοήθειαν τῶν ὅλων ὁ Κύριος. Πρῶτ' γὰρ πρῶτ' τὸ ταχὺ καὶ ὀξὺ προσηγόρευσεν. ζ'. "Ἐταράχθησαν ἔθνη, ἔκλιναν βασιλεῖαι, ἔδωκε φωνὴν αὐτοῦ ὁ Ὑψιστος, ἔσαλεύθη ἡ γῆ." Τῆς θείας, φησὶ, βοηθείας ἐπιφανείσης, νῶτα ἔδωκαν οἱ πολέμιοι, καὶ αἱ πάσαι τάναντία φρονοῦσαι βασιλεῖαι, ὑπέκλινον τὸν αὐχένα, καὶ τὸν σωτήριον ζυγὸν ὑπεδέξαντο. Τῇ γὰρ ἀληθείᾳ, καὶ τῇ τῶν πραγμάτων μαρτυρίᾳ, καὶ ταῖς παντοδαπαῖς θαυματουργίαις, οἷόν τι φωνῇ χρησάμενος ὁ Θεὸς, τὸ οἰκεῖον ὕψος τοῖς ἀνθρώποις ὑπέδειξε, καὶ δέους αὐτῶν ἐνέπλησε τὰς ψυχὰς. η'. "Κύριος ὁ Θεὸς τῶν δυνάμεων μεθ' ἡμῶν, ἀντιλήπτωρ ἡμῶν ὁ Θεὸς Ἰακώβ." Κρείττους τοίνυν τῶν πολεμούντων ἀπεφάνθημεν, ἐπίκουρον ἐσχηκό τες τὸν τῶν ἐπουρανίων δυνάμεων Κύριον· ὃς τὸν Ἰακώβ διωκόμενον ἀμείνω τῶν πολεμούντων ἀπέφηνε, καὶ τῆς Ἡσαΐ καὶ τοῦ Λάβαν ἐπιβουλῆς ἠλευθέρωσε. Τοῦ δὲ Ἰακώβ τὴν μνήμην οὐχ ἀπλῶς ὁ προφητικὸς ἐποίησατο λόγος, ἀλλ' ἐπειδὴ πρῶτος ἐκεῖνος τὴν τῶν ἐθνῶν προεθέσπισε κλῆσιν. "Οὐκ ἐκλείπει γὰρ, φησὶν, ἄρχων ἐξ Ἰούδα, καὶ ἡγούμενος ἐκ τῶν μηρῶν αὐτοῦ, ἕως ἂν ἔλθῃ ᾧ ἀπόκειται, καὶ αὐτὸς προσ 80.1205 δοκίᾳ ἐθνῶν." Τῶν ἐθνῶν δὲ κἀνταῦθα τὴν μεταβολὴν προθεσπίζων, εἰκότως τὸν τοῦ Ἰακώβ τοῦ ταῦτα προειρηκότος Θεὸν ταῦτα ἔφη καταρωθῶκεναι. θ'–ια'. "Δεῦτε καὶ ἴδετε τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ, ἃ ἔθετο τέρατα ἐπὶ τῆς γῆς. Ἀνταναιρῶν πολέμους μέχρι τῶν περάτων τῆς γῆς, τόξον συντρίψει, καὶ συνθλάσει ὄπλον, καὶ θυρεοὺς κατακαύσει ἐν πυρί. Σχολάζετε καὶ γινώτε, ὅτι ἐγὼ εἰμι ὁ Θεός· ὑψωθήσομαι ἐν τοῖς ἔθνεσιν, ὑψωθήσομαι ἐν τῇ γῆ." Ταύτην μου τοίνυν ὀρώντες, ὧ ἄνθρωποι, τὴν ἰσχὺν, καὶ θεώμενοι τὴν ἀθρόαν τῶν πραγμάτων μεταβολὴν, καὶ τὴν ἀπὸ ζάλης μεγίστης γεγενημένην γαλήνην, καὶ τοῦ πολέμου τὴν παῦλαν, καὶ τῆς εἰρήνης τὸ δῶρον, δι' αὐτῶν μάθετε τῶν πραγμάτων, ὡς ἐγὼ τῶν ὅλων εἰμι Θεός, καὶ τῶν ἀπάντων δημιουργός, οὐκέτι μόνοις Ἰουδαίοις, ἀλλὰ γὰρ καὶ πᾶσιν ἔθνεσιν, τὸ τῆς δυνάμεως ὕψος ἐπιδεικνύς. Τούτων ὁ ἀποστολικὸς χορὸς ἐπακούσας τῶν λόγων παιανίζων κατὰ τῶν ἀντιπάλων βοᾷ ἰβ'. "Κύριος ὁ Θεὸς τῶν δυνάμεων μεθ' ἡμῶν· ἀντιλήπτωρ ἡμῶν ὁ Θεὸς Ἰακώβ." Εἰπάτωςαν τοίνυν οἱ τὸν ψαλμὸν εἰς τὸν Γῶγ εἰληφότες, ἢ οἱ τῷ Ἄχαζ τοῦτον ἀρμόττειν εἰρηκότες, πῶς ἐκείναις ἀρμόττει ταῖς ἱστορίαις τὸ, "Ἀνταναιρῶν πολέμους μέχρι τῶν περάτων τῆς γῆς." Οὐ γὰρ δι' ἐκεῖνων πάντας ἔπαυσε τοὺς πολέμους, ἀλλ' ἐπὶ μὲν τοῦ Γῶγ καὶ Μαγῶγ ἡ Παλαιστίνη μόνη εἰρήνης ἀπήλαυσεν. Ἐπὶ δὲ τοῦ Ἄχαζ οὐδὲ πᾶσα ἡ Παλαιστίνη, ἀλλ' Ἰούδα μία φυλὴ· Φακεεὶ γὰρ ὁ τοῦ Ῥωμελίου τὴν τῶν Ἀσσυρίων ἐδέξατο προσβολήν. Ἐπὶ δὲ τοῦ Δεσπότη Χριστοῦ ἔσχε τὸ πέρας ἡ προφητεία. Πρῶτον μὲν γὰρ αἱ τοπαρχαὶ καὶ αἱ μερικαὶ κατελύθησαν βασιλεῖαι· δι' ἃς οὐδὲ βραχείας εἰρήνης ἀπήλαυσαν ἄνθρωποι, ἀλλὰ πᾶσα πόλις ἔνοπλος ἦν, τὰς ἐξαπιναιῶς γινομένης ἐφόδους δειμαίνουσαι. Ἐπὶ δὲ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ ἡ Ῥωμαίων βασιλεία, τὰς μερικὰς καταλύσασα βασιλείας, τὰς τῶν ἀπάντων ἀνθρώπων ἀκοὰς ἠντρέπισε τοῖς κηρύττουσιν. Ἀδεῶς γὰρ ὡς ἐν μιᾷ βασιλείᾳ διέδραμον, καὶ τὴν σωτήριον διδασκαλίαν τοῖς ἀνθρώποις προσήνεγκαν. Κατὰ μὲν τὴν ἱστορίαν οὕτω συμβέβηκε τὸ, "Ἀνταναιρῶν πολέμους μέχρι τῶν περάτων τῆς γῆς, καὶ τόξον συντρίψει, καὶ συνθλάσει ὄπλα, καὶ θυρεοὺς κατακαύσει ἐν πυρί." Τροπικώτερον δὲ εἴ τις ἐθέλοι νοῆσαι, ὄψεται τοῦ κατὰ τῆς Ἐκκλησίας πολέμου τὴν παῦλαν, καὶ τὴν παρασχεθεῖσαν αὐτοῖς θεόθεν εἰρήνην, καὶ θεωρήσει τὴν τῆς προφητείας ἀλήθειαν.

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ Μς΄ ΨΑΛΜΟΥ.

α΄. "Εἰς τὸ τέλος, Ὑπὲρ τῶν υἱῶν Κορέ." Καὶ 80.1208 οὗτος ὁ ψαλμὸς τῶν ἔθνῶν ἀπάντων προλέγει τὴν σωτηρίαν, καὶ τὴν κατὰ τῶν πολεμίων νίκην προαγορεύει. β΄, γ΄. "Πάντα τὰ ἔθνη, κροτήσατε χεῖρας, ἀλαλάξατε τῷ Θεῷ ἐν φωνῇ ἀγαλλιᾶσεως. Ὅτι Κύριος ὕψιστος, φοβερὸς, βασιλεὺς μέγας ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν." Ὁ μὲν προφητικὸς ταῦτα προηγόρευσε λόγος· τὸν δὲ ἀποστολικὸν ὑποδείκνυσι χορὸν, ἅπαντα τὰ ἔθνη εἰς ὑμνωδίαν προτρέποντα. Νίκης δὲ ἴδιος ὁ κρότος· καὶ ὁ ἀλαλαγμὸς νικῶντων φωνή. Ἐπεταί τοίνυν τῷ προτεταγμένῳ τοῦδε τοῦ Ψαλμοῦ ἡ διάνοια. Καὶ γὰρ ἐκεῖνος, μετὰ τὴν ζάλην καὶ τοὺς θορύβους, τὴν μηνυομένην προηγόρευσε νίκην. Καὶ οὗτος ὡσαύτως τοῖς τετυχηκόσι τῆς νίκης παρεγγυᾷ τῷ χορηγῷ τῆς νίκης τὸν ὕμνον προσενεγκεῖν· Ὑψιστος γὰρ, φησὶ, καὶ φοβερὸς βασιλεὺς πᾶσιν ὑμῖν ἀπεδείχθη. Καὶ ταῦτα μὲν πάλαι γνώριμα μόνοις ἦν Ἰουδαίοις· ἐπὶ δὲ τοῦ παρόντος, καὶ πάσῃ τῇ φύσει τῶν ἀνθρώπων δεδήλωται. δ΄, ε΄. "Ὑπέταξε λαοὺς ἡμῖν, καὶ ἔθνη ὑπὸ τοὺς πόδας ἡμῶν. Ἐξελέξατο ἡμῖν τὴν κληρονομίαν ἑαυτῷ, τὴν καλλονὴν Ἰακώβ, ἣν ἠγάπησεν." Ἄντι τῶν λαῶν, βασιλεῖς ὁ Σύμμαχος εἴρηκεν, ἀντὶ δὲ τῆς καλλονῆς Ἰακώβ, ὁ Ἀκύλας τὸ ὑπερήφανον Ἰακώβ. Ὁ ἀποστολικὸς τοίνυν λέγει χορὸς, ὅτι δίκαιον κροτοῦντας καὶ χορεύοντας τὸν ἐπινίκιον ὕμνον τῷ τῶν ὄλων προσφέρειν Θεῷ, καὶ βασιλεῖς ἡμῖν ὑποτάξαντι, καὶ τῶν ἔθνῶν ἀπάντων ἡμῖν τὴν ἀρχὴν δεδωκότι· καὶ πρὸς τούτοις, τὴν καλλονὴν καὶ τὸ ὑπερφερὲς Ἰακώβ ἐγχειρίσαντι. Οὐ γὰρ πάντα τὸν Ἰουδαϊκὸν τὸν καλούμενον Ἰακώβ, ἀλλὰ τὴν καλλονὴν Ἰακώβ καὶ τὸ ὑπερφερὲς, τὸ ἐξαίρετον τοῦ Ἰακώβ, τοὺς τῇ πίστει κεκοσμημένους, τοὺς ἀναμφιβόλως τὸ κήρυγμα δεξαμένους, τοὺς τὸν χρῆστον τοῦ Σωτῆρος ὑπελθόντας ζυγόν. Τούτους γὰρ καὶ ἐξελέξατο, καὶ ἠγάπησε, καὶ τοὺς ἀποστολικὸς ἐνεπίστευσεν οἴακας. Δυνατὸν δὲ καὶ τοῖς ὀφθαλμοῖς θεάσασθαι τὴν τῆς προφητείας ἀλήθειαν. Ἔστι γὰρ ἰδεῖν τοὺς ἐξ ἀπάντων τῶν ἔθνῶν πεπιστευκότας, τῶν ἀποστολικῶν προκαλινδουμένους θηκῶν, καὶ τὴν ὀλίγην κόνιν μετὰ πολλοῦ τοῦ πόθου γεραίροντας, ὥστε κατ' αὐτὸν καὶ βλέπειν, καὶ ψάλλειν τὸ, "Ὑπέταξε λαοὺς ἡμῖν, καὶ ἔθνη ὑπὸ τοὺς πόδας ἡμῶν." Ὁ Θεὸς ἐν ἀλαλαγμῷ, Κύριος ἐν φωνῇ σάλπιγγος." Ὁ δὲ ταῦτα, φησὶν, ἅπαντα κατ' ὀρθώσας Δεσπότης, πρότερον μὲν ἐνηνθρώπησε, καὶ τὴν τοῦ ἀλάστορος κατέλυσε τυραννίδα, ἔπειτα εἰς οὐρανοὺς ἀνελήλυθε τῶν ἐπουρανίων ἡγουμένων δυνάμεων, καὶ χορῶν ἀγγελικῶν, τῶν μὲν κάτω 80.1209 βοῶντων, "Οὗτος ὁ Ἰησοῦς ὁ ἀναληφθεὶς ἀπ' ὑμῶν, οὕτως ἐλεύσεται ὄν τρόπον ἐθεάσασθε αὐτὸν πορευόμενον εἰς τὸν οὐρανόν." τῶν δὲ ἄνω παρεγγυόντων, "Ἄρατε πύλας, οἱ ἄρχοντες, ὑμῶν, καὶ ἐπάραθητε, πύλαι αἰώνιοι, καὶ εἰσελεύσεται ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης." Τὰς γὰρ τοιαύτας φωνὰς ἀλαλαγμὸν ὠνόμασε καὶ σαλπύγγων φωνὴν, ὡς εἰς ἅπασαν διαδραμούσας τὴν γῆν. ζ΄-θ. Ψάλατε τῷ Θεῷ ἡμῶν, ψάλατε· ψάλατε τῷ βασιλεῖ ἡμῶν, ψάλατε. Ὅτι βασιλεὺς πάσης τῆς γῆς ὁ Θεός, ψάλατε συνετῶς. Ἐβασίλευσεν ὁ Θεὸς ἐπὶ τὰ ἔθνη, ὁ Θεὸς κάθηται ἐπὶ θρόνου ἁγίου αὐτοῦ." Ὑμνωδίαις τοίνυν, καὶ πνευματικαῖς χορείαις, τὸν παμβασιλέα τῶν ὄλων γεραίρετε· ἅπανσι γὰρ ἀνθρώποις τὴν οἰκείαν ἔδειξε βασιλείαν, καὶ τὰ ἔθνη πέπεικεν ἅπαντα, ὡς αὐτός ἐστι Θεὸς τε καὶ Κύριος, τοῖς βασιλικοῖς ἐγκαθήμενος θώκοις. Τὸ δὲ, "Ὁ Θεὸς κάθηται ἐπὶ θρόνου ἁγίου αὐτοῦ," τῷ ἀποστολικῷ συνάδει ῥητῶ· "Ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τῆς μεγαλωσύνης, ἐν ὑψηλῷ· τοσοῦτῳ κρείττων γενόμενος τῶν ἀγγέλων, ὅσω διαφορώτερον παρ' αὐτοῖς κεκληρονόμηκεν ὄνομα." Καλῶς δὲ καὶ τὸ "Ψάλατε συνετῶς" τέθεικε διδασκῶν μὴ μόνῃ τῇ γλώττῃ προφέρειν τὴν ὑμνωδίαν, ἀλλὰ καὶ τὴν διάνοιαν εἰς κατανόησιν τῶν λεγομένων ἐγείρειν. ι΄. "Ἄρχοντες λαῶν συνήχθησαν μετὰ τοῦ Θεοῦ Ἀβραάμ· ὅτι τοῦ Θεοῦ οἱ κραταιοὶ τῆς γῆς σφόδρα ἐπήρθησαν." Πέρασ, φησὶν, αἱ πρὸς τὸν πατριάρχην Ἀβραάμ ἔλαβον ὑποσχέσεις. Ὑπέσχετο δὲ τῶν ὄλων ὁ Κύριος, ἐν τῷ

σπέρματι αὐτοῦ εὖλο γήσιν πάντα τὰ ἔθνη. Τοιγάρτοι καὶ ταῦτα, καὶ οἱ τούτων ἄρχοντες, τοὺς πατρώους καταλιπόντες Θεοὺς, μετὰ τοῦ Θεοῦ Ἀβραάμ συναθροίζονται, καὶ τοῦτον οἰκεῖον Θεὸν ὀνομάζουσιν. Ὑπουργοὶ δὲ τῆς τούτων κλήσεως οἱ θεῖοι ἀπόστολοι, τῇ θαυματουργίᾳ τὸ τῆς θεολογίας βεβαιώσαντες ὕψος. Τούτους γὰρ οἱ μὲν Ἑβδομήκοντα κραταιοὺς, ὁ δὲ Ἀκύλας θυρεοὺς, ὁ Θεοδοτίων καὶ ὁ Σύμμαχος ὑπερασπι σμούς προσηγόρευσαν. Διὰ πάντων δὲ οὐ μόνον αὐτῶν τὸ ἄναρχον καὶ ἀήττητον, ἀλλὰ καὶ τὸ τῶν ἄλλων δηλοῦται φυλακτικόν. Οἷον γάρ τινες θυρεοὶ καὶ πρόμαχοι τῶν πεπιστευκότων γενόμενοι, οὐκ εἶασαν ἐν τῇ τῶν δεινῶν προσβολῇ ῥαγῆναι τὴν φάλαγγα· ἀλλὰ τοὺς πολεμίους τρεψάμενοι, παιανίζουσιν τοῖς ὁμοπίστοις παρεγγυῶσι φάσκοντες, "Πάντα τὰ ἔθνη, κροτήσατε χεῖρας· ἀλαλάξατε τῷ Θεῷ ἐν φωνῇ ἀγαλλιᾶσεως· ὅτι Κύριος ὕψιστος, φοβερὸς, βασιλεὺς μέγας ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν."

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ ΜΖ΄ ΨΑΛΜΟΥ.

α΄. "Ψαλμὸς ὠδῆς, τοῖς υἱοῖς Κορέ. Δευτέρα Σαββάτου." Καὶ οὗτος ὁ ψαλμὸς ὡσαύτως τὴν αὐτὴν νίκην προαγορεύει, καὶ τῆς τοῦ Θεοῦ πόλεως τὴν ἰσχύν. β΄. "Μέγας Κύριος, καὶ αἰνετὸς σφόδρα, ἐν πόλει τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, ἐν ὄρει ἀγίῳ αὐτοῦ." Καὶ ἤδη προειρήκαμεν, ὡς πόλιν πολλάκις ἡ θεία Γραφή οὐ τὴν οἰκοδομίαν, ἀλλὰ τὴν πολιτείαν καλεῖ· τοιγάρτοι καὶ νῦν μέγαν ἀποδεδείχθαι λέγει τῶν ὄλων τὸν Κύριον, διὰ τῶν ὑπ' αὐτοῦ περὶ τὴν αὐτοῦ πόλιν γεγενημένων· ἦν ἐπίσημον ἀπέφηνε τῶν δογμάτων τὸ ὕψος, ὡς ἐπ' ὄρους ὑψηλοῦ καὶ μεγίστου κειμένην. "Οὐ δύναται γὰρ, φησὶν ὁ Δεσπότης, κρυβῆναι πόλις ἐπάνω ὄρους κειμένη." γ΄. "Εὐριζῶν ἀγαλλιᾶματι πάσης τῆς γῆς." Ταύτην δὲ, φησὶν, ἐπ' εὐφροσύνη πάσης τῆς γῆς, εἶ καὶ καλῶς καὶ παγίως ἐδείματο. Ὁκοδόμησε γὰρ αὐτήν, φησὶν ὁ θεῖος Ἀπόστολος, ἐπὶ τῷ θεμελίῳ τῶν ἀποστόλων καὶ προφητῶν, ὄντος ἀκρογῶ νιαίου αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Κύριος πρὸς τὸν μακάριον ἔφη Πέτρον· "Καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ πύλαι ἄδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς." Τὸ οὖν εὐριζῶν, ἀντὶ τοῦ παγίως θεμελιῶν· ὥστε αὐτὴν ἀτρεμῆ καὶ ἀσάλευτον διαμεῖναι. "Ὅρη Σιών τὰ πλευρὰ τοῦ βορρᾶ, ἡ πόλις τοῦ βασιλέως τοῦ μεγάλου." Καὶ μέντοι καὶ ὄρεσιν αὐτὴν περιέβαλεν, ὥστε τοῦ βορρᾶ τὴν βλάβην διαφυγεῖν. "Ἀπὸ βορρᾶ γὰρ, φησὶν, ἐκκαυθήσεται τὰ κακὰ ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν." καὶ πάλιν, τὸν βορρᾶν ἐκδιώξω ἀφ' ὑμῶν· καὶ τὸ Σιών δὲ ὄνομα ἐπὶ τῆς πνευματικῆς ὁ θεῖος Ἀπόστολος ἐδέξατο πόλεως. "Προσεληλύθατε γὰρ, φησὶν, ὄρει Σιών, καὶ πόλει Θεοῦ ζῶντος, Ἱερουσαλήμ ἐπουρανίῳ." Ὅρη δὲ τὰ τὸν βορρᾶν ἐξελαύνοντα, καὶ φυλάττοντα τὴν πόλιν ἀλώβητον, εἶποι ἂν τις εἰκότως ἀποστόλους καὶ προφήτας, καὶ τὰς παντοδαπὰς ἐκείνων διδασκαλίας, καὶ πρὸς τούτους τοὺς ἐφεστῶτας τοῖς πεπιστευκόσιν ἀγγέλους. "Παρεμβαλεῖ γὰρ, φησὶν, ἄγγελος Κυρίου κύκλῳ τῶν φοβουμένων αὐτὸν, καὶ ῥύσεται αὐτούς." δ΄. "Ὁ Θεὸς ἐν ταῖς βάρεσιν αὐτῆς γινώσκεται, ὅταν ἀντιλαμβάνηται αὐτῆς." Μία μὲν ἐστὶ κατὰ πᾶσαν γῆν καὶ θάλασσαν Ἐκκλησία· διὸ προσεὺ 80.1213 χόμενοι λέγομεν, Ὑπὲρ ἀγίας καὶ μόνης καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας τῆς ἀπὸ περάτων ἕως περάτων τῆς οἰκουμένης. Διήρηται δὲ πάλιν αὕτη κατὰ πόλεις, καὶ κώμας, καὶ ἀγρούς· ἃς βάρεις ὁ προφητικὸς προσηγόρευσε λόγος. Ὡσπερ ἐκάστη πόλις πολλὰς ἔνδοθεν οἰκίας ἔχει διηρημένας, μία δὲ ὅμως ὀνομάζεται πόλις· οὕτω μυρία καὶ ἀριθμοὶ κρείττους εἰσὶν ἐκκλησίαι, καὶ ἐν νήσοις, καὶ ἐν ἡπείροις· εἰς μίαν δὲ κοινῇ πᾶσαι τελοῦσι τῇ συμφωνίᾳ τῶν ἀληθῶν ἠνωμένων δογμάτων. Ἐν ταύταις ἔφη τὸν τῶν ὄλων Θεὸν ἐπιφαίνεσθαι, τὴν οἰκειᾶν ἐπικουρίαν ὀρέγοντα· "Ὁ γὰρ Θεὸς ἐν ταῖς βάρεσιν αὐτῆς γινώσκεται, ὅταν ἀντιλαμβάνηται αὐτῆς." Εἶτα τὰς ἐσομένας ἐπαναστάσεις προλέγει, καὶ τὴν τῶν πολεμίων μεταβολὴν. ε΄, ς'. "Ὅτι ἰδοὺ οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς συνήχθησαν, διήλθουσαν

ἐπὶ τὸ αὐτό. Αὐτοὶ ἰδόντες οὕτως ἐθαύμασαν." Συνέδραμον μὲν γὰρ ὡς πολεμήσοντες· θεασάμενοι δὲ τῆς πολεμουμένης τὸ ἄμαχον κατεπλάγησαν. "Ἐταράχθησαν γὰρ, φησὶν, ἔσαλεύθησαν. [ζ', η'.] Τρόμος ἐπελάβετο αὐτῶν. –Ἐκεῖ ὠδίνες ὡς τικτούσης· ἐν πνεύματι βιαίῳ συντρίψεις πλοῖα θαρσεῖς" Θεασάμενοι, φησὶ, τὰ ἀρράγῃ τῆς Ἐκκλησίας θεμέλια, καὶ καταμαθόντες τὸ τῆς προῤῥήσεως ἀψευδές, δέος καὶ φρίκην ἐδέξαντο, καθάπερ οἱ τὰ τῆς θαλάσσης διαπεραιούμενοι νῶτα, καὶ καταί γῖσι βαλλόμενοι, καὶ πανωλεθρίαν προσμένοντες. Οὐδὲν γὰρ χάριν τοῦ πολεμεῖν καὶ βάλλειν παυσάμενοι, αὐτοὶ κηρύττουσι τῆς πολεμουμένης τὴν δύναμιν, καὶ βοῶσι· θ'. "Καθάπερ ἠκούσαμεν, οὕτως καὶ εἶδομεν· ἐν πόλει Κυρίου τῶν δυνάμεων, ἐν πόλει τοῦ Θεοῦ ἡμῶν." Τὰς γὰρ περὶ αὐτῆς προῤῥήσεις οὐ βουλόμενοι δέχεσθαι, δι' αὐτῶν ἔθεασάμεθα τῶν πραγμάτων τὴν ἐκείνων ἀλήθειαν. "Ὁ Θεὸς ἐθεμελίωσεν αὐτὴν εἰς τὸν αἰῶνα." Αὐτοῦ γὰρ ἐστὶ φωνή, "Ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ πύλαι ἄδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς." Οὕτω δείξας ὁ προφητικὸς λόγος τὴν τῶν πολεμίων μεταβολὴν, προλέγει λοιπὸν ὁποῖοις οἱ τῆς σωτηρίας τετυχηκότες χρήσονται λόγοις, τὸν εὐεργέτην ὑμνοῦντες. ι'. Ὑπελάβομεν, ὁ Θεὸς, τὸ ἔλεός σου ἐν μέσῳ τοῦ λαοῦ σου." Προσδεχόμεθα, φησὶ, ταύτην σου τὴν ἐπικουρίαν, ὡς Δέσποτα, τῶν σῶν ἐπαγγελιῶν εἰδότες τὸ ἀψευδές. Σὺ γὰρ εἶπας· "Μεθ' ὑμῶν 80.1216 εἶμι πάσας τὰς ἡμέρας, ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος." ια'. "Κατὰ τὸ ὄνομά σου, ὁ Θεὸς, οὕτως καὶ ἡ αἴνεσίς σου ἐπὶ τὰ πέρατα τῆς γῆς." Οἱ ψευδῶν μοι θεοὶ οὐκ ἔχουσι συμβαίνουσαν τῇ προσηγορίᾳ τὴν δύναμιν· οὐ γὰρ εἰσὶν ὁ καλοῦνται. Τῷ δὲ σῶ ὀνόματι, Δέσποτα, ἔπεται τὰ ἔργα κηρύττοντα τὴν τῆς προσηγορίας ἀλήθειαν. Οὐδὲν γὰρ χάριν δικαίως σοι παρὰ πάσης τῆς οἰκουμένης ὁ ὕμνος προσφέρειται. Ὡς γὰρ ἀπάντων Θεὸς, οὕτω παρὰ πάντων ὑμνεῖται. "Δικαιοσύνης πλήρης ἡ δεξιὰ σου." Δικαίᾳ γὰρ ψήφῳ χρησάμενος, τοὺς καθ' ἡμῶν ἐπαναστάνας πολεμίους ἐσκέδασας. ιβ'. "Εὐφρανθήτω ὄρος Σιών, καὶ ἀγαλλιᾶσθωσαν αἱ θυγατέρες τῆς Ἰουδαίας, ἕνεκα τῶν κριμάτων σου, Κύριε." Ὅρος Σιών τοὺς τὸ ὕψος τῆς θεολογίας πεπιστευμένους ἐκάλεσε· θυγατέρας δὲ τῆς Ἰουδαίας, τὰς κατὰ τὴν οἰκουμένην Ἐκκλησίαν, ὡς ἀπὸ τῶν ἀποστόλων παγείσας, οἱ ἐξ Ἰουδαίων κατήγον τὸ γένος. Παρεγγυᾶ δὲ καὶ τοῖς κηρύττουσι, καὶ τοῖς ἀκούουσιν, εὐφραίνεσθαι καὶ γανύεσθαι, ἕνεκα τῶν δικαίων τοῦ Θεοῦ κριμάτων, οἷς χρησάμενος τὴν τῆς οἰκουμένης ἐπραγματεύσατο σωτηρίαν. ιγ', ιδ'. "Κυκλώσατε Σιών, καὶ περιλάβετε αὐτὴν, διηγῆσαθε ἐν τοῖς πύργοις αὐτῆς. Θέσθε τὰς καρδίας ὑμῶν εἰς τὴν δύναμιν αὐτῆς, καὶ καταδιέλεσθε τὰς βάρεις αὐτῆς." Σιών πάλιν καλεῖ τὸ εὐσεβὲς πολίτευμα, τουτέστι τὴν κατὰ τὴν οἰκουμένην Ἐκκλησίαν. Πύργους δὲ αὐτῆς, τοὺς τῆς ἄκρας ἀρετῆς ἐπειλημμένους, καὶ τὴν τῶν ἀγγέλων πολιτείαν ἐπὶ γῆς μιμουμένους, οἱ πύργων δίκην κυκλοῦσιν αὐτὴν καὶ φυλάττουσι. Βάρεις δὲ πάλιν, ὡς καὶ ἤδη προειρήκαμεν, τὰς κατὰ πόλεις, καὶ κώμας, καὶ ἀγροὺς διηρημένας Ἐκκλησίας· τὴν γὰρ αὐτὴν καὶ μίαν λέγει, καὶ πολλὰς. Παρεγγυᾶ τοίνυν ὁ προφητικὸς λόγος, ἢ τοῦ παναγίου Πνεύματος χάρις, τοῖς τὸ σωτήριον κήρυγμα πιστεῦσιν, περινοστεῖν καὶ διατρέχειν, καὶ τοὺς τε πύργους στηρίζει τῇ διδασκαλίᾳ, τὴν τε ἄλλην αὐτῆς δύναμιν βεβαιοῦν, πρὸς δὲ τούτοις καὶ διανείμασθαι τὴν τῶν Ἐκκλησιῶν ἐπιμέλειαν· ὃ δὲ καὶ ἐν τῷ τεσσαρακοστῷ πέμπτῳ ψαλμῷ προειρήκαμεν. Τοῦτο γὰρ καὶ ἐνταῦθα παρεγγυᾶ· "Καταδιέλεσθε τὰς βάρεις αὐτῆς" ὥστε τοῦτον μὲν ταύτης, ἐκεῖνον δὲ ἐκείνης προμηθεῖσθαι τῆς Ἐκκλησίας, 80.1217 καὶ ἐκάστη ἐπιστῆναι τὸν γεωργοῦντα καὶ τὴν προσήκουσαν ποιούμενον ἐπιμέλειαν. Καὶ τοῦτο οὐχ ἄπαξ, οὐδὲ δις, ἀλλὰ καθ' ἐκάστην γενεὰν ἐπιτελεῖσθαι κελεύει. Διὸ δὲ καὶ ἐπήγαγεν· "Ὅπως ἂν διηγῆσησθε εἰς γενεὰν ἑτέραν. [ιε'] Ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ Θεὸς ἡμῶν εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος. Αὐτὸς ποιμανεῖ ἡμᾶς εἰς τοὺς αἰῶνας." Χρὴ γὰρ γενεὰν ἐκάστην τῇ μετ' αὐτὴν παραδιδόναι, ἢ παρὰ τῆς προτέρας παρελιθήκαμεν, ὥστε ἐν ἀπάσαις ταῖς γενεαῖς δια

πορθμευθῆναι τὸ σωτήριον κήρυγμα, καὶ γινῶναι πάντας ἀνθρώπους, ὅτι οὗτος ἡμῶν καὶ Θεὸς καὶ Κύριος, καὶ ποιμὴν ἀγαθός, καὶ αἰώνιος. Ἐπειδὴ γὰρ εἶπε, "Καταδιέλεσθε τὰς βάρεις αὐτῆς," καὶ τὸ ποιμαίνειν αὐτοῖς ἐνεχείρισεν, ἀναγκαίως ἐδί δαξεν, ὅτι εἷς ὁ ποιμὴν ὁ καλός, ὁ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τεθεικῶς ὑπὲρ τῶν προβάτων, εἰς αἰῶνα ποιμαίνων, καὶ ποιμαίνων οὐ μόνον τὰ πρόβατα, ἀλλὰ καὶ τοὺς τῶν προβάτων καλουμένους νομέας.

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ ΜΗ΄ ΨΑΛΜΟΥ.

α΄. "Εἰς τὸ τέλος, τοῖς υἱοῖς Κορὲ ψαλμός." Ὁ θεῖος τῶν ἀποστόλων χορὸς καὶ ἤδη τοῖς ἔθνεσι παρηγγύησε τὸν ἐπινίκιον ὕμνον προσενεγκεῖν τῷ Θεῷ· καὶ νῦν ὡσαύτως τοῖς αὐτοῖς ἔθνεσι προσφέρει παραίνεσιν, προσθεῖναι τῇ πίστει τοῦ βίου τὴν ἀρετὴν. Καὶ διδάσκει τοῦ πλούτου τὸ μάταιον, καὶ τῆς τοῦ κόσμου σοφίας τὸ ἀκερδές. Προλέγει δὲ καὶ τὴν ἐσομένην κρίσιν, καὶ τὴν ἀξίαν ἀντίδοσιν. Διὰ τοῦτο καὶ εἰς τὸ τέλος ὁ ψαλμός ἐπιγέγραπται, ὡς παντὸς τοῦ βίου τὸ τέλος προαγορεύων.

β΄. "Ἀκούσατε ταῦτα, πάντα τὰ ἔθνη, ἐνωτίσασθε, πάντες οἱ κατοικοῦντες τὴν οἰκουμένην." Ὅτι μὲν οἱ Ἰουδαίους οἱ προφηταὶ διδασκαλίαν προσέφερον, παντὶ που δῆλον· ἀλλ' ἐνταῦθα ὁ προφητικὸς λόγος τὴν οἰκουμένην πᾶσαν εἰς ἀκρόασιν συνεγείρει. Τοῦτο δὲ τῆς ἀποστολικῆς χάριτος ἴδιον· αὐτοῖς γὰρ τὴν τῶν ἀπάντων ἔθνων ὁ Δεσπότης Χριστὸς ἐνεχείρισε σωτηρίαν. "Πορευθέντες γὰρ, φησὶ, μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη." Δῆλον τοίνυν ὡς ἐξ αὐτῶν οἱ λόγοι προσφέρονται, οὐκ Ἰουδαίοις μόνοις, οὐδὲ τοῖσδε ἢ τοῖσδε τοῖς ἔθνεσιν, ἀλλὰ πάσῃ τῇ τῶν ἀνθρώπων φύσει.

γ΄. "Οἵ τε γηγενεῖς, καὶ υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων." Τινὲς γηγενεῖς τὸν Ἀδὰμ καὶ τὴν Εὐάν ἐκάλεσαν, ὡς ἐκ γῆς διαπλασθέντας, καὶ οὐκ ἐκ συνουσίας φύντας. Ἀλλὰ πόρρω τῆς ἀληθείας ὁ λόγος. Οὐ γὰρ τοῖς ἤδη τετελετωκόσιν, ἀλλὰ τοῖς ἔτι ζῶσι προσφέρεται 80.1220 ρουσι τὴν παραίνεσιν. Τοὺς διαφόρους τοίνυν αἰνίττει τῆς βίου· οἱ μὲν γὰρ τὰς πόλεις οἰκοῦσιν, οἱ δὲ ἀγροὺς καὶ κώμας, περὶ τὴν γεωργίαν ἐσχολακότες. Καὶ οἱ μὲν γὰρ ἡμερώτεροι τῶν ἀνθρώπων, οἱ δὲ ἀγριώτεροι· καὶ οἱ μὲν λογικώτερον ζῶσιν, οἱ δὲ θηριωδέστερον τὰς ἐρήμους οἰκοῦσιν· οἱ μὲν ἀμαξόβιοι προσαγορευόμενοι, οἱ δὲ σκηναῖς ἀντ' οἰκιῶν κεχρημένοι. Τούτους οἶμαι γηγενεῖς ὀνομάζεσθαι, ὡς τῆς λογικωτέρας ἀφεστηκότας ζωῆς. Ἀντὶ τοῦ, ἅπαντες ἄνθρωποι, τῶν λεγομένων ἀκούσατε, ἄστοι καὶ χωριτικοὶ, ἡμερώτεροι καὶ ἀγριώτεροι, καὶ κοινῇ πάντες καὶ ἰδίᾳ. Οὕτω γὰρ καὶ ὁ Σύμμαχος ἡρμήνευσεν. Ἀντὶ γὰρ τοῦ, οἱ γηγενεῖς καὶ υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων, ἢ ἀνθρωπότης, εἶπε, καὶ προσέτι υἱοὶ ἐκάστου ἀνδρός, ἀντὶ τοῦ, Καὶ κοινῇ ἢ φύσιν ἀκουσάτω τῶν λεγομένων, καὶ ἰδίᾳ ἕκαστος τὴν ὠφέλειαν καρπούσθω. "Ἐπὶ τὸ αὐτὸ πλούσιος καὶ πένης." Κατὰ τ' αὐτὸ καὶ οἱ πλούτω κομῶντες, καὶ οἱ πενία συζῶντες, τὴν παραίνεσιν δέξασθαι. Πλούτου γὰρ καὶ πενίας ὁ διδασκαλικὸς λόγος οὐκ οἶδε διαφορὰν. δ΄, ε΄. "Τὸ στόμα μου λαλήσει σοφίαν, καὶ ἡ μελέτη τῆς καρδίας μου σύνεσιν. Κλινῶ εἰς παραβολὴν τὸ οὖς μου· ἀνοίξω ἐν ψαλτηρίῳ τὸ πρόβλημά μου." Σοφίας, φησὶ, μεστὰ τὰ παρ' ἐμοῦ προσφερόμενα ῥήματα· μεμάθηκα δὲ ταῦτα τοῖς ἐν βάθει κεκρυμμένοις τοῦ Κυρίου λόγοις τὴν ἀκοὴν ὑποθεῖς. Ἄδὲ διὰ τῆς ἀκοῆς ἐδεξάμην, ταῦτα ὡς δι' ὄργανου προφέρω τῆς γλώττης. Βούλεται δὲ εἰπεῖν, ὅτι οὐδὲν ἴδιον φθέγγομαι, ἀλλὰ τῆς θείας εἰμὶ χάριτος ὄργανον. Παραβολὰς δὲ καλεῖ τοὺς αἰνιγματώδεις λόγους. Καὶ γὰρ ὁ Κύριος παραβολικῶς τοῖς ὄχλοις διαλεγόμενος, τοῖς ἀποστόλοις κατ' οἶκον τούτων τὰς ἐρμηνείας προσέφερεν. [Διὸ ἐξ αὐτῶν τοῦ προσώπου καὶ οἱ ἔμπροσθεν ἀνεφωνοῦντο ψαλμοί. Ὁ τοίνυν χορὸς ὁ ἀποστολικὸς τὴν σοφίαν τοῦ Θεοῦ, δηλαδὴ τὸν Χριστὸν· Χριστὸς γὰρ Θεοῦ δύναμις καὶ Θεοῦ σοφία· διὰ στόματος φέρων, ἔλεγε, "Τὸ στόμα μου λαλήσει σοφίαν." ἐπειδὴ τὸν Χριστὸν θεοὺς λογοῦντες εἰς πᾶν γένος ἀνθρώπων ἐκήρυττον τῷ ἑαυτῶν στόματι. Τὰ δὲ τῆς διανοίας αὐτῶν οὐδὲν ἕτερον ἢ

συνέσεις έμελέτα. Ούτω δέ αὐτῶν ἠκόνητο πρὸς σύνεσιν ὁ νοῦς, ὡς τὰς παραβολὰς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν τὰς ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις φερομένας συνεῖναι πάσας, καὶ πρὸ τῆς αὐτοῦ ἐρμηνείας. Αὐτίκα γοῦν, μετὰ τὴν ἔκθεσιν τῶν παραβολῶν, ὁ μὲν Σωτὴρ ἠρώτα αὐτοὺς λέγων, "Συνήκατε ταῦτα πάντα;" οἱ δὲ λέγουσιν αὐτῷ, Ναί. Ἡ καρδία τοίνυν αὐτῶν έμελέτα συνέσεις. Εἶτ' ἐπὶ τούτοις ἀνοίξω ἐν ψαλ 80.1221 τηρίω τὸ πρόβλημά μου. Ἐγὼ μὲν γάρ, φησὶ, ἀκονή σας τὸ διανοητικόν μου εἰς σύνεσιν τῶν σωτηρίων παραβολῶν δεδύνημαι ἐπακολουθῆσαι τῇ ἐμφερομένῃ ἐν αὐταῖς διανοίᾳ· τοῖς δὲ μὴ τοῦτο πράττειν δυναμένοις διὰ νηπιότητα, ἀνοίξω τὰ κεκρυμμένα καὶ διασαφήσω τὰ προβλήματα καὶ τὰς παραβολὰς· καὶ ταῦτα πράξω διὰ τοῦ ἐμοῦ ψαλτηρίου τοῦ σω ματικοῦ δηλαδὴ ὄργανου, ὅπερ ὄργανον τῆς ἐνοικουμένης ἐν αὐτῷ ψυχῆς τυγχάνον ἀντὶ Ψαλτηρίου αὐτῇ παραδέδοται, πρὸς τὸ ἀνακρούεσθαι ἐν αὐτῷ τῷ Θεῷ τοὺς ὕμνους καὶ ἀναπέμπειν ἕκαστον αἰσθητήριον, καὶ μέλος καὶ μέρος τοῦ σώματος ἐπιστημόνως κινουσαν.] Ταῦτα ὡς ἐν προοιμίῳ διεξεληθὼν, ἄρχεται λοιπὸν τῆς παραινέσεως. ' . "Ἰνατί φοβοῦμαι ἐν ἡμέρᾳ πονηρᾶ; ἡ ἀνομία τῆς πτέρνης μου κυκλώσει με." Δέδια καὶ τρέμω τὴν ἡμέραν τῆς ἀνταποδόσεως, ἐν ἧ ὁ δίκαιος Κριτῆς ἀνταποδώσει ἐκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ. [Τοῦτο δὲ γνόντες καὶ αὐτοὶ τὸν τοιοῦτον πρὸ ὀφθαλμῶν ἀναλάβετε φόβον. Εἰ γὰρ ἐγὼ ὁ δεδυνημένος εἶπεῖν, Τὸ στόμα μου λαλήσει σοφίαν, καὶ ἡ μελέτη τῆς καρδίας μου συνέσεις, κλινῶ εἰς παραβολὴν τὸ οὖς μου, μετὰ ταῦτα ἔμφοβός εἰμι καὶ ἔντρομος· διατί οὐχὶ καὶ ὑμεῖς· Εἰ δέ τις πυνθάνοιτο ἰνατί φοβοῦμαι, ἀκουέτω μετὰ παρρήσιας· ἔστι τις ἡμέρα πονηρὰ περὶ ἧς μυρία ἐν ταῖς προφητικαῖς ἀνα φωνεῖται Γραφαῖς] Αἴτιος δέ μοι τοῦ δέους ὁ παρά νομος βίος, δι' ὃν τῆς εὐθείας ἐξετράπην ὁδοῦ. Τὴν γὰρ πτέρναν ἔνιοι μὲν τοῦ βίου τὴν ὁδὸν προσηγὸ ρευσαν· ἐγὼ δὲ οἶμαι τὴν ἀπάτην αἰνίττεσθαι, ἐκ μεταφορᾶς τῶν δρομέων, ὡς καὶ ἤδη προειρήκαμεν, οἱ τῇ πτέρνῃ πολλάκις τοὺς ἀνταγωνιστὰς καταβάλλουσι. Τοῦτο ἡμᾶς καὶ ὁ Ἡσαῦ ἐδίδαξεν ὀδυρόμενος· Δικαίως γὰρ, φησὶν, ἐπεκλήθη τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰακώβ· ἐπτέρνικέ με γὰρ ἤδη δευτερον τοῦτο· τά τε πρωτοτόκιά μου εἴληφε, καὶ νῦν ἔλαβε τὴν εὐλογίαν μου." Πονηρὰν δὲ ἡμέραν τὴν τῆς κρίσεως προσηγόρευσε, κατὰ τὸ παρ' ἡμῖν πολιτεὸ μενον ἔθος. Εἰώθασι γὰρ πολλοὶ κακὴν ὀνομάζειν ἡμέραν, ἐν ἧ λυπηροῖς τισιν αὐτοὺς συμβαίνει περὶ πεσεῖν. [Εἰκότως τοίνυν οὕτως προσαγορεύεται, ὡς ἂν τῆς ἐκάστου πονηρίας οὐσα ἐλεγκτική· καὶ ὡς τὰς κολάσεις τοῖς ἀσεβέσι διὰ τῆς περιμενούσης αὐτοῖς ὀργῆς ἐπάγουσα. Διὰ τοῦτο καγὼ φρίττω ὁ ταῦτα φθεγγόμενος· ἡ γὰρ ἀνομία τῆς πτέρνης μου κατ' αὐτὴν ἐκείνην τὴν πονηρὰν κυκλώσει με. Ἀνομία δὲ πτέρνης λέλεκται ἡ τῆς ὁδοῦ, καθ' ἣν τὸν παρόντα βίον διανύομεν, παρεκτροπὴ ἧγουν 80.1224 ἀπάτη.] Οὔτω καὶ ὁ θεῖος Ἀπόστολος τὴν τῆς κρίσεως ἡμέραν καλεῖ· "Κατὰ δὲ τὴν σκληρότητά σου, καὶ ἀμετανόητον καρδίαν, θησαυρίζεις ἐαυτῷ ὀργὴν ἐν ἡμέρᾳ ὀργῆς, καὶ ἀποκαλύψεως καὶ δικαιοκρισίας Θεοῦ, ὃς ἀποδώσει ἐκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ." ζ'. "Οἱ πεποιθότες ἐπὶ τῇ δυνάμει αὐτῶν, καὶ ἐπὶ τῷ πλήθει τοῦ πλοῦτου αὐτῶν καυχώμενοι." Ἐγὼ μὲν, φησὶ, δέδια καὶ τρέμω τὴν προσδοκωμένην ἡμέραν· ὑμεῖς δὲ οἱ τῷ πλούτῳ κομῶντες, ἐκεῖ νῆς μὲν οὐδεμίαν ποιεῖσθε φροντίδα, τῇ δὲ ὑπερ ηφανία τῆς περιουσίας μεγαλαυχούμενοι, ὡς μονί μοις θαρρῆεῖτε τοῖς ρέουσιν. ἦ, θ'. "Ἀδελφὸς οὐ λυτροῦται, λυτρώσεται ἂν θρωπος; οὐ δώσει τῷ Θεῷ ἐξίλασμα ἑαυτοῦ. Καὶ τὴν τιμὴν τῆς λυτρώσεως τῆς ψυχῆς αὐτοῦ." Ἐδει δὲ συνιδεῖν ὑμᾶς, ὡς οὔτε προγόνων καὶ ἀδελφῶν ἀρετὴ καὶ εὐσέβεια τοὺς τούτων γεγυμνωμένους ὀνίνησιν, οὔτε μετὰ τὴν ἐντεῦθεν ἐκδημίαν δυνα τὸν διὰ χρημάτων πορίσασθαι σωτηρίαν. Κατὰ γὰρ τὸν παρόντα βίον "λύτρον ἄνδρος, ἧ φησὶν ὁ Σοφὸς, ὁ ἴδιος πλοῦτος." Ταύτην προσενεγκὼν τοῖς πλούτῳ κακῶς κεχρημένοις τὴν συμβουλήν, πρὸς τοὺς τῆς ἀρετῆς ἐργάτας μεταφέρει τὸν λόγον, καὶ φησὶ· "Καὶ ἐκοπίασεν εἰς τὸν αἰῶνα. [ί, ια'.] Καὶ ζήσεται εἰς τέλος. Οὐκ ὄψεται καταφθορὰν, ὅταν ἴδῃ σοφοῦς

ἀποθνήσκοντας." Ὁ γὰρ τοὺς ὑπὲρ εὐ σεβείας καὶ δικαιοσύνης ὑπομείνας ἰδρῶτας, καὶ τοὺς ὑπὲρ αἰωνίων ἀγαθῶν ἀναδεξάμενος πόνους, τὴν ἀνώλεθρον ἔχει ζωὴν τῶν πόνων καρπὸν· καὶ τοῖς τοῦ κόσμου σοφοῖς, οὓς μωροὺς ὁ ἀποστολικὸς ὀνομάζει λόγος, οὐ κοινωνήσῃ τῆς αἰωνίου φθορᾶς, καὶ τῆς αἰεὶ τιμωρίας. "Ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἄφρων καὶ ἄνους ἀπολοῦνται." Οὗτοι γὰρ, φησὶν, οἱ καλοῦ μενοὶ σοφοί, οὐδεμίαν ἐκ τῆς σοφίας ὠφέλειαν εὐρά μενοι, τὸν αὐτὸν τοῖς ἀμαθέσι τίσουσιν ὄλεθρον. Οὕτω γὰρ ὁ Σύμμαχος ἠρμήνευσεν· Ὁμοῦ ἀνόητος καὶ ἀμαθὴς ἀπολοῦνται. Καὶ καλεῖ μὲν ἀνόη τον τὸν καλούμενον σοφὸν, ὡς συνεῖναι τὸ δέον οὐκ ἐθέλησαντα· ἀμαθῆ δὲ τὸν τῆς μὲν σοφίας ἀμύητον, κακία δὲ ὅμως συζήσαντα. "Καὶ καταλείψουσιν ἄλλοτρίοις τὸν πλοῦτον αὐ τῶν. [ιβ'] Καὶ οἱ τάφοι αὐτῶν οἰκία αὐτῶν εἰς τὸν αἰῶνα· σκηνώματα αὐτῶν εἰς γενεάν καὶ γενεάν." Οὐ μόνῃς δὲ τῆς σοφίας, ἀλλὰ καὶ τῆς δυναστείας, καὶ τῆς περιουσίας γυμνωθέντες ἀπάσης, δέξονται 80.1225 τοῦ βίου τὸ τέλος, ἀπὸ τῶν περιφανῶν οἰκιῶν τοῖς τάφοις παραπεμπόμενοι, καὶ ταύτας οἰκεῖν δι' αἰῶνος ἀναγκαζόμενοι. "Ἐπεκαλέσαντο τὰ ὀνόματα αὐτῶν ἐπὶ τῶν γαιῶν." Καὶ μὴν, φησὶν, ἀπὸ τῶν ὀνομάτων αὐτῶν τὰ κτήματα αὐτῶν προσ ηγόρευται. Τοῦ δεινός γὰρ ἡ οἰκία, καὶ τοῦ δεινός ὁ ἀγρὸς, καὶ τοῦ δεινός ὁ οἰκέτης· ἀλλὰ σὺν τῇ δεσποτείᾳ ἢ τῶν ὀνομάτων ἀμείβεται προσηγορία. Ὡσπερ γὰρ ἕτεροι κύριοι τῶν ὑπ' ἐκείνων κατα λειφθέντων ἐγένοντο, οὕτω γενήσεται καὶ τῶν ὀνομάτων ἐναλλαγὴ. Πάλιν γὰρ ἐκ τούτων αἱ προσηγορίαι τεθήσονται. Διὰ πάντων δὲ ἡμᾶς ὁ λόγος διδάσκει, μὴ θαρρῆναι τοῖς παροῦσιν, ἀλλὰ τῶν μελλόντων ἐπιμελεῖσθαι. ιγ'. "Καὶ ἄνθρωπος ἐν τιμῇ ὧν οὐ συνῆκε· παρασυμβλήθη τοῖς κτήνεσι τοῖς ἀνοήτοις, καὶ ὡμοιώθη αὐτοῖς." Ταύτης δὲ φησὶν αἴτιον τῆς ἀνοίας, τὸ μὴ θελήσαι συνιέναι ἡμᾶς τὴν οἰκείαν τιμὴν, καὶ τὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ δοθεῖσαν ἡμῖν ἀξίαν, ἀλλὰ τὸν κτηνώδη καὶ θηριώδη βίον ἀσπάσασθαι. ιδ'. "Αὕτη ἡ ὁδὸς αὐτῶν σκάνδαλον αὐτοῖς." Εἰς δὲ τὴν ἀλογίαν ἐξέπεσον, κάκιστον ἐξ ἀρχῆς ἐσχηκότες τρόπον, καὶ ἐπὶ τὰς πονηρὰς ἐκκλίναντες πράξεις. Ὅδον γὰρ τὰς πράξεις ὠνόμασεν. "Καὶ μετὰ ταῦτα ἐν τῷ στόματι αὐτῶν εὐδοκῆσουσιν." Μεταμελεία δὲ χρήσονται μετὰ τὴν ἐντεῦθεν ἐκδημίαν, οὐδὲν ἐκ ταύτης λοιπὸν ποριζόμενοι κέρδος. ιε'. "Ὡς πρόβατα ἐν ἄδῃ ἔθεντο, θάνατος ποιμανεῖ αὐτούς." Τοῦτο σαφέστερον ὁ Σύμμαχος ἠρμήνευσεν· Ὡς πρόβατα ἄδου ἔταξαν ἑαυτοὺς, θάνατος νεμήσει αὐτούς· αὐτοὶ γὰρ ἑαυτοῖς τὰς κολάσεις προὔξενησαν, καὶ τὸν θάνατον προείλοντο τῆς ζωῆς. "Καὶ κατακυριεύσουσιν αὐτῶν οἱ εὐθεῖς τὸ πρῶτ'· καὶ ἡ βοήθεια αὐτῶν παλαιωθήσεται ἐν τῷ ἄδῃ, ἐκ τῆς δόξης αὐτῶν ἐξώσθησαν." Οἱ δὲ νῦν ὑπ' αὐτῶν ἀδικούμενοι καὶ καταφρονούμενοι, τὴν κατ' αὐτοὺς οὐκ εἰς μακρὰν σχήσουσιν ἐξουσίαν. Πάσης γὰρ τῆς προτέρας εὐημερίας γεγυμνωμένοι τῷ θανάτῳ παραδοθήσονται. Συνάδει δὲ τούτοις καὶ ἡ τοῦ Κυρίου παραβολή, τὸν μὲν Λάζαρον ἐν τοῖς κόλποις δεικνύσα τοῦ Ἀβραάμ· τὸν δὲ ἀλαζόνα πλούσιον πικρῶς κολαζόμενον, καὶ τοῦ πένητος 80.1228 ἰκέτην γινόμενον· οὕτω τὸ ἐκείνων τέλος δι' ἐξεληθῶν, ἰκετείαν τῷ Θεῷ προσφέρει. Ὁ τούτοις δὲ χρησάμενος τοῖς λόγοις, μὴ τὴν αὐτὴν ἐκείνοις τελευτὴν ὑπομείναι αἰτεῖ· φησὶ δὲ οὕτως· ις'. "Πλὴν ὁ Θεὸς λυτρώσεται τὴν ψυχὴν μου ἐκ χειρὸς ἄδου, ὅταν λαμβάνῃ με." Μετὰ ταῦτα τοῖς πενία συμβιοτεύουσι, καὶ διὰ τὴν τῶν πλουσιῶν τρυχομένους ἀλαζονείαν, εἰσήγησιν εἰσφέρει καὶ συμβουλήν. ιζ', ιη'. "Μὴ φοβοῦ ὅταν πλουτήσῃ ἄνθρωπος, ἢ ὅταν πληθυνθῇ ἡ δόξα τοῦ οἴκου αὐτοῦ. Ὅτι οὐκ ἐν τῷ ἀποθνήσκῃ αὐτὸν λήψεται τὰ πάντα, οὐδὲ συγ καταβήσεται αὐτῷ ἡ δόξα αὐτοῦ." Μὴ μέγα τι, φησὶ, νόμιζε τὴν παροῦσαν εὐημερίαν· οὐ μόνιμος γὰρ ὁ περίβλεπτος πλοῦτος. Οἱ γὰρ ἐπὶ τούτῳ τὰς ὀφρῦς ἀνασπῶντες, καὶ τὰς γνάθους φυσῶντες, μικρὸν ὕστερον τὰ πάντα καταλείψαντες, τῷ θανάτῳ παραδοθήσονται. ιθ'. "Ὅτι ἡ ψυχὴ αὐτοῦ ἐν ζωῇ αὐτοῦ εὐλογηθήσεται." Ζῶντα, φησὶ, τὸν πλούτῳ κομῶντά τινες μακαρίζουσιν· ἀποθανόντα μέντοι τρισάθλιον ὀνομάζουσιν. "Ἐξομολογήσεται

σοι, ὅταν ἀγαθύνῃς αὐτῶ." Τοῦτο σαφέστερον ὁ Σύμμαχος εἶρηκεν· "Ἐπαινέσει σε ἔαν καλῶς ποιήσῃς αὐτοῖς." Οὗτος γὰρ ὁ ἀληθὴς ἔπαινος, τὸ μὴ μόνον ζῶντα, ἀλλὰ καὶ τετελευτηκότα ἀοίδιμον εἶναι καὶ πολὺ θρύλλητον. Ἄξιός δὲ τοιούτων ἐπαίνων ὁ εἰς οἰκείαν ὠφέλειαν τὸν πλοῦτον οἰκονομήσας· ἡ γὰρ εἰς τοὺς ἄλλους εὐεργεσία εἰς αὐτὸν ἀνατρέχει τὸν εὐεργέτην. κ'. "Εἰσελεύσεται ἕως γενεᾶς πατέρων αὐτοῦ, ἕως αἰῶνος οὐκ ὄψεται φῶς." Ἀντὶ τοῦ εἰς ελεύσεται, εἰσελεύσῃ οἱ τρεῖς ἡρμήνευσαν. Ὅψει, φησὶ, τοῦτον πρὸς ὃν εἶπον· Μὴ φοβοῦ ὅταν πλουτήσῃ ἄνθρωπος, τὸν αὐτὸν τοῖς πατράσιν ὑπομένοντα θάνατον· καὶ οὐ μόνον τοῦ παρόντος φωτός, ἀλλὰ καὶ τοῦ αἰωνίου στερούμενον. κα'. "Καὶ ἄνθρωπος ἐν τιμῇ ὧν οὐ συνῆκεν, παρασυνεβλήθη τοῖς κτήνεσι τοῖς ἀνοήτοις, καὶ ὠμοιώθη αὐτοῖς." Αἰτία δὲ τούτων ἡ κτηνώδης ζωὴ, ἣν τῶν ἀνθρώπων οἱ πλείους προείλοντο, τὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ δεδομένην ἀποβεβληκότες τιμὴν. Λογικοὶ γὰρ λεγόμενοι, τὴν ἀλογίαν ἠγάπησαν.

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ ΜΘ΄ ΨΑΛΜΟΥ.

α'. "Ψαλμὸς τῷ Ἀσάφ." Ἄλλου χοροῦ ψαλ 80.1229 μωδῶν χοροδιδάσκαλος οὗτος, ὡς ἡ τῶν Παραλειπομένων ἐδίδαξεν ἱστορία. Τὰ μὲν γὰρ ἀπὸ τοῦ τεσσαρακοστοῦ πρώτου προηρμηνευμένα οἱ Κορὲ υἱοὶ, κορυφαῖοι καὶ αὐτοὶ χοροῦ ἐτέρου γενόμενοι, ἄδιδεν ἐνεχειρίσθησαν. Ἔχουσι δὲ καὶ ἄλλους ψαλμοὺς, τὴν αὐτῶν ἐπιγραφὴν ἔχοντας, οὓς, εἰ ὁ Θεὸς ἐπιτρέψειεν, ἐρμηνεύσομεν. Ὁ δὲ παρῶν ψαλμὸς, τῷ Ἀσάφ ἀνακείμενος, σύμφωνός ἐστι τῷ προτεταγμένῳ ψαλμῷ· καὶ αὐτὸς γὰρ τὸ μέλλον προαγορεύει κριτήριον, καὶ τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν τὴν ἐπιφάνειαν. Προαγορεύει μέντοι καὶ τὴν καινὴν διαθήκην, δεικνύς τὴν κατὰ νόμον λατρείαν οὐ θυμῆρη Θεῶ. "Θεὸς θεῶν Κύριος ἐλάλησε, καὶ ἐκάλεσε τὴν γῆν, ἀπὸ ἀνατολῶν ἡλίου μέχρι δυσμῶν." Καὶ ὁ πρὸ τούτου ψαλμὸς πάντας ἀνθρώπους εἰς διδασκαλίαν ἐκάλεσε, καὶ οὗτος ὡσαύτως πάντα τῆς οἰκουμένης τὰ πέρατα. Τὸ γὰρ, "Ἀπὸ ἀνατολῶν ἡλίου μέχρι δυσμῶν," τοῦτο δηλοῖ. Τὸ δὲ Θεὸς θεῶν, οἱ τρεῖς ἐτέρως ἡρμήνευσαν, Ἰσχυρὸς Θεὸς λαλήσας ἐκάλεσε τὴν γῆν. Οἱ δὲ ἑβδομήκοντα θεοὺς ὀνομάζουσι τοὺς ἄρχιν λαχόντας, καὶ κρίνειν πεπιστευμένους, ὅπερ ἴδιον μόνου Θεοῦ. Τοῦτο ἡμᾶς ὁ ὀγδοηκοστὸς πρῶτος διδάσκει ψαλμὸς, καὶ αὐτὸς τῷ Ἀσάφ ἐπιγεγραμμένος. Εἰρηκῶς γὰρ, "Ὁ Θεὸς ἔστη ἐν συναγωγῇ θεῶν· ἐν μέσῳ δὲ θεοὺς διακρινεῖ;" ἐπήγαγεν· "Ἔως πότε κρίνετε ἀδικίαν, καὶ πρόσωπα ἀμαρτωλῶν λαμβάνετε; κρίνατε ὀρφανῶν καὶ πτωχῶν ταπεινὸν καὶ πέννητα δικαιώσατε." Τοῦτο δὲ ἱερέων ἴδιον, καὶ τῶν ἄλλων, ὅσοι τὸ δικάζειν ἐνεχειρίσθησαν. Οὕτω καὶ ὁ νόμος διαγορεύει, "Θεοὺς οὐ κακολογήσεις, καὶ ἄρχοντα τοῦ λαοῦ σου οὐκ ἔρεῖς κακῶς." Κυρίως δ' ἂν θεοὶ κληθεῖεν οἱ κατ' εἰκόνα θεῖαν γεγεννημένοι, καὶ ἀκήρατον τὴν εἰκόνα φυλάξαντες. Ὁ γὰρ τούτων Θεὸς πᾶσαν συνάγει τὴν οἰκουμένην εἰς τὸ δικαστήριον. β'. "Ἐκ Σιῶν εὐπρέπεια τῆς ὠραιότητος αὐτοῦ." Αὐτὸς δὲ οὗτός ἐστιν ὁ ἐν τῇ Σιῶν τὴν οἰκείαν εὐπρέπειαν καὶ ὠραιότητα δείξας, καὶ τὰ σωτήρια καταδεξάμενος πάθη, ὁ ὠραῖος κάλλει παρὰ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων ὀνομασθεῖς ἐν τοῖς ἐρμηνευθεῖσι ψαλμοῖς. γ'. "Ὁ Θεὸς ἐφανῶς ἦξει, ὁ Θεὸς ἡμῶν, καὶ οὐ παρασιωπήσεται." Μὴ γὰρ δὴ νομίσητε κατὰ τὴν προτέραν αὐτοῦ παρουσίαν καὶ τὴν δευτέραν γενήσεσθαι. Τότε μὲν γὰρ τῇ εὐτελείᾳ καὶ τῇ πτωχείᾳ συνεκάλυψε τὴν οἰκείαν μεγαλοπρέπειαν· 80.1232 νῦν δὲ προφανῆ δείξει πᾶσι τὴν δεσποτείαν, καὶ τὴν βασιλείαν, οὐκέτι μακροθυμῶν χρώμενος, ἀλλὰ κρίνων δικαίως. Τοῦτο γὰρ εἶπεν, Οὐ παρασιωπήσεται. "Πῦρ ἐνώπιον αὐτοῦ καυθήσεται, καὶ κύκλῳ αὐτοῦ καταγιγίσκει σφοδρά." Ταῦτα ὁ μακάριος Δανιὴλ ἐθεάσατο· "Ποταμὸς γὰρ, φησὶ, πυρὸς εἶλκεν ἔμπροσθεν αὐτοῦ· ὁ θρόνος αὐτοῦ φλόξ πυρὸς, οἱ τροχοὶ αὐτοῦ πῦρ φλέγον."

δ'. "Προσκαλέσεται τὸν οὐρανὸν ἄνω, καὶ τὴν γῆν, τοῦ διακρίναι τὸν λαὸν αὐτοῦ." Καὶ τὴν νομοθεσίαν ποιησάμενος, τῷ μακαρίῳ προσέταξε Μωσῆ συναγαγεῖν τὸν λαὸν, καὶ διαμαρτύρασθαι τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν· ὅπερ καὶ τῆς ᾠδῆς τοῦτο προοίμιον ἐποιήσατο· "Πρόσεχε, οὐρανέ, καὶ λαλήσω, καὶ ἀκουέτω γῆ ῥήματα ἐκ στόματός μου." Καλεῖ δὲ εἰς μαρτυρίαν οὐχ ὡς ἔμψυχα ταῦτα, ἀλλ' ὡς τῶν ἄλλων περιεκτικὰ ποιημάτων, εἰς φόβον τῶν ἀκουόντων. Οὕτως ὁ μακάριος Ἀβραάμ τὰς ἑπτὰ ἀμνάδας ἔστησεν εἰς μαρτύριον, καὶ φησιν, ὅτι "Ἐμὸν ἐστὶ τὸ φρέαρ." Οὕτω τὸν βουνὸν ὁ Ἰακώβ καὶ ὁ Λάβαν βουνὸν μαρτυρίας ἐκάλεσεν. ε', ε'. Συναγάγετε αὐτῷ τοὺς ὀσίους αὐτοῦ, τοὺς διατιθεμένους τὴν διαθήκην αὐτοῦ ἐπὶ θυσίαις. Καὶ ἀναγγελοῦσιν οἱ οὐρανοὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, ὅτι ὁ Θεὸς κριτὴς ἐστὶ." Διὰ μὲν τῶν προειρημένων τὸ φοβερὸν αὐτοῦ κριτήριον ἔδειξε· διὰ δὲ τούτων, καὶ τῶν ἐξῆς, διδάσκει τὸ ἀτελὲς τῆς κατὰ νόμον λατρείας, καὶ ὅτι τῶν προσφερομένων ἱερείων Θεῷ θυμῆρες οὐδέν. Ὅσίους δὲ καλεῖ, τὸν Μωσέα, τὸν Ἀαρῶν, τὸν Ἐλεάζαρον, τὸν Φινεὲς, καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ ἅπαντας κατὰ νόμον ἱερατεύσαντας. Συναχθῆναι δὲ αὐτοὺς κελεύει, οὐχ ἵνα δίκας εἰσπράξῃται, οἷα δὴ ἐναντία πεφρονηκότας· αὐτοῦ γὰρ ὁ νόμος, καὶ τούτῳ πειθόμενος τῶν προειρημένων ἕκαστος τὰς θυσίας προσέφερον· ἀλλ' ἵνα καὶ διὰ τῶν παρόντων τὸν οἰκεῖον δείξῃ σκοπὸν, καὶ τὴν νηπίοις ἀρμόττουσαν καταπαύσας διδασκαλίαν, τὰ τέλεια προσενέγκῃ παθήματα. Τοῦτων δὲ, φησὶ, γινομένων, θαυμάσουσιν οἱ οὐρανοὶ τῆς ψήφου τὸ δίκαιον. Διὰ δὲ τῶν οὐρανῶν τὰς οὐρανοὺς δυνάμεις ἠνίξατο. ζ'. "Ἀκουσον, λαός μου, καὶ λαλήσω σοι." Καὶ δεικνὺς πρὸς ποῖον λαὸν διαλέγεται, ἐπήγαγεν· "Ἰσραὴλ, καὶ διαμαρτύρομαί σοι." Εἶτα τὴν οἰκειάν δεικνύσας δεσποτείαν· "Ὁ Θεὸς, ὁ Θεὸς σου εἰμι ἐγώ." Ὁ τῆς Αἰγυπτιακῆς δουλείας ἔλευ 80.1233 θερώσας, ὁ τὴν διὰ τῆς θαλάττης ὁδὸν δωρησάμενος, ὁ ἐν ἐρήμῳ διαθρέψας, ὁ τὸν νόμον ἐκεῖνόν σοι δεδωκώς. Μὴ γὰρ δὴ ἄλλον με νομοθέτην νομίσῃς τῶν νόμων ὁρῶν τὸ διάφορον. η'. "Οὐκ ἐπὶ ταῖς θυσίαις σου ἐλέγξω σε· τὰ δὲ ὀλοκαυτώματά σου ἐνώπιόν μου ἐστὶ διαπαντός." Οὐκ ἀμέλειάν σοι, φησὶ, θυσίων ἐγκαλῶ· προσφέρεις γὰρ ταύτας διηνεκῶς· ἀλλὰ μὴ ταύταις ὀρίσασθαι τὴν δικαιοσύνην παρεγγυῶμαι. θ'-ια'. "Οὐ δέξομαι ἐκ τοῦ οἴκου σου μόσχους, οὐδὲ ἐκ τῶν ποιμνίων σου χιμάρους." Ὅτι ἐμὰ ἐστὶ πάντα τὰ θηρία τοῦ ἀγροῦ, κτήνη ἐν τοῖς ὄρεσι, καὶ βόες. Ἔγνωκα πάντα τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ὠραιότης ἀγροῦ μετ' ἐμοῦ ἐστίν." Πάντων εἰμι, φησὶ, καὶ ποιητῆς, καὶ δεσπότης, καὶ τῶν χερσαίων ζώων, καὶ τῶν ἀεροπόρων ὀρνίθων. Μὴ τοίνυν ἡγοῦ τὴν ἐμὴν χρεῖαν πληροῦν· ἐγὼ γὰρ καὶ τούτοις τὸ εἶναι δέδωκα, καὶ τοὺς ἀπὸ γῆς φύεσθαι κελεύω καρπούς. Ὠραιότητα γὰρ ἀγροῦ τοὺς παντοδαπούς καρπούς τῆς γῆς λέγει. Ἐπειδὴ γὰρ ἀπὸ τῶν χερσαίων προσεφέροντο ζώων βόες, καὶ τράγοι, καὶ πρόβατα· καὶ ἀπὸ τῶν πετεινῶν περισσεραὶ καὶ τρυγόνες· καὶ ἀπὸ τῶν καρπῶν, σεμίδαλις, καὶ οἶνος, καὶ ἔλαιον, καὶ τὰ τῶν ἀτμῶν ἠδύσματα· ἀναγκαίως ἀπάντων ἐμνημόνευσεν, ἵνα πᾶσαν τὴν τοιαύτην καταπαύσῃ λατείαν. Εἶτα εἰρωνικῶς· ιβ'. "Ἐὰν πεινάσω, οὐ μὴ σοι εἶπω· ἐμὴ γὰρ ἐστὶν ἡ οἰκουμένη, καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς." Ἐὰν, φησὶ, δεθῶ τροφῆς, οὐ τῆς σῆς δέομαι χορηγίας. Πάσης γὰρ ὁμοῦ τῆς κτίσεως ποιητῆς εἰμι καὶ δεσπότης. Εἶτα τῆς οἰκειᾶς φύσεως τὴν ἀπάθειαν διδάσκει. ιγ'. "Μὴ φάγομαι κρέα ταύρων, ἢ αἶμα τράγων πίομαι;" Οὕτως ἐκεῖνων τὸ ἀνόητον δείξας, καὶ διδάξας ὡς τῆς νηπίας ἕνεκα διανοίας, ἐκεῖνας αὐτοῖς τὰς θυσίας πάλαι προσφέρειν ἐνομοθέτησε, τὴν καινὴν προανοίγνυσι διαθήκην, καὶ τὴν ἀρέσκουσαν αὐτῷ θυσίαν νομοθετεῖ. ιδ', ιε'. "Θῦσον τῷ Θεῷ θυσίαν αἰνέσεως, καὶ ἀπόδος τῷ Ὑψίστῳ τὰς εὐχὰς σου. Καὶ ἐπικάλεσαί με ἐν ἡμέρᾳ θλίψεώς σου, καὶ ἐξελοῦμαι σε, καὶ δοξάσεις με." Εἰς καιρὸν καὶ τῆς ἁγίας Τριάδος ἀπεκάλυψε τὸν τίμιον ἀριθμὸν, καὶ τῇ καινῇ διαθήκῃ συνἔζευξεν· μετὰ γὰρ ταύτης καὶ τὴν τῆς ἁγίας Τριάδος ἐδεξάμεθα γινώσιν. Διεῖλε δὲ τὰ πράγματα, οὐχ ἵνα τῆς ἀδιαίρετου καὶ ἁγίας Τριάδος τὰς ἐνεργείας διέλη, ἀλλ' ἵνα

τὸν ἀριθμὸν προφητικῶς καὶ τοὺς μετὰ ταῦτα διδάξῃ. Λέγει τοίνυν· "Θῦσον τῷ Θεῷ θυσίαν αἰνέσεως, καὶ ἀπόδος τῷ Ὑψίστῳ τὰς εὐχὰς 80.1236 σου· καὶ ἐπικάλεσαί με ἐν ἡμέρᾳ θλίψεώς σου." Τρία δὲ ἐκ τούτων ἐδιδάχθημεν πρόσωπα. Οὐκ ἔπει δὴ μὲν μόνον Θεός, οὐδὲ μόνον Ὑψιστος, οὐδὲ αἱ νέσεως θυσίαν δεχόμενος, τὰς αἰτήσεις χαρίζεται. Ἐκάστη γὰρ ἰδιότης καὶ Θεός, καὶ Ὑψιστος, καὶ ἀγαθῶν χορηγός. Θυσίαν δὲ αἰνέσεως καλεῖ τοὺς δι καίοις πρέποντας ὕμνους· εὐχὰς δὲ τὰς ὑποσχέσεις. Οὕτω γὰρ ἐν τῷ εἰκοστῷ καὶ πρώτῳ ψαλμῷ λέγει, "Τὰς εὐχὰς μου ἀποδώσω ἐνώπιον τῶν φοβουμένων αὐτόν." Ἐπειδὴ δὲ εἶπεν, "Οὐκ ἐπὶ ταῖς θυσίαις σου ἐλέγξω σε," διδάσκει λοιπὸν ἔφ' οἷς ἠλέγχθη. ι´, ιζ´. "Τῷ δὲ ἁμαρτωλῷ εἶπεν ὁ Θεός· Ἰνατί σὺ ἐκδιηγῇ τὰ δικαιώματά μου, καὶ ἀναλαμβάνεις τὴν διαθήκην μου διὰ στόματός σου; Σὺ δὲ ἐμίσησας παιδείαν, καὶ ἐξέβαλες τοὺς λόγους μου εἰς τὰ ὀπίσω." Ἐπειδὴ γὰρ εἰσὶ τινες ἑτέροις μὲν πλημμελοῦσιν ἐπιμεμφομένοι, καὶ τῶν θείων νόμων ἀναμιμνήσκοντες, αὐτοὶ δὲ παραβαίνοντες ἅ διδάσκουσιν, εἰκότως πρὸς τοὺς τοιούτους ἀποτείνεται λέγων· Τί δήποτε ἐπὶ τοῖς ἑμοῖς βρενθυόμενοι δικαιώμασι, καὶ ἄνω καὶ κάτω περὶ τοῦ νόμου διαλεγόμενοι, τὴν ἐν τεύθεν ὠφέλειαν οὐ προσεδέξασθε, ἀλλὰ καταφρονητικῶς περὶ τοὺς ἑμοὺς διετέθητε λόγους; διηγεῖται δὲ καὶ τῶν τολμωμένων τὰ εἶδη. ιη´-κ´. "Εἰ ἐθεώρεις κλέπτην, συνέτρεχες αὐτῷ, καὶ μετὰ μοιχοῦ τὴν μερίδα σου ἐτίθεις. Τὸ στόμα σου ἐπλεόνασε κακίαν, καὶ ἡ γλῶσσά σου περιέπλεκε δολιότητα. Καθήμενος κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ σου κατελάλεις, καὶ κατὰ τοῦ υἱοῦ τῆς μητρός σου ἐτίθεις σκάνδαλον." Πολλὰ, φησὶ, καὶ παντοδαπὰ τὰ παρὰ σοῦ τολμηθέντα παρανομήματα· ἀποστολικῶς γὰρ εἰπεῖν, "Ὁ λέγων μὴ μοιχεύειν, μοιχεύεις," καὶ τῶν τὰ τοιαῦτα τολμώντων συνεργὸς γίνῃ καὶ κοινῶνός." Ἀληθείας δὲ τὸ στόμα γυμνῶσας, ψεύδους τοῦτο καὶ πονηρίας ἐπέπλησας. Δόλος δὲ σοὶ παραθήγει τὴν γλῶσσαν. Διόπερ καὶ συγγενείας καταφρονεῖς, καὶ τῆς φύσεως τοὺς νόμους πατεῖς, καὶ κρύβδην τὰς κατὰ τῶν ἀδελφῶν ἐνέδρας ὑφαίνεις, καὶ διατελεῖς καὶ λόγοις διαβάλλον, καὶ ἔργοις ἐπιβουλεύων. Οὕτω τῆς παρανομίας τὴν διήγησιν ποιησάμενος, καὶ ἦν ἔχει διδάσκει μακροθυμίαν, καὶ ἦν ἐποίσει τιμωρίαν, προλέγει. κ´. "Ταῦτα ἐποίησας, καὶ ἐσίγησα· ὑπέλαβες ἀνομίαν, ὅτι ἕσομαί σοι ὅμοιος." Ἐγὼ ταῦτα ὀρών ὑπὸ σοῦ τολμώμενα, μακροθυμίᾳ χρώμενος, ἀναμένω τὴν μεταμέλειαν. Σὺ δὲ καὶ τὴν μακροθυμίαν εἰς ἀφορμὴν ἔλαβες δυσσεβείας, τοπάσας 80.1237 ἐφηδόμενόν με τῇ σῇ παρανομίᾳ μὴ ἐπάγειν τι μωρίαν· οὐδὲ δὴ χάριν "ἐλέγξω σε, καὶ παραστήσω κατὰ πρόσωπόν σου τὰς ἁμαρτίας σου." Ἐπειδὴ γὰρ τοῖς ἡπίοις τῆς μακροθυμίας οὐκ ἔθε ραπεύθης φαρμάκοις, δριμύτερά σοι κατασκευάσω, καὶ τῶν ἐλέγχων τὸν καυτῆρα προσοίσω. Συνάδει δὲ ταῦτα ταῖς ἀποστολικαῖς ἐκείναις φωναῖς· "Ἄγνωστος ὅτι τὸ χρηστὸν τοῦ Θεοῦ εἰς μετάνοιάν σε ἄγει· κατὰ δὲ τὴν σκληρότητά σου, καὶ ἀμετανόητον καρδίαν, θησαυρίζεις σεαυτῷ ὄργην ἐν ἡμέρᾳ ὄργης, καὶ ἀποκαλύψεως, καὶ δικαιοκρισίας τοῦ Θεοῦ, ὃς ἀποδώσει ἐκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ." Οὕτως ἀπειλήσας τὴν τιμωρίαν, πάλιν ὁ φιλόανθρωπος παραίνεσιν προσενήνοχεν. κβ´. "Σύνετε δὴ ταῦτα, οἱ ἐπιλανθανόμενοι τοῦ Θεοῦ· μήποτε ἀρπάσῃ, καὶ οὐ μὴ ᾗ ὁ ῥυόμενος." Ἐπιμελῶς, φησὶν, ἕκαστον τῶν εἰρημένων κατανοήσατε· καὶ οἱ τοῦ Θεοῦ τὴν λήθην νενοσηκότες, λήθη γὰρ Θεοῦ πρόξενος ἁμαρτίας, τοῖς τῆς μετανοίας φαρμάκοις τὰ τραύματα θεραπεύσατε, πρὶν ἀρπάσαι τὸν θάνατον· ὃς δίκην λέοντος ἔπεισι τοῖς ἀνθρώποις, οὐδενὸς ἐπισχεῖν αὐτοῦ δυναμένου τὴν σφοδροτάτην ὀρμὴν. Εἶτα τὴν καινὴν νομοθεσίαν λαμβάνει, καὶ ταύτη τοῦ ψαλμοῦ τὸ τέλος διακοσμεῖ. κγ´. "Θυσία αἰνέσεως δοξάσει με, καὶ ἐκεῖ ὁδὸς, ἣ δείξω αὐτῷ τὸ σωτήριόν μου." Τοῦτο δὲ ὁ Σύμμαχος σαφέστερον ἠρμήνευσε· Θυσιάζων ὑπὲρ αἰνέσεως δοξάσει με, καὶ τῷ εὐτάκτως ὀδεύοντι δείξω σωτήριον Θεοῦ. Προσῆκει γὰρ μὴ μόνον ὑμνεῖν τὸν Θεόν, καὶ τῆς αἰνέσεως αὐτῷ τὰς θυσίας προσφέρειν ἀλλὰ καὶ εὐτάκτως ὀδεύειν, καὶ τὸν οἰκεῖον βίον διαρρυθμίζειν. Οὕτω γὰρ δυνατόν τῆς παρὰ

τοῦ Θεοῦ σωτηρίας ἐπιτυχεῖν. Κατὰ δὲ τοὺς ἑβδομήκοντα, Τῆ θυσία, φησὶ, τῆς αἰνέσεως ἐφ' ἑαυτῆς καὶ ταύτην ἠγοῦμαι δόξαν ἀρμόττουσαν· καὶ διὰ ταύτης τὴν ἐμὴν ὁδὸν ὑποδείξω τῷ ταύτην προσφέροντι, ἧς τέλος ἢ παρὰ τοῦ Θεοῦ σωτηρία. Ἐπισημῆνασθαι δὲ προσήκει, ὡς κἀνταῦθα δύο προσώπων ἐποιήσατο μνήμην. "Θυσία γὰρ, φησὶ, δοξάσει με." Καὶ διὰ τούτων τὸ οἰκεῖον πρόσωπον δεῖ ξας, ἐπήγαγε· Καὶ ἐκεῖ ὁδὸς ἦν δεῖξω αὐτῷ τὸ σωτήριον τοῦ Θεοῦ. Ἔδει γὰρ τῆς καινῆς διαθήκης παιδεύσει τὰ τέλεια, καὶ τῆς θεογνωσίας τὴν τελείαν συνήφθαι διδασκαλίαν.

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ Ν΄ ΨΑΛΜΟΥ.

α', β'. "Εἰς τὸ τέλος, ψαλμὸς τῷ Δαβίδ. Ἐν τῷ 80.1240 εἰσελθεῖν πρὸς αὐτὸν Νάθαν τὸν προφήτην, ἠνίκα εἰσηλθε πρὸς Βηρσαβεὲ τὴν τοῦ Οὐρίου. Σα φῶς μὲν ἡμᾶς ἐδίδαξεν ἢ ἐπιγραφή τοῦ ψαλμοῦ τὴν ὑπόθεσιν· καὶ αὐτὰ δὲ τοῦ ψαλμοῦ τὰ ῥήματα ἰκανὰ διδάξει τῆς διανοίας τὸ βάθος. Εἰδέ ναι μέντοι προσήκει, ὡς καὶ μελλόντων ἔχει προαγορεύειν ὁ ψαλμὸς. Διὸ καὶ εἰς τὸ τέλος ἐπιγέγραπται, τοῦ λόγου δηλοῦντος, ὡς ἔξει τέλος ἢ προφητεία. Ἀλλὰ μηδεὶς ἀμφιβαλλέτω, εἰ κατὰ τὸν τῆς μετανοίας καιρὸν προφητικῆς ἠξίωτο χάριτος ὁ μέγας Δαβίδ· τοῦτο γὰρ καὶ διὰ τῶν ἄλλων ψαλμῶν, δι' ὧν τὴν ἐξομολόγησιν ἐποιήσατο, καταμαθεῖν δυνατόν. Καὶ γὰρ ἐν τῷ ἔκτῳ ψαλμῷ περὶ τῆς μελλούσης προηγόρευσε κρίσεως. "Οὐκ ἔστι γὰρ, φησὶν, ἐν τῷ θανάτῳ ὁ μνημονεύων σου, ἐν δὲ τῷ ἄδῃ τίς ὁμολογήσεται σοι;" Καὶ ἐν τῷ τριᾷ κοστῷ πρώτῳ ψαλμῷ μακαρίζει τοὺς δίχα πόνων εἰληφότας τῶν ἀμαρτημάτων τὴν ἄφεσιν, ὅπερ μόνῃ δωρεῖσθαι πέφυκεν ἢ τοῦ βαπτίσματος χάρις. Καὶ μέντοι καὶ ἐν τῷ προκειμένῳ ψαλμῷ διαρρήδην ἡμᾶς ἐδίδαξεν, ὡς οὐκ ἐστέρητο τῆς τοῦ Πνεύματος χάριτος. "Τὸ Πνεῦμά σου γὰρ, φησὶν, τὸ ἀγαθὸν μὴ ἀντανέλης ἀπ' ἐμοῦ." Οὐ γὰρ ἤτησεν αὐτῷ παρασχεθῆναι τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος, ἀλλὰ μὴ ληφθῆναι παρ' αὐτοῦ ταύτην ἰκέτευσεν. Ὑπὸ ταύτης τοίνυν φωτιζόμενος τῆς ἀκτίως, καὶ προφητικοῖς προορῶν ὀφθαλμοῖς, ὡς καὶ ὁ λαὸς ὁ ὑπ' αὐτοῦ βασιλευόμενος περιπεσεῖται παρανομίαις, καὶ τίνων ὑπὲρ τούτων εὐθύνας ἐξανδραποδισθήσεται, καὶ μέτ' οἶκος ἐν Βαβυλῶνι γενήσεται, συνέγραψε τὸν παρόντα ψαλμὸν, καὶ τὰ οἰκεῖα τραύματα θεραπεύων, καὶ τῷ λαῷ κατασκευάζων κατάλληλον φάρμακον, καὶ μὲν δὴ καὶ πᾶσιν ἡμῖν, ὅσοι τραυματῆται γινόμενοι θεραπείας δεόμεθα. γ'. "Ἐλέησόν με, ὁ Θεὸς, κατὰ τὸ μέγα ἔλεός σου, καὶ κατὰ τὸ πλῆθος τῶν οἰκτιρῶν σου ἐξάλειψον τὸ ἀνόμημά μου." Καὶ τῷ θειοτάτῳ Δαβίδ, καὶ τῷ δορυαλώτῳ λαῷ, καὶ τοῖς ἐν ἡμῖν διακειμένοις κακῶς, ἀρμόττει τὰ προκείμενα ῥητά. Τὰ γὰρ μεγάλα τῶν τραυμάτων ἰσομέτρων δεῖται φαρμάκων, καὶ ὁ χαλεπὴ νόσῳ περιπεσὼν, πλείονος χρήζει κηδεμονίας, καὶ ὁ μεγάλα πλημμελήσας μεγάλης φιλανθρωπίας δεῖται. Οὐδὲ γὰρ χάριν καὶ ὁ μέγας ἰκετεύει Δαβίδ ὅλον εἰς αὐτὸν ἐκχυθῆναι τὸν ἔλεον, πᾶσαν τῶν οἰκτιρῶν τὴν πηγὴν κατακενῶσαι τῆς ἀμαρτίας τὸ ἔλκος. Οὐτε γὰρ ἄλλως οἶόν τε ἦν ἐξαλειφθῆναι τῆς ἀμαρτίας τὰ ἴχνη. Εἰκότως δὲ ἀνόμημα καλεῖ τὸ πλημμέλημα· διπλῆν γὰρ ἔχει τοῦ νόμου παράβασιν. 80.1241 δ'. "Ἐπιπλεῖον πλῆθόν με ἀπὸ τῆς ἀνομίας μου, καὶ ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας μου καθάρισόν με." Ἦδη γὰρ, φησὶ, διὰ Νάθαν τοῦ προφήτου τὴν ἄφεσιν ἔδωκε καὶ συμφορὰς δέ μοι παντοδαπὰς, οἷόν τινας καυτήρας καὶ τομὰς, προσεσήνοχας· ἀλλ' ἔτι δέομαι ῥυμμάτων, πολλὴν τῆς ἀμαρτίας εἰσδεξάμενος δυσσομίαν. Καὶ αὐθὶς με τοίνυν ἀπόνοιψον, Δέσποτα, ἵνα πάντα τῆς ἀμαρτίας ἀποξύσης τὸν ῥύπον. [Κατὰ γὰρ τὸν προφήτην ἐκπλυνεῖ Κύριος τὸν ῥύπον τῶν υἱῶν καὶ τῶν θυγατέρων Σιών πνεύματι κρίσεως καὶ πνεύματι καύσεως.] ε'. "Ὅτι τὴν ἀνομίαν μου ἐγὼ γινώσκω, καὶ ἡ ἀμαρτία μου ἐνώπιόν μου ἔστι διαπαντός." Οὐδὲ γὰρ μετὰ τὴν ἀπὸ σοῦ γενομένην ἄφεσιν, λήθη ἐδεξάμην τῆς ἀμαρτίας, ἀλλὰ διηνεκῶς ὁρῶ τῶν ἐμῶν κακῶν τὰς εἰκόνας, καὶ τὰς τολμηθεῖσας

παρανομίας· καὶ νύκτωρ ὄνειροπολῶ, καὶ μεθ' ἡμέραν φαντάζομαι. Τοῦτο δὲ ποιεῖν τοὺς ἄμαρ τάνοντας καὶ αὐτὸς ὁ Θεὸς διὰ Ἡσαΐου κελεύει. Ἐγὼ γάρ εἰμι, φησὶν, ὁ ἐξαλείφων τὰς ἀνομίας σου, καὶ οὐ μὴ μνησθῶ τῶν ἀδικιῶν σου. Σὺ δὲ μνήσθητι, καὶ κριθῶμεν· λέγε σὺ τὰς ἀνομίας σου πρῶτος, ἵνα δικαιωθῆς." Τούτῳ καὶ αὐτὸς ὁ μακάριος Δαβὶδ σύμφωνα γέγραφεν ἐν τῷ τριακοστῷ πρώτῳ ψαλμῷ· Εἶπον, Ἐξαγορεύσω κατ' ἐμοῦ τὴν ἀνομίαν μου τῷ Κυρίῳ, καὶ σὺ ἀφείλες τὴν ἀσέβειαν τῆς καρδίας μου." Ἰ. "Σοὶ μόνῳ ἤμαρτον, καὶ τὸ πονηρὸν ἐνώπιόν σου ἐποίησα." Πολλῶν, φησὶ, καὶ μεγάλων παρὰ σοῦ δωρεῶν ἀπολαύσας, τοῖς ἐναντίοις ἡμειψάμην τὰ δῶρα· τὰ ἀπειρημένα τῷ νόμῳ δρᾶσαι τολμήσας. Οὐ γὰρ τοῦτο φησιν, ὅτι Τὸν Οὐρίαν οὐκ ἠδίκησα· ἠδίκησε μὲν γὰρ κάκεινον, καὶ τὴν ἐκείνου γυναικα· ἡ δὲ μεγίστη παρανομία εἰς αὐτὸν τετόλμηται τὸν Θεὸν, τὸν ἐκλεξάμενον, τὸν ἀντὶ προβατέως βασιλέα πεποιηκότα, καὶ κρείττονα τῶν ἐχθρῶν ἀπο φήναντα, καὶ παντοδαποῖς ἀγαθοῖς ἐπικλύσαντα. Καλῶς δὲ προστέθεικε· "Καὶ τὸ πονηρὸν ἐνώπιόν σου ἐποίησα." Τούτου γὰρ ἡ ἱστορία μέμνηται. Ὡφθη γὰρ, φησὶ, τὸ γεγονός πονηρὸν ἐνώπιον Κυρίου. Ἐκ μέντοι τοῦ δορυαλώτου λαοῦ τοῦτο λεγόμενον, οὕτω νοητέον· "Σοὶ μόνῳ ἤμαρτον," Περὶ τὰς σὰς, φησὶ, δωρεὰς ἐγενόμην ἀχάριστος, καὶ τοὺς τεθέντας μοι παραβέβηκα νόμους· καὶ παντοδαπῶν ἀγαθῶν ἀπολαύσας, ἀγνώμων περὶ ταῦτα γεγένημαι· τοὺς δὲ Βαβυλωνίους οὐδὲ ἀδικήσας, μεγάλα παρ' ἐκείνων ἠδίκημαι. "Ὅπως ἂν δικαιωθῆς ἐν τοῖς λόγοις σου, καὶ νικήσης ἐν τῷ κρίνεσθαί σε." Ἐμαυ 80.1244 τῷ, φησὶ, πρόξενος ἐγενόμην κακῶν· τὸ δὲ σὸν δίκαιον διαλάμπει. Καὶ οὕτω κρίσεως γὰρ γινομένης, καὶ τῶν εἰς ἐμὲ παρὰ σοῦ γενομένων φερομένων εἰς μέσον, καὶ τῶν παρ' ἐμοῦ τετολμημένων παρεξεταζομένων ἐκείνοις, σὺ μὲν ἀποφανθήσῃ καὶ δίκαιος καὶ φιλόανθρωπος, ἐγὼ δὲ παράνομος ὀφθήσομαι καὶ ἀχάριστος. Τὸ τοίνυν ὅπως οὐκ ἔστιν ἐνταῦθα αἰτίας δηλωτικὸν (οὐ γὰρ διὰ τοῦτο ἤμαρτον, ἢ αὐτὸς ὁ Δαβὶδ ἢ ὁ λαὸς μετὰ ταῦτα, ἵνα ὁ Θεὸς δικαιωθῆ), ἀλλὰ τούναντίον, καὶ τῆς ἄμαρτίας ὑπὸ τούτων γινομένης, τοῦ Θεοῦ τὸ δίκαιον ἀναδείκνυται· πᾶσαν γὰρ καὶ τούτου, κάκεινων, καὶ πάντων ἀνθρώπων πεποιήται πρόνοιαν. Ζ. "Ἴδου γὰρ ἐν ἀνομίαις συνελήφθην, καὶ ἐν ἀμαρτίαις ἐκίσσησέ με ἡ μήτηρ μου." Ἄνωθεν, φησὶ, καὶ ἐξ ἀρχῆς τῆς φύσεως ἡ ἀμαρτία κεκράτηκε· προὔλαβε γὰρ τῆς Εὐας τὴν σύλληψιν τῆς ἐν τολῆς ἢ παράβασις. Μετὰ γὰρ τὴν παράβασιν, καὶ τὴν θείαν ἀπόφασιν, καὶ τοῦ παραδείσου τὴν στέρῃσιν, ἔγνω Ἀδὰμ Εὐάν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ συλλαβοῦσα ἔτεκε τὸν Κάϊν. Τοῦτο τοίνυν εἰπεῖν βούλεται, ὅτι τῶν ἡμετέρων προγόνων κρατήσασα ἡ ἀμαρτία, ὁδόν τινα καὶ τρίβον διὰ τοῦ γένους εἰργάσατο. Τοῦτο καὶ ὁ μακάριος λέγει Παῦλος· "Ἐπειδὴ γὰρ δι' ἀνθρώπου ἡ ἀμαρτία εἰς τὸν κόσμον εἰσῆλθε, καὶ διὰ τῆς ἀμαρτίας ὁ θάνατος, ἐφ' ᾧ πάντες ἤμαρτον." Τοῦτο καὶ ὁ τῶν ὄλων ἔφη Θεὸς πρὸς τὸν θαυμασιώτατον Νῶε, ὅτι "Ἐγκείται ἡ διάνοια τοῦ ἀνθρώπου ἐπιμελῶς ἐπὶ τὰ πονηρὰ ἐκ νεότητος πάσας τὰς ἡμέρας." Διδασκόμεθα δὲ διὰ τούτων ἀπάντων, οὐχ ὅτι φυσικὴ τῆς ἀμαρτίας ἡ ἐν ἐργείᾳ (ἢ γὰρ ἂν ἦμεν ἐλεύθεροι τιμωρίας, εἶπερ τοῦθ' οὕτως εἶχεν), ἀλλ' ὅτι ῥέπει ἡ φύσις περὶ τὸ πταίειν, ὑπὸ τῶν παθημάτων ἐνοχλουμένη· νικᾷ δὲ ὅμως ἡ γνώμη, πόνοις συνεργοῖς κεχρημένη. Οὐ τοίνυν, ὡς τινες ὑπέλαβον, τοῦ γάμου κατηγορεῖ, καὶ τὴν γαμικὴν κοινωνίαν παρανομίαν καλεῖ, καθάπερ τινὲς ἀνοήτως ὑπέλαβον, οὕτω νενοηκότες τὸ, "Ἐν ἀνομίαις συνελήφθην, καὶ ἐν ἀμαρτίαις ἐκίσσησέ με ἡ μήτηρ μου." ἀλλὰ τὴν ἄνωθεν ὑπὸ τῶν προγόνων ἀνθρώπων τολμηθεῖσαν παρανομίαν εἰς μέσον προφέρει, κάκεινην λέγει γεγενῆσθαι τῶν ρευμάτων τούτων πηγὴν. Εἰ γὰρ ἐκείνοι, φησὶ, μὴ ἤμαρτον, οὐκ ἂν ἐδέξαντο τῆς ἀμαρτίας τὸν 80.1245 θάνατον ἐπιτίμιον· θνητοὶ δὲ μὴ ὄντες, κρείττους ἂν ἦσαν φθορᾶς· τῇ δὲ ἀφθαρσίᾳ πάντως ἂν καὶ ἡ ἀπάθεια συνῆν. Ἀπαθείας δὲ πολιτευομένης, χώραν οὐκ ἔσχεν ἡ ἀμαρτία. Ἐπειδὴ δὲ ἐξήμαρτον, φθορᾶ παρεδόθησαν· φθαρτοὶ δὲ γινόμενοι, τοιοῦ

τους γεγεννήκασιν παῖδας· τοῖς δὲ τοιοῦτοις ἐπιθυμία καὶ φόβοι, ἡδοναὶ καὶ λύπαι, θυμὸς καὶ φθόνος παρέπεται. Πρὸς ταῦτα, καὶ τὰ ἐκ τούτων φυόμενα, ὁ λογισμὸς ἀγωνίζεται· καὶ νενικηκῶς μὲν ἀνακη ρύττεται, καὶ τοῖς νικηφόροις ταινιοῦται στεφάνοις· ἡττηθεὶς δὲ, καὶ αἰσχύνην ὀφλισκάνει, καὶ δίκας εἰς πράττεται. Ἄντι μέντοι τοῦ ἐκίσσησεν, ὁ Σύμ μαχος ἐκύησεν τέθεικεν. ἦ. "Ἴδου γὰρ ἀλήθειαν ἠγάπησας." Οὕτω δὲ φησι, Κρίνεις, καὶ τοὺς μὲν κολάζεις, τοὺς δὲ στε φανοῖς, ἐπειδὴ τὴν ἀλήθειαν στέργεις· τὴν δὲ ἀλήθειαν στέργων, καὶ τῆς φύσεως εἰδὼς τὴν ἀσθένειαν, μετάδος συγγνώμην τοῖς αἰτοῦσι τὰ φάρμακα. "Τὰ ἄδηλα καὶ τὰ κρύφια τῆς σοφίας σου ἐδήλωσάς μοι." Ἐγὼ μέντοι συγγνώμης οὐδεμιᾶς ἐμαυτὸν ἄξιον νομίζω, μετὰ τσοαύτας δωρεὰς γεγεννημένος ἀχάριστος. Οὐ γὰρ μόνον με τοῖς βασιλικοῖς ἐνίδρου σασ θώκοις, ἀλλὰ καὶ προφητικῆς ἠξίωσας χάριτος, καὶ τὰ μετὰ μακρὸν ἐσόμενα προδεδήλωκας χρόνον, καὶ τὰ τοῖς ἄλλοις ἄδηλα, ἐμοὶ δὲ δήλα πεποίηκας, ὡς καὶ τοὺς ἄλλους διδάξει τὴν τοῦ μονογενοῦς σου Υἱοῦ ἐνανθρώπησιν, καὶ τὸ σωτήριον πάθος, καὶ τὴν ἀνάστασιν, καὶ τῆς οἰκουμένης τὴν σωτηρίαν, καὶ τῶν ἀμαρτημάτων τὴν φιλότιμον ἄφεσιν, τὰ μεγαλοπρεπῆ καὶ θεῖα τοῦ ἀγίου βαπτίσματος δῶρα Ταῦτα πάντα παρὰ τοῦ παναγίου σου προδιδαχθεὶς Πνεύματος, ἰκετεύω μεταλαχεῖν ἐκείνης τῆς χάριτος, ἣν προθεσπίζων τοῖς ἄλλοις βοῶ· θ'. "Ραντιεῖς με ὑσώπω, καὶ καθαρισθήσομαι· πλυθεὶς με, καὶ ὑπὲρ χιόνα λευκανθήσομαι." Μόνη γὰρ ἡ τοῦ βαπτίσματος δωρεὰ ταύτην ἐργάσασθαι τὴν κάθαρσιν δύναται· ταύτην δὲ τὴν κάθαρσιν καὶ διὰ Ἡσαΐου τοῦ προφήτου δώσειν ὑπέσχετο τῶν ὄλων ὁ Κύριος. Εἰρηκῶς γάρ· "Λούσασθε, καθαροὶ γένεσθε, ἀφέλετε τὰς πονηρίας ἀπὸ τῶν καρδιῶν ὑμῶν·" μετ' ὀλίγα ἔφη· "Ἐὰν ὦσιν αἱ ἀμαρτίαι ὑμῶν ὡς φοινικοῦν, ὡς χιόνα λευκανῶ." Ταῦτα καὶ αὐτὸς ὁ μέγας Δαβὶδ ἐν τῷ ἐξηκοστῷ ἐβδόμῳ ψαλμῷ προαγορεύει. "Ἐν τῷ γὰρ, φησὶ, διαστέλλειν τὸν ἐπουράνιον βασιλεῖς, χιονωθήσονται ἐν Σελ μῶν." Τοῦτο τοίνυν κἀνταῦθα φησιν, ὅτι τῆς 80.1248 δοθησομένης ἅπασιν ἀνθρώποις προσδέομαι χάριτος· ἐκείνη γὰρ ἀκριβῶς ἀπορρύψαι με δύναται μόνη, καὶ τῆς χιόνος μοι τὴν λευκότητα δοῦναι. Ὅτι δὲ τὸ ὑσώπων οὐδεμίαν ἄφεσιν ἀμαρτημάτων εἰργάζετο, ῥᾶδιον ἐκ τῶν Μωσαϊκῶν συγγραμμάτων καταμαθεῖν. Τὸν γὰρ ἀνδροφόνον, καὶ τὸν ἀλλοτριόγαμον ληστήν, οὐ περιρῶντηριοῖς ὁ νόμος ἐκάθαιρεν, ἀλλὰ τιμωρίας ἐσχάταις ὑπέβαλλεν. Ἐτέρων τοίνυν ἐστὶ πραγμάτων τὸ ὑσώπων αἴνιγμα. Ὑσώπων γὰρ ἐν Αἰγύπτῳ τὸ αἶμα τοῦ προβάτου ταῖς φλιαῖς ἐπιρῶναντες, τοῦ ὀλοθρευόντος τὰς χεῖρας διέφυγον. Τύπος δὲ ἦν ἐκεῖνα τῶν σωτηρίων παθημάτων· αἶμα γὰρ κἀνταῦθα, καὶ ξύλον σωτήριον, καὶ σωτηρία τοῖς μετὰ πίστεως προσιοῦσι χορηγουμένη. ι'. "Ἀκουτιεῖς μοι ἀγαλλίασιν καὶ εὐφροσύνῃ· ἀγαλλιάσονται ὅστεα τεταπεινωμένα." Ταύτης μοι, φησὶ, τῆς εὐφροσύνης τὰ ὦτα ἐμπλησον, τὴν τελείαν κάθαρσιν ὑπισχνούμενος, ἵνα εἰς ἅπαντα ἡ θυμηδία διαδράμη τὰ τοῦ σώματος μόρια· καὶ τὰ νῦν τῇ κακουχίᾳ τεταπεινωμένα ὅσα, ἀνθήσῃ πάλιν, καὶ ἀπολάβῃ τὴν οἰκείαν ἰσχύν. ια'. "Ἀπόστρεψον τὸ πρόσωπόν σου ἀπὸ τῶν ἀμαρτιῶν μου, καὶ πάσας τὰς ἀνομίας μου ἐξάλει ψον." Μὴ ἴδης, φησὶ, τὰς ὑπ' ἐμοῦ τετολμημένας ἀνομίας, ἀλλ' ἐμὲ τὸν ταύτας ὀλοφυρόμενον. ιβ'. "Καρδίαν καθαρὰν κτίσον ἐν ἐμοί, ὁ Θεὸς, καὶ πνεῦμα εὐθὲς ἐγκαίνισον ἐν τοῖς ἐγκάτοις μου." Ἐπειδὴ τὸ γῆρας ἐδεξάμην τῆς ἀμαρτίας, τῇ σῇ με φιλανθρωπίᾳ νεοῦργησον. Ταῦτα καὶ δι' Ἰεζεκιὴλ τοῦ προφήτου τοῖς ἐν Βαβυλῶνι δορυαλώτοις ὁ Δεσπότης ὑπέσχετο. "Δώσω γὰρ αὐτοῖς, φησὶ, καρδίαν καινὴν, καὶ πνεῦμα καινόν." Πνεῦμα δὲ οὐ τὸ πανάγιον λέγει, ἀλλὰ τοῦ λογικοῦ τὴν ὁρμήν· τουτέστι, τῇ μακρᾷ ταύτῃ παιδεύσας παιδείᾳ καὶ διδάξας ὑμᾶς, οἴους ἢ ἀμαρτία φύει καρπούς, τὴν ἀρετὴν αἰρεῖσθαι παρασκευάσω. Τοῦτο κἀνταῦθα ὁ μακάριος ἤτησε Δαβὶδ, τὴν τε βλαβεῖσαν αὐτοῦ νεοῦργηθῆναι καρδίαν, καὶ τὸ λογικὸν ῥωσθῆναι, ὥστε τὴν θεῖαν τρέχειν ὁδόν. ιγ'. "Μὴ ἀπορρίψης με ἀπὸ τοῦ

προσώπου σου, καὶ τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἅγιον μὴ ἀντανέλης ἀπ' ἐμοῦ." Σαφῶς διὰ τούτων μεμαθήκαμεν τῶν λόγων, ὡς οὐκ ἐγυμνώθη τῆς τοῦ παναγίου Πνεύματος χάριτος. Οὐ γὰρ ὡς γυμνωθεὶς ἀπολαβεῖν ἱκετεύει, ἀλλὰ μὴ στερηθῆναι ταύτης ἀντιβόλει, μηδὲ πόρρω γενέσθαι τῆς θείας κηδεμονίας. Πρόσωπον γὰρ ἐνταῦθα τὴν κηδεμονίαν ἐκάλεσεν. 80.1249 ἰδ'. "Ἀπόδος μοι τὴν ἀγαλλίασιν τοῦ σωτηρίου σου, καὶ Πνεύματι ἡγεμονικῶ στήριζόν με." "Ὁ μὴ ἀπώλεσεν, ἔχειν ἠντιβόλησε, τουτέστι, τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος. "Ὁ δὲ ἀποβέβληκεν, ἀπολαβεῖν ἱκετεύει· τοῦτο δὲ ἦν ἡ ἐν Θεῷ εὐφροσύνη. Πάσης, φησὶ, θυμηδίας ἀπήλαυον, ἡνίκα πολλὴν εἶχον πρὸς σέ, Δέσποτα, παρῆρσιαν· νῦν δὲ ταύτης γεγυμνωμένος, καὶ τῆς εὐθυμίας ἐστέρημαι. Ἐγὺ μνωσε δέ με τῆς παρῆρσιας ἢ δουλεία τῆς ἡδονῆς. Διὸ ἱκετεύω τὴν προτέραν ἡγεμονίαν ἀπολαβεῖν μου τὸν νοῦν, καὶ τὸν ὑπὸ τῶν παθῶν δουλωθέντα, τὴν κατὰ τούτων αὐθις ἀπολαβεῖν ἐξουσίαν. Πάλιν γὰρ ἐνταῦθα πνεῦμα ἡγεμονικὸν τὸν αὐτοκράτορα λογισμὸν ἐκάλεσε. 1ε'. "Διδάξω ἀνόμους τὰς ὁδοὺς σου, καὶ ἀσεβεῖς ἐπὶ σὲ ἐπιστρέψουσιν." Τῆς σῆς πάλιν ἀπολαύων φιλανθρωπίας ἀρχέτυπον ἔσομαι μετανοίας τοῖς τὸν παράνομον βίον ἀσπαζομένοις· ἔσομαι δὲ καὶ κήρυξ τῆς σῆς ἀγαθότητος, καὶ προτρέψω δυσσεβεῖς ἀνθρώπους, καὶ παρανόμους, τῇ σῇ προσδραμεῖν ἰκετεῖα. 1'. "Ῥῦσαί με ἐξ αἱμάτων, ὁ Θεὸς τῆς σωτηρίας μου." Συνεχῶς ἐν τῇ μνήμῃ περιστρέφει τὸν τοῦ Οὐρίου φόνον. Τοῦτο κὰν τῷ προοιμίῳ δεδῆλωκεν, "ὅτι ἡ ἁμαρτία μου ἐνώπιόν μου ἐστὶ διὰ παντός." –"Ἀγαλλιάσεται ἡ γλῶσσά μου τὴν δικαιοσύνην σου." Τοῦτο ὁ Σύμμαχος οὕτως ἡρμήνευσε· Διαλαλήσει ἡ γλῶσσά μου τὴν ἐλεημοσύνην σου. Οὐ γὰρ σιγήσω τῆς ἀφέσεως ἀπολαύσας, ἀλλ' ὑμῶν σε διατελέσω, καὶ τὰς σὰς διηγούμενος χάριτας. 1ζ'. "Τὰ χεῖλη μου ἀνοίξεις, Κύριε, καὶ τὸ στόμα μου ἀναγγελεῖ τὴν αἴνεσίν σου." Ἡ γὰρ ἁμαρτία πέφυκε τὴν γλῶσσαν δεσμεῖν, ἐμφράττει τὸ στόμα, ἄγχειν, σιωπᾶν ἀναγκάζειν. Ἀντιβόλει τοίνυν ὁ προφήτης, διὰ τῆς ἀφέσεως τῆς προτέρας παρῆρσιας μεταλαχεῖν, καὶ τὴν γλῶτταν εἰς ὑμνωδίαν κινήσαι. 1η'. "Ὅτι εἰ ἠθέλησας θυσίαν, ἔδωκα ἄν· ὄλοκαυτώματα οὐκ εὐδοκήσεις." Συνάδει καὶ ταῦτα τοῖς ἐν τῷ προτεταγμένῳ εἰρημένους ψαλμῶ. Ἀκηκόαμεν γὰρ ἐκεῖ τοῦ Θεοῦ τῶν ὄλων λέγοντος· "Οὐ δέξομαι ἐκ τοῦ οἴκου σου μόσχους, οὐδὲ ἐκ τῶν ποιμνίων σου τράγους." Τοιγάρτοι τοῦτο παρὰ τῆς θείας ἀκούσας φωνῆς ὁ θεϊότατος Δαβὶδ, εἰκότως ἔφη· "Ὅτι εἰ ἠθέλησας θυσίαν, ἔδωκα ἄν· ὄλοκαυτώματα οὐκ εὐδοκήσεις." Σὺ γὰρ, φησὶν, εἴρηκας μὴ θυμήρεις εἶναί σοι τὰς τῶν ἀλόγων θυσίας· οὐ δὲ χάριν τὴν ἀρέσκουσάν σοι ἱεουργίαν προσοίσω. 80.1252 ἰθ'. Θυσία τῷ Θεῷ πνεῦμα συντετριμμένον· καρδίαν συντετριμμένην καὶ τεταπεινωμένην ὁ Θεὸς οὐκ ἐξουδενώσει." Ἱερεῖον, φησὶν, ἀρεστὸν καὶ θυμῆρες σοι τῷ Θεῷ ἡμῶν μετριότης φρονήματος. Διὸ σφόδρα μου τὴν καρδίαν ταπεινώσας, καὶ οἶονεῖ συντρίψας, καὶ λίαν αὐτὴν λεπτύνας, τὴν ἀρεστήν σοι θυσίαν προσκομιῶ. Τούτοις καὶ οἱ μακάριοι παῖδες ἐν τῇ καμίνῳ τοῖς λόγοις ἐχρήσαντο· "Ἐν καρδίᾳ γὰρ, ἔλεγον, συντετριμμένη, καὶ πνεύματι ταπεινώσεως προσδεχθεῖμεν ἐνώπιόν σου, ὡς ἐν ὄλοκαυτώμασι κριῶν καὶ ταύρων πίωνων." Ὡς εἶναι δῆλον κἀντεῦθεν, ὅτι καὶ πόρρησιν ὁ ψαλμὸς ἔχει τῶν ἐν Βαβυλῶνι συμβεβηκότων, καὶ διδασκαλίαν τὴν ἐκεῖ νοῖς ἀρμόττουσαν. Ἐντεῦθεν γὰρ καὶ οἱ γενναῖοι παῖδες ἐκεῖνοι τὴν ἀρεστήν τῷ Θεῷ θυσίαν μεμαθηκότες, τὴν ταπεινότητα τοῦ φρονήματος, καὶ τῆς καρδίας τὴν συντριβὴν τῷ Δεσπότη προσήνεγκαν. κ', κἀ'. "Ἀγάθυνον, Κύριε, ἐν τῇ εὐδοκίᾳ σου τὴν Σιών, καὶ οἰκοδομηθήτω τὰ τεῖχη Ἱερουσαλήμ. Τότε εὐδοκήσεις θυσίαν δικαιοσύνης, ἀναφορὰν, καὶ ὄλοκαυτώματα· τότε ἀνοίσουσιν ἐπὶ τὸ θυσιαστήριόν σου μόσχους." Σαφέστερον ἐκ τούτων ἐδιδάχθημεν τῶν ῥημάτων, ὅτι πλήρης ὁ ψαλμὸς προφητείας. Τοῖς ἐν Βαβυλῶνι γὰρ ἠναγκασμένοι οἰκεῖν, καὶ ποθοῦσι τὴν τῆς δουλείας ἀπαλλαγὴν, καὶ ὀλοφυρομένοι τὴν τῆς πόλεως ἐρημίαν, ἀρμόττει τὰ ῥήματα. Ἱκετεύουσι γὰρ

οἴκου τινὸς ἀξιωθῆναι τὴν πόλιν, καὶ τὴν προτέραν εὐκληρίαν ἀπολαβεῖν, τῶν περιβόλων ἀνορθουμένων, καὶ τῆς κατὰ νόμον τελουμένης λατρείας. Νῦν μὲν γὰρ, φησὶ, τὴν ἀλλοτρίαν οἰκοῦντας τὰς ὠρισμένας σοὶ θυσίας προσφέρειν οὐκ ἔνεστιν, ἐν ἐκείνῃ μόνῃ τῇ πόλει θύειν τοῦ νόμου διαγορευόντος. Εἰ δὲ τῆς ἐπανόδου τύχοιμεν, καὶ τὸν νεῶν ἀνορθώσοιμεν, τηνικαῦτά σοι τὰς ἐννόμους θυσίας προσοίσοιμεν. Ἀρμόττει δὲ λίαν αὐτοῖς, "Καὶ τὰ χεῖλη μου ἀνοίξεις, Κύριε, καὶ τὸ στόμα μου ἀναγγελεῖ τὴν ἀίνεσίν σου." Αὐτῶν γὰρ ἐστὶ φωνή· "Πῶς ἄσο μεν τὴν ὠδὴν Κυρίου ἐπὶ γῆς ἀλλοτρίας;" Ἔχει δὲ καὶ ἑτέραν προφητείαν τοῦ ψαλμοῦ τοῦδε τὸ τέλος. Ἐπειδὴ γὰρ τοῦ παναγίου Πνεύματος ἄνω τὰ δῶρα προτέθεικεν, εἶτα κατιῶν ἔδειξε τὸν τῶν ὄλων Θεὸν ταῖς κατὰ νόμον θυσίαις οὐκ ἀρεσκόμενον, ἰκετεύει τὴν νέαν ἀναφανῆναι Σιών, καὶ τὴν ἐπου ράνιον Ἱερουσαλήμ ἐπὶ γῆς πολισθῆναι, καὶ ὅτι τάχιστα παρασχεθῆναι τὴν καινὴν πολιτείαν, τὴν οὐκ ἄλογα προσφέρουσαν θύματα, ἀλλὰ τὴν τῆς δικαιοσύνης ἀναφορὰν καὶ θυσίαν, καὶ τὰ λογικὰ καὶ ζῶντα ὀλοκαυτώματα, περὶ ὧν μακάριος λέγει 80.1253 Παῦλος, "Παρακαλῶ ὑμᾶς, ἀδελφοί, διὰ τῶν οἰκιζμῶν τοῦ Θεοῦ παραστήσαι τὰ σώματα ὑμῶν θυσίαν ζῶσαν, ἁγίαν, εὐάρεστον τῷ Θεῷ τὴν λογικὴν λατρείαν ὑμῶν." Εἰδὼς γὰρ ὁ θεϊότατος Δαβὶδ, ἅτε τὰ ἄδηλα καὶ τὰ κρύφια τῆς τοῦ Θεοῦ σοφίας μεμαθηκώς, ὡς ἡ καινὴ διαθήκη τελείαν ἔχει τῶν ἀμαρτημάτων τὴν ἄφεισιν, ταχίστης καὶ τελείας τῶν ἀμαρτημάτων ἀπαλλαγῆς ἐφιέμενος, καὶ τῆς συντόμου καὶ φιλοτίμου καθάρσεως τυχεῖν καὶ αὐτὸς ὀρεγόμενος, ταῦτά φησι.

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ ΝΑ΄ ΨΑΛΜΟΥ.

α΄, β΄. "Εἰς τὸ τέλος. Συνέσεως τῷ Δαβίδ. Ἐν τῷ εἰσελθεῖν Δωὴκ τὸν Ἰδουμαῖον, καὶ ἀπαγγεῖλαι τῷ Σαοὺλ, καὶ εἰπεῖν αὐτῷ· Ἦλθε Δαβὶδ εἰς τὸν οἶκον Ἀβιμέλεχ." Καὶ ἐντεῦθεν δῆλον, ὡς διώνυμος ὁ Ἀβιμέλεχ. Ὁ γὰρ Δοὴκ, ὡς ἡ πρώτη τῶν Βασιλειῶν ἱστορία διδάσκει, τὸν Ἀχιμέλεχ εἰσήγγειλε παρὰ τῷ Σαοὺλ, καὶ εἰς μαιφονίαν τῶν ἱερέων ἐξέμηνε. Τοῦτον δὲ καὶ ἐνταῦθα, καὶ ἐν τῷ τριακοστῷ τρίτῳ ψαλμῷ Ἀβιμέλεχ ὄνο μάζει. Τὴν γεγεννημένην κατὰ τῶν ἱερέων συκοφαντίαν μεμαθηκώς ὁ θεῖος Δαβίδ, τοῦτον συν ἔγραψε τὸν ψαλμὸν, εἰς ὑπομονὴν καὶ καρτερίαν τοὺς ἀδικουμένους ἀλείφων, καὶ τῆς θείας ψήφου διδάσκων τὸ δίκαιον. Διὰ τοι τοῦτο καὶ "Εἰς τὸ τέλος" ἐπέγραψε τὸν ψαλμὸν, "καὶ συνέσεως," ἵνα συνέσει χρώμενοι, τῶν πραγμάτων τὸ τέλος προσμένωμεν. Ἔχει δὲ καὶ πρόβησιν κατὰ ταῦτον τῆς Ῥαψάκου μανίας, ὃς ἐξ Ἑβραίων ὀρμώμενος, εἶτα γενόμενος δορυάλωτος, τῶν ἐξανδραποδισάντων Ἀσσυρίων μεμάθηκε τὴν ἀσέβειαν, καὶ βλασφήμοις ἐχρήσατο κατὰ τοῦ Θεοῦ λόγους, καὶ ἀπατηλοῖς ἐπειράθη φενακίσαι ῥήμασι τῶν Ἰουδαίων τὸ πλῆθος. 80.1256 [Καὶ ἡ μὲν ἐπιγραφή τοῦ πρώτου μετὰ τὸν πεντηκοστὸν ψαλμὸν ταύτην ἡμῖν ὑπέθετο τὴν ὑφ ἡγήσιν. Αὐτὸς δὲ οὗτος ὁ Προφήτης σαφέστερον αὐτὸ ἔφησεν ἀπαρχόμενος ἐντεῦθεν οὕτως:] γ΄. "Τί ἐγκραυχᾶ ἐν κακίᾳ, ὁ δυνατὸς, ἀνομίαν ὄλην τὴν ἡμέραν;" Δυνατὸν μὲν καλεῖ τὸν Δωὴκ, ὡς τῷ Σαοὺλ προσοικειωμένον· τὸν δὲ Ῥαψάκην, ὡς τὸ στρατηγεῖν πεπιστευμένον. Εἰς ἐρώτησιν δὲ σχηματίζει τὸν λόγον, μὴ μέγα φρονεῖν ἐπὶ κακίᾳ παρεγγυῶν, μηδὲ πάντα καιρὸν ἀναλίσκειν εἰς πονηρίαν. Τὸ γὰρ ὄλην τὴν ἡμέραν, καθ' ἑκάστην ἡμέραν ὁ Σύμμαχος εἴρηκεν δ΄. "Ἀδικίαν ἐλογίσατο ἡ γλῶσσά σου, ὡσεὶ ξυρὸν ἠκονημένον, ἐποίησας δόλον." Ψευδέσι, φησὶ, λόγοις μολύνεις τὴν γλῶτταν· τὸ γὰρ ἐλογίσατο, ἀντὶ τοῦ ἐφθέγγετο τέθεικεν· καὶ ξυροῦ δίκην ἠκονημένου, προσφέρεις τὸν λόγον, τοῖς πειθομένοις ὄλεθρον μηχανώμενος. ε΄. "Ἠγάπησας κακίαν ὑπὲρ ἀγαθωσύνην, ἀδικίαν ὑπὲρ τὸ λαλῆσαι δικαιοσύνην." Προ εἴλου, φησὶ, τῶν κρειττόνων τὰ χεῖρω· καὶ τῶν ἀληθῶν τὰ ψευδῆ προτετίμηκας τῶν ῥημάτων· ὑπὲρ δὲ τὸ δίκαιον ἀσπάζη τὸ ἄδικον. ῥ. "Ἠγάπησας πάντα τὰ ῥήματα καταποντι σμοῦ,

γλώσσαν δολίαν." Ῥήματα καταποντι σμοῦ καὶ δολίαν γλώσσαν κέκληκε τὴν ἄρδην ἀφανίσει διὰ τοῦ ψεύδους δυναμένην, ἐκ μεταφοῶς τῶν καταποντιζόντων, καὶ ὑποβρυχίους τοὺς ὑπ' αὐτῶν καταποντιζομένους τῷ βυθῷ τῶν ὑδάτων ποιούντων. Τοῦτο δὲ καὶ ὁ Δωὴκ ἔδρασεν. Ἄρδην γὰρ ἄπασαν τῶν ἱερέων τὴν πόλιν διέφθειρε τοῖς ψευδέσι κατὰ τοῦ Ἀβιμέλεχ χρησάμενος λόγοις. Τοῦτο ποιῆσαι καὶ ὁ Ῥαψάκης ἐπειράθη μὲν, οὐκ ἴσχυσε δέ· προσήνεγκε μὲν γὰρ τὰς ψευδεῖς ὑποσχέσεις τοῖς ἐπὶ τοῦ τείχους ἐστῶσι· διήμαρτε δὲ θήρας. ζ'. "Διὰ τοῦτο ὁ Θεὸς καθέλοι σε εἰς τέλος· ἐκτίλαι σε, καὶ μεταναστεύσαι σε ἀπὸ σκηνώματός σου καὶ τὸ ρίζωμά σου ἐκ γῆς ζώντων." Οὐ διαφεύξει, φησί, ταύτην προελόμενος τὴν πονηρίαν, τοῦ Θεοῦ τῶν ὄλων τὴν ψῆφον· καταλύσει γὰρ σε τάχιστα, καὶ παντελεῖ παραδώσει φθορᾷ, καὶ χωρίσει τοῦ καταλόγου τῶν ζώντων, καὶ πρόβ' ρίζον ἀνασπάσας παραπέμψει θανάτῳ. Μέγιστον γὰρ 80.1257 ἐντεῦθεν φηῖσεται κέρδος τῶν ἀδημονούντων ἐπὶ τῇ τῶν πονηρῶν εὐπραξίᾳ, τὸν τούτων ὄλεθρον θεωμέ νων· καὶ γὰρ φησιν· η'.

"Ὁψονται δίκαιοι, καὶ φοβηθήσονται· καὶ ἐπ' αὐτὸν γελάσονται, καὶ ἐροῦσιν," [Ἐπὶ τίνα; Τὸν ἄδικον, τὸν οὐ μόνον κατὰ τῆς ἀληθείας αὐτῆς, ὡς ἐκεῖνος, ἀγωνιζόμενον, ἀλλὰ καὶ κατὰ τῆς ἱερῶς σύννης μεμνηνότες· λέγοντες δηλονότι οἱ τῷ Θεῷ ἀνακείμενοι.] θ' "Ἴδου ἄνθρωπος ὃς οὐκ ἔθετο τὸν Θεὸν βοηθὸν αὐτοῦ· ἀλλ' ἐπήλπισεν ἐπὶ τῷ πλήθει τοῦ πλοῦ του αὐτοῦ, καὶ ἐνεδυναμώθη ἐν τῇ ματαιότητι αὐτοῦ." Ὁ τῶν δικαίων, φησί, χορὸς μείζονος εὐλαβείας ἐμφορηθήσεται, τὴν δικαίαν τοῦ Θεοῦ θεασάμενος κρίσιν, καὶ γεγηθὼς καὶ γαννύμενος γελάσει τῆς πονηρίας τὴν ἀκαρπίαν, καὶ τῆς παρούσης εὐημερίας τὸ κέρδος. ι'.

"Ἐγὼ δὲ ὡσεὶ ἐλαία κατάκαρπος ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ, ἤλπισα ἐπὶ τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος." Ταῦτα γὰρ καὶ περὶ ἑαυτοῦ λέγει ὁ μέγας Δαβίδ, καὶ τῷ Ἐξε κία προσφέρει διδασκαλίαν· ἄμφω γὰρ εὐσεβείας ἐρασταὶ τε καὶ τρόφιμοι. Καὶ ἐν τῷ πρώτῳ ψαλμῷ, δένδρῳ παρ' ὄχθην ὑδάτων πεφυτευμένῳ, καὶ τεθηλότι διηνεκῶς, καὶ τὸν καρπὸν ὥριμον φέροντι, τὸν τῆς ἀρετῆς ἀπέικασεν ἀθλητὴν. Καὶ ἐν ταῦθα ἐλαίαν πολλῶν βρήθουσιν καρπῶν, καὶ ἐν οἴκῳ θείῳ πεφυτευμένην, τὸν δίκαιον εἶρη κεν· ἄτε δὴ βεβαίαν τὴν ἐπὶ τὸν Θεὸν ἐλπίδα κεκτημένον, καὶ δι' ἐκείνην πονεῖν ἀνεχόμενον, καὶ τοὺς ἐπιπόνους τῆς ἀρετῆς φέρειν καρπούς. [Διὰ δὴ ταῦτα μηδεὶς ὀκλαζέτω περὶ τοὺς ἀγῶνας φθάσας, ἀλλ' ἐναθλείτω καὶ ἐγκαλλωπιζέσθω τούτοις· περιμένων οὐ μόνον τοὺς μέλλοντας αὐτῷ δίδοσθαι ὑπὲρ τῶν ἄθλων στεφάνους, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐχθρῶν ἐνταῦθα θεάσασθαι ἄλωσιν.] ια'.

"Ἐξομολογήσομαί σοι εἰς τὸν αἰῶνα, ὅτι ἐποίησας, καὶ ὑπομενῶ τὸ ὄνομά σου, ὅτι χρηστὸν ἐναντίον τῶν ὀσίων σου." [Τὸ δὲ, "Ἐξομολογήσομαί σοι εἰς τὸν αἰῶνα," εἰς τὸν νῦν αἰῶνα. Τὸ δὲ ἐποίησας, τὴν ἐκδίκησιν τῶν εἰς σὲ πεποιθόντων. Τὸ δὲ, "ὑπομενῶ τὸ ὄνομά σου," οὐ μόνον τοῖς ὑπὲρ σοῦ ἀγῶσι μετὰ πολλῆς τῆς προθυμίας ἐγκαρτερήσω· ἀλλ' ὅτι καὶ χρηστὸν, τουτέστι φιλόανθρωπον, καὶ ἄναρχον καὶ ἀτελεύτητον ἔχεις τὴν βασιλείαν. Τὸ δὲ "ἐναντίον τῶν ὀσίων σου," ἀντὶ τοῦ, Πάρεστι βοήθειά σου καὶ φυλάξεις τοὺς ὑπὲρ τοῦ ὀνόματός σου ἀθλοῦντας.] Ταύτης δὲ τῆς εὐεργεσίας 80.1260 τετυχηκῶς, αἰεὶ σε ὑμνήσω, Δέσποτα, τὸ ἀξιεῖρα στον ὄνομα τοῖς ἐπισταμένοις σε ποθῶν αἰεὶ, καὶ προσμένων, καὶ τὴν ἐντεῦθεν ὠφέλειαν καρπούμενος. Χρηστὸν γὰρ καὶ τριπόθητον τοῦ Θεοῦ τὸ ὄνομα, οὐ πᾶσιν ἀνθρώποις, ἀλλὰ τοῖς τῆς θεογνωσίας ἠξιωμένοις.

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ ΝΒ΄ ΨΑΛΜΟΥ.

α'. "Εἰς τὸ τέλος, ὑπὲρ Μαελέθ, συνέσεως τῷ Δαβίδ." Τὸ ὑπὲρ Μαελέθ ὁ Θεοδοτίων ὑπὲρ τῆς χορείας ἠρμήνευσεν, ὁ δὲ Σύμμαχος, διὰ χοροῦ· ὁ δὲ Ἀκύλας, ἐπὶ χορείᾳ. Τὴν αὐτὴν μέντοι διὰ νοίαν ὁ ψαλμὸς οὗτος ἔχει τῷ προτεταγμένῳ ὁμοίως δὲ καὶ ὁ ιγ'. Καὶ γὰρ ἡ ὑπόθεσις ἀμφοτέρων μία. Τῆς γὰρ τοῦ Σενναχηρείμ καὶ τοῦ

Ῥαψάκου βλασφημίας κατηγοροῦσιν ἀμφοτέροι, προθεσπίζουσι δὲ καὶ τὸν γεγεννημένον τῶν δυσσεβῶν ὄλεθρον. Οὗ δὲ χάριν, καὶ χορείας ἔσχηκεν ἐπιγραφὴν, ἣν ἐποίησαντο πάντως οἱ τῆς σωτηρίας τετυχηκότες. καὶ τὸν Θεὸν ἀνυμνοῦντες. Καὶ εἰς τὸ τέλος δὲ πρόσκειται διὰ τὸ χρόνῳ ὕστερον εἰληφέναι τὴν προφητείαν τὸ τέλος. [Ταύτην ἔχει τὴν ἔννοιαν διὰ τῆς ἐπιγραφῆς καὶ ὁ παρῶν ψαλμός. Καὶ ἀκούσατε τί φησιν ὁ Προφήτης:] β'. "Εἶπεν ἄφρων ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ, Οὐκ ἔστι Θεός." Οὐ γὰρ μόνον κατὰ τῶν καλουμένων θεῶν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τοῦ ἀληθῶς ὄντος τὴν γλῶτταν ἐκί νησε λέγων, "Μὴ ἡδυνήθησαν οἱ θεοὶ τῶν ἔθνῶν ρύσασθαι τὴν ἑαυτῶν χώραν ἐκ χειρὸς μου;" [ἐκεῖ νοι μὲν δῆλον ὅτι οὐκ ἠδύναντο· πῶς γὰρ ἂν ἡδύ ναντο αὐτοὶ μηδὲν ὑπάρχοντες;] ὅτι ρύσεται Κύριος τὴν Ἱερουσαλήμ; [Βλέπε, παράνομε, πρὸς πηλίκον ὕψος ἀνεσφαίρισας τὴν τοῦ λόγου σου γλῶτταν. Σκληρὸν σοι πρὸς κέντρα λακτίζειν.] Ποῦ ὁ θεὸς Ἐμὰθ, καὶ ποῦ ὁ θεὸς Ἀρφάδ; καὶ ποῦ ὁ θεὸς τῆς πόλεως Σεφαρεῖμ; [Κάκεῖνοι μὲν οἱ καλούμενοι παρὰ τῶν ἀφρόνων θεοὶ μικρὰν ὕστερον τῷ ἀλάστορι ἀπηνέγκαντο ψῆφον.] "Διεφθάρησαν καὶ ἐβδελύχθησαν ἐν ἀνομίαις." Αἴτιος, φησὶ, τῆς ἀσεβείας ὁ παράνομος βίος. Ἀδεῶς γὰρ πᾶν ὀτιοῦν δρῶντες, εἰς νοῦν λα βεῖν οὐκ ἐθέλουσι. τὸν ἐφορῶντα Θεὸν, ἀλλὰ πεπεῖ κασι σφᾶς αὐτοὺς, μηδένα τοῖς τῆς κτίσεως οἶαξιν ἐφεστάναι. "Οὐκ ἔστι ποιῶν ἀγαθόν." Ἄπαντες, φησὶ, τῶν Ἀσσυρίων τὴν πονηρίαν ἠγάπησαν, [καὶ ὅσοι τὰ ἐκείνων θρησκεύουσιν, ἀφρονοῦσιν· ἐν οἷς ἂν ὥσι τόπων ἢ ἀξιώμασιν ἢ βαθμῶν· μὴ ἐπιλογιζόμενοι, ὅτι] 80.1261 γ'. "Ὁ Θεὸς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ διέκυψεν ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων· τοῦ ἰδεῖν, εἰ ἔστι συνιών, ἢ ἐκζητῶν τὸν Θεόν." Ἄλλ' ὅμως ὁ ἀπιστοῦμενος παρ' αὐτῶν Θεός, ὁ ἐν ὑψηλοῖς κατοικῶν, καὶ τὰ ταπεινὰ ἐφορῶν, ἐξέτασιν ἠβουλήθη τῶν δρω μένων ποιήσασθαι. δ'. "Πάντες ἐξέκλιναν, ἅμα ἠχρειώθησαν." [πάντες οἱ τῆς ἴσης ἀντεχόμενοι γνώμης;] "οὐκ ἔστι ποιῶν ἀγαθόν, οὐκ ἔστιν ἕως ἐνός." Εὗρε, φησὶν, ἅπαντας τῆς εὐθείας ἐκτραπέντας πορείας, πᾶν δὲ κακίας εἶδος ἀσπασαμένους. ε'. "Οὐχὶ γινώσκονται πάντες οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν." [Τί γινώσκονται; ὅτι Θεὸς ἐκδικήσῃ Κύριος· καὶ τίνες οὗτοι; Διὰ τῶν ἐξῆς ἔφησεν·] "Οἱ κατεσθίοντες τὸν λαόν μου ἐν βρώσει ἄρτου;" [οἱ ἄπιστοι δηλονότι· καὶ τὴν νόσον αὐτῶν σαφέστερον φανεροῖ, διὰ τοῦ εἰπεῖν·] ζ'. "Τὸν Θεὸν οὐκ ἐπεκαλέσαντο." Ἄλλὰ μὴν διὰ τῆς πείρας μαθήσονται τῆς ἀδικίας τὸ ἐπιζήμιον, οἱ καθάπερ ἄρτον τινὰ τὸν ἐμὸν λαὸν ἀναλίσκειν περὶ ρώμενοι, καὶ τοῦ κηδεμόνος καταφρονοῦντες Θεοῦ. "Ἐκεῖ φοβηθήσονται φόβον, οὗ οὐκ ἦν φόβος." Περφικέναι γὰρ αὐτοὺς καὶ ἀδημονεῖν ποιήσω, τῶν δεδιττομένων οὐ φαινομένων, ἀλλ' ἀφανῶς ἐπιφερομένης τῆς τιμωρίας. Σημαίνει δὲ διὰ τούτων, τὴν διὰ τοῦ ἀγγέλου αὐτοῖς ἐπενεχθεῖσαν πληγὴν. "Ὅτι ὁ Θεὸς διεσκόρπισεν ὅσα ἀνθρώπων ἀρέσκων· κατησχύνθησαν, ὅτι ὁ Θεὸς ἐξουδένωσεν αὐτούς." Ὁ Ἀκύλας καὶ ὁ Σύμμαχος τὸ, Διεσκόρπισεν ὅσα ἀνθρωπαρέσκων, οὕτως ἠρμήνευσαν· Ὁ γὰρ Θεὸς διεσκόρπισεν ὅσα παρεμβάλοντων περὶ σέ. [Ἐπέστη γὰρ αὐτῶν ἡ θανατικὴ καὶ πανωλέθριος ψῆφος, καὶ ἅπαντας ἐν βραχείᾳ καιροῦ ῥοπῇ ἐξηφάνισεν· τοῦτο γὰρ ἔστιν ὃ λέγει, Κατησχύνθησαν ὅτι ὁ Θεὸς ἐξουδένωσεν αὐτούς.] Διὰ τοῦτο γὰρ, φησὶ, φοβηθήσονται φόβον οὗ οὐκ ἦν φόβος, ἐπειδὴ ὁ βλασφημηθεὶς ὑπὸ αὐτῶν Θεὸς ἀδίκως αὐτοὺς παρεμβεβληκότες παρὰ τὴν αὐτοῦ πόλιν ἰδὼν, ὀλέθρῳ παρέδωκεν, οἰωνοῖς τε καὶ θηρίοις αὐτοὺς προθήσας βορὰν, καὶ τὰ τούτων ὅσα διεσκόρπισεν. Οὐκ ἂν δέ τις ἀμάρτοι καὶ τὸν Ῥαψάκην ἀνθρωπάρεσκον ὀνομάσας, ὃς ἐξ Ἑβραίων φύς, βλασφήμους λόγους κατὰ τοῦ Θεοῦ τῶν ὄλων ἠκόν 80.1264 τισε, ταύτην τοὺς Ἀσσυρίους θεραπεύειν οἰόμενος. [Ὡς καὶ τινες ἀφέντες τὸν Θεὸν ὑπ' αὐτοῦ ἐγκατ ελεῖφθησαν· οἱ κατὰ Ἰουλιανὸν, φημὶ, τὸν Παραβάτην τὸν τηρικαῦτα βασιλεύσαντα.] ζ'. "Τίς δώσει ἐκ Σιών τὸ σωτήριον τοῦ Ἰσραήλ;" Ὁ ταύτην ἡμῖν, φησὶ, τὴν ἡδονὴν χαρὶ σάμενος, οὗτος καὶ τοῖς ἤδη γεγεννημένοις αἰχμ αλώτοις

παράσχοι τὴν σωτηρίαν. Ἦδη γὰρ ἐξηνδρα ποδίσθησαν καὶ μετωκίσθησαν αἱ δέκα φυλαί, καὶ πρὸς ταύταις τῆς Ἰουδαίας πόλεις πολλαί. Διὸ καὶ ἐπήγαγεν, "Ἐν τῷ ἐπιστρέψαι τὸν Θεὸν τὴν αἰχμαλωσίαν τοῦ λαοῦ αὐτοῦ, ἀγαλλιάσεται Ἰακώβ, καὶ εὐφρανθήσεται Ἰσραήλ." Τηνικαῦτα, φησὶ, θυμηδίαν τελείαν ληψόμεθα, ἡνίκα ἂν τῆς ἐπανόδου καὶ τοὺς ἄλλους αἰχμαλώτους ἀπολαύσαντας ἴδω μεν. Διδασκόμεθα τοιγαροῦν καὶ ἡμεῖς, κατὰ τὴν ἀποστολικὴν νομοθεσίαν, "Κλαίειν μετὰ κλαίωντων, καὶ χαίρειν μετὰ χαιρόντων," τὸ αὐτὸ εἰς ἀλλήλους φρονεῖν, καὶ εὐθυμίαν οἰκείαν ἡγεῖσθαι τὴν τοῦ πέλας εὐημερίαν.

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ ΝΓ΄ ΨΑΛΜΟΥ.

α΄, β΄. "Εἰς τὸ τέλος, Ἐν ὕμνοις. Συνέσεως τῷ Δαβίδ. Ἐν τῷ ἔλθειν τοὺς Ζιφαίους, καὶ εἰπεῖν τῷ Σαούλ, Οὐχὶ Δαβὶδ κέκρυπται παρ' ἡμῖν;" Δήλη τοῦ ψαλμοῦ ἡ ὑπόθεσις. Ὑμνεῖ γὰρ τὸν Θεὸν ὁ μέγας Δαβὶδ, ὡς ἐπαρκέσαντα, καὶ τὰς τῶν πολεμίων πάγας διαδρᾶναι παρασκευάσαντα. Οἱ γὰρ Ζιφαῖοι τὴν πρὸς τὸν Δαβὶδ ὑπεκρίνοντο φιλίαν, τῷ δὲ Σαούλ κατεμήνυον ἔνθα ἐπειράτο λανθάνειν. [Ὡς καὶ μέχρι νῦν τινὰς ὀρώμεν ἐπικάλυμμα μὲν φιλίας περικειμένους, ἔνδοθεν δὲ ὑποκρίσεως μᾶλλον ἢ φιλίας ἀναμέστους.] Καὶ ποτε τοῖς δεδηλωκόσι πι στεύσας, στρατεύει μὲν κατ' αὐτοῦ λογάσι πολλοῖς· εἶτα μέλλων αὐτὸν ἐξαπιναίως θηρεύειν, ὑπὸ τῆς τῶν ἀλλοφύλων προσβολῆς ἐκωλύθη. Μαθὼν γὰρ αὐτοὺς κατὰ τῆς χώρας στρατεύσαντας, ἀνέστρεψε τοῖς πολεμουμένοις ἀμῦναι σπουδάζων. Τότε τοῦ τον τὸν ὕμνον προσενήνοχεν ὁ μέγας Δαβὶδ τῷ Θεῷ, ὡς δεξαμένῳ τὴν ἰκετείαν, καὶ τὴν προσδοκηθεῖσαν λύσαντι συμφορὰν. [Καὶ μάλιστα προτιθεῖς αὐτοῖς τοῦτον τὸν ψαλμὸν κοινήν διδασκαλίαν· ὥστε ἕκαστον τῶν πολεμουμένων παρὰ τὸ δίκαιον ὑπὸ τινων μετὰ πάσης κατανύξεως προσφέρειν 80.1265 ὁμοίως τῷ Δαβίδ ἰκετείαν τῷ δυναμένῳ ὡς τὸν προφήτην ἐκ χειρὸς τῶν ἀδικούντων ῥύσασθαι τῷ Θεῷ.] γ΄. "Ὁ Θεὸς ἐν τῷ ὀνόματί σου σῶσόν με." Ἄρκει μοι, φησὶν, εἰς ἀσφάλειαν ἡ τοῦ σοῦ ὀνόματος κλησίς. Οὕτω καὶ οἱ θεοὶ ἀπόστολοι τὰ μεγάλα εἰργάζοντο θαύματα. "Ἐν τῷ ὀνόματι γὰρ, φησὶν, Ἰησοῦ Χριστοῦ ἔγειραι, καὶ περιπάτει." – "Καὶ ἐν τῇ δυνάμει σοῦ κρῖνόν μοι." Δίκαιος, φησὶ, καὶ δικαιοσύνης ὑπάρχεις πηγὴ· κρῖνόν μοι τοίνυν καὶ τοῖς πολεμοῦσιν ἀδίκως. δ΄. "Ὁ Θεὸς, εἰσάκουσον τῆς προσευχῆς μου, [καὶ οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ καὶ] ἐνώτισαι τὰ ῥήματα τοῦ στόματός μου." Δέξαι μου τὰς ἰκετείας σὺν εὐμενεῖα [πολλῇ· τίνος ἔνεκεν εἶπεν·] ε΄. "Ὅτι ἀλλότριοι ἐπανεστήσαν ἐπ' ἐμέ· καὶ [οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ καὶ] κραταιοὶ ἐζήτησαν τὴν ψυχὴν μου." Δέομαι, φησὶ τῆς σῆς ἐπικουρίας, ὦ Δέσποτα, [καὶ ἀντιβολῆς] ὑπὸ δυσμενῶν ἐλαυνόμενος, πλείστη δυνάμει· [ἀλλ' ὅμως ἀνθρωπεῖα καὶ ταύτη πολυθεῖα κεκρατημένη] τεθαρρήκωτων, καὶ θανάτῳ με παραδοῦναι ποθούντων. Ταῦτα δὲ κατ' ἐμοῦ τολμῶσιν, ἐπειδὴ τὴν σὴν πρόνοιαν ἀγνοοῦσι, [μᾶλλον καὶ αὐτῆς καταφρονοῦσι.] Τοῦτο γὰρ ἐπήγαγεν εἰπὼν· "Καὶ οὐ προέθεντο τὸν Θεὸν ἐνώπιον αὐτῶν." Ταῦτα δὲ οὕτως ἰκετεύσας, τῆς οὐκ εἰς μακρὰν ἐσομένης ἐπικουρίας τὴν πρόγνωσιν ἐκβοᾷ. ζ΄. "Ἴδου γὰρ ὁ Θεὸς βοθηεῖ μοι, καὶ ὁ Κύριος ἀντιλήπτωρ τῆς ψυχῆς μου. Ἀποστρέφη τὰ κακὰ τοῖς ἐχθροῖς μου." [Ἀντὶ τοῦ, λάκκον ὥρυξαν καὶ ἀνέσκαψαν αὐτὸν, καὶ ἐμπεσοῦνται εἰς βόθρον ὃν εἰργάσαντο. Καὶ λοιπὸν καὶ τὸ πανάγιον τοῦ Θεοῦ Πνεῦμα ἐπεύχεται, ἐν τῷ εἰπεῖν.] "Καὶ ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου ἐξολόθρευσον αὐτούς." η΄. "Ἐκουσίως θύσω σοι." Ἐγὼ δὲ, φησὶν, ὑπὸ τῆς σῆς δεδίδαγματι χάριτος, ὡς ἐμὲ μὲν ἀξιώσεις προνοίας, τοῖς δὲ κατ' ἐμοῦ τυρευθεῖσι κακοῖς τοὺς ταῦτα τεκταινομένους περιβαλεῖς, καὶ δικαίαν κατ' αὐτῶν ἐξοίσεις τὴν ψῆφον. Τοῦτο γὰρ σημαίνει τὸ, "Ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου ἐξολόθρευσον αὐτούς, ἐκουσίως θύσω σοι." Ἐγὼ δὲ τούτων ἀπολαύσας, σὺν πάσῃ προθυμίᾳ τὰς θυμῆρεις σοι προσοίσω θυσίας. Καὶ διδάσκων τῆς ἱερουργίας τὸ εἶδος, ἐπήγαγεν· 80.1268 "Ἐξομολογήσομαι τῷ ὀνόματί σου, Κύριε, ὅτι ἀγαθόν. [θ΄.] Ὅτι ἐκ

πάσης θλίψεως ἐρρύσω με· καὶ ἐν τοῖς ἐχθροῖς μου ἐπέιδεν ὁ ὀφθαλμὸς μου." Τὴν τῆς αἰνέσεώς σοι προσοίσω θυσίαν, τὰς σὰς εὐερ γεσίας διεξιῶν. Τοῦτο γὰρ κάμοι ὠφέλιμον, καὶ [πᾶσι τοῖς ὑπὸ σοῦ βοηθουμένοις καί] σοὶ κατα θύμιον. Δίκαιον δὲ τοῦτο ποιεῖν, καὶ συμφορῶν ἀπαλλαγέντα παντοδαπῶν, καὶ τῶν πολεμίων τὸν ὄλεθρον θεασάμενον. [Ὅτι δὲ ταύτην οἶδε θυσίαν ὁ τῶν ὅλων Δεσπότης, καὶ ὁ μακάριος Παῦλος μέ μνηται· συμπαραλαβὼν μεθ' ἑαυτοῦ τοὺς οἰκτιρμούς τοῦ Θεοῦ καὶ παρακαλῶν τοὺς τροφίμους τῆς χάριτος, λέγων οὕτως· "Παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς διὰ τῶν οἰκτιρμῶν τοῦ Θεοῦ παραστῆσαι τὰ σώματα ὑμῶν θυσίαν ζῶσαν, ἀγίαν, εὐάρεστον τῷ Θεῷ." Καὶ τί τὸ εἶδος τῆς θυσίας ἠρμήνευσε ἐν τῷ εἰπεῖν, "διὰ τῆς λογικῆς ὑμῶν λατρείας."] ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ ΝΔ΄ ΨΑΛΜΟΥ. α΄. "Εἰς τὸ τέλος, Ἐν ὕμνοις, συνέσεως τῷ Δα βίδ." Εἶρηκε μὲν τὸν ψαλμὸν ὁ μακάριος Δα βίδ ὑπὸ τοῦ Σαοῦλ διωκόμενος, καὶ μετανάστης γε νόμενος, ἐν ἐρήμῳ τε διάγειν, ἀναγκαζόμενος· προθεσπίζει δὲ κατὰ ταυτὸν καὶ τὰς τῶν Ἰουδαίων κατὰ τοῦ Σωτῆρος ἐπιβουλάς, καὶ ἐν ἑαυτῷ προδια γράφει τὰ τοῦ Δεσπότης παθήματα. Αὐτὸς τε γὰρ ὑπὸ τοῦ εὐεργετηθέντος Σαοῦλ ἐξηλαύνετο· καὶ ὑπὸ τινων γνωρίμων προυδίδοτο, καὶ τὸν Δεσπότην προεώρα τοῖς τοῦ πνεύματος ὀφθαλμοῖς ταυτὸ τοῦτο πεισόμενος, καὶ ὑπὸ τῶν εὖ πεπονθῶτων προδοθησόμενόν τε καὶ σταυρωθησόμενον. Διὰ τοι τοῦτο καὶ εἰς τὸ τέλος ἡ ἐπιγραφή παραπέμπει τὸν ἐντυγχά νοντα, καὶ συνετῶς προσέχειν τοῖς λεγομένοις παρεγγυᾶ, ὡς τῆς προφητικῆς διανοίας κεκαλυμμένης, καὶ μετὰ χρόνον δεχομένης τὸ τέλος. Πρὸς δὲ τούτοις, καὶ τοῖς ὕμνοις ὁ ψαλμὸς ἐγκατείλεται, σκιαγραφίαν τινὰ ἔχων τῶν Δεσποτικῶν παθημάτων. Δίκαιον γὰρ αἰεὶ ὑμνεῖν τὸν ταῦτα παθεῖν ὑπὲρ τῆς τῶν ἀνθρώπων ἀνεχόμενον σωτηρίας. Ἀλλὰ μηδεὶς τῇ ταπεινότητι τῶν ῥημάτων προσέχων, ἀνάξια ταῦτα ἡγείσθω τῆς τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ ἐνανθρωπήσεως. Σκοπεῖτω δὲ, ὡς χολῆς, καὶ ὄξους, καὶ ἤλων, καὶ ἀκανθῶν, καὶ ἐμπυσμάτων τε καὶ ῥαπισμάτων, καὶ πάσης ἀνασχόμενος παροινίας, καὶ τὸ τελευταῖον καταδεξάμενος θάνατον, οὐκ ἂν λόγων ταπεινότητα παρητήσατο. Κατάλληλα γὰρ εἶναι τὰ ῥήματα προσήκει τοῖς πράγμασιν. Αὐτοῦ δὲ ἐστὶν ἡ φωνή· "Μάθετε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι 80.1269 πρᾶός εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ, καὶ εὐρήσετε ἀνάπαυσιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν." Καὶ πάλιν, "Ἐντολὴν ἔλαβον τί εἶπω, καὶ τί λαλήσω, καὶ οὐδὲν ἀπ' ἐμαυτοῦ ποιῶ." Καὶ, "Θεέ μου, Θεέ μου, ἵνατί με ἐγκατέλιπες;" Ταῦτα δὲ, καὶ τὰ τοιαῦτα, ἀνθρωπίνως ἐφθέγγετο, καὶ τὴν ἀνθρωπείαν φύσιν ὑποδεικνύων, καὶ οἰκοδομῶν τὴν τῶν Ἰουδαίων ἀσθένειαν. Ἐνταῦθα μέντοι ὁ θεῖος Δαβίδ καὶ τὴν εἰς ἑαυτὸν γεγεννημένην ἀδικίαν διδάσκει, καὶ τὴν εἰς τὸν Δεσπότην [Χριστὸν τὸν Θεὸν ἡμῶν] ἐσομένην προδιαγράφει, τῇ κοινωνίᾳ τῶν παθημάτων ἐν ἀβρυνόμενος, καὶ μονονουχὶ βοῶν μετὰ τοῦ Παύλου, "Ἐγὼ τὰ στίγματα τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ ἐν τῷ σώματί μου βαστάζω." [Οὐ μόνον δὲ ὁ Προφήτης, ἀλλὰ καὶ ἅπαντες ὅσοι διὰ τὸ ὄνομα αὐτοῦ κοινω νοῦσι τοῖς παθήμασιν αὐτοῦ, δοξασθήσονται· καθὰ περ ὁ θεῖος Παῦλος· "Εἶπερ συμπάσχωμεν ἵνα καὶ συνδοξασθῶμεν." Καὶ αὕτη μὲν τῆς ἐπιγραφῆς καὶ σχεδὸν τοῦ παρόντος ψαλμοῦ ἡ δύναμις· ἀπαρχόμενος δὲ ὁ Προφήτης οὕτως ἔφη·] β΄, γ΄. "Ἐνώτισαι ὁ Θεὸς τὴν προσευχήν μου, καὶ μὴ ὑπερίδης τὴν δέησίν μου. Πρόσχες μοι καὶ εἰς ἀκουσόν μου." Διαφόρους ἰκετείας προσφέρει, δεχθῆναι πάντας ἀντιβόλων. Μὴ παρίδης γὰρ με, φησὶ, ποτνιόμενον, ἀλλ' εὐμενῶς μοι πρόσχες, καὶ τὴν βοήθειαν ὄρεξον. "Ἐλυπήθην ἐν τῇ ἀδολεσχίᾳ μου, καὶ ἔταράχθην. [δ΄.] Ἀπὸ φωνῆς ἐχθροῦ, καὶ ἀπὸ θλίψεως ἄμαρτωλοῦ." Ὀνειδιζόμενος γὰρ, φησὶ, καὶ πολεμούμενος ὑπὸ τῶν ἀδικούντων ἐχθρῶν, καὶ τὰς παντοδαπὰς αὐτῶν ἐπιβουλάς λογιζόμενος, πολλῆς ἀλγηδόνης [ἀντὶ τοῦ τῆς παρ' αὐτῶν κατ' ἐμοῦ γενομένης ἐπιβουλῆς], ἐμπέπλησμαι. Ἀδολεσχίαν γὰρ ἡ θεία Γραφή τὴν συνεχῆ μελέτην καλεῖ. Τοῦτο δὲ ὁ Σύμμαχος οὕτως ἠρμήνευσε· "Κατηνέχθην προσλαλῶν ἔμαυ τῷ, καὶ συνεχύθην ὑπὸ φωνῆς ἐχθροῦ, ὑπὸ ἐν οχλήσεως ἀσεβοῦς." Τὸν γὰρ

αὐτὸν ἐχθρὸν καλεῖ καὶ ἀσεβῆ, ὡς εὐεργετούμενον μὲν, τὸν δὲ τοῦ εὐεργέτου κατασκευάζοντα φόνον. "Ὅτι ἐξέκλιναν ἐπ' ἐμὲ ἀνομίαι, καὶ ἐν ὀργῇ ἐνεκότου μοι." Σαφέστερον ὁ Σύμμαχος εἶρηκεν, ὅτι Ἐπερρίψαν κατ' ἐμοῦ εἰς ἀσέβειαν, καὶ μετ' ὀργῆς ἠναντιώθησάν μοι· πονηρᾶ γὰρ χρησάμενοι γνώμη, τὸν ἐμὸν τυρεύουσι θάνατον. ε', ς. "Ἡ καρδία μου ἐταράχθη ἐν ἐμοί· καὶ δειλία θανάτου ἐπέπεσεν ἐπ' ἐμέ. Φόβος καὶ τρόμος ἦλθεν ἐπ' ἐμὲ, καὶ ἐκάλυψε με σκότος." Ταύτην αὐτῶν τὴν δυσμένειαν, καὶ τὰς τῶν ἐπιβουλῶν θεώμενος μηχανὰς, καὶ φρίττω, καὶ δέδια, καὶ προσμένω τὸν θάνατον. Καὶ θαυμάζω τὸν οὐδὲν, εἰ ὁ Δαβὶδ ἀποδιδράσκων, καὶ ὑπὸ πολλῶν διωκόμενος πολεμίων, ἐδέδισε τὴν τελευταίαν, καὶ ἄνθρωπος ὢν, καὶ ὑπὸ τῷ νόμῳ πολιτευόμενος, καὶ τὴν εὐαγγελικὴν πόρρωθεν ὁρῶν τελειότητά. Καὶ αὐτὸς γὰρ ὁ Δεσπότης Χριστὸς, καίτοι πολλάκις προειπὼν τοῖς ἱεροῖς ἀποστόλοις, καὶ προσημάνας τὸ πάθος, καὶ τῷ θεσπεσίῳ δὲ Πέτρῳ γε νέσθαι τοῦτο ἀπευξαμένῳ σφοδρότερον ἐπιπλήξας, παρὰ τὸν καιρὸν τοῦ πάθους ἐβόα, "Νῦν ἡ ψυχὴ μου τετάρακται" καὶ τοσαύτην ἀγωνίαν συνεχώρησεν ἡ θεία φύσις τὴν ἀνθρωπιαν λαβεῖν, ὡς ἰδρῶσαι μὲν αἵματος θρόμβους, ὑπ' ἀγγέλου δὲ στηριχθῆναι, καὶ νικῆσαι τὸ δέος. Ἔδει γὰρ καὶ ἐν τούτῳ δειχθῆναι τὴν φύσιν τὴν δεχομένην τὸ πάθος, [καὶ τὴν πολλὴν μακροθυμίαν ἣν ἔσχε παρὰ τὸ ἡμέτερον γένος ὁ φιλόανθρωπος· καὶ καταδέχεται πάθος σαρκί, καὶ ἐν τούτῳ τὴν ἡμετέραν βουλόμενος πραγματεῦσθαι σωτηρίαν· ἅπαντα γοῦν ταῦτα τὰ τῶν ῥημάτων λέγει ταπεινὰ, οὐ δειλίας ἔνεκεν, ἄπαγε, ἀλλ' οἰκονομίας χάριν προβάλλεται.] ζ, η'. "Καὶ εἶπα, τίς δώσει μοι πτέρυγας ὡσεὶ περιστερᾶς, καὶ πετασθήσομαι, καὶ καταπαύσω; Ἴδου ἐμάκρυνα φυγαδεύων, καὶ ἠύλισθην ἐν τῇ ἐρήμῳ." Τοῦτο ὁ μακάριος πεποίηκε Δαβίδ. Φυγὼν γὰρ τὸν Σαοῦλ, καὶ πάλιν τῶν ἐν τῇ Γέθ ἄλλοφύλων τὴν δυσμένειαν θεασάμενος, εἰς τὴν ἔρημον ἀπέδρα, ὡς ἡ πρώτη τῶν Βασιλειῶν ἱστορία διδάσκει. Καὶ ὁ Δεσπότης δὲ Χριστὸς, πολλάκις μὲν εἰς τὸ ὄρος, πολλάκις δὲ εἰς τὴν ἔρημον ὑπεχώρησε, τὸν τῶν Ἰουδαίων φθόνον ἐκκλίνων. Θαυμάσαι δὲ ἄξιον τὸν μέγαν Δαβίδ, περιστερᾶς καὶ οὐκ ἄλλου ὀρνέου πτέρυγας λαβεῖν ἐθελήσαντα. Δῆλος γὰρ ἐστὶ τῆς πνευματικῆς χάριτος ἐφιέμενος τῆς ἐν εἴδει περιστερᾶς ἐπιπτώσης. θ'. "Προσεδεχόμενην τὸν Θεὸν, τὸν σώζοντά με ἀπὸ ὀλιγοψυχίας, καὶ ἀπὸ καταιγίδος." Τοσοῦτοις γὰρ, φησὶ, περικλυζόμενος κύμασι, καὶ οἶόν τινων πνευμάτων, ἢ στροβίλων ἀνέμων δεχόμενος προσβολὰς, τὴν θεϊαν προσμένω ῥοπήν, καὶ τῇ τῆς ἐπικουρίας ἐλπίδι ψυχαγωοῦμαι. ι'. "Καταπόντισον, Κύριε, καὶ καταδίελε τὰς γλῶσσας αὐτῶν." Ἐπειδὴ κακῆ κέχρηται συμφωνίᾳ, διάλυσον αὐτῶν, Δέσποτα, τὴν ὁμόνοιαν. "Ὅτι εἶδον ἀνομίαν, καὶ ἀντιλογίαν ἐν τῇ πόλει. [ια'.] Ἡμέρας καὶ νυκτὸς κυκλώσει αὐτὴν ἐπὶ τὰ τείχη αὐτῆς." [Τοῦτο μὲν οἱ Ἀσσύριοι, τοῦτο δὲ οἱ Αἰγύπτιοι καὶ χρόνον ὕστερον καὶ ἡ τῶν Ῥωμαίων δυναστεία.] "Καὶ ἀνομία καὶ κόπος ἐν μέσῳ αὐτῆς. [ιβ'.] Καὶ ἀδικία, καὶ οὐκ ἐξέλιπεν ἐκ τῶν πλατειῶν αὐτῆς τόκος καὶ δόλος." Τῷ μακαρίῳ Δαβίδ οὐκ οἶμαι ἀρμόττειν ταῦτα τὰ ῥήματα. Οὐδὲ γὰρ ἡ Ἱερουσαλήμ κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν ὑπὸ Ἰουδαίων κατείχετο, οὐδὲ ἄλλη τις βασιλικὴ ἐνενομίστο πόλις· ἀλλ' ἔοικε τῆς Ἱερουσαλήμ τὴν ἀντιλογίαν καὶ παρανομίαν προλέγειν ὁμοῦ, καὶ τῆς πονηρίας αὐτῆς διεξιέναι τὰ εἶδη, τὴν ἀνομίαν, τὴν ἀδικίαν, τὸν τόκον. τὸν δόλον· ἅπερ ἀσπαζόμενοι, τοὺς ἐπιωφελεῖς τοῦ Σωτῆρος οὐκ ἐδέχοντο νόμους. Ἐπισημνάσθαι μέντοι προσήκει, ὡς οὐ μόνον τῆς καινῆς διαθήκης ἡ τελειότης, ἀλλὰ καὶ ἡ νομικὴ πολιτεία, τοῦ τόκου κατηγορεῖ, καὶ τῇ ἀνομίᾳ, καὶ τῇ ἀδικίᾳ, καὶ τῷ δόλῳ τοῦτον συζεύγνυσιν. ιγ'. "Ὅτι εἰ ἐχθρὸς ὠνείδισέ με, ὑπήνεγκα ἄν· καὶ εἰ ὁ μισῶν με ἐπ' ἐμὲ ἐμεγαλορρήμονησεν, ἐκρύβην ἄν ἀπ' αὐτοῦ." [Ἀντὶ τοῦ τὸν παρ' αὐτοῦ κατ' ἐμοῦ δόλον εἰ ἔγνω, ἐκρύβην ἄν ἀπ' αὐτοῦ.] Ἀλλὰ τὰ μὲν παρὰ τῶν δυσμενῶν γινόμενα οἰστὰ ἠγοῦμαι καὶ φορητὰ· ὑπὸ γὰρ ἐχθρῶν ταῦτα δρᾶται καὶ πολεμίων· ἄλλως τε καὶ τὸν προφανῆ πόλεμον διαφυγεῖν

τυχὸν δυνατόν. ιδ', ιε'. "Σὺ δὲ, ἄνθρωπε ἰσόψυχε, ἡγεμῶν μου καὶ γνωστέ μου. Ὃς ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἐγλύκανάς μοι 80.1276 ἐδέσματα. Ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ ἐπορεύθημεν ἐν ὁμο νοία." Πάντων ἀνιαρώτατον εἶναί μοι δοκεῖ, τὸν ἄνδρα συνήθη, καὶ ὁμογνώμονα, καὶ ὁμοτράπεζόν μοι, καὶ σύσσιτόν μοι γεγεννημένον, καὶ θείων μοι καὶ ἀνθρωπείων κεκοινωνηκότα πραγμάτων, τὰ δυσμενῶν δρᾶσαι καὶ πολεμίων· σαφῶς δὲ διὰ τοῦ των ἡμῖν τῶν λόγων ἢ προφητικὴ χάρις τὸν προδό την Ἰούδαν διέγραψεν, ἡγεμόνα μὲν ὑπὸ τοῦ βασιλέως χειροτονηθέντα Χριστοῦ ("Καταστήσεις γὰρ αὐτοὺς ἄρχοντας ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν,") τραπέζης δὲ αὐτῷ καὶ μυστικῶν κεκοινωνηκότα λόγων, ὄργανον δὲ τῶν ἐπιβουλεύοντων γεγεννημένον. Ἀντὶ μὲν τοι τοῦ ἡγεμῶν μου, ὁ Σύμμαχος, συνήθης μου ἡρμὴ νευσεν. Ταῦτα δὲ τῷ μακαρίῳ οὐδαμῶς ἀρμόττει Δαβίδ· οὐδεὶς γὰρ αὐτὸν, ὑπὸ τοῦ Σαοὺλ διωκόμενον, τῶν εὐνουστάτων προδέδωκεν. Οὔτε γὰρ ὁ Δωὴκ, οὔτε οἱ Ζιφαῖοι, τῶν γνησίων αὐτοῦ φίλων ἐτύγχα νον. Τῇ δὲ τῶν Εὐαγγελίων ἱστορία ἢ προφητικὴ συμβαίνει· "Ὁ ἐσθίων, φησὶ, μετ' ἐμοῦ τὸν ἄρτον, ἐπῆρεν ἐπ' ἐμὲ τὴν πτέρναν αὐτοῦ." Οὕτω τὴν προδοσίαν προαγορεύσας, καὶ τὸν αἰφνίδιον αὐτοῦ θάνατον προθεσπίζει. [Καὶ μέχρι νῦν ἔστιν ἰδεῖν τὸν αὐτὸν δόλον καὶ φόνον παρά τισι πλεονάζοντα, ὡς ἢ τῶν πραγμάτων ἡμᾶς ἔκβασις πείθει. Οὐ μόνον γὰρ τῶν ἀλῶν κοινωνοῦντες προδιδόασι τοὺς παρέχοντας τούτους, ἀλλὰ γὰρ καὶ τῶν θείων καὶ ἀπορρήτων μυστηρίων μέτοχοι γενόμενοι ἀλλήλους οὐ μόνον προδιδόασιν, ἀλλὰ καὶ θανάτους κατασκευάζουσι, καὶ τοῦτο ὄρκων μεσιτευόντων. Καὶ ὁ μὲν Παῦλος οὐ παύεται διαμαρτυρούμενος ἐν πάσῃ τῇ οἰκουμένῃ τοῖς διὰ δύο πραγμάτων ἀμεταθέτων, ἐν οἷς ἀδύνατον ψεύσασθαι· τὸν ὄρκον λέγω καὶ τὴν πίστιν· τινὲς δὲ οὐκ οἶδ' ὅπως μετατιθέναί πειρῶνται τὰ ἀμφοτέρω· μᾶλλον δὲ μετατεθείκασι, μήτε πρὸς τοὺς εὐεργέτας, μήτε περὶ τὴν πίστιν, μήτε εἰς αὐτὸν τῶν πάντων Δεσπότην ὀρθὸν σκοπὸν φυλάττοντες. Διὸ δὴ τὸ προφητικὸν Πνεῦμα ἀποφαινόμενον κατ' αὐτῶν οὕτως ἔφη·] ι'. "Ἐλθέτω δὴ θάνατος ἐπ' αὐτούς· καὶ καταβήτωσαν εἰς ἄδου ζῶντες." [Τοιαύτην αὐτοῖς ἀπειλεῖ τὴν ψῆφον βουλόμενος ἀναστεῖλαι τὴν πονηρὰν αὐτῶν γνώμην.] Τοιοῦτο δὲ τοῦ βίου τὸ τέλος ἐδέξατο· τῇ γὰρ ἀγχόνῃ τὴν δέρην προσδήσας, σὺν τομον ὑπέμεινε θάνατον· τοιαύταις καὶ οἱ Ἰουδαῖοι μετὰ τὸν σταυρὸν περιέπεσον συμφοραῖς, τῷ Ῥωμαϊκῷ παραδοθέντες πολέμῳ. Οὐ γὰρ τῷ νόμῳ τῆς φύσεως ὑπεξήλθον τὸν βίον, ἀλλ' ὄπλοις πολεμικοῖς κατακοντιζόμενοι. [Εἰ δὲ καὶ τις τῶν φαύ 80.1277 λων δόξαιεν κοινῶ θανάτῳ καταλύειν τὸν βίον, μετὰ τὴν ἔνθεν ἀνάστασιν διπλῆν τὴν κατ' αὐτοῦ δέξεται τιμωρίαν. "Τινῶν γὰρ, φησὶν, ἀνθρώπων αἱ ἀμαρτίαι πρόδηλοι, προάγουσιν εἰς κρίσιν· τισὶ δὲ καὶ ἐπ' ἀκολουθοῦσιν." Εἶτα δείκνυσι τῆς τιμωρίας τὸ δίκαιον. "Ὅτι πονηρία ἐν ταῖς παροικίαις αὐτῶν ἐν μέσῳ αὐτῶν. [Ἀντὶ τοῦ εἰς τὸ μέσον, εἰς αὐτὴν τὴν καρδίαν πονηρία βλαστήσασα τὴν θανατικὴν τῆς τιμωρίας αὐτοῖς ἐπάγει ψῆφον.] Παροικίαν δὲ καλεῖ τὴν παροῦσαν ζωὴν, ἐν ἣ παροικοῦμεν οὐ κατοικοῦμεν. [Καὶ μακάριοι οἱ παροικίαν ἡγούμενοι τὸν παρόντα βίον καὶ μὴ κατοικίαν. Εἶτα εἰρηκῶς τὰ παρὰ τῶν παρανόμων, εἰς τοὺς ἀδικουμένους καὶ μὴ ἐγκαταλιμπανομένους παρὰ τῆς ἄνωθεν ῥοπῆς μετατίθησι τὸν λόγον ὁ Προφήτης.] ιζ'. "Ἐγὼ πρὸς τὸν Θεὸν ἐκέκραξα, καὶ ὁ Κύριος εἰσήκουσέ μου." [Οὐ γὰρ μόνον τὸν Πατέρα, φησὶ, παρακαλεῖν μεμάθηκα, ἀλλὰ γὰρ καὶ τὸν μονογενῆ αὐτοῦ Υἱὸν, τὸν διὰ πολλὴν φιλανθρωπίαν, μικρὸν ὕστερον ἐξ ἐμοῦ τὴν κατὰ σάρκα οἰκονομίαν μέλλοντα καταδέχεσθαι. Διὸ δὴ] ιη'. "Ἐσπέρας καὶ πρωῖ καὶ μεσημβρίας διηγῆσομαι, καὶ ἀπαγγελῶ καὶ εἰσακούσεται τῆς φωνῆς μου." [Ταύτης δὲ δεχθείσης παρὰ τοῦ φιλανθρώπου,] ιθ'. "Λυτρώσεται ἐν εἰρήνῃ τὴν ψυχὴν μου ἀπὸ ἐγγιζόντων μοι, ὅτι ἐν πολλοῖς ἦσαν σὺν ἐμοί." Τὴν ἐνδελεχῆ μου, φησὶν ὁ Δαβίδ, θεώμενος προσευχὴν, τὴν νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν παρ' ἐμοῦ προσφερομένην, ἀπαλλάξει με τῶν πολεμούντων, καὶ χαριεῖται εἰρήνην.

[Οὐ μόνον δὲ ἐμοὶ, φησὶ, ἀλλὰ γὰρ καὶ ἅπασι τοῖς εἰς αὐτὸν πεποιθὸ σιν.] Τὸ δὲ, "Ἐν πολλοῖς ἦσαν σὺν ἐμοί," τὸ πολλοὺς εἶναι τοὺς πολεμίους δηλοῖ. Οὕτω γὰρ καὶ ὁ Σύμμαχος ἠρμήνευσε· Πολλοστοὶ γὰρ ἐγένοντο πρὸς με. κ'. "Εἰσακούσεται ὁ Θεὸς, καὶ ταπεινώσει αὐτούς· [δίκαιος γὰρ ἐστὶ καὶ οἶδεν ἐτάζων καρ δῖαν καὶ νεφρούς,] ὁ ὑπάρχων πρὸ τῶν αἰώνων." Δεξάμενος δέ μου τὴν δέησιν ὁ αἰεὶ Θεὸς, ἄσθε νεῖα περιβαλεῖ τοὺς ἐπιβουλεύοντας. "Οὐ γὰρ ἐστὶν αὐτοῖς ἀντάλλαγμα, ὅτι οὐκ ἐφοβήθησαν τὸν Θεόν." Τοῦτο ὁ Σύμμαχος οὕτως ἠρμήνευσε· Οὐ γὰρ ἀλλάσσονται, οὐδὲ φοβοῦνται τὸν Θεόν. 80.1280 [Οὐδὲ γὰρ ἀλλάσσεται αὐτῶν ἡ πονηρὰ γνώμη, οὐδὲ φοβοῦνται τὸν Θεόν· διὸ δὴ], Ὁρῶν αὐτῶν, φησὶν, τὸν ἀμεταμέλητον τρόπον, ταῖς προειρημέναις συμφοραῖς περιβαλεῖ. κá. "Ἐξέτεινε τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐν τῷ ἀποδοῖ δόνα." Τοῦτο οἱ τρεῖς οὕτως ἠρμήνευσαν· Ἐξέτεινε τὴν χεῖρα αὐτοῦ εἰς τοὺς εἰρηνεύοντας ἐν αὐτῷ πρὸς αὐτόν. Οὐ γὰρ πολέμιον ὁ Σαοὺλ ἐδίωκεν, ἀλλ' εὐεργέτην, καὶ συνήθη, καὶ γνώριμον. Οὐδὲ ἐχθρὸν ὁ Ἰούδας προδέδωκεν, ἀλλὰ Σωτήρα, καὶ τῶν ἀγαθῶν χορηγόν. Τὸ τοίνυν, "Ἐξέτεινε τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐν τῷ ἀποδιδόναι," τοῦτο δηλοῖ, ὅτι ἐκτείνας τὴν χεῖρα, ὥστε τὰς ἀντιδόσεις ἐκτίσαι, ἀγαθὸν μὲν οὐδὲν προσενήνοχεν· πάντα δὲ πονηρίας μεστά. [Ἄλλ' ὅμως καὶ ὁ Ἰούδας οὐ μόνον εἰς τὸ προδοῦναι τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐξέτεινε, ἀλλὰ γὰρ καὶ ἀποστρέψας τὰ τριάκοντα ἀργύρια, ἃ μετὰ τὴν ἐκείνου ἀγχόνην ἐνέβαλον οἱ θεοκτόνοι εἰς τὸν κορβανᾶν.] Καὶ τοῦτο δηλοῖ τὰ ἐπαγόμενα· "Ἐβεβήλωσαν τὴν διαθήκην αὐτοῦ." Τοῦ γὰρ θείου νόμου διαγορεύοντος ἀγαπᾶν τὸν πλησίον ὡς ἑαυτὸν, τὸν εὐεργέτην ὡς πολέμιον ἐδίωκεν. [Οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ σταυρῶν κατέκριναν. Διὸ ἐπ' ἠγάγε·] κβ'. "Διμερίσθησαν ἀπὸ ὀργῆς τοῦ προσώπου αὐτῶν καὶ ἤγγισαν αἱ καρδίαι αὐτῶν." Ὀργῇ γὰρ δουλεύσαντες, ἕτερα μὲν ἐμέμφοντο, ἕτερα δὲ ἐβουλεύοντο. Οὕτω γὰρ ὁ Σύμμαχος ἠρμήνευσε· Λειότερα βουτύρου τὰ στόματα αὐτῶν· πολεμεῖ δὲ ἡ καρδία ἐκάστου αὐτῶν. Τούτῳ δὲ καὶ τὸ ἐπαγόμενον συμφωνεῖ. "Ἠπαλύνθησαν οἱ λόγοι αὐτῶν ὑπὲρ ἔλαιον, καὶ αὐτοὶ εἰσι βολίδες." Τοιαῦτα δὲ ἦν καὶ τοῦ Σαοὺλ, καὶ τοῦ Ἰούδα τὰ ῥήματα. Ὁ μὲν γὰρ Σαοὺλ, πρὸς τὸν Δαβὶδ ἔλεγε, "Εἰ σὺ εἶ τέκνον Δαβίδ." Ὁ δὲ Ἰούδας, "Μὴ τι ἐγὼ εἶμι, Ῥαββί;" [Καὶ πολλοὶ τὰ αὐτὰ νοσοῦντες φιλίας δῆθεν περικείμενοι ἐπικάλυμμα πρὸς τοὺς παρ' αὐτῶν ἀδικουμένους φασίν· Μὴ τι ἐγὼ σε ἠδίκηκα; Τὸ αὐτὸ δὲ πάλιν ὁ Ἰούδας, Χαῖρε, λέγει, Ῥαββί·] καὶ κατεφίλησεν αὐτόν. Καὶ ἐώκει μὲν τὰ ῥήματα ἐλαίου καὶ βουτύρου λειότητι· τὰ δὲ βουλευμάτα, βέλεσι καὶ δόρασι νόξυτοις. [Λόγχοι γὰρ μᾶλλον ὑπῆρχον αἱ βολίδες αὐτῶν·] λόγχοι γὰρ ὁ Ἀκύλας 80.1281 τὰς βολίδας ἠρμήνευσε. Οὕτω ταῦτα ὁ θεῖος Δαβὶδ καὶ περὶ τῶν αὐτῶ συμβεβηκότων διεξεληθὼν, καὶ τὰς Δεσποτικὰς προθεῖς ἐπιβουλάς, συμβουλήν πᾶσιν ἀνθρώποις προσφέρει, τὴν εἰς Θεὸν ἔχειν ἐλπίδα παρεγγυῶν. κγ'. "Ἐπίρριψον ἐπὶ Κύριον τὴν μέριμνάν σου· καὶ αὐτός σε διαθρέψει." [Οὐ μόνον, φησὶ, ἐν ταῦθα δοξάσει, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ παλιγγενεσίᾳ τῆς θεοπτίας ἀξιώσει. Οὐκοῦν] Κυβερνήτην ἔχε, φησὶ, τὸν Θεόν, καὶ ἠνίοχον· καὶ τὰ κατὰ σαυτὸν τῆς προνοίας ἐκείνης ἐξάρτησον· οὕτω γὰρ ἀσάλευτος διαμενεῖς καὶ ἀκλόνητος· καὶ γὰρ φησιν, "Οὐ δώσει εἰς τὸν αἰῶνα σάλον τῷ δικαίῳ." Κἂν γὰρ συγχωρήσῃ ποτὲ περιπεσεῖν πειρασμῶ, ἀλλὰ ταχεῖαν παρέξει βοήθειαν. Ἄτεχνῶς δὲ τοῦτο ἔοικε τοῖς ἀποστολικοῖς ῥητοῖς, "Πιστὸς ὁ Θεὸς, ὃς οὐκ ἔασει ὑμᾶς πειρασθῆναι ὑπὲρ ὃ δύνασθε, ἀλλὰ ποιήσει σὺν τῷ πειρασμῶ καὶ τὴν ἔκβασιν τοῦ δύνασθαι ὑμᾶς ὑπενεγκεῖν." κδ'. "Σὺ δὲ, ὁ Θεὸς, καταξείεις αὐτοὺς εἰς φρέαρ διαφθορᾶς." Τοὺς γὰρ ἐπιβουλεύειν τῷ δικαίῳ τολμώντας τιμωρία παραδώσει διηνεκεῖ. Φρέαρ γὰρ διαφθορᾶς τὴν ἄφυκτον ἐκάλεσε τιμωρίαν. Ὡσπερ γὰρ τὸν εἰς φρέαρ ἐμπεπτωκότα, ἰλύος τινὸς καὶ βορβόρου μεστὸν, διαφυγεῖν τὸν ὄλεθρον τῶν ἀδυνάτων· οὕτω τὸν ὑπὸ Θεοῦ κολαζόμενον οὐκ ἔνεστιν ἐτέρωθεν σωτηρίαν εὑρεῖν. [Καὶ ἀκούετε, φησὶν, οἱ δεῖλαιοι.] "Ἄνδρες αἱμάτων καὶ δολιότητος οὐ μὴ

ἡμισεύσωσιν τὰς ἡμέρας αὐτῶν." Τοῖς γὰρ μαιφονία καὶ δόλω συζῆν αἰρουμένοις ταχὺν ἐπ' ἀγεις τὸν θάνατον· οὐκ ἔων τὸν νενομισμένον διαβιῶ ναι χρόνον. [Καὶ ταῦτα ἐκείνοις· ἐγὼ δὲ, φησὶν ὁ Δαβὶδ, καὶ ὅσοι κατ' ἐμὲ τὴν ἄνωθεν караδοκοῦμεν ῥοπήν, σωθησόμεθα. Διὰ γὰρ τῶν ἐξῆς σαφέστερον αὐτὸ ἡρμήνευσεν, εἰπών·] "Ἐγὼ δὲ, Κύριε, ἐλπῶ ἐπὶ σέ." Ταύτην γὰρ σου τὴν δύναμιν, καὶ τὴν δικαίαν ἐπιστάμενος ψῆφον, τὴν παρὰ σοῦ προσμένω βοήθειαν.

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ ΝΕ΄ ΨΑΛΜΟΥ.

α'. "Εἰς τὸ τέλος. Ὑπὲρ τοῦ λαοῦ τοῦ ἀπὸ τῶν ἀγίων μεμακρυμμένου· τῷ Δαβὶδ εἰς στηλογραφίαν. Ὅποτε ἐκράτησαν αὐτὸν οἱ ἀλλόφυλοι ἐν Γέθ." Σημαίνει καὶ ἡ ἐπιγραφή, ὡς διπλῆ τοῦ ψαλμοῦ ἡ διάνοια, καὶ αὐτῷ ἀρμόττουσα τῷ Δαβὶδ, καὶ τῷ λαῷ τῷ δορυαλώτῳ γεγενημένῳ, καὶ τὴν ἀλλοτρίαν οἰκεῖν ἠναγκασμένῳ· [ἀλλὰ καὶ πολλοῖς τῶν 80.1284 ἐφεξῆς. Τὸ γὰρ "ὑπὲρ τοῦ λαοῦ τοῦ ἀπὸ τῶν ὁσίων κεκρυμμένου," ἢ αἰχμαλωτισθέντος καὶ χωρισθέντος τῆς τηνικαῦτα ἀγίας πόλεως, ἣτις ἦν ἡ Ἱερουσαλήμ, ἢ τοῦ μακρύνοντος ἑαυτὸν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, ὃ ἐστίν, ἀπὸ τῆς εἰς αὐτὸν πίστεως.] Συμβαίνει γὰρ τὰ παθήματα. Ἐκείνοί τε γὰρ Βαβυλωνίοις ἐδοῦλενον ἀλλοφύλοις ἀνθρώποις· καὶ οὗτος ἀποδρὰς τὸν Σαοῦλ, μέτοικος ἀλλοφύλων ἐγένετο. Ἰστέον μέντοι, ὅτι δις ἀφίκετο εἰς τὴν Γέθ. καὶ πρότερον μὲν πολέμιος εἶναι δόξας, εἶτα κινδυνεύσας, καὶ ἐπιληψίαν ὑποκρινάμενος, ἀφέθη τε καὶ διέφυγεν. Ὑστερον δὲ θαρρήθεις συνδιέτριβεν ἀπολαύων εἰρήνης. Τὸν μὲν τοι παρόντα ψαλμὸν, τὸν πρότερον μὲν κίνδυνον ὑπομείνας συνέγραψεν. β', γ'. "Ἐλέησόν με, ὁ Θεὸς, ὅτι κατεπάτησέν με ἄνθρωπος· ὅλην τὴν ἡμέραν πολεμῶν ἔθλιψέ με κατεπάτησάν με οἱ ἐχθροί μου ὅλην τὴν ἡμέραν." Ὑπὸ διαφόρων ἐχθρῶν ἐξελαυνόμενός τε καὶ πολεμούμενος, καὶ οἰονεὶ συμπατούμενος καὶ διηνεκῶς τοῦτο πάσχων, τὴν σὴν, ὧ Δέσποτα, φιλανθρωπίαν προσμένω. Τὸ δὲ ὅλην τὴν ἡμέραν, πᾶσαν ἡμέραν ὁ Σύμμαχος ἡρμήνευσεν, ἀντὶ τοῦ ἐνδελεχῶς καὶ διηνεκῶς. "Ὅτι πολλοὶ οἱ πολεμοῦντές με ἀπὸ ὕψους." [Ἀντὶ τοῦ, ἀπὸ τῆς δυναστείας αὐτῶν.] Οὐδέδια, φησὶ, τὰς τῶν ἀνθρώπων εὐημερίας αἷς θαρῶ ῥοῦντες τὸν καθ' ἡμῶν ἀνεδέξαντο πόλεμον. Ὑψος γὰρ ἡμέρας, τὴν παροῦσαν ἐκάλεσεν εὐπραξίαν, τὴν πρόσκαιρον, τὴν ἐφήμερον, τὴν ἐπίκηρον, τὴν οὐκ εἰς μακρὰν διαρρέουσαν. Εἶτα διδάσκει τίνος χάριν οὐ χρὴ δειμαίνειν τοὺς ἐπὶ ταῖς εὐημερίαις βρενθουμένους. δ'. "Ἡμέρας οὐ φοβηθήσομαι· ἐγὼ δὲ ἐλπῶ ἐπὶ σέ." Τὴν πρόσκαιρον, φησὶν, εὐκληρίαν οὐδέδια, τὴν σὴν ἔχων ἐπικουρίαν· τοῦτο δὲ ὁ Σύμμαχος οὕτως ἡρμήνευσεν, ἢ ἂν ἡμέρα φοβηθῶ, σοὶ πέποιθα. Ἀντιτάττω, φησὶ, τῷ φόβῳ τὸ ἐπὶ σοὶ θάρσος. [Καλῶς οὖν τέθεικε τὸ, "Ἐγὼ δὲ ἐλπῶ ἐπὶ σέ" ἀντὶ τοῦ, Οὐδὲ γὰρ ἐστὶν ἄλλος, οὐκ ἔστι δυνάμενος ῥύσασθαι τοὺς πειραζομένους ἐκ τῶν ἐπιβουλευόντων, εἰ μὴ ἡ σὴ μόνη, ὧ Δέσποτα, προμῆθεια. Καὶ σαφέστερον αὐτὸ ἐλάμπρυνε διὰ τοῦ εἰπεῖν·] ε'. "Ἐν τῷ Θεῷ ἐπαινέσω τοὺς λόγους μου." 80.1285 [Ἐπαινεταί, φησὶ, παρὰ τῷ Θεῷ αἱ προσευχαί, ἃς ἐκτενεῖς διὰ τῆς μετανοίας αὐτῷ προσφέρων οὐ παύσομαι.] "Ἐπὶ τῷ Θεῷ ἤλπισα, οὐ φοβηθήσομαι τί ποιήσει μοι σάρξ;" [Σάρκα τοὺς παχυτέρους καὶ χαμαιρῆρη τὸν βίον κεκτημένους ἀνθρώπους λέγει.] Καὶ φθεγγόμενος, φησὶ, τῇ τοῦ Θεοῦ μνήμῃ τοὺς ἐμοὺς λόγους κοσμῶ· καὶ πολεμούμενος, τῇ σὴ κηδεμονίᾳ θαρρῶν, τῶν πολεμούντων καταφρονῶ. ζ'. "Ὅλην τὴν ἡμέραν τοὺς λόγους μου ἐβδελύσσοντο κατ' ἐμοῦ πάντες οἱ διαλογισμοὶ αὐτῶν εἰς κακόν." Πάντα, φησὶ, λογισμὸν εἰς τὰς κατ' ἐμοῦ κινουῦσιν ἐπιβουλάς, ὡς ψευδεῖς τοὺς ἐμοὺς ἀποστρεφόμενοι λόγους, καὶ τὴν προσφερομένην ἀπολογίαν ἀποσειόμενοι. [Τὸ αὐτὸ δὲ μέχρι τοῦ παρόντος ἔστιν ἰδεῖν ὑπομένοντας πολλοὺς παρὰ τινων ἀνθρώπων καὶ δαιμόνων.] ζ'. "Παροικήσουσι καὶ κατακρύψουσιν, αὐτοὶ τὴν πτέρναν μου φυλάξουσιν· καθάπερ ὑπὲρ ἐμῆς τὴν ψυχὴν μου." Σαφέστερον τοῦτο ὁ Σύμμαχος ἡρμήνευσε, Συνήγοντο

λάθρα, καὶ τὰ ἴχνη μου παρετήρουν, προσδοκῶντες τὴν ψυχὴν μου. Δεδήλωκε δὲ διὰ τῶν εἰρημένων τοὺς λόγους αὐτῶν, καὶ τὰς ἐνέδρας, καὶ τὰς ἐπιβουλὰς. ἡ'. "Υπὲρ τοῦ μηθενὸς ὥσεις αὐτούς." ῥάδιόν σοι, φησὶ, καὶ λίαν εὐπετέες ὦσαι αὐτούς, καὶ καταβαλεῖν, καὶ παραδοῦναι θανάτῳ· τὸ γὰρ ὑπὲρ τοῦ μηθενὸς, ἀντὶ τοῦ ἀπόνως, καὶ ῥαδίως τέθεικε. "Ἐν ὀργῇ λαοὺς καταξείεις αὐτούς, ὁ Θεός." Οὐ γὰρ τούτους μόνους, ἀλλὰ καὶ πάντας τοὺς παρανομίᾳ συζῆν προαιρουμένους, κολάσει παραδώσεις [ὀργῆς πεπληρωμένη]. θ'. "Τὴν ζωὴν μου ἐξηγγειλά σοι." Πάντα σοι τὰ ἐμὰ δηλα καθέστηκε, τὰ πράγματα, τὰ ῥήματα, τὰ ἐνθυμήματα. Οὕτω γὰρ καὶ ὁ Σὺμ μαχος ἡρμήνευσε, τὰ ἔνδον μου ἐξηρίθμηταί σοι. "Ἐθου τὰ δάκρυά μου ἐνώπιόν σου, ὡς καὶ ἐν τῇ ἐπαγγελίᾳ σου." Ἐπένευσας, φησὶ, τοῖς ἐμοῖς δάκρυσι, καὶ τὰς ἐπαγγελίας πεπλήρωκας. Σὺ γὰρ ὑπέσχου νομοθετῶν τῶν ἀδικουμένων ἐπακούειν στενόντων. Οὕτω γὰρ ἐν τῷ νόμῳ φησὶ· "Στενάξει πρὸς με, καὶ ἐπακούσομαι αὐτοῦ. ἔλεήμων γὰρ εἰμι." 80.1288 ι'. "Ἐπιστρέψουσιν οἱ ἐχθροί μου εἰς τὰ ὀπίσω." Σοῦ δὲ τὴν ἐμὴν δέησιν δεξαμένου, φεύξονται οἱ πολέμιοι, καὶ τῆς θρασύτητος παύσονται. "Ἐν ἧ ἂν ἡμέρᾳ ἐπικαλέσωμαι, ἴδου ἔγνω, ὅτι Θεός μου εἶ σύ." Δεχόμενος γὰρ τὰς αἰτήσεις, δι' αὐτῶν πείθομαι τῶν πραγμάτων, ὅσων μου κηδεμονίαν ποιῆ. ια'. "Ἐπὶ τῷ Θεῷ αἰνέσω ῥῆμα· ἐπὶ τῷ Κυρίῳ αἰνέσω λόγον· ἐπὶ τῷ Θεῷ ἤλπισα· οὐ φοβηθήσομαι τί ποιήσει μοι ἄνθρωπος." [Καλὸς καὶ ἐνταῦθα ὁ προφητικὸς νοῦς. Πῶς ἴσῃν τὴν προσευχὴν τῇ ἀχράντῳ καὶ ὁμοουσίῳ Τριάδι προσφέρει;] Οὐδὲ φθέγγασθαι, φησὶν, ἄνευ τῆς σῆς ἐπικλήσεως ἂν ἔξομαι. Ἀλλὰ καὶ σμικρὸν ῥῆμα προσφέρων, καὶ μακροτέροις χρώμενος λόγοις, τῇ σῇ τούτους προσηγορίᾳ κοσμήσω, καὶ σοὶ πεποιθῶς καταφρονήσω τῶν ἀνθρωπίνων ἐπιβουλῶν. ιβ'. "Ἐν ἐμοί, ὁ Θεός, εὐχαὶ ἅς ἀποδώσω αἰνέσεώς σοι." Τὰς ὑποσχέσεις σοι, φησὶν, εὐγνωμόνως ἐκτίσω· εὐχὰς γὰρ, τὰς πρὸς τὸν Θεὸν ὑποσχέσεις καλεῖ. Οὕτω καὶ ἀλλαχοῦ· "Ἀποδώσω σοι τὰς εὐχὰς μου, ἅς διέστειλε τὰ χεῖλη μου, καὶ ἐλάλησε τὸ στόμα μου ἐν τῇ θλίψει μου." Εἶτα διδάσκει ὑπὲρ τίνων, καὶ τίνες αἱ ὑποσχέσεις. ιγ'. "Ὅτι ἐῤῥύσω τὴν ψυχὴν μου ἐκ θανάτου· τοὺς ὀφθαλμούς μου ἀπὸ δακρύων· καὶ τοὺς πόδας μου ἀπὸ ὀλισθήματος." [Διὰ πάντων με τούτων θωρακίσας καὶ ἀσφαλισάμενος· καὶ ἐδραϊάν ἔχειν τὴν πεποίθησιν ἐπὶ τούτοις πεπιστευκῶς ἐν τούτοις πληρώσω καὶ τὴν παροῦσαν ὠδήν.] "Ἐυαρεστήσω ἐνώπιον Κυρίου ἐν φωτὶ ζώντων." Τοσοῦτων γὰρ εὐεργεσιῶν ἀπολαύσας, καὶ τῶν διαφόρων ἐπιβουλῶν κρείττων φανείς, τῆς σῆς φροντιῶν θεραπείας, καὶ πολιτείαν αἰρήσομαι, ἢ σοὶ μὲν ἀρέσει, ἐμοὶ δὲ προξενήσει ζωὴν τὴν αἰώνιον, καὶ τὸ φῶς ἐκεῖνο τὸ τοῖς ἐννόμως ζῶσιν ἐπηγγελμένον. Ταῦτα δὲ, ὡς ἔφην, καὶ τῷ μακαρίῳ ἀρμόττει Δαβὶδ, καὶ τοῖς ἐν Βαβυλῶνι δορυαλώτοις. Ἀρμόττει δὲ καὶ ἡμῖν, πολλὰς μὲν ὑπομένουσι παρὰ ἀνθρώπων, καὶ παρὰ δαιμόνων, ἐπιβουλὰς, διὰ δὲ τῆς θείας κηδεμονίας, τὴν ἐκεῖθεν φυομένην διαφεύγουσι λῶβην.

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ Ν΄ ΨΑΛΜΟΥ

α'. "Εἰς τὸ τέλος. Μὴ διαφθείρης· τῷ Δαβὶδ εἰς στηλογραφίαν, ἐν τῷ αὐτὸν ἀποδιδράσκειν ἀπὸ προσώπου Σαοὺλ εἰς τὸ σπήλαιον." Καὶ τὸν πρότερον καὶ τὸν δεῦτερον διαφυγῶν κίνδυνον [ὁ μέγας Δαβὶδ], ὡς περ ἐν στήλῃ τινὶ, τῇ μνήμῃ τὴν θεῖαν εὐεργεσίαν ἀνέγραψε. Καὶ εἰς τὸ τέλος δὲ καὶ οὗτος κάκεῖνος παραπέμπει τοὺς ἐντυγχάνοντας· ἐπειδὴ πρόρρησιν ἔχουσιν ἐσομένων πραγμάτων. Ἐκεῖνος μὲν γὰρ τὰ κατὰ τὸν λαὸν προηγόρευσε· οὗτος δὲ τῶν ἐθνῶν προθεσπίζει τὴν κλῆσιν. Πρὸς κεῖται δὲ τὸ, Μὴ διαφθείρης, τοῦ Δαβὶδ τὸν λογισμὸν ἡμῖν ἐκκαλύπτων. Ἐπειδὴ γὰρ δυνάμενος ἀνελεῖν τὸν Σαοὺλ, καὶ τῇ σφαγῇ καταλῦσαι τὸν πολέμιον, καὶ τὴν ἡγεμονίαν λαβεῖν, οὐκ ἠνέσχετο, μονονουχὶ πρὸς ἑαυτὸν εἰρηκῶς, Μὴ διαφθείρης τῆς ἀμνησικακίας τὴν ἀρετὴν. "Μὴ γένοιτο γὰρ μοι, φησὶν, ἐποῖσαι τὴν χεῖρά μου ἐπ' αὐτὸν, ὅτι χριστὸς Κυρίου ἐστίν." Εἰκότως τῇ ἐπιγραφῇ τὸ, Μὴ διαφθείρης,

προστέθεικε, διδάσκων τίσιν χρησάμενος λογισμοῖς οὐκ ἀνεῖλε τὸν δυσμενῆ. β'. "Ἐλέησόν με, ὁ Θεός, ἐλέησόν με· ὅτι ἐπὶ σοὶ πέποιθεν ἡ ψυχὴ μου· καὶ ἐν τῇ σκιά τῶν πτε ρύγων σου ἐλπῶ, ἕως οὗ παρέλθῃ ἡ ἀνομία." Καθειργμένος ἐν τῷ σπηλαίῳ, καὶ τοὺς πολεμίους καθειργμένους ὄρων, τὸν θεῖον ἔλεον ἀπαγγέλλει, καὶ ἦν ἔχει πρὸς τὸν Θεὸν ἐλπίδα γυμνοῖ. Σκιὰν δὲ πτερυγῶν πολλάκις ἠρμήνευσεν, ὅτι τὴν θεῖαν κηδεμονίαν καλεῖ. Ὁ δὲ τοῦ ἐλέους διπλασιασμός τὴν ὑπερβολὴν τοῦ κινδύνου παραδηλοῖ. Τὸ δὲ, "Ἔως οὗ παρέλθῃ ἡ ἀνομία, σαφέστερον ὁ Ἀκύλας ἠρμήνευσεν, "Ἔως οὗ παρέλθῃ ἡ ἐπιβουλή. Ὁ δὲ Σύμμαχος, "Ἔως ἂν παρέλθῃ ὁ ἐπηρεαστής. Οὐ παύσομαι τοίνυν, φησὶν, ἰκετεύων, ἕως ἂν τῶν ἐπιβουλευόντων ἀπαλλαγῶ. Τοὺς γὰρ ἐπιβουλεύοντας οἱ Ἐβδομήκοντα ἀνομίαν ἀπὸ τοῦ πράγματος προσηγόρευσαν. γ'. "Κεκράζομαι πρὸς τὸν Θεὸν τὸν ὕψιστον, τὸν Θεὸν τὸν εὐεργετήσαντά με." Τῆς θείας ἐπικουρίας τὴν πείραν ἔχων διδάσκαλον, συνήθως ἀπολαύσαι ταύτης ἀντιβόλῳ. Κραυγὴν δὲ τὴν τῆς ψυχῆς προθυμίαν καλεῖ. δ'. "Ἐξαπέστειλεν ἐξ οὐρανοῦ, καὶ ἔσωσέ με· ἔδωκεν εἰς ὄνειδος τοὺς καταπατοῦντάς με." Ἄνω θέν με γὰρ τῆς οἰκείας ἀξιώσας προνοίας, καταγε 80.1292 λάστους ἀπέφηνέ μου τοὺς δυσμενεῖς. Διδάσκει δὲ καὶ ἡ ἱστορία, ὡς ἀναστάντι τῷ Σαοῦλ ἠκολούθησε, καὶ πόρρω γενομένῳ τὴν νύκτωρ παρασχεθεῖσαν εὐεργεσίαν δεδήλωκε, καὶ ὅτι λαβῶν ὑποχείριον οὐκ ἐπήνεγκε τὴν πληγὴν· ὄνειδος δὲ τοῦτο μέγιστον ἦν τῷ σεσωσμένῳ καταπολεμοῦντι τὸν σεσωκότα. [Διὸ δὴ βοᾷ εὐχαριστῶν.] "Ἐξαπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸ ἔλεος αὐτοῦ, καὶ τὴν ἀλήθειαν αὐτοῦ. [ε'] Καὶ ἐρρύσατο τὴν ψυχὴν μου ἐκ μέσου σκύνων." Δικαίως, φησὶν, ἀπολαύσας φιλανθρωπίας, τῆς τῶν πολεμίων ἀπηλότητος θηριωδίας. Λεόντων γὰρ δίκην ἐπίεσαν διασπᾶσαι βουλόμενοι· τὴν δὲ ἀλήθειαν τῷ ἐλέῳ συνέζευξε, τὸ δίκαιον τῆς φιλανθρωπίας δεικνύς. "Ἐκοιμήθην τεταραγμένος." Τοῦτο ὁ Θεοδοτίων οὕτως ἠρμήνευσεν· Ἐκοιμήθην μετὰ ἀναλίσκόντων· ὁ δὲ Ἀκύλας, μετὰ λάβρων· ὁ δὲ Σύμμαχος, μετὰ φλεγόντων. [Ἄντι τοῦ, Ἐκοιμήθην σχεδὸν μετὰ ἀναλίσκόντων λογισμῶν· λάβρως γὰρ με κατέδακνον, ὡς σχεδὸν καὶ καταφλέγειν μου τὴν διάνοιαν.] Εἰκότως τοίνυν ἐταραττόμην μεταξὺ τοιούτων καθεύδειν ἠναγκασμένος, καὶ ὑπὸ τοιούτων κυκλούμενος. Τὸν Σαοῦλ γὰρ, καὶ τοὺς συναλίσκοντας, καὶ φλέγοντας, καὶ λάβρους, καὶ σκύμνους ὠνόμασε, τὸ θηριώδες τῆς γνώμης, καὶ τοῦ τρόπου τὸ φονικὸν ἐξηγούμενος. Τοῦτο δὲ καὶ διὰ τῶν ἐξῆς διδάσκει σαφέστερον. "Υἱοὶ ἂνθρώπων, οἱ ὀδόντες αὐτῶν ὄπλα καὶ βέλη· καὶ ἡ γλῶσσα αὐτῶν μάχαιρα ὀξεῖα." Σκύμνους αὐτοὺς καλέσας, εἰκότως καὶ ὀδόντων ἐμνήσθη, αἰχμαῖς τούτους καὶ βέλεσιν ἀπεικάζων, καὶ τὴν γλῶτταν τεθηγμένην μαχαίρα· διὰ πάντων δὲ τὰς μαιφόνους αὐτῶν σημαίνει βουλάς. ζ'. "Υψώθητι ἐπὶ τοὺς οὐρανοὺς, ὁ Θεός· καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν ἡ δόξα σου." Ἄξιον δὲ ἐπὶ πᾶσιν ἀνυμνεῖν σε, τὸν ἐν οὐρανῷ μὲν διάγειν ὑπερλίμενον, πᾶσαν δὲ τὴν γῆν ἐμπιμπλῶντα τῆς δόξης. Τοῦτο καὶ ὁ μακάριος ἔφησεν Ἀββακούμ· "Ἐκάλυπεν οὐρανοὺς ἡ ἀρετὴ αὐτοῦ, καὶ τῆς αἰνέσεως αὐτοῦ πλήρης ἡ γῆ." Τὸ δὲ, Ὑψώθητι, ἀντι τοῦ· Δείξον πᾶσιν ἀνθρώποις τὸ ὕψος σου. ζ'. "Παγίδα ἐτοίμασαν τοῖς ποσὶ μου, καὶ κατέκαψαν τὴν ψυχὴν μου. [Καὶ οὐκ ἠρκέσθησαν τούτοις, ἀλλὰ καὶ] ὥρυξαν πρὸ προσώπου μου βόθρον, καὶ ἐνέπεσον εἰς αὐτόν." Λόχους μοι, φησὶν, ἐπιστήσαντες, καὶ ἐνέδρας καθιστάντες, αὐτοὶ παρ' ἡμῶν ἐλοχίσθησαν καὶ ταῖς οἰκείαις ἐνεπάγησαν πάγαις. η'. "Ἐτοιμὴ ἡ καρδία μου, ὁ Θεός, ἐτοιμὴ ἡ καρδία μου· ἄσσομαι καὶ ψαλῶ ἐν τῇ δόξῃ σου." Τοῦτο ὁ Σύμμαχος οὕτως ἠρμήνευσεν· Ἐδραία ἡ καρδία μου. Προφανῆ γὰρ ὄρων σου τὴν πρόνοιαν, οὐκ ἔτι δέδια τὰ παντοδαπὰ τῶν ἐχθρῶν μηχανήματα· ἀλλ' ἔτοιμός εἰμι καὶ εὐτρεπῆς τοῖς σοῖς ἔπεσθαι ῥήμασι, καὶ τὰς σὰς εὐεργεσίας ὑμνεῖν. θ'. "Ἐξεγέρθητι, ἡ δόξα σου, ἐξεγέρθητι, ψαλτήριον καὶ κιθάρα." Ἐαυτῷ λοιπὸν ἐγκελεύεται τὸν θεῖον ὕμνον ὑψῆσαι· δόξαν δὲ οἰκείαν τὴν προφητικὴν χάριν καλεῖ· ἑαυτὸν δὲ ψαλτήριον,

καὶ κιθάραν, ὡς ὄργανον γεγεννημένον τοῦ Πνεύματος. "Ἐγερθήσομαι ὄρθρου. [ί.] Ἐξομολογήσομαί σοι ἐν λαοῖς, Κύριε, ψαλῶ σοι ἐν ἔθνεσιν." Οὐ νῦν, φησὶ, μόνον, ταύτην σοι προσοίσω τὴν ὑμνωδίαν, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἀληθινοῦ φωτὸς ἀνα τεύλαντος, καὶ τὴν μακρὰν τῆς ἀγνοίας ἀπο σκεδάσαντος νύκτα, καὶ τὸν τῆς προσδοκωμένης ἡμέρας ὑποδείξαντος ὄρθρον [οὐ μόνον διὰ τῆς ἐνσάρκου αὐτοῦ πρὸς ἡμᾶς παρουσίας, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς τοῦ λουτροῦ παλιγγενεσίας καὶ ἀναπλάσεως], τῶν ἐθνῶν ἀπάντων καὶ τῶν λαῶν χοροδιδάσκαλος ἔσομαι· καὶ οἷόν τισι χορδαῖς τοῖς ἐκεῖ νων χρώμενος στόμασιν, ἄσω τὴν χαριστήριον ὑμνωδίαν. [Τίνος ἕνεκεν, ὦ προφήτα, εἶπὲ καὶ τὸν τρόπον.] ια'. "Ὅτι ἐμεγαλύνθη ἕως τῶν οὐρανῶν τὸ ἔλεός σου, καὶ ἕως τῶν νεφελῶν ἡ ἀλήθειά σου." Οὐ γὰρ μόνος ὁ οὐρανός, καὶ οἱ τοῦτον ἐνδιαίτημα ἔχοντες ἄγγελοι, τὸν σὸν ἔλεον ἔγνωσαν, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν νεφελῶν τὴν ἀλήθειάν σου δεδήλωκας. Νεφέλας δὲ τοὺς τῆς θείας χάριτος ἠξιωμένους ἡ θεία καλεῖ Γραφή. Τοῦτο δὲ καὶ διὰ Ἡσαΐου τοῦ προφήτου ὁ τῶν ὅλων ἡμᾶς διδάσκει Θεός. Εἰρηκῶς γὰρ περὶ τοῦ Ἰσραήλ· "Ἀνήσω τὸν ἀμπελῶνά μου, καὶ οὐ μὴ τμηθῆ, οὐδὲ μὴ σκαφῆ·" ἐπήγαγε· "Καὶ ταῖς νεφέλαις ἐντελοῦμαι τοῦ μὴ βρέξει ἐπ' αὐτόν." Καθάπερ γὰρ ἡ νεφέλη ἐτέρωθεν ὑποδέχεται τῶν ὄμβρων τὰς ἀφορμὰς, οὕτω καὶ προφήται καὶ ἀπόστολοι ὑπὸ τῆς θείας χάριτος ἐνεργοῦμενοι. τὴν πνευματικὴν ἀρδεῖαν προσήνεγκαν ταῖς τῶν ἀνθρώπων ψυχαῖς. 80.1296 ιβ'. "ὑψώθητι ἐπὶ τοὺς οὐρανοὺς, ὁ Θεός, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν ἡ δόξα σου." Διὰ γὰρ τῶν πνευματικῶν νεφελῶν, τῶν προφητῶν, φημί, καὶ ἀπο στόλων, τῆς ἀληθείας ἀναφανείσης, ὕψιστος ἀν εδειχθη τῶν ὅλων ὁ Κύριος, οὐρανοῦ καὶ γῆς ποιητῆς, ἐν ἀπάσῃ γῆ καὶ θαλάσῃ παρὰ τῶν ἀνθρώπων ὕμνον δεχόμενος.

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ ΝΖ΄ ΨΑΛΜΟΥ.

α'. "Εἰς τὸ τέλος, Μὴ διαφθείρης, τῷ Δαβὶδ εἰς στηλογραφίαν." Τῆς αὐτῆς ἔχεται καὶ οὗτος ὁ ψαλμὸς διανοσίας. Διηγείται γὰρ τὴν τοῦ Σαοὺλ πονηρίαν, [καὶ τῶν κατ' αὐτόν, τὴν ἐκείνου ἰσόρροπον κεκτημένων γνώμην,] καὶ τῶν λόγων τὸ ψεῦδος. Πολλάκις γὰρ ὁμόσας καταλύειν τὴν ἔχθραν, παρ' ἐβη τοὺς ὄρκους, καὶ ταῖς ἐνέδραις ἐχρήσατο. Πάλιν δὲ τὸ, Μὴ διαφθείρης, πρόκειται· ἐπειδὴ δις λαβῶν ὑποχείριον [ὁ Δαβὶδ τὸν Σαοὺλ] ἀνελεῖν οὐκ ἠθέλησεν. β'. "Εἰ ἀληθῶς ἄρα δικαιοσύνην λαλεῖτε, εὐθείας κρίνατε, υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων." Ταῦτα πρὸς τὸν Σαοὺλ διεξέρχεται ὁμωμοκότα μηκέτι διώκειν, καὶ παρὰ τοὺς ὄρκους στρατεύσαντα. Σὺ, φησὶ, γενοῦ τῶν ὑπὸ σοῦ δρωμένων κριτής, καὶ τὸ κρίνειν πεπιστευμένος, ὀρθὴν ἐξένεγκε καὶ δικαίαν τὴν ψῆφον. [Εἰ δὲ τὴν οἰκείαν νόσον οὐ δύνασαι διαγνῶναι ἢ ἰατρὸς ταύτης γενέσθαι, πῶς ἂν ἑτέροις τὸ τῆς ἀληθείας φάρμακον κατασκευάσεις; Οὐ δύνασαι, φησίν.] γ'. "Καὶ γὰρ ἐν καρδίᾳ ἀνομίας ἐργάζεσθε ἐν τῇ γῆ· ἀδικίαν αἰ χεῖρες ὑμῶν συμπλέκουσιν." Σὰ, φησὶ, καὶ τὰ τῆς εἰρήνης ῥήματα, καὶ τὰ πονηρὰ βουλευμάτα, καὶ τὰ παντοδαπὰ τῶν ἐπιβούλων μηχανήματα· σκόπησον τοίνυν εἰ συμβαίνει τοῖς λόγοις τὰ πράγματα. Ἄλλὰ γὰρ μάτην σοὶ τὴν ἐμὴν ἐνεχείρισα κρίσιν, δικάζειν οὐκ ἀνεχομένῳ δικαίως. δ'. "Ἀπηλλοτριώθησαν οἱ ἁμαρτωλοὶ ἀπὸ μῆτρας, ἐπλανήθησαν ἀπὸ γαστρὸς, ἐλάλησαν ψευδῆ." Πάλαι, φησίν, ἑαυτοὺς τῆς ἀληθείας χωρίσαντες τὸ ψεῦδος ἠσπάσασθε. [Τοῦτο δὲ, ὡς ἀνωτέρω ἡμῖν εἴρηται, κατακροτεῖ μάλιστα ἐπὶ τοῦ παρόντος· τὸ ψεῦδος καὶ τὸ πρὸς τοὺς πέλας μῖσος λέγων.] Τὸ δὲ ἀπὸ μήτρας καὶ ἀπὸ γαστρὸς προστέθεικεν, 80.1297 ὡς τοῦ Θεοῦ πρὸ τῆς διαπλάσεως τὰ κατ' αὐτοὺς ἐγνωκότος. Οὕτω γὰρ καὶ πρὸς τὸν Ἰερεμίαν· "Πρὸ τοῦ με πλάσαι σε ἐν κοιλίᾳ, ἐπίσταμαί σε· καὶ πρὸ τοῦ σε ἐξελεῖν ἐκ μήτρας, ἠγίακά σε." Καὶ πρὸς τὸν Φαραῶ· "Εἰς αὐτὸ τοῦτο ἐξήγειρά σε, ὅπως ἐνδείξωμαι ἐν σοὶ τὴν δύναμίν μου." Ἄλλ' οὐχ ἡ πρόγνωσις τοῦ Θεοῦ, ἢ τὸν Φαραῶ πονηρὸν, ἢ τὸν Ἰερεμίαν πεποίηκεν ἅγιον· ἀλλὰ τὸ μέλλον ἔσεσθαι προέγνω ὡς Θεός. ε'.

126

αὐτοῖς κατὰ τὴν ὁμοίωσιν τοῦ ὄφρατος." Μεμίμηται τοῦ ὄφρατος τὸ μνησίκα κον καὶ ἐπίβουλον. "Ὡσεὶ ἀσπίδος κωφῆς, καὶ βουούσης τὰ ὦτα αὐτῆς. [΄.] Ἦτις οὐκ εἰσακούσεται φωνῆς ἐπ' ἀδόντων, φαρμακοῦται φαρμακευομένη παρὰ σοφοῦ." Βύουσι δὲ τὰ ὦτα τῆ ἀσπίδι παραπλησίως, ἢ φίλον τοῦτο ποιεῖν διὰ κακίας ὑπερβολῆν, ὥστε μὴ θέλγεσθαι ταῖς ἐπωδαῖς, μηδὲ εἶκειν τῷ φαρμάκῳ τῷ κατασκευαζομένῳ παρὰ τοῦ καλουμένου σοφοῦ. Σοφὸν γὰρ ἐνταῦθα καταχρηστικῶς τὸν θηρεπωδὸν προσηγόρευσε· ὡς τό· "Σοφοὶ εἰσι τοῦ κακοποιῆσαι [τὸ δὲ καλοποιῆσαι οὐκ ἔγνωσαν·] καὶ, "Ποῦ σοφός; ποῦ γραμματεὺς;" Οὔτε τούτους ὡς ἀληθῶς σοφοὺς ὀνομάζει, ἀλλ' ὡς τοῦτο παρὰ τισιν εἶναι δοκοῦντας. Ἐπειδὴ γὰρ πολλοῖς πρὸς τὸν Σαοῦλ χρησάμενος λόγοις ὁ μακάριος Δαβὶδ, καὶ δοῦλον ἑαυτὸν ὀνομάσας, κάκεινον κύριον καὶ βασιλέα, καὶ δι' αὐτῶν δείξας τῶν πραγμάτων, ὡς οὐκ ἐφίεται τῆς ἐκεῖνου σφαγῆς, οὐ πέπεικε καταλῦσαι τὴν ἔχθραν· προσφυῶς αὐτὸν ἀσπίδι παρέβαλλεν, οὐ κωφεύουσα κατὰ φύσιν, ἀλλὰ καὶ βουούσα τὰ ὦτα, καὶ τῆς ἐπωδῆς ἀπωθουμένη τὴν προσβολήν. Τὸ δὲ, Φαρμακοῦται φαρμακευομένη παρὰ σοφοῦ, ὁ Σύμμαχος οὕτως ἠρμήνευσε, Ἐπαστοῦται ἐπωδαῖς σεσοφισμένου· ὡς εἶναι δῆλον, ὅτι τὴν ἐπωδὴν ὠνόμασε φάρμακον. [Ὡς ἐκ τούτου δῆλην ποιῆσαι τὴν μαιφονίαν τοῦ Σαοῦλ, εἴρηται ἡμῖν ἄνωτέρω, καὶ τῶν κατ' αὐτὸν, ἐν οἷῳ ἂν ὦσιν ἀξιωματικὰ καὶ βαθμῶ ἢ τόπων. Νοήσειεν δὲ τις ἂν καλῶς καὶ ταῦτα εἰρησθαι κατὰ τῶν αἰρετικῶν, Ἀριανῶν λέγω καὶ Εὐνομιανῶν καὶ Μακεδονιανῶν καὶ τῶν δοκούντων τὰ παραπλήσια ἐκείνοις δόγματα νοσεῖν. Καὶ γὰρ αὐτοὺς ἂν δικαίως καλέσειεν ἐπωδοὺς καὶ ἐπαιδοὺς τις. Ὅτι δὲ μήτηρ ἢ ἐν ἀκαριαίᾳ καιροῦ 80.1300 ῥοπή ἀποκρούουσα τοὺς ἀναγεννωμένους, παρ' ὧν δῆλον τοῖς μεμνημένοις; Καὶ γὰρ εἰώθασιν βαπτίζειν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος καὶ μετὰ τὴν ἀνάδυσιν τῶν τριῶν κατὰ δύοσων. Ἴστε τί λέγω, οἱ τῆς υἰοθεσίας ἠξιωμένοι. Νόσον χαλεπὴν παραδιδόασιν τοῖς δῆθεν παρ' αὐτῶν βαπτιζομένοις μᾶλλον δὲ βυθιζομένοις· οἱ μὲν λέγοντες, Δόξα Πατρὶ δι' Υἱοῦ ἐν ἁγίῳ Πνεύματι· οἱ δὲ, Δόξα Πατρὶ καὶ Υἱῷ ἐν ἁγίῳ Πνεύματι· καὶ οὕτως τὴν ἀδιαίρετον αἰεὶ ὡσαύτως ἔχουσιν ἐν Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι προσκυνουμένην θεότητα εἰς τριθεϊαν παραλαμβάνουσιν, μᾶλλον δὲ παραδιδόασιν μέγαν καὶ μικρὸν καὶ μικρότερον· ἀνισότητος ζυγῷ γλώττη μεμνηνύη τὴν ἀζυγώτατον, ὡς οἶονται, διατέμνοντες τῆς ἀχράντου θεότητας Τριάδος, καὶ τὴν ἐν οὐσίᾳ μᾶ, ἐν βασιλείᾳ, ἐν κυριότητι, ἐν θεότητι, ἐν δυνάμει, ἐν δημιουργίᾳ, καὶ ὅσα πρέπει τῇ αὐτῆς μακαριότητι. Τὸν μὲν Θεὸν καὶ βασιλέα, τὸν δὲ Κύριον καὶ ὑπουργὸν ἐκείνου καὶ ποίημα πρὸ τῶν ἄλλων παρ' αὐτοῦ γινόμενον, τὸ δὲ δοῦλον καὶ ὑπουργὸν τοῦ Υἱοῦ, τολμηρῶς οἱ δαίλιοι ἀποκαλεῖν πεφύκασιν· πρὸς οὓς μάλιστα εἴρηται ἡ προφητεία. Οὐ γὰρ πρὸς τὸν Σαοῦλ μόνον καὶ τοὺς κατ' αὐτὸν εἴρηκεν τὸ τῆς προφητείας πανάγιον Πνεῦμα διὰ τῆς σεπτῆς γλώττης τοῦ προφήτου.] Ζ'. "Ὁ Θεὸς συντρίψει τοὺς ὀδόντας αὐτῶν ἐν τῷ στόματι αὐτῶν." Ἀλλὰ γὰρ ὁ τῶν ὄλων ἐπόπτης ἀργὰς αὐτοῦ δείξει τὰς κατ' ἡμῶν μηχανάς. "Τὰς μύλας τῶν λεόντων συνέθλασεν ὁ Κύριος." Καὶ ἐν τῷ προτεταγμένῳ ψαλμῷ σκύμνους αὐτοὺς ὠνόμασε, καὶ ἐνταῦθα λέοντας. Τούτου χάριν καὶ ὀδόντων καὶ μυλῶν ἐμνημόνευσε. Μύλας δὲ καλεῖ τοὺς ἐνδοτέρους ὀδόντας, οἷς λεπτύνειν εἰώθαμεν τὴν τροφήν. Διὰ τούτων μέντοι κάκεινων ἐδίδαξεν, ὡς ὁ τῶν ὄλων Θεὸς τὰς παντοδαπὰς αὐτῶν διαβολὰς διαλύσει. ἢ. "Ἐξουδενωθήσονται ὡσεὶ ὕδωρ διαπορευόμενον." Εὐκαταφρόνητοι, φησὶν, ἔσονται, ὕδατι παραπλησίως ἐσκεδασμένῳ, καὶ παντελῶς ἀχρήστῳ. "Ἐντενεῖ τὸ τόξον αὐτοῦ, ἕως οὗ ἀσθενήσουσιν." Οὐ παύεται γὰρ βάλλων αὐτοὺς ταῖς τιμωρίαις, μέχρις αὐτῶν καταλύσει τὴν δύναμιν, τῆ ξιν αὐτῶν καὶ διάλυσιν ἐπάγων.] Θ'. "Ὡσεὶ κηρὸς τακεῖς ἀνταναιρεθήσονται, [τῆς θανατικῆς φθασάσης αὐτοὺς διαπύρου καταγιγίδος·] ἔπεσε πῦρ ἐπ' αὐτοὺς, καὶ οὐκ εἶδον τὸν ἥλιον." Δίκην δὲ κηροῦ πυρὶ πελάζοντος καὶ

80.1301 τηκομένοι διαλυθήσονται, καὶ τῆς ζωῆς στερηθήσονται. Τοῦτο γὰρ εἶπε· "Καὶ οὐκ εἶδον τὸν ἥλιον." ὡς τῶν τελευτώντων τὴν ἡλιακὴν οὐ δυναμένων ἰδεῖν ἀκτῖνα. ι'. "Πρὸ τοῦ συνιέναι τὰς ἀκάνθας ὑμῶν τὴν ῥά μνον, ὡσεὶ ζῶντας ὡσεὶ ἐν ὀργῇ καταπίεται αὐ τοὺς." Ὁ δὲ Σύμμαχος σαφέστερον τοῦτο ἤρ μήνευσε· Πρὶν ἢ αὐξηθῶσιν αἱ ἄκανθαι ὑμῶν, ὥστε γενέσθαι ῥά μνον, ἔτι ζῶντας ὡς ὀλόξηρον λαί λαψ ἀρεῖ. Ὁ δὲ λέγει, τοῦτό ἐστι. Πᾶσαν μὲν ἀμαρτίαν ἄκανθαν ἢ θεία Γραφή καλεῖ· ἢ δὲ ῥά μνος ἄκανθα μὲν ἐστὶ, μεγίστη δὲ, καὶ δένδρον μι μουμένη [καὶ ἰὸν χαλεπώτατον βάλλουσα]. Ἄπει λεῖ τοίνυν ἢ πρόρρησις, καὶ τῷ Σαοῦλ, καὶ τοῖς ἐκεῖ νου συνεργοῖς, ταχεῖαν τὴν τιμωρίαν. Πρὶν γὰρ, φησὶν, αὐξηθῆ ὑμῶν ἢ πονηρία, ὥστε ῥά μνω ἄπει κασθῆναι, τοῦτ' ἐστὶ, τῇ μεγίστῃ ἀκάνθῃ, [ἣτις ἐστὶ φαυλοτάτη κακία.] θεήλατος ὑμᾶς πληγὴ κατα λήψεται, καὶ φρούδους ἐργάσεται. Τοῦτο γὰρ εἶπε, καταπίεται. Καθάπερ γὰρ τὸ [ὑπὸ τῶν μυλῶν τῶν ὀδόντων λεπτυνόμενον καὶ] καταπινόμενον ἀφανὲς λοιπὸν γίνεται, οὕτω καὶ ὑμεῖς, φησὶ, παραδοθήσεσθε λήθη· ὅπερ δὴ καὶ συνέβη. Μετ' ὀλίγον γὰρ χρόνον, ἐν τῷ τῶν ἀλλοφύλων πολέμῳ δεξάμενος τὴν πληγὴν, οὐκ ἔτι τὴν πονηρίαν ἐπηύξησεν [ὁ Σαοῦλ], ἀλλ' ἄκων τὸν κατὰ τοῦ Δαβὶδ κατέλυσε πόλεμον. ια'. "Εὐφρανθήσεται δίκαιος, ὅτ' ἂν ἴδῃ ἐκδίκησιν· τὰς χεῖρας αὐτοῦ νίψεται ἐν τῷ αἵματι τοῦ ἀμαρτωλοῦ." Εὐφραίνεται δὲ ὁ τῆς ἀρετῆς φροντιστῆς, τὸν τῆς κακίας ἐργάτην ὀρῶν κολαζόμενον· οὐκ ἐπι τωθάζων ἐκείνῳ, ἀλλὰ τὴν θεῖαν ὀρῶν προμὴ θεῖαν, παρορᾶν οὐκ ἀνεχομένην τοὺς ὑπ' ἐκείνων ἀδικουμένους. Τὰς δὲ χεῖρας αὐτοῦ νίπτεται, οὐ τῷ αἵματι ταύτας φοινίττων καὶ μολύνων· ἀλλὰ δει κνὺς ἑαυτὸν ἀθῶον, καὶ τῆς ἐκείνου πονηρίας κεχω ρισμένον. Οὐ γὰρ, ὡς τινες ὑπέλαβον, ἐν τῷ αἵματι νίπτεται, ἀλλ' ἐπὶ τῷ αἵματι νίπτεται, ὡς οὐ δεμίαν πρὸς ἐκείνον ἐσχηκῶς κοινωνίαν. ιβ'. "Καὶ ἐρεῖ ἄνθρωπος, Εἰ ἄρα ἐστὶ καρπὸς τῷ δικαίῳ; ἄρα ἐστὶν ὁ Θεὸς κρίνων αὐτοὺς ἐν τῇ γῆ." Τὸ ἄρα ἐνταῦθα ἀποφαντικῶς κεῖται· λέγει δὲ, ὅτι πᾶς ὀρῶν τὸν δυσσεβεῖα συνεζηκότα ποιήν τίσαντα κατὰ τόνδε τὸν βίον, ὁμολογήσει καὶ Θεὸν εἶναι, καὶ ἐφ ορᾶν τὰ γινόμενα, καὶ σοφῶς ἅπαντα πρυτανεύειν· καὶ τοῖς μὲν δικαίοις τοὺς καταλλήλους ἀπονέμειν 80.1304 καρπούς, τοὺς δὲ τάναντία προελομένους δι κας εἰσπράττειν, καὶ τὰς ἀξίας τιμωρίας ἐπ ἄγειν.

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ ΝΗΨΑΛΜΟΥ.

α'. "Εἰς τὸ τέλος, Μὴ διαφθείρης, τῷ Δαβὶδ εἰς στηλογραφίαν. Ὅποτε ἀπέστειλε Σαοῦλ, καὶ ἐφύ λαξε τὸν οἶκον αὐτοῦ τοῦ θανατῶσαι αὐτόν." Φθόνῳ δουλεύων ὁ Σαοῦλ τὸν τοῦ Δαβὶδ ἐτύρευε θάνατον· καὶ ποτε συνεστιώμενον ἠβουλήθη κατακοντίσαι τῷ δόρατι. Ἐκκλίναντα δὲ, καὶ διαφυγόντα τὸν θάνατον, ἐπεχείρησε πάλιν χειρῶσασθαι, καὶ τινὰς ἀποστεί λας, τὴν οἰκίαν φρουρῆσαι προσέταξε, προφανῆ τὴν δυσμένειαν δεῖξας. Ἄλλ' ἢ μὲν τοῦ Δαβὶδ γὰ μετῆ, τοῦ δὲ Σαοῦλ θυγάτηρ, γνώριμον μὲν τοῦτο ποιεῖ τῷ ὁμοζύγῳ, καὶ διὰ τινος αὐτὸν ἀποδρᾶ ναι παρασκευάζει φωταγωγῶ. Τὰ κενοτάφια δὲ λαβοῦσα (οὕτω γὰρ ἢ ἱστορία διδάσκει) σχηματίζει τὴν κλίνην, καὶ ἀρῥωστοῦντος εἰκόνα διὰ τῶν ἰματίων διατυποῖ· καὶ δείκνυσι πόρρωθεν τοῖς φρου ρῆσαι προστεταγμένοις, ὑπὸ τινος τὸν Δαβὶδ ἐν οχλεῖσθαι νοσήματος λέγουσα. Ταῦτα μὲν νύκτωρ ἐγέ νετο· ἡμέρας δὲ γενομένης, κατάδηλον τῷ Σαοῦλ καὶ τοῖς δορυφόροις τὸ δράμα ἐγένετο. Τηνικαῦτα τοίνυν ὁ μακάριος Δαβὶδ, τὴν ἐπιβουλήν ἐκείνην δια φυγῶν, τὸν ψαλμὸν τοῦτον συνέγραψεν. Ἄλλὰ τῶν μὲν τότε γενομένων ὀλίγα λέγει, τὰ δὲ πλείονα προ λέγει, τοῦ θεοῦ Πνεύματος τὴν αἴγλην δεξάμενος, καὶ τὴν κατὰ τοῦ Σωτῆρος [Θεοῦ] ἡμῶν τῶν Ἰου δαίων προθεασάμενος λύτταν. Καὶ γὰρ οἱ Ἰου δαῖοι τὸν δεσποτικὸν διὰ στρατιωτῶν φυλάξαντες τάφον, ἡμέρας γενομένης, τὰ μὲν ἰμάτια εὔρον, τὸν δὲ φυλαττόμενον οὐκ ἔτι εἶδον νεκρόν· ἀνέστη γὰρ καταλύσας τοῦ θανάτου τὸ κράτος.

Τὰς οἰκείας τοί νυν ἐπιβουλάς βλέπων ὁ μακάριος Δαβίδ, καὶ προ θεώμενος ὡς ὁ Θεὸς Ἰσραὴλ, ὁ δημιουργὸς καὶ πάντων Δεσπότης, ὁ ἐξ αὐτοῦ κατὰ σάρκα, χαλε πώτερα παρὰ Ἰουδαίων πείσεται, προλέγει καὶ τῶν ἐθνῶν τὴν κλῆσιν, καὶ τὴν τῶν Ἰουδαίων διασποράν. β'. "Ἐξελοῦ με ἐκ τῶν ἐχθρῶν μου, ὁ Θεὸς, καὶ ἐκ τῶν ἐπανισταμένων ἐπ' ἐμὲ λύτρωσαί με." Δικαία τοῦ προφήτου ἡ αἴτησις· ἀπαλλαγῆναι γὰρ τῶν ἀδίκως πολεμούντων ἰκέτευσεν. Εἶτα τὸν τοῦ τῶν διηγείται σκοπὸν. γ'. "Ῥῦσαί με ἐκ τῶν ἐργαζομένων τὴν ἀνομίαν, καὶ ἐξ ἀνδρῶν αἱμάτων σῶσόν με." Μιαιφόνοι, φη 80.1305 σὶν, οἱ πολέμιοι καὶ παράνομοι, οἷς οὐδ' ἦν τινα οὖν προσενήνοχα βλάβην. δ'. "Ὅτι ἰδοὺ ἐθήρευσαν τὴν ψυχὴν μου· ἐπ' ἔθεντο ἐπ' ἐμὲ κραταιοί." Παντοδαποῖς χρώμενοι μηχανήμασιν ἀνελεῖν με πειρῶνται, τῇ οἰκείᾳ δυνάμει θαρρόντες· ἀλλ' εἰκὸς αὐτοὺς προηδικημένους τὴν τιμωρίαν ζητεῖν. ε'. "Οὔτε ἡ ἀνομία μου, οὔτε ἡ ἀμαρτία μου, Κύριε." Οὐδὲν, φησὶ, παρ' ἡμῶν εἰς αὐτοὺς γεγέννηται λυπηρόν· οὐδέ τι ἐγκαλεῖν ἔχοντες, τὸν ἐμὸν κατ' τύπου θάνατον. "Ἄνευ ἀνομίας ἔδραμον καὶ κατ' εὐθυνα." Ταῦτα ἀληθέστερον οὐ τῷ Δαβίδ ἀρμόττει, ἀλλὰ τῷ ἐκ Δαβίδ, καὶ τῷ Κυρίῳ τοῦ Δαβίδ. Ἐκεῖνος γὰρ μόνος ἀμαρτίαν οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ εὐρέθη δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ. [Οὐδεὶς γὰρ δίχα ἀμαρτίας, εἰ μὴ εἷς ὁ Θεός· αὐτὸς γε οὗτος ὁ ἐκ Δαβίδ διὰ πολλὴν φιλανθρωπίαν σαρκωθείς.] Ὡς ἐν τύπῳ δὲ καὶ ὁ μακάριος ταῦτα λέγει Δαβίδ· οὐ τὸ παντελῶς ἀναμάρτητον ἑαυτῷ μαρτυρῶν, ἀλλὰ διδάσκων ὡς οὐδὲν τὸν Σαοὺλ ἀδικήσας, ἀλλὰ πολλὰ καὶ πολλάκις εὐεργετήσας, τὰς παντοδαπὰς ἐπιβουλάς ὑπομένει. Καὶ μὴ οὔσης ἀμαρτίας, κατ' αὐτοῦ ἐπιτρέχουσιν, ἵνα διαρπάξωσι τὸν περὶ αὐτοὺς γενόμενον ἀθῶον. Οὕτω δὲ καὶ ὁ Σύμμαχος ἡρμὴ νευσε· Μὴ οὔσης ἀμαρτίας, οὕτω τρέχουσιν, ἵνα πατάξωσιν. ζ'. "Ἐξεγέρθητι εἰς συνάντησίν μου, καὶ ἴδε." Σὲ δὲ τούτου, φησὶν, ἰκετεύω γενέσθαι κριτὴν, τὸν ἅπαντα σαφῶς ἐπιστάμενον. "Καὶ σὺ, Κύριε, ὁ Θεὸς τῶν δυνάμεων, ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσραὴλ, πρόσχεσ τοῦ ἐπισκέψασθαι πάντα τὰ ἔθνη." Τὸ ἀναμάρτητον ἐν μόνῳ θεωρήσας τῷ ἐξ αὐτοῦ κατὰ σάρκα, καὶ τὴν τῶν ὁμοφύλων Ἰουδαίων κατ' αὐτοῦ μανίαν προθεωρήσας τῷ πνεύματι, τὸν τῶν δυνάμεων Κύριον, καὶ τοῦ Ἰσραὴλ ἰκετεύει Θεὸν, καταλιπεῖν μὲν Ἰουδαίους ἀτημελήτους, πᾶσαν δὲ εἰς τὰ ἔθνη μεταθεῖναι τὴν πρόνοιαν, καὶ τῷ τῆς Θεογνωσίας καταυγᾶσαι φωτί. Ταῦτα δὲ τοῖς ἔθνεσιν ἀπαγγείλας, καὶ τὰς Ἰουδαίων τιμωρίας προλέγει. "Μὴ οἰκτειρήσῃς πάντας τοὺς ἐργαζομένους τὴν ἀνομίαν." Ἐπειδὴ γὰρ τοῖς προφητικοῖς ὀφθαλμοῖς τὸν σταυρὸν ἑώρα, καὶ ἐπαίειν ἐδόκει τοῦ 80.1308 Κυρίου [τῆς δόξης] λέγοντος· "Πάτερ, ἄφες αὐτοῖς τὴν ἀμαρτίαν· οὐ γὰρ οἶδασιν τί ποιοῦσι· βδε λυττόμενος τὴν τῆς ἀσεβείας ὑπερβολὴν, μηδεμιᾶς αὐτοὺς ἀπολαῦσαι συγγνώμης ἀντιβολεῖ· εἶτα τῆς πνευματικῆς τροφῆς τὴν ἐσομένην αὐτοῖς ἔνδειαν προθεσπίζει. ζ'. "Ἐπιστρέψουσιν εἰς ἐσπέραν, καὶ λιμώξουσιν ὡς κύων, καὶ κυκλώσουσι πόλιν." Καθάπερ γὰρ, φησὶ, κύνες νύκτωρ εἰώθασιν τὰς τῶν πόλεων περινοστεῖν ἀγοράς, γαστρὸς ὑπ' ἐνδείας τοῦτο ποιεῖν βιαζόμενοι· οὕτως οὗτοι πάσης πνευματικῆς γυμνοὶ γενήσονται προμηθείας· καὶ οὔτε προφητικῆς ἀπολαύσαντες χάριτος, καὶ τῆς ἀρχιερατικῆς ἐπιμελείας ἔρημοι πάμπαν γενήσονται· καὶ δίκην κυνὸς περιόντες διατελοῦσιν, οὐδὲ τῶν ψυχίων τῶν πιπτόντων ἀπὸ τῆς τραπέζης τῶν κυρίων αὐτῶν, κατὰ τὴν εὐαγγελικὴν φωνὴν, μεταλαχεῖν ἀξιούμενοι. [Εἶτα σαφέστερον τῆς τιμωρίας τὴν αἰτίον διδάσκει.] η'. "Ἰδοὺ αὐτοὶ ἀποφθέγονται ἐν τῷ στόματι αὐτῶν, καὶ ῥομφαία ἐν τοῖς χεῖλεσιν αὐτῶν· ὅτι τίς ἤκουσεν;" Τῇ γλώττῃ, φησὶ, τὸν φόνον ἐργάζονται, οἷόν τινα αἰχμὴν καὶ ῥομφαίαν, τοὺς λόγους προφέροντες· μαρτυρεῖ δὲ τοῖς λόγοις τὰ πράγματα· Τῇ γὰρ γλώττῃ τὸν Δεσπότην ἐσταύρωσαν, βοήσαντες, "Ἄιρε, αἶρε, σταύρωσον αὐτόν· τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς, καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ἡμῶν." Τῇ δὲ τοῦ Πιλάτου δορυφορίᾳ τοῖς λόγοις τὸ ἔργον ἐπέθεσαν, καὶ τῷ ἰκρίῳ τὸν Σωτῆρα προσήλωσαν. Τοῦτο καὶ ὁ προφητικὸς ἔφη λόγος· "Αὐτοὶ ἀποφθέγονται ἐν τῷ

στόματι αὐτῶν, καὶ ῥομφαία ἐν τοῖς χεῖλεσιν αὐτῶν· ὅτι τίς ἤκουσεν;" Ὅτι οἷς προσφέρουσι λόγοις, ἀντὶ ῥομφαίας κέχρηται. Ταῦτα δὲ, φησὶ, δρῶσιν, ὡς μηδενὸς ἐφορῶντος. Τοῦτο γὰρ δηλοῖ, "Ὅτι τίς ἤκουσεν;" Ὡς μηδενὸς γὰρ μήτε ὀρῶντος, μήτε ἀκούοντος τὰ γινόμενα, καὶ τὰς εὐθύναις εἰσπράττοντος, οὕτω ταῦτα τολμῶσι. Ταύτην γὰρ τὴν διάνοιαν ὁ Σύμμαχος ἠρμήνευσεν. Ἀντὶ γὰρ τοῦ, "Ὅτι τίς ἤκουσεν, ὡς μηδενὸς ἀκούοντος τέθεικεν. Τοιγαροῦν τοιαύτην αὐτῶν διάνοιαν προθεωρῶν ὁ Δαβὶδ ἐπάγει λέγων· θ'. "Καὶ σὺ, Κύριε, ἐκγελάσεις αὐτούς." Ἐκεῖ 80.1309 νοὶ μὲν οὖν ἐκεῖνα τολμῶσι· σὺ δὲ καὶ ἀκούεις, καὶ βλέπεις, καὶ γελαῖς αὐτῶν τὴν ματαιότητα. "Ἐξουδενῶσεις πάντα τὰ ἔθνη." Οὐ μόνον γὰρ ἐκείνων, ἀλλὰ καὶ πάντων τῶν ἔθνων περὶ γενέσθαι σοὶ ῥάδιον. Οὕτω καὶ ὁ θεσπέσιος Ἡσαΐας ἔφη, τὴν τῆς θείας δυνάμεως ὑπερβολὴν δεῖξαι φιλονεικῶν, "Εἰ πάντα τὰ ἔθνη, ὡς σταγῶν ἀπὸ κάδου, καὶ ὡς ῥοπή ζυγοῦ, καὶ ὡς σίελος ἐλογίσθησαν καὶ λογισθήσονται, τίνοι ὁμοιώσατε Κύριον; καὶ τίνοι ὁμοιώματι ὁμοιώσατε αὐτόν;" ι'. "Τὸ κράτος μου πρὸς σὲ φυλάξω, ὅτι σὺ ὁ Θεὸς ἀντιλήπτωρ μου." Σε, φησὶν, ἔχω τῆς ἐμῆς δυνάμεως ἀντιλήπτορά τε καὶ φύλακα· τῆς γὰρ σῆς ἀπολαύων προμηθείας διατελῶ. ια'. "Ὁ Θεὸς μου, τὸ ἔλεος αὐτοῦ προφθάσει με." Προλαμβάνεις ἀεὶ τὰς αἰτήσεις, ὡς Δέσποτα, καὶ διὰ φιλανθρωπίας ὑπερβολὴν οὐκ ἀναμένεις τὰς ἰκετείας. "Ὁ Θεὸς μου δεῖξει μοι ἐν τοῖς ἐχθροῖς μου." Κοινούς ἐχθρούς ὁ προφήτης ἠγεῖται τοὺς τοῦ Σωτῆρος ἐχθρούς. Εἶτα προλέγει τούτοις τὰ ἐσόμενα. ιβ'. "Μὴ ἀποκτείνῃς αὐτούς· μήποτε ἐπιλάθωνται τοῦ νόμου σου." Ἰκετεύω, φησὶ, μὴ πανωλεθρίαν αὐτοῦς ὑπομῆναι. Εἰσὶ γὰρ ἐν αὐτοῖς πολλοὶ τοῖς τῆς μεταμελείας φαρμάκοις θεραπευόμενοι. "Ἐν γὰρ τῷ θανάτῳ οὐκ ἔστιν ὁ μνημονεύων σου· ἐν δὲ τῷ ἄδῃ τίς ἐξομολογήσεται σοι;" Ποίαν τοί νυν αὐτοῦς βούλει τίσαι ποινὴν; Διασκόρπισον αὐτούς ἐν τῇ δυνάμει σου· καὶ κατάγαγε αὐτούς, ὁ ὑπερασπιστής μου, Κύριε." Εἰς πᾶσαν αὐτοῦς, φησὶ, σκέδασον τὴν οἰκουμένην, καὶ ποιήσον σποράδας καὶ μετανάστας· ἐπειδὴ κακῆ κατὰ σοῦ κέχρηται συμφωνία. Τίς δὲ αὕτη, διδάσκει. ιγ'. "Ἀμαρτία τοῦ στόματος αὐτῶν, λόγος χειλέων αὐτῶν." Σύμφωνα καὶ ταῦτα τοῖς προηγουμένοις. Καὶ γὰρ ἄνω ἔφη· "Ἰδοὺ αὐτοὶ ἀποφθέγγονται ἐν τῷ στόματι αὐτῶν, καὶ ῥομφαία ἐν τοῖς χεῖλεσιν αὐτῶν." Καὶ ἐνταῦθα πάλιν τῆς τοῦ στόματος ἀμαρτίας, καὶ τοῦ λόγου τῶν χειλέων κατηγορεῖ· διὰ πάντων διδασκῶν, ὡς ἐκείνης τῆς φωνῆς εἰσπράττονται δίκας, ἣν συμφώνως ἀφῆκαν, τὴν δικαίαν τοῦ Πιλάτου παραφθειράντες ψῆφον· ἐκείνου γὰρ ὡς ἀθῶον ἀφεῖναι βουλομένου, οὗτοι δὲ ἐβόων· "Αἶρε, αἶρε, σταύρωσον αὐτόν· τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς, καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ἡμῶν." Ταῦτα δὲ σαφέστερον ὁ Σύμμαχος ἠρμήνευσεν. Ἀντὶ γὰρ τοῦ, Διασκόρπισον αὐτούς ἐν τῇ δυνάμει σου, οὕτως ἔφη, Ἄνα στάτωσον αὐτούς ἐν τῇ δυνάμει σου, καὶ κάθελε αὐτούς, ὑπερασπιστὰ ἡμῶν, Κύριε, τῇ ἀμαρτίᾳ τοῦ στόματος αὐτῶν, τῷ λόγῳ τῶν χειλέων αὐτῶν. Ἀναστάτους αὐτούς, φησὶ, ποιήσον, καὶ δούλους ἀντ' ἐλευθέρων ἀπόφηνον· διὰ τὴν ἀμαρτίαν τοῦ στόματος αὐτῶν, καὶ τὸν λόγον τῶν χειλέων αὐτῶν. Οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς πυργοποιίας τὴν κακὴν συμφωνίαν τῇ διαφωνίᾳ διέλυσε καὶ τῇ νόσῳ τῆς βλαβεραῖς ὁμοιοῦσας, φάρμακον ἀλεξίκακον προσενήνοχε τῶν γλωσσῶν τὴν διαίρεσιν. "Καὶ συλληφθῆσαν ἐν τῇ ὑπερηφανίᾳ αὐτῶν." Δι' ὧν, φησὶν, ἐτόλμησαν, διὰ τούτων δότωσαν δίκας· καὶ δουλεύειν οὐκ ἀνεχόμενοι τῷ σεσωκότι Χριστῷ, ἀλλὰ τὴν τοῦ Καίσαρος ἀσπασάμενοι βασιλείαν, τῇ τοῦ Καίσαρος δουλείᾳ παραδοθήσονται. "Καὶ ἐξ ἀρᾶς καὶ ψεύδους διαγγελήσονται. [ιδ'] Ἐν συντελείᾳ, ἐν ὀργῇ συντελείας, καὶ οὐ μὴ ὑπάρξωσιν." Τοῦτο σαφέστερον ὁ Σύμμαχος ἠρμήνευσεν· Συλληφθήτωσαν μετὰ τῆς ὑπερηφανίας αὐτῶν· ἀρὰν καὶ ψεῦδος λαλοῦντας συντέλεσον· ἐν θυμῷ ἀνάλωσον, ἵνα μὴ ᾧσιν. Ἐπειδὴ γὰρ συκοφαντίας ἐχρήσαντο, λέγοντες αὐτὸν προστεταχέναι μὴ δοῦναι Καίσαρ· κήνσον· καὶ ταῦτα ἀκηκοότες παρεγγυῶντος αὐτοῦ δοῦναι τὰ τοῦ Καίσαρος Καίσαρι, καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ

τῷ Θεῷ· καὶ ἀραῖς δὲ πολλαῖς αὐτὸν καὶ λοιδορίας ἔβαλον. Δι' ἐκεῖνας ἔφη τὰς ἀρὰς, καὶ τὰς συκο φαντίας, καὶ τὴν ἀμαρτίαν τοῦ στόματος, ταύτην αὐτοὺς ὑπομεμενηκέναι τὴν συντέλειαν. Συντέλειαν δὲ οὐ τὴν πανωλεθρίαν καλεῖ, ἀλλὰ τὸ μηκέτι αὐ τοὺς λαὸν χρηματίζειν Θεοῦ. Ἐσκεδασμένοι γὰρ κατὰ τὴν οἰκουμένην, καὶ Ῥωμαίοις δουλεύειν ἠναγκα σμένοι, τῆς νομικῆς λατρείας ἐστέρηνται· πόρρω τῆς πολυθρυσίτου διάγουσι μητροπόλεως, τῆς βασιλικῆς ἔρημοι κηδεμονίας γεγένηται· ἱερατικῆς ἐπιμελείας οὐκ ἀπολαύουσι, τῆς προφητικῆς ἐγὼ μνώθησαν χάριτος. Τὸ τοίνυν, οὐχ ὑπάρξουσιν, ἀντὶ τοῦ, εἰς λαὸν οὐκέτι, φησὶ, καθ' ἑαυτοὺς πολιτεύσονται, μόνην οἰκοῦντες τὴν Παλαιστίνην, καὶ λαὸς Θεοῦ χρηματίζοντες. Συντελείας δὲ τὰς παν 80.1313 τοδαπὰς καλεῖ τιμωρίας. Καὶ γὰρ ἐπὶ Γαΐου τοῦ τε τάρτου Καίσαρος κινδύνους μεγίστους ὑπέμειναν· καὶ μέντοι καὶ ἐπὶ Νέρωνος πολλαῖς περιέπεσον συμφοραῖς. Καὶ Οὐεσπασιανὸς τὰς πλείστας τῆς Ἰουδαίας ἐπολιόρησε πόλεις· καὶ Τίτος προσεδρεύσας τοῖς Ἱεροσολύμοις, καὶ τὴν πόλιν ἐξεπόρησε, καὶ τοὺς τὸν θάνατον διαφυγόντας ἐξανδρα ποδίσας, δορυαλώτους ἀπήγαγε. Καὶ ἄλλοις δὲ παν τοδαποῖς μετὰ ταῦτα περιέπεσον ἀλγεινοῖς· καὶ νῦν δὲ ὡσαύτως ἐν αἷς παροικοῦσι πόλεσιν, ἀφορμῆς τινος γινομένης, πολλάκις τὰ ἀνήκεστα πάσχουσι, τῆς ἀρὰς, καὶ τοῦ ψεύδους, καὶ τῆς ἀμαρτίας τοῦ στόματος ἀπαιτούμενοι δίκας· καὶ δι' αὐτῶν μανθάνουσι τῶν πραγμάτων, ὅτι τῶν ἀπάντων ἐστὶ Κύριος καὶ Δεσπότης ὁ σταυρωθεὶς. Τοῦτο γὰρ καὶ ὁ προφήτης ἔφη· "Καὶ γινώσκονται ὅτι ὁ Θεὸς δεσπόζει τοῦ Ἰακώβ, καὶ τῶν περάτων τῆς γῆς." Τοῦτο γὰρ δὴ τὸ παράδοξον, ὅτι πρὸ τοῦ σταυροῦ, καὶ ὑπ' αὐτῶν ἠπιστεῖτο τῶν Ἰουδαίων· μετὰ δὲ τὸ ἐπονείδιστον ἐκεῖνο πάθος, πάσης ὁ σταυρωθεὶς δεσπόζει τῆς οἰκουμένης· τῶν μὲν ἐκόντων προσκυνοῦντων, τῶν δὲ γε ἀπιστούντων φόβῳ δουλεύειν ἠναγκασμένων. ιε'. "Ἐπιστρέψουσιν εἰς ἐσπέραν· καὶ λιμώξουσιν ὡς κύων, καὶ κυκλώσουσι πόλιν." Ἐπειδὴ γὰρ εἶπεν· "Ἐν ὀργῇ συντελείας, καὶ οὐ μὴ ὑπάρξουσιν·" ἵνα μὴ τις ἐναντίως εἰρηκέναι νομίση τὸν προφήτην τὸ, "Διασκέδασον αὐτοὺς ἐν τῇ δυνάμει σου," εἰκότως τῇ ταυτολογίᾳ ἐχρήσατο, καὶ φησιν, αὐτοὺς κυνῶν δίκην λιμῶν τηκομένων, καὶ νύκτωρ τὴν πόλιν περινοστοῦντων, διάξειν οὐδεμιᾶς πνευματικῆς τροφῆς ἀπολαύοντας. Ἐναλλαγὴ γὰρ πραγμάτων ἐγένετο. Καὶ Ἰουδαῖοι μὲν, οἱ πάλοι υἱοὶ, διὰ τὴν οἰκείαν πονηρίαν, τὴν τῶν κυνῶν ἔλαχον τάξιν· τὰ δὲ ἔθνη, πάλαι κυσὶν ἑοικότα, τῆς τῶν υἱῶν ἠξιώθησαν τιμῆς. ι'. "Αὐτοὶ διασκορπισθήσονται τοῦ φαγεῖν· ἐὰν δὲ μὴ χορτασθῶσι, καὶ γογγύσωσιν." Τοῦτο ὁ Σύμμαχος τῷ προτέρῳ ἀποδέδωκεν. Ἐφη δὲ οὕτως· Ἀνακαμπτέωσαν ἐσπέρας, θορυβεῖωσαν ὡς κύνες περιερχόμενοι πόλιν, ῥεμβόμενοι, ἵνα μὴ ἀχόρταστοι ἀύλισθῶσι. [Τούτου γὰρ, φησὶ, χάριν οἱ κύνες περινοστοῦσι νύκτωρ τροφήν τινα ζητοῦντες, ἵνα μὴ ἀχόρταστοι ἀύλισθῶσι· πᾶσα γὰρ αὐτοῖς ἡμέρα οὐ μόνον ἐσπέρα, ἀλλὰ καὶ νύξ, τοῦ νέφους τῆς ἀπιστίας ἐπικειμένου αὐτοῖς.] Κατὰ δὲ τοὺς Ἐβδομήκοντα οὕτω νοητέον· ὅτι κυνῶν δίκην καὶ οὗτοι κατὰ τὴν οἰκουμένην ἐσκεδασμένοι, τὴν πνευματικὴν ἐπιζητοῦσι τροφήν· οὐχ εὐρίσκοντες δὲ 80.1316 ταύτην, διὰ τὸ μὴ πιστεύειν τῷ ὑπὸ πάντων προκεκηρυγμένῳ τῶν προφητῶν, θορυβάζουσι καὶ γογγύζουσι, τὴν ἀχάριστον καὶ ἐν τούτῳ γνώμην ἐπιδεικνύντες. ιζ'. "Ἐγὼ δὲ ἄσομαι τὴν δυνάμιν σου, καὶ ἀγαλλιάσομαι τὸ πρῶτ' ὃ ἐλέος σου." Ἐκεῖνοι μὲν οὖν ἐκεῖνα τολμῶντες, τοσαῦτα πείσονται· ἐγὼ δὲ τὸν σὸν ἔλεον ἀνυμνήσω· καὶ τοῦ νοεροῦ σου φωτὸς ἀνατείλαντος, καὶ τῇ οἰκουμένῃ δεδωκότος τὸν ὄρθρον, τὸν ἀμέτρητόν σου οἶκτον ἐν ἀπάσαις ταῖς ἐκκλησίαις δοξάσω. "Ὅτι ἐγενήθης ἀντιλήπτωρ μου, καὶ καταφυγὴ μου, ἐν ἡμέρᾳ θλίψεώς μου. [ιη'] Βοηθός μου εἶ, σοὶ ψαλῶ· ὅτι ὁ Θεὸς ἀντιλήπτωρ μου εἶ. Ὁ Θεὸς μου τὸ ἐλέος μου." Ἀπῆλαυσα γὰρ τῆς σῆς ἐπικουρίας ἀεὶ· καὶ διὰ τὴν σὴν πρόνοιαν τὰς προσπεσούσας διέφυγον συμφοράς. Οὗ δὴ χάριν σὲ μόνον οἶδα Θεὸν, καὶ σε πηγὴν ἐλέους καὶ

φιλανθρωπίας καλῶ. Ταῦτα ὁ μακάριος Δαβὶδ πόρρωθεν προφητικοῖς ἰδῶν ὀφθαλμοῖς, καὶ τὰς Ἰουδαίων προεῖρηκε συμφορὰς, καὶ αὐτὸς ὑμνήσῃν ἀεὶ τὸν Δεσπότην ὑπέσχετο· καὶ πληροῖ γε τὰς ὑποσχέσεις διὰ τῶν εὐσεβῶν τὴν ὑμνωδίαν προσφέρων. [Ὡσπερ γὰρ μετὰ τὴν νύκτα ἐν ὄρθρῳ ἀνατείλαντος τοῦ ἡλίου φωτίζεται πᾶσα ἡ ὑπ' οὐρανόν· οὕτω ἡ παρουσία τοῦ ἡλίου τῆς δικαιοσύνης τὸ μὲν σκότος τῆς ἁμαρτίας ἠφάνισεν, τὸ δὲ φῶς τῆς θεογνωσίας τοῖς εἰς αὐτὸν πιστεύουσιν ἐχαρίσατο, καὶ παρέχων ὁσημέραι οὐ παύεται.]

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ ΝΘ΄ ΨΑΛΜΟΥ.

α΄, β΄. "Εἰς τὸ τέλος, τοῖς ἀλλοιωθησομένοις, εἰς στηλογραφίαν, τῷ Δαβὶδ εἰς διδαχὴν. Ὅποτε ἐν ἐπύρισε τὴν Μεσοποταμίαν Συρίας, καὶ τὴν Συρίαν Σωβᾶλ, καὶ ἐπέστρεψεν Ἰωάβ, καὶ ἐπάταξε τὸν Ἐδῶμ ἐν τῇ φάραγγι τῶν ἀλῶν, δῶ δεκαχιλιάδας." Ταῦτα μὲν ἤδη καὶ γεγένηται, καὶ ἐν τῇ δευτέρᾳ τῶν Βασιλειῶν ἀναγράφεται. Ἡ δὲ εἰς τὸ τέλος ἐπιγραφὴ διδάσκει νοεῖν, ὡς τῇ ἰστορίᾳ καὶ προφητείᾳ τις ἀνακέκρται· καὶ πρόσκειται τῇ ἐπιγραφῇ καὶ, "Τοῖς ἀλλοιωθησομένοις." Ἡ δὲ ἀλλοίωσις μεταβολὴν τινα αἰνίττεται, καὶ μεταβολὴν οὐ γεγεννημένων, ἀλλ' ἐσομένων πραγμάτων. Οὐ γὰρ εἶπεν· Τοῖς ἀλλοιωθεῖσιν, ἀλλὰ Τοῖς ἀλλοιωθησομένοις. Καὶ ἡ στηλογραφία δὲ τῆς νίκης σημαντικὴ· ἐν κεφαλῇ δὲ τῆς προφητείας 80.1317 τὴν ὑπόθεσιν ἀναγκαῖον εἶπεῖν. Τὰς προειρημένας νίκας νενικηκῶς ὁ μακάριος Δαβὶδ, προεῖδε τοῖς τοῦ πνεύματος ὀφθαλμοῖς τὴν ἐσομένην τοῦ λαοῦ παρανομίαν, καὶ τὴν δι' αὐτὴν συμβησομένην αἰχμαλωσίαν. Προεῖδε δὲ καὶ τὴν ἐκεῖθεν θεῖα χάριτι γενησομένην ἐπάνοδον, καὶ ἀναγκαῖον ὦθη καὶ τὰ λυπηρὰ καὶ τὰ θυμῆρη προγράψαι, εἰς ὠφέλειαν τῶν ἐπ' ἐκείνων τῶν πραγμάτων ἐσομένων ἀνθρώπων. γ΄. "Ὁ Θεὸς, ἀπόσω ἡμᾶς, καὶ καθεῖλες ἡμᾶς." Ἐνταῦθα τὴν αἰχμαλωσίαν προλέγει· εἶτα τοῦ Θεοῦ τὸ δίκαιον καὶ φιλάνθρωπον. "Ὁργίσθης καὶ ὠκτείρησας ἡμᾶς." Διὰ μὲν γὰρ τὰς παρανομίας ὠργίσθης, μετὰ δὲ τὴν τιμωρίαν ἠλέησας. δ΄. "Συνέσεισας τὴν γῆν, καὶ συνετάραξας αὐτήν." Τὰς τῶν Ἀσσυρίων καὶ Βαβυλωνίων ἐφόδους διὰ τούτων ἐδήλωσε· σεισμοῦ γὰρ δίκην ἄρδην ἠφάνισαν ἅπαντα. Εἶτα τὴν φιλανθρωπίαν αἰτεῖ. "Ἰασαὶ τὰ συντρίμματα αὐτῆς, ὅτι ἐσαλεύθη." Πάλιν τὰ γεγεννημένα διέξεισι. ε΄. "Ἐδειξας τῷ λαῷ σου σκληρά." Ποῖα ταῦτα; "Ἐπότισας ἡμᾶς οἶνον καταλύξεως." Τῷ πλήθει, φησὶ, τῶν συμφορῶν, καθάπερ οἶνον τινὶ, κάρον ἡμῖν ἐνεποίησας, καὶ ὀδύνης ἐπέπλησας τὰς ἡμετέρας ψυχάς. Οὕτω γὰρ καὶ ὁ Ἀκύλας ἠρμήνευσε· "Ἐπότισας ἡμᾶς οἶνον καρώσεως." "Ἐδωκας τοῖς φοβουμένοις σε σημείωσιν τοῦ φυγεῖν ἀπὸ προσώπου τόξου." Τοῦτο σαφέστερον ὁ μακάριος Ἰεζεκιὴλ ὁ προφήτης διδάσκει. Ἐωρακέναι γὰρ ἄγγελον ἔφη, ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τῶν ὅλων προστεταγμένον ἅπασαν τὴν πόλιν περινοστήσαι, καὶ ἐπιθεῖναι τοῖς μετώποις σημείον τῶν καταστενόντων ἐπὶ ταῖς τοῦ λαοῦ παρανομίαις. Ἄλλ' ἐκεῖνα τύπος τῶν ἡμετέρων· τὸ γὰρ ἀληθὲς σημείον ἡμεῖς παρὰ τῆς θείας ἐλάβομεν χάριτος· ὧς κεχρημένοι κρείττους τῶν τοῦ δυσμενοῦς γινόμεθα τοξομάτων. ζ΄. "Ὅπως ἂν ῥυσθῶσιν οἱ ἀγαπητοί σου." Τούτῳ δὲ, φησὶ, τῷ σημείῳ τοὺς ἀνακειμένους σοὶ διαφυλάττεις, οἱ δὲ διὰ τὴν οἰκίαν ἀρετὴν τῆς φιλοστοργίας ἠξίωσται, [ἀπαθανατιζόμενοι διὰ τῆς τοῦ λουτροῦ παλιγγενεσίας. Καλῶς οὖν ἐπήγαγεν ὁ προφήτης·] "Σῶσον τῇ δεξιᾷ σου, καὶ ἐπάκουσόν μου." Μετάβαλλε, φησὶ, τὰς ἐπικειμένας τῷ λαῷ 80.1320 σου συμφορὰς· καὶ οἷόν τινα δεξιᾷ, τῇ σὴ κηδεμονίᾳ κειμένους ἀνάστησον [ὅτι δὲ δεξιὰ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ὁ μονογενὴς αὐτοῦ Υἱὸς ὀνομάζεται, οὐκ ἀμφιβάλοι τις τῶν πιστευόντων εἰς αὐτόν]. Οὕτω προσενεγκῶν τὴν δέησιν [ὁ προφητικὸς νοῦς,] δέχεται τὴν ἀπόκρισιν, καὶ ταύτην οὐκ ἀνέχεται κρύψαι, ἀλλὰ πάντας διδάσκει. η΄. "Ὁ Θεὸς ἐλάλησεν ἐν τῷ ἁγίῳ αὐτοῦ." Τοῦτο ἐστὶ, διὰ τῆς τοῦ παναγίου Πνεύματος χάριτος ὅρ γάνω τῇ τοῦ προφήτου χρησαμένης

γλώττη. "Αγαλλιάσομαι, καὶ διαμεριῶ Σίκιμμα, καὶ τὴν κοιλάδα τῶν σκηνῶν διαμετρήσω." Σίκιμμα, ἡ τοῦ τῷ Ἰωσήφ ὑπὸ τοῦ Ἰακώβ καταλειφθεῖσα πόλις. Ἐνταύτη δὲ ὁ Ἐφραΐμ, μετὰ τὴν διαίρεσιν τῶν φυλῶν, ἐπήξατο βασιλείαν· Κοιλάδα δὲ σκηνῶν τὴν τῶν Ἰσραηλιτῶν λέγει χώραν, ὡς ἔρημον γεγενημένην, καὶ ποιμενικὰς τηνικαῦτα σκηνὰς δεξαμένην. Ὑπισχνεῖται τοίνυν ὁ τῶν ὄλων Θεὸς, ἔπαν ἀγειν τοὺς γεγενημένους δορυαλώτους, καὶ τὴν πατρίαν αὐτοῖς διανέμειν γῆν· καὶ οὕτως αὐτὴν οἱ κλητόρων πληρώσειν, ὡς καὶ περὶ μέτρων τοὺς ἐνοικοῦντας φιλονεικεῖν· καὶ τούτῳ κεχρημένους, τὴν τῆς γῆς ποιεῖσθαι διανομήν. θ'. "Ἐμός ἐστι Γαλαὰδ, καὶ ἐμός ἐστι Μανασσῆς, καὶ Ἐφραΐμ κραταίωσις τῆς κεφαλῆς μου." Γαλαὰδ οὐ φυλῆς [ὄνομα], ἀλλὰ τόπου· ὁ Μανασσῆς δὲ φυλῆς ἐπώνυμος. Τὴν δὲ Γαλααδίτιν ἄνωθεν ἐκληρώσατο γῆν. Οἰκείαν τοίνυν λέγει καὶ τὴν φυλὴν, καὶ τὴν τούτου γῆν, καὶ τὴν ἐπάνοδον προμηνύων, καὶ τῶν χωρίων ἐκείνων τὴν οἴκησιν· καὶ τῷ Ἐφραΐμ δὲ ὑπισχνεῖται τὴν προτέραν ἀποδώσειν ἰσχύν. Ἀντὶ δὲ τῆς κεφαλῆς μου, ὁ Σὺμμαχος ἀρχῆς μου τέθεικε· ἀντὶ τοῦ, πρόμαχον αὐτὸν ὡς πάλαι καταστήσω. "Ἰούδας βασιλεύς μου." Ἐπειδὴ γὰρ μετὰ τὴν ἐπάνοδον ἀδιαίρετοι μεμενήκασι αἱ φυλαί· μόνον δὲ τὸν ἐξ Ἰούδα Ζοροβάβελ εἶχον ἡγεμόνα καὶ βασιλέα· εἰκότως τὸν μὲν Ἐφραΐμ κραταίωσιν κεφαλῆς, ἢ τῆς ἀρχῆς προσηγόρευσε, τὸν δὲ Ἰούδαν βασιλέα. Τὸ δὲ βασιλεύς μου, ἀντὶ τοῦ, ὑπ' ἐμοῦ χειροτονούμενος βασιλεύς, καὶ τοῦ ἐμοῦ βασιλεύων λαοῦ. Οὕτω καὶ παρὰ τῷ Ἡσαΐα· "Τάδε λέγει Κύριος· Τῷ χριστῷ μου Κύρῳ," τουτέστι, τῷ ὑπ' ἐμοῦ κεχρισμένῳ [καὶ κεχειροτονημένῳ]. ι'. "Μωὰβ λέβηθ τῆς ἐλπίδος μου." Τοῦτο ὁ Ἀκύλας οὕτως ἠρμήνευσε· Μωὰβ λέβηθ τοῦ λουτροῦ μου. 80.1321 Ὁ δὲ Σύρος, κάδος τῆς πλύσεώς μου. Ἐπειδὴ γὰρ ἐν τοῖς τοιούτοις σκεύεσι, καὶ τοὺς πόδας ἀπονίπτειν, καὶ τὴν τοῖς ποσὶν ἐρρύπωμένην ἐσθῆτα ἀπὸ ρύπτειν εἰώθαμεν, τὴν ὑποταγὴν τοῦ Μωὰβ διὰ τοῦ κάδου τῆς πλύσεως παρεδήλωσε. Καὶ ὁ λέβηθ δὲ ἐπὶ τιμωρίᾳ κεῖται παρὰ τῆς θείας Γραφῆς. Οὕτω καὶ ὁ μακάριος Ἰεζεκιὴλ διδάσκει, λέβητα προσταχθεὶς καλέσαι τὴν Ἱερουσαλήμ, κρέας δὲ τοὺς ἐνοικοῦντας, πῦρ δὲ τὸν Βαβυλώνιον, ζῶμὸν δὲ τὴν ἀναγκαίαν τροφήν. Οὗ ἐπιλελοιπότες κατεκαίετο τὰ κρέα. Οὕτω καὶ ὁ μακάριος Ἰερεμίας λέβητα ὑποκαίόμενον εἶδεν· καὶ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἀπὸ προσώπου βορῆ. Λέγει τοίνυν, ὅτι καὶ Μανασσῆς τὴν οἰκείαν ἀπολήψεται γῆν· καὶ ὁ Ἐφραΐμ τὴν προτέραν ἀνακτήσεται δύναμιν· καὶ ὁ Ἰούδας πάντων ἀναγορευθήσεται βασιλεύς· Μωαβίται δὲ αὐτοῖς ὑποταγήσονται, τὴν ἄμαχον αὐτῶν θεώμενοι ῥώμην. Οὐ μόνον δὲ ἐκεῖνοι, ἀλλὰ καὶ Ἰδουμαῖοι, καὶ ἀλλόφυλοι. "Ἐπὶ τὴν Ἰδουμαίαν ἐκτενῶ τὸ ὑπόδημά μου. Ἐμοὶ ἀλλόφυλοι ὑπετάγησαν." [Οὐκ ἂν δὲ διαμάρτοι τις θεωρήσας λέβητα μὲν τὴν θείαν κολυμβήθραν τιμωροῦσαν μὲν καὶ καταφλέγουσαν καὶ ἐξαφανίζουσαν τὴν ἁμαρτίαν, ἀναζωπυροῦσαν δὲ τῷ θεῷ Πνεύματι καὶ ἀναπλάττουσαν καὶ ἀποτρίβουσαν τὸν βρότον, εἴ τ' οὖν τὸν ρύπον τῶν πλημμελειῶν τῶν δι' αὐτῆς ἀνακαινιζομένων. Καὶ τὸ, "Ἐπὶ τὴν Ἰδουμαίαν ἐκτενῶ τὸ ὑπόδημά μου," Οὐ μόνον βαδίσω, φησὶ ὁ ἐκ Δαβὶδ Κύριος τῆς δόξης, ἐπὶ τὴν Ἰδουμαίαν, ἀλλ' ὥσανεὶ δι' ὑποδημάτων ἐμῶν διὰ τῶν θείων ἀποστόλων τὸ τῆς χάριτος Εὐαγγέλιον κηρύξω· οὐκ ἐν αὐτῇ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν.] Πρὸς γὰρ τοῖς Μωαβίταις, καὶ τοὺς Ἰδουμαίους δουλώσομαι, καὶ τοὺς ἀλλοφύλους ὑποταγῆναι καταναγκάσω. Ἄλλοφύλους μέντοι καλεῖ τοὺς Παλαιστίνους ἢ θεία Γραφή, οὐχ ὡς τῶν ἄλλων ἔθνων ὁμοφύλων ὄντων, ἀλλ' ὡς τῶν ἄλλων μὲν ἀφεστηκότων, τούτων δὲ οὐ μόνον ὁμόρων ὄντων, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὰς κατοικούντων. Οὕτως Ἰεβουσαῖοι τὴν Ἱερουσαλήμ ὤκησαν ἐπὶ πλεῖστον· οὕτως Γαβαωνῖται τὴν Γαβαώ· καὶ Γαζαῖοι δὲ, καὶ Ἀσκαλωνῖται, καὶ οἱ ἄλλοι πλησίον ὄκουν. Καὶ ταῦτα σαφέστερον αἱ ἱστορίαι διδάσκουσιν. Οὕτω ταῦτα ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τῶν ὄλων διδαχθεὶς ὁ προφήτης, ἰδεῖν ἐφίεται τοῦ λαοῦ τὴν μετὰ τὴν ἐπάνοδον εὐκληρίαν· καὶ φησιν· ἰα', ἰβ'. "Τίς ἀπάξει

με εἰς πόλιν περιοχῆς; ἢ τίς ὀδηγήσει με ἕως τῆς Ἰδουμαίας; Οὐχὶ σὺ, ὁ Θεὸς, ὁ ἄπυσάμενος ἡμᾶς;" [Οὐδὲ γὰρ ἦν ἑτέρου τῆς τοιαύτης ἡμᾶς ἀξιῶσαι προμηθείας.] Πόλιν περιοχῆς τὴν Ἱερουσαλήμ καλεῖ. Ταύτην ὁ Σύμμαχος πεφραγμένην ἠρμήνευσεν. Ἐπειδὴ γὰρ ἀνάστατος ἐγεγόνει, καὶ ἐστέρητο τῶν τειχῶν, μετὰ 80.1324 δὲ τὴν ἐπάνοδον, τοὺς οἰκίους ἀπέλαβε περιβόλους, ἰδεῖν αὐτὴν ὁ προφήτης τετειχισμένην ποθεῖ, καὶ ἕως Ἰδουμαίας ὡς βασιλεὺς δραμεῖν, καὶ ἰδεῖν τοὺς αἰεὶ δυσμενεῖς δουλεύειν ἠναγκασμένους. Ταῦτα δὲ, φησὶ, σὺ δράσον, Κύριε, ὁ ἄπυσάμενος ἡμᾶς, καὶ τῇ τῶν Βαβυλωνίων παραδοῦς δυναστεία· οὕτως τὰ ἀγαθὰ προθεσπίσας, ὑπὲρ τῶν ἀνιάρων ἰκετεύει. "Καὶ οὐκ ἐξελεύσῃ, ὁ Θεὸς, ἐν ταῖς δυνάμεσιν ἡμῶν." Ὁρᾷς ἡμᾶς, φησὶν, οὕτω πικρῶς πολεμουμένους, καὶ οὐ στρατηγεῖς, οὐδὲ ἀριστεύεις συνήθως. [Διὰ δὴ ταῦτα] ιγ'. "Δὸς ἡμῖν βοήθειαν ἐκ θλίψεως, καὶ ματαία σωτηρία ἀνθρώπου." Τὸν καὶ σύνδεσμον ἀναλλάξας ὁ Σύμμαχος, σαφέστερον τὴν ἐρμηνείαν εἰργάσατο. Ἐφη δὲ οὕτως· Δὸς ἡμῖν βοήθειαν ἐκ θλίψεως· ματαία γὰρ σωτηρία ἀνθρώπου. Ἐπάμυνον, φησὶν, διακειμένοις κακῶς· σοὶ γὰρ μόνῳ δυνατόν διαλυθῆσαι τὰς συμφοράς· αἱ δὲ τῶν ἀνθρώπων ἐπικουρίαι, σοῦ μὴ ὄντος, μάταιοι. Διὸ εἰκότως ἐπήγα γεν· ιδ'. "Ἐν τῷ Θεῷ ποιήσομεν δύναμιν." [Ἀντὶ τοῦ, ἐπ' αὐτὸν ἐπιστρέψωμεν, καὶ αὐτῷ λατρεύσαντες τὰς κηδεμόνας αὐτὸν ὀρισώμεθα.] "Καὶ αὐτὸς ἐξουθενώσει τοὺς θλίβοντας ἡμᾶς." Τὴν αὐτοῦ, φησὶν, ἐπικαλεσώμεθα πρόνοιαν, καὶ ταύτην θαρρήσωμεν· αὕτη γὰρ ἀρκεῖ μόνῃ λῦσαι τὰ χαλεπὰ, καὶ τῶν πολεμούντων ἡμῖν καταλύσαι τὴν δυναστείαν.

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ Ε΄ ΨΑΛΜΟΥ.

α'. "Εἰς τὸ τέλος, ἐν ὕμνοις τῷ Δαβίδ." Τῷ τέλει τοῦ προγεγραμμένου ψαλμοῦ ἀκολουθεῖ τοῦδε τοῦ ψαλμοῦ τὸ προοίμιον. Εἰρηκῶς γὰρ, "Ἐν τῷ Θεῷ ποιήσομεν δύναμιν, καὶ αὐτὸς ἐξουθενώσει τοὺς θλίβοντας ἡμᾶς," διδάσκει τὸν ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ λαόν, ὁποῖαν προσήκει προσενηγεῖν τῷ Θεῷ προσευχήν. [Προλέγει δὲ καὶ τοῦ Δεσπότη Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν τὴν δι' ἡμᾶς οἰκονομίαν καὶ τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ ἐξ ἔθνων λαοῦ.] β'. "Εἰσάκουσον, ὁ Θεὸς, τῆς δεήσεώς μου· πρόσχευε τῇ προσευχῇ μου." Δέξαι μου, φησὶν, τὴν ἰκετείαν, ὡς Δέσποτα, καὶ εὐμενῶς ἄκουσον τῶν τῆς προσευχῆς μου ῥημάτων. [Ταῦτα δὲ δικαίως εἶποι καὶ πᾶς ὅστις ἂν τῶν ἀνθρώπων περιστάσει περὶ ῥιπέσοι· διὰ τούτων ἀντιβόλων δεκτὴν γενέσθαι τὴν ἰκετείαν καὶ τῆς ἐκεῖθεν προμηθείας ἀξιούσθαι.] Εἶτα διδάσκει τίνες οἱ εὐχόμενοι. γ'. "Ἀπὸ τῶν περάτων τῆς γῆς πρὸς σὲ ἐκέκραξα." Ἐπειδὴ γὰρ πολλοῖς σταθμοῖς ἡ Βαβυλὼν τῆς Παλαιστίνης ἀφέστηκε, τὰς ἐσχατίας ὑπελάμβανον τῆς οἰκουμένης οἰκεῖν οἱ ἑξανδραποδι 80.1325 σθέντες, κάκεινην ἠναγκασμένοι τὴν γῆν οἰκεῖν. "Ἐν τῷ ἀκηδιάσαι τὴν καρδίαν μου ἐν πέτρᾳ ὑψώσας με." Ἰκετεύω δέ σε τῆς παρὰ σοῦ ψυχαγωγίας τυχεῖν. Ὀδυνώμενος γὰρ, καὶ τὰς ἐπικειμένους ὀλοφυρόμενος συμφοράς, τῆς σῆς ἐπικουρίας ἀπήλαυσα, καὶ τῶν πολεμίων ὑπέρτερος ἐγενόμην. [Εἴρηται δὲ τοῦτο ἐκ προσώπου μὲν τῶν ἀνδρῶν ποδισθέντων ἀπὸ τῆς Ἱερουσαλήμ ἐν τῇ Βαβυλῶνι καὶ τυχόντων τῆς ἀνακλήσεως· ἀρμόττει δὲ καὶ ἐκάστῳ τῷ διαμετανοίας τὴν ἑαυτοῦ πραγματευομένῳ σωτηρίαν, καὶ μηκέτι περὶ τῆς ἀτραποῦ βαδίζοντι, ἀλλὰ τὴν μόνην καὶ ἀκλινῆ βαδίζοντι ὁδόν· καὶ δὴ λον διὰ τῶν ἐξῆς.] "Ὁδήγησάς με. [δ'] "Ὅτι ἐγενήθης ἐλπίς μου· πύργος ἰσχύος, ἀπὸ προσώπου ἐχθροῦ." Τῆς σῆς προνοίας μετασχεῖν ἐλπίσας, οὐ διήμαρτον τῆς ἐλπίδος· ἐγένου γὰρ μου καὶ ποδηγός, καὶ πύργος ἰσχυρός. Διὰ γὰρ τῆς σῆς κηδεμονίας τὰς τῶν ἐχθρῶν ἐπιβουλάς διαδράς, τεύξομαι τῆς ἐπανόδου. ε'. "Παροικήσω ἐν τῷ σκηνώματί σου εἰς τοὺς αἰῶνας· σκεπασθήσομαι ἐν τῇ σκέπῃ τῶν πτερυγῶν σου." Σκηνώμα τοῦ Θεοῦ τὴν Ἱερουσαλήμ ὀνομάζει. Ἐν ἐκείνῃ γὰρ ἐποιεῖτο τὴν πρὸς αὐτοὺς ἐπιφάνειαν. Λέγει τοίνυν, ὅτι τῆς ἐπανόδου τετυχηκῶς, ἐνδελεχῶς τῷ σῶ προσεδρεύσω νεῶ, καὶ τῆς

παρὰ σοῦ προνοίας ἀπολαύσω. Πτέρυγας γὰρ τὴν τοῦ Θεοῦ κηδεμονίαν καλεῖ. Τὸ δὲ εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀντὶ τοῦ διηνεκῶς τέθεικεν. ᾿. "Ὅτι σὺ, ὁ Θεὸς, εἰσήκουσας τῶν εὐχῶν μου· ἔδωκας κληρονομίαν τοῖς φοβουμένοις τὸ ὄνομά σου." Ὑμῶ δέ σε διαπαντός, ἐπειδὴ τὰς ἐμὰς δεξάμενος ἰκετείας, τὴν ἐπαγγελθεῖσαν τοῖς προ γόνους ἡμῶν κληρονομίαν ἡμῖν τοῖς ἐκείνων ἐκγόνοις ἀπέδωκας. Ταῦτα δὲ λέγουσιν εὐθὺς ἀψάμενοι τῆς ὁδοῦ. Ἰστέον μέντοι, ὅτι καὶ τῆς ἀληθοῦς κληρονομίας αἰνίγματα ἔχει τὰ προκείμενα ῥήματα· κληρονομία δὲ ἀληθῆς, ἡ αἰώνιος ζωὴ, περὶ ἧς ἔφη ὁ Δεσπότης Χριστὸς τοῖς ἐκ δεξιῶν ἀμνοῖς· "Δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρός μου· κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν πρὸ καταβολῆς κόσμου." Ταύτην τὴν κληρονομίαν τοῖς φοβουμένοις αὐτὸν δώσειν ὁ Δεσπότης ὑπέσχετο· καὶ τούτοις δὲ ὡς ἐν τύπῳ τὴν ἐπηγγελμένην ἀπέδωκε γῆν. ζ, η'. "Ἡμέρας ἐφ' ἡμέρας τοῦ βασιλέως 80.1328 προσθήσεις· τὰ ἔτη αὐτοῦ ἕως ἡμέρας γενεᾶς καὶ γενεᾶς. Διαμενεῖ εἰς τὸν αἰῶνα ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ." Οὕτως ἰκετεύσαντες, καὶ τὰς αἰτήσεις δεξάμενοι, καὶ χάριν ὑπὲρ τούτων ὁμολογήσαντες, ἀντιβολουῖ σι τὸν Θεὸν, τὸν δοθέντα αὐτοῖς ἐπὶ πλεῖστον διαφυλάξαι βασιλέα. Τηνικαῦτα δὲ αὐτῶν ἐβασίλευε Ζοροβάβελ· ἀλλ' οὐχ ἀρμόττει αὐτῷ πάντα τὰ τῆς προφητείας ῥητά. Τὸ μὲν γὰρ, "Ἡμέρας ἐφ' ἡμέρας τοῦ βασιλέως προσθήσεις," ἀρμόττει καὶ κείνῳ· τὰ δὲ λοιπὰ, οὐκ ἔτι· ἀλλὰ τῷ ἐξ ἐκείνου κατὰ σάρκα διὰ πολλὴν φιλανθρωπίαν γενομένῳ, ὡς οἶδεν αὐτός. Ἐπ' ἐκείνου γὰρ ἀληθεύει τῆς προφητείας τὰ ῥήματα· "Τὰ ἔτη αὐτοῦ ἕως ἡμέρας γενεᾶς καὶ γενεᾶς· διαμενεῖ εἰς τὸν αἰῶνα ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ." [Οὐδὲ γὰρ ἀρχὴν ἡμερῶν ἐδέξατο, οὐδὲ τέλος ὑπομενεῖ. Εἰ γὰρ καὶ ἄνθρωπος γενόμενος ὑπὲρ ἡμῶν κατεδέξατο θάνατον, ἀλλὰ τὰ ἔτη αὐτοῦ ἕως ἡμέρας γενεᾶς καὶ γενεᾶς. Ἐν ἀρχῇ γὰρ ἦν, καὶ πρὸς τὸν Θεὸν ἦν, καὶ Θεὸς ἦν. Τὸ δὲ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, ἀντὶ τοῦ, σὺν Πατρὶ αἰεὶ συνυπάρχων.] Πρὸς ἐκεῖνον γὰρ ὁ αὐτὸς προφήτης ἐν τῷ ἑκατοστῷ καὶ πρώτῳ ψαλμῷ ἔφη· "Σὺ δὲ ὁ αὐτὸς εἶ, καὶ τὰ ἔτη σου οὐκ ἐκλείψουσιν." [Ὁρᾶς, ὅτι ὡς συνυπάρχων ἔχει καὶ ἀτελευτήτην τὴν βασιλείαν ὁ ὑπὲρ ἡμῶν σταυρὸν καὶ θάνατον καταδεξάμενος.] Τύπος μέντοι καὶ Ζοροβάβελ τοῦ Δεσπότη Χριστοῦ. Ὡσπερ γὰρ ἐκεῖνος τὴν ἀπὸ Βαβυλωνῶνος αἰχμαλωσίαν εἰς τὴν πατρίαν ἐπανήγαγε γῆν· οὕτως ὁ Δεσπότης Χριστὸς ἄπασαν τῶν ἀνθρώπων φύσιν γεγεννημένην αἰχμάλωτον [διὰ τῆς παραβάσεως τοῦ πρώτου ἀνθρώπου] εἰς τὴν προτέραν εὐγένειαν ἐπανήγαγε [καταργήσας γὰρ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ τὸν τὸ κράτος ἔχοντα τοῦ θανάτου, τουτέστι τὸν διάβολον], καὶ καταλύσας τοῦ θανάτου τὸ κράτος, τοῖς ὑπ' ἐκείνῳ τελοῦσι τὴν ζωὴν ἀπέδωκεν. [Αὐτοῦ γὰρ ἐστὶ φωνή· "Ἐγὼ εἰμι ἡ ζωὴ καὶ ἡ ἀνάστασις· καὶ ὁ τρώγων με ζήσεται ἐν ἐμοί."] "Ἐλεος καὶ ἀλήθειαν αὐτοῦ τίς ἐκζητήσει;" Τίς γὰρ, φησὶν, ἰκανὸς τὸν κεκριμένον καὶ δίκαιον τοῦ Θεοῦ ἔλεον καταμαθεῖν ἀκριβῶς; τὰ γὰρ κρίματα αὐτοῦ ἄβυσσος πολλή. θ'. "Οὕτως ψαλῶ τῷ ὀνόματί σου εἰς τοὺς αἰῶνας, τοῦ ἀποδοῦναί με τὰς εὐχὰς μου ἡμέραν ἐξ ἡμέρας." Αἰεὶ σε γὰρ ὑμνήσω· καθ' ἑκάστην τὰς σὰς διηγῆσομαι χάριτας· καὶ τὰς ὑποσχέσεις οὐ ψεύσομαι· εὐχὰς γὰρ τὰς ὑποσχέσεις καλεῖ. 80.1329

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ ΕΑΨΑΛΜΟΥ.

α'. "Εἰς τὸ τέλος, ὑπὲρ Ἰδιθοῦμ, ψαλμὸς τῷ Δαβίδ." Ὁ δὲ Σύμμαχος οὕτως ἠρμήνευσεν· Ἐπινίκιος διὰ Ἰδιθοῦμ, ὧδὴ εἰς Δαβίδ. Δηλοῖ τοίνυν, ὡς τοῦ μακαρίου μὲν Δαβίδ ὁ ψαλμὸς, ἦδeto δὲ ὑπὸ τοῦ Ἰδιθοῦμ. Ὡς γὰρ χοροῦ προστατῶν ἐν τῷ θείῳ ναῷ ὕμνει τὸν τῶν ὄλων Θεὸν, ἧ φησι τῶν Παραλειπομένων ἡ βίβλος. Προθεσπίζει δὲ ὁ ψαλμὸς τὰς Μακεδονικὰς ἐπαναστάσεις, καὶ τὰς Ἀντιόχου τοῦ Ἐπιφανοῦς κατὰ τῶν Μακκαβαίων ἐπιβουλάς· καὶ διδάσκει τοὺς εὐσεβείας ἀθλητὰς, ὁποίοις προσήκει χρήσασθαι λογισμοῖς ἐν τῷ τῶν ἐναντίων καιρῷ. β'. "Οὐχὶ τῷ Θεῷ ὑποταγήσεται ἡ ψυχὴ μου;" Τὸν θεῖον παραβαίνειν καταναγκαζόμενοι νόμον, καὶ θύειν μὲν

ειδώλους, υείων δὲ μεταλαμβάνειν κρεῶν, τὸν οἰκεῖον εἰς εὐσέβειαν διεγείρουσι λογισμὸν, καὶ πρὸς τὸν ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας παραθήγουσι ζῆλον. Οὐ προτιμᾶς, φησὶν, ἀπάντων, ὧ ψυχῇ, τοῦ Θεοῦ τὴν δουλείαν; Εἶτα τὸ ἐντεῦθεν διδάσκουσι κέρδος. "Παρ' αὐτῷ γὰρ τὸ σωτήριόν μου. [γ.] Καὶ γὰρ αὐτὸς Θεὸς μου, καὶ σωτὴρ μου· ἀντιλήπτωρ μου, οὐ μὴ σαλευθῶ ἐπὶ πλεῖον." Αὕτη σοι, ὧ ψυχῇ, ἡ δουλεία παρέχει τὴν σωτηρίαν. Αὐτὸς γὰρ ἔστι Θεὸς καὶ τῶν ἀγαθῶν χορηγὸς, καὶ τοὺς κλονουμένους ἐρεῖσαι δυνάμενος. Τὴν αὐτοῦ τοίνυν ἐπικουρίαν καλέσας, τῶν καταβαλεῖν πειρωμένων ἀπαλλαγήσομαι. Οὕτω τοὺς οἰκεῖους εἰς εὐσέβειαν πυρεῦσαντες λογισμοὺς, μεταφέρουσι πρὸς τοὺς ἕναντίους τὴν γλῶτταν. δ'. "Ἔως πότε ἐπιτίθεσθε ἐπ' ἄνθρωπον; φονεῦτε πάντες ὑμεῖς, ὡς τοίχῳ κεκλιμένῳ καὶ φραγμῶ ὠσμένῳ;" Μεθυπέρβατος δὲ ἡ τοῦ στίχου διάνοια. "Ἔστι δὲ αὕτη· Μέχρι τίνος ὠμότητι καθ' ἡμῶν κέχρησθε, τὸ κοινὸν τῆς φύσεως οὐ σκοπούμενοι, ἀλλὰ καθάπερ τοίχον τινα κεκλιμένον, καὶ φραγμὸν ὑπ' ἀνέμου πεσεῖν κινδυνεύοντα, ὧσαι καὶ καταβαλεῖν ἐπέιγεσθε, μαιφόνον ἔχοντες γνώμη; Ἀντὶ τοῦ, Μὴ σφόδρα ἡμῶν, ὡς ἀσθενῶν, κατεπαίρεσθε. Ἐχομεν γὰρ ἐπικουρον τὸν τῶν ὅλων Θεόν. ε'. "Πλὴν τὴν τιμὴν μου ἐβουλεύσαντο ἀπὸ 80.1332 ὡσασθαι." Ἐνα, φησὶ, σκοπὸν ἔχουσι, τῆς τοῦ Θεοῦ με γυμνῶσαι προνοίας, ἀφ' ἧς πᾶσαν ἔχω τι μὴν τε καὶ εὐκλειαν. Τιμὴ γὰρ τῶν εὐσεβῶν, τὸ δουλεύειν Θεῷ· διόπερ καὶ ὁ θεσπέσιος Παῦλος πανταχοῦ δουλον ἑαυτὸν ὀνομάζει Χριστοῦ. "Ἐδραμον ἐν δίψῃ." Οὐ πάρεργον δὲ ταύτην ἔχουσι τὴν ἐπιβουλήν· ἀλλὰ σὺν πάσῃ προθυμίᾳ τοῦτο ποιοῦσιν, εἰς τὸν τῆς ἀσεβείας με βόθρον καταβαλεῖν διψῶντες. Ποίαις δὲ κέχρηται μηχαναῖς, λέγει· "Τῷ στόματι αὐτῶν εὐλόγουν, καὶ καρδίᾳ αὐτῶν κατηρῶντο" Κωτίλοις μὲν κέχρηται λόγοις, φενακῖσαι πειρώμενοι· ἀλλ' ὄλεθρον ἔνδον ἔχουσι κεκρυμμένον. Οὕτως τὰς ἐκείνων δεῖξαντες ἐπιβουλάς, πάλιν ἑαυτοῖς ἐγκελεύονται καρτερεῖν, καὶ τὴν θεῖαν ἀναμένειν ῥοπήν. ς'. "Πλὴν τῷ Θεῷ ὑποτάγηθι, ἡ ψυχὴ μου· ὅτι παρ' αὐτοῦ ἡ ὑπομονὴ μου." Μὴ καταλίπη, ὧ ψυχῇ, τοῦ Θεοῦ τὴν δουλείαν, ἀλλὰ τῇ παρ' αὐτοῦ χορηγουμένῃ ῥωσθεῖσα ῥοπή, φέρε τὰς τῶν δεινῶν προσβολάς. ζ'. "Ὅτι αὐτὸς Θεὸς μου, καὶ σωτὴρ μου, ἀντιλήπτωρ μου, οὐ μὴ μεταναστεύσω." Αὐτὸν γὰρ εἰ δὴ καὶ ἀληθινὸν Θεόν, καὶ σωτηρίας πηγὴν, οὐκ ἀνέξομαι τὴν δουλείαν ἀμεῖψαι, καὶ πρὸς ἑτέραν δεσποτείαν ἀναδραμεῖν. Τὸ γὰρ, μεταναστεύσω, ἀντὶ τοῦ μεταθῆσομαι τέθεικεν. Οὐ γενήσομαι, φησὶ, μετανάστης, καὶ δοῦλος τῆς ἀσεβείας. η'. "Ἐπὶ τῷ Θεῷ τὸ σωτήριόν μου, καὶ ἡ δόξα μου· ὁ Θεὸς τῆς βοηθείας μου, καὶ ἡ ἐλπίς μου ἐπὶ τῷ Θεῷ." [Ἴδου πάλιν ὁ προφητικὸς νοῦς τῆς ἀδιαιρέτου καὶ φωτοφόρου καὶ ἀειοῦσης Τριάδος σαφέστερον ἡμῖν ὑπέδειξε τὰς ὑποστάσεις· οὐ τρεῖς θεοὺς λέγων, ἅπαγε· τὸ γὰρ Θεὸς, ὡς πολὺ λάκις ἡμῖν εἴρηται, καὶ τὸ Κύριος καὶ Βασιλεὺς καὶ Δημιουργὸς καὶ Παντοκράτωρ ἐπὶ τῶν ὑποστάσεων κεῖται. Διὸ δὴ] τοῖς αὐτοῖς πολλακίς κέχρηται λόγοις, Θεὸν καὶ Σωτήρα, καὶ δόξαν, καὶ βοηθόν, τὸν τῶν ὅλων καλοῦντες Θεόν· ἵνα τῆς δυσσεβείας τὰς προσβολὰς ἀποκρούσωνται. Οὗ δὴ χάριν καὶ τοὺς ἄλλους ἅπαντας ὁμοφύλους εἰς τὴν αὐτὴν εὐσέβειαν διεγείρουσιν, οὐκ ἀνεχόμενοι μόνον νικηφόροι καλεῖσθαι. θ'. "Ἐλπίσατε ἐπ' αὐτὸν, πᾶσα συναγωγὴ λαῶν, ἐκχέατε ἐνώπιον αὐτοῦ τὰς καρδίας ὑμῶν, 80.1333 ὅτι ὁ Θεὸς βοηθὸς ἡμῶν." Πάντων, ὧ ὁμόφυλοι, τῶν ἀνθρώπων καταφρονήσαντες, τὴν εἰς αὐτὸν ἐλπίδα βεβαίαν ἐργάσασθε· καὶ πᾶσαν αὐτῷ ἀνάθεσθε τὴν διάνοιαν, ἀναμφιβόλως τὴν παρ' αὐτοῦ βοήθειαν ἀναμένοντες. Τὸ γὰρ, "Ἐκχέατε ἐνώπιον αὐτοῦ τὰς καρδίας ὑμῶν," τοῦτο δηλοῖ, ἀντὶ τοῦ, Πάντας αὐτῷ τοὺς λογισμοὺς ἀφιερῶσατε, καὶ μηδεμίαν διχόνοιαν εἰσδέξασθε. [Ἐὺ μάλα ἐπιστάμενοι, ὡς ἄνθρωπος δίψυχος, ἀκατάστατος ἐν πάσαις ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ, καὶ τὸ, δυσὶ κυρίοις οὐδεὶς δύναται δουλεύειν.] ι'. "Πλὴν μάταιοι οἱ υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων· ψευδεῖς οἱ υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων ἐν ζυγοῖς τοῦ ἀδικῆσαι." Τοῦτο σαφέστερον ὁ Θεοδοτῶν ἡρμήνευσε· "Πλὴν ἀτιμὸς υἱὸς τῶν ἀνθρώπων"

ψευδεῖς υἱοὶ ἀνδρῶν, ὡς ῥοπή ζυγοῦ." Οὐδὲν, φησὶ, μόνιμον τῶν ἀνθρώπων, ἀλλ' ἀτμῶ ἔοικεν ἀναπεμπομένῳ, καὶ παραυτίκα σκεδαννυμένῳ, καὶ ῥοπή ζυγοῦ, ποτὲ μὲν καθιεμένη, ποτὲ δὲ ἀνανευούσῃ, καὶ σταθῆρὸν οὐδὲν ἐχούσῃ καὶ μόνιμον. Καὶ τῶν ἑβδομήκοντα τὴν ἐρμηνείαν οὕτω νοητέον· Μάταια μὲν τὰ ἀνθρώπινα πάντα· ἀλλ' ὅμως οἱ πλεῖστοι θαρρόουσιν, ὡς διαρκέσι, τοῖς ῥέουσι· καὶ ἰσότητος ἀμελοῦσιν, ἀνίσως δὲ κατ' ἐχουσι τὰ τῆς διανοίας ζυγά· καὶ τοῦ μὲν δικαίου καταφρονοῦσιν, ἀδικία δὲ χαίρουσιν. "Αὐτοὶ ἐκ ματαιότητος ἐπὶ τὸ αὐτό." Ἄλλ' ὅμως οὐδὲν ἐντεῦθεν ἀποφέρονται κέρδος· μάταια γὰρ ἅπαντα, καὶ μεταβολὴν ὀξεῖαν δεχόμενα. Οὕτω γὰρ ὁ Σύμμαχος ἠρμήνευσεν· "Αὐτοὶ ματαιοῦνται ὁμοῦ." Ἐντεῦθεν παραίνεσιν τοῖς ἐναντίοις ἐπὶ πλούτῳ γαυριῶσι προσφέρουσιν. ια'. "Μὴ ἐλπίζετε ἐπ' ἀδικίαν, καὶ ἐπὶ ἄρπαγμα μὴ ἐπιποθεῖτε." Μὴ ἀξίεραστον, φησὶν, ἠγείσθε τὴν ἀνθρωπίνην ἐφημερίαν, ἐξ ἀδικίας συνισταμένην. "Πλοῦτος ἐὰν ῥέῃ, μὴ προστίθεσθε καρδίαν." Ποταμοῦ δὲ δίκην ὀρῶντες τὸν πλοῦτον εἰς τὰς ὑμετέρας φερόμενον οἰκίας, μὴ καταδουλώσητε τοῦ τῷ τὸν ὑμέτερον λογισμόν. Καὶ τί δήποτε ταῦτα συμβουλευεῖς καὶ παραινεῖς; ιβ', ιγ'. "Ἀπαξ ἐλάλησεν ὁ Θεός· δύο ταῦτα ἤκουσα, ὅτι τὸ κράτος τοῦ Θεοῦ. Καὶ σοῦ, Κύριε, τὸ ἔλεος· ὅτι σὺ ἀποδώσεις ἐκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ." Ἦκουσα, φησὶν, ἀποφηναμένου τοῦ Θεοῦ τῶν ὅλων, ὅτι κρίσις ἔσται, καὶ ἀνταπόδοσις ἀγαθῶν καὶ κακῶν. Τὸ δὲ ἅπαξ, οὐκ ἐπ' ἀριθμοῦ τέθεικεν, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ πάντως ἔσομένου. Ἄπ εφήνατο, φησὶν, ἅπαξ ὁ Θεός, καὶ τοῦτο μὴ γενέσθαι τῶν ἀδυνάτων. Δύο δὲ λέγει· τὴν κατὰ τῶν παρανόμων τιμωρίαν, καὶ τὴν τοῖς εὐσεβέσι χορηγούμενην φιλανθρωπίαν. Ταῦτα μὲν τοι νομοθετῶν ὁ Θεὸς ἐπηγγείλατο. "Ἐγὼ γάρ εἰμι, φησὶ, Κύριος ὁ Θεός σου, Θεὸς ζηλωτῆς, ἀποδιδούς ἀμαρτίαν πατέρων ἐπὶ τέκνα ἐπὶ τρίτην καὶ τετάρτην γενεάν τοῖς μισοῦσί με· καὶ ποιῶν ἔλεος εἰς χιλιάδας καὶ μυριάδας τοῖς ἀγαπῶσί με, καὶ φυλάσσει τὰ προσταγμάτά μου. [Ταῦτά δὲ τούτοις καὶ ἐν Εὐαγγελίοις ἀκούομεν, πῶς ὁ Κύριος τῆς δόξης ἐν τῇ δευτέρᾳ αὐτοῦ ἐξ οὐρανῶν παρουσία ἀφοριεῖ ὡσπερ ὁ ποιμὴν, καὶ τὰ πρόβατα μὲν στήσει ἐκ δεξιῶν, τοὺς δὲ ἐρίφους ἐξ εὐωνύμων. Τότε ἐρεῖ τοῖς ἐκ δεξιῶν, "Δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρὸς μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν πρὸ καταβολῆς κόσμου." εἶτα τοῖς ἐξ εὐωνύμων· "Ἔπαγετε εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον ὅπου ὁ βρυγμὸς καὶ ὁ ὄλολυγμὸς τῶν ὀδόντων." Διὰ δὴ τὴν ἀπόφασιν ταύτην σπουδασάτω ἕκαστος διὰ βίου καὶ θαρότητος καὶ τῆς μόνης ἀληθοῦς πίστεως, καὶ διὰ τὴν πρὸς τὸν πέλας ἀγάπην ἀπολαβεῖν ἐκεῖνα, ἃ ὀφθαλμοὶ οὐκ εἶδε καὶ οὐκ ἤκουσε, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, ἃ ἠτοίμασεν ὁ Θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν.]

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ ΕΒ΄ ΨΑΛΜΟΥ.

α'. "Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ, ἐν τῷ εἶναι αὐτόν ἐν τῇ ἐρήμῳ τῆς Ἰουδαίας." Φυγὼν τὸν Σαοὺλ ὁ θεῖος Δαβὶδ, ἦλθε πρὸς τὸν Ἀβιμέλεχ κάκειθεν πρὸς τὸν Ἀγχοῦς, ὃς τῆς Γέθ ἐβασίλευεν. Εἶτα πάλιν κινδύνῳ περιπεσὼν, καὶ τοῦτον διαφυγὼν, καταλαμβάνει τὴν ἔρημον. Ἐν ἧ τόνδε συνέγραψε τὸν ψαλμόν· καὶ ὃν εἶχε περὶ τὸν Θεὸν ἐκκαλύπτων ἔρωτα, καὶ τοῦ Σαοὺλ προαγορεύων τὸν ὄλεθρον. [Καὶ πᾶσι δὲ ἀνθρώποις δέδωκε ἀφορμὴν, δι' ὧν ὀφείλουσιν ἐκλιπαρεῖν τὸν Θεὸν καὶ τὴν παρ' αὐτοῦ ἀναμένειν βοήθειαν.] β'. "Ὁ Θεός, ὁ Θεός μου, πρὸς σὲ ὀρθρίζω· ἐδίψησέ σε ἡ ψυχὴ μου." Ἐξελαύνει, φησὶ, καὶ τὸν ὕπνον ὁ περὶ σὲ, Δέσποτα, πόθος, καὶ εἰς τὴν σὴν με διεγείρει προσκύνησιν. "Ποσαπλῶς σοὶ ἡ σὰρξ μου." Ὁ Θεοδοτίων, ποσαχῶς ἐξέδωκεν· ὁ δὲ Ἀκύλας, ἐπετάθη· ὁ δὲ Σύμμαχος, ἰμείρεται. Πάσας δὲ τέθεικα τὰς ἐρμηνείας, διδάσκων ὡς οὐ δύο μέρη ἐστὶ τὸ ποσαπλῶς· διαιρουμένου τοῦ πῶς ἀπὸ τοῦ ἀπλῶς· ἀλλ' ὅτι ἐν ἐστὶ μέρος λόγου, τὴν ἐπίτασιν τοῦ πόθου σημαῖνον. Συμφωνεῖ γὰρ, φησὶ, τῷ ἔρωτι τῆς ψυχῆς καὶ ἡ σὰρξ, καὶ τοῖς ἐκείνης οὐκ 80.1337

137

ἀντιτείνει βουλευμασιν. Βούλεται δὲ εἰπεῖν, ὅτι Καὶ ἡ ψυχὴ μου, καὶ τὸ σῶμά μου, ἰμείρεται σου καὶ ποθεῖ σε, καθάπερ ὁ διψῶν ὕδωρ ἡδιστόν τε καὶ διειδέστατον. "Ἐν γῆ ἔρημῳ, καὶ ἀβάτῳ, καὶ ἀνύδρῳ. [γ.] Οὐ τως ἐν τῷ ἀγίῳ ὠφθην σοι." Οὐδεμίαν ἀπὸ τῆς ἐρημίας βλάβην εἰσεδεξάμην· ἀλλ' ὡς παρ' αὐτὴν ἔστηκώς τὴν ἱεράν σου σκηνήν, οὕτως σοι τὴν ὑμνωδίαν προσφέρω. Τὸ γὰρ ἐν τῷ ἀγίῳ τὴν σκηνήν λέγει. Οὐδέπω γὰρ ὁ θεῖος νεὼς ὠκοδόμητο. "Τοῦ ἰδεῖν τὴν δύνάμιν σου, καὶ τὴν δόξαν σου." Παρίσταμαι δέ σοι, τὴν ἄρρητον φανταζόμενος δύναμιν. Ἐπειδὴ γὰρ ἡ σὴ φύσις ἀνέφικτος, ἀπὸ τῶν ὑπὸ σοῦ γινομένων λαμβάνω τῆς δοξολογίας τὰς ἀφορμάς. [Ὁ δὲ ἐξ ἔθνων πεπιστευκῶς λαὸς διηνεκῶς ἂν εἴποι· Οὕτως ἐν τῷ ἀγίῳ ὠφθην σοι· τουτέστιν ἐν τῷ ναῷ· ἐν ᾧ θύη ἀθύτως καὶ μερίζη ἀμερίστως καὶ ἐκδαπανᾷ μένων ἀδαπάνητος.] δ'. "Ὅτι κρεῖσσον τὸ ἔλεός σου ὑπὲρ ζωᾶς, τὰ χεῖλη μου ἐπαιέσουσί σε." Πάσης τῆς ζωῆς τῆς τῶν πλουτούντων, καὶ τῆς τῶν δυναστευόντων, καὶ ἀφρόντιδος, καὶ πολυφρόντιδος, καὶ ἀβροδιαίτου, καὶ ἀνειμένης, τὸν σὸν ἔλεον προαιροῦμαι, καὶ εἰς τὴν σὴν ὑμνωδίαν τὰ χεῖλη κινῶ. ε'. "Οὕτως εὐλογῆσω σε ἐν τῇ ζωῇ μου· ἐν τῷ ὀνόματί σου ἄρῶ τὰς χεῖράς μου." Τοῦτο δὲ παρὰ πάντα μου τὸν βίον διατελέσω ποιῶν· ὑμῶν μὲν τῇ γλώττῃ, τὰς δὲ χεῖρας ἐκτείνων, καὶ τὴν σὴν φιλανθρωπίαν αἰτῶν. ς'. "Ὡς ἐκ στέατος καὶ πίοτητος, ἐμπλησθεὶς ἡ ψυχὴ μου." Τὴν δὲ σὴν ὑμνωδίαν πίοτητα ὑπολαμβάνω ψυχῆς· καὶ πιμελῆ καὶ εὐτραφῆ ταύτην οἶμαι γίνεσθαι. Χλιδὴ γὰρ μόνιμος, καὶ τρυφή, τῶν σῶν λογίων ἢ μελέτη. "Καὶ χεῖλη ἀγαλλιάσεως αἰνέσει τὸ στόμα μου." Οὐ δὴ χάριν μετὰ πάσης σοι προθυμίας προσοίσω τὸν ὕμνον, τὸ ἐντεῦθεν ἐπιστάμενος κέρδος. ζ', η'. "Εἰ ἐμνημόνευόν σου ἐπὶ τῆς στρωμνῆς μου, ἐν τοῖς ὄρθροις ἐμελέτων εἰς σέ." Ὅτι ἐγενήθη βοήθός μου, καὶ ἐν τῇ σκέπῃ τῶν πτερυγῶν σου ἀγαλλιάσομαι." Τοῦτο δὲ ὁ Σύμμαχος οὕτως ἠρμήνευσεν· Ἀναμιμνήσκομαί σου ἐπὶ τῆς στρωμνῆς μου· καθ' ἑκάστην φυλακὴν ἐμελέτων σε· καὶ σκεπόμενος ἐν ταῖς πτέρυξί σου, εὐφύμουν. Φυλακὰς δὲ λέγει τὰς νυκτερινὰς· διαιρούμενοι γὰρ 80.1340 τὸν νυκτερινὸν καιρὸν οἱ φυλάττειν πεπιστευμένοι, τοῦτο δρῶσι σφᾶς αὐτοὺς διαδεχόμενοι. Καὶ οἱ μὲν τριχῆ διαιροῦσιν, οἱ δὲ τετραχῆ. Καὶ ὁ Κύριος τετάρτη φυλακῆ τῆς νυκτὸς πρὸς τοὺς ἱεροὺς ἀποστόλους ἐλήλυθε. Λέγει τοίνυν ὁ θεῖος Δαβὶδ, ὅτι Καὶ ἐπὶ στρωμνῆς κατακείμενος, τὸν ἡδιστόν ὕπνον ἀνεβαλλόμενος, καθ' ἑκάστην φυλακὴν τὴν σὴν ἔχων μελέτην· καὶ ὕμνοις τὰς εἰς ἐμὲ γεγενημένας ἡμειβόμενος εὐεργεσίας. Οἶον γὰρ τινι πτερυγῶν σκέπη, τῇ ἀμάχῳ με προμηθεῖα φυλάττεις. [Καὶ τοῦτο δὲ αὐτὸ ὁ ἐξ ἔθνων λαὸς πεπιστευκῶς μνημονεύει πάντως ἐπὶ τῆς στρωμνῆς, ἐν τῷ ὄρθρῳ ἀνυμνῶν τὸν τῶν ὄλων Σωτῆρα. "Ὅτι ἐγενήθη αὐτὸς βοήθός, καὶ ἐν τῇ σκέπῃ τῶν πτερυγῶν σου ἀγαλλιάσομαι." Πτέρυγας δὲ δικαίως ἂν εἴποι ὁ αὐτὸς παλαιάν τε καὶ νέαν διαθήκην, δι' ἧς σκεπόμενος καὶ τρεφόμενος καὶ ἀγαλλιώμενος διὰ τῆς τοῦ λουτροῦ παλιγγενεσίας προήχθη εἰς ἄνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ.] θ'. "Ἐκολλήθη ἡ ψυχὴ μου ὀπίσω σου." Οὐδὲ πρὸς βραχὺ, φησὶ, τὸν ἐμὸν λογισμὸν τῆς σῆς ἀποστῆσαι δύναμαι μνήμης· ἀλλὰ φίλτρῳ θερμῷ πυρευόμενος, οἶον τινι κόλλῃ τῇ μνήμῃ τῷ σῷ πόθῳ προσδέδεμαι. Εἶτα δείκνυσι τὸν τοῦ πόθου καρπὸν. "Ἐμοῦ δὲ ἀντελάβετο ἡ δεξιὰ σου." Οὕτω γὰρ με διακείμενον ὄρων, τῆς σῆς ἀξιοῖς προμηθείας. ι'. "Αὐτοὶ δὲ εἰς μάτην ἐζήτησαν τὴν ψυχὴν μου." Οὐδὲν ἡδικοκότα με σπουδάζουσιν ἀνελεῖν. "Εἰσελεύσονται εἰς τὰ κατώτατα τῆς γῆς." Ἄλλ' οἶδα ὡς θανάτῳ παραδοθήσονται. Εἶτα καὶ τὸν τρόπον προθεσιζέει τῆς τελευτῆς. ια'. "Παραδοθήσονται εἰς χεῖρας ῥομφαίας." Ὑπὸ πολεμικῆς τοῦτο πείσονται δεξιᾶς. "Μερίδες ἀλωπέκων ἔσσονται." Καὶ τοῦτο, φησὶν, οὐχ ὑπὸ δυνατῶν τινῶν ὑποστήσονται πολεμίων· ἀλλ' ὑπὸ τῶν προσοίκων ἀλλοφύλων· οἱ δίκην ἀλωπέκων, ποτὲ μὲν ἐπίασι, θαμὰ δὲ καὶ συνεχῶς ἐξελαυνόμενοι φεύγουσιν. Αἰνίττεται δὲ τὸ πρόχειρον νόημα, ὡς τῶν ἐν τῷ πολέμῳ πεσόντων οἱ πλείους οὐδὲ

ταφῆς ἀξιωθήσονται, ἀλλὰ προκείσονται τοῖς θηρίοις βορά. ιβ'. "Ὁ δὲ βασιλεὺς εὐφρανθήσεται ἐπὶ τῷ Θεῷ." Ἐγὼ δὲ, φησὶ, παρὰ σοῦ τὴν βασιλείαν δεξάμενος, οὐκ ἐπὶ τῷ ἐκείνων ἠσθήσομαι θανάτῳ, ἀλλ' ἐπὶ τῇ σῇ προμηθείᾳ, δι' ἧς ἐξέφυγον τὰς παντοδαπὰς τῶν πολεμίων ἐπιβουλὰς. "Ἐπαινεθήσεται πᾶς ὁ 80.1341 ὁμνύων ἐν αὐτῷ ὅτι ἐνεφράγη στόμα λαλούντων ἄδικα." Μετὰ παρρησίας δὲ λοιπὸν ἅπαντες καὶ ὀνομάσουσι βασιλέα, καὶ κατὰ τῆς τούτου σωτηρίας ὁμοῦνται· οὐκ ἔτι δεδιότες τοὺς συκοφάντας, ὧν ἐν ἐφράγῃ τῷ θανάτῳ τὸ στόμα. Τοῦ μὲν γὰρ Σαοὺλ περιόντος, ἐδεδίδεισαν τὴν πρὸς τὸν Δαβὶδ διάλεξιν· τούτου δὲ τελευτήσαντος, ἀδεῶς λοιπὸν ἅπαντες καὶ τῷ βασιλεῖ τὸ πρέπον ἀπένεμον γέρας, καὶ ὄρκον ἐποιοῦντο τοῦ βασιλέως τὴν σωτηρίαν, φιλοτιμίαν τοῦτο καὶ πρόφασιν εὐνοίας ποιούμενοι.

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ ΕΓ΄ ΨΑΛΜΟΥ.

α'. "Εἰς τὸ τέλος, ψαλμὸς τῷ Δαβίδ." Καὶ οὗτος ὁ ψαλμὸς τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν ἔχει. Διηγεῖται δὲ τὰς ὑπὸ Σαοὺλ γεγενημένας ἐπιβουλὰς· καὶ προ λέγει τὴν τούτων ἀπαλλαγὴν. [Προλέγει δὲ δι' ὧν ὀφείλει προσευχῶν ὁ ἐξ ἔθνων λαὸς ἐπιστρέφων δυσωπεῖν τὸν Σωτήρα.] β'. "Εἰσάκουσον, ὁ Θεὸς, φωνῆς μου, ἐν τῷ δέεσθαί με πρὸς σέ· ἀπὸ φόβου ἐχθροῦ ἐξελοῦ τὴν ψυχὴν μου." Δέξαι μου, φησὶ, Δέσποτα, τὴν ἰκετείαν· καὶ ῥῶσόν μου τὴν διάνοιαν· ὥστε μὴ δεδιέ ναι τῶν πολεμίων τὰς προσβολὰς. γ'. "Σκέπασόν με ἀπὸ συστροφῆς πονηρευομένων, ἀπὸ πλήθους ἐργαζομένων ἀδικίαν." Συ στροφὴν καλεῖ τὴν ὁμόνοιαν, καὶ τὴν ἐν κακῷ συμφωνίαν, ἧς ἀντιβολεῖ κρείττων ἀποφανθῆναι, οἷόν τι νειχίῳ τῇ θείᾳ κηδεμονίᾳ περιφραττόμενος. Εἶτα διηγεῖται αὐτῶν τὰ παντοδαπὰ μηχανήματα. δ', ε'. "Οἱ τινες ἠκόνησαν ὡς ῥομφαίαν τὰς γλώσσας αὐτῶν· ἐνέτειναν τόξον αὐτῶν, πρᾶγμα πικρὸν. Τοῦ κατατοξεῦσαι ἐν ἀποκρύφοις ἄμωμον." Συκο φαντίας, φησὶ, ῥάπτουσιν εἰς τὸν κατ' ἐμοῦ τυρευόμενον πόλεμον· καὶ ταῦτα μηδεμίαν ἐμοῦ παρεσχηκότος αἰτίαν. Ἄμωμον γὰρ ἐντεῦθεν, τὸν ἀναίτιον λέγει. Τὸ δὲ πρᾶγμα πικρὸν, ὁ Ἀκύλας ῥῆμα πικρὸν εἶρηκε· καὶ ὁ Θεοδοτίων, λόγον πικρὸν· καὶ ὁ Σύμμαχος, Ἐπλήρωσαν τόξον ἑαυτῶν, λόγον πικρὸν. Τὸ δὲ ἐν ἀποκρύφοις, κρυφῆ ὁ Σύμμαχος εἶρηκεν· τουτέστιν, ἐνέδραις καὶ λόχοις κεχρημένοι. Τοῦτο δὲ καὶ τὰ ἐπαγόμενα διδάσκει. ζ'. "Ἐξάπινα κατατοξεύσουσιν αὐτὸν, καὶ οὐ φοβηθήσονται." Λοχῶντες, φησὶν, ἐξαίφνης ἐπίασιν, οὐ δειμαίνοντες τὸν ἐφορῶντα Θεόν. "Ἐκραταίω σαν ἑαυτοῖς λόγον πονηρόν· διηγῆσαντο τοῦ κρύψαι παγίδας." Τοῦτο σαφέστερον ὁ Σύμμαχος 80.1344 εἶρηκεν· Ἐκράτυναν λόγον πονηρόν, εἰσηγήσαντο κρύψαι παγίδας. Τὸν γὰρ ἐμὸν καττύοντες θάνατον, εἰσηγήσαντο καὶ συμβουλευσαντο, ποίαις δεῖ χρῆσασθαι κατ' ἐμοῦ μηχαναῖς, καὶ τῷ ἔργῳ τοὺς λόγους ἐκράτυναν· ταῦτα δὲ τολμῶσιν, οὐδένα προμηθεῖσθαι τῶν ἀνθρωπίνων ἠγούμενοι. Τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὰ ἐπαγόμενα· "Εἶπαν· Τίς ὄψεται αὐτούς;" Ἠγοῦνται, φησὶ, μηδένα εἶναι τῶν γι νομένων κριτῆν. [Τοῦτο μὲν οἱ περὶ τὸν Ἄβες σαλῶμ καὶ τὸν Σαοὺλ καὶ τοὺς λοιπούς· τοῦτο δὲ καὶ οἱ παράνομοι οἱ κατὰ καιρὸν μηχανὰς καὶ πάγας κατὰ τῶν Ἐκκλησιῶν τοῦ Θεοῦ συστησάμενοι. Καὶ ὅρα τί φησι διὰ τῶν ἐξῆς.] ζ'. "Ἐξηρεύνησαν ἀνομίαν, ἐξέλιπον ἐξ ἐρευνῶντες ἐξερευνήσεις." Πάντα, φησὶν, ἐκίνησαν λογισμὸν· πᾶσαν ἐπενόησαν κατ' ἐμοῦ μηχανήν· οὐδὲν ἐπιβουλῆς καταλελοίπασιν εἶδος, προφανῶς ἐπιόντες, κρύβδην λοχῶντες, κατασκόποις χρώμενοι, τὰς ἐρήμους περιουστοῦντες, τὰ πετρώδη χωρία διερευνώμενοι [ἐν ὄρεσι καὶ σπηλαίοις καὶ ταῖς ὀπαῖς τῆς γῆς ἀναζητοῦντες τοὺς ἀθλητὰς τῆς εὐσεβείας, περὶ ὧν φάσκει ὁ θεῖος Παῦλος, ὧν οὐκ ἦν ἄξιος ὁ κόσμος]. "Προσελεύσεται ἄνθρωπος, καὶ καρδία βαθεῖα. [ἠ.] Καὶ ὑψωθήσεται ὁ Θεός." Τοῦτο σαφέστερον ὁ Θεοδοτίων ἠρμήνευσε· λέγει δὲ οὕτως· Καὶ διάνοιαν ἀνδρός, καὶ καρδίαν βαθεῖαν κατατοξεύσει ὁ Θεός. Κἂν γὰρ μυριάκις αὐτῶν κατακρύψωσι τὰ ἐπιτηδεύματα, δῆλα ταῦτά ἐστι τῷ πάντ' ἐφορῶντι Θεῷ· ὅς

τὸ οἰκεῖον ὑποδείκνυσιν ὕψος, δί κας τοὺς τοιούτους εἰσπραττόμενος. "Βέλος νηπίων ἐγενήθησαν αἱ πληγαὶ αὐτῶν. [θ'.] Καὶ ἐξησθένησαν ἐπ' αὐτοὺς αἱ γλῶσσαι αὐτῶν." Ἄλλ' ὅμως καὶ τοσαύτη δεινότητι χρώμενοι, διήμαρτον τοῦ σκοποῦ. Καθάπερ γὰρ τὰ παρὰ τῶν κομιδῆ νέων ἀφιέμενα βέλη βλάβην οὐδεμίαν ἐπιφέρει τοῖς δεχομένοις, οὕτως αἱ τούτων γλῶσσαι, τοὺς μὲν βληθέντας οὐκ ἔβλαψαν· κατὰ δὲ τῶν τινα ξάντων ἢ λώβη κεχώρηκεν. "Ἐταράχθησαν πάντες οἱ θεωροῦντες αὐτούς." Οἱ δὲ θεασάμενοι αὐτοὺς τῶν ἐγχειρημάτων διαμαρτόντας, θορύβου καὶ δέους πλησθήσονται, ἢ ἐπλήσθησαν, καὶ τὴν θείαν ἐθαύμασαν πρόνοιαν. Τοῦτο γὰρ τὰ μετὰ ταῦτα δηλοῖ. ι'. "Καὶ ἐφοβήθη πᾶς ἄνθρωπος, καὶ ἀνήγγειλαν τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ· καὶ τὰ ποιήματα αὐτοῦ συνῆκαν." Ἐν περινοίᾳ γὰρ τῆς τοῦ Θεοῦ κηδεμονίας γενόμενοι, τὸ θεῖον κριτήριον ἔδεισαν. 80.1345 ια'. "Εὐφρανθήσεται δίκαιος ἐν τῷ Κυρίῳ, καὶ ἐλπιδίᾳ ἐπ' αὐτόν." Διαφερόντως δὲ οἱ τῶν θείων νόμων [παλαιᾶς τε καὶ νέας διαθήκης] ἐπιμελοῦμενοι, θυμηδίας ἐμφορηθέντες, τὴν εἰς τὸν Θεὸν ἐλπίδα· βεβαίαν ἐργάσσονται. "Καὶ ἐπαινεθήσονται πάντες οἱ εὐθεῖς τῇ καρδίᾳ." Καὶ τὴν παρὰ ἄνθρώπων δὲ καρπώσονται εὐκλειαν οἱ τὸν λογισμὸν πρὸς Θεὸν διευθύνοντες, καὶ τῆς ὁδοῦ τῆς εὐθείας ἔξω βαδίζουσιν οὐκ ἀνεχόμενοι. [Τοῦτο δὲ εὖροι ἂν τις κατωρθώκοντας τὸν Δαβὶδ καὶ τοὺς κατ' αὐτόν καὶ τοὺς μετ' ἐκείνους· λέγω δὴ τοὺς ἀθλοφόρους μάρτυρας καὶ τοὺς ἀθλητὰς τῆς εὐσεβείας.]

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ ΕΔ΄ ΨΑΛΜΟΥ.

α'. "Εἰς τὸ τέλος, ψαλμὸς τῷ Δαβίδ· ὠδὴ Ἱερεμίου καὶ Ἰεζεκιήλ, καὶ τοῦ λαοῦ τῆς παροικίας, ὅτε ἔμελλον ἐκπορεύεσθαι." Ἐν ἐνίοις δὲ ἀντιγράφοις πρόσκειται, "Ὠδὴ Ἱερεμίου καὶ Ἰεζεκιήλ, καὶ τοῦ λαοῦ τῆς παροικίας, ὅτε ἔμελλον ἐκπορεύεσθαι." Ταῦτα οὐτε τὸ Ἑβραϊκὸν ἔχει, οὐτε οἱ ἄλλοι ἐρμηνευταί, οὐτε οἱ Ἑβδομήκοντα ἐν τῷ Ἐξαπλῷ· ἀλλὰ τις, ὡς ἔοικε, ταύτην προσέθεικε τὴν ἐπιγραφὴν, οὐτε τῆ τοῦ ψαλμοῦ διανοίᾳ προσεσηκῶς, οὐτε τὴν ἱστορίαν μεμαθηκῶς. Πρῶτον μὲν γὰρ ὁ Ἱερεμίας αἰχμαλωσίας οὐκ ἐκοινώνησεν· ἀλλ' αἴρεσιν λαβὼν διάγειν ὅπου βούλεται, τὴν ἐν τῇ πατρίδι διαγωγὴν εἴλετο. "Ὅθεν οὐδαμῶς τοῖς ἐκπορευομένοις εἰς τὴν αἰχμαλωσίαν ἀρμόττει· ἀλλὰ τοῖς ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ διάγουσι. Πόρρω γὰρ ὄντες τῆς πατρίδος, καὶ ὑμνεῖν μὲν τὸν Θεὸν ποθοῦντες, τῷ νόμῳ δὲ τοῦτο ποιεῖν κωλυόμενοι· αὐτῶν γὰρ ἔστι φωνή, "Πῶς ἄσωμεν τὴν ὠδὴν Κυρίου ἐπὶ γῆς ἀλλοτρίας;" ἔλεγον ἐν Βαβυλῶνι τὸν Θεὸν ἱκετεύοντες. β', γ'. "Σοὶ πρέπει ὕμνος, ὁ Θεὸς, ἐν Σιών, καὶ σοὶ ἀποδοθήσεται εὐχὴ ἐν Ἱερουσαλήμ. Εἰσάκουσον προσευχῆς μου, πρὸς σὲ πᾶσα σὰρξ ἤξει." Καὶ πάντα δὲ τοῦ ψαλμοῦ τὰ ῥητὰ, τοῖς ἐν Βαβυ 80.1348 λῶνι διάγουσι πρόσφορα. Οὗτοι γὰρ τῆς ἐπανόδου γλιχόμενοι, ταύτην τῷ θεῷ τὴν ὑμνωδίαν προσέφερον. Ἀναμέμικται δὲ τῇ περὶ τούτων προρρήσει καὶ τῆς τῶν ἐθνῶν σωτηρίας ἢ προφητείας. "Σοὶ πρέπει ὕμνος, ὁ Θεὸς, ἐν Σιών, καὶ σοὶ ἀποδοθήσεται εὐχὴ ἐν Ἱερουσαλήμ." Ἐν ἐκείνῃ, φησὶ, τῇ πόλει προσφέρειν σοὶ τὸν ὕμνον προσέταξας· ἐκεῖ τοίνυν ἀποδοῦναί σοι τοῦτον ἀντιβόλω. [Περὶ δὲ ταύτης ὁ μακάριος Παῦλος ἔφη τοῖς ἔθνεσι· Προσεληλύθατε Σιών ὄρει καὶ πόλει Θεοῦ ζώντος, Ἱερουσαλήμ ἐπουρανίῳ. Ταῦτα δὲ εἶρηται τῷ Ἀποστόλῳ περὶ τῆς ἐξ ἐθνῶν Ἐκκλησίας.] Εἰσάκουσον προσευχῆς μου." Δέξαι μου, φησὶ, τὴν δέησιν, καὶ τῶν τῆς αἰχμαλωσίας με δεσμῶν ἐλευθέρωσον. [Τοῦτο μὲν ὁ ἀνδραποδισθεὶς ἐκ τῆς Ἱερουσαλήμ λαὸς προσευχόμενος βοᾷ· τοῦτο δὲ καὶ ὁ ἐκ τῆς τῶν εἰδώλων ἀποδράσει ἐπειγόμενος αἰχμαλωσίας ἀντιβόλει· καὶ σαφέστερον αὐτὸ διὰ τῶν ἐξῆς ἔφησεν ἐν τῷ εἰπεῖν·] "Πρὸς σὲ πᾶσα σὰρξ ἤξει." Τῆς τῶν ἐθνῶν θεογνωσίας σαφῆ τοῦτο προρρήσιν ἔχει. Νῦν γὰρ, φησὶν, ἡμεῖς ἱκετεύομεν τῆς ἐπανόδου τυχεῖν, καὶ ἐν τῷ ἀφιερωμένῳ σοὶ ναῷ τὸν ὕμνον προσενεγκεῖν· μικρὸν δὲ ὕστερον πᾶσα τῶν ἀνθρώπων ἢ φύσις, τῆς πολυθέου πλάνης ἀπαλλαγεῖσα, πρὸς σὲ τὸν ἀληθινὸν

δραμεῖται Θεόν. δ'. "Λόγοι ἀνόμων ὑπερεδυνάμωσαν ἡμᾶς." Ὁ δὲ Σύμμαχος οὕτως· Λόγοι ἀνόμων κατεδυνά στευσάν με. Δυσσεβέσι, φησὶ, καὶ ἀνομία συ ζῶσιν ἀνθρώποις δουλεύειν ἠνάγκασμαι. Εἶτα τῆς δουλείας τὴν αἰτίαν διδάσκει. "Καὶ ταῖς ἀσεβείαις ἡμῶν σὺ ἰλάση." Οὐκ ἀδίκως, φησὶ, κατεκρίθην δουλεύειν, ἀλλὰ διὰ τὴν ὑπ' ἐμοῦ πάλαι τολμηθεῖ σαν ἀσέβειαν· ἥς ἀπαλλαγῆναι διὰ τῆς σῆς φιλ 80.1349 ἀνθρωπίας ἀντιβολῶ. Ἐντεῦθεν μακαρίζουσι τὴν τῆς πατρίδος διαγωγὴν, ὡς διδάσκαλον καὶ πρόξενον εὐσεβείας. ε'. "Μακάριος ὄν ἐξελέξω καὶ προσελάβου· κατα σκηνώσῃ ἐν ταῖς ἀύλαῖς σου, πλησθησόμεθα ἐν τοῖς ἀγαθοῖς τοῦ οἴκου σου. Ζηλωτὸς, φησὶ, καὶ μακάριος ὁ τῶν ἄλλων ἔθνων ὑπὸ σοῦ προτετι μῆμένος λαός. Ταῖς γὰρ ἱεραῖς σου προσεδρεύων ἀύλαῖς, τὴν ἐκεῖθεν ὠφέλειαν καὶ εὐλογίαν καρ ποῦται. "Ἅγιος ὁ ναός σου. ['] Θαυμαστὸς ἐν δικαιο σύνη." Ἁγιασμοῦ γὰρ πλήρης ὁ σὸς ναός, καὶ τὴν σὴν δικαιοσύνην διὰ τῶν σῶν λογίων διδάσκει τοὺς προσιόντας. "Ἐπάκουσον ἡμῶν, ὁ Θεὸς, ὁ σωτὴρ ἡμῶν· ἡ ἐλπίς πάντων τῶν περάτων τῆς γῆς, καὶ τῶν ἐν θαλάσῃ μακράν." Πάλιν ἐν ταῦθα τὴν τῆς οἰκουμένης σωτηρίαν προλέγει, καὶ τῆς τοῦ πατριάρχου Ἰακώβ ἀναμιμνήσκει προῤῥή σεως· ἐκείνου γὰρ ἐστὶ φωνή, "Οὐκ ἐκλείψει ἄρχων ἐξ Ἰουδα, καὶ ἡγούμενος ἐκ τῶν μηρῶν αὐτοῦ, ἕως ἂν ἔλθῃ ὧ ἀπόκειται, καὶ αὐτὸς προσδοκία ἔθνων." Τοῦτον καὶ ἐνταῦθα "ἐλπίδα" ἐκάλεσε "πάν των τῶν περάτων τῆς γῆς, καὶ τῶν ἐν θαλάσῃ μακράν." Σημαίνει δὲ διὰ τούτων τοὺς τε ἐν ταῖς νήσοις οἰκοῦντας, καὶ τοὺς ἐν ταῖς ἀντίπερα ἡπεῖ ροις ἀνθρώπους, καὶ τοὺς τὰ τέρματα τῆς οἴκου 80.1352 μένης κληρωθέντας οἰκεῖν. Ἐπάκουσον ἡμῶν, φη σὶν, ὁ μικρὸν ὕστερον πᾶσαν τῶν ἀνθρώπων τὴν φύσιν τῷ τῆς θεογνωσίας καταυγάζων φωτί. Εἶτα τὴν δύναμιν, ὡς ἔνεστι, τοῦ Θεοῦ δι ηγεῖται. ζ, η'. "Ἐτοιμάζων ὄρη ἐν τῇ ἰσχύϊ αὐτοῦ· περιεζωσμένος ἐν δυναστείᾳ. Ὁ συνταράσσων τὸ κύτος τῆς θαλάσσης· ἤχους κυμάτων αὐτῆς τίς ὑποστήσεται;" Τὸ ἐτοιμάζων, ἐδράζων ὁ Σύμμαχος εἶρηκε. Τὸ δὲ συνταράσσων, ὁ Θεοδοτίων καταπραΰνων. Λέγει δὲ, ὅτι τὰ μὲν ὄρη ἐδραῖα ποιεῖς, καὶ ἀκίνητα· τὴν δὲ θάλασσαν κινεῖς ὅτε βούλει, καὶ πάλιν κατευνάζεις, ἥς οὐδὲ ἤχος τίς ἐστὶ τοῖς ἀκούουσιν· ἐπιτελεῖς δὲ τούτων ἕκα στον, δυνάμει χρώμενος ἀρρήτῳ καὶ ἀμετρήτῳ· ἦν ὡσπερ τινὰ περικεῖσαι ζώνην. [Ζωὴ γὰρ ὑπάρχων μεταδίδως τοῖς εἰς σὲ πιστεύουσι καὶ τοῖς ἀκινήτοις τὸ πεπῆχθαι παρέχεις.] Ἐπειδὴ γὰρ ὁ ἐζωσμένος εὐσταλέστερός ἐστὶ περὶ τὸ πράττειν ὁ βούλεται, ζώνην τροπικῶς τοῦ Θεοῦ τὴν δύναμιν προσηγόρευσεν. Ἐντεῦθεν λοιπὸν ἐφεξῆς τῆς και νῆς διαθήκης ὑφηγεῖται τὰ κατορθώματα. "Ταρα χθήσονται τὰ ἔθνη" τὰ τῶν ἀποστόλων κηρὺ 80.1353 γματα παρεδήλωσεν, ἃ ταραχὴν καὶ ζάλην εὐθὺς τοῖς ἀνθρώποις ἐκίνησε, κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου φωνήν. "Ἦλθον γὰρ, ἔφη, διχάσαι ἄνθρωπον ἀπὸ τοῦ πλησίον αὐτοῦ, υἰὸν ἀπὸ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, θυγατέρα ἀπὸ τῆς μητρὸς αὐτῆς, νύμφην ἀπὸ τῆς πενθερᾶς αὐτῆς. [Καὶ ὁ Ἀμβακοῦμ δὲ προλέγων ταῦτά φησι. "Ἐπεβίβασας εἰς θάλασσαν τοὺς ἵππους σου ταρασσοντας ὕδατα πολλά." Τοὺς ἀποστόλους, ὧν λέγει τὴν ἵππασίαν ἀντὶ τοῦ διδαχὴν σωτηρίαν γε νήσεσθαι.] Μετὰ ταῦτα δὲ τὴν ζάλην κατέπαυσε, καὶ τὴν εἰρήνην ἅπασιν ἐπρυτάνευσε, [φήσας, "Εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν, εἰρήνην τὴν ἐμὴν ἀφήμι ὑμῖν."] θ'. "Καὶ φοβηθήσονται οἱ κατοικοῦντες τὰ πέρα τα, ἀπὸ τῶν σημείων σου." Ἠγήσατο μὲν γὰρ ἡ ταραχὴ· ἠκολούθησε δὲ ὁ φόβος, τῷ μεγέθει τῶν θαυμάτων γενόμενος, καὶ τὴν εὐσέβειαν ἐξεπαίδευ σεν. "Ἐξόδους πρωΐας καὶ ἐσπέρας τέρψεις." Τῷ γὰρ φόβῳ τῶν θαυμάτων καταπλαγέντες οἱ ἄνθρωποι, τὴν προτέραν πλάνην καταλιπόντες, καὶ τὸν ὄντα γνόντες Θεόν, καὶ ἀρχομένης καὶ ληγούσης ἡμέρας τὴν τερπνὴν καὶ ἀρεστὴν τῷ Θεῷ προσφέ ρουσιν ὕμνωδιαν. Τοῦτο γὰρ ὁ Σύμμαχος παρεδὴ λωσε, τὰς προελεύσεις τοῦ ὄρθρου, καὶ τὴν ἐσπέραν ὕμνολογοῦσιν. ι'. "Ἐπεσκέψω τὴν γῆν, καὶ ἐμέθυσας αὐτήν· ἐπλήθυνας τοῦ πλουτίσαι αὐτήν." Ὁ δὲ Σύμμα χος οὕτως εἶρηκε, Πολυκαρπία πλουτίσεις αὐ τὴν. Οὐκ ἔτι γὰρ μόνοις ἡμῖν τὴν πνευματικὴν ἀρδεῖαν

προσφέρεις· ἀλλὰ πᾶσαν εἰς κόρον ἀρδεύεις τὴν οἰκουμένην· ἐπλήθυνας τοῦ πλουτίσαι αὐτήν. "Ὁ ποταμὸς τοῦ Θεοῦ ἐπληρώθη ὑδάτων." 80.1356 Ὁ δὲ Σύμμαχος εὐκτικῶς τὰ τρία τέθεικεν· 80.1356 Ἐπίσκεψαι τὴν γῆν, καὶ ποτιεῖς αὐτήν, πολυκαρπία πλουτίσεις αὐτήν, ὄχετοῖς Θεοῦ μεστοῖς ὑδάτων· Τὴν δὲ πάλαι ἄκαρπον οἴκου μένην, εὐκαρπον ὁμοῦ καὶ πολυκαρπον ἀνέδειξεν ὁ Δεσπότης, τοῖς θείοις ὄχετοῖς τὴν ἀρδεῖαν προσενεγ κών. Ὅχετοὶ δὲ Θεοῦ πλήρεις ὑδάτων τίνες ἂν εἶεν ἕτεροι, ἢ οἱ θεῖοι ἀπόστολοι; περὶ ὧν ὁ Δεσπότης ἔφη Χριστός· "Ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, καθὼς εἶπεν ἡ Γραφή, ποταμοὶ ἐκτῆς κοιλίας αὐτοῦ ρεύσουσιν ὕδα τος ζῶντος;" καὶ πάλιν, "Ὁ πίνων ἐκ τοῦ ὕδατος οὗ ἐγὼ δώσω αὐτῷ, οὐ μὴ διψήσει εἰς τὸν αἰῶνα· ἀλλ' ἔσται τὸ ὕδωρ ὃ ἐγὼ δώσω αὐτῷ, πηγὴ ὕδατος ζῶντος ἀλλομένου εἰς ζωὴν αἰώνιον." Καὶ ποταμὸς δὲ τοῦ Θεοῦ, κατὰ τοὺς Ἑβδομήκοντα, ἡ χάρις τοῦ Πνεύματος, ἡ εἰς ὄχετους διαιρουμένη, καὶ τούτῳ μὲν τὸν λόγον τῆς σοφίας προχέουσα, ἑτέρῳ δὲ χορηγοῦσα τὴν γνῶσιν, ἄλλῳ δὲ τῶν ἰαμάτων χάρισμα, καὶ ἄλλῳ γένη γλωσσῶν, καὶ διὰ τούτων τὴν οἰκουμένην ἀρδεύουσα. "Ἡτοίμασας τὴν τροφήν αὐτῶν, ὅτι οὕτως ἡ ἐτοιμασία." Ὁ δὲ Σύμμαχος οὕτως, Τελεσφορήσεις τὴν παν σπερμίαν αὐτῆς, οὕτως ἡδρασας αὐτήν. Τῆς γὰρ προτέρας αὐτὴν πλάνης ἐλευθερώσας [καὶ ἐν τοῖς εὐσεβέσι δόγμασι βεβαιώσας], τοὺς τῆς ἀρετῆς παρασκευάσεις τελεσφορήσαι καρπούς· οἱ σε μὲν εὐφρανοῦσι, τοὺς δὲ βλαστάνοντας διαθρέψουσι. Κατὰ γὰρ τοὺς Ἑβδομήκοντα, ὁ φύομενος καρπὸς, αὐτῶν ἐστὶ τῶν φυόντων τροφή· "Ἡτοίμασας γὰρ, φησὶ, τὴν τροφήν αὐτῶν, ὅτι οὕτως ἡ ἐτοιμασία σου." Ἐπὶ τούτῳ, φησὶ, φέρειν αὐτοὺς τὸν καρπὸν παρεσκεύασας, ὥστε διὰ τούτου τρέφεσθαι. ια'. "Τὰς αὐλάκας αὐτῆς μέθυσον." Ἐντεῦθεν δῆλον, ὅτι πρόρρησίς ἐστι μελλόντων, καὶ οὐ γεγενημένων διήγησις. "Πλήθυνον τὰ γεννήματα αὐτῶν 80.1357 τῆς." Ἐπίμεινον, φησὶ, Δέσποτα, καθάπερ τινὰς αὐλάκας, τοὺς λογισμοὺς αὐτῶν ἄρδων, καὶ εἰς καρποφορίαν διεγείρων. "Ἐν ταῖς σταγόσιν αὐτῆς εὐφρανθήσεται ἀνατέλλουσα." Εὐφρανοῦσι δὲ αὐτήν, καὶ ἀνθῆσαι παρασκευάσουσιν, αἱ κατὰ καιρὸν παρὰ τῶν διδασκάλων φερόμεναι ψεκάδες. ιβ'. "Εὐλογήσεις τὸν στέφανον τοῦ ἐνιαυτοῦ τῆς χρηστότητός σου." Ἐνιαυτὸς χρηστότητος, ὁ παρὰ Ἡσαΐα κληθεὶς ἐνιαυτὸς Κυρίου δεκτός· "Πνεῦμα γὰρ, φησὶ, Κυρίου ἐπ' ἐμέ· οὗ εἵνεκεν ἔχρισέ με, εὐαγγελίσασθαι πτωχοῖς ἀπέσταλκέ με, ἰάσασθαι συντετριμμένους τὴν καρδίαν, κηρύξαι αἰχμαλώτοις ἄφεςιν, καὶ τυφλοῖς ἀνάβλεψιν, καλέσαι ἐνιαυτὸν Κυρίου δεκτόν." Ἐνιαυτὸν τοίνυν χρηστότητος, τὸν μετὰ τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ὀνομάζει χρόνον, ὡς μίαν αὐτῷ καρποφορίαν προσφέροντα τὴν εὐσέβειαν. Τούτῳ τὴν εὐλογίαν ὁ προφητικὸς ἐπεύχεται λόγος. "Καὶ τὰ πεδία σου πλησθήσονται πύργους, [ιγ'] Πιανθήσονται τὰ ὠραῖα τῆς ἐρήμου· καὶ ἀγαλλίασιν οἱ βουνοὶ περιζώσονται." Ταύτης δὲ τῆς χρηστότητος ἐπιφαινομένης, ἡ πάλαι ἔρημος ὠριμον δώσει καρπὸν. Καὶ οἱ ταῖς τῶν δαιμόνων θυσῖαις μαινόμενοι βουνοὶ, τοὺς τὸν Θεὸν διηνεκῶς ὑμνοῦντας, καὶ τὸν ἀγγελικὸν ἀσπαζομένους βίον ὑποδεξάμενοι, λαμπροὶ τινες ἔσονται καὶ περίβλεπτοι. Τοῖς δὲ λόγοις καὶ τὰ πράγματα μαρτυρεῖ. Ὁρῶμεν γὰρ συντρέχοντας ἅπαντας πρὸς τοὺς τὰς ἀκρωρείας κατειληφότας, καὶ τὴν ἀκροτάτην ἀρετὴν μετιόντας. ιδ'. "Ἐνεδύσαντο οἱ κριοὶ τῶν προβάτων." Κριοὺς προβάτων καὶ Ἰεζεκιὴλ ὁ προφήτης τοὺς 80.1360 δυνατοὺς ὀνομάζει. Ἄλλ' ἐκεῖνος κατηγορεῖ, ὅτι τὴν καλὴν νομὴν ἐνέμοντο, καὶ τὴν λοιπὴν τοῖς ποσὶ κατεπάτουν· καὶ τὸ καθαρὸν ὕδωρ ἔπινον, καὶ τὸ λοιπὸν τοῖς ποσὶ συνετάραττον. Ἐνταῦθα δὲ, ἀγαθὰ καὶ τούτοις θεσπίζεται. Λέγει γὰρ αὐτοὺς ἐνδύεσθαι καὶ ἀμφιέννυσθαι· τὴν δὲ τοῦ ἐνδύματος φύσιν ὁ θεσπέσιος λέγει Παῦλος. "Ὅσοι γὰρ, φησὶν, εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθητε, Χριστὸν ἐνεδύσασθε." Ἐπειδὴ γὰρ ἀλιέας τὴν ἀρχὴν, καὶ χειροτέχνας, καὶ πενία συζῶντας ὁ Δεσπότης Χριστὸς ἐξελέξατο, προθεσπίζει τοῦ Πνεύματος ἡ χάρις, καὶ τῶν πλουτούντων καὶ

δυναστευόντων τὴν σωτηρίαν. Διό φησιν· "Ἐνεδύσαντο οἱ κριοὶ, τῶν προβάτων" οὐ γὰρ μόνον τὰ ἄλλα πρόβατα, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ κριοὶ προσίασι τῷ σωτηρίῳ βαπτίσματι. "Καὶ αἱ κοιλάδες πληθυνούσι σῖτον." Καὶ οἱ πενία δὲ συγκληρωθέντες, καὶ εὐσεβεῖν προαιρούμενοι, τὸν οἰκεῖον καρπὸν προσοίσουσι τῷ Θεῷ, ὁ μὲν τριάκοντα, ὁ δὲ ἐξήκοντα, ὁ δὲ ἑκατόν. "Κεκράζονται, καὶ γὰρ ὑμνήσουσιν." Ἄπαντες δὲ οἱ προλεχθέντες σὺν πάσῃ προθυμίᾳ τὸν Θεὸν ἀνυμνήσουσι, τὸν τοιαύτην μεταβολὴν τῆ τῶν ἀνθρώπων δωρησάμενον φύσει. Οἶδαμεν οὖν, ὡς τινες τῶν συγγραφέων, ἐξ ἐπιπολῆς νενοηκότες τὰ εἰρημένα, τούτων ἕκαστον ἔφασαν γεγενῆσθαι μετὰ τὴν τῆς αἰχμαλωσίας ἐπάνοδον, εὐετηρίας αὐτοῖς πρὸς τῆ ἐλευθερίᾳ παρασχεθείσης, καὶ ὑετῶν ἀφθόνων, ὡς καὶ τὸν Ἰορδάνην πλημμυρεῖν. Αὐτὸν γὰρ ἔφασαν κεκλήσθαι τοῦ Θεοῦ Ποταμόν. Ἐγὼ δὲ μηδὲν τοιοῦτον παρὰ τῆς ἱστορίας γεγενῆσθαι μεμαθηκώς· ἐν πολλῇ γὰρ διήγαγον ἐπὶ πλείστον πενία, ὡς ὁ Ἔσδρας ἐδίδαξεν· εὐρών δὲ καὶ τῆς τῶν ἔθνων σωτηρίας τὴν πρόρρησιν ἐν τῷ ψαλμῷ προφανῆ· "Πρὸς σὲ γὰρ, ἔφη, πᾶσα σὰρξ ἤξει," καί· "Ἐπάκουσον ἡμῶν, ὁ Θεὸς, ὁ Σωτὴρ ἡμῶν, ἡ ἐλπίς πάντων τῶν περάτων τῆς γῆς, καὶ τῶν ἐν θαλάσῃ μακράν." Ταύτην ἀκόλουθον τοῖς ῥητοῖς ἐκείνοις ὑπέλαβον τὴν διάνοιαν. Οἱ δὲ τοῖς μύθοις χαίροντες, καὶ τῆς Ἱερουσαλήμ τὴν οἰκοδομὴν φανταζόμενοι, καὶ καθάπερ ὄνειρους τοὺς οἰκεῖους λογισμοὺς ἐξηγούμενοι, οὐ γεγενῆσθαι ταῦτα, ἀλλ' 80.1361 ἔσεσθαι μετὰ τὴν τῶν Ἰουδαίων ἀνάκλησιν ἔφασαν, πρὸς τῆ τῶν ἄλλων δογμάτων διαφθορᾶ, καὶ τοῦ τον προστεθεικότες τὸν μῦθον. Οὐς ληρεῖν καταλιπόντες, τῶν θείων λογίων ἀψώμεθα, μετὰ τοῦ Δαβὶδ βοῶντες. "Λύχνος τοῖς ποσὶ μου ὁ νόμος σου, καὶ φῶς τοῖς τρίβοις μου."

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ ΞΕ΄ ΨΑΛΜΟΥ.

α΄. "Εἰς τὸ τέλος, Ὡδὴ ψαλμοῦ ἀναστάσεως." Οὐδὲ ταύτην τὴν προσθήκην τὸ Ἑβραϊκὸν ἔχει, οὐδὲ οἱ ἄλλοι ἐρμηνευταί, οὐδὲ οἱ Ἑβδομήκοντα ἐν τῷ Ἐξαπλῷ· ἀλλὰ καὶ ταύτην τινές, ὡς ἔοικε, προστεθεῖκασι. Καὶ τοῦτον δὲ τὸν ψαλμὸν ὁ θεῖος Δαβὶδ τοῖς ἐν Βαβυλῶνι δορυαλώτοις συνέγραψεν· οὐκ ἔτι μὲν τῆς ἐπανόδου τυχεῖν ἰκετεύουσιν, ἀλλ' ἤδη ταύτης τετυχηκόσι, καὶ τῆς πορείας ἀψαμένοις. Προλέγει δὲ κατὰ ταῦτον καὶ τὴν τῶν ἔθνων σωτηρίαν. β΄. "Ἀλαλάξατε τῷ Θεῷ, πᾶσα ἡ γῆ· ψάλατε δὲ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ· δότε δόξαν ἐν αἰνέσει αὐτοῦ." Ἄπαντες ἡμῖν, φησὶν, ἄνθρωποι, τῆς ὑμνωδίας κοινωνήσατε, καὶ τῷ Θεῷ τὸ προσῆκον μεθ' ἡμῶν ἀναπέμψατε σέβας· εἰκότως δὲ εἰς τὴν τοιαύτην κοινωνίαν καλοῦσιν ἅπασαν τῶν ἀνθρώπων τὴν φύσιν. Ἐν αὐτοῖς γὰρ τὰ τῆς ἀπάντων προδιεγράφετο σωτηρίας. Καθάπερ γὰρ αὐτοὶ τῆς τῶν Βαβυλωνίων ἀπηλλάγησαν δουλείας· οὕτως ἅπαντες ἄνθρωποι [μετὰ τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος] τῆς πικρᾶς τοῦ διαβόλου τυραννίδος ἤλευθερώθησαν. Εἶτα διδάσκουσι τῆς ὑμνωδίας τὸν τρόπον. γ΄. "Εἴπατε τῷ Θεῷ· Ὡς φοβερὰ τὰ ἔργα σου! ἐν τῷ πλήθει τῆς δυνάμεως σου ψεύσονταί σε οἱ ἐχθροί σου." Θαυμάσατε, φησὶν, εἰς δύναμιν τὰ ὑπὸ τοῦ 80.1364 Θεοῦ γεγενημένα θαύματα. Τοσαῦτα γὰρ εἰσι καὶ τοιαῦτα, ὡς τὴν ὑπερβολὴν τῶν γινομένων, ἀπιστεῖσθαι παρὰ τῶν δυσσεβῶν. Ἐχει δὲ καὶ ἑτέραν διάνοιαν ὑπὸ τῆς ἀληθείας μαρτυρουμένην, τὸ, "Ἐν τῷ πλήθει τῆς δυνάμεώς σου, ψεύσονταί σε οἱ ἐχθροί σου." Ὅτι ἂν, φησὶ, τῷ φωτὶ τῆς θεογνωσίας καταυγᾶσας τὴν οἰκουμένην, εἰς εὐσέβειαν μεταβάλλῃ τοὺς πλείστους, τῆνικαῦτα καὶ οἱ τῷ τῆς ἀπιστίας κατεχόμενοι σκότῳ ὑποκριθήσονται τὴν εὐσέβειαν, ἀρνούμενοι τὴν ἀσέβειαν. Καὶ τοῦτο διηνεκῶς ὀρώμεν γινόμενον. Πολλοὶ γὰρ τῆ Ἑλληνικῇ πλάνῃ δουλεύοντες, ὁμολογῆσαι τοῦτο προφανῶς οὐ τολμῶσι. Καὶ Ἰουδαῖοι δὲ στενοχωρούμενοι, τοῦ σταυροῦ τὴν νίκην ὑμνοῦσι, καὶ πανταχόθεν τῆς προφητείας ἢ ἀλήθειας δείκνυται. δ΄. "Πᾶσα ἡ γῆ προσκυνησάτωσάν σοι, καὶ ψαλάτωσαν. Ψαλάτωσαν δὲ τῷ ὀνόματί σου, Ὑψίστε."

Τοῦτο σαφέστερον ὁ Σύμμαχος εἶρηκε· Πάντες οἱ ἐπὶ γῆς προσκυνήσουσί σε μελωδούντες, ἄσσοι τὸ ὄνομά σου. Πρόρρησις δὲ ταῦτα τοῦ παρόντος καιροῦ, καθ' ὃν ἐν ἅπασι τοῖς ἔθνεσιν ὁ τῶν ὅλων ὑμνεῖται Θεός· καὶ ὁ Δεσπότης Χριστὸς ὑψιστος παρὰ πάντων καλεῖται. ε'. "Δεῦτε, καὶ ἴδετε τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ· ὡς φοβερὸς ἐν βουλαῖς, ὑπὲρ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων." Ἐπιστήσατε, φησὶ, τὸν νοῦν, καὶ κατανοήσατε τῶν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ γινομένων ἕκαστον, καὶ τὴν ἀρρήτην αὐτοῦ σοφίαν θαυμάσατε, δι' ἧς τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος ποδηγεῖται πρὸς εὐσέβειαν. Οὕτω γὰρ καὶ ὁ Θεοδοτίων νενόηκε. "Φοβερὸς ἐν βουλαῖς ὑπὲρ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων" ὁ δὲ Σύμμαχος, Φοβερά μηχανήματα ὑπὲρ υἱῶν ἀνθρώπων. Φοβεραῖς γὰρ, φησὶ, καὶ θαυμασταῖς μηχαναῖς, ὑπὲρ τῆς τῶν ἀνθρώπων κέχρηται σωτηρίας. Εἶτα διηγεῖται τὰ πάλαι γινόμενα. ε'. "Ὁ μεταστρέφων τὴν θάλασσαν εἰς ξηρὰν· ἐν ποταμῶ διελεύσονται ποδί." Ὁ χρόνος ἐνταῦθα ἐνήλλακται· τὰ γὰρ παρεληλυθότα ὡς ἐσόμενα εἶ 80.1365 πεν. Οἱ δὲ ἄλλοι τὸν χρόνον ἐφύλαξαν. Καὶ φησιν ὁ Σύμμαχος οὕτως, Μετέβαλε θάλασσαν εἰς ξηρὰν, ποταμὸν διέβησαν ποδί. Οὗτος γὰρ ἐστι, φησὶν, ὁ Θεός, ὁ καὶ ἡμῖν τὴν σωτηρίαν δωρούμενος. ὁ πάλαι καὶ θάλασσαν καὶ ποταμὸν διαστήσας, καὶ τοὺς ἡμετέρους προγόνους ἀκινδύνως διαβῆναι κελεύσας. [Καὶ τοῖς ἔθνεσι χαρισάμενος τὴν πάροδον· ἦν ποιούμενοι διὰ τῆς τοῦ λουτροῦ παλιγενεσίας ἀναπλάττονται· Ὡσπερ γὰρ ἐκεῖ διὰ τῆς χειρὸς τοῦ μεγάλου Μωϋσέως διέσχισεν ἔνθα καὶ ἔνθα τὴν Ἐρυθρὰν, οὕτω καὶ ἐνταῦθα διὰ τῆς χειρὸς τοῦ ἱερέως τὸν μὲν πιστεύοντα Χριστῶ λαὸν ἀνακαί νίζει, τὸν δὲ νοητὸν Φαραῶ μετὰ τῶν ἀρμάτων, τουτ' ἐστὶ τὸν διάβολον μετὰ τῶν ἐπιθυμιῶν, βυθίζει. Ἰστε οἱ μεμυημένοι τί λέγω.] "Ἐκεῖ εὐφρανθησόμεθα ἐπ' αὐτῶ." Τουτέστι παρὰ τὸν Ἰορδάνην· [Ὡς καὶ οἱ ἐξ ἔθνων παρὰ τὴν θείαν κολυμβήθραν· καὶ γὰρ τότε ὁ Ἰορδάνης διέστη τῶ λαῶ, καὶ νῦν ὁ Ἰορδάνης ὑποδεξάμενος τὸν τοῦ παντὸς Ποιητὴν τε καὶ Δημιουργὸν τὴν τῶν ἀνθρώπων σωτηρίαν περιποιεῖται· τὸ γὰρ ὑπὲρ ἡμῶν ὑπείσελθὸν λουτρὸν, ὁ Θεός καὶ Σωτὴρ ἡμῶν ἅπαντας ἡμᾶς ἀνεγέννησε δι' ὕδατος καὶ Πνεύματος.] Τούτου γὰρ μνημονεύσαντες, καὶ διδάξαντες ὅπως αὐτὸν παρῆλθον οἱ πρόγονοι, ἐπ' ἠγάγον· "Ἐκεῖ εὐφρανθησόμεθα ἐπ' αὐτῶ." ζ'. "Τῶ δεσπόζοντι ἐν τῇ δυναστείᾳ αὐτοῦ τοῦ αἰῶνος." Ἀνώλεθρον ἔχει, φησὶ, τὸ κράτος, καὶ τὴν βασιλείαν ἀπέραντον. "Οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ἐπὶ τὰ ἔθνη ἐπιβλέπουσιν." Οὐ μόνον δὲ ἡμῶν κήδετα· ἀλλὰ καὶ πάσης προμηθεῖται τῆς οἴκου μένης, καὶ πᾶσι μικρὸν ὕστερον παρέξει τὴν οἰκίαν ἐπίγνωσιν. Οὕτω τοῦτο σαφῶς ὁ Προφήτης θεσπίσας, εἶτα τοῖς πνευματικοῖς ὀφθαλμοῖς τοὺς ἀντιλέγοντας τῶ κηρύγματι θεασάμενος, ἐναργῶς κοιμίδῃ καὶ τὴν ἐκείνων ἀπιστίαν τε καὶ ἀλαζονείαν προλέγει. "Οἱ παραπικραίνοντες μὴ ὑψούσθωσαν ἐν ἑαυτοῖς." Τούτους ὁ μὲν Θεοδοτίων ἐκκλίνοντας κέκληκεν· ἀφισταμένους δὲ ὁ Ἀκύλας. Σαφέστερον δὲ ὁ Σύμμαχος εἶρηκεν· Οἱ ἀπειθεῖς μὴ ὑψούσθωσαν ἐν ἑαυτοῖς. Ὁρῶμεν δὲ καὶ τῆσδε τῆς 80.1368 προφητείας τὸ τέλος. Αὐτοὶ γὰρ οἱ τρεῖς ἢ τέτταρες, οἱ τῇ ἀσεβείᾳ προσμείναντες Ἕλληνες, μέγα παρ' ἑαυτοῖς φρονοῦσιν, ὡς μὴ συναπαχθέντες τῶ πλήθει. Τούτοις ὁ προφητικὸς παρακελεύεται λόγος· "Οἱ παραπικραίνοντες μὴ ὑψούσθωσαν ἐν ἑαυτοῖς." Παραπικραίνουσι γὰρ καθ' ἑαυτῶν τὸν δίκαιον κριτὴν, καὶ τὴν δικαίαν κόλασιν ἐπισπῶνται. [Εἶτα τούτοις τὴν ἐπικειμένην τιμωρίαν δὴ λην ποιήσας ὁ προφητικὸς νοῦς ἐφ' ἕτερον μετατίθησι τὸν λόγον, πρόσωπον.] η'. "Εὐλογεῖτε, ἔθνη, τὸν Θεὸν ἡμῶν, καὶ ἀκουτίσατε τὴν φωνὴν τῆς αἰνέσεως αὐτοῦ." Τὸ ἀκουτίσατε, ἀκουτιστὴν ποιήσατε ὁ Σύμμαχος εἶρηκε. Μένουσι δὲ τὰ ἔθνη παρακαλοῦντες ἀποστῆναι μὲν τῶν πατρῶων ἔθνων, τὸν δὲ αὐτῶν ὑμνῆσαι Θεὸν, καὶ τὴν τούτου δύναμιν τοὺς ἀγνοοῦντας διδάξαι. Τοῦτο γὰρ εἶπεν, "Ἀκουτίσατε," ἀντὶ τοῦ, Καὶ τοὺς ἄλλους διδάξατε. θ'. "Τοῦ θεμένου τὴν ψυχὴν μου εἰς ζωὴν· καὶ μὴ δόντος εἰς σάλον τοὺς πόδας μου." Παραδούς γὰρ δυσσεβέσιν ἀνθρώποις, οὐκ εἶσέ με παρατραπῆναι καὶ

καταλιπεῖν τὴν εὐθεΐαν ὁδόν· ἐπισημήνασθαι δὲ προσήκει, ὡς ταῦτα ἅπαντα τῶν εὐσεβεστέρων χορὸς διεξέρχεται. Συναπέστειλε γὰρ αὐτοῖς ὁ Θεὸς καὶ τοὺς εὐσεβεῖα λαμπρυνομένους, οἷόν τινας παιδονόμους καὶ παιδοτρίβας, ἀλείφοντας καὶ φωτίζοντας, καὶ ποδηγοῦντας ἅπαντας εἰς εὐσέ βειαν. Τοιοῦτος ἦν ὁ Δανιὴλ, τοιοῦτος ὁ Ἰεζεκιὴλ, Ἀνανίας, Ἀζαρίας, καὶ Μισαήλ. Τούτοις δὲ καὶ τοῖς τοιούτοις ἤρμοττε τὰ προκείμενα λέγειν· ἐκ προσώπου γὰρ αὐτῶν ἢ τοῦ Πνεύματος αὐτὰ συν ἔγραψε χάρις. ι'. "Ὅτι ἐδοκίμασας ἡμᾶς ὁ Θεός· ἐπύρωσας ἡμᾶς ὡς πυροῦται τὸ ἀργύριον" Ταῦτα γὰρ, φησὶ, παθεῖν ἡμᾶς συνεχώρησας· δεῖξαι πᾶσι τὸ τῆς εὐσεβείας ἡμῶν ἀκίβδηλον βουλόμενος. [Τὰδ' αὐτὰ εἴρηται καὶ ἐκ προσώπου τῶν ἀθλοφόρων, τῶν κατὰ καιρὸν ὑπὲρ Χριστοῦ πεπονθότων ἢ καὶ πασχόντων.] ια', ιβ'. "Εἰσήγαγες ἡμᾶς εἰς τὴν παγίδα, ἔθου θλίψεις ἐπὶ τὸν νῶτον ἡμῶν. Ἐπεβίβασας ἀνθρώπους ἐπὶ τὰς κεφαλὰς ἡμῶν· διήλθομεν διὰ πυρὸς καὶ ὕδατος, καὶ ἐξήγαγες ἡμᾶς εἰς ἀναψυχὴν." Τοι αὕτη ἦν ἡ κάμιμος, ἐν ἣ ἡ πνεῦμα διασυρίζον ἐψυχαγωγῆσαι τοὺς ἀθλητάς. Παγίς, ὁ τῶν λεόντων λάκκος, καὶ παγίς ἀφύλακτος· ἀλλ' ὅμως διὰ τῆς θείας χάριτος ταύτην ὁ Προφήτης διέφυγεν. Εἰκὸς δὲ ἦν, αὐτοῦ καὶ τύπτεσθαι καὶ αἰκίζεσθαι, ὡς αἰχ 80.1369 μαλώτους καὶ δούλους, παρὰ τῶν ἀνδραποδισάντων. Διὸ καὶ τοῦτο εἰρήκασιν, "Ἐθου θλίψιν ἐπὶ τὸν νῶτον ἡμῶν· ἐπεβίβασας ἀνθρώπους, ἐπὶ τὰς κεφαλὰς ἡμῶν." Δοῦλοι ἀντ' ἐλευθέρων κατέστημεν. Ἄλλ' ὅμως τούτων ἀπάντων ἀπαλλαγέντες, καὶ τῆς ἐπανόδου τετυχηκότες, τὰς νενομοθετημένας σοι θυσίας προσοίσομεν. Καὶ τοῦτο γὰρ ἐπήγαγεν. ιγ', ιδ'. Εἰσελεύσομαι εἰς τὸν οἶκόν σου ἐν ὄλοκαυ τώμασιν· ἀποδώσω σοι τὰς εὐχὰς μου. Ἄς διέστειλε τὰ χεῖλη μου, καὶ ἐλάλησε τὸ στόμα μου ἐν τῇ θλίψει μου." Ὅσα, φησὶν, ὑπεσχόμενος ὁδυνώμενος καὶ προσευχόμενος, εὐγνωμόνως ἐκτίσω. ιε'. "Ὀλοκαυτώματα μεμυαλωμένα ἀνοίσω σοι μετὰ θυμιάματος, καὶ κριῶν, ἀνοίσω σοι βόας μετὰ χιμάρων." Ὅποσα σοι χρή προσφέρειν, ἱερεύσω προθύμως. Μεμυαλωμένα κέκληκε τὰ εὐτραφή καὶ πίονα. Οὕτω γὰρ καὶ ὁ νόμος προσφέρειν ἐκέλευσεν ἄμωμά τε καὶ ἄρτια· ἐπαρᾶται δὲ καὶ ὁ προφήτης Μαλαχίας τοῖς τοιαῦτα μὲν ἔχουσιν, ἀνάπηρα δὲ προσφέρουσιν. Αὕτη καὶ τῷ Κάϊν ἐγένετο τῶν κακῶν ἐκείνων ἀρχή· διδασκόμεθα δὲ καὶ ἡμεῖς τοῖς τιμιωτέροις ὧν ἔχομεν τὸ θεῖον γεραίρειν. ιζ'. "Δεῦτε, ἀκούσατε, καὶ διηγήσομαι ὑμῖν, πάντες οἱ φοβούμενοι τὸν Θεόν, ὅσα ἐποίησε τῇ ψυχῇ μου." Οὐ μάτην, φησὶ, ταῦτα προσφέρειν ὑπισχνοῦμαι τὰ δῶρα· ἀλλὰ μεγάλων παρ' αὐτοῦ δωρεῶν ἀπολαύσας, ἃς καὶ ὑμᾶς μαθεῖν ἀξιῶ, τοὺς τὸ θεῖον ἔχοντας σέβας. Οὕτω καὶ ἐν τῷ εἰκοστῷ καὶ πρώτῳ ἔφη ψαλμῷ· "Τὰς εὐχὰς μου ἀποδώσω ἐνώπιον τῶν φοβουμένων αὐτόν." Διὰ τούτων δὲ παιδευόμεθα τούτους κοινωνοὺς ἔχειν, καὶ τούτοις διαφερόντως διηγεῖσθαι τὰ θεῖα. "Μὴ δῶτε γὰρ, φησὶ, τὰ ἅγια τοῖς κυσί· μηδὲ ῥίψητε τοὺς μαργαρίτας ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν χοίρων." Καὶ, "Τὰ μυστήριά μου ἔμοι, καὶ τοῖς ἐμοῖς. ιζ'. "Πρὸς αὐτόν τῷ στόματί μου ἐκέκραξα, καὶ ὑψώσα ὑπὸ τὴν γλῶσσάν μου." Ὁ δὲ Σύμμαχος οὕτως, Αὐτόν τῷ στόματί μου ἐπεκαλεσάμην, καὶ ὑψώθη παραχρῆμα ἡ γλῶσσά μου. Εὐθὺς γὰρ προσενεγκὼν τὴν δέξιν, ἐδεξάμην τὴν αἴτησιν, καὶ εὐφροσύνης πλησθεὶς, εἰς χαριστήριον ὕμνον τὴν γλῶσσαν ἐκίνησα. ιη'. "Ἀδικίαν εἰ ἐθεώρουν ἐν καρδίᾳ μου, μὴ εἰσακουσάτω μου Κύριος." Ὁ δὲ Σύμμαχος, οὕτως· Ἀδικίαν εἰ προεῖδον ἐν τῇ καρδίᾳ μου, μὴ εἰσακούσῃ Κύριος. Εἰ παρακαλῶν, φησὶ, τῆς δουλείας ἀπαλλαγῆναι, καὶ τῆς ἐπανόδου τυχεῖν, ἀδικίαν τινὰ δράσειν μετὰ τὴν ἐπάνοδον ἐφαντάσθην, τῆς θείας εὐμενείας μὴ τύχοιμι· ὅτι δὲ οὐ ψεύδομαι, τὰ πράγματα μαρτυρεῖ. ιθ'. "Διὰ τοῦτο γὰρ εἰσήκουσέ μου ὁ Θεός· προσέσχε τῇ φωνῇ τῆς δεήσεώς μου." Καθὰ ρεύοντα γὰρ με τοιούτων λογισμῶν θεασάμενος, φιλοτίμως τῶν οἰκείων ἠξίωσε δωρεῶν· οὕτω ταῦτα διηγησάμενος τῶν εὐσεβῶν ὁ χορὸς, εἰς ὕμνον συμπεραίνει τοὺς λόγους. κ'. "Εὐλογητὸς ὁ Θεός, ὃς οὐκ ἀπέστησε τὴν προσευχήν μου, καὶ τὸ ἔλεος αὐτοῦ ἀπ'

έμοῦ." Ὑμνοίς, φησί, τὸν εὐεργέτην ἀμείβομαι, καὶ τὴν προσευχὴν μου δεξάμενον, καὶ τὸν ἔλεον δωρησά μενον. [Αὐτὸν γὰρ ἀνυμνεῖν διηνεκῶς τοῖς εἰς αὐτὸν πιστεύουσι παρακελευόμενος οὐ παύεται.]

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ ΕΞ ΨΑΛΜΟΥ.

α'. "Εἰς τὸ τέλος, ἐν ὕμνοις. ψαλμὸς ὠδῆς τῷ Δα βίδ." Οὗτος ὁ ψαλμὸς σαφῆ τὴν διάνοιαν ἔχει, καὶ πολλῶν λόγων εἰς ἔρμηνειάν οὐ δεῖται· προκηρύττει γὰρ τοῦ Θεοῦ Λόγου τὴν ἐνανθρώπησιν, καὶ τὴν σωτήριον ἐπιφάνειαν, καὶ τῶν ἔθνῶν ἀπάντων τὴν σωτηρίαν. β'. "Ὁ Θεὸς οἰκτειρήσαι ἡμᾶς, καὶ εὐλογῆσαι ἡμᾶς· ἐπιφάναι τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς, καὶ ἐλεῆσαι ἡμᾶς." Θεασάμενος ὁ Προφήτης τοῖς τοῦ πνεύματος ὀφθαλμοῖς τὴν ἐσομένην πᾶσιν ἀνθρώποις σωτηρίαν διὰ τῆς θείας ἐπιφανείας, ἰκετεύει ταύτην ὅτι τάχιστα παρασχεθῆναι, ἵνα τὴν ἐκ ταύτης φουομένην εὐλογίαν τρυγήσωμεν ἅπαντες· [λέγει δὲ ὅτι "Ὁ Θεὸς οἰκτειρήσαι ἡμᾶς," καὶ οὐ τοῦτο μόνον ἀλλὰ καὶ εὐλογῆσαι ἡμᾶς· τῷ ὄντι γὰρ, οὐ μόνον εὐλόγησεν, ἀλλὰ καὶ ἠλέησεν· σώσας ἡμᾶς διὰ τῆς ἐκ Παρθένου παρουσίας. Τοῦτο γὰρ λέγει, Ἐπιφάναι τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς. Εἶδομεν γὰρ αὐτὸν πρόσωπον πρὸς πρόσωπον· ἀλλ' ὅμως ἄνθρωπον γενόμενον· οὐχ ἕτερον τινα φορέσαντα, ἀλλ' αὐτὸν Θεὸν Λόγον ἀτρέπτως ἐκ Παρθένου γενόμενον εἶδομεν.] Εἶτα διὰ τῶν ἐπαγομένων ταύτην ἡμᾶς διδάσκει σαφέστερον. γ'. "Τοῦ γινῶναι ἐν τῇ γῆ τὴν ὁδὸν σου." Ὡστε, φησί, καὶ τοὺς τὴν γῆν οἰκοῦντας τὴν πρὸς σὲ φέρουσαν ὁδὸν διδαχθῆναι, καὶ πρὸς αὐτὴν ποδηγηθῆναι. Καὶ ἵνα μή τις ὑπολάβῃ περὶ τῆς Ἰουδαίων ταῦτα λέγεσθαι γῆς, εἰκότως προστέθεικε, "Ἐν πᾶσιν ἔθνεσι τὸ σωτήριόν σου." Ἰκετεύω, φησί, τὸ σὸν ἐπιφανῆναι πρόσωπον· ὥστε καταυγᾶσαι καὶ τὰ ἐν σκότῳ καθήμενα ἔθνη, καὶ πρὸς σωτηρίαν ἐλκῦσαι. 80.1373 δ', ε'. "Ἐξομολογησάσθωσάν σοι λαοὶ, ὁ Θεὸς, ἐξομολογησάσθωσάν σοι λαοὶ πάντες. Εὐφρανθήτωσαν καὶ ἀγαλλιᾶσθωσαν ἔθνη· ὅτι κρινεῖς λαοὺς ἐν εὐθύτητι, καὶ ἔθνη ἐν τῇ γῆ ὁδηγήσεις." Διὰ τοῦτο προσήκει καὶ λαοὺς ἅπαντας, καὶ τὰ κατὰ τὴν οἰκουμένην ἔθνη, εὐφραίνεσθαι καὶ χορεύειν, καὶ τὰς σὰς εὐεργεσίας διεξιέναι. Ἔγνωσαν γὰρ ὅτι οὐδὲν τῶν ὄντων ἀτημέλητον, οὐδὲ ἀκηδεμόνευτον· ἀλλὰ πάντων ὑπάρχεις κριτής, δικαίας ἐκφέρων τὰς ψήφους· καὶ ὁδηγῶν μὲν τοὺς πλανωμένους πρὸς τὴν ἀλήθειαν, τοὺς δὲ πείθεσθαι μὴ βουλομένους κολάζων. ζ'. "Ἐξομολογησάσθωσάν σοι λαοὶ, ὁ Θεὸς, ἐξομολογησάσθωσάν σοι λαοὶ πάντες." Οὐχ ἀπλῶς τὴν ταυτολογίαν τέθεικεν· ἀλλὰ προθυμότερους τοὺς ἀκούοντας ἐργαζόμενος, [καὶ δεικνύς, ὅτι αὐτός ἐστι Θεὸς καὶ Σωτὴρ ἀπάντων.] ζ'. Γῆ ἔδωκε τὸν καρπὸν αὐτῆς." Οὐκ ἔτι γὰρ ἀγνοοῦσιν οἱ ἐξ αὐτῆς τὸν ἐπὶ πάντων Θεόν· ὅς, κατὰ τὸν Προφήτην, "ἔξευρε πᾶσαν ὁδὸν ἐπιστήμης· μετὰ τοῦτο ἐπὶ γῆς ὥφθη, καὶ ἐν τοῖς ἀνθρώποις συνανεστράφη." οὗ δὴ χάριν, τὸν ἡδιστὸν αὐτῷ προσφέρουσι τῆς εὐσεβείας καρπὸν. "Εὐλογῆσαι ἡμᾶς ὁ Θεὸς, ὁ Θεὸς ἡμῶν. [η'.] Εὐλογῆσαι ἡμᾶς." Ὡσπερ δις τὰ ἔθνη πρὸς ὑμνωδίαν διήγειρεν, οὕτω δις αὐτοῖς τὴν εὐλογίαν ἐζήτησεν. Εἰδέναι μέντοι προσήκει, ὡς εὐλογοῦντες ἄνθρωποι τὸν Θεόν, λόγους αὐτῷ προσφέρουσι μόνους, ἔργω δὲ αὐτὸν εὐεργετῆσαι οὐ δύνανται· ὁ δὲ Θεὸς εὐλογῶν, βεβαιοῖ τοὺς λόγους τῷ ἔργῳ, καὶ παντοδαπῶν ἀγαθῶν παρέχει τοῖς εὐλογουμένοις φορὰν. Εἶτα διδάσκει πῶς δυνατὸν τῆς θείας εὐλογίας τυχεῖν. "Καὶ φοβηθήτωσαν αὐτὸν πάντα τὰ πέρατα τῆς γῆς." Ὁ μὲν γὰρ εὐλαβῶς περὶ τοὺς θείους διακείμενος νόμος, καὶ τὸ μέλλον δειμαίνων κριτήριον, διὰ τῆς τούτων φυλακῆς τὸν Θεὸν θεραπεύει· ἡ δὲ θεία θεραπεία τὴν εὐλογίαν προσφέρει. Καὶ αὐτὸ τοίνυν τὸ τέλος οὐκ Ἰουδαίοις, ἀλλὰ πᾶσιν ἀνθρώποις τὸν θεῖον ἔχειν εἰσηγήσατο φόβον· καὶ παιδεύει ὡς αὐτός ἐστιν ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ τὴν σωτηρίαν τῶν πιστευόντων πραγματευσάμενος. Αἰσχυνέσθωσαν οἱ δυσσεβοῦντες αἰρετικοὶ, καὶ μὴ ὁμολογοῦντες αὐτὸν Θεὸν ἐκ Θεοῦ, τὸν μονογενῆ τῷ Πατρὶ Υἱόν

προαιώνιον, τὸν αὐτὸν ἐπ' ἐσχάτων ἡμερῶν Υἱὸν ἀνθρώπου γενόμενον ἀτρέπτως, ὡς φαμεν, διὰ τὴν τῶν ἀνθρώπων σωτηρίαν. 80.1376

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ ΕΖ΄ ΨΑΛΜΟΥ

α΄. "Εἰς τὸ τέλος, τῷ Δαβίδ ψαλμός." Ὁρῶν ὁ θεῖος Δαβίδ τὴν πολιτευομένην παρὰ τοῖς ἀνθρώποις ἀσέβειαν, καὶ τοῦ διαβόλου τὴν ἐπικράτειαν, δι' ἁμαρτίας δὲ ἀπὸ τοῦ παναγίου Πνεύματος τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν τὴν ἐπιφάνειαν, ἰκετεῖαν προσφέρει, ταύτην ὡς τάχιστα γενέσθαι παρακαλῶν. Καὶ δέχεται παραυτίκα τῶν γενησομένων τὴν ἀπο κάλυψιν· καὶ διδάσκεται κατὰ ταυτὸν, καὶ διδάσκει τῆς τε ἀνθρωπείας φύσεως τὴν σωτηρίαν, καὶ τῶν πολεμίων τὸν ὄλεθρον, καὶ ἀπαξαπλῶς, τὴν παράδοξον τῶν πραγμάτων μεταβολήν. β΄. "Ἀναστήτω ὁ Θεός, καὶ διασκορπισθήτωσαν οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ· καὶ φυγέτωσαν ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ οἱ μισοῦντες αὐτόν." Καιρὸς, φησὶν, ἀναστή ναί σε, Δέσποτα, καὶ τὴν τῶν ἀνθρώπων πραγματεύσασθαι σωτηρίαν· παραυτίκα γὰρ ἅπαν εἰς φυγὴν τραπήσεται τῶν πολεμίων τὸ στίφος, τῆς τῆς σῆς ἐπιφανείας σκεδαννύμενον αἴγλη. Ἀνάστασιν δὲ, ὡς πολλάκις εἰρήκαμεν, οὐ μόνον τὴν τῆς μακροθυμίας παῦλαν καλεῖ, ἀλλὰ καὶ τὸ ἀναστήναι τὸν Σωτῆρα τοῦ κόσμου διὰ τριῶν ἡμερῶν, ὅτε τὸν ὑπὲρ ἡμῶν ἐκούσιον κατεδέξατο θάνατον· οὕτω καὶ ἡμεῖς πολλάκις τοὺς ἐπιεικέα χρωμένους δικαστὰς εἰς τὴν τῶν ἀδικουμένων ἐπικουρίαν διεγείρειν εἰώθαμεν, διαναστῆναι παρακαλοῦντες, καὶ τῶν ἀδικούντων καταπαῦσαι τὸ θράσος· γ΄. "Ὡς ἐκλείπει καπνὸς, ἐκλείπέτωσαν· ὡς τήκεται κηρὸς ἀπὸ προσώπου πυρὸς, οὕτως ἀπολοῦνται οἱ ἁμαρτωλοὶ ἀπὸ προσώπου τοῦ Θεοῦ." Καθὰπερ γὰρ τὸν μὲν καπνὸν σκεδάννυσσι τῶν ἀνέμων ἢ προσβολῇ, ὁ δὲ κηρὸς λύεται τῷ πυρὶ προσπελάζων, οὕτω, Δέσποτα, τῆς σῆς παρουσίας φροῦδοι γενήσονται παντελῶς τῶν ἀνθρώπων οἱ δυσμενεῖς. Οὐς γὰρ ἁμαρτωλοὺς οἱ ἑβδομήκοντα εἰρήκασιν, ἀσεβεῖς ὠνόμασαν οἱ ἄλλοι πάντες ἐρμηνευταί· οὕτω δὲ αὐτοὺς καὶ ὁ Ἑβραῖος, καὶ ὁ Σύρος καλεῖ. δ΄. "Καὶ οἱ δίκαιοι εὐφρανθήτωσαν." Τούτου δὲ, φησὶν, γινομένου, θυμηδίας ἐμφορηθήσεται ἅπας ὁ τῶν δικαίων χορὸς. "Ἀγαλλιάσθωσαν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ· τερφθήτωσαν ἐν εὐφροσύνῃ." Ἔδειξε διὰ τούτων, ὡς οὐ κατὰ ἀνθρώπων ἐκείνην τὴν ἰκετεῖαν προσήνεγκεν, ἀλλὰ κατὰ τῶν τοὺς ἀνθρώπους πολεμούντων δαιμόνων. Ὡς σκεδαννυμένων καὶ φροῦδων γενομένων, ἀγάλλεται τὰ ἔθνη, καὶ τὸν σεσωκότα Θεὸν ἀνυμνεῖ. 80.1377 ε΄. "Ἀσατε γὰρ, φησὶν, τῷ Θεῷ ψάλατε τῷ ὀνόματι αὐτοῦ· ὁδοποιήσατε τῷ ἐπιβεβηκότι ἐπὶ δυσμῶν. Κύριος ὄνομα αὐτῷ, καὶ ἀγαλλιάσθε ἐνώπιον αὐτοῦ." Ἐνταῦθα ὁ προφητικὸς λόγος τοῖς ἱεροῖς ἀποστόλοις παρεγγυᾷ μετὰ χορείας καὶ ὕμνων ὠδίας εἰς τὰ ἔθνη δραμεῖν, καὶ τὴν ὁδὸν εὐτρεπίσαι τῷ τῶν ὄλων παμβασιλεῖ. Ἔοικε δὲ ταῦτα τοῖς ὑπὸ τοῦ "Κυρίου πρὸς αὐτοὺς εἰρημένοις· "Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος." Διὰ δὲ τῆς τοιαύτης μαθητείας, καὶ τῆς τοῦ βαπτίσματος παλιγγενεσίας, λεῖα ἐγένετο ἡ τραχεῖα ὁδὸς, καὶ εὐτρεπίζετο τῷ ἐνοικῆσαι ἐν αὐτοῖς, καὶ ἐμπεριπατῆσαι κατὰ τὸν Προφήτην, βουλομένῳ Θεῷ. Ἐπὶ δυσμῶν δὲ αὐτὸν ἐπιβεβηκέναι φησὶν, τὸ κατακεχυμένον τῶν ἀνθρωπίνων ψυχῶν σκότος τῆνικαῦτα παραδηλῶν. Τοῦτο μέντοι ὁ Σύμμαχος ἠρμήνευσε, Καταστρώσατε ὁδὸν τῷ ἐποχουμένῳ ἐν γῆ ἀοικήτῳ. Ἀοικήτος δὲ ἐστὶν ἡ ἔρημος, ἔρημον δὲ τὰ ἔθνη πολλάκις ἢ θεῖα Γραφή προσηγόρευσεν· "Εὐφράνθητι γὰρ, φησὶν, ἔρημος διψῶσα." Καὶ πάλιν· ὅτι "Πολλὰ τὰ τέκνα τῆς ἐρήμου μάλλον, ἢ τῆς ἐχούσης τὸν ἄνδρα." Ταύτης τῆς ἐρήμου, καὶ ἀοικήτου, καὶ τοῦ φωτὸς ἐστερημένης, καὶ τούτου χάριν δύσεως ὠνομασμένης, ἐπὶ ἔβη τῆς δικαιοσύνης ὁ Ἥλιος, καὶ τὸν ζόφον ἐξήλασε, καὶ ναὸν οἰκεῖον εἰργάσατο τὴν ἀοικήτον. "Ταραχθήτωσαν ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ. ['] Τοῦ πατρὸς τῶν ὀρφανῶν, καὶ κριτοῦ τῶν χηρῶν." Οὐ φέρουσι γὰρ αὐτοῦ τὴν

147

ἐπιφάνειαν, δίκαιον αὐτὸν κριτὴν ἐπιστάμενοι. Διὰ γὰρ τῆς τῶν χηρῶν κη δεμονίας, καὶ τῆς τῶν ὀρφανῶν ἐπιμελείας, τὸ δὶ καιὸν αὐτοῦ τῆς προνοίας ἐδήλωσε. Ταύτην τῶν δαιμόνων τὴν ταραχὴν καὶ τὸ δέος, καὶ τῶν θείων Εὐαγγελίων ἡμᾶς ἡ ἱστορία διδάσκει· Ἀκούομεν γὰρ αὐτῶν λεγόντων· "Τί ἡμῖν καὶ σοὶ, υἱὲ τοῦ Θεοῦ; ἦλθες πρὸ καιροῦ βασανίσαι ἡμᾶς"–"Ὁ Θεὸς ἐν τόπῳ ἀγίῳ αὐτοῦ." Ἐπειδὴ εἶπεν· "Ἀναστήτω ὁ Θεός," καί· "Ὁδοποιήσατε τῷ ἐπιβεβηκότι ἐπὶ δυσμῶν," εἰκότως τοῦτο προστέθηκε, μονονουχὶ λέγων, Μηδεὶς ἠγείσθω τὸν τῶν ὄλων Θεὸν μεταβάσει χρώμενον τὰς οἰκονομίας ποιῆσθαι. Τοιοῦτόν ἐστι τὸ ὑπὸ τοῦ Κυρίου εἰρημένον· "Οὐδεὶς ἀναβέβηκεν εἰς τὸν οὐρανόν, εἰ μὴ ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβὰς, ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὢν ἐν τῷ οὐρανῷ." 80.1380 Καὶ διὰ τούτων γὰρ τὸ τῆς θείας φύσεως ἀπερίγραφον ἔδειξε· καὶ ἐδίδαξεν, ὡς κατελήλυθε, καὶ κάτω διάγων, καὶ τοῖς ἀνθρώποις συμπολιτευόμενος, καὶ ἐν οὐρανῷ ἦν, καὶ τοῦ Πατρὸς οὐκ ἔκεχώριστο. Ζ'. "Ὁ Θεὸς κατοικίζει μονοτρόπους ἐν οἴκῳ· ἐξάγων πεπεδημένους ἐν ἀνδρείᾳ· ὁμοίως τοὺς παραπικραίνοντας, τοὺς κατοικοῦντας ἐν τάφοις." Μονοτρόπους καλεῖ, τοὺς ἕνα σκοπὸν ἔχοντας, καὶ τῆς ἀρετῆς μόνης ἐπιμελεῖσθαι προαιρουμένους, καὶ μὴ νῦν μὲν ταῦτα, νῦν δὲ ἐκεῖνα προαιρουμένους. Τούτους ἐν τῷ οἴκῳ τῷ θείῳ κατοικίζεσθαι λέγει. Πεπεδημένους δὲ, τοὺς τὰ τῆς ἀμαρτίας περικειμένους δεσμά· οὓς λυομένους ἀνδρείους ἀποτελεῖσθαι προεῖρηκε. Τοιοῦτος ἦν ὁ Ματθαῖος, τοιοῦτος ὁ Ἰάκωβος ὁ Ἀλφαίου, τοιοῦτος ὁ Ζακχαῖος· οἱ τῶν τῆς ἀδικίας ἀπαλλαγέντες δεσμῶν, ἀνδρικῶς μάλα τὸν κατὰ τοῦ πεδήσαντος ἀνεδέξαντο πόλεμον. Οὐ μόνον δὲ, φησὶ, τοὺς πεπεδημένους ἀνδρείους ἐργάζεται· ἀλλὰ καὶ τοὺς εἰς ἄκρον δυσσεβείας ἔληλακότες, καὶ ὡς ἐν τάφοις δυσώδεσι, τοῖς οἰκείοις σώμασι κατοικοῦντας. Καὶ τούτους γὰρ μετ' ἐκείνων ἀξιῶσει τῆς σωτηρίας. ἦ, θ'. "Ὁ Θεὸς ἐν τῷ ἐκπορεύεσθαι σε ἐν μέσῳ τοῦ λαοῦ σου, ἐν τῷ διαβαίνειν σε ἐν τῇ ἐρήμῳ, γῆ ἐσεισθη, καὶ γὰρ οἱ οὐρανοὶ ἔσταξαν." Τοῦτο ὁ Σύμμαχος οὕτως ἡρμήνευσεν· Ὁ Θεός, προερχομένου σου πρὸ τοῦ λαοῦ σου, βαίνοντος διὰ τῆς ἀοικήτου, γῆ ἐσεισθη, οὐρανὸς δὲ ἔσταξε. Μέλλων, φησὶ, διαβαίνειν εἰς τὴν ἔρημον ἐκείνην καὶ ἀοίκητον, καὶ μηδέπω δεξαμένην τοῦ φωτὸς τὴν ἀκτίνα, ἐκλόνησας μὲν τὴν γῆν, καὶ συνέσεισας· οὐρανὸθεν δὲ τὰς τῆς χάριτος ψεκάδας ἐπέσταξας· Γέγονε δὲ τὸ μὲν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ· τότε γὰρ ἡ γῆ ἐσεισθη, καὶ αἱ πέτραι ἐρράγησαν· [καὶ τὸ πᾶν τῆς γῆς ἐκλονεῖτο, τὸν δημιουργὸν τοῦ παντὸς αἰσθήσει τινὶ θεώμενον, ἐπὶ σταυροῦ κρεμάμενον·] τὸ δὲ μετὰ τὴν εἰς οὐρανοὺς ἀνοδὸν. Τηνικαῦτα γὰρ ἐπεφοίτησεν ἡ τοῦ Πνεύματος χάρις, οἷόν τινας δρόσου ψεκάδας μιμουμένη, τοῖς ἀποστόλοις. Εἶ τα σαφέστερον Ἰουδαίους διδάσκων τὸν πάντα ταῦτα δρώντα, ἐπήγαγεν. "Ἀπὸ προσώπου τοῦ Θεοῦ τοῦ Σινᾶ· ἀπὸ προσώπου τοῦ Θεοῦ Ἰσραήλ." Ὁ 80.1381 γὰρ ἐν τῷ Σινᾶ ὄρει, φησὶ, τοῖς ἡμετέροις προγόνοις φανείς, οὗτος καὶ τὴν γῆν ἔσεισε παρὰ τὸν τοῦ πάθους καιρὸν, τὴν ὑμετέραν διελέγχων μανίαν, καὶ τὴν τοῦ Πνεύματος ἐδωρήσατο χάριν. ι'. "Βροχὴν ἐκούσιον ἀφοριεῖς, ὁ Θεός, τῇ κληρονομίᾳ σου." Ἄσπερ ἄνω ψεκάδας ἐκάλεσεν, ἐν ταῦθα ὑετὸν προσηγόρευσε. Πρὸς γὰρ τὴν χρεῖαν τῶν μανθανόντων ἐχορηγεῖτο τοῖς διδασκάλοις ἡ χάρις. Ὑετὸν γὰρ τῆς διδασκαλίας τὴν ἀρδεῖαν καλεῖ· ἐκούσιον δὲ αὐτὴν προσηγόρευσε, διὰ τὸ τῆς γνώμης αὐθαίρετον. Οὐ γὰρ ἀνάγκη τις ἄρδεται, ἀλλὰ τῇ διδασκαλίᾳ πειθόμενος, ἀπολαύει τῆς χάριτος. "Καὶ ἠσθένησε· σὺ δὲ κατηρτίσω αὐτήν." Ἦσθε νηκένας οὐ [βροχὴν, ἀλλὰ] τὴν κληρονομίαν ἔφη ἀσθένειαν δὲ τὰς τῶν δυσσεβῶν ἐπαναστάσεις ἐκάλεσεν. Οὕτως καὶ ὁ Κύριος πρὸς τὸν Παῦλον ἔφη· "Ἀρκεῖ σοὶ ἡ χάρις μου· ἡ γὰρ δύναμις μου ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται. Ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ τῆς ἐπαναστάσεως καιρῷ, σὺ βεβαιοῖς καὶ στηρίζεις τοὺς ἀθλητάς. Τούτους γὰρ ἔχεις κληρονομίαν, κατὰ τὴν προφητείαν τὴν λέγουσαν· "Ἄιτησαι παρ' ἐμοῦ, καὶ δώσω σοὶ ἔθνη τὴν κληρονομίαν σου, καὶ τὴν κατάσχεσίν σου, τὰ πέρατα τῆς γῆς." Οὕτω δὲ καὶ ὁ Σύμμαχος ἡρμήνευσεν· Ἦν ἐξεποίησας καὶ ἡδρασας· Ὁ δὲ

Ἄκυλας σαφέστερον, Καὶ μεμοχθηκυῖαν σὺ ἡδρασας. Καμοῦσαν γὰρ ἐν τοῖς διωγμοῖς ἀτρεμῇ διεφύλαξας. ια΄. "Τὰ ζῶά σου κατοικοῦσιν ἐν αὐτῇ." Ζῶα Θεοῦ τοὺς ἱεροὺς ἀποστόλους καλεῖ· ὧν ἐπιβὰς τὴν πλάνην ἐξήλασε, καὶ τοὺς ἀνθρώπους εἰς θεογνωσίαν ἐπέστρεψεν. Οὕτω καὶ περὶ τοῦ Παύλου φησὶν· "Ὅτι σκεῦος ἐκλογῆς μοί ἐστιν οὗτος, τοῦ βαστάσαι τὸ ὄνομά μου ἐνώπιον ἔθνων, καὶ βασιλέων, υἰῶν τε Ἰσραὴλ." Τούτου χάριν ἵππους αὐτοὺς ὁ θεῖος ὠνόμασεν Ἀβακούμ· "Ἐπεβίβασας γὰρ, φησὶν, εἰς θάλασσαν τοὺς ἵππους σου, ταρασσοντας ὕδατα πολλά." Τούτους οἰκεῖν ἐν τῇ τοῦ Θεοῦ κληρονομίᾳ, τουτέστιν ἐν τοῖς ἔθνεσιν, ὁ προφητικὸς ἐθέσπισε λόγος. Οἰκοῦσι δὲ μέχρι καὶ τήμερον, οὐ μόνον ταῖς θήκαις τῶν σωμάτων ἀγιάζοντες τοὺς πελάζοντας· ἀλλὰ καὶ τῇ διδαχῇ τῶν συγγραμμάτων τὰς τῶν ἀνθρώπων ψυχὰς ἐπιστρέφοντες. "Ἦτοίμασας ἐν τῇ χρηστότητί σου τῷ πτωχῷ ὁ Θεός." Ταῦτα δὲ, φησὶ, τῇ πτωχῇ τῶν ἀνθρώπων φύσει διὰ τὴν σὴν ἐδωρήσω χρηστότητα. ιβ΄. "Κύριος δώσει ῥῆμα τοῖς εὐαγγελιζομένοις δυνάμει πολλῇ." Οὓς ἄνω ζῶα προσηγόρευσε, εὐαγγελιστὰς ἐνταῦθα καλεῖ. Καὶ ἐπειδὴ ἀλιεῖς ἦσαν, 80.1384 καὶ τελῶναι, καὶ σκυτοτόμοι, ἐχειροτονήθησαν δὲ φιλοσόφων, καὶ σοφιστῶν, καὶ ῥητόρων, καὶ τῶν ἐπὶ εὐγλωττίᾳ βρενθυομένων διδάσκαλοι, εἰκότως διδάσκει πόθεν ἀρῦόμενοι τῆς διδασκαλίας τὰ νόματά, τὴν ἀρδείαν προσφέρουσιν. ιγ΄. "Ὁ βασιλεὺς τῶν δυνάμεων τοῦ ἀγαπητοῦ, τῇ ὠραιότητι τοῦ οἴκου σου διελέσθαι σκύλα." Ὁ δὲ Σύμμαχος οὕτως· Κύριος ἔδωκε ῥήσεις τοῖς εὐαγγελιζομένοις στρατιᾷ πολλῇ. Βασιλεῖς τῶν στρατιῶν ἠγαπήθησαν· ἀγαπητοὶ ἐγένοντο, καὶ ἡ δίαίτα τοῦ οἴκου διανεμῆ λάφυρα. Καλεῖ δὲ στρατιᾶν πολλήν, τοὺς πεπιστευκότας· οὕτω δὲ καὶ ὁ Ἀπόστολος Τιμοθέῳ γράφων λέγει· "Στρατεύου τὴν καλὴν στρατείαν." Καί· "Οὐδεὶς στρατευόμενος ἐμπλέκεται ταῖς τοῦ βίου πραγματείαις, ἵνα τῷ στρατολογήσαντι ἀρέσῃ." Βασιλεῖς δὲ στρατιῶν, τοὺς τούτων διδασκάλους ὠνόμασεν· οὓς ἠγαπήσθαι, καὶ ἀγαπητοὺς ὀνομάζεσθαι φησὶν. Οὕτω δὲ αὐτοὺς καὶ ὁ Κύριος καλεῖ· "Ὑμεῖς φίλοι μου ἐστε. Οὐκ ἔτι καλέσω ὑμᾶς δούλους, ἀλλὰ φίλους." Οὕτω καὶ ὁ θεῖος Ἀπόστολος λέγει· "Ἡ γὰρ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ συνέχει ἡμᾶς." Καί· "Τίς ἡμᾶς χωρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ;" Λάφυρα δὲ καλεῖ, τοὺς πάλαι μέλη τὰ οἰκεῖα δοῦλα τῆς ἀμαρτίας πεποικηκότας, καὶ τῷ διαβόλῳ ταῦτα εἰς δουλείαν ἐκδεδωκότας. Τούτους δὲ τοῖς ἱεροῖς διένειμεν ἀποστόλοις· τὸν μὲν Ῥωμαίων, τὸν δὲ Ἑλλήνων διδάσκαλον προστησάμενος· καὶ τοὺς μὲν Ἰνδῶν, τοὺς δὲ Αἰγυπτίων κήρυκας ἀποφήνας. Ταῦτα τοῖς ἱεροῖς ἀποστόλοις τὰ λάφυρα ἢ τοῦ οἴκου ὠραῖο τῆς διένειμεν. Οἶκος δὲ τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόστολον, οἱ πεπιστευκότες. Ὁραιότης δὲ τοῦ οἴκου, ἡ χάρις τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἢ τοῦτον ὠραΐζουσα τε καὶ λαμπρύνουσα τῇ παντοδαπῇ φιλοτιμίᾳ τῶν δωρεῶν. Καὶ τοῦτο σαφέστερον διὰ τῶν ἐπαγομένων ἐδίδαξεν. ιδ΄. "Ἐὰν κοιμηθῆτε ἀναμέσον τῶν κλήρων, πτέρυγες περιστερᾶς περιηργυρωμένοι, καὶ τὰ μετὰφρενα αὐτῆς, ἐν χλωρότητι χρυσοῦ." Πτέρυγας δὲ καλεῖ περιστερᾶς, τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος. Ἐν εἶδει γὰρ περιστερᾶς παρὰ τὰ Ἰορδάνεια ἐπεφοίτησε ῥεῖθρα. Ταύτης δὲ τὰς μὲν πτέρυγας, περιηργυρωθῆσιν· τὰ δὲ μετὰφρενα κεκοσμηθῆσιν χρυσοῦ. Τὰ μὲν γὰρ ἀπλούστερα, καὶ εὐκολώτερα, τοῖς ἀπλουτέροις προσφέρει· τοῖς δὲ τελειότεροις, τὰ βαθύτερα. "Τὰ γὰρ μυστήριά μου ἐμοὶ καὶ τοῖς ἐμοῖς." Καὶ τοὺς μὲν, ὡς ἀτελεῖς, γάλα ποτίζει· 80.1385 τοῖς δὲ τὴν στερεὰν προσφέρει τροφήν. Κλήρους δὲ καλεῖ τὰς δύο διαθήκας. Λέγει τοίνυν ἐν ἑκατέρᾳ διδασκαλίᾳ, Προσέλθετε καὶ ὄψεσθε τὴν παντοδαπὴν τοῦ ἁγίου Πνεύματος χάριν. Οὐχ ἀπλῶς μέντοι προσελθεῖν, ἀλλὰ καὶ διηνεκῶς προσεδρεῦσαι προσέταξε. Τοῦτο γὰρ ἐκάλεσε κοιμηθῆναι· ὡς τοῦ καθεύδοντος ἀκινήτου μένοντος. ιε΄. "Ἐν τῷ διαστέλλειν τὸν ἐπουράνιον βασιλεῖς ἐπ' αὐτῆς, χιονωθήσονται ἐν Σελμών." Καὶ ἄνω βασιλεῖς τοὺς ἀποστόλους ἐκάλεσεν, ὡς κληρονόμους τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν· ὡς καὶ ἐν τῷ μὲν ψαλμῷ ἄρχοντας προσηγόρευσε· Καταστήσεις γὰρ αὐτοὺς, φησὶν, ἄρχοντας ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν.

Προλέγει δὲ τοῦ παναγίου Πνεύματος τὴν ἐπιφοίτησιν, τὴν κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς γενομένην, καθ' ἣν αὐτοὶ τῆς τῶν γλωσσῶν διαφορᾶς τὴν χάριν ἐδέξαντο. Λέγει τοίνυν, ὡς κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν, ἐν ᾧ τὴν τῆς οἰκουμένης αὐτοῖς διαιρεῖ βασιλείαν, καὶ τῷ μὲν τούτων τῶν ἔθνων, τῷ δὲ ἐκείνων προστάττειν κελεύει, λαμπρυνεῖ αὐτούς, καὶ χιόνι δεῖξει παραπλησίους· προλέγει δὲ καὶ τὸν τόπον, ἐν ᾧ ταῦτα γενήσεται. Σελμῶν γὰρ τὴν Ἱερουσαλήμ ὠνόμασεν· ἐν ἐκείνῃ γὰρ διάγων ὁ τῶν ἀποστόλων χορὸς, τῆς τοῦ παναγίου Πνεύματος ἀπ' ἠλάυσε χάριτος. ι'. "Ὅρος τοῦ Θεοῦ, ὄρος πῖον, ὄρος τετυρωμένον, ὄρος πῖον." Οὐς ἐκάλεσε ζῶα, καὶ εὐαγγελιστὰς, καὶ βασιλεῖς, καὶ ὄρος ὀνομάζει. Οὕτω καὶ ὁ Κύριος ἐν τοῖς ἱεροῖς εὐαγγελίοις ἔφη· "Οὐ δύναται πόλις κρυβῆναι ἐπάνω ὄρους κειμένη· οὕτω καὶ ὁ Ἡσαΐας βοᾷ· "Ἔσται ἐν ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις ἐμφανὲς τὸ ὄρος Κυρίου." Πῖον δὲ αὐτὸ καὶ τετυρωμένον καλεῖ, ὡς πολλὴν τροφήν ταῖς ἐν αὐτῷ νεμομέναις ἀγέλαις παρέχον, καὶ πολλὴν ὑπὸ τῆς θείας χάριτος δεξάμενον τὴν πίστιν. ιζ'. "Ἰνατί ὑπολαμβάνετε ὄρη τετυρωμένα; τὸ ὄρος ὃ εὐδόκησεν ὁ Θεὸς κατοικεῖν ἐν αὐτῷ." Ὁ δὲ Ἀκύλας οὕτως· Εἰς τί ἐρίζετε, ὄρη ὠφρυωμένα, τὸ ὄρος ὃ ἐπεθύμησε ὁ Θεὸς τοῦ καθίσει ἐπ' αὐτό; Πρὸς Ἰουδαίους ὁ προφητικὸς ἀποτείνεται λόγος, καὶ πρὸς τοὺς παρανόμους τῶν αἰρετῶν συλλόγους· οἱ Ἐκκλησίας σφᾶς ἑαυτοὺς ὀνομάζουσι· καί φησι, Τί ποτε ἐρίζειν καὶ παρισουῖσθαι ἄλλα 80.1388 ζονεύεσθε τῷ ὄρει, ὃ οἰκητήριον ἀπέφηνεν ὁ Θεός, "Καὶ γὰρ ὁ Κύριος κατασκηνώσει εἰς τέλος." Οὐ γὰρ ὡς παρ' ὑμῖν, ὃ Ἰουδαῖοι, ῥητόν τινα ᾤκησε χρόνον, οὕτως καὶ ἐν τούτῳ διάξει· ἀλλ' αἰώνιον ἐν τούτῳ σχήσει τὴν οἴκησιν. Τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ, εἰς τέλος. ιη'. "Τὸ ἄρμα τοῦ Θεοῦ, μυριοπλάσιον χιλιάδες εὐθηνούντων." Οὐ γὰρ ὡς παρ' ὑμῖν, ὃ Ἰουδαῖοι, ὀλίγους ἔσχεν ἁγίους, ὧν ἐπέβη, καὶ οἷς ἐκοι νώνησεν, οὕτω καὶ νῦν σχήσει. Μυριοπλάσιοι γὰρ ἐκείνων, οἱ τῆς θείας ἐπιβάσεως ἄξιοι. Καὶ ἀριθμοῦ κρείττους χιλιάδας καὶ μυριάδας εὐθηνούντων, καὶ καρποφορούντων τῷ Θεῷ τὴν εὐσέβειαν, ἢ νέα ἔχει κληρονομία, ἰθυνομένας καὶ τῶν στεφάνων ἀξίουμένας, καὶ ἐπὶ τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως ἐπειγομένας. "Κύριος ἐν αὐτοῖς, ἐν Σιναῖ, ἐν τῷ ἁγίῳ" Ὁ ἐν τῷ Σινᾷ, φησὶ, τοῖς ἡμετέροις προγόνοις ἐπιφανεῖς, αὐτὸς καὶ τούτους ἠνιοχεῖ. Οὐ γὰρ ἄλλος ἐκεῖνος, καὶ ἄλλος οὗτος. "Ὁ γὰρ αὐτὸς Κύριος πάντων, πλουτῶν εἰς πάντας τοὺς ἐπικαλουμένους αὐτόν." Οὕτω δεῖξας ὁ προφητικὸς λόγος καταβεβηκότα, καὶ καταλύσαντα τῶν πολεμίων τὸ στίφος, δείκνυσιν αὐτὸν ἀνιόντα, καὶ τοῖς πάλαι αἰχμαλώτοις τὴν ἐλευθερίαν δωρούμενον. ιθ'. "Ἀνέβης εἰς ὕψος, ἠχμαλώτευσας αἰχμαλωσίαν." Ἡ ἀνάβασις δηλοῖ τὴν κατάβασιν· καὶ μάρτυς ὁ Ἀπόστολος λέγων· "Τὸ δὲ ἀνέβη, τί ἐστίν, εἰ μὴ ὅτι καὶ κατέβη πρῶτον εἰς τὰ κατώτερα μέρη τῆς γῆς; Ὁ καταβάς, αὐτὸς ἐστὶ καὶ ὁ ἀναβάς ὑπεράνω πάντων τῶν οὐρανῶν." ἠχμαλώτευσεν δὲ αἰχμαλωσίαν, τοὺς πάλαι γεγεννημένους αἰχμαλώτους ἀπολαβῶν· καὶ οἰονεῖ ἀνταιχμαλωτίσας, καὶ τὴν ἐλευθερίαν αὐτοῖς δωρησάμενος. "Ἐλαβες δόματα ἐν ἀνθρώποις." Ὁ Ἀπόστολος ἔδωκεν εἴρηκεν· ἀμφοτέρωθεν δὲ γεγέννηται. Λαμβάνων γὰρ παρὰ τῶν προσιόντων τὴν πίστιν, δωρεῖται τὴν χάριν. [Οὕτω γὰρ ὁ τῶν ἀποστόλων πιστεύσας χορὸς, ὅτι Θεὸς ἐκ Θεοῦ ὑπάρχει, τῆς τῶν οὐρανῶν βασιλείας κληρονόμος ἀνεδείχθη· οὕτω μυριάδες τῶν ἀθλοφόρων καὶ τῶν ἐπὶ πολιτεία σεμνῶς βιοτευσάντων ὑπὲρ Θεοῦ ποιούμενοι τοὺς λόγους ἔδοξάσθησαν.] "Καὶ γὰρ ἀπειθοῦντας τοῦ κατασκηνῶσαι." Τοῦτο σαφέστερον ὁ Ἀκύλας ἠρμήνευσεν, καίπερ ἀπειθεῖς τοῦ κατασκηνῶσαι. Οὐκ ἀπέβλεψας, φησὶν, εἰς τὴν προτέραν αὐτῶν ἀπειθειαν· ἀλλὰ καὶ ἀντιλέγοντας ὀρῶν, ἐπέμεινας εὐεργετῶν, ἕως αὐτοὺς οἰκητήριον οἰκεῖον ἀπέφηνας. 80.1389 κ'. "Κύριος ὁ Θεὸς εὐλογητός· εὐλογητός Κύριος ἡμέραν καθ' ἡμέραν." Εἰκότως ὁ Προφήτης εἰς ὑμνωδίαν τὴν γλωτταν ἐκίνησεν. Ἀεὶ, φησὶν, ὑμνεῖσθαι δίκαιος εἶ, τοσαύτη φιλανθρωπία χρησάμενος. "Κατευοδώσει ἡμῖν ὁ Θεὸς τῶν σωτηρίων ἡμῶν." Ὁ τὴν σωτηρίαν ἡμῖν, φησὶ,

δωρησάμενος, οὗτος ἡμῖν καὶ τὴν ὁδὸν ἐξομαλίσει, ὥστε τοσοῦτων μὴ δια μαρτεῖν ἀγαθῶν. κα΄. "Ὁ Θεὸς ἡμῶν ὁ Θεὸς τοῦ σώζειν." Παρ ἔξει δὲ τοῦτο σωτηρίας ὑπάρχων πηγῇ. "Καὶ τοῦ Κυρίου Κυρίου, αἱ διέξοδοι τοῦ θανάτου." Αὐτὸς γὰρ διήνοιξεν ἡμῖν καὶ τὴν ἀδιεξόδευτον τοῦ θανάτου φρουρὰν, καὶ συνέτριψε πύλας χαλκᾶς, καὶ μοχλοὺς σιδηροῦς συνέθλασε. Καὶ τοῦτο διὰ τῶν ἐπαγομέων ἐδήλωσε· κβ΄. "Πλὴν ὁ Θεὸς συνθλάσει κεφαλὰς ἐχθρῶν αὐ τοῦ· κορυφὴν τριχὸς διαπορευομένων ἐν πλημμελείαις αὐτῶν." Ἦνοιξεν ἡμῖν, φησὶ, τοῦ θανάτου τὰς θύρας, συνθλάσας τὰς τῶν ἐχθρῶν κεφαλὰς, τῶν διερευνημένων τῶν ἀνθρώπων τὰς πλημμελείας, καὶ μηδὲ τῆς κεφαλῆς τὰς τρίχας ἀνερευνήτους ἀν εχομένων καταλιπεῖν. Λέγει δὲ διὰ τῆς τριχὸς, τὸ μικρότατον πλημμέλημα. "Ὁ δὲ λέγει, τοιοῦτόν ἐστι· Τοῖς ἀμαρτάνουσιν ὁ Θεὸς ὥρισε τὸν θάνατον ἐπιτίμιον. Διερευνῶν δὲ ὁ διάβολος, οἷόν τις πικρὸς δήμιος, τῶν ἀνθρώπων τὸν βίον, οὐδὲ τὸ μικρότατον ἀνέχεται παριδεῖν, ἀλλὰ τῷ θανάτῳ παραπέμπει τὴν φύσιν. Τὴν αὐτὴν τοίνυν περικείμενον φύσιν θεα σάμενος τὸν Δεσπότην Χριστὸν, προσῆλθεν ἐπιζητῶν τοῦ θανάτου τὰ αἴτια. Τοῦτο γὰρ καὶ ὁ Κύριος ἐν τοῖς ἱεροῖς Εὐαγγελίοις ἔφη· "Ἔρχεται ὁ τοῦ κόσμου τούτου ἄρχων, καὶ ἐν ἐμοὶ εὐρήσει οὐδέν." Ἄλλ' ὅμως καὶ μηδὲν εὐρῶν, ἀδίκως τῷ θανάτῳ παρ ἔδωκε. Τοῦτο τὸ ἀδίκημα ἐκείνου μὲν τὸ κράτος κατέλυσε, τοῖς δὲ ἀνθρώποις τὸν ἄδην ἠνέωξεν· ἄπερ ἐν τοῖς Περι τῆς Προνοίας λόγοις διὰ πλειόνων ἐρρήθη. Καὶ ὁ θεῖος δὲ Ἀπόστολος τὸν διὰ βολὸν ἔχειν ἔφη τοῦ θανάτου τὸ κράτος. κγ΄. "Εἶπε Κύριος· Ἐκ Βασάν ἐπιστρέψω· ἐπὶ στρέψω ἐν βυθοῖς θαλάσσης." Ὁ δὲ Σύμμαχος οὕτως· Εἶπε Κύριος, Ἀπὸ Βασάν ἐπιστρέψω, ἀπὸ βυθῶν θαλάσσης. Ἡ Βασάν δὲ ἐρμηνευομένη τὴν αἰσχύνην δηλοῖ. Αἰσχύνη δὲ τῆς ἀμαρτίας καρπός. Ἀπὸ ταύτης τοίνυν ἡμᾶς ὁ τῶν ὄλων 80.1392 Θεὸς ἐπιστρέφει· καὶ ἀπὸ τῶν τῆς θαλάσσης βυθῶν. Τίς δὲ ὁ τῆς θαλάσσης βυθός, αὐτὸς διδάσκει ὁ Προφήτης. βοῶν, "Ῥυσθεῖην ἐκ τῶν μισούντων με, καὶ ἐκ τῶν βαθέων τῶν ὑδάτων." [Μὴ με καταποντισάτω καταιγὶς ὕδατος, μηδὲ καταπιέτω με βυθός.] κδ΄. "Ὅπως ἂν βαφῆ ὁ πούς σου ἐν αἵματι· ἢ γλῶσσα τῶν κυνῶν σου ἐξ ἐχθρῶν παρ' αὐτοῦ." Ὁ δὲ Σύμμαχος οὕτως· Ὅπως ἂν συγκατεάξῃ ὁ πούς σου μετὰ αἵματος, καὶ λάψῃ ἢ γλῶσσα τῶν κυνῶν σου ἀπὸ ἐκάστου τῶν ἐχθρῶν σου. Ἐπειδὴ γὰρ ἔδειξε τὸν τῶν ὄλων Θεὸν, οἷόν τινα ἀριστερά, τοὺς πολεμίους καταγωνιζόμενον, καὶ τοὺς ἀδίκως δεδουλωμένους ἐλευθεροῦντα, διαγράφει τῷ λόγῳ, καὶ αἱμάτων ρύακας, καὶ συμπατουμένους νεκρούς, καὶ τούτους ἀτάφους ἐρριμμένους, καὶ κυσὶ βορὰν προκειμένους. Οὕτω καὶ διὰ Ἡσαΐου βοᾷ· "Ληνὸν ἐπάτησα μονώτατος, καὶ τῶν ἐθνῶν οὐδεὶς ἦν μετ' ἐμοῦ· συνεπάτησα αὐτούς ἐν τῷ θυμῷ μου, [καὶ συνέθλασα αὐτούς ἐν τῇ ὀργῇ μου,] καὶ κατ ἠγάγον εἰς γῆν τὸ αἶμα αὐτῶν· καὶ κατερβάντισθη τῷ κατανικήματι αὐτῶν τὰ ἱμάτιά μου." κε΄. "Ἐθεωρήθησαν αἱ πορεῖαί σου, ὁ Θεός· αἱ πορεῖαι τοῦ Θεοῦ μου, τοῦ βασιλέως, τοῦ ἐν τῷ ἁγίῳ." Πορείας τοῦ ἁγίου τὰς οἰκονομίας καλεῖ, ἅγιον δὲ, τὸν ἐκ σπέρματος Δαβὶδ ἀνειλημμένον ναόν. Δήλη, φησὶ, πᾶσιν ἀνθρώποις ἢ σὴ γέγονε προμήθεια, καὶ τὰς διαφορὰς σου οἰκονομίας δι ἔγνωσαν ἅπαντες. κϛ΄. "Προέφθασαν ἄρχοντες ἐχόμενοι ψαλ λόντων, ἐν μέσῳ νεανίδων τυμπανιστριῶν." Ἐντεῦθεν λοιπὸν τῶν Ἐκκλησιῶν τὴν εὐφροσύνην διδάσκει. Ἄρχοντας δὲ καλεῖ τοὺς ἱεροὺς ἀποστόλους, ὡς τούτων ἀρχιτέκτονας γενομένους, νεανίδας δὲ τυμπανιστρίδας, τὰς τὴν παρθενίαν ἀσκούσας, καὶ τὴν θεῖαν μελωδίαν τῷ Θεῷ προσφερούσας Εἶτα σαφέστερα τὰ εἰρημένα ποιεῖ. κζ΄. "Ἐν ἐκκλησίαις εὐλογεῖτε τὸν Θεὸν Κύριον ἐκ πηγῶν Ἰσραὴλ." Ἐδειξε τῆς παλαιᾶς διαθήκης τὴν παῦλαν· εἷς γὰρ ἦν ὁ τῶν Ἰουδαίων ναός· ἐν ταῦθα δὲ τῶν ἐκκλησιῶν προθεσπίζει τὸ πλῆθος· ἐν αἷς ἐκ τῶν Ἰσραηλιτικῶν πηγῶν ὑμνεῖσθαι κελεύει τὸν τῶν ὄλων Κύριον. Πηγαὶ δὲ Ἰσραὴλ εἰκότως ἂν κληθεῖεν αἱ προφητικαὶ βίβλοι, ἐξ ὧν τῷ Θεῷ τὴν μελωδίαν προσφέρομεν. Ἐπειδὴ δὲ πρὸς ταῖς 80.1393 προφητικαῖς καὶ τὰς ἀποστολικὰς ἡμῖν

πηγάς ἐδωρήσατο, εἰκότως ἐπάγει· κη΄. "Ἐκεῖ Βενιαμὶν νεώτερος ἐν ἐκστάσει." Ὁ δὲ Ἀκύλας, Ἐκεῖ Βενιαμὶν βραχὺς, ἐπικρατῶν αὐτῶν· κατὰ δὲ τὸν Θεοδοτίωνα, παιδευτὴς αὐτῶν. Βενιαμὶν δὲ νεώτερος, ὁ μακάριος Παῦλος, ὁ ἐκ τῆς Βενιαμίτιδος βλαστήσας φυλῆς· νεώτερος, ὡς μετὰ πάντας κληθεὶς καὶ προσαγορευόμενος· ἄλλως τε καὶ νεανίαν αὐτὸν ἢ τῶν Πράξεων ἱστορία καλεῖ. Οὗτος ἐπικρατεῖ τῆς Ἐκκλησίας, καὶ παιδεύει τὰ θεῖα, καὶ ποδηγεῖ πρὸς σωτηρίαν τοὺς βουλομένους. Ἐγένετο δὲ καὶ ἐν ἐκστάσει μαθῶν ἐν οὐρανοῖς εἶναι τὸν ὑπὸ αὐτοῦ διωκόμενον, καὶ νεκρὸν νομιζόμενον. Ἐπειδὴ δὲ οὐ μόνον ὁ μακάριος Παῦλος, ἀλλὰ καὶ ὁ λοιπὸς τῶν ἀποστόλων χορὸς, τὰ θεῖα τοὺς πιστεύοντας ἐκπαίδευει, εἰκότως καὶ τούτων ὁ προφητικὸς ἐμνημόνευσε λόγος. "Ἄρχοντες Ἰούδα ἡγεμόνες αὐτῶν, ἄρχοντες Ζαβουλῶν, ἄρχοντες Νεφθαλεὶμ." Ἐκ γὰρ τούτων τῶν φυλῶν τὸ γένος οἱ λοιποὶ κατῆγον ἀπόστολοι. Καὶ οἱ μὲν καλούμενοι ἀδελφοὶ τοῦ Κυρίου, τὴν Ἰούδα φυλὴν πάντως εἶχον πηγὴν. Πέτρος δὲ, καὶ Ἀνδρέας, καὶ Ἰάκωβος, καὶ Ἰωάννης, καὶ Φίλιππος, ἀπὸ Βεθσαϊδᾶ τῆς κώμης ἐτύγχανον ὄντες. Ματθαῖος δὲ καὶ Ἰάκωβος ἐν τῇ Καπερναὺμ διάγειν ἰσθόρηται. Σίμων ὁ ζηλωτὴς Χανανίτης ὠνόμασται. Ταῦτα δὲ πάντα χωρία τῆς Γαλιλαίας ἐστί. Ζαβουλῶν δὲ καὶ Νεφθαλεὶμ ἐκεῖνον εἶχον τὸν κληρὸν. Καὶ τούτου μάρτυρες δύο· ὁ μὲν προφήτης, ὁ δὲ εὐαγγελιστής· ὁ μὲν προλέγων, ὁ δὲ τὴν μαρτυρίαν προφέρων. Φασὶ δὲ οὕτως· "Γῆ Ζαβουλῶν, καὶ γῆ Νεφθαλεὶμ, καὶ οἱ λοιποὶ τὴν παραλίαν κατοικοῦντες, καὶ πέραν τοῦ Ἰορδάνου, Γαλιλαία τῶν ἐθνῶν· ὁ λαὸς ὁ καθήμενος ἐν σκότει εἶδε φῶς μέγα." κθ΄, λ΄. "Ἐντειλαί, ὁ Θεὸς, τῇ δυνάμει σου· δυνάμωσον, ὁ Θεὸς, τοῦτο ὃ κατειργάσω ἐν ἡμῖν. Ἀπὸ τοῦ ναοῦ σου ἐπὶ Ἰερουσαλήμ." Ὁ δὲ Σύμμαχος οὕτως· Πρόσταξον, ὁ Θεὸς, περὶ ἰσχύος σου· ἐνίσχυσον, ὁ Θεὸς, τοῦτο ὃ ἐποίησας ἡμῖν, διὰ τὸν ναὸν σου τὸν ἐπάνω τῆς Ἰερου 80.1396 σαλήμ. Βεβαίωσον, φησὶν, ἦν ἐδωρήσω, Δέσποτα, χάριν, διὰ τὸν ναὸν σου, ὃν ἐξ ἡμῶν ἀνείληφας· ὃν ἐκάθισας ἐπάνω πάσης ἀρχῆς, καὶ ἐξουσίας, καὶ δυνάμεως, καὶ παντὸς ὀνόματος ὀνομαζομένου, οὐ μόνον ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ μέλλοντι. Ἰερουσαλήμ γὰρ τὴν ἄνω πόλιν καλεῖ, περὶ ἧς ὁ μακάριος Παῦλος λέγει· "Ἡ δὲ ἄνω Ἰερουσαλήμ ἐλευθέρη ἐστίν· ἥτις ἐστὶ μήτηρ πάντων ἡμῶν." Αἰτοῦσι τοίνυν διὰ τὴν πρὸς τὸν ναὸν συγγένειαν, τὴν δεδομένην βεβαιωθῆναι χάριν· καὶ διὰ τὴν ἀπαρχὴν, τῆς παρασχεθείσης δωρεᾶς ἀπολαῦσαι τὸ φύραμα. Ἐντεῦθεν προλέγει καὶ τὴν τῶν βασιλέων μεταβολὴν. "Σοὶ οἴσουσι βασιλεῖς δῶρα." Τοῦ γὰρ διώκειν παυσάμενοι, τὸ πρέπον ὡς Θεῷ προσοίσουσι σέβας· καὶ ὡσπερ αὐτοὶ δασμὸν παρὰ τῶν ὑπηκόων λαμβάνουσιν, οὕτως αὐτοὶ, καθάπερ δοῦλοι καὶ ὑπήκοοι, δῶρά σοι προσκομιούσι. Καὶ τούτου μάρτυρες οἱ ὀφθαλμοὶ θεωροῦντες τὴν τῆς προφητείας ἀλήθειαν. λα΄. "Ἐπιτίμησον τοῖς θηρίοις τοῦ καλάμου." Ἔνια δὲ τῶν ἀντιγράφων δρυμοῦ ἔχει. Εἴτε δὲ δρυμὸς, εἴτε κάλαμος, ἢ ἀκαρπία διὰ τούτων σημαίνεται. Ταῦτα δὲ οἰκητήριον ἔχει τὰ ἀνόητα θηρία, ἃ καὶ διὰ τῆς θείας ἐπικλήσεως ὁ Προφήτης τῆς [ἡμᾶς] ἐξελαύνειν ἐδίδαξεν. "Ἡ συναγωγὴ τῶν ταύρων ἐν ταῖς δαμάλεσι τῶν λαῶν, τοῦ ἐγκλεισθῆναι τοὺς δεδοκιμασμένους τῷ ἀργυρίῳ." Ταύρους καλεῖ τὴν τῶν Ἰουδαίων πληθύν, διὰ τὴν συνήθη θρασύτητα· δαμάλεις δὲ λαῶν τοὺς ἐξ ἐθνῶν πεπιστευκότας ὠνόμασε, διὰ τὸ νέον τῆς κλήσεως. Προλέγει τοίνυν ὁ προφητικὸς λόγος, τὰς ἐν ἀρχῇ τοῦ κηρύγματος κατὰ τῶν εὐσεβῶν γεγενημένας τῶν Ἰουδαίων ἐπαναστάσεις. Τοῦτο δὲ, φησὶ, δρῶσιν, ἐκκλεῖσαι αὐτοὺς βουλόμενοι, καὶ τῆς δεδομένης εὐκληρίας στερῆσαι· οἱ τινες δίκην ἀργυρίου πυρωθέντες, ἀπεφάνθησαν δόκιμοι. Τοῦτο περὶ αὐτῶν καὶ ὁ μακάριος ἔφη Παῦλος· "Ζηλοῦσιν ὑμᾶς οὐ καλῶς· ἀλλ' ἐκκλεῖσαι ὑμᾶς θέλουσιν." Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἐν τοῖς ἔθνεσιν ἦσαν οἱ ἀντιλέγοντες, καὶ παντοδαπὰς ἀγίων σφαγὰς ἐργαζόμενοι, εἰκότως καὶ περὶ τούτων φησὶ· "Διασκόρπισον ἔθνη τὰ τοὺς πολέμους θέλοντα." Οὕτω περὶ τῶν ἀντιλεγόντων θεσπίσας, μεταφέρει τὸν λόγον εἰς τοὺς πιστεύσαντας. 80.1397

λβ'. "Ἦξουσι πρέσβεις ἐξ Αἰγύπτου." Τῆς Αἰγύπτου δὲ προτέρας ἐμνημόνευσεν, ὡς τῆς ἄσε βείας ἀναδησαμένης πάλαι τὸ κράτος. Μένηται δὲ αὐτῶν καὶ ἡ τῶν Πράξεων ἱστορία, διηγουμένη τοὺς συνειλεγμένους κατὰ τὴν τῆς Πεντηκοστῆς ἡμέραν, ἐν ἧ τῷ παναγίου Πνεύματος τοῖς ἀπο στόλοις ἐπεφοίτησεν ἡ χάρις. "Αἰθιοπία προ φθάσει χεῖρα αὐτῆς τῷ Θεῷ." Τέλους καὶ τοῦτο τετύχηκε. Καὶ μάρτυς ὁ εὐνοῦχος Κανδάκης τῆς βασιλίσσης τῶν Αἰθιοπῶν, ὃν ὁ Φίλιππος πρὸς τὴν ἀλήθειαν ἐποδήγησεν. Εἶτα πάσης τῆς οἰκουμένης τὰς βασιλείας καλεῖ. λγ'. "Αἰ βασιλεῖαι τῆς γῆς, ἄσατε τῷ Θεῷ· ψάλατε τῷ Κυρίῳ." Ἄπαντες, φησὶν, οἱ κατὰ τὴν οἰκουμένην, δέξασθε τῆς θεογνωσίας τὸ φῶς· καὶ τὴν ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας προσενέγκατε ὕμνῳ ωδῖαν. λδ'. "Τῷ ἐπιβεβηκότι ἐπὶ τὸν οὐρανὸν τοῦ οὐρανοῦ κατὰ ἀνατολάς." Ὁ γὰρ Δεσπότης Χρὶς τὸς οὐ μόνον εἰς τὸν ὀρώμενον οὐρανὸν ἀνελήλυθεν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν ὑπέρτερον, καὶ ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τῆς μεγαλωσύνης, ἐν ὑψηλῷ ὑπερῶ τῆς οἰκείας ἀνατολῆς, τὰς ἀκτῖνας πᾶσι καταπέμπων ἀνθρώποις. "Ἴδου δώσει τῇ φωνῇ αὐτοῦ φωνὴν δυνάμεως." Σημαίνει δὲ διὰ τούτων, τὴν μετὰ τὴν ἀνάληψιν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν γενομένην τοῦ παναγίου Πνεύματος ἐπιφοίτησιν. Δύναμιν γὰρ ταύτην καὶ ὁ Κύριος προσηγόρευσε. "Μείνατε γὰρ, φησὶν, ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, ἕως ἂν ἐνδύσησθε δύναμιν ἐξ ὕψους." Ταύτης δὲ τῆς φωνῆς καὶ ὁ μακάριος μένηται Λουκᾶς λέγων· "Ἐγένετο δὲ φωνὴ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, ὡσπερ φερομένης πνοῆς βιαίας, καὶ ἐπλήρωσε τὸν οἶκον, οὗ ἦσαν καθήμενοι." λε'. "Δότε δόξαν τῷ Θεῷ." Ἔοικε τοῦτο τῇ τοῦ Ἀποστόλου νομοθεσίᾳ. "Δοξάσατε γὰρ, φησὶ, τὸν Θεὸν ἐν τῷ σώματι ὑμῶν, καὶ ἐν τῷ πνεύματι ὑμῶν, ἃτινὰ ἐστὶν αὐτοῦ." Τοὺς γὰρ τοσοῦτων ἀπολαύοντας δίκαιον διὰ πάντων τὸν εὐεργέτην δοξάζειν. "Ἐπὶ τὸν Ἰσραὴλ ἡ μεγαλοπρέπεια αὐτοῦ· καὶ ἡ δύναμις αὐτοῦ ἐν ταῖς νεφέλαις." Ἐξ Ἰσραὴλ γὰρ τὸ γένος κατάγοντες οἱ ἱεροὶ ἀπόστολοι, τὴν τοῦ Θεοῦ μεγαλοουργίαν δι' ὧν εἰργάζοντο θαυμάτων ὑπέδειξαν· καὶ οἱ μετ' ἐκείνους δὲ τὸ δι 80.1400 δασκαλικὸν δεξάμενοι χάρισμα, καθάπερ τινὲς νεφέλαι ἐκ τῆς τοῦ παναγίου Πνεύματος θαλάττης τὸν ὑετὸν ἀνιμώμενοι, τὴν ἀρδεῖαν τοῖς ἀνθρώποις προσφέρουσι. λ'. "Θαυμαστός ὁ Θεὸς ἐν τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ." Καὶ ἄλλοι δὲ, φησὶν, ἅπαντες τῆς ἀρετῆς ἐρασταὶ τὸν Θεὸν ὑμνεῖσθαι παρασκευάζουσι, κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου φωνὴν τὴν λέγουσαν· "Λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσι τὰ καλὰ ἔργα ὑμῶν, καὶ δοξάσωσι τὸν Πατέρα ὑμῶν, τὸν ἐν οὐρανοῖς." –"Ὁ Θεὸς Ἰσραὴλ αὐτὸς δώσει δύναμιν καὶ κραταιώσιν τῷ λαῷ αὐτοῦ." Οὐχ ἀπλῶς δὲ ἐνταῦθα τοῦ Ἰσραὴλ ἐμνημόνευσεν· ἀλλ' ἐπειδὴ δεῖσας ὁ Ἰακώβ τὸν Ἡσαῦ, εἶτα τῆς θείας ἐπιφανείας ἀξιωθεὶς, ἀνὲρ ῥώσθη, καὶ τὸ δέος τῆς διανοίας ἐξέβαλε. Διδάσκει δὲ ἡμᾶς ὁ λόγος, ὅτι ὁ ἐκείνον ἰσχυρὸν ἀποφήνας, καὶ κρείττονα δεῖξας τῶν δυσμενῶν, αὐτὸς τὸν νέον αὐτοῦ κραταιώσει λαὸν, καὶ ἄμαχον ἐργάσεται καὶ ἀήττητον. "Ἐὐλογητὸς ὁ Θεός." [Ἄλλ' ἀκούων, φιλομαθέστατε, Θεὸν καὶ Θεὸν πολλάκις εἰρημένον καὶ Κύριον καὶ Σωτῆρα, μὴ ἄλλον ὑπολάβη. Οὐδὲ γὰρ ἐστὶν, οὐκ ἔστιν εἰ μὴ ὁ μόνος Πατὴρ καὶ Υἱὸς καὶ ἅγιον Πνεῦμα· ἀλλ' οὐ τριθεΐα, ἄπαγε· ὡς πολλάκις ἡμῖν εἴρηται. Τὸ γὰρ Θεὸς ὄνομα καὶ τὸ Κύριος καὶ τὸ Βασιλεὺς καὶ τὸ Δημιουργὸς καὶ τὸ Παντοκράτωρ, καὶ ὅσα τοιαῦτα, ἐπὶ τῆς ἀδιαιρέτου λαμβάνεται Τριάδος.] Ἀρμόδιον τῷ ψαλμῷ τὸ τέλος. Ἔδει γὰρ τῶν τοσοῦτων ἀγαθῶν τὴν διήγησιν ὕμνῳ θείῳ συμπερανθῆναι.

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ ΞΗ΄ ΨΑΛΜΟΥ.

α'. "Εἰς τὸ τέλος, ὑπὲρ τῶν ἀλλοιωθησομένων· ψαλμὸς τῷ Δαβίδ." Ἀλλοιώσιν τινῶν πραγμάτων ὁ ψαλμὸς προσημαίνει. Εἴρηται μὲν γὰρ εἰς τοὺς εἰς Βαβυλῶνα μετανάστας Ἰουδαίους· καὶ ὡς ἐξ ἐκείνων προσευχομένων, καὶ τὴν ἀπαλλαγὴν αἰτούντων, ἐσχημάτισται. Προθεσπίζει δὲ ὅμως καὶ τὴν τῆς δουλείας

ἀπαλλαγὴν, καὶ τὴν ἐπάνοδον, καὶ τῆς Ἱερουσαλήμ τὴν οἰκοδομὴν, καὶ ἀπαξᾶπλῶς τῆς Ἰουδαίας τὴν προτέραν εὐημερίαν. Ἔχει δὲ καὶ προφητείαν τῶν δεσποτικῶν [τοῦ Θεοῦ λέγω καὶ Σωτῆρος ἡμῶν] παθημάτων, καὶ τῆς διὰ ταῦτα καταληψομένης Ἰουδαίους πανωλεθρίας. Ἐπειδὴ γὰρ ἂν παρὰ τῶν δυσμενῶν ὑπέμειναν, ταῦτα κατὰ τοῦ εὐεργέτου καὶ Σωτῆρος ἐτόλμησαν, ἂν τοῖς ἐχθροῖς ἐπήρᾶσαντο, ταῦτα κατ' αὐτῶν ὁ δίκαιος κριτὴς ἐψηφίσατο. 80.1401 β'. "Σώσόν με, ὁ Θεὸς, ὅτι εἰσήλθοσαν ὕδατα ἕως ψυχῆς μου." Ἡ τῶν εὐσεβεστέρων συμμορία προσφέρει τὴν ἰκετείαν. "Ὑδατα δὲ καλεῖ τῶν συμφορῶν τὸ πλῆθος. Πάντοθεν, φησὶ, τοῖς ἀνιαροῖς περικλύζομαι. γ'. "Ἐνεπάγην εἰς ἰλὸν βυθοῦ, καὶ οὐκ ἔστιν ὑπόστασις." Ὁ δὲ Σύμμαχος Ἐβαπτίσθη εἰς ἀπεράντους καταδύσεις, καὶ οὐκ ἔστι στασις ἐκ μεταφορᾶς τῶν εἰς τὸν τῆς θαλάσσης ἐμπιπτόντων βυθόν, καὶ ἐπιπλεῖστον καταφερομένων, καὶ μόγις τῆς ἔδρας ἐφικνουμένων. Δηλοῖ δὲ διὰ τούτων τὸ μέγεθος τῶν συμβεβηκότων τοῖς ἀνδραποδιοισθῆσι κακῶν. "Ἦλθον εἰς τὰ βάθη τῆς θαλάσσης, καὶ καταγιγῆς κατεπόντισέ με." Ποικίλ λειτὸν λόγον ταῖς διαφοροῖς εἰκόσιν, οὐχ εὐρίσκων ἀξίαν εἰκόνα τῶν κατεχόντων ἀνιαρῶν. δ'. "Ἐκοπίασα κράζων· ἐβραγχίασεν ὁ λάρυγξ μου." Διηνεκῶς, φησὶ, ποτνιῶμενος βοῶ, ὡς καὶ αὐτὰ καμῆν τὰ ὄργανα τῆς φωνῆς. Κραυγὴν δὲ τὴν ἐπίτασιν λέγει τῆς κατὰ διάνοιαν προσευχῆς. "Ἐξέλιπον οἱ ὀφθαλμοί μου, ἀπὸ τοῦ ἐλπίζειν με ἐπὶ τὸν Θεόν μου." Ἐκ μεταφορᾶς δὲ αὐτὸ τέθεικε τῶν συνήθη τινὰ καὶ γνώριμον ἐξ ἀποδημίας ἐπανιόντα προσμενόντων, καὶ τὰς ὁδοὺς περισκοπούντων. Ἀπεκάμουν, φησὶν, ἀναμένων τὴν σὴν βοήθειαν. Εἶτα ἂν τροπικῶς ἄνω τέθεικε, διδάσκει σαφέστερον. ε'. "Ἐπληθύνθησαν ὑπὲρ τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς μου οἱ μισοῦντές με δωρεάν. Ἐκραταιώθησαν οἱ ἐχθροί μου, οἱ ἐκδιώκόντές με ἀδίκως." Ἀλλὰ μηδεὶς ὑπολάβοι τῶν φιλομαθεστέρων, εἰρησθαι ἐκ προσώπου τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ταῦτα. Οὐδὲ γὰρ εἴρηται, οὐκ εἴρηται, εἰ μὴ ἐκ προσώπου, ὡς ἄνω τέρω ἡμῖν ἐσχεδίασται, τῶν ἀνδραποδιοισθέντων ἐκ τῆς Ἱερουσαλήμ ἐπὶ τὴν Βαβυλῶνα. Λέγει δὲ ὅτι Καὶ ἀριθμὸν νικῶσιν οἱ δυσμενεῖς, καὶ δυναστεία περικεῖνται, καὶ ἀπεχθάνονται πρὸς με, αἰτίαν ἐμοῦ τοῦ μίσους οὐ δεδωκότος. "Ἄ οὐχ ἤρπαζον, τότε ἀπετίννουν." Ἦν οὐκ ἠδίκησα, δίκας εἰσπράττομαι. Οὐ γὰρ ὡς ἄρπαξ, ἢ ἀδικήσας, φησὶν ὁ λαὸς, ταῦτα ἐξηδραπόδισμαι παρ' αὐτῶν. ζ'. "Ὁ Θεὸς, σὺ ἔγνωσ τὴν ἀφροσύνην μου· καὶ αἱ πλημμελείαι μου ἀπὸ σοῦ οὐκ ἀπεκρύβησαν." Πάντα, Δέσποτα, σὺ γινώσκεις, καὶ λέληθέ σε γίνομένων οὐδέν. Οἶδας τοιγαροῦν, ὡς εἰς ἐκείνους μὲν οὐδὲν ἐπλημμέλησα· τοὺς δὲ σοὺς παραβέβηκα νόμους. Τούτῳ ἔοικε τὸ, "Σοὶ μόνῳ ἤμαρτον, καὶ τὸ πονηρὸν ἐνώπιόν σου ἐποίησα." ζ'. "Μὴ αἰσχυνθεῖσαν ἐπ' ἐμὲ οἱ ὑπομένοντές σε, Κύριε, Κύριε τῶν δυνάμεων. Μηδὲ ἐντραπείησαν ἐπ' ἐμὲ οἱ ζητοῦντές σε, ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσραὴλ." Μὴ 80.1404 γένωμαι, φησὶ, βλάβης τοῖς ἄλλοις ἀρχέτυπον, προσμείνας μὲν τὴν παρὰ σοῦ σωτηρίαν, διαμαρτῶν δὲ τῆς ἐλπίδος σου. Ἀλλὰ μαθέτωσαν διὰ τῶν περὶ ἐμὲ γενομένων, οἱ τὴν σὴν ἔχοντες γινώσκοντες, ὡς τῶν ἐλπίζόντων εἰς σὲ σωτηρίας, καὶ οὐκ αἰσχύνης ὑπάρχεις καρπός. η'. "Ὅτι ἔνεκά σου ὑπήνεγκα ὄνειδισμόν· ἐκάλυψεν ἐντροπὴ τὸ πρόσωπόν μου." Αἰσχύνης ἀναπίμπλαμαι τὰ σὰ ὄνειδη δεχόμενος· ἐπικερτομοῦσι γὰρ με συνεχῶς οἱ πολέμιοι, σὴν ἀσθενεῖαν τὴν ἐμὴν δουλείαν ἀποκαλοῦντες, θ'. "Ἀλλοτριωμένος ἐγενήθην τοῖς ἀδελφοῖς μου, καὶ ξένος τοῖς υἱοῖς τῆς μητρός μου." Ἀπαριθμεῖται τῆς ἀχθηδόνος τὰς ἀφορμὰς, διεγείρων εἰς ἔλεον τὸν φιλόανθρωπον Θεόν. Καὶ πρότερον μὲν τέθεικε τῶν δυσσεβῶν τὰ ὄνειδη, εἶτα τῶν συγγενῶν καὶ συνήθων τὸν χωρισμόν. Ὡς δωρυάλωτοι γὰρ, καὶ δουλεύειν ἠναγκασμένοι, κατὰ συγγενείας οὐ συνεχωροῦντο διάγειν. ι'. "Ὅτι ὁ ζῆλος τοῦ οἴκου σου κατέφαγέ με· καὶ οἱ ὄνειδισμοὶ τῶν ὄνειδιζόντων σε ἔπεσον ἐπ' ἐμὲ." Οὐχ ἠκίστα δέ με ἀνιᾶ καὶ ἀλγύνει τοῦ ἁγίου σου οἴκου ἡ ἐρημία, καὶ τῶν δυσσεβούντων ὁ γέλως. Οὐ γὰρ τῇ ἐμῇ πλημμελείᾳ, τῇ δὲ σῇ ἀσθενείᾳ, τὰ εἰς ἐκεῖνον γεγενημένα λογιζονται. Διόπερ

ταῖς κατὰ σοῦ βλασφημίαις κεντούμαι, ὡς τούτων γενόμενος πρόξενος. Τὸ μὲν τοι κατέφαγέ με, κατηνάλωσέ με, εἴρηκεν ὁ Σύμμαχος. ια΄, ιβ΄. "Καὶ συνεκάλυψα ἐν νηστείᾳ τὴν ψυχὴν μου, καὶ ἐγενήθη εἰς ὄνειδισμοὺς ἐμοί. Καὶ ἐθέμην τὸ ἔνδυμά μου σάκκον, καὶ ἐγενόμην αὐτοῖς εἰς παραβολήν." Ἐπὶ τούτοις ἀνιώμαι, καὶ νηστεία κατατήκω τὸ σῶμα. Ἀλλὰ καὶ τοῦτο πρόφασις ἐκείνοις ἐγένετο γέλωτος. Τρύχω δὲ ἑμαυτὸν, καὶ τῇ τοῦ σάκκου περιβολῇ τὸ πένθιμον περικείμενος σχῆμα. Καὶ τοῦτο μὲν τοι κωμωδίας ἔλαβον ἀφορμὴν οἱ παράνομοι." ιγ΄. "Κατ' ἐμοῦ ἠδολέσχουν οἱ καθήμενοι ἐν πύλαις, καὶ εἰς ἐμὲ ἔψαλλον οἱ πίνοντες οἶνον." Καὶ ἐν συλλόγοις, φησὶ, καὶ ἐν συμποσίοις, τὰ ἐμὰ θρυλλοῦσι καὶ κωμωδοῦσι κακά. Πάλαι γὰρ παρὰ τὰς πύλας τοῖς συνεδρίοις ἔχρωντο. ιδ΄. "Ἐγὼ δὲ τῇ προσευχῇ μου πρὸς σέ, Κύριε." Ὁ δὲ Σύμμαχος οὕτως· Ἐμοῦ δὲ ἡ προσευχή σοι, Κύριε. Τούτων, φησὶ, γινομένων, ἐγὼ πρὸς σέ τείνω τὸ ὄμμα, καὶ τὴν παρὰ σοῦ προσμένω βοήθειαν. "Καιρὸς εὐδοκίας, ὁ Θεός." Ὁ δὲ Σύμμαχος οὕτως, Καιρὸς διαλλαγῆς ὁ Θεός. Ἰκανή, φησὶ, ἡ ἐπενεχθεῖσά μοι τιμωρία. Καιρὸς ταύτην λυθῆναι, καὶ τὴν σὴν φιλανθρωπίαν ἀναφανῆναι. Εὐδοκίαν γὰρ τὸ ἀγαθὸν θέλημα τοῦ Θεοῦ κα 80.1405 λεί. "Ἐν τῷ πλήθει τοῦ ἔλεους σου ἐπάκουσόν μου· ἐν ἀληθείᾳ τῆς σωτηρίας σου." Μὴ τοῖς ἐμοῖς πλημμελήμασι μετρήσης τὴν τιμωρίαν, ἀλλὰ τῷ ἅμῃ τῆς σῆς φιλανθρωπίας ἔλέω. Χρῆσαι δὲ τῇ ἀληθῇ καὶ δικαίᾳ σου ψήφῳ κατὰ τῶν εἰς ἐμὲ τοσαῦτα δρώντων κακά. Εἴτα τροπικῶς πάλιν ἀπαριθμεῖται τὰς συμφορὰς, ἀνακινεῖν πειρώμενος τῇ διηγῆσει τὸν ἔλεον. ιε΄. "Σῶσόν με ἀπὸ πηλοῦ, ἵνα μὴ ἐμπαγῶ." Ἔοικα τοῖς εἰς βόθρον τεσματώδη πίπτουσι, καὶ θάνατον ὑπομένουσι· διὸ παρὰ σοῦ τὴν σωτηρίαν αἰτῶ. "Ῥυσθεῖν ἐκ τῶν μισούντων με, καὶ ἐκ τῶν βαθέων τῶν ὑδάτων." Αἰτῶ δὲ ἀπαλλαγῆναι καὶ τῶν πολεμίων, καὶ τῶν ὑπὸ τούτων ἐναγομένων κακῶν. Βάθος γὰρ ὑδάτων τὰς ὑπ' ἐκείνων ἐπαγομένας ἐκάλεσε τιμωρίας. ις΄. "Μὴ με καταποντισιάτω καταιγὶς ὕδατος, μηδὲ καταπιέτω με βυθός." Μὴ γένωμαι, φησὶ, τῷ πλήθει καὶ τῷ μεγέθει τῶν κακῶν ὑποβρύχιος. "Μηδὲ συσχέτω ἐπ' ἐμὲ φρέαρ τὸ στόμα αὐτοῦ." Μὴ ἀπαγορεύσης, φησὶ, Δέσποτα, τὴν ἐμὴν σωτηρίαν· μηδὲ κλείσης μοι τῆς φιλανθρωπίας τὴν θύραν. Οἱ γὰρ εἰς φρέαρ ἐμπίπτοντες, ἀνεωγότες μὲν ἔχουσι τοῦ στόματός τινα μικρὰν ἐλπίδα τῆς ἐκεῖθεν ἀπαλλαγῆς· ἐμφραγέντος δὲ καὶ τούτου, τὴν σωτηρίαν ἀπαγορεύουσιν. ιζ΄. "Εἰσάκουσόν μου, Κύριε· ὅτι χρηστὸν τὸ ἔλεός σου· κατὰ τὸ πλῆθος τῶν οἰκτιρμῶν σου ἐπὶ βλεψόν ἐπ' ἐμέ." Διὰ τὴν σὴν φιλανθρωπίαν, οὐ διὰ τὴν ἐμὴν ἀξίαν, ὣν ἀφηγησάμην κακῶν τὴν ἀπαλλαγὴν ἐπάγαγε. Βλέπε με τοίνυν περικλυζόμενον τοῖς κακοῖς, καὶ λῦσον τὰς συμφορὰς. Ἀρκεῖ γὰρ σου καὶ μόνον ἡ ἐπιφάνεια, σκεδάσαι τὸ νέφος τῶν λυπηρῶν. ιη΄. "Μὴ ἀποστρέψῃς τὸ πρόσωπόν σου ἀπὸ τοῦ παιδός σου." Τοῦτο γὰρ ἔθος τοῖς ὀργιζομένοις ποιεῖν, ἀποσειομένοις τῶν ἡμαρτηκόντων τὰς ἰκετείας. "Ὅτι θλίβομαι, ταχὺ ἐπάκουσόν μου." Διὰ τὴν τῆς ὀδύνης ὑπερβολὴν ταχεῖαν μοι παρὰ σχοῦ παραψυχὴν. ιθ΄. "Πρόσχεσ τῇ ψυχῇ μου, καὶ λύτρωσαι αὐτήν." Ἀρκεῖς γὰρ καὶ μόνη τῇ θεᾷ διαλυθῆναι τὰ σκυθρωπά. "Ἐνεκα τῶν ἐχθρῶν μου ῥῦσαί με." Ὑπερβαίνει μὲν συγγνώμην τὰ ἐμὰ πλημμελήματα· ἀλλὰ δυσσεβεῖς οἱ πολέμοι, καὶ πονηρὰ δουλεύοντες. Διὰ γοῦν τὰ παρ' ἐκείνων ὄνειδη, τῆς σῆς μοι μετάδος, Δέσποτα, φιλανθρωπίας. Τοῦτο γὰρ καὶ διὰ τῶν ἐπαγομένων ἐδήλωσε. κ΄, κα΄. "Σὺ γὰρ γινώσκεις τὸν ὄνειδισμόν μου, καὶ τὴν αἰσχύνην μου, καὶ τὴν ἐντροπήν μου. Ἐναν 80.1408 τίον σου πάντες οἱ θλίβοντές με" Οὐδὲν σε λήληθε τῶν γινομένων, ἀλλὰ πάντα ὁρᾷ· καὶ τὰ ἐκείνων ὄνειδη, καὶ τὴν ἐμὴν αἰσχύνην· καταδύομαι γὰρ καὶ ἀνιώμαι ἅμα παρ' ἐκείνων ὄνειδιζόμενος. "Ὅνειδισμόν προσεδόκησεν ἡ ψυχὴ μου καὶ ταλαιπωρίαν· καὶ ὑπέμεινα συλλυπούμενον, καὶ οὐχ ὑπῆρξε· καὶ παρακαλοῦντας, καὶ οὐχ εὔρον. Τοσαύταις γὰρ πανταχόθεν ὀδύναις βαλλόμενος, καὶ ἕτερα δὲ προσμένων ἀνιαρώτερα, οὐδεμίαν ἔχω παραψυχὴν. Ἄλλ' οἱ μὲν ἀνιώντες νικῶσι τὸν ἀριθμόν· ὁ δὲ ψυχαγωγῶν, καὶ τῇ κοινωνίᾳ τῆς λύπης

κουφοτέραν τὴν ἄθυσ μίαν ποιῶν, οὐκ ἔστι. κβ'. "Καὶ ἔδωκαν εἰς τὸ βρῶμά μου χολήν· καὶ εἰς τὴν δίψαν μου ἐπότισάν με ὄξος." Καὶ αὐτὴν μοι, φησὶ, τὴν τροφήν πικρὰν καὶ ἀνιαρὰν κατ' εσκεύασαν· ἀνήδονος γὰρ τοῖς μετ' ὀδύνης ἐσθίουσι καὶ ἡδίστη τροφή. κγ'. "Γενηθήτω ἡ τράπεζα αὐτῶν ἐνώπιον αὐτῶν εἰς παγίδα, καὶ εἰς ἀνταπόδοσιν, καὶ εἰς σκάνδαλον." Καὶ τὴν αὐτῶν τοίνυν εὐφροσύνην εἰς συμφορὰς μετέβαλε, Δέσποτα· καὶ οἷς ἔδρασαν περὶ ριπέσοιεν. Τράπεζαν γὰρ τὴν εὐφροσύνην ἐκάλεσε· τὰς δὲ τιμωρίας, παγίδα. Οὕτω γὰρ καὶ ὁ Σύμμαχος ἠρμήνευσε· Γένοιτο ἡ τράπεζα αὐτῶν ἔμπροσθεν αὐτῶν εἰς παγίδα, καὶ εἰς τιμωρίαν, ὥστε συληφθῆναι. κδ'. "Σκοτισθήτωσαν οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν, τοῦ μὴ βλέπειν." Ἐπάγαγε αὐτοῖς τὸ ζοφῶδες νέφος τῶν συμφορῶν. "Καὶ τὸν νῶτον αὐτῶν διαπαντὸς σύγκαμψον." Δουλείαν αὐτῶν καταψήφισαι, Δέσποτα· ἵνα οἷς ποιούσι περιπέσωσιν, εἰς ἐπίπονον ἐργασίαν συγκεκυφότες αἰεὶ. κε'. "Ἐκχεον ἐπ' αὐτοὺς τὴν ὀργὴν σου· καὶ ὁ θυμὸς τῆς ὀργῆς σου καταλάβοι αὐτούς." Πᾶσαν αὐτοῖς, φησὶν, ἐπάγαγε τὴν τῆς τιμωρίας ὀργὴν, καὶ ταχεῖαν καὶ διαρκῆ ἐπάγαγε συμφορὰν. Διὰ γὰρ τοῦ θυμοῦ τὸ ταχὺ δεδήλωκε· τοιοῦτος γὰρ ὁ θυμὸς· διὰ δὲ τῆς ὀργῆς, τὸ ἐπίμονον· τοιαύτη γὰρ ἡ τῆς ὀργῆς φύσις. Ὁ γὰρ θυμὸς ὀξύς ἐστι καὶ ὀλιγοχρόνιος, ἡ δὲ ὀργὴ, βραδυτέρα μὲν, μονιμωτέρα δέ. Θυμὸν τοίνυν ὀργῆς τὴν ὀξεῖαν καὶ ἐπίμονον ἐκάλεσε τιμωρίαν. κς'. "Γενηθήτω ἡ ἔπαυλις αὐτῶν ἠρημωμένη· καὶ ἐν τοῖς σκηνώμασιν αὐτῶν μὴ ἔστω ὁ κατοικῶν." Διὰ πάντων δὲ τὴν δικαίαν ψῆφον αἰτεῖ· καὶ οἷς δεδράκασιν ὑποβληθῆναι αὐτοὺς ἰκετεύει. Ἐπειδὴ γὰρ καὶ τὴν Ἱερουσαλήμ, καὶ τὰς ἄλλας τῆς Ἰουδαίας πόλεις πορθήσαντες, ἐρήμους ἀπέφηναν [οἱ Χαλδαῖοι], ταῦτα παθεῖν καὶ τὴν 80.1409 αὐτῶν ἰκετεύει πατρίδα· καὶ τετύχηκε τῆς αἰτήσεως. Ἐρημος γὰρ καὶ γέγονε καὶ μεμένηκεν ἡ Βαβυλῶν, μέχρι καὶ τήμερον· εἰδέναι μὲν τοι προσήκει, ὡς ἄπερ ἦτησαν Ἰουδαῖοι Βαβυλωνίους παθεῖν, δυσσεβεία καὶ πονηρία κατ' αὐτῶν κεκρημένους, ταῦτα πεπόνθασιν αὐτοῖς, κατὰ τοῦ εὐεργέτου καὶ σωτῆρος λυττήσαντες. Βαβυλωνῖοι μὲν γὰρ αὐτοῖς πικρὰν εἰργάσαντο τὴν τροφήν· οὐ τοι αὐτὴν αὐτοῖς δεδωκότες τροφήν· ἀλλὰ τῇ ἐπιπόνῳ δουλείᾳ τὴν ἔμφυτον τῆς τροφῆς ἡδονὴν ἀφελόμενοι. Ἰουδαῖοι δὲ οὐκ ἀδικούμενοι, ἀλλὰ παντοδαπὰς εὐεργεσίας δεχόμενοι, αὐτῶν τῶν εὐεργέτην προσήνεγκαν τὴν χολήν, καὶ αὐτὸ τὸ ὄξος, οἷόν τις ἀμπελῶν ἐπιζήμιος. Οὐδὲ χάριν ταῖς αὐταῖς ὑπεβλήθησαν τιμωρίας, καὶ ἐγένετο ἡ τράπεζα αὐτῶν εἰς παγίδα, καὶ εἰς ἀνταπόδοσιν, καὶ εἰς σκάνδαλον. Ἀντὶ γὰρ τῆς προτέρας εὐκληρίας δουλείαν κατεψηφίσθησαν· καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ δὲ αὐτῶν ἐσκοτίσθησαν, ἰδεῖν τὸ ἀληθινὸν οὐκ ἀνασχόμενοι φῶς, καὶ ὁ νῶτος δὲ αὐτῶν διηνεκῶς τῇ δουλείᾳ καὶ τῇ πενίᾳ συγκέκαμπται, διὰ τὸν γαῦρον ἀχένα, καὶ τὸν σκληρὸν αὐτῶν τράχηλον· καὶ ἡ ἔπαυλις αὐτῶν ἐγένετο ἔρημος, καὶ ἐν τοῖς τῆς Ἱερουσαλήμ σκηνώμασιν οὐδεὶς αὐτῶν κατοικεῖ. Ταῖς οἰκείαις τοίνυν ἀραῖς ὑπεβλήθησαν· καὶ ἅ τοῖς Βαβυλωνίοις ἐπῆράσαντο ἀδικούμενοι, ταῦτα πεπόνθασιν ἀδικήσαντες, καὶ ἀχάριστοι περὶ τὸν εὐεργέτην γενόμενοι. Τούτου χάριν καὶ οἱ θεοὶ ἀπόστολοι ταῖς ἐντεῦθεν ἐχρήσαντο μαρτυρίαις, τῆς προφητείας τὸ διπλοῦν ἐπιστάμενοι. Ἄλλ' ἐπὶ τὰ συνεχῆ τῆς ἐρμηνείας βαδίσωμεν. κζ'. "Ὅτι ὃν σὺ ἐπάταξας, αὐτοὶ κατεδίωξαν· καὶ ἐπὶ τὸ ἄλγος τῶν τραυμάτων μου προσέθηκάν." Σὺ μὲν γὰρ, φησὶ, δίκας με τῆς παρανομίας εἰς πραττόμενος, οἷόν τισι δημίσι παρέδωκας τούτοις· οὗτοι δὲ πλείοσί με, ἢ προσέταξας, κακοῖς περιέβαλον· καὶ ἐπηύξησάν μοι τὴν διὰ τὴν ἁμαρτίαν ὀδύνην. Ταύτην αὐτῶν καὶ ὁ τῶν ὄλων Θεὸς κατ' ἠγορεῖ τὴν ὠμότητα, καὶ φησιν, "Ἐγὼ αὐτοὺς παρ' ἔδωκα εἰς τὰς χεῖράς σου, σὺ δὲ οὐκ ἔδωκας αὐτοῖς ἔλεον· καὶ τοῦ πρεσβυτέρου ἐβάρυνας τὸν ζυγόν, καὶ νεώτερον οὐκ ἠλέησας." κη'. "Πρόσθεσ ἀνομίαν ἐπὶ τῇ ἀνομίᾳ αὐτῶν, καὶ μὴ εἰσελθέτωσαν ἐν δικαιοσύνην." Τὴν διὰ τὴν ἁμαρτίαν ἐπαγομένην τιμωρίαν ἀνομίαν ἐκάλεσεν· ἀντὶ τοῦ, Ἐπίθεσ αὐτοῖς ἀνόμως ζῶσι τιμωρίαν ἀξίαν· καὶ μὴ τύχωσιν ἀγαθῶν ἅ τοῖς δικαίοις εἴωθας ἀπονέμειν.

80.1412 κθ'. "Ἐξαλειφθήτωσαν ἐκ βίβλου ζώντων· καὶ μετὰ δικαίων μὴ γραφήτωσαν." Τούτοις ἔοικε τὸ, "Οὐκ ἀναστήσονται ἀσεβεῖς ἐν κρίσει, οὐδὲ ἁμαρτωλοὶ ἐν βουλῇ δικαίων." Τούτων μὲν τοι τῶν βίβλων μέμνηται Δανιήλ. Κριτήριον γὰρ, φησὶν, ἐκάθισε, καὶ βίβλοι ἠνεώχθησαν. "Ὁ δὲ λέγει τοιοῦ τόν ἐστίν· Ὡν τοῖς ἀνακειμένοις σοι δίδως, μὴ μεταλάχοιεν οὗτοι· μηδὲ τύχοιεν ἀνακλήσεως, ἧς ἡμεῖς, φησὶ, διὰ τὴν σὴν φιλανθρωπίαν τευζόμεθα. λ'. "Πτωχὸς καὶ ἀλγῶν εἰμι ἐγώ· ἡ σωτηρία τοῦ προσώπου σου, ὁ Θεὸς, ἀντελάβετό μου." Ἐντεῦθεν λοιπὸν τὴν ἀλλοίωσιν τῶν πραγμάτων προλέγει· καὶ τὴν τῆς δουλείας λύσιν, καὶ τὴν τῶν δορυαλῶτων ἐπάνοδον. Διὰ τοῦτο καὶ εἰς τὸ τέλος ὁ ψαλμὸς ἐπιγέγραπται τοῖς ἀλλοιωθησομένοις. Δύο γὰρ ἐδέξαντο ἐναντίας μεταβολάς. Μεταμελεία γὰρ ἐν Βαβυλῶνι χρῆσάμενοι τὴν προτέραν ἐλευθερίαν ἀπέλαβον· μετὰ δὲ ταῦτα κατὰ τοῦ Δεσπότη τοῦ λυττήσαντες, παντελεῖ δουλεία κατεδικάσθησαν. Ἀμφοτέρωθεν τοίνυν προλέγει ὁ παρὼν ψαλμὸς· τὸ δὲ "πτωχὸς καὶ ἀλγῶν εἰμι," τοῦτο σημαίνει· Ἐν πτωχείᾳ με, φησὶν, ἰδὼν, καὶ ἐν πολλαῖς ὀδύνασι ἐξεταζόμενον, τῆς σῆς σωτηρίας ἠξίωσας· τούτου δὴ χάριν, λα'. "Αἰνέσω τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ μου μετ' ὧδης, μεγαλυνῶ αὐτὸν ἐν αἰνέσει." Οὐκ ἔσομαι περὶ τὰς εὐεργεσίας ἀγνώμων· ἀλλ' ἀμείψομαι τοῖς ὕμνοις τὰς χάριτας, τῇ διηγῆσει τῶν εὐεργεσιῶν τὸ μέγεθος αὐτοῦ τοῖς ἀγνοοῦσι δεικνύς. λβ'. "Καὶ ἀρέσει τῷ Θεῷ μου, ὑπὲρ μόσχον νέον κέρατα ἐκφέροντα, καὶ ὄπλᾳς." Θυμηρεστέρα δὲ αὐτῷ ἔσται τῆς αἰνέσεως ἡ θυσία μόσχου νέου καὶ πίονος, ἄρτι μὲν τὰς χηλὰς, ἄρτι δὲ προβαλλομένου τὰ κέρατα. Θρηνησαὶ ἄξιον τὴν Ἰουδαίων παρανομίαν συνιδεῖν οὐ βουλομένων τῆς νομικῆς λατρείας τὸ νηπιῶδες· καὶ τοι τῶν ἐν Βαβυλῶνι δορυαλῶτων, ὑμνεῖν τὸν Θεὸν μετὰ τὴν ἐπάνοδον ὑπισχνουμένων, οὐ θυσίας ἱερατεύειν, ὡς τῆς ὑμνωδίας θυμηρεστέρας οὐσης Θεῷ. Ἀλλὰ τὴν μὲν τούτων κατηγορίαν ἐπὶ τοῦ παρόντος ἐάσωμεν· ἐπὶ δὲ τὴν ἔρμη νεῖαν βαδίσωμεν. λγ'. "Ἰδέτωσαν πτωχοὶ, καὶ εὐφρανθήτωσαν." Ἄπαντες, φησὶν, οἱ τοῖς ὁμοίοις κακοῖς περιπίπτοντες, ἐλπίδος ἀγαθῆς παρ' ἡμῶν λαβέτωσαν πρόφασιν. "Ἐκζητήσατε τὸν Θεὸν, καὶ ζήσεται ἡ ψυχὴ 80.1413 ὑμῶν." Πρὸς τούτοις παραινεῖ διὰ τῆς εἰς Θεὸν ἐλπίδος καὶ προσευχῆς τὴν σωτηρίαν λαβεῖν. λδ'. "Ὅτι εἰσήκουσε τῶν πενήτων ὁ Κύριος· καὶ τοὺς πεπεδημένους αὐτοῦ οὐκ ἐξουδένωσεν." Ἐδέξατο γὰρ ἡμῶν τὴν δέησιν, τὴν πενίαν ἰδὼν· καὶ ἔλυσε τὰ τῆς δουλείας δεσμά. Πεπεδημένους δὲ αὐτοὺς κέκληκεν, ἐπειδὴ αὐτοὺς αὐτοὺς εἰς δουλείαν ἐξέδωκεν. λε'. "Αἰνεσάτωσαν αὐτὸν οἱ οὐρανοὶ καὶ ἡ γῆ· θάλασσα καὶ πάντα τὰ ἔρποντα ἐν αὐτῇ." Ἄπαντες, φησὶ, τὴν κτίσιν εἰς κοινωνίαν τῆς ὑμνωδίας καλῶ· οὐκ ἀπόχη γὰρ ἡ ἀνθρωπεία γλῶττα τὰς θείας διηγάσασθαι χάριτας. λ'. "Ὅτι ὁ Θεὸς σώσει τὴν Σιών, καὶ οἰκοδομηθήσονται αἱ πόλεις τῆς Ἰουδαίας." Τοῦτον δὲ αὐτῷ προσφέρω τὸν ὕμνον, λαμπρὰν ὄρων καὶ περιφανῆ τὴν Σιών, καὶ τὰς τῆς Ἰουδαίας πόλεις τὰς νῦν ἐρήμους, τὴν προτέραν εὐημερίαν ἀπολαβούσας. Οὕτω τὴν νεουργίαν τῶν πόλεων προθεσπίσας, προαγορεύει καὶ τῶν οἰκητόρων τὸ πλῆθος. "Καὶ κατοικήσουσιν ἐκεῖ, καὶ κληρονομήσουσιν αὐτήν." Οἱ νῦν, φησὶν, αἰχμάλωτοι, τῆς ἐπανόδου τυχόντες, καὶ τὰς οἰκείας οἰκοδομήσουσι πόλεις, καὶ κατοικήσουσιν ἐν αὐταῖς· οὐκ αὐτοὶ δὲ μόνοι, ἀλλὰ καὶ οἱ τούτων παῖδες καὶ οἱ ἔκγονοι. Τοῦτο γὰρ ἐπιγάγε· λζ'. "Καὶ τὸ σπέρμα τῶν δούλων σου καθέξουσιν αὐτήν." Ἐπειδὴ δὲ τῆς κατὰ τοῦ Σωτῆρος ἕνεκα μανίας τὴν παντελεῖ πανωλεθρίαν ἔμελλον ὑπομένειν, εἰκότως τὸ ἀκροτελεύτιον τῷ ψαλμῷ τοιοῦτον ἐπιτέθεικε. "Καὶ οἱ ἀγαπῶντες τὸ ὄνομα σου κατασκηνώσουσιν ἐν αὐτῇ." –"Οὐ γὰρ πάντες [κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόστολον] οἱ ἐξ Ἰσραὴλ, οὗτοι Ἰσραὴλ· οὐδὲ ὅτι εἰσὶ σπέρμα Ἀβραάμ, πάντες τέκνα." Συμφωνεῖ δὲ τούτοις καὶ τὰ προφητικὰ ῥήματα· "Ἐὰν ἦ ὁ ἀριθμὸς τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, ὡς ἡ ἄμμος τῆς θαλάσσης, τὸ κατάλειμμα σωθήσεται." Τοῦτο καὶ ὁ μακάριος ἔφη Δαβὶδ· "Καὶ οἱ ἀγαπῶντες τὸ ὄνομα σου κατασκηνώσουσιν ἐν αὐτῇ." Μετὰ γὰρ τὸν σταυρὸν, καὶ

τὴν λύτταν ἐκείνην ἐξηλάθησαν μὲν οἱ κύνες ἐκεῖνοι· οἱ δὲ ἀγαπῶντες αὐτὸν, ἐν τῇ Σιών κατεσκήνωσαν, τὴν τῆς αἰνέσεως αὐτῷ θυσίαν προσφέροντες.

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ ΕΘ΄ ΨΑΛΜΟΥ.

α΄. "Εἰς τὸ τέλος, τῷ Δαβίδ, εἰς ἀνάμνησιν, εἰς τὸ σῶσαί με Κύριον." Τοῦτο δὲ ἐν ἐνίοις ἀντιγρά 80.1416 φοις εὔρον· οὔτε δὲ παρὰ τῷ Ἑβραίῳ, οὔτε παρὰ τοῖς ἄλλοις ἐρμηνευταῖς. Συμβαίνει δὲ ὅμως τῇ τοῦ ψαλμοῦ διανοίᾳ· σωτηρίαν γὰρ ὁ προφήτης αἰτεῖ, καὶ τῶν πολεμούντων ἀπαλλαγὴν. Εἶρηκε δὲ τὸν ψαλμὸν ὁ μακάριος Δαβίδ, ὑπὸ τοῦ Ἀβεσσαλὼμ διωκόμενος· εἰκότως δὲ καὶ τὸ εἰς ἀνάμνησιν τῇ ἐπιγραφῇ πρόσκειται· ἢ γὰρ μνήμη τῆς ἁμαρτίας αὐτὸν ἐκέντει τῶν πολεμίων σφοδρότερον· διόπερ βοᾷ· β΄. "Ὁ Θεὸς, εἰς τὴν βοήθειάν μου πρόσχε· Κύριε, εἰς τὸ βοηθήσαι μοι σπεῦσον." Πολλαῖς, φησὶ, καὶ παντοδαπαῖς περικλύζομαι συμφοραῖς· οὗ δὴ χάριν ταχεῖαν αἰτῶ παρασχεθῆναι μοι τὴν βοήθειαν. γ΄. "Αἰσχυνθήτωσαν καὶ ἐντραπήτωσαν οἱ ζητοῦντες τὴν ψυχὴν μου." Διαμάρτοιν, φησὶν, οἱ τῆς ἐμῆς σφαγῆς ἐφιέμενοι, καὶ τὴν ἐντεῦθεν αἰσχύνην καρπώσαιντο. "Ἀποστραφήτωσαν εἰς τὰ ὀπίσω· καὶ καταισχυνθήτωσαν οἱ βουλόμενοί μοι κακά." [Ἐντὶ τοῦ, οὐ μόνον τῇ γῆ παραδοθῆ σονται, ἀλλὰ καὶ μετ' αἰσχύνης τόνδε τὸν βίον ὑπ' ἐξέλθωσιν οἱ κατατρυφεύσαντες κατὰ τῶν εὐσεβῶς βιοτευόντων τὰ δεινά· τοῦτο γὰρ καὶ διὰ τῶν ἐξῆς λέγει.] δ΄. "Ἀποστραφήτωσαν παραυτίκα αἰσχυνόμενοι οἱ λέγοντές μοι, Εὗγε, εὗγε." Πρὸς δὲ τούτοις καὶ οἱ τοῖς ἐμοῖς κακοῖς ἐφηδόμενοι, τράποιντο εἰς φυγὴν μετ' αἰσχύνης, τὴν ἐμὴν ὀρῶντες μεταβολὴν· ε΄. "Ἀγαλλιάσθωσαν καὶ εὐφρανθήτωσαν ἐπὶ σοὶ πάντες οἱ ζητοῦντές σε, ὁ Θεός· καὶ λεγέτωσαν διαπαντός, Μεγαλυνθήτω ὁ Θεός, οἱ ἀγαπῶντες τὸ σωτήριόν σου." Τὸ Κύριος οὐ κεῖται ἐν τῷ Ἑξ 80.1417 ἀπλῶ. Θυμηδίας ἀπάσης, φησὶ, τοὺς σοὺς ἔμπλησον ἐραστάς· ἵνα σου τὰς εὐεργεσίας ὑμνοῦντες χορεύσωσιν. ζ΄. "Ἐγὼ δὲ πτωχός εἰμι καὶ πένης, ὁ Θεός, βοήθησόν μοι." Ἐντὶ τοῦ, τῆς τῶν προειρημέων δικαιοσύνης ἐστέρημαι, καὶ πτωχεῖα συζῶν τῆς ἀρετῆς οὐκ ἔχω τὸν πλοῦτον." Βοηθός μου καὶ ῥύστης μου εἶ σύ." Τῆς σῆς γὰρ προμηθείας τετύχηκα. "Κύριε, μὴ χρονίσῃς." Ἐπάρκεσον ὅτι τάχιστα, καὶ μὴ ἀναβάλλῃ τὴν αἴτησιν. [Περὶ τούτου γὰρ οὐ μόνον ὁ Δαβίδ ἀντιβολεῖ, ἀλλὰ καὶ ἅπας ὁ τῶν ἁγίων χορός.]

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ Ο΄ ΨΑΛΜΟΥ.

"Τῷ Δαβίδ ψαλμός· τῶν υἱῶν Ἰωναδὰβ, καὶ τῶν πρώτων αἰχμαλωτισθέντων· ἀνεπίγραφος παρ' Ἑβραίοις." Ὁμολόγησε καὶ αὐτὸς ὁ τὴν ἐπιγραφὴν ποιησάμενος, μὴ εὐρηκέναι ταύτην παρὰ τῷ Ἑβραίῳ, ἀλλ' αὐτὸς αὐτὴν τεθεικέναι. Ἰστέον μὲν τοι, ὡς οὐ τοῦ Ἰωναδὰβ υἱοὶ οἱ πρώτοι ἤχημα λωτίσθησαν· ὁ γὰρ μακάριος Ἰερεμίας οἶνον αὐτοῖς προσενέγκαι ὑπὸ τοῦ Θεοῦ προσετάχθη εἰς ἔλεγχον τῆς Ἰουδαίων παρανομίας. Ἐκείνων δὲ πιεῖν μὴ βουλευθέντων διὰ τὰς τῶν προγόνων ὑποθήκας, κατηγορήσε λοιπὸν τῆς Ἰουδαίων ἀπειθείας ὁ προφήτης· ὡς ἐκείνων ἀνθρωπίνας ἐντολὰς φυλαττόντων, τούτων δὲ τὰς θείας παραβαινόντων νομοθεσίας. Εἶρηται δὲ ὁ ψαλμὸς ἐκ προσώπου τῶν εἰς Βαβυλῶνα μεταναστάντων, τῆς ἐπανόδου γλιχομένων, καὶ τὴν τῆς δουλείας ποθούντων ἀπαλ λαγὴν· γέγραφε δὲ αὐτὸν ὁ μακάριος Δαβίδ, τῷ τῶν εὐσεβεστέρων τάγματι προσαρμόσας τοὺς λόγους. [Καὶ μάλιστα τοῖς υἱοῖς τῆς χάριτος προλέγει ἀπαλλαττομένοις τῆς τῶν εἰδώλων μυσαρᾶς δουλείας, Χριστῷ δὲ τῷ Θεῷ πιστεύουσιν καὶ τὴν παρ' αὐτοῦ δεχομένοις προμήθειαν.] α΄. "Ἐπὶ σοὶ, Κύριε, ἤλπισα, μὴ καταισχυνηθῆναι εἰς τὸν αἰῶνα." Μὴ διαμάρτω, φησὶ, τῆς ἐλπίδος, τὴν σὴν προσμένων ἐπικουρίαν· μηδὲ ἐπὶ πλεῖστον

ἐπονείδιστος γένωμαι. [Ἐκεῖνοι μὲν περὶ τῶν ἀνδραποδισάντων αὐτοὺς, οὗτοι δὲ περὶ τῶν πονηρῶν δαιμόνων ταύτην τὴν ἱκετείαν προσφέρουσιν.] β΄. "Ἐν τῇ δικαιοσύνῃ σου ῥῦσαί με, καὶ ἔξελοῦ με." Κρῖναί σε παρακαλῶ Βαβυλωνίους κάμοι, καὶ δικαίως κατ' ἐκείνων τὴν ψῆφον ἐξενεγκεῖν· οὕτω γὰρ κάγω τῆς ἐκείνων δουλείας ἀπαλλαγῆσομαι. 80.1420 "Κλῖνον πρὸς με τὸ οὖς σου, καὶ σῶσόν με. [γ'] Γενοῦ μοι εἰς Θεὸν ὑπερασπιστὴν, καὶ εἰς τόπον ὄχου ῥὸν τοῦ σῶσαί με· ὅτι στερέωμά μου καὶ καταφυγὴ μου εἶ σύ." Σὲ πρόμαχον ἔχω, καὶ περίβολον ὄχυρον, καὶ ἔρυμα ἀσφαλές· εὐμενῶς μου τοίνυν δέξαι τὴν ἱκετείαν. [Καθάπερ δὲ ἀνωτέρω εἰρήκαμεν, ἐξ ἀμφοτέρων τῶν ἄλλων εἴρηται ταῦτα, καὶ τῶν ἐφεξῆς μέχρι τοῦ παρόντος καὶ παντὸς τοῦ βίου ἐκκλινόντων ἀπὸ κακοῦ, καὶ τοῖς ἀγαθοῖς κολλωμένων· τοῦτο γὰρ θέλει εἰπεῖν διὰ τῶν ἐξῆς.] δ΄. "Ὁ Θεὸς μου, ῥῦσαί με ἐκ χειρὸς ἀμαρτωλοῦ, ἐκ χειρὸς παρανομοῦντος καὶ ἀδικοῦντος." Ἰκετεύω σε, Δέσποτα, τῆς τῶν πονηρίας καὶ δυσσεβείας συζώντων ἐλευθερώσαί με δυναστείας. ε΄. "Ὅτι σὺ ἡ ὑπομονή μου, Κύριε, Κύριε, ἡ ἐλπίς μου ἐκ νεότητός μου." [Ὁ μὲν πρῶτος λαὸς] Νεότητά καλεῖ τὸν ἐπὶ τοῦ μεγάλου Μωσέως χρόνον, ὅτε καὶ τῆς ἐλευθερίας ἀπήλαυσαν, ἐπὶ πλεῖστον Αἰγυπτίοις δεδουλευκότες χρόνον. Ἐξ ἐκείνου, φησὶν, εἰς σὲ τὰς ἐλπίδας ἔσχον, καὶ τὴν σὴν προσμένω βοήθειαν. [Ὁ δὲ νέος λαὸς νεότητά λέγει ἧς τετύχηκε νεουργίας διὰ τῆς τοῦ λουτροῦ παλιγγενεσίας.] ς΄. "Ἐπὶ σὲ ἐπεστηρίχθην ἀπὸ γαστροῦ· ἐκ κοιλίας μητρός μου σὺ εἶ μοι σκεπαστής." Γέννησιν καὶ τόκον καλεῖ τὴν ἐξ Αἰγύπτου ἔξοδον. Τοῦτο δὲ καὶ ὁ τῶν ὄλων Θεὸς διὰ τοῦ θειοτάτου Ἰεζεκιὴλ διδάσκει. Διελέγχων γὰρ τῆς Ἱερουσαλήμ τὴν ἀσέβειαν, εἶτα εἰρηκῶς· "Ὁ πατήρ σου Ἀμορβάιος, καὶ ἡ μήτηρ σου Χετταία," ἐπήγαγεν· "Ἡ ἡμέρα ἐτέχθης, ὁ ὄμφαλός σου οὐ περιετμήθη, καὶ ἀλὶ οὐχ ἠλίσθη, καὶ ὕδατι οὐκ ἐλούσω εἰς σωτηρίαν." Ἐπειδὴ γὰρ ὁ ὄμφαλός οἶόν τις ρίζα βρέφους ἐστί· δι' ἐκείνου γὰρ αὐξεται καὶ τρέφεται· ὁ δὲ Ἰσραὴλ, καὶ μετὰ τὴν ἐξ Αἰγύπτου ἔξοδον, ἔμφυτον ἔσχε τὴν Αἰγυπτίων ἀσέβειαν, εἰκότως ἔφη· "Ὁ ὄμφαλός σου οὐ περιετμήθη" ὅτι, φησὶν, ἐκ τῆς μητρώας νηδύος τὴν τροφήν ἔλκεις, καὶ τοῖς προτέροις ἐπιμένεις ἐπιτηδεύμασιν. Ἡ τῶν εὐσεβεστέρων τοίνυν συμμορία τὸν Θεὸν ἱκετεύουσα λέγει· "Ὅτι ἄνωθεν, καὶ ἐξ ἀρχῆς, τὴν σὴν ἔσχον ἐλπίδα· "Ἐν σοὶ ἡ ὕμνησίς μου διαπαντός." Σὲ ὕμνων καὶ δοξάζων διατελῶ, καὶ διὰ τῆς σῆς προνοίας ἐγενόμην περὶ βλεπτος. ζ΄. "Ὡσεὶ τέρας ἐγενήθην τοῖς πολλοῖς." Ἀλλὰ 80.1421 μετ' ἐκείνην τὴν περιφάνειαν, πολλὴν ἐδεξάμην τὴν μεταβολὴν· ὡς τέρας τι καὶ σημεῖον τοῖς πολλοῖς νομισθῆναι τὰ κατ' ἐμέ. "Καὶ σὺ βοηθός μου κραταίος." Ἀλλ' ὅμως ἐγὼ τὴν σὴν προσμένω βοήθειαν. η΄. "Πληρωθήτω τὸ στόμα μου αἰνέσεως· ὅπως ὕμνήσω τὴν δόξαν σου, ὅλην τὴν ἡμέραν τὴν μεγαλοπρέπειάν σου." Μεταβαλὼν τοίνυν τὴν ἐπικειμένην μοι δυσκληρίαν, κίνησον εἰς ὕμνωδιάν τὴν γλώτταν· ὅπως ἂν αἰεὶ σοὶ τὸν ὕμνον προσφέρωμι. Τὸ γὰρ ὅλην τὴν ἡμέραν, καθ' ἐκάστην ἡμέραν ὁ Σύμμαχος εἴρηκε. θ΄. "Μὴ ἀπορρίψῃς με εἰς καιρὸν γήρω· ἐν τῷ ἐκλείπειν τὴν ἰσχύν μου, μὴ ἐγκαταλίπῃς με." Ἦς ἐν νεότητι προνοίας ἀπέλαβον, ἀπολαῦσαι καὶ νῦν ἱκετεύω· καὶ μὴ γυμνωθῆναι τῆς σῆς κηδεμονίας ἐν αὐτῷ τῷ γήρα παρακαλῶ. Ἐπειδὴ γὰρ νεότητά τὴν ἐξ Αἰγύπτου προσηγόρευσε ἔξοδον, γήρας ἐκάλεσε τὸν τῆς αἰχμαλωσίας καιρὸν· ὡς πλείστου χρόνου διαδραμόντος ἐν μέσῳ. ι΄, ια΄. "Ὅτι εἶπον οἱ ἐχθροί μου ἐμοί, καὶ οἱ φυλάσσοντες τὴν ψυχὴν μου, ἐβουλεύσαντο ἐπὶ τὸ αὐτὸ, λέγοντες· Ὁ Θεὸς ἐγκατέλιπεν αὐτόν· καταδιώξατε καὶ καταλάβετε αὐτόν, ὅτι οὐκ ἔστιν ὁ ῥυόμενος." Ἀπαντες, φησὶν, οἱ δυσμενεῖς ταῖς ἐμαῖς ἐπεμβαίνουσι συμφοραῖς, καὶ παντοδαποῖς κακοῖς περιβάλλουσιν, ἔρημόν με τῆς σῆς κηδεμονίας ὀρώντες, καὶ τοπάζοντές με παντελῶς παρεωραῖσθαι, καὶ μηκέτι τῆς σῆς με τεύξεσθαι προμηθείας. Οὗ δὴ χάριν ἀντιβόλω· ιβ΄. "Ὁ Θεὸς μου, μὴ μακρύνῃς ἀπ' ἐμοῦ· ὁ Θεὸς μου, εἰς τὴν βοήθειάν μου πρόσχες." Ταχεῖάν μοι τὴν σὴν παράσχου ῥοπήν· καὶ μὴ με πόρρω τῆς

σῆς καταστήσης κηδεμονίας. Μακρυνθῆναι δὲ αὐτοῦ, οὐ τὴν οὐσίαν λέγει τοῦ Θεοῦ· πανταχοῦ γὰρ πάρεστι, καὶ τοῖς πᾶσι παρίσταται· ἀλλὰ τὴν πρό νοιαν, καὶ τὴν τῆς βοηθείας ἐνέργειαν. ιγ'. "Αἰσχυνθήτωσαν καὶ ἐκλιπέτωσαν οἱ ἐνδιαβάλ λοντες τὴν ψυχὴν μου." Ὁ δὲ Σύμμαχος οὕτως· Καταισχυνθήτωσαν καὶ ἀναλωθήτωσαν οἱ ἀντικείμενοι τῇ ψυχῇ μου. Διαμάρτοιεν τῶν οἰκείων ἐγχειρημάτων, καὶ τὴν ἐντεῦθεν αἰσχύνην καρπῶ σαιντο· καὶ φροῦδοι γένοιτο, ἀδίκως τὸν ἐμὸν τε 80.1424 κταίνοντες ὄλεθρον. "Περιβαλέσθωσαν αἰσχύνην καὶ ἐντροπὴν οἱ ζητοῦντες τὰ κακά μοι." Ἐπονείδιστοι γένοιτο καὶ καταγέλαστοι οἱ παντοδαποὶς με κακοῖς περιβάλλοντες. ιδ'. "Ἐγὼ δὲ διὰ παντὸς ἐλπῶ ἐπὶ σέ." Ταῦτα γὰρ ὄρων γινόμενα, τῇ εἰς σέ ἐλπίδι βεβαιω θήσομαι. "Καὶ προσθήσω ἐπὶ πᾶσαν τὴν αἴνεσίν σου." Καὶ πολλαπλασίαν σοι προσοίσω τὴν ὕμνω δίαν. ιε'. "Τὸ στόμα μου ἀναγγελεῖ τὴν δικαιοσύνην σου· ὄλην τὴν ἡμέραν τὴν σωτηρίαν σου." Οὐ παύ σομαι τὴν δικαίαν σου ταύτην διηγούμενος ψῆφον, καὶ διδάσκων ἅπαντας, ὅπως ἐμοὶ καὶ τοῖς πολεμίοις δικάσας, τῆς ἐκείνων δουλείας ἀπήλλαξας. "Ὅτι οὐκ ἔγνω γραμματείας, [ι'] εἰσελεύ σομαι ἐν δυναστείᾳ Κυρίου." Ὁ δὲ Σύμμαχος οὕτως· Οὐ γὰρ οἶδα ἐξαριθμῆσαι· ἐλεύσομαι ἐν δυναστείᾳ Κυρίου. Ἐπειδὴ ὑπέσχετο διηγείσθαι τοῦ Θεοῦ τὴν δικαιοσύνην, καὶ τὴν εἰς αὐτὸν γεγενημένην σωτηρίαν, μείζων δὲ ἢ κατὰ ἄνθρωπον ὑπόσχεσις, εἰκότως ἐπήγαγεν· "Ὅτι οὐκ οἶδα ἐξ αριθμῆσαι." Τοῦτο καὶ ἐν τῷ λθ' ψαλμῷ ὁ μα κάριος ἔφη Δαβίδ. Εἰρηκῶς γάρ· "Πολλὰ ἐποίησας σὺ, Κύριε ὁ Θεός μου, τὰ θαυμάσιά σου, καὶ τοῖς δια λογισμοῖς σου οὐκ ἔστι τίς ὁμοιωθήσεται σοι," ἐπ ἤγαγεν· "Ἀπήγγειλα καὶ ἐλάλησα, ἐπληθύνθησαν ὑπὲρ ἀριθμὸν." Τοῦτο καὶ ἐνταῦθά φησιν· "Ὅτι οὐκ οἶδα ἀριθμῆσαι." Τὰς γὰρ τοιαύτας γραφάς τε καὶ μαθήσεις ἢ ἐμῇ οὐκ ἐδέξατο φύσις· εἰσελεύσομαι δὲ ὅμως ἐν δυναστείᾳ Κυρίου, καὶ ὡς δυνατὸν ἀνθρωπεῖα φύσει, τὴν ὕμνωδίαν ποιήσομαι. "Κύριε, μνησθήσομαι τῆς δικαιοσύνης σου μόνου. [ιζ'] Ὁ Θεός μου, ἐδίδαξάς με ἐκ νεότητός μου." Ὑμῶ δέ σε, Δέσποτα· καὶ τὴν εἰς ἐμέ γενομένην δικαιοσύνην ὄρων, καὶ τῶν σῶν ἐντολῶν μεμνημένος. Ταῦτα γὰρ με παιδόθεν ἐδίδαξας. Καὶ ἐντεῦθεν δῆλον ὡς νεότητα τὸν ἐπὶ τοῦ μεγάλου Μωσοῦ χρόνον καλεῖ. Δι' ἐκείνου γὰρ ὁ νόμος ἐδόθη. [Ἦς καὶ διὰ τῆς οἰκονομίας τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ ἢ χάρις ἡμῖν τοῖς ἐξ ἔθνων ἐπεφοίτησεν.] "Καὶ μέχρι τοῦ νῦν ἀπαγγελῶ τὰ θαυμάσιά σου. [ιη'] Καὶ ἕως γήρωσ καὶ πρεσβείου, ὁ Θεός μου, μὴ ἐγκαταλίπης με." Ἐγὼ μὲν τὰς σὰς θαυματουργίας τοὺς ἀγνοοῦντας διδάξω. Σὺ δὲ, ὡς ἄνωθέν 80.1425 μου κληθεὶς Θεός, ἀεί με τῆς σῆς ἀξίου κηδεμονίας. "Ἐως οὗ ἀπαγγελῶ τὸν βραχίονά σου τῇ γενεᾷ πάσῃ τῇ ἐρχομένη." Προφητικῶς ὁ Δαβίδ τὰ ἐσόμενα προλέγει· καὶ γῆρας καλεῖ τοῦ νόμου τὸ τέλος. Τοῦτο δὲ μετὰ τὴν τοῦ Δεσπότη Χριστοῦ γέγονε παρουσίαν. Σαφέστερον δὲ ἡμᾶς ὁ μακάριος διδάσκει Παῦλος, περὶ τῆς Καινῆς διαλεγόμενος Διαθήκης. Φησὶ δὲ οὕτως· "Ἐν τῷ λέγειν καινὴν πεπαλαίωκε τὴν πρώτην· τὸ δὲ παλαιούμενον καὶ γηράσκον ἐγγὺς ἀφανισμοῦ. Καὶ ἐνταῦθα τοίνυν προ φητικῶς τοὺς ἐν Βαβυλῶνι διδάσκει λέγειν· "Ἐως γήρωσ καὶ πρεσβείου, ὁ Θεός μου, μὴ ἐγκαταλίπης με." Εἶτα δεικνὺς ποῖον γῆρας καλεῖ, ἐπήγαγεν· "Ἐως οὗ ἀπαγγελῶ τὸν βραχίονά σου τῇ γενεᾷ πάσῃ τῇ ἐρχομένη. Τὴν δυναστείαν σου, [ιθ'] καὶ τὴν δικαιοσύνην σου, ὁ Θεός." Γενεὰ δὲ ἢ ἐρχομένη, ἢ μετὰ τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ· μεθ' ἣν ἢ ἐξ ἔθνων Ἐκκλησία συνέστη, ἐξ Ἰουδαίων κήρυκας δεξαμένη τοὺς ἱεροὺς ἀποστόλους. Περὶ ταύτης τῆς γενεᾶς καὶ ἐν τῷ εἰκο σῷ καὶ πρώτῳ ψαλμῷ λέγει· "Ἀναγγελήσεται τῷ Κυρίῳ γενεὰ ἢ ἐρχομένη, καὶ ἀναγγελοῦσι τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ λαῷ τῷ τεχθησομένῳ, ὃν ἐποίησεν ὁ Κύριος." Ἄτερος τοίνυν λαὸς παρὰ τὸν τῶν Ἰουδαίων λαὸν, ὃν οὐ γεγενῆσθαι, ἀλλὰ τεχθήσεσθαι ὁ προφήτης προείρηκεν. Λέγει τοίνυν καὶ ἐν ταῦθα· "Μὴ με ἐγκαταλίπης, ἕως οὗ ἀπαγγελῶ τὸν βραχίονά σου τῇ γενεᾷ πάσῃ τῇ ἐρχομένη, τὴν δυναστείαν σου καὶ τὴν δικαιοσύνην

σου." Ἔοικε δὲ τῇ τοῦ πατριάρχου Ἰακώβ προηγορία, "Οὐκ ἐκλείπει ἄρχων ἐξ Ἰούδα, καὶ ἡγούμενος ἐκ τῶν μηρῶν αὐτοῦ, ἕως ἂν ἔλθῃ ᾧ ἀπόκειται· καὶ αὐτὸς τὸς προσδοκίαις ἐθνῶν." –"Ὁ Θεὸς, ἕως τῶν ὑψίστων ἃ ἐποίησάς μοι μεγαλεῖα." Ὁ δὲ Ἀκύλας καὶ Σύμμαχος οὕτως· Ὁ Θεὸς, ἕως ὑψους ἃ ἐποίησας μεγαλεῖα, ἀντὶ τοῦ, ὑψηλὰ καὶ μεγάλα τὰ ὑπὸ σοῦ γινόμενα, Δέσποτα. καὶ ἱκανὰ πείσαι πάντας Ὑψιστον ὀνομάζειν σε. "Ὁ Θεὸς, τίς ὅμοιός σοι;" Οὐδένα γὰρ, φησὶ, συγκρίναί σοι καὶ παρβαλεῖν δυνατόν. Ὑπερβάλλεις γὰρ ἅπαντας, καὶ τῇ φύσει, καὶ τῇ δυνάμει, καὶ πᾶσι τοῖς ἀγαθοῖς· ἐντεῦθεν τὴν ἐπάνοδον προθεσπίζει. κ'. "Ὅσας ἔδειξάς μοι θλίψεις πολλὰς καὶ κακὰς· καὶ ἐπιστρέψας ἐζωοποίησάς με." Παραδύς με, φησὶ, παντοδαπαῖς συμφοραῖς διὰ τὰς ὑπ' ἐμοῦ γεγενημένας παρανομίας, πάλιν με εἰς ζωὴν ἐπανήγαγες. "Καὶ ἐκ τῶν ἀβύσσων τῆς γῆς πᾶσι 80.1428 λαὶ ἀνήγαγές με." Ἀναβιώσεως, φησὶ, τινὸς ὑπολαμβάνω τετυχηκέναι· παρὰ δόξαν ἀνθρωπίνην τὸς οὐτῶν ἀπαλλαγίαις συμφορῶν. [Εἶποι δ' ἂν τις ταῦτα καὶ ἐκ προσώπου τῆς ἀνθρωπείας εἰρήσθαι φύσεως. Ἐκ γὰρ τῶν ἀβύσσων τῆς γῆς ἀνῆγαγε ταύτην ὁ καταβάς εἰς τὰ κατώτερα μέρη τῆς γῆς, τουτέστιν ὁ ἐκ Θεοῦ Θεός, ὁ διὰ ταύτην ἐλόμενος καὶ ἀνθρωπος γενέσθαι.] Τοῦτο καὶ διὰ τοῦ Ἰεζεκιήλ ὁ Θεὸς ἔφη· "Ὅτι ἀνοίξω τοὺς τάφους ὑμῶν, καὶ ἀνάξω ὑμᾶς ἐκ Βαβυλῶνος" τουτέστι, τὴν ἀνθρωπίνην ἀπόγνωσιν λύσω, καὶ παρὰ τὰς τῶν πολεμίων ἐλπίδας τὴν ἐπάνοδον ὑμῖν δωρήσομαι. κα'. "Ἐπλεόνασας ἐπ' ἐμὲ τὴν μεγαλωσύνην σου· καὶ ἐπιστρέψας παρεκάλεσάς με, καὶ ἐκ τῶν ἀβύσσων τῆς γῆς πάλιν ἀνήγαγές με." Ὁ δὲ Σύμμαχος οὕτως· Αὐξήσεις τὴν μεγαλειότητά μου, καὶ παρακυκλώσεις με παραμυθία. Καὶ τᾶλλα δὲ ὁμοίως προείρηκε. Τῇ γὰρ περὶ ἐμὲ κηδεμονία δειχθήσεται σοι τὸ ἀγαθόν. κβ'. "Καὶ γὰρ ἐγὼ ἐξομολογήσομαι σοι ἐν λαοῖς, Κύριε." Οὐ παύσομαι γὰρ τὰς σὰς διηγούμενος δωρεὰς, καὶ τοὺς ἀγνοοῦντας διδάσκων. Ἐπισημὴ νασθαι δὲ προσήκει, ὡς καὶ ἐνταῦθα λαῶν πολλῶν ἐμνημόνευσεν, οἱ μετὰ τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν, διὰ τῶν ἐξ Ἰουδαίων κηρύκων, τῆς σωτηρίας ἀπήλασαν. "Ἐν σκεύεσι ψαλμοῦ τὴν ἀλήθειάν σου, ὁ Θεός, ψαλῶ σοι ἐν κιθάρα, ὁ ἅγιος τοῦ Ἰσραὴλ." Χρήσομαι δὲ καὶ τοῖς συνήθεσιν ὅρ γάνοις τὴν ὑμνωδίαν ὑφαίνων. κγ', κδ'. "Ἀγαλλιάσεται τὰ χεῖλη μου, ὅτ' ἂν ψαλῶ σοι· καὶ ἡ ψυχὴ μου, ἦν ἐλυτρώσω." Ἐτι δὲ καὶ ἡ γλῶσσά μου ὄλην τὴν ἡμέραν μελετήσῃ τὴν δικαιοσύνην σου· ὅτ' ἂν αἰσχυνθῶσι καὶ ἐντραπῶσιν οἱ ζητοῦντες τὰ κακά μοι." Προλέγει κατὰ ταυτὸν τῶν Βαβυλωνίων τὸν ὄλεθρον ὑπὸ Κύρου τοῦ Πέρσου γεγενημένον, καὶ τὴν τῶν Ἰουδαίων ἀνάκλησιν. Ἐκείνων γὰρ, φησὶ, καταλυθέντων, ἐγὼ τῆς ἐπανόδου τεύξομαι· ἀπολαύσας δὲ τούτου, γεγηθῶς καὶ γαννύμενος χορεύσω, τὰς σὰς εὐεργεσίας ὑμῶν, καὶ τοῦ σοῦ νόμου διηνεκῆ τὴν μελέτην ποιούμενος.

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ ΟΑ΄ ΨΑΛΜΟΥ.

α'. "Εἰς Σολομών." Ὅτι τῷ Σολομῶντι οὐδα 80.1429 μῶς ὁ προκείμενος ἀρμόττει ψαλμὸς, οἶμαι καὶ Ἰουδαίους ἂν ὁμολογήσαι τ' ἀληθῆ λέγειν ἐθέλοντας, ἥπου γε τῆς πίστεως τοὺς τροφίμους. Πρῶτον μὲν γὰρ οὔτε τῶν περάτων τῆς γῆς ἐκράτησε Σολομών· οὔτε παρὰ τῶν ἐσπερίων καὶ ἐσίων ἐδέξατο φόρον. Ἐπειτα ἀνθρωπος ὢν, τὸν τῇ φύσει σύμμετρον διαβιώσας χρόνον, τοῦ βίου τὸ τέλος ἐδέξατο, καὶ τοῦτο οὐκ εὐκλεές. Ὁ δὲ ψαλμὸς ἡλίου καὶ σελήνης ἀρχαιότερον δείκνυσι τὸν προφητεῦόμενον. Ἀκριβέστερον δὲ ταῦτα ἢ τῶν ῥητῶν ἔρμη νεῖα διδάξει. Καὶ ἡ ἐπιγραφή δὲ, οὐκ ἀνάρμοστος, ἀτεχνῶς δὲ τῷ Σωτῆρι συμβαίνουσα. Σολομών γὰρ εἰρηνικὸς ἐρμηνεύεται· καὶ τοῦτο σαφῶς ἡμᾶς ἢ τῶν Παραλειπομένων ἱστορία διδάσκει. Φησὶ γὰρ πρὸς τὸν Δαβὶδ διὰ τοῦ Νάθαν ὁ Θεός· "Ὅτι Σολομών ὄνομα αὐτῷ, καὶ εἰρήνην δώσω ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτοῦ." Ταύτην δὲ τὴν προσηγορίαν καὶ ὁ Δεσπότης ἔχει Χριστός. Καὶ βοᾷ Παῦλος, ὁ μέγας κήρυξ τῆς ἀληθείας· "Αὐτός

ἔστιν ἡ εἰρήνη ἡμῶν, ὁ ποιή σας τὰ ἀμφοτέρωθεν, καὶ τὸ μεσότοιχον τοῦ φραγματοῦ λύσας." Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Κύριος τοῖς ἱεροῖς ἀποστόλοις φησὶ· "Τὴν ἐμὴν εἰρήνην δίδωμι ὑμῖν, τὴν ἐμὴν εἰρήνην ἀφήμι ὑμῖν." Τὴν αὐτοῦ τοίνυν βασιλείαν, καὶ τὴν ὑπ' αὐτοῦ κατορθωθεῖσαν εἰρήνην, καὶ τῶν ἐθνῶν τὴν σωτηρίαν, οὗτος ὁ ψαλμὸς προθεσιάζει. Καὶ ἐπειδὴ καὶ Θεὸς ἐστὶ, καὶ ἄνθρωπος, τὸ μὲν ὦν αἰεὶ, τὸ δὲ δι' ἡμᾶς προσλαβὼν, ἀμφοτέρωθεν ἢ προφητεία διδάσκει· καὶ φησιν, αὐτὸν μὲν ἔχειν, ὡς Θεὸν, ἀπάντων τὴν ἐξουσίαν· λαμβάνειν δὲ ταύτην, καὶ ὡς ἄνθρωπον, παρὰ τοῦ οἰκείου Πατρὸς. "Ὁ Θεὸς, τὸ κριμὰ σου τῷ βασιλεῖ δὸς, καὶ τὴν δικαιοσύνην σου τῷ υἱῷ τοῦ βασιλέως." Καὶ βασιλεὺς ἐστὶ, καὶ υἱὸς βασιλέως ὁ Δεσπότης Χριστός. Διὸ καὶ βασιλέα αὐτὸν, καὶ υἱὸν βασιλέως ἢ προφητεία καλεῖ· οὕτω καὶ λέοντα αὐτὸν ὁ πατριάρχης Ἰακώβ καὶ σκύμνον λέοντος ὀνομάζει· "Σκύμνος γὰρ λέοντος, φησὶν, Ἰούδα, ἐκ βλαστοῦ μου, υἱέ μου, ἀνέβης· ἀναπεσὼν ἐκοιμήθη ὡς λέων, καὶ ὡς σκύμνος, τίς ἐγερεῖ αὐτόν;" Οὐ γὰρ μόνον βασιλεὺς ἐστὶν, ἀλλὰ καὶ βασιλέως υἱός. Καὶ γὰρ ὡς Θεὸς ἐκ τοῦ παμβασιλέως ἐγεννήθη Θεοῦ, καὶ ὡς ἄνθρωπος, πρόγονον ἔχει τὸν βασιλέα Δαβίδ. Τούτῳ ὁ προφητικὸς λόγος, ὡς ἄνθρωπῳ, δοθῆναι παρὰ τοῦ Θεοῦ τὴν δικαιοσύνην παρακαλεῖ. Εἶτα τὴν αἰτίαν διδάσκει. 80.1432 β'. "Κρίνειν τὸν λαόν σου ἐν δικαιοσύνῃ, καὶ τοὺς πτωχοὺς σου ἐν κρίσει." Τοὺς γὰρ πτωχεῖα τῆς ἀμαρτίας κατεχομένους τῆς τοῦ πονηροῦ τυράννου δουλείας ἐλευθερώσει· δικαίως αὐτῷ καὶ τοῖς ὑπ' αὐτοῦ κατεχομένοις δικάσας. γ'. "Ἀναλαβέτω τὰ ὄρη εἰρήνην τῷ λαῷ, καὶ οἱ βουνοὶ δικαιοσύνην." Προσωποποιία ἐστὶ τὴν πάντων δεικνύσα μεταβολήν. Οὕτω τοῦ λαοῦ τὴν ἐξοδὸν διηγούμενος ἔφη· "Τὰ ὄρη ἐσκίρτησαν ὡσεὶ κριοὶ, καὶ οἱ βουνοὶ ὡς ἀρνία προβάτων." Ὁρώμεν δὲ ὅμως καὶ τῶν ὄρων καὶ τῶν βουνῶν τὴν μεταβολήν· ἀντὶ γὰρ τῆς πάσαις πολιτευσαμένης ἐν αὐτοῖς ἀσεβείας, οἱ τὸν ἀγγελικὸν ἀσπασάμενοι βίον τὴν εὐαγγελικὴν ἐν αὐτοῖς δικαιοσύνην καρποῦνται· καὶ τὰς ὑπὲρ τῶν ἀνθρώπων πρεσβείας ποιούμενοι, τὰς θείας καταλλαγὰς πραγματεύονται. δ'. "Κρίνει τὸς πτωχοὺς τοῦ λαοῦ, καὶ σώσει τοὺς υἱοὺς τῶν πενήτων, καὶ ταπεινώσει συκοφάντην." Εἰκότως ὁ διάβολος κέκληται συκοφάντης· τὸν τε γὰρ Θεὸν ἐσυκοφάντησε, διὰ φθόνον φήσας κεκωλυκέναι τὴν τοῦ ζύλου μετάληψιν· καὶ κατὰ τοῦ Ἰωβ ταῖς αὐταῖς ψευδολογίαις ἐχρήσατο, φήσας· "Μὴ δωρεὰν σέβεται Ἰωβ τὸν Θεόν; Ἄψαι γὰρ, φησὶ, πάντων ὧν ἔχει, ἢ μὴν εἰς πρόσωπόν σε εὐλογήσει." Τοῦτον ἐν τῷ ὀγδόῳ ψαλμῷ ἐχθρὸν καὶ ἐκδικητὴν ὠνόμασεν, ἐνταῦθα δὲ συκοφάντην. Ἀλλὰ τοῦτον μὲν ὁ Δεσπότης ἐταπεινώσει καὶ κατέλυσε· τοὺς δὲ ὑπ' αὐτοῦ τυραννουμένους ἐλευθερίας καὶ σωτηρίας ἤξιωσε. ε'. "Καὶ συμπαραμενεῖ τῷ ἡλίῳ· καὶ πρὸ τῆς σελήνης γενεᾶς γενεῶν." Ὁ ταῦτα, φησὶν, ἅπαντα κατορθῶν, οὔτε ἀρχὴν ἡμερῶν, ἀποστολικῶς εἰπεῖν, οὔτε ζωῆς τέλος ἔχει. Ἐγεννήθη μὲν γὰρ ἐκ τοῦ Πατρὸς πρὸ τῆς σελήνης γενεᾶς γενεῶν, τουτέστιν, ἀπείροις τισὶ γενεαῖς προϋπάρχων τῆς κτίσεως. Ἀλλὰ καὶ "συμπαραμενεῖ τῷ ἡλίῳ" ἀντὶ τοῦ, διαρκὲς ἔξει τὸ εἶναι· οὐκ ἐπειδὴ ὁ ἥλιος διαρκὲς ἔχει τὸ εἶναι· ἀλλ' εἰκόνα διακεστῆσαν οὐχ εὐρών, ἐπίσημον δὲ τοῦτον εἰδὼς, καὶ χρόνων καὶ ἡμερῶν δημιουργόν, τούτῳ παρέβαλε τὴν ἀπὸ σκότους εἰς φῶς τῶν πραγμάτων μεταβολήν. Ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς ὁ Δεσπότης Χριστὸς ἥλιος δικαιοσύνης ὠνόμασται. 80.1433 γ'. "Καταβήσεται ὡς ὑετὸς ἐπὶ πόκον· καὶ ὡσεὶ σταγῶν ἢ στάζουσα ἐπὶ τὴν γῆν." Διὰ τούτων σαφῶς ἡμῖν τὴν ἀνθρωπείαν ὑπέδειξε γέννησιν ἀψοφητὴ γεγεννημένην, καὶ λίαν ἡσύχως καὶ μυστικῶς. Καθάπερ γὰρ πόκος δεχόμενος ὑετὸν, οὐδένα κτύπον ἀποτελεῖ, καὶ ψεκάδες εἰς γῆν δροσώδεις φερόμεναι, αἴσθησιν ταῖς ἀκοαῖς οὐδεμίαν παρέχουσιν· οὕτως ἡ δεσποτικὴ γεγένηται σύλληψις· οὐδὲ τοῦ συνοικοῦντος αἰσθημένου μνηστήρος. Ὑστερον γὰρ, μετὰ τὴν κύησιν ἀτοπίαν ὑποτοπήσας τινὰ, ἡβουλήθη λάθρα ἀπολύσαι αὐτήν· ἀλλὰ δι' ἀγγέλου μεμάρθηκεν ὡς πνευματικὸς ὁ τόκος, καὶ οὐκ ἀνθρώπινος. ζ'. "Ἀνατελεῖ ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτοῦ δικαιοσύνη." Καὶ

μαρτυρεῖ τοῖς λόγοις τὰ πράγματα· τῆς γὰρ προτέρας δυσσεβείας ἀπαλλαγεῖσα τῶν ἀνθρώπων ἢ φύσις, μετέμαθε τὴν εὐσέβειαν. Εἰ δὲ καὶ τινες τῶν πεπιστευκότων κατὰ τοὺς εὐαγγελικοὺς οὐ πολιτεύονται νόμους, ἀλλ' οὖν εἰσι μυριάδες ἀριθμοῦ κρείττους, καὶ ἐν στρατιώταις, καὶ ἐν ἰδιώταις, καὶ ἐν ἀστοῖς, καὶ ἐν χωριτικοῖς, ἀρετῆς πολλὴν φροντίδα ποιούμενοι. "Καὶ πλῆθος εἰρήνης, ἕως οὗ ἀνταναιρεθῆ ἡ σελήνη." Πάλαι μὲν γὰρ αἱ τοπαρχίαι, καὶ αἱ καθ' ἕκαστον ἔθνος διηρημέναι βασιλείαι συχνοῖς πολέμοις ταλαιπωρούμεναι, τοῦ δώρου τῆς εἰρήνης ἀπολαύειν οὐκ εἶχον. Διηνεκῶς γὰρ τὸν ὀπλιτικὸν μετήεσαν βίον· καὶ τούτους τοὺς πολέμους πολλοὶ καὶ Ῥωμαίων καὶ Ἑλλήνων συνέγραψαν. Διδάσκουσι δὲ ἡμᾶς καὶ αἱ τῶν Βασιλέων, καὶ αἱ τῶν Μακκαβαίων ἱστορίαι, ὅσα προὔξενουν αἱ τοπαρχίαι κακά. Μετὰ δὲ τὴν τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν ἐνανθρώπησιν, πέπαυται μὲν ἐκεῖνα, μία δὲ βασιλεία τῆς καθ' ἡμᾶς οἰκουμένης κρατεῖ, δι' ἣν εἰρήνη πολιτευομένη, τῷ θεῷ κηρύγματι δέδωκε τὴν ἰσχύν. Τὸ δὲ, "ἕως οὗ ἀνταναιρεθῆ ἡ σελήνη," ἀντὶ τοῦ, πάντα τοῦ παρόντος βίου τὸν χρόνον. Περιττὸν γὰρ περὶ τοῦ μέλλοντος λέγειν, καθ' ὃν εἰρήνη ἀληθῆς πολιτεύσεται. ἢ. "Καὶ κατακυριεύσει ἀπὸ θαλάσσης ἕως θαλάσσης." Ἀντὶ τοῦ, πάντων κρατήσῃ τῶν τερμάτων τῆς οἰκουμένης. Ἐπειδὴ γὰρ πέραν τῆς γῆς τὰ μεγάλα ἐστὶ καὶ ἄπλωτα πελάγη, ἃ τινες Ἀτλαντικὰ καλοῦσιν, ἢ ὠκεανὸν ἐσπέριον καὶ ἔωρον, εἰκότως τῆς οἰκουμένης τὸ κράτος ταῖς ἕξωθεν κυκλοῦσθαι θαλάσσαις ἐδήλωσε. Καὶ τοῦτο σαφέστερον ὁ μετὰ τοῦ τον πεποίηκε στίχος. "Καὶ ἀπὸ ποταμῶν ἕως περάτων τῆς οἰκουμένης." Ποταμὸν λέγει τὸν Ἰορδάνην, ἐν ᾧ βαπτισθεὶς ὁ Δεσπότης ὑπὸ τοῦ Πατρὸς ἐμαρτυρήθη, ὡς αὐτὸς ἐστὶν ὁ ἀγαπητὸς Υἱὸς, ἐν ᾧ ἠυδόκησεν. Ἀπὸ τότε δὲ, φησὶν ὁ εὐαγγελὶς 80.1436 στίχης, ἤρξατο κηρύττειν καὶ λέγειν, "Μετανοεῖτε, ἤγγικε γὰρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν." Οὗ δὴ χάριν καὶ ἡ προφητεία φησὶν, ὅτι "Κρατήσῃ ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ ἕως τῶν περάτων τῆς οἰκουμένης." Εἶτα καὶ ἐτέρωθεν τοῦτο ποιεῖ φανερόν. θ', ι'. "Ἐνώπιον αὐτοῦ προπεσοῦνται Αἰθίοπες, καὶ οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ χοῦν λείξουσι. Βασιλεῖς Θαρσεῖς καὶ νῆσοι δῶρα προσοίσουσι· βασιλεῖς Ἀράβων καὶ Σαββὰ δῶρα προσάξουσι." Θαρσεῖς τὴν Καρχηδόνα, τὴν τῆς Λιβύης προκαθημένην, καὶ ὁ μακάριος Ἡσαΐας καὶ ὁ θαυμάσιος Ἰεζεκιήλ ὀνομάζουσι. Σαββὰ δὲ Αἰθιοπικὸν ἔθνος· ἀλλὰ Λίβυες μὲν οἱ καὶ Ἀφροὶ προσαγορευόμενοι, τὰ ἐσπέρια τῆς οἰκουμένης κατέχουσι τμήματα· Αἰθίοπες δὲ τὰ ἔωρα καὶ νότια· Ἀραβες δὲ τὴν μέσην ἡπειρον· οἱ δὲ νησιῶται τῆς θαλάσσης τὰ μέσα. Τούτους δὲ ἔφη προπεσεῖσθαι ἐνώπιον αὐτοῦ, καὶ προσοίσουσιν ὡς Θεῷ τὴν προσκύνησιν, καὶ δῶρα προσκομιεῖν ὡς βασιλεῖ· τοὺς δὲ ἐχθροὺς ὑποβληθήσεσθαι ταῖς κατὰ τοῦ ὄψεως γεγεννημέναις ἀραῖς· "Ἐπὶ τῷ στήθει καὶ τῇ κοιλίᾳ πορεύσῃ, καὶ γῆν φαγῆ πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς σου." Ἐχθροὶ δὲ τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν, οἱ παμπόνηροι δαίμονες, καθ' ὧν ἔδωκε τὴν ἔξουσίαν τοῦ πατεῖν ἐπάνω ὄψεων καὶ σκορπιῶν. Ἐπειδὴ δὲ τριῶν ἢ τεττάρων ἔθνων ἐμνημόνευσε, καὶ αἰνιγματωδῶς τὴν τῶν ἔθνων ἀπάντων μετὰ βολὴν παρεδήλωσε, σαφέστερον τὸν λόγον ποιεῖ. ια'. "Καὶ προσκυνήσουσιν αὐτῷ πάντες οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς." Οἱ μὲν κατὰ τὸν παρόντα βίον ἐκόντες· οἱ δὲ μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἅπαντες. "Οὐδέπω γὰρ," ἢ φησὶν ὁ θεῖος Ἀπόστολος, "ὀρώμεν αὐτῷ τὰ πάντα ὑποτεταγμένα," ἀλλὰ τότε "κάμψῃ αὐτῷ πᾶν γόνυ ἐπουρανίων, καὶ ἐπιγείων, καὶ κατὰ τῶν ἐπιγείων." –"Πάντα τὰ ἔθνη δουλεύουσιν αὐτῷ." Συμβαίνει ταῦτα τῇ τοῦ πατριάρχου Ἰακώβ προφητεία, "Ὅτι αὐτὸς προσδοκία ἔθνων." Ὁρώμεν δὲ καὶ τὸ τῆς προρρήσεως τέλος· οὐδὲ γὰρ ἐστὶν ἔθνος τῶν εὐαγγελικῶν κηρυγμάτων ἀνήκοον· ἀλλ' εἰσὶν ἐν ἑκάστῳ οἱ τῆς θεογνωσίας τὴν αἴγλην δεξάμενοι. ιβ', ιγ'. "Ὅτι ἐρρύσατο πτωχὸν ἐκ δυνάστου, καὶ πένητα ᾧ οὐχ ὑπῆρχε βοηθός. Φείσεται πτωχοῦ καὶ πένητος, καὶ ψυχὰς πενήτων σώσει." Προσκυνήσουσιν αὐτῷ ἅπαντες, τῆς πικρᾶς τοῦ διαβόλου τυραννίδος ἀπαλλαγέντες. Δυνάστην γὰρ αὐτὸν ὠνόμασε, πτωχὸν δὲ τὴν ἀνθρωπείαν φύσιν, ὡς ἔρημον

γενομένην τηνικαῦτα Θεοῦ. Ἄλλως τε καὶ τοῖς θείοις αὐτοῦ νόμοις καταστέλλει τοὺς δυνα στεύοντας, καὶ ταῖς τῆς γεέννης ἀπειλαῖς καταπλήττει, καὶ παρασκευάζει φειδῶ τινὰ τῶν πενήτων ποιεῖσθαι. Τοῦτο γὰρ καὶ ἐπήγαγεν. 80.1437 ιδ'. "Ἐκ τόκου καὶ ἐξ ἀδικίας λυτρῶσεται τὰς ψυχὰς αὐτῶν." Τόκον δὲ τὴν πλεονεξίαν ἐκάλεσεν· οὕτω γὰρ αὐτὸν καὶ ὁ παλαιὸς προσαγορεύει νόμος, "Τόκον καὶ πλεονασμὸν οὐ λήψῃ;" πείσει τοίνυν, φησὶ, τοὺς ἀδικία καὶ πλεονεξία χαίροντας ἐλέω καὶ φιλανθρωπία κεχρησθαι. "Καὶ ἔντιμον τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐνώπιον αὐτῶν." Σεβάσμιος, φησὶν, ἔσται παρὰ πᾶσι, καὶ ἔνδοξος. ιε'. "Καὶ ζήσεται, καὶ δοθήσεται αὐτῷ ἐκ τοῦ χρυσοῦ τῆς Ἀραβίας." Ἄντι τῆς Ἀραβίας, Σαββάτεθεικασιν οἱ λοιποὶ ἐρμηνευταί. Καὶ τοῦτο μέντοι κάκεινο τὰ ἀναθήματα προθεσπίζει τὰ παρὰ πάντων αὐτῶ καὶ βασιλέων καὶ βαρβάρων προσκομιζόμενα. Τὸ δὲ ζήσεται, ἀντι τοῦ διαμενεῖ τέθεικεν. "Καὶ προσεύξονται περὶ αὐτοῦ διαπαντός, ὅλην τὴν ἡμέραν εὐλογήσουσιν αὐτόν." Ὑμνήσουσι δὲ αὐτὸν διηνεκῶς· ὑμνήσουσι δὲ καὶ τὸν αὐτοῦ Πατέρα, δι' αὐτοῦ λαβόντες τῆς ὑμνωδίας τὰς ἀφορμάς. Τὸ γὰρ, "Προσεύξονται περὶ αὐτοῦ," ἔοικε τῷ ἀποστολικῷ ἐκείνῳ· "Εὐχαριστῶ τῷ Θεῷ μου διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ." Καὶ πάλιν· "Δι' οὗ τὴν προσαγωγὴν ἐσχίκαμεν πρὸς τὸν Πατέρα." Διὰ τούτου προσεύχονται τοίνυν ἅπαντες τῷ Πατρὶ, καὶ ὑμνήσουσιν αὐτόν, ἐπὶ τοῖς παρὰ τοῦ Υἱοῦ εἰς αὐτοὺς γεγενημένοις ἀγαθοῖς. Ὑμνήσουσι δὲ καὶ αὐτόν, ὡς παρ' αὐτοῦ ταῦτα δεξάμενοι. ις'. "Ἔσται στήριγμα ἐν τῇ γῆ ἐπ' ἄκρων τῶν ὀρέων." Αὐτὸς, φησὶ, στηρίξει, καὶ ἐρείσει τοὺς εἰς αὐτόν πεπιστευκότας, καὶ ὑψηλοὺς δεῖξει καὶ μετεώρους, ὡς ἐν αὐταῖς ἐστῶτας ταῖς τῶν ὀρῶν κορυφαῖς. Τοῦτο δὲ καὶ ὁ Κύριος ἔφη τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς· "Οὐ δύναται πόλις κρυβῆναι ἐπάνω ὄρους κειμένη· οὐδὲ καίουσι λύχνον, καὶ τιθέασιν αὐτὸν ὑπὸ τὸν μῶδιον, ἀλλ' ἐπὶ τὴν λυχνίαν, καὶ φαίνεται πᾶσι τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ." –"ὑπεραρθῆσεται ὑπὲρ τὸν Λίβανον ὁ καρπὸς αὐτῶν." Ἐπειδὴ τῶν ὑψηλῶν ὀρῶν ἐμνημόνευσεν, εἰκότως καὶ τοῦ Λιβάνου τὴν μνήμην παρήγαγεν, ὡς τῶν κατὰ τὴν Παλαιστίνην ὀρῶν ὑψηλοτάτου· καὶ φησὶ, τὴν διδασκαλίαν αὐτοῦ, καὶ τοὺς ταύτης ὑποφῆτας καὶ κήρυκας, ὑψηλοτέρους καὶ περιφανεστέρους τοῦ Λιβάνου γενήσεσθαι. "Καὶ ἐξανθήσουσιν ἐκ πόλεως ὡσεὶ χόρτος τῆς γῆς." Οἱ μὲν οὖν πεπιστευκότες αὐτῷ τοιοῦτον βλαστήσουσι καρπὸν. Οἱ δὲ ἀπιστήσαντες Ἰουδαῖοι χόρτῳ φουμένῳ, καὶ παραυτίκα φθειρομένῳ, ἀπεικασθήσονται. 80.1440 ιζ'. "Ἔσται τὸ ὄνομα αὐτοῦ εὐλογημένον εἰς τοὺς αἰῶνας· πρὸ τοῦ ἡλίου διαμενεῖ τὸ ὄνομα αὐτοῦ." Τὸ εὐλογημένον παρ' οὐδενὶ κεῖται. οὔτε ἐν τῷ Ἐξαπλῶ, οὔτε παρ' Ἑβραίοις. Δείκνυσιν αὐτὸν διὰ τῆς πρὸ τοῦ ἡλίου καὶ τῆς σελήνης πρεσβύτερον· οὐ γὰρ ἀπλῶς πρὸ τοῦ ἡλίου διαμένει, ἀλλὰ γενεᾶς γενεῶν. [Τὸ δὲ γενεᾶς γενεῶν] καὶ ἐπὶ τοῦ ἡλίου καὶ ἐπὶ τῆς σελήνης τέθεικεν. "Ἥλιος γὰρ καὶ σελήνη ὁμόχρονοι, κατὰ ταυτὸν γὰρ ἐγένοντο. Ἐῖπε γὰρ, φησὶν, ὁ Θεός, Γενηθήτωσαν φωστῆρες ἐν τῷ στερεώματι τοῦ οὐρανοῦ· καὶ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τοὺς δύο φωστῆρας τοὺς μεγάλους." Εἰ τοίνυν πρὸ τῆς σελήνης γενεᾶς γενεῶν, καὶ πρὸ τοῦ ἡλίου. "Καὶ ἐνευλογηθήσονται ἐν αὐτῷ πᾶσαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς." Ἐνταῦθα τῆς περὶ τὸν Ἀβραάμ, καὶ τὸν Ἰσαὰκ, καὶ τὸν Ἰακώβ ἐπαγγελίας ἐμνημόνευσε. Τοῖς γὰρ τριοῖς πατριάρχαις ὑπέσχετο ὁ Θεὸς εὐλογηθῆσεσθαι, ποτὲ μὲν πάντα τὰ ἔθνη τῆς γῆς, ποτὲ δὲ τὰς φυλάς τῆς γῆς. Διαφόρως δὲ πᾶσαν τῶν ἀνθρώπων τὴν φύσιν ὀνομάζει. Τοῦτο δὲ καὶ ὁ μακάριος Παῦλος ἐρμηνεύων ἔφη· "Τῷ δὲ Ἀβραάμ ἐρρήθησαν αἱ ἐπαγγελίαι, καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ." Οὐ λέγει. καὶ τοῖς σπέρμασιν, ὡς ἐπὶ πολλῶν, ἀλλ' ὡς ἐφ' ἑνὸς, καὶ τῷ σπέρματί σου, ὅς ἐστι Χριστός. Καὶ μέντοι καὶ ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους Ἐπιστολῇ· "Οὐ γὰρ δήπου ἀγγέλων ἐπιλαμβάνεται." Περὶ τούτου καὶ ὁ προκειμένος προθεσπίζει ψαλμὸς, δι' αὐτοῦ λέγων πάσας εὐλογηθῆσεσθαι τὰς φυλάς. "Πάντα τὰ ἔθνη μακαριοῦσιν αὐτόν." Τὰ μὲν ὡς περὶ ἀνθρώπου, τὰ δὲ ὡς περὶ Θεοῦ, ὁ προφητικὸς δι' ἐξήλυθε λόγος. Εὐρίσκομεν τὸ μακάριος καὶ ἐπὶ τοῦ Θεοῦ

κείμενον· "Ὁ μακάριος, φησὶ, καὶ ὁ μόνος δυνάστης, ὁ βασιλεὺς τῶν βασιλευόντων, καὶ Κύριος τῶν κυριευόντων, ὁ μόνος ἔχων ἀθανασία, φῶς οἰκῶν ἀπρόσιτον." Πάντα γὰρ, φησὶ, τὰ ἔθνη μακάριον αὐτὸν, καὶ ὕμνων ἄξιον ὀνομάζει. Εἶτα σαφέστερον ὁ προφήτης τὴν κεκρυμμένην αὐτοῦ διδάσκων θεότητα ἐπήγαγεν· ἡ΄. "Εὐλογητὸς Κύριος ὁ Θεὸς Ἰσραὴλ, ὁ 80.1441 ποιῶν θαυμάσια μόνος." Οὗτος γὰρ, φησὶν, αὐτὸς ὁ προφητευόμενος, καὶ τὰς προειρημένας θαυματουργίας ἐπιτελέσων, αὐτὸς ἐστὶ καὶ τοῦ Ἰσραὴλ Θεός, καὶ τῶν ἀπάντων Δεσπότης. ιθ΄. "Καὶ εὐλογημένον τὸ ὄνομα τῆς δόξης αὐτοῦ εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος." Διὸ προσήκει παρὰ πάντων αὐτὸν ὑμνεῖσθαι. Εἰ γὰρ τὴν φύσιν αὐτοῦ ὡς ἀνέφικτον ἀγνοοῦμεν, ἀλλὰ τὸ σωτήριον αὐτοῦ ἐδιδάχθημεν ὄνομα. "Καὶ πληρωθήσεται τῆς δόξης αὐτοῦ πᾶσα ἡ γῆ. Γένοιτο, γένοιτο." Ἄ πολλάκις διὰ παντὸς προηγόρευσε τοῦ ψαλμοῦ, ταῦτα καὶ πληρώσας τὴν προφητείαν τέθηκε, βεβαιότεραν τὴν πρόβρῃσιν ἐργαζόμενος. Λέγει δὲ ὅτι καὶ ἐν πάσῃ τῇ γῆ δῆλος ἔσται, καὶ γνώριμος ὡς Θεὸς ἐστὶ καὶ τῶν ὄλων Δεσπότης, καὶ τὸ παρὰ πάντων δέξεται σέβας, ταῖς τῆς θεογνωσίας αὐτοῦ καταυγᾶσας ἀκτίσιν. Τοῦτο δὲ διὰ τῆς τοῦ Πνεύματος χάριτος ὁ προφήτης μεμαθηκῶς, καὶ πυρσευθεὶς τῷ πόθῳ, ἐπέυχεται γε νέσθαι, καὶ πέρας τὴν προφητείαν λαβεῖν. Διὸ καὶ ἐπιλέγει, Γένοιτο, γένοιτο· ἢ κατὰ τὸν Ἀκύλαν Πεπιστωμένως, [πεπιστωμένως,] ἀντὶ τοῦ, ἀψευδῆ καὶ ἀληθῆ τὰ εἰρημένα, καὶ δέξεται πάντως τὸ τέλος. Ἐξέλιπον οἱ ὕμνοι Δαβὶδ υἱοῦ Ἰεσαί.

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ ΟΒ΄ ΨΑΛΜΟΥ.

α΄. "Ψαλμὸς τῷ Ἀσάφ." Καὶ ἤδη προειρήκαμεν, ὅτι καὶ τοῦτόν τινες ψαλμογράφον ἔφασαν, τινὲς δὲ μελοποιὸν, καὶ τῶν ἀδόντων χοροδιδάσκαλον. Ἄλλοι δὲ τὸν μὲν Δαβὶδ εἶπον καὶ τοὺς δὲ τοὺς ψαλμοὺς εἰρηκέναι, τὸν δὲ Ἀσάφ γεγραμέναι. [Ἡμεῖς δὲ, ὡς πολλάκις εἰρήκαμεν, τοὺς πάντας τὸν μακάριον Δαβὶδ γεγραμέναι νενοήκαμεν· καὶ γὰρ οὕτως ἔχει ὁ τῆς ἀληθείας λόγος.] Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὡς βούλεται τις δεχέσθω· οὐδὲ μία γὰρ ἐντεῦθεν βλάβη τοῖς οὕτως ἢ ἐκείνως δεχομένοις φυήσεται. Ἡμεῖς δὲ τοῦ ψαλμοῦ τὴν διάνοιαν τῆς χάριτος φωταγωγούσης ποιησόμεθα δήλην. Ἀπαχθεὶς ὁ λαὸς δορυάλωτος εἰς Βαβυλῶνα, πολλὰς καὶ παντοδαπαῖς περιεκλύζετο συμφοραῖς. Ὁρῶντες δὲ τοὺς Βαβυλωνίους, δυσσεβεία καὶ παρανομία συζῶντας, ἐν εὐημερίᾳ καὶ εὐκκληρίᾳ πολλῇ, σφᾶς δὲ αὐτοὺς ἐν δυσπραξίᾳ καὶ κακοπαθείᾳ, λογισμοὺς περὶ τῆς θείας ἀνεκίνουν προνοίας, ἐνθυμούμενοι καὶ λογιζόμενοι, τί δήποτε παντελῶς δυσσεβοῦντες τῶν μὲν ἀνιαρῶν οὐδεμίαν λαμβάνουσι πείραν, εὐποτίας δὲ ἀπολαύουσι πάσης, ἐξ οὐρίων φερόμενοι. Ταῦτα ἢ τοῦ παναγίου Πνεύματος χάρις πόβρωθεν προορώσα, ὠφέλειαν ἐκείνοις μηχανωμένη, καὶ μέντοι καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις, τοῦτον γέγραφε τὸν ψαλμὸν, καὶ τοὺς ἐκείνων σαφῶς ἐξαγγέλλουσα λογισμοὺς, καὶ τῶν ζητουμένων τὴν λύσιν προσφέρει. Ἀρμόττει μὲν οὖν ἅπασιν ἢ τοῦ ψαλμοῦ διδασκαλία τοῖς τὰ τοιαῦτα ἢ λογιζομένοις, ἢ φθεγγομένοις· ἐσχημάτισται δὲ ὁμῶς, ὡς ἐξ ἐκείνων ἐπανεληλυθότων μὲν, διηγουμένων δὲ τῆς διανοίας τὸ πάθος. "Ὡς ἀγαθὸς ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσραὴλ. "Τὸ ὡς οὐ παραβολικῶς τέθεικεν, ἀλλὰ τῆς ἀγαθότητος δεικνὺς τὴν ὑπερβολὴν. Λέγει δὲ ὅτι πολλὴν καὶ ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσραὴλ ποιεῖται κηδεμονίαν. "Τοῖς εὐθέσι τῇ καρδίᾳ." Ἀλλὰ τοῦτο οὐ πάντες ἴσασιν, ἀλλ' οἱ ὀρθοὶ καὶ ὑγιεῖς χρώμενοι λογισμοῖς. Οὕτως ἐκείνους ἐπαινέσας, τῶν οἰκείων λογισμῶν δημοσιεύει τὴν ζάλην. β΄. "Ἐμοῦ δὲ παρὰ μικρὸν ἐσαλεύθησαν οἱ πόδες." Ἐγὼ μὲν τοι μικροῦ δεῖν τῆς οἰκείας ἐξετράπην ὁδοῦ. "Παρ' ὀλίγον ἐξεχύθη τὰ διαβήματά μου." Ὁ δὲ Σύμμαχος οὕτως· Παρ' οὐδὲν ἐλύθη τὰ ὑπορθοῦντά με. Τῶν ὑγιαίνοντων, φησὶ, καὶ ὑπεριδόντων ἐκπεσεῖν ἐκινδύνευσαν λογισμῶν, καὶ ὄλισθον ὑπέμεινα ἂν μέγιστον. Τοῦτο γὰρ τὸ ἐξεχύθη δηλοῖ, ὡς τοῦ ἐκχεομένου, διαλυομένου, καὶ

υπορρέοντος· πόδας δὲ καὶ διαβήματα τοὺς λογισμοὺς καλεῖ τροπικῶς. Εἶτα καὶ τὴν αἰτίαν λέγει. γ'. "Ὅτι ἐζήλωσα ἐπὶ τοῖς ἀνόμοις, εἰρήνην ἀμαρτωλῶν θεωρῶν." Ἐπυρπολούμην γὰρ, βλέπων τοὺς δυσσεβεῖα καὶ παρανομία συζώντας ἐν εἰρήνῃ καὶ εὐποτμίᾳ πολλῇ. [Ὅρῶμεν δὲ καὶ νῦν τινὰς τὰ παραπλήσια ἐκείνοις λέγοντας κατὰ τινῶν τῶν ἐν δυσσεβεῖα καὶ πλεονεξία συζώντων, καὶ πλούτῳ καὶ δόξῃ, ὡς νομίζουσι, καταδυναστευόντων.] δ'. "Ὅτι οὐκ ἔστιν ἀνάενυσις ἐν τῷ θανάτῳ αὐτῶν." Ὁ δὲ Ἀκύλας οὕτως· Οὐκ εἰσὶ δυσπάθειαι τῷ θανάτῳ αὐτῶν· ὁ δὲ Σύμμαχος· Οὐκ ἐνεθυμοῦντο περὶ θανάτου αὐτῶν. Οὐδὲ γὰρ, φησὶν, ἐν κιν δύνοις ἐξεταζόμενοι σφᾶς αὐτοὺς ἀπηγόρευον. Καὶ ἡ ἀνάενυσις δὲ τὴν ἀπαγόρευσιν δηλοῖ· ἀπαγορεύειν γὰρ τι βουλόμενοι ἀνάενυσις εἰώθαμεν. "Καὶ στερέωμα ἐν τῇ μαστιγῇ αὐτῶν." Πρὸς ὀλίγον αὐτοῖς, φησὶ, πελάζει τὰ λυπηρά. ε'. "Ἐν κόποις ἀνθρώπων οὐκ εἰσὶ, καὶ μετὰ ἀνθρώπων οὐ μαστιγωθήσονται." Κατὰ ῥοῦν αὐτοῖς, φησὶ, τὰ πράγματα φέρεται, καὶ οὔτε πόνοις καὶ ταλαιπωρίαις, οὔτε παιδείαις περιβάλλονται τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις παραπλησίως. 80.1445. ζ'. "Διὰ τοῦτο ἐκράτησεν αὐτοὺς ἡ ὑπερηφανία εἰς τέλος· περιεβάλοντο ἀδικίαν καὶ ἀσεβείαν ἑαυτῶν." Ἐντεῦθεν εἰς ἀλαζονείαν καὶ τύφον ἐπήρθησαν, καὶ δίκας ὑπὲρ τῶν προτέρων μὴ δεδωκότες ἀμαρτημάτων, εἰς πλείονα παρανομίαν ἐξ ὠκείλαν. Τὸ γὰρ περιεβάλοντο τὸ πλῆθος τῆς ἀδικίας ἐδήλωσεν, ὡς πανταχόθεν αὐτοὺς κυκλούσης. ζ'. "Ἐξελευσεται ὡς ἐκ στέατος ἡ ἀδικία αὐτῶν." Στέαρ· ὡς πολλάκις ἔφαμεν, τὴν εὐπάθειαν καὶ τὴν εὐκληρίαν δηλοῖ. Ὡς ἐν τοσαύτῃ τοίνυν, φησὶν, ὄντες εὐημερία, μεθ' ἀπάσης ἀδείας τὴν ἀδικίαν ἐτόλμησαν. "Διήλθοσαν εἰς διάθεσιν καρδίας. [ἡ', θ.] Διενόηθησαν καὶ ἐλάλησαν ἐν πονηρίᾳ, ἀδικίαν εἰς τὸ ὕψος ἐλάλησαν." Ἐθεντο εἰς οὐρανὸν τὸ στόμα αὐτῶν, καὶ ἡ γλῶσσα αὐτῶν διήλθεν ἐπὶ τῆς γῆς." Οὐκ ἀπέχρησε δὲ αὐτοῖς ἡ κατὰ τῶν ἀνθρώπων ἀδικία. ἀλλὰ καὶ τὸν οὐρανὸν ἐτόξευσαν καὶ λόγοις καὶ λογισμοῖς. Αἰνίττεται δὲ διὰ τούτων τὰς κατὰ τοῦ Θεοῦ βλασφημίας, τὰς κατὰ τοῦ λαοῦ λοιδορίας, τὰς κατὰ τοῦ νεῶ τοῦ Θεοῦ παροινίας. Τοῦτο δὲ σαφὲς στερον εἴρηκεν ἐν τῷ μα' ψαλμῷ· "Ἐγενήθη τὰ δάκρυά μου ἐμοὶ ἄρτος ἡμέρας καὶ νυκτὸς, ἐν τῷ λέγεσθαί μοι καθ' ἐκάστην ἡμέραν· Ποῦ ἔστιν ὁ Θεός σου;" ι'. "Διὰ τοῦτο ἐπιστρέψει ὁ λαός μου ἐνταῦθα, καὶ ἡμέραι πλήρεις εὐρεθήσονται ἐν αὐτοῖς." Ταῦτα ὡς τοῦ Θεοῦ τῶν ὄλων εἰρηκότος, ὁ προφητικὸς τέθεικε λόγος, τοὺς ἀθυμοῦντας ψυχαγωγῶν. Ἐκείνων γὰρ, φησὶ, βλασφημίας κατὰ τοῦ Θεοῦ χρησαμένων, καὶ κακοπαθείαις ἡμᾶς ὑποβαλόντων, χρηστὰ περὶ ἡμῶν ὁ τῶν ὄλων Θεὸς ἐψηφίσατο, τὴν ἐπάνοδον ὑποσχόμενος, καὶ ζωὴν τὴν ὠρισμένην τῇ φύσει. Καὶ ἐντεῦθεν δῆλον, ὡς τοῖς ἐπανελθοῦσιν ἤδη, καὶ τὰ ἐν Βαβυλῶνι συμβεβηκότα διηγουμένοις, ἀρμόδιος ὁ ψαλμὸς. Ἐφη γὰρ· "Διὰ τοῦτο ἐπιστρέψει ὁ λαός μου ἐνταῦθα," τουτέστιν εἰς τὴν Ἰουδαίαν. Ἐκεῖ τοίνυν διάγοντες, τὸ ἐνταῦθα λέγουσι. Τοῖς ἐν Βαβυλῶνι γὰρ οὐδαμῶς τοῦτο κατάλληλον. "Ἡμέρας δὲ πλήρεις" τὸ γῆρας ἐκάλεσεν. Ἄντι τοῦ, Καὶ ἐπανήξουσι, καὶ μέχρι γῆρας βιώσονται. Οὕτω τοῦ Θεοῦ τὴν ὑπόσχεσιν δεῖξας, πάλιν εἰς τὴν διήγησιν ἐπανήλθε τῆς τῶν Βαβυλωνίων βλασφημίας, καὶ τῆς τῶν λογισμῶν ταραχῆς. ια'. "Καὶ εἶπον· Πῶς ἔγνω ὁ Θεός; καὶ εἰ ἔστι γνῶσις ἐν τῷ Ὑψίστῳ;" Ὁ δὲ Σύμμαχος σαφέστερον· Οἱ δὲ ἔλεγον, Πῶς ἔγνω ὁ Θεός; εἰ 80.1448 ἔστιν ἐπίγνωσις τῷ Ὑψίστῳ; Ὁ μὲν γὰρ Θεός, φησὶν, ἐκεῖνα ὑπέσχετο· οὗτοι δὲ παρ' ἑαυτοῖς ἔλο γίζοντο, μήτε ἐφορᾶν τὸν Θεόν, μήτε τι τῶν γινομένων εἰδέναι. Εἶτα δεῖξας διὰ τούτων τὴν ἐκείνων ἀσεβείαν, τοὺς οἰκείους ἐκφέρει λογισμοὺς. ιβ'. "Ἴδου οὗτοι ἀμαρτωλοὶ, καὶ εὐθηνούντες εἰς τὸν αἰῶνα κατέσχον πλοῦτον." Παρανομία συζώντες ἀφθόνως ἀπολαύουσι τῶν ἀγαθῶν, καὶ ἄτρεπτον ἔχουσι τὴν εὐκληρίαν· τὸ γὰρ εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὸν παρόντα βίον λέγει· πολλάκις γὰρ καὶ τὴν τοῦ ἀνθρώπου ζωὴν αἰῶνα καλεῖ· "Ὁ αἰὼν γὰρ ἡμῶν, φησὶν, εἰς φωτισμὸν τοῦ προσώπου σου." ιγ'. "Καὶ εἶπα· Ἄρα ματαίως ἐδικαίωσα τὴν καρδίαν μου;" Ἐγὼ δὲ ὁρῶν αὐτοὺς εὐωχομένους, καὶ ἐπὶ

πλούτῳ βρενθυομένους, ἐνεθυμούμην, Μὴ ἀκερδῆς ἄρα τῆς δικαιοσύνης ἢ κτῆσις; "Καὶ ἐνιψάμην ἐν ἀθώοις τὰς χεῖράς μου." Τοιγαροῦν ἐκέρδανα, φησὶ, πόρρω τῶν πονηρίᾳ συζώντων γενόμενος· τὸ γὰρ, "Ἐνιψάμην ἐν ἀθώοις," ἀντὶ τοῦ, Ἄθων ἐμαυτὸν ἐφύλαξα, καὶ οὐ κεκοινώνηκα τοῖς κακοῖς. ιδ'. "Καὶ ἐγενόμην μεμαστιγμένος ὄλην τὴν ἡμέραν, καὶ ὁ ἔλεγχός μου εἰς τὰς πρῶϊας." Ἐπι μεληθεὶς δικαιοσύνης, καὶ τῆς κακίας τὴν κοινωνίαν φυγῶν, καὶ αἰκίζομαι, καὶ παροινούμαι καθ' ἑκάστην ἡμέραν. ιε'. "Εἰ ἔλεγον· Διηγήσομαι οὕτως, ἰδοὺ τῇ γενεᾷ τῶν υἱῶν σου ἠσυνθέτηκας." Τοὺς ἄλλους, φησὶ, καταλιπὼν λογισμοὺς, τοῦτο παρ' ἐμαυτῶ ἐνεθυμούμην· Μὴ ἄρα τὰς πρὸς ἡμᾶς συνθήκας διέλυσεν ὁ Θεός; τὸ γὰρ ἠσυνθέτηκας, ἀντὶ τοῦ, ἢ παρέβης τὰς συγκειμένας συνθήκας; Υἱοὺς δὲ καλοῦσιν ἑαυτοὺς, ὡς τοῦ Θεοῦ τοῦτο αὐτοὺς ὀνομάσαντος· "Υἱὸς πρωτότοκός μου Ἰσραήλ." Καὶ, "Υἱοὺς ἐγέννησα καὶ ὕψωσα." ι' , ιζ'. "Καὶ ὑπέλαβον τοῦ γνῶναι· τοῦτο κόπος ἐστὶν ἐνώπιόν μου. Ἔως οὗ εἰσέλθω εἰς τὸ ἅγια στήριον τοῦ Θεοῦ· καὶ συνῶ εἰς τὰ ἔσχατα αὐτῶν." Ἄλλ' ἐκείνους, φησὶ, καταλιπὼν τοὺς λογισμοὺς, ἐσκόπουν, ὅτι κόποις με καὶ ταλαιπωρίαις συνεκλήρωσεν ὁ Θεός, δίκας τῶν πεπλημμελημένων εἰσπραττόμενος· ἐπανήξω δὲ ὅμως, καὶ τὸν ἡγιασμένον αὐτοῦ νεῶν ὄψομαι, καὶ τὸ κακὸν τοῦ των θεωρήσω τέλος. Εἶτα διὰ τῆς θείας τοῦτο προδιδάσκεται χάριτος. 80.1449 ιη'–κ'. "Πλὴν διὰ τὰς δολιότητας αὐτῶν ἔθου αὐτοῖς κακὰ· κατέβαλες αὐτοὺς ἐν τῷ ἐπαρθῆναι. Πῶς ἐγένοντο εἰς ἐρήμωσιν; ἐξάπινα ἐξέλιπον· ἀπώλοντο διὰ τὴν ἀνομίαν αὐτῶν. Ὡσεὶ ἐνύπνιον ἐξεγειρομένων." Ταῦτα πάντα ἐπὶ τοῦ Κύρου Βαβυλωνίους συνέβη· ἐκείνους μὲν γὰρ ἐξανδραποδίσας κατεδουλώσατο, Ἰουδαίους δὲ τὴν ἐπάνοδον ἐδωρήσατο. Εἰκότως δὲ αὐτῶν ὀνειρῶ τὴν εὐημερίαν ἀπέικασεν· οὐδὲν γὰρ ἐνύπνιον διενήνοχεν ἢ τοῦ παρόντος βίου σκηνή. Καὶ τοῦτο καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν Βαβυλωνίων ράδιον κατιδεῖν. Οἱ γὰρ πρὸ βραχέος ἀλαζονευόμενοι, καὶ βρενθυόμενοι, ὡς τῆς οἰκουμένης ἀπάσης κεκρατηκότες, τὴν μὲν δυναστείαν ἐξαίφνης ἀπέβαλον, εἰς ἐσχάτην δὲ δουλείαν μετέπεσον. "Κύριε, ἐν τῇ πόλει σου τὴν εἰκόνα αὐτῶν ἐξουδενώσεις." Ἡ εἰκὼν πρόσκαιρον ἔχει τὸ ἄνθος. Εἰκόνι τοίνυν ἀπεικάζει τῶν Βαβυλωνίων τὴν δυναστείαν, εἰς ὀλίγον ἀρκέσασαν χρόνον· ταύτην δὲ, φησὶ, σὺ ἐξουδενώσεις, τῆς εἰς τὴν σὴν πόλιν δυσσεβείας εἰσπραττόμενος δίκας. κα'. "Ὅτι ἐξεκαύθη ἡ καρδία μου." Ταῦτα, φησὶν, ἐλογιζόμην, ὑπὸ τῆς ἐκείνων παρανομίας πυρποληθεὶς· ἀνέλαβε γὰρ τὸ προοίμιον, Ὅτι ἐζήλωσα ἐπὶ τοῖς ἀνόμοις, καὶ ὅπερ ἐκεῖ ζῆλον ἑκάλεσε, τοῦτο ἐνταῦθα καρδίας ἔκκαυσιν. "Καὶ οἱ νεφροὶ μου ἠλλοιώθησαν." Νεφροὺς, ὡς πολλάκις ἔφην, τοὺς λογισμοὺς ὀνομάζει. Εὐσεβεῖς, φησὶν, ἔχων τοὺς λογισμοὺς, μικροῦ δεῖν ἐξετράπην διὰ τὴν ἐκείνων ἀλαζονείαν. κβ'. "Κἀγὼ ἐξουδενωμένος, καὶ οὐκ ἔγνων." Τοῦτο σαφέστερον ὁ Σύμμαχος εἴρηκεν· Ἦμην δὲ ἀνεπιστήμων, καὶ μὴ εἰδώς. Τοῦτο τὸ πάθος ἔπαθον ἐξ ἀγνοίας, οὐκ εἰδώς σου τὰ κρίματα. "Κτηνώδης ἐγενήθην παρὰ σοί. [κγ'] Κἀγὼ διὰ παντὸς μετὰ σοῦ." Ἄλλ' οὐκ ἔτι τοῦτο πείσομαι, οὐδὲ ζητήσαι τι ἢ περιεργάσασθαι τῶν ὑπὸ τῆς σοφίας οἰκονομυμένων ἀνέξομαι· ἀλλὰ κτήνει παραπλησίως, τοῖς σοῖς ἔψομαι νεύμασιν. Οὕτω γὰρ τῆς σοφίας προνοίας οὐ χωρισθήσομαι. Καθ' ἅπερ γὰρ τὸ κτήνος ἀκολουθεῖ τῷ ἄγοντι, μὴ πε 80.1452 ριεργαζόμενον ἤπερ ἂν ἄγεται, οὕτως ὑπὸ τῆς σοφίας κυβερνώμενος χάριτος, ἀκολουθήσω κἀγὼ, μὴ πολυπραγμονῶν σου τὴν πρόνοιαν. "Ἐκράτησας τῆς χειρὸς τῆς δεξιᾶς μου. [κδ'] Καὶ ἐν τῇ βουλῇ σου ὠδήγησάς με, καὶ μετὰ δόξης προσελάβου με." Ἐντεῦθεν τὰ κατὰ τὴν ἐπάνοδον λέγει, ὅτι καθ' ἅπερ πατὴρ ἡπίος παῖδα πεπλανημένον εὐρῶν, τῆς τούτου λαβόμενος δεξιᾶς, εἰς τὴν οἰκίαν ἐπανάγει· οὕτω με εἰς τὴν πατρῶαν ἐπανήγαγες γῆν, τῆς μὲν δουλείας ἐλευθερώσας, ράδιαν δέ μοι τὴν διὰ τῶν ἐθνῶν διάβασιν χαρισάμενος, εὐκλεᾶ τε καὶ ἔνδοξον ἀπέφηνας. κέ'. "Τί γάρ μοι ὑπάρχει ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ παρὰ σοῦ τί ἠθέλησα ἐπὶ τῆς γῆς;" Ὁ δὲ Ἀκύλας, σαφέστερον· Τίς μοι ἐν τῷ οὐρανῷ; καὶ μετὰ

σοῦ οὐκ ἠβουλήθη ἐν τῇ γῆ. Ἐρωτηματι κῶς τέθεικεν ἀντὶ τοῦ, Ὑπάρχει μοι ἐλπίς ἐν τῷ οὐρανῷ. Προσεδόκησα, φησί, καὶ προσδοκῶ εὐμενῆ σέ μοι γενέσθαι ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς. Οὔτε γὰρ ἐν τῷ οὐρανῷ ἄλλον τινὰ ἔχω Θεὸν καὶ κηδε μόνα πλήν σου, οὔτε μὴν ἐν τῇ γῆ ἕτερόν σοι συντάττω, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ ἐν τῇ γῆ σε οἶδα Θεόν. [Εἴρηται μάλιστα καὶ ταῦτα ἐκ προσώπου τῶν ἐξ ἔθνων πεπιστευκότων τῷ Σωτῆρι: λέγει δὲ, ὅτι] Καὶ τὴν σὴν ἀσπάζομαι δεσποτείαν. κ'. "Ἐξέλιπεν ἡ καρδία μου, καὶ ἡ σὰρξ μου." Τούτου χάριν σὲ ποθῶ, καὶ διψῶ, καὶ κατὰ ψυχὴν καὶ κατὰ σῶμα, καὶ τὴν σὴν προσμένω βοήθειαν. Ὁ Θεὸς τῆς καρδίας μου, καὶ ἡ μερίς μου ὁ Θεὸς εἰς τὸν αἰῶνα." Σὲ γὰρ ἔχω καὶ μερίδα καὶ κληρὸν, καὶ ἀπόλαυσιν ἀγαθῶν. κζ'. "Ὅτι ἰδοὺ οἱ μακρύνοντες ἑαυτοὺς ἀπὸ σοῦ ἀπολοῦνται, ἐξωλόθρευσας πάντα τὸν πορνεύοντα ἀπὸ σοῦ." Οἱ δὲ πόρρω σφᾶς αὐτοὺς τῆς σῆς ποιῶντες κηδεμονίας, καὶ εἰδώλοις λατρεύειν αἱ ρούμενοι, καρπὸν ἔξουσι τῆς ἀποστάσεως ὅλεθρον. Πορνεῖαν γὰρ ἐνταῦθα τὴν εἰδωλολατρείαν καλεῖ. Οὕτω καὶ διὰ τοῦ Ἱερεμίου φησὶν ὁ Θεός: "Ἐπορεύθη ἐπὶ πᾶν ὄρος ὑψηλόν, καὶ ὑποκάτω παντὸς ξύλου ἀλσώδους, καὶ ἐπόρνευσεν ἐκεῖ· καὶ εἶπον μετὰ τὸ πορνεῦσαι αὐτὴν ταῦτα πάντα, Πρὸς με ἀνάστρεψον, καὶ οὐκ ἀνέστρεψε." Καὶ πάλιν· "Καὶ ἐμοίχευσε τὸ ξύλον, καὶ τὸν λίθον" ἀντὶ τοῦ· Ἐμὲ τὸν νυμφίον καταλιποῦσα, ἐλάτρευσε τοῖς μὴ οὔσι θεοῖς. Καὶ ἐνταῦθα τοίνυν πορνεῖαν τὴν τῶν εἰδώλων λατρείαν ἐκάλεσε. Τοῦτο μέντοι οὐ περὶ Βαβυλωνίων εἴρηκεν, ἀλλὰ περὶ τῶν διὰ τὴν ἀσέβειαν αἰχμαλώτων γεγεννημένων. Οὗτοι γὰρ τὸν 80.1453 Θεὸν ἐσχηκότες νυμφίον, ἐξεπόρνευσαν, τῶν δαιμόνων ἀσπασάμενοι τὴν δουλείαν· ἀλλὰ τῇ πείρᾳ σωφρονεῖν διδαχθέντες βοῶσιν· κη'. "Ἐμοὶ δὲ τὸ προσκολληᾶσθαι τῷ Θεῷ ἀγαθόν ἐστι, τίθεσθαι ἐν τῷ Κυρίῳ τὴν ἐλπίδα μου." Δι' αὐτῶν γὰρ τῶν πραγμάτων τὴν πείραν λαβὼν, ἀχώριστος ἔσομαι τοῦ σεσωκότος Θεοῦ, καὶ τῇ εἰς αὐτὸν ἐλπίδι βεβαιωθήσομαι. "Τοῦ ἐξαγγεῖλαί με πάσας τὰς αἰνέσεις σου, ἐν ταῖς πύλαις τῆς θυγατρὸς Σιών." Διὰ ταύτης γὰρ τῆς ἐλπίδος τῆς ἐπανόδου τετύχηκα, καὶ τὰς σὰς ἐν τῇ Ἱερουσαλήμ ἐξηγοῦμαι θαυματουργίας. Ταύτην γὰρ ὠνόμασε θυγατέρα Σιών. Ὡσπερ γὰρ υἱοὺς ἀνθρώπων τοὺς ἀνθρώπους καλεῖ, οὕτω θυγατέρα Σιών τὴν Σιών ὄνομάζει. Διώνυμος δὲ ἦν ἡ πόλις· ἡ γὰρ αὐτὴ Σιών καὶ Ἱερουσαλήμ ὑπὸ τῆς θείας καλεῖται Γραφῆς.

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ ΟΓ΄ ΨΑΛΜΟΥ.

α'. "Συνέσεως τῷ Ἀσάφ." Τὴν ἐσομένην τῆς Ἱερουσαλήμ πανωλεθρίαν ὁ προφητικὸς προθεσπὶ ζῶν λόγος, ἐπιστῆναι καὶ συνιέναι κελεύει τοῖς ἐν τυγχάνουσι τοῦ ψαλμοῦ τὴν διάνοιαν. Τινὲς μέντοι τοῖς ὑπὸ Ἀντιόχου τοῦ Ἐπιφανοῦς γεγεννημένοις προσ-ήρμοσαν τὸν ψαλμὸν, οὔτε τῇ ἱστορίᾳ προσεσηκότες, οὔτε τοῦ ψαλμοῦ τὴν προφητείαν ἀκριβῶς νενοηκότες. Ὁ μὲν γὰρ ψαλμὸς ἐμπρησμὸν λέγει τοῦ θείου νεῶ, καὶ κατάλυσιν οἰκιῶν, καὶ πόρθησιν τῆς πόλεως παντελῆ· ταῦτα δὲ ὑπὸ Ἀντιόχου γεγενησθαι παρὰ τῆς ἱστορίας οὐ μεμαθήκαμεν. Οὔτε μὴν τῇ Βαβυλωνίων ἀρμότητι πολιορκία· προφήτας γὰρ εἶχον τῆνικαῦτα πολλοὺς, τὸν Ἱερεμίαν, Οὐρίαν τὸν Σαμαίου, τὸν Ἰεζεκιήλ, Δανιήλ. Ὁ δὲ ψαλμὸς φησὶν· "Οὐκ ἔστιν ἔτι προφήτης, καὶ ἡμᾶς οὐ γινώσεται ἔτι." Εἰ δὲ μήτε Βαβυλωνίοις, μήτε Μακεδόσιν ἀρμότητι, δῆλον ὅτι τὴν ὑπὸ Ῥωμαίων ἐπενεχθεῖσαν αὐτοῖς πανωλεθρίαν προαγορεύει, μεθ' ἣν οὐδεμιᾶς ἀνακλήσεως ἔτυχον, τῆς κατὰ τοῦ Σωτῆρος ἀσεβείας τίνοντες δίκας. Θαυμάσαι δὲ ἄξιον τὴν ἄρρητον ἀγαθότητα τοῦ Δεσπότη· ὅτι καὶ προειδὼς αὐτῶν ἀκριβῶς τὴν ἀπίθειαν, τῇ προφητείᾳ τῶν ἐσομένων κακῶν ἀποτρέπειν τῆς ἀσεβείας πειρᾶται. Δηλοῖ δὲ ὅμως καὶ αὐτὸ τοῦ Ψαλμοῦ τὸ προοίμιον, ὡς ταύτην ἡ πρόρρησις τὴν ὑπόθεσιν ἔχει. "Ἰνατί, ὁ Θεός, ἀπώσω εἰς τέλος;" Οὔτε γὰρ, ὡς ἐπὶ Βαβυλωνίων, τῇ δουλείᾳ τὸν ἑβδομηκοντούτην ὠρίσας χρόνον, οὔτε ὡς ἐπὶ Ἀντιόχου, τὰ ἑπτὰ ἡμισυ ἔτη, κατὰ τὴν τοῦ Δανιήλ

προφη τείαν, ἀλλ' εἰς τέλος ἀπόσω, καὶ πανωλεθρίαν κατ εψηφίσω. "Ὁργίσθη ὁ θυμός σου ἐπὶ πρόβατα νομῆς σου." Ἐπίμονον ἔσχεις τὴν κατὰ τῶν προβάτων τῶν σῶν ἀγανάκτησιν. 80.1456 β'. "Μνήσθητι τῆς συναγωγῆς σου, ἧς ἐκτίσω ἀπ' ἀρχῆς." Ἄνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς ἡμέτερος ἐπ' ἐκλήθης Θεός, καὶ σὸς ἐχρηματίσαμεν, Δέσποτα, λαός. "Ἐλυτρώσω ράβδον κληρονομίας σου." Τῆς σῆς γὰρ ἀπολαύσαντες βοηθείας, τῆς Αἰγυπτίων ἀπηλ' ἀγάπημεν δουλείας· κληρονομίαν δὲ αὐτοὺς καὶ ὁ μακάριος ἐκάλεσε Μωσῆς. "Ἐγενήθη γὰρ, φησὶ, μερὶς Κυρίου, λαὸς αὐτοῦ Ἰακώβ, σχοίνισμα κληρονομίας αὐτοῦ Ἰσραήλ." Ῥάβδον δὲ τὸ βασιλικὸν ὠνόμασε σκῆπτρον, ἀντὶ τοῦ, Σὴ ἐξ ἀρχῆς ἐγενόμεθα μερὶς, σὸς ὠνομάσθημεν κλῆρος, ὑπὸ τὴν σὴν ἔτε λέσαμεν βασιλείαν. Οὕτω καὶ ἐν τῷ μδ' ψαλμῷ τὸ βασιλικὸν σκῆπτρον προσηγόρευσε ράβδον. Ἔφη γάρ· "Ῥάβδος εὐθύτητος ἢ ράβδος τῆς βασιλείας σου." - "Ὅρος Σιών τοῦτο, ὃ κατεσκήνωσας ἐν αὐτῷ." Τῆς δὲ Αἰγυπτίων ἡμᾶς δουλείας ἐλευθερώσας, εἰς τὴν ἐπηγγελμένην τοῖς πατράσιν εἰσήγαγες γῆν, καὶ σαυτῷ τὸ Σιών ἀφιέρωσας ὄρος, ἵνα ὡς ἐν βασιλείοις τισὶν οἰκῶν, τὸν σὸν ἰθύνης λαόν. Ταῦτα δὲ προελέγετο, μήπω τοῦ ἐν Ἱεροσολύμοις οἰκοδομηθέντος νεώ. Μετὰ γὰρ τὸν Δαβίδ, καὶ τὸν Ἀσάφ, ὁ Σολομών τοῦτον ἐδέϊματο. γ'. "Ἐπαρον τὰς χεῖράς σου ἐπὶ τὰς ὑπερῆφανίας αὐτῶν εἰς τέλος." Ἀπαίτησον αὐτοὺς τῆς ἀλαζονείας εὐθύνας· τὸ δὲ "Ἐπαρον τὰς χεῖράς σου," ἐκ μεταφορᾶς τέθεικε τῶν ταῖς χερσὶ τοὺς ἀμαρτάνοντας μαστιγούντων. Τοῦτο δὲ ἡ προφητικὴ εἶρηκε χάρις, εἰδυῖα τοὺς πολεμίους δυσσεβεῖα συζώντας· οὐδὲ γὰρ ὑπὲρ τοῦ σταυρωθέντος ζηλώσαντες, ἐκείνον τὸν πόλεμον ἀνεδέξαντο, ἀλλὰ τὴν οἰκουμένην δουλούμενοι. Ἐχρῆτο δὲ αὐτοῖς ὁμοῦς ὁ Θεός, ὡς δημίους, δι' αὐτῶν τοὺς ἠσεβηκότας κολάζων. "Ὅσα ἐπονηρεύσατο ὁ ἐχθρὸς ἐν τῷ ἀγίῳ σου." Οὔτε ὁ Ἑβραῖος, οὔτε οἱ λοιποὶ ἐρμηνευταὶ, οὔτε μὲν οἱ ἑβδομήκοντα ἐν τῷ Ἐξαπλῷ πληθυντικῶς ἐν τοῖς ἀγίοις τεθεικάσιν, ἀλλ' ἐνικῶς, ἐν τῷ ἀγίῳ σου· ὡς εἶναι δῆλον, ὅτι περὶ τοῦ ναοῦ ταῦτα οἱ λέγοντες λέγουσιν, ὀλοφυρόμενοι καὶ θρηνοῦντες τὰ ὑπ' ἐκείνων εἰς τοῦτον γεγενημένα. Ταύτη δὲ τῇ διανοίᾳ καὶ τὰ ἐπαγόμενα συμφωνεῖ. δ'. "Καὶ ἐνεκαυχήσαντο οἱ μισοῦντές σε ἐν μέσῳ τῆς ἑορτῆς σου." Ἐν τῇ τοῦ Πάσχα γὰρ ἑορτῇ, παντὸς τοῦ λαοῦ κατὰ τὸν νόμον συναθροισθέντος, τὴν στρατιάν ὁ Τίτος παρακαθίσας, ἐπολιόρησε 80.1457 τὴν ἐκείνων μητρόπολιν. Ἐπειδὴ γὰρ ἐν τῇ τοῦ Πάσχα ἑορτῇ τῷ σταυρῷ τὸν Σωτῆρα προσήλωσαν, κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν τίνουσι τῆς ἀσεβείας ποινὴν. "Ἔθεντο τὰ σημεῖα αὐτῶν σημεῖα. [ε'.] Καὶ οὐκ ἔγνωσαν ὡς εἰς τὴν ἔξοδον ὑπεράνω." Τὰ τρὸς παῖα, φησὶν, ἅπερ ἔστι σημεῖα καὶ σύμβολα νίκης, ἠγείραν ἐπάνω τῶν ἡμετέρων πυλῶν, γνῶριμον ἅπασιν τοῖς μετὰ ταῦτα καθιστῶντες τὴν νίκην· καὶ Πιλάτος δὲ τὰ βασιλικά σημεῖα παρὰ τὸν νόμον εἰς τὴν πόλιν εἰσήγαγε, καὶ χοίρου δὲ προτομὴν οἱ Ῥωμαίων βασιλεῖς τοῖς τῆς πύλης ἐνεκόλαψαν λίθοις. Διὰ τούτων δὲ πάντων ἐμάνθανον, ὡς ἔρημοι τῆς θείας κηδεμονίας ἐγένοντο. Ταῦτα καὶ ὁ Κύριος ἐν τοῖς θείοις Εὐαγγελίοις προεῖπεν· "Ὅτ' ἂν ἴδῃτε τὸ βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως ἐστὼς ἐν τόπῳ ἀγίῳ (ὁ ἀναγινώσκων νοεῖτω), τότε οἱ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ φευ γέτωσαν εἰς τὰ ὄρη." "Ὡς ἐν δρυμῷ ξύλων ἀξίναις ἐξέκοψαν. [ζ'.] Τὰς θύρας αὐτῆς ἐπὶ τὸ αὐτὸ· ἐν πελέκει καὶ λαξευτηρίῳ κατέρραξαν αὐτήν." Ὑλοτομικοῖς καὶ τεκτονικοῖς ὄργανοις χρώμενοι, καὶ τοὺς περιβόλους κατέλυον, καὶ τῶν οἰκιῶν τὰς θύρας συνέκοπτον, τὰ εὖ καὶ καλῶς ἠσκημένα ὡς δρῦν διαφθείροντες. ζ'. "Ἐνεπύρισαν ἐν πυρὶ τὸ ἀγιαστήριόν σου εἰς τὴν γῆν· ἐβεβήλωσαν τὸ σκῆνωμα τοῦ ὀνόματός σου." Οὐκ ἀπέχρησεν αὐτοῖς τῶν ἄλλων οἰκιῶν ἢ πόρθησις, ἀλλὰ καὶ κατὰ τοῦ ἀφιερωμένου σοι νεώ τὴν μανίαν ἐξέτειναν· καὶ τὰ μὲν πυρὶ παρέδωσαν, τὰ δὲ κατέλυσαν ταῖς χερσὶν, ὡς κοινοῖς τοῖς ἀγίοις χρησάμενοι. η', θ'. "Εἶπαν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν, αἱ συγγένειαι αὐτῶν ἐπὶ τὸ αὐτὸ, Δεῦτε καὶ καταπαύσωμεν πάσας τὰς ἑορτὰς τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τῆς γῆς. Τὰ σημεῖα ἡμῶν οὐκ εἶδομεν, οὐκ ἔστιν ἔτι προφήτης, καὶ ἡμᾶς οὐ γινώσεται ἔτι." Μετὰ πολλῆς

ἐπελθόντες ἡμῖν τῆς συμφωνίας ἕνα σκοπὸν ἔσχον, τὸν ὑπὸ σοῦ δεδομένον καταλῦσαι νόμον. Διὰ γὰρ τῶν ἑορτῶν τὴν κατὰ νόμον πολιτείαν ἐδήλωσε. Ταῦτα δὲ, φησὶν, ἐτόλμων, μὴ τε τὰς ἐπὶ τῶν προγόνων ἡμῶν ὄρωντες θαυματουργίας, μήτε ὑπὸ προφητικῆς δι' ἐλεγχόμενοι χάριτος. Τούτων γὰρ ἀπάντων ἐξαίφνης κατέστησαν ἔρημοι. Πολλοὺς γὰρ καὶ μετὰ τὴν ἐπάνοδον ἔσχον προφήτας, τὸν Ἀγγαῖον, τὸν Ζαχα 80.1460 ρίαν, τὸν Μαλαχίαν, καὶ οἱ τούτων πρεσβύτεροι προ 80.1460 φῆται, καὶ τῷ λαῷ, καὶ τοῖς βασιλεῦσι προὔλεγον τὰ ἐσόμενα, καὶ τῶν πολεμίων τὰς ἐπιβουλάς κατα δῆλους ἐποιοῦν· καὶ τοῦτο ἐκ τῆς ἱστορίας κατα μαθεῖν εὐπετές. ι'. "Ἔως πότε, ὁ Θεὸς, ὄνειδιεὶ ὁ ἐχθρὸς; παρ' οὐρανῶν ὁ ὑπεναντίος τὸ ὄνομά σου εἰς τέλος;" Μέχρι πότε ταῖς τούτων ἡμᾶς ἐκδίδως παρανομίαις, καὶ τὰς βλασφήμους αὐτῶν μακροθύμως φέρεις φωνάς; ια'. "Ἰνατί ἀποστρέφεις τὴν χεῖρά σου, καὶ τὴν δεξιάν σου ἐκ μέσου τοῦ κόλπου σου εἰς τέλος;" Κόλπος Θεοῦ, ὁ τῶν ἀγαθῶν θησαυρὸς· χεῖρ δὲ, ἡ ἐνέργεια. Τί δήποτε συνήθως οὐ χορηγεῖς τὰ ἀγαθὰ, ἀλλ' αἴρεις ἀπὸ τοῦ κόλπου τὴν χεῖρα; Τέθεικε δὲ αὐτὸ ἐκ μεταφορᾶς τῶν πεπληρωμένων ἐχόντων τὸν κόλπον, καὶ αἰτουμένων μὲν, δοῦναι δὲ μὴ βουλομένων, ἀλλ' ἐπιστρεφόντων εἰς τοῦπίσω τὴν χεῖρα. ιβ'. "Ὁ δὲ Θεὸς βασιλεὺς ἡμῶν πρὸ αἰῶνος." Καίτοι σε ἴσμεν ἄνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς βασιλέα, καὶ ὡς παρὰ βασιλέως αἰεὶ τῶν δωρεῶν ἀπολαύομεν. "Εἰργάσατο σωτηρίαν ἐν μέσῳ τῆς γῆς." Ἀμέλει δήλην ἄπασι τὴν περὶ ἡμᾶς γενομένην κηδεμονίαν πεποίηκας. Τὸ γὰρ ἐν μέσῳ τῆς γῆς, ἀντὶ τοῦ, πάντων ὀρώντων. ιγ'. "Σὺ ἐκραταίωσας ἐν τῇ δυνάμει σου τὴν θάλασσαν." Φευγόντων γὰρ τοὺς Αἰγυπτίους, καὶ ὑπὸ τῆς θαλάσσης κωλυομένων διαβῆναι, σὺ τὴν παράδοξον ἐκείνην ἐδωρήσω πορείαν, τὴν ῥοώδη φύσιν στεγανὴν ἐργασάμενος, καὶ διὰ τῶν κυμάτων τὰ ἐκατέρωθεν δομησάμενος τεῖχη. "Σὺ συνέτριψας τὰς κεφαλὰς τῶν δρακόντων ἐπὶ τοῦ ὕδατος. [ιδ'.] Σὺ συνέθλασας τὴν κεφαλὴν τοῦ δράκοντος." Δράκοντας μὲν τοὺς Αἰγυπτίους καλεῖ, κεφαλὰς δὲ δρακόντων, τοὺς ἐκείνων στρατηγοὺς, καὶ ταξιάρχας, καὶ λοχαγούς. Τὸν δὲ ἐνικῶς ὄνομα σθέντα δράκοντα, τὸν Φαραῶ λέγει, τὸν πολλοῖς ἄρ' χουσιν ἐφ' ἑστώτα. [Λέγει δὲ καὶ τὸν διάβολον, ὃν ἐπέδησε καὶ κατήργησεν ὁ νομοθέτης παρασχεδὸν τῷ ἔκουσίῳ θανάτῳ.] Διὸ καὶ πολλὰς αὐτὸν ἔφησεν ἔχειν κεφαλὰς. Τούτους δὲ, φησὶν, ἅπαντας ὑποβρυχίους ἐποίησας, καὶ ἦν ἐφ' ἡμῶν ἐκραταίωσας θάλασσαν, 80.1461 ἐπ' ἐκείνων διέλυσας, καὶ τοῖς ἐκείνης αὐτοὺς ἔχωσας κύμασιν. "Ἐδωκας αὐτὸν βρῶμα λαοῖς τοῖς Αἰθίοψιν." Ὅμοροι τῶν Αἰγυπτίων οἱ Αἰθίοπες ὄντες, πόλεμον εἶχον πρὸς ἐκείνους συχνόν· ἀλλὰ τοῦ Φαραῶ σὺν τῇ στρατιᾷ τῇ θαλάσση παραδοθέντος, εὐχείρωτοι λοιπὸν οἱ Αἰγύπτιοι ἐγένοντο τοῖς Αἰθίοψιν· καὶ καθάπερ τὴν τροφήν ὁ πεινῶν ἀναλί σκει ῥαδίως, οὕτως αὐτοὺς εὐπετῶς μάλα κατηγωνί ζοντο. Διὸ φησὶν ὁ προφητικὸς λόγος· "Ἐδωκας αὐτὸν βρῶμα λαοῖς τοῖς Αἰθίοψιν," ἀντὶ τοῦ, εὐ αλώτους αὐτοὺς ἀπέφηνας, εὐμαρῶς ὑπὸ τῶν Αἰθίοπων παρασκευάσας ἀναλίσκεσθαι. ιε'. "Σὺ διεῖρξας πηγὰς καὶ χειμάρρους." Ὁ δὲ Ἑβραῖος, καὶ οἱ ἄλλοι ἐρμηνευταί, πηγὴν εἰρήκασιν. Κἄν τε πηγὴν εἴπωμεν, κἄν τε πηγὰς, οὐχ ἁμαρτη σόμεθα τῆς ἀληθείας. Πηγὴν γὰρ τὸ ἀπὸ τῆς πέτρας ῥυέν ὕδωρ ὁ προφητικὸς λόγος καλεῖ· ἀλλὰ τοῦτο διαι ρεθὲν πολλὰς ἐποίησεν αὐλακας, ὥστε ῥαδίως τὰς πολ λὰς ἐκείνας μυριάδας ἀπολαῦσαι τοῦ νάματος. Εὐρί σκομεν δὲ τοῦτο, οὐχ ἅπαξ, ἀλλὰ καὶ δις γεγεννημένον. Καὶ τὸ μὲν ἢ Ἐξοδος διδάσκει, τὸ δὲ ἢ βίβλος τῶν Ἀριθμῶν. Πηγὴν δὲ εἰκότως ὠνόμασε τὴν ἀναβλύ σασαν πέτραν τὰ τοῦ ὕδατος ῥεύματα. Χειμάρρους δὲ πάλιν αὐτὰ προσηγόρευσεν, ὡς μὴ κατὰ φύσιν ῥεύσαντα, ἀλλὰ τότε πρῶτον ἀναδοθέντα. Καθάπερ γὰρ ὁ χειμάρρους οὐκ ἔστιν ἀένναος, ἀλλ' ἐκ τῶν ὑετίων ὕδατων συνίσταται· οὕτω τοῖς θείοις ἐκεῖνο νεύμασιν ἀνεδόθη τὸ ὕδωρ. Σὺ ἐξήρανας ποταμοὺς Ἡθάμ. Ὁ δὲ Σύμμαχος οὕτως, Σὺ ἐξήρανας ποταμοὺς ἀρχαίους. Τοὺς μὲν γὰρ μὴ ὄντας, μήτε ἐξ ἀρχῆς γενομένους, ἀναβλύσαι ἐν τῇ ἐρή

μω προσέταξας. Τούς δὲ πάλαι γεγονότας, καὶ ἄρ χαίαν ἐσχηκότας πορείαν, τοῦ τρέχειν ἔπαυσας ἔθε λήσας. Τοῦτο καὶ ἐν ἐτέρῳ λέγει ψαλμῶ· "Ἔθετο ποταμούς εἰς ἔρημον, καὶ διεξόδους ὑδάτων εἰς δί ψαν· γῆν καρποφόρον εἰς ἄλμην, ἀπὸ κακίας τῶν κατοικούντων ἐν αὐτῇ. Ἔθετο ἔρημον εἰς λίμνας ὑδάτων, καὶ γῆν ἄνυδρον εἰς διεξόδους ὑδάτων, καὶ κατώκησεν ἐκεῖ πεινῶντας." Τούς μὲν γὰρ Σοδόμων καὶ Γομόρρων, καὶ τῶν ἄλλων περι οἰκῶν κατεξήρανε ποταμούς, διὰ τὴν τῶν οἰκητόρων παρανομίαν. Τῇ δὲ ἀνύδρῳ γῇ τοὺς ἀπὸ τῆς πέτρας ἔδωκεν ὄχετους, τῷ διψῶντι λαῶ προσφέρων τὰ νάματα. Ῥάδιον γὰρ αὐτῷ ὡς βούλεται μετοχετεῦσαι τῶν ὑδάτων τὴν φύσιν. Διὰ μέντοι τούτου καὶ ἕτερον ὁ λόγος παραδηλοῖ, ὡς Ἰουδαίους μὲν διὰ τὴν παρανομίαν τῶν προφητικῶν ποταμῶν οὐ προσοίσει τὰ νάματα, τὰ δὲ ἔθνη, τὰ πάλαι ἔρημα, τοῖς ὑπὸ τῆς πέτρας ἀρδεύσει κρουνοῖς· ἡ δὲ πέτρα, ἣ φησιν 80.1464 ὁ θεῖος Ἀπόστολος, ἐστὶν ὁ Χριστός. Καὶ ἅπαντα τάδε τὰ εἰρημένα ἀπὸ τοῦ· "Εἰργάσατο σωτηρίαν ἐν μέσῳ τῆς γῆς," τῶν ἡμετέρων εὐεργεσιῶν περιέχει τὸν τύπον. Καὶ γὰρ ἐκεῖ δι' ὑδάτων ἡ τῆς δουλείας ἀπαλλαγὴ, καὶ ἐνταῦθα δι' ὑδάτων ἔλευθερίας ἀρχή. Ἐκεῖ δρακόντων κεφαλαὶ τοῖς ὕδασι συντριβόμενοι, καὶ ἐνταῦθα δυναστεῖαι δαιμόνων καταλυόμεναι τῇ τοῦ βαπτίσματος χάριτι. Ἐκεῖνοι εὐχείρωτοι μετὰ τὴν θάλασσαν ἐγένοντο τοῖς Αἰθίοψι, καὶ οἱ ἡμέτεροι πολέμιοι μετὰ τὴν ἀγίαν κολυμβήθραν εὐκαταγώνιστοι ἐγένοντο τοῖς πάλαι μελαίνας τὰς ψυχὰς ἐσχηκόσι. Καὶ τᾶλλα δὲ τούτοις ὁμοίως ῥάδιον συνιδεῖν τοῖς προσέχειν ἐθέλουσιν. [Ἐκεῖ ῥάβδος, ἐνταῦθα σταυρός· ἐκεῖ Μωϋσῆς, ἐνταῦθα ἄρ χιερεῖς· ἐκεῖ θάλαττα, ἐνταῦθα κολυμβήθρα· ἐκεῖ δώδεκα πηγαὶ, ἐνταῦθα δώδεκα ἀπόστολοι· ἐκεῖ ἑβδομήκοντα στέλεχοι, ἐνταῦθα ἑβδομήκοντα βίβλοι.] Ἡμεῖς δὲ ἐπὶ τὰ συνεχῆ τῆς ἐρμηνείας βαδίσωμεν. ι´, ιζ´. Σὴ ἐστὶν ἡ ἡμέρα, καὶ σὴ ἐστὶν ἡ νύξ· σὺ κατηρτίσω φαῦσιν καὶ ἥλιον. Σὺ ἐποίησας πάντα τὰ ὄρια τῆς γῆς· θέρος καὶ ἔαρ σὺ ἔπλασας αὐτά." Ἀπὸ τῶν ἰδικῶν εὐεργεσιῶν ἐπὶ τὰς κοινὰς τὸν λόγον μετήνεγκε, καὶ κτίστην εἶναι διδάσκει τοῦ παντὸς τὸν τῶν ὄλων Θεόν, ἡμέρας τε καὶ νυκτὸς ποιητὴν, φωτὸς χορηγόν, καὶ ἡλίου δημιουργόν, καὶ τοῦ χρόνου πρῦτανιν. Διὰ γὰρ τοῦ ἔαρος καὶ τοῦ θέρους, ἐδήλωσε τὰς τροπὰς· ἀντὶ δὲ τοῦ, Σὺ ἐποίησας πάντα τὰ ὄρια τῆς γῆς, ὁ μὲν Ἀκύλας καὶ ὁ Θεοδοτίων, ἐστήλωσας, ὁ δὲ Σύμμαχος ἔστησας εἴρηκε. Δηλοῖ δὲ ὁ λόγος, ὡς αὐτὸς αὐτῇ τὸ εἶναι δέδωκε, καὶ τὰ μὲν αὐτῆς εἰς πεδία, τὰ δὲ εἰς ὄρη καὶ νάπας ἀπένειμε· τὰ δὲ ἐκοίλανεν εἰς ὑποδοχὴν λιμναίων καὶ θαλαττίων ὑδάτων. ιη´. "Μνήσθητι ταύτης." Ταῦτα, φησὶν, ἅπαντα πεποικῶς, ὁ τῶν τοσοῦτων καὶ τηλικούτων δημιουργὸς, μνήσθητι ταύτης, τουτέστι τῆς Συναγωγῆς, ἧς ἐκτίσω ἀπ' ἀρχῆς. Πρὸς ἐκεῖνο γὰρ ἀποδέδωκε τοῦτο. "Ἐχθρὸς ὠνείδισε τὸν Κύριον, καὶ λαὸς ἄφρων παρώξυνε τὸ ὄνομά σου." Μὴ εἰς ἡμᾶς, φησὶν, ἀπίδης, ἀλλ' εἰς τὰς τῶν δυσμενῶν βλασφημίας. ιθ´. "Μὴ παραδῶς τοῖς θηρίοις ψυχὴν ἐξομολογοῦ μένην σοι." Οὐχ ἀπλῶς ὁ προφητικὸς πᾶσιν ἐπέυχεται λόγος· ἀλλὰ τοῖς τὸ θεῖον ὁμολογοῦσιν ὄνομα αἰτεῖ τὰ ἀγαθὰ [τοῖς ὁμολογοῦσι τὸν σταυρωθέντα Θεὸν ἐκ Θεοῦ, καὶ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ 80.1465 Πνεύματος ὁμοούσιον]. Θηρία δὲ καλεῖ, [οὐ μόνον] τὴν τῶν πολεμίων ὠμότητα [ἀλλὰ καὶ τῶν ἀθε τούτων τὸν σταυρωθέντα καὶ μὴ ὁμολογούντων ὡς εἴρηται Θεόν]. "Τῶν ψυχῶν τῶν πενήτων σου μὴ ἐπιλάθῃ εἰς τέλος." Καὶ πένητες δὲ εἶεν ἂν οἱ τὸ φρόνημα ταπεινοί. "Μακάριοι γὰρ [ὡς αὐτὸς ὁ Κύριος ἐν Εὐαγγελίοις φησὶ] οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι, ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. κ´. "Ἐπίβλεψον εἰς τὴν διαθήκην τῶν δούλων σου, ὅτι ἐπληρώθησαν οἱ ἐσκοτισμένοι τῆς γῆς οἴκων ἀνομιῶν." Οἱ γὰρ τῆς σῆς αἴγλης οὐκ ἀπολαύσαντες, ἀλλ' [ἄνθρωπόν σε μετὰ τῶν Ἰουδαίων βλασφημοῦντες, καὶ μὴ ὁμολογοῦντές σε ἥλιον δικαιοσύνης, καὶ] τὸ τῆς ἀγνοίας ἀγαπήσαντες σκότος, ἀνομίας καὶ τῆς ἐντεῦθεν φουείσης τιμωρίας μεστὰς ἔχουσιν οἰκίας, ἀντὶ τοῦ, Παντοδαποῖς κακοῖς παρεδόθησαν, διὸ προείλοντο σκότος. κβ´. "Μὴ ἀποστραφήτω

τεταπεινωμένος κατ ησχυμένους." Ίκετεύομεν μὴ διαμαρτεῖν τῆς δεήσεως, μηδὲ μετ' αἰσχύνης ἀποπεμφθῆναι. "Πτωχὸς καὶ πένης αἰνέσουσι τὸ ὄνομά σου." Οἱ δὲ τῆς σῆς δεόμενοι βοηθείας, καὶ ταύτης τυχόντες, προσφέρειν σοι τὸν ὕμνον εἰώθασιν. κβ'. "Ἀνάστα, ὁ Θεὸς, δίκασον τὴν δίκην σου. Μνήσθητι τοῦ ὄνειδισμοῦ σου, τοῦ ὑπὸ ἄφρονος ὄλην τὴν ἡμέραν." Σφόδρα δὲ ἀρμοδίως τὴν ἀντ' ὠνυμίαν ἐνήλλαξεν· οὐκ εἶπε τὴν δίκην μου, ἀλλὰ τὴν δίκην σου. Ἐγὼ μὲν γὰρ, φησὶν, ἐνδίκως ὑπέμεινα ταῦτα· ἐκεῖνοι δὲ πολλὰς ἐτόλμησαν κατὰ σοῦ βλασφημίας [οἱ μὲν σταυρώσαντες, οἱ δὲ καὶ μετὰ τὸν σταυρὸν καὶ τὸ βάπτισμα ἀθετήσαντες]. κγ'. "Μὴ ἐπιλάθῃ τῆς φωνῆς τῶν ἰκετῶν σου· ἡ ὑπερηφανία τῶν μισούντων σε ἀνέβη διὰ παντός." Καὶ ἐνταῦθα τῷ ἑαυτῶν προσώπῳ τὴν τῶν πολεμίων ἀλαζονεῖαν συνέζευξαν, οὐ δι' ἑαυτοὺς, ἀλλὰ δι' ἐκείνους, φειδοῦς τινος ἀξιωθῆναι παρακαλοῦντες.

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ ΟΔ΄ ΨΑΛΜΟΥ.

α'. "Εἰς τὸ τέλος, μὴ διαφθείρης· τῷ Ἀσάφ 80.1468 ψαλμὸς ὠδῆς." Ὁ δὲ Σύμμαχος, Ἐπινίκιος περὶ ἀφθαρσίας ψαλμὸς τῷ Ἀσάφ. Ἐπειδὴ πρόρρησιν ὁ ψαλμὸς ἔχει τῆς δικαίας τοῦ Θεοῦ κρίσεως. καὶ προαγορεύει καὶ τῶν ἐργατῶν τῆς πονηρίας τὸν ὄλεθρον, καὶ τῶν τῆς ἀρετῆς ἐραστῶν τὰς ἀγαθὰς ἀντιδόσεις· εἰκότως διὰ τῆς ἐπιγραφῆς ὁ λόγος παρακελεύεται, μὴ διαφθεῖραι τοὺς εὐσεβεῖς λογισμοὺς, ἀλλ' ὑγιεῖς αὐτοὺς φυλάξαι, καὶ τὴν ἀφθαρσίαν κληρονομησαί. Εἴρηται μέντοι καὶ οὗτος ὁ ψαλμὸς ἐκ προσώπου τῶν ἐν Βαβυλῶνι δορυαλώτων, ὑμνεῖν τὸν Θεὸν ὑπισχνουμένων, ἐὰν τῆς θείας χάριτος ἀπολαύσωσιν. β'. "Ἐξομολογησόμεθά σοι, ὁ Θεὸς, ἐξομολογησόμεθά σοι, καὶ ἐπικαλεσόμεθα τὸ ὄνομά σου." Καὶ ἐντεῦθεν δῆλον, ὡς οὐδέπω τῆς ἐπανόδου τετυχηκότες ταῦτα διεξίσαι. Ὑπισχνοῦνται δὲ τὸν Θεὸν ὑμνεῖν, καὶ τῷ σεβασμίῳ αὐτοῦ ὀνόματι λαμπρυνθῆσθαι. Τὸ γὰρ, Ἐπικαλεσόμεθα τὸ ὄνομά σου τοῦτο δηλοῖ, ὅτι Πάλιν τῷ σῷ ὀνόματι προσαγορευθῆσόμεθα, καὶ λαὸς χρηματίσομεν σός. "Διηγῆσομαι πάντα τὰ θαυμάσιά σου. [γ'] Ὅτ' ἂν λάβω καιρόν." Ὁ δὲ Ἀκύλας καὶ Σύμμαχος οὕτως· Ὅτ' ἂν λάβω τὴν συναγωγὴν. Ὅτ' ἂν, φησὶν, ἐπανέλθωμεν, καὶ εἰς τὸν ἱερόν σου συναθροισθῶμεν νεῶν, τότε σὲ καὶ ἐννόμως ὑμνήσομεν, καὶ τὰς σὰς εὐεργεσίας τοὺς ἀγνοοῦντας διδάξομεν· ἐκεῖνος γὰρ ἡμῖν ὁ καιρὸς τοῦτο ποιεῖν ἐπιτρέψει. Νῦν γὰρ βοῶμεν· Πῶς ἄσομεν τὴν ὠδὴν Κυρίου ἐπὶ γῆς ἄλλοτρίᾳ; Οὕτως ὁ προφητικὸς λόγος, ἃ ἔχρην εἶπεῖν τοὺς ἐν Βαβυλῶνι δορυαλῶτους διδάξας [καὶ τοὺς διὰ μετανοίας ἐπιστρέφοντας πρὸς τὸν Σωτῆρα τοῦ παντός παιδαγωγήσας], ὑποδείκνυσι τὸν Θεὸν πρὸς τὰς γεγενημένας ἐπαγελίας ἀποκρινόμενον, καὶ λέγοντα· "Ἐγὼ εὐθύτητας κρινῶ." Ἐνδίκως, φησὶν, ὑμῖν καὶ Βαβυλῶνίοις δικάσω. δ'. "Ἐτάκη ἡ γῆ, καὶ πάντες οἱ κατοικοῦντες ἐν αὐτῇ." Πάσης γὰρ εἰμι τῆς οἰκουμένης κριτῆς, καὶ ἅπασι τὰς ἀξίας ἐποίσω τιμωρίας. "Ἐγὼ ἑστερέωσα τοὺς στύλους αὐτῆς." Ἐγκρατῆς δὲ πάντων εἰμι, ὡς ἀπάντων ὑπάρχων δημιουργός. Ἐγὼ γὰρ τὴν γῆν πεποίηκά τε καὶ ἠδρασα, οἶον στύλοις τισὶ τοῖς ἐμοῖς αὐτὴν ὄροις ἐρείδων. 80.1469 Πρόσταγμα γὰρ ἐθέμην, καὶ οὐ παρελεύσεται. Διὰ τοῦτο καὶ δικαστῆς ὢν, κολάζειν μὲν οὐ βούλομαι, ἀλλὰ προλέγω τὰς τιμωρίας, ἵνα τῇ ἀπειλῇ σωφρονεστέρους τοὺς πλημμελοῦντας ἐργάσωμαι· καὶ παραινῶ, καὶ συμβουλεύω, πᾶν μὲν εἶδος ἀνομίας μυσάττεσθαι, ἐπιμελεῖσθαι δὲ τοῦ δικαίου καὶ τοῦ μετρίου φρονήματος· ταῦτα γὰρ διὰ τῶν ἐπαγομένων ἐδίδαξεν. ε'. "Εἶπον τοῖς παρανομοῦσι, Μὴ παρανομεῖτε· καὶ τοῖς ἀμαρτάνουσι, Μὴ ὑψοῦτε κέρας." Τοῦτο γὰρ πάντων χαλεπώτατον πάθος, τὸ μὴ μόνον ἀμαρτάνειν, ἀλλὰ καὶ γαυριᾶν ἐπὶ τούτῳ. "Μὴ ἐπαίρετε εἰς ὕψος τὸ κέρας ὑμῶν." Εἶτα δείκνυσι ποῖον ὕψος καλεῖ. "Καὶ μὴ λαλεῖτε κατὰ τοῦ Θεοῦ ἀδικίαν." Καὶ γὰρ τὰ κερασφόρα ζῶα σφόδρα ἐπὶ τοῖς κέρασι γαυριᾶ. Παρεγυᾶ δὲ αὐτοῖς ὁ λόγος, μὴ αὖξεν τῇ ἀλαζονεῖᾳ τὴν ἀνομίαν, μηδὲ κατὰ τοῦ Θεοῦ τὴν γλῶτταν κινεῖν. ζ, η'. "Ὅτι οὔτε ἐξ ἐξόδων, οὔτε ἀπὸ δυσμῶν,

172

οὔτε ἀπὸ ἐρήμων ὀρέων. "Ὅτι ὁ Θεὸς κριτὴς ἐστίν." Ἐξόδους τὰς ἀνατολὰς εἴρηκεν· οὕτω δὲ καὶ ἡ πέμπτη ἔκδοσις· ἔρημα δὲ ὄρη, τὰ βόρεια καὶ τὰ νότια τμήματα. Ταῦτα γὰρ δι' ἄκραν ψυχρότητα καὶ θερμότητα ἀοίκητα μεμάνηκε παντελῶς. Διδάσκει τοίνυν, ὅτι τῶν ἀδυνάτων ἐστὶ τοῦ Θεοῦ τὴν κρίσιν διαφυγεῖν. Κἂν γὰρ τὰ ἐῶα καταλάβῃ, κἂν τὰ ἐσπέ ρια, κἂν εἰς τὰ νότια, κἂν εἰς τὰ βόρεια πειραθῆ διαδράναι, τῇ θεΐα ὑπόκειται ψήφω. Εἶτα διδάσκει τὰς τοῦ βίου μεταβολὰς, γνώμη Θεοῦ γινομένης. "Τοῦτον ταπεινοῖ, καὶ τοῦτον ὑψοῖ. [θ'] "Ὅτι πο τήριον ἐν χειρὶ Κυρίου οἴνου ἀκράτου πλήρες κεράσματος, καὶ ἔκλινεν ἐκ τούτου εἰς τοῦτο." Περὶ δὲ τοῦ ποτηρίου καὶ ἡ τοῦ θεσπεσίου Ἰερεμίου προφητεία διδάσκει. Κελεύεται γὰρ ὑπὸ τοῦ τῶν ὄλων Θεοῦ τοῦτο λαβεῖν, καὶ ποτίσαι τὴν Ἱερουσα λήμ, καὶ τοὺς ἄρχοντας, καὶ τὰ ὄμορα ἔθνη. Οἶνον δὲ τὴν τιμωρίαν καλεῖ, ὡς τῇ μέθῃ παραπλησίως ἀφαιρουμένην τὴν δύναμιν, καὶ τὰς τῶν μορίων διαλύουσας ἀρμονίας. Λέγει τοίνυν ὁ προφητικὸς λόγος, ὅτι ποτὲ μὲν ἡμῖν, ποτὲ δὲ ἐκείνοις ὁ δίκαιος κριτὴς προσφέρει τὴν τιμωρίαν· καὶ νῦν μὲν τοῦ τον ὑψοῖ, ἐκείνον δὲ ταπεινοῖ, καὶ πάλιν τὸ ὕψος μετατίθησιν εἰς ἑτέρους, καὶ συμφορὰς ἐναλλάττει, καὶ εὐημερίας μεταβάλλει. Ταῦτα δὲ οὐχ ἀπλῶς οἱ ἐν Βαβυλῶνι δορυάλωτοι ἐδιδάσκοντο λέγειν, ἀλλὰ 80.1472 προπαιδευόμενοι καὶ τὴν Βαβυλωνίων δουλείαν, καὶ τὴν οἰκείαν ἐλευθερίαν. Οὐκ εἰς μακρὰν γὰρ ὁ Κῦρος ἐκείνων μὲν τὴν δύναμιν κατέλυσε, τούτοις δὲ τὴν προτέραν ἐλευθερίαν ἀπέδωκε. "Πλὴν ὁ τρυγίας αὐτοῦ οὐκ ἐξεκενώθη· πίνονται πάντες οἱ ἁμαρτωλοὶ τῆς γῆς." Τὴν χαλεπωτέραν τιμωρίαν τρυγίαν ἐκάλεσεν. Ἐγὼ μὲν, φησὶ, τὸ διειδέστε ρον ἔπιον, τοῦτ' ἔστιν, ἐλάττωσιν ὑπεβλήθη κακοῖς· αὐτὴν δὲ τὴν ὑποσταθμὴν Βαβυλώνιοι πίνονται, ἀντὶ τοῦ, χαλεπώτερα ὦν εἰργάσαντο πείσονται· ἐγὼ μὲν γὰρ ἐβδομήκοντα ἔτη δουλεύσας τῆς ἐπανόδου τετύχηκα, ἐκείνοι δὲ διηνεκεῖ δουλεία παραδοθῆ σονται. ι'. "Ἐγὼ δὲ ἀγαλλιάσομαι εἰς τὸν αἰῶνα, ψαλῶ τῷ Θεῷ Ἰακώβ." "Ὡσπερ γὰρ ἡμῶν πiónτων ἐκείνοι τοῖς ἡμετέροις κακοῖς ἐπετώθαζον· οὕτως ἡμεῖς τὴν ἐκείνων τιμωρίαν ὀρώντες, τῷ Θεῷ τὴν ὕμνωδιαν προσοίσομεν· οὐκ ἐκείνοις ἐπεμβαίνοντες, ἀλλ' εὐγνώμονες περὶ τὰς εὐεργεσίας γενόμενοι. ια'. "Καὶ πάντα τὰ κέρατα τῶν ἁμαρτωλῶν συν θλάσω, καὶ ὑψωθήσεται τὸ κέρασ τοῦ δικαίου." Διὰ τούτων δὲ τῶν λόγων προεδιδάχθησαν, ὡς καὶ τοὺς ἐπιστρατεύσαντας αὐτοῖς μετὰ τὴν ἐπάνοδον καταλύσουσι πολεμίους. Διὰ τοι τοῦτο καὶ "πάντα εἶπε τὰ κέρατα τῶν ἁμαρτωλῶν," ἐπειδὴ ἐκ διαφορῶν συλλεγέντες τῶν ἐθνῶν, τὸν κατ' αὐτῶν ἀνεδέξαντο πόλεμον. Μέμνηται δὲ τούτων καὶ ἡ τοῦ Ἰεζεκιήλ προφητεία, καὶ μέντοι καὶ ἡ τοῦ Μι χαίου, καὶ ἡ τοῦ Ζαχαρίου· ὦν καταλυθέντων λαμ προὶ ἐγένοντο καὶ περίβλεπτοι, ἄτε δὴ τοιαύτην κατορθώσαντες νίκη. Κέρασ δὲ δικαίου τὸ εὐσεβὲς ἐκάλεσε φρόνημα. Εἰ δέ τις τὸν Ζοροβάβελ νοῆσαι βουλευθεῖ, τὸν ἐνταῦθα καλούμενον δίκαιον, ὧ χρη σάμενος ὁ Θεὸς ὑπουργῶ τὴν νίκη ἐκείνην εἰργά σατο, τῆς ἀληθείας οὐχ ἁμαρτήσεται.

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ ΟΕ΄ ΨΑΛΜΟΥ.

α'. "Εἰς τὸ τέλος, ἐν ὕμνοις, ψαλμὸς τῷ Ἀσάφ, ὠδὴ πρὸς τὸν Ἀσσύριον." Τὴν τοῦ Ἀσσυρίου προσθήκη οὐχ εὔρον ἐν τῷ Ἐξαπλῷ, ἀλλ' ἐν ἐνίοις ἀντιγράφοις. Ταύτην μέντοι ἔχει τὴν ὑπόθεσιν ὁ ψαλμὸς· τὰ γὰρ κατὰ τὸν Σενναχηρείμ προθεσπίζει, καὶ τὴν ἐπενεχθεῖσαν τῇ στρατιᾷ τι μωρίαν. β'. "Γνωστὸς ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ ὁ Θεὸς, ἐν τῷ Ἰσραὴλ μέγα τὸ ὄνομα αὐτοῦ." Ἐν μιᾷ γὰρ νυκτὶ τῶν τοσοῦτων μυριάδων δι' ἀγγέλου τὴν θανατηφόρον 80.1473 δεξαμένων πληγὴν, δῆλος ἐγένετο πᾶσιν ὁ τῶν ὄλων Θεὸς, ἄγαν τοῦ Ἰσραὴλ προμηθούμενος, καὶ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ τὴν οἰκείαν ποιησάμενος ἐπιφάνειαν. γ'. "Καὶ ἐγενήθη ἐν εἰρήνῃ ὁ τόπος αὐτοῦ, καὶ τὸ κατοικητήριον αὐτοῦ ἐν Σιών." Τοῦ γὰρ πλήθους ἀναιρεθέντος, οἱ ὑπολειφθέντες διέδρασαν, ἄγγελοι τῆς θεΐας γεγεννημένοι δυνάμεως. Τούτου χάριν σὺν τοῖς ἄλλοις

οὐκ ἀνηρέθησαν. Ἐντεῦθεν ἡ πόλις τῆς εἰρήνης ἀπήλαυσε, καὶ ὑπέλαβον ἅπαντες, ὡς ἀληθῶς ἐν τῇ Σιών κατοικεῖν ἠδύοκῆσεν ὁ Θεός. Εἶτα διδάσκει, πῶς γνωστός ἐστὶν ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ ὁ Θεός. δ'. "Ἐκεῖ συνέτριψε τὰ κράτη τῶν τόξων, ὄπλον, καὶ ῥομφαίαν, καὶ πόλεμον." Πρὸ τῶν τῆς πόλεως, φησὶ, περιβόλων, ὀπλίτας κατὰ ταῦτόν, καὶ τοξότας, καὶ πελταστὰς ἀνελών, ἄχρηστα παντελῶς τὰ τούτων ἀπέφηνεν ὅπλα. ε'. "Φωτίζεις σὺ θαυμαστῶς ἀπὸ ὀρέων αἰῶν ἰών." Ὁ δὲ Σύμμαχος οὕτως, Ἐπιφανῆς εἶ, ὑπερμεγέθης ἀπὸ ὀρέων θήρας. Ἐν γὰρ τοῖς ἡμετέροις ὄρεσι τῇ θήρᾳ τοῦ θανάτου τοὺς δυσμενεῖς παραδοὺς, ὑπερμεγέθης καὶ ἐπιφανῆς παρὰ πᾶσιν ἀνεδείχθη. Φωτίζεις γὰρ τῷ θαύματι τοὺς ἀγνοοῦντας, καὶ διδάσκεις ὅστις ὑπάρχεις. ζ'. "Ἐταράχθησαν πάντες οἱ ἀσύνετοι τῇ καρδίᾳ· ὑπνώσαν ὑπνον αὐτῶν, καὶ οὐχ εὔρον οὐδέν." Μείζονι γὰρ φρονήματι χρῆσάμενοι κατὰ σοῦ, ἀθρόαν ὑπέμειναν ταραχὴν, διὰ τὴν τῆς ψυχῆς ἀφροσύνην, καὶ ἀδεῶς καθεύδειν ὑπολαβόντες, τῆς ἐλπίδος ἐψεύσθησαν. Τὸν γὰρ ὑπνον θάνατος διεδέξατο. Τοῦτο καὶ ἡ ἱστορία διδάσκει, ὅτι ἀναστάντες εὔρον ἅπαντα τὰ σώματα νεκρά. "Πάντες οἱ ἄνδρες τοῦ πλοῦτου ταῖς χερσὶν αὐτῶν." Ὁ δὲ Σύμμαχος οὕτως· Πάντες οἱ ἄνδρες οἱ ἰσχυροὶ τὰς χεῖρας αὐτῶν. Οὐδὲν αὐτοῦς, φησὶν, ὤνησε τῶν χειρῶν ἡ ῥώμη, δι' ἧς τὸν ἀπάντων ἀρπάσειν προσεδόκησαν πλοῦτον. Καὶ διδάσκων τί δήποτε οὐδὲν ἐντεῦθεν ἀπώναντο, ἐπήγαγεν· ζ'. "Ἀπὸ ἐπιτιμῆσεώς σου, ὁ Θεὸς Ἰακώβ, ἐνύσταξαν οἱ ἐπιβεβηκότες τοῖς ἵπποις." Ἐνευσας, φησὶ, καὶ παραχρῆμα κατέπεσον οἱ τὴν ἵππικὴν εἰδέναι ἀλαζονευόμενοι τέχνην. Διὰ δὲ τοῦ ἐνύσταξαν τὴν τοῦ θανάτου ἐδήλωσεν εὐκολίαν. Καθάπερ γὰρ ὁ νυστάζων ῥαδίως ἐθελήσας καθεύδει, οὕτως ἐκεῖνοι σύντομον ἐδέξαντο τοῦ βίου τὸ πέραν. η'. "Σὺ φοβερός εἶ, καὶ τίς ἀντιστήσεται σοι;" Τίς γὰρ ἰκανὸς ἀντιστήναί σοι, καὶ διαφυγεῖν τὴν ἐπαγομένην παρὰ σοῦ τιμωρίαν; "Ἀπὸ τότε ἡ 80.1476 ὀργή σου." Εὐθὺς τῆς βλασφημίας ἀκούσας, ἠδύναστο τοὺς ἀλιτηρίους κολάσαι, ἀλλ' ἐμακροθύμησας προσμένων τὴν μεταβολήν. θ'. "Ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἠκούτισας κρίσιν." Ἄνωθεν, φησὶν, ἐκφέρεις τὰς ψήφους καθ' ὧν ἐθέλεις. Τὸ μέντοι "ἠκούτισας," ἀκουστὴν ποιήσεις ὁ Σύμμαχος εἴρηκεν. "Γῆ ἐφοβήθη, καὶ ἠσύχασεν, [ι'] ἐν τῷ ἀναστῆναι εἰς κρίσιν τὸν Θεὸν, τοῦ σῶσαι πάντας τοὺς πραεῖς τῆς γῆς." Δέους, φησὶν, ἐπλήσθησαν ἅπαντες, καὶ τῆς καθ' ἡμῶν ἐπάυσαντο προσβολῆς, θεασάμενοί σε καθάπερ τινὰ δικαστὴν, κατ' ἐκείνων μὲν ἐξενεγκόντα τὴν ψῆφον, τοὺς δὲ ὀρθοῖς λογισμοῖς χρῆσαμένους, καὶ τὴν σὴν βοήθειαν ἀπαγγεῖλαντας, τῆς σωτηρίας τετυχηκότας. ια'. "Ὅτι ἐνθύμιον ἀνθρώπου ἐξομολογήσεται σοι, καὶ ἐγκατάλειμμα ἐνθυμίου ἐορτάσει σοι." Τούτων ἀπολαύσαντες τῶν ἀγαθῶν, εἰς ὑμνωδίαν ἀφιερῶμεν τοὺς λογισμοὺς, οὐδὲ βραχὺ αὐτῶν μόριον εἰς ἑτέραν ἀσχολοῦντες φροντίδα. ιβ'. "Εὐξασθε, καὶ ἀπόδοτε Κυρίῳ τῷ Θεῷ ἡμῶν." Ἀλλήλοις ἐγκελεύονται καὶ ὑποσχέσθαι δῶρα, καὶ πληρῶσαι τὰς ὑποσχέσεις. Αἰσχρὸν γὰρ καὶ ἀγνωμοσύνης μεστὸν, τοὺς μὲν ὁμόρους ἅπαντας τοῦτο δράσαι διὰ τὸ δέος, τοὺς δὲ τῆς εὐεργεσίας τετυχηκότας ἀχαριστίᾳ νοσήσαι. Τοῦτο γὰρ διὰ τῶν ἐπαγομένων ἐδήλωσε. "Πάντες οἱ κύκλω αὐτοῦ οἴσουσι δῶρα τῷ φοβερῷ, [ιγ'] καὶ ἀφαιρουμένῳ πνεύματα ἀρχόντων, φοβερῷ παρὰ τοῖς βασιλεῦσι τῆς γῆς." Κομιοῦσι δὲ τὰ δῶρα, ὑπὸ τῶν γεγενημένων ἐκδειματωθέντες θαυμάτων, καὶ διὰ τῶν πραγμάτων μεμαθηκότες, ὡς οὗτος ἀληθῶς ὑπάρχει Θεός, ὁ καὶ τοῖς δυναστεύουσι, καὶ τῆς γῆς βασιλεύειν ὑπειληφόσι, θάνατον ἐπάγων.

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ Ο΄ ΨΑΛΜΟΥ.

α. "Εἰς τὸ τέλος, ὑπὲρ Ἰδιθούμ, ψαλμὸς τῷ Ἀσάφ." Ὁ δὲ Σύμμαχος, διὰ Ἰδιθούμ. Χορὸνδὲ καὶ αὐτὸς ἐπεπίστευτο τὸν Θεὸν ἀνυμνούντων τοῦτον τοίνυν ὁ Ἀσάφ, ἢ αὐτὸς εἰρηκῶς, ἢ τῇ τοῦ Δαβίδ ὑπουργῶν προφητεία. Ἀποφῆνασθαι γὰρ περὶ τῶν ἀμφιβαλλομένων οὐκ ἀκίνδυνον. Προλέγει δὲ τῶν ἐν Βαβυλῶνι δουλεύειν

ήναγκασμένων Ἰσραηλιτῶν, καὶ τὰς τῶν λογισμῶν διχονοίας, καὶ τὰς ἐντεῦθεν φυομένας ὀδύνας. Διδάσκει δὲ καὶ ποίαν αὐτοὺς προσήκει τῷ Θεῷ προσευγεῖν προσευχὴν, τὴν τῶν κακῶν αἰτοῦντας ἀπαλλαγὴν. Ἔσχημά τισε δὲ τὸν ψαλμὸν, ὡς μετὰ τὴν ἐπάνοδον ταῦτα αὐτὰ διηγούμενων, καὶ τὸν Θεὸν ἀνυμνούντων. 80.1477 β'. "Φωνῆ μου πρὸς Κύριον ἐκέκραξα, φωνῆ μου πρὸς τὸν Θεὸν, καὶ προσέσχε μοι." Σπουδαίως, φησὶ, τὴν προσευχὴν προσενήνοχα, καὶ συντόμως τὴν αἴτησιν ἔλαβον. Εἶτα τὸν τούτων διδάσκει καιρὸν. γ'. "Ἐν ἡμέρᾳ θλίψεώς μου τὸν Θεὸν ἐξεζήτησα." Ὀδύνας γὰρ βαλλόμενος ἐπιμελῶς τὴν θείαν ἐπικουρίαν ἐξεζήτησα· τὸ γὰρ ἐξεζήτησα τὴν σπουδαίαν αἰνίττεται προσευχὴν. Ἐπειτα δείκνυσι τῆς ἰκετείας τὸν τρόπον. "Ταῖς χερσὶ μου νυκτὸς ἐναντίον αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἠπατήθην." Ὁ δὲ Σύμμαχος οὕτως· Ἡ χεὶρ μου νυκτὸς ἐκτέταται διηνεκῶς. Νύκτωρ ἠσυχίαν ἄγων τὰς χεῖρας ἐξέτεινον, τυχεῖν φιλανθρωπίας ἀντιβολῶν, καὶ οὐ διήμαρτον τῆς ἐλπίδος. Τοῦτο γὰρ σημαίνει τὸ, "Οὐκ ἠπατήθην," ἀντὶ τοῦ, Οὐ μάτην ἠγρύπνησα, ἀλλ' ἔδρεψάμην τῆς εὐχῆς τὸν καρπὸν. "Ἀπηνήνατο παρακληθῆναι ἡ ψυχὴ μου. [δ'.] Ἐμνήσθην τοῦ Θεοῦ, καὶ εὐφράνθην." Πᾶσαν μὲν ἀπεσεισάμην παραψυχῆς ἀφορμὴν, ψυχαγωγίαν δὲ μόνην εἶχον τοῦ Θεοῦ τὴν μνήμην. "Ἦδο λέσχησα, καὶ ὀλιγοψύχησε τὸ πνεῦμά μου." Ὁ δὲ Σύμμαχος οὕτως· Διελάουν ἑμαυτῶ, καὶ ἔλει ποθύμουν. Συνεχῶς ἑμαυτῶ προσδιαλεγόμενος, καὶ τὰ συνέχοντά με κακὰ λογιζόμενος, ἀπηγόρευον τὴν τούτων ἀπαλλαγὴν, καὶ πικρὰς ἐδεχόμεν τῆς ἀθυμίας τὰς ἀκίδας. ε'. "Προκατελάβοντο φυλακὰς οἱ ὀφθαλμοί μου." Φυλακὰς καλεῖ τὰς τῆς νυκτὸς διαιρέσεις, καθ' ἃς οἱ φύλακες ἀλλήλοις τὴν φυλακὴν ἐγχειρί ζουσι· δηλοῖ δὲ διὰ τούτων τὴν διὰ πάσης τῆς νυκτὸς ἀγρυπνίαν. "Ἐταράχθην, καὶ οὐκ ἐλάλησα." Ταῦτα οἱ αὐτοὶ καὶ ἐν τῷ μᾶ ψαλμῷ· Πρὸς ἑμαυτὸν ἡ ψυχὴ μου ἐταράχθη. Οὐ γὰρ ἠνεσχόμεν ἄλλοις τοὺς ἐμοὺς λογισμοὺς ἐκφῆναι. ζ'. "Διελογισάμην ἡμέρας ἀρχαίας· καὶ ἔτη αἰώνια ἐμνήσθην. Καὶ ἐμελέτησα." Τῶν προτέρων σου, φησὶν, εὐεργεσιῶν ἀνενεοῦμην τὴν μνήμην, καὶ ἐνεθυμούμην, ὅσων παρὰ σοῦ τετυχήκασιν εὐεργεσιῶν οἱ ἡμέτεροι πρόγονοι· ὅπως τῆς Αἰγυπτίων δουλείας ἠλευθερώθησαν, ὅπως τὴν Ἐρυθρὰν διέβησαν θάλασσαν, ὅπως τὴν ἐπηγγελμένην τοῖς πατράσιν ἀπέλαβον γῆν. "Νυκτὸς μετὰ τῆς καρδίας μου ἠδολέσχουν, καὶ ἔσκαλλε τὸ πνεῦμά μου." Τὸ δὲ ἔσκαλλεν, ὁ μὲν Θεοδοτίων, ἐξ ηρεύνησεν, ὁ δὲ Ἀκύλας, ἐσκάλευσεν εἴρηκε. Ταῦτα δὲ, φησὶ, νύκτωρ πρὸς ἑμαυτὸν διαλογιζόμενος, ἀνηρεύνων, τί δήποτε τῶν μὲν ἡμετέρων προγόνων τσαυτὴν ἐποιήσατο πρόνοιαν, ἡμῶν δὲ κακοπραγούντων ὑπερορᾷ; Ἐλογιζόμεν δὲ πρὸς τούτοις καὶ ταῦτα· η', θ'. "Μὴ εἰς τοὺς αἰῶνας ἀπόσεται Κύριος, καὶ οὐ προσθήσει τοῦ εὐδοκῆσαι ἔτι; Ἡ εἰς τέλος τὸ ἔλεος αὐτοῦ ἀποκόψει;" Ἄρα μὴ παντελῶς τὰ καθ' ἡμᾶς ἀπηγόρευσε, καὶ ἀλλοτρίους ἡμᾶς τῆς οἰκείας κηδεμονίας ἀπέφηνε; "Συνετέλεσε ῥῆμα ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν." Ὁ δὲ Σύμμαχος οὕτως· Συνετέλεσε ῥῆσιν περὶ γενεᾶς ἐκάστης. Ἐδεδίειν δὲ καὶ τοῦτο, φησὶν, ὅτι ἄνωθεν τὰ καθ' ἐκάστην γενεάν προγινώσκων, τοὺς καθ' ἐκάστην γενεάν ὄρους ἐκφέρει. ι'. "Μὴ ἐπιλήσεται τοῦ οἰκτειρῆσαι ὁ Θεός; ἢ συνέξει ἐν τῇ ὀργῇ αὐτοῦ τοὺς οἰκτιρμοὺς αὐτοῦ;" Ἄλλὰ πάλιν ἑμαυτὸν ἐψυχαγωγῶν λογιζόμενος, ὡς ὁ φιλοικτίρμων Θεὸς οὐκ ἀνέξεται οἷον τινὶ λήθῃ τὰ καθ' ἡμᾶς παραδοῦναι, καὶ καθάπερ τινὶ τειχίῳ τῇ ὀργῇ κωλύσαι τὰς τοῦ ἐλέου πηγὰς. ια'. "Καὶ εἶπα, Νῦν ἠρξάμην, αὕτη ἡ ἀλλοίωσις τῆς δεξιᾶς τοῦ Ὑψίστου." Ἐγὼ, φησὶ, πρόξενος ἐγενόμην ἑμαυτῶ τῆς τοιαύτης μεταβολῆς· ἐγὼ διὰ τῆς ἀμαρτίας τὴν τιμωρίαν ἐγέννησα· ἀρχὴν τοῖς νῦν ἔχω τῶν κακῶν. Νῦν ἠρξάμην παιδεύεσθαι ὑπὸ τῆς δεξιᾶς τοῦ Ὑψίστου, ἀντὶ τῶν προτέρων εὐεργεσιῶν τὰς εὐωνόμους τιμωρίας ἐπιφερούσης. Ἀλλοίωσιν γὰρ τῆς τοῦ Θεοῦ δεξιᾶς τὴν τιμωρίαν ἐκάλεσεν, ὡς τῆς δεξιᾶς τοῦ Ὑψίστου εἰωθυίας τὰ ἀγαθὰ χορηγεῖν. Ἄλλ' οὐδὲ τούτοις ἠρκέσθην τοῖς λογισμοῖς. Ἀνέμνησα δὲ ἑμαυτὸν καὶ τῆς ἀγαθότητος τοῦ

Δεσπότου. Τοῦτο γὰρ λέγει· ἰβ', ἰγ'. Ἐμνήσθην τῶν ἔργων Κυρίου, ὅτι μνη σθήσομαι ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῶν θαυμασίων σου. Καὶ μελετήσω ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις σου, καὶ ἐν τοῖς ἐπι τηδεύμασί σου ἀδολεσχήσω." Πάντα γὰρ σου τὰ ἐξ ἀρχῆς εἰς ἡμᾶς γεγεννημένα θαυμάσια εἰς μέσον προθήσω, καὶ ἐν αὐτοῖς διηνεκῶς τὴν μελέτην ποιούμενος, τὰς χρηστοτέρας ἐλπίδας οὐκ ἀπορῶ ρίψω. ιδ'. "Ὁ Θεὸς, ἐν τῷ ἀγίῳ ἡ ὁδός σου." Ὁ δὲ Σύμμαχος οὕτως· Ὁ Θεὸς, ἐν ἀγιασμῶ ἡ ὁδός σου· ὁ δὲ Ἀκύλας, Ἐν ἡγιασμένῳ. Ἅγιος εἶ, φησὶ, καὶ ἐν ἀγίῳ ἀναπαύη, καὶ ἐν τούτοις ἔνοι κείς καὶ ἐμπεριπατεῖς. "Τίς Θεὸς μέγας, ὡς ὁ Θεὸς ἡμῶν; [ιε'.] Σὺ εἶ, ὁ Θεὸς, ὁ ποιῶν θαυμάσια μόνος." Πάντων ὑπερ ἔχεις, Δέσποτα· μόνος γὰρ ἄπερ ἐθέλεις θαυματουργεῖς. 80.1481 "Ἐγνώρισας ἐν τοῖς λαοῖς τὴν δύναμίν σου. [ιζ'.] Ἐλυτρώσω ἐν τῷ βραχίονί σου τὸν λαόν σου, τοὺς υἱοὺς Ἰακώβ καὶ Ἰωσήφ." Ἄπασιν ἀνθρώποις τὸ σὸν δεδήλωκας κράτος, τῆς Αἰγυπτίων ἐλευθερώσας δουλείας τὸν χρηματίσαντά σου λαόν· οἱ πρόγονοι μὲν ἔσχον τὸν Ἰακώβ, περιφανεῖς δὲ ἐκ τῆς τοῦ Ἰωσήφ ἀπεφάνθησαν συγγενείας. ιζ', ιη'. "Ἐἶδοσάν σε ὕδατα ὁ Θεὸς, εἶδοσάν σε ὕδατα, καὶ ἐφοβήθησαν, ἐταράχθησαν ἄβυσσοι. Πλῆθος ἤχους ὑδάτων." Διὰ πάντων, Δέσποτα, τὴν σὴν ἔδειξας δύναμιν. Αἰγυπτίους ἐμαστίγωσας, τὸν σὸν λαὸν ἠλευθέρωσας, ἐπεφάνης τῇ θαλάσῃ, καὶ διηρέθη τὸ πέλαγος, καὶ ἡ ῥοώδης ἐκατέρωθεν ἔστη φύσις. "Φωνὴν ἔδωκαν αἱ νεφέλαι· καὶ γὰρ τὰ βέλη σου διαπορεύονται. [ιθ'.] Φωνὴ τῆς βροντῆς σου ἐν τῷ τροχῷ." Ὁ δὲ Σύμμαχος, Ἦχον ἔδωκεν αἰθὴρ. Νότου γὰρ, ὡς φησὶν ἡ ἱστορία, βιαίου πνέοντος, διηρέθη τὸ πέλαγος· τοῦ δὲ ἀέρος συστρεφομένου, καὶ τῶν νεφῶν συνισταμένων, ὁ ἄνεμος τίκτεται. Αἱ δὲ τιμωρίαι σου, φησὶ, δίκην βελῶν κατὰ τῶν πολεμίων ἐχώρουν· τῷ δὲ κτύπῳ τῆς βροντῆς τοὺς τῶν Αἰγυπτίων ἀρμάτων τροχοὺς συνεπόδισας. Τοῦτο δὲ καὶ ἡ ἱστορία διδάσκει· "Ἐγενήθη γὰρ ἐν τῇ φυλακῇ τῇ ἑωθινή, καὶ εἰσέβλεψε Κύριος εἰς τὴν παρεμβολὴν τῶν Αἰγυπτίων, καὶ συνέδησε τοὺς ἄξονας τῶν ἀρμάτων αὐτῶν, καὶ ἤγεν αὐτοὺς μετὰ βίας." –"Ἐφάναν αἱ ἀστραπαὶ σου τῇ οἴκου μένῃ." Τῆς γὰρ θαυματουργίας τὸ φῶς δίκην ἀστραπῆς εἰς πᾶσαν τὴν οἰκουμένην διέδραμεν. "Ἔσα λεύθη καὶ ἔντρομος ἐγενήθη ἡ γῆ." Δέους ἐπλήσθησαν ἅπαντες τὴν σὴν ἀκούσαντες δύναμιν. Τοῦτο καὶ Ῥαὰβ ἡ πόρνη πρὸς τοὺς κατασκόπους ἔφη· "Ὁ φόβος ὑμῶν, καὶ ὁ τρόμος ὑμῶν, ἔπεσεν ἐφ' ἡμᾶς· ἠκούσαμεν γὰρ, ὅπως καταδιεῖλε Κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν ἀπὸ προσώπου ὑμῶν." κ'. "Ἐν τῇ θαλάσῃ ἡ ὁδός σου, καὶ αἱ τρίβοι σου ἐν ὕδασι πολλοῖς, καὶ τὰ ἴχνη σου οὐ γνωσθήσονται." Ῥαδιόν σοι καὶ θάλασσαν διατεμεῖν, καὶ ἐπὶ ὑδάτων ἐποχεῖσθαι πολλῶν, καὶ μηδὲ ἴχνος καταλιμπάνειν· ἀσώματον γὰρ ἔχεις τὴν φύσιν. Ταῦτα δὲ τοῖς ἄνω προστέθεικεν. Ἀοράτως γὰρ, φησὶν, ἠγούμενος τοῦ λαοῦ, οὐδὲ ἴχνος ἡμῖν τῆς σῆς πορείας ἔδειξας. κά'. "Ὁδήγησας ὡς πρόβατα τὸν λαόν σου, ἐν χειρὶ Μωσῆ καὶ Ἀαρών." Ἐκείνοις γὰρ χρώμενος ὑπουργοῖς, καὶ δι' ἐκείνων φθεγγόμενος, τὸν σὸν λαὸν ἐποδήγησας, καὶ τὸν σὸν ἐξεπαίδευσας νόμον. Τούτων δὲ ἀπάντων ἐποίησαντο μνήμην, εἰς ἔλεον τὸν τῶν ὄλων Θεὸν διεγείροντες, καὶ παρακαλοῦντες τῆς αὐτῆς ἀπολαῦσαι κηδεμονίας. 80.1484

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ ΟΖ΄ ΨΑΛΜΟΥ.

α'. "Συνέσεως τῷ Ἀσάφ." Τὸν παλαιὸν δεδωκὸς νόμον ὁ τῶν ὄλων Θεὸς τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ, προσέταξε τοῦτον διηνεκῶς ἐκπαιδεύεσθαι, καὶ τὰ τέκνα διδάσκειν· καὶ μὲν δὴ καὶ τῶν ἑορτῶν τὰς αἰτίας, τοῖς ἐκγόνοις ὑποδεικνύναι, ὡς ἂν τὰς θείας εὐεργεσίας μανθάνοντες, εὐγνώμονες γένοιτο περὶ τὸν τὰ τοιαῦτα κεχαρισμένον. "Διδάξεις γὰρ αὐτὰ, φησὶ, τοὺς υἱοὺς σου, καὶ τοὺς υἱοὺς τῶν υἱῶν σου, καὶ φυλάξουσι τὰς ἐντολὰς Κυρίου τοῦ Θεοῦ, ἵνα εὖ αὐτοῖς γένηται." Τοῦτο πεποίηκεν ἡ προφητικὴ χάρις, καὶ διὰ τοῦ προκειμένου ψαλμοῦ· ἀναμιμνήσκει γὰρ τὸν λαόν, καὶ τοὺς τούτων ἐκγόνους, τῶν τε ὑπὸ Θεοῦ γεγεννημένων, καὶ τῶν

παρασχεθέντων αγαθών, καὶ τῶν ταῦτα δεξαμένων τὴν ἀχάριστον γνώμην. "Προσέχετε, λαός μου, τὸν νόμον μου." Ἐπιμελῶς ὑμᾶς ἀκοῦσαι τῶν λεγομένων παρεγγυῶ· οἷον γάρ τινα νόμον ὑμῖν τὴν προκειμένην προσφέρω παραίνεσιν. "Κλίνατε τὸ οὖς ὑμῶν εἰς τὰ ῥήματα τοῦ στόματός μου." Προθύμως τῶν παρ' ἐμοῦ λεγομένων ἀκούσατε. β'. "Ἀνοίξω ἐν παραβολαῖς τὸ στόμα μου· φθέγγομαι προβλήματα ἀπ' ἀρχῆς." Ἐπειδὴ γὰρ τὴν τῶν πατέρων ἐποιεῖτο κατηγορίαν εἰς ὠφέλειαν τῶν παιδῶν, παραβολὴν ἐκάλεσε τὴν τοιαύτην δι' ἡγήσιν, αἰνιγματώδη οὖσαν, καὶ κεκρυμμένην τὴν ὠφέλειαν προσφέρουσαν. Προστέθηκε δὲ, ὅτι καὶ ἀρχαῖα προσφέρει προβλήματα. Καὶ διδάσκων πόθεν ταῦτα μεμάθηκεν, ἐπήγαγεν· γ'. "Ὅσα ἠκούσαμεν καὶ ἔγνωμεν αὐτά." Εἶτα τοὺς τούτων διδασκάλους ὑπέδειξε. "Καὶ οἱ πατέρες ἡμῶν διηγήσαντο ἡμῖν. [δ'.] Οὐκ ἐκρύβη ἀπὸ τῶν τέκνων αὐτῶν εἰς γενεὰν ἑτέραν, ἀπαγγέλλοντες τὰς αἰνήσεις τοῦ Κυρίου, καὶ τὰς δυναστείας αὐτοῦ, καὶ τὰ θαυμάσια αὐτοῦ ἃ ἐποίησε." Ἀνωθεν, φησὶ, καὶ ἐξ ἀρχῆς οἱ τῶν θαυμάτων αὐτόπται τοὺς οἰκείους ταῦτα ἐδίδαξαν παῖδας, κάκεῖνοι πάλιν τοῖς ἐκγόνοις τήνδε τὴν διδασκαλίαν 80.1485 παρέπεμψαν. Τοῦτο δὲ, φησὶν, ἐποίουν τῷ θεῷ πειθόμενοι νόμῳ. Τοῦτο γὰρ ἐπήγαγε· ε'. "Καὶ ἀνέστησε μαρτύριον ἐν Ἰακώβ, καὶ νόμον ἔθετο ἐν Ἰσραὴλ." Μαρτύριον καλεῖ τὴν ἐν τῇ ἐρήμῳ παγεῖσαν σκηνὴν, ὡς ἔχουσαν τὰς πλάκας τοῦ μαρτυρίου. Τὸν γὰρ νόμον, ὡς ἤδη προειρήκαμεν, καὶ ἐντολὰς καλεῖ, καὶ μαρτύρια, καὶ κρίματα, καὶ δικαιώματα· καὶ τοῦτο σαφέστερον ἡμῖν εἴρηται ἐν τῷ ἰη' ψαλμῷ. "Ὅσα ἐνετείλατο τοῖς πατράσιν ἡμῶν, τοῦ γνωρίσαι αὐτὰ τοῖς υἱοῖς αὐτῶν." Τοῦτο, φησὶ, διὰ τῆς νομοθεσίας ἐκείνης παρεκελεύσατο, ὥστε καθάπερ τινὰ κληρον, τὴν τῶν θαυμάτων δι' ἡγήσιν παραπέμψαι τοὺς πατέρας εἰς τοὺς ἐκ γόνους. ς'. "Ὅπως ἂν γνῶ γενεὰ ἑτέρα, υἱοὶ οἱ τεθησόμενοι καὶ ἀναστήσονται, καὶ ἀπαγγελοῦσιν αὐτὰ τοῖς υἱοῖς αὐτῶν." Οὕτω γὰρ οὗτοι παρὰ τῶν πατέρων ταῦτα μεμαθηκότες, πάλιν τοῖς ἐξ αὐτῶν τὴν αὐτὴν διδασκαλίαν προσέφερον, καὶ ἄλλοστος ἢ τούτων διεφυλάττετο μνήμη· καὶ τίς ὁ τῆς διδασκαλίας καρπός; ζ'. "Ἴνα θῶνται ἐπὶ τὸν Θεὸν τὴν ἐλπίδα αὐτῶν· καὶ μὴ ἐπιλάθωνται τῶν ἔργων αὐτοῦ, καὶ τὰς ἐν τολὰς αὐτοῦ ἐκζητήσωσι." Μανθάνοντες γὰρ τὴν τοῦ Θεοῦ δύναμιν, καὶ ὅπως αὐτῷ τὰ ἀγαθὰ ποιεῖν ἅπαντα ῥάδιον, βεβαίαν κτήσονται τὴν εἰς αὐτὸν ἐλπίδα· καὶ τοῖς ὑπ' αὐτοῦ τεθεῖσιν ἀκολουθήσουσι νόμοις. η'. "Ἴνα μὴ γένωνται ὡς οἱ πατέρες αὐτῶν, γενεὰ σκολιὰ καὶ παραπικραίνουσα." Μανθάνοντες γὰρ τῶν πατέρων τὴν ἀχάριστον γνώμην, καὶ ὅπως τῇ παραβάσει τοῦ νόμου τὸν Θεὸν πολλακίς ἐκίνησαν εἰς ὀργήν, τὴν ἐκείνων φυλάσσονται μίμησιν. "Γενεὰ ἦτις οὐ κατεύθυνε τὴν καρδίαν αὐτῆς, καὶ οὐκ ἐπιστῶθη μετὰ τοῦ Θεοῦ τὸ πνεῦμα αὐτῆς." Ἐκεῖνοι γὰρ βεβαίαν τὴν εἰς τὸν Θεὸν οὐκ ἐκτήσαντο πίστιν, τὴν εὐθεῖαν οὐκ ἐθελήσαντες πορείαν ὁδεῦσαι, ἀλλὰ γνώμην ἐσχηκότες τοῖς θεοῖς ἐναντιουμένην θεσμοῖς. θ'. "Υἱοὶ Ἐφραΐμ ἐντείνοντες καὶ βάλλοντες τόξοις, ἐστράφησαν ἐν ἡμέρᾳ πολέμου." Τῆς τοῦ Ἐφραΐμ φυλῆς διαφερόντως κατηγορεῖ, ὡς περὶ πολλοῦ ποιησαμένης τῶν εἰδώλων τὴν θεραπείαν· τοῦτο γὰρ καὶ ἡ τῶν Κριτῶν ἡμᾶς ἱστορία διδάσκει, καὶ ἡ τρίτη τῶν Βασιλειῶν. Αὐτοὶ γὰρ ἔστησαν τὰς δαμάεις· καὶ τῆς κατὰ νόμον λατρείας ἀπέστησαν τὰς ἐννέα φυλάς· καὶ οὕτω τῆς ἀποστάσεως ἐγένοντο πρόξενoi. Τοῦτο μάλιστα προορῶσα τοῦ Πνεύματος ἡ χάρις, τῆς μηδέπω γεγενημένης ἁμαρτίας κατηγορεῖ τὴν ἀρμόττουσαν αὐτοῖς προσφέρουσα συμβουλίαν· εἰδυῖα μὲν, ὡς οὐ δέξονται τὴν παραίνεσιν, τὴν προσήκουσαν δὲ ὅμως ὠφέλειαν προσφέρουσα. Διδάξασα δὲ αὐτῶν τὴν ῥώμην, καὶ τὴν τοξικὴν ἐπὶ 80.1488 στήμην, ἐλέγχει καὶ τὴν δειλίαν. Ἐστράφησαν γὰρ ἐν ἡμέρᾳ πολέμου· μεγάλα γὰρ ἐπὶ τῇ πολεμικῇ ἐμπειρίᾳ φρονοῦντες, πολέμου φανέντος ἐτρέποντο εἰς φυγὴν. ι'. "Οὐκ ἐφύλαξαν τὴν διαθήκην τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐν τῷ νόμῳ αὐτοῦ οὐκ ἐβουλήθησαν πορεύεσθαι." Καλῶς ἐνέφηνε τὸ τῆς γνώμης αὐθαίρετον. Οὐκ ἐβουλήθησαν γὰρ, φησὶ, κατὰ νόμον βιώναι, οὐδὲ τὴν ἐν νόμῳ ἀσπάσασθαι

πολιτείαν. ια'. "Καὶ ἐπελάθοντο τῶν εὐεργεσιῶν αὐτοῦ, καὶ τῶν θαυμασιῶν αὐτοῦ, ὧν ἔδειξεν αὐτοῖς." Καὶ δεικνὺς πότε ταῦτα εἰργάσατο, ἐπήγαγεν· ιβ'. "Ἐναντίον τῶν πατέρων αὐτῶν ἃ ἐποίησε θαυμάσια." Εἶτα τὸν χρόνον καὶ τὸν τόπον διδάσκει· "Ἐν γῆ Αἰγύπτῳ, ἐν πεδίῳ Τάνεως." Ταῦτα τὰς ἅπαντες τοῦ Θεοῦ τὰς θαυματουργίας, τὰς ἐν Αἰγύπτῳ γεγενημένας, ὧν οἱ πατέρες αὐτῶν αὐτὸ πταὶ γεγένηται, τῆς μνήμης ἐξέβαλον. ιγ'. "Διέρρηξε θάλασσαν, καὶ διήγαγεν αὐτοὺς, παρέστησεν ὕδατα ὡσεὶ ἄσκόν." Συντόμως ποιεῖται τὴν τῶν θαυμάτων διήγησιν, καὶ τὸ μέγιστον τῶν ἄλλων προέταξεν. Ὑπερφυῆς γὰρ ἐστὶ τῆς θαλάσσης τὸ θαῦμα, καὶ ἡ διὰ ταύτης παρασχεθεῖσα πορεία. Τὴν γὰρ ἐπὶ τὸ πρᾶνὸς χωρεῖν πεφυκυῖαν τῶν ὑδάτων φύσιν ἔστησεν ἐκατέρωθεν ὁ τῶν ὄλων Θεὸς, καθάπερ ἐν ἄσκῳ τινι καθεῖρξας τῷ λόγῳ. Ἐπειδὴ γὰρ ἡ τῶν ἄσκῶν κατασκευὴ συνέχειν ἄκρι βῶς τὴν ὑγρὰν δύναται φύσιν, εἰκότως ταύτην ἐπὶ τῆς διαιρεθείσης τέθεικε τὴν εἰκόνα, δεικνὺς τοῦ θείου λόγου τὴν δύναμιν. ιδ'. "Καὶ ὠδήγησεν αὐτοὺς ἐν νεφέλῃ ἡμέρας, καὶ ὄλην τὴν νύκτα ἐν φωτισμῷ πυρός." Ἡ γὰρ αὐτὴ νεφέλη μεθ' ἡμέραν μὲν τὸ τῆς ἀκτίνος λυπηρὸν ἀπεκρούετο, νύκτωρ δὲ τοῦ πυρὸς παρεῖχε τὴν χρεῖαν. ιε'. "Διέρρηξε πέτραν ἐν ἐρήμῳ, καὶ ἐπότισεν αὐτοὺς ὡς ἐν ἀβύσσῳ πολλῇ." Οὐ γὰρ βραχεῖαν ἀνεξήγαγε λιβάδα, ἀλλὰ ταῖς πολλαῖς ἐκείναις μυριάσιν ἀρκοῦσαν πηγὴν. Καὶ τοῦτο σαφέστερον, διὰ τῶν ἐπαγομένων ἐδίδαξε. ις'. "Καὶ ἐξήγαγεν ὕδωρ ἐκ πέτρας, καὶ κατήγαγεν ὡς ποταμοὺς ὕδατα." Τὸ γὰρ ἀναβλυσθὲν ὕδωρ εἰς πολλοὺς ὄχετοὺς διηρέθη, εὐμαρῆ καὶ φιλότιμον παρέχον τοῖς διψῶσι τὴν χάριν. ιζ', ιη'. "Καὶ προσέθεντο ἔτι τοῦ ἀμαρτάνειν αὐτῶ· παρεπίκραναν τὸν Ὑψιστὸν ἐν ἀνύδρῳ. Καὶ ἐξεπέρασσαν τὸν Θεὸν ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν, τοῦ αἰτῆσαι βρώματα ταῖς ψυχαῖς αὐτῶν." Ἄλλ' ὅμως οὐδὲ τοῦτο τῆς γνώμης αὐτῶν τὴν πονηρίαν ἐξέβαλεν, ἀλλ' ἐπ' ἐμείναν τὴν τῆς ἀχαριστίας περικείμενοι νόσον· καὶ μετὰ τοσαύτας εὐεργεσίας πείραν λαβεῖν ἠβούλοντο τῆς θείας δυνάμεως, καὶ τροφῆς δεηθέντες, οὐ λαβεῖν τὴν χρεῖαν ἐζήτησαν, ἀλλ' ὡς ἀδυνάτου τοῦ Θεοῦ κατηγορήσαν. 80.1489 ιθ', κ'. "Καὶ κατελάλησαν τοῦ Θεοῦ, καὶ εἶπον· Μὴ δυνήσεται ὁ Θεὸς ἐτοιμάσαι τράπεζαν ἐν ἐρήμῳ; Ἐκεῖ ἐπάταξε πέτραν, καὶ ἐρρύησεν ὕδατα, καὶ χεῖμαρροι κατεκλύσθησαν· μὴ καὶ ἄρτον δύναται δοῦναι, ἢ ἐτοιμάσαι τράπεζαν τῷ λαῷ αὐτοῦ;" Εὐπετεῖς, φησὶ, τὸ τῶν ὑδάτων, καὶ ῥάδιον· τὸ γὰρ ἐν ταῖς λαγόσι κεκρυμμένον τῆς γῆς εἰς τὴν ἐπιφάνειαν ἀνεδόθη. Τὴν δὲ τοῦ ἄρτου τροφήν, τὴν σπειρομένην, καὶ χρόνῳ φυομένην, πῶς ἂν ἡμῖν ἀθρόως παράσχοι, καὶ τὸν ἐπικείμενον ἐξελάσοι λιμόν; κα'. "Διὰ τοῦτο ἤκουσε Κύριος, καὶ ἀνεβάλετο· καὶ πῦρ ἀνήφθη ἐν Ἰακώβ, καὶ ὄργη ἀνέβη ἐπὶ τὸν Ἰσραήλ." Οὐ δὴ χάριν ἀγανακτήσας ὁ τῶν ὄλων Κύριος, φησὶν, ἀνεβάλετο μὲν αὐτοῖς δοῦναι τὴν γῆν, τὴν τοῖς πατράσιν ἐπηγγελμένην, ταῖς δὲ παντοδαπαῖς τιμωρίαις ἐξέδωκεν. Οὐκ ἐπήγαγε δὲ αὐτοῖς τὸν ὄλεθρον σύντομον, τοὺς ἐκείνων παῖδας ἀύξηθῆναι προσμένων. Μέμνηται δὲ τῆς διὰ τοῦ πυρὸς τιμωρίας τοῦ μακαρίου Μωσοῦ τὰ συγγράμματα. Ταῦτα τὴν δὲ, φησὶν, ὑπέμειναν τὴν πληγὴν, κβ'. "Ὅτι οὐκ ἐπίστευσαν ἐν τῷ Θεῷ, οὐδὲ ἤλπισαν ἐπὶ τὸ σωτήριον αὐτοῦ." Ἄλλ' ὅμως καὶ τοιοῦτο οὐσι τὴν ἀγεώργητον παρέσχε τροφήν· τοῦτο γὰρ διδάσκει τὰ ἐπαγόμενα. κγ', κδ'. "Καὶ ἐνετείλατο νεφέλαις ὑπεράνωθεν, καὶ θύρας οὐρανοῦ ἀνέωξε. Καὶ ἔβρεξεν αὐτοῖς μάννα φαγεῖν." Οὐ γὰρ τὰς συνήθεις ὠδίνας αἰνεφέλαι παρέσχον, ἀλλ' ἀντὶ τοῦ ἕτοῦ τοῦ ἄρδιν πεφυκότος τὰ καταβαλλόμενα σπέρματα, τὴν θαυμασίαν τροφήν ἀπεκύησαν. Θύρας δὲ οὐρανοῦ ἀνοίγεισας τὴν ἄνωθεν χορηγίαν ἐκάλεσε. Ἐπειδὴ γὰρ τοῖς ταμειοῖς ἐπιτιθέσθαι θύρας εἰώθαμεν, καὶ ταῦτα ἀνοίγομεν ἐκφέρειν τι βουλόμενοι, δείκνυσιν ὁ προφητικὸς λόγος τὸν τῶν ὄλων Θεὸν, ὡς περ ἀπὸ τινῶν ταμειῶν, χορηγοῦντα τὸ μάννα. "Καὶ ἄρτον οὐρανοῦ ἔδωκεν αὐτοῖς. [κε'.] Ἄρτον ἀγγέλων ἔφαγεν ἄνθρωπος." Ἄρτον ἀγγέλων καλεῖ, ὡς δι' ἀγγέλων χορηγηθέντα· ἄγγελοι γὰρ, ὡς ὑπὸ τῆς θείας Γραφῆς ἐδιδάχθημεν, τοῖς

θείους νεύμασιν ὑπουργοῦσι. Λέγει δὲ οὕτως ὁ θεῖος Ἀπόστολος: "Οὐχὶ πάντες εἰσὶ λειτουργικὰ πνεύματα, εἰς διακονίαν ἀποστελλόμενα διὰ τοὺς μέλλοντας κληρονομεῖν σωτηρίαν;" Καὶ πάλιν: "Εἶ γὰρ ὁ δι' ἁγ γέλων λαληθεὶς λόγος ἐγένετο βέβαιος," καὶ τὰ ἐξῆς. Ἄρτον δὲ οὐρανοῦ ὡς ἄνωθεν ἐνεχθέντα καλεῖ. Καὶ τοὺς ἀεροπόρους γὰρ ὄρνιθας πετεινὰ οὐρανοῦ ἢ θεία προσαγορεύει Γραφή. "Ἐπισιτισμὸν ἀπέστειλεν αὐτοῖς, εἰς πλησμονήν." Εἰς κόρον, φησὶ, ταύτης μετέδωκεν αὐτοῖς τῆς τροφῆς. Εἶτα καὶ τὴν τῶν κρεῶν διέξεισι χορηγίαν. 80.1492 κ', κζ'. "Ἀπῆρε νότον ἐξ οὐρανοῦ· καὶ ἐπ ἠγάγεν ἐν τῇ δυνάμει αὐτοῦ λίβα. Καὶ ἔβρεξεν ἐπ' αὐτοὺς ὡσεὶ χνοῦν σάρκας· καὶ ὡσεὶ ἄμμον θαλασσῶν, πετεινὰ πτερωτά." Διὰ γὰρ τῶν ἀνέμων συνελάσας πανταχόθεν τῶν ὀρνίθων ἐκείνων τὸ γένος, καταπτῆναι προσέταξε παρὰ τὰς τούτων σκηνας, αὐτόματον αὐτοῖς χαρισάμενος θήραν. κη-λ'. Καὶ ἔπεσεν εἰς μέσον τῆς παρεμβολῆς αὐτῶν, κύκλω τῶν σκηνωμάτων αὐτῶν. Καὶ ἔφα γον καὶ ἐνεπλήσθησαν σφόδρα· καὶ τὴν ἐπιθυμίαν αὐτῶν ἤνεγκεν αὐτοῖς. Οὐκ ἔστερήθησαν ἀπὸ τῆς ἐπιθυμίας αὐτῶν." Ἀπήλαυσαν, φησὶν, ὧν ὠρέ χθησαν, καὶ τὴν γαστριμαργίαν ἐπέπλησαν· ἀλλ' ὅμως τῆς ἀπληστίας εἰσεπράχθησαν δίκας. "Ἐτι τῆς βρώσεως οὔσης ἐν τῷ στόματι αὐτῶν, [λα'] Καὶ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ ἀνέβη ἐπ' αὐτοὺς, καὶ ἀπέκτεινεν ἐν τοῖς πλείοσιν αὐτῶν, καὶ τοὺς ἐκλε κτοὺς τοῦ Ἰσραὴλ συνεπόδισεν." Ἐπειδὴ γὰρ πεῖραν πολλὴν λαβόντες τῆς θείας δυνάμεως, οὐκ ἐπίστευσαν δύνασθαι τὸν Θεὸν χορηγῆσαι τὴν τροφήν, καὶ τὴν παιδείαν ἐπήγαγε, διδάσκων ὡς ἀμφοτέρω ποιεῖν ἰκανὸς, καὶ τὰ ἀγαθὰ παρέχειν, καὶ τὰς τιμωρίας ἐπάγειν. Ἄλλ' ὅμως, οὐδὲν ἤττον ἐπέμειναν πλημμελοῦντες. Τοῦτο γὰρ ἐπήγαγεν· λβ', λγ'. "Ἐν πᾶσι τούτοις ἡμαρτον ἔτι, καὶ οὐκ ἐπίστευσαν ἐν τοῖς θαυμασίοις αὐτοῦ. Καὶ ἐξέλι πον ἐν ματαιότητι αἱ ἡμέραι αὐτῶν· καὶ τὰ ἔτη αὐτῶν μετὰ σπουδῆς." Ἀμαρτάνοντες, φησὶ, καὶ πλημμελοῦντες, καὶ τῶν μὲν ὠφελεῖν δυναμένων οὐδεμίαν ποιούμενοι πρόνοιαν, τοῖς δὲ ματαίοις καὶ ἀκερδέσι προστετηκότες ἐπιτηδεύμασι, καὶ μετὰ πάσης ταῦτα μετιόντες σπουδῆς, τὸν βίον ὑπεξ ἤλθον. λδ', λε'. "Ὅτ' ἂν ἀπέκτεινεν αὐτοὺς, τότε ἐξεζή τουν αὐτὸν, καὶ ἐπέστρεφον, καὶ ὠρθηριζον πρὸς τὸν Θεόν. Καὶ ἐμνήσθησαν ὅτι ὁ Θεὸς βοηθὸς αὐτῶν ἐστι, καὶ ὁ Θεὸς ὁ ὑψιστος λυτρωτὴς αὐτῶν ἐστι." Οὐ μάτην δὲ αὐτοῖς ὁ φιλόανθρωπος Δεσπότης τὰς πέδας ἐπήγαγεν· ὠφέλειαν γὰρ ἐντεῦθεν οὐ σμι κρὰν ἐκαρποῦντο. Ἀπολαμβάνοντες μὲν γὰρ τῶν ἀγαθῶν, οὐκ ἠσθάνοντο· κολαζόμενοι δὲ, τὴν θείαν προσήεσαν αἰτοῦντες φιλανθρωπίαν. λ', λζ'. "Καὶ ἠγάπησαν αὐτὸν ἐν τῷ στόματι αὐτῶν· καὶ τῇ γλώσσει αὐτῶν ἐψεύσαντο αὐτῷ. Ἡ δὲ καρδία αὐτῶν οὐκ εὐθεῖα μετ' αὐτοῦ· οὐδὲ ἐπιστώθησαν ἐν τῇ διαθήκῃ αὐτοῦ." Ἀγαπᾶν δὲ αὐτὸν ὑπισχοῦντο ψευδέσι χρώμενοι λόγοις. 80.1493 Ἄντεφθέγγετο γὰρ τοῖς λόγοις ὁ λογισμὸς, ἐναντία τοῖς θείοις βουλευόμενος νόμοις, καὶ πὶ στεύειν τοῖς θείοις λογίοις οὐκ ἀνεχόμενος. λη'. "Αὐτὸς δὲ ἐστὶν οἰκτίρμων, καὶ ἰλάσεται ταῖς ἀμαρτίαις αὐτῶν, καὶ οὐ διαφθερεῖ." Ἄλλ' ὅμως αὐτὸς, τῇ οἰκείᾳ χρώμενος ἀγαθότητι, οὐκ ἠνέσχετο αὐτοὺς παντελεῖ παραδοῦναι φθορᾶ." Καὶ πληθυνεῖ τοῦ ἀποστρέψαι τὸν θυμὸν αὐτοῦ, καὶ οὐχὶ ἐκκαύσει πᾶσαν τὴν ὀργὴν αὐτοῦ." Ὁ δὲ Σύμμαχος οὕτως· Καὶ ἐπὶ πολὺ ἀπέστρεψε τὴν ὀργὴν αὐτοῦ, καὶ οὐ διήγειρεν ὄλον τὸν θυμὸν αὐτοῦ. Οὐκ ἀξίαν αὐτοῖς, φησὶ, τῶν πεπλημμελημένων τιμωρίαν ἐπήγαγεν. λθ'. "Καὶ ἐμνήσθη ὅτι σὰρξ εἰσι, πνεῦμα πορευόμενον, καὶ οὐκ ἐπιστρέφον." Ἦδει γὰρ αὐτῶν τῆς φύσεως τὴν ἀσθένειαν· καὶ ὅτι οὐκ εἰς μακρὰν δέξονται τοῦ βίου τὸ πέρας. μ', μα'. "Ποσάκις παρεπίκραναν αὐτὸν ἐν τῇ ἐρήμῳ· παρώργισαν αὐτὸν ἐν γῆ ἀνύδρω. Καὶ ἐπ ἔστρεψαν καὶ ἐπίερασαν τὸν Θεόν, καὶ τὸν ἅγιον τοῦ Ἰσραὴλ παρώξυναν." Διὰ τούτων ἀπάντων τὴν θείαν διδάσκει μακροθυμίαν. Ἀκριβέστερον δὲ τούτων ἕκαστον ἐκ τῆς ἱστορίας καταμαθεῖν δυνατόν. Ποτὲ μὲν γὰρ τὸν μόσχον ἐθεοποίησαν· ποτὲ δὲ τῷ Βεελφεγῶρ ἐτελέσθησαν. Ἄλλοτε τὴν κατὰ τοῦ μεγάλου Μωσοῦ ἐμελέτησαν τυραννίδα· τῆς τοῦ

μάννα τροφῆς ἀπολαύοντες, ἡχαρίστησαν· ἀπολα βεῖν τὴν ἐπηγγελμένην κελουθέντες γῆν, τὸ δέος προὔβαλλοντο· καὶ ἄλλα μυρία πρὸς τούτοις εἰργάσαντο, ἄπερ μηκύνειν οὐκ ἐθέλοντες τὸν λόγον παραλείψομεν. μβ'. "Οὐκ ἐμνήσθησαν τῆς χειρὸς αὐτοῦ ἡμέρας ἧς ἐλυτρώσατο αὐτούς ἐκ χειρὸς θλίβοντος," Οὐκ ἐβουλήθησαν λαβεῖν εἰς διάνοιαν τὰς προτέρας εὖερ γεσίας, οὐδὲ λογίσασθαι τοῦ Θεοῦ τὴν ἰσχὺν, δι' ἧς ἀπηλλάγησαν τῆς Αἰγυπτίων δουλείας. Εἶτα διέξεισι τὰς ἐκεῖ γεγενημένας θαυματουργίας. μγ'. "Ὡς ἔθετο ἐν Αἰγύπτῳ τὰ σημεῖα αὐτοῦ, καὶ τὰ τέρατα αὐτοῦ ἐν πεδίῳ Τάνεως." Ἡ Τάνις εἶχε τοῦ Φαραῶ τὰ βασίλεια. Ἐκεῖ δὲ τοῖς Αἰγυπτίοις τὰς τιμωρίας ὁ μέγας ἐπήγαγε Μωσῆς. μδ'. "Καὶ μετέστρεψεν εἰς αἷμα τοὺς ποταμοὺς αὐτῶν, καὶ τὰ ὄμβρηματα αὐτῶν, ὅπως μὴ πίωσιν." Πρῶτον μὲν γὰρ οὐ τὰ ποτάμια μόνον ὕδατα, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐξ ὑετῶν συνιστάμενα μετέβαλεν εἰς αἵματος φύσιν, τῷ δίψει πιέζων τοὺς ἀντιλέγοντας. με', μ'. "Ἐξαπέστειλεν εἰς αὐτοὺς κυνόμυιαν, καὶ κατέφαγεν αὐτούς, καὶ βάτραχον, καὶ διέφθειρεν αὐτούς. Καὶ ἔδωκε τῇ ἐρυσίβῃ τοὺς καρποὺς αὐτῶν, καὶ τοὺς πόνους αὐτῶν τῇ ἀκρίδι." Κυνο 80.1496 μῦα δὲ καὶ βατράχοις ὑπουργοῖς τῆς ὀργῆς χρησάμενος, πικρὰς αὐτοῖς τὰς ὀδύνας ἐπήγαγεν. Ἐρυσίβη δὲ καὶ ἀκρίδι τῆς γῆς διέφθειρε τοὺς καρπούς. μζ'. "Ἀπέκτεινεν ἐν χαλάζῃ τὴν ἄμπελον αὐτῶν, καὶ τὰς συκαμίνας αὐτῶν ἐν τῇ πάχνῃ." Ἐρυσίβη μὲν καὶ ἀκρίδι τὸν καρπὸν κατηνάλωσε, χαλάζῃ δὲ καὶ πάχνῃ καὶ αὐτὰς τὰς ρίζας τῶν δένδρων ἐνέκρωσε. Τὰς μέντοι συκαμίνας οἱ ἄλλοι ἐρμηνευταὶ συκομόρους ἠρμήνευσαν. μη'. "Καὶ παρέδωκεν εἰς χάλαζαν τὰ κτήνη αὐτῶν, καὶ τὴν ὑπαρξίν αὐτῶν τῷ πυρί." Ὁ δὲ Σύμμαχος οὕτως· Τοῦ ἐκδόντος λοιμῶ τὰ κτήνη αὐτῶν, καὶ τὰ κτήματα αὐτῶν οἰωνοῖς. Ἀθρόαν γὰρ δεξάμενα τελευτήν, θοίνῃ τῶν σαρκοβόρων ὀρνίθων ἐγένετο. μθ'. "Ἐξαπέστειλεν εἰς αὐτοὺς ὀργὴν θυμοῦ αὐτοῦ· θυμὸν, καὶ ὀργὴν, καὶ θλίψιν, ἀποστολήν δι' ἀγγέλων πονηρῶν." Θυμὸν, καὶ ὀργὴν, καὶ θλίψιν, τὰς πικρὰς τιμωρίας ἐκάλεσεν· ἀγγέλους δὲ πονηροὺς, τῆς τιμωρίας τοὺς ὑπουργοὺς· οὔτε φύσεως, οὔτε προαιρέσεως μοχθηρίαν, τὴν πονηρίαν καλῶν, ἀλλὰ τὴν τῆς κολάσεως τιμωρίαν. Οὕτω πονηρὰν ἡμέραν τὴν τῆς τιμωρίας ἡμέραν καλεῖ. Τοῦτο δὲ καὶ ὁ Σύμμαχος παρεδήλωσεν· ἀντὶ γὰρ ἀγγέλων πονηρῶν, ἀγγέλων κακοῦντων εἴρηκεν. ν'. "Ὡδοποίησε τρίβον τῇ ὀργῇ αὐτοῦ." Ἀντὶ τοῦ, οὐκ ἐκώλυσε ἢ φιλανθρωπία τὴν τιμωρίαν, ἀλλ' ἔδωκε χώραν τῇ δικαίᾳ παιδείᾳ. Τοῦτο καὶ διὰ τῶν ἐπαγομένων ἐδήλωσεν. "Οὐκ ἐφείσατο ἀπὸ θανάτου τῶν ψυχῶν αὐτῶν· καὶ τὰ κτήνη αὐτῶν εἰς θάνατον συνέκλεισε. [να'.] Καὶ ἐπάταξε πᾶν πρωτότοκον ἐν γῆ Αἰγύπτῳ, ἀπαρ χὴν παντὸς πόνου αὐτῶν. ἐν τοῖς σκηνώμασι Χάμ." Θεασάμενος γὰρ αὐτῶν τὴν ἀντίτυπον γνώμην, ἀφειδῶς αὐτοῖς τὰς τιμωρίας ἐπήγαγε· πρῶτον μὲν τοῖς κτήνεσιν ὄλεθρον, ὕστερον δὲ τοῖς πρωτοτόκοις θάνατον ἐπάγων ἀπροσδόκητον. Σκηνώματα δὲ Χάμ, τὴν Αἴγυπτον προσηγόρευσε, ἐπειδὴ τοῦ Χάμ υἱὸς ὁ Μεσρέμ, Μεσρέμ δὲ ἡ Αἴγυπτος. νβ'. "Καὶ ἀπῆρεν ὡς πρόβατα τὸν λαὸν αὐτοῦ· καὶ ἀνήγαγεν αὐτοὺς ὡσεὶ ποίμνιον ἐν ἐρήμῳ." Οὕτως ἐκείνους παιδεύσας, ἐπὶ τὴν ἔρημον ἤγαγε τὸν οἰκεῖον λαόν· ποιμένα μιμούμενος, τῆς ποίμνης ἡγούμενος. νγ'. "Καὶ ὠδήγησεν αὐτοὺς ἐπ' ἐλπίδι, καὶ οὐκ ἐδειλίασαν." Πολλὰ γὰρ ἐνέγγυα τῆς οἰκείας δυνάμεως δεδωκώς, θαρρῆεῖν αὐτῷ, καὶ μὴ δεδιέναι προσέταξε. Τοῦτο δὲ παρὰ μὲν τοῦ Θεοῦ τῶν ὄλων 80.1497 ἐγένετο· ἐκεῖνοι δὲ τῇ δυνάμει τοῦ Θεοῦ θαρρῆεῖν οὐκ ἠβούλοντο. "Καὶ τοὺς ἐχθροὺς αὐτῶν ἐκάλυψε θάλασσα." Ἡ γὰρ αὐτὴ θάλασσα τούτοις μὲν παρ' ἔσχεν ὄδον, ἐκείνους δὲ τοῖς κύμασιν ἔχωσε. νδ'. "Καὶ εἰσήγαγεν αὐτοὺς εἰς ὄρος ἀγιάσματος αὐτοῦ, ὄρος τοῦτο δ' ἐκτίσατο ἡ δεξιὰ αὐτοῦ." Ἐκεῖθεν τοίνυν ἐλευθερώσας, ἔδωκεν αὐτοῖς ἦν ἐπηγείλατο γῆν· διὰ γὰρ τοῦ Σιών ὄρους πᾶσαν τὴν γῆν παρεδήλωσε. "Καὶ ἐξέβαλεν ἀπὸ προσώπου αὐτῶν ἔθνη, καὶ ἐκκληροδότησεν αὐτοὺς ἐν σχοινίῳ κληροδοσίας." Τῶν γὰρ παλαιῶν οἰκητόρων τὴν γῆν ἐκείνην ἐλευθερώσας, τούτοις κατὰ τὰς ὑποσχέσεις τὴν ταύτης δέδωκε

δεσποτείαν. Τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ ἐν σχοινίῳ κληροδοσίας. Τὴν γὰρ οἰκείαν εἰώθασιν γῆν οἱ κεκτημένοι μετρεῖν· τοὺς δὲ κλήρους καὶ τὰς διανεμήσεις ἀκριβέστερον διδάσκει τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ ἢ συγγραφῆ. νε΄. "Καὶ κατεσκήνωσεν ἐν τοῖς σκηνώμασιν αὐτῶν τὰς φυλάς τοῦ Ἰσραὴλ." Κατὰ [φυλάς] γὰρ τὴν γῆν διενείμαντο· οὕτω τὴν μετὰ τὴν ἔρημον αὐτῶν ἀπιστίαν διδάξας, διηγεῖται τὰς ἐν τῇ γῆ τῆς ἐπαγγελίας παρανομίας. νϛ΄. "Καὶ ἐπέρασαν καὶ παρεπύκρναν τὸν Θεὸν τὸν ὕψιστον, καὶ τὰ μαρτύρια αὐτοῦ οὐκ ἐφυλάξαντο." Μετὰ τούτων καὶ τηλικαύτας εὐεργεσίας ἐπέμειναν παρανομοῦντες, καὶ τὰς θείας παραβαίνοντες ἐντολάς. νζ΄. "Καὶ ἀπέστρεψαν, καὶ ἠθέτησαν καθὼς καὶ οἱ πατέρες αὐτῶν." Τὴν τῶν πατέρων ἐμιμήσαντο μοχθηρίαν, καὶ τὴν ἐκείνων θεασάμενοι τιμωρίαν, οὐδὲν ἐντεῦθεν ἀπώσαντο. "Μετεστράφησαν εἰς τόξον στρεβλόν." Τόξον, κατὰ μὲν τέχνην κατεσκευασμένον, κατὰ σκοποῦ πέμπει τὰ ἀφιέμενα βέλη· διαστροφὴν δὲ τινὰ δεξιόμενον, τὰ πεμπόμενα βέλη κατευθύνειν οὐ δύναται. Κάκεῖνοι τοίνυν τῆς διανοίας τὴν εὐθύτητα διαφθείραντες, οὕτε ταῖς θεαῖς εὐεργεσίαις εἰς δέον ἐχρῶντο, καὶ βλάβης ἀφορμὰς τὰς τῆς ὠφελείας ἀπέβαινον ἀφορμὰς. νη΄. "Καὶ παρώργισαν αὐτὸν ἐν τοῖς βουνοῖς αὐτῶν, καὶ ἐν τοῖς γλυπτοῖς αὐτῶν παρεζήλωσαν αὐτόν." Παρὰ τοῦ Θεοῦ τῶν ὄλων δεχόμενοι τὰ ἀγαθὰ, τοῖς ἀψύχοις εἰδώλοις ἐδούλευον. νθ΄. "Ἦκουσεν ὁ Θεὸς, καὶ ὑπερεῖδε." Δεομένους, φησὶ, τῆς οἰκείας οὐκ ἠξίου προνοίας. Ταῦτα δὲ σαφέστερον ἢ τῶν Κριτῶν ἱστορία διδάσκει. Παρὲν δὲ αὐτοῦ, ποτὲ μὲν Ἀμμανίταις, ποτὲ δὲ Μωαβίταις, ἄλλοτε δὲ Μαδιθαίοις, καὶ ἄλλοφύλοις· ποινὴν αὐτοῦ τῆς ἀσεβείας εἰσπραττόμενος. "Καὶ ἐξουδένωσε σφόδρα τὸν Ἰσραὴλ." Τὸν γὰρ πολυθύλλητον ἐκεῖνον λαὸν, τὸν παραδόξως τῆς Αἰγυπτίων δουλείας ἀπαλλαγέντα, ὃν ἡ θάλασσα εἶδε καὶ ἔφυγε, καὶ ὁ Ἰορδάνης ἀνεχώρησεν εἰς τὰ ὀπίσω, τοῦτον οἱ ὄμοροι ῥαδίως κατηγωνίζοντο. 80.1500 ζ΄. "Καὶ ἀπώσατο τὴν σκηνὴν Σηλωμ, σκηνώμα ὃ κατεσκήνωσεν ἐν ἀνθρώποις." Ταῦτα δὲ λοιπὸν ἢ ἀρχὴ τῶν Βασιλείων διδάσκει, Ἡλεὶ μεμνημένη τοῦ ἀρχιερέως, καὶ τῆς τῶν ἐκείνου παίδων παρανομίας. ζα΄. "Καὶ παρέδωκεν εἰς αἰχμαλωσίαν τὴν ἰσχὴν αὐτῶν· καὶ τὴν καλλονὴν αὐτῶν εἰς χεῖρας ἐχθρῶν." Ἰσχὴν αὐτῶν καὶ καλλονὴν τὴν κιβωτὸν λέγει· ταύτην δὲ Ὀφνὶ καὶ Φινεὲς εἰς ἐπικουρίαν τῶν ὁμοφύλων ἐξαγαγόντες, τῆς οἰκείας παρανομίας ἔτισαν δίκας· τὴν δὲ κιβωτὸν οἱ ἄλλοφυλοι λαβόντες ἀνέθεσαν οἷόν τι ἀκροθίνιον τῷ Δαγῶν· εἶδωλον δὲ τοῦτο ἦν, ὑπὲρ ἐκείνων θεραπευόμενον. ζβ΄. "Καὶ συνέκλεισεν εἰς ῥομφαίαν τὸν λαὸν αὐτοῦ, καὶ τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ ὑπερεῖδε." Παρέδωκε γὰρ αὐτοῦς ταῖς τῶν πολεμίων χερσὶ, διὰ τὴν τῆς παρανομίας ὑπερβολὴν. Κληρονομίαν δὲ αὐτοῦς ὠνόμασεν, ὡς κηδεμονίας ὅτι μάλιστα πλεῖς ἐστὶν παρ' αὐτοῦ τετυχηκότας αἰεὶ. Οὕτω δὲ αὐτοῦς καὶ ὁ μέγας προσηγόρευσε Μωσῆς. "Ἐγενήθη γὰρ, φησὶ, μερὶς Κυρίου, λαὸς αὐτοῦ Ἰακώβ, σχοῖνισμα κληρονομίας αὐτοῦ Ἰσραὴλ." Εἶτα καταλέγει τῆς τιμωρίας τὰ εἶδη. ζγ΄, ζδ΄. "Τοὺς νεανίσκους αὐτῶν κατέφαγε πῦρ· καὶ αἱ παρθέναι αὐτῶν οὐκ ἐπενθήθησαν. Οἱ ἱερεῖς αὐτῶν ἐν ῥομφαίᾳ ἔπεσον, καὶ αἱ χῆραι αὐτῶν οὐκ κλαυσθήσονται." Τοὺς μὲν γὰρ πυρὶ παρέδωκε· τῶν δὲ ὁ συνήθης οὐκ ἐγένετο θρήνος, ἐκάστου περὶ τὰ οἰκεῖα ἠσυχολημένου κακά. Ὀφνὶ δὲ καὶ Φινεὲς οἱ ἱερεῖς, αὐτὴν ἐπιφερόμενοι τὴν κιβωτὸν, ἐδέξαντο τὴν σφαγὴν, δι' αὐτῶν διδασκόμενοι τῶν πραγμάτων, μὴ θαρρῆναι παρανομία συζώντας τῇ θεῖᾳ κηδεμονίᾳ. ζε΄. "Ἐξηγέρθη ὡς ὁ ὑπνῶν Κύριος." Ἄλλ' ὅμως ταύταις αὐτοῦς ταῖς τιμωρίαις ὑποβαλὼν, καὶ τοὺς τούτων ἐδίδαξε πολεμίους τὰς τῶν γεγεννημένων αἰτίας. "Ὡς δυνατὸς, καὶ κεκραίπαλῶς ἐξ οἴνου. [ξ΄.] Καὶ ἐπάταξε τοὺς ἐχθροὺς αὐτῶν εἰς τὰ ὀπίσω ὄνειδος αἰώνιον ἔδωκεν αὐτοῖς." Οἷον γὰρ τινὰ ὕπνον τὴν μακροθυμίαν ἀποσεισάμενος, τοῖς ἄλλοφύλοις ἐπήνεγκε τὴν πληγὴν, δι' ἣν ἐπ' ονειδιστοὶ παρὰ πᾶσιν ἐγένοντο. Λέγει δὲ τῆς ἔδρας τὸ πάθος, ὅπερ ἢ ἱστορία διδάσκει. Τοῦτο δὲ καὶ ἡ

προφητεία δεδήλωκεν· ἔφη γάρ· "Καὶ ἐπάταξε τοὺς ἐχθροὺς αὐτῶν εἰς τὰ ὀπίσω·" σεμνότερον τὸ μέρος δηλώσασα τὸ δεξιόμενον τὴν πληγὴν. "Ὑπνον δὲ τὴν μακροθυμίαν ἐκάλεσεν· ἐξ οἴνου δὲ κραιπά 80.1501 λην, τὴν ἀγανάκτησιν. Καθάπερ γὰρ ἐπέισακτόν ἐστι Θεοῦ, τιμωρία δικαίως τοῖς πλημμελοῦσιν ἐπαγομένη. ζζ'. "Καὶ ἀπώσατο τὸ σκὴνωμα Ἰωσήφ, καὶ τὴν φυλὴν Ἐφραΐμ οὐκ ἐξελέξατο." Πάλιν τὰς ἄλλας καταλιπὼν φυλάς, μόνης μέμνηται τῆς Ἐφραΐμ, τὴν ἐσομένην προορῶν τυραννίδα. Ἐκ ταύτης γὰρ Ἱεροβοὰμ ὀρμώμενος, τὰς δέκα φυλάς ἐκ τῆς Δαβιτικῆς ἀπερῆρξε βασιλείας· Ἰωσήφ δὲ καὶ Ἐφραΐμ τὴν αὐτὴν λέγει φυλὴν· υἱὸς γὰρ τοῦ Ἰωσήφ ὁ Ἐφραΐμ. Ἀπωσθῆναι δὲ αὐτὴν λέγει, τῷ μὴ διαμεῖναι ἐν τῇ Σηλῶμ τὴν σκηνήν, ἀλλ' ἐν τῇ Ἱερουσαλήμ τῆς θείας κιβωτοῦ μεταβῆναι τὴν χάριν, ἐν ἧ καὶ ὁ Σολομὼν μετὰ ταῦτα τὸν θεῖον νεὼν ἐδέει ματο. ζη'. "Καὶ ἐξελέξατο τὴν φυλὴν Ἰούδα· τὸ ὄρος τὸ Σιών, ὃ ἠγάπησεν." Ἐξελέξατο μέντοι τὴν φυλὴν Ἰούδα, διὰ τὴν ἐξ Ἰεσσαὶ ῥάβδον ἀνθήσειν προσδοκωμένην. Ταύτην δὲ τὴν βλάστην καὶ ὁ πατριάρχης Ἰακώβ προεθέσπισεν εὐλογῶν τὸν Ἰούδαν· μέμνηται δὲ αὐτῆς καὶ ὁ θεσπέσιος Παῦλος, οὕτως λέγων· "Πρόδηλον δὲ ὅτι ἐξ Ἰούδα ἀνατέταλκεν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός." Ταύτης οὖν ἕνεκα τὴν Ἰούδα φυλὴν τῶν ἄλλων προεἶλετο· ἐπειδὴ δὲ τοῦτο πῶς ἠγνοεῖτο τοῖς πολλοῖς τὸ μυστήριον, μάλα σαφῶς ἐπήγαγε· "Τὸ ὄρος τὸ Σιών, ὃ ἠγάπησεν," ἵνα τῶν ἄλλων φυλῶν κατασβέσῃ τὸν φθόνον, μὴ νονουχὶ λέγων· Μηδεμίαν ἀφορμὴν ζηλοτυπίας εἰσδέξῃσθε. Διὰ γὰρ τὸ Σιών ὄρος ἐξελέξατο τὴν Ἰούδα φυλὴν. Ἄλλως τε καὶ σεβάσιμον βούλεται δεῖξαι τὸ ὄρος, διὰ τὸν οἰκοδομηθῆσομενον νεὼν ἐν αὐτῷ. ζθ'. "Καὶ ὠκοδόμησεν ὡς μονοκερῶτων τὸ ἀγίασμα αὐτοῦ." Κέρατι τὸν μονόκερων ἐνὶ καθωπλίσθαι φασίν· ἕνα δὲ προσκυνεῖν Θεὸν καὶ ὁ νόμος ἐδίδαξεν. Εἰκότως τοίνυν ἀπέικασε μονοκέρωτι τὸν ἕνα νεὼν, τὸν τῷ ἐνὶ ἀφιερωμένον Θεῷ. "Ἐν τῇ γῆ ἐθεμελίωσεν αὐτὴν εἰς τὸν αἰῶνα." Ὁ δὲ Σύμμαχος οὕτως· Ὡς τὴν γῆν, ἣν ἐθεμελίωσας εἰς τὸν αἰῶνα. Καὶ οἱ ἄλλοι δὲ τὴν αὐτὴν διάνοιαν ἠρμηνεύκασιν. Λέγει τοίνυν, ὅτι καθάπερ μίαν ἐδημιούργησε γῆν, οὕτω νεὼν Ἰουδαίοις ἕνα δημιουργῆσαι προσέταξε. ο'. "Καὶ ἐξελέξατο Δαβὶδ τὸν δοῦλον αὐτοῦ, καὶ ἀνέλαβεν αὐτὸν ἐκ τῶν ποιμνίων τῶν προβάτων." Κατὰ ταυτὸν διὰ τούτων ἐδήλωσε, καὶ τοῦ Δαβὶδ τὴν ἀρετὴν, δοῦλον αὐτὸν ὀνομάσας Θεοῦ, καὶ τοῦ Θεοῦ τὴν φιλοτιμίαν, ὅτι τὸν προβατέα βασιλέα πεποίηκεν. 80.1504 οα'. "Ἐξόπισθεν τῶν λοχευομένων ἔλαβεν αὐτόν." Ὁ δὲ Σύμμαχος οὕτως· Ἀκολουθοῦντα ἐγκύμοσιν ἤγαγεν αὐτόν. Ἐπίτασις δὲ τῆς φιλοτιμίας καὶ τοῦτο· οὐδὲ γὰρ ποιμὴν τέλειος ἦν, ἀλλ' ὑπουργὸς ποιμένος, τοῖς τίκτουσι τῶν προβάτων ἐπόμενος. "Ποιμαίνειν Ἰακώβ τὸν δοῦλον αὐτοῦ, καὶ Ἰσραὴλ τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ· καὶ ἐποίμα νεν αὐτοὺς ἐν τῇ ἀκακίᾳ τῆς καρδίας αὐτοῦ, καὶ ἐν ταῖς συνέσεσι τῶν χειρῶν αὐτοῦ ὠδήγησεν αὐτούς." Καὶ τοῦτο δὲ δείκνυσι τὴν τῆς κηδεμονίας ὑπερβολὴν· οὐ γὰρ τοῖς τυχοῦσιν ἀνθρώποις ἐπέστησε τὸν τῶν προβάτων νομέα, ἀλλ' ἀπλότῃ συνέσειν κεράσας, κατὰ τοὺς θεοὺς αὐτοὺς ἐποδήγησε νόμους, τούτοις ἔοικεν ἢ τοῦ Κυρίου νομοθεσία· "Γίνεσθε φρόνιμοι ὡς οἱ ὄφεις, καὶ ἀκέραιοι ὡς αἱ περισσεραί." Ἐκατέρου γὰρ ἐξορίσας κακίαν, καὶ τοῦ μὲν τὴν κακουργίαν, τῆς δὲ τὴν ἄνοιαν ἐξελών, τὴν ἐπαινουμένην ἐκέρασεν ἀρετὴν. Ταύτην καὶ ἡμᾶς ἐν ἑαυτοῖς κατορθῶσαι προσήκει, καὶ τῷ μακαρίῳ Δαβὶδ κληθέντας παραπλησίως, μᾶλλον δὲ ἐπὶ μείζουσι· μείζονων γὰρ πραγμάτων διακονίαν ἐνεχειρῖσθημεν· ἀξίως περιπατῆσαι τῆς κλήσεως, ἧς ἐκλήθημεν, κατὰ τὴν τοῦ θεσπεσίου Παύλου νομοθεσίαν.

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ ΟΗΨΑΛΜΟΥ.

α'. "Ψαλμὸς τῷ Ἀσάφ." Ἀντιόχου, τοῦ ἐπίκλην Ἐπιφανοῦς, τὴν κατὰ τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων μανίαν ὁ προφητικὸς προθεσπίζει λόγος. Τὴν δὲ χρησιμολο γίαν

182

εἰς εὐχὴν σχηματίζει, ὡς ὑπὸ τῶν εὐσεβῶν τῶν ἔσομένων τηνικαῦτα προσφερομένην, οὐδέπω μὲν νενικηκότων, ἔτι δὲ περικλυζομένων ταῖς συμφοραῖς. "Ὁ Θεὸς, ἤλθοσαν ἔθνη εἰς τὴν κληρονομίαν σου, ἐμίαναν τὸν ναὸν τὸν ἅγιόν σου." Σοφῶς ἢ τοῦ Πνεύματος χάρις τοὺς ταῖς χαλεπαῖς ἐκείναις προσπαλαίοντας συμφοραῖς ἐδίδαξεν ἄρξασθαι τῆς ἰκετείας. Οὐ γὰρ τὰ οἰκεῖα πρότερον διηγήσαντο πάθη· ἀλλὰ τὴν κατὰ τοῦ θεοῦ νεὴν τολμηθεῖσαν ἀσεβείαν, ὡς τοῦ νεὴν μηδὲν εἰς τὸν θεῖον πλημμελήσαντος νόμον. "Ἔθνη, φησὶ, δυσσεβεῖα καὶ παρανομία συζῶντα τῆς σῆς κληρονομίας ἐκράτησαν. Ἐπιβῆναι γὰρ τῶν ἀδύτων τοῦ σοῦ νεὴν κατετόλμησαν. Οὐ βωμοῖς δὲ μόνον, καὶ θυσίαις δαιμόνων, τὰ σὰ κατεμίαναν ἅγια. β'." "Ἔθεντο Ἱερουσαλήμ εἰς ὄπωροφυλάκιον." Ἄρδην γὰρ πᾶσαν τὴν πόλιν πορθήσαντες, οὐδὲν σκηνῆς διαφέρειν εἰς ὄπωροφυλάκιον γενομένης, τὴν πολυθρύλλητον ἐπέφηναν Ἱερουσαλήμ. 80.1505 "Ἔθεντο τὰ θνησιμαῖα τῶν δούλων σου βρώματα τοῖς πετεινοῖς τοῦ οὐρανοῦ, τὰς σάρκας τῶν ὀσίων σου τοῖς θηρίοις τῆς γῆς." Τοσαύτη θηριωδία καὶ μανία κατὰ τῶν σῶν θεραπόντων ἐχρήσαντο, ὡς τοῖς θηρίοις καὶ τοῖς τῶν πετεινῶν σαρκοβόροις τὰ τούτων σώματα προθεῖναι θοίνην. γ'. "Ἐξέχεαν τὸ αἷμα αὐτῶν ὡσεὶ ὕδωρ κύκλῳ Ἱερουσαλήμ, καὶ οὐκ ἦν ὁ θάπτων." Μιαιφόνον δὲ κεκτημένοι τὴν γνώμην, ἀναιροῦσι μὲν τοὺς εὐσεβεῖα συζῶντας· αἱμάτων δὲ ὀχετοὺς κατὰ τῆς γῆς παρασκευάζουσι φέρεσθαι, τάφου δὲ ἀξιοῦσθαι τοὺς σφαττομένους οὐ συγχωροῦσιν. δ'. "Ἐγενήθημεν ὄνειδος τοῖς γείτοσιν ἡμῶν, μυκτηρισμὸς καὶ χλευασμὸς τοῖς κύκλῳ ἡμῶν." Ταῦτα ἡμᾶς ἐπονειδίστους τοῖς ὁμόροις εἰργάσαντο· διὰ ταῦτα ἐπίχαρτοι τοῖς πλησιοχώροις γεγόναμεν. Γείτονας δὲ καλεῖ τοὺς Ἀλλοφύλους, τοὺς Ἰδουμαίους, τοὺς Ἀμμανίτας, τοὺς Μωαβίτας, καὶ τὰ ἄλλα ἔθνη τὰ ὄμορα, ἅπερ αὐτοῖς ἀντίπαλα καὶ πολέμια ἦν αἰεὶ. ε'. "Ἔως πότε, Κύριε, ὀργισθήσῃ εἰς τέλος· ἐκκαυθήσεται ὡς πῦρ ὁ ζῆλός σου;" Νομοθετῶν ὁ Θεὸς αὐτῶ μόνῳ λατρεύειν προσέταξε, καὶ ἕτερον μηδένα καλούμενον προσκυνῆσαι Θεὸν, "Ὅτι ἐγὼ, φησὶ, Κύριος ὁ Θεὸς σου, Θεὸς ζηλωτῆς, πῦρ κατ' ἀναλίσκον." [Ἄλλ' ὡς πολλάκις ἡμῖν εἴρηται, μηδεὶς ἀκούων ἕνα Θεὸν μοναρχίαν ὑπολάβοι· τὴν γὰρ ἀπερινόητον καὶ αἰεὶ οὕσαν οὐσίαν τὴν ἐν Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι προσκυνουμένην, Θεὸν ὀνομάζει· ὅτι δὲ νομοθετεῖ ὁ Θεὸς Λόγος, ὅς ἐστιν Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ Σωτὴρ ἡμῶν, οὐκ ἂν ἀμφὶ βάλῃ ἕκαστος τῶν φιλομαθεστέρων.] Τοῦτο καὶ ἐνταῦθα ὁ προφητικὸς ἀνέμνησε λόγος· "Ἐκκαυθήσεται ὡς πῦρ ὁ ζῆλός σου." Μὴ ἐπιπλεῖστον Δέσποτα, φησὶν, ὀργισθῆς, μηδὲ πυρὸς δίκην διὰ τὰς ἡμετέρας πλημμελείας τὸν καθ' ἡμῶν ζῆλον ἐξάψῃς. ζ'. "Ἐκχεον τὴν ὀργὴν σου ἐπὶ τὰ ἔθνη, τὰ μὴ γινώσκοντά σε, καὶ ἐπὶ βασιλείας, αἱ τὸ ὄνομά σου οὐκ ἐπεκαλέσαντο." Ἐπειδὴ δίκας ἀμαρτημάτων τοὺς ἀνθρώπους εἰσπράττει, κατ' ἐκείνων ἵκε τεύω σε τὴν ὀργὴν μεταθεῖναι, οἱ παντάπασιν τὸ σὸν μαθεῖν οὐκ ἐθέλουσιν ὄνομα, ἀλλὰ τῇ ἀκροτάτῃ δυσσεβείᾳ δουλεύουσιν. ζ'. "Ὅτι κατέφαγον τὸν Ἰακώβ, καὶ τὸν τόπον αὐτοῦ ἠρήμωσαν." Σαφὲς δὲ καὶ τοῦτο τῆς ἐκείνων παρανομίας τεκμήριον· οὐδὲν γὰρ παρ' ἡμῶν κακὸν ὑπομείναντες, ἡμᾶς μὲν σφαγαῖς κατανάλωσαν, τὴν δὲ χώραν ἐδήλωσαν, καὶ τὰς πόλεις ἐπόρθησαν. Τὸν δὲ τόπον αὐτοῦ, Ἀκύλας μὲν, ὠραῖον αὐτοῦ, Σύμμαχος δὲ καλλονὴν αὐτοῦ, ὁ δὲ Θεοδοτίων, εὐπρέπειαν αὐτοῦ ἠρμήνευσαν· δι' ὧν μᾶλλον ὁ θεῖος 80.1508 οἶκος δεδήλωται. Καλῶς δὲ τὸν λαὸν Ἰακώβ προσηγόρευσε, τῇ τοῦ προπάτορος μνήμῃ τὸν Θεὸν εἰς ἔλεον διεγείρων. η'. "Μὴ μνησθῆς ἡμῶν ἀνομιῶν ἀρχαίων." Εὐσεβεῖς ἦσαν οἱ ταύτην προσφέροντες τὴν εὐχὴν, καὶ πολὺν ὑπὲρ εὐσεβείας ἀναδεξάμενοι ζῆλον. Ἀοίδιμος γὰρ ἢ τῶν Μακκαβαίων ἀρετῆ. Εἰκότως τοίνυν ἀντιβολουῖσι, μὴ τῶν προτέρων ἀμαρτημάτων εὐθύνας τὸν λαὸν εἰσπραχθῆναι. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν τεθεῖκασιν, οὐ μὴν καὶ τὸ δεύτερον προστεθείκασιν, ὥστε τὸν Θεὸν τὴν παροῦσαν αὐτῶν εὐσεβείαν κατ' ἰδεῖν. Τοῦτο γὰρ μάλιστα τὴν πολλὴν αὐτῶν δείκνυσιν ἀρετὴν· τὸ τῶν μὲν προτέρων

ἀμαρτημάτων μνησθῆναι, κρύψαι δὲ τὴν παροῦσαν εὐσέβειαν. "Ταχὺ προκαταλαβέτωσαν ἡμᾶς οἱ οἰκτιρμοὶ σου, Κύριε, ὅτι ἐπτωχεύσαμεν σφόδρα. [θ'] Βοήθησον ἡμῖν ὁ Θεὸς ὁ σωτὴρ ἡμῶν." Ὁρεξον ὅτι τάχιστα τὴν ἄμαχόν σου ῥοπήν· πάσης γὰρ ἔρημοι προνοίας γεγόναμεν· σὲ δὲ μόνον ἐπικουρον ἔχομεν καὶ σω τῆρα. "Ἐνεκεν τῆς δόξης τοῦ ὀνόματός σου, Κύριε, ῥῦσαι ἡμᾶς· καὶ ἰλάσθητι ταῖς ἀμαρτίαις ἡμῶν ἔνεκεν τοῦ ὀνόματός σου." Οὐδαμοῦ τῆς σφετέρας μνημονεύουσιν ἀρετῆς, ἀλλὰ διὰ τὸ θεῖον ὄνομα τῆς θείας ἐπικουρίας ἀντιβολουῖσι τυχεῖν· ἡμῶν γὰρ, φησὶ, κακοπραγούντων, κατὰ τοῦ σοῦ ὀνόματος ἢ βλασφημία χωρεῖ. Ἀντιβολουῖμεν τοίνυν, παριδεῖν μὲν σὲ τὰ πλημμελήματα· μετα βαλεῖν δὲ τὰς συμφορὰς, καὶ τὴν σὴν δύναμιν ὑπο δεῖξαι τοῖς ἀγνοοῦσι. ι'. "Μήποτε εἴπωσι τὰ ἔθνη, Ποῦ ἐστὶν ὁ Θεὸς αὐτῶν;" Οἱ δὲ ἄλλοι ἐρμηνευταὶ ὡς γεγενημένον τοῦτο εἰρήκασιν· Εἰς τί λέγει τὰ ἔθνη, Ποῦ ἐστὶν ὁ Θεὸς αὐτῶν; Τοῦτό με, φησὶν, ἀνιᾶ, τοῦτό με κεντεῖ πάσης ἀκίδος ὀξύτερον, τὸ ὑπὸ τῶν ἔθνων κατὰ σοῦ τὴν βλασφημίαν τολμᾶσθαι, καὶ ἐπιτωθάζοντας λέγειν, Ποῦ ἐστὶν ὁ Θεὸς ὑμῶν, ὃν λέγετε μαστιγῶσαι τὴν Αἴγυπτον, διηρηκέναι τὴν θάλατταν, [ὑμῖν δὲ δωρῆσαι διάβασιν, καὶ τ' ἄλλα πάντα δεδρακέναι] τὰ μεγάλα καὶ πολυθρύλητα; "Καὶ γνωσθήτω ἐν τοῖς ἔθνεσιν ἐνώπιον τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν ἢ ἐκδίκησις τοῦ αἵματος τῶν δούλων σου, τοῦ ἐκκεχυμένου." Ἀντιβολουῖμεν τοίνυν, τοὺς μὲν τῖσαι τῆς μαιφονίας ποιήν, τοὺς δὲ ἄλλους ἅπαντας ἰδεῖν σὺν ἡμῖν τὴν δικαίαν σου ψῆφον, καὶ τὴν ὑπὲρ τῶν ἀνηρημένων σοῦ θεραπόντων ὀργήν. ια'. "Εἰσελθέτω ἐνώπιόν σου ὁ στεναγμὸς τῶν πεπεδημένων· κατὰ τὴν μεγαλωσύνην τοῦ βραχίονός σου περιποιήσαι τοὺς υἱοὺς τῶν τεθανατωμένων." Ἀπιδεῖν ἰκετεύω σε καὶ εἰς τοὺς ἔτι μὲν περιόντας, δεσμὰ δὲ περικειμένους, καὶ προσδεχομένους τὸν θάνατον, καὶ μὴ πανωλεθρίαν τοῦ ἡμετέρου καταψηφίσασθαι γένους· ἀλλὰ τῶν ἀνηρημένων περισῶ 80.1509 σαι τοὺς παῖδας, καὶ νεολαίαν ἐξ αὐτῶν καταστήσαι. ιβ'. "Ἀπόδος τοῖς γείτοσιν ἡμῶν ἑπταπλασίονα εἰς τὸν κόλπον αὐτῶν τὸν ὄνειδισμὸν αὐτῶν, ὃν ὠνεΐδισάν σε, Κύριε." Πολλαπλασίαν τοῖς ὁμόροις τῆς βλασφημίας τὴν τιμωρίαν ἐπάγαγε. Οὐ γὰρ ὠρισμένον ἀριθμὸν διὰ τῶν εἰρημένων ἐδήλωσεν, ἀλλὰ μεγίστην αὐτοῖς ἐπαχθῆναι τιμωρίαν ἐξήγησε. Τοιοῦτο καὶ τὸ, "Στεῖρα ἔτεκεν ἑπτὰ," ἀντὶ τοῦ πολλά. Τὸν δὲ κόλπον εἴρηκεν, ἐκ μεταφορᾶς τῶν ἐν τῷ κόλπῳ τι φερόντων, καὶ ἀσφαλῶς συν εχόντων, ὥστε μηδὲν ἐκπεσεῖν· ἀντὶ τοῦ, Πλήρωσον αὐτοὺς συμφορῶν ἐπικειμένων διηνεκῶς. ιγ'. "Ἡμεῖς δὲ λαὸς σου, καὶ πρόβατα νομῆς σου· ἀνθομολογησόμεθά σοι, ὁ Θεὸς, εἰς τὸν αἰῶνα· εἰς γενεὰν καὶ γενεὰν ἐξαγγελοῦμεν τὴν αἴνεσίν σου." Ἡμεῖς δὲ οἱ λαὸς σὸς χρηματίσαντες, καὶ ποιμνιον ὀνομαζόμενοι σὸν, ἐνδελεχῶς σοι τοὺς ὕμνους προσοίσομεν· καὶ τὰς ὑπὲρ τῆς εὐεργεσίας ὁμολογήσομεν χάριτας· καὶ ἀναγράπτους ταύτας πεποιηκότες, τοῖς ἐσομένοις ἀνθρώποις προσοίσομεν τὴν τούτων διήγησιν· τὸ μέντοι ἀνθομολογησόμεθα, ἀντὶ τοῦ ἐξομολογησόμεθα εἶρηκε· τὴν εὐχαριστίαν δὲ τὸ ὄνομα δηλοῖ.

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ ΟΘ΄ ΨΑΛΜΟΥ.

α'. "Εἰς τὸ τέλος, ἐν ὕμνοις· ὑπὲρ τῶν ἀλλοιωθησομένων. Μαρτύριον τῷ Ἀσάφ. Ψαλμὸς ὑπὲρ τοῦ Ἀσσυρίου." Μεταβολὴν τινῶν πραγμάτων ὁ παρὼν προλέγει ψαλμὸς· ἢ γὰρ ἀλλοίωσις τοῦτο δηλοῖ, καὶ μαρτύρεται· διὰ τοῦτο καὶ μαρτύριον πρόσκειται. Προθεσπίζει δὲ ἡ χάρις τοῦ Πνεύματος τὸν τῶν Ἰουδαίων ἀνδραποδισμὸν, καὶ τὴν ἐν Βαβυλῶνι δουλείαν. Ἐσχημάτισται δὲ εἰς εὐχὴν ὁ ψαλμὸς τῷ Θεῷ τῶν ὄλων, ὡς ὑπ' αὐτῶν ἐκείνων προσφερομένην. Διδάσκει γὰρ αὐτοὺς ἢ προφητικὴ χάρις, ὁποῖοις δεῖ τὸν Θεὸν ἰλεώσασθαι ῥήμασι, καὶ εἰς ἔλεον διεγεῖραι. Προλέγει δὲ καὶ τὴν ἐσομένην πᾶσιν ἀνθρώποις διὰ τοῦ Δεσπότη Χριστοῦ σωτηρίαν. β'. "Ὁ ποιμαίνων τὸν Ἰσραὴλ, πρόσχες." Σὲ, Δέσποτα, τὸν ποιμένος δίκην

τοῦ λαοῦ προμηθούμενον δέξασθαί μου τὴν ἰκετείαν ἀντιβολῶ. "Ὁ ὁδηγῶν ὡσεὶ πρόβατον τὸν Ἰωσήφ." Οἷόν τισι λύκοις πε ριπεσόντα τοῖς ἀδελφοῖς, τῶν ἐκείνων ἀπαλλάξας χειρῶν, ἐποδήγησας εἰς Αἴγυπτον, καὶ κρείττονα τῶν ἐπιβουλευσάντων ἀπέφηνας. Οὕτω τὴν εἰς αὐ τοὺς γεγενημένην κηδεμονίαν διεξελθὼν, ἐπὶ τὴν 80.1512 γενικωτέραν ἐξουσίαν μετέβη. "Ὁ καθήμενος ἐπὶ τῶν Χερουβὶμ, ἐμφάνηθι." Ἐπειδὴ γὰρ τούτων μό νων ὁ μέγας Μωσῆς ἐκτυπώματά τινα ἐν τοῖς Ἁγίοις τῶν ἀγίων ἀνέθηκε, καὶ μέσον τούτων τὸ ἰλα στήριον τέθεικε, δι' ἐκείνου δέ τις ἐπιφάνεια θεία τοῖς ἀρχιερεῦσιν ἐγένετο, εἰκότως ἐνταῦθα καὶ τῶν Χερουβὶμ ἐμνημόνευσε, καὶ τὸν τούτοις ἐπὶ καθήμενον ἐπιφανῆσαι ἰκέτευσε. γ'. "Ἐναντίον Ἐφραΐμ, καὶ Βενιαμὴν, καὶ Μανασσῆ." Ἐπιφανῆσαι σε, φησὶν, ἰκετεύω τῷ σῶ λαῷ. Διὰ γὰρ τῶν εἰρημένων φυλῶν πάντα δεδήλωκε τὸν λαόν. Τούτων δὲ ἐμνημόνευσε, ἐπειδὴ καὶ τοῦ Ἰωσήφ ἐποιήσατο μνήμην. Τοῦ δὲ Ἰωσήφ ὁ μὲν Ἐφραΐμ καὶ ὁ Μανασσῆς παῖδες· ὁ δὲ Βενιαμὴν ἀδελφὸς ὁμομήτριος. "Ἐξέγειρον τὴν δυναστείαν σου, καὶ ἔλθε εἰς τὸ σῶσαι ἡμᾶς." Ὡς μακροθυ μούντα, καὶ ἡσυχία χρώμενον, τὸν Θεὸν διανίστη σιν. Ἄπασάν σου τὴν δύναμιν, φησὶ, κίνησον, τὴν ἡμετέραν πραγματευσάμενος σωτηρίαν. [Τοῦτο μὲν, ὡς εἴρηται μοι ἀνωτέρω, ὁ ἀνδραποδισθεὶς τὸ τληκαῦτα παρὰ τῶν Ἀσσυρίων λαὸς, τοῦτο δὲ τὰ ἔθνη ἀντιβολεῖ, κηδόμενα τὴν παρὰ τοῦ εὐεργέτου σωτηρίαν· τοῦτο γὰρ θέλει εἰπεῖν ὁ προφητικὸς νοῦς καὶ διὰ τῶν ἐξῆς.] δ'. "Ὁ Θεὸς τῶν δυνάμεων, ἐπίστρεψον ἡμᾶς." Τῆς δουλείας ἐλευθέρωσον, καὶ τὴν ἐπάνοδον χά ρισαι. [Ὁ μὲν τὴν ἐκ Βαβυλῶνος ἰκετεύων, ὁ δὲ τὴν ἐξ εἰδώλων ἐπιστροφὴν.] Εἶτα τοῦ πράγματος διδάσκει τὴν εὐκολίαν. "Καὶ ἐπίφανον τὸ πρόσωπόν σου, καὶ σωθησόμεθα." Ἀρκεῖς γὰρ φαινόμενος λῦσαι τὰς συμφοράς. ε'. "Κύριε, ὁ Θεὸς τῶν δυνάμεων, ἕως πότε ὀργί ζη ἐπὶ τὴν προσευχὴν τῶν δούλων σου;" Μέχρι πότε, Δέσποτα, τὰς ἐμὰς παραπέμψη λιτὰς, ἐπὶ τοῖς ἐμοῖς πλημμελήμασιν ὀργιζόμενος; Δοῦλον δὲ αὐτοῦ τὸν λαὸν ὀνομάζει. Καὶ γὰρ οἱ ἄλλοι ἐρμηνευταί, Ἐπὶ τὴν προσευχὴν τοῦ λαοῦ σου, ἀντὶ τοῦ, δούλου σου, τεθείκασιν. ζ'. "Ψωμιεῖς ἡμᾶς ἄρτον δακρύων· καὶ πο τιεῖς ἡμᾶς ἐν δάκρυσιν ἐν μέτρῳ." Ὁ χρόνος ἐν ταῦθα ἐνήλλακται· καὶ γὰρ οἱ ἄλλοι ὡς γεγενημένα ταῦτα εἰρήκασιν. "Ἐψώμισας ἡμᾶς ἄρτον δακρύων, καὶ ἐπότισας ἡμᾶς μετὰ δακρύων μέτρῳ." Λέγει δὲ, ὅτι Καὶ τὴν τροφήν ἡμῶν, καὶ τὸ πόμα δάκρυσιν συνεκέρασας· ὀδυρόμενοι γὰρ καὶ στένοντες μετα λαγχάνομεν τῆς ἀναγκαίας τροφῆς. Τοῦτο δὲ πε ποίηκεν ἀντιμετρήσας ταῖς ἀμαρτίαις τὴν τιμω ρίαν. Τοῦτο καὶ ὁ Κύριος· "Ὡ μέτρῳ μετρεῖτε, ἀντιμετρηθήσεται ὑμῖν." Τοῦτο καὶ Ζαχαρίας εἶδεν ὁ προφήτης τὸ μέτρον, τῆς Βαβυλῶνος προ 80.1513 θεσπίζων τὸν ὄλεθρον. Δύο γὰρ ἔφησε θεᾶσθαι γυναῖκας, ἔποπος μὲν ἐχούσας πτερὰ, τὸ δὲ μέτρον φερούσας, καὶ τοῦτο προσταχθείσας εἰς Βαβυ λῶνα κομίσαι. Διὰ τούτων δὲ διδασκόμεθα τῆς θείας ψήφου τὸ δίκαιον. ζ'. "Ἐθου ἡμᾶς εἰς ἀντιλογίαν τοῖς γείτοσιν ἡμῶν, καὶ οἱ ἐχθροὶ ἡμῶν ἐμκτήρισαν ἡμᾶς." Ἐπονείδιστοι γεγόναμεν καὶ τοῖς γειτονεύουσιν ἔθνεσιν, αἰὶ τὴν πρὸς ἡμᾶς ἐσχηκόσι δυσμένειαν· [ἀλλ' ὅμως οὐκ ἀπέστημέν σου· τοῦτο γὰρ διὰ τῶν ἐξῆς ἔφη]. η'. "Κύριε, ὁ Θεὸς τῶν δυνάμεων, ἐπίστρεψον ἡμᾶς· καὶ ἐπίφανον τὸ πρόσωπόν σου, καὶ σωθησόμεθα." Τῆ σῆ τοῖνυν ἐπιφάνεια σκέδασον τὸ ζοφῶδες νέφος τῶν συμφορῶν, καὶ τὴν ἐπάνοδον χάρισαι· [τοῦτο μὲν ὁ λαὸς ἀντιβολῶν· τοῦτο δὲ καὶ τὰ ἔθνη· ἐπιφάνειαν λέγων τὴν ἔνσαρκον παρουσίαν.] Δυνατὸς γὰρ εἶ, καὶ τῶν δυνάμεων Κύριος. [Τότε μὲν ἀοράτως ἐκείνους ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας ἀνακα λούμενος, τὰ δὲ ἔθνη τῆ σῆ οἰκονομία περιποίησά μενος.] Εἶτα τὰς παλαιὰς εὐεργεσίας διέξεισι, τῆς ὁμοίας ἀπολαῦσαι προμηθείας ἀντιβολῶν. θ', ι'. "Ἄμπελον ἐξ Αἰγύπτου μετήρας, ἐξέβαλες ἔθνη, καὶ κατεφύτευσας αὐτήν. Ὠδοποίησας ἔμ προσθεν αὐτῆς· καὶ κατεφύτευσας τὰς ρίζας αὐ τῆς, καὶ ἐπλήρωσε τὴν γῆν." Σὺ, Δέσποτα, τὴν ἄδικον τῶν Αἰγυπτίων κατέλυσας δυναστείαν· σὺ τὰ τῶν Χαναναίων ἔθνη πανωλεθρία παρέδωκας, καὶ τὸν σὸν λαὸν

καθάπερ ἄμπελον ἐξ Αἰγύπτου μεταγαγὼν, καὶ πᾶσαν κατὰ τὴν ὁδὸν δωρησάμενος εὐκολίαν, ἐν τῇ τῶν Χανααναίων αὐτὸν κατεφύτευσας γῆ. ια΄, ιβ΄. "Ἐκάλυψεν ὄρη ἢ σκιά αὐτῆς, καὶ αἱ ἀναδενδράδες αὐτῆς τὰς κέδρους τοῦ Θεοῦ. Ἐξέτεινε τὰ κλήματα αὐτῆς ἕως θαλάσσης· καὶ ἕως ποταμῶν τὰς παραφυάδας αὐτῆς." Ἄμπελον τροπικῶς τὸν λαὸν ὀνομάσας, ἐπέμεινε τῇ τροπῇ· καὶ ὄρη μὲν καλεῖ τὴν τῶν ὁμόρων ἐθνῶν ἰσχύν· σκιὰν δὲ ταῦτα καλύπτουσιν τὴν τοῦ Ἰσραὴλ δυναστείαν τούτοις ἐπιτεθεῖσαν· κέδρους δὲ τοῦ Θεοῦ τοὺς ὑψηλοὺς ἄρχοντας, τοὺς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τὸ ἄρχειν εἰληχότας· ἀναδενδράδας δὲ τὰς κέδρους συγκαλυπτούσας, τὴν Ἰσραηλιτικὴν βασιλείαν περιφανεστέραν τούτων γεγεννημένην. Τοῦτο δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ μακαρίου Δαβίδ, καὶ ἐπὶ τοῦ Σολομώντος, μεμαθήκαμεν γεγενῆσθαι. Ὁ μὲν γὰρ [μέγας] Δαβὶδ οὐ μόνον παρὰ τῶν Ἄλλοφύλων, καὶ Ἰδουμαίων, καὶ Ἀμμανιτῶν, καὶ Μωαβιτῶν, ἀλλὰ καὶ παρὰ Σύρων ἐκατέρων, δασμὸν 80.1516 ἐκομίζετο· πρὸς δὲ τὸν Σολομῶντα καὶ ἡ Αἰθίοπων ἔδραμε βασιλῆς· οὕτω παρὰ πᾶσιν ἐγένετο πολυθρύλλητος. Κλήματα δὲ τῆς ἀμπέλου, τοῦ λαοῦ λέγει τὸ πλῆθος· παραφυάδας δὲ, τοὺς προσηλύτους, τοὺς ἐκ τῶν ἐθνῶν προσεληλυθότας, καὶ τὴν θείαν ὑποδεξαμένους ἐπίγνωσιν. Διὰ πάντων δὲ τὴν προτέραν εὐκληρίαν ἐδήλωσε τοῦ λαοῦ. ιγ΄. "Ἰνατί καθεῖλες τὸν φραγμὸν αὐτῆς, καὶ τρυγῶσιν αὐτὴν πάντες οἱ παραπορευόμενοι τὴν ὁδόν;" Τί δήποτε τῆς σῆς αὐτὴν προνοίας ἐγὺ μνωσας, καὶ πεποίηκας τοῖς ἀδικεῖν βουλομένοις εὐχείρωτον; Φραγμὸν δὲ τὴν ἀσφάλειαν κέκληκεν. "Ὁ γὰρ ἐστὶν ἀμπελῶν φραγμὸς, τοῦτο ἢ τοῦ Θεοῦ πρόνοια τοῖς αὐτῆς ἠξιωμένοις. "Παραπορευομένους δὲ ὁδόν," τοὺς πολεμίους. Καθάπερ γὰρ οἱ ὁδοιπόροι τὴν ἀφρακτον καὶ ἀφύλακτον ἄμπελον τρυγῶσιν ἀδεῶς, καὶ τὸν αὐτῆς ἀφαιροῦνται καρπὸν· οὕτως ὁ τῆς θείας γεγυμνωμένος Κηδεμονίας τοῖς ἀδικεῖν ἐθέλουσιν εὐχείρωτος γίνεται. ιδ΄. "Ἐλυμήνατο αὐτὴν ὅς ἐκ δρυμοῦ· καὶ μο νιὸς ἄγριος κατενεμήσατο αὐτὴν." Τὰς διαφοροὺς τῶν Ἀσσυρίων ἐφόδους διὰ τούτων ἐδήλωσε. Σαλμα νασάρ γὰρ καὶ Σεναχηρείμ τὰς ἄλλας ἐξεπόρθησαν πόλεις· ὁ δὲ Ναβουχοδονόσορ, τὴν Ἱερουσαλήμ πολιορκήσας, τοὺς τὸν θάνατον διαφυγόντας ἐξηνδρα ποδίσατο. Καὶ ἐπειδὴ ἄμπελον τὸν Ἰσραὴλ προσηγόρευσε, εἰκότως ὅν ἄγριον ὠνόμασε τὸν τούτου πολέμιον· διαφερόντως δὲ τότε τὸ θηρίον ἀμπελῶν ἐπίβουλον. Μονιὸν δὲ ἄγριον καλεῖ, τὸν καθ' ἑαυτὸν διάγοντα σὺν, ὃς τῶν ἄλλων ἐστὶν ἀγριώτερος, ἅτε δὴ καὶ τὴν πρὸς αὐτοὺς κοινὴν νίαν ἀποστρεφόμενος. Ἐπειδὴ τοίνυν καὶ ὁ Ναβουχοδονόσορ τῶν ἄλλων βασιλέων θηριωδέστερος ἦν, εἰκότως αὐτὸν ὠνόμασε μονιὸν ἄγριον. ιε΄, ιϛ΄. "Ὁ Θεὸς τῶν δυνάμεων, ἐπίστρεψον δὴ, καὶ ἐπίβλεψον ἐξ οὐρανοῦ, καὶ ἴδε· καὶ ἐπίσκεψαι τὴν ἄμπελον ταύτην. Καὶ κατάρτισαι αὐτὴν, ἣν ἐφύτευσε ἡ δεξιὰ σου." Ἰκετεύει σε τοίνυν τὸν δυνατὸν Δεσπότην, ἰδεῖν ἄνωθεν τῆς ἀμπέλου τὴν λώβην, καὶ θεραπείας ἀξιῶσαι τὸ πάθος. Ἡ σὴ γὰρ αὐτὴ πρόνοια τὴν προτέραν ἔδωκεν εὐκληρίαν. Δεξιὰν δὲ καλεῖ τὴν Πρόνοιαν. "Καὶ ἐπὶ Υἱὸν ἄνθρωπου, ὃν ἐκραταίωσας ἑαυτῶ." Ἐνταῦθα τὴν ἐκεῖθεν βλάστησιν τοῦ Δεσπότητος διδάσκει Χριστοῦ. Ἰκετεύει γὰρ ἐπιμελείας ἀξιωθῆναι τὴν ἄμπελον, διὰ τὸν ἐξ αὐτῆς ληφθησόμενον ναὸν, ὃν Υἱὸν ἄνθρωπου σαφῶς προσηγόρευσε. Οὕτω καὶ ὁ Κύριος 80.1517 ἐν τοῖς ἱεροῖς Εὐαγγελίοις, καίτοι Θεὸς ὢν ὁμοῦ καὶ ἄνθρωπος, Υἱὸν ἀνθρώπου ἑαυτὸν ὀνομάζει, ἀπὸ τῆς ὀρωμένης φύσεως τὴν προσηγορίαν τιθεῖς. Διδάσκει τοίνυν ὁ προφητικὸς λόγος, τοὺς δορυαλώτους γεγεννημένους ἰκετεῦσαι τὸν τῶν ὄλων Θεὸν, φειδῶ τινὰ τῆς ἀμπέλου ποιήσασθαι διὰ τὴν ἐκεῖθεν φθορὰν σωτήριον ρίζαν. Οὕτω γὰρ ἑαυτὸν καὶ ὁ Κύριος ὀνομάζει λέγων· "Ἐγὼ εἰμι ἢ ἄμπελος ἢ ἀληθινὴ, ὑμεῖς τὰ κλήματα, καὶ ὁ Πατὴρ μου ὁ γεωργὸς ἐστίν." Ὡς γὰρ ἄνθρωπος, ἄμπελος ἐστίν· ὡς δὲ Θεός, καὶ γεωργός, σπείρων σπέρμα καλὸν ἐν τῷ ἀγρῷ αὐτοῦ. Ἐπειδὴ γὰρ ἐκ ταύτης ἐβλάστησε τῆς ἀμπέλου, τῆς ἀχρήστου γεγεννημένης, καὶ ἀκάνθας ἀντὶ βοτρυῶν τῶν γεωργῶν προσενεγκούσης, αὐτὸς ἀληθινὴ

γέγονεν ἄμπελος, καὶ κλήματα ἐβλάστησε μέγιστα, τῶν εἰς αὐτὸν πε πιστευκότων τὸ πλῆθος. Τούτων ἀληθῶς ἡ σκιά ἐκάλυψε τὰ ὄρη, καὶ αἱ ἀναδενδράδες τὰς κέδρους. Αὕτη ἀληθῶς ἡ ἄμπελος ἐξέτεινε τὰ κλήματα ἕως θαλάσσης, καὶ ἕως ποταμῶν τὰς παραφυάδας αὐτῆς. [Οὐδὲ γὰρ ἔστι τόπος, οὐκ ἔστιν ὑπὸ τὸν οὐρανὸν, ἐν ᾧ οὐχ ἴδρυνται τῆς ἀμπέλου ταύτης αἱ θεῖαι ληνοί.] Διὰ ταύτην ἰκετεύουσι κάκεινην ἀπολαῦσαι φειδοῦς, τὰ παντοδαπὰ αὐτῆς διηγούμενοι πάθη. ιζ'. "Ἐμπεपुरισμένη πυρὶ, καὶ ἀνεσκαμμένη." Ἐντεῦθεν μάλιστα δῆλον, ὡς τὰ κατὰ τὸν Βαβυλώνιον ὁ ψαλμὸς καὶ οὐ τὰ κατὰ τὸν Ἀντίοχον, ὡς τισὶν ἔδοξε, προθεσπίζει. Ὁ Βαβυλώνιος γὰρ καὶ τὸν νεῶν ἐνέπρησε, καὶ τῆς πόλεως τὸ πλεῖστον πυρὶ παραδέδωκεν· οὕτω καὶ ἐνταῦθά φησιν, ὅτι οὐ μόνον τὸν καρπὸν ἀπῆλθον τρυγήσαντες, ἀλλὰ καὶ ἀνέσκαψαν, καὶ πρόρριζον αὐτὴν ἀνέσπασαν, καὶ πυρὶ κατηνάλωσαν. "Ἀπὸ ἐπιτιμήσεως τοῦ προσ ὤπου σου ἀπολοῦνται." [Ἀλλὰ σοῦ φαινομένου καὶ κινουμένου, φρουδοὶ γενήσονται παντελῶς καὶ τὸν ὄλεθρον δέξονται.] ιη'. "Γενηθήτω ἡ χεὶρ σου ἐπ' ἄνδρα δεξιᾶς σου, καὶ ἐπὶ υἴὸν ἀνθρώπου ὃν ἐκραταίωσας σεαυτῶ." [Ἀπολαύσωμεν τοίνυν τῆς σῆς κηδεμονίας διὰ τὸ οὕτω σε φιλανθρωπία νικώμενον ἐξ ἡμῶν σαρκοῦ σθαι· Υἴὸν δὲ ἀνθρώπου τὸν Κύριον τῆς δόξης ὄνο μάζει· περὶ οὗ Παῦλος· "Εἰ γὰρ ἔγνωσαν, οὐκ αὐτὸν Κύριον τῆς δόξης ἐσταύρωσαν."] ιθ'. "Καὶ οὐ μὴ ἀποστῶμεν ἀπὸ σοῦ." [Ἄψευ 80.1520 δῆς γὰρ ὑπάρχεις τὰς σὰς πληρῶσαι ὑποσχέσεις.] Ταύτης γὰρ ἐξ ἡμῶν λαμβανομένης τῆς ἀπαρχῆς, πᾶσα τῶν ἀνθρώπων ἡ φύσις τὸν ἀληθῆ Θεὸν ἐπι γνώσεται, καὶ τὴν γεγεννημένην φιλανθρωπίαν ὑμνήσει. "Ζώσεις ἡμᾶς, καὶ τὸ ὄνομά σου ἐπικαλεσόμεθα." Τῷ τρόπῳ δὲ τούτῳ καὶ τοῦ θανάτου τὸ κράτος λυθήσεται, καὶ ἡμεῖς τῆς ζωῆς τῆς αἰωνίου τευξόμεθα, σὲ προσκυνοῦντες τὸν Σωτῆρα Θεόν. κ'. "Κύριε ὁ Θεὸς τῶν δυνάμεων, ἐπίστρεψον ἡμᾶς· καὶ ἐπίφανον τὸ πρόσωπόν σου, καὶ σωθησόμεθα." Διὰ ταῦτα τοίνυν ἅπαντα, καὶ τὴν ἐσομένην δι' ἡμῶν ἅπασιν ἀνθρώποις σωτηρίαν, λῦσον μὲν ἡμῖν τὰ σκυθρωπά, χάρισαι δὲ τὴν ἐπάνοδον· εἰ γὰρ μόνον φανῆς, τῆς σωτηρίας τευξόμεθα. ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ Π΄ ΨΑΛΜΟΥ. α'. "Εἰς τὸ τέλος, ὑπὲρ τῶν ληνῶν, ψαλμὸς τῷ Ἀσάφ." Τὴν Ἰουδαίων οὗτος ὁ ψαλμὸς ἀνάκλησιν προθεσπίζει, καὶ τὴν μετὰ ταῦτα γενομένην ἀλλοτριώσιν· μεθ' ἣν ἡ κλήσις τῶν ἔθνων, καὶ ὁ τῆς εὐσεβείας Καρπὸς, ὡς ἐν ληνοῖς τισὶ ταῖς ἀγίαις ἐκκλησίαις τῷ Θεῷ προσφερόμενος. Ἐσχημάτισται δὲ τοῦ ψαλμοῦ τὸ προοίμιον, ὡς ἐπανελθόντων ἤδη τῶν τὴν ἰκετείαν προσενηνοχῶτων ἐκείνην, καὶ χορευόντων, καὶ ἀλλήλοις παρεγγυόντων ὑμνεῖν τὸν σεσωκότα Θεόν. β'. "Ἀγαλλιᾶσθε τῷ Θεῷ τῷ βοηθῷ ἡμῶν." Ὁ δὲ Σύμμαχος, εὐφημεῖτε εἶρηκεν· ὁ δὲ Ἀκύλας, αἰνοποιεῖτε. Προσενέγκατε, φησὶ, τῷ Θεῷ τὸν χαρὶ στήριον ὕμνον, τῷ τῆς οἰκειᾶς ἡμῖν μεταδεδωκότι προνοίας. "Ἀλαλάξατε τῷ Θεῷ Ἰακώβ." Ἐπινίκιος ὁ ἀλαλαγμὸς, ὡς πολλάκις εἰρήκαμεν. Πα ρακελεύονται τοίνυν ἀλλήλοις τῷ τὴν νίκην δωρησα μὲν Θεῷ τὴν ὑμνωδίαν ὑφῆναι. γ'. "Λάβετε ψαλμὸν, καὶ δότε τύμπανον· ψαλτήριον τερπνὸν μετὰ κιθάρας." Διαφόροις ὄργανοις κεχηρημένοι τὴν θεῖαν ἀνεκρούοντο μελωδίαν· καὶ τοῦτο τῶν Παραλειπομένων ἡ ἱστορία διδάσκει. Παρ εγγυᾶ τοίνυν τοῖς χοροῖς ἐκείνοις ὁ λόγος ἀλλήλοις ἀντιδιδόναι τὴν παναρμόνιον τῶν ὀργάνων ἐκεῖ νων ἠχὴν· καὶ τούτους μὲν λύραις, ἐκείνους δὲ τυμπάνοις, ἄλλους δὲ κιθάραις τὸν Θεὸν ἀνυμνήσαι. Τὸ δὲ ψαλτήριον ὁ Σύμμαχος λύραν ἐκάλεσεν. δ', ε'. "Σαλπύσατε ἐν νεομηνίᾳ σάλπιγγι, ἐν εὐσήμεν ἡμέρᾳ ἑορτῆς ὑμῶν. Ὅτι πρόσταγμα 80.1521 τῷ Ἰσραὴλ ἔστιν· καὶ κρῖμα τῷ Θεῷ Ἰακώβ." Ταῖς σάλπιγγιν ἐκέλευσεν ὁ Θεὸς τοὺς ἱερέας κεχηρησθαι. Ἀνεμίμησκον δὲ αὐταὶ τὸν λαὸν τῶν ἐν τῷ ὄρει γενομένων σαλπίγγων. Τοῦ Θεοῦ γὰρ τῶν ὄλων ἐν τῷ Σινᾶ ὄρει διαλεγόμενου, φωνή, φησὶ, τῆς σάλπιγγος ἤχει μέγα. Ἐκείνης τοίνυν τῆς ἐπιφανείας ἀνεμίμησκον τὸν λαὸν ταῖς σάλπιγγιν οἱ ἱερεῖς κεχηρημένοι. Καὶ οὗτοι τοίνυν τοὺς τῆς ἐπανόδου τετυχηκότας, καὶ τῆς θείας ἐπικουρίας ἀπολαύσαντας,

εικότως μετὰ τῶν ἄλλων ὀργάνων, καὶ ταῖς σάλ πιγξι παρεκελεύοντο χρῆσασθαι. ὁ
 "Μαρτύριον ἐν τῷ Ἰωσήφ ἔθετο αὐτὸ, ἐν τῷ ἐξελθεῖν αὐτὸν ἐκ γῆς Αἰγύπτου."
 Ἰωσήφ ἐν ταῦθα πάντα καλεῖ τὸν λαόν· ἐπειδὴ γὰρ τῆς εἰς Αἴγυπτον εἰσόδου ὁ
 Ἰωσήφ αὐτοῖς ἐγένετο πρόξενος, ἐξ αὐτοῦ τὸν λαὸν προσηγόρευσε. Λέγει δὲ ὅτι
 ταύτην ἔδωκε τῷ λαῷ τὴν νομοθεσίαν, τῆς Αἰγύπτου τοῦτον ἐλευθερώσας. Εἶτα τὰς
 γεγενημένας εὐεργεσίας διέξεισιν. "Γλῶσσαν ἦν οὐκ ἔγνω ἤκουσεν." Φωνῆς γὰρ
 πώποτε θείας οὐκ ἀπο λαύσας, ταύτης ἐπήκουσεν ἐν τῇ ἐρήμῳ τὸν νόμον δεχόμενος.
 ζ. "Ἀπέστησεν ἀπὸ ἄρσεων τὸν νῶτον αὐτοῦ· αἱ χεῖρες αὐτοῦ ἐν τῷ κοφίνῳ
 ἐδούλευσαν." Τοὺς ἐν Αἰγύπτῳ πόνους, καὶ τὴν πικρὰν δουλείαν, καὶ τὴν
 πλινθουργίαν διὰ τούτων ἐδήλωσε. Τοῖς ὤμοις γὰρ, ὡς εἰκὸς, φέρειν ἠναγκάζοντο
 τὸν πηλόν· τὰ δὲ νῶτα διαφερόντως τῶν τοιούτων ἐπαισθάνε ται πόνων. Ἐντεῦθεν
 τὸ τοῦ Θεοῦ πρόσωπον εἰς ἀγεί διαλεγόμενον. Καὶ πρῶτον μὲν τῶν εὐεργεσιῶν τῶν
 γεγενημένων ἀναμνήσκει, εἶτα παραίνεσιν εἰσφέρει καὶ συμβουλήν· μετὰ ταῦτα
 προλέγει τὴν ἀπειθειαν, καὶ τῆς ἀπειθείας τὴν τιμωρίαν. η'. "Ἐν θλίψει ἐπεκαλέσω
 με· καὶ ἐρυσάμην σε." Ἐστέναξας ἐν Αἰγύπτῳ τοῖς πόνους ταλαιπω ρούμενος, καὶ
 παραυτίκα φιλανθρωπίας ἠξίωσα. Τοῦτο καὶ ἡ ἱστορία διδάσκει. "Ἐστέναξαν γὰρ,
 φησὶν, οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ ἀπὸ τῶν ἔργων τῶν σκληρῶν, καὶ ἀνέβη ἡ βοή αὐτῶν πρὸς
 τὸν Θεόν." –"Ἐπ ἤκουσά σε ἐν ἀποκρύφῳ καταιγίδος." Ὁ δὲ Σύμ μαχος οὕτως·
 Ἐπήκουσά σε διὰ κρυφαίας βροντῆς· καὶ οἱ ἄλλοι δὲ τὴν βρόντησιν ὁμοίως
 τεθείκασι. Δηλοῖ δὲ διὰ τούτου ὅτι μὴ φαινόμε νος, ἀλλ' ἀόρατον ἔχων τὴν φύσιν,
 κατάδηλον πᾶσιν ἀνθρώποις τὴν σωτηρίαν πεποίηκα, οἷόν τινα βροντὴν, ταῖς κατὰ
 τῶν Αἰγυπτίων πληγαῖς σημάνας ἅπασιν ὄσσην ποιουμαί σου πρόνοιαν. 80.1524
 "Ἐδοκίμασά σε ἐπὶ ὕδατος ἀντιλογίας." Εἰς Μερῶν ἐλθόντες, καὶ πικρὸν εὐρόντες
 τὸ ὕδωρ, καὶ Μωσοῦ κατεβόησαν, καὶ τοῦ Θεοῦ κατελάλησαν. Ἀπὸ τοῦ πράγματος
 τοίνυν ὁ τόπος τὴν προσηγο ρίαν ἐδέξατο. Λέγει τοίνυν, ὅτι Διήλεγξά σε παρ' ἐκεῖνο
 τὸ ὕδωρ τὴν ἀχάριστον γνώμην· ῥαδίως δὲ αὐτοῦ μετέβαλον τὴν ποιότητα, καὶ
 γλυκεῖαν ἀπέ φηνα τὴν πικρὰν. θ'. "Ἄκουσον, λαός μου, καὶ διαμαρτύρομαί σου."
 Πεῖραν τοίνυν τῆς ἐμῆς δυνάμεως εἰληφῶς, δέξαι προθύμως τὰς παρ' ἐμοῦ σοι
 προσφερομένας νομοθεσίας. Διαμαρτυρία γὰρ ἐστὶ, προλέγουσά σοι τῆς ἀπειθείας
 τὴν τιμωρίαν, καὶ τῆς εὐπει θείας τὴν ὠφέλειαν. "Ἰσραὴλ, ἐὰν ἀκούσης μου, [ί.] οὐκ
 ἔσται ἐν σοὶ θεὸς πρόσφατος, οὐδὲ προσκυνήσεις θεῷ ἄλλο τρίῳ." [Καὶ σαφέστερον
 αὐτοῖς ἑαυτὸν φανεροῖ τῷ εἰπεῖν·] ια'. "Ἐγὼ γὰρ εἶμι Κύριος ὁ Θεός σου, ὁ ἄν αγαγών
 σε ἐκ γῆς Αἰγύπτου." Ταῦτα καὶ τοῦ νόμου τὸ προοίμιον ἔχει. "Ἐγὼ γὰρ εἶμι, φησὶ,
 Κύριος ὁ Θεός σου, ὁ ἐξαγαγών σε ἐκ γῆς Αἰγύπτου· οὐκ ἔσονταί σοι θεοὶ ἕτεροι πλὴν
 ἐμοῦ." Καὶ ἐνταῦθα τοίνυν παρακελεύεται ἀλλότριον καὶ νέον μὴ προσ κυνῆσαι
 δεὸν, ἀλλὰ τὸν τὴν ἐλευθερίαν αὐτοῖς δωρησάμενον. Ταῦτα δὲ καὶ τὴν Ἀρείου καὶ
 Εὐ νομίου παραπληξίαν ἐλέγχει. Εἰ γὰρ οὐχ ὁμοού σιος ὁ Μονογενῆς, ἀλλότριος ἄρα
 καλοῖτο ἂν εἰκότως· καὶ εἰ ἦν ὅτε οὐκ ἦν, πρόσφατος καὶ οὐκ αἰδῖος. Τὸν θεῖον
 τοίνυν προφανῶς παραβαίνουσι νόμον, [καὶ μάλιστα οἱ τὰ τοῦ δυσσεβοῦς Νεστο ρίου
 δογματίζοντες,] ἀλλότριον καὶ πρόσφατον προσ κυνοῦντες Θεόν. Ἄλλα γὰρ οὐ
 καιρὸς τὴν ἐκείνων ἐμβροντησίαν διελέγχειν· ἀπόχρη δὲ ὅμως καὶ ταῦτα εἰς ἔλεγχον
 τῆς αὐτῶν παρανο μίας. "Πλάτυνον τὸ στόμα σου, καὶ πληρώσω αὐτό." Εὐπειθῆ,
 φησὶν, ἑαυτὸν διὰ τῆς εὐπει θείας κατάστησον, καὶ δέξαι τὴν ἀφθονίαν τῶν ἀγαθῶν·
 ἐντεῦθεν ἐπὶ τὴν κατηγορίαν μεταφέρει τὸν λόγον. ιβ'. "Καὶ οὐκ ἤκουσεν ὁ λαός μου
 τῆς φωνῆς μου, καὶ Ἰσραὴλ οὐ προσέσχε μοι." Ἐγὼ μὲν οὖν ταύτην αὐτῷ τὴν
 συμβουλήν προσενήνοχα· αὐτὸς δὲ οὔτε ἀκοῦσαι, οὔτε προσέχειν τοῖς ὑπ' ἐμοῦ λε
 γομένοις ὑπέσχετο. 80.1525 ιγ'. "Καὶ ἐξαπέστειλα αὐτοὺς κατὰ τὰ ἐπιτη δεύματα τῶν
 καρδιῶν αὐτῶν· πορεύσονται ἐν τοῖς ἐπιτηδεύμασιν αὐτῶν." Ὁ δὲ Σύμμαχος οὕτως·
 Ἀφῆκα οὖν αὐτοὺς τῇ ἀρεσκεΐα τῆς καρδίας αὐτῶν, ὀδεύειν ταῖς βουλαῖς αὐτῶν.

Οὕτως δὲ καὶ ὁ Ἀκύλας, Καὶ ἐξαπέστειλεν αὐτοὺς ἐν σκολιότητι καρδίας αὐτῶν, πορεύονται ἐν βου λεύμασιν αὐτῶν. Ἀπειθῆ γὰρ αὐτὸν θεασάμενος, τῆς μὲν ἑαυτοῦ κηδεμονίας αὐτὸν ἐγύμνωσα. Εἶσα δὲ αὐτὸν τοῖς οἰκείοις φέρεσθαι λογισμοῖς, ὡς ἀνερμάτιστον καὶ ἀκυβέρνητον σκάφος· πρόκειται δὲ εἰς θεωρίαν τοῖς βουλομένοις ἢ τῆς προφητείας ἀλήθεια. Ἐρημοὶ γὰρ τῆς τοῦ Θεοῦ βοηθείας οἱ Ἰουδαῖοι γενόμενοι, εἰς ἅπασαν γῆν μὲν καὶ θάλασσαν διεσπάρησαν, δοῦλοι δὲ ἀντ' ἔλεν θέρων ἐγένοντο. Δυσσεβεία δὲ πάση συζῶσι, γοητείας καὶ δαιμόνων ἐπωδαῖς κεκρημένοι, τὸν δὲ σεσωκότα Θεὸν προσκυνεῖν οὐκ ἐθέλοντες. ιδ', ιε'. "Εἰ ὁ λαός μου ἤκουσέ μου, Ἰσραὴλ ταῖς ὁδοῖς μου εἰ ἐπορεύθη, ἐν τῷ μηδενὶ ἂν τοὺς ἐχθροὺς αὐτῶν ἐταπείνωσα, καὶ ἐπὶ τοὺς θλίβοντας αὐτοὺς ἐπέβαλον ἂν τὴν χεῖρά μου." Εἰ δὲ τῶν ἐμῶν ἠγέσχετο παραινέσεων, καὶ ταῖς ἐμαῖς ἤκο λούθησεν ἐντολαῖς, ῥαδίως ἂν αὐτῶν κατέλυσα τοὺς ἐχθροὺς. Τὸ γὰρ, ἐν τῷ μηδενὶ, τὴν εὐκολίαν δηλοῖ, ἀντὶ τοῦ, Ἀκονητὶ καὶ ἀπόνως, καὶ ἐν ἀκαρεῖ τὸν ἐκείνων ὄλεθρον ἐπενεγκεῖν ἠδυνάμην. ι'. "Οἱ ἐχθροὶ Κυρίου ἐψεύσαντο αὐτῷ." Ὁ δὲ Ἀκύλας οὕτως, Μισοποιοῦντες Κύριον ἀρνήσονται. Τῇ γὰρ ἀρνήσει τοῦ Δεσπότης Χριστοῦ τὸ καθ' ἑαυτῶν κατεσκευάσαν μῖσος, καὶ ἐχθροὺς ἑαυτοῦ τοῦ Κυρίου κατέστησαν ψευδόμενοι αὐτῷ, καὶ τὰς γεγενημένας παραβάνας συνθήκας. Μετὰ γὰρ τὴν νομοθεσίαν ἀπεκρίνατο, φησὶν, ὁ λαός· "Πάντα ὅσα εἶπε Κύριος ὁ Θεὸς ποιήσομεν καὶ ἀκουσόμεθα." Καὶ αἱ μὲν ὑποσχέσεις τοιαῦται, τὰ δὲ ῥήματα ἀντικρὺς ἐναντία. Φα νέντα γὰρ τὸν οἰκεῖον Δεσπότην ἐσταύρωσαν, ἀλλ' ἐδέξαντο τῆς ἀσεβείας ἐπιτίμιον, τὸν αἰώνιον ὄλεθρον. [Οὐκ αὐτοὶ δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ Ἄρειος καὶ Εὐνόμιος καὶ Νεστόριος καὶ οἱ τὰ ἐκείνων θρησκείων.] Τοῦτο δὲ καὶ ἡ προφητεία δεδήλωκεν. "Καὶ ἔσται ὁ καιρὸς αὐτῶν εἰς τὸν αἰῶνα." Σα φέστερον δὲ ὁ Σύμμαχος εἴρηκεν· εἰρηκῶς γὰρ, 80.1528 Μισοποιοὶ Κυρίου οἱ ψευδόμενοι αὐτῷ, ἐπήγαγεν, Ἄλλ' ἔσται ὁ καιρὸς αὐτῶν εἰς τὸν αἰῶνα. Καιρὸν δὲ καλεῖ τὰς συμφοράς. Οὕτω γὰρ καὶ οἱ Σύροι, καὶ οἱ Ἑβραῖοι [ταύτας] ὀνομάζουσιν εἰδώσασιν· πολλοὶ δὲ καὶ παρ' ἡμῖν οὕτω ταύτας ἀποκαλοῦσιν. Λέγει τοίνυν, ὅτι ταύταις Ἰουδαῖοι οὐ κατὰ τινὰ ῥητὸν περιπεσοῦνται χρόνον, ἀλλ' εἰς αἰῶνα διατελοῦσιν τῆς θείας ἐστερημένοι κηδεμονίας. Ἔοικε δὲ τοῦτο τοῦ οἴκου τῷ προοιμίῳ, "Ἰνατί, ὁ Θεὸς, ἀπώσω εἰς τέλος;" Καὶ γὰρ ἐκεῖ τὴν παντελῆ τῶν Ἰουδαίων ἀποβολὴν προηγόρευσε. ιζ'. "Καὶ ἐψώμισεν αὐτοὺς ἐκ στέατος πυροῦ· καὶ ἐκ πέτρας μέλι ἐχόρτασεν αὐτούς." Πολλὴν δὲ, φησὶν, ἀχαριστίαν νενοσηκότες, οὐκ ἐμνήσθησαν τῶν ἤδη παρασχεθέντων αὐτοῖς ἀγαθῶν. Ἐν μὲν γὰρ τῇ ἐρήμῳ τὸ ἠδιστὸν αὐτοῖς ἐκ τῆς πέτρας ἐξήγαγεν ὕδωρ, ὃ διψῶσιν αὐτοῖς ἐνομίσθη μιμεῖσθαι γλυκύτητα μέλιτος· ἐν δὲ τῇ γῆ τῆς ἐπαγγελίας τοὺς ἀπὸ τῆς γῆς αὐτοῖς ἀφθόνως ἐδώρησατο καρπούς. Ἀπὸ γὰρ τοῦ μέρους τὸ πᾶν παρ' ἐδήλωσε, καὶ διὰ τοῦ σίτου καὶ τῶν ἄλλων καρπῶν τὴν χορηγίαν ἐσήμανεν. ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ ΠΑΨΑΛΜΟΥ. α'. "Ψαλμὸς τῷ Ἀσάφ." Τὴν ἀποβολὴν εἰπὼν τῶν Ἰουδαίων ἐν τῷ πρὸ τούτου ψαλμῷ, ἐνταῦθα καὶ τὰς αἰτίας σαφέστερον ἐκτίθησι, δι' ἃς αὐτοὺς ὁ Θεὸς ἀπεβάλλετο· διδάσκων πάντως, ὡς εἶγε ἐκείνους μιμησόμεθα, τοῖς αὐτοῖς ἢ χεῖροσι περιπέσομεν. "Ὁ Θεὸς ἔστη ἐν συναγωγῇ θεῶν, ἐν μέσῳ δὲ θεοῦ διακρινεῖ." Τοὺς Ἰουδαίων ἄρχοντας θεοὺς, ὡς τὸ κρίνειν πεπιστευμένους, ὠνόμασεν. Οὕτως αὐτοὺς καὶ ὁ νόμος ἀποκαλεῖ. "Θεοὺς οὐ κακολογήσεις, καὶ ἄρχοντα τοῦ λαοῦ σου οὐκ ἐρεῖς κακῶς." Ἐπειδὴ γὰρ ἀληθῶς κριτὴς ὁ Θεὸς ἐστίν, ἐνεχειρίσθησαν δὲ καὶ οἱ ἄνθρωποι κρίνειν, προσηγορεύθησαν οἱ ταῦτα πεπιστευμένοι θεοὶ, ἅτε δὴ Θεὸν ἐν τούτῳ μιμούμενοι. Ἀλλὰ τοὺς οὐκ ἐνδίκως δικάζοντας, οὐδὲ ἀκλινῶς κατέχοντας τὰ τῆς δίκης ζυγὰ, ὁ δίκαιος ἐνταῦθα διελέγχει κριτῆς, καὶ τὴν ἐσομένην ὑπ' αὐτοῦ δικαίαν κρίσιν προαγορεύει. β'. "Ἔως πότε κρίνετε ἀδικίαν, καὶ πρόσωπα ἀμαρτωλῶν λαμβάνετε;" Μέχρι τίνος, φησὶν, ἀδὲ καστον οὐκ ἐκφέρετε ψῆφον, ἀλλὰ τῶν δυνατῶν καὶ παρανόμων ἐλέγχειν παραιτεῖσθε τὴν ἀδικίαν, καὶ παροράτε τοὺς

πενία συζώντας ἀπὸ τούτων ἀδικουμένους; γ'. "Κρίνατε ὀρφανῶ καὶ πτωχῶ, ταπεινὸν καὶ πέννητα δικαιοῦσατε." Ἐκάτερος δὲ τούτων ἐν δεῖς βοηθείας, 80.1529 δ'. "Ἐξέλεσθε πέννητα καὶ πτωχόν· ἐκ χειρὸς ἀμαρτωλῶν ῥύσασθε αὐτόν." Μὴ γένηται τοῖς ἀδικοῦσιν ὁ πέννης εὐχειρῶτος ὑμῶν προστατευόντων, καὶ τὸ δικάζειν πεπιστευμένων. ε'. "Οὐκ ἔγνωσαν, οὐδὲ συνῆκαν· ἐν σκότει δια πορεύονται." Ἀλλὰ τούτων οὐδὲν ἠθέλησαν συν ἰδεῖν, οὐδὲ τῶ τῶν ἐμῶν λόγων καταυγασθῆναι φωτί· διὰ τοι τοῦτο, ὡς ἐν νυκτὶ καὶ ζόφῳ διάγοντες πολιτεύονται. "Σαλευθήτωσαν πάντα τὰ θεμέλια τῆς γῆς." Ταύτης ἔνεκα τῆς ἀληθείας ταραχῆς καὶ ζάλης ὁ βίος ἐμπέπλησται, καὶ τοῖς ἐπαλλήλοις ἡ γῆ κλονεῖται κακοῖς. ζ'. "Ἐγὼ εἶπα, Θεοὶ ἐστε, καὶ υἱοὶ Ὑψίστου, πάντες." Ἐγὼ μὲν οὖν ὑμᾶς τετίμηκα· καὶ τῆς ἑμαυτοῦ προσηγορίας μετέδωκα, καὶ υἱοὺς ἐμοὺς προσηγόρευσα. ζ'. "Ἑμεῖς δὲ ὡς ἄνθρωποι ἀποθνήσκετε, καὶ ὡς εἷς τῶν ἀρχόντων πίπτετε." Ὁ δὲ Σύμμαχος οὕτως· Ἑμεῖς δὲ ὡς ἄνθρωποι ἀποθανεῖσθε, καὶ ὡς εἷς τῶν ἀρχόντων πεσεῖσθε. Τὴν γὰρ οἰκείαν τιμὴν ἀγνοήσαντες, τὰ αὐτὰ τῶ διαβόλῳ πεπόνθατε, ὃς ἀρχὴν παρ' ἐμοῦ πιστευθεῖς, καὶ χρήσασθαι τοῖς δοθεῖσιν εἰς δέον οὐκ ἐβελήσας, ἐξέπεσε τῆς τιμῆς· τὸν αὐτὸν δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις ὑπομένετε θάνατον, εὐκλειαν οὐδεμίαν μετὰ θάνατον ἔχοντες. Οὕτως ὁ προφητικὸς λόγος τῶν ἀδίκων κριτῶν τὸν ἔλεγχον ποιησάμενος, τὸν ἀληθῆ καὶ δίκαιον ἰκετεύει Κριτὴν τῆς οἰκουμένης τὴν κρίσιν ποιῆσασθαι. η'. "Ἀνάστα, ὁ Θεὸς, κρῖνον τὴν γῆν, ὅτι σὺ κατακληρονομήσεις ἐν πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν." Ταῦτα δὲ ἄντικρυς τοῦ Δεσπότη Χριστοῦ τὴν κρίσιν δηλοῖ. Πρὸς αὐτὸν γὰρ κατὰ τὸ ἀνθρώπινον εἶρηκεν ὁ Πατὴρ· "Ἄιτησαι παρ' ἐμοῦ, καὶ δώσω σοι ἔθνη τὴν κληρονομίαν σου, καὶ τὴν κατάσχεσίν σου τὰ πέρατα τῆς γῆς." Τοιγάρτοι τοῦτον ὁ προφήτης ἀντιβολεῖ ἐπιφανῆσαι ταχέως, καὶ κρῖναι δικαίως, καὶ τοὺς ἀδίκους παῦσαι κριτὰς, καὶ τὴν μὲν Ἰουδαίων κληρονομίαν καταλιπεῖν, ἀντιλαβεῖν δὲ τὴν τῶν ἔθνῶν, [μᾶλλον δὲ ταύτην περιηγήσασθαι] καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις ὀρέξαι τὴν σωτηρίαν [διὰ τῆς ἀκαταλήπτου αὐτοῦ οἰκονομίας.] 80.1532

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ ΠΒ΄ ΨΑΛΜΟΥ.

α'. "Ὡδὴ ψαλμοῦ τῶ Ἀσάφ." Μετὰ τὴν ἀπὸ Βαβυλῶνος ἐπάνοδον τὴν νεουργίαν τοῦ θεοῦ νεῶ, καὶ τὴν τῶν Ἰουδαίων περιφάνειαν οἱ ἀστυγεῖτονες θεασάμενοι, κατὰ ταυτὸν συναγείρονται, καὶ ἕτερα βάρβαρα συναθροίσαντες ἔθνη, τὸν πρὸς Ἰουδαίους ἐδέξαντο πόλεμον. Καὶ ταῦτα προλέγουσι μὲν οἱ θειότατοι Ἰωήλ, καὶ Ἐζεκιήλ, προλέγει δὲ Μιχαίας, καὶ Ζαχαρίας, οἱ θαυμάσιοι προφῆται. Νικῶσι δὲ ὅμως ἅπαντας, στρατηγοῦντος μὲν τοῦ Ζοροβάβελ, ἄνωθεν δὲ τοῦ Θεοῦ συμμαχοῦντος, καὶ τὸ τῶν πολεμίων καταλύοντος θράσος. Ταῦτα οὗτος ὁ ψαλμὸς προθεσπίζει. Ἐσχημάτισται δὲ εἰς εὐχὴν ἢ προφητεία τοῦ θεοῦ Πνεύματος τοὺς τηλικαῦτα πολεμουμένους διδάσκοντος, πῶς δεῖ τὸν Θεὸν ἰλεῶσασθαι. β'. "Ὁ Θεὸς, τίς ὁμοιωθήσεται σοι;" Οὐδὲ πᾶσα, φησὶ, κατὰ ταυτὸν συναθροισθεῖσα τῶν ἀγγέλων καὶ τῶν ἀνθρώπων ἢ φύσις παραβληθῆναι τῇ σῆ δυνάμει δυνήσεται· ἀσύγκριτον γὰρ ἔχεις τὸ κράτος. Τὸ δὲ τίς, ἀντὶ τοῦ οὐδεὶς τέθεικεν. "Μὴ σιγῆσης μηδὲ καταπραΰνης, ὁ Θεός." Ἰκετεύομέν σε, Δέσποτα, μὴ χρήσασθαι τῇ συνήθει μακροθυμίᾳ. Τὸ γὰρ Μὴ καταπραΰνης τοῦτο δηλοῖ. Οὕτω γὰρ καὶ ὁ Σύμμαχος ἡρμήνευσε, Μὴ ἡρεμήσης. Εἶτα διδάσκει τῆς ἐντεῦξεν τὴν αἰτίαν. γ'. "Ὅτι ἰδοὺ οἱ ἐχθροὶ σου ἤχησαν, καὶ οἱ μισοῦντές σε ἦραν κεφαλὴν." Δίκην, φησὶ, θαλάτ τῆς ἠχοῦσι, καὶ κυμαίνουσι, καθ' ἡμῶν ἀλαζονεῖα καὶ θρασύτητι κεκρημένοι, οἱ διὰ τὴν πρὸς σε δυσμέλειαν τὸν καθ' ἡμῶν ἀναδεξάμενοι πόλεμον. Πρὸς σε γὰρ ἀπεχθανόμενοι τὸν ἀνακείμενόν σοι πολιορκουσι λαόν. δ'. "Ἐπὶ τὸν λαόν σου κατεπανουργέσαντο γνώμην, καὶ ἐπεβουλεύσαντο κατὰ τῶν ἁγίων σου." Ὁ δὲ Σύμμαχος οὕτως· ἀντὶ τῶν ἁγίων σου, Κατὰ τοῦ ἀποκρύφου σου. Ὁ δὲ Ἀκύλας· Κατὰ τοῦ συγκεκριμένου σου. Οὕτω καὶ ὁ

Θεοδοτίων. Ἐπειδὴ γὰρ ἐξ αὐτῶν ἔμελλε κατὰ σάρκα βλαστήσειν ὁ Δεσπότης Χριστὸς, συνεληλύθει δὲ τὰ ἔθνη πρόβριζον ἀνασπᾶσαι τῶν Ἰουδαίων τὸ γένος βουλόμενα, ταύτην αὐτοῦς προσενεγκεῖν διδάσκει τὴν δέησιν τὸ πανάγιον Πνεῦμα, ὅτι οὐ καθ' ἡμῶν μόνον τῇ πανουργίᾳ καὶ ταῖς ἐπιβολαῖς κέχρηται, ἀλλὰ καὶ κατὰ τοῦ ἀποκρύφου σου, καὶ ἐν ἡμῖν ἀποκεκρυμμένου, ὃν ἀνθήσειν ἐκ τῆς Ἰούδα φυλῆς προηγόρευσε. Τῆς γὰρ ρίζης ἕκτε μονομένης, πόθεν ὁ καρπὸς φυήσεται; Τοῦτο δὲ 80.1533 καὶ διὰ Ἡσαΐου δεδήλωκεν ὁ τῶν ὄλων Θεός. "Ὁν τρόπον, φησὶν, ὅτ' ἂν εὔρεθῃ ῥῶξ ἐν τῷ βότρυϊ, καὶ ἐροῦσι, Μὴ λυμήνη αὐτὸν, ὅτι εὐλογία Κυρίου ἐστὶν ἐν αὐτῷ, οὕτω ποιήσω ἕνεκεν τοῦ δουλεύοντός μοι· διὰ τοῦτον οὐ μὴ ἀπολέσω πάντας, καὶ ἐξάξω τὸ ἐξ Ἰακώβ σπέρμα, καὶ τὸ ἐξ Ἰούδα, καὶ τότε, φησὶ, τοὺς λοιποὺς πανωλεθρία παραδώσω." Διὰ τὴν ῥῶγα τοίνυν τὴν μίαν ἅπας ὁ βότρυς κηδεμονίας ἀπήλαυσε, μᾶλλον δὲ ἅπας ὁ ἀμπελῶν· ἐκείνης δὲ ληφθείσης, καὶ μετ' ἐκείνου συλλεγέντος τοῦ ἄλλου καρποῦ, ὁ λοιπὸς ἀμπελῶν παρεδόθη θηρίοις, καὶ λυμαίνεται αὐτὸν ὅς ἐκ δρυμοῦ, καὶ μονιὸς ἄγριος κατανέμεται, καὶ πάντες οἱ παραπορευόμενοι τὴν ὁδὸν συμπατοῦσιν ὡς βούλονται. Τοῦτο δὲ καὶ ἐνταῦθα προσευχόμενοι λέγουσιν, ὅτι, Οὐ καθ' ἡμῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ κατὰ τοῦ ἀποκεκρυμμένου σου τολμῶσι λυττᾶν. [Τὸ γὰρ, Ἄρον, ἄρον, σταύρωσον, δήλους αὐτοῦς πεποίηκε ὡσανεὶ κυνῶν δίκην λυττῶντας. Τούτοις δὲ σύμφωνα καὶ τὰ ἐπαγόμενα.] ε'. Εἶπον, Δεῦτε καὶ ἐξολοθρεύσωμεν αὐτοὺς ἐξ ἔθνους· καὶ οὐ μὴ μνησθῆ τὸ ὄνομα Ἰσραὴλ ἔτι." Πανωλεθρίαν ἡμῖν ἐπάγειν βούλονται, καὶ λήθη παραδοῦναι τὸν πολυθρύλλητον Ἰσραὴλ. Εἶτα καταλέγει τοὺς ὁμόρους, ὑφ' ὧν συγκληθέντες καὶ οἱ ἄλλοι συνήλθον. ' "Ὅτι ἐβουλεύσαντο ἐν ὁμοιοῖα ἐπὶ τὸ αὐτὸ, κατὰ σοῦ διαθήκη διέθεντο." Οἱ δὲ τὸν κατὰ σοῦ πόλεμον συμφώνως ἀναδεξάμενοι, εἰσί. ζ'. "Τὰ σκηνώματα τῶν Ἰδουμαίων, καὶ Ἰσμαηλίται." Ἰδουμαῖοι ἀπὸ τοῦ Ἡσαΐ τοῦ γένους κατήγον. Ἐδῶμ γὰρ ὁ Ἡσαΐ ὠνομάσθη· Ἰσμαηλίται δὲ, τοῦ Ἰσμαὴλ ἀπόγονοι. "Μωᾶβ, καὶ οἱ Ἀγαρηνοί." Μωᾶβ τοῦ Λῶτ υἱός, ἔθνος δὲ καὶ ἐκ τούτου συνέστη Ἀγαρηνοί, ἄλλη φυλὴ τοῦ Ἰσμαὴλ, ἀπὸ τῆς Ἀγαρ ὠνομασμένη· μήτηρ δὲ αὕτη τοῦ Ἰσμαὴλ. η'. "Γεβὰλ, καὶ Ἀμμών, καὶ Ἀμαλῆκ." Ὁ δὲ Ἀμαλῆκ, ἕκγονος καὶ αὐτὸς τοῦ Ἡσαΐ· ἔθνος μέντοι καὶ ἀπὸ τούτου συνέστη· Ἀμμών τοῦ Λῶτ υἱός· τμήμα δὲ εἰσι καὶ οὗτοι τῆς Ἀραβίας· καὶ Γεβαληνοὶ δὲ τῆς Ἰδουμαίας περίοικοι. "Ἀλλόφυλοι μετὰ τῶν κατοικούντων Τύρον." Ἀλλοφύλους οἱ ἄλλοι Φιλιστιαῖους καλοῦσιν ἐρμηνευταί· οὓς ἡμεῖς ὀνομάζομεν Παλαιστίνους· οὗτοι γὰρ μόνον καταλειφθέντες ἐκ τοῦ γένους τοῦ Χαναάν, καὶ παρὰ τὸν Ἰσραὴλ οἰκοῦντες, εἰκότως ἀλλόφυλοι διαφερόντως ἐκλήθησαν. 80.1536 θ'. "Καὶ γὰρ καὶ Ἀσσοῦρ συμπαρεγένετο μετ' αὐτῶν." Ἀσσύριοι κατ' ἐκείνον οὐκ ἐβασίλευον τὸν καιρόν· αἰνίττεται τοίνυν ὁ λόγος τοὺς Σαμαρείτας, ἀποίκους Ἀσσυρίων ὄντας, μετὰ τὴν αἰχμαλωσίαν τῶν δέκα φυλῶν ἐν ταῖς ἐκείνων οἰκήσαντας πόλεσιν. "Ἐγενήθησαν εἰς ἀντίληψιν τοῖς υἱοῖς Λῶτ." Δηλοῖ δὲ ὁ λόγος, Μωαβίτας καὶ Ἀμμωνίτας διαφερόντως κατὰ τοῦ λαοῦ θρασυθεντάς, καὶ τὰ λοιπὰ συναγείραντας ἔθνη. ι', ια'. "Ποίησον αὐτοῖς ὡς τῇ Μαδιάμ καὶ τῷ Σισάρα· ὡς τῷ Ἰαβὴν ἐν τῷ χειμάρρῳ Κισσῶν. Ἐξωλοθρεύθησαν ἐν Ἀενδώρ." Τῶν προτέρων εὐεργεσιῶν μνημονεύουσιν εὐγνώμονες, τὴν αὐτὴν αἰτοῦντες ἐπικουρίαν· τούτους μὲν τοὺς στρατηγοὺς Βαραάκ καὶ ἡ προφητὴς Δεβόρρα κατέλυσεν. "Ἐγενήθησαν ὡσεὶ κόπρος τῆ γῆ." Ἄταφοι γὰρ διαμείναντες διελύθησαν, καὶ οἷόν τις κόπρος τῆ γῆ συνεμίγησαν. ιβ', ιγ'. "Θοῦ τοὺς ἄρχοντας αὐτῶν ὡς τὸν Ὠρήβ, καὶ Ζήβ, καὶ Ζεβεὲ, καὶ Σαμανᾶν. Πάντας τοὺς ἄρχοντας αὐτῶν." Καὶ τούτων ἡ τῶν Κριτῶν ἱστορία μέμνηται· ἀνείλε δὲ αὐτοὺς Γεδεὼν ὑπὸ τῆς θείας χάριτος στρατηγούμενος. Τούτοις παραπλησίως, καὶ τοὺς σφετέρους πολεμίους ἀντιβολουσι καταλυθῆναι, καὶ τὴν αἰτίαν διδάσκουσιν. "Οἱ τινες εἶπον· Κληρονομήσωμεν, ἑαυτοῖς τὸ ἅγιον στήριον τοῦ Θεοῦ." Νεανιεύονται γὰρ, καὶ θρασύονται καὶ τοῦ ἀνακειμένου σοι κρατήσιν

ναοῦ. Ἁγιαστήριον γὰρ τοῦ Θεοῦ τὸν ναὸν προσηγόρευ σεν. Ὁ δὲ Σύμμαχος τὸ ἁγιαστήριον δίαιταν εἶρη κεν. Ἐντεῦθεν δὴλη γέγονε πᾶσα τοῦ ψαλμοῦ ἡ ὑπόθεσις. Ἐπειδὴ γὰρ ἐπανελθόντες ἀνωκοδόμησαν τὸν νεῶν, πᾶσα δὲ ἡ νομικὴ λατρεία διὰ τούτου ἐπετελεῖτο· τούτου γὰρ δίχα λατρεύειν οὐκ ἦν κατὰ νόμον· διὰ δὲ τὴν κατὰ νόμον πολιτείαν ἀπηχθάνοντο πρὸς Ἰουδαίους οἱ ἀστυγείτονες· κατὰ τοῦ ναοῦ πᾶσαν ἐποίησαντο τὴν ὄρμην, ὥστε σὺν τούτῳ καὶ τὸ ἔθνος, καὶ τὴν κατὰ νόμον καταπαῦσαι λα τρεῖαν. ιδ´. "Ὁ Θεὸς μου, θεοῦ αὐτοῦς ὡς τροχόν." Ἄντι τοῦ, Ἐν συμφοραῖς αὐτοῦς παντοδαπαῖς περιστρέφεσθαι κέλευσον, καὶ κακοῖς ἐπαλλήλοις περὶ βαλλε. "Ὡς καλάμην κατὰ πρόσωπον ἀνέμου." Σκέδασον αὐτοῦς δίκη καλάμης ὑπὸ ἀνέμου ῥίπι ζομένης. ιε´ ι´. "Ὡς πῦρ, ὃ διαφλέξει δρυμὸν ὡσεὶ φλόξ ἢ κατακαύσει ὄρη, οὕτως καταδιώξεις αὐτοῦς ἐν τῇ καταγιγίδι σου, καὶ ἐν τῇ ὄργῃ σου τὰ 80.1537 ξεις αὐτούς." Ἐν τοῖς δρυμοῖς αὐτομάτως ἐξάπτεται φλόξ, τῶν δένδρων ὑπὸ σφοδροτέρου πνεύματος κινουμένων, καὶ ἀλλήλοις συντριβομένων, καὶ τῇ τρίψει τὸ θάλπος ἐργαζομένων, καὶ κατὰ μικρὸν δι' ἀλλήλων ἐξαπτομένων. Παραπλησίως τοί νυν καὶ τούτους ἰκετεύουσιν ὑπ' ἀλλήλων ἀναλωθῆ ναι, καὶ ταῖς οἰκείαις ἐκδοθῆναι παρανομίαις, κατὰ τὴν προφητείαν τὴν λέγουσαν· "Πορεύεσθε τῷ φωτὶ τοῦ πυρὸς ὑμῶν, καὶ τῇ φλογὶ ἢ ἐξεκαύσατε." ιζ´. "Πλήρωσον τὰ πρόσωπα αὐτῶν ἀτιμίας· καὶ ζητήσουσι τὸ ὄνομά σου, Κύριε." Διαμαρτόντες γὰρ ὦν βούλονται, καὶ αἰσχύνης ἐμπλησθέντες, ἐπιγνώ σονταί σου τὴν δύναμιν. ιη´, ιθ´. "Αἰσχυνθήτωσαν, καὶ ταραχθήτωσαν εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος· καὶ ἐντραπήτωσαν, καὶ ἀπολέσθωσαν. Καὶ γνώτωσαν ὅτι ὄνομά σοι Κύριος· σὺ μόνος Ὑψιστος ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν." Ἄγαθὰ τοῖς ἐχθροῖς αἰτοῦσι καὶ πολεμούμενοι. Ἰκετεύουσι γὰρ αὐτοῦς, ἀντὶ μὲν τῆς θρασύτητος αἰσχύνη περι βληθῆναι· διὰ δὲ τῆς αἰσχύνης καρπώσασθαι τὴν θεῖαν ἐπίγνωσιν· καὶ τῆς μὲν τῶν εἰδώλων πλάνης ἀπαλλαγῆναι, μαθεῖν δὲ τῇ πείρᾳ, ὡς αὐτός ἐστι μόνος καὶ Θεὸς καὶ Δεσπότης, ἐν ὑψηλοῖς κατοικῶν, καὶ τὰ ταπεινὰ ἐφορῶν, καὶ πᾶσαν κυβερνῶν καὶ πρυτανεύων τὴν κτίσιν, [ἦς τὴν σωτηρίαν ἐπραγματεύσατο ὁ ἐκ Θεοῦ Θεός, ὁ μονογενὴς Υἱὸς μετὰ τὴν ἀκατάληπτον αὐτοῦ ἐνανθρώπησιν.]

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ ΠΙ΄ ΨΑΛΜΟΥ.

α´. "Ὑπὲρ τῶν ληνῶν, τοῖς υἱοῖς Κορέ." Διπλῆ τοῦ ψαλμοῦ ἡ προφητεία. Προαγορεύει γὰρ οὐ μόνον τὴν Ἰουδαίων ἀνάκλησιν ἀλλὰ καὶ τῆς οἰκουμένης ἀπάσης τὴν σωτηρίαν. Ληνοὺς δὲ, ὡς καὶ ἤδη προειρήκαμεν, τὰς Ἐκκλησίας καλεῖ. Ἐν ταύταις γὰρ καὶ ὁ πνευματικὸς ἀμπελὼν τὸν οἰκεῖον προσφέρει καρπὸν, καὶ τὸν σωτήριον κατασκευάζομεν οἶνον, τὸν ἀληθῶς εὐφραίνοντα τῶν πεπιστευκότων τὰς καρδίας. β´, γ´. "Ὡς ἀγαπητὰ τὰ σκηνώματά σου, Κύριε τῶν δυνάμεων. Ἐπιποθεῖ, καὶ ἐκλείπει ἡ ψυχὴ μου εἰς τὰς ἀυλὰς τοῦ Κυρίου." Ταῦτα καὶ οἱ ἐν Βαβυ λῶνι διάγοντες ἐδιδάχθησαν λέγειν, ἵνα ποθήσωσι τὴν ἐπάνοδον, καὶ τῆς κατὰ νόμον ὀρεχθῶσιν λα τρεῖας. Καὶ μέντοι καὶ ἡμεῖς, οἱ τῆς σωτηρίας τετυχηκότες, καὶ ἐκ τῶν θείων σηκῶν τὴν ὠφέ λειαν καρπούμενοι. Διαφερόντως δὲ ἡμῖν ἡ προφητεία προσήκει. Πολλὰ γὰρ ἔσσεσθαι προλέγει σκηνώματα, καὶ πολλὰς ὀνομάζει ληνοὺς, καὶ θυσια στηρίων ὡσαύτως μνημονεύει πολλῶν. Ἰουδαῖοι δὲ ἓνα εἶχον νεῶν, καὶ ἐν ὁμοίως θυσιαστήριον. 80.1540 Ἐκάστη μὲν τῶν εἰρημένων λέξις εἰς ἔρωτα θεῖον πυρσεύει τὴν γνώμην. Ἄγαπητὰ μὲν γὰρ λέγει, καὶ ἀξιέραστα τοῦ Θεοῦ τὰ σκηνώματα, οὐχ ἀπλῶς δὲ ποθεῖν, ἀλλὰ καὶ ἐκλείπειν εἰς τὰς ἀυλὰς τοῦ Κυρίου. Σύμφωνα δὲ τούτοις καὶ τὰ μετὰ ταῦτα. "Ἡ καρδία μου καὶ ἡ σάρξ μου ἠγαλλιά σαντο ἐπὶ Θεὸν ζῶντα." Οὐχ ἡ ψυχὴ δὲ μόνη γάννυται, καὶ ἀγάλλεται, ἀλλὰ καὶ τὸ σῶμα κεκοι νώνηκε τῆς θυμηδίας, δεξάμενον τὴν ἐλπίδα τῆς ἀναστάσεως. Τοῦτο γὰρ ὁ λόγος αἰνίττεται. Διὰ τοῦτο καὶ ζῶντα τὸν Θεὸν προσηγόρευσεν, ὡς ζωῆς

υπάρχοντα χορηγόν. Ἐπειδὴ γὰρ καὶ οἱ Βαβυλω νίων θεοὶ, καὶ μὲν δὴ καὶ οἱ τῶν ἡμετέρων προγόνων, καὶ ἄψυχοι ἦσαν καὶ ἀναίσθητοι παντελῶς, μάλα εἰκότως οἱ ἐκείνων ἀπαλλαγέντες ζῶντα τὸν ἀληθῆ Θεὸν ὀνομάζουσιν. [Αὐτοῦ γὰρ ἐστὶ φωνή· "Ἐγὼ εἶμι ἡ ζωὴ καὶ ἡ ἀνάστασις· καὶ ὁ τρώγων με ζήσεται ἐν ἐμοί."] δ'. "Καὶ γὰρ στρουθίον εὗρεν ἑαυτῷ οἰκίαν, καὶ τρυγῶν νοσσιὰν ἑαυτῇ, οὗ θήσει τὰ νοσσία ἑαυτῆς." Ὁ δὲ Ἀκύλας οὕτω· Καὶ γε ὄρνεον εὗρεν ἑαυτῷ οἶκον, καὶ στρουθίον νοσσιὰν αὐτῷ, οὗ ἔθετο νεοσσοὺς αὐτοῦ. Καθάπερ γὰρ στρουθία καὶ τρυγόνες, καὶ μὲν δὴ καὶ οἱ ἄλλοι ὄρνιθες, πλανῶνται μὲν οὐκ ἔχοντες καλιὰν, πηξάμενοι δὲ ταύτην ἐν αὐτῇ διατρίβειν εἰώθασιν, καὶ τοὺς οἱ κείους ἑαυτῶν τρέφουσι νεοττοῦς· οὕτως ἡμεῖς πάλαι μὲν ἐπλανώμεθα, νῦν δὲ ὑπὸ τῆς σῆς χάριτος προκληθέντες, καὶ τὰς σὰς εὐρόντες σκηνάς, παρὰ τὰ θυσιαστήριά σου τοὺς οἰκείους ἐκπαιδεύομεν νεοττοῦς, μετὰ τῶν ἡμετέρων σοὶ προσεδρεύοντες παίδων, καὶ τὴν πνευματικὴν τροφήν παρὰ σοῦ κομιζόμενοι. "Τὰ θυσιαστήριά σου, Κύριε τῶν δυνάμεων, ὁ Βασιλεὺς μου, καὶ ὁ Θεός μου." Ἡμῶν γὰρ καλιὰ, καὶ νοττιὰ, καὶ ἀπόλαυσις ἀγαθῶν, τὰ ἅγια σου θυσιαστήρια. Παρ' ἐκεῖνα γὰρ, καθάπερ νεοττοὶ κεχηνότες, παρὰ σοῦ κομιζόμεθα τὴν θεῖαν τροφήν καὶ σωτήριον. ε'. "Μακάριοι πάντες οἱ κατοικοῦντες ἐν τῷ οἴκῳ σου εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων αἰνέσουσί σε." Τούτων δὲ ἕκαστον τυπικῶς μὲν τοῖς ἐν Βαβυλῶνι συμβαίνει· ἡμῖν δὲ προσήκει κατ' αὐτὴν τὴν ἀλήθειαν. Καὶ γὰρ ἐκεῖνοι πόρρω ὄντες τοῦ θείου νεῶ, μακαρίζουσι τοὺς τῆς ἐκείθεν ἀπολαύοντας προμηθείας· καὶ ἡμεῖς γευσάμενοι τῆς θείας γλυκύτητος, ζηλωτοὺς ἀποκαλοῦμεν τοὺς διηνεκῶς τῷ Θεῷ προσεδρεύοντας, καὶ τοῖς θείοις ἀγαθοῖς ἐντρυφῶντας. 80.1541 ᾿. "Μακάριος ἀνὴρ οὗ ἐστὶν ἀντίληψις αὐτῷ παρὰ σου, ἀναβάσεις ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ." Μακαρίζει ὁ λόγος τὸν τῆς θείας αἰ κηδεμονίας τυγ χάνοντα, καὶ τῇ θεῖα χάριτι τὸν νοῦν φωτιζόμενον, καὶ αἰ τοὺς εὐσεβεῖς ἐν αὐτῷ στρέφοντα λογι σμούς. Θεοῦ γὰρ ἀναβάσεις εἰς καρδίαν γινομένας, τοὺς εὐσεβεῖς περὶ Θεοῦ λογισμοὺς ὁ προφητικὸς ὠνόμασε λόγος. ζ'. Διέθετο εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ κλαυθμῶνος, εἰς τόπον ὃν ἔθετο. Καὶ γὰρ εὐλογίας δώσει ὁ νομοθε τῶν." Ὁ γὰρ τοῦ Θεοῦ τὰς ἀναβάσεις ἐν τῇ καρδίᾳ δεχόμενος, καὶ τοῦ νομοθέτου τὰς εὐλο γίας μεμαθηκῶς, οὐκ εἰς γέλωτα ἑαυτὸν ἐκδίδωσι καὶ τρυφήν, ἀλλὰ εἰς κλαυθμὸν καὶ δάκρυα, τῆς ἐντεῦθεν ἀπαλλαγῆς ἐφιέμενος. Ἦκουσε γὰρ τοῦ Θεοῦ λέγοντος· "Μακάριοι οἱ πενθοῦντες, ὅτι αὐτοὶ παρακληθήσονται" καὶ, "Μακάριοι οἱ κλαίοντες, ὅτι αὐτοὶ γελάσονται." Ταύτας τοίνυν τὰς συνθήκας ποιησάμενος, προσμένει τοῦ νομοθέτου τὴν εὐλογίαν. Κοιλὰς δὲ κλαυθμῶνος τυπικῶς μὲν ὁ τόπος, ἐν ᾧ φανεῖς ἄγγελος, τὴν τοῦ λαοῦ παρανομίαν διήλεγξε, καὶ εἰς κλαυθμὸν τὸ πλῆθος ἐκίνησεν. Οὕτω γὰρ ἐκεῖνο τὸ χωρίον ἐξ ἐκείνου προσηγορεύθη. Κυρίως δὲ καὶ ἀληθῶς κλαυθμῶνος κοιλὰς ὁ παρῶν βίος, ἐν ᾧ καὶ ὁ ἀδάμ ἐν ἰδρῶτι τοῦ προσώπου ἐσθίει τὸν ἄρτον, καὶ ἡ Εὐὰ ἐν λύπαις τίκει τέκνα· καὶ οὐ μόνον οἱ ἁμαρτὰ νοντες, ἀλλὰ καὶ οἱ ἅγιοι στένουσι, καὶ ὁ μὲν, φησὶν, ἕως θανάτου λυπεῖται, ὁ δὲ βοᾷ, "Λάβε τὴν ψυχὴν μου, καὶ ὅτι καλόν μοι τὸ ἀποθανεῖν, ἢ ζῆν με." Καὶ ὁ μέγας δὲ κῆρυξ τῆς ἀληθείας φησὶ, "Καὶ ἡμεῖς τὴν ἀπαρχὴν τοῦ Πνεύματος ἔχοντες ἐν αὐτοῖς στενάζομεν." Οὕτως ἔστιν ἰδεῖν καὶ τοὺς ἀγωνιζομένους ἁγίους δάκρυσιν ἐνδελεχῶς κεχημένους, καὶ τὴν ἐντεῦθεν εὐφροσύνην κομι ζομένους. Ἐν ταύτῃ τοίνυν τῇ κοιλάδι τοῦ κλαυθμῶνος οἱ τὰς ἀναβάσεις δεξάμενοι, καὶ τὰ δάκρυα προχέουσι, καὶ τὸν ἐπίπονον ἀσπάζονται βίον, καὶ τοῦ νομοθέτου τὴν εὐλογίαν προσμένουσιν. η'. "Πορεύονται ἐκ δυνάμεως εἰς δύναμιν." Αὐξοῦσι γὰρ ὁσημέραι τὴν ἰσχὺν, καὶ τῇ προσθήκῃ τῆς ἀρετῆς πολλὴν ἐπικτῶνται ῥώμην. Οὕτως οἱ τὸν ἀσκητικὸν ἀσπαζόμενοι βίον, ἀπὸ προσευχῆς εἰς ὑμνωδίαν βαδίζουσιν· ἀπὸ τῆς ὑμνωδίας ἐπὶ τὴν 80.1544 ἰκετείαν· ἐξ ἐκείνης ἐπὶ τὴν τῶν θείων λογίων ἀνάγνωσιν· ἐντεῦθεν ἐπὶ τῶν ἀτελεστέρων παρ αἰνεσίν τε καὶ συμβουλήν, καὶ ἀπὸ δυνάμεως εἰς δύναμιν

μεταβαίνοντες καθ' ἐκάστην ἡμέραν τὸν οἰκεῖον αὐξουσι πλοῦτον. "Ὁφθήσεται ὁ Θεὸς τῶν θεῶν ἐν Σιών." Ταύτην δὲ, φησὶ, τῶν πραγμάτων εἰργάσατο τὴν μεταβολὴν ἐνανθρωπήσας ὁ Θεὸς Λόγος, καὶ διὰ σαρκὸς τοῖς ἀνθρώποις ἐπιφανείς, καὶ πρῶτον ἐν τῇ Σιών τὴν οἰκεῖαν ποιησάμενος ἐπιφάνειαν. θ', ι'. "Κύριε ὁ Θεὸς τῶν δυνάμεων, εἰσάκουσον τῆς προσευχῆς μου· ἐνώτισαι, ὁ Θεὸς Ἰακώβ. Ὑπερασπιστὰ ἡμῶν, ἴδε, ὁ Θεὸς, καὶ ἐπίβλεψον εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Χριστοῦ σου." Ταῦτα ὁ προφήτης ἐπεύχεται, πόρρωθεν τῶν ἀνθρώπων τὴν σωτηρίαν ἰδὼν, καὶ ἀντιβόλων τὸν τῶν ὄλων Θεὸν, τὴν ἰκετείαν δεξάμενον, αἰετῆς οἰκειᾶς κηδεμονίας τὸν σεσωσμένον ἀξιῶσαι λαόν. Τοῦτον γὰρ ἐπεκάλεσε πρόσωπον τοῦ Χριστοῦ· οὕτω γὰρ αὐτὸν καὶ ὁ θεῖος Ἀπόστολος προσηγόρευσεν. "Ὑμεῖς γὰρ ἐστὲ σῶμα Χριστοῦ, καὶ μέλη ἐκ μέλους." Καὶ πάλιν, "Οὐ δύναται ὀφθαλμὸς εἰπεῖν τῇ χειρὶ, Χρείαν σου οὐκ ἔχω· ἢ πάλιν ἡ κεφαλὴ τοῖς ποσὶ, Χρείαν ἡμῶν οὐκ ἔχω." ια'. "Ὅτι κρείσσων ἡ ἡμέρα μία ἐν ταῖς αὐτῆς λαῖς σου, ὑπὲρ χιλιάδας." Τῆς σῆς γὰρ κηδεμονίας ὁ σὸς λαὸς ἀπολαύων αἰετῶν σὴν προσεδρεύει ναῶν· πολλὴν ἐντεῦθεν τὴν ὠφέλειαν καρπούμενος. Ἄ γὰρ ἐν μιᾷ τῆς ἡμέρας δρέψαιτο ἐντεῦθεν, οὐκ ἂν ἐτέρωθεν συναγάγοι πολλὰς ἀναλώσας ἡμερῶν χιλιάδας. Ταῦτα μέντοι καὶ τοῖς ἐν Βαβυλῶνι δορυαλώτοις λέγειν ἤρμωσαν, ἀσεβέσι μὲν ἀνθρώποις συμβιοτεύειν ἠναγκασμένοις, κέρδος δὲ ἐκεῖθεν ποριζόμενοι οὐδὲν, λογιζόμενοι δὲ τὴν ἀπὸ τοῦ θεοῦ νεὴν παλαιὰν ὠφέλειαν. "Ἐξελεξάμην παραρρίπτεσθαι ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ μου μᾶλλον, ἢ οἰκεῖν με ἐν σκηνώμασιν ἁμαρτωλῶν." Οὕτω δὲ μοι ὁ θεῖος ἀξιέραστος οἶκος, ὡς αἰρεῖσθαι παρὰ τοῦτον ἐπ' ἑδάφους ἐρρίφθαι, καὶ πρὸ τῶν τούτου καλινδεῖσθαι θυρῶν, ἢ ἐν ταῖς μεγάλαις καὶ λαμπραῖς τῶν παρανομία συζώντων οἰκίαις διαιτᾶσθαι. Ὡσαύτως καὶ ταῦτα καὶ τοῖς ἐν Βαβυλῶνι πρόσφορα, καὶ ἡμῖν ἐπιτήδεια. Καὶ γὰρ ἐκεῖ νους ἐδίδασκεν ἡ χάρις τοῦ Πνεύματος, μὴ παραβλέπειν τοῦ θεοῦ οἴκου τὴν ἐρημίαν, καὶ ἡμεῖς παιδευόμεθα καὶ τοὺς τῷ Θεῷ ἀφιερωμένους 80.1545 οἴκους ποθεῖν αἰετῶν [ὅταν μάλιστα ὧσιν οἱ τούτων πρόεδροι ἀνεπίληπτοι καὶ πίστει καὶ βίῳ λαμπροί.] ιβ'. "Ὅτι ἔλεος καὶ ἀλήθειαν ἀγαπᾷ Κύριος ὁ Θεός." [Οὐδὲν γὰρ οὕτως Θεῷ προσφιλέσ ὡς ἡ ἐλεημοσύνη καὶ ἡ ταύτης σύντροφος ἀλήθεια.] "Χάριν καὶ δόξαν δώσει Κύριος. [ιγ'] Οὐ στερήσει τὰ ἀγαθὰ τοῖς πορευομένοις ἐν ἀκακίᾳ." Οἱ γὰρ ταύτην ἔχοντες περὶ τὸν Θεὸν τὴν διάθεσιν, τούτων ἀπάντων ἀπολαύουσι τῶν ἀγαθῶν. Ἐλεος γὰρ ἐκ τῶν θείων ἀναβλαστάνει σηκῶν· καὶ πολλὴ ἐκεῖθεν καὶ ἄφθονος τῆς ἀληθείας ἡ χορηγία. Ἐκεῖθεν γὰρ τῶν ἀγαθῶν δογμάτων τὴν διδασκαλίαν δεχόμεθα, καὶ χάριν δὲ θείαν ἐκ τῶν τοῦ παναγίου Πνεύματος κρουῶν ἀρυόμεθα. Καὶ μέντοι καὶ περίβλεπτοι γινόμεθα ἐντεῦθεν, καὶ λίαν περιφανεῖς· καὶ συλλήβδην εἰπεῖν, πᾶσαν τῶν ἀγαθῶν δεχόμεθα τὴν ἀπόλαυσιν, κακίας μὲν καὶ πονηρίας ἀπαλλαττόμενοι, ἀπλότητι δὲ καὶ ἀληθείᾳ συζῆν προαιρούμενοι. "Κύριε ὁ Θεὸς τῶν δυνάμεων· μακάριος ἄνθρωπος ὁ ἐλπίζων ἐπὶ σέ." Κατάλληλον παντὶ τῷ ψαλμῷ τὸ ἀκροτελεύτιον. Μακαρίζει γὰρ, καὶ ζηλωτὸν ὀνομάζει, τὸν πάσης βιωτικῆς εὐκληρίας καταφρονοῦντα· μόνη δὲ τῇ ἐπὶ τὸν Θεὸν ἐλπίδι θαρρόντα, καὶ τὴν ἐντεῦθεν φουομένην σωτηρίαν τρυγῶντα.

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ ΠΑΪ ΨΑΛΜΟΥ.

α'. "Εἰς τὸ τέλος, Τοῖς υἱοῖς Κορὲ ψαλμός." Καὶ τὴν σκιὰν κατὰ ταυτὸν καὶ τὴν ἀλήθειαν ὁ ψαλμὸς προθεσπίζει. Ἐσκιαγράφησε γὰρ ὁ τῶν ὄλων Θεὸς τοῖς κατὰ τὸν Ἰσραὴλ πάντων ἀνθρώπων τὴν σωτηρίαν. Καὶ γὰρ ἐκεῖνους ἠλευθέρωσε, ποτὲ μὲν τῆς Αἰγυπτίων, ποτὲ δὲ τῆς Βαβυλωνίων δουλείας. Καὶ πάντων ἀνθρώπων τὴν φύσιν ἐρρύσατο τῆς ἐπικρατοῦσης διαβόλου τυραννίδος καὶ φθορᾶς. Προλέγει τοῖνυν ὁ ψαλμὸς, τὴν τε Ἰουδαίων ἐκ Βαβυλῶνος ἐπάνοδον, καὶ τῆς οἰκουμένης ἀπάσης τὴν σωτηρίαν. β'. "Εὐδόκησας, Κύριε, τὴν γῆν σου." Εὐδοκῆσαι ἐστὶ τὸ

ἀγαθόν τι θελήσαι. Ἐπειδὴ τοίνυν καὶ τῆς Ἰουδαίας διὰ τὴν τῶν οἰκητόρων παρανομίαν ἐρημίαν κατεψηφίσαστο· καὶ τῷ Ἀδὰμ μετὰ τὴν ἁμαρτίαν τιμωρίαν ἐπήγαγε τῆς γῆς ἄραν. "Ἀκάνθας γὰρ, ἔφη, καὶ τριβόλους[ἀνατελεῖ σοι·] τὴν τῶν λυπηρῶν ἀποβολὴν διὰ τῆς εὐδοκίας ὁ προφητικὸς παρεδήλωσε λόγος, [καὶ τῆς φύσεως ἀπάσης τὴν ἀνανέωσιν.] 80.1548 "Ἀπέστρεψας τὴν αἰχμαλωσίαν Ἰακώβ. [γ'] Ἀφῆκας τὰς ἀνομίας τῷ λαῷ σου, ἐκάλυψας πάσας τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν." Ἔλυσας τὰ λυπηρὰ τῆς δουλείας δεσμὰ, καὶ τὴν ἐλευθερίαν ἐδωρήσω τοῖς αἰχμαλώτοις, τὰ πεπλημμελημένα παριδεῖν ἔθε λήσας· ὅτι δὲ καὶ πᾶσα τῶν ἀνθρώπων ἢ φύσις αἰχμάλωτος ἦν, καὶ παρὰ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Θεοῦ τὴν ἐλευθερίαν ἐδέξατο, μάρτυς αὐτὸς διὰ Ἡσαΐου βοῶν· "Πνεῦμα Κυρίου ἐπ' ἐμὲ, οὗ ἔνεκεν ἔχρισέ με, εὐαγγελίσασθαι πτωχοῖς ἀπέσταλκέ με, ἰάσασθαι τοὺς συντετριμμένους τὴν καρδίαν, κηρῦσαι αἰχμαλώτοις ἄφεςιν, καὶ τυφλοῖς ἀνάβλεψιν." Ταύτην γὰρ ἐν τῇ Συναγωγῇ τὴν προφητείαν ἀναγνοὺς ὁ Δεσπότης ἔφη πρὸς Ἰουδαίους· "Σήμερον ἡ γὰρ φησὶ αὕτη ἐπληρώθη ἐν τοῖς ὠσὶν ὑμῶν. δ'. Κατέπαυσας πᾶσαν τὴν ὀργὴν σου· ἀπέστρεψας ἀπὸ ὀργῆς θυμοῦ σου." Ἔλυσας τὴν καθ' ἡμῶν ἀγανάκτησιν, καὶ τὴν εὐμένειαν ἔδειξας. ε' "Ἐπίστρεψον ἡμᾶς, ὁ Θεὸς, τῶν σωτηρίων ἡμῶν· καὶ ἀπόστρεψον τὸν θυμὸν σου ἀπ' ἡμῶν." Ἐοίκασι καὶ οὗτοι κάκεῖνοι τὰ μὲν εὐαγγέλια τῆς ἐλευθερίας δεδέχθαι, μηδέπω δὲ ταύτης τετυχηκέναι· οὗ δὲ χάριν ἀντιβολουῖσι τελείως τυχεῖν τῆς φιλανθρωπίας. ς. "Μὴ εἰς τοὺς αἰῶνας ὀργισθῆς ἡμῖν, ἢ διατενεῖς τὴν ὀργὴν σου ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν." Πρέπει καὶ τοῖς ἀπαλλαγεῖσι τῶν συμφορῶν τούτοις κεχρηῆσθαι τοῖς ῥήμασι, καὶ μὴ θαρρῆναι τῇ τῶν ἁμαρτημάτων ἀφέσει, ἀλλὰ δεδιέναι καὶ τὸν κριτὴν ἐκμειλίσσεσθαι. Ἰκετεύουσι τοίνυν καὶ οὗτοι, μὴ ἐπιταθῆναι τὴν αὐτὴν ὀργὴν ὥστε εἰς ἑτέραν γενεάν διαρκέσαι, ἀλλὰ λυθῆναι ταχέως. ζ' "Ὁ Θεὸς, σὺ ἐπιστρέψας ζωώσεις ἡμᾶς, καὶ ὁ λαὸς σου εὐφρανθήσεται ἐπὶ σοί." Ἰσμεν σου, Δέσποτα, τὸ φιλάνθρωπον, καὶ πεποιθήμεν, ὅτι σὺ καὶ τὴν ἐπάνοδον παρέξεις, καὶ τὴν ζωὴν· ἡμεῖς δὲ τούτων ἀπολαύσαντες, μετ' εὐφροσύνης σοι τὸν ὕμνον προσοίσομεν. η' "Δεῖξον ἡμῖν, Κύριε, τὸ ἔλεός σου· καὶ τὸ σωτήριόν σου δώῃς ἡμῖν." Κύρου τοῦ Περσῶν βασιλεῦς σαντος κατὰ τὴν Ἡσαΐου προφητείαν δεδωκότος τῆς ἐπάνοδου τὴν ἐξουσίαν, ἐπείγονται τὴν ἐνεγκοῦσαν καταλαβεῖν. Διὰ δὲ τοῦτο τὸν Θεὸν ἰκετεύουσι, τα χεῖρα αὐτοῖς διὰ φιλανθρωπίας παρασχεῖν σωτηρίαν. Τάχιστα, φησὶν δὲ, ὦ Δέσποτα, τὴν σὴν ἡμῖν ἀγαθότητα δεῖξον, καὶ τύχωμεν τῆς σωτηρίας, καὶ τῆς 80.1549 ἐντεῦθεν ἀπαλλαγῆς. Οὕτω τὴν ἰκετείαν ὁ Προφήτης ὡς ἐξ ἐκείνων προσενεγκῶν, δέχεται τοῦ Θεοῦ τὴν ἀπόκρισιν, καὶ φησὶ θ'. "Ἀκούσομαι τί λαλήσει ἐν ἑμοὶ Κύριος ὁ Θεός· ὅτι λαλήσει εἰρήνην ἐπὶ τὸν λαὸν αὐτοῦ· καὶ ἐπὶ τοὺς ὀσίους αὐτοῦ· καὶ ἐπὶ τοὺς ἐπιστρέφοντας καρδίαν ἐπ' αὐτόν." Ἦκουσε, φησὶ, τῆς ἰκετείας ὁ φιλάνθρωπος Δεσπότης, καὶ τῆς εἰρήνης τὴν ψῆφον ἐξήνεγκε, καὶ δεδώρηται ταύτην τοῖς μεταμελεῖα χρησαμένοις, καὶ πρὸς τὸν Θεὸν νεύειν τὸν λογισμὸν ἐκπαιδεύσασιν. Ἡ γὰρ πρὸς τὸν Θεὸν τῆς καρδίας ἐπιστροφή, τοῦ πταίνειν ἀπαλλαγὴ, καὶ τῆς δικαιοσύνης ἀρχή. [Ἔρηται δὲ καὶ ἐκ προσώπου τοῦτο μὲν τῶν μακαρίων ἀποστόλων, τοῦτο δὲ καὶ τῶν πιστευόντων δι' αὐτῶν τῷ Σωτῆρι. Καὶ φησὶν· Ἀκούσομαι τί λαλήσει ἐν ἑμοὶ Κύριος ὁ Θεός, ὅτι λαλήσει εἰρήνην ἐπὶ τὸν λαὸν αὐτοῦ, ἦν διὰ τῶν ἀποστόλων ἐχαρίσατο τοῖς τροφίμοις τῆς χάριτος. Τοῦτο γὰρ λέγει διὰ τῶν ἐξῆς· καὶ ἐπὶ τοὺς ὀσίους αὐτοῦ καὶ ἐπὶ τοὺς ἐπιστρέφοντας τὴν καρδίαν ἐπ' αὐτόν. Καὶ πότε ταύτην ἐδωρήσατο; Ὅτε ἐκ τοῦ ὄρους τῶν ἐλαιῶν ὁ ἀπανταχοῦ καὶ τοῦ πατρὸς ἀχώριστος ἀνελαμβάνετο, ὅθεν καὶ καταβάς. "Εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν, εἰρήνην τὴν ἐμὴν ἀφήμι ὑμῖν." Αὕτη γὰρ τῆς δικαιοσύνης ἢ ἀρχή.] Τούτοις καὶ τὰ ἐπιφερόμενα συμφωνεῖ. ι'. "Πλὴν ἐγγὺς τῶν φοβουμένων αὐτὸν τὸ σωτήριον αὐτοῦ· τοῦ κατασκηνῶσαι δόξαν ἐν τῇ γῇ ἡμῶν." Πελάζει γὰρ τοῖς τὸν Θεὸν φοβουμένοις ἡ σωτηρία, καὶ ταύτης ἀπολαύουσιν οἱ τοὺς

θείους πληροῦν προαιρούμενοι νόμους. Ἡ τοιαύτη μεταβολὴ καὶ ἡμῖν κεχάρισται τὴν ἐπάνοδον, ἣν μετ' εὐκλείας ποιησόμεθα, καὶ τὴν προτέραν τῆς πατρίδος ὁψόμεθα περιφάνειαν. ια'. "Ἐλεος καὶ ἀλήθεια συνήντησαν, δικαιοσύνη καὶ εἰρήνη κατεφίλησαν." Ἀμαρτάνουσι μὲν, καὶ μεταμελεία χρωμένοις, χορηγοῦσι τὸν ἔλεον οἱ τῆς φιλανθρωπίας κρουνοὶ, τοῖς δὲ τὴν ἀλήθειαν ἀσπαζομένοις ἐπικλύζουσι τοῦ ἔλεου τὰ νάματα. Διὰ τοῦτο ἔφη, "Ἐλεος καὶ ἀλήθεια συνήντησαν." Ἰουδαῖοι μὲν γὰρ, καὶ πᾶσα τῶν ἀνθρώπων ἢ φύσις, προσενηνόχασιν τῷ Θεῷ τὴν τῆς ἀληθείας ἐπίγνωσιν· ἀντέδωκε δὲ τὸν ἔλεον ὁ φιλάνθρωπος. Οὕτω πάλιν τὴν δικαιοσύνην τούτων προσενεγκάντων, τὴν 80.1552 εἰρήνην αὐτοῖς ἐδωρήσατο, καὶ τὰς καταλλαγὰς ἔχαρίσατο, καὶ κατέλυσε τὴν προτέραν δυσμένειαν. Καὶ προσέδραμεν, ἡ μὲν εἰρήνη τῇ δικαιοσύνῃ, τῇ δὲ ἀληθείᾳ ὁ ἔλεος. [Θεωρεῖτε δὲ τὸ, "Ἐλεος καὶ ἀλήθεια συνήντησαν." Ὁ γὰρ ἐλεήμων ὁ φέρων τὰ πάντα ἐφέρετο ὑπὸ τῆς παρθένου καὶ μητρός· καὶ ὁ δίκαιος Ἰωάννης ἐσκίρτα ἐν τῇ μήτρᾳ τῆς Ἐλισάβετ. "Ἦγ' οὖν φέρουσα τὴν δικαιοσύνην, τουτέστι τὸν Ἰωάννην, κατεφίλει τὴν φέρουσαν τὴν εἰρήνην. "Αὐτὸς γὰρ ἐστίν, ὡς φησὶν ὁ Ἀπόστολος, ἡ εἰρήνη ἡμῶν, ὁ ποιήσας τὰ ἀμφοτέρωθεν."] Καὶ τοῦτο σαφέστερον διὰ τῶν ἐπιφερομένων ἐδήλωσε. ιβ'. "Ἀλήθεια ἐκ τῆς γῆς ἀνέτειλε." [Καὶ μυριάκις ἐστὶ καθαρὰ ἡ Θεοτόκος· ἀλλ' ὅμως ἐκ τοῦ Ἀδάμ, ἐκ τοῦ Ἀβραάμ, ἐκ τοῦ Δαβὶδ, ἐξ αὐτῆς γ' οὖν ἀνέτειλεν ἡ ὄντως ἀλήθεια.] "Καὶ δικαιοσύνη ἐκ τοῦ οὐρανοῦ διεκύψεν." [Ἡ δικαία ἐπὶ τὸν μονογενῆ Υἱὸν τοῦ Πατρὸς μαρτυρία· ἡ φάσκουσα, "Οὗτός ἐστιν ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ εὐδόκησα."] Ἀσπασαμένων γὰρ τὴν ἀλήθειαν τῶν ἀνθρώπων, τούτων δικαίαν ἐποίησατο πρόνοιαν ὁ τῶν ὄλων Θεός, καὶ τὸν διάβολον τῆς τυραννίδος ἐξέβαλεν, [καὶ τοῦ θανάτου τὰ κέντρα συνέτριψε. Τοῦτο γὰρ λέγει διὰ τῶν ἐξῆς·] ιγ'. "Καὶ γὰρ ὁ Κύριος δώσει χρηστότητα· καὶ ἡ γῆ ἡμῶν δώσει τὸν καρπὸν αὐτῆς." Τῇ αὐτῇ πάλιν ἐχρήσατο συζυγία· ἔφη γὰρ, τὸν μὲν Θεὸν οἴκτω καὶ φιλανθρωπία χρῆσασθαι, αὐτοὺς δὲ τῷ Θεῷ τὸν προσφυᾶ προσοίσειν καρπὸν. Οὐ γὰρ εὐετηρίαν διὰ τούτων ἐδήλωσεν, ἀλλὰ τὴν καρπογονίαν τῆς ἀρετῆς. ιδ'. "Δικαιοσύνη ἐνώπιον αὐτοῦ προπορεύεται." [Ὁ Ἰωάννης δηλαδὴ. Περὶ γὰρ τούτου Ἀμβροσίος ὁ προφήτης φησὶ, "Πρὸ προσώπου αὐτοῦ, λέγων, πορεύεται λόγος, καὶ ἐξελεύσεται εἰς παιδείαν κατὰ πόδας αὐτοῦ." Ὁμοίως καὶ Ζαχαρίας πρὸς τὸν ἑαυτοῦ παῖδα· "Καὶ σὺ, παιδίον, προφήτης Ὑψίστου κληθήσῃ· προπορεύσει γὰρ πρὸ προσώπου Κυρίου ἐτοιμάζων ὁδοὺς αὐτῶν." Καλῶς οὖν ἔχει ὁ προφητικὸς νοῦς (περὶ τοῦ Ἰωάννου ἔφη, "Δικαιοσύνη ἐνώπιον αὐτοῦ προπορεύεται καὶ θήσει εἰς ὁδὸν τὰ διαβήματα αὐτοῦ," ἀντὶ τοῦ, Κύριος εἶ ὁ ἐνανθρωπήσας Θεὸς Λόγος) τῶν ἀμφοτέρων τὴν πρόρρησιν. Ἰωάννου γὰρ ἐστὶ φωνὴ τὸ ὀπίσω μου ἐρχόμενος ἔμπροσθέν μου γέγονεν, ὅτι πρῶτος μοῦ ἦν." Καὶ ἵνα συνελθὼν εἶπω, "Ἴδε ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου."] "Καὶ θήσει 80.1553 εἰς ὁδὸν τὰ διαβήματα αὐτοῦ." Τὸ τέλος μάλιστα τοῦ ψαλμοῦ διδάσκει ἡμᾶς σαφῶς, ὡς τὴν κοινὴν πάντων ἀνθρώπων προλέγει σωτηρίαν ἢ προκειμένη προφητεία. Λέγει γὰρ, ὅτι δικαιοσύνη χρώμενος ὁ Δεσπότης, οἶόν τις ξεναγὸς τῆς ἡμετέρας ἡγεῖται πορείας, τρίβων τῆς ἀρετῆς τὴν ὁδὸν, καὶ τοῖς οἰκειοῖς ἔχνεσι δὴλην ταύτην ἡμῖν ἐργαζόμενος. Βεβαιοῖ δὲ τὸν λόγον αὐτὸς ὁ Δεσπότης, νῦν μὲν πρὸς τὸν Ἰωάννην, "Ἄφες ἄρτι· οὕτω γὰρ δεῖ πληρωθῆναι πᾶσαν δικαιοσύνην." νῦν δὲ πρὸς τοὺς οἰκειοὺς μαθητάς· "Μάθετε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι πρῶτός εἰμι, καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ, καὶ εὐρήσετε ἀνάπαυσιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν." Ἄλλοτε δὲ νίψας αὐτῶν τοὺς πόδας, μεθ' ἕτερα καὶ ταῦτα ἔφη· "Ἐγὼ ὁ Κύριος καὶ ὁ διδάσκαλος ἔνιψα ὑμῶν τοὺς πόδας· ὑπόδειγμα γὰρ ἔδωκα ὑμῖν, ἵνα καθὼς ποιῶ, καὶ ὑμεῖς ποιῆτε." Αὐτὸς τοίνυν πρότερος ὠδεύσεν τὴν τῆς δικαιοσύνης ὁδὸν, καὶ μετ' ἔβαλε τὰ σκολιὰ εἰς εὐθεΐαν, καὶ τὴν τραχεῖαν εἰς ὁδοὺς λείας, καὶ γέγονεν ἡμῖν ὁδὸς, ἣ φησὶν αὐτὸς ὁ Δεσπότης·

"Εγώ είμι ἡ ὁδός, καὶ ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωὴ· οὐδεὶς ἔρχεται πρὸς τὸν Πατέρα, εἰ μὴ δι' ἐμοῦ."

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ ΠΕ΄ ΨΑΛΜΟΥ.

"Προσευχὴ τῷ Δαβίδ." Ὁ μὲν μακάριος Δαβίδ, κατὰ τὴν ἐπιγραφὴν, προσενήνοχε τὴν προσευχὴν τῷ Δεσπότη Θεῷ, ἐπικουρίας τινὸς ἀπολαῦσαι δεόμενος. Προθεσπίζει δὲ καὶ τὴν τῶν Ἀσσυρίων τὴν κατὰ τῆς Ἱερουσαλήμ προσβολὴν, καὶ τοῦ Ἐζεκίου δὲ τὴν πρὸς τὸν Θεὸν ἐλπίδα. Προαγορεύει δὲ καὶ τῶν ἐθνῶν ἀπάντων τὴν κλῆσιν, καὶ σωτηρίαν. α'. "Κλῖνον, Κύριε, τὸ οὖς σου, καὶ ἐπάκουσόν μου, ὅτι πτωχὸς καὶ πένης εἰμι ἐγώ." Ταπεινοῦ φρονήματος τῆς προσευχῆς τὸ προοίμιον. Τῆς γὰρ δικαιοσύνης ἄμφω κεκτημένοι τὸν πλοῦτον, καὶ ὁ θεσπέσιος Δαβίδ, καὶ ὁ θαυμάσιος Ἐζεκίας, τοῦ τον μὲν οὐχ ἐώρων, εἰς δὲ τὴν τῆς φύσεως πενίαν ἐπέβλεπον, καὶ τὸν Θεὸν ἠντιβόλουν οἰκτεῖραι ταύτην πτωχεῖαν συνεζευγμένην. Τὸ δὲ, "Κλῖνον, Κύριε, τὸ οὖς σου," ἐκ μεταφορᾶς τέθεικεν ἀρρώστου τινὸς ὑπ' ἀσθενείας γεγωνότερον οὐ δυναμένου λαλεῖν, καὶ τὸν ἰατρὸν προσκλίνειν τῷ στόματι τὴν ἀκοὴν ἀναγκάζοντος. β'. "Φύλαξον τὴν ψυχὴν μου, ὅτι ὄσιός εἰμι." Οὐκ ἐναντία ὁ Προφήτης ἐφθέγγατο, πτωχὸν ὁμοῦ καὶ ὄσιον ὀνομάσας· ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ οὗτος κάκει 80.1556 νος πολεμίους εἶχον ἀδίκους καὶ παρανόμους, οὐδὲν μὲν παρ' αὐτῶν ἠδίκημένους, ἀδίκου δὲ σφαγῆς ἐφιεμένους. Ὅσιον δὲ καὶ ἑαυτὸν καὶ τὸν Ἐζεκίαν ὠνόμασεν, οὐδεμίαν αἰτίαν δεδωκότας τοῖς πολεμίοις. Ὁ δὲ λέγει τοιοῦτόν ἐστι· Πτωχὸς εἰμι καὶ πένης κατ' ἑμαυτὸν κρινόμενος, καὶ οὐδεμίαν ἄρε τῆς ἔχω περιουσίαν· τοῖς μέντοι πολεμίοις παραβαλλόμενος, ὄσιος ἀποφανθήσομαι. Οἱ μὲν γὰρ δυσσεβεῖς καὶ παράνομοι· ἐγὼ δὲ τὴν σὴν ἐπίγνωσιν ἔχω· καὶ οἱ μὲν ἀδίκως ἐπίασιν· ἐγὼ δὲ τὴν ἀδικὸν προσδέχομαι προσβολὴν. [Ταῦτα δ' ἂν εἴποι καὶ μέχρι τοῦ παρόντος καὶ παντὸς βίου ὁ παρὰ τὸ δοκοῦν αὐτῷ τῷ δικαίῳ πολεμούμενος ὑπὸ τῶν ἀδικεῖν ἐθελόντων. Καλῶς οὖν ἔχων διὰ τῶν ἐξῆς ἔφησε·] "Σῶσον τὸν δούλόν σου, ὁ Θεός μου, τὸν ἐλπίζοντα ἐπὶ σέ." Ἐγὼ ἠλπισά σοι, Δέσποτα, σῶσον· δὸς τῇ ἐλπίδι τῆς σωτηρίας ἀντίδοσιν. γ'. "Ἐλέησόν με, Κύριε, ὅτι πρὸς σε κεκράξομαι ὅλην τὴν ἡμέραν." Τὴν σὴν μοι, Δέσποτα, φιλιαν θρωπίαν παράσχου· διηνεκῶς γὰρ τὸν σὸν ἔλεον ἐπαγγέλλω. Τὸ γὰρ ὅλην τὴν ἡμέραν Σύμμαχος καθ' ἐκάστην ἡμέραν εἴρηκεν. δ'. "Εὐφρανον τὴν ψυχὴν τοῦ δούλου σου [καὶ τίνος ἔνεκεν λέγει.] "Ὅτι πρὸς σέ ἦρα τὴν ψυχὴν μου." Λῦσον τὴν ἀθυμίαν τῷ τὴν σὴν δουλείαν ἀσπαζομένῳ, καὶ παράσχου θυμηδίαν ψυχῇ πρὸς σε νευούσῃ [καὶ τὸν σὸν ἔλεον προσμενούσῃ]. ε'. "Ὅτι σὺ, Κύριε, χρηστὸς, καὶ ἐπιεικής, καὶ πολυέλεος πᾶσι τοῖς ἐπικαλουμένοις σε." Πέφυκας ἀγαθός, καὶ φιλόανθρωπος, καὶ χορηγεῖς τοῖς δεομένοις τὰς τοῦ ἐλέου πηγὰς. Τὸ δὲ ἐπιεικής Ἀκύλας καὶ Θεοδοτίων ἰλαστής εἰρήκασι. Καὶ ἡ ἐπιεικεία τοίνυν τὴν μακροθυμίαν αἰνίττεται. ς'. "Ἐνώτισαι ὁ Θεός τὴν προσευχὴν μου· καὶ πρόσχες τῇ φωνῇ τῆς δεήσεώς μου." Τοσαύτη τοίνυν ἀγαθότητι χρώμενος, εὐμενῶς μου δέξαι τὴν δέησιν. [Ὅμοῦ δὲ καὶ τὸν καιρὸν ἐσήμανε διὰ τῶν ἐξῆς, ἐν ᾧ ἠντιβόλει τὴν ἰκετείαν δεκτὴν γενέσθαι]. ζ'. "Ἐν ἡμέρᾳ θλίψεώς μου ἐκέκραξα πρὸς σέ, ὅτι ἐπήκουσάς μου." Πείραν ἔχων τῆς σῆς ἡμερότητος, προσφέρω τὴν ἰκετείαν· καὶ ἤδη γὰρ ἀντιβολήσαντί μοι τὴν αἴτησιν ἔδωκας. η'. "Οὐκ ἔστιν ὁμοίός σοι ἐν θεοῖς, Κύριε, καὶ οὐκ ἔστι κατὰ τὰ ἔργα σου." Ἐπειδὴ Ῥαψάκης ὁ δυσσεβὴς τοῖς ἀλαζονικοῖς ἐκείνοις ἐχρήσατο λόγοις· "Μὴ ἠδυνήθησαν οἱ θεοὶ τῶν ἐθνῶν ἕκαστος ρύσασθαι τὴν 80.1557 ἑαυτοῦ χώραν ἐκ χειρός μου, ὅτι ρύσεται Κύριος τὴν Ἱερουσαλήμ ἐκ χειρός μου;" διδάσκει τοίνυν Ἐζεκίαν ἢ προφητεία βοᾶν· "Οὐκ ἔστιν ὁμοίός σοι ἐν θεοῖς, Κύριε, καὶ οὐκ ἔστι κατὰ τὰ ἔργα σου." Ἐκεῖνοι μὲν γὰρ πράγματος ἔρημον ἔχουσιν ὄνομα, καὶ τοῦτο δὲ συλήσαντες

ἔλαβον· σὺ δὲ συμβαί νουσαν ἔχεις προσηγορίαν τῷ πράγματι. Μάλα γὰρ προσφυῶς τὰ ἔργα τῇ θεΐᾳ προσηγορία συνέζευ ξεν· "Οὐκ ἔστιν ὁμοίός σοι ἐν θεοῖς, Κύριε, καὶ οὐκ ἔστι κατὰ τὰ ἔργα σου." Οἱ μὲν γὰρ ἄψυχοι παντελῶς εἰσιν, οὐδὲ σφίσιν αὐτοῖς ἐπαμῦναι δυνά μενοι· ἡ δὲ σὴ μεγαλοπρέπεια τὰς τῶν ἀνθρώπων γλώττας νικᾷ. θ΄. "Πάντα τὰ ἔθνη ὅσα ἐποίησας ἤξουσιν, καὶ προσκυνήσουσιν ἐνώπιόν σου, Κύριε." Τοῦτο δὲ ἐπὶ μὲν τοῦ μακαρίου Δαβίδ οὐδαμῶς γεγενῆσθαι μεμαθήκαμεν· ἐπὶ δὲ τοῦ Ἐζεκιίου εἰκός τινος τὴν τῶν Ἀσσυρίων καταπλαγέντας ἀναίρεσιν τῷ Θεῷ προσδραμεῖν. Τὴν δὲ τῆς προφητείας ἀλήθειαν ἔδει ξεν ὁ μετὰ τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν καιρός· μετὰ γὰρ τὸ σωτήριον πάθος ἀπ εστάλη μὲν εἰς πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ὁ θεῖος τῶν ἀποστόλων χορός. Ἔφη γὰρ πρὸς αὐτοὺς ὁ Δεσπότης· "Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη." Ἐμαθήτευσαν δὲ ὡς προσετάχθησαν· καὶ τὸ τῆς ἀγνοίας ἀποσκεδάσαντες νέφος, ἰδεῖν παρεσκεύασαν [τοὺς πιστεύοντας] τῆς δικαιοσύνης τὸν Ἥλιον, καὶ τὸν σεσωκότα προσκυνῆσαι Θεόν. Τοῦτο καὶ τὰ ἐπιφερόμενα διδάσκει. "Καὶ δοξάσουσι τὸ ὄνομά σου. [ί΄.] Ὅτι μέγας εἶ σὺ· καὶ ποιῶν θαυμάσια σὺ, ὁ Θεὸς μόνος." Προσοίσουσι δὲ σοι τὸν ὕμνον, σὲ μόνον μεμαθη κότες εἶναι Θεόν· ἡ γὰρ τῶν σῶν θαυμάτων με γαλουργία ταύτην αὐτοῖς παρέξει τὴν γνῶσιν. [Καὶ ὄρα πῶς σαφέστερον αὐτὸ διὰ τῶν ἐξῆς ἔθηκεν ἐν τῷ εἰπεῖν·] ια΄. "Ὁδήγησόν με, Κύριε, ἐν τῇ ὁδῷ σου· καὶ πορεύσομαι ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου." Προθεσπίσας τοῖς ἔθνεσι τὴν ἐσομένην τῆς πλάνης ἀπαλλαγὴν, ἰκε 80.1560 τεύει καὶ αὐτὸς ταύτης ἀπολαῦσαι τῆς ποδηγίας, καὶ ἐν τῇ τῆς ἀληθείας ὁδῷ τὴν πορείαν ποιήσασθαι. [Καὶ ὄρα τί φησι διὰ τῶν ἐξῆς.] "Εὐφρανθήτω ἡ καρδία μου, τοῦ φοβεῖσθαι τὸ ὄνομά σου." Ὁ τὴν περὶ Θεὸν εὐλάβειαν κεκτημένος τὴν ἔννομον ἀσπάζεται πολιτείαν· μήτηρ δὲ εὐφροσύνης ἡ τοιαύτη ζωὴ. Εἰκότως τοίνυν ὁ Προφήτης τῷ φόβῳ τῷ θεῷ τὴν οἰκείαν εὐφρανθῆναι καρδίαν ἰκέτευσεν. Οὕτω γὰρ καὶ ἀλλαχοῦ φησιν· "Εὐφρανθήτω καρδία ζῆ τούντων τὸν Κύριον." Καὶ πάλιν· "Ἐμνήσθην τοῦ Θεοῦ, καὶ ἠύφρανθην." ιβ΄, ιγ΄. "Ἐξομολογήσομαί σοι, Κύριε, ὁ Θεὸς μου ἐν ὅλῃ καρδίᾳ μου, καὶ δοξάσω τὸ ὄνομά σου εἰς τὸν αἰῶνα. Ὅτι τὸ ἔλεός σου μέγα ἐπ' ἐμέ." Οἶδα, φησὶν, ὡς παρέξεις τὴν αἴτησιν, καὶ λύσεις τὰ σκυθρωπὰ, καὶ παρασκευάσεις με τὴν χαριστήριον ὑμνωδίαν ὑπὲρ τῆς εἰς ἐμὲ γεγεννημένης φιλανθρωπίας προσενεγκεῖν. "Καὶ ἐρρύσω τὴν ψυχὴν μου ἐξ ἄδου κατωτάτου." Τὸ μέγεθος τῶν κινδύνων διὰ τούτων ἐδήλωσε· καὶ γὰρ ὁ θεῖος Δαβὶδ τοιοῦτους πολλάκις ὑπέμεινε, καὶ ὑπὸ τοῦ Σαοῦλ πολεμούμενος, καὶ ὑπὸ τοῦ Ἀβεσαλώμ διωκόμενος. Καὶ τῶν Ἀσσυρίων δὲ ἡ προσβολὴ προὔπτος ἦν ὄλεθρος. Οὐ δὴ χάριν θάνατον ἔσχατον, καὶ ἄδην κατώτατον, τοὺς τοιοῦτους κινδύνους ὠνόμασεν. [Ἄλλ' ὅτι καὶ ὁ τοῦ παντὸς δημιουργός, τουτέστιν ὁ Θεὸς Λόγος σαρκωθεὶς ἐκ Παρθένου καὶ σταυρὸν καὶ θάνατον ἐλό μενος εἰς τὰ κατώτερα μέρη τῆς γῆς κατέβη, ἵνα τοὺς ἀπ' αἰῶνων κρατηθέντας ὑπὸ τῆς φθορᾶς μὴ μόνον ἐγείρη, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀθανασίας ἐμπλήσῃ. Εἰτά φησι·] ιδ΄. "Ὁ Θεὸς, παράνομοι ἐπανεστήσαν ἐπ' ἐμέ· καὶ συναγωγὴ κραταιῶν ἐζήτησαν τὴν ψυχὴν μου." Καὶ οἱ τοῦ Δαβὶδ πολέμοι παρανομία συνέζων, καὶ οἱ Ἀσσύριοι δυσσεβείας ἦσαν καὶ πονηρίας ἐργάται. [Τοὺς γὰρ ἀμφοτέρους συνάψας συναγωγὴν κραταιῶν πρὸς τὴν τότε κρατοῦσαν κατάστασιν ὠνόμασεν.] Καὶ οὗτοι μέντοι κάκεῖνοι δύναμιν εἶχον τῇ πονηρᾷ γνώμῃ συμπράττουσαν· διπλοῦν δὲ ἐν τεύθεν τοῖς ἀδικουμένοις τὸ δέος ἐφύετο. Διὸ πρὸς τὸν Θεὸν καταφεύγουσι, καὶ τὴν ἐκεῖθεν αἰτοῦσιν ἐπικουρίαν. "Καὶ οὐ προέθεντό σε ἐνώπιον αὐτῶν." Τὴν σὴν πρόνοιαν οὐκ ἔλαβον εἰς διάνοιαν. ιε΄, ις΄. "Καὶ σὺ, Κύριε, ὁ Θεὸς μου οἰκτίρμων καὶ ἐλεήμων, μακρόθυμος, καὶ πολυέλεος, καὶ ἀληθινός. Ἐπίβλεψον ἐπ' ἐμὲ καὶ ἐλέησόν με." Ἐπειδὴ φιλανθρωπίας ὑπάρχεις πηγὴ, καὶ οἷ κτου, καὶ ἐλέους προχέεις τὰ νάματα, πρόσσεσι δέ σοι καὶ ἀλήθεια, καὶ κρίνεις τοὺς πονηρὰ σου 80.1561 ζῶντας· τῶν τῆς ἀγαθότητος μετάδος ψεκᾶδων, καὶ κρείττονα δεῖξον τῶν πολεμούντων.

"Δὸς τὸ κράτος σου τῷ παιδί σου· καὶ σῶσον τὸν υἱὸν τῆς παιδίσκης σου." Δοῦλός τε γάρ εἰμι σὸς, καὶ σῆς θερα παίνης υἱός· ἀντὶ τοῦ, ἄνωθεν καὶ ἐκ προγόνων ὑπὸ τὴν σὴν δεσποτείαν τελῶ· διόπερ ὡς δοῦλος παρὰ Δεσπότην τὴν σωτηρίαν αἰτῶ. ιζ'. "Ποίησον μετ' ἐμοῦ σημεῖον εἰς ἀγαθόν." Τῶν σημείων τὰ μὲν ἐστὶ τιμωρίας, ὡς ἐπὶ τῶν Αἰγυπτίων· τὰ δὲ σωτηρίας, ὡς ἐπὶ τῶν Ἑβραίων. Διάτοι τοῦτο καὶ ὁ προφήτης τῷ διορισμῷ προσεχρήσατο, καὶ οὐχ ἀπλῶς σημεῖον, ἀλλ' ἀγαθὸν σημεῖον ἐξήτησεν· ἀντὶ τοῦ, Ποίησον σημεῖον ἐμοὶ φέρον τὴν σωτηρίαν, καὶ τῇ θαυματουργίᾳ ἐμοὶ πραγματευόμενον τῶν ἀγαθῶν τὴν φορὰν. [Λέγει καὶ τίνος ἔνεκεν ἀντιβλεῖσθαι αὐτῷ τὸ σημεῖον τοῦτο.] "Καὶ ἰδέτωσαν οἱ μισοῦντές με, καὶ αἰσχυρῶνται· ὅτι σὺ, Κύριε, ἐβοήθησάς μοι, καὶ παρεκάλεσάς με." Τὴν γὰρ εἰς ἐμὲ πρόνοιαν οἱ δυσμενεῖς θεώμενοι, αἰσχύνης ἀναπλησθήσονται, καὶ ἐπονειδιστοὶ παρὰ πᾶσι γενήσονται. [Κυρίως δὲ σημεῖον ἀγαθὸν τοῖς ἔθνεσιν ὁ ἐκ Θεοῦ Θεὸς τὸν σταυρὸν ἐχαρίσατο, δι' οὗ τὸν κοινὸν ἐχθρὸν ἐτροπώσατο καὶ τρόπαιον κατὰ δαιμόνων καὶ παθῶν ἔπηξεν. Ἀμήν.]

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ Π΄ ΨΑΛΜΟΥ.

α'. "Τοῖς υἱοῖς Κορὲ, Ψαλμὸς ᾠδῆς." Τῶν ἐθνῶν καὶ οὗτος ὁ ψαλμὸς προαγορεύει τὴν σωτηρίαν, καὶ τὴν εὐσεβῆ πολιτείαν προλέγει, ἣν ὁ Δεσπότης Χριστὸς ἐνανθρωπήσας ἐδίδαξεν. "Οἱ θεμέλιοι αὐτοῦ ἐν τοῖς ὄρεσι τοῖς ἁγίοις." Θεμέλια τῆς εὐσεβείας, τὰ θεῖα παιδεύματα· Ὅρη δὲ ἅγια, ἐφ' ὧν ταῦτα πέπηγε τὰ θεμέλια, οἱ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἀπόστολοι. Περὶ τούτων γὰρ ὁ μακάριος ἔφη Παῦλος· "Ἐποικοδομηθέντες ἐπὶ τῷ θεμελίῳ τῶν ἀποστόλων καὶ προφητῶν, ὄντος ἀκρογωνιαίου αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ." Καὶ πάλιν· "Πέτρος καὶ Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης, οἱ δοκοῦντες στύλοι εἶναι." Καὶ ὁ Κύριος τῷ Πέτρῳ, μετὰ τὴν ἀληθῆ καὶ θεῖαν ἐκείνην ὁμολογίαν· "Σὺ εἶ Πέτρος, καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ πύλαι ᾄδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς." Καὶ αὐθις· "Ὑμεῖς ἐστε τὸ φῶς τοῦ κόσμου· οὐ δύναται πόλις κρυβῆναι ἐπάνω ὄρους κειμένη." Ἐπὶ τούτων τῶν ἁγίων ὁρῶν ὁ Δεσπότης Χριστὸς κατέπηξε τὰ τῆς εὐσεβείας θεμέλια. β'. "Ἀγαπᾷ Κύριος τὰς πύλας Σιών, ὑπὲρ πάντα τὰ σκηνώματα Ἰακώβ." Τίς δὲ αὕτη ἡ Σιών, ὁ θεσπέσιος Παῦλος ἐρμηνεύτω· "Προσεληλύθατε 80.1564 Σιών ὄρει, καὶ πόλει Θεοῦ ζῶντος, Ἱερουσαλὴμ ἐπ' οὐρανίῳ, καὶ μυριάσιν ἀγγέλων, πανηγύρει καὶ Ἐκκλησίᾳ πρωτοτόκων ἀπογεγραμμένων ἐν οὐρανοῖς." Καὶ πάλιν· "Ἡ δὲ ἄνω Ἱερουσαλὴμ ἐλευθέρᾳ ἐστίν, ἣ τίς ἐστὶ μήτηρ ἡμῶν." Καὶ περὶ τοῦ πατριάρχου Ἀβραάμ ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίουσιν διαλεγόμενος, καὶ ταῦτα προστέθεικεν· "Ἐξεδέχετο γὰρ τὴν τοῦ θεμελίουσιν ἔχουσαν πόλιν, ἣς τεχνίτης καὶ δημιουργὸς ὁ Θεός." Καὶ αὐθις περὶ τῶν ἄλλων ἁγίων· "Οἱ γὰρ τοιαῦτα λέγοντες ἐμφανί ζουσιν, ὅτι πατρίδα ἐπιζητοῦσι. Καὶ εἰ μὲν ἐκείνης μνημονεύουσιν, ἀφ' ἧς ἐξῆλθον, εἶχον ἂν καιρὸν ἀνακάμψαι· νῦν δὲ κρείττονος ὀρέγονται, τουτέστιν ἐπ' οὐρανοῦ." Διδασκόμεθα τοίνυν εἶναι τινὰ πόλιν ἐπ' οὐρανίῳ, καὶ Ἱερουσαλὴμ ὀνομαζομένην, οὐ πύργους ἔχουσαν, καὶ περιβόλους, οὐδὲ λίθων μαρμαρυγαῖς ἀποστίλβουσαν, ἀλλὰ χοροῖς ἁγίων λαμπρυνόμενην, καὶ ἀγγελικῇ πολιτείᾳ καλλυνομένην. Ταύτης τῆς πόλεως οὐκ ἂν τις ἀμάρτοι πύλας προσαγορεύσας τὰς ἐπὶ γῆς Ἐκκλησίας· διὰ τούτων γὰρ εἰσελθεῖν εἰς ἐκείνην δυνατόν. Ἐν ταύταις γὰρ παιδευόμενοι καὶ προγυμναζόμενοι, ἐκείνης τῆς πόλεως διδασκόμεθα πολιτείαν. Ταύτας ἔφη τὰς πύλας ὁ προφητικὸς λόγος ἐπεράστους εἶναι τῷ τῶν ὄλων Θεῷ, καὶ τῶν Ἰουδαϊκῶν σκηνωμάτων προτετιμηθῆσθαι. γ'. "Δεδοξασμένα ἐλάληθη περὶ σου, ἡ πόλις τοῦ Θεοῦ." Θαυμαστά τινα καὶ παράδοξα τὰ περὶ σοῦ θεσπιζόμενα, καὶ πᾶσαν ἀνθρωπίνην ὑπερβαίνοντα προσδοκίαν· ὅτι δὲ οὐδαμῶς τῇ κάτω Σιών ἀρμόττει τὰ εἰρημένα, τὰ ἐπαγόμενα μαρτυρεῖ. δ'. "Μνησθήσομαι Ῥαὰβ καὶ Βαβυλῶνος τοῖς γινώσκουσί με· καὶ ἰδοὺ ἀλλόφυλοι καὶ

Τύρος, καὶ λαὸς τῶν Αἰθιοπῶν, οὗτοι ἐγενήθησαν ἐκεῖ." Ταῦτα, φησὶν, ὧ θεία πόλις, λελάληται περὶ σοῦ· ὥστε τοὺς πάλαι δυσσεβεία συζῶντας, καὶ τῷ ζόφῳ τῆς ἀγνοίας κατεχομένους, τῆς ἐν σοὶ κατ'οικίας ἀξιοθῆναι, καὶ τῆς σῆς πολιτείας μεταλαχεῖν. Διὰ τοι τοῦτο τῶν προειρημένων ἐθνῶν ἀνέμνησεν, 80.1565 ὡς παρανομοτάτων, καὶ τῆς ἀσεβείας ἀναδησα μένων τὸ κράτος, ἵνα διὰ τούτων καὶ τοὺς ἄλλους δηλώσῃ. Ῥαὰβ μὲν γὰρ καὶ Χαναναία καὶ πόρνη· Βαβυλῶν δὲ, θηριώδης καὶ δυσσεβής· οἱ δὲ ἄλλο φυλοὶ ἢ τοι Φυλιστιαῖοι· δεδηλώκαμεν δὲ ἤδη τίνες οὗτοι· καὶ δεισιδαίμονες καὶ παράνομοι. Τῆς δὲ Τύρου καὶ τὴν ἀσέβειαν καὶ τὴν ἀσέλγειαν, ὁ προφήτης Ἰεζεκιήλ ἐτραγώδησε· λαὸν δὲ τῶν Αἰθιοπῶν, οὐ μόνον αὐτοὺς Αἰθίοπας, ὧν αἱ ψυχὰι τὴν τοῦ σώματος ἐμιμήσαντο χροᾶν, ἀλλὰ καὶ πάντας τοὺς μέλανας τῆ ψυχῆ, ὁ προφητικὸς ἐκάλεσε λόγος. Καὶ γὰρ ἐν τῷ Ἄσματι τῶν ἁσμάτων ἡ Νύμφη βοᾷ· "Μέλαινά εἰμι καὶ καλὴ, θυγατέρες Ἰερουσαλήμ." [Μέλαινα μὲν ἐξηπατημένη, τῆ κνίσῃ τῶν ἀλόγων κατεσπιλωμένη· καλὴ δὲ περὶ μένουσά σε τὸν ἐξ οὐρανῶν ἥξοντα Δεσπότην διὰ τὴν ἐμὴν σωτηρίαν.] Καὶ δεδήλωκε κατὰ ταυτὸν τῆς τε δυσσεβείας τὸν ζόφον, καὶ τὴν δεδομένην ὑπὸ τῆς θείας χάριτος ὥραν. Ταῦτα μέντοι τὰ ἔθνη, ἐπὶ μὲν τῶν Ἰουδαίων, εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ οὐ συνῆλθεν, οὐδὲ τὴν νομικὴν πολιτείαν ἠγάπησεν· μετὰ δὲ τὴν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἐνανθρώπησιν, καὶ ταύτην κατοικεῖ τὴν Ἱερουσαλήμ, καὶ τὰς κατὰ τὴν οἰκουμένην ἐκκλησίας πληροῖ, καὶ εἰς τὴν ἄνω μετὰ βαίνει Σιών, καὶ τῆς μακαρίας ἐκείνης πολιτείας μεταλαγχάνει. [Ἐκ ποίων γὰρ ἐθνῶν οὐκ ἐπίστευσαν τῷ Σωτῆρι; Τίνες δὲ τούτων οἱ μὴ καταλαβόντες καὶ τὴν κάτω Ἱερουσαλήμ διὰ τὸ προσκυνῆσαι τοὺς ἐπιφανεστάτους καὶ σεπτοὺς τόπους, ἐν οἷς οὐ μόνον ὁ ἐκ Θεοῦ Θεὸς σαρκωθείς, ἀλλὰ καὶ ποσὶ φιλανθρωπίας ἐβάδισε. Καλῶς οὖν ἔχων διὰ τῶν ἐξῆς ἔφησε·] ε'. "Μήτηρ Σιών ἐρεῖ ἄνθρωπος." Μητέρα δὲ ἕκαστος τὴν Σιών ὀνομάσει, καὶ πᾶς ἄνθρωπος ἐρεῖ, ὅτι μήτηρ ἡ Σιών. [Οὕτω καὶ ὁ μακάριος λέγει Παῦλος· "Ἡ δὲ ἄνω Ἱερουσαλήμ ἐλευθέρα ἐστίν, ἣτις ἐστὶ μήτηρ πάντων ἡμῶν."] "Καὶ ἄνθρωπος ἐγενήθη ἐν αὐτῇ." Τῷ Ἐρεῖ ἄνθρωπος καὶ τοῦτο συνῆπται. Ὁ γὰρ τὴν Σιών ὀνομάζων μητέρα, ὁμολογήσει καὶ τοῦ ἐν αὐτῇ τεχθέντος ἀνθρώπου τὴν γέννησιν· καὶ ἵνα μὴ τις ἄνθρωπον τοῦτον ὑπολάβοι ψιλόν, εὐθύς ἐπήγαγεν· "Καὶ αὐτὸς ἐθεμελίωσεν αὐτὴν ὁ Ὑψιστος." Οὗτος γὰρ ὁ ἐν αὐτῇ τεχθεὶς ἄνθρωπος, καὶ ποιητὴς ἐστὶ, καὶ δημιουργὸς, ὕψιστος ὢν, καὶ Θεός. 80.1568 ε'. "Κύριος διηγήσεται ἐν γραφῇ λαῶν, καὶ ἀρχόντων τούτων γεγενημένων ἐν αὐτῇ." Ὁ δὲ Σύμμαχος οὕτως· Κύριος ἀριθμήσει γράφων λαοὺς· οὗτος ἐτέχθη ἐκεῖ. Ὁ γὰρ τοὺς ἐν αὐτῇ πολιτευομένους λαοὺς τῆς παρ' αὐτοῦ γραφῆς ἀξιῶν, ἐν αὐτῇ κατὰ τὸ ἀνθρώπινον ἐγεννήθη Κύριος ὢν καὶ Θεός. Ταύτην δὲ τὴν ἀρίθμησιν καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν ἐδίδαξε πρὸς τοὺς ἱεροὺς εἰρηκῶς ἀποστόλους· "Ὑμῶν δὲ καὶ αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς ἠριθμημέναι εἰσὶ." Καὶ τὴν ἀναγραφὴν δὲ τοῖς οἰκείοις μαθηταῖς ἐδήλωσε λέγων· "Μὴ χαίρετε, ὅτι τὰ δαιμόνια ὑμῖν ὑποτάσσεται, ἀλλ' ὅτι τὰ ὀνόματα ὑμῶν ἐγγέγραπται ἐν τοῖς οὐρανοῖς." ζ'. "Ὡς εὐφραينوμένων πάντων ἡ κατοικία ἐν σοὶ." Ἡ γὰρ ἐν οὐρανοῖς πολιτεία, πάσης ἀθυμίας κεχωρισμένη, τὴν ἀκραιφνή καὶ καθαρὰν εὐφροσύνην ἔχει, καὶ θυμηδίαν. Ταύτην δὲ οὐ παροικοῦσιν, ἀλλ' εἰς αἰῶνα κατοικοῦσιν, τῆς εὐσεβείας οἱ τρόφιμοι.

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ ΠΖ΄ ΨΑΛΜΟΥ.

α'. "Ὡδὴ ψαλμοῦ, τοῖς υἱοῖς Κορέ· εἰς τὸ τέλος, ὑπὲρ Μαελὲθ τοῦ ἀποκριθῆναι· συνέσεως, Αἰμὰν τῷ Ἰσραηλίτῃ." Ὁ δὲ Σύμμαχος, ἀντὶ τοῦ, ὑπὲρ Μαελὲθ, διὰ χοροῦ εἴρηκεν· ὁ δὲ Ἀκύλας, ἐπὶ χορείᾳ· καὶ ὁ Αἰμὰν δὲ χοροῦ τινὸς ἐξῆρχεν ἁδόντων, καὶ τὸν Θεὸν ἀνυμνούντων. Ἡ δὲ ἀπόκρισις αἰνίττεται τὰ ἀντιφθεγγόμενα τάγματα τῶν χορῶν. Ἡ μέντοι προφητεία προθεσπίζει τὰς Ἰουδαίων συμφορὰς, καὶ τὴν ἐν Βαβυλῶνι δουλείαν. Διδάσκει δὲ κατὰ ταυτὸν καὶ

200

πάσης ὁμοῦ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως τὰς μετὰ τὴν ἀμαρτίαν ὀδύνας. Ἐσχημάτισται δὲ εἰς ἰκετείαν ἢ τοῦ ψαλμοῦ προφητεία, ὑπὸ τε τούτων, ὑπὸ τε κοινῇ πάντων προσφερομένη τῷ φιλανθρώπῳ Θεῷ· ἀρμόττει δὲ τοῖς εὐσεβεστέροις ἢ προσευχή. β', γ'. "Κύριε, ὁ Θεὸς τῆς σωτηρίας μου, ἡμέρας ἐκέκραξα καὶ ἐν νυκτὶ ἐναντίον σου. Εἰσελθέτω ἐν ὠπίῳ σου ἢ προσευχή μου." Σὲ, Δέσποτα, Κύριον οἶδα τῆς ἐμῆς σωτηρίας· διὰ τοι τοῦτο νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν ἀντιβόλῳ τὴν ἐμὴν ἰκετείαν δεχθῆναι. [Τοῦτο γὰρ λέγει διὰ τῶν ἐξῆς·] "Κλῖνον τὸ οὖς σου εἰς τὴν δέησίν μου." [Καὶ τίνος ἔνεκεν ἀντιβόλῳ διὰ τῶν ἐξῆς καὶ λέγει·] 80.1569 δ'. "Ὅτι ἐπλήσθη κακῶν ἢ ψυχῆ μου, καὶ ἡ ζωὴ μου τῷ ἄδῃ ἤγγισεν." Τὸ πλῆθος ἀντιβόλῳ σε τῶν περιστοιχιζόντων με θεωρήσας κακῶν [ἀπο σόβησον·] παρ' αὐτὸν γὰρ εἰμι τὸν θάνατον, καὶ τῆς σῆς δέομαι βοήθειας, [τῆς γεγυμνωμένος δεδούλωμαι τῇ ἀμαρτίᾳ. Τοῦτο γὰρ λέγει·] ε'. "Προσελογίσθην μετὰ τῶν καταβαινόντων εἰς λάκκον." Ἀφύκτοις τισὶ περιπέπτωκα συμφοραῖς, καὶ ἀπαλλαγὴν οὐδεμίαν εὕρισκω, ἀλλ' ἔοικα τοῖς εἰς λάκκον ἐμπεπτωκόσι, καὶ ἀναβῆναι μὴ δυνα μένοις. "Ἐγενήθην ὡσεὶ ἄνθρωπος ἀβοήθητος." Πάσης προνοίας καὶ κηδεμονίας γεγύμνωμαι. ζ'. "Ἐν νεκροῖς ἐλεύθερος." Καὶ μηδέπω τὴν τελευτὴν ὑπομείνας, μηδὲ τοῦ θανάτου τὴν δουλείαν δεξάμενος, ἐμαυτὸν συναριθμῶ τοῖς ἐν νεκροῖς. "Ὡσεὶ τραυματία καθεύδοντες ἐν τάφῳ, ὧν οὐκ ἐμνήσθη ἔτι, καὶ αὐτοὶ ἐκ τῆς χειρὸς σου ἀπόσθησαν." Τῷ Ἐγενήθην καὶ ταῦτα συντέτακται. Ἐγενήθην ὡσεὶ ἄνθρωπος ἀβοήθητος, ἐν νεκροῖς ἐλεύθερος, καὶ μηδέπω τοῦ θανάτου τὴν δουλείαν δεξάμενος. Ἐγενήθην ὡς τραυματίας ἐν πολέμῳ τετρωμένος, καὶ ταφῇ παραδεδομένος. Τοῦτο γὰρ οὕτως ὁ Σύμμαχος εἶρηκεν· Ὡς οἱ τετρωμένοι οἱ κείμενοι ἐν τάφῳ, ὧν οὐ μνημονεύσῃ οὐκ ἔτι, οἳ τινες ὑπὸ τῆς χειρὸς σου ἐξεκόπησαν. [Ἐκεῖνοι γὰρ, φησὶν, ὑπὸ τῆς προνοίας τῆς σῆς ἐξεκόπησαν· φθάσει δὲ ἡ σὴ ῥοπή, ἵνα μὴ τῷ αὐτῷ βόθρῳ κάγῳ περιπέσω.] ζ'. "Ἐθεντό με ἐν λάκκῳ κατωτάτῳ, ἐν σκοτεινοῖς, καὶ ἐν σκιᾷ θανάτου." Καὶ ταῦτα τοῖς ἐν Βαβυλῶνι διάγειν ἠναγκασμένοις ἀρμόττει τὰ ῥήματα, καὶ πάση τῶν ἀνθρώπων τῇ φύσει. Ἐκεῖνοί τε γὰρ πονηροῖς ἀνθρώποις δουλεύοντες ὀδυνηρὸν βίον ἔζων· καὶ ἅπαντες ἄνθρωποι παντοδαπαῖς μετὰ τὴν ἀμαρτίαν περιέπεσαν συμφοραῖς. Μετὰ γὰρ τὴν παράβασιν τῆς ἐντολῆς θάνατος, καὶ πένθος, καὶ δάκρυα, οἴμωγαί τε, καὶ ὀλοφύρσεις, χηρεῖαι, καὶ ὀρφανίαι, καὶ πενίαι, καὶ δυσκληρίαι, καὶ τ' ἄλλα μυρία καὶ δυσδιήγητα σκότον καὶ τοῖς ζῶσιν ἐπάγοντα. [Ὅρατε πηλίκον κακὸν ἢ παρακοή· ὥστε μὴ μόνον Θεὸν χωρίσαι, ἀλλὰ καὶ τοσοῦτων κακῶν περιστοιχίζειν.] η'. "Ἐπ' ἐμὲ ἐπεστηρίχθη ὁ θυμὸς σου· καὶ πάντας τοὺς μετεωρισμούς σου ἐπήγαγες ἐπ' ἐμέ." Ὁ δὲ Σύμμαχος οὕτως· Ἐμοὶ ἐπέσφρησεν ὁ θυμὸς σου, καὶ ταῖς καταγίσι σου ἐκάκωσάς με. Ἐπιμένεις, φησὶ, τιμωρούμενος, καὶ παντοδαπὰς 80.1572 μοι συμφορῶν προσβολὰς ἐπιφέρων. Ἐκ μεταφορᾶς τῶν ναυαγούντων, καὶ πολλὰς μὲν κυμάτων προσβολὰς, πολλὰς δὲ ἀνέμων ἐμβολὰς δεχομένων. θ'. "Ἐμάκρυνας τοὺς γνωστούς μου." Ἐρημὸς εἰμι, καὶ συνήθων, καὶ συγγενῶν· οἱ μὲν γὰρ ἐν Βαβυλῶνι δορυάλωτοι, τῆς δουλείας δεξάμενοι τὸν ζυγόν, ἐσκεδασμένοι, καὶ τῆς τῶν φίλων συγγενείας καὶ συνουσίας ἐστερημένοι, τὴν ἐντεῦθεν οὐκ εἶχον παραψυχὴν. Πάντες δὲ ἄνθρωποι δυσσεβεῖα συζῶντες τῆς παρὰ τῶν ἀγγέλων κηδεμονίας οὐ μετελάγχανον. "Ἐθεντό με βδέλυγμα ἑαυτοῖς·" τουτέστιν οἱ πολέμιοι. "Παρεδόθην, καὶ οὐκ ἐξεπορευόμην." Τῶν ἐπικειμένων μοι κακῶν ἀπαλλαγὴν οὐδεμίαν εὕρισκω. ι'. "Οἱ ὀφθαλμοί μου ἠσθένησαν ἀπὸ πτωχείας." Ὁ δὲ Σύμμαχος οὕτως· Ὁ ὀφθαλμὸς μου ἐξέρρευεν ἀπὸ τῆς κακώσεως. Εἰς δάκρυα γὰρ τοὺς ὀφθαλμούς μου κατεδαπάνησα, κλαίειν ὑπὸ τῆς ὀδύνης καταναγκαζόμενος. "Ἐκέκραξα πρὸς σέ, Κύριε, ὅλην τὴν ἡμέραν διεπέτασα πρὸς σέ τὰς χεῖράς μου." Ἐνα τοίνυν πόρον δὸς τῆς τῶν δεινῶν ἀπαλλαγῆς, τὴν σὴν, Δέσποτα, προμήθειαν· ἐκ τείνων γὰρ αἰεὶ τὰς χεῖρας ἀντιβόλῳ σε. Τὴν πικρὰν δὲ τῆς ψυχῆς ὀδύνην τοῦτο τὸ σχῆμα δηλοῖ. Ὑπὸ γὰρ τῆς χρεῖας

ἀναγκαζόμενος σπουδαιότερόν τις οὕτως ἰκετεύει τὸν δοῦναι δυνάμενον. ια'. "Μὴ τοῖς νεκροῖς ποιήσεις θαυμάσια; ἢ ἰατροὶ ἀναστήσουσι, καὶ ἐξομολογήσονται σοι;" Ἔτι μοι ζῶντι, φησὶ, τὴν σὴν δεῖξον θαυματουργίαν· ἀπο θανῶν γὰρ ταύτην οὐκ ὄψομαι. Οὐ γὰρ ἔστιν ἰατρὸς ἀπαλλάξει θανάτου δυνάμενος· ποῖον γὰρ φάρμακον ταύτην ἔχει τὴν δύναμιν; ιβ'. "Μὴ διηγῆσεται τις ἐν τῷ τάφῳ τὸ ἔλεός σου, καὶ τὴν ἀλήθειάν σου, ἐν τῇ ἀπωλείᾳ;" [τοῦτο ἔστιν, οὐδεὶς διηγῆσεται οὐδὲ ἐξομολογήσεται μετὰ τὴν ἐνθένδε ἐκδημίαν.] ιγ'. "Μὴ γνωσθήσεται ἐν τῷ σκότει τὰ θαυμάσια σου, καὶ ἡ δικαιοσύνη σου ἐν γῆ ἐπιλεησμένη;" Μὴ δυνατόν, φησὶ, τοὺς εἰς κόνιν διαλυθέντας νεκρούς, καὶ ἐν τῷ τάφῳ τοῦ θανάτου διάγοντας, καὶ λήθη παραδεδομένους, τῆς σῆς αἰσθέσθαι φιλανθρωπίας, καὶ τῶν σῶν θαυμάτων θεατὰς καταστῆναι; ιδ'. "Κἀγὼ πρὸς σέ, Κύριε, ἐκέκραξα, καὶ τὸ πρῶτ' ἡ προσευχή μου προφθάσει σε." [Ὁ δὲ 80.1573 Σύμμαχος οὕτως· Ἐμοῦ δὲ πρὸς σέ, Κύριε, ἡ οἱ μωγή, καὶ κατ' ὄρθρον ἡ προσευχή μου προφθάσει σε.] Ἐπιθυμῶν γὰρ ἐν τῇ ζωῇ τῶν ἐπικειμένων ἀπαλλαγῆναι κακῶν, ὀδυνώμενος ποτνιῶμαι, καὶ φθάνω τῇ δεήσει τὸν ὄρθρον. ιε'. "Ἰνατί, Κύριε, ἀπώθεις τὴν ψυχὴν μου, ἀποστρέφεις τὸ πρόσωπόν σου ἀπ' ἐμοῦ;" Τί δήποτε τοίνυν ἀποπέμπεις με, Δέσποτα· καὶ τῆς εὐμενείας οὐ μεταδίδως τῆς σῆς; ις'. "Πτωχός εἰμι ἐγὼ, καὶ ἐν κόποις ἐκ νεότητός μου." Νεότης τοῦ μὲν Ἰσραὴλ, ἡ ἐξ Αἰγύπτου ἔξοδος· πάντων δὲ ἀνθρώπων ἢ μετὰ τὴν παράβαν τῆς ἐντολῆς ἔξω τοῦ παραδείσου ζωῆς. Καὶ οὗτοι δὲ κάκεῖνοι πάντα τὸν ἐν μέσῳ χρόνον ταλαιπωροῦ μενοι διετέλεσαν. "Ἦψωθεὶς δὲ ἐταπεινώθην, καὶ ἐξηπορήθην." Οἷ τε γὰρ Ἰουδαῖοι μετὰ τὴν περιφάνειαν περιέπεσον τῇ δουλείᾳ· καὶ τῶν ἀνθρώπων ἢ φύσις, κατ' εἰκόνα θείαν γεγεννημένη, καὶ τῆς ἐν παραδείσῳ ζωῆς ἠξιωμένη, μειζόνων ἐπιθυμήσασα, καὶ τῶν δεδωρημένων ἐξέπεσεν. ιζ', ιη'. Ἐπ' ἐμὲ διήλθον αἱ ὀργαί σου, οἱ φοβερῖμοί σου ἐξετάραζάν με. Ἐκύκλωσάν με ὡσεὶ ὕδωρ." Πᾶσαν, φησὶν, ἐκίνησας κατ' ἐμοῦ τὴν ὀργὴν, καὶ ταῖς φοβερωτάταις με διετάραξας τιμωρίαις, καὶ ταύταις καθάπερ ὕδασις ὑποβρύχιόν με πεποίησας. "Ὀλὴν τὴν ἡμέραν περιέσχον με ἅμα." Ὑπὸ τούτων καθ' ἑκάστην περικλύζομαι τὴν ἡμέραν. ιθ'. "Ἐμάκρυνας ἀπ' ἐμοῦ φίλον καὶ πλησίον, καὶ τοὺς γνωστούς μου ἀπὸ ταλαιπωρίας." Τοσαύταις δὲ συμφοραῖς προσπαλαίων οὐδὲ τὴν ἀπὸ τῶν συνήθων ἔχω παραψυχὴν, ἔρημος τῆς τούτων συνουσίας διὰ τῆς δουλείας ταλαιπωρίας γενόμενος· ταῦτα δὲ οὐ μόνον Ἰουδαίοις ἤρμοττε λέγειν, οὐδὲ πᾶσιν ἀνθρώποις πρὸ τῆς τοῦ Σωτῆρος ἐπιφανείας, ἀλλὰ καὶ νῦν τοῖς τὰ ὅμοια πάσχουσιν ἢ ἰκετεία προσφυῆς καὶ κατάλληλος· "Ὅσα γὰρ προεγράφη, κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόστολον, εἰς τὴν ἡμετέραν διδασκαλίαν προεγράφη, ἵνα διὰ τῆς ὑπομονῆς, καὶ τῆς παρακλήσεως τῶν Γραφῶν, τὴν ἐλπίδα ἔχωμεν."

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ ΠΗΨΑΛΜΟΥ.

α'. "Συνέσεως Αἰθᾶμ τῷ Ἰσραηλίτῃ," Ὁ μακάριος Δαβὶδ σηκοῖς τετιμημένους ὀρῶν τοὺς 80.1576 ψευδωνύμους θεοὺς, μόνην δὲ τοῦ Θεοῦ τὴν κιβωτὸν ἀγέραστον διαμένουσαν, ὑπέσχετο τὸν θεῖον οἰκοδομήσειν νεῶν. Ταύτην αὐτοῦ τὴν γνώμην ἀποδεξάμενος ὁ Θεὸς, τὴν καλὴν ἐπαγγελίαν ἀμείβεται, καὶ ὑπισχνεῖται ἐκ τῆς ὀσφύος αὐτοῦ λογιζόμενος ἑαυτῷ κατασκευάσει νεῶν, καὶ διὰ τούτου τὴν ἀπάντων ἀνθρώπων πραγματεύεσθαι σωτηρίαν, καὶ ἀτελεύτητον αὐτῷ παρέξειν τὴν βασιλείαν. Ταύτας δὲ τὰς ὑποσχέσεις διὰ τοῦ προφήτου Νάθαν πρὸς αὐτὸν ἐποίησατο· καὶ τοῦτο σαφῶς ἢ τῶν Παραλειπομένων ἱστορία διδάσκει." Καὶ ἐν τῇ δευτέρᾳ δὲ τῶν Βασιλειῶν Νάθαν πρὸς αὐτὸν ἔφη, "Καὶ ἀπαγγελεῖ σοι, Κύριος, ὅτι οἶκον οἰκοδομήσει ἑαυτῷ." Μέμνηται δὲ τούτων καὶ ἡ τῶν πράξεων ἱστορία. Ὁ γὰρ μακάριος Πέτρος ἐν Ἰουδαίοις δημηγορῶν, πρὸς ἄλλοις πολλοῖς καὶ ταῦτα διεξελήλυθεν· "Προφήτης οὖν ὑπάρχων ὁ Δαβὶδ, καὶ εἰδὼς ὅτι ὄρκω ὤμοσεν αὐτῷ ὁ

202

Θεός, ἐκ καρποῦ τῆς ὀσφύος αὐτοῦ ἀναστήσειν τὸ κατὰ σάρκα τὸν Χριστὸν, καθίσει ἐπὶ τοῦ θρόνου αὐτοῦ, προΐδων ἐλάλησε περὶ τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ, ὅτι Οὐκ ἐγκατελείφθη εἰς ἄδου ἢ ψυχῆ αὐτοῦ, οὐδὲ ἡ σὰρξ αὐτοῦ, εἶδε διαφθοράν." [Ὁ δὶχα ἀμαρτίας· οὐκ ἔστι δὲ ἐν ἀνθρώποις τις δίχα ἀμαρτίας, εἰ μὴ Ἰησοῦς ὁ ἐκ Δαβὶδ σαρκωθεὶς Θεὸς Λόγος.] Ταύτας τὰς ὑποσχέσεις καὶ πρὸς τὸν πατριάρχην Ἀβραὰμ ἐποίησατο. Ἐφη γὰρ πρὸς αὐτόν· "Ἐν τῷ σπέρματί σου εὐλογηθήσονται πάντα τὰ ἔθνη τῆς γῆς." Ἐρμηνεύων δὲ τοῦτο ὁ θεσπέσιος Παῦλος οὕτως ἔφη· "Τῷ δὲ Ἀβραὰμ ἐρρήθησαν αἱ ἐπαγγελίαι, καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ. Οὐ λέγει, καὶ τοῖς σπέρματι σιν ὡς ἐπὶ πολλῶν, ἀλλ' ὡς ἐφ' ἑνός, καὶ τῷ σπέρματι σου, ὅς ἐστιν ὁ Χριστός." Εἰς ταύτας ἀφορῶντες τὰς ἐπαγγελίας οἱ τούτων ἀπόγονοι, καὶ βλέποντες σφᾶς αὐτοὺς αἰχμαλώτους γεγενημένους καὶ τὴν ἀλλοτρίαν οἰκεῖν ἠναγκασμένους, καὶ τὴν μὲν βασιλίδα πόλιν ἔρημον γεγενημένην, ἐσβεσμένην δὲ τὴν βασιλείαν, ἀναμιμνήσκουσι τῶν ὑποσχέσεων τὸν τῶν ὄλων Θεόν. Καὶ ποτὲ μὲν τὸν πατριάρχην Ἀβραὰμ εἰς μέσον προφέρουσι, καὶ τὸν υἱὸν τὸν ἐκείνου, καὶ τὸν ἔκγονον, τῶν συνθηκῶν ἀναμιμνήσκοντες τὸν Θεόν· ποτὲ δὲ τὸν μακάριον Δαβὶδ, καὶ τὰς πρὸς αὐτὸν γεγενημένας ἐπαγγελίας. Οὕτως οἱ μακάριοι μάρτυρες, Ἀνανίας, 80.1577 Ἀζαρίας, καὶ Μισαήλ, τοῦ Ἀβραὰμ, καὶ τοῦ Ἰσαὰκ, καὶ τοῦ Ἰσραήλ, ἐν τῇ καμίνῳ τὸν Θεὸν ἀντιβολουῦντες ἐποίησαντο μνήμην. Καὶ τοῦτον τοιγαροῦν τὸν ψαλμὸν εἰς τὴν ἐκείνων ὠφέλειαν ἢ προφητικὴ συνέγραψε χάρις· διδάσκουσα πῶς δεῖ τὸν Θεὸν ἐκμειλιξασθαι, καὶ τὴν παρ' αὐτοῦ φιλανθρωπίαν καρπώσασθαι Διὰ τοῦτο καὶ Συνέσεως ἐπιγέγραπται· ταύτης γὰρ δεῖ τοῖς παιδευομένοις διαφερόντως, ἵνα μηδὲν ἀπηχῆς εἴπωσι σχετλιάζοντες, ἀλλὰ τὸν θεῖον προσμείνωσιν ἔλεον. Ὁ δὲ Αἰθάμ χορὸν καὶ αὐτὸς ἐμπεπίστευτο ἄδόντων ἐν τῷ ναῶ, καὶ τὸν Θεὸν ἀνυμνούντων. [Οὐ γὰρ, ὡς τινες ἔφασαν εἶναι τὸν ψαλμὸν τοῦ Αἰμάν· ἀλλ' ὡς ἔφαμεν, ἐξ ἤρχε χοροῦ τῶν ἄδόντων καὶ αὐτὸς οὗτος· παραλαμβάνων παρὰ τοῦ θειοτάτου Δαβὶδ καὶ ἄδειν μετὰ καὶ τῶν λοιπῶν.] β'. "Τὰ ἐλέη σου, Κύριε, εἰς τὸν αἰῶνα ἔσομαι, εἰς γενεὰν καὶ γενεὰν ἀπαγγελῶ τὴν ἀλήθειάν σου ἐν τῷ στόματί μου." Τὸν θεῖον αἰτοῦντες ἔλεον, ὑμνοῦσι τὸν ἔλεον, καὶ τῶν πρὸς τὸν Δαβὶδ ὑποσχέσεων ποθοῦντες ἰδεῖν τὴν ἀλήθειαν, ἐκάστην γενεὰν ὑπισχοῦνται διδάξαι. γ'. "Ὅτι εἶπας, Εἰς τὸν αἰῶνα ἔλεος οἰκοδομηθήσεται ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἐτοιμασθήσεται ἡ ἀλήθειά σου." Τοῦ Θεοῦ ἐστὶ λόγος πρὸς τὸν Δαβὶδ εἰρημῆνος, ὡς φυλάξει τὸν ἔλεον εἰς τὸν αἰῶνα τῷ σπέρματι. Τῆς ἐπαγγελίας τοίνυν ἀναμιμνήσκουσι ταύτης. Σὺ, φησὶν, εἶπας ἀυξήσεις, ἀλλ' οὐ μειώσεις τὸν ἔλεον. Τὸ γὰρ οἰκοδομηθήσεται, ἀντὶ τοῦ αὐξηθήσεται [καὶ προσθήκην λήψεται τέθεικεν.] Ἐδραστήσεται, ὁ Σύμμαχος εἴρηκεν. Ὑπέσχου, φησὶν, ἔργῳ βεβαιῶν τὴν τῶν λόγων ἀλήθειαν. δ', ε'. "Διεθέμην διαθήκην τοῖς ἐκλεκτοῖς μου." [Ἐκ προσώπου Θεοῦ καὶ Πατρὸς εἴρηται ταῦτα, ὁμοῦ δὲ καὶ τὰ ἐξῆς.] "Ὁμοσα Δαβὶδ τῷ δούλῳ μου· Ἔως τοῦ αἰῶνος ἐτοιμάσω τὸ σπέρμα σου, καὶ οἰκοδομήσω εἰς γενεὰν καὶ γενεὰν τὸν θρόνον σου." Τῷ εἶπας καὶ ταῦτα συνήπται· ὅτι ταύτας πρὸς τοὺς ἐκλεκτοὺς ἐποίησάμην τὰς συνθήκας. Ἐκλεκτοὺς δὲ καλεῖ τὸν Ἀβραὰμ, καὶ τὸν Ἰσαὰκ, καὶ τὸν Ἰσραήλ. Πρὸς δὲ τούτοις ἔφη ὁμομοκένοι καὶ τῷ Δαβὶδ, ἀνώλεθρον αὐτοῦ φυλάξαι τὸ σπέρμα, καὶ ἐν πάσῃ γενεᾷ τὸν τούτου θρόνον ἀνθήσειν. Οὕτω τοῦ Θεοῦ τὰς ὑποσχέσεις διεξεληθόντες, καὶ τῶν πραγμάτων τὸ τέλος οὐ βλέποντες, ἀπηχῆς μὲν οὐδὲν ὑπὸ τῶν συμφωρῶν εἰπεῖν ἀναγκάζονται, ὕμνοις δὲ γεραίρουσι τὸν τῶν ὄλων πρῦτανιν. 80.1580 '. "Ἐξομολογήσονται οἱ οὐρανοὶ τὰ θαυμάσιά σου, Κύριε· καὶ γὰρ τὴν ἀλήθειάν σου ἐκκλησίᾳ ἀγίων." Ὁ δὲ Θεοδοτίων, Καί γε τὴν πίστιν σου ἐκκλησίᾳ ἀγίων· [ἀντὶ τοῦ, τὴν πίστιν σου ἅπαντες οἱ τὴν πεποίθησιν ἔχοντες εἰς σὲ διαφυλάξουσιν.] Σὲ γὰρ προσήκει παρὰ πάντων ὑμνεῖσθαι· οὐχ ἡκιστα δὲ παρὰ τῶν τὸν οὐρανὸν οἰκούντων, ἀκριβέστερον τὰ σὰ καθορώντων θαυμάσια, καὶ τῶν ἐπαγγελιῶν ἐπισταμένων τὸ βέβαιον· τῆς ἐπουρανίου ταύτης ἐκκλησίας καὶ

ὁ μακάριος μέμνηται Παῦλος· "Προσεληλύθατε, λέγων, Σιών ὄρει, καὶ πόλει Θεοῦ ζῶντος Ἱερουσαλήμ ἐπουρανίῳ, καὶ ἐκκλησίᾳ πρωτοτόκων ἀπογεγραμμένων ἐν οὐρα νοῖς." ζ'. "Ὅτι τίς ἐν νεφέλαις ἰσωθήσεται τῷ Κυρίῳ, ὁμοιωθήσεται τῷ Κυρίῳ ἐν υἱοῖς Θεοῦ;" Ὁ δὲ Σύμμαχος οὕτως· Τίς γὰρ ἐν αἰθέρι ἀντιπαραθήσει τῷ Κυρίῳ, ἔξιτάσει τῷ Κυρίῳ ἐν υἱοῖς θεῶν· Υἱοὺς Θεοῦ καλεῖ τοὺς θεοὺς, ὡς υἱοὺς ἀνθρώπων τοὺς ἀνθρώπους. Καλεῖ δὲ θεοὺς, οὐχ ὡς ὄντας, ἀλλ' ὡς παρὰ τοῖς ἀπίστοις νομιζομένους. Λέγει τοίνυν, ὅτι Καὶ τῶν ἐπουρανίων ὑπέρκεισαι, καὶ πάντων ἀσυγκρίτως ὑπέρτερος εἶ, καὶ οὐδεὶς σοι τῶν ὄντων παραβληθῆναι δυνήσεται. Ἐλέγχεται γὰρ τῶν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων θεοποιουμένων τὸ ψεῦδος· ἡ δὲ σὴ δύναμις διαρκῆς καὶ ἀνώλεθρος. Τοιούτοις καὶ ἀλλαχοῦ κέχρηται λόγοις φάσκων· "Καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν παρὰ πάντας τοὺς θεοὺς." Ταύτην δὲ ποιοῦνται τὴν παρεξέτασιν, οὐκ ἀγνοοῦντες οἱ προφηταὶ τῆς διαφορᾶς τὴν ὑπερβολὴν, ἀλλὰ τῆ τῶν ἀπίστων ἀσθενείᾳ σύμμετρον διδάσκαλιαν προσφέροντες. η'. "Ὁ Θεὸς ἐνδοξαζόμενος ἐν βουλή ἁγίων· μέγας καὶ φοβερός ἐστὶν ἐπὶ πάντας τοὺς περι κύκλω αὐτοῦ." Ἐπειδὴ τῶν οὐκ ὄντων θεῶν ἐμνημόνευσεν, ἠγνοεῖτο δὲ παρὰ τοῖς δυσσεβέσιν ὁ ὢν Θεός, εἰκότως τοὺς ἁγίους παρήγαγε, παρ' ὧν ὁ ἀληθὴς ὑμνεῖται Θεός, οἷς καὶ φοβερός ἐστὶν, ἅτε δὴ πελάζουσιν αὐτῷ, καὶ τὴν ἄρρητον αὐτοῦ γινώσκουσι δύναμιν. Βουλὴν δὲ ἁγίων ὠνόμασεν ἐνταῦθα τῶν ἁγίων τὸν σύλλογον. θ'. "Κύριε ὁ Θεὸς τῶν δυνάμεων, τίς ὁμοίός σοι; δυνατὸς εἶ, Κύριε, καὶ ἡ ἀλήθειά σου κύκλω σου." Συνεχῶς τῆς ἀληθείας μνημονεύουσι, ποθοῦντες ἰδεῖν τὸ τῶν ὑποσχέσεων ἀψευδές· καὶ φασὶ πρὸς 80.1581 αὐτόν, Τίς σοι, Δέσποτα, τῶν ὄντων δύναται συγκριθῆναι; Τῶν δυνάμεων εἶ Κύριος καὶ Θεός, δύναμιν ἔχεις σύνδρομον τῆ βουλήσει· ἀληθῆ πάντα καὶ βέβαια παρὰ σοί. Εἶτα διέξεισι τῆς δυνάμεως τὰ τεκμήρια. ι', ια'. "Σὺ δεσπόζεις τὸ κράτος τῆς θαλάσσης· τὸν δὲ σάλον τῶν κυμάτων αὐτῆς σὺ καταπραΰνεις. Σὺ ἐταπείνωσας ὡς τραυματίαν ὑπερῆ φανον· ἐν τῷ βραχίονι τῆς δυνάμεώς σου διεσκόρπισας τοὺς ἐχθρούς σου." Σὺ εἶ, φησὶ, τῶν ἀπάντων δημιουργὸς καὶ δεσπότης· καὶ ῥάδιόν σοι καὶ διεγεῖραι τὴν θάλασσαν, καὶ γαλήνην ἐργάσασθαι. Τῆς δὲ θαλάσσης μνημονεύσας, καὶ τῶν ἐν ταύτῃ γεγενημένων ἀναμιμνήσκει. Ὑπερήφανον γὰρ τὸν Φαραῶν καλεῖ, καὶ ἐχθροὺς τοὺς Αἰγυπτίους, οὓς τῆ θαλάττῃ παρέδωκε, καὶ διέσωσε τὸν οἰκεῖον λαόν. Προλέγει δὲ κατὰ ταυτὸν καὶ τῶν τῆς ἀλαζονείας διδασκάλων τὸν ὄλεθρον· καὶ τούτους γὰρ σὺν τῇ πονηρᾷ στρατιᾷ ἐν τῷ παναγίῳ καταλύει βαπτίσματι· [καθάπερ ἐκεῖ διὰ Μωϋσοῦ, ἐνταῦθα διὰ τοῦ ἱερέως.] ιβ'. "Σοὶ εἰσὶν οἱ οὐρανοὶ, καὶ σὴ ἐστὶν ἡ γῆ· τὴν οἰκουμένην, καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς σὺ ἔθεμε λίωσας." Οὐ γὰρ μόνον τῆς θαλάττης καὶ τῆς γῆς ἀπάσης, ἀλλὰ καὶ τῶν ὑπερκειμένων οὐρανῶν σὺ εἶ ποιητὴς καὶ δημιουργός. Σὸν γὰρ ἔργον οὐ μόνον ὁ ὀρώμενος οὐρανός, ἀλλὰ καὶ ὁ τούτου ὑπέρτερος. ιγ'. "Τὸν βορρᾶν καὶ τὴν θάλασσαν σὺ ἔκτισας." Ὁ δὲ Θεοδοτίων οὕτως· Βορρᾶν καὶ νότον σὺ ἔκτισας. [Τὸν δὲ νότον θάλασσαν καλεῖ, ἐπειδὴ αὐτὸς μάλιστα τὸ κύτος αὐτῆς συνταράσσει.] Καὶ οἱ ἄνεμοι, φησὶ, καὶ αὐτὰ τῆς οἰκουμένης τὰ τμήματα, σοῦ ὑπάρχει δημιουργήματα. Οὐχ ἀπλῶς δὲ τῶν δύο τμημάτων ἐμνημόνευσε τούτων· ἀλλ' ἐπειδὴ τῆς Ἱερουσαλήμ κατὰ νότον μὲν εἰσὶν οἱ Αἰγύπτιοι, κατὰ βορρᾶν δὲ οἱ Ἀσσύριοι· καταλύσας δὲ Αἰγυπτίων τὸ θράσος, τὴν ἐλευθερίαν αὐτοῖς ἔδωκεν ῥήσατο. Ῥάδιόν σοι, φησὶ, καταλύσαι καὶ τούτους ὡς ἐκείνους. Οὐ γνομένου, "Θαβῶρ καὶ Ἑρμών ἐν τῷ ὀνόματί σου ἀγαλλιάσονται." Διὰ τούτων δὲ πᾶσαν τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας παρεδήλωσε. Ταῦτα γὰρ ἐκείνης εἰσὶ τὰ ὄρη τῆς γῆς. Τὸ δὲ ἀγαλλιάσονται ὁ μὲν Ἀκύλας αἰνέσουσιν, ὁ δὲ Σύμμαχος εὐφημήσουσιν εἶρηκεν. Οὐ μὴν τὰ ὄρη τοῦτο δράσειν εἶρηκεν, ἀλλὰ τοὺς τὰ ὄρη, ἢ παρὰ τὰ ὄρη, οἰκοῦντας ἀνθρώπους. 80.1584 ιδ'. "Σὸς ὁ βραχίων μετὰ δυναστείας." Ἰδιόν σου τὸ δυνατῶς ἅπαντα ἐνεργεῖν. Τὸν γὰρ βραχίονα ἐπὶ τῆς ἐνεργείας, τὴν δὲ δυναστείαν ἐπὶ τῆς δυνάμεως ἔλαβε· καὶ γὰρ

ὁ Ἀκύλας ἀντὶ δυναστείας, δύναμιν τέθεικεν. "Κραταιωθήτω ἡ χεὶρ σου· ὑψώθητω ἡ δεξιὰ σου." Ὁ δὲ Σύμμαχος οὕτως· Ἀήτητος ἡ χεὶρ σου, ὑψηλὴ ἡ δεξιὰ σου. Πολλάκις εἰρήκαμεν, ὡς διὰ τῆς χειρὸς τὴν ἐνέργειαν δηλοῖ· διὰ δὲ τῆς δεξιᾶς, τὴν ἀγαθὴν ἐνέργειαν· διπλῆς τοῖ νυν ἐνεργείας δεόμενοι, ἀμφοτέρων ἐμνήσθησαν. Καὶ γὰρ τοὺς πολεμίους καταλυθέντας ἐπιθυμοῦσιν ἰδεῖν, καὶ αὐτοὶ τῆς σωτηρίας ποθοῦσι τυχεῖν. Οὗ δὲ χάριν ἀήτητον μὲν τὴν χεῖρα, ὑψηλὴν δὲ καλοῦσι τὴν δεξιάν, ὡς δυναμένην κἀκείνους κολάσαι, καὶ αὐ τοὺς ἐλευθερῶσαι. Τοῦτο δὲ καὶ διὰ τῶν ἐπιφερομένων δηλοῦσι. ιε'. "Δικαιοσύνη καὶ κρίμα ἐτοιμασία τοῦ θρόνου σου· ἔλεος καὶ ἀλήθεια προπορεύονται πρὸ προσώπου σου." Αὐτοῖς γὰρ καὶ Βαβυλωνίοις δικάσαι τὸν Θεὸν ἵκετεύοντες, ἀντιβολουῖσι κατ' ἐκείνων μὲν δικαίαν τὴν ψῆφον ἐξενεγκεῖν, αὐτοῖς δὲ τὸν ἔλεον παρασχεῖν, καὶ τῆς ὑποσχέσεως τὴν ἀλήθειαν δεῖξαι. Διὰ τοι τοῦτο τῇ μὲν δικαιοσύνῃ καὶ τῷ κρίματι τὸν δικαστικὸν ἔφασαν κεκοσμηθῆσαι θρόνον, ἔλεον δὲ καὶ ἀλήθειαν τοῦ Θεοῦ προοδεύειν, ὡς πρὸ πολλῶν γενεῶν τῆς ὑποσχέσεως γενομένης. ι'. "Μακάριος ὁ λαὸς ὁ γινώσκων ἀλαλαγμόν." Ἀλαλαγμός, ὡς πολλάκις εἰρήκαμεν, νενικηκότων ἐστὶ φωνή. Ἐπειδὴ τοίνυν ἡττηθέντες ἠνδραποδίσθησαν, μακαρίζουσι τοὺς νικήσαντας· προθεσπίζει δὲ ὁ λόγος καὶ τὸν λαόν, τὸν ἐν πάσῃ γῆ καὶ θαλάττῃ τὸν μυστικὸν ἀλαλαγμὸν προσφέροντα τῷ Θεῷ, καὶ τὸν ἐπινίκιον ὕμνον ᾄδοντα. Ταύτῃ δὲ διανοίᾳ καὶ ἐπαγόμενα συμφωνεῖ. "Κύριε, ἐν τῷ φωτὶ τοῦ προσώπου σου πορεύονται. [ιζ'.] Καὶ ἐν τῷ ὀνόματί σου ἀγαλλιάσονται ὅλην τὴν ἡμέραν· καὶ ἐν τῇ δικαιοσύνῃ σου ὑψωθήσονται." Ἀλαλάζουσι δὲ, καὶ κατὰ τῶν ἐχθρῶν παια νίζουσι, καὶ σοὶ τῷ νικοποιῷ τὸν ἐπινίκιον ὕμνον προσφέρουσι, τῇ σῇ ἐπιφανείᾳ καταυγαζόμενοι, καὶ τὸ παρά σοῦ δεχόμενοι φῶς [διὰ τῆς τοῦ λουτροῦ παλιγγενεσίας,] καὶ διηνεκῶς ἀπολαύοντες θυμηδίας, καὶ τὴν νενομοθετημένην κατορθοῦντες δικαιοσύνην, καὶ ὑψηλοὶ καὶ περιφανεῖς ἐντεῦθεν γινόμενοι. ιη'. "Ὅτι καύχημα τῆς δυνάμεως αὐτῶν σὺ εἶ." Μέγα, φησὶν, ἐπὶ τῇ σῇ δυνάμει φρονοῦσι· παρά σοῦ γὰρ ταύτην ἐδέξαντο. "Καὶ ἐν τῇ δικαιοσύνῃ σου ὑψωθήσεται τὸ κέρας ἡμῶν." Καὶ ἡμεῖς δὲ, φησὶ, ταύτην ἔχομεν τὴν ἐλπίδα, καὶ τὴν σὴν ἐπικουρίαν 80.1585 ρίαν προσμένομεν· διὰ ταύτην γὰρ κρείττους τῶν πολεμίων ἐσόμεθα· κέρας γὰρ τὴν ἰσχύον καὶ τὸ κράτος ἐκάλεσεν, ἐκ μεταφορᾶς τῶν κερασφόρων ζώων, ἃ τοῖς κέρασι καθωπλισμένα, τούτοις κέχρηται κατὰ τῶν ἐπιόντων. ιθ'. "Ὅτι τοῦ Κυρίου ἡ ἀντίληψις, καὶ τοῦ ἁγίου Ἰσραὴλ βασιλέως ἡμῶν." Ταύτῃ δὲ τῇ ἐλπίδι τρεφόμεθ' ἀσεβασίᾳ ἔχοντες, ὑπὸ τὴν σὴν κηδεμονίαν τελοῦντες. κ'. "Τότε ἐλάλησας ἐν ὀράσει τοῖς υἱοῖς σου." Ὁ δὲ Σύμμαχος οὕτως· Τότε ἐλάλησας δι' ὀράσεως τοῖς υἱοῖς σου. Οἴδαμεν γὰρ σου τὰς διὰ τῶν προφητῶν γεγενημένας ἐπαγγελίας. Τούτους γὰρ καὶ ὀρώντας καὶ βλέποντας ὠνόμαζον. "Καὶ εἶπας· Ἐθέμην βοήθειαν ἐπὶ δυνατὸν." Ὑψώσα ἐκλεκτὸν ἐκ τοῦ λαοῦ μου. [κα'.] Εὐρον Δαβὶδ τὸν δοῦλόν μου· ἐν ἐλαίῳ ἀγίῳ μου ἔχρισα αὐτόν." Σὺ, φησὶ, τῷ θεράποντί σου Δαβὶδ ἔμαρτύρησας, καὶ δυνατὸν ἐν τοῖς τῆς ἀρετῆς εὐρῶν καταορθώμασι τῆς σῆς βοήθειας ἠξίωσας, καὶ ἐξελέξω, καὶ ἔχρισας, καὶ βασιλέα κεχειροτόνηκας. κβ'. "Ἡ γὰρ χεὶρ μου συναντήσεται αὐτῷ, καὶ ὁ βραχίον μου κατισχύσει αὐτόν." Εἶπας δὲ αὐτῷ παρέξειν ἰσχύον, καὶ τῆς σῆς αὐτῷ μεταδώσειν κηδεμονίας. κγ'. "Οὐκ ὠφελήσει ἐχθρὸς ἐν αὐτῷ. Καὶ υἱὸς ἀνομίας οὐ προσθήσει τοῦ κακῶσαι αὐτόν." Ὑπὸ ἐσχοῦ δὲ καὶ τὰς τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ ματαίας δεῖξιν ἐπιβουλάς, καὶ τῶν λωβᾶσθαι πειρωμένων κρείττονα καταστήσειν κδ', κε'. "Καὶ συγκόψω ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ· καὶ τοὺς μισοῦντας αὐτὸν τροπώσομαι. Καὶ ἡ ἀλήθειά μου, καὶ τὸ ἔλεός μου μετ' αὐτοῦ· καὶ ἐν τῷ ὀνόματί μου ὑψωθήσεται τὸ κέρας αὐτοῦ." Ἐπηγγείλω δὲ καὶ ἅπαντας αὐτοῦ καταλύσειν τοὺς πολεμίους, καὶ βεβαίαν αὐτῷ τὴν σὴν παρέξειν φιλανθρωπίαν, καὶ περιφανῆ ποιήσειν αὐτόν καὶ περίβλεπτον. 80.1588 κ'. "Καὶ θήσομαι ἐν θαλάσῃ χεῖρα αὐτοῦ· καὶ ἐν ποταμοῖς

δεξιάν αὐτοῦ." Δώσω δὲ αὐτῷ κατὰ θάλασσαν καὶ κατ' ἡπειρον κράτος· διὰ γὰρ τῶν ποταμῶν, τὴν ἡπειρον παρεδήλωσεν. κζ'. "Αὐτὸς ἐπικαλέσεται με· Πατὴρ μου εἶ σύ. Θεὸς μου καὶ ἀντιλήπτωρ τῆς σωτηρίας μου." [ἐν τῷ λέγειν τὸν Χριστὸν, "Πάτερ, εἰ δυνατόν, παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο." Καὶ ἐν τῷ λέγειν αὐτὸν πάλιν τοῖς ἀποστόλοις· "Πορεύομαι εἰς τὸν Πατέρα μου καὶ Πατέρα ὑμῶν, καὶ Θεὸν μου καὶ Θεὸν ὑμῶν."] κη'. "Κἀγὼ πρωτότοκον θήσομαι αὐτόν· ὑψηλὸν παρὰ τοῖς βασιλεῦσι τῆς γῆς." Ταῦτα μὲν τοι οὔτε ἐπὶ τοῦ Δαβὶδ, οὔτε ἐπὶ τοῦ πολυθρυλλήτου Σολομῶντος τετύχηκε πέρατος. Οὔτε γὰρ τῆς θαλάττης ἐκράτησε Σολομῶν, ἢ Δαβὶδ, οὔτε πρωτότοκος ὠνομάσθη Θεοῦ, οὔτε τῶν βασιλέων ἀπάντων τὴν ἐξουσίαν ἐδέξατο. Οὔτω γὰρ καὶ ὁ Ἀκύλας ἡρμὴ νευσεν, "Υψιστον [παρὰ] τοῖς βασιλεῦσι τῆς γῆς· καὶ ὁ Σύμμαχος, Ἀνώτατον τῶν βασιλέων τῆς γῆς. Εἰ δὲ μήτε τῷ Δαβὶδ, μήτε τῷ Σολομῶντι ἀρμόττει ταῦτα τὰ ῥήματα, ἀψευδῆς δὲ τοῦ Θεοῦ ἢ ὑπόσχεσις, τυφλώττουσιν Ἰουδαῖοι τὸν ἐκ Δαβὶδ κατὰ σάρκα προσκυνεῖν οὐκ ἐθέλοντες, ὅς καὶ τῆς γῆς καὶ τῆς θαλάττης ἔχει τὸ κράτος, καὶ πάντων ἐστὶ τῶν βασιλέων ὑπέρτερος· τοὺς μὲν ἐκόντας ἔχων προσκυνητὰς, τῶν δὲ ἀντιλέγειν τολμώντων τὴν ἀσθένειαν διελέγχων. Μυρίαίς γὰρ χρώμενοι μὴ χαναῖς, τῶν ὑπ' αὐτῶν τεθέντων περιγενέσθαι νόμων οὐ δύνανται. Πρωτότοκον δὲ αὐτὸν καὶ ὁ μακάριος ὀνομάζει Παῦλος, "Εἰς τὸ εἶναι [αὐτόν] πρωτότοκον ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς." Καὶ, "Πρωτότοκος ἐκ τῶν νεκρῶν" καὶ, "Πρωτότοκος πάσης κτίσεως." Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Δεσπότης τῆς Μαρίας μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἔφη· "Πορευθεῖσα εἰπέ τοῖς ἀδελφοῖς μου· Πορεύομαι πρὸς τὸν Πατέρα μου, καὶ Πατέρα ὑμῶν, καὶ Θεὸν μου καὶ Θεὸν ὑμῶν. Ὡσπερ γὰρ μονογενῆς ἐστὶν ὡς Θεὸς (μόνος γὰρ ἐκ Πατρὸς ἐγεννήθη), πρωτότοκος δὲ ὡς ἄνθρωπος (ἀδελφοὺς γὰρ ἔχει τοὺς πεπιστευκότας ὡς ἄνθρωπος)· οὔτω Πατέρα αὐτοῦ καλεῖ τὸν Θεὸν ὡς Θεὸς, Θεὸν δὲ αὐτὸν 80.1589 τοῦ ὀνομάζει ὡς ἄνθρωπος. Ἐπ' αὐτοῦ τοίνυν ἡ προφητεία τὸ τέλος ἐδέξατο. Μαρτυρεῖ δὲ καὶ τὰ ἐπαγόμενα· κθ'. "Εἰς τὸν αἰῶνα φυλάξω αὐτῷ τὸ ἔλεός μου, καὶ ἡ διαθήκη μου πιστὴ αὐτῷ. [Διαθήκην δὲ λέγει ἦν διέθετο τοῖς πατράσιν ὁ Θεὸς Πατὴρ, ἀναστήσειν, ὡς φαμεν, ἐκ τοῦ σπέρματος αὐτῶν τὸν Κύριον.] λ'. "Καὶ θήσομαι εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος τὸ σπέρμα αὐτοῦ· καὶ τὸν θρόνον αὐτοῦ ὡς τὰς ἡμέρας τοῦ οὐρανοῦ." [Σπέρμα αὐτοῦ οἱ τῆς χάριτος τρόφιμοι, καὶ ἡ βασιλεία, ἦν αὐτὸς ἐδώρησατο αὐτοῖς· περὶ ἧς αὐτὸς ὁ Κύριος πρὸς τοὺς πιστεύοντας εἰς αὐτὸν ἔφη· "Δεῦτε, οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρὸς μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου."] Δειξάτωσαν τοίνυν οἱ Ἰουδαῖοι τὸν βασιλικὸν τοῦ Δαβὶδ θρόνον μέχρι καὶ τήμερον διαρκέσαντα, ὃν εἰς αἰῶνα φυλάξειν ὁ Θεὸς ἐπηγγείλατο. Δειξάτωσαν δὲ καὶ τὸ σπέρμα τὸ ἐκείνου τῆς βασιλείας κοσμούμενον. Εἰ δὲ τούτων οὐδέτερον δύναντο ἀν ἀποδειξαι, καὶ ταῦτα λίαν ἀναισχυντοῦντες· λείπεται δυοῖν θάτερον, ἢ ψευδῆ καλεῖν τοῦ Θεοῦ τὴν ὑπόσχεσιν, ἢ ἀληθῆ τὴν ἐπαγγελίαν ὁμολογούντας δέχεσθαι τῶν πραγμάτων τὴν μαρτυρίαν. Ὁ γὰρ ἐκ Δαβὶδ κατὰ σάρκα Χριστὸς, "ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τῆς μεγαλωσύνης ἐν ὑψηλοῖς, τοσοῦτω κρείττων γενόμενος τῶν ἀγγέλων, ὅσω διαφορώτερον παρ' αὐτοὺς κεκληρονόμηκεν ὄνομα. Τίνι γὰρ εἶπέ ποτε τῶν ἀγγέλων· Υἱός μου εἶ σύ, ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε;" Περὶ τούτου ὁ μακάριος Δαβὶδ ἔφη, "Κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου. Τοιγαροῦν διὰ τοῦ Δεσπότης Χριστοῦ τὸ σπέρμα τοῦ Δαβὶδ εἰς αἰῶνα διέμεινε, καὶ ὁ θρόνος αὐτοῦ ἔχει τὸ διαρκές. Οὔτω γὰρ καὶ ὁ μακάριος ἐθέσπισεν Ἡσαΐας. Εἰρηκῶς γὰρ, ὅτι Παιδίον ἐγεννήθη ἡμῖν, υἱὸς καὶ ἐδόθη ἡμῖν, οὗ ἡ ἀρχὴ ἐπὶ τοῦ ὄμου αὐτοῦ· [ἵνα μή τις ὑπολάβῃ τὸ παιδίον ἂν 80.1592 ἄνθρωπον, καὶ οὐ Θεόν, διὰ τῶν ἐξῆς σαφέστερον ἔδειξε, τῷ εἰπεῖν·] "Καὶ καλεῖται τὸ ὄνομα αὐτοῦ μεγάλης βουλής Ἄγγελος, θαυμαστός, σύμβουλος, Θεὸς ἰσχυρὸς, ἐξουσιαστής, ἄρχων εἰρήνης, πατὴρ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος. Ἐπήγαγε μετ' ὀλίγον· Ἐπὶ τὸν θρόνον Δαβὶδ, καὶ τὴν

βασιλείαν αὐτοῦ, κατορθώσαι αὐτήν ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ εἰς τὸν αἰῶνα χρόνον. Οὕτω τὰ περὶ τοῦ Δεσπότη Χριστοῦ προθεσπίσας ὁ λόγος, περὶ τῶν ἐν μέσῳ γενομένων διεξέρχεται βασιλέων. λα΄-λδ΄. "Ἐὰν ἐγκαταλίπωσιν οἱ υἱοὶ αὐτοῦ τὸν νόμον μου, καὶ τοῖς κρίμασί μου μὴ πορευθῶσιν. Ἐὰν τὰ δικαιώματά μου βεβηλώσωσι, καὶ τὰς ἐν τολάς μου μὴ φυλάξωσιν· ἐπισκέψομαι ἐν ῥάβδῳ τὰς ἀνομίας αὐτῶν· καὶ ἐν μάστιγι τὰς ἀδικίας αὐτῶν. Τὸ δὲ ἔλεός μου οὐ μὴ διασκεδάσω ἀπ' αὐτοῦ, οὐδ' οὐ μὴ ἀδικήσω ἐν τῇ ἀληθείᾳ μου." Κἂν μυρία, φησὶ, παράνομα δράσωσιν οἱ ἐκ τοῦ Δαβὶδ τὸ γένος κατάγοντες, αὐτοὺς μὲν ὑποβαλῶ τιμωρίαις, τὴν δὲ πρὸς τὸν Δαβὶδ ἐπαγγελίαν βεβαίαν διαφυλάξω. Τὸ δὲ ἔλεός μου οὐ μὴ διασκεδάσω ἀπ' αὐτοῦ, τουτέστι τοῦ Δαβὶδ, οὐδ' οὐ μὴ ἀδικήσω ἐν τῇ ἀληθείᾳ μου. Τὸ ἀδικήσω, παραβῆσομαι ὁ Σύμμαχος εἴρηκεν· ὁ δὲ Ἀκύλας, οὐ ψεύσομαι. [Οὐδ' οὐ μὴ ἀδικήσω, ἀντὶ τοῦ, Οὐ μὴ παραβιάσω, οὐδ' οὐ μὴ ψεύσομαι μου τὰς ἐπαγγελίας.] λε΄. "Οὐδ' οὐ μὴ βεβηλώσω τὴν διαθήκην μου, καὶ τὰ ἐκπορευόμενα διὰ τῶν χειλέων μου οὐ μὴ ἀθετήσω." Οὐ ψεύσομαι μου τὰς ἐπαγγελίας, οὐ παραβῆσομαι τὰς συνθήκας, ἀλλὰ δείξω τῶν ὑποσχέσεων τὴν ἀλήθειαν. [ὅτε ὁ ἐμὸς υἱὸς ὁ συν ἀναρχός μοι καὶ συναΐδιος ἐκ Δαβὶδ σαρκωθῆ· τοῦτο γὰρ λέγει διὰ τῶν ἐξῆς]. λϛ΄. "Ἀπαξ ὤμοσα τῷ ἀγίῳ μου, εἰ τῷ Δαβὶδ ψεύσομαι." Βεβαίαν γὰρ πρὸς αὐτὸν ποιησάμενος τὴν ὑπόσχεσιν, ἐπιθήσω ταύτη τὸ πέρας· τὸ γὰρ ὤμοσα ἐπὶ τοῦ βεβαίου τέθεικεν, ὡς τῶν ἐπαγελλομένων ὄρκω βεβαιούντων τὰς ὑποσχέσεις. λζ΄, λη΄. "Τὸ σπέρμα αὐτοῦ εἰς τὸν αἰῶνα μενεῖ· καὶ ὁ θρόνος αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος ἐναντίον μου. Καὶ ὡς ἡ σελήνη κατηρτισμένη εἰς τὸν αἰῶνα· καὶ ὁ μάρτυς ἐν οὐρανῷ πιστός." Ἀντὶ τοῦ ὁ μάρτυς, ὁ Σύμμαχος ὁ διαμαρτυράμενος τέθεικε. Καὶ ἐν τῷ ἔβδο μνηστοῦ καὶ πρώτῳ ψαλμῷ ὁ μακάριος Δαβὶδ περὶ τοῦ Δεσπότη Χριστοῦ προηγόρευσε· "Πρὸ τοῦ ἡλίου διαμένει τὸ ὄνομα αὐτοῦ, καὶ συμπαρα 80.1593 μενεῖ τῷ ἡλίῳ, καὶ πρὸ τῆς σελήνης γενεὰς γενεῶν." Ἐπειδὴ γὰρ ὁ ἥλιος τὸν χρόνον μετρεῖσθαι ποιεῖ ἀνίσχων τε καὶ δυόμενος, καὶ ἡμέραν καὶ νύκτα ποιῶν, διὰ τοῦ ἡλίου, τοῦ θρόνου τὸ ἀκατάλυτον ἠβουλήθη δηλωσαι, τὸ δὲ σπέρμα εἰς αἰῶνα διαθήσειν ὑπέσχετο. [Σπέρμα δὲ τοῦ Θεοῦ Λόγου οἱ εἰς αὐτὸν πιστεύοντες ἅπαντες.] Ὅ δὲ ταῦτα ὑποσχόμενος, καὶ διαμαρτυράμενος, ἐν οὐρανῷ τέστι, καὶ ἀληθῆσι καὶ πιστοῖς κέχρηται λόγῳ, ὡς μόνος ὑπάρχων ἀψευδής. Οὕτω τὰς πρὸς τὸν Δαβὶδ γεγενημένας ὑποσχέσεις εἰρηκότες, τὰς συμβάσας αὐτοῖς ὀλοφύρονται συμφοράς. λθ΄, μ΄. "Σὺ δὲ ἀπόσω καὶ ἐξουδένωσας· ἂν εβάλου τὸν Χριστὸν σου. Κατέστρεψας τὴν διαθήκην τοῦ δούλου σου." Ὅ δὲ Σύμμαχος οὕτως, Σὺ δὲ αὐτὸς ἀπεβάλου καὶ ἀπεδοκίμασας, ἐχολώθης πρὸς τὸν Χριστὸν σου, εἰς κατάραν ἔδωκας τὴν συνθήκην τοῦ δούλου σου. Σὺ δὲ αὐτὸς, ὁ ἐκεῖ να παρέξειν ὑποσχόμενος, ἀπόσω μὲν τοὺς τοῦ Δαβὶδ ἀπογόνους, καὶ εὐτελεῖς ἔδειξας, καὶ εἰς δουλείαν παρέδωκας, κατέλυσας δὲ τὴν τούτου βασιλείαν, καὶ τὰς γεγενημένας πρὸς τὸν σὸν θεράποντα συνθήκας διέλυσας. Χριστὸν γὰρ ἐνταῦθα βασιλείαν καλεῖ. Αἰχμάλωτοι δὲ ἀπηνέχθησαν οἱ δύο τοῦ Δαβὶδ ἀπόγονοι, Ἰεχωνίας καὶ Σεδεκίας· εἰς τούτους δὲ κατέληξεν ἡ τοῦ Δαβὶδ βασιλεία. Ζοροβάβελ γὰρ, ὁ μετὰ τὴν αἰχμαλωσίαν ἡγεμονεύσας, δημαγωγὸς ἦν, οὐ βασιλεύς. "Ἐβεβήλωσας εἰς τὴν γῆν τὸ ἅγιον αὐτοῦ." Ἄγιασμα τὸν ναὸν καλεῖ, ὃν ἠβουλήθη μὲν ὁ Δαβὶδ οἰκοδομῆσαι, ἐδείματο δὲ Σολομῶν μετὰ τὸν Δαβὶδ· τοῦτον λέγει βεβηλωθῆναι τῇ τῶν Βαβυλωνίων ἐφόδῳ, καὶ γενέσθαι προσόμοιον βοτάνῃ ἀνθούσῃ. Καταλυθεὶς γὰρ εἰς χῶμα κατέπεσε, καὶ χέρσῳ παραπλήσιος ἦν. μα΄. "Καθεῖλες πάντας τοὺς φραγμοὺς αὐτοῦ." Πάσης αὐτὸν ἀσφαλείας ἐγύμνωσας. "Ἔθου τὰ ὀχυρώματα αὐτοῦ δειλίαν." Τοῖς γὰρ τῶν πόλεων περιβάλλοις πάλαι θαρρῶν, ἐξέπεσε τοῦ θάρρους, καὶ δειλίαν περικείται. μβ΄. "Διήρπαζον αὐτὸν πάντες οἱ διοδεύοντες ὁδόν." Μωαβῖται, Ἀμμωνῖται, Ἀλλόφυλοι, Ἰδουμαῖοι, Σύροι, Ἀσσύριοι, Βαβυλώνιοι. "Ἐγενήθη ὄνειδος τοῖς γείτοσιν αὐτοῦ." Ἐπίχαρτος ἐγένετο καὶ ἐπονείδιστος τοῖς ὁμόροις. μγ΄.

207

"Υψωσας τὴν δεξιὰν τῶν θλιβόντων αὐτόν." Ἰσχυροτέρους αὐτοῦ τοὺς πολεμίους ἀπ 80.1596 ἔφηνας. "Εὐφρανας πάντας τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ." Καταγέλαστον αὐτὸν τοῖς δυσμενέσι πεποίη κας. μδ'. "Ἀπέστρεψας τὴν βοήθειαν τῆς ῥομφαίας αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἀντελάβου αὐτοῦ ἐν τῷ πολέμῳ." Ἄχρηστα αὐτῷ τὰ ὄπλα γεγένηται, τῆς σῆς γυμνωθέντι κηδεμονίας. με'. "Κατέλυσας ἀπὸ καθαρισμοῦ αὐτοῦ." Ὁ δὲ Σύμμαχος οὕτως, Ἀπέπαυσας τὴν καθαρότητα αὐτοῦ. Οὐ γὰρ δύναται περιβραντηρίοις καθαίρεσθαι αἰχμάλωτος ὢν, καὶ πόρρω τοῦ σοῦ διάγων νεώ. "Τὸν θρόνον αὐτοῦ εἰς τὴν γῆν κατέρραξας." Πάμ παν αὐτοῦ τὴν βασιλείαν κατέλυσας. μ'. "Ἐσμίκρυνας τὰς ἡμέρας τοῦ χρόνου αὐτοῦ." Εἰς αἰῶνα φυλάξειν τὴν βασιλείαν ἐπαγγει λάμενος, ὀλίγω ταύτην περιώρισας χρόνω "Κατ ἔχεας αὐτῷ αἰσχύνην." Ἐπονείδιστος γεγένηται, καὶ αἰσχύνης ἐμπίπλαται. Σεδεκίας μὲν γὰρ, ἐκκοπέντων τῶν ὀφθαλμῶν, μύλωνι παρεδόθη πάντα τὸν λειπόμενον χρόνον. Ἰεχωνίας δὲ καὶ αὐτὸς ἐδοῦ λειψεν. Αἰσχύνης δὲ καὶ ὄνειδισμοῦ ταῦτα μεστά. Οὕτω τὰς συμφορὰς ὁ προφητικὸς διηγησάμενος λόγος, ποτνιαῖσθαι καὶ ἰκετεύειν παρεγγυᾷ. μζ'. "Ἔως πότε, Κύριε, ἀποστρέφη εἰς τέλος, ἐκκαυθήσεται ὡς πῦρ ἡ ὀργή σου;" Ὁ δὲ Σύμμαχος, "Ἔως τίνος, Κύριε, ἀποκρυβήσῃ εἰς τέλος, φλεγήσεται ὡς πῦρ ὁ θυμὸς σου; Μέχρι τί νος, φησί, Δέσποτα, οὐκ ἐθέλεις ἰδεῖν τὰς ἡμετέρας ὀδύνας, οὐδὲ ἐπιφαίνῃ, καὶ λύεις τὰς συμφορὰς, ἀλλὰ καθάπερ πῦρ τὴν ὀργὴν τῆς μνήμης τῶν ἡμετέρων ἀμαρτῶν ἐκκαίεις; μῆ." Μνήσθητι, τίς μου ἡ ὑπόστασις." Ποιητῆς εἶ καὶ πλάστης, καὶ τῆς ἐμῆς δυνάμεως τὰ μέτρα γινώσκεις. "Μὴ γὰρ ματαίως ἔκτισας πάντας τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων;" Οὐκ εἰκῆ, οὐδὲ μάτην τοὺς ἀνθρώπους διέπλασας, ἀλλ' ἀγαθότης τῆς δημιουργίας ἠγήσατο. Δι' ἀγαθότητα γὰρ μόνην ἡμᾶς ἐδημιούργησας. Μὴ παρίδης τοίνυν τοσοῦτοις συγ κληρωθέντας κακοῖς. μθ'. "Τίς ἐστὶν ἄνθρωπος ὃς ζῆσεται, καὶ οὐκ ὄψεται θάνατον, ῥύσεται τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐκ χειρὸς ἄδου;" Παντὸς ἀνθρώπου τέλος ἡ τελευτή· περιγε νέσθαι γὰρ αὐτοῦ τοῦ θανάτου τῶν ἀδυνάτων· ζῶσι τοίνυν μετάδος φιλανθρωπίας. Εἶτα πάλιν ἀνα μιμνήσκει τῶν ὑποσχέσεων. ν'. "Ποῦ εἰσι τὰ ἐλέη σου τὰ ἀρχαῖα, Κύριε, ἃ 80.1597 ὤμοσας τῷ Δαβὶδ ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου;" Καλῶς δὲ πανταχοῦ τῆς ἀληθείας προσφέρει τὴν μαρτυρίαν, εἰς τὴν βεβαίωσιν τῶν ἐπαγγελιῶν διεγείρων τὸν ὑποσχόμενον· καὶ τὸ προοίμιον δὲ ἀπὸ τοῦ ἐλέου ἐξύφηνε, καὶ ἐν τῷ τέλει τοῦ ἐλέου πάλιν ἀναμιμνήσκει· τοῦτο γὰρ ἐδέοντο μάλιστα. να'. "Μνήσθητι, Κύριε, τοῦ ὄνειδισμοῦ τῶν δούλων σου, οὓς ὑπέσχον ἐν τῷ κόλπῳ μου πολλῶν ἐθνῶν." Ὁ δὲ Σύμμαχος οὕτως, Καὶ ἐβάστασα ἐν τῷ κόλπῳ μου παμπόλλων ἐθνῶν. Μὴ παρίδης με, φησὶν, ὄνειδιζόμενον, οὐχ ὑφ' ἑνὸς ἔθνους, ἀλλ' ὑπὸ μυρίων. Οὐ γὰρ μόνον Ἀσσύριοι μοι ἐπικερτομοῦσι, καὶ Βαβυλώνιοι, ἀλλὰ καὶ οἱ πλησιόχωροι πάντες, οἱ τὴν πρὸς ἐμὲ δυσμένειαν ἐσχηκότες αἰεὶ. Οὐκ ἐμοὶ δὲ μόνον ἐπιχαίρουσιν, ἀλλὰ καὶ κατὰ σοῦ τὴν γλώτταν κινουῦσι, καὶ βλασφήμοις κέχρηται λόγοις, ἀσθένειαν σὴν τὴν ἐμὴν δουλείαν νομίζοντες. Τοῦτο γὰρ διὰ τῶν ἐπιφερομένων ἐδήλωσεν· νβ'. "Οὓς ὄνειδισαν οἱ ἐχθροί σου, Κύριε· οὓς ὄνειδισαν τὸ ἀντάλλαγμα τοῦ Χριστοῦ σου." Ὁ δὲ Σύμμαχος καὶ ὁ Θεοδοτίων οὕτως· Ὁνειδισαν τὰ ἴχνη τοῦ Χριστοῦ σου· Ἰχνη δὲ Χριστοῦ προσηγόρευσε τοὺς κατ' ἐκείνον τὸν καιρὸν βασιλέας, δι' ὧν ὠδευσεν ὁ περὶ τῆς Χριστοῦ βασιλείας λόγος. Καὶ οἱ ἑβδομήκοντα δὲ ἀντάλλαγμα αὐτοῦ τοὺς προσηγόρευσαν, ὡς κατὰ σάρκα αὐτοῦ γεγενημένους προγόνους, καὶ ὡς ἐν σκοτίᾳ τινὶ τὴν βασιλείαν ἰθύνοντας. Διὰ τὸν Χριστόν σου τοίνυν, οὓς ἴχνη οὗτοι τυγχάνουσι, καὶ ἀντάλλαγμα, παῦσον ἡμῶν, Δέσποτα, τὰ ὄνειδη. νγ'. "Εὐλογητὸς Κύριος εἰς τὸν αἰῶνα· γένοιτο, γένοιτο." Ἀγαθῆς ἐλπίδος ἡ ὑμνωδία. Πιστεύσαντες γὰρ αἰτήσεις δέξασθαι, τόνδε τὸν ὕμνον προσ ἐνηνόχασιν τῷ Θεῷ. Ταύτην δὲ τὴν διάνοιαν καὶ ὁ Ἀκύλας δείκνυσιν ἀκριβέστερον, τὸ Ἀμὴν Ἀμὴν ἐρμηνεύσας· ἔφη γὰρ Πεπιστωμένος καὶ πεπι

στευμένος, ἀντὶ τοῦ, Ἀληθῆς εἶ, καὶ λίαν ἀληθῆς. Εὐλογητὸς τοίνυν εἰς τὸν αἰῶνα· βεβαιοῖς γάρ σου τοῖς ἔργοις τὰς ὑποσχέσεις.

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ ΠΘ΄ ΨΑΛΜΟΥ.

α΄. "Προσευχὴ τῷ Μωσῆ ἀνθρώπῳ τοῦ Θεοῦ." Τινὲς μὲν τῶν συγγραφέων τὸν μέγαν ἔφασαν Μωσῆν τήνδε ποιῆσαι τὴν προσευχήν· τινὲς δὲ συγγραφεὶα αὐτῆς εἶπον τὸν μακάριον Δαβὶδ εἶναι, προσαρμόσαι δὲ αὐτὴν Μωσῆ τῷ θεσπεσίῳ· διπλὴν 80.1600 δὲ ὅμως ὁ ψαλμὸς χρησιμολογίαν ἔχει. Προθεσπὶ ζεῖ γὰρ, οὐ μόνως τῶν Ἰουδαίων τὰς συμφορὰς, ἀλλὰ καὶ πάσης τῆς ἀνθρωπείας φύσεως διδάσκει τὸ φθαρτὸν καὶ ἐπίκηρον. Προλέγει δὲ τὴν ἐπὶ τὸ κρεῖττον καὶ τούτων κάκεινων μεταβολὴν. [Ἄκρι βῶς δὲ καὶ ὁ παρῶν ψαλμὸς παρὰ τοῦ μακαρίου Δαβὶδ ἐγράφη, ὡς καὶ οἱ λοιποὶ ἅπαντες.] Κύριε, καταφυγὴ ἐγενήθης ἡμῖν ἐν γενεᾷ καὶ γενεᾷ." Ἰουδαίων μὲν γὰρ ἐγένετο καταφυγὴ, οὐκ ἐν Αἰγύπτῳ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ ἐρήμῳ καὶ ἐπὶ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ, καὶ ἐπὶ Γεδεὼν, Βαράκ τε καὶ Ἰεφθάε, καὶ Σαμψῶν, καὶ Σαμουὴλ, καὶ Δαβίδ· καὶ διὰ τῶν προφητῶν αὐτοὺς πάσης κηδεμονίας ἠξίωσε, καὶ βασιλευμένους πάσης ἐπικουρίας μετέδωκε. Πᾶσα δὲ τῶν ἀνθρώπων ἢ φύσις τούτοις κέχρηται τοῖς λόγοις, τῶν παντοδαπῶν εὐεργεσιῶν ἀναμιμνήσκουσα τὸν Θεὸν, ὅπως τὸν Ἐνὼχ μετέθηκεν, ὅπως ἀπάντων τὸν θηριώδη βίον ἀσπασαμένων, σπινθῆρα τῷ γένει τὸν θεσπέσιον διεφύλαξε Νῶε, ὅπως τὸν πατριάρχην Ἀβραάμ ἐκλεξάμενος, πᾶσιν ὑπέσχετο τὴν εὐλογίαν τοῖς ἔθνεσιν. Οὐ γὰρ, ὡς τινες τῶν ἀπίστων τολμῶσι λέγειν, ἐκ μεταμελείας εἰς τὴν τῶν ἐθνῶν ἤλθεν εὐεργεσίαν τῶν ὄλων ὁ Κύριος, ἀλλὰ αἰεὶ πάντων ἀνθρώπων προμηθούμενος διετέλεσε [τῶν ὄλων ὁ Κύριος, καὶ πρὸ τῆς ἀκαταλήπτου αὐτοῦ ἐνανθρωπήσεως]. Καὶ τοῦτο ἡμᾶς ἡ προφητεία ἐδίδαξε λέγειν· "Κύριε, καταφυγὴ ἐγενήθης ἡμῖν ἐν γενεᾷ καὶ γενεᾷ." Αἰεὶ γὰρ τῆς σῆς ἐλπίδος ἀπηλαύσαμεν, Δέσποτα. β΄. "Πρὸ τοῦ ὄρη γεννηθῆναι, καὶ πλασθῆναι τὴν γῆν καὶ τὴν οἰκουμένην, καὶ ἀπὸ τοῦ αἰῶνος καὶ ἕως αἰῶνος σὺ εἶ." Τῶν γενητῶν γὰρ προὑπάρχεις ἀπάντων, καὶ τῶν ὄρων, καὶ τῆς γῆς, καὶ τῆς οἰκουμένης ἀπάσης· αἰώνιος γὰρ εἶ, ἀναρχὸς τε καὶ ἀτελεύτητος, οὐδενὶ περιοριζόμενος πέρατι. Τῷ γὰρ, "Πρὸ τοῦ ὄρη γεννηθῆναι," τὸ, Σὺ εἶ, συνᾶπτεον. γ΄. "Μὴ ἀποστρέψης ἄνθρωπον εἰς ταπείνωσιν." Ἰκετεύω σε τοίνυν τὸν αἴδιον, τὸν αἰώνιον, τὸν αἰεὶ καταφυγὴν ἡμῖν γενόμενον, μὴ παντελῶς ἡμᾶς παριδεῖν τοσοῦτοις περικλυζομένους κακοῖς. Ἐπειδὴ γὰρ αὐτὸς τοῦ Ἀδάμ τοὺς ἰδρώτας καὶ τοὺς πόνους κατεψηφίσαστο εἰρηκῶς, "Ἐν ἰδρώτι τοῦ προσώπου φαγῆ τὸν ἄρτον σου, ἕως οὗ ἀποστρέψης εἰς τὴν γῆν ἐξ ἧς ἐλήφθης, ὅτι γῆ εἶ, καὶ εἰς γῆν ἀπελεύση." ἄρμωδιως ὁ προφητικὸς λόγος ἰκετεύειν διδάσκει, μὴ ἀποστραφῆναι παντάπασι εἰς ταπείνωσιν καὶ εἰς τὴν συγκληρωθεῖσαν ταλαίαν 80.1601 πωρίαν. Καὶ μέντοι καὶ Ἰουδαῖοι δουλεύειν ἠναγκασμένοι τήνδε τὴν ἰκετείαν προσφέρουσι, τὸν ἄνδρα ποδισμὸν καὶ τὴν δουλείαν ὀλοφυρόμενοι. "Καὶ εἶπας, Ἐπιστρέψατε, υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων." Ὁ δὲ Ἀκύλας οὕτως· Καὶ ἐρεῖς, Ἐπιστρέψατε, υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων. Οὐ μάτην, φησὶν, ἀντιβολουῦμεν, ἀλλ' εἰδότες σαφῶς, ὡς δέξῃ τὰς ἡμετέρας ἰκετείας, καὶ μεταβολὴν ἡμῖν τῶν παρόντων ἐργάση κακῶν· παραινῶν ἐπιστρέψαι, καὶ τῆς προτέρας πονηρίας ἀπαλλαγῆναι. δ΄. "Ὅτι χίλια ἔτη ἐν ὀφθαλμοῖς σου, Κύριε· ὡς ἡμέρα ἢ ἐχθὲς ἢ τις διήλθε, καὶ φυλακὴ ἐν νυκτί." Μεθυπέρβατος ἐστὶ τῶν ῥημάτων ἡ διάνοια. Τοῦτο γὰρ τῷ προτέρῳ συνήρμοσται, "Μὴ ἀποστρέψης ἄνθρωπον εἰς ταπείνωσιν, ὅτι χίλια ἔτη ἐν ὀφθαλμοῖς σου, Κύριε, ὡς ἡμέρα ἢ ἐχθὲς, ἢ τις διήλθε, καὶ φυλακὴ ἐν νυκτί." Διὰ μέσου δὲ πρόσκειται τὸ, "Καὶ εἶπας, Ἐπιστρέψατε, υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων." Λέγει δὲ, ὅτι Σμικρὰ τίς ἐστὶ καὶ ἀλγεινὴ λίαν ἢ τῶν ἀνθρώπων ζωὴ· σοὶ δὲ τῷ αἰδίῳ, καὶ αἰωνίῳ, καὶ ὁ τῶν χιλίων ἐτῶν ἀριθμὸς μιᾷ ἡμέρᾳ παρείκασται, μᾶλλον δὲ σμικρῷ μορίῳ νυκτός. Φυλακὴν γὰρ νυκτερινὴν, τὸ τέταρτον

μόριον ἐκάλεσε τῆς νυκτός· τετραχῆ γὰρ οἱ ταύτην φυλάττειν πε πιστευμένοι διήρουν· τετάρτη δὲ φυλακῆ καὶ ὁ Κύριος πρὸς τοὺς ἀποστόλους ἀφίκετο. ε΄. "Τὰ ἐξουδενώματα αὐτῶν ἔτη ἔσσονται." Ἐπὶ πλεῖστον δὲ αὐτοὺς, φησὶ, ταύτη τῇ ταλαιπωρίᾳ συνέζευξας· σημαίνει δὲ κατὰ ταυτὸν, καὶ τὴν μετὰ τὸ πάθος τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰουδαίων ἀποβολὴν, καὶ τῆς θείας κηδεμονίας τὴν στέρησιν, οὐκ ἐπ' ὀλίγον χρόνον, ἀλλ' ἐπὶ πλεῖστον ἐσομένην. "Τὸ πρῶτ' ὡσεὶ χλόη παρέλθοι. [΄.] Τὸ πρῶτ' ἀνθήσαι, καὶ παρέλθοι· τὸ ἐσπέρας ἀποπέσοι, σκληρυνθεῖ, καὶ ξηρανθεῖ." Εὐθὺς μὲν γὰρ Ἰουδαῖοι τῆς θείας ἐπιμελείας ἀξιοθέντες, καὶ ἦνθησαν καὶ ἐβλάστησαν, καὶ πολλὴν ἐκτήσαντο περιφάνειαν. Ὁριμον δὲ καρπὸν τῷ γεωργῷ δοῦναι μὴ βουληθέντες, ἀλλὰ τὴν καρδίαν σκληρύναντες, παντελῶς ἐξηράνθησαν· τῆς γὰρ προτέρας ἀρδεΐας οὐκ ἔτι μετέλαχον. Πρῶτ' δὲ καλεῖ, τὴν ἀρχὴν τῆς Ἰουδαίων ἐπιμελείας· Ἐσπέραν δὲ, τῆς θείας κηδεμονίας τὴν παῦλαν. Ταύτης δὲ μετὰ τὸν σταυρὸν ἐγυμνώθησαν, [ὅτι τὸν κατὰ τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἀνέστησαν σταυρὸν· τοῦτο γὰρ λέγει διὰ τῶν ἐξῆς] ζ'. "Ὅτι ἐξελίπομεν ἐν τῇ ὀργῇ σου, καὶ ἐν τῷ θυμῷ σου ἐταράχθημεν." Καὶ Ἰουδαῖοις ταῦτα καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις ἀρμόδια. Καὶ γὰρ τῶν ἀνθρώπων ἢ φύσις, παρανομίας τίνουσα δίκας, ὑπεβλήθη ταῖς 80.1604 συμφοραῖς, καὶ ταῖς παντοδαπαῖς περικλύζεται τρικυμίας, καὶ Ἰουδαῖοι διὰ τὴν πονηρίαν τῆς γνώμης τῆς ἐλευθερίας ἐξέπεσον, [ὡς καὶ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων διὰ τῆς ἀπιστίας βόθρον ἑαυτοῖς ὤρυξαν. "Λάκκον γὰρ ὤρυξε καὶ ἀνέσκαψεν αὐτὸν, καὶ ἐμπεσεῖται εἰς βόθρον ὃν εἰργάσατο."] η΄. "Ἐθου τὰς ἀνομίας ἡμῶν ἐναντίον σου, ὁ αἰὼν ἡμῶν εἰς φωτισμὸν τοῦ προσώπου σου." Ὁ δὲ Σύμμαχος οὕτως· Προσέθηκας τὰς ἀνομίας ἡμῶν ἀντικρὺς σου, τὰς ἀμελείας ἡμῶν φαίνεσθαι τῷ προσώπῳ σου. Ταύταις ἡμᾶς ταῖς τιμωρίαις ἐξέδωκας, θεασάμενος ἡμᾶς τῶν μὲν σῶν ἀμελήσαντας νόμων, ἀνομία δὲ προελομένους συζῆν. θ΄. "Ὅτι πᾶσαι αἱ ἡμέραι ἡμῶν ἐξέλιπον, καὶ ἐν τῇ ὀργῇ σου ἐξέλιπομεν." Ἡ ἀμαρτία, φησὶν, ὀργὴν ἐκίνησε καθ' ἡμῶν, ἢ δὲ ὀργὴ τὴν τιμωρίαν ἐπήγαγεν, ἢ δὲ τιμωρία τὰς ὀδύνας ἐπήνεγκεν· ἐν ὀδύναίς γὰρ τὸν ὀλίγον ἡμῶν διετελέσαμεν βίον. ι΄. "Τὰ ἔτη ἡμῶν ὡσεὶ ἀράχνη ἐμελέτων." Οὐδὲν βέβαιον, φησὶν, οὐδὲ σταθερὸν ἢ ἀνθρωπεῖα φύσις ἔχει. Δίκην ἀράχνης διασπᾶται ῥαδίως. "Αἱ ἡμέραι τῶν ἐτῶν ἡμῶν ἐν αὐτοῖς ἐβδομήκοντα ἔτη. Ἐὰν δὲ ἐν δυναστεΐαις, ὀγδοήκοντα ἔτη· καὶ τὸ πλεῖον αὐτῶν κόπος καὶ πόνος." Ἔοικε ταῦτα τοῖς ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Ἰακώβ εἰρημένοις· "Αἱ ἡμέραι μου μικραὶ καὶ πονηραὶ, οὐκ ἔφθασαν εἰς τὰς ἡμέρας τῶν πατέρων μου." Εἰσὶ μὲν οὖν οἱ καὶ πλείονα τοῦ εἰρημένου διαβιοῦσι χρόνον, ἀλλ' ἐκεῖνο ἐπ' ὀλίγων συμβαίνει. Τὸ δὲ κοινὸν, καὶ ὡς ἐπὶ πλεῖστον κρατοῦν, ἐνταῦθα διδάσκει. Ὡσπερ γὰρ τῶν πρόωρον δεχομένων τὴν τελευτὴν οὐκ ἐποίησατο μνήμην, οὕτω καὶ τῶν σφόδρα γηρῶντων τὸ μακρὸν βίον καταλέλοιπεν. Ἄλλ' ὅμως, φησὶ, καὶ ὁ βραχὺς οὗτος χρόνος ὀδύνης καὶ πόνων ἐμπέπλησται· [καθάπερ καὶ τῶν ἀνδραποδισθέντων ἐκ τῆς Ἰερουσαλήμ ὁ τῶν ὀκτώ ετῶν χρόνος ὃν ἐδούλευον τοῖς ἀνδραποδίσασιν κατῶδυνος καὶ λίσαν ὀδυνηρὸς ἐγένετο.] "Ὅτι ἐπῆλθε πραότης ἐφ' ἡμᾶς, καὶ παιδευθησόμεθα." Ἴδου γὰρ πόσοις περικλυζόμεθα κακοῖς διὰ τὴν μικρὰν ὀργὴν σου. Πραότητα γὰρ ἐπελθοῦσαν αὐτοῖς τὴν μετρίαν τιμωρίαν ἐκάλεσεν. ια΄. "Τίς γινώσκει τὸ κράτος τῆς ὀργῆς σου, καὶ ἀπὸ τοῦ φόβου σου τὸν θυμὸν σου;" Ὁ 80.1605 δὲ Σύμμαχος οὕτως· Τίς οἶδε τὴν ἰσχὺν τοῦ θυμοῦ σου, καὶ κατὰ τὸν φόβον σου τὴν ὀργὴν σου; Εἰ ἡ μετρία σου, φησὶν, ἀγανάκτησις τοσαύτην ἡμῖν παιδεῖαν ἐπήγαγε, τίς ἰκανὸς συνιδεῖν τὴν ἀπὸ τῆς ὀργῆς σου τιμωρίαν προσφερομένην; Αἰνίττεται δὲ ὁ λόγος τὴν αἰώνιον κόλασιν. ιβ΄. "Ἐξαριθμήσασθαι τὴν δεξιάν σου οὕτως γνώρισόν μοι καὶ τοὺς πεπεδημένους τῇ καρδίᾳ ἐν σοφίᾳ." Ἀπολαῦσαι, φησὶ, τῆς σῆς εὐεργεσίας ἀντιβόλῳ, καὶ τῆς σῆς δεξιᾶς ἀριθμεῖν καὶ διηγεῖσθαι τὰ δῶρα, καὶ μιμεῖσθαι τοὺς ὑπὸ τῆς σῆς χάριτος σοφισθέντας, οἱ τοὺς ἄλλους πρὸς τὴν σὴν ποδηγοῦσιν ἐπίγνωσιν. ιγ΄. "Ἐπίστρεψον. Κύριε· ἕως πότε; καὶ παρακλήθητι ἐπὶ τοὺς

δούλους σου." Μὴ ἐπὶ πλεῖστον, Δέσποτα, παρίδης ὀδυνωμένους, ἀλλὰ δέξαι τὴν ἰκετεῖαν, καὶ φιλανθρωπίας τοὺς σοὺς ἀξίωσον δούλους. ιδ΄. "Ἐνεπλήσθημεν τὸ πρῶτὸ τοῦ ἐλέους σου, καὶ ἠγαλλιασάμεθα, καὶ ἠυφράνθημεν ἐν πάσαις ταῖς ἡμέραις ἡμῶν." Ὁ χρόνος ἐνήλλακται παρὰ τοῖς ἑβδομήκοντα. Ὁ γὰρ Ἀκύλας καὶ οἱ ἄλλοι οὕτως εἰρήκασιν, Ἐμπλήσον ἡμᾶς ἐν πρῶτῃ ἐλέους σου, καὶ αἰνέσομεν, καὶ εὐφρανθήσομεθα ἐν πάσαις ἡμέραις ἡμῶν. Πρῶτῃαν καὶ ὄρθρον καλοῦσι τῶν συμφορῶν τὴν μεταβολήν· καὶ ἰκετεύουσιν ἐκεῖνο μὲν σκεδασθῆναι τὸ σκότος, ἀνατεῖλαι δὲ αὐτοῖς φῶς, οὐ διὰ τὴν οἰκείαν ἀρετὴν, ἀλλὰ διὰ τὸν θεῖον ἔλεον. Τούτου γὰρ, φησὶν, ἐσομένου, πάσης θυμηδίας ἐμφορηθέντες, τὴν προσήκουσαν ὑμνωδίαν προσοίσομεν. ιε΄. "Ἐυφράνθημεν ἀντὶ ὧν ἡμερῶν ἔταπει νῶσας ἡμᾶς· ἐτῶν, ὧν εἶδομεν κακά." Καὶ ἐνταῦθα ὁμοίως ὁ χρόνος ἐνήλλακται. Ὁ Σύμμαχος γὰρ καὶ οἱ λοιποὶ, Εὐφρανὸν ἡμᾶς, εἰρήκασιν. Παράσχου, φησὶν, εὐθυμίαν ἀντὶ τῆς ἀθυμίας, καὶ χάρισαι τῆς ἐπικειμένης ἡμῖν δυσκληρίας μεταβολήν. ιϚ΄. Καὶ ἴδε ἐπὶ τοὺς δούλους σου καὶ ἐπὶ τὰ ἔργα σου. Καὶ ἐντεῦθεν δῆλον, ὅτι οὐχ ὡς γεγενημένα ταῦτα εἰρήκασιν, ἀλλ' ὡς ἐσόμενα. Οὐ γὰρ εἶπον, "Εἶδες ἐπὶ τοὺς δούλους σου καὶ ἐπὶ τὰ ἔργα σου." Σὰ γὰρ, φησὶν, ἡμεῖς ποιήματα, καὶ τῆς σῆς ὑπάρχουσα δεσποτείας οἰκέται· διὸ τῆς σῆς προνοίας ἀντιβολουῦμεν τυχεῖν. Καὶ ὁδήγησον τοὺς υἱοὺς αὐτῶν." Τουτέστι τοὺς δούλους σου· οἱ τε γὰρ ἐν Βαβυλῶνι τὴν ἰκετεῖαν προσφέροντες ἀντιβολουῦσι τὸν Θεὸν τῶν τετελευτηκότων 80.1608 αὐτοῦ δούλων ἐπαναγαγεῖν τοὺς υἱοὺς, καὶ ἡ ἀνθρωπεύουσα φύσις ὁδηγηθῆναι πρὸς τὴν ἀλήθειαν παρὰ τὸν ἀκαταστάτον καὶ ἀνθρώπων ἐν τῇ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἐπιφανείᾳ. ιζ΄. "Καὶ ἔστω ἡ λαμπρότης Κυρίου τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἐφ' ἡμᾶς." [Λαμπρότητα τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ Θεοῦ Λόγου καλεῖ· τότε γὰρ] καὶ ἡμᾶς λαμπροὺς καὶ περιφανεῖς ἀπέφηνε τῆς θεογνωσίας τὸ φῶς. [Περὶ γὰρ τούτου ὁ τῆς βροντῆς υἱὸς ἔφησε· "Τὸ φῶς ἐν τῇ σκοτίᾳ φαίνει."] Καὶ Ἰουδαῖοι μετὰ τὴν ἐπάνοδον περίβλεπτοι πάλιν ἐγένοντο. "Καὶ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν ἡμῶν κατεύθυνον ἐφ' ἡμᾶς· καὶ τὸ ἔργον τῶν χειρῶν ἡμῶν κατεύθυνον." Καλὴ τοῦ, ἐφ' ἡμᾶς, ἡ προσθήκη. Ἡμέτερον γὰρ τῆς δικαιοσύνης τὸ κέρδος· καὶ ὁ μὲν Θεὸς συνεργεῖ τοῖς τῆς ἀρετῆς ἐρασταῖς, καὶ τὰ ταύτης συγκατορθοῖ, τὸν δὲ τούτων καρπὸν οἱ σπεύροντες δρέπονται. Ὁ γὰρ Θεὸς ἀνεὶν δεῖς· χαίρει δὲ ὅμως τῇ τῶν ἀνθρώπων εὐκκληρίᾳ τε καὶ εὐπραξίᾳ, [ὅτ' ἂν ὅλους ἑαυτοὺς αὐτῷ θυσίαν προσκομίζωσι· καθάπερ Παῦλος ἐκπαιδεύει· "Παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς διὰ τῶν οἰκτιρισμῶν τοῦ Θεοῦ, παραστῆσαι τὰ σώματα ὑμῶν θυσίαν ζῶσαν, ἁγίαν, εὐάρεστον τῷ Θεῷ, τὴν λογικὴν λατρείαν ὑμῶν. Ἀμήν.]

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ Ϛ΄. ΨΑΛΜΟΥ.

"Ἄϊνος ὠδῆς τῷ Δαβὶδ, ἀνεπίγραφος παρ' Ἑβραίοις." Ἀνεπίγραφος μὲν ὁ ψαλμὸς, διδάσκει δὲ τῆς εἰς Θεὸν ἐλπίδος τὸ ἄμαχον. Ὁ γὰρ μακάριος Δαβὶδ πνευματικοῖς ὀφθαλμοῖς τὰ κατὰ τὸν μακάριον Ἐζεκίαν πόρρωθεν θεασάμενος, καὶ ἰδὼν ὅπως εἰς Θεὸν ἐλπίσας τὴν Ἀσσυρίων κατέλυσε στρατείαν, τοῦτον εἶρηκε τὸν ψαλμὸν, πάντας διδάσκων ἀνθρώπους, ὅσην ἀγαθῶν ἔχει φορὰν τὸ πεποιθῆναι Θεῷ, [ἦν ἕκαστος διὰ ταύτης ποδηγούμενος τῆς ὠδῆς τὸν ἑαυτοῦ βίον ἀσφαλίζόμενος καὶ τὴν ἑαυτοῦ πεποίθησιν ἔχων πρὸς τὸν Σωτῆρα ἀντιβολεῖ]. α΄. "Ὁ κατοικῶν ἐν βοηθείᾳ τοῦ Ὑψίστου, ἐν σκέπῃ τοῦ Θεοῦ τοῦ οὐρανοῦ ἀύλισθήσεται." Ὁ τῇ θεῖᾳ, φησὶ, κηδεμονίᾳ θαρρῶν, τῆς παρὰ τοῦ Θεοῦ τοῦ οὐρανοῦ φυλακῆς ἀπολαύσεται, καὶ τοῦτον ἔξει περίβολον ὄχυρον, καὶ ἀσφάλειαν ἄσυλον. ["Ὅτε δὲ φορέσειε τὸν θυρεὸν τοῦτον καὶ ὑπ' αὐτοῦ βοηθούμενος ἄτρωτος φυλαχθεῖ, τότε ἐρεῖ.] β΄. "Ἐρεῖ τῷ Θεῷ· Ἀντιλήπτωρ μου εἶ, καὶ καταφυγὴ μου, ὁ Θεός μου, καὶ ἐλπὶς ἐπ' 80.1609 αὐτόν." Βεβαίαν γὰρ ἔχων τὴν εἰς αὐτὸν ἐλπίδα, καὶ προστάτην καλέσει, καὶ κηδεμόνα, καὶ περὶ βολὸν ἀκατάλυτον. γ΄. "Ὅτι αὐτὸς ῥύσεται με ἐκ παγίδος θηρευ

τῶν, καὶ ἀπὸ λόγου ταραχώδους." Ἐντεῦθεν λοιπὸν πρὸς αὐτὸν ποιεῖται τὸν πεπιστευκότα τοὺς λόγους, καὶ παραθαρρύνει λέγων, ὡς οὐ μόνον προ φανῶν αὐτὸν πολεμίων ἀποφαίνει κρείττονα, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐνεδρευόντων, καὶ λοχόντων, καὶ λάθρα τυρευόντων τὴν ἐπιβουλήν. Διὰ μὲν γὰρ τῆς παγίδος τὰς λαθραίας ἐπιβουλάς παρεδήλωσε. Τὸν δὲ ταραχώδη λόγον, ἐπηρείας λόγον ὁ Σύμμαχος εἶρηκε. Τοιοῦτοι δὲ οἱ ψεῦδος καὶ συκοφαντίας ῥάπτοντες. Ἄλλ' ὅμως καὶ τούτων κρεῖττους ἐγένοντο διὰ τῆς εἰς τὸν Θεὸν ἐλπίδος πολλοί. Οὕτως ὁ μέγας Ἰωσήφ, μοιχείας ὑπομείνας συκοφαντίαν, τοὺς ταύτης παγίδας ἀπέφυγεν· οὕτως ἡ θαυμασία Σουσάννα τῆς ἄνωθεν ἐπικουρίας ἀπήλαυσε. [Καὶ οὐ μόνον, ἀλλὰ καὶ μέχρι τοῦ παρόντος μυριάδας ἀναριθμήτους καὶ ἠκούσαμεν καὶ ἔγνωμεν σωθείσας.] δ'. "Ἐν τοῖς μεταφρένοις αὐτοῦ ἐπισκιάσει σοι, καὶ ὑπὸ τὰς πτέρυγας αὐτοῦ ἐλπιδίς." Πρόμαχος γὰρ σου γενήσεται, καὶ καλύψει σε πολεμούμενον. Τέθεικε δὲ τοῦτο ἐκ μεταφορᾶς τῶν πρώτων ἐν πολέμοις ἐστῶτων, καὶ τοῖς μεταφρένοις καλυπτόντων τοὺς ὄπισθεν. Πτέρυγας δὲ καλεῖ τῆς Προνοίας τὰς ἐνεργείας. Τέθεικε δὲ τοῦτο τῆ τῶν ὀρνίθων εἰκόνι χρησάμενος· καὶ γὰρ ἐκεῖνοι τοῖς πτεροῖς τοὺς νεοττοὺς συγκαλύπτουσιν. Οὕτως ὁ μακάριος Μωσῆς τὴν τοῦ Θεοῦ κηδεμονίαν ἐκάλεσε. Διεφύλαξεν αὐτοὺς, φησὶν, ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ, ὡς ἀετὸς, σκεπάσαι νοσσιὰν ἑαυτοῦ, καὶ ἐπὶ τοῖς νεοσσοῖς αὐτοῦ ἐπεπόθησε, διείς τὰς πτέρυγας αὐτοῦ ἐδέξατο αὐτοὺς, καὶ ἀνέλαβεν αὐτοὺς ἐπὶ τῶν μεταφρένων αὐτοῦ. Τοῦτο καὶ ὁ Δεσπότης πρὸς τὴν Ἱερουσαλήμ ἔφη· "Ποσάκις ἐθέλησα συναγαγεῖν τὰ τέκνα σου, ὃν τρόπον ὄρνις ἐπισυνάγει τὰ νοσσία ἑαυτῆς, καὶ οὐκ ἠθελήσατε;" ε'. "Ὅπλω κυκλώσει σε ἡ ἀλήθεια αὐτοῦ." Ἐπειδὴ λόγου ταραχώδους καὶ ψεύδους ἐμνημόνευσεν ἄνω, εἰκότως ἐνταῦθα ὑπέσχετο πανοπλίαν αὐτοῦ γενέσθαι τὴν ἀλήθειαν. "Οὐ φοβηθήσῃ ἀπὸ φόβου νυκτερινοῦ, ἀπὸ βέβηλου πετομένου ἡμέρας, [] Ἀπὸ πράγματος ἐν σκότει διαπορευομένου, ἀπὸ συμπτώματος καὶ δαιμονίου μεσημβρινοῦ." Οὐ μόνων δὲ τῶν αἰσθητῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν νοητῶν περιγενήσῃ δυσμενῶν διὰ τῆς θείας ἐλπίδος, καὶ διαφεύξῃ καὶ τὰς νύκτωρ ἐπιούσας ἐπιβουλάς, καὶ τὰς μεθ' ἡμέραν γενόμενας παρὰ τῶν ἐχθρῶν προσβολὰς, καὶ θάρσος ἔχων, ἅτε δὴ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ φρουρούμενος, ἐξελάσεις τὸ δέος, καὶ οὔτε μεσοῦσης ἡμέρας ἀγωνιάσεις, ἀλλὰ τὰς τῶν δαιμόνων ἐπιβουλάς διαδράσεις, τῆς ἄνωθεν ἐπικουρίας μεταλαγχάνων. Δαιμόνιον δὲ μεσημβρινὸν κατὰ τὴν παρὰ τοῖς πολλοῖς κατ' ἐχούσαν τέθεικε δόξαν. Εἰκὸς δὲ καὶ τοὺς τῶν ἀνθρώπων ἐπιβούλους, μετὰ τροφήν καὶ τὸν κόρον, ὡς ἐφ' ἔτοιμον θήραμα τρέχειν, καὶ τοὺς ἐρήμους τῆς ἄνωθεν κηδεμονίας καταδουλοῦσθαι ῥαδίως. ζ', η'. "Πεσεῖται ἐκ τοῦ κλίτους σου χιλιάς· καὶ μυριάς ἐκ δεξιῶν σου· πρὸς σὲ δὲ οὐκ ἐγγιεῖ. Πλὴν τοῖς ὀφθαλμοῖς σου κατανοήσεις, καὶ ἀνταπόδοσιν ἀμαρτωλῶν ὄψει." Ἀντὶ τοῦ κλίτους σου, ὁ Σύμμαχος καὶ ὁ Ἀκύλας, ἐκ πλαγίου τεθείκασιν. Λέγει δὲ, ὅτι κἂν ἐκ δεξιῶν σου, κἂν ἐξ ἐυώνυμων σου, πλῆθος ἄπειρον ἐξέλθῃ, σοὶ μὲν οὐ δεμίᾳ προσγίνεται λώβη, ὄψη δὲ ἐκείνους θεία καταβαλλομένους πληγῇ. Τοῦτο καὶ ἐπὶ τοῦ Ἐζεκίου γε γένηται· ὀκτωκαίδεκα γὰρ μυριάδες, καὶ πέντε χιλιάδες τῶν Ἀσσυρίων κατηκοντίσθησαν πολεμικῶν ὀργάνων χωρὶς. Οὕτως ἐπὶ τοῦ Γεδεὼν, οὕτως ἐπὶ τοῦ Ἰωνάθαν, καὶ μέντοι καὶ ἐπὶ τοῦ Ἰωσαφάτ, καὶ ἐπὶ τοῦ προφήτου Ἐλισσαίου αὐτὸ τοῦτο γεγένηται. θ'. "Ὅτι σὺ, Κύριε, ἡ ἐλπίς μου, τὸν ὕψιστον ἔθου καταφυγὴν σου." Ταύτης δὲ, φησὶν, τῆς προμηθείας ἀπολαύσας, τῆ εἰς Θεὸν ἐλπίδι χρησάμενος, καὶ τοῦτον καταφυγὴν ποιησάμενος. Ἐλ λείπει γὰρ τῆ συνθήκη τοῦ λόγου τὸ εἶπας, σὺ, Κύριε, ἡ ἐλπίς μου. Ἰδίωμα γὰρ τοῦτο τῆς προφητικῆς συγγραφῆς, διαφερόντως δὲ τῶν ψαλμῶν. Ἄλλ' ὅμως ἡ ἀκολουθία δῆλον ποιεῖ τὸ ἀμφίβολον. Ἐπειδὴ γὰρ, φησὶν, ἐλπίζεις εἰς τὸν Θεόν, καὶ εἰς ἐπικουρίαν αὐτὸν καλεῖς, τῆς παρ' αὐτοῦ κηδεμονίας τυγχάνεις. ι'. "Οὐ προσελεύσεται πρὸς σὲ κακὰ, καὶ μᾶστιξ οὐκ ἐγγιεῖ ἐν τῷ σκηνώματί σου." Κρείττων ἔσῃ τῶν διαβολικῶν

προσβολῶν, καὶ βλάβην ἐκεῖθεν οὐ δέξῃ. Οὕτως ἡ θεία χάρις τὴν τοῦ Ἰωβ περιέφρατ-
τεν οἰκίαν· καὶ μάρτυς ὁ πολέμιος βοῶν· "Οὐ σὺ περιέφραξας τὰ ἔσωθεν καὶ τὰ
ἔξωθεν τῆς οἰκίας 80.1613 αὐτοῦ;" Ἐπειδὴ δὲ συνεχώρησε, κάκεῖνος τὴν οἰκίαν
ἔδειξε πονηρίαν, καὶ ὁ δίκαιος κριτὴς τὸν νικηφόρον ἐστεφάνωσεν ἀθλητὴν. ια΄.
"Ὅτι τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐντελεῖται περὶ σοῦ, τοῦ διαφυλάξαι σε ἐν πάσαις ταῖς
ὁδοῖς σου." Τοῦτο καὶ ἐν τῷ λγ΄ ἔφη ψαλμῶ· "Παρεμβαλεῖ ἄγγελος Κυρίου κύκλῳ
τῶν φοβουμένων αὐτὸν, καὶ ῥύσεται αὐτούς." Ἦκούσαμεν δὲ καὶ Ἰακώβ τοῦ
πατριάρχου λέγοντος· "Ὁ ἄγγελος ὁ ῥυσάμενός με ἐκ πάντων τῶν κακῶν." Καὶ ὁ
μέγας Ἀβραάμ τὸν οἱ κέτην παραθαρρύνων ἔφη, "Ὁ Θεὸς ἀποστελεῖ τὸν ἄγγελον
αὐτοῦ πρὸ προσώπου σου, καὶ λήψῃ γυναῖκα Ἰσαὰκ τῷ υἱῷ μου ἐκεῖθεν."
Πανταχόθεν τοίνυν μανθάνομεν, ὡς δι' ἀγγέλων φρουρεῖ τοὺς εἰς αὐτὸν πεποιθότας
ὁ τῶν ὄλων Θεός. ιβ΄. "Ἐπὶ χειρῶν ἀρουσί σε, μήποτε προσκόψῃς πρὸς λίθον τὸν
πόδα σου." Τῆς παντοδαπῆς παρ' αὐτῶν ἀπολαύσεις προνοίας, ἵνα μηδὲ βραχεῖά σου
ποθὲν προσγένῃται βλάβη· τὸ σμικρὸν γὰρ τῆς βλάβης, διὰ τοῦ προσπταῖσαι τῷ λίθῳ
δεδήλωκε. Τὸ δέ· "Ἐπὶ χειρῶν ἀρουσί σε," ἀντὶ τοῦ χειραγωγῆ σουσι, ποδηγήσουσι,
παντοδαπὴν ἐπικουρίαν προσοίσουσιν. ιγ΄. "Ἐπ' ἀσπίδα καὶ βασιλίσκον ἐπιβήσῃ, καὶ
καταπατήσεις λέοντα καὶ δράκοντα." Τῶν δυνατῶν τάτων καὶ πικροτάτων ἐμνήσθη
θηρίων, τὴν κατὰ παντὸς εἶδους πονηρίας ἐπικράτειαν δηλῶσαι θε λήσας. Διὰ μὲν
γὰρ τοῦ λέοντος καὶ τοῦ δράκοντος τὴν ἰσχὺν ἐσήμανε· δυνατὰ γὰρ ταῦτα κομιδῇ τὰ
θηρία. Διὰ δὲ τῆς ἀσπίδος καὶ τοῦ βασιλίσκου, τὴν ἄκραν πονηρίαν ἠνίζατο. Ἡ μὲν
γὰρ ἐνίησι θανατη φόρον ἰὸν, ὁ δὲ καὶ τῇ θεᾷ λώβην ἐργάζεται. Καὶ αὐτῶν μέντοι
τῶν θηρίων κρείττους ἐγένοντο πολ λοὶ πεπιστευκότες Θεῷ. Οὕτως ὁ θαυμάσιος Δα
νιὴλ τὰ τῶν λεόντων ἐπέδησε στόματα· οὕτως ὁ θεσπέσιος Παῦλος τὴν ἀπὸ τῆς
ἐχίδνης οὐκ ἐδέξατο βλάβην· [καὶ ἵνα συντόμως εἶπω, ἐπὶ τὰ παλαιὰ ἀναδράμωμεν·]
οὕτως, ὁ Νῶε, τοῖς θηρίοις συν διαιτώμενος ἀλύμαντος διεσώθη. Οὕτω μυρίοι τὸν
ἐρημικὸν ἀσπασάμενοι βίον, καὶ θηρίοις συμβιο τεύοντες διὰ τῆς εἰς τὸν Θεὸν
ἐλπίδος τῆς τούτων περιγίνονται λύμης. ιδ΄, ιε΄. "Ὅτι ἐπ' ἐμὲ ἤλπισε, καὶ ῥύσομαι αὐ
τόν· σκεπάσω αὐτόν, ὅτι ἔγνω τὸ ὄνομά μου. Κε κράζεται πρὸς με, καὶ ἐπακούσομαι
αὐτοῦ." 80.1616 Ταῦτα λοιπὸν ὁ τῶν ὄλων ἔφη Θεός, διδάσκων τίς ὁ τῆς ἐλπίδος
καρπός· ῥύσομαι γὰρ αὐτόν, φησὶν, ἐκ τῶν εἰρημένων ὄρατῶν τε καὶ ἀοράτων
ἐπιβούλων, τῇ ἐμῇ ἐλπίδι φραζάμενον· διὰ τοῦτο αὐτόν φρουρήσω τε καὶ σκεπάσω,
καὶ λαλοῦντος ἀκούσομαι, καὶ τὴν δέησιν δέξομαι. "Μετ' αὐτοῦ εἶμι ἐν θλίψει." Κἂν
τινι πειρασμῷ περιπέσῃ, συν ἔσομαι, καὶ τὴν ἀρκοῦσαν προσοίσω παραψυχὴν.
"Ἐξελοῦμαι αὐτόν, καὶ δοξάσω αὐτόν." Οὐ μόνον δὲ αὐτόν ἐλευθερώσω τῶν
λυπηρῶν, ἀλλὰ καὶ περίβλεπτον ἀπεργάσομαι. ις΄. "Μακρότητα ἡμερῶν ἐμπλήσω
αὐτόν, καὶ δεῖξω αὐτῷ τὸ σωτήριόν μου." Παρέξω δὲ αὐτῷ καὶ τὸ εἰς γῆρας ἐλάσαι
βαθὺ, καὶ τὴν ἐσομένην αὐτῷ κατὰ τὸν μέλλοντα βίον σωτηρίαν προδείξω. Τούτων
καὶ ὁ μακάριος ἀπήλαυσε Ἐζεκίας. Προσθήκην γὰρ αἰτήσας ζωῆς, πέντε καὶ δέκα
ἐτῶν ἔλαβεν ἀριθμὸν· πολλὴν δὲ καὶ ἐκ τῆς τῶν Ἀσσυρίων ἀπωλείας ἐκτήσατο
περιφάνειαν· καὶ λίαν αὐτῷ ἀρμόττει τό· "Ἐξελοῦμαι αὐτόν, καὶ δοξάσω αὐτόν, καὶ
δείξω αὐτῷ τὸ σωτήριόν μου." Ἀλλὰ καὶ ἅπαντες οἱ εἰς τὸν Θεὸν ἠλπικότες παντο
δαπῶν ἀπολαύσουσιν ἀγαθῶν· ὡς καὶ αἱ παλαιαὶ διδάσκουσιν ἱστορίαι, καὶ τὰ νῦν
ὀρώμενα μαρτυρεῖ.

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ Α΄ ΨΑΛΜΟΥ.

α΄. "Ψαλμὸς ὠδῆς, εἰς τὴν ἡμέραν τοῦ Σαββάτου." Τὸ Σάββατον ἀργίαν
ἐνομοθέτει, ἀλλ' οὐ πᾶσαν ἀργίαν· τὴν γὰρ πνευματικὴν ἐργασίαν πολλαπλασίαν
ἐποίει· εὐχαῖς γὰρ καὶ ὕμνοις προσεδρεύειν ἐκέλευσε, καὶ τῷ Θεῷ διπλᾶς ἰε ρεύειν
θυσίας· τῶν σωματικῶν τοίνυν πόνων παῦ λαν ἔχειν ὁ περὶ τοῦ Σαββάτου

213

διηγόρευσε νόμος. Ἐπεὶ τοίνυν καὶ ὁ μέλλων βίος τῶν τοιούτων ἐστὶ φροντίδων ἐλεύθερος, εἰκότως κατάπαυσις προσηγὸ ρευταὶ· διάτοι τοῦτο καὶ ὁ μακάριος Παῦλος βοᾷ· "Σπουδάσωμεν εἰσελθεῖν εἰς τὴν κατάπαυσιν αὐ τοῦ." Καὶ πάλιν· "Ἄρα ἀπολείπεται σαββατισμὸς 80.1617 τῷ λαῷ τοῦ Θεοῦ." Ἐπειδὴ τοίνυν ὁ ψαλμὸς τῶν δικαίων τὴν τιμὴν, καὶ τῶν ἀδίκων προλέγει τὴν τιμωρίαν, ἐν ἐκείνῃ δὲ τῇ καταπαύσει ταῦτα γενήσεται, εἰκότως ταύτην ἐδέξατο τὴν ἐπιγραφὴν. β', γ'.

"Ἄγαθὸν ἐξομολογεῖσθαι τῷ Κυρίῳ, καὶ ψάλλειν τῷ ὀνόματί σου, Ὑψιστε. Τοῦ ἀναγγέλλειν τὸ πρῶτ' τὸ ἔλεός σου, καὶ τὴν ἀλήθειάν σου κατὰ νύκτα." Ἐπωφελες, φησὶ, καὶ κερδαλέον τὸ νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν σὲ τὸν εὐεργέτην ὑμνεῖν, καὶ τὰς σὰς εὐεργεσίας διεξιέναι, τὴν περὶ ἡμᾶς φιλανθρωπίαν, τὴν κατὰ τῶν ἀδικούντων ἀλήθειαν. Ἐκείνους μὲν γὰρ ἀληθείᾳ χρώμενος κολάζεις ἐνδίκως, ἡμᾶς δὲ τὴν σὴν ἐπίγνωσιν ἔχοντας προμηθείας ἀξιοῖς. δ'.

"Ἐν δεκαχόρδῳ ψαλτηρίῳ μετ' ὠδῆς ἐν κιθάρα." Τοιούτοις ὀργάνοις εἰώθασιν τὸν Θεὸν ἄν υμνεῖν· λέγει τοίνυν ὅτι, Καὶ ἐν τοῖς νενομισμένοις ἀνακρουομένοις ὀργάνοις, καὶ τῇ τῆς γλώττης μελωδία χρωμένους, δίκαιόν σοι προσφέρειν τὸν χαριστήριον ὕμνον. ε'.

"Ὅτι ἠῦφρανάς με, Κύριε, ἐν τῷ ποιήματί σου, καὶ ἐν τοῖς ἔργοις τῶν χειρῶν σου ἀγαλλιάσομαι." Ὅρων γὰρ σου τὰς δημιουργίας, καὶ τὰς ἀρρήτους οἰκονομίας, ἀγάλλομαί τε καὶ γάννυμαι, καὶ τῇ τῆς ψυχῆς ἡδονῇ τὴν γλῶτταν εἰς ὕμνωδιάν κινῶ. ζ'.

"Ὡς ἐμεγαλύνθη τὰ ἔργα σου, Κύριε! σφόδρα ἐβαθύνθησαν οἱ λογισμοὶ σου." Ὁ δὲ Σύμμαχος οὕτως· Σφόδρα βαθεῖς οἱ διαλογισμοὶ σου· Ἀκύλας δὲ καὶ Θεοδοτίων· Ἐβαθύνθησαν. Τὰ μὲν γὰρ ἔργα σου, φησὶ, μεγάλα καὶ θαυμαστά· τὸ γὰρ ὡς ἐπιτατικῶς τέθεικεν· ἡ δὲ σοφία σου ἀνέφικτον ἔχει τὸ βάθος. Ποῖος γὰρ νοῦς ἱκανὸς ἐξετάσαι τῆς σῆς προνοίας τοὺς λόγους; Ἄλλ' ἡμεῖς μὲν τοῦτο καὶ τοὺς ἀγνοοῦντας διδάσκομεν. Οἱ δὲ φρενῶν ἑσπερη μένοι, καὶ τὸ λογικὸν ἀπολέσαντες, οὔτε συνιδεῖν ἐθέλουσιν, οὔτε μαθεῖν παρ' ἐτέρων ἀνέχονται. Ταῦτα γὰρ ἐπιφέρει. ζ'.

"Ἄνῆρ ἄφρων οὐ γνώσεται, καὶ ἀσύνητος οὐ συνήσει ταῦτα." Διαφόρως ταῦτα εἴρηκεν· ὅτι ὁ τὰς φρένας νοσῶν, καὶ συνέσεως ἔρημος, τοῦ των οὐδὲν γινώσκει, οὔτε μὴν ἀκοῦσαι βούλεται τι περὶ τούτων. η'.

"Ἐν τῷ ἀνατεῖλαι ἀμαρτωλοὺς ὡσεὶ χόρτον, καὶ διέκυψαν πάντες οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν, ὅπως ἂν ἐξολοθρευθῶσιν εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος." Τὸ διέκυψαν, ἦνθησαν ὁ Ἀκύλας εἴρηκεν· οὕτω 80.1620 δὲ καὶ ὁ Σύμμαχος. Οὐκ ἠβουλήθησαν συνιέναι οἱ ἄφρονες, ὅτι ὁμοίως χόρτῳ ἦνθησαν, καὶ χλόη παραπλησίως ἀπὸ τῆς γῆς διέκυψαν οἱ τῆς ἀνομίας ἐργάται, καὶ τὸν ὄλεθρον τὸν αἰώνιον μετὰ τὴν παροῦσαν εὐημερίαν κομίσονται. Ζηλωτοὺς δὲ αὐτοὺς, καὶ μακαρίους καλέσαντες ὄψονται συντόμως ἑαυτῶν τὸ τρισάθλιον τέλος. θ', ι'.

"Σὺ δὲ ὕψιστος εἰς τὸν αἰῶνα, Κύριε. Ὅτι ἰδοὺ οἱ ἐχθροὶ σου, Κύριε, ὅτι ἰδοὺ οἱ ἐχθροὶ σου ἀπολοῦνται· καὶ διασκορπισθήσονται πάντες οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν." Ἐκείνοι μὲν γὰρ χόρτῳ παραπλησίως μαραίνονται τε καὶ φθείρονται· σὺ δὲ κατὰ πάντων ἔχεις τὸ κράτος, πάντων ὑπέρτερος ὢν, καὶ τιμωρίαις ὑποβάλλων τοὺς παραπληξίᾳ κατεχομένους. ια'.

"Καὶ ὑψωθήσεται ὡς μονοκέρωτος τὸ κέρασ μου." Ἡμεῖς δὲ οἱ τὴν σὴν ἐπίγνωσιν ἔχοντες, τὴν τῶν ἐχθρῶν σου κατάλυσιν θεασάμενοι γαυριάσομεν ἐπὶ σοὶ καὶ μεγαφρονήσομεν· ἄτε δὴ τῆς πολυθέου πλάνης ἀπηλλαγμένοι, καὶ σὲ τὸν ὄντως ὄντα προσκυνοῦντες Θεὸν, [τὸ κέρασ τοῦ σταυροῦ ὄπλον κατὰ παθῶν καὶ δαιμόνων δεξάμενοι.] Τὸν γὰρ μο νόκερων πάλιν ἐνταῦθα παρήγαγεν, ἵνα διὰ τοῦ ἐνὸς κέρατος τὸν ἕνα παραδηλώσῃ Θεόν. Ὡσπερ γὰρ ἐκεῖνο τὸ ζῶον ἐν ἔλαβε παρὰ τῆς φύσεως κέρασ, οὕτω τῆς εὐσεβείας οἱ τρόφιμοι μίαν προσκυνούσι θεότητα. "Καὶ τὸ γῆρας μου ἐν ἐλαίῳ πίονι." Ὁ δὲ Σύμμαχος οὕτως· Ἡ παλαιώσις μου, ὡς ἐλαία εὐθαλής. Ἀνθήσω γὰρ, καὶ τὸ γῆρας ἀποθήσομαι, ἐλαίαν τεθηλυῖαν μιμήσομαι, καὶ, κατὰ τοὺς ἑβδομήκοντα, οἷόν τι ἐλαίῳ πιαν θήσομαι τῇ θυμηδίᾳ. ιβ'.

"Καὶ ἐπεῖδεν ὁ ὀφθαλμὸς μου ἐν τοῖς ἐχθροῖς μου· καὶ ἐν τοῖς ἐπανισταμένοις ἐπ' ἐμὲ πονηρεῖο

μένοις ἀκούσεται τὸ οὖς μου." Τὸ ἐπεῖδε καὶ ὁ Σύμμαχος, καὶ ὁ Θεοδοτίων, καὶ αὐτὸς ὁ Ἑβραῖος ἐπόψεται εἴρηκε. Μελλόντων γὰρ προρρήσεις τὰ λεγόμενα· ἀλλὰ συνήθως οἱ ἑβδομήκοντα, ὡς γε γενημένα τὰ ἐσόμενα ἠρμήνευσαν· τὸ ἀναντίρρητον τῆς προρρήσεως καὶ ἐν τούτῳ δηλοῦντες. Ὡς 80.1621 περὶ γὰρ ἀδύνατον τὰ γεγενημένα μὴ γεγενῆσθαι, οὕτως ἀδύνατον τὴν τοῦ Πνεύματος προρρήσιν ἀπέραντον διαμείναι· λέγει τοίνυν, ὅτι Οὐ μόνον ὄψομαι τῶν ἀδίκων τὸ ἐπώδυνον τέλος, ἀλλὰ καὶ ἀκούσομαι πάντων τοῦτο διαγγελλόντων, καὶ θαυμαζόντων τῆς τιμωρίας τὸ δίκαιον. Οὕτω μὲν τοι διαιρεῖται· "Καὶ ἐν τοῖς ἐπανισταμένοις ἐπ' ἐμὲ πονηρευόμενοις" ἐνταῦθα δεῖ ὑποστίξαι, εἶτα ἐπαγαγεῖν, "ἀκούσεται τὸ οὖς μου." Τῶν παρανομία συζῶντων, καὶ μυρία μοι τυρευόντων κακὰ τὸν ὄλεθρον πολλῶν διηγουμένων ἀκούσομαι. ιγ'. "Δίκαιος ὡς φοῖνιξ ἀνθήσει, ὡσεὶ κέδρος ἢ ἐν τῷ Λιβάνῳ πληθυνθήσεται." Οἱ μὲν οὖν ἄμαρτωλοὶ, χόρτῳ παραπλησίως ἀνθήσαντες, συντόμως ἀπέσβησάν τε καὶ διεφθάρησαν· ὁ δὲ δίκαιος τῆς μὲν κέδρου τὸ δασύ, καὶ θερμόν, καὶ θρέψιμον, τοῦ δὲ φοῖνικος μιμήσεται τὸ ὑψικόμον τε καὶ κάρπιμον. Διαρκεῖ δὲ ἀμφοτέρω καὶ ἐπὶ πλείστον διαμένοντα χρόνον, χρόνου δὲ καὶ εἰς αὐξήσιν δείται. Τοιαύτη καὶ ἡ τῆς ἀρετῆς φυτουργία, πόνῳ πολλῷ καὶ χρόνῳ φυομένη, ἀλλ' εἰς ὕψος αἰρομένη, ὠριμόν τε καὶ ἡδιστὸν φέρουσα τὸν καρπὸν, καὶ σκέπην ἰκανὴν τῷ κεκτημένῳ παρέχουσα. [Ὡς ἐν θείῳ παραδείσῳ καταφυτεύεται ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ. Τοῦτο γὰρ διὰ τῶν ἐξῆς σαφέστερον λέγει τῷ εἰπεῖν·] ιδ'. "Πεφυτευμένοι ἐν τῷ οἴκῳ Κυρίου· ἐν ταῖς ἀύλαις τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἐξανθήσουσιν." Οὗτοι δὲ, φησὶν, οἱ τούτοις ἀπεικασμένοι τοῖς δένδροις φυτουργὸν μὲν ἔχουσι τὸν Θεόν, παράδεισον δὲ τὸν θεῖον νεών. ιε', ι'. "Ἐτι πληθυνθήσονται ἐν γῆρῳ πῖο νι, καὶ εὐπαθοῦντες ἔσσονται. Τοῦ ἀναγγεῖλαι ὅτι εὐθύς Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν καὶ οὐκ ἔστιν ἀδικία ἐν αὐτῷ." Ὁ δὲ Σύμμαχος οὕτως· Ἐτι καρποφορήσουσι γηρῶντες, πίονες καὶ εὐθαλεῖς ἔσσονται, ἀπαγγέλλοντες ὅτι ὀρθὸς Κύριος ὁ περιφράσσων με· καὶ οὐκ ἔστιν ἀδικία ἐν αὐτῷ. Ἐν τῷ μέλλοντι γὰρ βίῳ τὴν ἐπηγγελμένην ἀπολαμβάνοντες τελειότητα, πλείονά τε καὶ πίονα προσοίσουσι τῷ Θεῷ τὸν καρπὸν, τὴν δικαίαν αὐτοῦ ψῆφον ὑμνοῦντες. Τὴν γὰρ νῦν κεκρυμμένην οἴκο νομίαν τηνικαῦτα φανερομένην ὀρῶντες, καὶ τὴν σοφίαν θαυμάσουσι, καὶ τὸ δίκαιον ἀνυμνήσουσι. Γῆρας μὲντοι τὴν τελειότητα κέκληκε. Τέλειον γὰρ 80.1624 καὶ ἡμεῖς τὸν γεγηρακότα καλοῦμεν, ἀτελῆ δὲ τὸν νέον. Διὰ τοῦ γήρους τοίνυν τὴν μέλλουσαν παρεδήλωσε τελειότητα, ἐν ἧ φησεται πολλαπλάσιος ὁ τῆς δικαιοσύνης καρπὸς, καὶ τοῦ Θεοῦ τὸ δίκαιον δῆλον πᾶσι γενήσεται.

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ Β΄ ΨΑΛΜΟΥ.

"Αἶνος ὠδῆς τῷ Δαβὶδ, ἀνεπίγραφος παρ' Ἑβραίοις." Τὸ ἄνεπίγραφος παρ' Ἑβραίοις οὐκ ἔστιν ἐν τῷ Ἑξαπλῷ, οὔτε παρ' Εὐσεβίῳ. Τὴν τῶν ἀνθρώπων μεταβολὴν ὁ ψαλμὸς προθεσπίζει. Ὁ Θεὸς γὰρ ἄτρεπτός τε καὶ ἀναλλοίωτος, αἰὶ ὡσαύτως καὶ κατὰ τὰ αὐτὰ ἔχων. Οὐ γὰρ νῦν μὲν βασιλεύει, νῦν δὲ βασιλείαν οὐκ ἔχει· ἀλλὰ φύσει μὲν ἔστιν αἰὶ βασιλεὺς, οὐκ αἰὶ δὲ τοῦτο δῆλον τοῖς ἀνθρώποις γεγένηται. Ἐπὶ πλείστον γὰρ χρόνον οἱ πλείους αὐτὸν ἀγνοήσαντες, τὴν τῷ Θεῷ προσήκουσαν θεραπείαν τοῖς εἰδώλοις προσήνεγκαν· μετὰ δὲ τὴν τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν ἐνανθρώπησιν, διήκνησαν εἰς πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ἢ θεογνωσία διέδραμεν. [Αὐτὸς γὰρ ἔστι τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, ὃ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον. Διὰ δὲ ταῦτα φησὶν ὁ προφητικὸς νοῦς προθεωρῶν·] α'. "Ὁ Κύριος ἐβασίλευσεν, εὐπρέπειαν ἐνεδύσατο." Ἐπειδὴ γὰρ τὸ πάθος σκυθρωπὸν ὠφθη τοῖς τὸν ἐντεῦθεν φερόμενον καρπὸν ἐπισταμένοις, ὡς βοᾶν τὸν προφήτην, "Καὶ εἶδομεν αὐτὸν, καὶ οὐκ εἶχεν εἶδος, οὐδὲ κάλλος, ἀλλὰ, τὸ εἶδος αὐτοῦ ἄτιμον, ἐκλείπον παρὰ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων" μετὰ δὲ τὴν [ἐκ Παρθένου γέννησιν καὶ

τὸν ἐκού σιον σταυρὸν καὶ τὴν] εἰς οὐρανούς ἄνοδον, τὰς θεο πρεπεῖς ἀφήκεν ἀκτίνας· εἰκότως ὁ προφήτης βοᾷ, "Ὁ Κύριος ἐβασίλευσεν, εὐπρέπειαν ἐνεδύσατο." Οὐ γὰρ ἂ μὴ εἶχεν ἔλαβεν, ἀλλ' ἄπερ εἶχεν ὑπέδει ξεν. Οὕτω καὶ πρὸς τὸν οἰκεῖον πατέρα φησὶν, "Πάτερ, δόξασόν με ἐν τῇ δόξῃ ἣ εἶχον παρὰ σοὶ πρὸ τοῦ τὸν κόσμον γενέσθαι. [Οὐκ ἄδοξος μετὰ τὴν ἐνανθρώπησιν· ἀλλ' ἵνα μαρτυρηθῇ τὸ οὗ 80.1625 τὸς ἐστὶν ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητὸς, ἐν ᾧ εὐδόκησα, αὐτοῦ ἀκούετε.] "Ἐνεδύσατο Κύριος δύναμιν, καὶ περιεζώσατο." Ὅτι Χριστὸς Θεοῦ δύναμις, καὶ Θεοῦ σοφία, σαφῶς ἡμᾶς ὁ θεῖος Παῦλος ἐδίδασκε. Τοιγαροῦν οὐχ ἐτέρωθεν ποθὲν ἐδέξατο δύναμιν, ἦν μὴ πρότερον εἶχεν, ἀλλὰ τῇ οἰκείᾳ δυνάμει κατὰ τῶν πολεμίων ἐχρήσατο· σχηματίζει δὲ αὐτὸν ὁ προφητικὸς λόγος, οἷόν τινα βασιλέα βασιλικὴν πανοπλίαν περιβαλλόμενον, καὶ ζώνη χρώμενον, καὶ κατὰ τῶν πολεμίων ἀγωνιζόμενον. Εἶτα δείκνυσι τὰ ἐν τεῦθεν γινόμενα κατορθώματα. Καὶ γὰρ ἐστερέωσε τὴν οἰκουμένην, ἣ τις οὐ σαλευθήσεται." Ἐδραῖαν, φησὶ, τὴν οἰκουμένην ἀπέφηνε, καὶ στερῆραν, τὸ βέβαιον τῆς θείας γνώσεως ἔχουσαν, καὶ τῆς τοῦ ψεύδους πλάνης ἀπηλλαγμένην. Οὐκέτι γὰρ οἱ ἄνθρωποι, νῦν μὲν τούτους, νῦν δὲ ἐκείνους τοὺς θεοὺς προσκυνοῦσιν, ἀλλὰ τῷ ἀληθινῷ Θεῷ τὸ σέβας προσφέρουσιν. β'. "Ἐτοιμος ὁ θρόνος σου ἀπὸ τότε, ἀπὸ τοῦ αἰῶνος σὺ εἶ." Οὐ νῦν, φησὶ, τῆς βασιλείας ἐδέξω χειροτονίαν, ἀλλ' αἴδιον ἔχεις τὸ κράτος, καὶ τὴν βασιλείαν αἰώνιον· καὶ περὶ μὲν τῆς βασιλείας, καὶ ἐν τῷ μ' καὶ δ' ἔφη ψαλμῷ· "Ὁ θρόνος σου, ὁ Θεὸς, εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος." Τὸ δὲ ἀναλλοίωτον αὐ τοῦ, καὶ ἄτρεπτον, ἐν τῷ ρά ψαλμῷ, πάλιν ἡμᾶς ἐδίδασκε· "Σὺ γὰρ αὐτὸς εἶ, φησὶ, καὶ τὰ ἔτη σου οὐκ ἐκλείψουσιν. [Εἰ γὰρ καὶ ἄνθρωπος ἐγέ νου, οὐκ ἐνδεὴς τῆς θεότητος, οὐδὲ τοῦ Πατρὸς ἢ τοῦ παναγίου Πνεύματος ἐχωρίσθη· μία γὰρ οὐσία τῆς ἀχράντου Τριάδος· μία βασιλεία, μία κυριότης.] Ἀμφοτέρας μέντοι τὰς μαρτυρίας ὁ μακάριος Παῦλος προσήρμοσε τῷ Δεσπότη Χριστῷ. γ'. "Ἐπήραν οἱ ποταμοὶ, Κύριε, ἐπήραν οἱ ποταμοὶ φωνὰς αὐτῶν, ἄρουσιν οἱ ποταμοὶ ἐπιτρίψεις αὐτῶν." Ποταμοὺς τοὺς ἱεροὺς ἀποστόλους καλεῖ, καὶ τοὺς μετ' ἐκείνους δεξαμένους τὸ κήρυγμα. Οὗτοι γὰρ ποταμῶν δίκην ἄπασαν ἀνθρώποις τὴν ἀρδεῖαν προσήνεγκαν. Οὕτως αὐτοὺς καὶ ὁ μακάριος προσηγόρευεν Ἀββακούμ· "Ποταμῶν ῥαγήσεται γῆ," τουτέστι διαιρεθήσεται, καὶ τὴν ἀρδεῖαν δέξεται. Οὕτω καὶ ὁ Κύριος ἔφη· "Ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ, καθὼς εἶπεν ἡ Γραφή, ποταμοὶ ἐκ τῆς κοιλίας αὐτοῦ ῥεύσουσιν ὕδατος ζωῆς. Οὗτοι τοίνυν οἱ ποταμοὶ ἐπήραν αὐτῶν τὴν φωνὴν, τὰ θεῖα κηρύττοντες δόγματα, καὶ τὰς οἰκείας πορείας ποιοῦμενοι. Τρίψεις γὰρ τὰς τρίβους ἐκάλεσεν. Ἐπειδὴ γὰρ πέφυκε τῶν ὑδάτων ἡ φύσις τρίβειν τὴν ὑποκειμένην γῆν, καὶ πορείαν ἐργάζεσθαι, 80.1628 εἰκότως τρίψιν τῶν ποταμῶν τὴν πορείαν ἐκάλεσεν· οἱ γὰρ πρῶτοι πιστευθέντες τὸ κήρυγμα τὴν ὁδὸν δευτέροις ὑπῆρξαν, καὶ ἄπονον αὐτοῖς καὶ ἄτα λαίπωρον τὴν διδασκαλίαν ἐπραγματεύσαντο. δ'. "Ἀπὸ φωνῶν ὑδάτων πολλῶν, θαυμαστοὶ οἱ μετεωρισμοὶ τῆς θαλάσσης." Καθάπερ τῶν μεγάλων ποταμῶν εἰς τὸ πέλαγος εἰσβαλλόντων, καὶ τὴν κατὰ τῆς ψάμμου τῶν κυμάτων προσβολὴν ἐπέχόντων, ἐπὶ πλεῖστον κυρτοῦται τὰ κύματα τῇ μάχῃ τῶν ποταμῶν ῥευμάτων· οὕτω καὶ τῆς γλυκειᾶς καὶ ποτίμου τῶν ἀποστόλων διδασκαλίας τῇ ἀλμυρᾷ καὶ πικρᾷ τῆς οἰκουμένης θαλάττης προσφερομένης, ζάλη τις ἐγένετο, καὶ κύματα ἐπάλληλα διανίστατο. Τοῦτο καὶ ὁ μακάριος προείρηκεν Ἀββακούμ. Εἰρηκῶς γὰρ, "Ποταμῶν ῥαγήσεται γῆ, ὄψονται σε καὶ ὠδινήσουσι λαοί," σκορπίζων ὕδατα πορείας, ἐπήγαγεν· "Ἐδωκεν ἡ ἄβυσσος φωνὴν αὐτῆς, ὕψος φαντασίας αὐτῆς. Τῆς τοιαύτης ἄπασα πόλις ἐπέπληστο ζάλης· αὐτοῦ γὰρ ἐστὶ τοῦ Κυρίου φωνή, "Οὐκ ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην εἰς τὴν οἰκουμένην, ἀλλὰ μάχαιραν, διχάσαι ἄνθρωπον ἀπὸ πλησίον αὐτοῦ, υἱὸν ἀπὸ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, θυγατέρα ἀπὸ τῆς μητρὸς αὐτῆς, νύμφην ἀπὸ τῆς πενθερᾶς αὐτῆς." Ἄλλ' ἢ μὲν ἀρχὴ τοῦ κηρύγματος εἶχε τὴν ζάλην· νῦν δὲ ὁ τῆς θαλάττης δεσπότης ἐπέτιμησε τῇ

καταιγίδι, καὶ ἔστη εἰς αὖραν, καὶ ἐσίγησε τὰ κύματα αὐτῆς, καὶ ἐγένετο γαλήνη με γάλη. "Θαυμαστὸς ἐν ὑψηλοῖς ὁ Κύριος." Ὁ δὲ Ἀκύλας οὕτως· Ὑπερμεγέθης ἐν ὕψει Κύριος. Μάλα δὲ ἀκολούθως τοῦτο τοῖς εἰρημένοις προστέθεικε, τοῦ κατορθοῦντος δεικνὺς τὴν ἰσχύν. Ὑπερμεγέθης γάρ ἐστι, καὶ ὕψιστος, καὶ Κύριος, καὶ δύναμιν ἔχων, οὔτε γλώττη μετρητὴν, οὔτε διανοία καταληπτὴν. [Ὑψηλοὺς δὲ καλεῖ τοὺς μεγάλους πατριάρχας προφήτας τε καὶ τοὺς ἱεροὺς ἀποστόλους καὶ τοὺς κατ' ἐκείνους ἅπαντας.] ε'. "Τὰ μαρτύριά σου Κύριε, ἐπιστώθησαν σφόδρα." Ταῦτα δὲ ἅπαντα ἄνωθεν προεθέσπισας, καὶ διὰ τῶν ἀγίων σου προφητῶν προεκήρυξας. Τῆ δὲ μαρτυρία τῶν πραγμάτων δέδεικται ἀληθῆ· καλὴ δὲ καὶ ἡ τοῦ σφόδρα προσθήκη. Ἀντὶ τοῦ, οὐδὲ τὸ τυχὸν ἐν ταῖς προρρήσεσιν ἔνεστι θεωρῆσαι ψεῦδος, ἀλλ' ἀκριβῶς ἅπαντα τὰ νῦν ὀρώμενα προερρήθη. "Τῷ οἴκῳ σου πρέπει ἁγίασμα, Κύριε, εἰς μακρότητα ἡμερῶν." Τὸ δὲ πάντων μέγιστόν τε καὶ κάλλιστον τῶν ἀγαθῶν, ὅτι οὐ πρόσκαιρος ἡ τῶν δεδωρημένων ἀπόλαυσις, οὐδὲ χρόνοις τισὶ περιωρισμένη, κατὰ τὴν Ἰουδαίων λατρείαν· ἀλλὰ 80.1629 διαρκῆς, καὶ μόνιμος, καὶ αἰώνιος· τῷ νέῳ γάρ σου οἴκῳ ταῦτα πρόσφορά τε καὶ πρέποντα. Οἶκον δὲ τοῦ Θεοῦ τὸν τῶν πιστῶν προσηγόρευσε σὺλ λογον ὁ θεσπέσιος Παῦλος, ὃ τὸν ἁγιασμὸν ἐπιπρέπειν εἴρηκεν ὁ προφήτης. Προσῆκει τοίνυν ἡμᾶς, κατὰ τὴν ἀποστολικὴν παραίνεσιν, καθαίρειν μὲν ἑαυτοὺς ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος, ἐπιτελεῖν δὲ ἁγιωσύνην ἐν φόβῳ Θεοῦ· ἵνα ἄξιον τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ κατασκευάσαντες, τὸν αἰώνιον ἔνοικον εἰσδεξώμεθα.

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ Γ΄ ΨΑΛΜΟΥ.

"Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ· τετράδι Σαββάτου· ἀνεπίγραφος παρ' Ἑβραίοις." Δῆλον, ὡς τὴν ἐπιγραφὴν ἄλλοι τινὲς θεθεῖκασιν, καὶ οὔτε ὁ προφήτης, οὔτε οἱ τοῦτον ἐξ ἀρχῆς ἐρμηνεύσαντες. Τοῦ δὲ ψαλμοῦ ἡ υπόθεσις αὕτη. Πολλοὶ τῶν Ἰουδαίων, καὶ ἄρχοντες καὶ βασιλεῖς, τὴν παρανομίαν ἠγάπησαν, καὶ δικάζοντες ἀδίκως ἐξῆγον τὴν ψῆφον, καὶ μαιφονίας ἐτόλμων, δώροις ἀπεμπολοῦντες τῶν ἀθῶν τὸ αἷμα. Τούτων δὲ καὶ ὁ μακάριος κατηγόρησεν Ἡσαΐας, "Ἀκούσατε, λέγων ἄρχοντες Σοδόμων." Καὶ πάλιν· "Οἱ ἄρχοντές σου ἀπειθοῦσιν, ἀγαπῶντες δῶρα, διώκοντες ἀνταπόδομα, ὄρφανοῖς οὐ κρίνοντες, καὶ κρίσει χηρῶν οὐ προσέχοντες." Οὐ μόνον δὲ κατηγόρησεν, ἀλλὰ καὶ παρήνευσε· "Κρίνατε ὄρ φανῶ, καὶ δικαιοῦσατε χήραν." Ταύτην καὶ ὁ μακάριος Ἀββακούμ τὴν κατηγορίαν ἐποίησατο, καὶ τῷ Θεῷ προσφέρων τὴν ἔντευξιν ἔλεγε· "Ποιήσεις τοὺς ἀνθρώπους, ὡς τοὺς ἰχθύας τῆς θαλάσσης, καὶ ὡσεὶ ἔρπετὰ μὴ ἔχοντα ἠγούμενον, καὶ καταφάγεται ὁ ἀσεβὴς τὸν δίκαιον." Οὕτω καὶ ὁ θαυμάσιος Ἰερεμίας, καὶ μέντοι καὶ οἱ ἄλλοι προφήται, τῆς τούτων ἀδικίας διετέλουν κατηγοροῦντες. Ταῦτα πόρρωθεν προφητικοῖς ὀφθαλμοῖς προῖδὼν ὁ θεῖος Δαβὶδ, τοῦτον ἔγραψε τὸν ψαλμὸν· ἵνα διὰ τῆς μελωδίας, τῆς ἐν τῷ θεῷ ναῶ γινομένης, τὴν ὠφέλειαν οἱ τηνικαῦτα καρπώσωνται· διδάσκει δὲ τοῦ Θεοῦ τὴν πρόνοιαν, καὶ τὴν ἐντεῦθεν τιμωρίαν τῶν πονηρῶν συζώντων. Σχηματίζει δὲ τὸν ψαλμὸν ἐκ προσώπου τῶν εὐσεβεῖα συντετραμμένων, ταῦτα παρ' ἐκείνων ὑπομενόντων. α'. Θεὸς ἐκδικήσεων Κύριος, Θεὸς ἐκδικήσεων ἐπαρρησιάσατο." Ἀντὶ δὲ τοῦ, ἐπαρρησιάσατο, ὁ Ἀκύλας ἐπιφάνηθι εἴρηκεν· οὕτω δὲ καὶ οἱ ἄλλοι ἐρμηνευταί. Σὲ, φησὶν, ἵκετεύω τὸν τῶν ἀπάντων 80.1632 Θεὸν καὶ Δεσπότην, καὶ τὴν κτίσιν ἰθύνοντα, καὶ τὴν ἀξίαν τιμωρίαν τοῖς ἀδίκοις ἐπάγοντα, ἐπακοῦσαι, καὶ τὴν ἔντευξιν δέξασθαι. β'. "Ὑψώθητι, ὁ κρίνων τὴν γῆν, ἀπόδος ἀνταπόδοσιν τοῖς ὑπερηφάνοις." Δείξον ἅπασιν τῆς σῆς δεσποτείας τὸ ὑψηλὸν, καὶ κατάλυσον τὴν τῶν ἀλαζόνων ὄφρυν, διδάσκων διὰ τῆς πείρας, ὅτι σὺ εἶ τῆς οἰκουμένης κριτής. γ', δ'. "Ἔως πότε ἁμαρτωλοὶ, Κύριε, ἕως πότε ἁμαρτωλοὶ καυχῶνται; Φθέγγονται, καὶ λαλήσουσιν ἀδικίαν, λαλήσουσιν πάντες οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν." Οὐκ ὄλεθρον

ὑπομῆναι τοὺς παρανόμους ἰκετεύει, ἀλλὰ μὴ δυναστεύειν, καὶ τὴν ἐξουσίαν ἐφόδιον ἔχειν εἰς ἀδικίαν. ε΄, ς'. "Τὸν λαὸν σου, Κύριε, ἔταπείνωσαν· καὶ τὴν κληρονομίαν σου ἐκάκωσαν. Χήραν καὶ ὄρφανὸν ἀπέκτειναν, καὶ προσήλυτον ἐφόνευσαν." Πᾶν εἶδος ἀδικίας, Δέσποτα, παρ' αὐτῶν τολμᾶται. Ἐπὶ τῇ δυναστείᾳ βρενθύνονται, ἀδίκους δὲ κέχρηται λόγοις· τὰ πράγματα τῶν λόγων ἐστὶ χαλεπώτερα. Αἱ τῶν ὁμοζύγων ἐστερημέναι, καὶ οἱ πατέρων ἐρημίαν ὀλοφυρόμενοι πρόκεινται τούτοις, ὡς ἔτοιμον θήραμα. Οἱ ἐξ ἔθνῶν προσεληλυθότες, καὶ κατὰ τοὺς σοὺς νόμους ποθήσαντες πολιτευέσθαι, τὴν ἄδικον παρ' αὐτῶν σφαγὴν ὑπομένουσι· Προσηλύτους γὰρ τούτους ὠνόμασε. ζ' "Καὶ εἶπαν· Οὐκ ὄψεται ἄνθρωπος, οὐδὲ συνήσει ὁ Θεὸς τοῦ Ἰακώβ." Αὕτη τῆς ἀσεβείας ἐπίτασις. Ταῦτα γὰρ, φησὶ, τολμῶσιν, οὐχ ἡγούμενοί σε ἐφορᾶν, οὐδὲ προμηθεῖσθαι τῶν ἀνθρωπείων πραγμάτων· οὐχ ἀπλῶς δὲ πρόσκειται τὸ ὁ Θεὸς Ἰακώβ, ἀλλ' εἰς αὐξήσιν τῆς κατηγορίας. Πολλὴν γὰρ περὶ τὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ καταμαθόντες πρόνοιαν, τὴν διὰ τῶν προφητῶν, τὴν διὰ τῶν ἱερέων, τὴν ἐν πολέμῳ, τὴν ἐν εἰρήνῃ, οὐ δειμαίνουσιν ὡς ἐφορῶντα τὸν τῶν ὄλων Θεόν. Ἐντεῦθεν αὐτοῖς εἰσφέρει συμβουλίην καὶ παραίνεσιν, [οὐ μόνον δὲ τὸ τρηκτικαῦτα τοῖς τοιαῦτα νενοσηκόσιν, ἀλλὰ καὶ μέχρι τοῦ νῦν καὶ παντὸς τοῦ βίου κρατοῦσιν.] η΄. "Σύνετε δὴ, ἄφρονες ἐν τῷ λαῷ, καὶ μωροὶ, ποτὲ φρονήσατε." Ὅψέ γ' οὐν ποτε, ὧ ἀνόητοι, συνιδεῖν ἐθέλησατε, καὶ μαθεῖν τῶν πραγμάτων τὴν φύσιν· [ὅτι ἀράχνη ἔοικεν ἢ τοῦ παρόντος βίου κατάστασις.] 80.1633 θ'. "Ὁ φυτεύσας τὸ οὖν, οὐχὶ ἀκούει; ἢ ὁ πλάσας τὸν ὀφθαλμὸν, οὐχὶ κατανοεῖ," Σφόδρα συλλογιστὶ κῶς τὴν διδασκαλίαν προσήνεγκεν. Ὁ ἐκ πηλοῦ γὰρ, φησὶ, τὸν ὀφθαλμὸν διαπλάσας, καὶ τὴν ὀπτικὴν ἐνέργειαν αὐτῷ δωρησάμενος, καὶ τὰ ὦτα ὡς αὐτῶς δημιουργήσας, καὶ τὴν ἀκουστικὴν αἴσθησιν χαρισάμενος, αὐτὸς οὐχ ὄρα, οὐδὲ ἀκούει, ἀλλὰ ὁ τούτων δημιουργὸς ἐστέρηται τῆς ἐνεργείας ἢν τοῖς ἄλλοις κεχάρισται; ι'. "Ὁ παιδεύων ἔθνη οὐχὶ ἐλέγξει;" Τὰ ἔθνη, φησὶν, ἃ μῆτε νόμον ἐδέξαντο, μῆτε προφητικῆς ἀπολαύει διδασκαλίας, ὑποβάλλει παιδείαις, καὶ τὴν ὑμέτεραν οὐκ ἐλέγξει παρανομίαν; "Ὁ διδάσκων ἄνθρωπον γινώσκει." Καὶ μὴν τῶν ἀνθρώπων τὴν φύσιν αὐτὸς ἐδημιούργησε λογικὴν, καὶ διὰ τῶν ἐν τῇ κτίσει θεωρουμένων, καὶ καθ' ἑκάστην γινομένων ἡμέραν, πλείονα τὴν γινώσκειν ἐργάζεται. ια'. "Κύριος γινώσκει τοὺς διαλογισμοὺς τῶν ἀνθρώπων, ὅτι εἰσὶ μάταιοι." Ἀλλὰ γὰρ οὐ μόνον ὄρα καὶ ἀκούει· ἀλλὰ καὶ τοὺς ἡμετέρους ἐπίσταται λογισμοὺς, τοὺς ψευδῆ περὶ τῆς αὐτοῦ προνοίας τοπάζοντας· οὕτως ἐκείνοις τὴν προσφυῆ ποιησάμενος θεραπείαν, προσφέρει τοῖς ἀδικουμένοις ἀποχρῶσαν ψυχαγωγίαν· πιθανωτέραν δὲ αὐτὴν ἐργαζόμενος ποιεῖται τοὺς λόγους. ιβ'. "Μακάριος ἄνθρωπος, ὃν ἂν παιδεύσης, Κύριε· καὶ ἐκ τοῦ νόμου σου διδάξεις αὐτόν." Πολλοὶ μὲν γὰρ ἀθλίους εἰώθασιν ἀποκαλεῖν τοὺς τὴν εὐσέβειαν ἀσπαζομένους [καὶ ἀδικίαν ὑφισταμένους· ἐγὼ δὲ αὐτοὺς ζηλωτοὺς καὶ μακαρίους ἀποκαλῶ, παίδευσιν γυμναζομένους,] καὶ τοὺς θεοῦ νόμου καρπομένους τὴν ὠφέλειαν. ιγ'. "Τοῦ πραῦναι αὐτὸν ἄφ' ἡμερῶν πονηρῶν." Ὁ γὰρ μικρὰν παιδείαν κατὰ τὸν παρόντα βίον δεχόμενος, πραότερον ἔξει τὸ μέλλον κριτήριον· ἡμέραν γὰρ πονηρὰν, τὴν αἰώνιον ἐκάλεσε κόλασιν. "Ἐως οὗ ὀρυγῆ τῷ ἁμαρτωλῷ βόθρος." Οἱ γὰρ τὴν παρανομίαν ἀσπαζόμενοι τῇ διηνεκεῖ τιμωρίᾳ παραδοθήσονται. Ὡσπερ γὰρ τὸν εἰς βαθὺν ἐμπεσόντα βόθρον ἀναβῆναι τῶν ἀδυνάτων, μηδενὸς ἐπαμύνοντος· οὕτω διαφυγεῖν τὴν αἰώνιον ἀδύνατον κόλασιν, μὴ τῆς θείας τοῦτο βουλομένης φιλάνθρωπίας. ιδ'. "Ὅτι οὐκ ἀπόσεται Κύριος τὸν λαὸν αὐτοῦ· καὶ τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ οὐκ ἐγκαταλείψει." [Κληρονομίαν οὐ τὸν Ἰσραὴλ ὠνόμασε μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸν ἐξ ἔθνῶν λαόν· καὶ μάλιστα τοῦ τον. Περὶ μὲν γὰρ ἐκείνου ὁ μακάριος ἔφη Μωϋσῆς· "Καὶ ἐγενήθη μερὶς Κυρίου λαὸς αὐτοῦ Ἰακώβ, σχοίνισμα κληρονομίας αὐτοῦ Ἰσραὴλ." Περὶ δὲ τοῦ νέου λαοῦ, ὃν ὁ ἐκ Θεοῦ Θεὸς τῷ ἔκουσίῳ θανάτῳ περιεποιήσατο, συγκληρονόμους ὄνο 80.1636 μάζει ὁ θεῖος

Ἀπόστολος· αὐτὸς γὰρ τὴν νέαν διαθήκην καὶ ἀληθινὴν μερίδα ὀρίζεται· οὐς διὰ
λου τροῦ παλιγγενεσίας ἀνέπλασεν.] Καὶ κατὰ τὸν παρόντα δὲ βίον τῆς προσηκούσης
ἀπολαύσεται προμηθείας ὁ θεῖος λαὸς, ἅτε δὴ κληρονομία καὶ λαὸς αὐτοῦ
χρηματίσας. ιε´. "Ἔως οὗ δικαιοσύνη ἐπιστρέψη εἰς κρίσιν;" Ταύτης μέντοι τεύξεται
τῆς προνοίας, ἕως ἂν ἡ τοῦ Θεοῦ δικαιοσύνη φανῇ, πάντων ἀνθρώπων ποιουμένη
τὴν κρίσιν. Αἰνίττεται δὲ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν τὴν ἐνανθρώπησιν,
καὶ τῶν Ἰουδαίων τὴν ἄρνησιν. Δικαιοσύνην γὰρ αὐτὸν ἐκάλεσε τὸν Δεσπότην
Χριστόν. Αὐτὸς γὰρ καὶ Ἥλιος δικαιοσύνης ὠνόμασται, καὶ περὶ αὐτοῦ ἔφη ὁ
μακάριος Παῦλος· "Ἐδόθη ἡμῖν σοφία ἀπὸ Θεοῦ, δικαιοσύνη τε, καὶ ἁγιασμός, καὶ
ἀπολύτρωσις." Τῆς τοῦ Θεοῦ τοίνυν μνημονεύσας προνοίας, καὶ εἰρηκῶς, ὅτι "Οὐκ
ἀπώσεται Κύριος τὸν λαὸν αὐτοῦ, καὶ τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ οὐκ ἐγκαταλείψει,"
καὶ τὴν ἔσο μένην αὐτῶν προθεασάμενος ἄρνησιν, εἰκότως ἐπὶ γαγεν, "Ἔως οὗ
ἐπιστρέψη δικαιοσύνη εἰς κρίσιν." Ἔως γὰρ ἂν μὴ ἀρνηθῶσι τῆς δικαιοσύνης τὴν ἐπι
φάνειαν, τῆς ἄνωθεν τεύξονται προμηθείας. "Καὶ ἐχόμενοι αὐτῆς πάντες οἱ εὐθεῖς
τῆ καρδία" Ὁ δὲ Ἀκύλας καὶ ὁ Θεοδοτίων, Καὶ ὀπίσω αὐτῆς πάντες οἱ εὐθεῖς τῆ
καρδία. Τούτῳ γὰρ, φησὶ, τῷ σωτηρίῳ, ὃ δικαιοσύνην ἐκάλεσεν, ἀκολουθήσουσιν οἱ
καθαρὰν ἀπιστίας διάνοιαν ἔχοντες, καὶ εὐθέσι χρώμενοι λογισμοῖς. Συμβαίνει δὲ
τοῖς εἰρημένοις καὶ τοῦ Κυρίου τὰ ῥήματα. Ἰδὼν γὰρ τὸν Πέτρον καὶ τὸν Ἀνδρέαν
βάλλοντας ἀμφίβληστρον εἰς τὴν θάλασσαν, εἶπεν αὐτοῖς· "Δεῦτε ὀπίσω μου, καὶ
ποιήσω ὑμᾶς ἀλιεῖς ἀνθρώπων." Καὶ τῷ εἰρηκῶτι. "Ἐπί τρεψόν μοι ἀπελθεῖν θάψαι
τὸν πατέρα μου," εἶπεν ὁ Κύριος. "Ἄφες τοὺς νεκροὺς θάπτειν τοὺς ἑαυτῶν νεκροὺς,
σὺ δὲ ἔλθὼν ἀκολούθει μοι." Ἰουδαίων μὲν οὖν, φησὶ, μέχρι τῆς ἀρνήσεως ποιήσεται
πρόνοια, τοὺς δὲ εὐθεῖς τῆ καρδία ἀκολουθούτους ἔξει, ἐχομένους αὐτοῦ, καὶ
ἀντεχομένους, καὶ καταλιπεῖν οὐδ' ὄλως ἀνεχομένους. ι´. "Τίς ἀναστήσεται μοι ἐπὶ
πονηρευομένους, ἢ τίς συμπαραστήσεται μοι ἐπὶ τοὺς ἐργαζομένους τὴν ἀνομίαν;"
Σαφέστερον δὲ ὁ Σύμμαχος· Τίς ἀναστήσεται ὑπὲρ ἐμοῦ πρὸς κακούργους; τίς
ἐνστήσεται ὑπὲρ ἐμοῦ πρὸς ἐργαζομένους ἀδι 80.1637 κίας; Πάσης ἀνθρωπίνης εἰμὶ,
φησὶν, ἔρημος βοηθείας, ἀλλ' ἔχω τὸν μέγαν ἐπίκουρον, τὸν σκεδάσαι ῥαδίως
δυναμένον τῶν ἐναντίων τὸ στίφος· Τοῦτο γὰρ διὰ τῶν ἐπιφερομένων ἐδήλωσεν.
ιζ´. "Εἰ μὴ ὅτι Κύριος ἐβοήθησέ μοι παρὰ βραχὺ παρώκησε τῷ ἄδῃ ἡ ψυχὴ μου." Εἰ μὴ
γὰρ τῆς παρ' αὐτοῦ προνοίας ἀπήλαυσα, πάντως ἂν με θανάτῳ παρέδωκαν. ιη´. "Εἰ
ἔλεγον, σεσάλευται ὁ πούς μου, τὸ ἔλεός σου, Κύριε, ἐβοήθει μοι." Παραυτίκα γὰρ
τὴν σὴν ἐπικαλούμενος πρόνοια, καὶ τὴν οἰκείαν διδάσκων ἀσθένειαν, τῆς σῆς
φιλανθρωπίας ἀπήλαυον. ιθ´. "Κατὰ τὸ πλῆθος τῶν ὀδυνῶν μου ἐν τῇ καρδίᾳ μου, αἱ
παρακλήσεις σου εὐφράναν τὴν ψυχὴν μου." Ἀναλογοῦσαν δὲ ταῖς ὀδύναις τὴν
παρὰ τῆς σῆς ἀγαθότητος ἐδεχόμεν παραψυχὴν. Οὕτω καὶ ὁ μακάριος ἔφη Παῦλος·
"Καθὼς περισσεύει τὰ παθήματα τοῦ Χριστοῦ εἰς ἡμᾶς, οὕτω διὰ τοῦ Χριστοῦ
περισσεύει καὶ ἡ παράκλησις ἡμῶν." Καὶ πάλιν Ἐν παντὶ θλιβόμενοι, ἀλλ' οὐ
στενοχωρούμενοι· ἀπορούμενοι, ἀλλ' οὐκ ἐξαπορούμενοι· διωκόμενοι, ἀλλ' οὐκ
ἐγκαταλειπόμενοι· καταβαλλόμενοι, ἀλλ' οὐκ ἀπολλύμενοι." κ´. "Μὴ συμπροσέσται
σοι θρόνος ἀνομίας, ὁ πλάσσων κόπον ἐπὶ πρόσταγμα." Σαφέστερον δὲ ὁ Σύμμαχος·
Μὴ συναφθήσεται σοι θρόνος ἐπιρρείας, ὁ πλάσσων ταλαιπωρίαν κατὰ προστάγμα
τος; Οὐκ ἀνέξη, φησὶ, κοινωνῆσαι τῆς ἀδικίας τοῖς παρανόμως δικάζουσιν· οἱ
ἐναντίαν τοῖς ὑπὸ σοῦ προστεταγμένοις τὴν ψῆφον ἐκφέροντες, τὴν ἐντεῦθεν
φυομένην ἐπισπῶνται ταλαιπωρίαν. "Θρόνον γὰρ ἐπιρρείας καὶ ἀνομίας" τοὺς
ἀδίκους ἐκάλεσε δι καστὰς, οἱ κόπον καὶ ταλαιπωρίαν δρέπονται τῆς ἀδικίας
καρπὸν. κά´. "Θηρεύσουσιν ἐπὶ ψυχὴν δικαίου, καὶ αἷμα ἀθῶον καταδικάσονται."
Ἔργον γὰρ τοῖς παρανόμοις τούτοις δικασταῖς, πάση μηχανῇ κατὰ τῶν δικαίων
κεχρησθαι, καὶ τῶν ἀθῶων καὶ ἀναιτίων καταψηφίζεσθαι θάνατον, [καὶ τὰς ἄλλας

τιμωρίας· δημεύσεις λέγω καὶ ἔξορίας, καὶ τὰ ὅμοια τούτοις.] κβ'. "Καὶ ἐγένετό μοι Κύριος καταφυγή· καὶ ὁ Θεός μου εἰς βοήθον ἐλπίδος μου." Ἐγὼ δὲ τῆς 80.1640 παρὰ τοῦ Δεσπότη προνοίας ἀπήλαυσα, καὶ αὐτὸν ἔσχον περίβολον ἰσχυρόν. κγ'. "Καὶ ἀποδώσει αὐτοῖς Κύριος τὴν ἀνομίαν αὐτῶν, καὶ κατὰ τὴν πονηρίαν αὐτῶν ἀφανιεῖ αὐτούς Κύριος ὁ Θεός." Ἐκεῖνοι δὲ τρυγήσουσι τοὺς τῶν ἰδίων πόνων καρπούς, καὶ τῆς πονηρίας ἄξια τὰ ἐπίχειρα δεξόνται. Ταῦτα οὐκ ἐκείνοις μόνοις, ἀλλὰ καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις ἐγράφη. Πάντων γὰρ ἀνθρώπων ὁ τῶν ὄλων Θεὸς προμηθούμενος, πᾶσι τὴν πρόσφορον προσφέρει θεραπείαν.

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ Δ΄ ΨΑΛΜΟΥ.

"Αἶνος ὠδῆς τῷ Δαβίδ." Ἀνεπίγραφος παρ' Ἑβραίοις. Ἰωσίας ὁ βασιλεὺς κομιδῇ γέγονεν εὐσεβής. Οὗτος θεασάμενος τοῦ λαοῦ τὸ πλεῖστον τὴν τῶν εἰδώλων ἀσπασάμενον θεραπείαν, προσέταξε μὲν ἅπαντας κατασφαγῆναι τῶν εἰδώλων τοὺς ἱερέας, τοὺς δὲ τούτων βωμοὺς ἐκ βάθρων ἀνασπασθῆναι· τῶν δὲ τετελευτηκότων ἱερέων ἀνορύξας τοὺς τάφους, τὰ τούτων ὅσα κατέκαυσεν ἐν αὐτοῖς τοῖς τῶν δαιμόνων βωμοῖς. Εἶτα τὸν λαὸν ἅπαντα συν αθροίσας, μεταμελεία χρήσασθαι παραινεῖ, καὶ τὸν Θεὸν ἰλεώσασθαι, καὶ τούτῳ διαφυγεῖν τῷ τρόπῳ τὴν ἠπειλημένην πανωλεθρίαν. Ὀλδὰ γὰρ ἡ προφητικὴ δεινὰ καὶ χαλεπὰ παντὶ προεθέσπισε τῷ λαῷ. Ταῦτα τοίνυν πόρρωθεν ὁ μακάριος Δαβὶδ τοῖς προφητικοῖς ὀφθαλμοῖς προΐδων, τοῦτον συνέγραψε τὸν ψαλμὸν, καὶ εἰς ἐκείνων ὠφέλειαν, καὶ διδασκαλίαν πάντων ἀνθρώπων. Ἐσχημάτισται δὲ ὁ ψαλμὸς ἐκ προσώπου τοῦ Ἰωσίου, καὶ τῶν τοῦ Θεοῦ ἱερέων. α'. "Δεῦτε, ἀγαλλιασώμεθα τῷ Κυρίῳ, ἀλαλάξωμεν τῷ Θεῷ τῷ Σωτῆρι ἡμῶν." Χορευόντων ἐστὶ τὸ προοίμιον, καὶ ἡδομένων ἐπὶ τῇ τῆς ἀσεβείας ἀπαλλαγῇ. Κοινῇ, φησὶ, τῷ Θεῷ τὸν ἐπινίκιον ἀναπέμφωμεν ὕμνον. Ὁ γὰρ ἀλαλαγμὸς νικόντων ἐστὶ φωνή. Ἐνίκησε δὲ τῶν εὐσεβῶν ὁ χορὸς τὸ στίφος τῶν δυσσεβῶν. Εἰκότως τοίνυν τὴν ἐπινίκιον ὠδὴν προσφέρουσι τῷ Θεῷ [καὶ μάλιστα ὁ τῶν ἀποστόλων καὶ μαρτύρων χορὸς. Ἄλλως δ' ἂν νοήσειαν καὶ ἅπαντες οἱ κατ' αὐτούς· "Δεῦτε, ἀγαλλιασώμεθα τῷ Κυρίῳ, ἀλαλάξωμεν τῷ Θεῷ τῷ Σωτῆρι ἡμῶν," τῷ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν διὰ παθημάτων πραγματευσαμένῳ· ἵνα πάντας ἡμᾶς ἀπαθείας ἀξιώσῃ· τῷ ἐλομένῳ κατελθεῖν μέχρι τοῦ ἄδου ἵνα ἡμᾶς εἰς τοὺς οὐρανοὺς ἀναγάγῃ.] β'. "Προφθάσωμεν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐν ἔξομο λογῆσει· καὶ ἐν ψαλμοῖς ἀλαλάξωμεν αὐτῷ." Πρὸ τοῦ καιροῦ τῆς τιμωρίας τῇ μεταμελείᾳ χρῆσώμεθα, καὶ πρὶν τὴν καθ' ἡμῶν ἐξενεχθῆναι ψῆφον, 80.1641 τὸν Δεσπότην ἐκμειλιξώμεθα· προσενέγκωμεν δὲ αὐτῷ καὶ τὴν πρέπουσαν ὕμνωδιαν. Εἶτα διδάσκει τοῦ Θεοῦ τὴν νίκην, καὶ τῶν εἰδώλων τὴν ἥτταν. γ'. "Ὅτι Θεὸς μέγας Κύριος, καὶ βασιλεὺς μέγας ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν." Ἀρρήτος γὰρ ἡ τοῦ ἡμετέρου Δεσπότη δύναμις. Οὗτος Θεὸς ἀληθής, οὗτος κατὰ πάντων ἔχει τὸ κράτος, καὶ τὴν ψευδῆ προσηγορίαν ἐλέγχει τῶν καλουμένων θεῶν. Εἶτα ὡς δυνατὸν ἀνθρωπεῖα φύσει τῆς θείας δυνάμεως τὰ τεκμήρια δείκνυσιν. δ', ε'. "Ὅτι ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ τὰ πέρατα τῆς γῆς καὶ τὰ ὕψη τῶν ὀρέων αὐτοῦ εἰσιν. Ὅτι αὐτοῦ ἐστὶν ἡ θάλασσα, καὶ αὐτὸς ἐποίησεν αὐτήν· καὶ τὴν ξηρὰν αἱ χεῖρες αὐτοῦ ἔπλασαν." Πάντων ἐστὶ ποιητῆς, πάντων Δεσπότης, αὐτὸς τὰ πάντα κυβερνᾷ· ἐν τῇ χειρὶ περιέχει τὴν κτίσιν, τὴν ὑγρὰν οὐσίαν, καὶ τὴν ξηρὰν αὐτὸς ἐδημιούργησε λόγῳ· αὐτοῦ εἰσι καὶ τῶν ὀρέων αἱ κορυφαί, κἂν μυριάκις οἱ δαίμονες πείθωσι τῶν ἀνθρώπων τοὺς ἀνοήτους ἐν τούτοις αὐ τοῖς τὰ τεμένη πηγνύται. ζ'. "Δεῦτε προσκυνήσωμεν, καὶ προσπέσωμεν αὐτῷ, κλαύσωμεν ἐναντίον [Κυρίου] τοῦ ποιῆσαντος ἡμᾶς." Συνδράμωμεν τοίνυν προθύμως, καὶ τὸ προσῆκον αὐτῷ προσενέγκωμεν σέβας, καὶ ὄλοφυρόμενοι, καὶ δακρύνοντες, τὸν ἔλεον ἐξαιτήσωμεν· αὐτὸς γὰρ ἡμῶν καὶ Ποιητῆς καὶ Δεσπότης. Διδάσκει δὲ καὶ ἡ ἱστορία καὶ τοῦ Ἰωσίου, καὶ τοῦ λαοῦ τὰ δάκρυα, ἃ μετὰ τὴν

ἀνάγνωσιν τοῦ Δευτερονομίου προέχεαν. ζ'. "Ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ Θεὸς ἡμῶν, καὶ ἡμεῖς λαὸς νομῆς αὐτοῦ, καὶ πρόβατα χειρὸς αὐτοῦ. "Καὶ φύσει Δεσπότης ἡμῶν ἐστι, καὶ διαφερόντως ἡμῶν ὑπάρχει Θεός. Λαὸν γὰρ ἡμᾶς οἰκεῖον καλεῖ, καὶ ὡς οἰκείους προβάτοις προσφέρει τὴν ἐπιμέλειαν. [Λέγει δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Κύριος μετὰ τὴν ἀκατάληπτον αὐτοῦ ἐνανθρώπησιν. "Τὰ πρόβατα τὰ ἐμὰ τῆς φωνῆς μου ἀκούει." Καὶ πάλιν. "Ἐγὼ εἰμι ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς, καὶ τὴν ψυχὴν τίθημι ὑπὲρ τῶν προβάτων," καὶ τὰ ἐξῆς.] Εἶτα λοιπὸν ἀπειλοῦσι τοῖς μὴ πειθομένοις τὴν τιμωρίαν, καὶ τῇ τῶν πατέρων δεδιττόμενοι μνήμη, καὶ διὰ τῆς ἐκείνης κατηγορίας τὴν ὠφέλειαν πραγματευόμενοι. ἦ, θ'. "Σήμερον ἐὰν τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούσητε, μὴ σκληρύνητε τὰς καρδίας ὑμῶν. Ὡς ἐν τῷ παραπικρασμῷ." Ἐπειδὴ τὴν προτέραν ὑμῶν ἀσέβειαν διὰ τὴν οἰκείαν φιλανθρωπίαν ὁ Δεσπότης παρεῖδε, νῦν γοῦν αὐτοῦ παραινούντος ἀκούσατε, καὶ τὴν σωτήριον διδασκαλίαν προσφέροντος, καὶ μὴ μιμήσησθε τῶν πατέρων τὴν ἀτέρμονα καὶ ἀντίτυπον 80.1644 γνώμην. Παραπικρασμὸν γὰρ κέκληκε τὴν ἐν τῇ ἐρήμῳ πολλακίς γεγενημένην ἀντιλογίαν. Οὕτω καὶ ἐν ἑτέρῳ ἔφη ψαλμῷ. "Ποσάκις παρεπύκρναν αὐτὸν ἐν τῇ ἐρήμῳ, παρώργισαν αὐτὸν ἐν γῆ ἄν ὑδρῶ." Ἔδειξε δὲ καὶ τὸ τῆς γνώμης αὐθαίρετον. Οὐ γὰρ ἀπλῶς εἶπε. Μὴ σκληρυνθῆτε, ἀλλὰ "Μὴ σκληρύνητε τὰς καρδίας ὑμῶν," διδάσκων ὡς αὐτοὶ εἰσι τῆς τοιαύτης καρδίας δημιουργοί. εἶτα σαφέστερον τῆς τῶν πατέρων ἀπειθείας ἀναμιμνήσκει. "Κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ πειρασμοῦ ἐν τῇ ἐρήμῳ. οὐκ ἐπείρασάν με οἱ πατέρες ὑμῶν, ἐδοκίμασάν με, καὶ εἶδον τὰ ἔργα μου. [ι'] Τεσσαράκοντα ἔτη." Ἐπειδὴ γὰρ εἰς τὴν ἐπηγγελμένην εἰσελθεῖν οὐκ ἠβουλήθησαν γῆν, [ἀλλ' ἀντεῖπον κελεύοντι τῷ Θεῷ,] δέος ἄλογον προβαλλόμενοι, καὶ δειλίαν φάσκοντες, ὡς αὐτοὶ μὲν ἀναιρεθήσονται, δορυάλωτα δὲ τὰ παιδιά γενηθήσεται, τὸν τεσσαρακοντούτην αὐτοὺς ἐν τῇ ἐρήμῳ διαγαγεῖν παρεσκεύασε χρόνον, ἕως αὐτοὶ κατηναλώθησαν. "Προσώχθισα τῇ γενεᾷ ἐκείνῃ, καὶ εἶπον, Ἄει πλανῶνται τῇ καρδίᾳ." Ὁ δὲ Ἀκύλας, καὶ ὁ Σύμμαχος, ἀντὶ τοῦ Προσώχθισα, Δυσηρεστήθην εἰρήκασιν. τούτου, φησὶν, ἕνεκα τὴν γενεάν ἐκείνην ἐβδελυξάμην, τὸ κοῦ φον αὐτῶν καὶ εὐρίπιστον τῆς γνώμης ἰδὼν. ια'. "Αὐτοὶ δὲ οὐκ ἔγνωσαν τὰς ὁδοὺς μου, ὡς ὤμοσα ἐν τῇ ὀργῇ μου. Εἰ εἰσελεύσονται εἰς τὴν κατάπαυσίν μου." Οἱ δὲ ταῖς ὤμοσμέναις ἀπειλαῖς προσέχειν οὐκ ἠθέλησαν, οὐδὲ μεταμελεία λῦσαι τὴν ἀπειλήν ἠβουλήθησαν. Οὐ δὲ χάριν τῆς τοῖς πατράσιν ἐπηγγελμένης οὐκ ἀπήλασαν γῆς. Τὴν γῆν γὰρ ἐκείνην κατάπαυσιν αὐτοῦ προσηγόρευσεν, ἢ κατὰ τοὺς ἄλλους ἐρμηνευτὰς ἀνάπαυσιν, Ἐπειδὴ γὰρ ἐν τῇ ἐρήμῳ μεταβάσεις ὁδοιποροῦντες ἐποιοῦντο συχνὰς, τῆς σκηνῆς ἡγουμένης, ἐν ἧ ἡ κατοικεῖν ὁ Θεὸς ἐνομίζετο, ἐν δὲ τῇ γῆ τῆς ἐπαγγελίας, καὶ αὐτοὶ τῆς ὁδοιπορίας ἐπαύσαντο, καὶ ἡ σκηνὴ τοῖς ἀφιερωθεῖσιν ἐνεπάγη χωρίοις, εἰκότως κατάπαυσιν ἐκάλεσε τῆς ἐπαγγελίας τὴν γῆν. Ὀδοὺς δὲ Θεοῦ τὰς οἰκονομίας ἐκάλεσεν. ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ Ε΄. ΨΑΛΜΟΥ. "Ὡδὴ τῷ Δαβὶδ, ὅτε ὁ οἶκος ὠκοδόμηται μετὰ τὴν αἰχμαλωσίαν, ἀνεπίγραφος παρ' Ἑβραίοις." Οὐδὲ ταύτην ὁ μακάριος Δαβὶδ ἔγραψε τὴν ἐπιγραφὴν, οὔτε μὴν οἱ ἐξ ἀρχῆς τὴν προφητείαν ἡρμηνευκότες. ἄλλος δὲ τις ὡς εἰσὶν τὴν ἐξ ἐπιπολῆς διάνοιαν τοῦ ψαλμοῦ κατιδὼν, ταύτην τέθεικε τὴν ἐπιγραφὴν. ἀρμόττει δὲ καὶ τοῖς ἐκ Βαβυλῶνος 80.1645 ἐπανελθοῦσι, καὶ τὸν θεῖον δειμαμένους νεῶν ἢ τοῦ γράμματος ἐπιφάνεια. ἐπειδήπερ ἐν αὐτοῖς ἐσκία γράφηθη πάντων ἀνθρώπων ἡ σωτηρία. Προθεσπὶ ζεὶ δὲ ὁμοῦς ἡ προφητεία καὶ τὴν προτέραν, καὶ τὴν δευτέραν τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν ἐπιφάνειαν, καὶ τὴν ἐσομένην κρίσιν, καὶ τὴν παρασχεθεῖσαν ἤδη τοῖς ἔθνεσι σωτηρίαν. "Ἄσατε τῷ Κυρίῳ ἄσμα καινόν." Ἐπὶ καινοῖς γὰρ πράγμασι, καινῆς χρείας καὶ τῆς ὑμνωδίας. "Ἄσατε τῷ Κυρίῳ πᾶσα ἡ γῆ." Πῶς ταῦτα Ἰουδαίοις ἀρμόττει παρὰ πάντων πολεμουμένων ἀνθρώπων; Οὐ γὰρ ἦσθησαν οἱ τὴν ἐκείνων ἰδόντες ἐλευθερίαν. ἀλλὰ τὸναντίον ἠχθέσθησαν, καὶ παντοδαποῖς αὐτοῦς κακοῖς περιβαλεῖν ἐπειράθησαν. Ὁ δὲ προφητικὸς λόγος πᾶσαν

τὴν οἰκουμένην εἰς χορείαν καλεῖ. β'. "Ἄσατε τῷ Κυρίῳ, εὐλογήσατε τὸ ὄνομα αὐτοῦ εὐαγγελίζεσθε ἡμέραν ἐξ ἡμέρας τὸ σωτήριον αἰτοῦ." Καθ' ἑκάστην, φησὶν, ἡμέραν ἐξηγεῖσθε τὴν γεγενημένην εὐεργεσίαν. Εἶτα διδάσκει καὶ τισὶ χρή προσενεγκεῖν τὴν τοιαύτην ὑφήγησιν. γ'. "Ἀναγγείλατε ἐν τοῖς ἔθνεσι τὴν δόξαν αὐτοῦ· ἐν πᾶσι λαοῖς τὰ θαυμάσια αὐτοῦ." Πᾶν γένος ἀνθρώπων τῆς τοιαύτης διδασκαλίας ἀπολαυέτω, καὶ τὰς θείας μανθανέτω θαυματουργίας. δ'. "Ὅτι μέγας Κύριος, καὶ αἰνετὸς σφόδρα· φο βερός ἐστὶν ἐπὶ πάντας τοὺς θεούς." Ἄρρητον γὰρ ἔχει τὸ μέγεθος τῶν ὄλων ὁ Κύριος, καὶ κατὰ τῶν ψευδωνύμων θεῶν τὴν οἰκείαν ἔδειξε δύναμιν, καὶ τὴν ἐκείνων ἀπάτην ἐξήλεγξε. Τοῦτο γὰρ διὰ τῶν ἐπαγομένων ἐδήλωσεν. ε'. "Ὅτι πάντες οἱ θεοὶ τῶν ἔθνων δαιμόνια, ὁ δὲ Κύριος τοὺς οὐρανοὺς ἐποίησεν." [Περὶ γὰρ αὐτοῦ καὶ ὁ μακάριος Παῦλος φάσκει· "Εἰ γὰρ ἔγνωσαν, οὐκ αὐτὸν Κύριον τῆς δόξης ἐσταύρωσαν."] Οἱ μὲν γὰρ καλούμενοι θεοὶ δαίμονες ὠφθησαν πο νηροῖ· ὁ δὲ ἡμέτερος τῶν οὐρανῶν ποιητὴς ἀπ εφάνθη. [Ἐπὶ γὰρ τοῦ ἔκουσιου πάθους οὐ μόνον ἡλιος ἐσκοτίσθη καὶ πέτραι διερράγησαν, καὶ τὸ τοῦ ναοῦ καταπέτασμα κατεσχίζετο· ἀλλὰ καὶ οἱ τῶν οὐρανῶν δυνάμεις ἐσαλεύοντο, καὶ συντόμως εἰπεῖν τὸ πᾶν ἀνυπαρξίαν ἠπεῖλει βλέπον τὸν φέροντα τὰ πάντα ἐπὶ σταυροῦ κρεμάμενον.] ἴ. "Ἐξομολόγησις καὶ ὠραιότης ἐνώπιον αὐτοῦ, ἀγιωσύνη καὶ μεγαλοπρέπεια ἐν τῷ ἀγιάσματι αὐτοῦ." Καὶ γὰρ ἀνθρωπείαν φύσιν ἀναλαβὼν, καὶ διὰ ταύτης τοῖς ἀνθρώποις ἐπιφανείς, τὰς τῆς οἰκειᾶς μεγαλοπρεπείας ἐκπέμπει μαρμαρυγὰς, 80.1648 καὶ πάντας εἰς προσκύνησιν ἔλκει· Ἀγίασμα γὰρ αὐτοῦ τὸν ναὸν προσηγόρευσεν, ὃν ἀνείληφε. Τῆς δὲ ὠραιότητος ἐμνημόνευσεν ἤδη καὶ ἐν τῷ μδ΄ ψαλμῷ· "Ὡραῖος γὰρ ἔφη κάλλει παρὰ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων." ζ, η'. "Ἐνέγκατε τῷ Κυρίῳ αἱ πατριά τῶν ἔθ νων, ἐνέγκατε τῷ Κυρίῳ δόξαν καὶ τιμὴν. Ἐνέγκατε τῷ Κυρίῳ δόξαν ὀνόματι αὐτοῦ." Προσ δράμετε τοίνυν ἅπαντες ἄνθρωποι τῷ σῶσαι βουλομένῳ Δεσπότη, καὶ τὸ προσήκον αὐτῷ προσ ἐνέγκαντες σέβας, καὶ τὸν εὐεργέτην τοῖς τοῦ σώματος ὀφθαλμοῖς οὐχ ὀρώντες, τῷ ὀνόματι αὐτοῦ τὴν ὑμνωδίαν προσοίσατε. "Ἄρατε θυσίας, καὶ εἰσπορεύεσθε εἰς τὰς αὐ λὰς αὐτοῦ. [θ'] Προσκυνήσατε τῷ Κυρίῳ ἐν ἀλύῃ ἀγία αὐτοῦ." Θυσίας λέγει τὰς λογικὰς, ἃς ὀρῶμεν διηνεκῶς ὑπὸ τῶν ἱερέων προσφερομένας καὶ ἱεουργουμένας. Καὶ τῶν ἀλύων δὲ τὸ πλῆθος τὰς ἐκκλησίας δηλοῖ. Ἄλλως τε οὐδὲ Ἰουδαίοις τοῦτο προσέταξεν, ἵνα τις τὰς νομικὰς ὑποπτεύσῃ θυσίας· ἀλλὰ ταῖς πατριάς τῶν ἔθνων, αἱ τὰς τῆς καινῆς διαθήκης θυσίας ἐν ταῖς ἐκκλησίαις προσ φέρουσι. Περὶ τούτων καὶ δι' ἑτέρου προφήτου προηγόρευσεν ὁ Θεὸς πρὸς Ἰουδαίους διαλεγόμενος· "Οὐκ ἔστι μοι θέλημα ἐν ὑμῖν, καὶ θυσίαν οὐ προσδέξομαι ἐκ τῶν χειρῶν ὑμῶν· ὅτι ἀπὸ ἀνατολῶν ἡλίου μέχρι δυσμῶν μέγα ὄνομά μου ἐν τοῖς ἔθνεσι, καὶ ἐν παντὶ τόπῳ τὸ θυμίαμα προσφέρεται τῷ ὀνόματί μου, καὶ θυσία καθαρὰ." –"Σαλευθήτω ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ πᾶσα ἡ γῆ." ὁ δὲ Ἀκύλας, ὠδινῆσατε ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ πᾶσα ἡ γῆ. Οὕτω δὲ καὶ ὁ Σύμμαχος. "Ἔοικε δὲ ταῦτα τοῖς ὑπὸ τοῦ προφήτου Ἡσαΐου λεχθεῖσι, "Διὰ τὸν φόβον σου, Κύριε, ἐν γαστρὶ ἐλάβομεν, καὶ ὠδινῆσαμεν, καὶ ἐτέκομεν πνεῦμα σωτηρίας σου, ὃ ἐποιήσαμεν ἐπὶ τῆς γῆς." Καὶ ἐνταῦθα τοίνυν ὁ προφητικὸς λόγος παρακελεύεται τοῖς ἔθνεσι δεξαμένοις τὰ σωτήρια σπέρματα, ὠδινῆσαι καὶ τεκεῖν τὴν εὐσέβειαν, καὶ σαλευθῆναι μὲν ἀπὸ τῆς προτέρας στάσεως, ἐν δὲ τοῖς θείοις ἐρεισθῆναί τε καὶ παγῆναι νόμοις. ἰ. "Ἐῖπατε ἐν τοῖς ἔθνεσιν, ὅτι Κύριος ἐβασίλευσε· καὶ γὰρ κατώρθωσε τὴν οἰκουμένην, ἣτις οὐ σαλευθήσεται." Κηρύξατε τοίνυν τοῦ Θεοῦ τῶν ὄλων τὴν βασιλείαν· ἢ τὴν οἰκουμένην 80.1649 πλανωμένην μετέβαλε, καὶ τῆδε κάκεῖσε φερομένην βεβαίαν ἀπέφηνεν. Οὕτω δὲ καὶ ὁ Σύμμαχος, Κύριος ἐβασίλευσε, καὶ ἔδρασε τὴν οἴκου μένην ἀπερίτρεπτον. Δῆλον μέντοι, ὡς αἰὼνιος ἢ τοῦ Θεοῦ βασιλεία· ἐδείχθη δὲ τῆς τῶν πραγμάτων μεταβολῆς. "Κρινεῖ λαοὺς ἐν θύτητι." Ἐπειδὴ βασιλεύει τὸν Θεὸν ἔδειξεν, εἰκότως καὶ κρίσεως

μέμνηται, τὸ εὐθὲς ταύτης ἀνακηρύτ των, καὶ δίκαιον. ια΄. "Εὐφραινέσθωσαν οἱ οὐρανοὶ, καὶ ἀγαλλιάσθω ἡ γῆ." Πᾶσα, φησὶν, ἡ κτίσις κοινωνεῖτω τοῖς ἀνθρώποις τῆς εὐφροσύνης, καὶ τὰ οὐράνια, καὶ τὰ ἐπίγεια θυμηδίας ἐμφορηθήτω. Εἰ γὰρ ἐφ' ἐνὶ ἀμαρτωλῶ μετανοοῦντι χαίρουσιν οἱ ἄγγελοι, μεί ζονα δῆπουθεν ἔχουσιν εὐφροσύνην ἐπὶ τῇ πάντων ἀνθρώπων μεταβολῇ. "Σαλευθήτω ἡ θάλασσα, καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς." Ὁ δὲ Θεοδοτίων καὶ ὁ Σύμμαχος οὕτως· Ἥχησει ἡ θάλασσα σὺν πληρώματι αὐτῆς. "Ἄπας γὰρ τῶν ἀνθρώπων ὁ βίος, ὁ τὴν θαλαττίαν μιμούμενος ζάλην, τῶν θείων κηρυγμάτων δέξεται τὴν ἡχὴν. Προλέγει δὲ κατὰ ταυ τὸν, καὶ τὰς γεγενημένας τῶν ἀπίστων ἐπαναστάσεις κατὰ τῶν κηρύκων τῆς ἀληθείας, ὡς καὶ ἐν ἐτέροις ψαλμοῖς ἀπεδείξαμεν. ιβ΄. "Χαρήσεται τὰ πεδία, καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς." Ὁ δὲ Σύμμαχος οὕτως· Γαυριάσει ἀγρὸς, καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτῷ Ἑρμηνεύων δὲ καὶ ὁ Κύριος τὴν τῶν ζιζανίων παραβολὴν, ἀγρὸν τὸν κόσμον ὠνόμασε· λέγει τοίνυν, ὅτι ἅπαντα χαρᾶς καὶ θυμηδίας πλησθήσονται. "Τότε ἀγαλλιάσεται πάντα τὰ ξύλα τοῦ δρυμοῦ." Ὁ δὲ Ἀκύλας· Τότε αἰνέσουσι πάντα τὰ ξύλα τοῦ δρυμοῦ. Ἐκεῖνα διαφερόντως τῷ Θεῷ προξενήσει τὸν ὕμνον. Ἐξ αὐτῶν γὰρ τὸ σωτήριον ξύλον, ἐν ᾧ τοῦ Σωτῆρος προσηλώθη τὸ σῶμα, δι' οὗ τοῖς ἀνθρώποις ἀναβλαστάνει τὰ ἀγαθὰ. Εἰδέναι μέντοι προσήκει, ὡς προσωποποιῶν ὁ προφητικὸς ἐχρήσατο λόγος. Οὔτε γὰρ οὐρανὸς, οὔτε γῆ, οὔτε θάλασσα, οὔτε πεδία, οὔτε τὰ ξύλα, λογικά τε καὶ ἔμψυχα, ἀλλ' οἱ ἐν τούτοις ὄντες τὴν ὕμνωδιαν τῷ Θεῷ προσφέρουσι. Τὴν γὰρ θάλασσαν οἰκοῦσιν οἱ νησιῶται, τὴν δὲ γῆν ἠπειρώται, τὸν δὲ οὐρανὸν ἄγγελοι. Οἱ δὲ τοὺς δρυμοὺς ὀρώντες τῆς τῶν εἰδώλων θεραπείας ἀπηλ λαγμένους, τῷ Θεῷ τὸν ὕμνον προσφέρουσιν· οὗ τω καὶ τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ τὴν ἐξ Αἰγύπτου πορείαν διδάσκων ὁ Προφήτης, τῇ προσωποποιῶν πάλιν ἐχρήσατο· "Ἡ θάλασσα εἶδε, καὶ ἔφυγεν· ὁ Ἰορδὰς 80.1652 νησὶ ἐστράφη εἰς τὰ ὀπίσω. Τὰ ὄρη ἐσκίρτησαν ὡσεὶ κριοὶ, καὶ οἱ βουνοὶ ὡς ἀρνία προβάτων." Καὶ προσφέρει τὴν πεῦσιν, καὶ τὴν ἀπόκρισιν δέχεται, τῶν σεσωσμένων τὴν εὐθυμίαν διὰ τούτων δηλῶν. ιγ΄. "Ἀπὸ προσώπου Κυρίου, ὅτι ἔρχεται· ὅτι ἔρχεται κρῖναι τὴν γῆν." Καλῶς τὰ δύο τέθεικε, "καὶ ὅτι ἔκει, καὶ ὅτι ἔρχεται." ἡ πρώτη μὲν γὰρ ἐπιφάνεια δέδωκε τοῖς ἀνθρώποις τὴν θεῖαν ἐπίγνωσιν· ἡ δὲ δευτέρα ποιήσεται τὴν τῶν πραγμάτων διάκρισιν. "Κρινεῖ τὴν οἰκουμένην ἐν δικαιοσύνῃ. καὶ λαοὺς ἐν τῇ ἀληθείᾳ αὐτοῦ." Τότε γὰρ, φησὶ, τότε τὴν δικαίαν κρίσιν ποιήσεται, οὐκ ἔτι τῇ προτέρᾳ μακροθυμίᾳ χρώμενος, ἀλλὰ τὴν τῶν πραγμάτων ἐξετάζων ἀλήθειαν, καὶ ὀρθὴν ἐκφέρων κατὰ πάντων τὴν ψῆφον.

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ Ζ΄ ΨΑΛΜΟΥ.

"Τῷ Δαβὶδ, ὅτε ἡ γῆ αὐτοῦ καθίστατο. Ἄν ἐπίγραφος παρ' Ἑβραίοις." Ὁμολόγησε καὶ ὁ ταύτην τεθεικὼς τὴν ἐπιγραφὴν, μὴ εὐρηκέναι αὐτὴν παρ' Ἑβραίοις, ἀλλ' αὐτὸς τεθεικέναι. Οὐκοῦν οὐδὲ αὐτὴ ἡ προφητικὴ· οὐδὲ γὰρ ἀρμόττει τῇ τοῦ ψαλμοῦ διανοίᾳ· ἀπάσης γὰρ τῆς γῆς, ἀλλ' οὐ τῆς Ἰουδαϊκῆς μόνως, τὴν κατάστασιν ὁ προφήτης λέγει. Εἰκὸς δὲ καὶ τὸν τὴν ἐπιγραφὴν ἐπιτεθεικότα τοῦ προφήτου νοῆσαι γῆν πᾶσαν τὴν οἰκουμένην, ὡς τῇ τούτου μελωδίᾳ πάντων χρησαμένων ἀνθρώπων. Προθεσπίζει δὲ ὁμοῦ καὶ τὴν προτέραν, καὶ τὴν δευτέραν τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν ἐπιφάνειαν, καὶ τῶν ἐθνῶν τὴν θεογνωσίαν, καὶ τὸ μέλλον κριτήριον. α΄. "Ὁ Κύριος ἐβασίλευσεν, ἀγαλλιάσθω ἡ γῆ, εὐφρανθήτωσαν νῆσοι πολλά." Διὰ τούτων τὴν προτέραν τοῦ Σωτῆρος ἐπιφάνειαν προλέγει. Οὗ δὲ χάριν, καὶ ἠπειρώτας, καὶ νησιώτας εἰς χορείαν διήγειρεν καὶ θυμηδίαν. Καὶ οὗτοι γὰρ κάκεῖνοι τῇ τῶν μελλόντων ἐλπίδι ψυχαγωγούμενοι γάννυνται. Βασιλεῦσαι δὲ τὸν Κύριον ἔφη, οὐχ ὡς τὸ τῆνι καῦτα τὴν βασιλείαν δεξάμενον, ἀλλ' ὡς τότε τοῖς ἀνθρώποις τὴν οἰκείαν δείξαντα βασιλείαν. Καὶ ἵνα μὴ ταυτολογώμεν, τοῖς ἤδη παρ' ἡμῶν ἑρμηνευθεῖσιν ἐντυχεῖν παρακαλοῦμεν τοὺς

223

τοῦτο μαθεῖν ἀκριβέστερον βουλομένους. β'. "Νεφέλη καὶ γνόφος κύκλω αὐτοῦ· δικαιο σύνη καὶ κριμα κατόρθωσις τοῦ θρόνου αὐτοῦ." Διὰ τοῦ γνόφου, καὶ τῆς νεφέλης, τὸ ἀθέατον τῆς θείας ἐδίδαξε φύσεως· ὡσπερ γὰρ καὶ τὸν νεφέλη τινὶ, καὶ γνόφω συγκαλυπτόμενον ἀδύνατον κατ' ἰδεῖν· οὕτω πάμπαν ἀδύνατον θεάσασθαι τὴν ἄορα τὸν φύσιν. Ἀναμιμνήσκει δὲ ὁμοίως, ὡς αὐτός 80.1653 ἐστὶν ὁ ἐν τῷ Σινᾶ ὄρει διὰ νεφέλης καὶ γνόφου τὴν οἰκείαν ποιησάμενος ἐπιφάνειαν· καὶ διδάσκει, ὅτι εἰ καὶ τὴν θεϊὰν φύσιν ἀδύνατον κατιδεῖν, ἀλλ' οὖν διὰ τῆς ἐνεργείας τὴν ταύτης δύναμιν ἔνεστι θεω ρῆσαι. Δικαιοσύνην γὰρ τοὺς ἀνθρώπους ἐπαίδευσε, καὶ τοὺς ἀδιακρίτως ἅπαντα δρῶντας, μετὰ κρίσεως ὀρθῆς ἐδίδαξε πολιτεύεσθαι· ταῦτα αὐτοῦ ὁ θρόνος καὶ ἡ βασιλεία κατώρθωσεν. γ'. "Πῦρ ἐνώπιον αὐτοῦ καυθήσεται, καὶ φλο γιεῖ κύκλω τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ." Ταῦτα τῆς δευτέρας ἐπιφανείας τὰ θεσπίσματα. Ταῦτα καὶ ὁ θεῖος ἐθεάσατο Δανιήλ· "Ὁ θρόνος αὐτοῦ, φησὶ, φλόξ πυρὸς, οἱ τροχοὶ αὐτοῦ πῦρ φλέγον· ποταμὸς πυρὸς ἐκπορευόμενος εἴλκεν ἔμπροσθεν αὐτοῦ· χίλια χι λιάδες ἐλειτούργουν αὐτῷ, καὶ μύρια μυριάδες παρ' εἰσθήκεισαν αὐτῷ· κριτήριον ἐκάθισε, καὶ βίβλοι ἠνεώχθησαν." δ'. "Ἐφαναν αἱ ἀστραπαὶ αὐτοῦ τῇ οἰκουμένῃ." Δύο τοῦ πυρὸς αἱ ἐνέργειαι· οὐ γὰρ μόνον τὸ καίειν, ἀλλὰ καὶ τὸ φωτίζειν ἔχει. Ἀλλὰ τῆς μὲν ὁ τῶν ἀγίων ἀπολαύει χορὸς, θατέρας δὲ οἱ παρανομία συ ζήσαντες. Ἀστραπὴ δὲ αὐτοῦ τὴν παρουσίαν καὶ ὁ Δεσπότης ἀπέικασεν. Ἐφη δὲ οὕτω· "Ὡσπερ γὰρ ἡ ἀστραπὴ ἐξέρχεται ἀπὸ ἀνατολῶν, καὶ φαί νεται ἕως δυσμῶν, οὕτως ἔσται ἡ παρουσία τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου." "Εἶδε, καὶ ἐσαλεύθη ἡ γῆ." Τίς γὰρ οὐ δειμαίνει τὸ φοβερὸν ἐκεῖνο δικαστήριον; ε'. "Τὰ ὄρη ὡσεὶ κηρὸς ἐτάκησαν ἀπὸ προσώπου Κυρίου, ἀπὸ προσώπου Κυρίου πάσης τῆς γῆς." Οὐ μόνον γὰρ οἱ ἀρχόμενοι, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ δυναστεύοντες καὶ βασιλεύοντες, κηροῦ δίκην πυρὶ πελάζοντος, τῷ φόβῳ διαλυθήσονται. Ὅσῳ γὰρ πλείονων πραγμάτων οἰκονομίαν ἐνεχειρίσθησαν, τοσοῦτω πλείοσιν εὐθύναις ὑπόκεινται. Ὅσῳ δὲ πλεον τὸ χρέος, τοσοῦτω πλεον τὸ δέος. ζ'. "Ἀνήγγειλαν οἱ οὐρανοὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ· καὶ εἶδον πάντες οἱ λαοὶ τὴν δόξαν αὐτοῦ." Τοῦτο καὶ γέγονε, καὶ γενήσεται. Ἦνίκα μὲν γὰρ ὁ Δεσπότης ἐτέχθη Χριστὸς, χορὸς ἀγγέλων φανεὶς τῷ Θεῷ τὸν ὕμνον ἐπὶ τῇ τῶν ἀνθρώπων προσενήνοχε σωτηρίᾳ, καὶ ἐβόων ὕμνοῦντες· "Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ, καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία." Οὐρανοὺς τοίνυν ἐκάλεσε τὰς οὐρανιας δυνάμεις, ὡσπερ αὐτὴν καὶ γῆν πολλάκις τοὺς τὴν γῆν 80.1656 οἰκοῦντας καλεῖ. Εἶδον δὲ καὶ οἱ κατὰ τὴν οἴκου μένην λαοὶ, διὰ τῆς οἰκείας μεταβολῆς, τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν τὴν δύναμιν· ἡ δευτέρα μέντοι παρ' οὐσία σαφῶς ἅπαντας ἀνθρώπους διδάξει τοῦ Δεσπότητος τὴν βασιλείαν· τότε καὶ τῆς ἀγγέλων ὕμνω δίας ἀκουσόμεθα πάντες. ζ'. "Αἰσχυνθήτωσαν πάντες οἱ προσκυνοῦντες τοῖς γλυπτοῖς, οἱ ἐγκαυχώμενοι ἐν τοῖς εἰδώλοις αὐτῶν." Τοῦ ἀληθινοῦ τοίνυν φωτὸς ἀνατείλαντος, ὑποχωρεῖτω τὸ σκότος, καὶ καταδυσέσθωσαν οἱ τῇ πλάνῃ δουλεύοντες, ἐγκαλυπτέσθωσαν οἱ τοῖς εἰδώλοις λατρεύοντες. "Προσκυνησατε αὐτῷ πάντες ἄγγελοι αὐτοῦ." Καὶ ταύτην ὁ μακάριος Παῦλος τὴν προφητείαν τῷ Σωτῆρι προσήρμοσε. Φησὶ δὲ οὕτως ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους Ἐπιστολῇ· "Ὅτ' ἂν δὲ πάλιν εἰσαγάγῃ τὸν πρωτότοκον εἰς τὴν οἰκουμένην, λέγει· Καὶ προσκυνησάτωσαν αὐτῷ πάντες ἄγγελοι Θεοῦ." Εἰς καιρὸν δὲ τοῦτο καὶ ἐνταῦθα τέθεικεν ὁ Προφήτης. Δείξας γὰρ αἰσχυνομένους καὶ ἐγκαλυπτομένους τοὺς τῶν εἰδώλων προσκυνητὰς, ὑποδείκνυσι τὰς ἀναρίθμους τῶν ἀγγέλων μυριάδας, τὸν ἡμέτερον προσκυνοῦντας Θεόν. η'. "Ἦκουσε καὶ εὐφράνθη Σιών, καὶ ἡγαλλίασαντο αἱ θυγατέρες τῆς Ἰουδαίας, ἕνεκεν τῶν κριμάτων σου, Κύριε." Καὶ ἐνταῦθα Σιών τὴν εὐσεβῆ πολιτείαν καλεῖ· θυγατέρας δὲ τῆς Ἰουδαίας, τὰς κατὰ τὴν οἰκουμένην Ἐκκλησίας. Ἐξ Ἰουδαίων γὰρ κατήραν τὸ γένος οἱ τοῦ Σωτῆρος ἀπόστολοι, οἱ ταύτας φυτεύσαντες καὶ γεννήσαντες. Καὶ μάρτυς ὁ θεσπέσιος Παῦλος Κορινθίους

ἐπιστέλλων, καὶ διαρρήδην λέγων· Ἐν γὰρ Χριστῷ Ἰησοῦ διὰ τοῦ Εὐαγγελίου ἐγὼ ὑμᾶς ἐγέννησα. Ἐπειδὴ τοίνυν καὶ μία ἢ τοῦ Σωτῆρος Ἐκκλησία· εἰς σῶμα γὰρ ἔν ἅπαντες τελοῦσιν οἱ πιστεύσαντες· καὶ αὐτὸν ἅπαντες πολλὰ γὰρ τὰ μέλη τοῦ σώματος· διὰ μὲν τῆς Σιών τὸ κοινὸν ἐκάλεσε σύστημα τῶν εὐσεβῶν· διὰ δὲ τῶν θυγατέρων τῆς Ἰουδαίας, τοὺς ἐν πόλεσι καὶ κώμαις, καὶ ἀγροῖς, καὶ ἐσχατιαῖς τῶν πεπιστευκότων συλλόγους. Λέγει δὲ καὶ τούτους κάκείνους εὐφροσύνης ἀναπεπλήσθαι τὰ δίκαια κρίματα τοῦ κριτοῦ. θ'. "Ὅτι σὺ Κύριος ὑψιστος ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν σφόδρα ὑπερυψώθης ὑπὲρ πάντας τοὺς θεούς." Χαίρουσι δὲ ἅπαντες καὶ ἀγάλλονται, τοῦ ἀληθοῦς Θεοῦ καὶ βασιλέως δεξάμενοι τὴν ἐπίγνωσιν, καὶ τῶν οὐκ ὄντων Θεῶν τὸν ἔλεγχον θεασάμενοι. Τῶν μὲν γὰρ ἐλέγχθη τὸ μάταιον, σοὺ δὲ 80.1657 τὸ ὕψος ἐδείχθη. Ἐπειδὴ δὲ οὐ μόνης ἡμῖν δεῖ πίστεως, ἀλλὰ καὶ πράξεως ἀγαθῆς, ἀναγκαίως καὶ ταύτην ὁ προφήτης προσφέρει τὴν συμβουλήν. ι'. "Οἱ ἀγαπῶντες τὸν Κύριον μισεῖτε πονηρά." Εἰ τὸ ἀγαθὸν ὑμῖν ἐπέραστον, τὸ ἐναντίον βδελύξασθε. "Τίς γὰρ κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος;" Διὰ μέντοι τῆς πονηρίας ἀπηγόρευσε ἅπαντα τῆς κακίας τὰ εἶδη. Φυλάσσει Κύριος τὰς ψυχὰς τῶν ὁσίων αὐτοῦ, ἐκ χειρὸς ἀμαρτωλοῦ ῥύσεται αὐτούς." Ἀποστρεφόμενοι τὴν πονηρίαν, καὶ τῆς ὀρθῆς καὶ δικαίας ἐπιμελούμενοι πολιτείας, ἔξετε κηδεμόνα, καὶ φύλακα, τῶν ὄλων τὸν Κύριον, καὶ κρείττους τῶν ἐπανισταμένων ὑμῖν γενήσεσθε δυσμενῶν. ια'. "Φῶς ἀνέτειλε τῷ δικαίῳ· καὶ τοῖς εὐθέσι τῇ καρδίᾳ εὐφροσύνη." Οὐ γὰρ πάντες ἠβουλήθησαν ἄνθρωποι τοῦ φωτὸς ἀπολαῦσαι, οὐδὲ πάντες τὴν ἀπὸ τῆς πίστεως εὐφροσύνην ἐδέξαντο. Αὐτὸς γὰρ ὁ τῆς δικαιοσύνης Ἥλιος πᾶσι τῆς σωτηρίας τὰς ἀκτῖνας κατέπεμψεν· ἀλλ' εἰσὶν οἱ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἔμυσαν, καὶ τὸ φῶς ἰδεῖν οὐκ ἠβουλήθησαν. ιβ'. "Εὐφράνθητε, δίκαιοι, ἐν τῷ Κυρίῳ· καὶ ἐξομολογεῖσθε τὴν μνήμην τῆς ἀγιωσύνης αὐτοῦ." Ἄπαντες τοίνυν οἱ τοῦ φωτὸς ἀπολαύσαντες, καὶ τὸν τῆς ἀρετῆς ἀσπασάμενοι κληρον, ἀγαλλιᾶσθε, καὶ τὸν Θεὸν ἀνυμνεῖτε, τὸ τῶν εὐεργεσιῶν ἐξηγούμενοι πληθός. Ἐξομολόγησιν γὰρ ἔνταῦθα τὴν εὐχαριστίαν ἐκάλεσεν.

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ Ζ΄ ΨΑΛΜΟΥ.

α'. "Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ." Καὶ οὗτος ὁ ψαλμὸς τὴν αὐτὴν ἔχει διάνοιαν· ἑκατέραν γὰρ τοῦ Σωτῆρος ἐπιφάνειαν προθεσπίζει· ἀλλὰ τὰ πλείονα περὶ τῆς προτέρας διέξεισιν. "Ἄσατε τῷ Κυρίῳ ἄσμα καὶ νόον." Ἐπειδὴ τῶν παλαιῶν πραγμάτων κηρύττει μεταβολὴν, καὶ καινὴν τινα πολιτείαν προαγορεύει, εἰκότως καὶ ἄσμα καινὸν κελεύει προσενεγκεῖν τῷ Θεῷ. "Ὅτι θαυμαστά ἐποίησεν ὁ Κύριος." Ὑπερφυᾶ γὰρ καὶ παράδοξα τὰ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τῶν ὄλων γινόμενα. "Ἔσωσεν αὐτῷ ἡ δεξιὰ αὐτοῦ, καὶ ὁ βραχίον αὐτοῦ ὁ ἅγιος." Πολλάκις εἰρήκαμεν, ὅτι χεῖρα τὴν ἐνέργειαν λέγει, δεξιὰν δὲ τὴν ἀγαθὴν ἐνέργειαν. Λέγει δὲ, ὅτι τῆς αὐτοῦ δυνάμεως ἔργον, τῶν ἀνθρώπων ἢ σωτηρία. Ἀμέτρῳ δὲ φιλοῦ ἀνθρωπία χρώμενος, οἰκεῖον ἡγεῖται κέρδος τὴν τῶν ἀνθρώπων ζωὴν. Διὰ τοῦτο οὐκ εἶπεν· Ἔσω 80.1660 σεν αὐτούς ἡ δεξιὰ αὐτοῦ, ἀλλ'· "Ἔσωσεν αὐτῷ." Τῆς γὰρ τῶν εἰδώλων αὐτούς πλάνης ἐλευθερώσας, καὶ τῆς αὐτοῦ βασιλείας τὸ ὑψηλὸν ὑποδείξας, τῆς σωτηρίας μετέδωκε. Καὶ τοῦτο σαφέστερον διὰ τῶν ἐπιφερομένων ἐδήλωσεν. β'. "Ἐγνώρισε Κύριος τὸ σωτήριον αὐτοῦ ἕναν τῶν ἐθνῶν, ἀπεκάλυψε τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ." Πᾶσιν ἀνθρώποις τὰ σωτήρια προσεσήνοχε νάματα, καὶ τὴν δικαίαν αὐτοῦ βασιλείαν τοῖς ἔθνεσιν ἔδειξεν. γ'. "Ἐμνήσθη τοῦ ἐλέου αὐτοῦ τῷ Ἰακώβ, καὶ τῆς ἀληθείας αὐτοῦ τῷ οἴκῳ Ἰσραὴλ· εἶδον πάντα τὰ πέρατα τῆς γῆς τὸ σωτήριον τοῦ Θεοῦ ἡμῶν." Κομιδὴ ταῦτα ἔοικε τοῖς Ἡσαΐου τοῦ προφήτου θεσπίσμασι. Δι' ἐκείνου γὰρ ὁ τῶν ὄλων Θεὸς πρὸς τὸν Δεσπότην ἔφη Χριστόν· "Ἔδωκά σε εἰς διαθήκην γένους, εἰς φῶς ἐθνῶν, τοῦ εἶναί σε εἰς σωτηρίαν ἕως ἐσχάτου τῆς γῆς." Ἐπειδὴ γὰρ

225

καὶ τοῖς θαυμασίοις πατριάρχαις, τῷ Ἀβραάμ, καὶ τῷ Ἰσαὰκ, καὶ τῷ Ἰακώβ, καὶ τῷ θεσπεσίῳ Δαβίδ ὑπέσχετο ὁ τῶν ὄλων Θεὸς, ἐκ τοῦ σπέρματος αὐτῶν κατὰ σάρκα τὸν Χριστὸν ἀναστήσειν, καὶ σωτηρίαν δι' αὐτοῦ πᾶσιν ἀνθρώποις παρ' ἑξέιν. Διαθήκην ἐκάλεσε τὴν πρὸς τοὺς πατέρας γεγεννημένην ἐπαγγελίαν. Τὴν γὰρ διαθήκην οἱ ἄλλοι ἐρμηνευταὶ συνθήκην εἰρήκασιν. Γένος δὲ αὐτοῦ, τὸν Ἰσραὴλ κέκληκεν, ἐπειδὴ ἐξ Ἰουδαίων ὁ Χριστὸς κατὰ σάρκα, ἣν φησὶν ὁ Ἀπόστολος. Δέδωκά σε τοίνυν [ἔφη] εἰς διαθήκην γένους· τουτέστιν ὥστε πληρῶσαι τὰς πρὸς Ἰουδαίους γεγεννημένας συνθήκας· ἀλλ' εἰς φῶς, οὐκ ἔτι Ἰουδαίων, ἀλλ' ἔθνῶν. Οὗτοι γὰρ διὰ τῆς πίστεως τῆς σωτηρίας μετέλαχον· [ὁμολογήσαντες αὐτὸν καὶ ὁμολογῶντες τὸν Θεὸν ἐκ Θεοῦ.] Ἐκεῖνοι δὲ τὸν ζόφον τῆς ἀπίστιας ἠγάπησαν. Τοῦτο καὶ ἐνταῦθα ὁ μακάριος ἔφη Δαβίδ· "Ἐμνήσθη τοῦ ἐλέους αὐτοῦ τῷ Ἰακώβ, καὶ τῆς ἀληθείας αὐτοῦ τῷ οἴκῳ Ἰσραὴλ·" τὰς γὰρ πρὸς ἐκείνους γεγεννημένας ἐπαγγελίας ἐπλήρωσεν. Εἶδον μέντοι πάντα τὰ πέρατα τῆς γῆς τὸ σωτήριον τοῦ Θεοῦ ἡμῶν. Οὐ γὰρ Ἰουδαίοις μόνοις ἀνέτειλεν, ἀλλὰ πᾶσιν ἀνθρώποις τῆς ἀληθείας τὸ φῶς. δ'. "Ἀλαλάξατε τῷ Κυρίῳ, πᾶσα ἡ γῆ, ἄσατε, καὶ ἀγαλλιᾶσθε, καὶ ψάλατε." Ἐπειδὴ τοίνυν ἅπαντες τῆς πικρᾶς τοῦ διαβόλου τυραννίδος ἠλευθερώθητε, τὸν ἐπινίκιον ὕμνον τῷ σεσωκότι Θεῷ προσενέγκατε. Ὁ γὰρ ἀλαλαγμὸς νικῶντων φωνή. Διὸ πληροῦμεν τὸ κελευσθέν. Τοῦτον γὰρ τὸν ὕμνον ἀλαλάζοντες καὶ βοῶντες κατὰ τὸν μῦθον 80.1661 στικὸν καιρὸν προσφέρειν εἰώθαμεν τῷ Θεῷ, ἄδοντες, καὶ ψάλλοντες, καὶ μετὰ πάσης εὐθυμίας χορεύοντες. ε'. "Ψάλατε τῷ Κυρίῳ ἐν κιθάρα, καὶ φωνῇ ψαλμοῦ." Καὶ τοῦτον δὲ τὸν νόμον ἔστιν ἰδεῖν διηλεκτικῶς ἐν ταῖς ἐκκλησίαις πληρούμενον. Τῆ γὰρ πνευματικῇ κιθάρᾳ τὴν θείαν ἀνακρουόμεθα μελωδίαν. Ποιοῦμεν δὲ καὶ ἡμεῖς λογικὰς κιθάρας τὰ ἡμέτερα σώματα, καὶ χρώμεθα, ἀντὶ μὲν χορδῶν τοῖς ὁδοῦσιν, ἀντὶ δὲ χαλκοῦ τοῖς χεῖλεσι, πλήκτρον δὲ παντὸς ὀξύτερον ἢ γλῶττα κινουμένη τὴν ἔναρ μόνιον ἀποτελεῖ τῶν κρουσμάτων ἡχὴν. Κινεῖ δὲ τὴν γλῶτταν ὁ νοῦς, οἷόν τις μουσικὸς μετ' ἐπιστήμης ποιούμενος τὴν ταύτης μετάβασιν· αὕτη τῷ Θεῷ ἡ κιθάρα τῆς ἀψύχου θυμηρεστέρᾳ Καὶ μάρτυς αὐτὸς διὰ τοῦ προφήτου πρὸς Ἰουδαίους βοῶν· "Ἀπόστησον ἀπ' ἐμοῦ ἦχον ὠδῶν σου, καὶ φωνὴν ὀργάνων σου οὐκ ἀκούσομαι." ζ'. "Ἐν σάλπιγγιν ἐλαταῖς, καὶ φωνῇ σάλπιγγος κερατίνης." Σάλπιγγα πολλάκις τὴν βοήν ἢ θεία καλεῖ Γραφή. Οὕτως ὁ Κύριος ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις φησὶν· "Ὅτι ἂν ποιῆς ἐλεημοσύνην, μὴ σαλπίσσης ἔμπροσθέν σου, ὥσπερ οἱ ὑποκριταὶ ποιοῦσιν· ἀντὶ τοῦ, μὴ κηρύξῃς, μηδὲ δήλην ἅπασιν καταστήσῃς· ἵνα μὴ τῇ κενῇ δόξῃ τὸν τῆς φιλανθρωπίας λυμῆνη καρπὸν. Καὶ ἐνταῦθα τοίνυν σάλπιγγα τὴν διδασκαλίαν καλεῖ, δι' ἧς καὶ τὰς εἰς ἡμᾶς γεγεννημένας εὐεργεσίας μανθάνομεν, καὶ τοὺς ὀνησιφόρους παιδευόμεθα νόμους. Ἐλατὰς δὲ σάλπιγγας τὰς χαλκᾶς λέγει· κερατίνας δὲ, τὰς ἐκ κεράτων γεγεννημένας. Ταύταις δὲ Ἰουδαίους χρῆσθαι σύνηθες ἦν. Σκια δὲ τῶν ἡμετέρων παρ' ἐκείνοις ἐπολιτεύετο. Ὡσπερ τοίνυν ἐκεῖνοι τὸν ἄλογον ἔθουον ἀμὸν, ἡμεῖς δὲ τὸν σωτήριον, [τὸν ἐκ Θεοῦ Θεόν,] τὸν αἶροντα τὴν ἀμαρτίαν τοῦ κόσμου· οὕτως ἐκεῖνοι ταῖς ἀψύχοις ἐκέχρητο σάλπιγγιν, ἡμεῖς δὲ ταῖς ἐμψύχοις καὶ λογικαῖς. Σάλπιγγες τοίνυν ἡμῶν οἱ θεῖοι ἀπόστολοι, καὶ οἱ θεσπέσιοι προφῆται, καὶ οἱ μετ' ἐκείνους τοῦ διδασκαλικοῦ τετυχηκότες χαρίσματα. "Ἀλαλάξατε ἐνώπιον τοῦ βασιλέως Κυρίου." Τὸν ἐπινίκιον ὕμνον προσενέγκατε τῷ βασιλεῖ καὶ δεσπότη τῶν ὄλων. ζ'. "Σαλευθήτω ἡ θάλασσα, καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς, ἡ οἰκουμένη, καὶ πάντες οἱ κατοικοῦντες ἐν αὐτῇ." Ὁ δὲ Σύμμαχος οὕτως· Ἠχεῖτω ἡ θάλασσα σὺν πληρώματι αὐτῆς· ἡ οἰκουμένη, καὶ οἱ κατοικοῦντες αὐτήν. Διαφερόντως δὲ ἐν ταῖς πολυανθρώποις πόλεσιν ἔστιν ἰδεῖν τῆς προφητείας τὸ τέλος. Θάλατταν γὰρ κυμαίνουσαν τῶν εὐσεβῶν λαῶν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις μιμεῖται τὸ πλήθος. Τοι αὕτη δὲ καὶ ἡ τῶν ψαλλόντων ἡχὴ. Κατὰ δὲ τοὺς 80.1664 ἑβδομήκοντα, τῶν τὴν θάλασσαν καὶ γῆν οἰκούντων ὁ προφητικὸς λόγος τὴν

κίνησιν ἐδήλωσε, καὶ με ταβολήν. Σαλεύεται γὰρ τὸ κινούμενον· κινεῖται δὲ τὸ μεταβαλλόμενον. ἢ. "Ποταμοὶ κροτήσουσι χειρὶ ἐπὶ τὸ αὐτό." Πάλιν ποταμοὺς τοὺς τῆς διδασκαλικῆς μεταλαγχά νοντας ὠνόμασε χάριτος, καὶ ποταμῶν δίκην τὰ θεῖα προχέοντας νάματα· οὓς κροτεῖν ἔφη, καὶ τὸν Θεὸν ἀνυμνεῖν. Νενικηκότων γὰρ πάλιν ὁ κρότος. "Τὰ ὄρη ἀγαλλιάσονται [θ'] Ἀπὸ προσώπου Κυρίου, ὅτι ἔρχεται· ὅτι ἦκει κρῖναι τὴν γῆν." Ἐνταῦθα ὄρη προσηγόρευσε τοὺς ὑψηλὸν καὶ μετ' ἄρσιον ἔχοντας φρόνημα, ἐφ' ὧν ἡ τοῦ Θεοῦ ὠκο δόμηται πόλις. "Οὐ δύναται γὰρ, φησὶ πόλις κρυβῆναι ἐπάνω ὄρους κειμένη." Καί· "Οἱ θεμέλιοι αὐτοῦ ἐν τοῖς ὄρεσι τοῖς ἁγίοις." Τούτους ἔφη ἀγάλεσθαι καὶ εὐφραίνεσθαι, τὴν τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν μανθάνοντας ἐπιφάνειαν. Προσμένοντες γὰρ τῶν πόνων τὰς ἀντιδόσεις, ἀγάλλονται τοῦ κριτοῦ τὸ δίκαιον ἐπιστάμενοι. "Κρινεῖ τὴν οἰκουμένην ἐν δικαιοσύνῃ, καὶ λαοὺς ἐν εὐθύτητι." Προτέρα μὲν γὰρ ἐπιφάνεια πολὺν ἔσχε τὸν ἔλεον· ἡ δὲ δευτέρα ἔξει τὸ δίκαιον. "Πάντες γὰρ, φησὶν, παραστησόμεθα τῷ βήματι τοῦ Χριστοῦ, ἵνα κομίσῃται ἕκαστος τὰ διὰ τοῦ σώματος, πρὸς ἃ ἔπραξεν, εἴτε ἀγαθὸν, εἴτε κακόν." Τοῦτο δὲ καὶ ὁ προφήτης ἔφη· "Ἀπαξ ἐλάλησεν ὁ Θεὸς, δύο ταῦτα ἤκουσα, ὅτι τὸ κράτος τοῦ Θεοῦ, καὶ σοῦ, Κύριε, τὸ ἔλεος, ὅτι σὺ ἀποδώσεις ἐκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ." ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ Η΄ ΨΑΛΜΟΥ. α΄. "Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ, ἀνεπίγραφος παρ' Ἐβραίοις." Οὗτος ὁ ψαλμὸς προθεσπίζει μὲν καὶ τὴν ἀπὸ Βαβυλῶνος Ἰουδαίων ἐπάνοδον, προαγορεύει δὲ καὶ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν τὴν ἐπιφάνειαν, καὶ τῶν Ἰουδαίων τὴν ἀπιστίαν. "Ὁ Κύριος ἐβασίλευσεν, ὀργιζέσθωσαν λαοί." Καὶ Ἰουδαῖοι γὰρ, καὶ Ἕλληνες, μεμήνασι καὶ λυττώσι τοῦ Δεσπότη Χριστοῦ τὴν βασιλείαν ἀκούοντες. Καὶ ἡνίκα δὲ τῆς ἐλευθερίας ἀπήλαυσαν Ἰουδαῖοι, πάντες οἱ πλησιόχωροι διεπρίοντο, τὴν παράδοξον αὐτῶν ἐπάνοδον θεασάμενοι. Ἐδήλου δὲ τοῦτο τοῦ ὑπ' αὐτῶν προσκυνουμένου τὴν δύναμιν. "Ὁ καθήμενος ἐπὶ τῶν Χερουβὶμ, σαλευθήτω ἡ γῆ." Οὗτος δὲ, φησὶν, ὁ παρ' ἡμῶν κηρυττόμενος, καὶ τῶν ἄνω δυνάμεων Θεὸς ὑπάρχει καὶ Κύριος· τὸ δὲ, καθήμενος, ὡς πρὸς ἀνθρώπους διαλεγόμενος εἶρηκεν. Ἡ γὰρ ἄσώ 80.1665 ματος φύσις, ἡ ἀπερίληπτος, καὶ ἀπερίγραφτος, κατέχουσα τὸν γύρον τῆς γῆς, καὶ τοὺς ἐνοικοῦντας ἐν αὐτῇ ὡσεὶ ἀκρίδας, ποίας δεῖται καθέδρας; Σχηματίζει δὲ ὅμως τῷ λόγῳ τὸν τῶν ὄλων Θεὸν, βασιλικῶς τοῖς Χερουβὶμ ἐποχούμενον, καταπλήττοντα καὶ δεδιττόμενον τοὺς ἀκούοντας. β΄. "Κύριος ἐν Σιών μέγας, καὶ ὑψηλὸς ἐστὶν ἐπὶ πάντας τοὺς λαοὺς." Καὶ τῶν Ἰουδαίων ἐπανεὶλ θόντων, καὶ τὸν θεῖον δειμαμένων νεῶν, ἡ τοῦ Θεοῦ δύναμις ἅπασιν ἀπεδείχθη. Διαφερόντως γὰρ ὁ τὸν σταυρὸν ὑπομείνας οἰκουμένης ἀπάσης ἀπ' ἐφάνθη Δεσπότης, τῶν ἱερῶν ἀποστόλων τὸ σωτήριον κήρυγμα προσενεγκάντων τοῖς ἔθνεσιν. γ΄. "Ἐξομολογησάσθωσαν τῷ ὀνόματί σου τῷ μεγάλῳ, ὅτι φοβερὸν καὶ ἅγιόν ἐστι." Χρὴ τοίνυν ἅπαντας ἀνυμνεῖν σε, καὶ τὰς σὰς εὐεργεσίας διεξιέναι, καὶ τὴν ἄρρητόν σου μὴ περιεργάζεσθαι φύσιν, τῷ δὲ ὀνόματί σου προσφέρειν τὸ σέβας, καὶ φοβερῶ ὄντι, καὶ παναγίῳ. Ἀγιάζει μὲν γὰρ τοὺς πιστεύοντας, ἐκδειματοῖ δὲ τοὺς ἀπιστοῦντας. δ΄. "Καὶ τιμὴ βασιλέως κρίσιν ἀγαπᾷ." Προσῆκει δὲ ἡμᾶς δεδιέναι ὡς βασιλέα, καὶ δικαιοσύνην χρώμενον· ἴδιον γὰρ τῆς ἀληθοῦς βασιλείας τὸ δικαίως ἰθύνειν τοὺς ὑπηκόους. Τιμὴ γὰρ βασιλέως κρίσιν ἀγαπᾷ, τουτέστι τίμιον ποιεῖ βασιλέα τὸ στερῆν τὸ δίκαιον. Τοῦτο δὲ δηλοῖ καὶ τὸ ἐπαγόμενον· "Σὺ ἠτοίμασας εὐθύτητας· κρίσιν καὶ δικαιοσύνην ἐν Ἰακώβ σὺ ἐποίησας." Ὡς γὰρ δίκαιος βασιλεὺς, ὀρθὴν καὶ δικαίαν τὴν ψῆφον ἐξήνεγκας, καὶ τὸν Ἰσραὴλ τῆς τῶν καταδουλωσαμένων ἡλευθέρωσας δυναστείας, [καὶ τὰ ἔθνη τῆς τοῦ διαβόλου δουλείας.] Κατὰ δὲ τὴν ἐτέραν προφητείαν οὕτω νοητέον· Ἐδειξας τῆς ἐπαγγελίας σου τὴν ἀλήθειαν, τὰς πρὸς τοὺς προγόνους τοῦ Ἰσραὴλ γεγενημένας ὑποσχέσεις πληρώσας, καὶ τὴν διὰ τοῦ σπέρματος τοῦ Ἀβραάμ δωρησάμενος σωτηρίαν. ε΄. "Ὑψοῦτε Κύριον τὸν Θεὸν ἡμῶν, καὶ προσκυνεῖτε τῷ

ἐν αἰνέσει, ἀγαλλομένων δὴ καὶ εὐφραινομένων ὁ ὕμνος. γ'. "Γινώτε ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ Θεὸς ἡμῶν." [Εἶ γὰρ καὶ ἄνθρωπος εἶλετο ὁ φιλάνθρωπος γε νέσθαι, ἀλλὰ τὸ εἶναι Θεὸς ἔμεινεν ἔχων αἰεὶ· λέγει δὲ ὅτι] δι' αὐτῶν μάθετε τῶν πραγμάτων, ὡς ὁ ἡμέτερος Δεσπότης αὐτός ἐστιν τῶν ὅλων Θεός. Ταῦτα τοῖς ἔθνεσι προσέφερε τὰ παιδεύματα καὶ ὁ ἱερός τῶν ἀποστόλων χορός, ὡς ἡ τῶν πράξεων ἱστορία διδάσκει. "Αὐτὸς ἐποίησεν ἡμᾶς, καὶ οὐχ ἡμεῖς." Οὐ γὰρ ἡμεῖς ἡμῶν αὐτοὶ δημιουργοὶ καθεστήκαμεν, ἀλλ' ὑπ' αὐτοῦ ἐπλάσθημεν. Οὕτως ὁ μακάριος Παῦλος Ἀθηναίου ἐδίδασκεν· "Ὁ Θεὸς ὁ ποιήσας τὸν κόσμον, καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτῷ, οὗτος οὐρανοῦ καὶ γῆς Κύριος ὑπάρχων, οὐκ ἐν χειροποιήτοις ναοῖς κατοικεῖ, οὐδὲ ὑπὸ χειρῶν ἀνθρώπων θεραπεύεται προσδεόμενός τις, αὐτὸς διδούς πᾶσι ζωὴν καὶ πνοὴν καὶ τὰ πάντα· ἐποίησέ τε ἐξ ἑνὸς αἵματος πᾶν ἔθνος κατοικεῖν ἐπὶ πᾶν τὸ πρόσωπον τῆς γῆς." Τοῦτο καὶ ἐνταῦθα ὁ Προφήτης διδάσκει· "Αὐτὸς ἐποίησεν ἡμᾶς, καὶ οὐχ ἡμεῖς." Ὁ δὲ Σύμμαχος οὕτως, Αὐτὸς ἐποίησεν ἡμᾶς οὐκ ὄντας. "Ἡμεῖς δὲ λαὸς αὐτοῦ, καὶ πρόβατα νομῆς αὐτοῦ." Διὰ τούτων οὐ μόνον τὴν δεσποτείαν, ἀλλὰ καὶ τὴν κηδεμονίαν ἐδήλωσεν. Οὐ μόνον γὰρ ἡμῶν Δεσπότης ἐστίν, ἀλλὰ καὶ ποιμὴν, τὴν ἀγαθὴν ἡμῖν προσφέρων νομὴν· ἡμεῖς δὲ αὐτοῦ καὶ λαὸς ὡς βασιλέως, καὶ πρόβατα ὡς ποιμένος. δ'. "Εἰσέλθετε εἰς τὰς πύλας αὐτοῦ ἐν ἔξομολογῆσει, εἰς τὰς ἀύλας αὐτοῦ ἐν ὕμνοις." Πύλας αὐτοῦ, καὶ ἀύλας αὐτοῦ, τὰς ἐκκλησίας καλεῖ. 80.1672 Αὗται γὰρ ἡμῶν τὴν πρὸς αὐτὸν παρέχουσιν εἶς ὁδὸν, ἐν αἷς προσήκει τὰς θείας αὐτοῦ καὶ σωτηρίας ἐργασίας διεξιέναι, καὶ τὸν χαριστήριον ὕμνον οἶόν τι δῶρον προσφέρειν. "Ἐξομολογεῖσθε αὐτῷ· αἰνεῖτε τὸ ὄνομα αὐτοῦ. [ε'] Ὅτι χρηστὸς Κύριος, εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ, καὶ ἕως γενεᾶς καὶ γενεᾶς ἡ ἀλήθεια αὐτοῦ." Πῶς γὰρ οὐ δίκαιον ὕμνεῖν τὸν ἀρρήτῳ φιλάνθρωπῳ πᾶσι χρώμενον, καὶ ταῖς ἀγαθαῖς ὑποσχέσεσιν ἐπὶ τιθέντα τὸ πέρας; Ἄ γὰρ ἐπὶ τῆς τῶν προγόνων ὑπέσχετο γενεᾶς, ταῦτα ἐπὶ τῆς ἡμετέρας πεπλήρωκεν, καὶ ἦν ἐπηγγεῖλατο σωτηρίαν, ἀληθῶς ἐδωρήσατο, [διὰ σταυροῦ καὶ θανάτου τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν πραγματευσάμενος. Ἀμήν]. ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ Ρ΄ ΨΑΛΜΟΥ. α'. "Τῷ Δαβὶδ ψαλμός." Ἔνια τῶν ἀντιγράφων ἔχει· "Τετράδι Σαββάτων." Οὕτε δὲ παρὰ τῷ Ἑβραίῳ, οὕτε παρὰ τοῖς ἄλλοις ἐρμηνευταῖς, οὕτε παρὰ τοῖς ἑβδομήκοντα ταύτην εὐρήκαμεν τὴν προσθήκην. Ὑπόθεσιν δὲ ὁ ψαλμὸς ταύτην ἔχει· Ἰωσίας ὁ βασιλεὺς ἀνέσπασεν ἅπαντας ἐκ βάρων τοὺς τῶν εἰδώλων βωμούς· τοὺς δὲ τούτων κατηκόντισεν ἱερέας· εἰς δὲ τὴν προτέραν εὐσέβειαν ἐποδὴ ἤγησε τὸν λαόν. Οὐ μόνος δὲ τῆς τῶν δογμάτων ἐφρόντισεν ὑγείας, ἀλλὰ καὶ τῶν τῆς ἀρετῆς ἐπεμελήθη κατορθωμάτων, ὀρθῶς δικάζων, γεραίρων τὸ δίκαιον, ἐπαρκῶν ἀδικουμένοις, τοὺς ἀδικούντας κολλάζων, τῆς τῶν συνοικούντων ὠφελείας ἐπιμελοῦμενος. Ταῦτα πόρρωθεν ὁ μακάριος Δαβὶδ θεασάμενος, τοῦτον συνέγραψε τὸν ψαλμὸν, καὶ τὴν ἐκεῖ νου διεξιὼν ἀρετὴν, καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις τελειότητος προστιθεὶς χαρακτῆρα. "Ἐλεον καὶ κρίσιν ἄσομαί σοι, Κύριε." Ἐπειδὴ γὰρ καὶ τοὺς ἀδικουμένους ἠλέει, καὶ τῶν ἀδικούντων ὁ θαυμάσιος Ἰωσίας κατ'εψηφίζετο, τὴν περὶ ἐκείνων διήγησιν, εὐφημίαν ἐλέου καὶ κρίσεως προσηγόρευσε. β'. "Ψαλῶ, καὶ συνήσω ἐν ὁδῷ ἀμώμῳ." Ὁ δὲ Σύμμαχος οὕτως· Μελωδήσω, ἐννοήσω ὁδὸν ἄμωμον Ἦν διὰ τῆς τοῦ Πνεύματος χάριτος ἐθεασάμην ἄμωμον ὁδὸν, καὶ θυμῆρη Θεῷ, ταύτην νῦν διὰ τῆς μελωδίας προσθήσω. "Πότε ἤξεις πρὸς με;" τοσαύτην γὰρ ὁ θαυμάσιος οὗτος ἀνὴρ ἐκτήσατο καθαρότητα, ὡς μετὰ παρρησίας βοῆσαι πρὸς τὸν Θεόν, "Πότε ἤξεις πρὸς με; Ἀντὶ τοῦ, Εὐπρεπῆ σοι τὰ βασίλεια κατέστησα, ποθῶ σου [τὴν παρουσίαν, ὡς Δέσποτα· ἰμεῖρομαί σου] τῆς ἐπιφανείας, ἀλλὰ δὸς τὸ ποθούμενον. "Διεπορευόμην ἐν ἀκακίᾳ καρδίας μου ἐν μέσῳ τοῦ οἴκου μου." Ἀπλότῃ συζῶν διετέλεσα· οὐκ ἐχρώμην δι' 80.1673 πλοῆν, οὐδὲ ἄλλος μὲν τοῖς ἐκτὸς ἐφαινόμην, ἐν δὲ τῇ οἰκίᾳ τάναντία δρᾶν ἠνειχόμεν, ἀλλὰ συνέβαινε τοῖς φαινομένοις τὰ κεκρυμμένα. γ'. "Οὐ προσετιθέμην πρὸς

ὄφθαλμῶν μου πρᾶ γμα παράνομον." Οὐ μόνον τὰς παρανόμους πρά ξεις ἐβδελυττόμην, ἀλλὰ καὶ τὰς περὶ τούτων ἐνθου μήσεις ἀπεσειόμην, τὸν λογισμὸν πρὸ τῶν ἄλλων ἀπάντων ῥυθμίζων καὶ διευθύνων. "Ποιοῦντας παραβάσεις ἐμίσησα." Ἀπεστρεφόμην δὲ καὶ τοὺς τῶν θείων καταφρονοῦντας θεσμῶν. δ'. "Οὐκ ἐκολλήθη μοι καρδία σκαμβή." Συν ἦθεις δέ μοι ἦσαν οἱ τιμῶντες τὸ δίκαιον· τοὺς δὲ τὰ ἐναντία προαιρουμένους, καὶ τὸν ὀρθὸν λογισμὸν οὐκ ἐθέλοντας ἔχειν, πόρρω τῶν ἐμῶν ἐποιοῦμην συλ λόγων. "Ἐκκλίνοντος ἀπ' ἐμοῦ τοῦ πονηροῦ οὐκ ἐγίνωσκον." Εἰ δέ τις τῶν συνόντων πονηρία χρώ μενος ἀποστήναι τῆς ἐμῆς ἠθέλησε συνουσίας, οὐδὲ χωρισμὸν ὑπελάμβανον τὸν τοιοῦτον χωρισμόν. Οὗ τως εὐκαταφρόνητος ἦν μοι λίαν ὁ τὴν κακίαν αἰ ρούμενος. ε'. "Τὸν καταλαλοῦντα λάθρα τοῦ πλησίον αὐ τοῦ, τοῦτον ἐξεδίδωκον." Τὰς δὲ λάθρα γινόμε νας κατηγορίας οὐ προσίεμην, ἀλλὰ τοὺς τοῦτο δρᾶν πειρωμένους ἐξήλαυνον. "Ὑπερηφάνω ὄφθαλμῶ καὶ ἀπλήστῳ καρδία, τούτῳ οὐ συνήσθιον." Οὔτε τοὺς ἀλαζονεῖα [καὶ πλεονεξία] χρωμένους ἐποιοῦ μην συσσίτους. ζ'. "Οἱ ὄφθαλμοί μου ἐπὶ τοὺς πιστοὺς τῆς γῆς, τοῦ συγκαθῆσθαι αὐτοὺς μετ' ἐμοῦ." Συνεδρίων δέ μοι καὶ βουλῆς ἐκοινωνοῦν οἱ πίστει κοσμοῦ μενοι, καὶ περὶ πολλοῦ τὰ θεῖα ποιοῦμενοι. "Πο ρεῦόμενος ἐν ὁδῷ ἀμώμῳ, οὗτός μοι ἐλειτούργει." Οὐ μόνον δὲ φίλων καὶ συμβούλων, ἀλλὰ καὶ τῶν διακόνων πολλὴν ἐποιοῦμην φροντίδα. Ὑπηρέταις γὰρ ἐχρῶμην ἀρετῆς ἐπιμελομένοις, καὶ κακίας ἀπηλλαγμένοις. ζ'. "Οὐ κατώκει ἐν μέσῳ τῆς οἰκίας μου ποιῶν ὑπερηφανίαν." Οὐδένα δὲ τῶν ὑπεροψία χρω μένων σύνοικον ἔχειν ἠρούμην. "Λαλῶν ἄδικα οὐ κατεύθυνεν ἐνώπιον τῶν ὄφθαλμῶν μου." Εἰ δέ τις συνεβούλευσεν, ἢ ἐξήτησεν ἄδικα, διαμαρτῶν ἀπελήλυθεν· [σπουδῆ γὰρ μοι ἀποκλείειν τὰς ἀκοὰς τοῖς διαβάλλειν ἐθέλουσιν.] η'. "Εἰς τὰς πρωΐας ἀπέκτενον πάντας τοὺς ἀμαρτωλοὺς τῆς γῆς, τοῦ ἐξολοθρεῦσαι ἐκ πόλεως Κυρίου πάντας τοὺς ἐργαζομένους τὴν ἀνομίαν." 80.1676 Τοῦτο σαφῶς παρὰ τῆς ἱστορίας ἐμάθομεν. Ἄπαντας γὰρ τοὺς δυσσεβεῖς ἱερέας τῷ θανάτῳ παρέπεμψε, καὶ τὴν ἱεράν ἐξεκάθηρε πόλιν. [Πρωΐαν δὲ καλεῖ τὴν ἀρχὴν τῆς αὐτοῦ βασιλείας· ὡς ὀρθρος γὰρ αὐ τὸς ἀνέτειλε μετὰ τῆς πρεπούσης καὶ φωτιζούσης δικαιοσύνης.] Ὁ δὲ βουλόμενος τὴν τοῦ ἀνδρὸς ἀρε τὴν καταμαθεῖν ἀκριβέστερον, εὐρήσεται ταύ την ἔκ τε τῆς δευτέρας τῶν Παραλειπομένων, καὶ ἐκ τῆς τετάρτης τῶν Βασιλειῶν ἱστορίας. [Σπουδα σάτω τοίνυν ἕκαστος μιμητῆς τοῦδε τοῦ ἀνδρὸς γε νέσθαι· ἵνα τῆς ἴσης αὐτῷ κοινωνήσῃ παρὰ Χριστῷ παρρησίας. Ἀμήν.]

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ ΡΑΪ ΨΑΛΜΟΥ.

α'. "Προσευχὴ τῷ πτωχῷ· ὅταν ἀκηδιάσῃ, καὶ ἔναντι Κυρίου ἐκχέῃ τὴν δέησιν αὐτοῦ." Πρόρρη σιν μὲν ὁ ψαλμὸς ἔχει τῆς ἐν Βαβυλῶνι τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων ταλαιπωρίας, καὶ τῆς ἐκεῖθεν ἐπανόδου. Προαγορεύει δὲ κατ' αὐτὸν, καὶ τῶν ἐθνῶν τὴν κλῆ σιν καὶ σωτηρίαν. Ἀρμόττει δὲ καὶ παντὶ συμφορᾷ τινι προσπαλαίοντι, καὶ τῆς θείας ῥοπῆς τυχεῖν ἱκετεύοντι. Πτωχὸν γὰρ καλεῖ, τὸν θείας ἐνδεῆ προμηθείας. β'. "Κύριε, εἰσάκουσον τῆς προσευχῆς μου, καὶ ἡ κραυγὴ μου πρὸς σὲ [ἐλθέτω]. Δέξαι μου τὴν ἴκε τηρίαν, ὧ Δέσποτα, καὶ ποτινωμένῳ τὴν σὴν βοήθειαν ὄρεξον. Τὴν γὰρ κραυγὴν, οἰμωγὴν ὁ Σύμ μαχος εἴρηκεν. γ'. "Μὴ ἀποστρέψῃς τὸ πρόσωπόν σου ἀπ' ἐμοῦ." Εὐμένῃς μοι γενοῦ, καὶ λῦσον τὴν ἀγανάκτησιν. "Ἐν ἡ ἂν ἡμέρᾳ θλίβωμαι, κλῖνον πρὸς με τὸ οὖς σου· ἐν ἡ ἂν ἡμέρᾳ ἐπικαλέσωμαί σε, ταχὺ ἐπάκουσόν μου." Δηλοῖ καὶ ταῦτα τοῦ ψαλμοῦ τὰ ῥήματα, ὡς μελλόντων ἐστὶ πρόρρησις, καὶ οὐ γεγεννημένων δι ἡγησις. Ἐπειδὴ γὰρ ἐν εὐκληρίᾳ πολλῇ, καὶ περι φανείᾳ ἐτύγχανεν ὧν ὁ λαὸς ἐν τῇ τοῦ θεσπεσίου Δα βιδ βασιλείᾳ· εἰκότως ὁ προφήτης, τῷ ἐκείνων κε χρημένος προσώπῳ, προσφέρει τὴν ἱκετείαν, καὶ τυχεῖν ἀντιβολεῖ τῆς θείας κηδεμονίας, ἡνίκα ἂν γέ νοιτο τούτου καιρός. δ'. "Ὅτι ἐξέλιπον ὡσεὶ καπνὸς αἰ

230

ἡμέραι μου· καὶ τὰ ὄστα μου ὡσεὶ φρύγιον συνεφρύγησαν." Ἐντεῦθεν κατὰ τὸ οἰκεῖον ἰδίωμα τὰς ἐσομένας ὡς γεγενημένας συμφορὰς διηγεῖται, καὶ φησι καπνῶ παραπλησίως τὸν τῆς ζωῆς ἀναλωθῆναι χρόνον, καὶ ἐξ ἀθυμίας δαλὸν ξηρὸν γεγενῆσθαι τὸ σῶμα, ὡς ὑπὸ τινος καταφλεχθὲν πυρὸς προσβολῆς. Οὕτω γὰρ καὶ ὁ Ἀκύλας ἡρμήνευσεν, Καὶ τὰ ὄστα μου ὡς καῦσις ἐψαθυρώθη. ε'. "Ἐπλήγην ὡσεὶ χόρτος, καὶ ἐξηράνθη ἢ καρ δία μου." Ἀλλὰ γὰρ καὶ χόρτῳ παραπλησίως ἀπ' ἐσβην· καὶ τὸ πρότερον ἄνθος ἀπώλεσα. 80.1677 "Ὅτι ἐπελαθόμην τοῦ φαγεῖν τὸν ἄρτον μου. ['] Ἀπὸ φωνῆς τοῦ στεναγμοῦ μου ἐκολλήθη τὸ ὄστούν μου τῇ σαρκί μου." Πάσης μὲν γὰρ τροφῆς ἀπεβαλόμην ὄρεξιν· τῆς δὲ προτέρας εὐπαθείας παντελῶς ἐγυμνώθην. Τῇ γὰρ ἐξ ἀθυμίας τηκεδὸνι κατηναλώθην τὸ σῶμα. Γυμνοῖς δὲ τοῖς ὄστοις ἐπίκειμαι τὸ δέρμα. [Ἄρτος οὖν ἡμῶν τῆς ψυχῆς ὁ τοῦ Θεοῦ λόγος· ὡσπερ γὰρ ὁ ἄποιος ἄρτος τὸ σῶμα τρέφει, οὕτως ὁ ἐξ οὐρανοῦ λόγος τὴν οὐσίαν τῆς ψυχῆς. Καὶ τοῦτον ὁ Χριστὸς τὴν προσευχὴν παραδιδούς ἔλεγε τοῖς ἀποστόλοις, "Τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δὸς ἡμῖν σήμερον." Ὅς ἂν τοίνυν τοῦτον φαγεῖν ἐπιλάθῃται, τουτέστιν ἐργάσασθαι· τοῦ γὰρ νοητοῦ ἄρτου βρῶσιν ἐργασία καθέστηκεν· δηλοῖ δὲ οὗ εἶπεν τοῖς ἀποστόλοις ὁ Κύριος, "Ἐργάζεσθε μὴ τὴν βρῶσιν τὴν ἀπολλυμένην, ἀλλὰ τὴν μένουσαν εἰς ζωὴν αἰώνιον" τούτου ἢ καρδία δι' κλην χόρτου πληγεῖσα ξηραίνεται. Πῶς δὲ ὁ χόρτος πλήττεται καὶ ξηραίνεται; ὅταν ὑετὸς ἐπ' αὐτὸν ἐπ' ἀνήσῃ. Ὡσπερ καὶ ἡ καρδία, ὅταν ἐνδεία νοσήσῃ τοῦ λόγου, τότε πλήττεται καὶ ξηραίνεται, ἄνθος ἀρετῆς βλαστῆσαι οὐκ ἰσχύουσα.] ζ', η'. "Ὁμοιώθην πελεκᾶνι ἐρημικῶ, ἐγενήθην ὡσεὶ νυκτικόραξ ἐν οἰκοπέδῳ. Ἠγρύπνησα, καὶ ἐγενόμην ὡς στρουθίον μονάζον ἐπὶ δώματι." Πολλαῖς κέχρηται παραβολαῖς, ἀξίως βουλόμενος παραστήσαι τὰς συμφορὰς· δι' ἐκάστου δὲ τῶν εἰρημένων ὀρνίθων τὴν δειλίαν δηλοῖ, καὶ τοῦ κηδεμόνου τὴν ἐρημίαν. Τό τε γὰρ στρουθίον ὑπ' ἀγωνίας ἐξελαύνει τὸν ὕπνον, καὶ ὁ νυκτικόραξ τὰς οἰκουμένας φεύγων τῶν οἰκιῶν, ταῖς ἐρήμοις καὶ καταλελειμμέναις προστρέχει. Τὰ γὰρ οἰκόπεδα, ἐρείπια ὁ Σύμμαχος εἶρηκεν· οὕτω καὶ τὸ ἄλλο ὄρνεον ταῖς ἐρήμοις ἐνδιδαιτᾶται. θ'. "Ὀλην τὴν ἡμέραν ὠνείδιζόν με οἱ ἐχθροί μου, καὶ οἱ ἐπαινοῦντές με κατ' ἐμοῦ ὠμνουν." Καταγέλαστος ἐγενόμην τοῖς δυσμενέσι· καὶ ὁ ποτὲ ζηλωτὸς, καὶ περίβλεπτος, νῦν ὄρκος γέγονα τοῖς πάλαι θαυμάζουσι· κατὰ γὰρ τῶν ἐμῶν ὁμνύουσι συμφορῶν· Μὴ πάθοιμι ἃ οἱ δεῖνες πεπόνθασιν. ι', ια'. "Ὅτι σποδὸν ὡσεὶ ἄρτον ἔφαγον, καὶ τὸ πόμα μου μετὰ κλαυθμοῦ ἐκίρνω. Ἀπὸ προσώπου τῆς ὀργῆς σου, καὶ τοῦ θυμοῦ σου." Ταῦτα καὶ ὁ ο' καὶ θ' ἔφη ψαλμός. "Ψωμίεις ἡμᾶς ἄρτον δακρύων, καὶ ποτιεῖς ἡμᾶς ἐν δάκρυσιν ἐν μέτρῳ." Τὴν δὲ τῆς ὀδύνης ὑπερβολὴν διὰ τούτων δηλοῖ. Εἰ γὰρ ὁ τῆς τροφῆς καιρὸς ὀδύνης ὑπῆρχε μεστὸς, σχολῆ γε ἂν ἄλλος καιρὸς ταύτης ἐλεύθερος ἦν. Τούτοις δὲ φησι περικλύζομαι τοῖς κακοῖς, ἐπειδὴ, Δέσποτα, κατ' ἐμοῦ κεκίνηκας τὴν ὀργήν. "Ὅτι ἐπάρας κατέρραξάς με." Ὑψηλὸν γὰρ με δείξας, καὶ 80.1680 περίβλεπτον ἀποφήνας, ἐξαίφνης ἀπέρριψας. Τὸ γὰρ κατέρραξας ἐκ μεταφορᾶς τέθεικε τῶν ἐπαιρόντων εἰς ὕψος τι, καὶ κατὰ τοῦ ἐδάφους καταρρήγνύν των. ιβ'. "Αἱ ἡμέραι μου ὡσεὶ σκιά ἐκλίθησαν· κἀγὼ ὡσεὶ χόρτος ἐξηράνθην." Παρ' αὐτάς εἰμι, φησὶ, τὰς τοῦ βίου δυσμάς· καὶ ἔοικα σκιά κλινάσῃ, καὶ ληγοῦσῃ λοιπόν· καὶ χόρτου δὲ μεμίμημαι τὴν ξηρότητα, τῶν θεριζόντων προσκαλουμένου τὰς χεῖρας. ιγ'. "Σὺ δὲ, Κύριε, εἰς τὸν αἰῶνα μένεις, καὶ τὸ μνημόσυνόν σου εἰς γενεὰν καὶ γενεάν." Ἀλλ' ἐγὼ μὲν καὶ τὴν φύσιν τοιαύτην ἔχω, καὶ συμφοραῖς συνεζύγην τοσαύταις· σὺ δὲ, αἰδῖος ὢν καὶ αἰώνιος, μεταβολὴν τινα τῶν παρόντων κακῶν ῥαδίως ἂν μοι χάρισαι. Τοῦτο γὰρ ἐπιφέρει· ιδ'. "Σὺ ἀναστὰς οἰκτειρήσεις τὴν Σιών· ὅτι καιρὸς τοῦ οἰκτειρῆσαι αὐτήν, ὅτι ἤκει καιρὸς." Δὸς, φησὶ, μεταβολὴν ἀμείνω τῇ συμφορᾷ· ὁ γὰρ καιρὸς τὸν ἔλεον ἀπαιτεῖ. Αἰνίττεται δὲ διὰ τούτων τῆς τοῖς ἐβδομήκοντα ἔτεσιν περιωρισμένης τιμωρίας τὸ τέλος. Οὕτω καὶ ὁ θαυμάσιος Δανιὴλ, ἀριθμήσας τῆς

αίχμαλωσίας τὸν χρόνον, προσφέρει καὶ τὴν ἰκετηρίαν. Τούτοις συνάδει καὶ τῆς πνευματικῆς μελωδίας τὰ ῥήματα· "Ὅτι καιρὸς τοῦ οἰκτερῆσαι αὐτήν, ὅτι ἤκει καιρὸς. [ιέ.] Ὅτι εὐδόκησαν οἱ δούλοί σου τοὺς λίθους αὐτῆς, καὶ τὸν χοῦν αὐτῆς οἰκτερήσουσι." Τρι πόθητος γὰρ ἡμῖν Σιών, καὶ λίαν ἔρημος γενομένη· ἀξίεραστοὶ δὲ καὶ οἱ καταλελυμένοι λίθοι, καὶ τῶν ἐκ τῆς πορθήσεως γεγενημένων χωμάτων ἢ μνήμη οἶκτον ἡμῖν ἐντίθησιν. ι´. "Καὶ φοβηθήσονται τὰ ἔθνη τὸ ὄνομα Κυρίου, καὶ πάντες οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς τὴν δόξαν σου." Ὁρῶντες γὰρ ἡμῶν τὴν ἐπάνοδον, καὶ τὴν οἰκοδομίαν τῆς πόλεως, οἱ τὰς προτέρας ἡμῶν θεασάμενοι συμφορὰς, καὶ βασιλεῖς, καὶ ἄρχοντες, καὶ ἀρχόμενοι, θαυμάσονταί σου τὴν δύναμιν, καὶ δεῖσαντές σε Θεὸν εἶναι μόνον πιστεύσουσιν. Τοῦτο δὲ κυρίως καὶ ἀληθῶς μετὰ τὴν τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν ἐνανθρώπησιν γέγονε. Μετὰ γὰρ τὴν Ἰουδαίων ἀνάκλησιν, ἐθαύμασαν μὲν τὸ γεγονός οἱ περίοικοι· τοσοῦτον δὲ ἀπέσχον τοῦ πιστεῦσαι τῷ τῶν ὄλων Θεῷ, ὅτι τὸν πρὸς αὐτοὺς κατὰ ταυτὸν ἤραντο πόλεμον. Ἐνταῦθα δὲ ὁ λόγος καὶ τῶν ἔθνῶν ἀπάντων, καὶ τῶν βασιλέων μεταβολὴν προθεσπίζει. Ἦν τὰ μὲν ὀρώμενα γεγενημένα, τὰ δὲ ἐλπίζομεν ἔσεσθαι. Φησὶ γὰρ ὁ θεῖος Ἀπόστολος· "Οὐπὼ γὰρ ὀρώμενα αὐτῷ τὰ πάντα ὑποτεταγμένα." Ἄλλ' ὅμως ἐδίδαξεν, ὅτι αὐτῷ κάμψει πᾶν γόνυ ἐπουρανίων, καὶ ἐπιγείων, καὶ καταχθονίων 80.1681 ιζ'. "Ὅτι οἰκοδομήσει Κύριος τὴν Σιών, καὶ ὀφθήσεται ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ." Ἐπειδὴ γὰρ οἱ τὰς θείας ἀγνοοῦντες οἰκονομίας, ἀσθένειαν ὑπελάμβανον τοῦ Θεοῦ τὴν Ἰουδαίων δουλείαν, καὶ τῆς Ἱερουσαλήμ τὴν ἐρημίαν, εἰκότως δόξαν ἐκάλεσε τοῦ Θεοῦ, τὴν τῆς πόλεως νεουργίαν· ἀντὶ τοῦ, Πάλιν τῆς Σιών οἰκοδομηθείσης, ἐν τῇ προτέρᾳ δόξῃ πάντες ὄψονται τὸν τῶν ὄλων Θεόν. ιη'. "Ἐπέβλεψεν ἐπὶ τὴν προσευχὴν τῶν ταπεινῶν, καὶ οὐκ ἐξουδένωσε τὴν δέησιν αὐτῶν." Οὐ κατεφρόνησε γὰρ, ὡς αἰχμαλώτων καὶ δούλων· ἀλλ' ἐδέξατο τὴν ἰκετείαν, καὶ δέδωκε τὴν ἐλευθερίαν. ιθ'. "Γραφήτω αὕτη εἰς γενεὰν ἑτέραν, καὶ λαὸς ὁ κτιζόμενος αἰνέσει τὸν Κύριον." Ταύτην δὲ τὴν εὐεργεσίαν ἀνάγραπτον εἰς αἰεὶ ποιήσομεν· ὥστε καὶ τοὺς ἐσομένους τὴν σὴν φιλανθρωπίαν μαθεῖν. Λαὸν δὲ κτιζόμενον τὸν ἐξ ἔθνῶν συλλεγέντα καλεῖ, περὶ οὗ καὶ ὁ μακάριος λέγει Παῦλος· "Εἴ τις ἐν Χριστῷ καινὴ κτίσις." Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ θεσπέσιος Δαβὶδ ἐν τῷ κ' καὶ α' ἔφη ψαλμῷ· "Ἀναγγελήσεται τῷ Κυρίῳ γενεὰ ἡ ἐρχομένη, καὶ ἀναγγελοῦσι τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ λαῷ τῷ τεχνησομένῳ, ὃν ἐποίησεν ὁ Κύριος." Οὗτος ὁ λαὸς καὶ τὰ παλαιὰ καὶ τὰ νέα παιδευόμενος τὸν προσήκοντα ὕμνον ἀναπέμπει τῷ Σωτῆρι Θεῷ. κ'-κβ'. "Ὅτι ἐξέκυψεν ἐξ ὕψους ἀγίου αὐτοῦ Κύριος, ἐξ οὐρανοῦ ἐπὶ τὴν γῆν ἐπέβλεψε. Τοῦ ἀκοῦσαι τοῦ στεναγμοῦ τῶν πεπεδημένων, τοῦ λῦσαι τοὺς υἱοὺς τῶν τεθνατωμένων. Τοῦ ἀναγγεῖλαι ἐν Σιών τὸ ὄνομα Κυρίου, καὶ τὴν αἴνεσιν αὐτοῦ ἐν Ἱερουσαλήμ." Πάντα γὰρ ἐφορῶν καὶ πρυτανεύων ὁ τῶν ὄλων Θεὸς τῶν ἐφορωμένων ἐπήκουσε, καὶ τὴν τῆς ἐλευθερίας ἐξενήνοχε ψῆφον, ὥστε τοὺς πεπεδημένους ἀντὶ τῶν ἀνηρημένων ἐπανελθεῖν, καὶ τὴν πόλιν τὴν πατρῶαν οἰκοδομήσαι, καὶ συνήθως ἐν ἐκείνῃ τὴν κατὰ τὸν νόμον λατρείαν προσενεγκεῖν τῷ Θεῷ. κγ'-κδ'. "Ἐν τῷ ἐπισυναχθῆναι λαοὺς ἐπὶ τὸ αὐτὸ καὶ βασιλεῖς, τοῦ δουλεύειν τῷ Κυρίῳ. Ἀπεκρίθη αὐτῷ ἐν ὁδῷ ἰσχύος αὐτοῦ, τὴν ὀλιγότητα τῶν ἡμερῶν μου ἀνάγγελόν μοι· μὴ ἀναγάγῃς με ἐν ἡμίσει ἡμερῶν μου." Ὅταν, φησὶ, τῆς ἐπανόδου τύχωμεν, ἀθροίσονται λαοὶ καὶ βασιλεῖς, τὴν σὴν θαυμάζοντες δύναμιν. Τηνικαῦτα τοίνυν τσοσύτην ἐξομεν εὐφροσύνην, ὡς καὶ δεηθῆναί σου τῆς ἀγαθότητος, προσθήκη ἡμῖν ἐτῶν χαρίσασθαι, καὶ μὴ μεσοῦντος ἡμῶν τοῦ χρόνου τῷ θανάτῳ παραδοῦναι· ὁδὸν δὲ ἰσχύος καλεῖ τὴν διὰ τὴν ἰσχὴν τοῦ Θεοῦ παρασχεθείσαν ἐπάνοδον. "Ἐν γενεᾷ γενεῶν 80.1684 τὰ ἔτη σου." Σὺ γὰρ ἀπέραντον ἔχεις τὸ εἶναι, καὶ ῥάδιόν σοι καὶ τοὺς ἄλλους μακροβίους ἐργάσασθαι. κ', κζ'. "Κατ' ἀρχὰς σὺ, Κύριε, τὴν γῆν ἐθεμελίωσας, καὶ ἔργα τῶν χειρῶν σου εἰσιν οἱ οὐρανοί. Αὐτοὶ ἀπολοῦνται, σὺ δὲ διαμένεις." Τί γὰρ ἀδύνατον τῷ τῶν ὄλων

Δημιουργῶ; τῇ γῆ τὸ εἶναι σὺ δέδωκας, τοὺς οὐρανοὺς μὴ ὄντας ἐποίησας, καὶ τούτων μεταβολὴν δεχομένων, σὺ τὸ ἄτρεπτον ἔχεις. Ἀπὸ δὲ τῶν περιεκτικῶν στοιχείων, καὶ τῶν ἄλλων αὐτὸν ἀπάντων ἔδειξε ποιητὴν. "Καὶ πάντες ὡς ἱμάτιον παλαιωθήσονται, καὶ ὡσεὶ περιβόλαιον ἐλίξεις αὐτοὺς καὶ ἀλλαγῆσονται." Ὁ δὲ Σύμμαχος οὕτως· Καὶ πάντες ὡσεὶ ἱμάτιον παλαιωθήσονται, καὶ ὡσεὶ περιβόλαιον ἀλλάξεις αὐτοὺς, καὶ ἀλλαγῆσονται. Ἄπαντα γὰρ τὰ ὀρώμενα καταγῆρασει, καὶ ἱματίων μιμήσεται παλαιότητα· σὺ δὲ αὐτὰ ἀλλάξεις, καὶ νεουργήσεις, καὶ ἄφθαρτα ποιήσεις ἀντὶ φθαρτῶν. Τοῦτο καὶ ὁ θεσπέσιος Ἀπόστολος ἔφη· "Ὅτι καὶ αὕτη ἡ κτίσις ἐλευθερωθήσεται ἀπὸ τῆς δουλείας τῆς φθορᾶς, εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς δόξης τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ." κη'. "Σὺ δὲ ὁ αὐτὸς εἶ, καὶ τὰ ἔτη σου οὐκ ἐκλείψουσιν." Τὴν μὲν οὖν κτίσιν μεταρρυθμίζεις ὡς ἐθέλεις, ὧς Δέσποτα· σὺ δὲ ἄτρεπτον ἔχεις τὴν φύσιν, καὶ ἀλλοιώσεως κρείττονα. Ταῦτα μέντοι ὁ θεῖος Ἀπόστολος τῇ τοῦ Υἱοῦ περιτέθεικεν ἰδιότητι, ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους Ἐπιστολῇ. Ἄλλ' ὅμως ἐν τῷ Υἱῷ θεωροῦμεν τὸν Πατέρα. Ἄ γὰρ ἂν ἐκεῖνος ποιεῖ, ταῦτα καὶ ὁ Υἱὸς ὡσαύτως ποιεῖ· καὶ τὸ ταυτὸν τῆς φύσεως ἐν ἑκατέρῳ γνωρίζεται· μίαν γὰρ ἴσμεν τὴν τῆς Τριάδος ἐνέργειαν. κθ'. "Οἱ υἱοὶ τῶν δούλων σου κατασκηνώσουσι, καὶ τὸ σπέρμα αὐτῶν εἰς τὸν αἰῶνα κατευθυνθήσεται." Ὁ δὲ Σύμμαχος διαμενεῖ τέθεικε. Σημαίνει δὲ ὡς οἱ μὲν τῆς δουλείας ἀπαλλαγέντες τὴν Ἱερουσαλήμ οἰκήσουσι, τὸ δὲ ἐξ αὐτῶν σπέρμα εἰς τὸν αἰῶνα διαμενεῖ. Περὶ τούτου δὲ τοῦ σπέρματος ὁ θεῖος Ἀπόστολος ἔφη· "Ἄχρις οὗ ἔλθῃ τὸ σπέρμα ὃ ἐπὶγγελεῖται." Καὶ, "Τῷ Ἀβραάμ ἐρρήθησαν αἱ ἐπαγγελίαι, καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ. Οὐ λέγει Καὶ τοῖς σπέρμασιν ὡς ἐπὶ πολλῶν, ἀλλ' ὡς ἐφ' ἑνός, Καὶ τῷ σπέρματι σου, ὅς ἐστι Χριστός." Τοῦτο τὸ σπέρμα εἰς τὸν αἰῶνα διαμενεῖ. Ἐνωθὲν γὰρ τῷ Θεῷ Λόγῳ ἀνώλεθρον ἔχει τὸ εἶναι, καὶ δωρεῖται ζωὴν τοῖς πιστεύουσι, κατὰ τὴν αὐτοῦ Κυρίου φωνήν· "Ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα, καὶ πίνων μου τὸ αἶμα, ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα." 80.1685

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ ΡΒ΄ ΨΑΛΜΟΥ.

α'. "Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ." Δοκεῖ μὲν ὁ ψαλμὸς οὗτος ἀκόλουθος εἶναι τῷ προτεταγμένῳ, καὶ κατ' αὐτὴν τὴν ὑπόθεσιν. Ἐν ἐκείνῳ μὲν γὰρ, οἱ τὰς ἐν Βαβυλῶνι συμφορὰς ὀλοφυρόμενοι, τὸν Θεὸν ἰκέτευον τῆς ἐπανόδου τυχεῖν· ἐνταῦθα δὲ τετυχηκότες ὧν ἤτησαν ὑμνοῦσι τὸν εὐεργέτην. Ἐγὼ δὲ οἶμαι πᾶσιν ἀνθρώποις ἀρμόττειν τὴν ὑμνωδίαν καὶ πικροτέρως ἀπαλλαγῆσαι δουλείας, καὶ μείζονος ἀξιωθεῖσιν ἐλευθερίας. Δηλώσει δὲ καὶ τῶν ῥητῶν ἡ διάνοια, ὡς αὕτη μᾶλλον ἢ ὑπόθεσις ἐκείνης ἀληθεστέρα· "Εὐλόγει, ἡ ψυχὴ μου, τὸν Κύριον, καὶ πάντα τὰ ἐντὸς μου τὸ ὄνομα τὸ ἅγιον αὐτοῦ." Οἱ εὐγνωμόνως περὶ τὰς θείας χάριτας διακείμενοι εἰς ὑμνωδίαν σφᾶς αὐτοὺς διεγείρουσι, τὸν εὐεργέτην οἷς δυνατὸν ἀμειβόμενοι. Δυνατὸν δὲ ὑμνεῖν ἀεὶ, καὶ τῶν εὐεργεσιῶν ἔναυλον περιφέρειν τὴν μνήμην. Οὗτοι καὶ πάντα τὰ ἐντὸς καθιεροῦσι, καὶ πάντα λογισμὸν εἰς τὸν θεῖον ὑμνον ἀνακινουῦσιν. Ἐντὸς γὰρ ἐκάλεσε τοὺς λογισμοὺς, καὶ τὰς ἐνθυμήσεις, καὶ πάντα τῆς ψυχῆς τὰ κινήματα. β'. "Εὐλόγει, ἡ ψυχὴ μου, τὸν Κύριον, καὶ μὴ ἐπιλανθάνου πάσας τὰς ἀνταποδόσεις αὐτοῦ." Πάλιν ἑαυτὴν ἡ ψυχὴ διεγείρειν διδάσκεται, καὶ τῆς λήθης ἐξελαύνειν τὸ νέφος, καὶ τῶν εὐεργεσιῶν ἀνανεοῦσθαι τὴν μνήμην. Τὰς μέντοι ἀνταποδόσεις, εὐεργεσίας ὁ Σύμμαχος εἶρηκεν. Εἶτα ταύτας κατὰ μέρος διέξεισι. γ'. "Τὸν εὐίλατεύοντα πάσας τὰς ἀνομίας σου, τὸν ἰώμενον πάσας τὰς νόσους σου." Οὗτος γὰρ σοι δεδώρηται τῶν ἀμαρτημάτων τὴν ἄφεσιν· οὗτός σοι κεχάρισται τῶν παθημάτων τὴν ἴασιν. Τούτων ὁ παρειμένος ἀπήλαυσεν. Ἦκουσε γὰρ κατὰ ταυτὸν, "Ἀφέωνται αἱ ἀμαρτίαι σου." καὶ, "Ἄρον τὸν κράββατόν σου, καὶ ὑπάγε εἰς τὸν οἶκόν σου." Οὕτως ἡ ἀμαρτωλὸς γυνὴ τετύχηκε τῆς ἀφέσεως· οὕτως ὁ ληστής, οὕτως οἱ τελῶναι, οὕτως ἄπαντες οἱ πιστεύσαντες. δ'. "Τὸν λυτρούμενον ἐκ φθορᾶς τὴν ζωὴν

233

σου." Τους μὲν ἀπαχθέντας ἐν Βαβυλῶνι δορυαλώτους δου λείας μὲν ἠλευθέρωσε, τῆς δὲ φθαρτῆς οὐκ ἀπήλλαξε βιοτῆς. Ἡμῖν δὲ κεχάριται τῆς ἀναστάσεως τὰς ἐλπίδας, καὶ τὸν ἀρῥαβῶνα τοῦ πνεύματος ἔδωκεν, καὶ τὸν τῆς ἀφθαρσίας ἡμᾶς ἐνέδυσσε χιτῶνα. "Τὸν στεφανοῦντά σε ἐν ἐλέει καὶ οἰκτιρμοῖς." – "Χάριτί ἐστε σεσωσμένοι, ἦ φησιν ὁ θεῖος Ἀπόστολος, καὶ τοῦτο οὐκ ἐξ ὑμῶν. Θεοῦ τὸ δῶρον, ἵνα μὴ τις καυ χήσηται." Καὶ πάλιν, "Χριστὸς Ἰησοῦς ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον ἀμαρτωλοὺς σῶσαι, ὧν πρῶτός εἰμι ἐγώ. Ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἠλεήθην, ἵνα ἐν ἐμοὶ πρῶτω ἐνδείξηται Χριστὸς Ἰησοῦς τὴν πᾶσαν αὐτοῦ μακρο θυμίαν, πρὸς ὑποτύπωσιν τῶν μελλόντων πιστεῦειν 80.1688 ἐπ' αὐτῷ εἰς ζωὴν αἰώνιον." Χάριτος τοίνυν καὶ φιλανθρωπίας ὁ στέφανος. Οὕτω καὶ ὁ θεσπέσιος Ἡσαΐας ἐκ προσώπου τῆς νύμφης βοᾷ: "Ἀγαλλιάσθω ἡ ψυχὴ μου ἐπὶ τῷ Κυρίῳ· ἐνέδυσσε γὰρ με ἱμάτιον σωτηρίου, καὶ χιτῶνα εὐφροσύνης ἐνέδυσέ με· ὡς νυμφίῳ περιέβαλέ μοι μίτραν, καὶ ὡς νύμφην κατεκόσμησέ με κόσμῳ." Καὶ μετ' ὀλίγα, "Καὶ ἔση στέφανος κάλλους ἐν χειρὶ Κυρίου, καὶ διάδημα βασιλείας ἐν χειρὶ Θεοῦ σου." Ταῦτα δὲ ἅπαντα ἔδνα τοῦ νυμφίου καὶ δῶρα. Πίστιν γὰρ ἡ νύμφη προσενήνοχε μόνην. ε'. "Τὸν ἐμπιπλῶντα ἐν ἀγαθοῖς τὴν ἐπιθυμίαν σου." Ἐπειδὴ ἐστὶν ἐπιθυμία ψεκτὴ, ἣν ὁ θεῖος νόμος ἀπαγορεύει, καλῶς τὸ ἐν ἀγαθοῖς προστέθεικε. Τὰς γὰρ ἀγαθὰς ἡμῶν ἐπιθυμίας ὁ Δεσπότης πληροῖ: "Αἰτεῖτε γὰρ, φησὶ, καὶ δοθήσεται ὑμῖν· ζητεῖτε, καὶ εὐρήσετε· κρούετε καὶ ἀνοιγήσεται ὑμῖν· πᾶς γὰρ ὁ αἰτῶν λαμβάνει, καὶ ὁ ζητῶν εὐρίσκει, καὶ τῷ κρούοντι ἀνοιγήσεται." – "Ζητεῖτε δὲ τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, καὶ ταῦτα πάντα ἐκ περισσοῦ προστεθήσεται ὑμῖν." – "Ἀνακαινισθήσεται ὡς ἀετοῦ ἡ νεότης σου." Ταύτην πάλιν τὴν νεουργίαν ἡμῖν ὁ Δεσπότης διὰ τοῦ παναγίου βαπτίσματος ἔδωρήσατο, καὶ τῆς ἀμαρτίας ἀποξύσας τὸ γῆρας, νέους ἀντὶ γεγηρακότων εἰργάσατο. Συνωδὰ τούτοις διὰ Ἡσαΐου τοῦ προφήτου φησὶν ὁ Θεός: "Οἱ δὲ ὑπομένοντές με, ἀλλάξουσιν ἰσχὺν, πτεροφυήσουσιν ὡς ἀετοί." Ἐπειδὴ γὰρ τοὺς θεῖους καὶ βασιλικούς δημιουργηθέντες ἐδεξάμεθα χαρακτῆρας, εἶτα τούτους ἡμαυρώσαμεν τε καὶ διεφθείραμεν τοῖς παντοδαποῖς τῆς ἀμαρτίας ἐπιτηδεύμασιν, ὑπισχνεῖται ἡμῖν ὁ προφητικὸς λόγος τὴν τῆς βασιλείας ἀνάκτησιν. Βασιλικὸς γὰρ οὗτος ὁ ὄρνις, καὶ τῶν πτηνῶν τὴν βασιλείαν πεπιστευμένος. Διδάσκει δὲ ἡμᾶς καὶ τῆς θείας φιλοτιμίας τὸν τρόπον. ε'. "Ποιῶν ἐλεημοσύνας ὁ Κύριος, καὶ κρίμα πᾶσι τοῖς ἀδικουμένοις." – "Οὐ γὰρ διὰ τὰς δικαιοσύνας, ἃς ἐποιήσαμεν, ἦ φησιν ὁ θεῖος Ἀπόστολος, ἀλλὰ κατὰ τὸ πολὺ ἔλεος αὐτοῦ, ἔσωσεν ἡμᾶς διὰ λουτροῦ παλιγγενεσίας, καὶ ἀνακαινώσεως Πνεύματος ἁγίου." Καὶ θεασάμενος ἡμᾶς ἠδίκημένους ὑπὸ τοῦ τῆς ἀληθείας ἐχθροῦ, ἡμῖν μὲν ἠνέωξε τὰς τοῦ ἐλέου πηγὰς, κατ' ἐκείνου δὲ τὴν δικαίαν ἐξενήνοχε ψῆφον. ζ'. "Ἐγνώρισε τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ τῷ Μωσῆ· τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ τὰ θελήματα αὐτοῦ." Οὐκ ἐκ μεταμειλίχου δὲ ταύτην ἡμῶν ἐπραγματεύσατο τὴν σωτηρίαν· ἀλλ' ἄνωθεν ταῦτα διὰ τῶν προφητῶν προεθέσπισε, καὶ διὰ τοῦ θεσπεσίου Μωσοῦ τὴν ἡμετέραν ἐσκιογράφησε σωτηρίαν. Καὶ τοῦ παναγίου βαπτίσματος ἢ θάλασσα τύπον ἐδέξατο· ἢ πέτρα δὲ τῶν ἀθανάτων κρουῶν ἀπεφάνθη σκιά· τῆς ἐπουρανοῦ δὲ τροφῆς εἰκὼν τὸ μάννα. Καὶ τ' ἄλλα δὲ, ἵνα μὴ καθ' ἕκαστον διεξέρχωμαι, οὕτως ἔστιν εὐρεῖν παρ' ἐκείνοις ἐσκιογραφημένα. η'. "Οἰκτίρων καὶ ἐλεήμων ὁ Κύριος, μακρὸ θυμὸς καὶ πολυέλεος." Τούτων δὲ, φησὶν, αἴτιον τῶν ἀγαθῶν ἢ τῆς θείας ἀγαθότητος ἄβυσσος, ὁ ἀμέτρητος ἔλεος, τῆς φιλανθρωπίας τὸ πέλαγος. θ', ι'. "Οὐκ εἰς τέλος ὀργισθήσεται, οὐδὲ εἰς τὸν αἰῶνα μνησθεῖ. Οὐ κατὰ τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν ἐποίησεν ἡμῖν, οὐδὲ κατὰ τὰς ἀνομίας ἡμῶν ἀνταπέδωκεν ἡμῖν." Οὐκ ἠνέσχετο ταῖς ἡμετέραις ἀμαρτίαις μετρηῆσαι τὴν τιμωρίαν, οὐδὲ ἐπὶ πλεῖστον καθ' ἡμῶν ἐκτεῖναι τὴν ἀγανάκτησιν. ια', ιβ'. "Ὅτι κατὰ τὸ ὕψος τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ τῆς γῆς ἐκραταίωσε Κύριος τὸ ἔλεος αὐτοῦ, ἐπὶ τοὺς φοβούμενους αὐτόν. Καθόσον ἀπέχουσιν Ἀνατολαὶ

ἀπὸ Δυσμῶν, ἐμάκρυνεν ἀφ' ἡμῶν τὰς ἀνομίας ἡμῶν." Εἰ καὶ τούτων εὗρε μακρότερα διαστήματα, πάντως ἂν καὶ ταῦτα εἰς μέσον παρήγαγε, δεῖξαι τὸ ἄπειρον τῆς θείας φιλονεικῶν ἀγαθότητος· ἀλλ' οὐχ εὗρεν ὁ ἄνθρωπος λογισμὸς, οὔτε οὐρανοῦ ὑψηλότερον μέτρον, οὔτε τοῦ μέσου τῆς ἐσπέρας καὶ τῆς ἑώας μακρότερον. ιγ'. "Καθὼς οἰκτεῖρει πατὴρ υἱοὺς, ὠκτεῖρησε Κύριος τοὺς φοβουμένους αὐτόν." Δημιουργὸς ὢν καὶ ποιητὴς, ἐμιμήσατο πατρὸς ἀγαθότητα, καὶ τὴν αὐτὴν περὶ τοὺς οἰκέτας, ἦν πατὴρ περὶ τοὺς παῖδας, φιλοστοργίαν ἐπέδειξεν. ιδ'. "Ὅτι αὐτὸς ἔγνω τὸ πλάσμα ἡμῶν, ἐμνήσθη ὅτι χοῦς ἐσμεν." Οἶδε γὰρ ὁ δημιουργὸς τῆς φύσεως ἡμῶν τὴν ἀσθένειαν, οἶδε καὶ πόθεν διεπλάσθημεν, καὶ ποῦ πάλιν χωρήσομεν. ιε'. "Ἄνθρωπος, ὡσεὶ χόρτος αἱ ἡμέραι αὐτοῦ, ὡσεὶ ἄνθος τοῦ ἀγροῦ οὕτως ἐξανθήσει." Οὐδὲν χόρτου καὶ ἄνθους διενηνόχαμεν, ὁ ἐν ἧρι μὲν τέθηλε μετὰ βραχὺ δὲ μαραίνεται καὶ διαρρέει. ις'. "Ὅτι πνεῦμα διήλθεν ἐν αὐτῷ, καὶ οὐχ ὑπάρξει, καὶ οὐκ ἐπιγνώσεται ἔτι τὸν τόπον αὐτοῦ." Ὁ δὲ Σύμμαχος οὕτως· "Ὅτι πνεῦμα διέρχεται αὐτόν, εἴτα οὐχ ὑπάρχει. –Πνεῦμα τὴν ψυχὴν λέγει· ἢς παρουσίας καὶ ζῆ τὸ σῶμα, καὶ ἐνεργεῖ ἀποπάσης δὲ κατασβέννεται καὶ φθείρεται, ὡς μηδὲ τοὺς προτέρους ἐπιγνώσκεσθαι χαρακτῆρας, μηδὲ γινώσκεσθαι, ὡς τοῦτο τοῦ δεῖνος, ἐκεῖνο τοῦ δεῖνος τὸ σῶμα. Καὶ τοῦτο ἴδοι τις ἂν ἀκριβέστερον διακύψας εἰς τάφον· πάντα γὰρ ὁμοίως φθορᾶς γίνεται παρανάλωμα, καὶ τοὺς προτέρους χαρακτῆρας οὐ διασώζει. 80.1692 ιζ', ιη'. "Τὸ δὲ ἔλεος τοῦ Κυρίου ἀπὸ τοῦ αἰῶνος, καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος ἐπὶ τοὺς φοβουμένους αὐτόν, καὶ ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ ἐπὶ υἱοῖς υἱῶν. Τοῖς φυλάσσοι τὴν διαθήκην αὐτοῦ, καὶ μεμνημένοις τῶν ἐντολῶν αὐτοῦ, τοῦ ποιῆσαι αὐτάς." Ἡ μὲν οὖν φύσις οὕτως ἐπικήρος· ἡ δὲ θεία φιλανθρωπία τὸν μακρὸν αἰῶνα χαρίζεται βιοῦν, καὶ μέχρι ἐγγόνων διατηρεῖ τὴν τοῖς προγόνοις ὀφειλομένην τῆς δικαιοσύνης ἀντίδοσιν. Οὕτω τῷ Ἰηοῦ μέχρι τετάρτης γενεᾶς τὴν βασιλείαν τετήρηκε, καὶ τοι μηδὲ τε λείαν εὐσέβειαν κησαμένῳ, ἀλλ' ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς βασιλείας ἐπιδειξαμένῳ τὸν ζῆλον. Οὕτω τῷ θεσπεσίῳ Δαβὶδ ἄβυστον διετήρησε τὸν τοῦ γένους σπινθῆρα, καὶ ταῦτα πολλῶν δυσσεβῶν ἐν μέσῳ βεβλαστηκότων. Τοῦτον δὲ, φησὶν, ὀρέξει τὸν ἔλεον τοῖς φυλάσσοι τὴν διαθήκην αὐτοῦ. Καὶ οὐχ ἀπλῶς μεμνημένοις τῶν ἐντολῶν αὐτοῦ, ἀλλ' ἐπιτιθεῖσι τοῖς λόγοις τὰ ἔργα, καὶ κατὰ ταύτας τὸν οἰκεῖον ῥυθμίζουσι βίον. ιθ'. "Κύριος ἐν τῷ οὐρανῷ ἠτοίμασε τὸν θρόνον αὐτοῦ, καὶ ἡ βασιλεία αὐτοῦ πάντων δεσπόζει" Τοῦτο ἔοικε τοῖς ἐν ἐτέρῳ εἰρημένους ψαλμῷ· "Ὁ ἐν ὑψηλοῖς κατοικῶν, καὶ τὰ ταπεινὰ ἐφορῶν." Καὶ γὰρ ἐνταῦθα ὁ προφητικὸς ἡμᾶς διδάσκει λόγος, ὡς ἐν οὐρανῷ μὲν ἔχει τὸν θρόνον τῶν ὄλων ὁ Κύριος, ἐφορᾷ δὲ καὶ πρυτανεῦει τῇ κτίσει, ἅτε δὴ πάντων ὢν δημιουργὸς, καὶ βασιλεὺς, καὶ δεσπότης. κ'. "Εὐλογεῖτε τὸν Κύριον, πάντες οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ, δυνατοὶ ἰσχυροί, ποιοῦντες τὸν λόγον αὐτοῦ, τοῦ ἀκοῦσαι τῆς φωνῆς τῶν λόγων αὐτοῦ." Εἰκότως τὰς ἀόρατους δυνάμεις εἰς κοινωνίαν τῆς ὑμνωδίας ἐκάλεσεν. Οὐκ ἀπόχρη γὰρ ἡ ἀνθρωπεία φύσις ἀξίως ὑμνεῖν σε τὸν εὐεργέτην· αἱ δὲ ἀσώματα καὶ αἱ ἅγιοι φύσεις, ἐλευθέραν ἔχουσαι παθημάτων ζωὴν, ἱκαναὶ πληροῦν τὰ θεῖα προστάγματα. κα'. "Εὐλογεῖτε τὸν Κύριον, πᾶσαι αἱ δυνάμεις αὐτοῦ, λειτουργοὶ αὐτοῦ ποιοῦντες τὸ θέλημα αὐτοῦ." Πολλὰ καὶ διάφορα τῶν οὐρανίων τὰ τάγματα· Ἀρχαὶ γὰρ καὶ Ἐξουσίαι, καὶ Θρόνοι, καὶ Κυριότητες, καὶ Σεραφίμ, καὶ Χερουβίμ, καὶ ἕτερα ἡμῖν ὀνόματα ἄγνωστα, ἧ φησὶν ὁ θεῖος Ἀπόστολος· ἀλλὰ πάντα διὰ τῶν δύο τούτων ὀνομάτων ὁ προφητικὸς συμπεριέλαβε λόγος. Ἀγγέλους μὲν γὰρ ἐκάλεσεν, ὡς τοῖς θείοις ὑπουργοῦντας προστάγμασι, καὶ τοὺς θείους λόγους διαπορθμεύοντας· Δυναμεις δὲ, ὡς ἱκανὰς τὸ κελευόμενον πράττειν, καὶ τὸ δυνατόν ἐν τῇ φύσει παρὰ τοῦ πεποιηκότος λαβόντας. κβ'. "Εὐλογεῖτε τὸν Κύριον, πάντα τὰ ἔργα αὐτοῦ, ἐν παντὶ τόπῳ τῆς δεσποτείας αὐτοῦ." Οὐδὲ τοῦτο 80.1693 τοῖς Ἰουδαίοις ἀρμόττει. Ἐκεῖνοι γὰρ ὑπὸ τῶν ἀδραποδισάντων ἄσαι προσταχθέντες ἐκ τῶν ὠδῶν Σιών, ἔφασαν ἔννομα δρώντες,

"Πῶς ἄσομεν τὴν ὁδὴν Κυρίου ἐπὶ γῆς ἀλλοτρίας;" Ἡμῖν δὲ ὁ θεῖος Ἀπόστολος παρεγγυᾷ, ἐν παντὶ τόπῳ προσευχομένους αἴρειν ὁσίας χειῖρας. Τοῦτο καὶ ὁ Δεσπότης Χριστὸς πρὸς τὴν Σαμαρεῖτιν ἔφη, "Ἀμὴν, ἀμὴν λέγω σοι, γύναι, ὅτι ἔρχεται ὥρα, καὶ νῦν ἔστιν, ὅτε οὔτε ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ, οὔτε ἐν Ἱεροσολύμοις προσκυνήσουσι τῷ Πατρὶ. Πνεῦμα γὰρ ὁ Θεός, καὶ τοὺς προσκυνούντας αὐτὸν ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν." –"Εὐλόγει, ἡ ψυχὴ μου, τὸν Κύριον." Σύμφωνον τῷ προοιμίῳ τὸ τέλος. Καλέσας γὰρ εἰς κοινωνίαν τῆς ὑμνωδίας τὰς νοητὰς οὐσίας, διδάσκει καὶ ἡμᾶς, ὡς δυνατὸν γεραίρειν τὸν Ποιητὴν, καὶ ἰσόμετρον τῇ δυνάμει προσφέρειν τὸν χαριστήριον ὕμνον.

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ ΡΓ΄ ΨΑΛΜΟΥ

α΄. "Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ." Ἡ τοῦ παναγίου Πνεύματος χάρις οὐ μόνον ἠθικὴν καὶ δογματικὴν διδασκαλίαν τοῖς ἀνθρώποις προσφέρει, ἀλλὰ καὶ ὅπως ὑμνεῖν προσήκει τὸν Ποιητὴν ἀκριβῶς ἐκπαιδεύει. Διάτοι τοῦτο τόνδε συγγέγραφε τὸν ψαλμὸν, τῷ μακαρίῳ Δαβίδ ὑπουργῶ χρησαμένη· ὡς ἂν μάθοιμεν ἅπαντες, τίσιν ὕμνοις χρῆσθαι τὸν εὐεργέτην ἀμείβεσθαι. Τὰς μέντοι κοινὰς εὐεργεσίας ἐνταῦθα διέξεις, καὶ δείκνυσι ποιητὴν ἀπάντων ὁμοῦ, καὶ πρῦτανιν τὸν τῶν ὄλων Θεόν. "Εὐλόγει, ἡ ψυχὴ μου, τὸν Κύριον." Ἐκαστον εὐσεβείας τρόφιμον ὑμνεῖν διδάσκει τὸν εὐεργέτην Θεόν. "Κύριε ὁ Θεός μου, ὡς ἐμεγαλύνθης σφόδρα!" Ἐπιτάσεως καὶ ἐν ταῦθα τὸ ὡς. Τὸ δὲ ἐμεγαλύνθης, οὐκ αὐξήσεως δηλωτικόν, ἀλλὰ τοῦ ἀμετρήτου μεγέθους σημαντικόν. Οὕτω γὰρ καὶ ὁ Σύμμαχος ἠρμήνευσε, Καὶ ὁ Θεός μου μέγας εἶ σφόδρα. Οὐ γὰρ μι κρὸς ὧν ἐμεγαλύνθη, ἀλλὰ φύσει μέγας ὧν τοῦτο τοῖς εὐσεβέσιν ἐδείχθη· οὐχ ἅπαν τὸ μέγεθος, ἀλλ' ὅσον ἡ φύσις τῶν ἀνθρώπων ἐχώρει. "Ἐξομολόγησιν καὶ μεγαλοπρέπειαν ἐνεδύσω." Ὁ Σύμμαχος οὕτως, Ὑμνον καὶ εὐδοξίαν ἠμφιάσω. Οὐκ ἔτι γὰρ σε ἀγνοοῦσιν οἱ τῶν σῶν ἀπολαύοντες ἀγαθῶν, οὐδὲ τοῖς εἰδώλοις τὸ σὸν σέβας προσφέρουσιν, ἀλλὰ σε ὑμνοῦσι, καὶ σοι τὸ τῆς δοξολογίας ἐκτίνοισι χρέος. β΄. "Ἀναβαλλόμενος φῶς ὡς ἱμάτιον." Συνωδὰ τούτοις καὶ ὁ Ἀπόστολος ἔφη· "Ὁ μόνος ἔχων ἀθανασίαν, φῶς οἰκῶν ἀπρόσιτον." Τοσοῦτον γὰρ ἔστιν ἐκεῖνο τὸ φῶς, ὡς μηδένα πελάζειν τολμᾶν· ἀποστρέφει γὰρ τὰς ὄψεις ἢ τῆς αἴγλης ὑπερβολῆ. Εἰ γὰρ ὁ αἰσθητὸς τοῦτο ποιεῖν ἡλῖος ἀναγκάζει τοὺς 80.1696 ἀπλήστως καθορᾶν πειρωμένους, τίς ἱκανὸς τοῦ ἀπρόσιτου φωτὸς ἐν περινοίᾳ γενέσθαι; Ἔστι μὲν οὖν καὶ αὐτὸς φῶς ἀληθινόν· ἀναβάλλεται δὲ καὶ φῶς ὡς ἱμάτιον, καὶ φῶς οἰκεῖ ἀπρόσιτον, καὶ νεφέλη καὶ γνόφος κύκλω αὐτοῦ, καὶ ἔθετο σκότος ἀποκρυφὴν αὐτοῦ. Καὶ οὐκ ἐναντία ταῦτα ἀλλήλοις· τὸ γὰρ ἀπρόσιτον φῶς τοῖς ὁρᾶν μὴ δυναμένοις τῷ γνόφῳ καὶ τῷ σκότει ταυτὸν ἔστιν. Οὔτε γὰρ τὰ ἐν τούτῳ, οὔτε τὰ ἐν ἐκείνῳ δυνατὸν κατιδεῖν. Καὶ τοῦτο μέντοι κάκεινο τῆς θείας φύσεως δηλοῖ τὸ ἀόρατον. "Ἐκ τείνων τὸν οὐρανὸν ὡσεὶ δέβριν." Τὴν τῆς δημιουργίας εὐκολίαν διὰ τούτων ἐδίδαξεν. Ὡς γὰρ ἀνθρώπῳ ῥάδιον δέβριν ἐκτείνειν καὶ ποιῆσαι σκηνὴν, οὕτως ὁ τῶν ὄλων Θεὸς τὰ μεγάλα τῶν οὐρανῶν διεπέτασε κήτη, λόγῳ μόνῳ χρησάμενος. γ΄. "Ὁ στεγάζων ἐν ὕδασι τὰ ὑπερῶα αὐτοῦ." Τοῦτο καὶ ὁ μακάριος ἐδίδαξε Μωσῆς. Ἐφη γὰρ τὸν Θεὸν εἰρηκέναι, "Γενηθήτω στερέωμα ἐν μέσῳ τοῦ ὕδατος," καὶ ἔσται διαχωρίζον ἀναμέσον ὕδατος τοῦ ἐπάνω τοῦ στερεώματος, καὶ ἀναμέσον τοῦ ὕδατος τοῦ ὑποκάτω τοῦ στερεώματος. "Ὁ τιθεὶς νέφη τὴν ἐπίβασιν αὐτοῦ, ὁ περιπατῶν ἐπὶ πτερυγῶν ἀνέμων." Διὰ τούτων τὴν πανταχοῦ διήκουσαν ἐδήλωσε πρόνοϊαν. Ἐφέστηκε γὰρ, φησὶ, καὶ ἀνέμοις καὶ νέφεσιν· καὶ αὐτὸς ἰθύνει ταῦτα, καὶ κυβερνᾷ· καὶ τὴν ἐντεῦθεν φυομένην εἰς καιρὸν δίδωσι χρεῖαν. Διδάσκει δὲ κατὰ ταυτὸν, ὡς ἡ θεία φύσις πανταχοῦ πάρεστι, καὶ τοῖς πᾶσιν ἐφίπταται. Ἐπειδὴ γὰρ τῶν αἰσθητῶν ἀπάντων ὀξυτάτη τῶν ἀνέμων ἡ φύσις· ἐν ἀκαρεῖ γὰρ ἀπὸ τῶν ἐσπερίων ἐπὶ τὴν ἕω διατρέχει, καὶ ἀπὸ τῆς ἕω πρὸς

236

τὴν ἐσπέραν· οὐχ εὐρῶν ἑτέραν ἀκριβεστέραν ἐν τοῖς αἰσθητοῖς ὀξύ τητος εἰκόνα, ἐπὶ πτερύγων ἀνέμων ἔφη τὸν Θεὸν ἐποχεῖσθαι, πανταχοῦ αὐτὸν παρεῖναι διὰ τούτων παραδηλῶν. Εὐρίσκομεν δὲ καὶ τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ ἐν νεφέλῃ τὸν τῶν ὄλων ἐπιφανέντα Θεόν· καὶ ἐν τῇ σκηνῇ διὰ νεφέλης τὴν οἰκίαν ποιησάμενον ἐπιφάνειαν. Καὶ μέντοι τοῦ Σολομῶντος τὸν οἶκον ἐγκαι νίζοντας, νεφέλη τὸν οἶκον ἐκάλυψε· καὶ ὁ Δεσπότης Χριστὸς ἐν τῷ ὄρει τοῖς τρισὶν ἀποστόλοις φωτεινὴν περὶ αὐτὸν νεφέλην ὑπέδειξε· καὶ ἀναλαμβάνόμενον νεφέλη φωτεινὴ ὑπέλαβεν ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐ τῶν. δ'. "Ὁ ποιῶν τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ πνεύματα· καὶ τοὺς λειτουργοὺς αὐτοῦ πῦρ φλέγον." Ἐδειξεν οὐ τῶν ὀρατῶν αὐτὸν μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀοράτων δημιουργόν· τοὺς δὲ αὐτοὺς καὶ πνεύματα, καὶ πῦρ προσηγόρευσε, τὸ δυνατὸν καὶ τὸ ταχὺ δι' ἕκα τέρων διδάσκων. Ὁξεῖα μὲν γὰρ τοῦ πνεύματος ἢ φύσις, ἰσχυρὰ δὲ τοῦ πυρὸς ἢ ἐνέργεια. Ἀγγέλοις δὲ χρώμενος ὑπουργοῖς ὁ τῶν ὄλων Θεός, καὶ εὐερ 80.1697 γετεί τοὺς ἀξίους, καὶ κολάζει τοὺς ἐναντίους. Διὰ τοῦτο καὶ πυρὸς ἐμνημόνευσε, τὴν κολαστικὴν ση μαίνων ἐνέργειαν. ε'. "Ὁ θεμελιῶν τὴν γῆν ἐπὶ τὴν ἀσφάλειαν αὐτῆς." Ὁ δὲ Ἀκύλας, καὶ ὁ Σύμμαχος, ἐπὶ τῆς ἑδρας αὐτῆς. "Οὐ κλιθήσεται εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος." Αὐτὴν γὰρ ἐφ' ἑαυτὴν ἐδράσας, δέδωκεν αὐτῇ τὸ ἀκίνητον, καὶ τοῦτον διαμενεῖ τὸν τρόπον, ἐφ' ὅσον ἂν αὐτὸς ἐθελήσει. Οὕτω καὶ ἀλλαχοῦ φησι, Κρεμνῶν γῆν ἐπ' οὐδενός. ς'. "Ἄβυσσος ὡς ἱμάτιον τὸ περιβόλαιον αὐ τοῦ." Τὸ αὐτοῦ ἀντὶ τοῦ αὐτῆς τέθεικεν. Οὕτω γὰρ καὶ ὁ Ἀκύλας καὶ ὁ Θεοδοτίων ἡρμήνευσαν· Ἄβυσσον ὡσεὶ ἔνδυμα περιέβαλες αὐτήν. Ἄβυσσον δὲ καλεῖ τὴν ὑγρὰν οὐσίαν ἢ θεία Γραφή. Οὕτω καὶ ἐν ἀρχῇ τῆς κτίσεως ὁ μακάριος ἔφη Μωσῆς· "Ἡ δὲ γῆ ἦν ἀόρατος καὶ ἀκατασκεύαστος, καὶ σκότος ἐπάνω τῆς ἀβύσσου." Ἐπειδὴ τοῖνυν παν ταχόθεν ὕδασις ἢ γῆ περιέχεται, καὶ τὰ μεγάλα μὲν καὶ ἅπλωτα πελάγη ταύτης ἐστὶ τέρμα, μέσην δὲ αὐτὴν διατέμνει ἕτερα ἄττα πλείονα, εἰκότως ἔφη τὴν ἄβυσσον καθάπερ ἱμάτιον ἐπικεῖσθαι τῇ γῆ. "Ἐπὶ τῶν ὀρέων στήσονται ὕδατα. [ζ', η'.] Ἀπὸ ἐπιτιμῆσεώς σου φεύζονται· ἀπὸ φωνῆς βροντῆς σου δειλιάσουσιν. Ἀναβαίνουσιν ὄρη, καὶ καταβαί νουσι πεδία, εἰς τὸν τόπον ὃν ἐθεμελίωσας αὐτοῖς." Διὰ πάντων διδάσκει τοῦ Θεοῦ τὴν προμήθειαν ἐφ' εστῶσαν τῇ κτίσει. Τούτου χάριν γὰρ τὰς τῶν ὀρῶν κορυφὰς ἢ θάλαττα μιμουμένη τοῖς κύμασι, οὐκ ἐπικλύζει τὴν ἡπειρον· ἀλλὰ καθάπερ ἡμεῖς τὴν βροντὴν κατεπτήχαμεν, οὕτως ἐκείνη τὸν κείμενον δέδιεν ὄρον. Τὸ δὲ, "Ἐπὶ τῶν ὀρέων στήσονται ὕδα τα," ἀντὶ τοῦ, Ὡς ὄρος ἔστηκε· τὸ δὲ, "Ἀναβαί-νουσιν ὄρη," ἀντὶ τοῦ, Ὡς ὄρη. θ'. "Ὅριον ἔθου, ὃ οὐ παρελεύσεται· οὐδὲ ἐπιστρέψουσι καλύψαι τὴν γῆν." Αἰσχύνεται μὲν τὴν ψάμμον ἢ θάλασσα, καὶ μέχρις ἐκείνης λυτ τῶσα, καθάπερ χαλινῶ τῷ ὄρω τῷ θείῳ κωλυομένη, ἀναχαιτίζεται πάλιν, καὶ εἰς τούπίσω χωρεῖ. ι'. "Ὁ ἑξαποστέλλων πηγὰς ἐν φάραγξιν, ἀνα μέσον τῶν ὀρέων διελεύσονται ὕδατα." Εἶτα τὴν τούτων ὑποδείκνυσι χρεῖαν. ια', ιβ'. "Ποτιοῦσι πάντα τὰ θηρία τοῦ ἀγροῦ· προσ δέξονται ὄναγροι εἰς δίψαν αὐτῶν. Ἐπ' αὐτὰ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνώσει, ἐκ μέσου τῶν πετρῶν δώσουσι φωνήν." Καὶ τοῦτο τῆς θείας Προνοίας τεκμήριον μέγιστον, τὸ μὴ μόνον τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀλόγων τὴν χρεῖαν πλη 80.1700 ροῦν. Διὰ τοῦτο ὄρη τέμνων παρόδους τοῖς ὕδασις ἐτεκτήνατο· ὥστε μὴ μόνον ἀνθρώπους ἔχειν ἀφ' θόνως τὰ νάματα τῶν πηγῶν· ἀλλὰ καὶ τῶν χερσαίων, καὶ τῶν ἀεροπόρων ζῶων τὰ γένη. Τὸ δὲ, "Προσδέξονται ὄναγροι εἰς δίψαν αὐτῶν." ὁ Σύμμαχος οὕτως ἡρμήνευσε, Ἀνακτήσεται ὄναγρος δίψαν αὐτοῦ. ιγ'. "Ποτίζων ὄρη ἐκ τῶν ὑπερώων αὐτοῦ· ἀπὸ καρποῦ τῶν ἔργων σου χορτασθήσεται ἡ γῆ." Οὐ γὰρ μόνον κάτωθεν ἀναβλύζει, καὶ παρασκευάζει τῶν ὑδάτων τὴν φύσιν· ἀλλ' ἄνωθεν διὰ νεφῶν τὴν ἀρδεῖαν προσφέρει. Εἶτα τὴν ἐντεῦθεν ὑποδεῖ κνυσιν ὠφέλειαν. ιδ'. "Ὁ ἑξανατέλλων χόρτον τοῖς κτήνεσι· καὶ χλόην τῇ δουλείᾳ τῶν ἀνθρώπων, τοῦ ἑξαγαγεῖν ἄρτον ἐκ τῆς γῆς." Φύεται γὰρ ἢ πόα, καὶ διατρέ φει τὰ κτήνη, τὰ εἰς χρεῖαν ἀνθρώπων

γεγεννημένα· τρέφονται δὲ καὶ οἱ καρποὶ διὰ τῶν ὑετῶν, καὶ ὄριμοι γίνονται, καὶ τοῖς ἀνθρώποις προσφέρονται. Τοῦτο καὶ ἐν ἑτέρῳ ἔφη ψαλμῶ· "Ἀνθρώπους καὶ κτήνη σώσεις, Κύριε." Ἄλλ' ὅμως διὰ τὴν τῶν ἀνθρώπων χρείαν καὶ τὰ κτήνη ταύτης ἀπολαύει τῆς προμηθείας. ιε'. "Καὶ οἶνος εὐφραίνει καρδίαν ἀνθρώπου, τοῦ ἰλαρῦναι πρόσωπον ἐν ἐλαίῳ· καὶ ἄρτος καρδίαν ἀνθρώπου στηρίζει." Σαφέστερον δὲ ὁ Σύμμαχος εἴρηκεν· Ἐκβλαστῶν χόρτον τοῖς κτήνεσι, καὶ χλόην τῇ δουλείᾳ τῶν ἀνθρώπων· εἰς τὸ ἐκφῦσαι τροφήν ἀπὸ γῆς, καὶ οἶνον εὐφραίνειν καρδίαν ἀνθρώπου· στίλβειν πρόσωπον ἐν ἐλαίῳ, καὶ ἄρτον καρδίαν ἀνθρώπου στηρίζειν. Ἐπὶ τοῦτο γὰρ, φησὶν, ὁ τῶν ὄλων Θεὸς τῇ γῆ τούτους διηνεκῶς χορηγεῖ, ὥστε τοὺς παντοδαποὺς βλαστῆσαι καρπούς, καὶ ἄρτω μὲν στηρίζαι καὶ διαθρέψαι τῶν ἀνθρώπων τὴν φύσιν· οἴνω δὲ εὐφραίνειν καὶ θυμηρεστέραν ἐργάσασθαι τὴν ζωὴν· ἐλαίῳ δὲ οὐ μόνον ἔνδοθεν διαθρέψαι, ἀλλὰ καὶ ἔξωθεν λαμπρῦναι τὰ σώματα. ι'. "Χορτασθήσονται τὰ ξύλα τοῦ πεδίου." Ὁ δὲ Ἑβραῖος, καὶ οἱ λοιποὶ, τοῦ Κυρίου τεθείκασι. Διεξεληθὼν τὰ κάρπιμα, ἀναγκαίως μνημονεύει καὶ τῶν ἀκάρπων, ὡς ἀναγκαίαν τοῖς ἀνθρώποις καὶ αὐτῶν παρεχόντων χρείαν. Διὰ τοῦτο καὶ Κυρίου αὐτὰ προσηγόρευσε· ὡς αὐτοφυᾶ, καὶ οὐ χειρὸ κμητα, ἀλλὰ τῷ θεῷ λόγῳ βλαστήσαντα. Διὸ καὶ ἐπήγαγεν· "Αἱ κέδροι τοῦ Λιβάνου, ἃς ἐφύτευσας." Οὔτε γὰρ ἄλσοκόμοι τινὲς τούτων γεγέννητο φυτοουργοί· ἀλλ' ὁ θεῖος Λόγος ἀμφιλαφεῖς τὰς τῶν ὀρῶν κορυφὰς εἰργάσατο. Τοῦ μέντοι Λιβάνου ὡς ἐπισήμου μνημονεύσας, καὶ τῶν ἐν αὐτῷ κέδρων, καὶ τᾶλλα ὄρη καὶ δένδρα διὰ τούτων ἐδήλωσεν. 80.1701 ιζ'. "Ἐκεῖ στρουθία ἐννοσσεύσουσι· τοῦ ἐρωδιοῦ ἢ κατοικία ἡγεῖται αὐτῶν." Ὁ δὲ Ἀκύλας οὕτως· Ἐκεῖ ὄρνεα νοσσεύουσιν· ἐρωδιῶ ἐλάται οἱ κοῦ αὐτῶν. Ὁ δὲ Σύμμαχος, Ὅπου στρουθία ἐννοσσεύσει, τῷ ἴκτινι βόρατον οἴκησις. Τὰ γὰρ αὐτὰ δένδρα ἄλλην μὲν ἀνθρώποις χρείαν, ἄλλην δὲ τοῖς ὀρνέοις παρέχει· ἀνθρώποις μὲν γὰρ εἰς κατασκευὴν οἰκῶν ἐπιτήδεια· τῶν δὲ ὀρνέων αὐτὰ δέχεται τὰς οἰκήσεις. ιη'. "Ὅρη τὰ ὑψηλὰ ταῖς ἐλάφοις· πέτρα καταφυγὴ τοῖς λαγωῖς." Οὐ παρορᾷ σου, φησὶν, οὐδὲ τὰ σμικρὰ τῶν ζώων ἢ πρόνοια, ἀλλὰ ταῖς μὲν ἐλάφοις ἔδωκεν ἐνδιαίτημα τὰς τῶν ὀρῶν κορυφὰς· τοῖς δὲ σμικροτέροις τῶν ζώων, τὰς τῶν πετρῶν καταδύσεις ιθ'. "Ἐποίησε σελήνην εἰς καιροῦς." Τὰ κατὰ γῆν ἅπαντα διεξεληθὼν, καὶ τῶν ἀοράτων φύσεων τὴν δημιουργίαν δείξας, καὶ τῶν οὐρανῶν ὑποδείξας τὴν ποίησιν, καὶ τῶν φωστήρων ποιεῖται τὴν μνήμην, οἱ κατὰ τὴν τετάρτην ἡμέραν ἐγένοντο. Καὶ λέγει τὴν τῆς σελήνης δημιουργίαν διὰ τὴν τῶν καιρῶν γεγενῆσθαι διδασκαλίαν· αἱ γὰρ αὐτῆς ἀλλοιώσεις μετρεῖσθαι τὸν χρόνον παρασκευάζουσι. Τοῦ γὰρ μηνὸς τὸ μέτρον αὐτὴ ποιεῖ, ἐν τοσαύταις ἡμέραις αὐξουσά τε καὶ φθίνουσα. "Ὁ ἥλιος ἔγνω τὴν δύσιν αὐτοῦ." Οὐκ ἔμψυχος ὢν, οὐδὲ λόγῳ χρώμενος· ἀλλὰ κατὰ τὸν θεῖον ὄρον ὀδεύων, οὕτως ποιεῖ τὴν ἡμέραν φαινόμενος, καὶ τὴν νύκτα κρυπτόμενος· καὶ τὸν αὐτὸν δρόμον ἔχει ἀεὶ, καὶ τὰ μέτρα φυλάττει. κ'. "Ἐθου σκότος, καὶ ἐγένετο νύξ." Ἀναγκαία καὶ ταύτης ἢ χρεία· τῇ μὲν τοῦ φωτὸς ὑποχωρήσει συνισταμένη· ἀνάπαυσιν δὲ τοῖς ἀνθρώποις παρ' εχομένη. "Ἐν αὐτῇ διελεύσονται πάντα τὰ θηρία τοῦ δρυμοῦ. [κα'.] Σκύμνοι ὠρυόμενοι τοῦ ἀρπάσαι, καὶ ζητῆσαι παρὰ τοῦ Θεοῦ βρῶσιν αὐτοῖς." Ἡ γὰρ νύξ τοῖς μὲν ἀνθρώποις ἀνάπαυλαν πραγματεύεται, ἄδειαν δὲ τοῖς θηρίοις παρέχει, ὥστε πεινώσας ἐμπλήσαι γαστέρας. Τὸ δὲ, "Ζητῆσαι παρὰ τοῦ Θεοῦ βρῶσιν αὐτοῖς," ἀντὶ τοῦ, Καὶ τούτοις ἡ θεία Πρόνοια παρέχει τὴν χρείαν. Τὸ μὲν γὰρ παρὰ τοῦ Θεοῦ αἰτεῖν, λογικῶν· τὸ δὲ ζητεῖν, καὶ τῶν ἀλόγων· ἀλλ' ὅμως καὶ τούτοις ὁ Θεὸς τὴν ἀναγκαίαν παρ' ἔχει τροφήν. κβ', κγ'. "Ἀνέτειλεν ὁ ἥλιος, καὶ συνήχθησαν, καὶ εἰς τὰς μάνδρας αὐτῶν κοιτασθήσονται." Ἐξ ελευσεται ἄνθρωπος ἐπὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ· καὶ ἐπὶ τὴν ἐργασίαν αὐτοῦ ἕως ἑσπέρας." Ἡλίου δὲ ἀνίσχοντος, τὰ μὲν εἰς τὰς οἰκείας καταδύσεις χωρεῖ· οἱ δὲ ἄνθρωποι τὸν τῆς προτεραίας ἀποθέμενοι πόνον, προθύμως πάλιν ἐν τοῖς ἔργοις διημερεύουσιν.

80.1704 κδ'. "Ὡς ἐμεγαλύνθη τὰ ἔργα σου, Κύριε! πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησας." Ἐκαστον τῶν εἰρημένων λο γισάμενος ὁ Προφήτης, καὶ τὴν πολλὴν τοῦ Θεοῦ κηδεμονίαν καταμαθὼν, ἐν μέσῳ τῆς διηγήσεως τὸν ὕμνον ἀνέπεμψε· θαυμαστὰ, καὶ λίαν ἀξιάγαστα, καὶ σοφίας μεστὰ φήσας εἶναι πάντα τοῦ Θεοῦ τὰ ποιήματα. Εὔρε γὰρ καὶ τὴν ὑπὸ τινῶν δυσσεβῶν διαβαλλομένην νύκτα σφόδρα χρησιμωτάτην, καὶ τὰ ἄκαρπα ξύλα χρεῖαν ἐτέραν εἰσφέροντα· καὶ τῶν θηρίων τὰ γένη εἰς πολλὰ τοῖς ἀνθρώποις ἀρμόδια. "Ἐπληρώθη ἡ γῆ τῆς κτήσεώς σου." Οἱ δὲ ἄλλοι ἐρμηνευταὶ κτίσεως τεθείκασιν· ἀντὶ τοῦ, Παντο δαπῶν αὐτὴν ἐνέπλησας ἀγαθῶν. Ἀπὸ μέντοι τῆς γῆς, καὶ πρὸς τὴν γείτονα θάλασσαν μεταβαίνει, καὶ φησὶν· κέ'. "Αὕτη ἡ θάλασσα, ἡ μεγάλη καὶ εὐρύχωρος· ἐκεῖ ἐρπετὰ ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμὸς· ζῶα μικρὰ μετὰ μεγάλων." Καὶ τοῦτο δὲ τῆς θείας Κηδεμονίας τεκμήριον· τὸ τὰ σμικρὰ γένη τοῖς μεγάλοις ἐνδία τᾶσθαι, καὶ μὴ παντελῶς ὑπ' ἐκείνων καταναλίσκεσθαι. κ'. "Ἐκεῖ πλοῖα διαπορεύονται." Χρεῖα καὶ αὕτη τῶν ἀνθρώπων μεγίστη. Διὰ ναυπηγικῆς γὰρ τέχνης, καὶ κυβερνητικῆς ἐπιστήμης, παρ' ἄλλῃ λων κομιζόμεθα καὶ τὰ ἐνδέοντα καὶ τὸν παρ' ἡμῖν φυόμενον καρπὸν χορηγοῦμεν ἐτέροις, καὶ δεχόμεθα τὸν παρ' ἐκείνοις γινόμενον. "Δράκων οὗτος ὃν ἔπλασας ἐμπαίζειν αὐτῷ." Διὰ τοῦ δράκοντος τὰ μεγάλα παρεδήλωσε κήτη, ἃ τοῖς μεγάλοις πελάγεσιν ἐμφιλοχωρεῖ. Τὸ δὲ, "ἐμπαίζειν αὐτῷ," ἀντὶ τοῦ, αὐτῇ τῇ θαλάσῃ· ἀρβενικῶς γὰρ αὐτὴν ὁ Ἑβραῖος καὶ ὁ Σύρος καλεῖ. Οὕτω, φησὶν, ἐστὶ μεγάλη, ὅτι καὶ τὰ μύρια τῶν ἰχθύων περικείται γένη, καὶ τὰ μέγιστα κήτη ἀδεῶς ἐν αὐτῇ νήχεται. Εἰ δὲ τισὶ δοκεῖ καὶ ἀλληγορῆσαι τὸν δράκοντα, διὰ τὸ καὶ ἐν τῷ Ἑσάϊα· "Τὴν μάχαιραν τὴν μεγάλην, καὶ τὴν ἀγίαν, καὶ τὴν ἰσχυρὰν, ἐπὶ τὸν δράκοντα χωρεῖν· τὸν ὄφιν τὸν σκολιὸν, τὸν ἐν τῇ θαλάττῃ" οὐδὲ ἡμεῖς παραιτησόμεθα τὴν τοιαύτην διάνοιαν· ἐπειδὴ καὶ παρὰ τῷ Ἰὼβ εὐρίσκομεν τοῦτο τὸ ζῶον ἀπὸ τῶν θείων ἀγγέλων καταπαιζόμενον. Καὶ ὁ Κύριος ἐξουσίαν ἔδωκε τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς, πατεῖν ἐπάνω ὄφρων, καὶ σκορπίων, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ. κζ'. "Πάντα πρὸς σὲ προσδοκῶσι, δοῦναι τὴν τροφήν αὐτῶν εἰς εὐκαιρον." Παρὰ σοῦ, φησὶν, εἰς καιρὸν ἅπαντα τὴν χρεῖαν κομίζεται. Τὰ γὰρ ἄλογα ζητεῖ μὲν τὴν τροφήν· ἀγνοεῖ δὲ τὸν χορηγόν· δέχεται δὲ ὅμως ταύτην παρὰ τοῦ Ποιητοῦ. κη'. "Δόντος σου αὐτοῖς, συλλέξουσιν." Σοῦ παρ' ἔχοντος τὴν ἀφθονίαν, τούτων ἕκαστον καρποῦται τὰ πρόσφορα. "Ἀνοίξαντος δέ σου τὴν χεῖρα, τὰ σύμ 80.1705 παντα πλησθήσονται χρηστότητος." Τὴν εὐκολίαν τῆς τῶν ἀγαθῶν χορηγίας διὰ τούτων ἐδήλωσεν. Ὡσπερ γὰρ εὐπετέες εἶσω νενευκότας ἐκτεῖναι δακτύλους, οὕτω ῥάδιον τῷ Θεῷ τῶν ἀγαθῶν ἀπάντων δωρήσασθαι τὴν φοράν. κθ'. "Ἀποστρέψαντος δέ σου τὸ πρόσωπον, τα ραχθήσονται." Καθάπερ δὲ πάσης ἐμφορεῖς θυμὴ δίας τοὺς τῶν ἀγαθῶν ἀπολαύοντας, ἐν εὐμενείᾳ ταῦτα δωρούμενος· οὕτως ἀποστρεφομένου σου, τα ραχῆς ἅπαντα καὶ δέους ἐμπίπλονται. "Ἀντανελεῖς τὸ πνεῦμα αὐτῶν, καὶ ἐκλείψουσι, καὶ εἰς τὸν χοῦν αὐτῶν ἐπιστρέψουσι." Σοῦ γὰρ βουλομένου, καὶ ὁ τῆς ψυχῆς καὶ ὁ τοῦ σώματος γίνεται χωρισμὸς· μεθ' ὃν τὸ σῶμα φθορᾷ παραδίδεται, καὶ εἰς τὸν πρόγονον ἀναλύεται χοῦν. Πνεῦμα δὲ ἐνταῦθα τὴν ψυχὴν προσηγόρευσεν. λ'. "Ἐξαποστελεῖς τὸ πνεῦμά σου, καὶ κτισθήσονται, καὶ ἀνακαινιεῖς τὸ πρόσωπον τῆς γῆς." Ἐνταῦθα σαφῶς ἡμῖν τὴν ἀνάστασιν προεκήρυξε, καὶ τὴν διὰ τοῦ παναγίου Πνεύματος ἀναβίωσιν. Οὕτω δὲ καὶ Ἡλίας ὁ πάνυ τῆς χήρας τρεῖς ἐμφυσήσας τῷ παιδαρίῳ, καὶ διὰ τῆς ἐνοικουσης πνευματικῆς χάριτος ἐπαναγαγὼν ζωὴν· οὕτω καὶ Ἐλισσαῖος τὸν τῆς Σουμανίτιδος ἐζωοποίησε παῖδα, τῷ πνευματικῷ χρυσάμενος ἐμφυσήματι, καὶ τῷ ζωοποιῷ πνεύματι πραγματευσάμενος τὴν ζωὴν. Οὕτω τῆς θείας δυνάμεως, καὶ τήνδε τὴν ἐνέργειαν δείξας, εἰς ὕμνωδιαν μεταφέρει τὴν γλῶτταν. λα'. "Ἦτω ἡ δόξα Κυρίου εἰς τοὺς αἰῶνας." Ἀεὶ, φησὶν, αὐτὸν παρὰ πάντων ὑμνεῖσθαι δίκαιον. Εὐφρανθήσεται Κύριος ἐπὶ τοῖς ἔργοις αὐτοῦ." Τὴν ἐσομένην τῶν ἀνθρώπων θεογνωσίαν διὰ

τούτων ἐθέσπισε. Τῆς γὰρ προτέρας ἀπάτης τῶν ἀνθρώπων ἀπαλλαγέντων, καὶ δεξαμένων τοῦ Θεοῦ τὴν ἐπί γνῶσιν, εὐφρανθήσεται Θεὸς, οὐ προσκυνούμενος, ἀλλὰ σωζομένους ὁρῶν. λβ΄. "Ὁ ἐπιβλέπων ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ ποιῶν αὐτὴν τρέμειν· ὁ ἀπτόμενος τῶν ὀρέων, καὶ καπνὶ ζονται." Εἰκότως ταῦτα προστέθεικε, τὸ ἀνευδὲς διδάσκων τῆς θείας φύσεως. Οὐ γὰρ ὡς δεόμενος τέρπεται προσκυνούμενος· ἀλλ' ὡς σώζειν βουλό μενος, τὴν ἀλήθειαν δείκνυσι· καὶ κολάζειν δυνά μενος, οὐκ ἐπιφέρει τὴν κόλασιν· καὶ τοι μόνῃ τῇ ἐπιφανείᾳ σείων τὴν γῆν, καὶ πυρὸς καὶ καπνοῦ τὰ ὄρη πληρῶν. Τοῦτο δὲ καὶ ἐν τῷ Σινᾶ ὄρει πεποιήκε· τὴν οἰκείαν γὰρ ποιησάμενος ἐπιφάνειαν, τὸ ὄρος ἅπαν ἔδειξε καπνιζόμενον. λγ΄. "Ἄσω τῷ Κυρίῳ ἐν τῇ ζωῇ μου, ψαλῷ τῷ Θεῷ μου ἕως ὑπάρχω." Καὶ ταῦτα εἰκότως προσ τέθεικεν. "Οὐ γὰρ ἔστιν ἐν τῷ θανάτῳ ὁ μνημο νεύων αὐτοῦ, ἐν δὲ τῷ ἄδῃ τίς ἐξομολογήσεται 80.1708 αὐτῷ;" Οὕτως ἀπεκλείσθη ταῖς μωραῖς παρθένους τοῦ νυμφῶνος ἢ θύρα, τὸν τῆς λαμπαδοφορίας καιρὸν εἰς ἀγορασίαν ἐλαίου δαπανησά σαις. λδ΄. "Ἦδυνθείη αὐτῷ ἢ διαλογὴ μου." Τὴν διαλογὴν, διάλεξιν ὁ Σύμμαχος εἶρηκεν· ὁ δὲ Ἀκύλας, ὀμιλίαν. Εὐχομαι δὲ, φησὶ, ταύτην μου τὴν ὑμνωδίαν ἠδίστην καὶ τερπνοτάτην ὀφθῆναι. "Ἐγὼ δὲ εὐφρανθήσομαι ἐπὶ τῷ Κυρίῳ." Τούτου γὰρ, φησὶν, γινομένου, ἐγὼ τὴν ἐντεῦθεν εὐθυμίαν καρπώσομαι. λε΄. "Ἐκλείπειεν ἁμαρτωλοὶ ἀπὸ τῆς γῆς· καὶ ἄνομοι, ὥστε μὴ ὑπάρχειν αὐτοῦς." Τὸ θεῖον κάλλος, καὶ τὸν ἄρρητον πλοῦτον ὡς ἐνήν ἀνθρῶ πεία φύσει διεξελθὼν, πάντας ἀνθρώπους τῆς αὐτῆς μεταλαχεῖν ἱμεῖρεται γνώσεως, καὶ τὴν τῶν ἁμαρτωλῶν πάμπαν ἐκλείψαι συμμορίαν ἰκετεῦει· οὐκ αὐτοὺς ἀπολέσθαι παρακαλῶν, ἀλλὰ μεταβληθῆναι δεόμενος, καὶ παύσασθαι αὐτῶν τὸ στίφος ἀντιβολῶν μεταταξαμένων καὶ μεταμαθόντων τὰ θεῖα. Εἰ δέ τις ἐτέρως ταῦτα βούλεται νοεῖν τὰ ῥητὰ, ὡς τοῦ προφήτου τοὺς δυσσεβεῖα συζῶντας ὑποβάλλοντος ἀραῖς, καὶ οὕτως εὐρήσει τῇ ἀποστολικῇ διδασκαλίᾳ τὴν προφητείαν συμβαίνουσαν. Καὶ γὰρ ὁ μακάριος Παῦλος Κορινθίοις ἐπιστέλλων, τοιοῦτον ἀκροτελεύτιον τέθεικεν· "Εἴ τις οὐ φιλεῖ τὸν Κύριον Ἰησοῦν, ἦτω ἀνάθεμα." Ἴδιον γὰρ τῶν θερμῶς ἀγαπώντων. "Εὐλόγει, ἢ ψυχὴ μου, τὸν Κύριον." Οἱ μὲν οὖν ὑμνεῖν τὸν τοσοῦτον ἀγαθῶν χορηγὸν οὐ βουλόμενοι, ἐκεῖνα πασχέτωσαν ἅπερ εἶρηκα· σὺ δὲ, ὦ ψυχὴ, ἐνδελεχῶς τὸν σὸν ὕμνῳ Δημιουργὸν καὶ Σωτῆρα.

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ ΡΔ΄. ΨΑΛΜΟΥ.

Ἀλληλουῖα. Ὑμνεῖν καὶ οὗτος ὁ ψαλμὸς παρακελεύεται τὸν τῶν ὅλων Θεόν· δηλοῖ δὲ καὶ ἡ ἐπιγραφή. Τὸ γὰρ ἀλληλουῖα, Αἰνεῖτε τὸν Κύριον ἐρμηνεύεται. Ἀναμιμνήσκει δὲ τῶν πρὸς τοὺς πατριάρχας ὑπὸ τοῦ Θεοῦ γεγενημένων ὑποσχέσεων, καὶ τῶν δι' ἐκείνους ὑπ' αὐτοῦ παρασχεθέντων ἀγαθῶν τοῖς ἐκείνων ἐκγόνοις. Ἰκανὴ γὰρ καὶ τούτων ἀκακίων ἢ μνήμη, τοὺς τοσοῦτων εὐεργεσιῶν ἀπολαύσαντας εἰς ζῆλον τῆς τῶν προγόνων ἀρετῆς ἐρεθίσαι καὶ παραθῆξαι. Διδάσκει δὲ κατὰ ταυτὸν, καὶ τὸν νέον λαὸν, ὡς οὐκ ἀδίκως τὸν ἀχάριστον ἐκείνον λαὸν τῆς οἰκείας κηδεμονίας ἐγύμνωσεν. Ἐπειδὴ γὰρ Θεοῦ λαὸς ἐχρημάτιζον, καὶ προφανῶς τῆς θείας προμηθείας ἀπήλαυον, ἔρημοι δὲ ταύτης ὕστερον ἐγένοντο παντελῶς· διὰ τῶν προκειμένων ψαλμῶν διδάσκει πάντας ἀνθρώπους, ὅσα μὲν αὐτὸν εὐεργέτησε καὶ ἠλίκα, ὅπως δὲ ἀχάριστοι περὶ τὰς εὐεργεσίας ἐκείνοι γεγένησαν 80.1709 ται· ὡς ἂν ὁμοῦ καὶ τῆς κατ' ἐκείνων ἐξενεχθείσης ψήφου τὸ δίκαιον καταμάθοιεν ἅπαντες, καὶ τῆς ἀχαριστίας ὀρῶντες τὰ ἐπίχειρα, μὴ τὴν αὐτὴν ἐκείνοις βαδίζοιεν, ἀλλὰ τὴν εὐθείαν ὀδεύοιεν. α΄. "Ἐξομολογεῖσθε τῷ Κυρίῳ, καὶ ἐπικαλεῖσθε τὸ ὄνομα αὐτοῦ." Τὸ δὲ ἐπικαλεῖσθε, κηρύσσητε ὁ Σύμμαχος εἶρηκε. Παρακελεύεται δὲ ὁ λόγος τὴν εὐχαριστήριον ὑμνωδίαν προσφέρειν, καὶ διηγεῖσθαι τὰς θείας εὐεργεσίας. "Ἀπαγγείλατε ἐν τοῖς ἔθνεσι τὰ ἔργα αὐτοῦ." Δηλὸν ἔστι καὶ σαφές, ὡς ὄνησιν οὐκ Ἰουδαίους μόνον, ἀλλὰ, καὶ τοῖς ἔθνεσιν ἅπασιν

πραγματεύεται. β'. "Ἄσατε αὐτῶ, καὶ ψάλατε αὐτῶ· διηγῆσασθε πάντα τὰ θαυμάσια αὐτοῦ." Ὑμνοὶς αὐτὸν καὶ μελωδίαις ἀμείβεσθε· καὶ τοὺς ἀγνοοῦντας διδάξατε τὰ παρ' αὐτοῦ γεγενημένα θαύματα. γ'. "Ἐπαινείσθε ἐν τῷ ὀνόματι τῷ ἁγίῳ αὐτοῦ." Ὁ δὲ Ἀκύλας καυχᾶσθε ἀντὶ τοῦ ἐπαινείσθε τέθεικε. Παρακελεύεται δὲ ὁ λόγος, μὴ ἐπὶ πλοῦ τῶ, μὴ ἐπὶ ῥώμῃ, μὴ ἐπὶ δυναστεία μέγα φρονεῖν, ἀλλ' ἐν τῇ τοῦ Θεοῦ γνώσει καὶ προμηθείᾳ. Τοῦτο παρηγγύησε καὶ ὁ θεῖος Ἀποστόλος: "Ὁ καυχώμενος γὰρ, φησὶν, ἐν Κυρίῳ καυχάσθω." Ταῦτα καὶ ἡ σοφωτάτη Ἄννα διέξεισι, "Μὴ καυχάσθω ὁ σοφὸς ἐν τῇ σοφίᾳ αὐτοῦ, καὶ μὴ καυχάσθω ὁ ἰσχυρὸς ἐν τῇ ἰσχύϊ αὐτοῦ." Καὶ, "Μὴ καυχάσθω ὁ πλούσιος ἐν τῷ πλούτῳ αὐτοῦ, ἀλλ' ἐν τούτῳ καυχάσθω ὁ καυχώμενος, ἐν τῷ συνιεῖν καὶ γινώσκειν τὸν Κύριον, καὶ ποιεῖν κρίμα καὶ δικαιοσύνην ἐπὶ τῆς γῆς." -"Εὐφρανθήτω καρδία ζητούντων τὸν Κύριον." Τῆς γὰρ εἰς τὸν Θεὸν ἐλπίδος εὐφροσύνη καρπός. δ'. "Ζητήσατε τὸν Κύριον, καὶ κραταιώθητε." Καὶ διδάσκων πῶς δεῖ τοῦτο ποιεῖν, ἐπήγαγε· "Ζητήσατε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ διαπαντός." Οὐ γὰρ ἅπαξ ἢ δις, ἀλλὰ παρὰ πάντα τὸν βίον τὴν ἄνωθεν ἐπικουρίαν προσήκει ζητεῖν, καὶ τὴν ὠφέλειαν καρποῦσθαι. Ἄμαχοι γὰρ οἱ ζητοῦντες ἔσονται, καὶ ἀήττητοι. Τοῦτο καὶ ὁ Κύριος νομοθετῶν ὑπηγείλατο· "Αἰτεῖτε καὶ δοθήσεται ὑμῖν, ζητεῖτε καὶ εὐρήσετε, κρούετε καὶ ἀνοιγήσεται ὑμῖν· πᾶς γὰρ ὁ αἰτῶν λαμβάνει, καὶ ὁ ζητῶν εὐρίσκει, καὶ τῷ κρούοντι ἀνοιγήσεται." ε'. "Μνήσθητε τῶν θαυμασίων αὐτοῦ ὧν ἐποίησε, τὰ τέρατα αὐτοῦ, καὶ τὰ κρίματα τοῦ στόματος αὐτοῦ." Μὴ παράδοτε λήθη τὰς ἀρρήτους θαυματουργίας, ἅς τῇ δικαίᾳ ψήφῳ κοσμήσας ὁ Δεσπότης εἰργάσατο. Κρίματα γὰρ ἐνταῦθα προσηγόρευσε τὰ ἐνδίκως ὑπὸ τοῦ Θεοῦ γεγενημένα θαύματα. Ἐπειδὴ γὰρ τῶν ἐν Αἰγύπτῳ γεγενημένων ποιεῖται διήγησιν, προδιδάσκει τῆς Αἰγυπτίων τιμωρίας τὸ δίκαιον. ζ'. "Σπέρμα Ἀβραὰμ δοῦλοι αὐτοῦ, υἱοὶ Ἰακώβ ἐκλεκτοὶ αὐτοῦ." Τοὺς αὐτοὺς καὶ τοῦτο κάκεινο 80.1712 καλεῖ, ὡς τοὺς μὲν ἀπογόνους, τοὺς δὲ υἱοὺς χρηματίσαντας. Ἐκλεκτοὺς δὲ προσηγόρευσε ὡς παρὰ πάντα τὰ ἔθνη λαὸς κληθέντας Θεοῦ. Τοῦτο δὲ καὶ διὰ τῶν ἐπιφερομένων ἐδήλωσεν. η'. "Αὐτὸς Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν, ἐν πάσῃ τῇ γῆ τὰ κρίματα αὐτοῦ." Ὁ γὰρ αὐτὸς ὢν ἀπάντων Θεὸς καὶ Κύριος, καὶ πάσης δεσπόζων τῆς οἴκου μένης, τούτους ἴδιον λαὸν προσηγόρευσε. θ'. "Ἐμνήσθη εἰς τὸν αἰῶνα διαθήκης αὐτοῦ, λόγου οὗ ἐνετείλατο εἰς χιλίας γενεάς." Τὸ διαρκὲς καὶ μόνιμον τῶν πρὸς τὸν Ἀβραὰμ γεγενημένων ὑποσχέσεων διὰ τούτων διδάσκει. Οὐ γὰρ, ὡς τινες ὑπέλαβον, ὑπερβολικὸς ὁ λόγος· ἀλλ' ἀληθὴς καὶ θεῖος. Ὑπέσχετο δὲ ὁ τῶν ὄλων Θεὸς, ἐν τῷ σπέρματι αὐτοῦ εὐλογῆσειν πάντα τὰ ἔθνη. Σπέρμα δὲ αὐτοῦ ὁ Δεσπότης Χριστὸς κατὰ σάρκα· ὃς αἰώνιον ἔχει τὸ κράτος, καὶ τὴν βασιλείαν ἀνώλεθρον. Τοῦτο δὲ καὶ τῶν χιλίων γενεῶν ἡ μνήμη παραδηλοῖ. Οὐ γὰρ ἐτῶν ἀριθμὸν ὁ λόγος σημαίνει, ἀλλὰ τὸ διαρκὲς καὶ αἰώνιον τῶν γενεῶν τὸ πλῆθος αἰνίττεται. θ'. ι'. "Ὁ τι διέθετο τῷ Ἀβραὰμ, καὶ τοῦ ὄρκου αὐτοῦ τῷ Ἰσαὰκ. Καὶ ἔστησεν αὐτὸν τῷ Ἰακώβ εἰς πρόσταγμα, καὶ τῷ Ἰσραὴλ εἰς διαθήκην αἰώνιον." Τούτων τῶν ὄρκων καὶ ὁ θεσπέσιος ἐμνημόνευσε Μωσῆς· "Ἐῖπε γὰρ, φησὶν, ὁ Θεὸς πρὸς Ἀβραὰμ, Κατ' ἐμαυτοῦ ὤμοσα, ἢ μὴν εὐλογῶν εὐλογήσω, καὶ πληθύνων πληθυνῶ τὸ σπέρμα σου, ὡς τὰ ἄστρα τοῦ οὐρανοῦ τῷ πληθεῖ· καὶ εὐλογηθήσονται ἐν τῷ σπέρματί σου πᾶσαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς." Τούτῳ τῷ ὄρκῳ καὶ τὸν Ἰσαὰκ ἀναμνήσκει· βεβαιοῖ καὶ πρὸς τὸν Ἰακώβ τὰς συνθήκας· καὶ μέντοι καὶ πληροῖ ταύτας, διὰ μὲν Μωσοῦ τοὺς ἐκείνων ἐκγόνους τῆς Αἰγυπτίων ἐλευθερώσας δουλείας, διὰ δὲ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ τὴν ἐπηγγελμένην γῆν ἀποδούς· τὸ δὲ τέλος τῆς ἐπαγγελίας διὰ τοῦ Δεσπότου συμπεράνας Χριστοῦ. ια'. "Λέγων, Σοὶ δώσω τὴν γῆν Χαναάν, σχοίνισμα κληρονομίας ὑμῶν." Σχοίνισμα τὴν τῆς γῆς ἐκάλεσε δεσποτείαν· τῶν κεκτημένων γὰρ ἴδιον μέτρῳ τὴν γῆν ὑποβάλλειν. ιβ'. "Ἐν τῷ εἶναι αὐτοὺς ἀριθμῶ βραχεῖς, ὀλιγοστοὺς καὶ παροίκους ἐν αὐτῇ." Ταῦτα δὲ, φησὶν, ὑπέσχετο τοῖς πατράσιν ὀλίγοις

οὔσι, καὶ σφόδρα εὐαριθμήτοις· δηλοῖ δὲ διὰ τούτου τοῦ ὑπισχνου μένου τὴν δύναμιν· ὅτι καὶ τοι οὕτως ὀλίγοις τοσαύτης γῆς δεσποτείαν παρέχειν ἠδύνατο. ιγ'. "Καὶ διήλθον ἐξ ἔθνους εἰς ἔθνος, καὶ ἐκ βασιλείας εἰς λαὸν ἕτερον." Παροικοῦντες γὰρ οἱ πατριάρχαι διετέλεσαν, καὶ οὐδὲ ἐφ' ἐνὸς ἰδρῦμενοι 80.1713 τόπου· ἀλλὰ νῦν μὲν ὧδε, νῦν δὲ ἐκεῖ τὰς σκηνάς μεταφέροντες. ιδ'. "Οὐκ ἀφῆκεν ἄνθρωπον ἀδικῆσαι αὐτούς." Κρείττους γὰρ αὐτούς τῶν ἀδικιῶν πειραθέντων ἀπέφηνεν. "Καὶ ἤλεγξεν ὑπὲρ αὐτῶν βασιλεῖς." ιε'. "Μὴ ἄπτεσθε τῶν χριστῶν μου, καὶ ἐν τοῖς προφήταις μου μὴ πονηρεύσεσθε." Οὕτω τὸν Φαραὼ ἤτασεν ἑτασμοῖς μεγάλοις καὶ φοβεροῖς περὶ Σάρρας τῆς γυναικὸς Ἀβραάμ. Οὕτω νύκτωρ τὸν Ἀβιμέλεχ ἐξεδειμάτωσεν εἰρηκῶς· Ἴδου σὺ ἀποθνήσκεις περὶ Σάρρας τῆς γυναικὸς Ἀβραάμ· αὕτη δὲ ἐστὶν συνωκηκυῖα ἀνδρὶ. Οὕτω τὸν Ἰσαὰκ αἰδέσιμον τοῖς τηνικαῦτα τὴν Παλαιστίνην οἰκοῦσιν ἀπέφηνεν. Οὕτω φονῶντι τῷ Λάβαν ἠπειλήσεν· "Ὅρα γὰρ, ἔφη, μὴ λαλήσης σκληρὰ κατὰ τοῦ παιδός μου Ἰακώβ." Χριστοὺς δὲ προσαγορεύει, οὐχ ὡς ἐλαίω κεχρισμένους, ἀλλ' ὡς ἐκλεκτοὺς γενομένους. Προφήτην δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Θεὸς τὸν Ἀβραάμ προσηγόρευσεν· "Ἀπόδος γὰρ, ἔφη, τὴν γυναῖκα τῷ ἀνδρὶ, ὅτι προφήτης ἐστί· καὶ προσεύξεται περὶ σοῦ, καὶ σωθήσῃ." ιζ'. "Καὶ ἐκάλεσε λιμὸν ἐπὶ τὴν γῆν." Ἡ ἄμαρ τία τὴν παιδείαν ἐφέλκεται· ἡ δὲ παιδεία τὸν θηριώδη βίον ἐλέγχει· ὁ δὲ ἔλεγχος τὴν τοῦ βίου μεταβολὴν πραγματεύεται. Τὸν τοίνυν λιμὸν ἐπήγαγε διὰ τὸν παράνομον βίον τῶν τηνικαῦτα ἀνθρώπων· ἀλλ' ὅμως καὶ οὕτω τῶν οἰκειῶν θεραπόντων ἐπεμελήθη. "Πᾶν στήριγμα ἄρτου συνέτριψεν." Ἄντι τοῦ, Πᾶν διαθρέψαι δυνάμενον σπανίσει πεποίηκεν· οὐ μόνον σῖτον, ἀλλὰ καὶ κριθὰς, καὶ ὄσπρια, καὶ τ' ἄλλα δι' ὧν βιοτεύουσιν ἄνθρωποι. ιζ'. "Ἀπέστειλεν ἔμπροσθεν αὐτῶν ἄνθρωπον, εἰς δοῦλον ἐπράθη Ἰωσήφ." Ἀμφότερα κατὰ ταυτὸν ἐδήλωσε, καὶ τῶν ἀδελφῶν τὴν μοχθηρίαν, καὶ τὴν αὐτοῦ σοφίαν· τῇ γὰρ ἐκείνων εἰς δέον ἐχρήσατο πονηρία. Οὐ γὰρ αὐτὸς ἐκείνους ἠνάγκα σεν ἀπεμπολήσαι τὸν ἀδελφόν, ἀλλὰ τῇ κακοηθείᾳ μὲν τῇ ἐκείνων ἐνδεδῶκεν. Αὐτὸς δὲ εἰς δέον ταύτη χρησάμενος, βασιλέα τὸν δοῦλον ἀπέφηνε, καὶ τῷ γένει τὴν εἰς Αἴγυπτον κάθοδον ἐπρυτάνευσεν. "Ἐδει γὰρ τοὺς λαὸν Θεοῦ μέλλοντας χρηματίζειν, περιφανεῖς γενέσθαι καὶ περιβλέπτους διὰ τῶν ὑπὲρ αὐτῶν γινομένων θαυμάτων. Ἡ γὰρ εἰς αὐτοὺς γινομένη κηδεμονία τὸν τούτων Θεὸν ἀνεκήρυττε, καὶ τοὺς ἀκούοντας τῷ φωτὶ τῆς θεογνωσίας κατέλαμψεν. ιη'. "Ἐταπεινώσαν ἐν πέδαις τοὺς πόδας αὐτοῦ, σίδηρον διήλθεν ἡ ψυχὴ αὐτοῦ." Μετὰ γὰρ τὴν τῆς μοιχείας συκοφαντίαν, τὸ δεσμοτήριον ὤκησε, καὶ παραυτίκα ὡς εἰκὸς περιέθηκάν αὐτῷ τὰ ἐκ σιδήρου δεσμά. Τοῦτο μέντοι ὁ Σύμμαχος οὕτως εἴρηκεν, 80.1716 Εἰς σίδηρον διήλθεν ἡ ψυχὴ αὐτοῦ, ἀντι τοῦ, Μέχρι σφαγῆς ἐκινδύνευσεν. ιθ'. "Μέχρι τοῦ ἐλθεῖν τὸν λόγον αὐτοῦ, τὸ λόγιον Κυρίου ἐπύρωσεν αὐτόν." Ταῦτα δὲ ὑπέμεινεν ἅπαντα χρυσοῦ δίκην δοκιμαζόμενος· οὐχ ἵνα τὸ ἀκίβδηλον τῆς τοῦ Ἰωσήφ ἀρετῆς ὁ τῶν ὄλων μάθη Θεός, ὁ γινώσκων τὰ πάντα πρὶν γενέσεως αὐτῶν· ἀλλ' ἵνα τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις τὴν ἐκείνου φιλοσοφίαν δείξῃ, καὶ ἀρχέτυπον ἀληθείας προθῇ. κ', κα'. "Ἀπέστειλε βασιλεὺς, καὶ ἔλυσεν αὐτόν· ἄρχων λαοῦ, καὶ ἀφῆκεν αὐτόν. Κατέστησεν αὐτόν κύριον τοῦ οἴκου αὐτοῦ, καὶ ἄρχοντα πάσης τῆς κτήσεως αὐτοῦ." Καὶ τὴν ἀπὸ τῆς οἰκονομίας ὠφέλειαν δεικνύς, ἐπήγαγε· κβ'. "Τοῦ παιδεῦσαι τοὺς ἄρχοντας αὐτοῦ ὡς ἑαυτὸν, καὶ τοὺς πρεσβυτέρους αὐτοῦ σοφίσει." Ἐπίσημος γὰρ διὰ τῆς τῶν ὄνειρων ἐρμηνείας τῷ βασιλεῖ γενόμενος, καὶ τὴν ἐξουσίαν λαχὼν, εἰς θεογνωσίαν ἐποδήγει τοὺς ἄλλους, οὐ λόγοις μόνοις χρώμενος, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἔργοις εἰς τὴν αὐτὴν εὐσέβειαν ἐφελκόμενος. κγ'. "Καὶ εἰσῆλθεν Ἰσραὴλ εἰς Αἴγυπτον, καὶ Ἰακώβ παρῶκησεν ἐν γῆ Χάμ." Αὕτη, φησὶν, ἡ πρόφασις ἐγένετο τῷ πατριάρχῃ τῆς εἰς Αἴγυπτον, ἐκδημίας. Γῆν δὲ Χάμ τὴν Αἴγυπτον ὀνομάζει, ἐπεὶ δὴ ὁ Μεσρὲμ υἱὸς τοῦ Χάμ ἐγένετο δεῦτερος. "Χάμ γὰρ, φησὶν, ἐγέννησεν τὸν Χοὺς πρωτότοκον, καὶ Μεσρὲμ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ."

Χοὺς δὲ τὴν Αἰθιοπίαν ἢ θεία καλεῖ Γραφή, Μεσρὲμ δὲ τὴν Αἴγυπτον, Ἰακώβ δὲ καὶ Ἰσραὴλ τὸν αὐτὸν ὀνομάζει· τὸ μὲν γὰρ ἐκ τῶν πατέρων ἔλαχεν ὄνομα, τὸ δὲ ὁ Θεὸς αὐτῷ τέθεικε, τὴν γενομένην αὐτῷ θείαν ἐπιφάνειαν διὰ τῆς προσηγορίας δηλῶν. κδ'. "Καὶ ἠῤῥησε τὸν λαὸν αὐτοῦ σφόδρα, καὶ ἐκραταίωσεν αὐτὸν ὑπὲρ τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ." Τοῦτο καὶ τῆς Ἐξόδου ἢ ἱστορία διδάσκει. Ὅσω γάρ, φησὶν, ἐκάκουν αὐτοὺς οἱ Αἰγύπτιοι, τοσοῦτω πλείους ἐγένοντο, καὶ ἐπλήθυνεν αὐτοὺς ἢ γῆ. κε'. "Μετέστρεψε τὴν καρδίαν αὐτῶν, τοῦ μι σῆσαι τὸν λαὸν αὐτοῦ." Οὐκ αὐτὸς μεταβαλὼν τῶν Αἰγυπτίων τὴν γνώμην, ἀλλὰ τῷ αὐτεξουσίῳ παρα χωρῶν· καὶ τὰς μὲν ἐπιβουλάς μὴ κωλύων, κρεῖτ τους δὲ τῶν ἐπιβουλευόντων τοὺς ἐπιβουλεομένους δεικνύς. "Τοῦ δολιοῦσθαι ἐν τοῖς δούλοις αὐτοῦ." Ποτὲ μὲν ταῖς μαίαις ἐπέταξαν οἱ Αἰγύπτιοι δια φθεῖρουν τῶν Ἑβραίων τὰ ἄρρνα, ποτὲ δὲ τῷ ποταμῷ ταῦτα παραπέμπειν ἐκέλευσαν. Ἔλλ' ὅμως καὶ οὕτως τὸ γένος διέφυγε τοῦ θανάτου τὰ μῆχα νήματα. κ', κζ'. "Ἀπέστειλε Μωσῆν τὸν δούλον αὐτοῦ, καὶ Ἁαρὼν ὃν ἐξελέξατο ἑαυτῷ. Ἔθετο αὐτοῖς τοὺς λόγους τῶν σημείων αὐτοῦ, καὶ τῶν 80.1717 τεράτων αὐτοῦ ἐν γῆ Χάμ." Προβαλλόμενος γὰρ αὐτοὺς τῆς τῶν ὁμοφύλων ἐλευθερίας ὑποὺρ γούς τε καὶ διακόνους, τὴν τῆς θαυματουργίας αὐτοῖς ἐνεχείρισε δύναμιν. κη'. "Ἐξαπέστειλε σκότος, καὶ ἐσκότασεν, ὅτι παρεπίκραναν τοὺς λόγους αὐτοῦ." Οὐκ ἀντεῖ πον γὰρ οἱ μακάριοι θεράποντες τοῖς θεοῖς προσ τάγμασιν, ἀλλὰ τὰ κελευόμενα ἔδρων, καὶ τὴν μα κροτάτην αὐτοῖς καὶ τριήμερον ἐπήγαγον νύκτα, μᾶλλον δὲ καὶ νυκτὸς ζοφωδέστερον σκότος. Ἡ μὲν γὰρ νύξ, κἂν ἀσέληνος ἦ, τῇ αἴγλῃ τῶν ἀστέρων κε ράννυται· ἐκεῖνο δὲ τὸ σκότος ψηλαφητὸν ἢ θεία καλεῖ Γραφή. κθ'. "Μετέστρεψε τὰ ὕδατα αὐτῶν εἰς αἷμα, καὶ ἀπέκτεινε τοὺς ἰχθύας αὐτῶν." Οὐ γὰρ τὴν χροιάν τῶν ὑδάτων μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν μετέβαλε τῆς γεύσεως τὴν ποιότητα, ὥστε ἀπάντων διαφθαρή ναι τῶν ἰχθύων τὰ γένη. λ'. "Ἐξεῖρψεν ἢ γῆ αὐτῶν βατράχους, ἐν τοῖς τα μείοις τῶν βασιλέων αὐτῶν." Ἐπειδὴ γὰρ τῷ ποταμῷ τὰ βρέφη τῶν Ἑβραίων παρέδοσαν, μετ ἔβαλε μὲν εἰς αἷμα τοῦ ποταμοῦ τὸ ὕδωρ, τὴν ἐν αὐτῷ γεγεννημένην μαιφονίαν ἐλέγχων· βατράχους δὲ ἐκεῖθεν ἀναβλύσαι πεποιήκε, τοῖς ἀνηρημένοις παραπλησίως βρέφειν ἔρποντας, καὶ ταῖς οἰκίαις ἐπεμβαίνοντας, καὶ ἄχρις αὐτῶν χωροῦντας τῶν τοῦ βασιλέως θαλάμων. λα'. "Εἶπε, καὶ ἦλθε κυνόμυια, καὶ σκνίπες ἐν πᾶσι τοῖς ὀρίοις αὐτῶν." Ἦκολούθει γὰρ τοῖς λε γομένοις τὰ ἔργα· καὶ παραυτίκα Θεοῦ μὲν κελεύ οντος, Μωσοῦ δὲ λέγοντος, καὶ κυνόμυια, καὶ σκνί πες ἐπλήρουν τὴν γῆν, τοὺς Αἰγυπτίους ὄρους οὐ παριόντες, οὐδὲ ἄλλοις ἀνθρώποις τὴν λύμην ἐπιφέ ροντες, ἀλλὰ τοῖς ἀντιθεοῖς τὴν παιδείαν ἐπάγοντες. Τοῦτο γὰρ σημαίνει τὸ, "Ἐν πᾶσι τοῖς ὀρίοις αὐτῶν" ἀντὶ τοῦ, Ἔξω τῶν Αἰγυπτίων ὄρων οὐδὲν τοιοῦτον γινόμενον ἦν ἰδεῖν. λβ', λγ'. "Ἔθετο τὰς βροχὰς αὐτῶν χάλαζαν, πῦρ καταφλέγον ἐν τῇ γῆ αὐτῶν. Καὶ ἐπάταξε τὰς ἀμπέλους αὐτῶν, καὶ τὰς συκάς αὐτῶν, καὶ συν ἔτριψε πᾶν ξύλον ὀρίου αὐτῶν." Τὰ νέφη μὲν γὰρ τὰς συνήθεις ὠδῖνας ἐνήλλαξε, καὶ ἀντὶ ὄμβρων χά λαζαν ἀπεκύησε· κεραυνοὶ δὲ, καὶ πρηστήρες, μετὰ τῆς χαλάζης ἐφέροντο, καὶ ἐναντία ἀλλήλαις φύσεις ὕδωρ καὶ πῦρ ἀλλήλας οὐκ ἐλυμαίνοντο. Οὔτε γὰρ τὸ πῦρ τὸ πεπηγὸς ὕδωρ τῆς χαλάζης ἐξέτηκεν, οὔτε τὸ ὕδωρ κατεσβέννυ τὴν φλόγα· ἀλλὰ τὴν φυσικὴν ἀποθέμενα μάχην, σύμφωνον Αἰγυπτίοις τὴν παι δεῖαν ἐπήγον, καὶ τὴν ἐκείνων θηριωδίαν διήλεγchon· ὅτι ἄνθρωποι ὄντες οὐκ ἠδοῦντο τὴν φύσιν, ἀλλὰ 80.1720 τοὺς ὁμοφυεῖς πικρῶς δουλεύειν ἠνάγκαζον. Τούτου δὲ χάριν, καὶ αἱ ἀμπελοι, καὶ αἱ συκαὶ αὐτῶν, καὶ τ' ἄλλα τῶν φυτῶν γένη ἄρδην ὑπ' αὐτῶν διεφθείρετο. λδ', λε'. "Εἶπε, καὶ ἦλθεν ἀκρις καὶ βροῦχος, οὗ οὐκ ἦν ἀριθμὸς. Καὶ κατέφαγε πάντα χόρτον ἐν τῇ γῆ αὐτῶν [καὶ κατέφαγε πάντα τὸν καρπὸν τῆς γῆς αὐτῶν]." Διὰ μὲν τῆς χαλάζης καὶ τοῦ πυρὸς τὰ δένδρα διεφθαιρε, διὰ δὲ τῆς ἀκρίδος καὶ τοῦ βροῦ χου, τὰ ἔλη, τοὺς λειμῶνας τὰ λήϊα· οὐ γὰρ μό νον τὸν καρπὸν, ἀλλὰ

καὶ τὸν χόρτον αὐτῶν κατ'ηγάλωσεν. λ'. "Καὶ ἐπάταξε πᾶν πρωτότοκον ἐν τῇ γῆ αὐτῶν, ἀπαρχὴν παντὸς πόνου αὐτῶν." Ταῦτην Αἴγυπτιοὶς ἐπήγαγε τελευταίαν πληγὴν· μεθ' ἣν ἐξελεθεῖν τοὺς Ἰουδαίους κατέπειξεν· ἅπανα ἢ οἰκία θρῆνων καὶ ὀλοφύρσεων ἐπέπληστο, τῶν πρωτοτόκων ἀπάντων ἀθρώων τελευταίαν δεξαμένων. Κατὰ γὰρ τῶν ποθεινοτέρων ἐπήγαγε τὴν πληγὴν, πικροτέρας βάλλων ἀκίσι τοὺς ἀναλγήτως περὶ τὰς προτέρας διατεθέντας πληγὰς. λζ'. "Καὶ ἐξήγαγεν αὐτοὺς ἐν ἀργυρίῳ καὶ χρυσίῳ." Ἐπειδὴ γὰρ οὐδὲ τὰ οἰκεία λαβεῖν οἱ Αἰγύπτιοι τοῖς Ἑβραίοις ἐπέτρεπον, πρὸς τοῖς οἰκείοις ἔλαβον καὶ τῶν Αἴγυπτίων τὸν πλοῦτον, οἷόν τινα μισθὸν τῆς χαλεπῆς δουλείας κομισάμενοι τὸν χρυσὸν καὶ τὸν ἄργυρον· οὐ γὰρ ἀδίκως τοῦτο γε νέσθαι προσέταξεν ὁ Θεὸς, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀδικοῦντας παιδεύων, καὶ τοὺς ἀδικηθέντας ψυχαγωγῶν. "Καὶ οὐκ ἦν ἐν ταῖς φυλαῖς αὐτῶν ὁ ἀσθενῶν." Τῶν γὰρ τοῖς Αἴγυπτιοῖς ἐπαγομένων πληγῶν οὐκ ἐλάμβανον πείραν. λη'. "Εὐφράνθη Αἴγυπτος ἐν τῇ ἐξόδῳ αὐτῶν, ὅτι ἔπεσεν ὁ φόβος αὐτῶν ἐπ' αὐτούς." Οὕτω δὲ ταῖς παντοδαπαῖς ἐξεδειματώθησαν τι μωρίαίς, ὡς καὶ εὐεργεσίαν οἰκείαν νομίσαι τὴν τῶν Ἑβραίων ἐλευθερίαν. λθ'. "Διεπέτασε νεφέλην εἰς σκέπην αὐτῶν, καὶ πῦρ τοῦ φωτίσαι αὐτοὺς τὴν νύκτα." Ἡ γὰρ αὐτῆς νεφέλης σκηνὴ μὲν αὐτοῖς μεθ' ἡμέραν ἐγένετο, καὶ τῆς ἀκτίνος ἐκώλυε τὸ λυποῦν· νύκτωρ δὲ πυροειδῆς αὐτοῖς γινομένη, τοῦ φωτὸς αὐτοῖς ἔχορῆγει τὴν χρεῖαν. μ'. "Ἦτησαν, καὶ ἦλθεν ὀρυγομήτρα, καὶ ἄρτον οὐρανοῦ ἐνέπλησεν αὐτούς." Ἐπειδὴ γὰρ καὶ κρεῶν ὠρέχθησαν, παρέσχεν αὐτοῖς καὶ θήραν ὀρνίθων αὐτόματον, καὶ δεηθεῖσιν ἄρτων ἄνωθεν ἐχορήγησε τούτους, διὰ τῶν νεφελῶν οὐχ ὑετὸν, ἀλλ' αὐτὴν δωρησάμενος τὴν τροφήν. μα'. "Διέρρηξε πέτραν, καὶ ἐρρύησαν ὕδατα, καὶ ἐπορεύθησαν ἐν ἀνύδροις ποταμοί." Ἐθερά 80.1721 πεισε δὲ αὐτῶν καὶ τὸ δίψος ταῖς παραδόξοις ὠδίσι τῆς πέτρας. Ἐν ἀνύδρῳ γὰρ γῆ, καὶ νοτίδος ἐστε ρημένη, ποταμοὺς ἀναβλῦσαι προσέταξε· ποταμοὺς δὲ καλεῖ τῶν ἀναδοθέντων ἐκ τῆς πέτρας ὑδάτων τοὺς ὀχετοὺς. μβ', μγ'. "Ὅτι ἐμνήσθη τοῦ λόγου τοῦ ἁγίου αὐτοῦ, τοῦ πρὸς Ἀβραάμ τὸν δούλον αὐτοῦ. Καὶ ἐξήγαγε τὸν λαὸν αὐτοῦ ἐν ἀγαλλιάσει, καὶ τοὺς ἐκλεκτοὺς αὐτοῦ ἐν εὐφροσύνῃ." Τούτων δὲ πάντων αὐτοῖς μετέδωκε, τὰς πρὸς τὸν Ἀβραάμ γεγενημένας ὑπ' αὐτοῦ ἐπαγγελίας πληρῶν. μδ'. "Καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς χώρας ἐθνῶν, καὶ πόρους λαῶν κατεκληρονόμησαν." Οὐ γὰρ μόνον τῆς Αἴγυπτίων ἠλευθέρωσε δουλείας, ἀλλὰ καὶ τῶν Χαναανίων αὐτοῖς ἐδωρήσατο γῆν, καὶ τῶν ἀλλοτρίων πόνων δεσπότης ἀπέφηνε· καὶ ἐκείνους κολάσας ἐν δίκῳ, καὶ τὰς οἰκείας ἐμπεδώσας ἐπαγγελίας. Ὅτι δὲ οὐκ ἀδίκως ἐξέβαλε τοὺς πρώην τὴν Παλαιστίνην οἰκοῦντας, διδάσκει μὲν καὶ δι' ὧν Ἰουδαίοις ἐνομοθέτησε, φεύγειν κελεύσας τῆς ἐκείνων πολιτείας τὴν μίμησιν. Διδάσκει δὲ καὶ τὰς πρὸς τὸν Ἀβραάμ ἐπαγγελίας ποιούμενος, τί δήποτε μὴ εὐθύς αὐτῷ δίδωσι τῆς γῆς ἐκείνης τὴν δεσποτείαν, ἀλλὰ παροικεῖν ἐπὶ πλεῖστον ἔα. "Οὐπω γὰρ, φησὶν, ἀναπεπλήρωνται αἱ ἁμαρτίαι τῶν Ἀμορραίων ἕως τοῦ νῦν." Ἄντι τοῦ, Οὐδέπω πανωλεθρίας τετολμήκασιν ἄξια· καὶ οὐ δίκαιον αὐτοῖς τὴν τιμωρίαν ἐπάγαγεῖν, οὐδὲ τῇ προγνώσει τῆς μεζονος ἁμαρτίας τῆς τιμωρίας τὴν ψῆφον ἐξενεγκεῖν, ἀλλὰ ἀναμεῖναι τῶν πραγμάτων τὸ τέλος. Μέτρῳ γὰρ χρῶμαι, καὶ σταθμῷ πρυτανεύω, καὶ οὐδὲν ἀστάθμητον παρ' ἐμοί. Διὰ τοῦτο τετρακοσίων ἐτῶν ἀναμῆνω περίοδον. Οὕτω καὶ ἐκείνους ἐξέβαλε, καὶ τούτοις ἐπαγγελίας ἀπ' ἔδωκεν. με'. "Ὅπως ἂν φυλάξωσι τὰ δικαιώματα αὐτοῦ, καὶ τὸν νόμον αὐτοῦ ἐκζητήσωσιν." Δέδωκε δὲ αὐτοῖς, φησὶν, ἣν ἐπηγγείλατο γῆν, νόμον αὐτοῖς δεδωκῶς, καὶ κατὰ τοῦτον βιοτεύειν κελεύσας.

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ ΡΕΨΑΛΜΟΥ.

Ἀλληλουῖα. Ἐν μὲν τῷ ρ' καὶ δ' ψαλμῷ τὰς θείας ὁ προφητικὸς λόγος διεξήλθεν εὐεργεσίας· ἐν τούτῳ δὲ καὶ τῶν εὐεργεσιῶν μέμνηται, καὶ τὰς τῶν

244

εὐεργετηθέντων ἀχαριστίας κατηγορεῖ, καὶ τὰς ἐπενεχθείσας αὐτοῖς διαφόρως τιμωρίας διδάσκει. Ἐσχημάτισται δὲ ὡς ἐκ προσώπου τῶν εὐσεβε στέρων, τὰς κοινὰς ὀλοφυρομένων συμφορὰς, καὶ φειδοῦς τυχεῖν ἀντιβολούντων. α'. "Ἐξομολογεῖσθε τῷ Κυρίῳ, ὅτι χρηστὸς, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ." Καὶ ἐπὶ ταῖς προ τέραις εὐεργεσίαις τὸν Δεσπότην ὑμνήσατε, καὶ τὰς χρηστοτέρας ἐλπίδας προσμείνατε. Ἀγαθὸς γὰρ καὶ φιλόανθρωπος ὁ Δεσπότης, καὶ αἰεὶ τῷ ἔλέῳ διατελεῖ 80.1724 χρόμενος. Εἶτα διδάσκει ὡς ὑπερβάλλει τῶν ἀνθρώπων τὴν φύσιν ἢ τῶν θείων θαυμάτων διήγησις. β'. "Τίς λαλήσει τὰς δυναστείας τοῦ Κυρίου, ἀκουστὰς ποιήσει πάσας τὰς αἰνέσεις αὐτοῦ;" Οὐ δεῖς ἀπόχρη λόγος εἰς ὑμνωδίαν τοῦ τῶν ὅλων Θεοῦ. γ'. "Μακάριοι οἱ φυλάσσοντες κρίσιν, καὶ ποιοῦντες δικαιοσύνην ἐν παντὶ καιρῷ." Τῇ αἰσθήσει τῆς ἀμαρτίας ὁ τῆς ἀρετῆς μακαρισμὸς ὑπεισέρχεται. Ὁ γὰρ τὰς ὑπὲρ ταύτης εὐθύνας ἐκτίνων μακαρὶ ζεῖ τοὺς ταύτης ἀπηλλαγμένους, καὶ δικαιοσύνη τὸν οἰκεῖον βίον διακοσμοῦντας. Μακαρίζει δὲ οὐ τὸν ἅπαξ τῇ δικαιοσύνῃ χρησάμενον, ἀλλὰ τὸν αἰεὶ καὶ διηνεκῶς τοῖς ταύτης ἐπόμενον ἵχνεσι. δ'. Μνήσθητι ἡμῶν, Κύριε, ἐν τῇ εὐδοκίᾳ τοῦ λαοῦ σου, ἐπίσκεψαι ἡμᾶς ἐν τῷ σωτηρίῳ σου." Ἐν ταῦθα τὸν νέον λαὸν αἰνίττεται, καὶ τὴν ἐξ ἔθνων Ἐκκλησίαν, ἣν τῆς σωτηρίας ἠξίωσεν, ἥς ἀρπάσαι διδάσκεται τὴν κοινωνίαν ἢ Ἰουδαίων πληθῆς. Συμφωνεῖ δὲ τῇ διανοίᾳ καὶ τὰ ἐπιφερόμενα. ε'. "Τοῦ ἰδεῖν ἐν τῇ χρηστότητι τῶν ἐκλεκτῶν σου, τοῦ εὐφρανθῆναι ἐν τῇ εὐφροσύνῃ τοῦ ἔθνους σου, τοῦ ἐπαινεῖσθαι μετὰ τῆς κληρονομίας σου." Ἀντιβολουῦμεν, φησὶ, τῆς τοῦ νέου σου ἔθνους μεταλαχεῖν εὐφροσύνης, καὶ κοινωνοὶ γενέσθαι τῆς ἐκείνοις χορηγουμένης χρηστότητος. ς'. "Ἡμάρτομεν μετὰ τῶν πατέρων ἡμῶν· ἠνομήσαμεν, ἠδικήσαμεν." Ὡσπερ γὰρ τινα, φησὶ, κληρὸν, παρὰ τῶν πατέρων διεδεξάμεθα τὴν τῶν σῶν νόμων παράβασιν· πατέρας δὲ καλεῖ, οὐ τοὺς ἀγίους πατριάρχας, ἀλλὰ τοὺς μετ' ἐκείνους γενομένους. Τοῦτο γὰρ διὰ τῶν ἐπαγομένων ἐδήλωσεν. ζ'. "Οἱ πατέρες ἡμῶν ἐν Αἰγύπτῳ οὐ συνῆκαν θαυμάσιά σου, καὶ οὐκ ἐμνήσθησαν τοῦ πλήθους τοῦ ἔλεους σου." Τοσοῦτων γὰρ ἐν Αἰγύπτῳ δι' αὐτοὺς γεγενημένων θαυμάτων, συνιδεῖν τὴν σὴν οὐκ ἐθέλησαν δύναμιν. "Καὶ παρεπύκρναν ἀναβαίνοντες ἐν τῇ Ἐρυθρᾷ θαλάσῃ." Θεασάμενοι γὰρ τοὺς Αἰγυπτίους διώκοντας, καὶ τὴν θάλασσαν ἐπ' ἐχούσαν τὴν φυγὴν, τὴν ἐπικουρίαν προσμείναι τὴν σὴν οὐκ ἐθέλησαν· ἀλλὰ τοῦ μεγάλου Μωσοῦ κατ' ἐβόων, λέγοντες· "Παρὰ τὸ μὴ εἶναι μνήματα ἐν Αἰγύπτῳ, ἐξήγαγες ἡμᾶς ἀποκτεῖναι ἐν τῇ ἐρήμῳ ταύτῃ." Ἄλλ' ὅμως καὶ ἀγνώμονας φανέντας σωτηρίας ἠξίωσας. Τοῦτο γὰρ ἐπήγαγεν· ἡ'–ι'. "Καὶ ἔσωσεν αὐτοὺς ἕνεκεν τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ, τοῦ γνωρίσαι τὴν δυναστείαν αὐτοῦ. Καὶ ἐπέτιμησε τῇ Ἐρυθρᾷ θαλάσῃ, καὶ ἐξηράνθη· καὶ 80.1725 ὠδήγησεν αὐτοὺς ἐν ἀβύσσῳ, ὡς ἐν ἐρήμῳ. Καὶ ἔσωσεν αὐτοὺς ἐκ χειρὸς μισοῦντος, καὶ ἐλυτρώσατο αὐτοὺς ἐκ χειρὸς ἐχθροῦ." Λόγῳ γὰρ τῆς θαλάσσης τὸν πυθμένα γυμνώσας, τὴν πολλὴν ἐκείνην ἄβυσσον ἰππύλατον αὐτοῖς ἀπέφηνεν ἔρημον. Ἐπειδὴ γὰρ ἐν ταῖς ἐρήμοις πολλὰ τοῖς τρέχουσιν εὐκόλῃα, μήτε φυτῶν ὄντων, μήτε φραγμῶν κωλυόντων, τὴν τῆς διαβάσεως εὐκολίαν δεδήλωκε τῇ τῆς ἐρήμου παραβολῇ. ια'. "Ἐκάλυψεν ὕδωρ τοὺς θλίβοντας αὐτοὺς, εἷς ἐξ αὐτῶν οὐχ ὑπελείφθη." Πάντας γὰρ τοὺς Αἰγυπτίους ὑποβρυχίους πεποίηκε· καὶ ἡ αὐτὴ θάλασσα Ἐβραίοις μὲν σωτηρίαν, Αἰγυπτίοις δὲ τιμωρίαν ἐπήγαγε. ιβ'. "Καὶ ἐπίστευσαν τῷ λόγῳ αὐτοῦ, καὶ ἦσαν τὴν αἴνεσιν αὐτοῦ." Τῶν γὰρ ἀνδρῶν ἡμῶν νούντων Μωσῆς ὁ μέγας ἠγεῖτο, τοῦ δὲ χοροῦ τῶν γυναικῶν Μαριάμ ἢ προφήτις. Ἀνάγραφτος δὲ καὶ ἡ ὥδῃ. ιγ', ιδ'. "Ἐτάχυναν, ἐπελάθοντο τῶν ἔργων αὐτοῦ, οὐχ ὑπέμειναν τὴν βουλήν αὐτοῦ. Καὶ ἐπεθύμησαν ἐπιθυμίαν ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ ἐπείρασαν τὸν Θεὸν ἐν ἀνύδρῳ." Τοσαῦτα γὰρ ἔχοντες καὶ τοιαῦτα ἐχέγγυα τῆς θείας δυνάμεως, οὐκ ἤτησαν τὴν χρεῖαν λαβεῖν, οὐδὲ τὴν θεῖαν προσέμειναν δωρεάν, ἀλλ' εὐθύς λοιδορίας κατὰ τῶν θείων ἐχρήσαντο θερα

πόντων. ιε'. "Καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς τὸ αἶτημα αὐτῶν, ἐξ ἀπέστειλε πλησμονὴν εἰς τὰς ψυχὰς αὐτῶν." Αἶ τμηα τὴν ἐπιθυμίαν ἐκάλεσεν· οὐ γὰρ ἤτησαν, ἀλλὰ κατελάλησαν· δέδωκε δὲ ὅμως αὐτοῖς καὶ κρεῶν ἀφθονίαν, καὶ ἄρτον ἀχειροποίητον, καὶ ὕδωρ ἡδιστόν τε καὶ ἀφθονον. ι'. "Καὶ παρώργισαν τὸν Μωσῆν ἐν τῇ παρεμ βολῇ, τὸν Ἄαρὼν τὸν ἅγιον Κυρίου." Κορὲ μὲν γὰρ, καὶ ἡ τούτου συμμορία, ἐπειράθησαν τὴν ἱερῶ σὺνην ἀρπάσαι. Δαθὰν δὲ καὶ Ἀβειρῶν ἐτέραν ἐμελέτησαν τυραννίδα. ιζ', ιη'. "Ἡνοίχθη ἡ γῆ καὶ κατέπιε Δαθὰν, καὶ ἐκάλυψε ἐπὶ τὴν συναγωγὴν Ἀβειρῶν. Καὶ ἐξ εκαύθη πῦρ ἐν τῇ συναγωγῇ αὐτῶν, φλόξ κατέφλε ξεν ἀμαρτωλούς." Δαθὰν μὲν καὶ Ἀβειρῶν μετὰ πάσης τῆς πατριᾶς κατεποντίσθησαν· Κορὲ δὲ, καὶ οἱ σὺν αὐτῶ, θεηλάτῳ πυρὶ κατεφλέχθησαν. Τὰς δὲ τιμωρίας ἐπήγαγεν ὁ Θεὸς, τοὺς ἄλλους σωφρο νεῖν ἀναγκάζων· οὐδεμίαν δὲ λαβεῖν ἐντεῦθεν ὄνησιν ἐβουλήθησαν· καὶ τοῦτο δηλοῖ ἡ τῶν τετολμημένων ἐξήγησις. ιθ'. "Καὶ ἐποίησαν μόσχον ἐν Χωρήβ." Οὐχ ἀπλῶς τοῦ ὄρου ἐμνημόνευσεν, ἀλλὰ τὴν τῆς ἀσε βείας διδάσκων ὑπερβολὴν. Ἐν τούτῳ γὰρ ὠφθη τῶν ὄλων ὁ Κύριος· ἐν τούτῳ δείματος αὐτοῦ ἐν 80.1728 ἐπλησε, μετὰ πλείστου πυρὸς φανείς, σάλπιγξι χρώμενος, καὶ κατακτύπων βρονταῖς, καὶ μετὰ τὸς οὐτοῦ δέους τὴν νομοθεσίαν προσφέρων. Ἐν τούτῳ τετολμήκασι τὴν ἀσέβειαν. "Καὶ προσεκύνησαν τῷ γλυπτῷ." Ἐτέρας καὶ τοῦτο παραπληξίας κατ ηγορία· ὁ γὰρ ἐῶρων διὰ τέχνης ἀνθρωπίνης τὸ εἶδος δεξάμενον, τούτῳ τὸ σέβας τὸ θεῖον προσήνεγκαν. κ'. "Καὶ ἠλλάξαντο τὴν δόξαν αὐτοῦ ἐν ὁμοίῳ ματι μόσχου ἐσθίουτος χόρτον." Σφόδρα αὐτῶν ἀρμοδίως τὴν ἄνοιαν ἐτραγώδησεν. Ἀντὶ γὰρ τοῦ τοσαῦτα θαυματουργήσαντος, καὶ τὴν παράδοξον ἐκείνην σωτηρίαν χαρισαμένου, καὶ τοσαῦτα ἐνεργεῖν δυναμένου, εἰκόνα τετιμήκασι μόσχου, ἥς τὸ ἀρχέτυπον τροφῆς ἐνδεές· τροφή καὶ τῷ μόσχῳ, οὐκ ἄρτος, ὁ τοῖς λογικοῖς προσφερόμενος, ἀλλὰ πόα καὶ χόρτος. Τοῦ δὲ μόσχου, οὐ ἄλογος ἡ φύσις, καὶ ὁ χόρτος τροφή, καὶ ἡ δουλεία δεδωρημένη ἀνθρώ ποις, ἡ εἰκὼν εὐτελεστέρα πολλῶ. Οὐ γὰρ μόνον ἄλογος, ἀλλὰ καὶ ἄψυχος, οὐκ ἐνεργεῖν, οὐ μυκᾶσθαι, οὐκ ἐσθίειν ἰσχύουσα· ἀλλὰ ὅμως ἀδρανῆ τοῦ Θεοῦ τῶν ὄλων προτετιμήκασιν. κα', κβ'. "Καὶ ἐπελάθοντο τοῦ Θεοῦ τοῦ σώζοντος αὐτοῦς, τοῦ ποιήσαντος μεγάλα ἐν Αἰγύπτῳ. Θαυμάσια ἐν γῆ Χὰμ, φοβερά ἐπὶ θαλάσσης Ἐρυθρᾶς." Οὔτε γὰρ τῆς οἰκείας ἐμνημόνευσαν σωτη ρίας, οὔτε τῆς τῶν Αἰγυπτίων τιμωρίας, οὔτε τοῦ μεγάλου τῆς θαλάττης θαύματος, ἀλλὰ πάντα ἀθρόως ἀπέπτυσαν. κγ'. "Καὶ εἶπε τοῦ ἐξολοθρεῦσαι αὐτοῦς, εἰ μὴ Μωσῆς ὁ ἐκλεκτὸς αὐτοῦ ἔσθι ἐν τῇ θραύσει ἐν ὠπιον αὐτοῦ, τοῦ ἀποστρέψαι τὸν θυμὸν αὐτοῦ τοῦ μὴ ἐξολοθρεῦσαι αὐτοῦς." Τοῦ γὰρ Θεοῦ τῶν ὄλων εἰρηκότος, "Ἐασόν με, καὶ θυμωθεὶς ὀργῇ ἐκτρίψω αὐτοῦς, καὶ ποιήσω σε εἰς ἔθνος μέγα" εἶ πεν ὁ μακάριος Μωσῆς, "Εἰ μὲν ἀφεῖς αὐτοῖς τὴν ἀμαρτίαν, ἄφες· εἰ δὲ μὴ, ἐξάλειψόν με ἐκ τῆς βίβλου ἧς ἔγραψας." κδ', κε'. "Καὶ ἐξουδένωσαν γῆν ἐπιθυμητὴν, οὐκ ἐπίστευσαν τῷ λόγῳ αὐτοῦ. Καὶ ἐγόγγυσαν ἐν τοῖς σκηνώμασιν αὐτῶν, οὐκ εἰσήκουσαν τῆς φωνῆς Κυρίου." Ἐτέρας ἀπειθείας ἀναμιμνήσκει· τοῦ γὰρ Θεοῦ παρεγγυήσαντος τῆς ἐπηγγελμένης ἐπιβῆναι γῆς, τῆς δειλίας τὸ πάθος δεξάμενοι, ἀντέτεινον προφανῶς, τοὺς μὲν Χανααναίους γενναίους εἶναι λέγοντες, σφᾶς δὲ αὐτοῦς δύναμιν ἀξιοχρεῶν οὐκ ἔχειν πρὸς τὴν ἐκείνων παράταξιν. Τοῦτο δὲ ἀπιστίας προφανῶς τεκμήριον· τοὺς γὰρ τοσοῦτων καὶ τοιοῦτων θαυμάτων αὐτόπτας θαρρεῖν εἰς πάντα δι' καιὸν ἦν τῇ τοῦ σεσωκότος δυνάμει. 80.1729 κ', κζ'. "Καὶ ἐπῆρε τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπ' αὐτοῦς, τοῦ καταβαλεῖν αὐτοῦς ἐν τῇ ἐρήμῳ. Καὶ τοῦ κατα βαλεῖν τὸ σπέρμα αὐτῶν ἐν τοῖς ἔθνεσι, καὶ διασκορπίσαι αὐτοῦς ἐν ταῖς χώραις." Ἐβουλήθη δὲ τῇ ἀπιστίᾳ κατάλληλον ἐπιθεῖναι τὴν τιμωρίαν, καὶ πᾶσι κατὰ ταυτὸν ἐπενεγκεῖν τὸν ὄλεθρον, ἀλλ' ὅμως τῇ συνήθει φιλανθρωπία χρώμενος, μερικὴν αὐτοῖς ἐπήγαγε κόλασιν. κη', κθ'. "Καὶ ἐτελέσθησαν τῷ Βεελφεγῶρ· καὶ ἔφαγον θυσίας νεκρῶν. Καὶ παρώξυναν αὐτὸν ἐν τοῖς

ἐπιτηδεύμασιν αὐτῶν." Εἰς ἀκολασίαν ἐξοκεῖ λαντες πάλιν, καὶ ταῖς τῶν Μωαβιτῶν μιγνύμενοι γυναιξί, μετέμαθον τὴν ἐκείνων ἀσέβειαν. Βεελφε γῶρ δέ ἐστιν εἰδῶλον παρ' ἐκείνοις τιμώμενον. καὶ Φεγῶρ μὲν ἐκαλεῖτο τοῦ εἰδῶλου ὁ τόπος, Βάαλ δὲ τὸ εἰδῶλον. Τοῦτον δὲ φασὶ Κρόνον καλεῖσθαι τῇ Ἑλλάδι φωνῇ. Θυσίας δὲ νεκρῶν καλεῖ τὰς καλουμένας παρ' Ἑλλησι χοὰς, ἅς τοῖς νεκροῖς προσ φέρειν εἰώθασι· καὶ αὐτοὺς δὲ τοὺς καλουμένους θεοὺς νεκροὺς οὐκ ἂν τις ἀμάρτοι προσαγορεύσας. "Καὶ ἐπληθύνθη ἐν αὐτοῖς ἡ πτώσις." Πάλιν γὰρ ἕτερον αὐτοῖς ἐπήγαγε θάνατον. λ', λα'. "Καὶ ἔστη Φινεές, καὶ ἐξιλάσατο, καὶ ἐκόπασεν ἡ θραῦσις. Καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην, εἰς γενεὰν καὶ γενεὰν ἕως τοῦ αἰῶνος." Τὴν θραῦσιν ὁ Σύμμαχος πληγὴν εἴρηκε. Διδάσκει δὲ καὶ τοῦτο ἡ ἱστορία· τὸν γὰρ Ζαμβρὴν μιχθῆναι τῇ Μαδιανίτιδι τινι προφανῶς ἀνασχόμενον δόρατι χρησάμενος συνανεῖλε τῇ γυναικί. Τὸν τούτου ζῆλον ἀποδεξάμενος ὁ Θεὸς, αὐτὸν μὲν ἀνεκήρυξε, τὴν δὲ τοῖς ἄλλοις ἐπαγομένην τιμωρίαν ἐκώλυσε. λβ', λγ'. "Καὶ παρώργισαν αὐτὸν ἐπὶ ὕδατος ἀντιλογίας, καὶ ἐκακώθη Μωσῆς δι' αὐτούς. Ὅτι παρ' ἐπύκρναν τὸ πνεῦμα αὐτοῦ, καὶ διέστειλεν ἐν τοῖς χεῖλεσιν αὐτοῦ." Πενθοῦντι γὰρ τὴν ἀδελφὴν προσελθόντες, μετὰ πολλῆς ἀταξίας τὴν χρεῖαν ἐξήτησαν. Ὁ δὲ καὶ τῇ ἀθυμίᾳ τοῦ πένθους βαλλόμενος, καὶ τούτων ἀκράσιαν θεώμενος, θυμῷ καὶ λύπῃ περισχεθεὶς, οὐ μετὰ τῆς συνήθους ἀρμονίας τῷ θεῷ προστάγματι διηκόνησεν· ἀλλ' ἀμφιβολίαν τινὰ τοῖς λόγοις ἀναμίξας, τὴν πέτραν ἐπάταξε, καὶ τὸ ὕδωρ ἐξήγαγε. Τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ "Διέστειλεν ἐν 80.1732 τοῖς χεῖλεσιν αὐτοῦ," ἀντὶ τοῦ, οὐκ ἀναμφιβόλως λόγοις ἐχρήσατο. Εἶπε γὰρ· "Φησὶ Μωσῆς πρὸς αὐτούς, Μὴ ἐκ τῆς πέτρας ταύτης ἐξάξω ὑμῖν ὕδωρ;" Τούτου χάριν ἀγανακτήσας δῆθεν ὁ τῶν ὄλων Θεός, οὐδ' αὐτῷ τὴν τοῖς πατράσιν ἐπηγγελμένην ἀπέδωκε γῆν· ἀλλὰ τὸν μὲν ἐκέλευσε δέξασθαι τοῦ βίου τὸ τέλος· δι' Ἰησοῦ δὲ τοῦ Ναυῆ πεπλήρωκε τὴν ὑπόσχεσιν. Καὶ δοκεῖ μὲν ταύτην αὐτῷ τιμωρίαν ἐπιτεθεὶς κέναι τῶν ὄλων ὁ πρύτανις· ἕτερα δὲ οἰκονομῶν ἐπραγματεύσατο τοῦτο. Πρῶτον μὲν γὰρ, τῶν Ἰουδαίων ἐπιστάμενος ἄνοιαν, οὐκ εἶασε δι' αὐτοῦ πᾶσαν τὴν ὑπόσχεσιν πέρας λαβεῖν, ἵνα μὴ αὐτὸν θεὸν ὑπολάβωσιν. Οἱ γὰρ εἰκόνα μόσχου θεοποιήσαντες, ποῖον οὐκ ἂν προσήνεγκαν σέβας τῷ τοσοῦτον θαυμάτων ὑπουργῶ γενομένῳ; Διὰ τοι τοῦτο καὶ τὸν τάφον αὐτοῦ λαθεῖν πεποίηκεν ὁ Θεός· πρὸς δὲ τοῦτο, καὶ τῆς νομοθεσίας ἡβουλήθη δεῖξαι τὸ πρόσκαιρον ἀπὸ τῶν αὐτῷ τῷ νομοθέτῃ συμβάντων. Εἰ γὰρ ὁ νομοθέτης τῆς ἐπηγγελμένης οὐκ ἀπήλαυσε γῆς, συνιδεῖν ἐντεῦθεν ῥάδιον, ὡς οὐδὲ αὐτοὶ ταύτης ἀπολαύσωσιν ἐπὶ πλεῖστον τῆς προμηθείας. Οὕτω τὰ κατὰ τὴν ἔρημον διηγησάμενος, τὴν ἐν τῇ γῇ τῆς ἐπαγγελίας γεγενημένην αὐτῶν ἐλέγχει παρανομίαν. λδ'–λε'. "Οὐκ ἐξωλόθρευσαν τὰ ἔθνη, ἃ εἶπε Κύριος αὐτοῖς. Καὶ ἐμίγησαν ἐν τοῖς ἔθνεσι, καὶ ἔμαθον τὰ ἔργα αὐτῶν. Καὶ ἐδούλευσαν τοῖς γλυπτοῖς αὐτῶν, καὶ ἐγενήθη αὐτοῖς εἰς σκάνδαλον." Τὴν γὰρ ἐπιμίξιν διὰ τὴν τῆς ἀσεβείας ἐκώλυσε κοινωνίαν, τῇ ἀρχῇ τὸ τέλος συναναιρῶν, καὶ σὺν τῇ ῥίζῃ τὸν καρπὸν ἀφανίζων, καὶ τῷ ἐλάττονι κακῷ τὸ χεῖρον προαναπέλλων. Ἄλλ' ὅμως οὗτοι καὶ ἐν τούτῳ τὸν θεῖον παραβαίνοντες νόμον, οὔτε τὰ δυσσεβῆ ἐξωλόθρευσαν ἔθνη, οὔτε τὴν πρὸς αὐτὰ ἔφυγον κοινωνίαν, ἀλλὰ τὴν πονηρὰν αὐτῶν πολιτείαν ἐζήλωσαν. λζ'–λθ'. "Καὶ ἔθυσαν τοὺς υἱοὺς αὐτῶν καὶ τὰς θυγατέρας αὐτῶν τοῖς δαιμονίοις. Καὶ ἐξέχεαν αἷμα ἀθῶον, αἷμα υἱῶν αὐτῶν καὶ θυγατέρων, ὧν ἔθυσαν τοῖς γλυπτοῖς Χαναάν· καὶ ἐφονοκτονήθη ἡ γῆ ἐν τοῖς αἵμασι. Καὶ ἐμίανθη ἐν τοῖς ἔργοις αὐτῶν." Τὸν κολοφῶνα τῆς ἀσεβείας τελευταῖον κατέλιπον· ποῖαν γὰρ δυσσεβείαν ὑπερβολὴν καταλείπει τὸ αἵμασιν υἱῶν καὶ θυγατέρων μολῦναι τὴν γῆν, καὶ τοῖς αἰμοβόροις δαίμοσι τὰς τούτων θυσίας προσενεγκεῖν; Τῷ Θεῷ μὲν γὰρ οὐδὲ τὰ νενομισμένα προσέφερον· τοῖς δὲ εἰδώλοις καὶ τὰς τῶν παίδων σφαγὰς. "Καὶ ἐπόρνευσαν ἐν τοῖς ἐπιτηδεύμασιν αὐτῶν." Πορνεῖαν ἐνταῦθα οὐ τὴν ἀκολασίαν μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν τῶν εἰδώλων λατρείαν καλεῖ.

Ἐπειδὴ γὰρ τῷ Θεῷ συνημμένοι τὴν ἐκείνων θεραπείαν ἠγάπησαν, τὴν δεισδαιμονίαν εἰκότως πορνείαν ἐκάλεσαν. 80.1733 μ'–μβ'. "Καὶ ὠργίσθη θυμῷ Κύριος ἐπὶ τὸν λαὸν αὐτοῦ, καὶ ἐβδελύξατο τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ. Καὶ παρέδωκεν αὐτοὺς εἰς χεῖρας ἐχθρῶν, καὶ ἐκυρίευσαν αὐτῶν οἱ μισοῦντες αὐτούς. Καὶ ἔθλιψαν αὐτοὺς οἱ ἐχθροὶ αὐτῶν, καὶ ἔταπεινώθησαν ὑπὸ τὰς χεῖρας αὐτῶν." Ταῦτα καὶ ἡ τῶν Κριτῶν ἱστορία διδάσκει, καὶ μέντοι καὶ ἡ τῶν Βασιλειῶν συγγραφή. Ποτὲ μὲν γὰρ Μωαβίταις, ποτὲ δὲ Ἀμμανίταις, ἄλλοτε δὲ Ἀμαλακίταις, καὶ Μαδιθηναίοις, καὶ Ἄλλοφύλοις παρέδωκε, τῇ παιδείᾳ τὴν ὠφέλειαν καρπούμενος. μγ'. "Πλεονάκις ἐρρύσατο αὐτούς· αὐτοὶ δὲ παρ ἐπύκρναν αὐτὸν ἐν τῇ βουλῇ αὐτῶν, καὶ ἔταπεινώθησαν ἐν ταῖς ἀνομίαις αὐτῶν." Ἐπάγων γὰρ τὴν παιδείαν πάλιν μετεδίδου φιλανθρωπίας· οἱ δὲ αὐτὸν τοῖς ἐναντίοις ἠμείβοντο. μδ'. "Καὶ εἶδε Κύριος ἐν τῷ θλίβεσθαι αὐτούς, ἐν τῷ αὐτὸν εἰσακοῦσαι τῆς δεήσεως αὐτῶν." Ταῦτα καὶ αἱ ἱστορίαι διδάσκουσι· καὶ ὅτι ἐδεήθησαν τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τῆς ἀνάγκης ὠθοῦμενοι· καὶ ὅτι δεηθέντες ἠκούσθησαν. με'. "Καὶ ἐμνήσθη τῆς διαθήκης αὐτοῦ, καὶ μετ' ἐμελήθη κατὰ τὸ πλῆθος τοῦ ἐλέου αὐτοῦ." Διὰ γὰρ τὰς πρὸς τοὺς πατέρας ἐπαγγελίας τὸν ἔλεον ἐχορῆγησε· μεταμέλειαν δὲ καλεῖ τῆς παιδείας τὴν παῦλαν. Ὁ γὰρ Θεὸς τῆς μεταμελείας οὐκ ἔχει τὸ πάθος, οὐδὲ νῦν μὲν τούτοις, νῦν δὲ ἐκείνοις ἀρέσκειται· ἀλλὰ σοφῶς ἅπαντα πρυτανεύων, καὶ παιδείας ἐπ' ἀγει, καὶ φιλανθρωπίαν ὀρέγει. μν'. "Καὶ ἔδωκεν αὐτοὺς εἰς οἰκτιρμοὺς, ἐναντίον πάντων τῶν αἰχμαλωτευσάντων αὐτούς." Οὕτω τὸν Κύριον κατέθελεξεν, καὶ εἰς ἔλεον ἔκαμψε, καὶ δοῦναι τοῖς δορυαλώτοις τὴν ἐλευθερίαν πεποίηκε. μξ'. "Σῶσον ἡμᾶς, Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, καὶ ἐπισυνάγαγε ἡμᾶς ἐκ τῶν ἐθνῶν· τοῦ ἐξομολογήσασθαι τῷ ὀνόματί σου τῷ ἁγίῳ, τοῦ ἐγκαυχᾶσθαι ἐν τῇ αἰνέσει σου." Καὶ ταῦτα δηλοῖ, ὡς ὁ προφητικὸς αὐτοὺς διδάσκει λόγος, πῶς δεῖ τὸν Θεὸν ἰλεώσασθαι, καὶ τῆς παρ' αὐτοῦ κηδεμονίας τυχεῖν. Καὶ ὁ θεσπέσιος δὲ Ἀπόστολος τὴν ἐσομένην Ἰουδαίῳ σωτηρίαν διὰ Ἡλιοῦ τοῦ Θεοβίτου προηγόρευσε· "Ἡξει ἐκ Σιών, φησὶν, ὁ ῥυόμενος, καὶ ἀποστρέψει ἀσεβείας ἀπὸ Ἰακώβ· καὶ αὕτη αὐτοῖς ἡ παρ' ἐμοῦ διαθήκη, ὅταν ἀφέλωμαι τὰς ἀμαρτίας αὐτῶν." Οὐ μὲν τὴν οἰκοδομίαν τῆς Ἱερουσαλὴμ προσμεῖναι δεῖ, κατὰ τοὺς μύθους τῶν ἀνοήτων, καὶ τὴν κατὰ νόμον λατρείαν, καὶ τὰς ἀλόγους θυσίας, καὶ περιτομὴν, καὶ σάββατον, καὶ σκιώδη περιρῥαντήρια μετὰ τὸ παν ἅγιον βάπτισμα· ταῦτα γὰρ γραϊδίων μεθύντων παρρηρήματα· ἀλλὰ κλῆσιν καὶ ἐπίγνωσιν ἀληθείας, καὶ πίστιν εἰς τὸν Δεσπότην Χριστὸν, καὶ τῆς καινῆς διαθήκης τὴν πολιτείαν. 80.1736 μη'. "Εὐλογητὸς Κύριος ὁ Θεὸς Ἰσραὴλ ἀπὸ τοῦ αἰῶνος, καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος· καὶ ἐρεῖ πᾶς ὁ λαὸς, Γένοιτο, γένοιτο." Ὑμνητὸς γὰρ ἐπὶ πᾶσι τῶν ὄλων ὁ Κύριος, ὁ τοῦ Ἰσραὴλ χρηματίσας Θεὸς, ὁ τοσαῦτα τῆς τῶν ἀνθρώπων ἕνεκα πραγματευσάμενος σωτηρίας. Προσῆκει δὲ τὸν λαὸν ἅπαντα τὸ Ἀμὴν τῇ τῶν ὑμνούντων ἐπιφέρειν φωνῇ. Τὸ γὰρ Γένοιτο, γένοιτο, Ἀμὴν καὶ ἄμην, ὁ Ἑβραῖος καλεῖ. Ὅθεν καὶ τὸ ἔθος ἐν ταῖς Ἐκκλησιαῖς μεμένηκε τὸ τῇ δοξολογίᾳ τοῦ ἱερέως διὰ τοῦ Ἀμὴν συντίθεσθαι τὸν λαὸν, καὶ τὴν ἐντεῦθεν κοινωνίαν προσφέρειν, καὶ τὴν εὐλογίαν λαμβάνειν.

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ Ρ΄ ΨΑΛΜΟΥ.

Ἀλληλουῖα. Πολλάκις ἀπεδείξαμεν, ὅτι σκιὰ τῆς καινῆς ἢ παλαιᾶς διαθήκης· οὐδὲν δὲ ἦττον καὶ ἐκ τοῦδε τοῦ ψαλμοῦ ῥάδιον τοῦτο καταμαθεῖν. Τὴν τε γὰρ Ἰουδαίων ἐλευθερίαν θεσπίζει, καὶ τὴν πάντων ἀνθρώπων σωτηρίαν προαγορεύει. Ἔχει δὲ πολλὴν πρὸς τοὺς προτεταγμένους ἀκολουθίαν. Ὁ μὲν γὰρ τέταρτος καὶ ἑκατοστὸς διήγησιν ἔχει τῶν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ πρὸς τοὺς πατριάρχας γεγεννημένων ἐπαγγελιῶν, καὶ τῶν τοῖς ἐκείνων ἐκγόνοις παρασχεθειῶν δωρεῶν. Ὁ δὲ μετὰ ἐκείνων, πρὸς ταῖς εὐεργεσίας, καὶ τὴν Ἰουδαίων ἀχαριστίαν ἐδίδαξε, καὶ τὰς δι' ἐκείνην ἐπενεχθείσας τιμωρίας αὐτοῖς. Οὗτος δὲ προαγορεύει τὴν τῆς αἰχμαλωσίας

ἀπαλλαγὴν διὰ τὴν ἀρρήτον τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίαν γεγενημένην. Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἐν ἐκείνοις ἐσκιογράφηται τὰ ἡμέτερα, ὀρώμεν δὲ καὶ ἐν τῷδε τῷ ψαλμῷ τῆς ἡμετέρας σωτηρίας τὰ θεσπίσματα· μᾶλλον ἡμῖν ἢ ἐκείνοις ἀρμόττει τῆς προφητείας τὸ πλεῖστον. α΄. "Ἐξομολογεῖσθε τῷ Κυρίῳ ὅτι χρηστὸς, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ." Πάλιν ὑμνεῖν ὁ προφητικὸς παρακελεύεται λόγος τὸν εὐεργέτην Θεόν· αἰτίαν δὲ τῆς ὑμνωδίας τὴν φιλανθρωπίαν εἶναι φησιν. β΄. "Εἰπάτωσαν οἱ λελυτρωμένοι ὑπὸ Κυρίου, οὓς ἐλυτρώσατο ἐκ χειρὸς ἐχθροῦ." Καὶ Ἰουδαίους ὑμνεῖν ἔδει τῆς Βαβυλωνίων ἐλευθερωθέντας δουλείας· καὶ ἡμᾶς αἰεὶ προσήκει τοῦτο ποιεῖν, τῆς τοῦ διαβόλου τυραννίδος ἀπαλλαγέντας. γ΄. "Καὶ ἐκ τῶν χωρῶν συνήγαγεν αὐτούς· ἀπὸ ἀνατολῶν, καὶ δυσμῶν, καὶ βορρᾶ, καὶ θαλάσσης." Τοῦτο ἐπὶ μὲν Ἰουδαίων οὕτω γεγενημένον οὐ μεμαθήκαμεν. Κατὰ πᾶσαν γὰρ τὴν οἰκουμένην ἐσκεδασμένοι διάγουσι. Τὴν δὲ ἐξ ἐθνῶν Ἐκκλησίαν ἐν ἅπασιν οἰκουμένης τοῖς τμήμασιν, ἑξοῖς τε καὶ ἐσπερίοις, νοτίοις τε καὶ ἀρκτώοις, ἐκάλεσε καὶ συνήθροισε· καὶ τοὺς τοιούτους συλλόγους πανταχοῦ γῆς καὶ θαλάττης ἔστιν ἰδεῖν. Ἐπὶ μέντοι Ἰουδαίων ἀμυδρῶς τοῦτο γεγένηται· τινῶν μὲν ἀπὸ Βαβυλωνος ἐπανελθόντων, ὀλίγων δὲ τινῶν κατ' ἐκείνου τοῦ καιροῦ συλλεγόντων ἐξ Αἰγύπτου, καὶ τῶν πλησιοχώρων ἐθνῶν. 80.1737 δ΄. "Ἐπλανήθησαν ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐν ἀνύδρῳ." Καὶ Βαβυλῶν ἔρημος καὶ ἀνυδρὸς· ἔρημος γὰρ ὑπῆρχε τοῦ Θεοῦ· καὶ τῆς πνευματικῆς ἀρδείας, δουλεῦον ἐκείνη, ἐστέρητο τῶν Ἰουδαίων τὸ πλῆθος· καὶ οἱ ἐξ ἐθνῶν πεπιστευκότες ὡσαύτως ἐν ἐρήμῳ καὶ ἀνύδρῳ διῆγον, ἐλπίδα μὴ ἔχοντες, καὶ ἄθεοι ὄντες, φησὶν ὁ θεῖος Ἀπόστολος. "Ὀδὸν πόλεως κατοικητηρίου οὐχ εὔρον." Οὔτε γὰρ Ἰουδαῖοι διαφυγεῖν τοὺς ἀνδραποδίσαντας ἴσχυον, καὶ τὴν οἰκίαν πατρίδα καταλαβεῖν· οὔτε οἱ ἐξ ἐθνῶν πεπιστευκότες, πρὸ τῆς τοῦ Σωτῆρος ἐνανθρωπήσεως τὴν ἐπὶ τὴν θεῖαν πόλιν ἄγουσαν εὔρον ὁδόν. Πόλιν ἐνταῦθα νοητέον τὴν εὐσεβῆ πολιτείαν. ε΄. "Πεινῶντες καὶ διψῶντες, ἡ ψυχὴ αὐτῶν ἐν αὐτοῖς ἐξέλιπεν." Θεῖας διδασκαλίας λιμὸς καὶ τοῦ τους κάκεινους ἐπίεζεν. Ἰουδαῖοι μὲν γὰρ ἐν Βαβυλῶνι δουλεύοντες, καὶ ἱερέων ἐστέρηντο, καὶ τὴν κατὰ νόμον λατρείαν πληροῦν οὐκ ἠδύναντο. Τὰ δὲ ἔθνη πάλιν οὔτε νόμον θεῖον ἐδέδεκτο, οὔτε πνευματικῆς διδασκαλίας ἀπήλαυε, δι' ὧν αἱ ψυχαὶ πεφύκασιν τρέφεσθαι. Τοῦτον μὲν τοὶ τὸν λιμὸν Ἰουδαίοις ἠπέλιπεν ὁ Θεός· "Ἐπάξω γὰρ, ἔφη, λιμὸν ἐπὶ τὴν γῆν, οὐ λιμὸν ἄρτου, οὐδὲ δίψαν ὕδατος, ἀλλὰ λιμὸν τοῦ ἀκοῦσαι λόγον Κυρίου." ς΄. "Καὶ ἐκέκραξαν πρὸς Κύριον ἐν τῷ θλίβεσθαι αὐτούς, καὶ ἐκ τῶν ἀναγκῶν αὐτῶν ἐρρύσατο αὐτούς." Τῶν μὲν Ἰουδαίων οἱ εὐσεβέστεροι τῷ Θεῷ τὴν ἰκετείαν προσήνεγκαν· καὶ τοῦτο ἡμᾶς καὶ ἡ τοῦ Δανιὴλ προφητεία διδάσκει. Καὶ αὐτὸς γὰρ, καὶ Ἀνανίας, καὶ Ἀζαρίας, καὶ Μισαὴλ, ὑπὲρ πάντων ποτινῶμενοι, τὸν θεῖον ἐζήτησαν ἔλεον. Τὰ δὲ ἔθνη ἔστανεν μὲν ταῖς παντοδαπαῖς προσπαλαίοντα συμφοραῖς, καὶ οἰμωγαῖς, καὶ θρήνοις ἀπαραμυθῆ τοις ἐκέχρηντο, τῆς ἀναστάσεως οὐκ ἔχοντα τὴν ἐλπίδα, οὐ μὲν τὴν λύσιν τῶν κατεχόντων δεινῶν ἐκ τοῦ Θεοῦ τῶν ὄλων ἐζήτησαν. Εἶδε δὲ ὅμως στένοντας ὁ φιλόανθρωπος, καὶ τὸν ἔλεον ὠρεξεν. ζ΄. "Καὶ ὠδήγησεν αὐτοὺς εἰς ὁδὸν εὐθείαν, τοῦ πορευθῆναι εἰς πόλιν κατοικητηρίου." Ἰουδαίοις μὲν γὰρ διὰ Κύρου τοῦ Πέρσου τὴν ἐπάνοδον ἐδώρησατο· τὰ δὲ ἔθνη διὰ τῶν ἀγίων ἐποδήγησεν ἀπο στόλων, καὶ τὴν ἄνω πόλιν ὑπέδειξε, τὴν ἐν ὄρεσιν ἀγίοις τοὺς θεμελίους ἔχουσαν, ἧς τεχνίτης καὶ δημιουργὸς ὁ Θεός. η΄. "Ἐξομολογησάσθωσαν τῷ Κυρίῳ τὰ ἑλέη αὐτοῦ, καὶ τὰ θαυμάσια αὐτοῦ τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων." Ὁ δὲ Σύμμαχος οὕτως· Καὶ τὰ τεράστια αὐτοῦ τὰ εἰς τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων. Τὸν μὲν 80.1740 τοι χαριστήριον ὕμνον οὐχ ὁ ἔλεος τῷ Θεῷ προσφέρει, οὔτε μὲν τὰ θαυμάσια, ἀλλ' οἱ τῶν τοσοῦτων ἀγαθῶν ἀπολαύσαντες. Θαυμαστὴ μὲν γὰρ καὶ ἀξιόγαστος καὶ Ἰουδαίων ἐλευθερία· θαυμασιωτέρα δὲ καὶ ἀξιογαστοτέρα τῆς οἰκουμένης ἡ σωτηρία, καὶ ἡ ἐπὶ τὸ κρεῖττον μεταβολή, καὶ τῆς

πλάνης ἢ παῦλα, καὶ τῆς ἀληθείας ἢ γνῶσις. Τούτων δὲ πάντων ὁ θεῖος πρόξενος ἔλεος. "Οὐ γὰρ διὰ τὰς δι καιοσύνας ἡμῶν, ἃς ἐποιήσαμεν, φησὶν ὁ θεῖος Ἀπόστολος, ἀλλὰ κατὰ τὸ πολὺ ἔλεος αὐτοῦ ἔσωσεν ἡμᾶς διὰ λουτροῦ παλιγγενεσίας, καὶ ἀνακαινώσεως Πνεύματος ἁγίου, οὗ ἔξεχεεν ἐφ' ἡμᾶς πλουσίως." θ', ι'. "Ὅτι ἐχόρτασε ψυχὴν κενὴν, καὶ ψυχὴν πεινώσαν ἐνέπλησεν ἀγαθῶν. Καθημένους ἐν σκότει καὶ σκιᾷ θανάτου, πεπεδημένους ἐν πτωχείᾳ καὶ σι δῆρῳ." Καὶ Ἰουδαίους δουλείᾳ καὶ κακουχίᾳ συν ἐζεγγμένους, καὶ λιμῷ τηκομένους, τῶν κατεχόντων δεινῶν ἠλευθέρωσε· καὶ ἄπασαν ἀνθρώπων τὴν φύ σιν ταῖς θείαις διδασκαλίαις διέθρεψε, καὶ τοῦ ζόφου τῆς ἀγνοίας ἐλευθέρωσε, τῷ φωτὶ τῆς θεογνωσίας κατηύγασε, καὶ τὴν ἐπικειμένην τοῦ θανάτου σκιάν ἀπεσκέδασε, τῆς ἀναστάσεως δεδωκὼς τὴν ἐλπίδα καὶ διέρρηξε τὰ ἰσχυρὰ τῆς ἀμαρτίας δεσμά. "Σει ραῖς γὰρ, φησὶ, τῶν ἑαυτοῦ ἀμαρτημάτων ἕκαστος σφίγγεται." Καί· "Οὐαὶ οἱ ἐπισπῶμενοι τὰς ἀμαρτίας αὐτῶν ὡς σχοινίῳ μακρῷ, καὶ ὡς ζυγοῦ ἱμάντι δαμάλεως τὰς ἀνομίας αὐτῶν." ια', ιβ'. "Ὅτι παρεπύκρναν τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ, καὶ τὴν βουλήν τοῦ Ὑψίστου παρῶζον. Καὶ ἔτα πεινώθη ἐν κόποις ἢ καρδίᾳ αὐτῶν· ἠσθένησαν, καὶ οὐκ ἦν ὁ βοηθῶν." Τούτων δὲ πάντων αἴτιον τῶν ἀλγεινῶν, καὶ Ἰουδαίοις, καὶ μέντοι καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις, ἢ ἀμαρτία· κάκεῖνοι γὰρ δίκας τίνοντες ἐξεδόθησαν τῇ Βαβυλωνίων δουλείᾳ· καὶ πάντες ἄνθρωποι, μετὰ τὴν παράβασιν τῆς ἐντολῆς, ὑπεβλήθη σαν τῇ τῶν πόνων ταλαιπωρία. Μετὰ ταῦτα γὰρ ἤκουσεν Ἀδὰμ, "Ἐπικατάρατος ἢ γῆ ἐν τοῖς ἔργοις σου, ἀκάνθας καὶ τριβόλους ἀνατελεῖ σοι, ἐν λύπαις φάγη αὐτὴν πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς σου· ἐν ἰδρῶτι τοῦ προσώπου σου φάγη τὸν ἄρτον σου, ἕως τοῦ ἀποστρέψαι σε εἰς τὴν γῆν ἐξ ἧς ἐλήφθης, ὅτι γῆ εἶ, καὶ εἰς γῆν ἀπελεύση." Τοσαύταις περιστοὶ χιζόμενοι συμφοραῖς λύσιν οὐδεμίαν εὑροντο τῶν ἐπικειμένων κακῶν, ἀλλ' ὁ ταύταις αὐτοὺς συγκλη ρώσας, αὐτὸς καὶ τὴν τούτων ἀπαλλαγὴν ἐδωρῆ σατο. Φησὶ γὰρ· ιγ', ιδ'. "Καὶ ἐκέκραξαν πρὸς Κύριον ἐν τῷ θλίβε σθαι αὐτοὺς, καὶ ἐκ τῶν ἀναγκῶν αὐτῶν ἔσωσεν αὐ τοὺς. Καὶ ἐξήγαγεν αὐτοὺς ἐκ σκοτόυς, καὶ σκιᾶς θανάτου, καὶ τοὺς δεσμοὺς αὐτῶν διέρρηξεν." Οἱ κτεῖρας γὰρ καὶ τούτους κάκεῖνους, τοὺς μὲν τῶν 80.1741 ἐπικειμένων ἀπήλλαξε συμφορῶν, τοὺς δὲ τοῦ τῆς ἀγνοίας ἠλευθέρωσε σκοτόυς, καὶ τῆς δουλείας διέρ ρηξε τὰ δεσμά. ιε', ι'. "Ἐξομολογησάσθωσαν τῷ Κυρίῳ τὰ ἐλέη αὐτοῦ, καὶ τὰ θαυμάσια αὐτοῦ τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων. Ὅτι συνέτριψε πύλας χαλκᾶς, καὶ μοχλοὺς σιδηροῦς συνέθλασεν." Πύλας χαλκᾶς, καὶ μο χλοὺς σιδηροῦς, τὸ ἄφυκτον ἐκάλεσε τῶν κακῶν· καθάπερ γὰρ τὸν εἶσω τοιούτων καθειργμένον θυρῶν τε καὶ μοχλῶν, διαφεύγειν τῶν ἀδυνάτων· οὕτως ἀμήχανον ἦν καὶ Ἰουδαίους τὴν Βαβυλωνίων δια δρᾶναι δουλείαν, καὶ πάντας ἀνθρώπους τοῦ θανάτου τὴν δυναστείαν. Μόνος δὲ ὁ θεῖος ἔλεος ἤρκεσε κάκει νων καὶ τούτου διαλύσαι τὸ κράτος, καὶ τῶν ἀνια ρῶν τὴν λύσιν χαρίσασθαι. ιζ'. "Ἀντελάβετο αὐτῶν ἐξ ὁδοῦ ἀνομίας αὐ τῶν· διὰ γὰρ τὰς ἀνομίας αὐτῶν ἔταπεινώθησαν." Οὔτε Ἰουδαῖοι, οὔτε πᾶσα τῶν ἀνθρώπων ἢ φύσις, ἀδίκως τοῖς ἀνιαιοῖς περιέπεσαν· ἀλλὰ καὶ οὔτοι κάκεῖνοι δίκας ὦν ἐπλημμέλησαν τίνουσιν. Ἄλλ' ὅμως, καὶ τούτους κάκεῖνους τοσοῦτοις ἐγκαλινδου μένους κακοῖς σωτηρίας ἠξίωσεν. ιη'. "Πᾶν βρῶμα ἐβδελύξατο ἢ ψυχὴ αὐτῶν· καὶ ἤγγισαν ἕως τῶν πυλῶν τοῦ θανάτου." Ἰουδαῖοι μὲν γὰρ, τῷ πλήθει συνεχόμενοι τῶν κακῶν, καὶ αὐτὴν ἀπεστρέφοντο τὴν τροφήν. Τοῦτο γὰρ καὶ ἐν ἐτέρῳ ψαλμῷ, ὡς ἐξ ἐκείνων εἶρηκεν ὁ προφήτης· "Ὅτι ἐπελαθόμην τοῦ φαγεῖν τὸν ἄρτον μου." Τὰ δὲ ἔθνη οὐδὲ ταῖς τῶν οἰκείων φιλοσόφων διδασκα λίαις προσέχειν ἐβούλετο. Οὗ δὴ χάριν, οἱ μὲν Σω κράτους κατεψηφίσαντο θάνατον· οἱ δὲ τὸν Ἀνάξ αρχον ξένη παρέδοσαν τιμωρία· οἱ δὲ ἄλλοι τοῦ Πυθαγόρου διαδόχους πικρῶς αἰκισάμενοι, πρόωρον αὐτοῖς ἐπήγαγον θάνατον. Ἄλλ' ὅμως καὶ τούτοις ὁ τῶν ὄλων Θεὸς παρεσκεύασε μεταδοθῆναι τῆς ἄθα νάτου τροφῆς, καὶ μετὰ πάσης ταύτη προσδραμεῖν προθυμίας

άνεπεισε, καὶ τῶν τοῦ θανάτου πυλῶν ἠλευθέρωσε. ιθ'. "Καὶ ἐκέκραξαν πρὸς Κύριον ἐν τῷ θλίβε σθαι αὐτούς, καὶ ἐκ τῶν ἀναγκῶν αὐτῶν ἔσωσεν αὐτούς." Εἶτα διδάσκει τῆς σωτηρίας τὸν τρόπον. κ'. "Ἀπέστειλε τὸν λόγον αὐτοῦ, καὶ ἴασατο αὐτούς, καὶ ἐρρύσατο αὐτούς ἐκ τῶν διαφθορῶν αὐτῶν." Ὁ γὰρ Θεὸς Λόγος ἐνανθρωπήσας, καὶ ἀποσταλεὶς, ὡς ἄνθρωπος (ὡς γὰρ Θεὸς, ἀπερίγραφος, καὶ παν ταχοῦ πάρεστι, καὶ περιέχει τὰ σύμπαντα), τὰ παν τοδαπὰ τῶν ψυχῶν ἴασατο τραύματα, καὶ τοὺς διαφθαρέντας ἀνέβρωσε λογισμούς. Οὕτω τὴν ἄμαρ τωλὸν ἐκείνην ἴασατο γυναῖκα, καὶ θαρρῆϊν παρεγ γήσεν· οὕτω τὸν παρεϊμένον ἐστήριξεν εἰρηκῶς, 80.1744 "Ἀφέωνται σοι αἱ ἁμαρτίαι σου." Οὕτως ἀνέωξε τῷ ληστῇ τὸν παράδεισον, οὕτω τοὺς τελῶνας διδα σκάλους τῆς οἰκουμένης ἀπέφηνεν, οὕτω τοὺς παν αγίῳ προσιόντας βαπτίσματι νεουργεῖ καὶ καθαί ρει, καὶ τῶν τῆς ἁμαρτίας ἀπαλλάττει τραυμάτων. κα', κβ'. "Ἐξομολογησάσθωσαν τῷ Κυρίῳ τὰ ἐλέη αὐτοῦ, καὶ τὰ θαυμάσια αὐτοῦ τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων. Καὶ θυσάτωσαν αὐτῷ θυσίαν αἰνέσεως, καὶ ἐξαγγελιάτωσαν τὰ ἔργα αὐτοῦ ἐν ἀγαλλιάσει." Ὑπὲρ δὴ τούτων ἀπάντων ὑμνεῖν, φησὶ, δίκαιον, τὸν φιλάνθρωπον Θεὸν, ἐλέῳ τοσοῦτω χρησάμενον, καὶ τὴν παράδοξον ἡμῖν δωρησάμενον σωτηρίαν. Χρὴ δὲ μὴ μόνους εἰδέναι τὰς θείας θαυματουργίας, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀγνοούντας διδάσκειν, καὶ πάντας διεγείρειν εἰς ὑμνωδίαν. Ἐπισημῆνασθαι μὲν τοι δεῖ, ὡς αἰνέσεως θυσίαν καὶ ἐνταῦθα προσενεγκεῖν τῷ Θεῷ παρεγγύησε, καὶ οὐ τῶν ἀλόγων τὰ θύματα. Τοιγαροῦν ἐκβάλλει καὶ ἐνταῦθα τὴν κατὰ νόμον λα τρειάν. Τὴν δὲ τῆς αἰνέσεως θυσίαν ὁ Ἀκύλας θυσίαν εὐχαριστίας προσηγόρευσε. κγ', κδ'. "Οἱ καταβαίνοντες εἰς θάλασσαν ἐν πλοίοις, ποιοῦντες ἐργασίαν ἐν ὕδασι πολλοῖς. Αὐ τοὶ εἶδον τὰ ἔργα Κυρίου, καὶ τὰ θαυμασία αὐτοῦ ἐν τῷ βυθῷ." Παραβολικῶς ταῦτα τέθεικεν ὁ προ φήτης. Λέγει δὲ τοῦτο, ὅτι καθάπερ οἱ ναυτιλλόμενοι, καὶ τὰ μεγάλα διαπερῶντες πελάγη, διαφερόντως τὰς θείας μεγαλουργίας ὀρώσι, κλύδωσι μὲν χαλε ποῖς περιπίπτοντες, παρὰ πᾶσαν δὲ ἀνθρωπίνην ἐλ πίδα τῆς σωτηρίας ἀπολαύοντες· οὕτω καὶ Ἰουδαῖοι ταῖς συμφοραῖς ἐκείναις περιπεσόντες, καὶ τὴν ἐλευθερίαν ἀπειληφότες, τὴν θεῖαν κατέμαθον δύ ναμιν. Καὶ μὲν δὴ καὶ πάντες ἄνθρωποι τὴν ξένην τῶν πραγμάτων ὀρῶντες μεταβολὴν, καὶ τῆς προ τέρας ἀπάτης τὴν παῦλαν, καὶ τῶν ψυχῶν τὴν γα λήνην, καὶ τῆς ἀναστάσεως τὸν λιμένα, τὸν τούτων θαυμάζουσι χορηγόν. κέ', κ'. "Εἶπε, καὶ ἔστη πνεῦμα καταιγίδος, καὶ ὑψώθη τὰ κύματα αὐτῆς. Ἀναβαίνουσιν ἕως τῶν οὐρανῶν, καὶ καταβαίνουσιν ἕως τῶν ἀβύσσων." Καὶ διὰ τούτων ἐδίδαξεν, ὡς αὐτοῦ νεύοντος, καὶ τὰ λυπηρὰ γίνονται, καὶ τὰ θυμῆρη προσγίνονται. "Ἡ ψυχὴ αὐτῶν ἐν κακοῖς ἐτήκετο. [κζ'] Ἐταράχθησαν, καὶ ἐσαλεύθησαν, ὡς ὁ μεθύων· καὶ πᾶσα ἡ σοφία αὐτῶν κατεπόθη." Ἐπέμεινε τῇ τροπῇ· καὶ δοκεῖ μὲν περὶ τῶν ναυτιλλομένων λέγειν· αἱ νίττεται δὲ διὰ τούτων τὰς παντοδαπὰς τῆς φύσεως συμφορὰς· ἅς οὐδεὶς ἀνθρωπίνην σοφία χρώμενος ἰκανὸς διαλύσαι. Οὐδὲ γὰρ οἱ κυβερνῆται, τῆδε κὰ κείσε μεθυόντων δίκην περιφερόμενοι, ὅτ' ἂν ὑπ ἀρχῆ τὸ κλυδώνιον, πᾶσαν εἰσφέροντες τὴν τέχνην, περιγενέσθαι δύνανται τῶν δεινῶν. κη'–λ'. "Καὶ ἐκέκραξαν πρὸς Κύριον ἐν τῷ θλί 80.1745 βεσθαι αὐτούς, καὶ ἐκ τῶν ἀναγκῶν αὐτῶν ἐξήγαγεν αὐτούς. Καὶ ἐπέταξε τῇ καταιγίδι, καὶ ἔστη εἰς αὔραν, καὶ ἐσίγησαν τὰ κύματα αὐτῆς. Καὶ εὐφράνθησαν, ὅτι ἠσύχασαν." Κἀκεῖνοις δὲ τοῖς πλέουσιν ἐπικαλουμένοις τὴν οἰκείαν ῥοπήν ὀρέγει, καὶ νεύει· καὶ παραχρῆμα εἰς αὔραν πραεῖαν ἢ καταιγὶς μεταβάλλεται, καὶ τῆς ζάλης τὸ πέλαγος ἀπαλλάτ τεται, καὶ οἱ λυπηροῖς τισι προσπαλαίοντες διὰ τῆς αὐτοῦ χάριτος μεταβολὴν εὐρίσκουσι τῶν κακῶν. Οὕτως Ἰουδαῖοι τῆς πικρᾶς δουλείας ἐκείνης ἠλευθερώθησαν. "Καὶ ὠδήγησεν αὐτούς ἐπὶ λιμένα θε λήματος αὐτοῦ." Ἄμα γὰρ ἠθέλησε, καὶ λύσις ἐγένετο τῶν κακῶν, καὶ ἀντὶ τοῦ κλύδωνος ὁ λιμὴν ἀνεφάνη· καὶ τοῦτο δὲ μᾶλλον ἡμῖν, ἢ ἐκείνοις ἀρ μόδιον. Ἡμᾶς γὰρ εἰς τὸν τοῦ θελήματος αὐτοῦ λιμένα καθώρμισεν, τὴν θεῖαν αὐτοῦ δωρησάμενος γνῶσιν.

λα΄, λβ΄. "Ἐξομολογησάσθωσαν τῷ Κυρίῳ τὰ ἐλέη αὐτοῦ, καὶ τὰ θαυμάσια αὐτοῦ τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων. Ὑψωσάτωσαν αὐτὸν ἐν ἐκκλησίᾳ λαοῦ, καὶ ἐν καθέδρᾳ πρεσβυτέρων αἰνεσάτωσαν αὐτόν." Καὶ τοῦτο παρὰ τῶν πεπιστευκότων ἔθνῶν διηνεκῶς γινόμενον ἔστιν ἰδεῖν. Ἐν πάσαις γὰρ ταῖς κατὰ τὴν οἰκουμένην Ἐκκλησίαις, τοῦ ἱεροῦ καθηγουμένου συλλόγου, ἅπας ὁ λαὸς τὸν εὐεργέτην ὑμνεῖ, τῆς θείας φιλανθρωπίας τὰς θαυματουργίας διεξιῶν. λγ΄, λδ΄. "Ἔθετο ποταμοὺς εἰς ἔρημον, καὶ διεξ ὁδοὺς ὑδάτων εἰς δίψαν. Γῆν καρποφόρον εἰς ἄλμην ἀπὸ κακίας τῶν κατοικούντων ἐν αὐτῇ." Ὑμνοῦσι δὲ αὐτὸν οἱ τῆς σωτηρίας τετυχηκότες, τὴν ξένην ὀρῶντες μεταβολὴν. Οἱ γὰρ πάλαι πολλοῖς ἀρδόμε νοι προφητικοῖς ποταμοῖς, καὶ καρπὸν ὄριμον προσ φέροντες τῷ Θεῷ, νῦν οὐδὲ νοτίδος μικρᾶς ἀπολαύου σιν, ἀλλ' ἔρημοι πάμπαν διὰ τὴν οἰκείαν πονηρίαν τῆς προτέρας ἀρδεΐας γεγένηται. λε΄. "Ἔθετο ἔρημον εἰς λίμνας ὑδάτων, καὶ γῆν ἄνυδρον εἰς διεξόδους ὑδάτων." Τὰ δὲ πάλαι ἔρημα ἔθνη, καὶ οὐδὲ βραχεῖαν ἐσχηκότα λιβάδα, τοῖς τῆς διδασκαλίας ὕδασι περικλύζεται, ὑπὲρ τὴν χρεῖαν τὰ λογικὰ δεχόμενα ρεύματα. λϛ΄. "Καὶ κατώκισεν ἐκεῖ πεινῶντας, καὶ συν εστήσαντο πόλεις κατοικεσίας." Τοὺς γὰρ πάλαι λιμῶ τηκομένους, καὶ τῆς πνευματικῆς τροφῆς ἐν δεεῖς, ἐν ἐκείνοις κατώκισε τοῖς ποταμοῖς, καὶ τὴν εὐσεβῆ συνεστήσατο πολιτείαν. λδ΄. "Καὶ ἔσπειραν ἀγροὺς, καὶ ἐφύτευσαν ἄμπε λῶνας, καὶ ἐποίησαν καρπὸν γεννήματος." Καὶ ταῦτα ἅπαντα τροπικῶς εἶρηκεν ὁ προφήτης. Καὶ ὁ Κύριος παραβολαῖς τοιαύταις ἐχρήσατο· καὶ ποτὲ μὲν τοὺς ἀποστόλους ἐκάλεσε θεριστὰς, ποτὲ 80.1748 δὲ αὐτὸν σπορέα καὶ γεωργὸν, καὶ γῆν καλὴν τοὺς εὐπειθῶς δεχομένους τοῦ λόγου τὰ σπέρματα. Καὶ ὁ Ἀπόστολος δέ φησιν· "Ἐγὼ ἐφύτευσά, Ἀπολλῶς ἐπότισεν, ὁ δὲ Θεὸς ἠύξανε." Καὶ πάλιν· "Θεοῦ γεώργιον ἔστε, Θεοῦ οἰκοδομὴ ἔστε." Καὶ ἔσπειραν τοίνυν οἱ ἀπόστολοι τὰ σωτήρια κηρύγματα, καὶ τοὺς λογικοὺς τῷ Θεῷ κατεφύτευσαν παραδεί σους, καὶ τὸν ὄριμον τῆς δικαιοσύνης καρπὸν τῷ Θεῷ προσεκόμισαν· καὶ ἅπαντες δὲ οἱ μετ' ἐκείνους τὴν διδασκαλίαν πεπιστευμένοι, ταυτὸ τοῦτο δρῶντες διατελοῦσιν. λεϛ΄. "Καὶ εὐλόγησεν αὐτοὺς, καὶ ἐπληθύνθησαν σφόδρα, καὶ τὰ κτήνη αὐτῶν οὐκ ἐσμίκρυνεν." Ὁ γὰρ σπείρων ἐπ' εὐλογίαις, ἐπ' εὐλογίαις καὶ θερίσει, κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόστολον. Κτήνη δὲ καλεῖ τοὺς ὑπ' αὐτῶν νεμομένους, οὓς αὐτὸς ἠύξη σεν τῆς θαυματουργίας χορηγήσας τὴν δύναμιν. Καὶ μάρτυς ὁ μακάριος Λουκᾶς ἐν ταῖς Πράξεσι λέγων· "Ὁ δὲ Κύριος προσετίθει τοὺς σωζομένους καθ' ἡμέραν τῇ Ἐκκλησίᾳ." Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Κύριος πρόβατα καλεῖ τοὺς πιστεύοντας· "Τὰ πρόβατα γὰρ, φησὶ, τὰ ἐμὰ τῆς φωνῆς μου ἀκούει, καὶ γὰρ γινώσκω αὐτὰ, καὶ ἀκολουθοῦσί μοι, καὶ γὰρ ζῶν αἰώνιον δίδωμι αὐτοῖς." Ἐνταῦθα πάλιν τὰ Ἰουδαίους συμβησόμενα προθεσπίζει κακά. λϛ΄. "Καὶ ὠλιγόθησαν, καὶ ἐκακώθησαν ἀπὸ θλίψεως κακῶν καὶ ὀδύνης." Τοῦτο μὲν οὖν φησιν· Οἱ πάλαι τὴν ἔρημον οἰκοῦντες καὶ ἄνυδρον, τοσαύτης εὐλογίας καὶ εὐθηνίας πεπιστευκότες ἀπήλαυσαν. Οἱ δὲ πάλαι τῆς τῶν προφητικῶν ποταμῶν ἀπολαύσαντες ἀρδεΐας, εἶτα ταύτης στερηθέντες διὰ τὴν πονηρίαν τῆς γνώμης, καὶ ἔρημοι παντελῶς μεμενηκότες καὶ ἄκαρποι, παντοδαπαῖς περιέπεσον συμφοραῖς, καὶ εἰς ἅπασαν τὴν οἰκουμένην διεσκεδάσθησαν, ὥστε τὴν πολυάνθρωπον αὐτῶν μητρόπολιν ὑπὸ ὀλίγων οἰκεῖσθαι. μ΄. "Ἐξεχύθη ἐξουδένωσις ἐπ' ἄρχοντας αὐτῶν." Μαρτυρεῖ δὲ τῇ προρρήσει τὰ πράγματα. Καὶ γὰρ οἱ δοκοῦντες αὐτῶν ἄρχοντες καὶ διδάσκαλοι, οὐδενὸς ἄξιοι καθεστήκασι λόγου· ἀλλ' οἱ πάλαι περιφανεῖς καὶ περίβλεπτοι, ἄσημοι παντελῶς εἰσι, καὶ ὑπ' αὐτῶν ἐκείνων καταφρονούμε νοι. "Καὶ ἐπλάνησεν αὐτοὺς ἐν ἀβάτῳ, καὶ οὐχ ὄδῳ." Ὁ δὲ Σύμμαχος οὕτω· Καὶ πλανήσει αὐτοὺς ἐν ματαιότητι διανοίας. Ὁ Θεὸς οὐκ ἐπάγει πλάνην, ἀλλ' ἀπαγορεύει τὴν πλάνην· τοὺς δὲ μὴ πειθομένους ἀκυβερνήτους ἐᾶ· οἱ δὲ ἀνερμάτιστοι περιφερόμενοι τῆδε κάκεισε περιπλανῶνται. Τοῦτο καὶ Ἰουδαῖοι πεπόνθησαν· τὴν θεῖαν γὰρ καταλιπόντες ὁδὸν, τοῖς οἰκείοις ἔπονται λογισμοῖς.

80.1749 μα'. "Καὶ ἐβοήθησε πένητι ἐκ πτωχείας." Τὰ γὰρ πάλοι πτωχεύσαντα ἔθνη τῆς θείας ἐπικού ρίας ἀπήλασαν, καὶ τὸν πνευματικὸν ἐκτήσαντο πλοῦτον. "Καὶ ἔθετο, ὡς πρόβατα, πατριάς." Ὁ δὲ Ἀκύλας οὕτως· Καὶ ὑπερεπαρεῖ πτωχὸν ἐκ πενίας, καὶ θήσει ὡς ποιμνιον συγγενείας. Ὡς προβάτων γὰρ τῶν ἰδίων ἐπιμελεῖται, καὶ ὡς συγγενῶν κατὰ σάρκα προμηθεῖται καὶ κήδετα. μβ'. "Ὁψονται εὐθεῖς καὶ εὐφρανθήσονται, καὶ πᾶσα ἀνομία ἐμφράξει τὸ στόμα αὐτῶν." Ταῦτα γὰρ ὀρώντες οἱ μὲν εὐθύτητι λογισμῶν κεχρημένοι, θυμηδίας ἐμπίμπλονται· οἱ δὲ δυσσεβεῖα καὶ παρανομία συζῆν προαιρούμενοι, κύπτειν εἰς γῆν, καὶ σιγᾶν ἀναγκάζονται, τῇ δικαίᾳ χαλινούμενοι ψήφω. μγ'. "Τίς σοφὸς καὶ φυλάξει ταῦτα, καὶ συνήσει τὰ ἔλεη τοῦ Κυρίου;" Οὔτε γὰρ τὸ συνιέναι καὶ διαγνῶναι τὰς φιλανθρώπους τοῦ Σωτῆρος οἰκονομίας, οὔτε φυλάξαι τὰς θείας νομοθεσίας παντός· ἀλλὰ τοῦ σοφία καὶ συνέσει χρωμένου, καὶ βοῶντος πρὸς τὸν Δεσπότην· "Ἀποκάλυψον τοὺς ὀφθαλμούς μου, καὶ κατανοήσω τὰ θαυμάσια ἐκ τοῦ νόμου σου."

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ ΡΖ΄ ΨΑΛΜΟΥ.

α'. "Ὡδὴ ψαλμοῦ τῷ Δαβίδ." Καὶ οὗτος ὡσαύτως ὁ ψαλμὸς καὶ τὴν Ἰουδαίων ἐπάνοδον προθεσπίζει, καὶ τῶν ἔθνων προαγορεύει τὴν σωτηρίαν· πολλὴν δ' ἔχει τὴν συγγένειαν πρὸς τε τὸν ν' καὶ πρὸς τὸν νθ' ψαλμόν. β'. "Ἐτοίμη ἡ καρδία μου, ὁ Θεὸς, ἔτοίμη ἡ καρδία μου, ἄσομαι καὶ ψαλῶ ἐν τῇ δόξῃ μου." Καὶ ἤδη προειρήκαμεν, ὡς δόξαν οἰκειᾶν ὁ προφήτης τὴν προφητικὴν χάριν καλεῖ. Τῇ τῆς προφητείας, φησὶ, χρώμενος μελωδία, λέγω σοι τῷ Δεσπότη, ὡς εὐρεῖαν ἔχω τὴν καρδίαν μου, καὶ ἔτοίμην εἰς ὑποδοχὴν τῆς θείας σου χάριτος. γ', δ'. "Ἐξεγέρθητι, ἡ δόξα μου, ἐξεγέρθητι, ψαλτήριον καὶ κιθάρα, ἐξεγερθήσομαι ὄρθρου. Ἐξομολογήσομαί σοι ἐν λαοῖς, Κύριε, ψαλῶ σοι ἐν ἔθνεσιν." Ψαλτήριον καὶ κιθάραν ἑαυτὸν ὁ προφήτης καλεῖ. Ὡς ἐν ὀργάνῳ γὰρ μουσικῷ, τοῦ Πνεύματος ἡ χάρις ἐν αὐτῷ τὴν προφητικὴν ἀν εκρούετο μελωδίαν. Διεγείρας τοίνυν ἑαυτὸν εἰς ὑμνωδίαν τοῦ Δεσπότη, ἀποκρίνεται πάλιν, καὶ ὑπισχνεῖται ὄρθρου τοῦτο ποιήσειν. Ἄτε δὴ τὴν καὶ οὐκ αὐτὸς μόνος προσοίσων τὸν ὕμνον, ἀλλὰ μετὰ μυρίων ἔθνων καὶ λαῶν τὴν θείαν ὠδὴν ποιῆ 80.1752 σάμενος· ὄρθρον δὲ καλεῖ, τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν τὴν ἐνανθρώπησιν. Ἐξ ἐκείνου γὰρ ἀνέτειλε τῆς ἀληθείας τὸ φῶς· ἐξ ἐκείνου κατὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ἐν τοῖς ἀπάντων ἀνθρώπων στόμασιν ὁ μακάριος ἄδει Δαβίδ, καὶ τὰς θείας εὐεργεσίας ὑμνεῖ. ε'. "Ὅτι μέγα ἐπάνω τῶν οὐρανῶν τὸ ἔλεός σου, καὶ ἕως τῶν νεφελῶν ἡ ἀλήθειά σου." Νικᾷ τῶν οὐρανῶν τὰ κύττη τοῦ σου ἔλεους τὸ μέγεθος· πανταχόσε τῆς σῆς ἀληθείας αἱ ἀκτῖνες διέδραμον. Καὶ ἤδη δὲ εἰρήκαμεν, ὡς νεφέλας τοὺς προφήτας, καὶ τοὺς ἀποστόλους, καὶ τοὺς διδασκαλικῆς χάριτος τετυχηκότας καλεῖ. Διὰ τούτων γὰρ, ὡσπερ διὰ τινων νεφελῶν, τὴν πνευματικὴν ἀρδεῖαν τοῖς ἀνθρώποις προσφέρει· δι' αὐτῶν τὰ ἀληθῆ με μαθήκαμεν δόγματα. ζ'. "Υψώθητι ἐπὶ τοὺς οὐρανοὺς, ὁ Θεὸς, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν ἡ δόξα σου." Τοῦτο καὶ ὁ μακάριος ἔφησεν Ἀββακούμ· "Ἐκάλυψεν οὐρανοὺς ἡ ἀρετὴ αὐτοῦ, καὶ τῆς αἰνέσεως αὐτοῦ πλήρης ἡ γῆ." Τοῦτο καὶ ὁ μακάριος Δαβίδ ἐν τῷ ὀγδῶ ἔφη ψαλμῷ· "Κύριε, ὁ Κύριος ἡμῶν, ὡς θαυμαστὸν τὸ ὄνομά σου ἐν πάσῃ τῇ γῆ· ὅτι ἐπήρθη ἡ μεγαλοπρέπειά σου ὑπεράνω τῶν οὐρανῶν." Τὸ οὖν, ὑψώθητι, ἀντὶ τοῦ, δείχθητι ὑψηλός, καὶ πάντων ὑπέρτερος, καὶ πᾶσα ἡ γῆ μαθέτω τὴν σὴν δόξαν. ζ'. "Ὅπως ἂν ῥυσθῶσιν οἱ ἀγαπητοί σου, σῶσον τῇ δεξιᾷ σου, καὶ ἐπάκουσόν μου." Δείξει δὲ σου πᾶσιν ἀνθρώποις τὴν δύναμιν τῶν τῆς σῆς οἰκειώσεως ἀξιωθέντων ἢ σωτηρία· δέξαι μου τοίνυν τὴν ἰκετείαν, καὶ τὴν σὴν ὄρεξον δεξιάν. Δεξιάν δὲ καλεῖ τὴν ἀγαθὴν ἐνέργειαν. η'. "Ὁ Θεὸς ἐλάλησεν ἐν τῷ ἁγίῳ αὐτοῦ." Ἄντι τοῦ, διὰ τῆς τοῦ παναγίου Πνεύματος χάριτος. "Υψωθήσομαι καὶ διαμεριῶ Σίκιμα, καὶ τὴν κοιλάδα τῶν σκηνῶν διαμετρήσω." Οὗπερ ἤτησεν ὁ προφήτης

253

ἀπήλαυσεν· ἐπειδὴ εἶπεν· "Υψώθητι ἐπὶ τοὺς οὐρανοὺς ὁ Θεὸς," ἀποκρίνεται λέγων ὁ Δεσπότης, Ὑψωθήσομαι. Εἶτα δείκνυσι καὶ τὸν τρόπον. "Διαμεριῶ Σίκιμα." Πόλις δὲ αὕτη κατ' ἐξάιρετον τῷ Ἰωσήφ δεδομένη. Ἀλλὰ καὶ τὴν κοιλάδα τὴν ἔρημον γενομένην, καὶ ποιμένων δεξαμέ νην σκηνάς, ἄνωθεν οἰκητόρων πληρώσω, καὶ διανεμηθῆναι τοῖς ἐπανελθοῦσι παρασκευάσω. θ'. "Ἐμός ἐστι Γαλαὰδ, καὶ ἔμός ἐστι Μανασσῆς, καὶ Ἐφραΐμ ἀντίληψις τῆς κεφαλῆς μου, Ἰούδας βασιλεύς μου." Οἰκειώσομαι γὰρ οὐ μόνον τὸν Μανασσῆ, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐκείνου χώραν. Γαλαὰδ γὰρ, ὄνομα τόπου, Μανασσῆς δὲ προσηγορία φυλῆς. Ἀλλὰ καὶ τῷ Ἐφραΐμ τὴν προτέραν ἀποδώσω δύναμιν· τὸν μὲν τοὶ Ἰούδαν πασῶν τῶν φυλῶν 80.1753 βασιλεύειν παρασκευάσω, Μετὰ γὰρ τὴν ἐπὶ ὁδὸν ἀδιαίρετοι μεμενήκασιν αἱ φυλαί. Ὁ δὲ Ζοροβάβελ, καὶ τούτων κάκεινων ἡγεῖτο. Κυρίως δὲ καὶ ἀληθῶς ὁ Δεσπότης Χριστὸς, ὁ ἐξ Ἰούδα κατὰ σάρκα βλαστήσας, ἀπάσης βασιλεύει τῆς κτίσεως. ι'. "Μωὰβ λέβης τῆς ἐλπίδος μου· ἐπὶ τὴν Ἰδουμαίαν ἐπιβαλὼ τὸ ὑπόδημά μου, ἐμοὶ ἄλλο φυλοὶ ὑπετάγησαν." Τοσαύτην δὲ τῷ ἐμῷ λαῷ παρ' ἐξω ἰσχὺν, ὥστε καὶ τῶν ἄλλοφύλων κρατῆσαι, καὶ Μωαβίτας καὶ Ἰδουμαίους ὑπηκόους λαβεῖν. Ἀκριβέστερον δὲ ταῦτα ἐν τῷ ν' καὶ θ' ψαλμῷ ἠρμηνεύσαμεν. ια', ιβ'. "Τίς ἀπάξει με εἰς πόλιν περιοχῆς; ἢ τίς ὀδηγήσει με ἕως τῆς Ἰδουμαίας; Οὐχὶ σὺ, ὁ Θεὸς, ὁ ἀπώσαμένος ἡμᾶς;" Ἡδονῆς ἐμπλησθεὶς ὁ προφήτης τῇ τῶν ἀγαθῶν προῤῥήσει, ἰμείρεται ἰδεῖν καὶ τὴν καταλυθεῖσαν πόλιν οἰκοδομηθεῖσαν, καὶ τοὺς Ἰδουμαίους τοῖς Ἰουδαίοις δουλεύοντας. Ταῦτα δὲ, φησὶν, οὐδεὶς ἕτερος παρασχεῖν ἰκανὸς, ἢ σὺ μόνος, ὁ νῦν ἡμᾶς ἀπώσαμένος, καὶ δουλεύειν κελεύσας. "Καὶ οὐκ ἐξελεύσῃ, ὁ Θεὸς, ἐν ταῖς δυνάμεσιν ἡμῶν." Ὁ δὲ Σύμμαχος οὕτως· Καὶ μὴ προελθὼν, Θεέ, ἐν τοῖς στρατεύμασιν ἡμῶν. Οὐ γὰρ ἠττήθημεν πώποτε, σοῦ στρατηγούντος, καὶ τῆς φάλαγγος ἡγουμένου. "γ'. "Δὸς ἡμῖν βοήθειαν ἐκ θλίψεως, καὶ ματαία σωτηρία ἀνθρώπου." Παῦσον τοίνυν τὰ λυπηρὰ, καὶ τὴν σὴν ῥοπήν ὄρεξον. Οὐδαμόθεν γὰρ ἄλλοθεν τούτου τυχεῖν δυνατόν. Πᾶσα γὰρ ἢ παρ' ἀνθρώπων συμμαχία, σοῦ μὴ συνεργούντος, ματαία καὶ ἄχρηστος. ιδ'. "Ἐν τῷ Θεῷ ποιήσομεν δύναμιν, καὶ αὐτὸς ἐξουδενώσει τοὺς ἐχθροὺς ἡμῶν." Διὰ τοῦτο τὴν σὴν ἐπικαλούμεθα πρόνοϊαν· διὰ ταύτης γὰρ μόνης περιγενέσθαι τῶν δυσμενῶν δυνησόμεθα.

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ ΡΗΨΑΛΜΟΥ.

α'. "Εἰς τὸ τέλος· ψαλμὸς τῷ Δαβίδ." Τὸ σωτήριον πάθος, καὶ τὴν Ἰουδαίων μανίαν, καὶ τὴν Ἰούδα προδοσίαν, οὗτος ὁ ψαλμὸς προθεσπίζει. Ποδηγεῖ δὲ ἡμᾶς ἐπὶ τήνδε τὴν διάνοιαν καὶ ὁ μέγας Πέτρος δημηγορῶν, καὶ τῆς τοῦ Ἰούδα προδοσίας κατηγορῶν, καὶ τῆς προφητείας τὴν ἀπόδειξιν ἐντεῦθεν ποιούμενος. Μηδεὶς δὲ, ἀκούων τοῦ Κυρίου νομοθετοῦντος εὐλογεῖν τοὺς διώκοντας, ἐναντίαν ἡγείσθω τοῦ νομοθέτου τὴν προφητείαν. Οὐδὲ γὰρ ἐνταῦθα ἐπαρώμενος ὁ προφητικὸς διέξεισι λόγος, ἀλλὰ τὰς ἐσομένας, καὶ Ἰουδαίοις, καὶ τῷ Ἰούδα, τιμωρίας προλέγων. Ἐσημάτισται δὲ ὡς εὐκτικὸν τὸ προαγορευτικὸν τοῦτο, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ σύνηθες πανταχοῦ τῇ θείᾳ Γραφῇ. 80.1756 β'. "Ὁ Θεὸς, τὴν αἴνεσίν μου μὴ παρασιωπήσης, ὅτι στόμα ἀμαρτωλοῦ, καὶ στόμα δολίου ἐπ' ἐμὲ ἠνοιχθή." Ἀνθρωπίνως ὁ Δεσπότης ταῦτα λέγει Χριστὸς. Ὡς ἄνθρωπος γὰρ εὔχεται, τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως τὰ μέτρα πληρῶν· ὡς δὲ Θεὸς, τῶν εὐχομένων γνησίως προσδέχεται τὰς εὐχάς. Ὑμνον δὲ τὸ πάθος καλεῖ. Καὶ γὰρ ἐν τοῖς θείοις Εὐαγγελίοις δόξαν αὐτὸ προσαγορεύει. "Ἐλήλυθε γὰρ, φησὶν, ἡ ὥρα, ἵνα δοξασθῇ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου." Στόμα δὲ ἀμαρτωλοῦ, καὶ στόμα δολίου, τὸν Ἰούδαν ὠνόμασεν· οὗτος γὰρ κρύβδην ἐποίησατο πρὸς Ἰουδαίους τὰς τῆς προδοσίας συνθήκας. γ'. "Ἐλάλησαν κατ' ἐμοῦ γλώσση δολία· καὶ λόγοις μίσους ἐκύκλωσάν με." Ἀπὸ τοῦ Ἰούδα μετήνεγκε τὸν λόγον ἐπὶ ὄλον τὸ τῶν Ἰουδαίων συνέδριον. Οὗτοι γὰρ τῷ φθόνῳ δουλεύοντες τὸν ἄδικον

ἐτύρυσαν θάνατον. "Καὶ ἐπολέμησάν με δωρεάν. [δ.] Ἐντὶ τοῦ ἀγαπᾶν με, ἐνδιέβαλλον με." Οὐ γὰρ μόνον κακοῦ τινος οὐκ ἐπειράθησαν παρ' ἐμοῦ, ἀλλὰ καὶ μυρίων ὄσων ἀπήλαυσαν ἀγαθῶν· ὑπὲρ ὧν ἀγαπᾶν ὀφείλοντες, τὰ δυσμενῶν ἔδρασαν. "Ἐγὼ δὲ προσηυχό μιν." Καὶ τούτου μάρτυς τῶν ἱερῶν Εὐαγγελίων ἡ ἱστορία. Τῷ ἱκρίῳ γὰρ σταυροῦ προσηλωμένος ἔβόα· "Πάτερ, ἄφες αὐτοῖς· οὐ γὰρ οἶδασι τί ποιοῦσιν." ε'. "Καὶ ἔθεντο κατ' ἐμοῦ κακὰ ἀντὶ ἀγαθῶν, καὶ μῖσος ἀντὶ ἀγαπήσεώς μου." Ἐγὼ μὲν οὖν αὐτοὺς εὐεργεσίαις ἐπέκλυσα· αὐτοὶ δὲ με τοῖς ἐναντίοις ἠμείψαντο. ζ'. "Κατάστησον ἐπ' αὐτὸν ἀμαρτωλὸν, καὶ διὰ βολος στήτω ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ." Τὸ κατάστησον, ἀντὶ τοῦ καταστήσεις· καὶ στήτω, ἀντὶ τοῦ σταθῆσεται· καὶ τοῦτο σαφῶς ἡμᾶς ὁ θεῖος ἐδίδαξεν εὐαγγελιστῆς. Ὁ μὲν γὰρ θεσπέσιος ἦρτο Ἰωάννης, τίς εἶη ὁ προδότης· ὁ δὲ Κύριος εἶπεν· "Ὡ ἐὰν ἐμβάψας τὸ ψωμίον ἐπιδώσω, αὐτός ἐστι· καὶ βὰ ψας, φησὶν, ἀπέδωκεν αὐτὸ Ἰούδα· καὶ μετὰ τὸ ψωμίον εἰσηλθεν εἰς αὐτὸν ὁ Σατανᾶς," εὔτρε πείσιν εὐρῶν τὰς εἰσόδους. Αὐθαίρετος γὰρ πρὸς Ἰουδαίους ἀπελθὼν, τῆς προδοσίας ἐποιήσατο τὰς συνθήκας, καὶ πολλαῖς μετὰ ταῦτα εὐεργεσίαις ἐπικλυθεὶς ἀγνώμων μεμένηκεν. Ἐκὼν τοιγαρ οὖν σύνοικον ἐδέξατο τὸν πολέμιον. ζ'. "Ἐν τῷ κρίνεσθαι αὐτὸν, ἐξέλθοι καταδεδι κασμένος [ἀντὶ τοῦ, ἐξελεύσεται]. Καὶ ἡ προσευχὴ αὐτοῦ γενέσθω εἰς ἀμαρτίαν [ἀντὶ τοῦ, γενήσεται]." Πάσης γὰρ ἀπολογίας ἔρημος ὁ προδότης. Διὸ κρι νόμος κατακρίνεται, καὶ ἡ προσφερομένη ὑπ' αὐτοῦ προσευχὴ* τὴν κατηγορίαν αὐξῆι. Οὐ γὰρ ἠγνῶει τὸν εὐεργέτην, ἀλλὰ καὶ τῶν θείων ἀπήλαυσε 80.1757 λόγων, καὶ θαυμάτων μεγίστων οὐ μόνον αὐτόπτης, ἀλλὰ καὶ αὐτουργὸς ἐγένετο, παρ' αὐτοῦ τὴν ἐξουσίαν λαβὼν. η'. "Γενηθήτωσαν αἱ ἡμέραι αὐτοῦ ὀλίγαι, καὶ τὴν ἐπισκοπὴν αὐτοῦ λάβοι ἕτερος." Καὶ αὕτη ἡ πρόρρησις τὸ τέλος ἐδέξατο· αὐτὸς γὰρ παραχρῆμα τὸν διὰ τῆς ἀγχόνης ὑπέμεινε θάνατον, καὶ ὁ Ματθίας ἀντὶ ἐκείνου ταχθεὶς τὸν τῶν ἀποστόλων ἐπλήρωσεν ἀριθμόν. θ'. "Γενηθήτωσαν οἱ υἱοὶ αὐτοῦ ὄρφανοί, καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ χήρα." Ταῦτα οὐ τῷ Ἰούδα μόνον, ἀλλὰ καὶ πᾶσι τοῖς ἀπίστοις συνέβη Ἰουδαίους. Ὀλίγων γὰρ μετὰ τὸν σταυρὸν διελθόντων ἐτῶν, ἀνάστατον ἅπαν τὸ γένος ἐγένετο· καὶ οἱ μὲν ἀνηρέθησαν, αἱ δὲ τούτων γυναῖκες μετὰ τῶν παίδων ἐξηνδρα ποδίσθησαν. Τοῦτο μὲν καὶ ὁ προφητικὸς ἠῦξατο λόγος. ι'. "Σαλευόμενοι μεταναστήτωσαν οἱ υἱοὶ αὐτοῦ, καὶ ἐπαιτησάτωσαν, καὶ ἐκβληθήτωσαν ἐκ τῶν οἰκοπέδων αὐτῶν." Ἡ κατὰ τοὺς ἄλλους, ἐκ τῶν ἐρειπίων αὐτῶν. Καυθεισῶν γὰρ τῶν οἰκιῶν, καὶ οἰκοπέδων, ἢ ἐρειπίων γενομένων, οἱ μὲν ἀνῆρέθησαν τῶν οἰκητόρων, οἱ δὲ ἀπηνέχθησαν δορυ ἄλωτοι. ια'. "Ἐξερευνησάτω δανειστῆς πάντα ὅσα ὑπάρχει αὐτῷ." Ὁ δὲ Σύμμαχος οὕτως· Συγκρούσαι πράκτωρ πάντα τὰ ὑπάρχοντα αὐτῷ. Πράκτορες δὲ καὶ οἱ Ῥωμαίων βασιλεῖς, τὸν ἐπικείμενον εἰσπραττόμενοι φόρον. Οὗτοι δὲ τὰ Ἰουδαίων διήρπασαν ἅπαντα, ἀκριβῶς ἐρευνησάντες, ὡς καὶ τὰ κεκρυμμένα εὐρεῖν τε καὶ σφετερίσασθαι. "Καὶ διαρπασάτωσαν ἀλλότριον τοὺς πόνους αὐτοῦ. [ιβ.] Μὴ ὑπαρξάτω αὐτῷ ἀντιλήπτωρ, μηδὲ γενηθήτω οἰκτίμων τοῖς ὄρφανοῖς αὐτοῦ." Τούτων δὲ γινομένων, καὶ τῶν πολεμίων τὰ τούτοις προσήκοντα διανεμομένων, οὐδεὶς αὐτοῖς ἐπίκουρος ἔσται, οὐδὲ φειδοῦς αὐτῶν οἱ παῖδες ἀξιοθήσονται. ιγ'. "Γενηθήτω τὰ τέκνα αὐτοῦ εἰς ἐξολόθρευσιν, ἐν γενεᾷ μιᾷ ἐξαλειφθεῖ τὸ ὄνομα αὐτοῦ." Τεσσαράκοντα γὰρ οὐ διελθόντων ἐνιαυτῶν, πανωλεθρίαν ὑπέμεινε ὁ Ἰουδαίων λαὸς, καὶ οὐκ ἔτι καθ' ἑαυτοὺς πολιτεύονται, οὐδὲ οἰκείους ἔχουσι βασιλεῖς τε καὶ ἄρχοντας, οὐδὲ πολυθρύλλητον ἐκείνην μητρόπολιν, οὐδὲ τὴν κατὰ νόμον ἐπιτελοῦσιν λατρείαν, ἀλλὰ φρουδὰ πάντα ἐκεῖνα, καὶ ἡ κιβωτὸς, καὶ αἱ πλάκες, καὶ τὰ τῶν Χερουβὶμ ἐκτυπώματα, καὶ τὸ ἰλαστήριον, καὶ ἡ λυχνία, καὶ τὸ θυσιαστήριον, καὶ ἡ ἀρχιερατικὴ στολὴ, καὶ τὰ ἄλλα πάντα ὅσα θεόδοτα παρ' αὐτοῖς καὶ περιβλεπτα. ιδ'." Ἀναμνησθεῖτε ἡ ἀνομία τῶν πατέρων αὐτοῦ ἔναντι Κυρίου, καὶ ἡ

ἀμαρτία τῆς μητρὸς αὐτοῦ μὴ ἐξαλειφθεῖη." Πατέρων ἀρετὴ πολλάκις καὶ πλημ 80.1760 μελήσαντας ὤνησε παῖδας, ὡς τοὺς Ἰουδαίους τοῦ Ἀβραάμ ἢ πίστις, ὡς τὸν Σολομῶντα τοῦ Δαβὶδ ἢ εὐσέβεια. Πονηρία δὲ πατέρων τοῖς ὁμοίοις παισὶν ἐπαύξει τὴν τιμωρίαν· οὐδεμία γὰρ οὐδαμῶθεν εὐ ρίσκεται φειδοῦς ἀφορμὴ. Τοῦτο τοίνυν καὶ ὁ προ φητικὸς ἔφη λόγος, ὅτι Ἰουδαῖοι τὴν πανωλεθρίαν ὑπομένοντες πρὸς ταῖς οἰκείαις ἀσεβείαις τῇ μνήμῃ τῶν πατρῶων κακῶν φανήσονται βδελυρῶτεροι. Πατέρας δὲ αὐτῶν καλεῖ τοὺς ἐν τῇ ἐρήμῳ τῇ δυσσε βεία χρησαμένους, τοὺς ἐπὶ τῶν Κριτῶν, τοὺς ἐπὶ τῶν Βασιλέων, τοὺς μετὰ τὴν ἀπὸ Βαβυλῶνος ἐπὶ ὁδὸν παρανομία συζήσαντας· μητέρα δὲ τὴν Ἱερουσαλήμ ἔφη· ἐν ἧ τῆς κατὰ τοῦ Δεσπότη Χριστοῦ μαιφονίας ἐτολμήθη τὸ μῦθος. Τοῦτο γὰρ ὁ Κύριος ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις ἔφη· "Ὅπως ἂν ἐπέλθῃ ἐπὶ τὴν γενεὰν ταύτην πᾶν αἷμα ἀθῶνων ἐκχυνόμενον ἐπὶ τῆς γῆς, ἀπὸ τοῦ αἵματος Ἀβελ τοῦ δι καίου, ἕως τοῦ αἵματος Ζαχαρίου, οὗ ἐφόνευσαν με ταξὺ τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ θυσιαστηρίου." Πάντων γὰρ κατὰ ταυτὸν τίσουσι δίκας. ιε'. "Γενηθήτωσαν ἐναντίον Κυρίου διαπαντὸς, καὶ ἐξολοθρευθεῖη ἐκ γῆς τὸ μνημόσυνον αὐτῶν." Πάντα γὰρ, φησὶ, τὰ ὑπ' αὐτῶν τολμηθέντα παρά νομα ἀεὶ θεώμενος ὁ Θεὸς, οὐδεμιᾶς αὐτοῦ ἀξιῶσει φειδοῦς, ἀλλὰ πανωλεθρία παραδώσει. Καὶ ἐντεῦθεν μέντοι δῆλον, ὡς οὐ περὶ μόνου τοῦ Ἰούδα, ἀλλὰ περὶ πάντων ἠπιστηκότων ταῦτα διήλθεν. Ἀπὸ γὰρ ἐνικοῦ προσώπου, ἐπὶ τὸ πληθυντικὸν τὸν λόγον μετήνεγκεν. Οὐκέτι γὰρ εἶπεν αὐτοῦ, ἀλλ' αὐτῶν. ι', ιζ'. "Ἄνθ' ὧν οὐκ ἐμνήσθη ποιῆσαι ἔλεος. Καὶ κατεδίωξεν ἄνθρωπον πέννητα, καὶ πτωχὸν, καὶ κατανευγμένον τῇ καρδίᾳ τοῦ θανατῶσαι." Ταῦτα δὲ, φησὶ, πείσονται, ἀπηνῶς καὶ θηριωδῶς τῇ μαι φονία χρησάμενοι, καὶ τὸν πάση χρησάμενον με τριότητι καὶ πραότητι μέχρι θανάτου διώξαντες. Τούτοις καὶ Ἀπόστολος μαρτυρεῖ λόγοις, καὶ αὐτὸς ὁ Δεσπότης· ὁ μὲν Ἀπόστολος βοῶν· "Ὅς δι' ἡμᾶς ἐπτώχευσε πλούσιος ὢν, ἵνα ἡμεῖς τῇ ἐκείνου πτω χείᾳ πλουτήσωμεν." καὶ πάλιν· "Ὅς ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων, οὐχ ἄρπαγμὸν ἠγήσατο τὸ εἶναι ἴσα Θεῷ, ἀλλ' ἑαυτὸν ἐκένωσε μορφὴν δούλου λαβών·" ὁ δὲ Κύριος νῦν μὲν φησὶ· "Μάθετε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι πρᾶός εἰμι, καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ καὶ εὐρήσετε ἀνάπαυσιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν·" νῦν δέ· "Αἱ ἀλώπεκες φωλεοὺς ἔχουσι, καὶ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνώσεις· ὁ δὲ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἔχει ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνει." ιη'. "Καὶ ἠγάπησε κατάραν, καὶ ἤξει αὐτῷ, καὶ οὐκ ἠθέλησεν εὐλογίαν, καὶ μακρυνθήσεται ἀπ' αὐ 80.1761 τοῦ." Ἐνταῦθα σαφῶς τὸ εὐκτικὸν μεταβέβληκε σχῆμα, καὶ προαγορευτικῶς ἀμφοτέρα τέθεικεν, ὅτι καὶ τὴν κατάραν ἦν ἠγάπησαν λήψονται, καὶ τῆς εὐλογίας, ἦν λαβεῖν οὐκ ἠθέλησαν, στερηθήσονται. "Καὶ ἐνεδύσατο κατάραν ὡς ἱμάτιον." Ἄντι τοῦ, ταύτη πανταχόθεν περιστοιχίσται. "Καὶ εἰσῆλθεν ὡσεὶ ὕδωρ εἰς τὰ ἔγκατα αὐτοῦ." Οὐ γὰρ μόνον ἔξωθεν, ἀλλὰ καὶ ἐνδοθεν περίκεινται τὰ κακὰ, καὶ ὑπὸ τούτων δίκην ὕδατος περικλύζονται. Εἶτα ἐπειδὴ τὸ ὕδωρ ἀρδεύει μὲν τὸ σῶμα καὶ βρέχει, οὐκ ἔχει δὲ μόνιμον τὴν ὑγρότητα, ἐπήγαγεν· "Καὶ ὡσεὶ ἔλαιον ἐν τοῖς ὀστέοις αὐτοῦ." Τὸ γὰρ ἔλαιον ἐπὶ πλεῖστον ἐπιμένει τῷ σώματι. "Ὁ δὲ λέγει τοιοῦτόν ἐστιν· Ἐπενεχθήσεται φορὰ κακῶν, τοῦ μὲν ὕδατος τὴν σφοδρότητα, τοῦ δὲ ἐλαίου μι μουμένη τὸ μόνιμον. ιθ'. "Γενηθήτω αὐτῷ ὡς ἱμάτιον, ὃ περιβάλλεται· καὶ ὡσεὶ ζῶνη, ἦν διαπαντὸς περιζώννυται." Πανταχόθεν, φησὶ, τοῖς προειρημένοις κακοῖς, καὶ ὡς ἐσθῆτι καλυπτέσθω, καὶ ὡς ζωστήρι σφιγγέσθω. κ'. "Τοῦτο τὸ ἔργον τῶν ἐνδιαβαλλόντων με παρὰ Κυρίου." Οἱ δὲ ἄλλοι, τῶν ἀντικειμένων, ἦρ μήνευσαν. "Καὶ τῶν λαλούντων πονηρὰ κατὰ τῆς ψυχῆς μου." Τούτους τρυγήσουσι τοὺς καρπούς, καὶ οἱ τὸ πρὸς ἐμὲ μῖσος ἀναδειξάμενοι, καὶ ὁ τοῦ τοις ὑπουργήσας προδότης. Ἐπειδὴ γὰρ ἀντίθεον αὐτὸν καὶ παράνομον ἐκάλουν, εἰκότως εἶπε· "Τῶν ἐνδιαβαλλόντων με παρὰ Κυρίου." κα'. "Καὶ σὺ, Κύριε, Κύριε, ποιήσον μετὰ ἐμοῦ ἕνεκεν τοῦ ὀνόματός σου, ὅτι χρῆστὸν τὸ ἔλεός σου." Καὶ ταῦτα ἀνθρωπίνως εἶρηκεν ὁ Δεσπότης Χριστός· πάντα

γὰρ τὰ ἀνθρώπεια πλὴν ἀμαρτίας πε πλήρωκεν. Ἐτέχθη γὰρ καὶ κατὰ τὸν νόμον φύσεως, καὶ ὑπὲρ τὸν νόμον τῆς φύσεως. Τὸ μὲν γὰρ ἐκ γυναικὸς, τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως· ὑπὲρ ταύτην δὲ, τὸ ἐκ Παρθένου. Ἐδέξατο σπάργανα καὶ περιτομὴν, καὶ τὴν ἐκ γάλακτος τροφήν, καὶ θυσίας προσ ἤνεγκεν, ἐνήστευσε, καὶ ἐπέινασεν, ἐδίψησε, καὶ ἐκοπίασεν. Οὕτω καὶ προσευχόμενος ἐν τοῖς ἱεροῖς Εὐαγγελίοις διηνεκῶς ἀναγέγραπται. Καὶ ἐνταῦθα τοίνυν ἀνθρωπίνως τὴν θεῖαν ἐπικαλεῖται βοήθειαν. κβ΄. "Ῥῦσαί με, ὅτι πτωχὸς καὶ πένης εἰμὶ ἐγὼ, καὶ ἡ καρδία μου τετάρακται ἐντός μου." Τοῦτο καὶ ὑπ' αὐτοῦ ἐν τοῖς ἱεροῖς Εὐαγγελίοις εἰρημένον εὐρίσκομεν. Μέλλον γὰρ προσιέναι τῷ πάθει, εἶπε· "Νῦν ἡ ψυχὴ μου τετάρακται, καὶ τί εἶπω; Πάτερ, σῶσόν με ἐκ τῆς ὥρας ταύτης· ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἐλήλυθα εἰς τὴν ὥραν ταύτην." 80.1764 κγ΄. "Ῥοσεὶ σκιά ἐν τῷ ἐκκλῖναι αὐτὴν ἀνταν ηρέθην, ἐξετινάχθην ὡσεὶ ἀκρίδες." Διὰ τούτων τὸν θάνατον παρεδήλωσε. Σκιᾶ γὰρ, φησὶ, κλιθείση καὶ ἀναιρεθείση παραπλησίως ἐδεξάμην τοῦ βίου τὸ τέλος· ἀλλὰ καὶ δίκην ἀκρίδων ὑπ' ἀνέμων ῥιπιζο μένων, καὶ τῆδε κάκεισε περιφερομένων, διετέλεσα· οὐ πόλιν ἔχων, οὐ κώμην, οὐκ οἰκίαν· ἀλλὰ ποτὲ μὲν εἰς ταύτην, ποτὲ δὲ εἰς ἐκείνην, ἄλλοτε δὲ εἰς ὄρη μεταβαίνων, καὶ εἰς τὴν ἔρημον τρέχων. κδ΄. "Τὰ γόνατά μου ἠσθένησαν ἀπὸ νηστείας, καὶ ἡ σὰρξ μου ἠλλοιώθη δι' ἔλαιον." Οὐ γὰρ ἀνειμένον καὶ ἀβροδίατον ἐβίωτευσα βίον, ἀλλ' ἀπέ ριττον, καὶ κατεσκληκότα, καὶ ἀυχμηρόν. Καὶ μάρ τυρες οἱ τῆς ἱεραῶς αὐτοῦ μαθητείας ἀξιωθέντες, καὶ οἱ κρίθινοι ἄρτοι, οὓς ἐπεφέροντο, καὶ οἱ τιλλόμενοι στάχυες, καὶ ταῖς χερσὶ τριβόμενοι διὰ πείνην. Τὸ δὲ, "Ἡ σὰρξ μου ἠλλοιώθη δι' ἔλαιον," Ὁ Σύμμαχος οὕτως ἠρμήνευσεν· Καὶ ἡ σὰρξ μου ἠλ λωιώθη ἀπὸ ἀναλειφίας. κέ΄. "Κἀγὼ ἐγενήθην ὄνειδος αὐτοῖς, εἶδοσάν με, ἐσάλευσαν κεφαλὰς αὐτῶν." Καὶ τοῦτο τέλους τετύ χηκεν. Ὁρῶντες αὐτὸν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ, κινουῦντες τὰς κεφαλὰς, ἔλεγον, "Οὐὰ, ὁ καταλύων τὸν ναὸν τοῦτον, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγείρων αὐτὸν, κατὰ βηθὶ ἀπὸ τοῦ σταυροῦ." Ἄλλοι δὲ ἔλεγον· "Ἄλλους ἔσωσεν, ἑαυτὸν οὐ δύναται σῶσαι." κϛ΄, κζ΄. "Βοήθησόν μοι, Κύριε ὁ Θεός μου, καὶ σῶσόν με κατὰ τὸ ἔλεός σου. Καὶ γνώτωσαν ὅτι ἡ χεὶρ σου αὕτη, καὶ σὺ, Κύριε, ἐποίησας αὐτήν." Μαθέτωσαν, φησὶν, ὡς οὐκ ἄκοντά με παρέδωσαν τῷ σταυρῷ, ἀλλὰ τῆς σῆς τοῦτο ἔργον οἰκονομίας. Διὰ γὰρ τοῦ ἐμοῦ πάθους ἐβουλήθης τοῖς ἀνθρώποις τὴν ἀπάθειαν δωρήσασθαι· χεῖρα δὲ καλεῖ τοῦ Θεοῦ τὴν ἐνέργειαν. κη΄. "Καταράσσονται αὐτοὶ, καὶ σὺ εὐλογῆσεις." Μέχρι καὶ τήμερον διέμειναν Ἰουδαῖοι ταῖς κατὰ τοῦ Σωτῆρος χρώμενοι βλασφημίαις, ἀλλὰ ἐκείνων βλασφημιῶν περιφανέστερον ὁσημέραι τὸ κήρυγμα γίνεται. "Οἱ ἐπανιστάμενοί μοι αἰσχυνθήτωσαν, ὁ δὲ δοῦλός σου εὐφρανθήσεται." Οὐδὲ τοῦτο ἡμᾶς τὸ ῥῆμα λαβεῖν εἰς ἑτέραν ὑπόθεσιν τὸν ψαλμὸν ἀναγκάζει. Ἀκούομεν γὰρ καὶ τοῦ θεσπεσίου Παύλου λέγοντος, ὅτι "Ἐαυτὸν ἐκένωσε μορφὴν δούλου λαβών." Καὶ αὐτὸς δὲ διὰ Ἡσαΐου βοῶν οὕτως λέγει· "Ὁ πλάσας με ἐκ κοιλίας δούλον ἐαυτῷ·" καὶ μετ' ὀλίγα· "Τέθεικά σε εἰς διαθήκην γένους, εἰς φῶς ἐθνῶν, τοῦ εἶναί σε εἰς σωτηρίαν ἕως ἐσχάτου τῆς γῆς." Καὶ ἐν τοῖς ἱεροῖς Εὐαγγελίοις οὕτως ἔφη· "Ὡσπερ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθε 80.1765 διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι, καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντὶ πολλῶν." Ὁ δοῦλος τοίνυν τῆς ληφθείσης φύσεως ὄνομα· οὐκ ἐπειδὴ δουλεύει ἐκείνη (πῶς γὰρ ἦγε τῷ Θεῷ συνημμένη Λόγω, καὶ τῶν ἀπάντων δεξαμένη τὴν δεσποτείαν;), ἀλλ' ἵνα δειχθῆ τῆς φύσεως αὐτῆς τὸ ἴδιον. Οὐκ ἀξιώματος τοίνυν ἐνταῦθα τὸ, δοῦλος, ἀλλὰ φύσεως δηλωτικόν. κθ΄. "Ἐνδυσάσθωσαν οἱ ἐνδιαβάλλοντές με ἐν τροπῆν, καὶ περιβαλέσθωσαν ὡς διπλοῖδα αἰσχυρὴν αὐτῶν." Πάλιν τοὺς ἐνδιαβάλλοντας οἱ λοιποὶ ἀντικειμένους ἠρμήνευσαν. Μαρτυρεῖ δὲ τῆ προφητεία τὰ πράγματα. Ἐν αἰσχυρῇ γὰρ ἐκεῖνοι διηνεκεῖ, καὶ ταύτην ἀμπέχονται καθάπερ τι περιβόλαιον. λ΄. "Ἐξομολογήσομαι τῷ Κυρίῳ σφόδρα ἐν τῷ στόματί μου, καὶ ἐν μέσῳ πολλῶν αἰνέσω αὐτόν." Κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας ὁ Δεσπότης καλεῖται

Χριστός, καὶ σῶμα αὐτοῦ χρηματίζει τῆς Ἐκκλησίας ὁ σύλλογος· οἰκεῖον δὲ ὕμνον τὸν ταύτης ὕμνον καλεῖ. λα΄. "Ὅτι παρέστη ἐκ δεξιῶν πένητος, τοῦ σῶσαι ἐκ τῶν καταδιωκόντων τὴν ψυχὴν μου." Τοῦτο καὶ ἐν τῷ ἰε΄ εἶρηκε ψαλμῶ· "Προωρώμην τὸν Κύριον ἐνώπιόν μου διὰ παντός, ὅτι ἐκ δεξιῶν μου ἔστιν, ἵνα μὴ σαλευθῶ." Ἀχώριστον γὰρ ἡ θεία φύσις ποιησαμένη τὴν ἔνωσιν, παρὴν μὲν τῇ ἀνθρωπείᾳ φύσει, συνεχῶρει δὲ πάσχειν, τῶν ἀνθρώπων πραγματευομένη τὴν σωτηρίαν. Ῥάδιον μὲν γὰρ ἦν αὐτῷ, ἀθάνατον αὐτὴν ἦν ἀνέλαβεν ἀπεργάσασθαι φύσιν. Ἐπειδὴ δὲ σωτηρία ἦν τοῦ κόσμου τὸ πάθος, συνεχῶρησε γενέσθαι τὸ πάθος, μετὰ τὸ πάθος τῆς ἀθανασίας καὶ τῆς ἀφθαρσίας μετέδωκε. Καὶ βλάβην μὲν αὐτὸς ἐκ τῶν ταύτης παθῶν οὐδεμίαν ἐδέξατο, τῆς δὲ οἰκειᾶς αὐτὴν ἐπλήρωσε δόξης, καὶ σὺν αὐτῇ βασιλεύει, καὶ τῶν ἀπάντων κρατεῖ. Ἦνίκα δὲ φθαρτὴν εἶχεν αὐτὴν τὴν φύσιν, ἀνθρωπίνως ἅπαντα, πλὴν ἁμαρτίας, συνεχῶρει καὶ πάσχειν καὶ φθέγγεσθαι. ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ ΡΘ΄ ΨΑΛΜΟΥ. α΄. "Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ." Τὸ περὶ τοῦ σωτηρίου πάθους ἐν τῷ προτεταγμένῳ προθεσπίσας ψαλμῶ, προαγορεύει τὴν μετὰ τὸ πάθος ἀνάληψιν τοῦ Σωτῆρος. Μέμνηται δὲ τοῦ προοιμίου τοῦ ψαλμοῦ καὶ ὁ θειότατος Πέτρος ἐν ταῖς Πράξεσι. Λέγει δὲ οὕτως· "Οὐ γὰρ Δαβὶδ ἀνέβη εἰς τοὺς οὐρανοὺς, λέγει δὲ αὐτός· Εἶπεν ὁ Κύριος τῷ Κυρίῳ μου, Κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου." Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Κύριος, ὄρων τοὺς Φαρισαίους ἄλλας περὶ Χριστοῦ δόξας ἔχοντας, πεῦσιν αὐτοῖς τοιάνδε προσήνε 80.1768 γκε· "Τί ὑμῖν δοκεῖ περὶ Χριστοῦ; τίνας ἔστιν υἱός;" Εἰρηκότων δὲ ἐκείνων, Τοῦ Δαβίδ, ἀπεκρίνατο, "Πῶς οὖν Δαβὶδ ἐν πνεύματι Κύριον αὐτὸν καλεῖ, λέγων· Εἶπεν ὁ Κύριος τῷ Κυρίῳ μου, Κάθου ἐκ δεξιῶν μου;" Εἶτα ἐπισυλλογίζεται· "Εἰ οὖν Δαβὶδ καλεῖ αὐτὸν ἐν πνεύματι Κύριον, πῶς υἱὸς αὐτοῦ ἔστι;" Τοῦτο δὲ ἔφη, οὐκ ἐκβάλλων τὸ εἶναι υἱὸν τοῦ Δαβίδ τὸν Χριστόν, ἀλλὰ τῷ ὁμολογουμένῳ τὸ ἀγνοούμενον προστιθείς. Τὸ μὲν γὰρ υἱὸν εἶναι τοῦ Δαβίδ τὸν Χριστόν ὁμολογοῦν οἱ Φαρισαῖοι· ὅτι δὲ καὶ Κύριος ἦν τοῦ Δαβίδ, ἠγνόουν παντάπασιν. Τὸ λείπον τοίνυν προστίθεισιν, οὐ τὸ ὁμολογούμενον ἀναιρεῖ, διδάσκων ὡς ὁ αὐτὸς καὶ υἱὸς αὐτοῦ κατὰ σάρκα, καὶ Κύριος αὐτοῦ ὡς Θεὸς καὶ δημιουργός. Σαφῶς τοίνυν ὁ μακάριος Δαβὶδ τὴν τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ κηρύττει θεότητα, καὶ φησιν· "Εἶπεν ὁ Κύριος τῷ Κυρίῳ μου, Κάθου ἐκ δεξιῶν μου." Εἰ Δαβὶδ ὁ βασιλεὺς, καὶ εὐσεβὴς βασιλεὺς ὁ καὶ προφητικῆς χάριτος ἠξιωμένος, Κύριον ἑαυτοῦ καλεῖ τὸν Δεσπότην Χριστόν· οὐκ ἄρα μόνον ἄνθρωπος κατὰ τὴν Ἰουδαίων ἄνοιαν, ἀλλὰ καὶ Θεός, ὡς τοῦ Δαβίδ δημιουργός τε καὶ Κύριος. Καὶ τὸ κοινὸν δὲ τῶν ὀνομάτων τὴν ταυτότητα τῆς οὐσίας δηλοῖ. Κύριος γὰρ Κυρίῳ λέγει, καὶ οὐ Κύριος κτίσματι, οὐδὲ Κύριος ποιήματι· "Κάθου ἐκ δεξιῶν μου." Μέγα μὲν οὖν καὶ τοῦτο· καὶ οὐ μόνον ὑπὲρ τὴν ἀνθρωπείαν φύσιν, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ ἅπασαν τὴν κτίσιν. Πλὴν ἀνθρωπίνως καὶ αὐτὸ εἶρηται. Ὡς γὰρ Θεός, ὁ Υἱὸς αἰώνιον ἔχει τὸν θρόνον· "Ὁ θρόνος σου γὰρ, φησὶν, ὁ Θεὸς εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος." Οὐ γὰρ μετὰ τὸν σταυρὸν, καὶ τὸ πάθος, ταύτης ὡς Θεὸς τιμῆς ἠξιώθη· ἀλλ' ἔλαβεν ὡς ἄνθρωπος, ὅπερ εἶχεν ὡς Θεός. Οὐ γὰρ ταπεινὸς ὢν ὑψώθη, ἀλλ' ὑψιστος ὢν, καὶ ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων, ἔταπεινώσεν ἑαυτὸν μορφὴν δούλου λαβών. Διὸ καὶ ὁ εὐαγγελιστὴς βοᾷ· "Ὁ μονογενὴς Υἱὸς, ὁ ὢν εἰς τὸν κόλπον τοῦ Πατρὸς, ἐκεῖνος ἐξηγήσατο." Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Κύριός φησιν· "Ἐγὼ ἐν τῷ Πατρὶ, καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἐμοί." Καὶ ἀλλαχοῦ· "Δόξασόν με, σὺ Πάτερ, τῇ δόξῃ ἣ εἶχον παρὰ σοὶ πρὸ τοῦ τὸν κόσμον γενέσθαι." Ὡς ἄνθρωπος τοίνυν ἀκούει· Κάθου ἐκ δεξιῶν μου." ὡς γὰρ Θεός, αἰώνιον ἔχει τὸ κράτος. "Ἐως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου." Ἐχθροὶ διαφερόντως μὲν ὁ διάβολος, καὶ οἱ τούτου διάκονοι δαίμονες, πρὸς δὲ τούτοις καὶ οἱ τοῖς θείοις αὐτοῦ κηρύγμασιν ἀντιπίπτοντες, Ἰουδαῖοι καὶ Ἕλληνες. Τὸ δὲ ἕως, οὐ χρόνου σημαντικόν, ἀλλ' ἰδίωμα τῆς θείας Γραφῆς. Οὕτω γὰρ καὶ διὰ τοῦ προφήτου φησὶν ὁ Θεός, "Ἐγὼ εἰμι, καὶ ἕως ἂν καταγῆρασητε ἐγὼ εἰμι." Δῆλον

δὲ ὅτι οὐ συμπερι ὀρίζεται τὸ εἶναι τοῦ Θεοῦ τῷ γήρει τῶν ἀνθρώπων. 80.1769 Εἰ γὰρ περὶ οὐρανοῦ καὶ γῆς φησιν ὁ προφήτης, "Αὐτοὶ ἀπολοῦνται, σὺ δὲ διαμένεις;" καὶ πάλιν "Σὺ δὲ ὁ αὐτὸς εἶ, καὶ τὰ ἔτη σου οὐκ ἐκλείψουσι;" πολλῶ μᾶλλον, ἀνθρώπων καὶ γηρῶντων καὶ τελευ τῶντων, διαμένει τῶν ὄλων ὁ Δεσπότης. Τοῦτο ἔοικε τῷ ἀποστολικῷ ἐκείνῳ ῥητῶ· "Δεῖ γὰρ αὐτὸν βασιλεύειν, ἄχρις οὗ ἂν θῆ πάντας τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ." Οὐδὲ γὰρ ἐνταῦθα τὸ ἄχρις οὗ χρόνου δηλωτικόν· ποῖον γὰρ ἂν ἔχοι λόγον, ἔτι μὲν τινων ἀντιλεγόντων βασιλεύειν αὐτὸν, μετὰ δὲ τὴν ἀπάντων ὑποταγὴν ἀφαιρεῖσθαι τὴν βασιλείαν; Καὶ μὲν Δανιὴλ ὁ προφήτης, μετὰ τὴν τῶν θηρίων ἀναίρεσιν, αὐτὸν ἔφη βασιλεύειν εἰς τοὺς αἰῶνας, καὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ μὴ ἔσσεσθαι τέλος. Πῶς δὲ καὶ οἱ ἅγιοι συμβασιλεύουσιν, ἢ τίνι συμβασιλεύουσι, τοῦ τὴν βασιλείαν ὑποσχομένου ἀποτιθεμένου τὴν βασιλείαν; Οὐκ οὖν τὸ ἕως οὗ χρόνου δηλωτικόν, ἀλλὰ κατὰ ἰδίωμα τῆς θείας κεῖται Γραφῆς. β'. "Ράβδον δυνάμεως ἐξαποστελεῖ σοι Κύριος ἐκ Σιών." Ἡ μὲν ἐξ Ἰεσσαὶ ράβδος ἐκ Βηθλεέμ· "Ἐξελεύσεται γὰρ, φησὶ, ράβδος ἐκ τῆς ρίζης Ἰεσσαὶ, καὶ ἄνθος ἐκ τῆς ρίζης ἀναβήσεται, καὶ ἐπαναπαύσεται ἐπ' αὐτὸν Πνεῦμα Θεοῦ." Καὶ τὰ ἐξῆς δὲ τοῦ σωτηρίου σταυροῦ τῆς ράβδου τὸ κράτος δηλοῖ. Δι' ἐκείνου γὰρ πᾶσαν ὑπέταξε τῶν ἀντιπάλων τὴν φάλαγγα· ἐν δὲ τῇ Σιών οὗτος ἐπάγη. "Καὶ κατακυρίευσεν ἐν μέσῳ τῶν ἐχθρῶν σου." Οὐ γὰρ ἐξ οὐρίων ἐφέροντο τῶν θείων Εὐαγ γελίων οἱ κήρυκες, ἀλλ' ὑπὸ Ἑλλήνων καὶ βαρβάρων πολιορκούμενοι, καὶ τοῖς τῆς δυσσεβείας περικλυζόμενοι ρεύμασιν, ἐκράτουν τῶν δυσμενῶν, καὶ τοὺς πλείστους μετέβαλλον, καὶ οἷόν τινας αἰχμαλώτους προσῆγον τῷ βασιλεῖ, καὶ τούτου δουλείαν ἀσπάζεσθαι παρεσκεύαζον. γ'. "Μετὰ σοῦ ἡ ἀρχὴ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς δυνάμεώς σου, ἐν ταῖς λαμπρότησι τῶν ἁγίων σου." Ἀνώλεθρον ἔχεις τὸ κράτος· διαφερόντως δὲ τοῦτο δεικνύσεις ἐν τῇ τῆς κρίσεως ἡμέρᾳ, καθ' ἣν λαμπροὺς καὶ περιφανεῖς τοὺς ἁγίους ἀποφανεῖς. Ἡμέραν γὰρ δυνάμεως τὴν δευτέραν τοῦ Σωτῆρος ἐκάλεσεν ἐπιφάνειαν, καθ' ἣν ἴξει μετὰ τῶν ἀγγέλων ἐν τῇ δόξῃ τοῦ Πατρός. Τότε δὲ καὶ οἱ ἅγιοι ἐκλάμπουσιν ὡς ὁ ἥλιος, κατὰ τὴν αὐτοῦ τοῦ Κυρίου φωνήν. "Ἐκ γαστρὸς πρὸ ἑωσφόρου ἐγέννησά σε." 80.1772 Ἐνταῦθα καὶ τῆς θεότητος αὐτοῦ τὸ μεγαλοπρεπὲς ἀπεκάλυψε. Καὶ ὁ εἰρηκῶς αὐτῷ Κύριος· "Κάθου ἐκ δεξιῶν μου," τὸ ὁμοούσιον ὁμολογεῖ, καὶ τὸ ταυτὸν κηρύττει τῆς φύσεως. Τὸ μὲν γὰρ· "Πρὸ ἑωσφόρου," τὸ πρὸ χρόνων αὐτὸν καὶ πρὸ αἰώνων εἶναι δηλοῖ. Τὸ δὲ· "Ἐκ γαστρὸς," τὸ ταυτὸν τῆς οὐσίας διδάσκει. Οὐ γὰρ ἐτέρωθεν, φησὶν, ἀλλ' ἐκ τῆς ἐμῆς γεγένησαι φύσεως· τῆς γαστρὸς δηλονότι παραβολικῶς νοουμένης. Καθάπερ γὰρ ἐκ γαστρὸς τίκτουσιν ἄνθρωποι, καὶ τὰ τικτόμενα τοῖς γεννήσασιν αὐτὴν ἔχει φύσιν· οὕτως ἐξ ἐμοῦ γεγένησαι, καὶ τοῦ γεγεννηκότος ἐν σεαυτῷ τὴν οὐσίαν δεικνύεις. δ'. "Ὡμοσε Κύριος, καὶ οὐ μεταμεληθήσεται. Σὺ ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ." Ἀκριβῶς ταῦτα ἠρμήνευσεν ὁ θεῖος Ἀπόστολος ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους Ἐπιστολῇ, καὶ τὸ τῆς ἀρχιερωσύνης ταύτης ἀπέραντον ἔδειξε, τῷ τὴν μὲν Λευὶτικὴν ἱερωσύνην οὐ μεθ' ὄρκου τὰς ἐπαγγελίας δεδέχθαι, ταύτην δὲ ὄρκῳ βεβαιωθῆναι. Τούτου δὲ χάριν καὶ τὸ "οὐ μεταμεληθήσεται" προστέθεικεν· ἐπειδὴ πολλὰ πολλάκις οἰκονομήσας ὁ τῶν ὄλων Θεὸς, μεταβολαῖς ταῦτα περιπεσεῖν συνεχώρησεν. Οὕτω τὴν Ἰουδαίων ἱερωσύνην καὶ πεποίηκε, καὶ κατέπαυσεν. Οὕτω τὴν βασιλείαν ἐκείνην καὶ κατέστησε, καὶ κατέλυσεν· οὕτω τὴν Ἀσσυρίων, καὶ Βαβυλωνίων, καὶ Μακεδόνων βασιλείαν καὶ γενέσθαι συνεχώρησε, καὶ λυθῆναι προσέταξε. Ταύτην μὲν τὴν ἱερωσύνην αἰώνιον εἶναι βουλόμενος, ὡμωμοκέναι φησὶν, ὡς οὐ μεταμεληθήσεται. Ἀνθρωπίνως δὲ ταῦτα εἶρηκε· τοῦ πάθους γὰρ τὸ θεῖον ἀμύητον, πάθος δὲ καὶ ἡ μεταμέλεια. Ὁ δὲ Μελχισεδέκ, οὐκ Ἰουδαίων, ἀλλ' ἐθνῶν ἱερεὺς. Οὕτω καὶ ὁ Δεσπότης Χριστὸς, οὐχ ὑπὲρ Ἰουδαίων μόνον, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ ἀπάντων ἀνθρώπων ἑαυτὸν προσενήνοχε τῷ Θεῷ. Ἄρχεται δὲ τῆς ἱερωσύνης ἐν τῇ νυκτὶ, μεθ'

ἦν τὸ πάθος ὑπ ἔμεινεν· ἠνίκα λαβὼν ἄρτον, καὶ εὐχαριστήσας ἔκλασε καὶ εἶπε· "Λάβετε, φάγετε ἐξ αὐτοῦ· τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου." Ὡσαύτως καὶ τὸ ποτήριον κεράσας, ἔδωκε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ λέγων· "Πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες· τοῦτο γάρ ἐστι τὸ αἷμά μου, τὸ τῆς καὶ νῆς διαθήκης, τὸ περὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον εἰς ἅφε σιν ἁμαρτιῶν." Εὐρίσκομεν δὲ τὸν Μελχισεδέκ, καὶ ἱερέα ὄντα, καὶ βασιλέα· τύπος γὰρ ἦν τοῦ ἀληθινοῦ ἱερέως καὶ βασιλέως· καὶ προσφέροντα τῷ Θεῷ οὐκ ἄλογα θύματα, ἀλλὰ ἄρτους καὶ οἶνον. Ταῦτα γὰρ καὶ τῷ Ἀβραάμ προσενήνοχε, τὸ τῆς οἰκείας ἀρχιερωσύνης ἀρχέτυπον ἐν τῇ τοῦ πατριάρχου ὁσφύϊ πνευματικῶς προορῶν. Εἰ τοίνυν ἐκ Δαβίδ ὁ Χριστὸς κατὰ σάρκα, ὁ δὲ Δαβὶδ ἐξ Ἰούδα, τὴν δὲ κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ ἀρχιερωσύνην ἔλαβεν ὁ Χριστὸς· πέπαυται μὲν ἡ Λευϊτικὴ ἱερωσύνη εἰς δὲ τὴν Ἰούδα φυλὴν ἢ τῆς μερίζονος ἱερω 80.1773 σύνης εὐλογία μετέβη. Ἱερατεύει δὲ νῦν ὁ ἐξ Ἰούδα κατὰ σάρκα βλαστήσας Χριστὸς, οὐκ αὐτὸς τι προσ φέρων, ἀλλὰ τῶν προσφερόντων κεφαλὴ χρημα τίζων. Σῶμα γὰρ αὐτοῦ τὴν Ἐκκλησίαν καλεῖ, καὶ διὰ ταύτης ἱερατεύει ὡς ἄνθρωπος, δέχεται δὲ τὰ προσφερόμενα ὡς Θεός. Προσφέρει δὲ ἡ Ἐκκλησία τὰ τοῦ σώματος αὐτοῦ καὶ τοῦ αἵματος σύμβολα, πᾶν τὸ φύραμα διὰ τῆς ἀπαρχῆς ἀγία ζουσα. ε'. "Κύριος ἐκ δεξιῶν σου συνέθλασεν ἐν ἡμέρᾳ ὀργῆς αὐτοῦ βασιλεῖς." Τοὺς δὲ νῦν ἀντιτείνοντας, καὶ θρασυνομένους ἄρχοντάς τε καὶ βασιλέας ἐν τῇ τῆς κρίσεως ἡμέρᾳ παραδώσει κολάσει. Τὸ δὲ, "Κύριος ἐκ δεξιῶν σου," ἔοικε τῷ ἐν τῷ πέμπτῳ καὶ δεκάτῳ ψαλμῷ, "Προωρώμην γὰρ τὸν Κύριον ἐνώπιόν μου διὰ παντός, ὅτι ἐκ δεξιῶν μου ἐστίν, ἵνα μὴ σαλευθῶ." Καὶ γὰρ ἐκεῖ ἀνθρωπίνως τοῦτο εἶρηκε, καὶ δεδήλωκε τῆς ἐνωθείσης φύσεως τὸ ἀχώριστον· καὶ ἐνταῦθα κατὰ ταυτὸν καὶ τὰ θεῖα λέγει, καὶ τὰ ἀνθρώπινα. Τὸ μὲν γὰρ, "Κάθου ἐκ δεξιῶν μου," τῇ ἀνθρωπείᾳ φύσει πρόσφορον· τὸ δὲ, "Ἐκ γαστροῦ πρὸ ἐωσφόρου ἐγέννησά σε," δηλωτικὸν τῆς θεότητος· τὸ δὲ, "Σὺ εἶ ἱερεὺς εἰς αἰῶνα," πά λιν ὡς πρὸς ἄνθρωπον εἶρηται. Ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ, "Κύριος ἐκ δεξιῶν σου," ἀντὶ τοῦ, ἀχώριστον ἔχεις τὴν ἐνωθεῖσαν θεότητα. Ὑ. "Κρινεῖ ἐν τοῖς ἔθνεσι, πληρώσει πτώματα· συνθλάσει κεφαλὰς ἐπὶ γῆς πολλῶν." Σαφέστερον ἐνταῦθα τὴν κρίσιν ἐδήλωσε καὶ ὅτι κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν παντοδαπαῖς παραδώσει τιμωρίαις τοὺς δυσσεβεῖς συνεζηκότας· καὶ κατὰ τὸν παρόντα μὲν τοὶ βίον, πολλαῖς αὐτοὺς πολλακίς παιδείαις ὑπέβαλε, τὴν οἰκείαν δύναμιν τοὺς ἀγνοοῦντας δι δάσκων. Ζ. "Ἐκ χειμάρρου ἐν ὁδῷ πίεται, διὰ τοῦτο ὑψώσει κεφαλὴν." Πολλῇ, φησὶν, ἐνανθρωπήσας εὐτελείᾳ χρήσεται, ὥστε καὶ τοῖς κατὰ τὴν ὁδὸν εὐρί σκομένοις ὕδασι θεραπεύειν τὸ δίψος. Δοκεῖ δέ μοι καὶ ἐτέραν βαθυτέραν ἔχειν ἢ προφητεία διάνοιαν. Ποτήριον ἔθος αὐτῷ τὸ πάθος καλεῖν· "Πάτερ γὰρ, ἔφη, εἰ δυνατόν, παρέλθῃ τὸ ποτήριον τοῦτο ἀπ' ἐμοῦ·" χειμάρρου δὲ τοὺς Ἰουδαίους καλεῖ, θείας μὲν χάριτος τετυχηκότας, οὐκ ἀεὶ δὲ ταύτης ἀπο λαύσαντας. Καθάπερ γὰρ ὁ χειμάρρους οὐκ ἀένναον ἔχει τὴν τῶν ὑδάτων φορὰν, ἀλλὰ ἐκ τῶν τικτομένων ἐκ τῶν νεφῶν συνίσταται ὑετῶν· οὕτως Ἰουδαῖοι πρόσκαιρον ἔσχον τοῦ νόμου τὴν χάριν, οἷον ἀπὸ τινων νεφῶν τῶν προφητῶν χορηγουμένην. Μετὰ δὲ ταῦτα τοῦ θέρους φανέντος, κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου φωνήν· "Ἐπάρατε γὰρ, φησὶ, τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑμῶν, καὶ βλέπετε εἰς τὰς χώρας, ὅτι λευκαὶ εἰσι πρὸς θερισμόν·" ἀναγκαιῶς ὁ χειμάρρους τῆς 80.1776 προτέρας εὐπορίας ἔρημος μεμένηκε, καὶ ξηρὸς ὁράται πάσης ἰκμάδος ἐστερημένος. Ἐπειδὴ τοίνυν Ἰουδαῖοι τὸν σταυρὸν ἐτεκτήναντο, ποτήριον δὲ καλεῖ τὸ πάθος ὁ Κύριος, εἰκότως ὁ προφήτης ταῦτα προ θεωρῶν εἶρηκεν· "Ἐκ χειμάρρου ἐν ὁδῷ πίεται." Ὅδον δὲ τὸν βίον καλεῖ. Μαρτυρεῖ δὲ τῇ διανοίᾳ καὶ τὰ ἐπαγόμενα, "Διὰ τοῦτο ὑψώσει κεφαλὴν." Τούτῳ δὲ ὅμοιον καὶ ὁ ἀπόστολος εἶρηκε Παῦλος· "Ἐταπείνωσεν ἑαυτὸν μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ· διὸ καὶ ὁ Θεὸς αὐτὸν ὑπερύψωσε." Δῆλον δὲ ὡς ἀνθρωπίνως καὶ τοῦτο τέθεικεν. Ὡς γὰρ Θεὸς, οὐ

ταπεινός ὢν ὑψώθη, ἀλλ' ὕψιστος ὢν ἑταπείνωσεν ἑαυτόν· ὡς δὲ ἄνθρωπος, ὃ μὴ εἶχεν ἔλαβεν.

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ ΡΙ΄ ΨΑΛΜΟΥ.

Ἄλληλούϊα. Ἀμμανῖται, καὶ Μωαβῖται, καὶ Ἰδουμαῖοι, πλῆθος ὅτι μάλιστα πλεῖστον συναγαγόντες, ἐπεστράτευσαν πάσαι ποτὲ τῇ Ἰούδα φυλῇ. Ἐβασίλευσε δὲ τηνικαῦτα ταύτης Ἰωσαφάτ, ἀνὴρ ἐπ' εὐσεβεία μαρτυρούμενος, τῶν ἐκ Δαβίδ. Οὕτως τῶν πολεμίων τὸ πλῆθος μαθὼν, μετὰ παντὸς τοῦ λαοῦ προσελήλυθε τῷ Θεῷ, τὴν ἄμαχον ἐπικουρίαν αἰτῶν· καὶ δὴ καὶ τὴν αἴτησιν ἔλαβε. Παρηγγύησε γὰρ αὐτοῖς ὁ τῶν ὄλων Θεὸς καταθάρρῆσαι τῶν πολεμίων, ὡς αὐτοῦ στρατηγούντος. Ἡμέρας τοίνυν ἀρχομένης, ἐκινήθησαν κατ' ἀλλήλων οἱ πολέμιοι, καὶ σφᾶς αὐτοὺς ὡς ἐναντίους διέφθειραν, ὥστε μὴ δένα τὸν ὄλεθρον ἐκεῖνον διαφυγεῖν. Τοῦτο ἔκ τινος σκοπιᾶς θεασαμένη τῶν Ἰουδαίων ἡ στρατεία, ἔδρα μὲν ὡς ἐφ' ἔτοιμον θήραν, ἐσκύλευσε δὲ τοὺς πολεμίους, καὶ μετὰ πολλῆς ἐπανήλυθε τῆς περιουσίας. Καὶ ὡς διδάσκει τῶν Παραλειπομένων ἡ ἱστορία, μετὰ μουσικῶν ὀργάνων εἰσῆλθον εἰς τὸν θεῖον νεῶν, τὸν τῆς νίκης χορηγὸν ἀνυμνοῦντες. Ταῦτα προορῶν ὁ προφήτης τόνδε συνέγραψε τὸν ψαλμὸν, οἷόν τινα ὕμνον ὑπὸ τοῦ εὐσεβοῦς Ἰωσαφάτ προσφερόμενον· ὕμνου δὲ καὶ ἡ ἐπιγραφή· τὸ γὰρ Ἄλληλούϊα, ὡς καὶ ἤδη ἠρμηνεύκαμεν, Αἰνεῖτε τὸν Κύριον, ἐπὶ τῇ Ἑλλάδι φωνῇ. Σημαίνει γὰρ τὸ Ἄλληλου, αἰνεῖτε, τὸ δὲ ἴα, Κύριον, ἢ τὸν ὄντα. α'. "Ἐξομολογήσομαί σοι, Κύριε, ἐν ὅλῃ καρδίᾳ μου." Ἀπὸ πάσης σοι διανοίας, Δέσποτα, προσφέρω τὸν χαριστήριον ὕμνον. "Ἐν βουλή εὐθέων καὶ συν αγωγῇ." Οὐκ ἐγὼ δὲ μόνος, ἀλλὰ καὶ σὺν ἐμοὶ τῶν εὐσεβῶν ὁ σύλλογος. Κατ' ἐκεῖνον γὰρ τὸν καιρὸν τῆς τῶν εἰδώλων πλάνης ὁ λαὸς ἠλευθέρωτο, τοῦ βασιλέως ἅπαντας ἐκπαιδεύοντος τὴν εὐσεβείαν. Βουλὴν τοίνυν εὐθέων τὸ σύστημα προσαγορεύει τῶν εὐσεβῶν. β'. "Μεγάλα τὰ ἔργα Κυρίου." Τῷ ὄντι γὰρ θαυμαστά, καὶ ἀξιάγαστα, τὰ ὑπὸ τῆς αὐτοῦ δυνάμεως ἐνεργούμενα. "Ἐξεζητημένα εἰς πάντα τὰ 80.1777 θελήματα αὐτοῦ." Ποιεῖ μὲν ὅσα βούλεται, ἕκα στον δὲ τῶν γινομένων σοφίας ὑπάρχει μεστὸν, καὶ παρὰ πάντων τὴν εὐφημίαν ἐφέλκεται. γ'. "Ἐξομολόγησις καὶ μεγαλοπρέπεια τὸ ἔργον αὐτοῦ." Ἄπαντα τὰ ὑπ' αὐτοῦ γινόμενα, καὶ ἡ δὴ μιουργία, καὶ ἡ οἰκονομία, καὶ μεγαλοφυῆ, καὶ ὑπερφυῆ, καὶ τῆς παρὰ πάντων ἀνθρώπων ὑμνωδίας ἄξια. Ἐξομολόγησιν ἐνταῦθα τὴν εὐχαριστίαν καλεῖ. "Καὶ ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ μένει εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος." Οὐδὲν ἄδικον τῶν γινομένων, ἀλλὰ πάντα τῷ δικαίῳ κοσμεῖται· δι' αἰῶνος γὰρ ταύτη χρώμενος πρυτανεύει τὰ σύμπαντα. δ'. "Μνεῖαν ἐποίησατο τῶν θαυμασίων αὐτοῦ." Ἐπειδὴ προφανῶς εἰργάσατο τῶν πολεμίων τὸν ὄλεθρον. Ταυτὸ δὲ τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν προγόνων πεποίηκε, ποτὲ μὲν τοὺς Αἰγυπτίους συγκαλύψας, ἄλλοτε δὲ τοὺς Ἀμαληκίτας τῇ ἐκτάσει Μωσέως χειρῶν κατακοντίσας· καὶ Χαναανίους, καὶ Χετταίους, καὶ τὰ ἄλλα ἔθνη, δι' Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ καταλύσας. Ἀνάμνησιν τῶν θαυμασίων ἐκάλεσε τῶν πολεμίων τὴν τιμωρίαν· ἀντὶ τοῦ· τὰς πολυθρυλλήτους σου θαυματουργίας, τὰς ψευδεῖς παρὰ τοῖς ἀπίστοις νομιζόμενας, ἔδειξας ἀληθεῖς τῇ νέᾳ θαυματουργίᾳ, καὶ ἀνέμνησας ἡμᾶς ὡς ἐπὶ τῶν ἡμετέρων εἰργάσω προγόνων. "Ἐλεῆμων καὶ οἰκτίρμων ὁ Κύριος. [ε'] Τροφήν ἔδωκε τοῖς φοβουμένοις αὐτόν." Τὴν τροφήν, θήραν οἱ ἄλλοι εἶπον ἐρμηνευταί. Ἀληθῆ δὲ ἀμφότερα. Καὶ γὰρ ὡς ἐπὶ θήραν ἔτοιμον ἔδραμον ἐπὶ τῶν πολεμίων τὸν πλοῦτον, καὶ τροφήν ἐκεῖθεν ἴκα νῆν ἐπορίσαντο. "Μνησθήσεται εἰς τὸν αἰῶνα διαθήκης αὐτοῦ." Ὁ δὲ Σύμμαχος οὕτως· θήραν ἔδωκε τοῖς φοβουμένοις αὐτόν, μνημονεύων αἰῶνίου συνθήκης αὐτοῦ. Τῶν γὰρ πρὸς τοὺς πατέρας γεγεννημένων ὑποσχέσεων ἀληστον ἔχει τὴν μνήμην, καὶ δι' ἐκείνην ἡμῖν μεταδίδωσι τῶν ἀγαθῶν. ζ'. "Ἰσχύον ἔργων αὐτοῦ ἀνήγγειλε τῷ λαῷ αὐτοῦ· τοῦ δοῦναι αὐτοῖς κληρονομίαν ἐθνῶν." Μᾶλλον ἡμῖν ἐναργῶς τὴν οἰκειάν

ἔδειξε δύναμιν, τὸν τῶν ἐχθρῶν ἡμῖν δωρησάμενος πλοῦτον. Οὐ γὰρ μόνον ἡμᾶς τῆς παρ' ἐκείνων ἠλευθέρωσε λώβης, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐκείνων περιουσίαν εἰς τὰς ἡμετέρας μετατέθεικεν οἰκίας. "Ἔργα χειρῶν αὐτοῦ ἀλήθεια καὶ κρίσις." Οὐκ ἀδίκως δέ, ἀλλὰ καὶ λίαν ἐνδίκως ταῦτα εἰργάσατο. Οὐδὲν γὰρ ἡμῖν ἐγκαλεῖν ἔχοντες, καταλύσαι παντελῶς ἐπειράθησαν. Ἀληθῆ τοίνυν καὶ δικαίαν κατ' αὐτῶν ἔξενήνοχε ψῆφον. ἦ. "Πιστὰ αἱ πᾶσαι ἐντολαὶ αὐτοῦ· ἐστηριγμέναι εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος, πεπονημέναι ἐν ἀληθείᾳ καὶ εὐθύτητι." Νομοθετῶν ὁ Θεὸς τὴν οἰκίαν εὐμένειαν τοῖς φυλάττουσι τὸν νόμον ὑπέσχετο. Τοῦτο καὶ ἐνταῦθά φησιν, ὅτι ἀψευδεῖς αἱ περὶ τῆς τῶν ἐντολῶν φυλακῆς ὑποσχέσεις, καὶ οἱ ταῦτα 80.1780 πληροῦν προαιρούμενοι τῆς αὐτοῦ προμηθείας διηνεκῶς ἀπολαύουσι. Καὶ γὰρ ἡμεῖς γνησίως αὐτὸν ἰκετεύσαντες κρείττους τῶν δυσμενῶν ἀπεφάνθημεν. Τοῦτο γὰρ διὰ τῶν ἐπαγομένων ἐδήλωσε. θ'. "Λύτρωσιν ἀπέστειλε Κύριος τῷ λαῷ αὐτοῦ, ἐντεῖλατο εἰς τὸν αἰῶνα διαθήκην αὐτοῦ." Αἱ γὰρ τοῦ Θεοῦ ὑποσχέσεις οὐ μόνον τὸ ἀψευδές, ἀλλὰ καὶ τὸ διαρκές ἔχουσιν. "Ἅγιον καὶ φοβερὸν τὸ ὄνομα αὐτοῦ." Τοῖς μὲν γὰρ πιστεύουσιν ἅγιον, καὶ τριπόθητον καὶ πηγάζον τῶν ἀγαθῶν τὴν φορὰν· τοὺς δὲ ἀπιστοῦντας, καὶ παρανομία συζῶντας, κολλάζει καὶ τιμωρεῖται. ι'. "Ἀρχὴ σοφίας φόβος Κυρίου." Ἀναγκαῖον τοίνυν αὐτὸν δεδιέναι καὶ τρέμειν. Τοῦτο γὰρ πρῶτον τῆς θείας διδασκαλίας στοιχεῖον. Σοφίαν γὰρ οὐ τὴν εὐγλωττίαν λέγει, ἀλλὰ τὴν τῶν θείων ἐπίγνωσιν. Εἰσαγωγικοῖς τοίνυν ὁ φόβος· τῶν δὲ τελείων τῆς ἀγάπης ἢ κτήσις. "Σύνεσις δὲ ἀγαθὴ πᾶσι τοῖς ποιοῦσιν αὐτήν." Οὐκ ἀρκεῖ γὰρ εἰς τελείωσιν ἡ γνῶσις, ἀλλὰ χρῆζει ἡ θεωρία τῆς πράξεως, καὶ προσήκει τὸν τῆς θείας ἠξιωμένον συνέσεως τοῖς ἔργοις τὴν γνῶσιν κοσμεῖν, καὶ διὰ ταύτης θεραπεύειν τὸν τῆς συνέσεως χορηγόν. "Ἡ αἴνεσις αὐτοῦ μένει εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος." Ἀκολουθῶν καὶ τοῦτο προστέθηκε, διδάσκων ὡς ὁ τῆς ἀρετῆς ἐραστὴς αὐτὸς τὸ ἐντεῦθεν πορίζεται κέρδος. Ὁ γὰρ Θεὸς, κἂν μηδεὶς ὑμνεῖν ἐθέλει, αἰώνιον ἔχει τὸν ὕμνον καὶ διαρκῆ. Τοῦτον μέντοι τὸν ψαλμὸν κατὰ στοιχεῖόν φασιν Ἑβραίοις γεγράφθαι, καὶ κατὰ τὴν τῶν στοιχείων ἀκολουθίαν συγκεῖσθαι. Καὶ ὁ μετ' αὐτὸν δὲ ὁμοίως σύγκειται.

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ ΡΙΑ΄ ΨΑΛΜΟΥ.

Ἀλληλουῖα. Ὑμνον καλεῖ καὶ τοῦτον τὸν ψαλμὸν ἢ ἐπιγραφή· διδασκαλίαν δὲ εὐσεβείας τοῖς βουλομένοις προσφέρει. α'. "Μακάριος ἀνὴρ ὁ φοβούμενος τὸν Κύριον, ἐν ταῖς ἐντολαῖς αὐτοῦ θελήσει σφόδρα." Ὁ ταύτη τῇ εὐλαβείᾳ κοσμούμενος, καὶ τὸ θεῖον περικείμενος δέος, πᾶσαν αὐτοῦ τὴν βουλήν εἰς τὴν τῶν θείων λόγων ἐκπλήρωσιν μετατίθησι, καὶ σὺν πάσῃ προθυμίᾳ πληροῦν ταῦτα ἐπείγεται. Εἶτα δείκνυσι τὸν τῶν τοιούτων σπερμάτων καρπὸν. β'. "Δυνατὸν ἐν τῇ γῆ ἔσται τὸ σπέρμα αὐτοῦ." Ἐπειδὴ γὰρ τοῦτο ἀξίεραστον ἐδόκει τοῖς τηνικάδε ἀνθρώποις, τοῦτο τοῖς φυλάττουσι τὰς ἐντολὰς δῶσειν ὑπισχνεῖται τὸ δῶρον. Καὶ δὴ καὶ ἔδωκε, διὰ μὲν τὸν Ἀβραάμ τῷ Ἰσραὴλ, διὰ δὲ τὸν Δαβὶδ τοῖς ἐξ αὐτοῦ, καὶ διὰ τὸν Ἰσραὴλ τοῖς ἐκγόνοις, καὶ ταῦτα παρανόμοις γεγεννημένοις. "Γενεὰ εὐθέων εὐλογηθήσεται." Οἱ γὰρ ἰσότητος καὶ δικαιοσύνης ἐπιμελούμενοι τῆς θείας εὐλογίας δρέψονται τοὺς καρπούς. 80.1781 γ'. "Δόξα καὶ πλοῦτος ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ." Καὶ ταύτας ὡς πρὸς ἀτελεῖς ἔτι, καὶ τῶν τελείων ἐπαΐειν οὐ δυναμένους, ποιεῖται τὰς ὑποσχέσεις. Τοὺς γὰρ τελείους ὁ Δεσπότης Χριστὸς τάναντία διδάσκει, λέγων· "Μὴ κτήσησθε χρυσὸν, μηδὲ ἄργυρον, μήτε χαλκὸν εἰς τὰς ζώνας ὑμῶν, μὴ πήραν εἰς ὄδον, μὴ ὑποδήματα, μηδὲ ῥάβδον." Καὶ πάλιν· "Ἐὰν μὴ τις ἀποτάξῃται πᾶσι τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτοῦ, οὐ δύναται μοι εἶναι μαθητής." Καί· "Εἰ θέλεις τέλειος γενέσθαι, πώλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα, καὶ δὸς πτωχοῖς." Ἄλλ' ὅμως ταῦτα νομοθετῶν, ἐκεῖνα τοῖς ἀτελεῖσι καὶ ὑπισχνεῖται, καὶ δίδωσιν. Οὕτω τῷ Σολομῶντι καὶ πλοῦτον καὶ

262

δόξαν προστέθεικεν. Οὕτω τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ τὸν τῶν Αἰγυπτίων ἐδωρήσατο πλοῦτον. "Καὶ ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ μένει εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος." Ἄλυστον γὰρ ὁ τῶν ὄλων Θεὸς ἔχει τὴν μνήμην, καὶ ἀείμνηστον αὐτοῦ διαφυλάττει τὸ κλέος. δ'. "Ἐξανέτειλεν ἐν σκότει φῶς τοῖς ἔθνεσιν." Σκότος ποτὲ μὲν τὴν ἄγνοιαν, ποτὲ δὲ τὰς συμφορὰς ὀνομάζει, καὶ φῶς δὲ ὡσαύτως νῦν μὲν τὴν γνῶσιν, νῦν δὲ τῶν κακῶν τὴν ἀπαλλαγὴν προσαγορεύει. Λέγει τοίνυν, ὅτι καὶ ἀγνοοῦσιν ὑποδεικνύει τὴν ἀλήθειαν, καὶ ἐν τῇ τῶν λυπηρῶν προσβολῇ τὴν οἰκείαν ἐπικουρίαν ὀρέξει. Οὕτω τὸν Ἰωσήφ ἐκ τῆς τῶν ἀδελφῶν μαιφονίας ἐξήρπασεν, οὕτως αὐτὸν τῆς συκοφαντίας ἀπέφηνε κρείττονα· οὕτω τῆς Σάρρας ἀρπαγείσης ὥρεξε τῷ Ἀβραὰμ τὴν οἰκείαν ῥοπήν· οὕτω τὸν Λάβαν ἐξεδειμάτωσε, καὶ τὸν φεύγοντα τοῦ διώκοντος δυνατώτερον ἔδειξε. Τῆς θείας τοίνυν δυνάμεως καὶ τοῦτο τεκμήριον, τὸ γυμνασίας μὲν εἵνεκα συγχωρεῖν προσβάλλειν τοῖς δικαίοις τὰ λυπηρὰ, διαλύειν δὲ τούτων τὸ νέφος, καὶ καθαρὰν αἰθρίαν χαρίζεσθαι. "Ἐλεήμων, καὶ οἰκτίρμων, καὶ δίκαιος." Ταῦτα δὲ πρυτανεύει δι' αἰσούνην, καὶ ἐλέω, καὶ ἀγαθότητι χρώμενος. Κήδεται μὲν γὰρ ὡς φιλόανθρωπος, στεφανοῦν δὲ τοὺς δικαίους βουλόμενος, συγχωρεῖ τοὺς ἀγῶνας, λύει δὲ τούτους ὅτι τάχιστα διὰ τὴν ἀμέτρητον ἀγαθότητα. ε'. "Χρηστὸς ἀνὴρ ὁ οἰκτεῖρων, καὶ κυχρῶν· οἱ κοινομήσει τοὺς λόγους αὐτοῦ ἐν κρίσει." Ὁ δὲ Σύμμαχος οὕτως· Ἀγαθός, χαριστικός, καὶ κυχρῶν, οἰκονομῶν τὰ πράγματα αὐτοῦ μετὰ κρίσεως. Ὁ γὰρ τὸν οἰκεῖον δεσπότην μιμούμενος φιλοτίμως θεραπεύει τοὺς ὁμοδούλους· οἰκτεῖρων μὲν, ὡς τῆς φύσεως κοινωνός, κυχρῶν δὲ, ὡς τὴν ἔκτισιν παρὰ τοῦ κοινοῦ προσμένων Δεσπότη. Οὐ δὲν δὲ ὁ τοιοῦτος ἀδιακρίτως ἐργάζεται, ἀλλ' ὁρθῶς χρώμενος λογισμῶ, καὶ τοὺς λόγους καὶ τὰ ἔργα κοσμεῖ. 80.1784'. "Ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα οὐ σαλευθήσεται." Βεβαίαν γὰρ ὁ τοιοῦτος ἔχει τὴν γνώμην, οὐδεμίαν τροπὴν δεχομένην ἐν ταῖς τῶν καιρῶν δυσκολίαις. ζ'. "Εἰς μνημόσυνον αἰῶνιον ἔσται δίκαιος." Πολυθύλλητος δὲ ὁ τοιοῦτος ἔσται, καὶ παρὰ πᾶσιν ἀοίδιμος, καὶ ἀείμνηστον καταλείψει τὸ κλέος. "Ἀπὸ ἀκοῆς πονηρᾶς οὐ φοβηθήσεται." Οὔτε δὲ ἀπειλὰς δεῖσει, οὔτε ἀγγελίας φόβον ἰκανὰς ἐμποιῆσαι. "Ἐτοίμη ἡ καρδία αὐτοῦ ἐλπίζειν ἐπὶ Κυρίου." Ὁ δὲ Σύμμαχος τὴν ἐτοίμην πάλιν ἐδραϊάν ἡρμήνευσεν. Ἐδραϊάν ἔχει, φησὶ, καὶ βεβαίαν τὴν εἰς Θεὸν ἐλπίδα, καὶ διὰ τοῦτο τῶν τοιούτων θορύβων καταφρονεῖ. η'. "Ἐστήρικται ἡ καρδία αὐτοῦ, οὐ μὴ φοβηθῆ, ἕως οὗ ἐπίδη ἐπὶ τοὺς ἐχθρούς αὐτοῦ." Οὐ γὰρ μόνον οὐ δέδιδε τοὺς δυσμενεῖς, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐκείνων ἦτταν διὰ τὴν εἰς Θεὸν ἐλπίδα προσμένει. θ'. "Ἐσκόρπισεν, ἔδωκε τοῖς πένησιν· ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ μένει εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος." Τούτων ἕκαστον διδασκαλίαν ἀρετῆς τοῖς βουλομένοις προσφέρει. Λέγει δὲ, ὅτι ὁ τῇ εὐλαβείᾳ καὶ τῷ θείῳ φόβῳ κοσμούμενος οὐχ ἀπλῶς τοῖς δεομένοις ὀρέγει τὸν ἔλεον, ἀλλὰ μετὰ πολλῆς φιλοτιμίας τοῦτο ποιεῖ, καὶ μιμεῖται τοὺς σπεύροντας ἀφειδῶς τὰ σπέρματα, καὶ σκεδαννύοντας διὰ τὴν τῶν δραγμάτων ἐλπίδα. Παραπλησίως γὰρ καὶ οὗτος τῆς δικαιοσύνης προσμένει τὸ κέρδος. "Τὸ κέρας αὐτοῦ ὑψωθήσεται ἐν δόξῃ." Κέρας τὴν ἰσχὺν καλεῖ ἐκ μεταφορᾶς τῶν ζώων τῶν καθωπλισμένων τοῖς κέρασι, καὶ τούτοις ἀμυνομένων τοὺς ἐπιόντας. Λέγει τοίνυν ὅτι καὶ δυνατὸς καὶ περίβλεπτος ἔσται ὁ τῆς ἀρετῆς κεκτημένος τὸν πλοῦτον. ι'. "Ἀμαρτωλὸς ὄψεται, καὶ ὀργισθήσεται, τοὺς ὀδόντας αὐτοῦ βρῦξει, καὶ τακήσεται, ἐπιθυμία ἀμαρτωλοῦ ἀπολεῖται." Οἱ δὲ κακία συζῆν προαιρούμενοι, τῶν δικαίων ὀρώντες τὴν περιφάνειαν, τακήσονται μὲν τῷ φθόνῳ, καὶ τῆς μαιφονίας τυρεῦσονται μηχανά· διαμαρτήσονται δὲ τῶν βουλευμάτων, καὶ τῆς ἐπιθυμίας οὐκ ἀπολαύσουσιν. Ἄδικος γὰρ αὕτη καὶ λίαν θεομισῆς.

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ ΡΙΒ΄ ΨΑΛΜΟΥ.

Ἄλληλουῖα. Ἐτερος ὕμνος καὶ οὗτος εἰς ὠφέλειαν συγγεγραμμένος, καὶ ἐγείρων τοὺς ἀνθρώπους εἰς ὑμνωδίαν τοῦ εὐεργέτου. α'. "Αἰνεῖτε, παῖδες, Κύριον."

263

Παῖδας ἐνταῦθα οὐ τοὺς νέους, ὡς τινες ὑπέλαβον, ἀλλὰ τοὺς δούλους καιεῖ. Οὕτω γὰρ καὶ ὁ Ἀκύλας, καὶ ὁ Σύμμαχος, καὶ ὁ Θεοδοτίων ἠρμήνευσαν· καὶ ὁ Ἑβραῖος Ἀβδὴ λέγει. Οὕτω δὲ καὶ ὁ Σύρος. Καὶ τὸ αἰνεῖτε ὁ Ἑβραῖος Ἀλληλούϊα εἶπεν· ὡς εἶναι δῆλον ὅτι Ἀλληλούϊα, Αἰνεῖτε Κύριον ἔρμη νεύεται. 80.1785 "Αἰνεῖτε τὸ ὄνομα Κυρίου. [β'] Εἶη τὸ ὄνομα Κυρίου εὐλογημένον, ἀπὸ τοῦ νῦν, καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος." Προσῆκει, φησὶν, ὑμᾶς δούλους ὄντας, καὶ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ τὸ εἶναι λαβόντας, ὑμνεῖν αὐτοῦ τὸ ὄνομα, κἂν ἀγνοῆτε τὴν φύσιν. Ἔχει μὲν γὰρ τὴν εὐλογίαν καὶ τὴν εὐφημίαν ἀναρχον καὶ ἀήτητον. Τὸ γὰρ, "ἀφὸ τοῦ αἰῶνος καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος" δηλοῖ τοῦτο. Δεῖ δὲ ὅμως καὶ ἡμᾶς, οἷα δὴ ποιητῆ, προσφέρειν τὸν χαριστήριον ὕμνον. γ'. "Ἀπὸ ἀνατολῶν ἡλίου μέχρι δυσμῶν αἰνετὸν τὸ ὄνομα Κυρίου." Τὴν μετὰ τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ Μονογενοῦς τοῖς ἔθνεσι παρασχεθεῖσαν θεογνωσίαν ὁ ψαλμὸς προεθέσπισε. Πάλαι μὲν γὰρ ὁ τῶν ὄλων Θεὸς οὐδὲ παρὰ πάντων Ἰουδαίων ὑμνεῖτο, ἀλλὰ παρ' ὀλίγων τῶν εὐσεβεία συζώντων· μετὰ δὲ τὴν ἐκ Παρθένου γέννησιν, καὶ τὸ σωτήριον πάθος, εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξήλθεν ὁ φθόγγος τῶν κηρύκων τῆς ἀληθείας, "καὶ εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης τὰ ῥήματα αὐτῶν," καὶ ἐπληρώθη ἡ σύμπασα γῆ τοῦ γινῶναι τὸν Κύριον, ὡς ὕδωρ πολὺ κατακαλύψαι θαλάσσας. Τοῦτο καὶ δι' ἐτέρου προφήτου ὁ τῶν ὄλων ἔφη Θεός· "Οὐκ ἔστι μοι θέλημα ἐν ὑμῖν, καὶ θυσίαν οὐ προσδέξομαι ἐκ τῶν χειρῶν ὑμῶν, ὅτι ἀπὸ ἀνατολῶν ἡλίου μέχρι δυσμῶν μέγα τὸ ὄνομά μου ἐν τοῖς ἔθνεσι, καὶ ἐν παντὶ τόπῳ θυμίαμα προσφέρεται τῷ ὀνόματί μου, καὶ θυσία καθαρὰ." Συνωδὰ δὲ τούτοις καὶ ἡ πνευματικὴ μελωδία θεσπίζει. δ'. "Υψηλὸς ἐπὶ πάντα τὰ ἔθνη ὁ Κύριος, ἐπὶ τοὺς οὐρανοὺς ἡ δόξα αὐτοῦ." Ἄπαντα γὰρ τὰ ἔθνη μεμάθηκεν ὡς αὐτὸς ἐστὶν ὕψιστος, καὶ Θεός, καὶ τῶν ἀπάντων δημιουργός, καὶ ὑπὸ τῶν οὐρανίων ἀγγέλων ἀνυμνούμενος. ε'. "Τίς ὡς ὁ Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν;" Πολλάκις τοῦτο ἡ θεία Γραφή λέγει. Καὶ γὰρ ὁ μακάριος Μωϋσῆς τοῦτο λέγει· "Τίς ὅμοιός σοι ἐν θεοῖς, Κύριε;" Τίς ὅμοιός σοι, δεδοξασμένος ἐν ἁγίοις; Καὶ ὁ μακάριος Δαβὶδ, ὅτι "Τίς ἐν νεφέλαις ἰσωθήσεται τῷ Κυρίῳ; ἢ τίς ὁμοιωθήσεται τῷ Κυρίῳ ἐν υἱοῖς Θεοῦ;" Καὶ πάλιν, ὅτι "Τίς Θεὸς παρέξ τοῦ Κυρίου, ἢ τίς Θεὸς πλὴν τοῦ Θεοῦ ἡμῶν;" Διὰ πάντων δὲ τούτων τὸ ἀσύγκριτον τοῦ Θεοῦ τῶν ὄλων μανθάνομεν, καὶ ὅτι οὐδὲν τῶν ὄντων παραβληθῆναι δύναται τῇ τοῦ Θεοῦ φύσει, ἢ δυνάμει, ἢ ἐνεργείᾳ. "Ὁ ἐν ὑψηλοῖς οἰκῶν, [] Καὶ τὰ ταπεινὰ ἐφορῶν ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ ἐν τῇ γῇ." Τοῖς οὐρανοῖς γὰρ ἐνδιδαιτᾶσθαι δοκῶν ἐποπτεύει τὰ σύμπαντα, καὶ οὐδὲν ἀτημέλητον τῶν ὄντων ἔα. ζ', η'. Ὁ ἐγείρων ἀπὸ γῆς πτωχὸν, καὶ ἀπὸ κοπρίας ἀνυψῶν πένητα· τοῦ καθίσει αὐτὸν μετὰ 80.1788 ἀρχόντων, μετὰ ἀρχόντων λαοῦ αὐτοῦ." Ταῦτα καὶ ἡ μακαρία εἶρηκεν Ἄννα, τὸν χαρὶστήριον ὕμνον ὑφαίνουσα τῷ Θεῷ. Ὁρῶμεν δὲ αὐτὰ διηλεκτικῶς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τῶν ὄλων γινόμενα. Οὕτω τὸν μακάριον Δαβὶδ ποιμένα ὄντα βασιλέα πεποίηκεν· οὕτω τὸν Ἰωσήφ εἰς δουλείαν μεταπεσόντα ἐπὶ τὸν βασιλικὸν κεκάθικε θρόνον· οὕτω τὸν Μωϋσῆα προβατέα γινόμενον δημαγωγὸν ἀπέφηνε τοῦ λαοῦ, καὶ Θεὸν ἐχειροτόνησε τοῦ Φαραῶ· οὕτω τὰ ἔθνη, τὰ τῇ πτωχείᾳ τῆς ἀσεβείας δουλεύοντα, καὶ τῇ κόπρῳ τῆς ἀμαρτίας ἐπικαθήμενα, τῶν τῷ Ἰσραὴλ δεδωρημένων ἠξίωσεν ἀγαθῶν· οὕτω τὴν ἀνθρωπίαν φύσιν εἰς αὐτὸν καταπεσοῦσαν τὸν τοῦ θανάτου πυθμένα ἀνέλαβε, καὶ ἀνήγαγε, καὶ ἐκάθισεν ἐπάνω πάσης ἀρχῆς, καὶ ἐξουσίας, καὶ κυριότητος, καὶ παντὸς ὀνόματος ὀνομαζομένου, οὐ μόνον ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ μέλλοντι. θ'. "Ὁ κατοικίζων στεῖραν ἐν οἴκῳ, μητέρα ἐπὶ τέκνοις εὐφραينوμένην." Καὶ τοῦτο ὡσαύτως ἐστὶν ἰδεῖν καὶ ἐπ' ἀνθρώπων συμβαῖνον. Καὶ γὰρ καὶ τὴν Σάρραν, καὶ τὴν Ῥεβέκκαν, καὶ τὴν Ῥαχήλ, καὶ τὴν Ἄνναν, καὶ τοῦ Σαμψῶν τὴν μητέρα, καὶ τὴν Ἐλισάβετ, στερίφας οὔσας, μητέρας παίδων ἀπέφηνεν. Κυριώτερον δὲ τοῦτο καὶ ἀληθέστερον ἐπὶ τῆς Ἐκκλησίας ἐστὶν ἰδεῖν· στεῖραν γὰρ ταῦτα τὴν οὔσαν πάλαι, καὶ ἄπαιδα, μητέρα πεποίη

κεν, ἐπὶ τέκνοις ἀναριθμήτοις εὐφραينوμένην, κατὰ τὴν προφητεῖαν τὴν λέγουσαν·
"Εὐφράνθητι, στεί ρα ἢ οὐ τίκτουςα, ῥῆξον καὶ βόησον ἢ οὐκ ὠδίνουσα ὅτι πολλὰ τὰ
τέκνα τῆς ἐρήμου, μᾶλλον ἢ τῆς ἐχοῦ σης τὸν ἄνδρα." 80.1789

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ ΡΙΓ΄ ΨΑΛΜΟΥ.

Ἄλληλουΐα. Ὕμνος καὶ οὗτός ἐστι τὰς Ἰουδαίους ὑπὸ τοῦ Θεοῦ παρασχεθείσας
εὐεργεσίας διεξιῶν, καὶ τὴν τοῦ Θεοῦ δύναμιν διηγούμενος, καὶ τῶν εἰ δώλων
κωμωδῶν τὴν ἀσθένειαν. Ἀρμόττει δὲ καὶ οὗτος ὁ ὕμνος τοῖς ἐξ ἔθνῶν
πεπιστευκόσι, καὶ τῆς τῶν εἰδώλων πλάνης ἀπηλλαγμένοις· μανθάνουσι γὰρ ὅσον
τὸ μέσον τῶν οὐκ ὄντων πρὸς τὸν ὄντα Θεόν. α΄, β΄. "Ἐν ἐξόδῳ Ἰσραὴλ ἐξ Αἰγύπτου,
οἴκου Ἰακώβ ἐκ λαοῦ βαρβάρου. Ἐγενήθη Ἰουδαία ἀγίασμα αὐτοῦ, Ἰσραὴλ ἐξουσία
αὐτοῦ." Τῆς Αἰγύπτου, φησὶ, τὸν Ἰσραὴλ ὁ Δεσπότης ἐλευθερώσας, καὶ τῆς τῶν
ἀλλοφώνων ἐκείνων καὶ βαρβάρων ἀπαλλάξας δουλείας, λαὸν μὲν τοῦτον οἰκεῖον
ἀπ ἔφηνεν, ἐν δὲ τῇ Ἰουδαίᾳ τὸν νεῶν τὸν οἰκεῖον ἐδείμα το. Ἀγίασμα γὰρ τοῦτον
ἐκάλεσεν. γ΄, δ΄. "Ἡ θάλασσα εἶδε, καὶ ἔφυγεν, ὁ Ἰορδάνης ἐστράφη εἰς τὰ ὀπίσω. Τὰ
ὄρη ἐσκίρτησαν ὡσεὶ κριοὶ, καὶ οἱ βουνοὶ ὡς ἀρνία προβάτων." Προσωποποιεῖ τὰ
εἰρημένα, καὶ τοῖς ἀψύχοις τῷ λόγῳ περιτίθησιν αἴσθησιν, τοῦ Θεοῦ κηρύττων τὴν
δύναμιν. Σοῦ γὰρ, φησὶν, ἡγουμένου τοῦ λαοῦ ὑπεχώρησε μὲν ἔνθεν ἀκείθεν ἢ
θάλασσα δεῖσασα, τὴν δὲ πορείαν παρέσχεν ἀκώλυτον. Ἀνεχαίτισε δὲ ὁ ποταμὸς, καὶ
τῶν οἰκείων ρευμάτων ἐπέσχε τὴν ῥύμην, καθάπερ τις λογικὸς ἐν τῇ κιβωτῷ τὴν
σὴν φανταζόμενος δύναμιν· καὶ οἱ βουνοὶ, καὶ τὰ ὄρη ἐκινήθη, καὶ χορεύειν ἐδόκει,
ἄτε δὴ τῶν οὐρανῶν τὸν Δεσπότην δεξάμενα· λέγει δὲ τὸ Σινᾶ ὄρος, καὶ τὸ Χωρήβ.
Ἐν ἐκείνοις γὰρ ὁ Θεὸς τὴν οἰκείαν ἐπι φάνειαν ἐποίησατο. Εἶτα καὶ πεῦσιν τοῖς
προει ρημένοις προσφέρει. ε΄, ς΄. "Τί σοὶ ἐστι, θάλασσα, ὅτι ἔφυγες; καὶ σὺ, Ἰορδάνη,
ὅτι ἐστράφης εἰς τὰ ὀπίσω; Τὰ ὄρη, ὅτι ἐσκιρτήσατε ὡσεὶ κριοὶ, καὶ οἱ βουνοὶ ὡς
ἀρνία προβάτων;" Καὶ ἐπειδὴ ἄλογα ἦν ἐκεῖνα, καὶ ἄψυχα, αὐτὸς ποιεῖται ὑπὲρ
αὐτῶν τὴν ἀπόκρισιν. ζ΄, η΄. "Ἀπὸ προσώπου Κυρίου ἐσαλεύθη ἡ γῆ, ἀπὸ προσώπου
τοῦ Θεοῦ Ἰακώβ. Τοῦ στρέψαντος τὴν πέτραν εἰς λίμνας ὑδάτων, καὶ τὴν ἀκρότομον
εἰς πηγὰς ὑδάτων." Τούτων ἕκαστον, φησὶ, διὰ τὸν 80.1792 ἐπιφανέντα γεγένηται
Κύριον. Ταύτην αἰτίαν ἔχει τῆς γῆς ὁ κλόνος, καὶ ἡ τῆς θαλάττης διαίρεσις. Αὐτὸς
γὰρ καὶ τὴν ἄγονον πέτραν, τὴν πάσης ἰκμάδος ἐστερημένην, καὶ μηδὲ τομῆς διὰ τὸ
στερέμιον ἀνεχομένην, τῇ προχύσει τῶν ὑδάτων ἐπέκλυσε, πηγὰς ἐκείθεν ἀφθόνως
ἀναδοθῆναι κελεύσας. Οὐ δὲν οὖν, φησὶ, θαυμαστὸν γεγένηται. Προσέταξε γὰρ ὁ
ποιητῆς, καὶ διηρέθη τὸ πέλαγος, καὶ ἡ ἀκρό τομος ἀνέβλυσε πέτρα, ὁ οὐρανὸς
ἐχορήγησε μάννα, οἱ ἄνεμοι τὴν ὀρυγομήτραν συνήθροισαν, καὶ τὰ ἄλλα πάντα
αὐτοῦ γεγένηται νεύσαντος. θ΄, ι΄. "Μὴ ἡμῖν, Κύριε, μὴ ἡμῖν, ἀλλ' ἢ τῷ ὀνόματί σου
δοξὸς δόξαν. Ἐπὶ τῷ ἐλέει σου, καὶ τῇ ἀληθείᾳ σου, μήποτε εἴπωσι τὰ ἔθνη· Ποῦ ἐστὶν ὁ
Θεὸς αὐτῶν;" Ταῦτα τοῖς ἐκ περιτομῆς πάλαι ἤρμωτε λέγειν τὴν θεῖαν αἰτοῦσιν
βοήθειαν, καὶ τῶν προτέρων ἀναμιμνήσκουσι δωρεῶν· Μὴ εἰς ἡμᾶς ἀπίδης, ὧ
Δέσποτα, μηδὲ διὰ τὰς πολλὰς ἡμῶν πλημμελείας παρίδης· οἱ γὰρ τῆς τιμωρίας ἀγ
νοοῦντες τὸ δίκαιον, σὴν ἀσθένειαν ὑπολήφονται τὴν ἡμετέραν δουλείαν, καὶ
ἐροῦσι· Ποῦ ἐστὶν ὁ Θεὸς αὐτῶν; ια΄. "Ὁ δὲ Θεὸς ἡμῶν ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ ἐν τῇ γῇ,
πάντα ὅσα ἠθέλησεν ἐποίησεν." Καὶ ἐκεῖνοι λέγουσι, Ποῦ ἐστὶν ὁ Θεὸς αὐτῶν; Ἡμεῖς
δὲ ἴσμεν ὅτι σὺ εἶ Θεὸς, ποιητῆς πάντων, οὐρανὸν οἱ κητήριον ἔχων, σύμμετρον
ἔχων τῇ βουλήσει τὴν δύναμιν. Εἶτα κατὰ παράθεσιν ποιεῖται τῶν εἰ δώλων τὸν
ἔλεγχον. ιβ΄. "Τὰ εἶδωλα τῶν ἔθνῶν ἀργύριον καὶ χρυσίον, ἔργα χειρῶν
ἀνθρώπων." Σὺ μὲν γὰρ ποιεῖς ὅσα βούλει· τὰ δὲ ὑπὸ τῶν ἔθνῶν προσκυνούμενα εἶ
δωλα οὐ δημιουργεῖ, ἀλλὰ δημιουργεῖται, καὶ ἀπὸ μὲν τῆς ὕλης ἔχει τὸ τίμιον· ἐκ
χρυσοῦ γὰρ καὶ ἀργύρου κατασκευάζεται καὶ χρωμάτων, ἀπὸ δὲ τῆς τέχνης τὴν

εὐμορφίαν κομίζεται. Ἀργυροχόοι γὰρ καὶ χρυσοχόοι ταῦτα κατασκευάζουσι, καὶ ζωγράφοι. Ἀπὸ ὕλης τοίνυν καὶ τέχνης τὴν σύστασιν ἐρανίζονται. Εἶτα διὰ πλεῖον αὐτῶν τραγωδεῖ τὴν ἀσθένειαν, λέγει γων' 80.1793 ιγ'–ιε'. "Στόμα ἔχουσι, καὶ οὐ λαλήσουσιν· ὄφθαλμοὺς ἔχουσι, καὶ οὐκ ὄψονται. ὼτα ἔχουσι, καὶ οὐκ ἀκούσονται· ῥίνας ἔχουσι, καὶ οὐκ ὀσφρανθήσονται. Χεῖρας ἔχουσι, καὶ οὐ ψηλαφήσουσι· πόδας ἔχουσι, καὶ οὐ περιπατήσουσιν." Τῶν αἰσθητῶν ῥίων. φησὶ, τὰς μὲν εἰκόνας περικεῖνται, τῆς δὲ ἐν ἐργείᾳ ἐστέρηται. Εὐτελέστεροι τοίνυν οὐ μόνον τῶν ποιούντων, ἀλλὰ καὶ τῶν σμικροτάτων ζωῶν εἰσὶ· μυῖαι γὰρ, καὶ κώνωπες, καὶ τὰ τούτων σμικρότερον, τῶν αἰσθητῶν ἔχουσι τὴν ἐνέργειαν· βλέπουσι γὰρ καὶ ἀκούουσι, καὶ πέτανται, καὶ βαδίζουσιν· οἱ δὲ ὡς θεοὶ προσκυνούμενοι, οὐδὲ τὴν τῶν ὀλίγων καὶ σμικρῶν ζώων ἐνέργειαν ἔχουσιν. ι'. "Οὐ φωνήσουσιν ἐν τῷ λάρυγγι αὐτῶν." Ἐπειδὴ γὰρ οἱ δι' αὐτῶν ἐνεργοῦντες δαίμονες, καὶ ταῖς ψευδέσι χρώμενοι μαντεῖαις, οὐ διὰ τῶν ἀψύχων ταύτας εἰδώλων, ἀλλὰ διὰ τῶν λογικῶν ἀνθρώπων προσέφερον, ἢ διὰ συμβόλων τινῶν τινὰ κατεμήνουον, εἰκότως ἔφη· "Οὐ φωνήσουσιν ἐν τῷ λάρυγγι αὐτῶν." Ἀκίνητα γὰρ καὶ ἄψυχα εἶδωλα παντελῶς. ιζ'. "Ὅμοιοι αὐτοῖς γένοιτο οἱ ποιῶντες αὐτὰ, καὶ πάντες οἱ πεποιθότες ἐπ' αὐτοῖς." Ἄλλ' ἐκεῖ νοῖς μὲν ὁμοιωθεῖεν καὶ οἱ προσκυνοῦντες, καὶ οἱ δημιουργοῦντες. Τοὺς γὰρ λόγῳ τετιμημένους, καὶ εἰς τοσαύτην ἀλογίαν ἐκπεπτωκότας, δίκαιον τῶν ὑπ' αὐτῶν προσκυνουμένων τὴν ἀναισθησίαν λαβεῖν. ιη', ιθ'. "Οἶκος Ἰσραὴλ ἤλπισεν ἐπὶ Κύριον· βοηθὸς καὶ ὑπερασπιστὴς αὐτῶν ἐστίν. Οἶκος Ἀαρῶν ἤλπισεν ἐπὶ Κύριον· βοηθὸς καὶ ὑπερασπιστὴς αὐτῶν ἐστίν." Ἐκεῖνοι μὲν ζημίαν, ἀλλ' οὐ κέρδος ἐκ τῆς τούτων ἐδρέψαντο προσκυνήσεως· ὁ δὲ τοῦ Ἰσραὴλ οἶκος τὴν εἰς τὸν ὄντα Θεὸν ἐλπίδα κτησάμενος, τῆς παρ' αὐτοῦ προνοίας ἀπολαύει διηλεκτῶς. Κατὰ διαίρεσιν δὲ τὴν μνήμην ἐποίησατο, τὴν ἱερωσύνην ταύτη τιμῶν, καὶ διδάσκων τοὺς τῆνικαῦτα, πόση πρὸς τοὺς ἄλλους ἢ τῶν ἱερέων διαφορά. κ'. "Οἱ φοβούμενοι τὸν Κύριον ἤλπισαν ἐπὶ Κύριον· βοηθὸς καὶ ὑπερασπιστὴς αὐτῶν ἐστίν." Ἔτερον τοῦτο τάγμα παρὰ τὰ πρότερα. Διδάσκει δὲ ὁ λόγος, ὅτι κἂν μὴ τὴν τῆς ἱερωσύνης τις ἀξίαν ἔχει μηδὲ τὴν Ἰσραηλιτικὴν συγγένειαν περικεῖται, τῷ δὲ θεῷ φόβῳ κοσμούμενος ἐπιμελεῖται τῆς ἀρετῆς τῆς ἴσης καὶ αὐτὸς παρὰ τοῦ Θεοῦ τῶν ὄλων τεύξεται προμηθείας. Ἦσαν δὲ καὶ πάλαι παρὰ Ἰουδαίοις τοιοῦτοι πολλοὶ, ἐκ μὲν τῆς Ἀβραμιαίας οὐ βλαστήσαντες ῥίζης, ἐξ ἑτέρων δὲ προσελθόντες ἔθνων, προσήλυτοι προσαγορευόμενοι, καὶ περὶ πολλοῦ τὰ θεῖα ποιούμενοι. Καὶ νῦν δὲ τὰ ἔθνη οὐκ ἔχει τοῦ Ἀβραάμ τὴν κατὰ σάρκα συγγένειαν, τοῦ δὲ Ἀβραάμ τὴν πίστιν κτησάμενα, τέκνα χρηματίζονται τοῦ Ἀβραάμ. 80.1796 κα', κβ'. "Κύριος μνησθεὶς ἡμῶν εὐλόγησεν ἡμᾶς, εὐλόγησε τὸν οἶκον Ἰσραὴλ, εὐλόγησε τὸν οἶκον Ἀαρῶν. Εὐλόγησε τοὺς φοβουμένους τὸν Κύριον." Τὴν αὐτὴν καὶ ἐνταῦθα διαίρεσιν ἐποίησατο, καὶ τῆς ἐλπίδος ὑπέδειξε τὸν καρπὸν· εὐλογίαν γὰρ τῇ ἐλπίδι συνέζευξε, καὶ ταύτης ἔφη μεταδόσθαι οὐ μόνον τῷ οἴκῳ Ἰσραὴλ, καὶ τῷ οἴκῳ Ἀαρῶν, ἀλλὰ καὶ τοῖς φοβουμένοις αὐτόν. Εἶτα πάλιν ἡλικιῶν καὶ ἀξιωματῶν ποιεῖται τὴν διαίρεσιν. "Τοὺς μικροὺς μετὰ τῶν μεγάλων." Οὐ γὰρ μόνον τοὺς νέους, ἀλλὰ καὶ τοὺς γεγηρακότας· οὐδὲ μόνον τοὺς τῆς ἐλευθερίας κοσμουμένους, ἀλλὰ καὶ τοὺς τῆς δουλείας τὸν ζυγὸν ἔλκειν ἠναγκασμένους. κγ'. "Προσθεῖη Κύριος ἐφ' ὑμᾶς, ἐφ' ὑμᾶς καὶ ἐπὶ τοὺς υἱοὺς ὑμῶν." Τοῖς τὴν θεῖαν ἐλπίδα κεκτημένοις τὴν αὐξήσιν καὶ τὸ πλῆθος ὁ προφητικὸς ἐπέυχεται λόγος. κδ'. "Εὐλογημένοι ὑμεῖς τῷ Κυρίῳ, τῷ ποιήσαντι τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν." Τεύξεσθε δὲ τούτου πάντως, φησὶν, ἅτε διὰ τὸ ποιητῆ τῶν ὄλων τὴν εὐλογίαν δεξάμενοι. κε'. "Ὁ οὐρανὸς τοῦ οὐρανοῦ τῷ Κυρίῳ, τὴν δὲ γῆν ἔδωκε τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων." Αὐτὸς μὲν γὰρ ἐνδιαίτημα ἔχει τὸν οὐρανὸν, οὐ τὸν ὁρῶμενον τοῦτον, ἀλλὰ τὸν τούτου ὑπέρτερον, ὃν οὗτος ὄροφον ἔχει, καθάπερ τοῦτον

ἡμεῖς. Ἐνδαιαῖται δὲ τῷ οὐρανῷ τῶν ὄλων ὁ Κύριος, οὐ περιγεγραμμέ νην ἔχων τὴν φύσιν, ἀλλὰ τοῖς ἐκεῖ πολιτευομένοις τῶν ἀγίων ἀγγέλων χαίρων χοροῖς. Τὴν μέντοι γῆν τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων ἀπένειμεν. Οὐ τοίνυν Ἰουδαίων προμηθεῖται μόνον, ἀλλὰ καὶ πάντων ἀνθρώπων, οἷς καὶ τὴν γῆν οἰκητήριον δέδωκεν. κ', κζ'. "Οὐχ οἱ νεκροὶ αἰνέσουσί σε, Κύριε, οὐδὲ πάντες οἱ καταβαίνοντες εἰς ἄδου. Ἄλλ' ἡμεῖς οἱ ζῶντες εὐλογήσομεν τὸν Κύριον, ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος." Νεκροὺς ἐκάλεσε τοὺς τοῖς ἀψύχοις εἰδώλοις δουλεύοντας· τί γὰρ ἐκείνων ἀναισθητότερον; Ζῶντας δὲ, τοὺς τὸν ζῶντα Θεὸν προσκυνοῦντας, οἷς τὸν θεῖον ἀπεκλήρωσεν ὕμνον. Πρὸς δὲ τούτῳ διδάσκει, ὡς σὺν πάσῃ προθυμίᾳ προσ ἴκει τοὺς θεραπεύοντας τὸν Θεὸν ἀνυμνεῖν αὐτὸν ἔτι ζῶντας, ὡς τοῦ θανάτου τοῦτο ποιεῖν κωλύοντος· διὰ τοῦτο καὶ ἐν ἐτέρῳ λέγει ψαλμῷ· "Ἄσω τῷ Κυ ρίῳ ἐν τῇ ζωῇ μου, ψαλῷ τῷ Θεῷ μου ἕως ὑπάρ χω."

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ ΡΙΔ΄ ΨΑΛΜΟΥ.

Ἄλληλουῖα. Πολλαῖς καὶ παντοδαπαῖς ὁ τοῦ Σελεύκου Ἀντίοχος, ὁ ἐπίκλην Ἐπιφανῆς, Ἰουδαίουπεριέβαλε συμφοραῖς· καὶ τοὺς μὲν ῥαστώνῃ συ 80.1797 ζῶντας παραβῆναι τὸν θεῖον παρεσκεύασε νόμον. Οἱ δὲ τῆς εὐσεβείας ἐρασταὶ τοὺς ὑπὲρ ταύτης ἀγῶ νας προθύμως ἀναδεξάμενοι, τῶν καλλινίκων στε φάνων ἀπήλαυσαν. Ταύτην αὐτῶν τὴν ἀνδρείαν ἢ παροῦσα μελωδία προλέγει. Διηγεῖται δὲ κατὰ ταυτὸν καὶ τὰς τῶν ἀλγεινῶν προσβολὰς, καὶ τὴν παρασχεθεῖσαν αὐτοῖς παρὰ τοῦ Θεοῦ τῶν ὄλων ῥοπήν. α', β'. "Ἠγάπησα, ὅτι εἰσακούσεται Κύριος τῆς φωνῆ, τῆς δεήσεώς μου. Ὅτι ἔκλινε τὸ οὖς αὐτοῦ ἐμοί." Αὐτοὺς ταῦτα λέγειν ἢ προφητεία διδάσκει, ὅτι Πάντων μοι τὰ θεῖα θυμηρέστερα, καὶ ἀξιερα στότερόν μοι τῶν ἄλλων τὸ τὸν Θεὸν θεραπεύειν· δέχεται γὰρ μου τὰς δεήσεις, καὶ τῆς οἰκείας ῥο πῆς ἀξιοῖ. "Καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις μου ἐπικαλέσομαι." Οὐ δὲ χάριν, παρὰ πάντα μου τὸν βίον καὶ ὕμνων αὐτὸν διατελέσω, καὶ τὴν παρ' αὐτοῦ συμμα χίαν αἰτήσω. Εἶτα διηγεῖται τὸ πλῆθος τῶν ἀλγει νῶν. γ'. "Περιέσχον με ὠδίνες θανάτου, κίνδυνοι ἄδου εὐροσάν με." Κυρίως ὠδίνες καλοῦνται αἱ πρὸ τοῦ τόκου τῆς τικτούσης ὀδύνη. Τοιγαροῦν ἐκ τῆς μετα φορᾶς ταύτης ὠδίνες ἄδου προσαγορεύονται, αἱ αὐ τῷ πελάζειν τῷ θανάτῳ παρασκευάζουσαι συμφοραί. Λέγει τοίνυν, ὅτι πολλοῖς καὶ παντοδαποῖς περιστοι χηθεῖσι δεινοῖς, ὡς παρ' αὐτὸν γενέσθαι τὸν θά νατον, καὶ αὐτὰς καταλαβεῖν τοῦ ἄδου τὰς πύ λας. "Θλίψιν καὶ ὀδύνην εὐρον. [δ'] Καὶ τὸ ὄνομα Κυ ρίου ἐπεκαλεσάμην." Ἄλλ' οὐκ εἰς ἀνάπαυλαν ἔμαυ τὸν ἐξέδωκα, καὶ ῥαστώνην, τούτοις περιπεσῶν, οὔτε εἰς τὰς ἄλλας τοῦ βίου ψυχαγωγίας ἔμαυτὸν προενήνοχα, ἀλλὰ θρήνοις καὶ δάκρυσιν κεχημέ νος, καὶ διηνεκῶς ποτνιόμενος τὴν θεῖαν ἐξήτουν βοή θειαν. Τοῦτο δὲ ἀκριβέστερον ἐκ τῆς τῶν Μακκα βαίων ἱστορίας μάθοι τις ἄν. Εἰς γὰρ τὴν ἔρημον ἀποδράσαντες οἱ τρόφιμοι τῆς εὐσεβείας, καὶ λιμῷ, καὶ δίψῃ πιεζόμενοι, τὸν Θεὸν ἠντιβόλησαν, καὶ τῆς παρ' αὐτοῦ βοηθείας ἀπήλαυσαν. "Ὡ Κύριε, ῥῦσαι τὴν ψυχὴν μου." Ταῦτα, φησὶ, ποτνιόμενος ἔλεγον· Ἐπάμυνον, ὦ Δέσποτα, καὶ τῶν ἐπικειμένων κακῶν τὰς ἡμετέρας ψυχὰς ἐλευθέρωσον. Ἦδειν μέντοι προσευχόμενος, ὅτι τεύξομαι τῆς αἰτήσεως, τὴν πολ λὴν αὐτοῦ φιλανθρωπίαν τῇ πείρᾳ μεμαθηκώς. Τοῦτο γὰρ ἐπήγαγεν· ε'. "Ἐλεήμων ὁ Κύριος, καὶ δίκαιος, καὶ ὁ Θεὸς ἡμῶν ἔλεεῖ." Τὰς γὰρ τοῦ ἐλέους πηγὰς τοῖς ἀνθρώ ποις προσχέει· ἔχει δὲ καὶ δικαιοσύνην, τοὺς ἀδικοῦντας κολάζει μεταμελεία χρῆσασθαι μὴ βου λομένους. Δὶς μέντοι τοῦ ἐλέους μνημονεύσας, ἅπαξ τῆς δικαιοσύνης ἐμνήσθη. Νικᾷ γὰρ ἢ τοῦ Θεοῦ φιλ ανθρωπία τῆς δικαιοσύνης τὴν ψῆφον. ' . "Φυλάσσω τὰ νήπια ὁ Κύριος." Τοσαύτην 80.1800 γὰρ πάντων ἀνθρώπων ποιεῖται κηδεμονίαν, ὅτι καὶ τὰ βρέφη πάσης ἀξιοῖ προμηθείας. Καὶ οὐ μόνον τεχθέντων ἐπιμελεῖται, ἀλλὰ καὶ αὐταῖς ταῖς νηδύσι τῶν μητέρων ἐπικρυπτόμενα, καὶ ὕδασι

δυσωδέσιν έννηχόμενα, καί έν ζοφώδει, καί έν στενω̄ καθειργ μένα χωρίω διατηρεῖ, καί σώζει, καί τελεσιουργεῖ, καί εἰς φῶς ἐξάγει, καί τὰς τοῦ γάλακτος ὀρέγει πηγὰς, καί τῶν ἐπιβουλευόντων δαιμόνων ἔλευθεροῖ, καί συλλήβδην εἰπεῖν, πατρικῆς μεταδίδωσι προμη θείας. Οὐχ ἀπλῶς δὲ τὴν τούτων ὁ προφητικὸς λό γος ἐποίησατο μνήμην, ἀλλὰ διδάσκων, ὡς οὐκ ἀμεί βεται μόνον ὁ τῶν ὄλων Θεὸς τοὺς τῶν δικαίων καρ πούς, ἀλλὰ καί ἄρχει τῆς εὐεργεσίας, καί δημιουρ γεῖ τοὺς οὐκ ὄντας, καί διαπλάσας ἐπιμελεῖται, καί μετὰ τὴν τελείαν ἡλικίαν ἀναμένει τοὺς τῆς δικαιοσύνης καρπούς, καί πάλιν τότε ταῖς εὐεργεσίαις τοὺς ἀγαθοὺς ἐπικλύζει. "Ἐταπεινώθην, καί ἔσωσέ με." Ὁ δὲ Σύμμαχος οὕτως· Ἦτόνησα καί ἔσωσέ με. Εἰ γὰρ τὰ νήπια τὰ μηδέπω τὴν αὐτοῦ γνῶ σιν δεξάμενα τοσαύτης παρ' αὐτοῦ τυγχάνει κηδε μονίας, πολλῶ μᾶλλον τοῖς εἰλικρινῶς αὐτὸν ἐπικα λουμένοις μεταδίδωσι σωτηρίας. Αὐτίκα τοίνυν ἡμᾶς ταῖς συμφοραῖς ταπεινωθέντας ἰδὼν τῆς οἰκείας ἐπικουρίας ἠξίωσεν. ζ'. "Ἐπίστρεψον, ψυχὴ μου, εἰς τὴν ἀνάπαυσίν σου, ὅτι Κύριος εὐηργέτησέ σε." Παραθαρρύνουσιν ἑαυτοὺς, καί παραθήγουσιν εἰς ἀνδρείαν, τῶν θείων εὐεργεσιῶν ὑποδεικνύντες τὸ πλῆθος, καί διδά σκουσι σφᾶς αὐτοὺς, ὅτι κἂν τὸν ὑπὲρ εὐσεβείας καταδέξωνται θάνατον, εἰς τὸν θυμῆρη καί ἄλυπον μετατεθήσονται βίον. Ἀνάπαυσιν γὰρ ἐκείνον ἐκά λεσε. Δηλοῖ δὲ τοῦτο καί τὰ ἐπιφερόμενα. ἡ', θ'. "Ὅτι ἐξείλετο τὴν ψυχὴν μου ἐκ θανά του, τοὺς ὀφθαλμούς μου ἀπὸ δακρύων, καί τοὺς πό δας μου ἀπὸ ὀλισθήματος. Εὐαρεστήσω ἐνώπιον Κυρίου ἐν χώρα ζώντων." Χώραν δὲ ζώντων, οὐ τὸν παρόντα βίον καλεῖ, ἐν ᾧ θρῆνοι, καί ὀδυρμοὶ, καί νόσοι, καί θάνατοι, καί ἀμαρτίαι, καί συμφοραὶ, ἀλλὰ τὸν τούτων ἀπάντων ἀπηλλαγμένον βίον, ἐν ᾧ ἀταλαίπωρος τῆς ἀρετῆς ἢ κτῆσις, καί δίχα πόνων ὁ τῆς δικαιοσύνης προσγίνεται πλοῦτος. Οἱ γὰρ μετὰ πόνων ἐνταῦθα τοῦτον θελούμενοι συναγεῖραι, πολ λαπλασιάσουσιν αὐτὸν πόνων χωρὶς· τὸν χαριστή ριον τοίνυν ὕμνον προσφέρουσιν, ὡς τῶν μὲν ὀφ θαλμῶν τοῦ δακρύνειν ἀπαλλαγέντων, τῶν δὲ ποδῶν τὸν ὀλισθηρὸν βίον διαφευγόντων, τῆς δὲ ψυχῆς διαδράναι δυνηθείσης τῆς ἀμαρτίας τὸν θάνατον· καί διδάσκουσι σφᾶς αὐτοὺς ἐνεγκεῖν γενναίως τὰς τῶν ἀλγεινῶν προσβολὰς, καί τοῦ θανάτου καταφρο νῆσαι, ὡς ζωῆς ἀλύτου διαδεχομένης τὸν θάνα τον. 80.1801

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ ΡΙΕ΄ ΨΑΛΜΟΥ.

Ἀλληλουῖα. Ἐβραῖος καί οἱ λοιποὶ ἔρμηνευταὶ, καί μέντοι καί ὁ Σύρος, τοῦτον τοῖς προτε ταγμένοις συνάπτουσι· καί γὰρ τῆς αὐτῆς ἔχεται διανοίας· καί τὸν ἔννατον διχῆ διελόντες, τῆ τῶν δε τῶν ψαλμῶν συναφῆ τὸν ἴσον τῶν ψαλμῶν φυλάτ τουσιν ἀριθμόν. Τὴν αὐτὴν δὲ ὁμῶς ὑπόθεσιν ἔχει. Οἱ γὰρ τῆς τῶν ζώντων χώρας ἐκεῖ μνημονεύσαντες, καί τοῦτο τεθεικότες ἀκροτελεύτιον, ἐνταῦθα ἀρχόμενοι λέγουσιν· α'. "Ἐπίστευσα, διὸ ἐλάλησα." Οὐ γὰρ τοῖς τοῦ σώματος ὀφθαλμοῖς ἐκείνην ἔθεασάμην τὴν χώραν, ἀλλὰ κατάδηλόν μοι ταύτην ἢ πίστις πεποίηκεν. "Ἐγὼ δὲ ἔταπεινώθην σφόδρα. [β'] Ἐγὼ δὲ εἶπα ἐν τῇ ἐκστάσει μου· Πᾶς ἄνθρωπος ψεύστης." Ὁ δὲ Ἀκύλας οὕτως· Ἐγὼ εἶπα ἐν τῷ θαμβεῖσθαί με· Πᾶς ἄνθρωπος διά ψευσμα. Ὁ δὲ Θεοδοτίων· Πᾶς ἄνθρωπος ἐκλεί πει. Ὁ δὲ Σύμμαχος· Καί εἶπον ἀδημονῶν· Πᾶς ἄνθρωπος διαψεύδεται. Οὐχ ἀπλῶς δὲ πάσας τέ θεικα τὰς ἔρμηνείας, ἀλλὰ δεῖξαι βουλόμενος, ὡς τὴν ἀνθρωπίνην εὐημερίαν ψεῦδος καλεῖ, διαρρέου σαν ὅτι τάχιστα, καί διαρκὲς οὐδὲν ἔχουσιν. Τὴν γὰρ ἀθρόαν ταύτην, φησὶ, μεταβολὴν θεασάμενος, καί τῆς προτέρας ἡμῶν ἀναμνησθεὶς εὐκκληρίας, καί τὰς ἐπαλλήλους ὀρῶν συμφορὰς, εἶπον ἀδημονῶν, Μόνι μον οὐδὲν, οὐδὲ σταθερόν· ἀλλὰ διαψεύδεται, καί τῆς ἐλπίδος διαμαρτάνει, τοῖς παροῦσιν ὡς διαρ κέσι θαρρῶν. Τοῦτο μὲν ἐν τῷ τριακοστῷ καί ὄγ δῶφ ἔφη ψαλμῷ· "Πλὴν τὰ σύμπαντα ματαιότης, πᾶς ἄνθρωπος ζῶν." Ταῦτα καί ὁ σοφὸς παιδεύ θεις Σολομῶν, καίτοι διὰ πάσης

εὐημερίας ὀδεύσας, τῆς τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων φυσιολογίας ἀψάμενος, τοῦτο προοίμιον τέθεικε· "Ματαιότης ματαιοτήτων, τὰ πάντα ματαιότης." γ'. "Τί ἀνταποδώσω τῷ Κυρίῳ περὶ πάντων ὧν ἀνταπέδωκέ μοι;" Πολλαῖς καὶ διαφόροις εὐεργεσίαις περικλυζόμενος, οὐκ οἶδα τίς τὸν εὐεργέτην ἀμείψομαι. Οὐχ ἀπλῶς δὲ τοῦτο τῷ προτέρῳ συνῆψεν· ἀλλὰ διδάσκει, ὅτι καὶ ἐν ταῖς ποικίλαις τοῦ βίου μεταβολαῖς τὴν οἰκείαν τοῖς ἀνθρώποις ὁ τῶν ὄλων Θεὸς ἐπικουρίαν ὀρέγει, καὶ παντοδαπὴν τοῖς ἀθυμοῦσι προσφέρει παραψυχὴν. Τοῦτο καὶ ὁ μακάριος ἔφη Παῦλος· "Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς, καὶ Πατὴρ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ παρακαλῶν ἡμᾶς ἐπὶ πάσῃ τῇ θλίψει ἡμῶν, εἰς τὸ δύνασθαι παρακαλεῖν τοὺς ἐν πάσῃ θλίψει διὰ τῆς παρακλήσεως, ἧς παρακαλούμεθα αὐτοὶ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ· ὅτι καθὼς περὶ 80.1804 ρισσεύει τὰ παθήματα τοῦ Χριστοῦ εἰς ἡμᾶς, οὕτως διὰ Χριστοῦ περισσεύει καὶ ἡ παράκλησις ἡμῶν." Τοῦτο καὶ ὁ μακάριος ἔφη Δαβίδ· "Κατὰ τὸ πλῆθος τῶν ὀδυνῶν μου αἱ παρακλήσεις σου εὐφρανα τὴν ψυχὴν μου." δ'. "Ποτήριον σωτηρίου λήψομαι, καὶ τὸ ὄνομα Κυρίου ἐπικαλέσομαι." Προσῆκει τοίνυν θαρρᾶ λέως τὸν ὑπὲρ αὐτοῦ καταδέξασθαι θάνατον, καὶ ταύτην δοῦναι τῆς παντοδαπῆς εὐεργεσίας ἀντίδοσιν. Ποτήριον γὰρ σωτηρίου τὸν ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας προσηγόρευσε θάνατον. Οὕτως γὰρ αὐτὸν Κύριος ὀνομάζει. "Πάτερ γὰρ, φησὶν, εἰ δυνατόν παρ' ἐλθέτω τὸ ποτήριον τοῦτο ἀπ' ἐμοῦ." Καὶ τῇ ξυνωρίδι τῶν ἀποστόλων τὴν κοινωνίαν αἰτησάση τῆς βασιλείας, οὕτως ἔφη· "Δύνασθε πιεῖν τὸ ποτήριον, ὃ ἐγὼ μέλλω πιεῖν;" Τοῦτο τοίνυν καὶ ἐνταῦθα οἱ γενναῖοι καὶ ἄριστοι τῆς εὐσεβείας ἀγωνισταί, φησὶν, αὐτοῖς δρᾶσαι παρακελεύονται· ταύτην δὲ πληροῦσι τὴν ὑπόσχεσιν τῶν ὁμοφύλων ὀρώντων, ὅπως ἂν καὶ αὐτοὺς εἰς τὸν ὅμοιον παραθίξωσι ζῆλον. Εἶτα δεικνύουσι τὸν τούτου θανάτου καρπὸν. ε', ε'. "Τὰς εὐχὰς μου τῷ Κυρίῳ ἀποδώσω ἕνα τῶν πάντων τοῦ λαοῦ αὐτοῦ. Τίμιος ἐναντίον Κυρίου ὁ θάνατος τῶν ὀσίων αὐτοῦ." Εἰ δὲ Θεῶν τίμιος, τίς τῶν ὀσίων οὐ σεβάσμιος; ζ'. "ὦ Κύριε, ἐγὼ δοῦλος σός· ἐγὼ δοῦλος σός καὶ υἱὸς τῆς παιδίσκης σου." Ἐὰν μὲν οὖν ἀξιόγαστον ἐκείνον ὑπομείνωμεν θάνατον, τῆς παρὰ τοῦ Θεοῦ τιμῆς καὶ δόξης ἀπολαυσόμεθα, καὶ ἀείμνηστον καταλείψομεν κλέος. Εἰ δὲ κρείττους τῶν πολεμίων γινόμενοι, τὴν ἐκείνων σκεδάσωμεν φάλαγγα, τὸν χαριστήριον ὕμνον τῷ Δεσπότη προσοίσομεν, τὴν δουλείαν ὁμολογοῦντες, καὶ ταύτην ἔχειν ἐκ προγόνων ἀύχουντες. Οἱ μὲν γὰρ ἀνθρώποις δουλεύειν ἠναγκασμένοι ἐλευθέρους ἐσχηκέναι προγόνους ἔστιν ὅτε σεμνύνονται· οἱ δὲ εὐνοὶ θεραπεύσαντες τοῦ Θεοῦ τὴν ἐκ προγόνων ἔχειν ὁμολογοῦσι δουλείαν, μεγίστην τὴν τοιαύτην δουλείαν εὐκλείαν εἰκότως εἶναι πιστεύοντες. "Διέρρηξας τοὺς δεσμούς μου." Τῶν πολλῶν μου καὶ διαφόρων συμφορῶν ἠλευθέρωσας. η'–ι'. "Σοὶ θύσω θυσίαν αἰνέσεως, καὶ ἐν ὀνόματι Κυρίου ἐπικαλέσομαι. Τὰς εὐχὰς μου τῷ Κυρίῳ ἀποδώσω ἐναντίον πάντων τοῦ λαοῦ αὐτοῦ. Ἐν ἀύλαις οἴκου Κυρίου, ἐν μέσῳ σου, Ἱερουσαλήμ." Ἀπαλλαγείς δὲ τῶν συμφορῶν, οὐκ ἔσομαι περὶ τὰς εὐεργεσίας ἀγνώμων, ἀλλὰ τὴν τῆς αἰνέσεως ἀποδώσω σοι θυσίαν, καὶ τὸν χαριστήριον ὕμνον ἐκτίσω, πάντων ὀρώντων τῶν ὁμοφύλων, καὶ τὴν ἐντεῦθεν 80.1805 ὄνησιν καρποῦμένων. Προσοίσω δὲ τὴν λογικὴν ταύτην ἱερουγίαν ἐν τῷ καθιερωμένῳ τῷ ὀνόματί σου νεῶν. Ἔστι τοίνυν καὶ ἐντεῦθεν καταμαθεῖν, ὡς καὶ τοῦ νόμου κρατοῦντος, οἱ πνευματικώτερον τῷ νόμῳ προσεσηκότες τὰς λογικὰς θυσίας τῶν ἀλόγων προετίμων θυμάτων, τὴν καινὴν διαθήκην σκιογραφοῦντες. Εἰδέναι δὴ προσῆκει, ὡς καὶ πᾶσι τοῖς καλλινίκους μάρτυσιν ἐκάτερος ἀρμόττει ὁ ψαλμός· ὁ γὰρ αὐτὸς καὶ τούτων κάκεινων σκοπός· κάκεινοι γὰρ ὑπὲρ τοῦ νόμου, καὶ τοῦ νομοθέτου, τὸν ἀξιόγαστον ὑπέμειναν θάνατον, καὶ οὗτοι τῆς παρούσης ζωῆς τὴν ὑπὲρ τοῦ σεσωκότος καὶ τὸν θάνατον καταλύσαντος προείλοντο τελευτήν.

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ ΡΙ΄ ΨΑΛΜΟΥ.

Ἄλληλούϊα. Ὑμνος καὶ οὗτος πᾶσιν ἀνθρώποις ἀρμόττων. Παρακελεύεται γὰρ ἡ χάρις τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου τὸς τῆς σωτηρίας τετυχηκότας ὑμνήσαι τὸν εὐεργέτην. α΄. "Αἰνεῖτε τὸν Κύριον, πάντα τὰ ἔθνη." Κατὰ ταυτὸν ἅπαντας εἰς χορείαν καλεῖ ἅπασιν γὰρ τοῖς ἔθνεσιν, οὐχ Ἑλλησι μόνοις, καὶ Ῥωμαίοις, ἀλλὰ καὶ πᾶσι βαρβάροις, τὰς τῆς σωτηρίας ἐχορὴ γησεν ἀφορμὰς, τοῖς ἱεροῖς ἀποστόλοις διακόνους τῆς εὐεργεσίας χρησάμενος. "Πορευθέντες γὰρ, ἔφη, μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, διδάσκοντες αὐτοὺς τηρεῖν πάντα ὅσα ἐνετειλάμην ὑμῖν." Τούτῳ πειθόμενοι τῷ νόμῳ, πᾶσαν γῆν καὶ θάλασσαν ἔδραμον, καὶ ὁ μὲν Ἰνδοὺς, ὁ δὲ Αἰγυπτίους, ὁ δὲ Αἰθίοπας προσήγαγε τῷ Χριστῷ. Ὁ δὲ μακάριος Παῦλος διδάσκει συντόμως, ὅσοις ἔθνεσι προσεκήνοχε τὰ θεῖα κηρύγματα, "ὥστε ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ κύκλῳ μέχρι τοῦ Ἰλλυρικοῦ πεπληρωκέναι τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ." Οὐ γὰρ εὐθείαν ὁδὸν ὁδεύων, ἀλλὰ τὰ ἐν μέσῳ ἔθνη διακεῖμενα περινοστών, τὰ σωτήρια προσέφερε δόγματα. "Οὕτω δὲ φιλοτιμούμενον εὐαγγελίζεσθαι, οὐχ ὅπου ὠνομάσθη Χριστὸς, ἵνα μὴ ἐπὶ ἀλλότριον θεμέλιον οἰκοδομῶ· ἀλλὰ καθὼς γέγραπται, οἷς οὐκ ἀνηγγέλη περὶ αὐτοῦ, ὄψονται, καὶ οἱ οὐκ ἀκηκόασιν, συνήσουσιν." "Ὑστερον μέντοι καὶ τῆς Ἰταλίας ἐπέβη, καὶ εἰς τὰς Σπανίας ἀφίκετο, καὶ ταῖς ἐν τῷ πελάγει διακειμέναις νήσοις τὴν ὠφέλειαν προσήνεγκε. Ῥωμαίοις μὲν γὰρ ἐπιστέλλων ἔφη· "Ἐλπίζω γὰρ διαπορευόμενος εἰς τὰς Σπανίας δι' ὑμῶν διελθεῖν, καὶ ὑφ' ὑμῶν προπεμφθῆναι ἐκεῖ, ἐὰν ὑμῶν πρῶτον ἀπὸ μέρους ἐμπλησθῶ." Τῷ θαυμασίῳ δὲ Τίτῳ γράφων φησὶν· "Διὰ τοῦτο κατέλιπόν σε ἐν Κρήτῃ, ἵνα καταστήσης κατὰ πόλιν πρεσβυτέρους, ὡς ἐγὼ σοι διαταξάμην." Οὕτως ὁ Ἰωάννης ὁ πᾶνυ τὴν Ἀσίαν τῆς προτέρας ἡλευθέρωσεν ἀσεβείας· οὕτως ὁ θεσπέσιος Ἀνδρέας τὴν Ἑλλάδα ταῖς τῆς 80.1808 θεογνωσίας ἀκτίσι κατηύγασεν· οὕτως ὁ θειότατος Φίλιππος Φρυγῶν ἐκατέρων τὴν πλάνην διήλεγξεν οὕτως ὁ μέγας Πέτρος ἀπὸ τῆς Ἱερουσαλὴμ μέχρι τῆς Ῥωμαίας ἔδραμε πόλεως, ἅπασιν προσφέρων τὰς τῆς ἀληθείας ἀκτίνας. Οὕτως ἅπαντες πᾶσαν τὴν οἰκουμένην περινοστήσαντες, καὶ τὸν τῆς ἀγνοίας ἀπεσκέδασαν γνόφον, καὶ τὸν τῆς δικαιοσύνης ὑπέδειξαν ἥλιον. Εἰκότως τοίνυν ὁ προφητικὸς λόγος πάντα τὰ ἔθνη τῷ Θεῷ τὸν ὕμνον προσφέρειν παρεγγυᾷ, ἐπειδὴ πάντα τῆς σωτηρίας ἀπῆλαυσαν. "Ἐπαινεῖσατε αὐτὸν, πάντες οἱ λαοί." Εἰς ἅπασαν πάσαις προδιεσπάρησαν Ἰουδαῖοι τὴν οἴκου μένην, τὸν ἕνα σέβειν δεδιδαγμένοι Θεόν. Ἐπειδὴ τοίνυν οὐκ ἔτι μόνον ᾤκουν τὴν Παλαιστίνην, οὐδὲ εἰς ἕνα λαὸν ἐτέλουν ὑφ' ἐνὶ βασιλεῖ τεταγμένοι, ἀλλὰ ἐν τοῖς ἔθνεσιν διεσπαρμένοι, τοῖς μὲν ἐκείνων ὑπῆκουον ἄρχουσι, καθ' ἑαυτοὺς δὲ ἐπολιτεύοντο, τῇ τοῦ νόμου διαγορεύσει πειθόμενοι, εἰκότως οὐ λαὸν αὐτοὺς, ἀλλὰ λαοὺς ὀνομάζει. Πλεῖστοι γὰρ καὶ ἐκ τούτων τὸ θεῖον ἐδέξαντο κήρυγμα. Ἐν μὲν γὰρ Ἱεροσολύμοις τρισχίλιοι καὶ πεντακισχίλιοι κατὰ ταῦτὸν ὑπὸ τῶν ἀλιέων ἐσαγηνεύθησαν. Καὶ πολλὰ δὲ μετὰ ταῦτα μυριάδες ἐγένοντο, ἔφησεν ὁ θεῖος Ἰάκωβος. Καὶ ἐν Συρίᾳ δὲ, καὶ Κιλικίᾳ, καὶ Λυκαονίᾳ, καὶ Πισιδίᾳ, καὶ Ἀσίᾳ, καὶ Παμφυλίᾳ, καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς ἅπασιν ἔθνεσιν, προτέροις Ἰουδαίοις προσέφερον οἱ ἀπόστολοι τὰ θεῖα κηρύγματα. Καὶ οἱ μὲν ἐπίστευον, καὶ τῆς ἀληθείας ἀπῆλαυον, οἱ δὲ ταῖς ὀνησιφόροις διδασκαλίαις ἀντέλεγον. Εἰκότως τοίνυν ὁ προφητικὸς λόγος καὶ τούτους ὑμνεῖν τὸν εὐεργέτην παρακελεύεται· τούτους γὰρ ὀνομάζει λαοὺς. β΄. "Ὅτι ἐκραταιώθη τὸ ἔλεος αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς." Ἐλέω γὰρ μόνῳ χρησάμενος, τὴν ἡμετέραν ἐπραγματεύσατο σωτηρίαν. Οὕτω καὶ ὁ μακάριος ἔφη Παῦλος· "Ὅτε δὲ ἡ χρηστότης καὶ ἡ φιλανθρωπία τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἐπεφάνη Θεοῦ, οὐ διὰ τὰς δικαιοσύνας ἡμῶν ἃς ἐποιήσαμεν, ἀλλὰ κατὰ τὸ πολὺ ἔλεος αὐτοῦ, ἔσωσεν ἡμᾶς διὰ λουτροῦ παλιγγενεσίας, καὶ ἀνακαινώσεως Πνεύματος ἁγίου, οὗ ἔξ ἔχεεν ἐφ' ἡμᾶς πλουσίως." Καὶ πάλιν· "Χαριτί ἐστε σεσωσμένοι διὰ τῆς πίστεως· καὶ τοῦτο οὐκ ἔξ

ὕμῳ, Θεοῦ τὸ δῶρον." Καὶ ἐτέρωθι: "Πιστὸς ὁ λόγος, καὶ πάσης ἀποδοχῆς ἄξιος, ὅτι Χριστὸς Ἰησοῦς ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον ἁμαρτωλοὺς σῶσαι, ὧν πρῶτός εἰμι ἐγὼ, ἀλλ' ἐλεήθην." Συνίστησι δὲ τὴν ἑαυτοῦ ἀγάπην ὁ Θεὸς εἰς ἡμᾶς, ὅτι ἔτι ἁμαρτωλῶν ἡμῶν ὄντων Χριστὸς ὑπὲρ ἡμῶν ἀπέθα νεν. Εἰκότως τοίνυν ὁ προφητικὸς ἔφη λόγος, ὅτι ἐκραταιώθη τὸ ἔλεος αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς. "Καὶ ἡ ἀλήθεια τοῦ Κυρίου μένει εἰς τὸν αἰῶνα." Ἦν γὰρ διὰ τῶν ἀγίων προφητῶν ὑπέσχετο, δέδωκε σωτηρίαν. Τοῦτο καὶ ὁ μακάριος ἔφη Παῦλος τῶν πρὸς Ῥωμαίους γραμμάτων ἀρξάμενος, "Παῦλος δοῦλος Ἰησοῦ Χριστοῦ κλητὸς ἀπόστολος, ἀφωρισμένος εἰς 80.1809 Εὐαγγέλιον Θεοῦ, ὃ προεπηγγείλατο διὰ τῶν προφητῶν αὐτοῦ ἐν Γραφαῖς ἀγίαις." Καὶ πάλιν: "Λέγω δὲ Χριστὸν Ἰησοῦν διάκονον γεγενῆσθαι περιτομῆς ὑπὲρ ἀληθείας Θεοῦ, εἰς τὸ βεβαιῶσαι τὰς ἐπαγγελίας τῶν πατέρων, τὰ δὲ ἔθνη ὑπὲρ ἐλέους δοξάσαι τὸν Θεόν." Ἐπειδὴ τοίνυν πεπλήρωκε τὰς ὑποσχέσεις οἱ τῶν ὄλων Θεός, καὶ ἦν ὑπέσχετο, δέδωκε σωτηρίαν, καὶ ἠνέωξεν ἅπασιν τὰς τοῦ ἐλέους πηγὰς, καὶ ἡμεῖς οἱ ἐξ Ἰουδαίας προσελθόντες, καὶ ἡμεῖς οἱ ἐξ ἐθνῶν πεπιστευκότες, σύμφωνον ὕμνωδιαν κεράσαντες τὸν εὐεργέτην ἀμείψασθε.

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ ΡΙΖ΄ ΨΑΛΜΟΥ.

Ἀλληλουῖα. Ὑμνος καὶ οὗτός ἐστιν ὑπὸ τῶν τῆς σωτηρίας ἀπολελαυκότων τῷ Θεῷ προσφερόμενος. Ἰουδαῖοι μὲν γὰρ μετὰ τὴν ἐπάνοδον, τῶν πλησιοχώρων ἀπάντων κατὰ ταυτὸν ἀθροισθέντων, φθονούντων αὐτοῖς τῆς προτέρας εὐημερίας, καὶ μέντοι καὶ ἔθνη ἕτερα καὶ βάρβαρα συναγειράντων, εἶτα θεηλάτοις ἀναλωθέντων πληγαῖς κατὰ τὴν Ἰωὴλ, καὶ Ἰεζεκιήλ, καὶ Μιχαίου, καὶ Ζαχαρίου προφητείαν, τοῦτον τὸν ὕμνον χαριστήριον προσφέρουσι τῷ Θεῷ. Ἐπειδὴ δὲ ἐν ἐκείνοις προεγράφετο τὰ ἡμέτερα, μᾶλλον ἀρμόττει τοῖς ἐξ ἐθνῶν πεπιστευκόσιν ἢ ὕμνωδία: οἱ παρὰ πολλῶν καὶ ἀρχόντων καὶ ἀρχομένων, δῆμων καὶ δημαγωγῶν, καὶ βασιλέων καὶ στρατηγῶν, διωχθέντες, καὶ στρεβλωθέντες, καὶ αἰκισθέντες, καὶ μυρία θανάτου ὑπομείναντες εἶδη, κρείττους τῶν πολεμούντων ἐδεῖ χησαν. Καὶ τούτοις μέντοι κάκεινοις ἢ τοῦ πνεύματος χάρις τὴν τῆς ὕμνωδίας διδασκαλίαν προτέθεικεν. α΄. "Ἐξομολογεῖσθε τῷ Κυρίῳ, ὅτι ἀγαθός, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ." Ὑμνήσατε τὸν ἀγαθόν, καὶ τῶν ἀγαθῶν τὸν χορηγόν. Διαρκῆ γὰρ ἔχει τὸν ἔλεον, καὶ τοῦτον αἰεὶ χορηγεῖ τοῖς δεομένοις. β΄, γ΄. "Εἰπάτω δὲ οἶκος Ἰσραὴλ, ὅτι ἀγαθός, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ. Εἰπάτω δὲ οἶκος Ἀαρῶν, ὅτι ἀγαθός, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ." Τούτων κατὰ διαίρεσιν μνημονεύσας, τῶν ἐξ ἐθνῶν πεπιστευκότων κοινήν ποιεῖται τὴν μνήμην. δ΄. "Εἰπάτωσαν δὴ πάντες οἱ φοβούμενοι τὸν Κύριον, ὅτι ἀγαθός, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ." Ἄπαντες, φησὶ, τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίαν ὑμνήσατε, καὶ οἱ ἐξ Ἰσραὴλ τὸ γένος κατάγοντες, καὶ τὴν προγονικὴν ἀρχοῦντες εὐσεβείαν, καὶ οἱ ἐν αὐτοῖς τῆς ἱερωσύνης ἡξιωμένοι, καὶ οἱ ἐκ διαφόρων μὲν ὄντες ἐθνῶν, τῆς δὲ τῶν προγόνων ἀσεβείας 80.1812 ἀπαλλαγέντες. Εἷς γὰρ ὁ πάντων Θεός, καὶ διαφόρους πᾶσιν εὐεργεσίας προσφέρει, καὶ τοῖς αἰτοῦσιν ὀρέγει τὸν ἔλεον. Εἶτα σαφέστερον τοῦ Θεοῦ διδάσκει τὴν πρόνοιαν. ε΄. "Ἐκ θλίψεως ἐπεκαλεσάμην τὸν Κύριον, καὶ ἐπήκουσέ μου εἰς πλατυσμόν." Οὐ γὰρ ἐκώλυσε τὴν τῶν κακῶν προσβολὴν, ἀλλ' ἔδειξε τοὺς κινδύνους, καὶ παρατύχια τούτους ἐσκέδασε. Τοῦτο καὶ ἐν τῷ τε τάρτῳ ἔφη ψαλμῷ, Ἐν θλίψει ἐπλάτυνάς μοι, ἀντὶ τοῦ, Μείζονά μοι τῆς ὀδύνης παραψυχὴν προσενήνοχας. ς΄, ζ΄. "Κύριος ἐμοὶ βοηθός, καὶ οὐ φοβηθήσομαι τί ποιήσει μοι ἄνθρωπος. Κύριος ἐμοὶ βοηθός, κἀγὼ ἐπόψομαι τοὺς ἐχθρούς μου." Τὸν γὰρ τῶν ὄλων Δεσπότην ἐπίκουρον ἔχων, οὐ δέδια τῶν πολεμίων τὰς προσβολὰς. Ἐλπίζω γὰρ, τῆς παρ' αὐτοῦ ῥοπῆς ἀπολαύων, τὸν ὄλεθρον τούτων ἰδεῖν ὅτι τάχιστα. Εἶτα τοῖς ἀγαθοῖς λογισμοῖς βεβαιοῖ τὴν γνώμην τὴν εὐσεβῆ. η΄, θ΄. "Ἀγαθὸν πεποιθέναι

ἐπὶ Κύριον, ἢ πε ποιθέναί ἐπ' ἄνθρωπον. Ἄγαθόν ἐλπίζειν ἐπὶ Κύριον, ἢ ἐλπίζειν ἐπ' ἄρχουσι." Ὁ μὲν γὰρ ἀγαθός, καὶ φιλόανθρωπος, καὶ βουλόμενος ἀγαθὰ, καὶ δρᾶν δυνάμενος ὅπερ βούλεται, καὶ τὴν ἐξουσίαν ἔχων ἀνώλεθρον. Οἱ δὲ ἄνθρωποι, καὶ φύσει φθαρτοὶ, καὶ γνώμη τρεπτοὶ, καὶ πολλάκις μὲν οὐ βούλονται τὰ ἀγαθὰ· ἔστι δὲ ὅτε καὶ βουλόμενοι τοῖς ἀδικουμένοις ἐπαμύνουν οὐ δύνανται· καὶ ἄρχουσι δὲ, πρὸς καὶ ῥὸν ἔχουσι τὴν ἀρχήν· καὶ ἡ βασιλεία δὲ παρ' ἄνθρωποις ἐπίκτητος, καὶ πρὸς ὀλίγον χρόνον ἄρχουσα. Ἄμεινον τοίνυν καταλιπεῖν μὲν τὴν τῶν ἀνθρώπων ἐπικουρίαν, τὴν δὲ θεῖαν αἰτῆσαι βοήθειαν. ι'. "Πάντα τὰ ἔθνη ἐκύκλωσάν με, καὶ τῷ ὄνοματι Κυρίου ἠμυνάμην αὐτούς." Ἡ μὲν Ἐκκλησία τὰς ἀπάντων τῶν ἐθνῶν ἐδέξατο προσβολὰς, ἢ δὲ Ἱερουσαλήμ, οὐ πάντων, ἀλλ' ἐνίων· ἐπ' ἐκείνων τοίνυν ὑπερβολικῶς ὁ λόγος προσφέρεται, ἐπὶ δὲ τῆς Ἐκκλησίας ἀληθῶς. Οἱ γὰρ ἐν ἐκάστῳ ἔθνει πεπιστευκότες τοὺς παρὰ τῶν ἀπίστων θορύβους καὶ κινδύνους ὑπέμενον· ἀλλ' ὅμως, καὶ αὐτοὶ, καὶ κείνοι, τῷ Θεῷ τεθαρβήκοτες τοὺς ἀντιπάλους ἐνίκησαν. ια'. "Κυκλώσαντες ἐκύκλωσάν με, καὶ τῷ ὄνοματι Κυρίου ἠμυνάμην αὐτούς." Ὁ δὲ Σύμμαχος οὕτως· Ἐκύκλωσάν με, καὶ πάλιν περιεκύκλωσάν με, ἀντὶ τοῦ, Ἐπαλλήλοις ἐχρήσαντο προσβολαῖς, καὶ πολιορκίαις παντοδαπαῖς· ἐγὼ δὲ τῇ τοῦ Θεοῦ ἐπικλήσει φραζάμενος, τὴν ἐκείνων ἐσκέδασα φάλαγγα. ιβ'. "Ἐκύκλωσάν με ὡσεὶ μέλισσαι κηρίον." Καθάπερ, φησὶ, μέλιτται κηρίον εὐροῦσαι τὴν τοῦ μέλιτος ἐκμυζῶσιν ἰκμάδα, οὕτως οὗτοι τὴν ἐνοῦσάν 80.1813 μοι γλυκύτητα τῆς εὐσεβείας ἀφελεῖν ἐπειράθησαν. "Καὶ ἐξεκαύθησαν ὡς πῦρ ἐν ἀκάνθαις." Ἦλπισαν δὲ καὶ μάλα ῥαδίως μου περιέσεσθαι, καθάπερ τὸ πῦρ εὐπετῶς δαπανᾷ τὰς ἀκάνθας. "Καὶ τῷ ὄνοματι Κυρίου ἠμυνάμην αὐτούς." Ταῦτα δὲ προσδοκήσαντες διήμαρτον τῆς ἐλπίδος, τῇ ἐμῇ νικηθέντες ἐλπίδι· τὸν γὰρ ἐμὸν Δεσπότην πᾶσιν ἐκείνοις ἀντέταξα, καὶ δι' αὐτοῦ τὴν νίκην ἐκομισάμην. ιγ'. "Ὡσθεις ἀνετράπην τοῦ πεσεῖν, καὶ ὁ Κύριος ἀντελάβετό μου." Ταῦτα κακείνοις ἀρμόττει, καὶ τούτοις. Κακείνοι γὰρ ὄλεθρον ἂν ὑπέμειναν παντελεῖ, εἰ μὴ τῆς θείας ἀπήλαυσαν χάριτος· καὶ οὗτοι ἂν ἐξέπεσαν εἰς ἀσέβειαν, μὴ τῆς θείας αὐτοὺς ὑπερεισάσης ἀρετῆς. ιδ'. "Ἰσχύς μου καὶ ὑμνησίς μου ὁ Κύριος, καὶ ἐγένετό μοι εἰς σωτηρίαν." Αὐτὸν τοίνυν ἔχομεν καὶ δύναμιν, καὶ νίκην, καὶ πηγὴν ὑμνωδίας. Παρ' αὐτοῦ γὰρ τῶν ἀγαθῶν ἀπολαύσαντες μετ' εὐθυμίας τὸν ὕμνον προσφέρομεν. ιε'. "Φωνὴ ἀγαλλιᾶσεως καὶ σωτηρίας ἐν σκηναῖς δικαίων." Μετὰ γὰρ τὴν νίκην, τῶν προτέρων θρήνων ἀπαλλαγέντες, ἐν θυμηδίαις ἦσαν καὶ εὐφροσύνη, τὸν Θεὸν ἀνυμνοῦντες. "Δεξιὰ Κυρίου ἐποίησε δύναμιν. [ι] Δεξιὰ Κυρίου ὑψώσέ με." Δεξιὰν, καθὰ πολλάκις εἰρήκαμεν, τὴν ἀγαθὴν ἐνέργειαν λέγει. Εὐδὲ ποιοῦντες οὐχ ἑαυτοῖς ἐπιγράφουσι τὴν νίκην, οὐδὲ τῇ οἰκειᾷ προθυμίᾳ καὶ δυνάμει θαρβήσουσιν, ἀλλ' ὑπὸ τῆς θείας χάριτος ταύτης τετυχηκέναι βωῶσιν. "Δεξιὰ Κυρίου ἐποίησε δύναμιν. [ιζ] Οὐκ ἀποθαυνοῦμαι, ἀλλὰ ζήσομαι, καὶ διηγῆσομαι τὰ ἔργα Κυρίου." Τῆς ἄνωθεν τοίνυν ἐπικουρίας ἀπολαύσας, καὶ κρείττων τοῦ θανάτου γενόμενος, τὰς θείας εὐεργεσίας, καὶ τοὺς ἀγνοοῦντας διδάξω, καὶ τοὺς εἰδότας ἀναμνήσω, καὶ τῇ μνήμῃ τούτων τὴν περὶ αὐτὸν ἀγάπην πυρσεύσω. ιη'. "Παιδεύων ἐπαίδευσέ με ὁ Κύριος, καὶ τῷ θανάτῳ οὐ παρέδωκέ με." Συνεχώρησε γὰρ προσβαλεῖν μοι τὰ λυπηρὰ, πατρικῶς με παιδεύων· τὸ δὲ στυγνὸν τούτων διέλυσε νέφος, καὶ τῆς ἐκεῖθεν με παντελῶς ἠλευθέρωσε λύβης. ιθ'. "Ἀνοίξατέ μοι πύλας δικαιοσύνης· εἰσελθὼν ἐν αὐταῖς ἐξομολογήσομαι τῷ Κυρίῳ." Πύλας δικαιοσύνης οὐ τὰς τοῦ ναοῦ πύλας καλεῖ, ἀλλὰ τὰς διαφόρους τῆς ἀρετῆς ιδέας· δι' ἐκείνας γὰρ δυνατὸν ἀξίως ὑμνησαί τὸν τῶν ὅλων Θεόν. Καὶ τοῦτο σαφέστερον διὰ τῶν ἐπιφερομένων ἐδήλωσεν. Οἷον γὰρ τινα ἀπόκρισιν δίδωσι, καὶ φησιν· κ'. "Αὕτη ἡ πύλη τοῦ Κυρίου, δίκαιοι εἰσελεύσονται ἐν αὐτῇ." Οὕτω καὶ τῷ νεανίσκῳ τῷ τῆς 80.1816 αἰωνίου ζωῆς τὴν ὁδὸν ἠτηκότι μαθεῖν, ὁ Κύριος ἔφη· "Τὰς ἐντολάς οἶδας· οὐ μοιχεύσεις, οὐ κλέψεις, τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου,

ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν;" Ταύτη τοι καὶ ὁ Δεσπότης ἑαυτὸν ὠνόμασε θύραν, ὡς τῆς ἀρετῆς ποδηγὸν καὶ διδάσκαλον· "Ἐγὼ γάρ εἰμι, φησὶν, ἡ θύρα τῶν προβάτων· ἐάν τις δι' ἐμοῦ εἰς ἔλθῃ, εἰσελεύσεται, καὶ ἐξελεύσεται, καὶ νομὴν εὐρήσει." Τοῦτο καὶ ἐνταῦθα ὁ προφητικὸς ἔφη λόγος· "Αὕτη ἡ πύλη τοῦ Κυρίου, δίκαιοι εἰσελεύσονται ἐν αὐτῇ." κα'. "Ἐξομολογήσομαί σοι, ὅτι ἐπήκουσάς μου, καὶ ἐγένου μοι εἰς σωτηρίαν." Ὑμῶν σε τοιγαροῦν δεξάμενόν μου τὴν δέησιν, καὶ δεδωκότα τὴν σωτηρίαν. κβ'. "Λίθον, ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας." Τοῦτο, κὰν μυριάκις ἀναισχυντῶσιν Ἰουδαῖοι, ἄλλω προσαρμόσαι οὐ δύνανται. Εἰ γὰρ τῶν διαιρεθεισῶν πάλαι φυλῶν ἡγεμόνευσε Ζοροβάβελ, ἀλλ' οὐκ ἐπὶ πλεῖστον διήρκεσεν. Ὁ δὲ Δεσπότης Χριστὸς τοὺς δύο τοίχους, τοὺς ἀπ' ἀλλήλων ἐστῶτας ἐκ διαμέτρου, τοὺς ἐξ Ἰουδαίων φημί, καὶ τοὺς ἐξ ἔθνῶν πεπιστευκότας, τοὺς μὲν δυσσεβεῖα δουλεύοντας, τοὺς δὲ τοῦ νόμου τὸν ζυγὸν ἔλκοντας, καὶ εἰς ἓν συναγαγὼν τὰ διεστῶτα συνέζευξε, καὶ μίαν ἐξ ἀμφοτέρων συνήρμωσεν Ἐκκλησίαν, γωνίαν τινὰ μιμησάμενος δύο τοίχους συνδέουσας, καὶ πρὸς ἀλλήλους συνάπτουσαν. Τοῦτον μέντοι τὸν λίθον οἰκοδόμοι πάλαι ὄντες, Φαρισαῖοί τε καὶ Σαδδουκαῖοι, ἱερεῖς τε καὶ Γραμματεῖς, ἀπεδοκίμασαν, καὶ ἐσταύρωσαν· ἀλλ' "Ἐγὲ νετο εἰς κεφαλὴν γωνίας," ἢ, κατὰ τὸν Σύμμαχον, ἀκρογωνιαῖος. Περὶ τούτου δὲ τοῦ λίθου καὶ διὰ Ἡσαίου τοῦ προφήτου προεθέσπισεν ὁ Θεός· "Ἴδου τίθημι ἐν Σιών λίθον πολυτελεῖ, ἐκλεκτὸν, ἀκρογωνιαῖον, ἔντιμον εἰς τὰ θεμέλια αὐτῆς, καὶ πᾶς ὁ πιστεύων ἐπ' αὐτῷ οὐ μὴ κατασχυνοθῆ. "Τοῦτο καὶ ὁ μακάριος ἔφη Παῦλος· "Ἐποικοδομηθέντες ἐπὶ τῷ θεμελίῳ τῶν ἀποστόλων καὶ προφητῶν, ὄντος ἀκρογωνιαίου αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ." Τοῦτον εἶδε τὸν λίθον καὶ ὁ μακάριος Δανιὴλ τμηθέντα ἄνευ χειρῶν, τὸν ἀκοινώνητον τῆς Παρθένου διδασκόμενος τόκον. Τοῦτον εἶδε τὴν εἰκόνα συντρίψαντα, τοῦτο ἐστὶ τοῦ βίου τὴν ματαιότητα, καὶ ὄρος μέγα γενόμενον, καὶ τὴν οἰκουμένην καλύψαντα. κγ'. "Παρὰ Κυρίου ἐγένετο αὕτη, καὶ ἔστι θαυμαστή ἐν ὀφθαλμοῖς ἡμῶν." Ταύτης δὲ τῆς χάριτος χορηγὸς ὁ Θεός, ἡμεῖς δὲ τὴν ἀρρήτον αὐτοῦ φιλανθρωπίαν θαυμάζομεν. κδ'. "Αὕτη ἡ ἡμέρα ἦν ἐποίησεν ὁ Κύριος· ἀγαλλιασώμεθα καὶ εὐφρανθῶμεν ἐν αὐτῇ." Ἡμέραν 80.1817 ὑπὸ τοῦ Θεοῦ πεπονημένην καλεῖ, καθ' ἣν ὁ λίθος οὗτος ἀνέστη μετὰ τὸ πάθος. Εὐθύς γὰρ μετὰ τὴν ἀνάστασιν, τοῖς ἱεροῖς ἐκέλευσεν ἀποστόλοις, πορευθῆναι καὶ μαθητεῦσαι πάντα τὰ ἔθνη. Διαφερόντως δὲ ταύτην ὑπὸ τοῦ Θεοῦ γεγενῆσθαι τὴν ἡμέραν ἔφη. Ἐπειδὴ γὰρ ἐξ ἀρχῆς τὸ φῶς ἐν αὐτῇ πεποίηκεν ὁ Θεός, καὶ τὴν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἀνάστασιν δεξάμενη, τοῦ τῆς δικαιοσύνης ἡλίου τὰς ἀκτῖνας εἰς πᾶσαν τὴν οἰκουμένην κατέπεμψε. Καὶ τὸ φῶς δὲ δημιουργήσας, φῶς τὴν ἡμέραν ἐκάλεσεν, ἄλλο δὲ οὐδὲν κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν πεποίηκεν. Αὕτη τοίνυν ἡ ἡμέρα μόνη, κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν, τὴν δημιουργίαν ἐδέξατο τοῦ φωτός. Ἐν μὲν γὰρ τῇ δευτέρᾳ πεποίηκε τὸ στερέωμα, ἐν δὲ τῇ τρίτῃ τὰ φυτὰ καὶ τὰ σπέρματα, καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις ὁμοίως τὰ ἄλλα· ἐν δὲ τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ τὸ φῶς· ἐκάλεσε δὲ τὸ φῶς ἡμέραν. Εἰκότως τοίνυν ἔφη, "Αὕτη ἡ ἡμέρα, ἦν ἐποίησεν ὁ Κύριος, ἀγαλλιασώμεθα, καὶ εὐφρανθῶμεν ἐν αὐτῇ," ἅτε δὴ ἐν αὐτῇ τῶν ἀγαθῶν δεξάμενοι τὰς πηγὰς, κέ'. "Ὡ Κύριε, σῶσον δὴ, Ὡ Κύριε, εὐόδωσον δὴ." Καὶ εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον, Ὡ Δέσποτα, παράσχου τὴν σωτηρίαν, καὶ τὴν πρὸς σὲ φέρουσαν ἡμῖν ὁδὸν ποίησον ῥαδίαν καὶ εὐπορον. κ'. "Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου." Ταύτην τῷ Δεσπότη τὴν φωνὴν καὶ οἱ παῖδες προσήνεγκαν εἰς ἔλεγχον τῶν τὰ θεῖα λόγια διδάσκειν ὑπισχνουμένων, καὶ τὴν ἀληθῆ διάνοιαν συνιδεῖν οὐ βουλομένων. Τῶν γὰρ Γραμματέων καὶ Φαρισαίων Σαμαρείτην τὸν Δεσπότην ἀποκαλούντων, οἱ παῖδες αὐτὸν εἶναι τὸν ἐρχόμενον καὶ εὐλογημένον ἀπεκάλουν, καὶ τὸ Ὡσαννὰ δὲ ὁμοίως ἐν τῇδε κεῖται τῇ προφητείᾳ· τὸ γὰρ σῶσον δὴ Ὡσαννὰ παρὰ τῷ Ἑβραίῳ κείμενον εὐρομεν. Ἐντεῦθεν δὲ καὶ ὁ μακάριος Ἰωάννης ὁ

Βαπτιστής τούς οικείους πρὸς τὴν ἀλήθειαν ποδηγῶν μαθητὰς, ἤρετο δι' ἐκεῖ νων τὸν Κύριον· "Σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος, ἢ ἕτερον προσ δοκῶμεν;" Κύριος δὲ ὦν, ἐν ὀνόματι Κυρίου ἐλήλυθεν. Οὕτως δὲ ἔφη πρὸς Ἰουδαίους· "Εγὼ ἐλήλυθα ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Πατρὸς μου [καὶ οὐκ ἐλάβετε με]· ἔρχεται ἄλλος ἐν τῷ ἰδίῳ ὀνόματι, κάκεινον λήψετε." Καὶ εὐλογημένος ὦν, εὐλογημένου ἐστὶν υἱός. Οὕτω καὶ ὁ ἀρχιερεὺς ἤρετο· "Σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ εὐλογητοῦ;" –"Εὐλογήκαμεν ὑμᾶς ἐξ οἴκου Κυρίου." Ταῦτα λέγουσιν οἱ νενικηκότες τοῖς ἑαυτῶν ἐρασταῖς, ὅτι τοῦ λίθου τούτου τὴν εὐλογίαν ὑμῖν προσφέρομεν, ὃς οἶκος ἐγένετο τοῦ ἐν αὐτῷ Θεοῦ Λόγου· "Ὁ γὰρ Λόγος, φησὶ, σὰρξ ἐγένετο, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν." Καὶ ὁ Κύριος πρὸς Ἰουδαίους ἔφη· "Λύσατε τὸν ναὸν τούτον, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερῶ αὐτόν." κζ'. "Θεὸς Κύριος, καὶ ἐπέφανεν ἡμῖν." Σαφῶς ἐθεολόγησεν ἐνταῦθα τὸν Δεσπότην Χριστόν. Ὅν γὰρ ἐκάλεσεν ἄνω λίθον, καὶ μετὰ ταῦτα εὐλογημένον, 80.1820 καὶ ἐν ὀνόματι Κυρίου ἐρχόμενον, αὐτὸν ὠνόμασε καὶ Κύριον καὶ Θεὸν, τὴν οἰκίαν ποιησάμενον ἐπιφάνειαν, καὶ τὴν σωτηρίαν τοῖς πιστεύουσι δωρησάμενον. "Συστήσαθε ἑορτὴν ἐν τοῖς πυκά ζουσι, ἕως τῶν κεράτων τοῦ θυσιαστηρίου." Συν αθροίσθητε τοῖνυν ἅπαντες, καὶ πανήγυριν μεγίστην ἐπιτελέσατε, τὴν οἰκίαν ἑορτάζοντες σωτηρίαν, ὡς μέχρις αὐτοῦ φθάσαι τοῦ θυσιαστηρίου τὸ πλῆθος στενοχωρούμενον. Τὸ γὰρ, ἐν τοῖς πυκά ζουσι, ἀντὶ τοῦ, πεπυκνωμένοι, καὶ τῷ πλήθει στενοχωρούμενοι τέθεικεν. Τὸ γὰρ πεπυκνωμένον, πεπυκνωμένον καὶ οἱ ἔξω τοῦ καθ' ἡμᾶς λόγου καλοῦσιν. κη'. "Θεὸς μου εἶ σὺ, καὶ ἐξομολογήσομαί σοι· Θεὸς μου εἶ σὺ, καὶ ὑψώσω σε." Σὲ οἶδα Θεὸν, σὲ οἶδα Δεσπότην, σὲ τὸν εὐεργέτην διὰ βίου ὑμνήσω. "Εξομολογήσομαί σοι, ὅτι ἐπήκουσάς μου, καὶ ἐγένου μοι εἰς σωτηρίαν. [κθ'] Ἐξομολογεῖσθε τῷ Κυρίῳ, ὅτι ἀγαθός, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ." Πρώτους ἑαυτοῦς, ἅτε δὴ τῶν ἄλλων προτεταγμένοι, εἰς τὴν δοξολογίαν κινήσαντες, οὕτω καὶ τοῖς ἄλλοις παρεγγυῶσι τὸν ἀγαθὸν ὑμνήσαι Δεσπότην· ἅτε δὴ πᾶσιν ἀφθόνως ὀρέγοντα τοὺς τοῦ ἔλεος κρουνοὺς. Εἰδέναι μέντοι προσήκει, ὡς καὶ τοῖς ὑπὸ τῶν ἔθνων ἐκείνων πολιορκουμένοις ἢ ρομτεν, εἰδέναι τὸν ἐξ αὐτῶν κατὰ σάρκα βλαστήσοντα, καὶ πᾶσι τὴν σωτηρίαν παρέξοντα. Οὕτω γὰρ θαρραλεώτεροι κατὰ τῶν ἐπιόντων ἐγίνοντο, τῇ πίστει τῆς ἐν αὐτοῖς κρυπτομένης εὐλογίας ψυχαγωγούμενοι.

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ ΡΗΨΑΛΜΟΥ.

Ἀλληλουῖα. Πολλὰς καὶ διαφόρους ὁ θεὸς Δαβὶδ πραγμάτων ἔσχε μεταβολὰς. Καὶ γὰρ ἔφευγε πολεμίους, καὶ ἐδίωξε πολεμίους, καὶ περιέπεσεν ἀθυμίαις, καὶ θυμηρεστέραν πάλιν ἔσχε ζωὴν, καὶ τὴν θεῖαν ὁδὸν ἔδραμε, καὶ ἔπταισεν ὀδεύων, καὶ αὐθις τοῖς θεοῖς ἠκολούθησε νόμοις. Ταῦτα τοῖνυν ἅπαντα κατὰ ταῦτον ἐν τῷδε συνήγαγε ψαλμῷ, καὶ τὰς καθ' ἕκαστον καιρὸν ὑπ' αὐτοῦ προσενεχθείσας τῷ Θεῷ προσευχὰς προσαρμόσας ἀλλήλαις, μίαν τοῖς ἀνθρώποις ὀνησιφόρον διδασκαλίαν προτέθεικε· καὶ διδάσκει δι' ὧν λέγει, πῶς δυνατὸν κατορθῶσαι 80.1821 τὴν πρακτικὴν ἀρετὴν. Οὐκ ἀμελεῖ δὲ οὐδὲ τῆς τῶν δογμάτων ἀκριβείας· ἀλλὰ ταῖς ἠθικαῖς ὑποθήκαις καὶ τὴν περὶ τούτων διδασκαλίαν προστίθησι. Ὡς ἀρκεῖν τούτον τὸν ψαλμὸν, καὶ τοὺς τῆς τελείας ἀρετῆς ἐφιεμένους ἐν αὐτῇ τελειῶσαι, καὶ τοὺς ῥαστώνη συζῶντας πρὸς σπουδὴν διεγεῖραι, καὶ ψυχαγωγῆσαι τοὺς ἀθυμοῦντας, καὶ ῥυθμῖσαι τοὺς ῥαθυμοῦντας, καὶ ἀπαξαπλῶς παντοδαπὴν θεραπείαν ἐνθεῖναι τοῖς ποικίλοις τῶν ἀνθρώπων παθήμασιν. α'. "Μακάριοι οἱ ἄμωμοι ἐν ὁδῷ." Μακαρίζει τοὺς τὴν βασιλικὴν ὁδὸν ὀδεύοντας ἀκλινῶς, καὶ μήτε δεξιᾶ, μήτε ἀριστερᾶ κατὰ τὰς ὑποθήκας τοῦ νόμου παρατραπέντας. Τίνες δὲ οὗτοι διδάσκει· "Οἱ πορευόμενοι ἐν νόμῳ Κυρίου." Οἱ γὰρ κατὰ τοὺς πολιτευόμενοι τὸ ἄμωμον ἔχουσιν. Ὅδον γὰρ τὸν βίον καλεῖ. Τοῦτον

γὰρ ἐξ ὠδίνων μέχρι τα φῆς διοδεύομεν ἅπαντες. β'. "Μακάριοι οἱ ἐξερευνῶντες τὰ μαρτύρια αὐτοῦ, ἐν ὅλῃ καρδίᾳ ἐκζητήσουσιν αὐτόν." Καὶ τὸν ὄγδοον καὶ δέκατον ψαλμὸν ἐρμηνεύοντες εἰ ρήκαμεν τίνι διαφέρει νόμος, καὶ μαρτύρια, καὶ δικαιώματα, καὶ κρίματα, καὶ ἐντολαί· ἀναμνήσομεν δὲ ὅμως ἐν κεφαλαίῳ τῶν εἰρημένων. Νόμον καλεῖ, τὸν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τῶν ὅλων διὰ τοῦ θεσπεσίου Μωσοῦ δεδομένον. Ἐντολὰς δὲ καὶ προστάγματα πάλιν τὸν αὐτόν, ὡς βασιλικῶς ἐνταλθέντα καὶ προσταχθέντα. Δικαιώματα, ὡς δικαιῶν τὸν κατορθοῦντα δυνάμενον. Κρίματα δὲ ὡς τὰς θείας ψήφους ὑπο δεικνύντα, καὶ τὰς ἀξίας ἀντιδόσεις τῶν τε ἐννόμως καὶ παρανόμως βιούντων. Μαρτύρια δὲ, ὡς διαμαρτυρόμενον, καὶ δεικνύντα, οἷαις ὑποβληθήσονται τιμωρίαις οἱ παραβαίνοντες. Μακαρίζει τοίνυν καὶ ἐνταῦθα τοὺς τὰ μαρτύρια τοῦ Θεοῦ διηνεκῶς ἔρευ νῶντας, καὶ ἐν ὅλῃ καρδίᾳ τὸν Θεὸν ἐκζητοῦντας· οὐ παντὸς δὲ τοῦτο, ἀλλὰ τοῦ τὴν κορυφὴν αὐτὴν κατ' εὐληφῶτος τῆς ἀρετῆς. Ὁ γὰρ τοιοῦτος οὐ μερίζει τὴν διάνοιαν εἰς, Θεὸν καὶ φροντίδας βιωτικὰς, ἀλλὰ ὅλον ἑαυτὸν ἀνατίθησι τῷ Θεῷ. γ'. "Οὐ γὰρ οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν, ἐν ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ ἐπορεύθησαν." Τὴν διαίρεσιν ταύτην πεποίηκε καὶ ἐν τῷ πρώτῳ ψαλμῷ. Καὶ γὰρ ἐκεῖ μακαρίας τὸν ἐν νόμῳ Κυρίου μελετῶντα ἡμέρας καὶ νύκτας, καὶ τὸν τῆς μελέτης ἐπιδείξας καρπὸν, ἐπήγαγεν· "Οὐχ οὕτως οἱ ἀσεβεῖς, οὐχ οὕτως." Καὶ ἐνταῦθα τοίνυν μακαρίας τοὺς ἀμώμους, διδάσκει, ὡς οἱ τῆς ἀνομίας ἐργάται ἐτέραν ἑαυτοῖς ὁδὸν κατεσκεύασαν, καὶ τὴν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ παγεῖσαν κατέλιπον. δ'. "Σὺ ἐνετείλω τὰς ἐντολὰς σου, τοῦ φυλάξασθαι σφόδρα." Τοῦτο καὶ διὰ τοῦ νόμου, καὶ διὰ τῶν προφητῶν, καὶ διὰ τῶν ἱερῶν Εὐαγγελίων ὁ Δεσπότης παρακελεύεται· καὶ μεστὴ πᾶσα ἡ θεία 80.1824 Γραφὴ τῆς τοιαύτης νομοθεσίας. Οὐ γὰρ ἀπλῶς φυλάττειν, ἀλλὰ σφόδρα φυλάττειν παρεγγυᾷ· τοῦ τεστι, σὺν ἀκριβείᾳ πάσῃ. ε'. "Ὅφελον κατευθυνθείησαν αἱ ὁδοί μου, τοῦ φυλάξασθαι τὰ δικαιώματά σου." Διὰ τοῦτο, φησὶν, ἀντιβόλῳ, οἷόν τι κανόνι, τῷ σῷ νόμῳ τὴν ἐμὴν ὁδὸν εὐθύναι, ὡς ἂν διατηρήσαιμί σου τὰ δικαιώματα. Καὶ δεικνύς τὸν τούτου καρπὸν, ἐπιφέρει· "Τότε οὐ μὴ αἰσχυρθῶ, ἐν τῷ μὲν ἐπιβλέπειν ἐπὶ πάσας τὰς ἐντολὰς σου." Παρανομίας γὰρ αἱ σχύνη καρπός. Οὕτω καὶ ὁ θεῖος Ἀπόστολος ἔφη, "Τίνα οὖν καρπὸν εἶχετε τότε ἐφ' οἷς νῦν ἐπισχύνεσθε;" Οἱ δὲ πάσας τοῦ Θεοῦ πληροῦντες τὰς ἐντολὰς, τὴν ἀπὸ τοῦ συνειδότος ἔχουσι παρρησίαν. ζ'. "Ἐξομολογήσομαί σοι ἐν εὐθύτητι καρδίας, ἐν τῷ μεμαθηκέναι με τὰ κρίματα τῆς δικαιοσύνης σου." Ἐξομολόγησιν τὴν εὐχαριστίαν καλεῖ. Τότε, φησὶ, δυνήσομαι ὕμνον καθαρὸν προσενεγκεῖν, ὅταν σου πάντα καταμάθω τὰ κρίματα, καὶ κατ' αὐτὰ βιώσω. η'. "Τὰ δικαιώματά σου φυλάξω· μὴ με ἐγκαταλίπη ἕως σφόδρα." Τινὰς πρὸς βραχὺ πολλάκις ἡ θεία χάρις ἀφήσιν, ὡφέλειαν αὐτοῖς ἐντεῦθεν μὴ χανωμένη. Οὕτως ὁ μέγας Ἡλίας καταληφθεὶς τῷ τῆς δειλίας περιέπεσε πάθει, καὶ τῆς ἀνθρωπείας φύσεως μεμάθηκε τὴν ἀσθένειαν· ἀλλ' εὐθὺς πάλιν τῆς θείας ἀπήλαυσε χάριτος. Οὕτως ὁ θεῖος Πέτρος ἀρνηθεὶς ὠλίσθησεν· ἀλλ' εὐθὺς αὐτὸν ὁ Δεσπότης ὑπήρτισε. Γυμνὸς δὲ πάνπαν ὁ Ἰούδας τῆς θείας γε νόμενος προμηθείας, ἔτοιμον ἐγένετο θήραμα τοῦ δυσμενοῦς· ἐγκατελείφθη καὶ ὁ μακάριος Δαβὶδ μετὰ τὴν ἀμαρτίαν ἐκείνην, καὶ ταῖς χαλεπαῖς ἐκείναις περιέπεσε συμφοραῖς· ἀλλὰ πάλιν τὴν πρὸς τὸν Θεὸν ἀπέλαβε παρρησίαν, καὶ τῆς ἐκεῖθεν κηδεμονίας ἀπήλαυσεν. Ὁ δὲ Σαοὺλ ἔρημος ταύτης γενόμενος παντελῶς, ἐγυμνώθη μὲν τῆς τοῦ πνεύματος χάριτος, πονηρῶ δὲ πνεύματι συνεζύγη. Εἰ κότες τοίνυν ὁ Προφήτης ἰκετεύει μὴ ἐγκαταλειφθῆναι ἕως σφόδρα, τουτέστι, μὴ παντάπασι τῆς προμηθουμένης χάριτος γυμνωθῆναι. θ'. "Ἐν τίνι κατορθώσει νεώτερος τὴν ὁδὸν αὐτοῦ· Ἐν τῷ φυλάξασθαι τοὺς λόγους σου." Εὐρίπιστος ἡ νεότης, καὶ πρὸς κακίαν ὀξύρροπος. Διαφόροις γὰρ παθημάτων περικλύζεται κύμασι· δεῖται τοίνυν τοῦ ποδηγούντος πρὸς τοὺς λιμένας εὐθύνοτος. Τοῦτο δὲ τῶν θείων λογίων ἴδιον. Ταῦτα γὰρ τῶν ἐναντίων ὁδῶν

ἀποτρέποντα, ῥυθμίζειν ἱκανὰ, καὶ πρὸς τὴν θείαν ὁδὸν ποδηγεῖν. Ὅπερ γάρ ἐστιν νέω πώλω χαλινὸς, καὶ πωλοδάμνης, τοῦτο τοῖς νέοις ὁ θεῖος γίνεται λόγος. 80.1825 ι'. "Ἐν ὄλῃ καρδίᾳ μου ἐζήτησά σε, μὴ ἀπόωσῃ με ἀπὸ τῶν ἐντολῶν σου." Ζητοῦσι μὲν πολλοὶ τὸν Θεὸν, ἀλλ' οὐκ ἐν ὄλῃ καρδίᾳ μερίζουσι γὰρ ταύτην, οὐ μόνον εἰς φροντίδας πραγμάτων βιωτικῶν, ἀλλὰ καὶ εἰς ἐπιθυμίας ἀτόπους, καὶ φθόνους, καὶ δόλους, καὶ τὰς τῶν πλησίων ἐπιβουλάς. Ὁ δὲ τῶν θείων ἐραστῆς πᾶσαν ἀφιερῶ τῷ Θεῷ τὴν διάνοιαν, καὶ τῆς ἐκείθεν ἀπαιροῦμαι προνοίας. ια'. "Ἐν τῇ καρδίᾳ μου ἔκρυψα τὰ λόγια σου, ὅπως ἂν μὴ ἀμάρτω σοι." Ὁ χρυσοὺς κεκτημένος, ἢ ἄργυρον, ἢ λίθους τιμίους, οὐκ ἔξω ταῦτα προτιθῆσιν· ἀλλ' ἐνδον ἐν τοῖς ταμείοις καὶ τοῖς θαλάμοις ἐναποκρύπτει, ὥστε διαφυγεῖν τῶν τοιχωρῶν τὰς χεῖρας. Οὕτως ὁ τὸν πλοῦτον ἔχων τῆς ἀρετῆς κρύπτει τοῦτον ἐν τῇ ψυχῇ· ὡς ἂν μὴ διὰ δόξης καινῆς τοῦτον οἱ τῶν ψυχῶν συλήσαιεν λωποδύται. Διδάσκει δὲ καὶ ἕτερον ὁ λόγος· οὐ γὰρ ἅπανσι τὰ θεῖα λόγια προσφέρειν παρεγγυᾷ· "Μὴ δώτε γὰρ, φησὶ, τὰ ἅγια τοῖς κυσί, μηδὲ ρίψητε τοὺς μαργαρίτας ὑμῶν ἔμπροσθεν χοίρων." ιβ'. "Εὐλογητὸς εἶ, Κύριε· δίδαξόν με τὰ δικαίωμά σου." Ἀντὶ τοῦ, ἡμερος εἶ καὶ φιλόανθρωπος, καὶ ἄξιος παρὰ πάντων ὑμνεῖσθαι. Οὗ δὲ χάριν ἀντιβόλῳ σε μαθεῖν παρὰ σοῦ τὰ δικαίωσά σου. ιγ'. "Ἐν τοῖς χεῖλεσί μου ἐξήγγειλα πάντα τὰ κρίματα τοῦ στόματός σου." Ἄ γὰρ ἂν παρὰ τῆς σῆς ἀγαθότητος μάθοιμι, ταῦτα διδάξω τοὺς ἄγνοοῦντας. ιδ'. "Ἐν τῇ ὁδῷ τῶν μαρτυρίων σου ἐτέρφθην, ὡς ἐπὶ παντὶ πλούτῳ." Ἐπίπονος μὲν ἢ τῆς ἀρετῆς ὁδοῦ, ἀλλὰ τοῖς τελείοις τριπόθητος. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Δεσπότης ἔφη Χριστὸς· "Λάβετε τὸν ζυγὸν μου ἐφ' ὑμᾶς, ὅτι ὁ ζυγός μου χρηστὸς, καὶ τὸ φορτίον μου ἕλαφρόν ἐστι." Τοῦτο καὶ ὁ προφητικὸς ἔφη λόγος, ὅτι πλούτου παντὸς θυμωρεστέρα μοι τῶν σῶν μαρτυρίων ἢ κτήσις. Τὸ δὲ, "Ἐπὶ παντὶ πλούτῳ," οὐχ ἀπλῶς πρόσκειται, ἀλλὰ τὸν παντοδαπὸν πλοῦτον παραδηλοῖ· πολλὰ γὰρ τοῦ πλούτου τὰ εἶδη. Ὁ μὲν γὰρ χρυσοὺς ἔχων ὀνομάζεται πλούσιος, ὁ δὲ ἄργυρον, ὁ δὲ γῆν πλείστην, τὴν μὲν πεφυτευμένην, τὴν δὲ καὶ σπειρομένην· ὁ δὲ βοσκήματα. Ἀλλὰ ταῦτα πάντα περιλαβὼν ὁ Προφήτης, καὶ τοῖς θεοῖς μαρτυρίαις παραβαλὼν, ἔφη σεν ἀξιάραστα εἶναι αὐτῷ τὰ θεῖα μαρτύρια, ὡς τοῖς φιλοπλούτοις ἅπαντα τοῦ πλούτου τὰ εἶδη. ιε'. "Ἐν ταῖς ἐντολαῖς σου ἀδολεσχῆσω, καὶ κατανοήσω τὰς ὁδοὺς σου." Τοῦτου χάριν, φησὶν, ἐνδελεχῶς τῶν σῶν λόγων τὴν μελέτην ἀνῆλθω, καὶ ταῖς σαῖς ὁδοῖς τὴν πορείαν ποιήσομαι. ις'. "Ἐν τοῖς δικαίωμά σου μελετήσω, οὐκ 80.1828 ἐπιλήσομαι τῶν λόγων σου." Ἄληστον τῶν σῶν λόγων ἐμαυτῷ φυλάξω τὴν μνήμην. ιζ'. "Ἀνταπόδος τῷ δούλῳ σου." Οὐ παντὸς ἐστὶ ταύτην χρῆσασθαι τῇ φωνῇ· οὐδεὶς γὰρ πονηρὸν συνειδὸς περιφέρων εἰς ἀνταπόδοσιν τὸν κριτὴν διεγείρει· ὁ δὲ καθαροῖς χρώμενος λογισμοῖς, σὺν παρρησίᾳ ταύτην κέχρηται τῇ φωνῇ. "Ζῆσόν με, καὶ φυλάξω τοὺς λόγους σου." Τῆς σῆς γὰρ ἀπολαύων ἐπικουρίας, διαφεύξομαι τῆς ἀμαρτίας τὸν θάνατον, καὶ τὴν ἐκ τῶν λόγων σου τρυγήσω ζωὴν. ιη'. "Ἀποκάλυψον τοὺς ὀφθαλμούς μου, καὶ κατανοήσω τὰ θαυμάσια ἐκ τοῦ νόμου σου." Οὐχ ἅπαντες οἱ τοῖς θεοῖς ἐντυγχάνοντες λογίους τὰ τούτων κατανοοῦσι θαυμάσια, ἀλλ' οἱ τῆς ἄνωθεν ἀπολαύοντες αἴγλης. Ὁ δὲ καὶ ὁ μακάριος ἔφη Παῦλος· "Ὅτι ἂν δὲ ἐπιστρέψῃ πρὸς Κύριον, περιαιρεῖται τὸ κάλυμμα· ὁ δὲ Κύριος τὸ πνεῦμά ἐστιν." Αὐτὸς μὲν τοῖς φωτὶ τῷ θεῷ καταυγαζόμενος εἰς κώτῳ ἐβόα· "Ἡμεῖς δὲ ἅπαντες ἀνακεκαλυμμένῳ προσώπῳ τὴν δόξαν Κυρίου κατοπτριζόμενοι τὴν αὐτὴν εἰκόνα μεταμορφούμεθα ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν, καθάπερ ἀπὸ Κυρίου πνεύματος." Ἡμεῖς δὲ προσήκει τὸν Δεσπότην ἀντιβόλῳ, ἵνα τὸ κάλυμμα τῶν τῆς διανοίας ἡμῶν περιελὼν ὀφθαλμῶν, ἀποδείξῃ τῶν θείων λόγων τὴν δύναμιν. ιθ'. "Πάροικος ἐγὼ εἰμι ἐν τῇ γῇ· μὴ ἀποκρύψῃς ἀπ' ἐμοῦ τὰς ἐντολάς σου." Τὴν γῆν οὐ κατοικοῦμεν, ἀλλὰ παροικοῦμεν· βραχὺν γὰρ διαβιώσαντες χρόνον, εἰς ἕτερον μεταβαίνομεν βίον. Τοῦτο δὲ οὐ πάντες ἐθέλουσιν εἰδέναι, ἀλλ' οἱ ἐπὶ τοῖς παροῦσιν

ἀγαθοῖς, ὡς ἐπὶ μονίμοις καὶ διαρκέσι βρενθύνοντες. Ὁ δὲ τὰ θεῖα πεπαιδευμένος οἶδε τοῦ βίου τὸ πρόσ καιρον. Διὸ δὴ καὶ πάροικον ἑαυτὸν ὀνομάζει, καὶ ἰκετεύει τὰς θείας ἐντολὰς μηδαμῶς ἀγνοῆσαι. κ'. "Ἐπεπόθησεν ἡ ψυχὴ μου τοῦ ἐπιθυμῆσαι τὰ κρίματά σου ἐν παντὶ καιρῷ." Ἐπιθυμοῦσι τῶν θείων κριμάτων πολλοὶ, καὶ τῆς οὐρανῶν ἐφίενται βασιλείας, ἀλλ' οὐκ αἰεὶ. Νῦν μὲν θείοις ἀρέσκονται, νῦν δὲ τοῖς τοῦ σώματος ἀκολουθοῦσι παθήματα· ὁ δὲ προφήτης ἰμείρεται τοῦτον ἔχειν τὸν πόθον διηνεκῶς. κα'. "Ἐπετίμησας ὑπερηφάνοις." Οἱ τῶν θείων νόμων καταφρονοῦντες τῇ τῆς ὑπερηφανίας περιπίπτουσι νόσῳ· ἀλλὰ τὴν παρὰ τοῦ δικαίου κριτοῦ δέχονται τιμωρίαν. Τοῦτο δὲ πέπονθε Ἄβεσσα λῶμ, τοῦτο Σαοῦλ, τοῦτο Φαραῶ, καὶ Σενναχηρείμ, καὶ Ναβουχοδονόσορ, καὶ ἕτεροι μυριοί. Τοῦτο εἶδὼς ὁ Προφήτης, ἄτε δὴ προφήτης, ἐπήγαγεν· "Ἐπικατάρατοι οἱ ἐκκλίνοντες ἀπὸ τῶν ἐντολῶν 80.1829 σου." Ταύτην καὶ ὁ νόμος τὴν ἀρὰν τοῖς παραβάταις προσφέρει· "Ἐπικατάρατος γὰρ, φησὶ, πᾶς, ὃς οὐκ ἐμμένει τοῖς ἐγκειμένοις ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ νόμου, τοῦ ποιῆσαι αὐτά. κβ'. "Περίελε ἀπ' ἐμοῦ ὄνειδος καὶ ἐξουδένωσιν, ὅτι τὰ μαρτύριά σου ἐξεζήτησα." Ὁνειδίσεν τὸν Προφήτην ὁ Νάβαλ, δοῦλον δραπέτην ἀποκαλέσας· ὠνειδίσαν αὐτὸν οἱ Γετθαῖοι. Ἀλγυνόμενος τοίνυν ἐπὶ τούτοις, ἀποτρίψασθαι τὰ ὀνειδή παρακαλεῖ, ἄτε δὴ τὰ θεῖα ἐκζητήσας μαρτύρια· οὐχ ἀρμόττει τοῖς νῦν τοῖς παρὰ τοῦ Σεμεὶ ὀνειδέσει τὰ παρόντα ῥητά. Ἐκεῖνα γὰρ μετὰ τὴν ἁμαρτίαν ἐγένετο· τὰ δὲ τοῦ Νάβαλ, καὶ τῶν ἄλλων, πρὸ τῆς ἁμαρτίας. κγ'. "Καὶ γὰρ ἐκάθισαν ἄρχοντες, καὶ κατελάλουν κατ' ἐμοῦ." Καὶ Σαοῦλ, καὶ Ἀβενήρ, καὶ Ἀχιτόφελ, καὶ Ἄβεσσαλῶμ, ἐλοιδόρουν τὸν Δαβίδ. "Ὁ δὲ δοῦλός σου ἠδολέσχει ἐν τοῖς δικαίωμασί σου." Ἐγὼ δὲ τὴν σὴν δεσποτεῖαν ὁμολογῶν, μελέτην εἶχον τὰ σὰ δικαιώματα. κδ'. "Καὶ γὰρ τὰ μαρτύριά σου μελέτη μου ἐστὶ, καὶ αἱ συμβουλαὶ μου τὰ δικαιώματά σου." Πᾶσαν γὰρ ἀνθρωπίνην εἰσήγησιν ἀπώσάμενος, ταῖς σαῖς ὑποθήκαις ἀκολουθῶ. κε'. "Ἐκολλήθη τῷ ἐδάφει ἡ ψυχὴ μου." Τὴν ὑπερβολὴν τῆς ταπεινώσεως διὰ τούτων ἐδήλωσεν. Οὕτω καὶ γὰρ ἐν τῷ τεσσαρακοστῷ καὶ τρίτῳ ἔφη ψαλμῷ· "Ὅτι ἐταπεινώθη εἰς χοῦν ἡ ψυχὴ ἡμῶν· ἐκολλήθη εἰς γῆν ἡ γαστήρ ἡμῶν." – "Ζῆσόν με κατὰ τὸν λόγον σου." Οὐκ ἀορίστως αἰτεῖ ζωὴν, ἀλλὰ τὴν κατὰ νόμον ζωὴν. κ'. "Τὰς ὁδοὺς μου ἐξήγγειλα, καὶ ἐπήκουσάς μου· δίδαξόν με τὰ δικαιώματά σου." Πάσας σοι, Δέσποτα, τὰς ἐμὰς δεδήλωκα πράξεις· καὶ οὐδὲν σε λαθεῖν τῶν ἐμῶν ἀνεσχόμην. Διὰ τοι τοῦτο ταῖς ἐμαῖς ἰκεσίαις ἐπίνευσον· ἀντιβλῶ δὲ μαθεῖν ἀκριβῶς τὰ σὰ δικαιώματα. κζ'. "Ὅδον δικαιομάτων σου συνέτισόν με, καὶ ἀδολεσχήσω ἐν τοῖς θαυμασίοις σου." Θείας ἡμῖν συνέσεως δεῖ, ὥστε κατὰ τὸν θεῖον νόμον τὴν ἀρετὴν μετελθεῖν, καὶ τὸν φιλανθρωπία χρώμενον μὴ πρὸς κενοδοξίαν ἰδεῖν, καὶ τὸν ἀσκητικὸν μὴ θηρᾶσαι τὸν ἀνθρώπειον ἔπαινον, τὸν σῶφρονα μὴ διὰ τὴν τῆς ἀκολασίας αἰσχύνην, ἀλλὰ διὰ τὸν πόθον τῆς ἀρετῆς, μετιέναι τὴν σωφροσύνην. Εἰκότως τοίνυν ὁ Προφήτης ἀντιβολεῖ συνέσεως θείας μεταλαχεῖν, ὡς διαγνῶναι τὴν τῆς δικαιοσύνης ὁδόν. κη'. "Ἐνύσταξεν ἡ ψυχὴ μου ἀπὸ ἀκηδίας· βεβαίωσόν με ἐν τοῖς λόγοις σου." Ἡ συνεχὴς προσβολὴ τῆς ἁμαρτίας διαλύει πολλάκις τὸν τόνον τῶν λογισμῶν, καὶ ἀπαυδῆσαι παρασκευάζει τὸν 80.1832 ἀθλητὴν, καὶ τὴν καλουμένην ἀκηδίαν ἐργάζεται· χαυνουμένη δὲ ἡ ψυχὴ τὸν ὕπνον εἰσδέχεται· ὁ δὲ ὕπνος ἐπάγει τὸν θάνατον. Διόπερ βεβαιωθῆναι καὶ στηριχθῆναι ὁ Προφήτης ἀντιβολεῖ. Τοῦτο δὲ καὶ ἐν ἑτέρῳ ἔφη ψαλμῷ· "Φώτισον τοὺς ὀφθαλμούς μου, μήποτε ὑπνώσω εἰς θάνατον." θάνατον τὴν ἁμαρτίαν καλῶν. κθ', λ'. "Ὅδον ἀδικίας ἀπόστησον ἀπ' ἐμοῦ, καὶ τῷ νόμῳ σου ἐλέησόν με. Ὅδον ἀληθείας ἠρετισάμην, τὰ κρίματά σου οὐκ ἐπελαθόμην." Ἀναγκαῖα καὶ αὕτη ἡ δέησις. Προσῆκει γὰρ ἡμᾶς αἰτεῖν παρὰ τοῦ Θεοῦ τῶν ὄλων βοήθειαν, ὥστε τῆς ἀδικίας ἐκτρέπεσθαι τὴν ὁδόν, καὶ τὴν τῆς ἀληθείας προαιρεῖσθαι πορείαν, καὶ ἀληστον ἐπιφέρειν τῶν τοῦ Θεοῦ μαρτυριῶν τὴν μνήμην. λα'. "Ἐκολλήθη τῷ μαρτυρίῳ σου, Κύριε, μή με

καταισχύνης." Οὐχ ἀπλῶς εἶπεν, ἠκολούθησα, ἀλλ' ἐκολλήθην, τουτέστιν, οὐδὲ πρὸς βραχὺ τούτων ἐχώρισα τὸν ἑαυτοῦ λογισμόν. Ζητεῖ δὲ τρυγῆσαι τῆς τοσαύτης διαθέσεως καρπὸν, τὸ μηδεμίαν πείραν αἰσχύνης λαβεῖν. λβ'. "Ὀδὸν ἐντολῶν σου ἔδραμον, ὅταν ἐπλάτυνας καρδίαν μου." Ἀμφοτέρων χρεῖα, καὶ τῆς ἡμετέρας προθυμίας, καὶ τῆς τοῦ Θεοῦ προμηθείας. Οὔτε γὰρ ἡ θεία χάρις δίδεται τοῖς τὴν ἀγαθὴν οὐκ ἔχουσι προθυμίαν· οὔτε ἀνθρωπεῖα φύσις ἀρετὴν δύναται κατορθῶσαι δίχα τῆς ἄνωθεν βοήθειας. Τοῦτο καὶ ὁ Προφήτης διδάσκει, ὅτι τῶν ἐντολῶν σου τὴν ὁδὸν ἔτρεχον ἀκωλύτως, παρὰ σοῦ λαμβάνων τοῦ δρόμου τὴν εὐκολίαν. Πλατύτητα γὰρ τὴν εὐκολίαν ἐκάλεσε. Καὶ ἀλλαχοῦ φησιν· "Ἐν θλίψει ἐπλάτυνάς μοι." Καὶ πάλιν· "Ἐπλάτυνας τὰ διαβήματά μου ὑποκάτω μου, καὶ οὐκ ἠσθένησαν τὰ ἴχνη μου." λγ'. "Νομοθέτησόν με, Κύριε, τὴν ὁδὸν τῶν δικαιομάτων σου, καὶ ἐκζητήσω αὐτὴν διαπαντός." Τὸ νομοθέτησον ὁ Σύμμαχος ὑπόδειξον εἶπεν· Ἀκύλας καὶ Θεοδοτίων, φώτισον· διαπαντός, φησὶ, τῆς σῆς δέομαι φωταγωγίας καὶ νομοθεσίας, ὥστε καὶ γινῶναι τῶν δικαιωμάτων σου τὴν ὁδὸν, καὶ ταύτην ἀκωλύτως ὀδεύειν. λδ'. "Συνέτισόν με, καὶ ἐξερευνήσω τὸν νόμον σου· καὶ φυλάξω αὐτὸν ἐν ὅλῃ καρδίᾳ μου." Καὶ ὁ Κύριος προσέταξεν ἐξερευνᾶν τὰς Γραφάς· ἀλλὰ τοῖς ἐρευνῶσι χρεῖα τῆς ἄνωθεν αἴγλης, ἵνα καὶ εὐρωσι τὸ ζητούμενον, καὶ φυλάξωσι τὸ θηρώμενον. λε'. "Ὁδήγησόν με ἐν τῇ τρίβῳ τῶν ἐντολῶν σου, ὅτι αὐτὴν ἠθέλησα." Οὐχ ἀπλῶς αἰτεῖ γενέσθαι ποδηγὸν αὐτοῦ τὸν τῶν ὅλων Θεόν· ἀλλὰ δεικνύς τῆς πορείας τὸν πόθον. λς'. "Κλῖνον τὴν καρδίαν μου εἰς τὰ μαρτύριά σου, καὶ μὴ εἰς πλεονεξίαν." Ἐπὶ τὸ πρᾶνές φέρεσθαι πέφυκε τῶν ὑδάτων ἡ φύσις· κἂν τις ἐπιλάβῃ 80.1833 βηται διεξόδου, ἐκείσε πᾶσα χωρεῖ. Οὕτω τοῦ διαβόλου τὴν ἐπὶ τὴν ἁμαρτίαν ὁδὸν διανοίξαντος τῶν ἀνθρώπων ἔρρεψεν ἐπὶ τὸ χειρὸν ἡ φύσις. Σφόδρα τοίνυν ὁ Προφήτης ἀρμοδίως ἀντιβολεῖ ἐπὶ τὰ θεία μαρτύρια τὴν καρδίαν κλιθῆναι, καὶ τῆς ἐπὶ τὸ θάτερον τὴν πείραν διαφυγεῖν. λζ'. "Ἀπόστρεψον τοὺς ὀφθαλμούς σου, τοῦ μὴ ἰδεῖν ματαιότητα." Καὶ μάταιόν ἐστι τὸ ἀκερδές, καὶ ἀνόνητον· τοιαῦτα δὲ τὰ δοκοῦντα τοῦ βίου τερπνά. Οὕτως αὐτὰ καὶ ὁ σοφὸς Σολομῶν ὀνομάζει, "Ματαιότης ματαιότητων, τὰ πάντα ματαιότης." Καὶ διηγησάμενος ὅπως ὠκοδόμησεν οἰκίαν, καὶ ἐφύτευσε παραδείσους, καὶ κατεσκεύασε κολυμβήθρας ὑδάτων, ἐπήγαγεν· "Καὶ ἰδοὺ πάντα ματαιότης, καὶ προαίρεσις πνεύματος." Ἰκετεύει τοίνυν ὁ Προφήτης εἰς ἑτέραν θεωρίαν ῥέψαι τῆς διανοίας τὰ ὄμματα, καὶ τῇ τῶν παρόντων ματαιότητι μὴ θελχθῆναι. "Ἐν τῇ ὁδῷ σου ζῆσόν με." Κατὰ τοὺς σοὺς δόξ μοι πολιτεῦσθαι νόμους. λη'. "Στήσον τῷ δούλῳ σου τὸ λόγιόν σου, εἰς τὸν φόβον σου." Βέβαιον ἐν τοῖς σοῖς λόγοις ἀπόφηνόν με, ἀπεριτρέπτως φυλάττων τῷ φόβῳ σου· ἀντὶ τοῦ, Ἐπικείσθω μοι ὁ φόβος σου, δεδιττόμενος, καὶ μὴ ἔῶν ἐκτραπήναι τῶν λογίων σου. λθ'. "Περίελε τὸν ὄνειδισμόν μου ὃν ὑπώπτευσα, ὅτι τὰ κρίματά σου χρηστά." Ὁ δὲ Ἀκύλας, ἀντὶ τοῦ ὑπώπτευσα, ὑπεστάλην εἴρηκεν. Οὕτω δὲ καὶ ὁ Θεοδοτίων. Ὁ δὲ Σύμμαχος, ὃν εὐλαβοῦμαι· ὄνειδισμόν δὲ ἐνταῦθα καλεῖ, τὸν ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας γενόμενον. Τοῦτον γὰρ καὶ ὑπεστέλλετο, καὶ ἐδεδείει, καὶ ὑποπτον ἔζηζωίν. Διὰ τοῦτο οὐκ ἐπήγαγε συνήθως, ὅτι κρίματά σου ἐξεζήτησα, ἢ ἐφύλαξα· ἀλλ' "Ὅτι τὰ κρίματά σου χρηστά." Οὐ μόνον γὰρ τοῖς ἁμαρτάνουσιν ἀπειλεῖς τιμωρίαν, ἀλλὰ καὶ τοῖς με ταμελομένοις ὑπίσχησεν σωτηρίαν. Κρίματα γὰρ καλεῖ τὰς τοῦ Θεοῦ δικαίας ψήφους. μ'. "Ἰδοὺ ἐπεθύμησα τὰς ἐντολάς σου, ἐν τῇ δικαιοσύνῃ σου ζῆσόν με." Γλιχομένῳ παράσχου τὴν ἐν δικαιοσύνῃ ζωὴν. μα'. "Καὶ ἔλθοι ἐπ' ἐμὲ τὸ ἔλεός σου, Κύριε." Πάντες γὰρ ἐνδεεῖς τῆς θείας φιλανθρωπίας, καὶ ὁ αὐτὴν κατειληφὼς τὴν ἀκροτάτην τῆς ἀρετῆς κορυφήν, ταύτης δεῖται διηνεκῶς. "Τὸ σωτήριόν σου κατὰ τὸν λόγον σου. [μβ'] Καὶ ἀποκριθήσομαι τοῖς ὀνειδίζουσί μοι λόγον." Ἦν ὑπέσχου, Δέσποτα, σωτηρίαν ἐν τοῖς ἱεροῖς σου λόγοις παράσχου, ἵνα τοῖς ἐπιτωθάξουσί μοι σὺν παρρησίᾳ διαλεχθῶ. Ὁ γὰρ ἐν συμφοραῖς ὧν φέρει τὰ

ὄνειδῃ σιγῶν· ὁ δὲ τὴν θυμῆρη βιοτεύων ὁδὸν, διελέγχει τοὺς κακῶς ὄνειδίζοντας. "Ὅτι ἤλπισα 80.1836 ἐπὶ τοὺς λόγους σου." Τῆς γὰρ σῆς ἐπαγγελίας ἐξήρηται, καὶ ἐπὶ ταύτης ὁδεύω τῆς ἐλπίδος. μγ'. "Καὶ μὴ περιέλῃς ἐκ τοῦ στόματός μου λόγον ἀληθείας ἕως σφόδρα, ὅτι ἐπὶ τοῖς κρίμασί σου ἐπήλπισα." Ἐρᾶν ἡμᾶς τῆς ἀληθείας ὁ Προφήτης διδάσκει, καὶ ταύτην αἰτεῖν παρὰ τοῦ Θεοῦ τῶν ὅλων σὺν προθυμίᾳ πολλῇ. μδ'. "Καὶ φυλάξω τὸν νόμον σου διαπαντὸς εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος." Οὕτω γὰρ προθυμότερος περὶ τὴν τῶν σῶν νόμων γενήσομαι φυλακὴν. Διὰ μὲν τοι τοῦ· "Εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος," ἐδήλωσε τὸν μέλλοντα βίον, ἐν ᾧ καθαρὰ καὶ ἀκραιφνῆς δοθήσεται ἅπασιν τῶν θείων νόμων ἡ φυλακὴ. μέ', μ'. "Καὶ ἐπορευόμην ἐν πλατυσμῶ, ὅτι τὰς ἐντολάς σου ἐξεζήτησα. Καὶ ἐλάλουν ἐν τοῖς μαρτυρίοις σου, ἐναντίον βασιλέων, καὶ οὐκ ἤσχυρό μιν." Μετὰ πολλῆς, φησὶν, ὁδεύων εὐκολίας, καὶ κατὰ τὰς σὰς ἐντολάς βιοτεύων, οὐδὲ βασιλικὴν ἔδεισα δυναστείαν, ἀλλὰ σὺν παρρησίᾳ πολλῇ τὴν πρὸς αὐτοὺς ἐπιούμην διάλεξιν. Ἡ γὰρ ἔννομος ζωὴ, παρ' ῥησίας δημιουργός. Καὶ τούτου μάρτυς ὁ μέγας Δαβὶδ. Πρὸ μὲν γὰρ τῆς ἀμαρτίας, μετὰ πολλῆς τῷ Σαοὺλ διαλέγεται παρρησίας· μετὰ δὲ τὴν ἀμαρτίαν, καὶ τὸν πατραλοῖαν ἀποδιδράσκων υἱὸν, κύπτων εἰς γῆν, καὶ τὴν κεφαλὴν καλύπτων, ἐβάδιζεν. Καὶ Ἡλίας ὁ πάνυ τῇ δικαιοσύνῃ θαρρῶν, τοῦ Ἀχαάβδιήλεγχε τὴν ἀσέβειαν. Οὕτως ὁ θεσπέσιος Δανιὴλ τῷ Ναβουχοδονόσωρ ἔλεγεν· "Καὶ νῦν, βασιλεῦ, ἡ βουλή μου ἀρεσάτω σοι, καὶ τὰς ἀνομίας σου ἐν ἐλεημοσίᾳ ναιεῖς ἀπόλυσαι, καὶ τὰς ἀμαρτίας σου ἐν οἰκτιρμοῖς πενήτων." Οὕτως ὁ θεσπέσιος Παῦλος πρὸς Ἀγρίππαν, καὶ τὸν Φῆστον, καὶ τὸν Φήλικα διελέγετο. Οὕτως οἱ καλλίνικοι μάρτυρες τῶν δυσσεβῶν κατεφρόνησαν βασιλέων. μζ', μη'. "Καὶ ἐμελέτων ἐν ταῖς ἐντολαῖς σου, αἷς ἠγάπησα σφόδρα. Καὶ ἦρα τὰς χεῖράς μου πρὸς τὰς ἐντολάς σου, ἃς ἠγάπησα." Οὐ γὰρ ἐν λόγῳ ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ἐν δυνάμει· καὶ ὁ ποιήσας, καὶ ὁ διδάξας, οὗτος μέγας κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν. Διὰ τοι τοῦτο καὶ ὁ θεῖος Προφήτης τῆς μελέτης τὴν πρᾶξιν προτέθεικεν. Εἰρηκῶς γὰρ, "Ἐμελέτων ἐν ταῖς ἐντολαῖς σου, αἷς ἠγάπησα σφόδρα," καὶ τὸν θερμὸν ἐπιδείξας πόθον, ἐπήγαγεν· "Καὶ ἦρα τὰς χεῖράς μου πρὸς τὰς ἐντολάς σου, ἃς ἠγάπησα." Ἄ γὰρ διὰ τῶν θείων λόγων ἐδιδασκόμην, ταῦτα διὰ τῶν ἔργων μετήειν. Οὐ γὰρ οἱ ἀκροαταὶ τοῦ νόμου δίκαιοι παρὰ τῷ Θεῷ, φησὶν ὁ θεῖος Ἀπόστολος, ἀλλὰ ποιηταὶ τοῦ νόμου δικαιοὶ θήσονται. "Καὶ ἠδολέσχουν ἐν τοῖς δικαιομασί σου." Ἐνδελεχῶς γὰρ τὴν τούτων ἐπιούμην μελέτην. 80.1837 μθ'. "Μνήσθητι τῶν λόγων σου τῷ δούλῳ σου, ὧν ἐπήλπισάς με." Νομοθετῶν ὁ Θεός, καὶ τοῖς φυλάττουσι τὸν νόμον τὴν οἰκείαν εὐμένειαν ἐπηγγείλατο, καὶ τοῖς παραβάταις τὴν τιμωρίαν. Μνησθῆναι τοῖς νυν τὸν Θεὸν τῶν οἰκείων ὑποσχέσεων ἵκετεύει. Εἰς ἐκείνας γὰρ, φησὶν, ἐλπίζειν ἐδίδαξάς με· καὶ δεῖ κνὺς τῆς ἐλπίδος τὸ χρήσιμον, ἐπήγαγεν· ν'. "Αὕτη με παρεκάλεσεν ἐν τῇ ταπεινώσει μου, ὅτι τὸ λόγιόν σου ἔζησέ με." Ταύτην γὰρ ἔσχον παραψυχὴν ἐν ταῖς συμφοραῖς· καὶ ταύτης ὀχούμενος ὑπερέπλευσα τῶν κυμάτων. να'. "Ἐπερήφανοι παρηνόμουν ἕως σφόδρα, ἀπὸ δὲ τοῦ νόμου σου οὐκ ἐξέκλινα." Ἐπερηφάνους καλεῖ τὸν Σαοὺλ, τὸν Ἀβεσσαλώμ, τὸν τῶν Ἀμμωνιτῶν βασιλέα, τὸν τὰ παράνομα ἐκεῖνα εἰς τοὺς ἀποσταλέντας παρ' αὐτοῦ πεποιηκότα. Ἀλλὰ ἐκεῖνοι μὲν, φησὶ, παράνομον ἠσπάσαντο βίον· ἐγὼ δὲ τοῖς σοῖς ἠκολούθησα νόμοις. Ταῦτα δὲ εἵποιεν ἂν καὶ οἱ καλλίνικοι μάρτυρες, ἀπὸ τῶν ἀπανθρώπων καὶ δυσσεβῶν τυράννων τὰ δεινὰ ἐκεῖνα καὶ χαλεπὰ πεπονθότες. νβ'. "Ἐμνήσθητι τῶν κριμάτων σου ἀπ' αἰῶνος, Κύριε, καὶ παρεκλήθητι." Ἐλαβον γὰρ εἰς νοῦν τὰ κατὰ τὸν Ἄβελ, τὰ κατὰ τὸν Ἀβραάμ, τὰ κατὰ τὸν Ἰσαάκ, τὰ κατὰ τὸν Ἰακώβ, τὰ κατὰ τὸν Ἰωσήφ, τὰ κατὰ τὸν Ἰώβ, τὰ κατὰ τὸν Μωσῆ, ὅπως καὶ ποικίλοις περιπεσεῖν συνεχωρήθησαν πειρασμοῖς, καὶ περιφανεῖς αὐτοὺς ὕστερον καὶ περιβλέπτους ἀπέφηνας, ψυχαγωγίαν ἐντεῦθεν ἀποχρῶσαν ἐπορίσάμην. νγ'.

"Αθυμία κατέσχε με ἀπὸ ἀμαρτωλῶν τῶν ἐγκαταλιμπανόντων τὸν νόμον σου." Ἐγὼ μὲν κα κῶς πάσχων τῇ μνήμῃ τῶν σῶν ἐψυχαγωγούμην κρι μάτων· ἠνιώμην δὲ ὅμως, καὶ διετέλουν ἀσχάλλων, πολλοὺς ὀρῶν ἀδεῶς τοὺς σοὺς παραβαίνοντας νόμους. νδ'. "Ψαλτὰ ἦσάν μοι τὰ δικαιώματά σου, ἐν τόπῳ παροικίας μου." Παρῶκησεν ὁ μακάριος Δαβὶδ ὑπὸ τοῦ Σαοὺλ διωκόμενος παρὰ τοῖς Ἄλλοφύλοις. Παρ οικίαν δὲ οἶμαι αὐτὸν καλεῖν, οὐκ ἐκεῖνον τὸν χρόνον, ἀλλὰ πάντα τὸν βίον. Οὐ γὰρ ὡς κατοικῶν, ἀλλὰ ὡς παροικῶν αὐτὸν διετέλεσε, καὶ ἄδων τὰ τοῦ Θεοῦ δικαιώματα τὸν βίον διώδευσεν. Οὕτω γὰρ ἠρμήνευ σαν καὶ οἱ λοιποὶ ἐρμηνευταί· "Ἄσματα ἦν μοι πάν τα τὰ προστάγματά σου, ἐν τόπῳ τῆς παροικίας μου." νε'. "Ἐμνήσθην ἐν νυκτὶ τοῦ ὀνόματός σου, Κύριε, καὶ ἐφύλαξα τὸν νόμον σου." Νύκτωρ μὲν αἰεὶ διανιστάμενος ὁ τῶν ἀγίων χορὸς, καὶ προσεύχεται, καὶ ἀνυμνεῖ τὸν τῶν ὄλων Θεόν. Οἶμαι δὲ νύκτα ἐνταῦθα τῶν πειρασμῶν τὸν καιρὸν ὀνομάζεσθαι. Ζόφον γὰρ ἐπιφέρει, καὶ νυκτὸς δίκην τοῖς ἀνθρώποις ἐπέρχεται. 80.1840 Ἐν δὲ τούτῳ διαφερόντως ἀναγκαία τοῦ Θεοῦ τῶν ὄλων ἡ μνήμη, ψυχαγωγούσα, καὶ παραθαρρύνουσα, καὶ τοὺς ἐναντίους ἐξελαύνουσα λογισμοὺς. ν'. "Αὕτη ἐγενήθη μοι, ὅτι τὰ δικαιώματά σου ἐξεζήτησα." Οὕτω, φησὶν, ἠδυνήθην περιγενέσθαι, καὶ τῶν σῶν δικαιωμάτων προελέσθαι τὴν κτῆσιν. νζ'. "Μερίς μου εἶ, Κύριε, εἶπα τοῦ φυλάξασθαι τὸν νόμον σου." Οὐ πάντων ἐστὶ μερίς ὁ Θεὸς, ἀλλὰ τῶν ἀσπαζομένων τὰ τέλεια. Οὕτω τῶν ἱερέων καὶ Λευιτῶν μερίς καὶ κληρὸς ἐγένετο. "Τοῖς γὰρ υἱοῖς, φησὶ, Λευῖ οὐκ ἔσται μερίς ἐν μέσῳ τῶν ἀδελφῶν αὐτῶν, ὅτι μερίς αὐτῶν ἐγὼ Κύριος." Οὕτω καὶ ἐν τῷ πέμπτῳ καὶ δεκάτῳ ἔφη ψαλμῶ, "Κύριος μερίς τῆς κληρονομίας μου, καὶ τοῦ ποτηρίου μου." Λέγει τοίνυν καὶ ἐνταῦθα, ὅτι τῶν ἄλλων ἀπάντων ὑπεριδῶν σε ἔχω μερίδα, καὶ περιουσίαν, καὶ πλοῦ τον. Διὸ δὴ καὶ φυλάξαι τοὺς σοὺς ἐπείγομαι νόμους. νη'. "Ἐδεήθην τοῦ προσώπου σου ἐν ὄλῃ καρδίᾳ μου." Πανταχοῦ τὸ "ἐν ὄλῃ καρδίᾳ μου" προστίθῃσι, τῷ νόμῳ καὶ ἐν τούτῳ πειθόμενος. Οὕτω γὰρ καὶ τῶν ὄλων Θεὸς ἐνετείλατο, "Ἀγαπήσεις Κύριον τὸν Θεόν σου, ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς δυνάμεώς σου." –"Ἐλέησόν με κατὰ τὸ λόγιόν σου." Οὐκ ἀορίστως ἐλεηθῆναι παρακαλεῖ· ἀλλὰ κατὰ τὸ θεῖον λόγιον τοῦ ἐλέους τυχεῖν. Τοῦτο δ' ἂν εἶποι καὶ συνετὸς ἄρρωστος τῷ ἱατρῷ, Ὡς οἶδας θεράπευσον, ὡς ἡ τέχνη διαγορεύει. Τοῦτο καὶ ὁ συνετὸς ἔμπορος εἶποι ἂν τῷ κυβερνήτῃ, Κατὰ τοὺς νόμους τῆς τέχνης ἴθυνον τὸ σκάφος, ὡς καὶ ἡ ἐπιστήμη κελεύει, κυβέρνησον. Οὕτω καὶ ἡμᾶς προσ ἴκει τὸν θεῖον ἔλεον ἐπαγγέλλειν. Ὁ γὰρ αἰτούμενος οἶδε τοῦ ἐλέου τὸν τρόπον· πολλάκις γὰρ διὰ παιδείας πραγματεύεται σωτηρίαν, καὶ γίνεται ἡ τιμωρία φιλανθρωπία. Οὕτω καὶ ἱατρὸς, καὶ τέμνει, καὶ καίει, τῷ κάμνοντι τὴν υἰγίαν πραγματευόμενος. Οὕτω καὶ ἡμᾶς αἰτεῖν τὸν ἔλεον χρή. Ἔστι γὰρ ὅτε καὶ διὰ πενίαν ἔλεος χορηγεῖται, καὶ δι' ἀρρώστιας φιλανθρωπία παρέχεται, καὶ κατὰ τὸν ἱατρικὸν λόγον τοῖς ἐναντίοις τὰ ἐναντία ἰᾶται. νθ'. "Διελογισάμην τὰς ὁδοὺς σου, καὶ ἐπέστρεψα τοὺς πόδας μου εἰς τὰ μαρτύριά σου." Ὁ Ἑβραῖος δὲ τὰς ὁδοὺς μου ἔχει· ὡσαύτως δὲ καὶ οἱ ἄλλοι ἢ ἠρμήνευσαν ἐρμηνευταί, καὶ οἱ Ἑβδομήκοντα ἐν τῷ Ἑξαπλῶ. Λέγει δὲ, ὅτι Λογιστεύων μου τὰς ὁδοὺς, πρὸς τὰ μαρτύριά σου τοὺς ἐμοὺς πόδας κατ εὐθυνον, καὶ οὐκ εἶων ἐκτρέπεσθαι τῆς πρὸς σὲ φερούσης ὁδοῦ. ζ'. "Ἡτοιμάσθην καὶ οὐκ ἔταράχθην, τοῦ φυλάξασθαι τὰς ἐντολάς σου." Εὐτρεπῆ γὰρ ἑμαυτὸν πρὸς τὰς τῶν δεινῶν ἐμβολὰς καταστήσας, ἐκ τῆς 80.1841 ἀθρόας προσβολῆς οὐχ ὑπέμεινα ζάλην. Οὕτως ὁ θεῖος Δανιὴλ, οὕτως οἱ μακάριοι παῖδες, οὕτως οἱ θαυμάσιοι Μακκαβαῖοι, οὕτως ἅπαντες τοῦ Σωτῆρος οἱ μάρτυρες, τὰς τῶν δυσσεβῶν ἐνίκησαν προσβολὰς. Τοῦτο καὶ ὁ Κύριος ἐν τοῖς ἱεροῖς Εὐαγγελίοις παρεγγυᾷ· "Γρηγορεῖτε, ὅτι οὐκ οἴδατε ποῖα ὥρα ὁ κλέπτης ἔρχεται." ξα'. "Σχοινία ἀμαρτωλῶν περιεπλάκησάν μοι, καὶ τοῦ νόμου σου οὐκ ἐπελαθόμην." Τὰς ἐπιβουλάς, ἢ τοὶ δαιμόνων, ἢ τοὶ ἀνθρώπων,

σχοινία ἐκάλεσεν· ἐκ τῆς πλοκῆς τὴν ἀφορμὴν λαβὼν τῆς τροπῆς. Οὕτω καὶ Ἡσαΐας· "Οὐαὶ οἱ ἐπισπώμενοι τὰς ἀμαρτίας αὐτῶν ὡς σχοινίω μακρῶ!" Τούτων δὲ, φησὶ, τῶν σχοινίων περιταθέντων μοι, οὐκ ἀπεσεισάμην τοῦ θείου νόμου τὴν μνήμην. Εἶτα διδάσκει καὶ τῆς μνήμης τὰ αἷτια. ξβ'. "Μεσονύκτιον ἐξεγειρόμην τοῦ ἐξομολογεῖσθαί σοι ἐπὶ τὰ κρίματα τῆς δικαιοσύνης σου." Οὐ γὰρ μεθ' ἡμέραν μόνον, ἀλλὰ καὶ νύκτωρ κατ' αὐτὸ τῆς νυκτὸς τὸ μεσαίτατον, ἐν ᾧ μετὰ πλείονος ἡδὸ νῆς ὁ ὕπνος τοῖς ἀνθρώποις ἐπέρχεται, ὕμνων σε δι ετέλουν, τὰς δικαίας σου ψήφους ἀνευφήμουν. Τοῦτο καὶ ὁ θεῖος Ἀπόστολος μετὰ τοῦ Σίλα [πεποίηκεν· πεπεδημένος γὰρ σὺν τῷ Σίλα] καὶ τῆ ποδοκάκη προσδεδεμένος μετὰ αἰκίας καὶ μάστιγος, τῆ προσευχῆ τὴν ὕμνωδιαν ἐκέρασε, καὶ τῆς καλῆς ἀγρυπνίας ἐτρέγυσαν τὸν καρπὸν· τῆς θείας γὰρ φιλοτιμίας ἀπήλαυσαν. ξγ'. "Μέτοχος ἐγὼ εἶμι πάντων τῶν φοβουμένων σε καὶ τῶν φυλασσόντων τὰς ἐντολάς σου." Ὁ δὲ Σύμμαχος, ἀντὶ τοῦ μέτοχος, συνημμένος εἶρηκεν, ὁ δὲ Σύρος, φίλος. Ἀποστρεφόμενος γὰρ τοὺς τάναντία τοῖς σοῖς νόμοις προαιρουμένους, κοινωνοὺς εἶχον καὶ συνήθεις τοὺς τὸν [σὸν], φόβον περὶ πολλοῦ ποιουμένους, καὶ βιοτεύειν ἐνόμωσ προαιρουμένους. Τοῦτο καὶ ἐν ἐτέρῳ ἔφη ψαλμῶ, "Ἐμοὶ δὲ λίαν ἐτιμήθησαν οἱ φίλοι σου, ὁ θεός." ξδ'. "Τοῦ ἐλέους σου, Κύριε, πλήρης ἡ γῆ· τὰ δικαιώματά σου δίδαξόν με." Ἐπὶ πάντας, φησὶ, πλουσίως ἐκχέεις τὰς τοῦ ἐλέους πηγὰς, καὶ ἀνατέλεις τὸν ἥλιόν σου ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς, καὶ βρέχεις ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους, καὶ οὐκ ἐπάγεις τὴν ὀργὴν καθ' ἐκάστην ἡμέραν, ἀλλὰ φέρεις μα κροθύμως τοὺς μὲν γάμους διορύττοντας ἄλλο τρίους, τοὺς δὲ αἵματι μαινομένους ἀδίκω· ἄλλους δὲ σφετεριζομένους τὰ μὴ προσήκοντα· τοὺς δὲ βλασφημίαις τὴν γλῶτταν μολύνοντας, καὶ τοὺς ἄλλους ἄλλο τι τῶν παρανόμων τολμώντας. Τοσαύτη τοίνυν φιλανθρωπία χρώμενος, κάμει ταύτης ἀξίωσον, Δέσποτα, τῶν σῶν μοι δικαιωμάτων παρέχων τὴν γνῶσιν. ξε'. "Χρηστότητα ἐποίησας μετὰ τοῦ δούλου σου. 80.1844 Κύριε, κατὰ τὸν λόγον σου." Πεῖραν τῆς σῆς ἔλα βον ἀγαθότητος· διόπερ αὐθις ταύτης ἀπολαῦσαι παρακαλῶ, καὶ κατὰ τοὺς σοὺς διαβιῶναι νόμους ἀντιβολῶ. ξ'. "Χρηστότητα καὶ παιδείαν καὶ γνῶσιν δίδοξόν με, ὅτι ταῖς ἐντολαῖς σου ἐπίστευσα." Οἶδεν ὁ Προφήτης παιδείας τὸ χρήσιμον· καὶ ὅτι φιλανθρωπία χρώμενος ὁ Δεσπότης ταύτην ἐπιφέρει τοῖς ἀνθρώποις. Οὗ δὲ χάριν ταύτης μεταλαχεῖν ἀξιοῖ. Χρηστότητι γὰρ χρώμενος ὁ Θεὸς τὴν παιδείαν ἐπάγει, ἡ δὲ παιδεία τὴν γνῶσιν ἐργάζεται. Οὕτω καὶ ὁ προφήτης Ἰερεμίας ἀντιβλεῖ, "Παίδευσον ἡμᾶς, Κύριε· πλὴν ἐν κρίσει, καὶ μὴ ἐν θυμῷ, ἵνα μὴ ὀλιγοστοὺς ποιήσης ἡμᾶς." Οὕτω καὶ ἄρρωστος ὑγίειαν ποθῶν, καὶ σιδήρου τομὴν, καὶ καυστήρια ἐπιζητεῖ. Εἶτα διδάσκει πόθεν ἔγνω τῆς παιδείας τὸ χρήσιμον. ξζ'. "Πρὸ τοῦ με ταπεινωθῆναι, ἐγὼ ἐπλημμέλησα· διὰ τοῦτο τὸ λόγιόν σου ἐφύλαξα." Ἐγὼ, φησὶν, ἑμαυτῷ τὴν παιδείαν προὔξენησα. Ἀδικίας ἐλευθέρα τῆς τιμωρίας ἡ ψῆφος· τῆ ἀμαρτία ἤκοι λούθησεν ἡ παιδεία· τῆ παιδεία, τῶν νόμων ἡ φυλακή. Ἠρρώσθησα, ἐτιμήθη, ἐρρώσθη. ξη'. "Χρηστὸς εἶσὺ, Κύριε." Τῷ ὄντι [γὰρ] χρηστὸς ὑπάρχεις καὶ φιλάνθρωπος. "Καὶ ἐν τῇ χρηστότητί σου δίδαξόν με τὰ δικαιώματά σου." Διὰ τοῦτο θαρρῶν αἰτῶ παρὰ σοῦ λαβεῖν τῶν σῶν δικαιωμάτων τὴν γνῶσιν. ξθ'. "Ἐπληθύνθη ἐπ' ἐμὲ ἀδικία ὑπερηφάνων· ἐγὼ δὲ ἐν ὅλῃ καρδίᾳ μου ἐξερευνήσω τὰς ἐντολάς σου." Οἱ μὲν γὰρ ἀλαζονεῖα χρώμενοι πᾶν εἶδος ἐπιβουλῆς καττύουσι κατ' ἐμοῦ· ἀλλ' ὅμως πρὸς τὴν αὐτῶν παρανομίαν οὐκ ἐρεθίζομαι, ταῖς σαῖς ἐντολαῖς ρυθμιζόμενος. ο'. "Ἐτυρώθη ὡς γάλα ἡ καρδία αὐτῶν· ἐγὼ δὲ τὸν νόμον σου ἐμελέτησα." Ἔοικε τοῦτο τῷ προφητικῷ ῥητῷ, "Ἐπαχύνθη γὰρ ἡ καρδία τοῦ λαοῦ τούτου, καὶ τοῖς ὡσὶ βαρέως ἤκουσαν, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐκάμμυσαν." Ἔοικε δὲ καὶ τοῖς ἐν τῇ Ἐξόδῳ περὶ τοῦ Φαραὼ εἰρημένοις, "Καὶ ἐσκληρύνθη ἡ καρδία Φαραὼ." Ἐκεῖνοι μὲν οὖν, φησὶν, ἀντίτυπον ἐσχίκασι τὴν καρδίαν, αὐτοὶ τὸ ἀπαλὸν αὐτῆς σκληρὸν ἐργασάμενοι, καὶ καθάπερ γάλα πῆξαντες, καὶ τυρώσαντες·

ἐγὼ δὲ τῇ μελέτῃ τοῦ νόμου σου προστέτηκα. οἶ. "Ἀγαθὸν μοι, ὅτι ἐταπεινώσας με, ὅπως ἂν μάθω τὰ δικαιώματά σου." Χάριν ὁ Προφήτης ὁμοιοῦς, τοῖς αὐστηροτέροις τοῦ ἱατροῦ φαρμάκοις, τὴν ἐντεῦθεν γενομένην καταμαθὼν ὑγίειαν. 80.1845 οβ'. "Ἀγαθὸς μοι ὁ νόμος τοῦ στόματός σου, ὑπὲρ χιλιάδας χρυσοῦ καὶ ἀργυρίου." Εἰ γὰρ καὶ τῆς βασιλείας ἀπὸ τοῦ παιδὸς ἐξηλάθη, ἀλλὰ διὰ τῆς παιδείας τὸν σὸν νόμον ἀνεκτησάμην, ὃν τοῦ πλούτου παντὸς τιμιώτερον ἔχω. ογ'. "Αἱ χεῖρές σου ἐποίησάν με, καὶ ἔπλασάν με· συνέτισόν με, καὶ μαθήσομαι τὰς ἐντολάς σου." Τῆς περὶ τὴν ἀνθρωπείαν φύσιν φιλοστοργίας ἀναμιμνήσκει τὸν Ποιητὴν. Λόγῳ γὰρ ἅπαντα τεκτὴν νάμενος αὐτὸς λέγεται διαπλαῖσαι τῶν ἀνθρώπων τὴν φύσιν, οὐ χερσὶ χρησάμενος· ἀσώματος γὰρ· ἀλλὰ τὴν πλείονα περὶ τὸδε τὸ ποίημα διάθεσιν ἐνδείξάμενος. Ἰκετεύει τοίνυν τὸν διαπλαῖσαντα χορηγῆσαι τῷ ποιήματι σύνεσιν. οδ'. "Οἱ φοβούμενοί σε, ὄψονταί με καὶ εὐφρανθήσονται, ὅτι εἰς τοὺς λόγους σου ἐπήλπισα." Πρόφασιν, φησὶν, εὐφροσύνης τοῖς εὐσεβέσι γενήσομαι, ἐλπίσας εἰς σέ, καὶ κατάλληλον εὐρῶν τῇ ἐλπίδι τὸ τέλος. οε'. "Ἐγνων, Κύριε, ὅτι δικαιοσύνη τὰ κρίματά σου, καὶ ἀληθεῖα ἐταπεινώσας με." Ταῦτα διαφερόντως λέγει τὴν οἰκείαν εὐγνωμοσύνην δεικνύς. Οἶδα, φησὶν, ἀκριβῶς, ὡς ὀρθῶς μου καὶ δικαίως κατεψηφίσω, καὶ ταῖς παντοδαπαῖς περιέβαλες συμφοραῖς. ος'. "Γενηθήτω δὲ τὸ ἔλεός σου, Κύριε, τοῦ παρακαλέσαι με." Ἀλλὰ φιλανθρωπίας λοιπὸν καὶ ψυχαγωγίας καιρὸς. "Κατὰ τὸ λόγιόν σου τῷ δούλῳ σου." Τῇ γὰρ μεταμελείᾳ χρωμένοις τὴν σὴν εὐμένειαν ἐπηγγείλω. Τοῦτο καὶ διὰ Ἡσαΐου ἔφη· "Ὅταν ἀποστραφῆς καὶ στενάξῃς, τότε σωθήσῃ." Καὶ διὰ τοῦ Ἱερεμίου βοᾷ, "Ἐπιστράφητε πρὸς με, καὶ ἐπιστραφήσομαι πρὸς ὑμᾶς." οζ'. "Ἐλθέτωσάν μοι οἱ οἰκτιρμοί σου, καὶ ζήσομαι· ὅτι ὁ νόμος σου μελέτη μου ἐστίν." Νεκρὸν ἑαυτὸν ἡγεῖται τῆς θείας ἐστερημένον εὐμενείας· οὐδὲ χάριν ὡςπερ ἀναβιώναι διὰ τῆς θείας φιλανθρωπίας παρακαλεῖ. οη'. "Αἰσχυρῆθησαν ὑπερήφανοι ὅτι ἀδίκως ἠνόησαν εἰς ἐμέ· ἐγὼ δὲ ἀδολεσχήσω ἐν ταῖς ἐντολαῖς σου." Οὐκ ἐπαρᾶται τοῖς ἐχθροῖς, ἀλλ' ὑπὲρ εὐχεται τούτων· ἡ γὰρ αἰσχύνῃ σωτηρίαν πραγματεύεται· ἥς τοίνυν ἀπήλαυσεν ἰατρίας, κάκείνους τυχεῖν ἀξιοῖ. οθ'. "Ἐπιστρεψάτωσάν μοι οἱ φοβούμενοί σε, καὶ οἱ γινώσκοντες τὰ μαρτύριά σου." Ὡς πόρρω τοῦ χοροῦ τῶν δικαίων διὰ τὴν ἁμαρτίαν γενόμενος, καὶ πάντων αὐτῶν τῷ Θεῷ παραπλησίως ἀποστραφέντων, ἰκετεύει πάλιν αὐτοῖς ἐνωθῆναι, καὶ τὴν πρὸς αὐτοὺς κοινωνίαν ἀπολαβεῖν. Τοῦτο γὰρ ὁ Σὺμ μαχος σαφέστερον παρεδήλωσεν, Ἀναστρεψάτωσάν με οἱ φοβούμενοί σε. 80.1848 π'. "Γενηθήτω ἡ καρδία μου ἄμωμος ἐν τοῖς δικαιώμασί σου, ὅπως ἂν μὴ αἰσχυρῶ." Μώμου παντὸς ἐλευθέραν ἔχειν καρδίαν ἐφίεται. Ἡ τοιαύτη γὰρ αἰσχύνης ἀπήλλακται. Διὰ τοῦτο καὶ εὐθὺς ἀρξάμενος τοῦ ψαλμοῦ τοὺς ἀμώμους ἐμακάρισεν. πα'. "Ἐκλείπει εἰς τὸ σωτήριόν σου ἡ ψυχὴ μου, ὅτι εἰς τοὺς λόγους σου ἐπήλπισα." Οἱ σφόδρα τι ποθοῦντες, καὶ ἐστερημένοι τοῦ ποθομένου, ἐκλείπειν φασίν. Οὕτως οἱ ἄγαν διψῶντες, καὶ σπανίζοντες ὕδατος. Οὕτως οἱ τινὰ τῶν γνωρίμων ἐξ ἀποδῆ μίας προσμένοντες, ἰμείρονται μὲν ἀεὶ, κατατήκονται δὲ τῷ πόθῳ διαμαρτάνοντες. Οὕτω καὶ οἱ συμφοραῖς τισι προσπαλαιόντες, καὶ τὴν θεῖαν εὐμένειαν προσμένοντες, ἀναβαλλομένην ταύτην ὀρῶντες ἐκλείπουσιν. πβ'. "Ἐξέλιπον οἱ ὀφθαλμοί μου εἰς τὸ λόγιόν σου, λέγοντες, Πότε παρακαλέσεις με;" Λόγιον καὶ ὑπόσχεσις ἢ θεῖα καλεῖται, καὶ ἡ θεόπνευστος Γραφή. Ἐκλείπει τοίνυν οὐ μόνον ὁ τὴν ὑπόσχεσιν τὴν θεῖαν ἀναμένων, καὶ τὴν λύσιν τῶν ἐπικειμένων κακῶν προσδεχόμενος· ἀλλὰ καὶ ὁ τοῖς θείοις ἐντυγχάνων λογίοις, καὶ τὴν τούτων διάνοιαν καταμαθεῖν ἀκριβῶς ἐφιέμενος, καὶ παράκλησιν καὶ ψυχαγωγίαν ὑπολαμβάνει τὴν εὔρεσιν. πγ'. "Ὅτι ἐγενήθη ὡς ἄσκος ἐν πάχνῃ· τὰ δικαιώματά σου οὐκ ἐπελαθόμην." Ὁ ἄσκος θερμαίνετο, καὶ χυνοῦται, καὶ φερόμενος ἐξογκοῦται· ἐν δὲ τῇ πάχνῃ σκληρύνεται καὶ πήγνυται. Οὕτω καὶ τοῦ σώματος ἢ

φύσις χαυνοῦται μὲν τῇ τρυφῇ, καὶ ἐξογκοῦται, καὶ κατὰ τῆς ψυχῆς ἐξανίσταται· τῆς δὲ ἀσκητικῆς κακουχίας ταπεινοῦται καὶ πιέζεται. Καὶ τούτου μάρτυς ὁ Παῦλος βοῶν, "Ἄλλ' ὑποπιέζω μου τὸ σῶμα, καὶ δουλαγωγῶ, μήπως ἄλ λοις κηρύξας αὐτὸς ἀδόκιμος γένωμαι." Τοιγάρτοι καὶ ὁ Προφήτης, ἐπειδὴ διωκόμενος ὑπὸ τοῦ Σαοῦλ, κρείττων ἦν τῶν παθῶν· εἰρήνης δὲ ἀπολαύσας, τοῖς ἀπὸ τῆς τρυφῆς ἐβλάβη σκιρτήμασι, ταπεινώσας τὸ σῶμα, τῶν θείων νόμων τὴν μνήμην ἀνενώ σατο. πδ'. "Πόσαι εἰσὶν αἱ ἡμέραι τοῦ δούλου σου; πότε ποιήσεις μοι ἐκ τῶν καταδιωκόντων με κρίσιν;" Ὀλίγος, φησὶν, τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ὁ χρόνος. Αἱ γὰρ ἡμέραι τῶν ἐτῶν ἡμῶν ἐν αὐτοῖς ἐβδομήκοντα ἔτη. Πότε τοίνυν μοι δικάσεις, καὶ τῶν δυσμενῶν ἀπαλλάξεις; πε'. "Διηγῆσαντό μοι παράνομοι ἀδολεσχίας, ἀλλ' οὐχ ὡς ὁ νόμος σου, Κύριε." Τῷ μὲν Προ φήτη τοὺς ἐχθροὺς ἀνελεῖν συνεβούλευσαν· αὐτὸς δὲ τῷ θείῳ νόμῳ πειθόμενος, τὴν θείαν ψῆφον ἀνέμε 80.1849 νεν. Ἄλλὰ καὶ ἡμῖν τῶν λογίων τούτων διδασκαλία χρησιμωτάτη. Προσῆκει γὰρ φυγεῖν οὐ μόνον τοὺς Ἑλλήνων μύθους, καὶ τὴν Ἰουδαίων ἀπιστίαν, ἀλλὰ καὶ τῶν αἰρετικῶν τὰ βλάσφημα δόγματα. π'. "Πᾶσαι αἱ ἐντολαί σου ἀλήθεια." Διὰ τοῦτο γὰρ σου προαιροῦμαι τὸν νόμον, ἐπειδὴ πάσας σου τὰς ἐντολὰς ἀληθεῖα κοσμουμένας ὀρώ. "Ἀδίκως κατεδίωξάν με, βοήθησόν μοι. [πζ'] Παρὰ βραχὺ συνετέλεσάν με ἐν τῇ γῆ· ἐγὼ δὲ οὐκ ἐγκατ ἔλιπον τὰς ἐντολάς σου." Πολλή, φησὶν, ἡ ἀδικία, καὶ ἡ δυναστεία τῶν δυσμενῶν· καὶ αὐτῆς γὰρ με μικροῦ δεῖν ἐστέρησαν τῆς ζωῆς. πη'. "Κατὰ τὸ ἔλεός σου ζῆσόν με, καὶ φυλάξω τὰ μαρτύρια τοῦ στόματός σου." Ταπεινοφροσύνη τὸν λόγον ἐκόσμησεν. Οὐ γὰρ τῆς δικαιοσύνης ἀντί δοσιν ἤτησε τὴν ζωὴν, ἀλλὰ δῶρον ἐλέου ταύτην λα βεῖν ἠντιβόλησε, φυλάττειν ὑποσχόμενος τοῦ Θεοῦ τὰ μαρτύρια. πθ'. "Εἰς τὸν αἰῶνα, Κύριε, ὁ λόγος σου διαμένει ἐν τῷ οὐρανῷ." Πάντα γὰρ, φησὶ, ῥάδιά σοι τῷ Δε σπότη καὶ δυνατά. Τὸ πρόσταγμα γὰρ τὸ σὸν ἀκίνη τα φυλάττει τῶν οὐρανῶν τὰ κύτη. Τοῦτο δὲ καὶ τῷ ἑκατοστῷ καὶ τεσσαρακοστῷ ὀγδῶ ἔφη ψαλμῷ· "Ἔστησεν αὐτὰ εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος· πρόσταγμα ἔθετο, καὶ οὐ παρελεύσεται." Αἰνίττεται δὲ κατὰ ταῦτον, ὡς τῶν ἀγγέλων οἱ δῆμοι τὸν οὐρανὸν κατοικοῦντες τὸν θεῖον διαφυλάττουσι νόμον, καὶ παραβάσεώς εἰσιν ἀπάσης ἐλεύθεροι. ς'. "Εἰς γενεὰν καὶ γενεὰν ἡ ἀλήθειά σου." Ταύτην γὰρ καὶ τῇ τῶν Ἰουδαίων ἐφύλαξας γενεᾶ, καὶ τῇ ἐτέρᾳ τῇ μετ' ἐκείνην γεγενημένη· λέγει δὲ τὸν ἐξ ἔθνῶν λαὸν, τὸν διὰ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τῆς σωτηρίας τετυχηκότα. "Ἐθεμελίωσας τὴν γῆν, καὶ διαμένει. [α'] Τῇ διατάξει σου διαμένει ἡμέρα." Ἔδωκας τῇ γῆ τὸ ἐπιπλεῖστον διαρκές, καὶ μεμένηκεν ὡς προσέταξας· διώρισας ἀπὸ τῆς νυκτὸς τὴν ἡμέραν, καὶ κατὰ τοὺς σοὺς ὀδεύει νόμους. "Ὅτι τὰ σύμπαντα δοῦλα σά." Πάντα γὰρ σοι δουλεύει, καὶ τοῖς σοῖς νεύμασιν εἴκει· σὺ γὰρ ὁ Δημιουργὸς τῶν ὄλων. β'. "Εἰ μὴ ὅτι ὁ νόμος σου μελέτη μου ἔστι, τότε ἂν ἀπωλόμην ἐν τῇ ταπεινώσει μου." Ταῦτα ἕκαστος εἴποι ἂν τῶν εὐσεβῶν περιπεσῶν συμφοραῖς· καὶ Ἰωσήφ δουλείαν, μοιχείαν, καὶ συκοφαντίαν φυ γών· καὶ Δανιὴλ εὐξασθαι κωλυθεῖς, καὶ οἱ τρεῖς ἐκεῖνοι προσκυνῆσαι καταναγκαζόμενοι τὴν εἰκόνα· καὶ οἱ νικηφόροι μάρτυρες παντοδαπῆς τιμωρίας ὑπομείναντες εἶδη. Εἰκότως δὲ ταῦτα ἔφη ὁ μακάριος Δαβὶδ, ἐξελασθεῖς μὲν ὑπὸ τοῦ Σαοῦλ, Ἄλλοφύλοις δὲ καὶ δυσσεβέσιν ἀνθρώποις συνδιάγειν ἀναγκαζόμενος. Ἐκοινώνησε γὰρ ἂν τῆς ἀσεβείας, εἰ μὴ τῶν θείων νόμων συμπεριέφερε τὴν μελέτην. 80.1852 γ'. "Εἰς τὸν αἰῶνα οὐ μὴ ἐπιλάθωμαι τῶν δι καιωμάτων σου, ὅτι ἐν αὐτοῖς ἔζησάς με." Τῇ πείρᾳ γὰρ μαθῶν, ὅτι ζωὴν τὰ σὰ δικαιώματα φύει. ἄσβεστον τούτων διατηρήσω τὴν μνήμην. δ'. "Σὸς εἰμι ἐγὼ, σῶσόν με· ὅτι τὰ δικαιώματά σου ἐξεζήτησα." Οὐ πάντες ταύτη κεχρῆσθαι δυνά μεθα τῇ φωνῇ. Ψεύδεται γὰρ τῆς ἀμαρτίας ὧν ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ ἑαυτὸν ὀνομάζων· ὧ γὰρ τις ἦτηται, τούτῳ καὶ δεδούλωται. Ἐὰν τοίνυν ἐκείνης ἀπαλ λαγέντες, τοὺς θείους προελώμεθα νόμους, ταύτη κε χρῆσθαι δυνάμεθα τῇ φωνῇ. ε'. "Ἐμὲ ὑπέμειναν

ἀμαρτωλοὶ τοῦ ἀπολέσαι με, τὰ μαρτύριά σου συνῆκα." Τὸ ὑπέμειναν, προσεδόκησαν ὁ Σύμμαχος καὶ ὁ Θεοδοτίων εἶρη καν. Ἐκεῖνοι μὲν ἤλπισάν με παραδοῦναι θανάτῳ· ἐγὼ δὲ τοῖς σοῖς προσέχων μαρτυρίοις τὴν ἐντεῦθεν ἐκαρπούμην ζωὴν. ᾿. "Πάσης συντελείας εἶδον πέρας, πλατεῖα ἢ ἐντολὴ σου σφόδρα." Ὁ δὲ Σύμμαχος οὕτως· Πάσης κατασκευῆς εἶδον πέρας, εὐρύχωρος ἢ ἐν τολῇ σου σφόδρα. Πάντα, φησὶ, τὰ ἀνθρώπεια, καὶ πλοῦτος, καὶ περιουσία, καὶ δυναστεία, καὶ ἡγεμονίαι, καὶ στρατηγίαι, τυραννίδες καὶ βασιλείαι, τέλος ἔχουσι, καὶ τέλος ταχύ· ἢ δὲ σὴ ἐντολὴ πλατεῖα ἐστὶ, καὶ ἀνώλεθρος, καὶ τοῖς φυλάττουσι προξενεῖ τὸν ἀπέραντον ἐκεῖνον καὶ αἰώνιον βίον, καὶ τὰ ἀγαθὰ μεταβολὴν οὐδεμίαν δεχόμενα. ζ. "Ὡς ἠγάπησα τὸν νόμον σου, Κύριε, ὅλην τὴν ἡμέραν μελέτη μου ἐστίν." Οὐ πᾶς τὸν θεῖον νόμον πληρῶν ἀγαπῶν τοῦτον πληροῖ, ἀλλὰ οἱ μὲν δέει καὶ φόβῳ τῆς τιμωρίας, οἱ δὲ δόξαν τὴν παρὰ ἀνθρώπων θηρώμενοι. Οἱ δὲ γνήσιοι τῆς ἀρετῆς ἔρα σταὶ τῇ περὶ τὰ ἀγαθὰ διαθέσει πληροῦν ἐπείγονται τὰ θεῖα προστάγματα. η. "Ἐπὲρ τοὺς ἐχθροὺς μου ἐσόφισάς με τὴν ἐντολήν σου, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα ἐμοὶ ἐστίν." Θερ μῶς τὸν θεῖον ἀγαπᾶν ὁ Προφήτης ὁμολογήσας νόμον, τῇ θεῖα χάριτι τὸ πᾶν ἀνατίθησι. Παρὰ σοῦ γάρ, φησὶ, σοφίαν καὶ γνῶσιν δεξάμενος, τὸν σὸν ἔστερξα νόμον· πλείονα γάρ μοι τῶν ἐχθρῶν εἶδησιν ἔδωκας. Διὸ οἱ μὲν ἀνελεῖν με σπουδάζουσιν, ἐγὼ δὲ οὐδὲ ἀμύνασθαι τοὺς ἀδικοῦντας ἀνέχομαι. Τὸ γὰρ αἰώνιον τῆς ἀρετῆς φαντάζομαι κέρδος. θ. ρ. "Ἐπὲρ πάντας τοὺς διδάσκοντάς με συν ἤκα, ὅτι τὰ μαρτύριά σου μελέτη μου ἐστίν. Ἐπὲρ πρεσβυτέρους συνῆκα, ὅτι τὰς ἐντολάς σου ἐξεζήτησα." Βασιλέων ἴδιον τὸ διδάσκειν, τὸ δὲ διδάσκεισθαι, τῶν ἀρχομένων. Ἐβασίλευσεν ὁ Σαοῦλ, πρεσβύτερος ἦν καὶ τῷ χρόνῳ· ἀλλ' ὅμως οὔτε ἢ ἐξουσία τῆς βασιλείας, οὔτε τῆς ἡλικίας ὁ χρόνος, σωφρο 80.1853 νεῖν αὐτὸν παρεσκεύαζεν, ἀλλὰ τὸν εὐεργέτην ἀνελεῖν ἐπεθύμει. Ὁ δὲ μέγας Δαυὶδ, τοῖς ὑπηκόοις ἔτι συν τεταγμένος, καὶ νέαν ἄγων τὴν ἡλικίαν, τὴν φιλοσοφίαν ἠγάπησε, καὶ οὔτε ἄρξαι χειρῶν ἀδίκων ἠνέσχετο, οὔτε τοὺς ἀδικοῦντας ἀμύνασθαι. ρα. "Ἐκ πάσης ὁδοῦ πονηρᾶς ἐκώλυσά τοὺς πόδας μου, ὅπως ἂν φυλάξω τοὺς λόγους σου." Οὔτε γὰρ δυνατὸν δύο κατὰ ταῦτον ὀδεύειν ὁδοὺς, ἀκόλα σίας καὶ σωφροσύνης, δικαιοσύνης καὶ ἀδικίας· ἀλλὰ δεῖ τὰς ἐναντίας φυγεῖν, καὶ τὴν εὐθεῖαν ὀδεῦσαι· οὕτω γὰρ οἷόν τε γίνεσθαι τῶν θείων φύλακας λόγων. ρβ. "Ἀπὸ τῶν κριμάτων σου οὐκ ἐξέκλινα, ὅτι σὺ ἐνομοθέτησάς με." Σὲ γὰρ τούτων ἐπιστάμενος νομοθέτην, μετὰ πάσης αὐτὰ διαθέσεως ἠσπαζόμενος. ργ. "Ὡς γλυκέα τῷ λάρυγγί μου τὰ λόγια σου, ὑπὲρ μέλι τῷ στόματί μου." Οὐ γὰρ οὕτως ἠδύνει μου τὴν τοῦ στόματος αἴσθησιν ἢ γλυκύτης τοῦ μέλιτος, ὡς εὐφραίνει μου τὴν ψυχὴν ἢ τῶν σῶν λόγων μελέτη. Τὸν γὰρ λάρυγγα τέθεικεν, ὡς ὄργανον ὄντα φωνῆς· διὰ φωνῆς δὲ ἢ μελέτη. Τούτοις δὲ ἢ ψυχὴ κεχρημένη τὴν ἐντεῦθεν ὠφέλειαν καρποῦται. ρδ. "Ἀπὸ τῶν ἐντολῶν σου συνῆκα· διὰ τοῦτο ἐμίσησα πᾶσαν ὁδὸν ἀδικίας." Συνεῖς γὰρ τίσιν ἀρέσκει, ἀπεστράφην ἅπαντα τῆς κακίας τὰ εἶδη. ρε. "Λύχνος τοῖς ποσὶ μου ὁ νόμος σου, καὶ φῶς ταῖς τρίβοις μου." Οὐ γὰρ ἐν σκότει βαδίζω, οἷόν τινι λύχνῳ τῷ σῶ φωτιζόμενος νόμῳ· εἶδέναι μέντοι χρῆ, ὡς ὁ μὲν νόμος λύχνος ὠνόμασται, ὁ δὲ Σωτὴρ καὶ Κύριος ἡμῶν δικαιοσύνης ἥλιος. Ὁ μὲν γὰρ οἷα δὴ λύχνος μόγις ἐν κατηύγασεν ἔθνος, ὁ δὲ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ἐφώτισεν. Οὕτω καὶ τὸν θεσπέσιον Ἰωάννην λύχνον προσηγόρευσεν ὁ Δεσπότης Χριστὸς, ἔτι νυκτὸς οὔσης ἐπιφανέντα τοῖς Ἰουδαίοις. Ἐπειτα δὲ τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, ὃ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον, ἀνέτειλεν. Καὶ τοὺς ἱεροὺς ἀποστόλους φῶς προσηγόρευσεν, ὡς ἐκεῖνου τοῦ φωτὸς μετεληφότας, καὶ πάντας ἀνθρώπους φωτίσαντας διὰ τῆς αὐτῶν διδαχῆς. ρ. "Ὡμοσα, καὶ ἔστησα τοῦ φυλάξασθαι τὰ κρίματα τῆς δικαιοσύνης σου." Τὴν βεβαίαν τῆς ψυχῆς κρίσιν ὄρκον ὠνόμασεν, ἐπειδὴ ὄρκῳ βεβαιοῦται τῶν πραγμάτων τὰ πλείστα. ρζ. "Ἐταπεινώθην ἕως σφόδρα, Κύριε, ζῆσόν με κατὰ τὸν λόγον σου." Οὐχ ἀπλῶς ἔφη

τεταπεινώσθαι, ἀλλὰ σφόδρα τεταπεινώσθαι· καὶ ταῦτα βασιλεὺς ὢν καὶ προφήτης, καὶ τὴν ἀπὸ τῆς ἀρετῆς παρρησίαν ἔχων, καὶ πλούτῳ κομῶν, καὶ τῶν πολεμιῶν κρατῶν. Ἄλλ' οὔτε τῇ σοφίᾳ, οὔτε τῇ ἀνδρείᾳ, οὔτε τῇ δικαιοσύνῃ θαρρήσῃαι ἠνέσχετο πώποτε· τῆς δὲ θείας ταῦτα χάριτος ὑπελάμβανε 80.1856 δῶρα. Καὶ ζωὴν δὲ αἰτῶν δοῦναι δυνάμενον, οὐκ ἀορίστως αἰτεῖ, ἀλλὰ τὴν λογικὴν, τὴν ἔννομον, τὴν τῷ θείῳ νόμῳ λαμπρυνομένην. ρη'. "Τὰ ἑκούσια τοῦ στόματός μου εὐδόκησον δὴ, Κύριε, καὶ τὰ κρίματά σου δίδαξόν με." Τῶν τῆς ἀρετῆς κατορθωμάτων τὰ πλεῖστα μὲν οἱ θεῖοι νόμοι διαγορεύουσιν· ἔνια δὲ καὶ ἡ γνώμη προστίθῃσιν. Οὕτω καὶ τῶν θυσιῶν τὰ μὲν νομικὰ, τὰ δὲ γνωμικὰ. Τὰ μὲν γὰρ περὶ ἀμαρτίας, καὶ πλημμελείας, καὶ περὶ ἀγνοίας, ὁ νόμος προσφέρειν ἐκέλευσεν, καὶ ταῦτα οἶόν τι χρέος ἀπεδίδοτο τῷ Θεῷ. Τὰ δὲ τῇ φιλοτιμίᾳ τῆς γνώμης προσφερόμενα, δῶρα προσηγόρευσεν. Οὕτω καὶ νῦν τὴν μὲν σωφροσύνην, καὶ τὴν δικαιοσύνην, οἱ εὐαγγελικοὶ διαγορεύουσι λόγοι· παρθενία δὲ, καὶ μετὰ γάμον ἐγκράτεια, καὶ ἀκτημοσύνη, καὶ μονήρης βίος, καὶ ἡ ἐν ἐρήμοις διαγωγή, τῆς γνώμης ἔργα, τοῦ νόμου ὑπερπηδῶντα. Τὰ τοιαῦτα τοίνυν ὁ Προφήτης ἑκούσια προσηγόρευσεν. "Ἄγὰρ οὐχ ὑπόκειται νόμων ἀνάγκη, ἀλλὰ φιλοθέου γνώμης ὑπάρχει καρπός, εἰκότως ἑκούσια προσηγόρευται. ρθ'. "Ἡ ψυχὴ μου ἐν ταῖς χερσὶ σου διὰ παντός, καὶ τοῦ νόμου σου οὐκ ἐπελαθόμην." Ὑπὸ τῆς σῆς γὰρ προνοίας φρουρούμενος, τὴν λήθην τῶν σῶν ἐξώρισαν νόμων. ρι'. "Ἔθεντο ἀμαρτωλοὶ παγίδα μοι, καὶ ἐκ τῶν ἐντολῶν σου οὐκ ἐπλανήθην." Πολλὰς καὶ παντοδαπὰς καὶ ἄνθρωποι καὶ δαίμονες ἐπιβουλάς μοι τυρεύουσιν· ἐγὼ δὲ τὴν ἀπλανῆ τῶν σῶν ἐντολῶν πορείαν προειλόμην ὁδεύειν. ρια'. "Ἐκληρονόμησα τὰ μαρτύριά σου εἰς τὸν αἰῶνα, ὅτι ἀγαλλίαμα τῆς καρδίας μου εἰσιν." Κληρὸν αἰωνιὸν τε καὶ ἄσυλον τὰ μαρτύριά σου εἶναι πιστεύων, ἐπὶ τῇ κτήσει τούτων ἀγάλλομαί τε καὶ εὐφραίνομαι. ριβ'. "Ἐκλίνα τὴν καρδίαν μου τοῦ ποιῆσαι τὰ δικαιώματά σου εἰς τὸν αἰῶνα, δι' ἀντάμειψιν." Τρυτάνη ἔοικε τὸ τῆς ψυχῆς βουλευτήριον· κατέχει δὲ τὴν τρυτάνην ὁ νοῦς ἡγεμονεύειν λαχών. Ἐὰν τοίνυν τοῖς εὐσεβέσι προσθῆται λογισμοὶς, ἀνάγκη κλίνειν ἐπὶ τὰ ἀμείνω τὰ ζυγά. Τοῦτο δεδρακέναι ὁ Προφήτης φησίν· "Ἐκλίνα τὴν καρδίαν μου, τοῦ ποιῆσαι τὰ δικαιώματά σου εἰς τὸν αἰῶνα, δι' ἀντ' ἀμειψίν." Τὸ γὰρ ἐκ τούτων φύομενον θεασάμενος κέρδος, ἀσπασίως τοὺς ὑπὲρ τούτων ἀνεδεξάμην ἰδρῶτας. Καὶ διδάσκων ὅπως τὰ θεῖα προεἴλετο, ἐπήγαγε· ριγ'. "Παρανόμους ἐμίσησα, τὸν δὲ νόμον σου ἠγάπησα." Τοὺς γὰρ παρανομεῖν ὑποτιθεμένους ἀποσεισάμενος λογισμοὺς, τὸν σὸν προτετίμηκα νόμον. ριδ'. "Βοηθός μου, καὶ ἀντιλήπτωρ μου εἶ, εἰς 80.1857 τοὺς λόγους σου ἐπήλπισα." Οὐ δίχα δὲ τοῦτο τῆς σῆς βοηθείας κατώρθωσα, ἀλλὰ τῆς σῆς ἀπολαύσας ῥοπῆς, καὶ τῇ σῇ ἐλπίδι τρεφόμενος. ριε'. "Ἐκκλίνατε ἀπ' ἐμοῦ, πονηρευόμενοι, καὶ ἐξερευνήσω τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ μου." Ταῦτα, φησὶ, καὶ τοῖς ἀτόποις ἔλεγον λογισμοῖς, καὶ τοῖς τὰ φαῦλα συμβουλεύειν ἐπιχειροῦσιν, ὅτι μηδεμίαν μοι τοιαύτην ὑποτίθεσθε συμβουλήν· ἐμοὶ γὰρ κατὰ τὰς θείας ἐντολάς προαιρετὴ ζωὴ. Οὐχ ἀπλῶς δὲ ταύταις ἀκολουθήσω, ἀλλὰ μετὰ πάσης αὐτὰς ἀκριβείας ἀνερευνήσω· ὥστε μηδὲν με τούτων λαθεῖν, ἀλλὰ πάντα πληρῶσαι, ὅσα τῶν ὄλων ὁ Κύριος ἐνετείλατο. ριζ'. "Ἀντιλαβοῦ μου κατὰ τὸ λόγιόν σου, καὶ ζῆσόν με, καὶ μὴ κατασχύνῃς με ἀπὸ τῆς προσδοκίας μου." Τοῦτον τοίνυν ἔχοντα τὸν σκοπὸν τῆς σῆς προνοίας ἀξίωσον, ἵνα μὴ διαμαρτῶν τῆς ἐλπίδος αἰσχύνῃς ἀναπλησθῶ· τὸ δὲ λόγιον ἐνταῦθα τὴν ὑπόσχεσιν λέγει, ἀντὶ τοῦ, τὴν ἐπαγγελθειῶν μοι παράσχου σωτηρίαν. ριζ'. "Βοήθησόν μοι, καὶ σωθήσομαι, καὶ μελετήσω ἐν τοῖς δικαιώμασί σου διαπαντός." Καὶ γὰρ τυχεῖν τῆς σωτηρίας τῶν σῶν δικαιωμάτων οὐκ ἀμελήσω, ἀλλὰ διαπαντός τὴν τούτων μελέτην ποιήσομαι. Μελέτην δὲ λέγει, οὐ τὴν ἐν λόγοις μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐν ἔργοις. ριη'. "Ἐξουδένωσας πάντας τοὺς ἀποστατοῦντας ἀπὸ τῶν δικαιωμάτων σου, ὅτι ἄδικον

τὸ ἐνθὺ μῆμα αὐτῶν." Ταύτην δὲ περὶ τὰς σὰς ἐντολάς σχήσω τὴν προθυμίαν, ἐπονειδίστους καὶ καταγε λάστους γεγενημένους τοὺς τούτων παραβάτας εἰδώς. ριθ'. "Παραβαίνοντας ἐλογισάμην πάντας τοὺς ἁμαρτωλοὺς τῆς γῆς διὰ τοῦτο ἠγάπησα τὰ μαρτύριά σου." Ἄντι τοῦ παραβαίνοντας, ὁ μὲν Θεοδοτίων εἰς οὐδὲν εἴρηκεν· ὁ δὲ Σύμμαχος σκωρίαν. Ὁ δὲ Προφήτης δεδήλωκεν, ὡς ἐξουθενῶν καὶ αὐτὸς τῷ Θεῷ παραπλησίως τοὺς παραβάτας, πᾶσαν προθυμίαν εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν θείων λογίων προσ ἠνεγκεν· ἄτε δὴ τὴν τῆς παρανομίας ζημίαν εἰδώς. ρκ'. "Καθήλωσον ἐκ τοῦ φόβου σου τὰς σάρκας μου· ἀπὸ γὰρ τῶν κριμάτων σου ἐφοβήθην." Ἡ ψυχὴ μου, φησὶ, τὸν σὸν περίκειται φόβον. Ἄλλ' ἐπειδὴ τὸ σῶμα κατεξανίσταται ταύτης, καὶ τὰ τοῦ του μέλη, παρακαλῶ τούτῳ καθηλωθῆναι τῷ φόβῳ· ὥστε αὐτὰ νεκρὰ τῇ ἁμαρτία γενόμενα, τῇ τῆς ψυχῆς ἀκολουθεῖν ποδηγία. Τοῦτο ἔοικε τῷ ἀποστολικῷ ἐκείνῳ ῥητῷ, "Νεκρώσατε τὰ μέλη ὑμῶν τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, πορνείαν, ἀκαθαρσίαν, πάθος, ἐπιθυμίαν κακὴν, καὶ τὴν πλεονεξίαν, ἣτις ἐστὶν εἰδωλολα 80.1860 τρεῖα." Καὶ πάλιν, "Χριστῷ συνεσταύρωμαι, ζῶ δὲ οὐκ ἔτι ἐγὼ, ζῆ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός." ρκα'. "Ἐποίησα κρῖμα καὶ δικαιοσύνην, μὴ παρὰδῶς με τοῖς ἀδικοῦσί με." Τοῖς σοῖς, φησὶν, ἀκολουθεῖν προελόμενος νόμοις, μὴ γένωμαι τοῖς δυσμενέσιν εὐάλωτος. Τίς δὲ νῦν ἔχει τοσαύτης ψυχῆς καθαρότητα, ὥστε σὺν παρῤῥησίᾳ τοιούτοις χρήσασθαι λόγοις; Τούτοις μὲν τοι καὶ ὁ θεῖος Ἀπόστολος προσόμοια εἴρηκεν, "Ἡ γὰρ καύχησις ἡμῶν αὕτη ἐστὶ, τὸ μαρτύριον τῆς συνειδήσεως ἡμῶν. ρκβ'." Ἐκδεξαι τὸν δοῦλόν σου εἰς ἀγαθόν." Ὁ δὲ Σύμμαχος, Ἀνάδεξαι με εἰς ἀγαθόν τὸν δοῦλόν σου. Ὁ δὲ Ἀκύλας, καὶ ὁ Θεοδοτίων, ἐγγύησαι· ἄντι τοῦ, Ἀληθεύων, οὐ ψεύδομαι, πίστευσον ὑποσχομένῳ τῷ δούλῳ σου αὐτὸς ἐγγυητῆς γενοῦ τῆς ἐμῆς ὑποσχέσεως, ὅτι σου πληρώσαι σπουδάσω τοὺς νόμους. "Μὴ συκοφαντησάτωσάν με ὑπερήφανοι." Ἀλγεινὸν ἢ συκοφαντία, κἂν μέγαν ἔχη μισθόν. Ταύτη καὶ ὁ θαυμάσιος περιπέπτωκεν Ἰωσήφ, καὶ ἕτεροι μυριοί. Παρακελεύεται δὲ καὶ ὁ Κύριος εὐχεσθαι μὴ εἰσελθεῖν εἰς πειρασμόν. Οὐδὲν οὖν ἀπεικὸς οὐδὲ ὁ Προφήτης πεποίηκε, ταύτην αἰτήσας τὴν αἴτησιν. Διαφερόντως γὰρ ἡ τῶν ἀλαζόνων καὶ δυνατῶν συκοφαντία χαλεπωτέρα. Ἀδικία γὰρ προσλαβοῦσα τὴν δυναστείαν μείζονα τὴν λώβην ἐργάζεται. ρκγ'. "Οἱ ὀφθαλμοί μου ἐξέλιπον εἰς τὸ σωτήριόν σου, καὶ εἰς τὸ λόγιον τῆς δικαιοσύνης σου." Πάλιν ἐνταῦθα λόγιον τὴν ὑπόσχεσιν καλεῖ. Διηνεκῶς, φησὶ, τὴν παρὰ σοῦ σωτηρίαν προσμένω, καὶ τῆς ὑποσχέσεως ἀναμένω τὸ τέλος. Τὸ δὲ ἐξέλιπον τέθεικε, τὴν ἐπιτεταμένην ἐπιθυμίαν δηλῶν. ρκδ'. "Ποίησον μετὰ τοῦ δούλου σου κατὰ τὸ ἔλεός σου, καὶ τὰ δικαιώματά σου διδάξόν με." Ὁ τοσαύτης ἀρετῆς ἐργάτης ἐλέους τυχεῖν ἀξιοῖ, καὶ διὰ τούτου σωτηρίας ἀπολαῦσαι αἰτεῖ. Καὶ οὐκ ἀπαιτεῖ μισθόν, ἀλλὰ φιλανθρωπίαν αἰτεῖ. ρκε'. "Δοῦλός σου εἰμι ἐγὼ, συνέτισόν με, καὶ γνώσομαι τὰ μαρτύριά σου." Πάντες μὲν ἄνθρωποι φύσει δούλοι Θεοῦ, διαθέσει δὲ οἱ τοῦ Θεοῦ τὴν δεσποτείαν ἀσπασίως αἰρούμενοι. Ταύτης ὦν τῆς συμμορίας ὁ Προφήτης δοῦλον ἑαυτὸν ὀνομάζει, καὶ συνέσεως ἀξιωθῆναι παρακαλεῖ, ὥστε γνῶναι τοῦ Θεοῦ τὰ μαρτύρια. ρκ'. "Καιρὸς τοῦ ποιῆσαι τῷ Κυρίῳ, διεσκέδα σαν τὸν νόμον σου." Ὁ πάντα σταθμῶ καὶ μέτρῳ πρυτανεύων Θεὸς φέρει μὲν ἐπὶ πλεῖστον τῶν ἀνθρώπων τὰς ἁμαρτίας· ὅταν δὲ αὐξηθεῖσαν ἴδῃ τῇ μακροθυμίᾳ τὴν πονηρίαν, τότε τὴν τιμωρίαν ἐπιφέρει. Τοῦτο τοίνυν καὶ ἐνταῦθα φησὶ. Καιρὸς διὰ να στήναι εἰς ἐπικουρίαν τῶν ἀδικουμένων, ὡς Δέσποτα· κομιδῇ γὰρ σου τὸν νόμον ἐπάτησαν οἱ πολέμοι. 80.1861 ρκζ'. "Διὰ τοῦτο ἠγάπησα τὰς ἐντολάς σου ὑπὲρ χρυσίον καὶ τοπάζιον." Ἐκεῖνοι μὲν οὖν τοῦ σοῦ κατεφρόνησαν νόμου. Ἐγὼ δὲ ἀξιεραστοτέρας ἠγοῦμαι τὰς σὰς ἐντολάς χρυσοῦ καὶ λίθων πολυτελῶν. Τῶν γὰρ τιμίων λίθων τοπάζιος· ἀπὸ δὲ τοῦ ἐνὸς παρεδήλωσεν ἅπαντας. Εἰκὸς δὲ κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν τοῦτον προτιμᾶσθαι τῶν ἄλλων. ρκη'. "Διὰ τοῦτο πρὸς πάσας τὰς ἐντολάς σου κατωρθούμην· πᾶσαν ὁδὸν ἄδικον ἐμίσησα."

Ὁ γὰρ πόθος τὴν προθυμίαν ἐργάζεται· ἡ δὲ προθυμία τὴν μὲν εὐθεϊαν παραινεῖν ὁδὸν παρεσκεύαζε, τὴν δὲ τῆς ἀδικίας ἐμυσάττετο τρίβον. ρκθ'. "Θαυμαστὰ τὰ μαρτύριά σου· διὰ τοῦτο ἐξ ηρεύνησε ταῦτα ἡ ψυχὴ μου." Ἔδειξεν ὡς οὐ μάτην τούτων ἠράσθη. Ἀξιάγαστα γὰρ, φησὶν, ἐστὶ, καὶ ἱκανὰ καταθέλξαι, καὶ εἰς ἔρωτα διεγεῖραι τοὺς κατιδεῖν δυναμένους. Καὶ πόθεν τούτων κατέμαθες ἀρετὴν; ρλ'. "Ἡ δὴλωσις τῶν λόγων σου φωτιεῖ, καὶ συνετιεῖ νηπίους." Τῷ σῶ, φησὶ, καταυγαζόμενος φωτὶ ταύτην ἐδεξάμην τὴν γνῶσιν· καὶ πάντας δὲ τοὺς ἀγνοῖα κατεχομένους, καὶ βρέφειν ἐοικότας, ὁ σὸς νόμος συνέσεως ἐμφορεῖ. ρλα'. "Τὸ στόμα μου ἤνοιξα, καὶ εἴλκυσα πνεῦμα, ὅτι τὰς ἐντολάς σου ἐπεπόθουν." Στόμα ἐν ταῦθα καλεῖ τῆς διανοίας τὴν προθυμίαν. Αὕτη γὰρ ἔλκει τὴν χάριν τοῦ πνεύματος. Καὶ γὰρ ἀλλαχοῦ φησὶ· "Πλάτυνον τὸ στόμα σου, καὶ πληρώσω αὐτό." Καὶ ὁ θεῖος Ἀπόστολος ἐν ἀνοίξει τοῦ στόματος τοῦ λόγον δοθῆναι παρεκάλεσε. Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Προφήτης ἐν ἑτέρῳ ἔφη ψαλμῶ· "Κύριος δώσει ῥῆμα τοῖς εὐαγγελιζομένοις δυνάμει πολλῇ." Τοῦτο καὶ ἐνταῦθα ἔφη, "Τὸ στόμα μου ἤνοιξα, καὶ εἴλκυσα πνεῦμα, ὅτι τὰς ἐντολάς σου ἐπεπόθουν." Γλιχόμενος γὰρ τῶν ὁσῶν ἐντολῶν θεασάμενος τῆς σῆς ἡξίωσας χάριτος. ρλβ'. "Ἐπίβλεψον ἐπ' ἐμέ, καὶ ἐλέησόν με, κατὰ τὸ κρίμα τῶν ἀγαπώντων τὸ ὄνομά σου." Τῆς θείας εὐμενείας ἰκετεύει τυχεῖν, οὐχ ἀπλῶς, ἀλλ' ὡς εἴωθας, φησὶ, τοῖς ἀγαπῶσί σε παρέχειν τὸν ἔλεον. Τοῦτο γὰρ εἶπε, "Κατὰ τὸ κρίμα τῶν ἀγαπώντων τὸ ὄνομά σου" ἀντὶ τοῦ, τῆς ἴσης τούτοις ἀπολαῦσαι ψήφου παρακαλῶ. ρλγ'. "Τὰ διαβήματά μου κατεύθυνον κατὰ τὸ λόγιόν σου· καὶ μὴ κατακυριευσάτω μου πᾶσα ἀνομία." Ἡμῶν γὰρ προεκφερόντων τὴν προθυμίαν, καὶ Θεοῦ παρέχοντος τὴν βοήθειαν, καὶ τὴν πορείαν εὐθύνοντος, χώραν οὐκ ἔχει τῆς ἀμαρτίας ἡ δυναστεία. ρλδ'. "Λύτρωσαί με ἀπὸ συκοφαντίας ἀνθρώπων, καὶ φυλάξω τὰς ἐντολάς σου." Καὶ ὁ Δεσπότης Χριστὸς τοὺς ὀνειδιζομένους καὶ συκοφαντιζομένους 80.1864 νους ζηλωτοὺς καὶ μακαρίους ἐκάλεσεν· ἀλλὰ καὶ εὐξασθαι παρεγγύησε μὴ εἰσελθεῖν εἰς πειρασμόν. Συμβαίνει τοίνυν τοῖς εὐαγγελικοῖς νόμοις καὶ τοῦ Προφήτου ἡ προσευχή. ρλε'. "Τὸ πρόσωπόν σου ἐπίφανον ἐπὶ τὸν δοῦλόν σου, καὶ δίδαξόν με τὰ δικαιώματά σου." Ἀσώμα τον μὲν τὸ Θεῖον, καὶ ἀπλοῦν, καὶ ἀσύνθετον. Σωματικώτερον δὲ καὶ παχύτερον ἡ θεία Γραφή περὶ αὐτοῦ διαλέγεται, τῇ φύσει τῇ τῶν ἀνθρώπων μετροῦσα τοὺς λόγους. Τοιγαροῦν τοῦ Θεοῦ προσώπου τὴν ἐπιφάνειαν νοητέον τὴν λύσιν τῶν λυπηρῶν, καὶ τὴν τῶν ἀγαθῶν χορηγίαν. ρλζ'. "Διεξόδους ὑδάτων κατέδυσαν οἱ ὀφθαλμοί μου, ἐπεὶ οὐκ ἐφύλαξα τὸν νόμον σου." Ἀποστολικὸς καὶ οὗτος ὁ νόμος, "Εἰ γὰρ πάσχη, φησὶν, ἐν μέλος, συμπάσχει, φησὶ, πάντα τὰ μέλη." Τὴν εὐαγγελικὴν τοίνυν ὁ Προφήτης μετέρχεται τελειότητα, τὰς τῶν ἄλλων παρανομίας ὀλοφυρόμενος. Διεξόδους δὲ ὑδάτων τὸ πλῆθος τῶν δακρῶν ἐκάλεσεν, ἀντὶ τοῦ, Κρουνηδὸν ἔφερον τὰ δάκρυα, τὰς τῶν ἀνθρώπων παρανομίας θεώμενος. ρλζ', ρλη'. "Δίκαιος εἶ, Κύριε, καὶ εὐθεῖς αἱ κρίσεις σου. Ἐνετείλω δικαιοσύνην τὰ μαρτύριά σου, καὶ ἀλήθειαν σφόδρα." Δικαίως ἅπαντα διέπει, ὧν Δέσποτα, καὶ τῶν ἀνθρώπων κηδόμενος, καὶ δικαιοσύνης ἐργάτας ἀποφῆναι βουλόμενος. Καὶ νόμον ἔδωκε, καὶ διαμαρτύρησε τοὺς παραβαίνοντας, ὁποίας τίσουσι δίκαια, καὶ ὑπισχνῆται τοῖς φυλάττουσι τὰς ἀγαθὰς ἀντιδόσεις, καὶ βεβαιοῖ τὰς ἐπαγγελίας τοῖς ἔργοις. Τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ Ἀλήθειαν σφόδρα. ρλθ'. "Ἐξέτηξέ με ὁ ζῆλος σου, ὅτι ἐπελάθοντο τῶν λόγων σου οἱ ἐχθροί μου." Καὶ τοὺς παρανομίαν συζῶντας ὁ Προφήτης θρηνεῖ, καὶ καταφρονούμενον ὁρῶν τὸν νομοθέτην, ἐνδίκως ἀγανακτεῖ. Οὗτος ὁ ζῆλος τὸν Φινεὲς ἀνεκήρυξεν. Οὗτος τὸν μέγαν Ἡλίαν ἀοίδιμον ἀπετέλεσε. Τούτῳ πυρπολούμενος [ὁ καλλίνικος] Στέφανος τὴν Ἰουδαίων ἀπιστίαν διήλεγξε. Τοῦτον ἐν ἑαυτῷ περιφέρων ὁ θεσπέσιος Παῦλος ἐβόα λέγων, "Τίς ἀσθενεῖ, καὶ οὐκ ἀσθενῶ; τίς σκανδαλίζεται, καὶ οὐκ ἐγὼ πυροῦμαι;" Καὶ ὁ μακάριος δὲ Λουκᾶς περὶ αὐτοῦ φησὶν, ὡς ἐν Ἀθήναις συνέιχετο τὸ πνεῦμα αὐτοῦ ἐν αὐτῷ θεωροῦντι

κατείδωλον οὔσαν τὴν πόλιν. ρμ'. "Πεπυρωμένον τὸ λόγιόν σου σφόδρα, καὶ ὁ δοῦλός σου ἠγάπησεν αὐτό." Δόκιμος, φησὶν, ἐστὶ καὶ ἀκίβδηλος ὁ σὸς λόγος, καὶ μώμου παντὸς ἐλεύθερος· ἐγὼ δὲ περὶ τοῦτον θερμὸν ἔχω τὸ φίλτρον. ρμα'. "Νεώτερος ἐγὼ εἶμι, καὶ ἐξουδενωμένος, τὰ δικαιώματά σου οὐκ ἐπελαθόμην." Ἦνίκα τῷ θεῷ Σαμουὴλ παρηγγύησεν ὁ Θεὸς ἓνα τῶν παίδων 80.1865 τοῦ Ἰεσσαὶ βασιλέα χειροτονῆσαι, τοὺς μὲν ἄλλους καὶ ῥώμη, καὶ δυνάμει, καὶ κάλλει σώματος κεκοσμημένους ἀπεδοκίμασεν ἅπαντας ἤρετο δὲ τοῦ Ἰεσσαὶ εἰ ἐκλελοίπει τὰ παιδάρια· τοῦ δὲ εἰρηκότος, ὑπολελειφθαι μειράκιον σμικρὸν, ὃ ποιμαίνει τὰ ποίμνια, καὶ ὡς ἀνάρμοστον βασιλεία, ἐκέλευσεν ὁ προφήτης τοῦτον ἀχθῆναι, καὶ ἔχρισεν ἀφικόμενον παραχρήμα. Ταύτης ἐνταῦθα τῆς δωρεᾶς ὁ Προφήτης ἐμνήσθη, καὶ φησὶ· Καὶ νέον ὄντα με, καὶ τοῖς γεγεννηκόσιν εὐτελεῖ νομισθέντα, σὺ τοσαύτης ἠξίωσας χάριτος, καὶ προφήτην ὁμοῦ καὶ βασιλέα πεποίηκας· οὐ δὴ χάριν σὺν πάσῃ προθυμίᾳ τὰ σὰ φυλάττειν ἐφίεμαι δικαιώματα. ρμβ'. "Ἡ δικαιοσύνη σου δικαιοσύνη εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ ὁ νόμος σου ἀλήθεια." Ὁ τοῖς ἀνθρωπίνους νόμοις πειθόμενος οὐδὲ κατὰ τὸν παρόντα βίον τῆς παρὰ τῶν νομοθετούντων ἀπολαύει τιμῆς· ὁ δὲ ταῖς θεαῖς ἀκολουθῶν ἐντολαῖς, μισθὸν ἔχει τῶν πόνων τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον. Καὶ οἱ νόμοι δὲ οἱ ἀνθρώπειοι οὐ πάντως πάντες τὸ δίκαιον ἔχουσι· ὁ δὲ τοῦ Θεοῦ νόμος ἀληθεία λαμπρύνεται. Εἰκότως τοίνυν ἔφη· "Ἡ δικαιοσύνη σου δικαιοσύνη εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ ὁ νόμος σου ἀλήθεια." ρμγ'. "Θλίψεις καὶ ἀνάγκαι εὗροσάν με." Ταῦτα γὰρ συνέζευκται τοῖς ἐρασταῖς τῆς ἀρετῆς. "Αἱ ἐντολαὶ σου μελέτη μου." Ἐκ τῆς γὰρ τούτων διδασκαλίας τὴν ἀνδρίαν μαθάνω, καὶ φέρω γενναίως τὰ λυπηρά. ρμδ'. "Δικαιοσύνη τὰ μαρτύριά σου εἰς τὸν αἰῶνα." Ἀντὶ τοῦ, Πρόξενά τῶν αἰώνων ἐστὶν ἀγαθῶν. "Συνέτισόν με, καὶ ζήσομαι." Ὑπὸ σοῦ γὰρ φωτιζόμενος τῆς ἀληθοῦς ζωῆς ἀπολαύσομαι. ρμε'. "Ἐκέκραξα ἐν ὅλῃ καρδίᾳ μου, ἐπάκουσόν μου, Κύριε, τὰ δικαιώματά σου ἐκζητήσω." Κραυγὴν πάλιν τὴν τῆς ψυχῆς προθυμίαν καλεῖ· διὰ τοῦτο προστέθεικε τὸ ἐν ὅλῃ καρδίᾳ μου. Οὕτω καὶ Μωσῆς ἐβόα σιγῶν· καὶ προσευχομένῳ κατὰ διάνοιαν ὁ Θεὸς ἔφη, "Τί βοᾷς πρὸς ἐμέ;" ρμζ'. "Ἐκέκραξά σοι, σῶσόν με, καὶ φυλάξω τὰ μαρτύριά σου." Παρὰ σοῦ γὰρ τὴν σωτηρίαν δεχόμενος, φύλαξ τῶν σῶν γενήσομαι νόμων. ρμδ'. "Προέφθασα ἐν ἁωρίᾳ, καὶ ἐκέκραξα, εἰς τοὺς λόγους σου ἐπήλπισα." Βασιλεὺς ὢν ὁ Προφήτης, καὶ μυρίαὶ φροντίσι περικλυζόμενος, καὶ πολλοὺς πρὸς ταύταις ἀναδεδεγμένος ἀγῶνας, οὐ μόνον ἡμέρας ὑπολαμπούσης τῷ Θεῷ τὰς ἰκετείας προσέφερον· ἀλλὰ καὶ μεσοῦσης νυκτὸς, οὐκ ἀναμένων τὰς τῶν ἀλεκτρούνων ὥδᾶς. Οὕτως ἐπόθει τὸν πεπονηκότα Θεὸν, οὕτω προθύμως τὴν ἐκεῖθεν ἤτει βοήθειαν. ρμη'. "Προέφθασαν οἱ ὀφθαλμοί μου πρὸς ὄρθρον, τοῦ μελετᾶν τὰ λόγια σου." Οὐ μόνον δὲ κατὰ τὸν τοῦ γλυκέως ὕπνου καιρὸν, ἀλλὰ καὶ παρὰ τὸν ὄρθρον, τῶν θείων νόμων ἐπεποίητο μελέτην. 80.1868 Ἡμεῖς δὲ πενία συζῶντες, καὶ πάσης φροντίδος ἀπηλλαγμένοι, ἐπὶ τῆς κλίνης διανυκτερεύομεν καὶ λινδούμενοι, καὶ οὐδὲ ἀρχομένης ἡμέρας τῷ δοτῆρι τῶν ἀγαθῶν τὸν ὕμνον προσφέρομεν. ρμθ'. "Τῆς φωνῆς μου ἄκουσον, Κύριε, κατὰ τὸ ἔλεός σου, κατὰ τὸ κριμά σου ζήσόν με." Ὁ τοσοῦτοις κομῶν ἀγαθοῖς ἐλέου τυχεῖν ἀξιοῖ, καὶ οὐκ ἀορίστως αἰτεῖ τὸν ἔλεον· ἀλλὰ κατὰ τὴν ὀνησιφόρον ψῆφον. ρν'. "Προσῆγγισαν οἱ καταδιώκοντές με ἀνομία, ἀπὸ δὲ τοῦ νόμου σου ἐμακρύνθησαν." Πόρρω γὰρ τῶν θείων νόμων εἰσὶν οἱ τῷ δικαίῳ πειρώμενοι πολλοί. "Ὁ ἀθετῶν γὰρ ὑμᾶς, φησὶν, οὐχ ὑμᾶς ἀθετεῖ, ἀλλὰ τὸν ἀποστείλαντα ὑμᾶς." Καί· "Ἐχθρεύσω τοῖς ἐχθροῖς σου, καὶ ἀντικείμενοι τοῖς ἀντικειμένοις σοι." ρνα'. "Ἐγγὺς εἶ σὺ, Κύριε, καὶ πᾶσαι αἱ ὁδοί σου ἀλήθεια." Ὁρᾷς, φησὶν, ἅπαντα, Κύριε· οὐ γὰρ ἀφέστηκας, ἀλλὰ τὴν οἰκουμένην πληροῖς, καὶ ἀληθεία χρώμενος πρυτανεύεις τὴν κτίσιν. Τοῦτο καὶ αὐτὸς ὁ Θεὸς διὰ τοῦ προφήτου φησὶ· "Θεὸς ἐγγύων ἐγὼ εἶμι, καὶ οὐ Θεὸς πόρρωθεν." Καὶ ὁ μακάριος Παῦλος, "Ἐν αὐτῷ, φησὶ,

ζῶμεν, καὶ κινούμεθα, καὶ ἐσμέν." ρνβ'. "Κατ' ἀρχὰς ἔγνω ἕκ τῶν μαρτυριῶν σου, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα ἐθεμελίωσας αὐτά." Μαρ τύρια καλεῖ τὸν οὐρανὸν, καὶ τὴν γῆν. "Καταβάς, φησὶ, διαμάρτυρε αὐτοῖς τὸν οὐρανὸν, καὶ τὴν γῆν." Διὰ τοῦτο καὶ Μωσῆς ὁ μέγας τῆς ὠδῆς ἀρχόμενος ἔφη· "Πρόσεχε, οὐρανὲ, καὶ λαλήσω· καὶ ἀκουέτω γῆ ῥήματα ἕκ στόματός μου." Ἐν δὲ τούτοις ὄραται διηνεκῶς ἡ τοῦ Θεοῦ πρόνοια· μετὰ πολλῆς γὰρ ὀδύνης ἀτάξως ἅπαντα. Ἐντεῦθεν, φησὶν, ἔγνω ἀκρι βῶς, ὡς ἐγγὺς εἶ σὺ, καὶ παρὲι τοῖς γινομένοις, καὶ λανθάνει σε τῶν πραγμάτων οὐδέν. ρνγ'. "Ἴδε τὴν ταπεινώσιν μου, καὶ ἐξελοῦ με, ὅτι τοῦ νόμου σου οὐκ ἐπελαθόμην." –"Ὁ ταπεινῶν ἑαυτὸν ὑψωθήσεται," κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου φωνήν. Καί· "Μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι, ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν." Ταύτη καὶ ὁ θεῖος Προφήτης τὰς ἄλλας ἐκόσμησεν ἀρετάς· καὶ ταύτην προϊσχύμενος τὴν θεῖαν ἐπαγγέλλει βοήθειαν. ρνδ'. "Κρίνον τὴν κρίσιν μου, καὶ λύτρωσαί με διὰ τὸν λόγον σου ζῆσόν με." Τῶν ὑποσχέσεων τὸν Δεσπότην ἀναμιμνήσκει, καὶ παρ' αὐτοῦ τὴν σωτηρίαν αἰτεῖ, καὶ κρίναι αὐτῷ καὶ τοῖς δυσμενέσιν ἂν τιβολεῖ. ρνε'. "Μακρὰν ἀπὸ ἀμαρτωλῶν σωτηρία, ὅτι τὰ 80.1869 δικαιοῦματά σου οὐκ ἐξεζήτησαν." Τῆς παρὰ σοῦ, φησὶ, σωτηρίας σφᾶς αὐτοὺς ἐστέρησαν οἱ παρανομία συζῶντες, μὴ βουλευθέντες καταμαθεῖν τίνα πράττειν ἐνομοθέτησας. ρνζ'. "Οἱ οἰκτιρμοὶ σου πολλοὶ, Κύριε, κατὰ τὸ κρίμα σου ζῆσόν με." Πολὺς τῆς σῆς φιλανθρωπίας ὁ πλοῦτος· δικαία σου ἡ ψῆφος. Τὴν ἀπὸ τούτων σωτηρίαν αἰτῶ. ρνζζ'. "Πολλοὶ οἱ ἐκδιώκοντές με, καὶ θλίβοντές με· ἕκ τῶν μαρτυριῶν σου οὐκ ἐξέκλινα." Οὐδὲ πολλαῖς, φησὶ, περιστοιχιζόμενος συμφοραῖς, τῶν ὑπὸ σοῦ νενομοθετημένων ἠνεσχόμην τι παραβῆναι. Καὶ τοῦ ψαλμοῦ τὴν ὑπόθεσιν εἰρηκότες ἔφαμεν, ὡς πάντα ὁ θεῖος Δαβὶδ τὰ συμβεβηκότα αὐτῷ ἐν τῷδε συνήγαγε τῷ ψαλμῷ· καὶ ὅτι τὰ μὲν ἀρμόττει τοῖς ὑπὸ τοῦ Σαουλ προγεγεννημένοις αὐτῷ λυπηροῖς· τὰ δὲ τοῖς ὑπὸ τοῦ Ἀβεσσαλώμ. Ταῦτα μὲντοι δῆλον ὡς ὑπὸ τοῦ Σαουλ διωκόμενος εἶρηκε. Τηνικαῦτα γὰρ τῆς ἀμαρτίας ἀπειραστος ἦν. ρνη'. "Εἶδον ἀσυνετοῦντας, καὶ ἐξετηκόμην, ὅτι τὰ λόγια σου οὐκ ἐφυλάξαντο." Οὕτως ὁ μακάριος Παῦλος Ἰουδαίους ὠδύρευτο· οὕτως αὐτὸς ὁ Δεσπότης τὴν Ἰερουσαλήμ ὠλοφύρευτο οὕτως ὁ θεῖος Ἰερεμίας τὴν τοῦ λαοῦ παρανομίαν ἐθρήνησεν. ρνηθ'. "Ἴδε ὅτι τὰς ἐντολάς σου ἠγάπησα, Κύριε, ἐν τῷ ἐλέει σου ζῆσόν με." Συνεχῶς ἐντολῶν, καὶ νόμων, καὶ δικαιωμάτων μνημονεύει, καὶ μαρτυριῶν, τῶν περὶ ταῦτα πόθον δεικνύς. ρνηζ'. "Ἀρχὴ τῶν λόγων σου ἀλήθεια, καὶ εἰς τὸν αἰῶνα πάντα τὰ κρίματα τῆς δικαιοσύνης σου." Ἄψευ δεῖς ἔχεις τὰς ὑποσχέσεις· ἀληθεῖα τὰς σὰς ἐπ' ἀγγελίας κοσμεῖς, ἔργω βεβαιοῖς τοὺς λόγους. Ἀρχὴν δὲ λόγων καλεῖ τὰς πρὸς τὸν Ἀβραὰμ ἐπαγγελίας. Ἐξ ἐκείνου γὰρ τὸ Ἰουδαίων συνέστη γένος. Ἄλλ' ἐπλήρωσε τὰς ὑποσχέσεις, καὶ ἠύξησε τὸν λαὸν ὡσεὶ τὰ ἄστρα τοῦ οὐρανοῦ τῷ πλήθει, καὶ ἐν τῷ σπέρματι αὐτοῦ ἠύλογησε κατὰ τὰς ἐπαγγελίας πάντα τὰ ἔθνη. Τοῦτο γὰρ παρεδήλωσεν εἰρηκῶς, "Εἰς τὸν αἰῶνα πάντα τὰ κρίματα τῆς δικαιοσύνης σου." Προφήτης γὰρ ὢν ἑώρα τοῦ Χριστοῦ τὸ αἰῶνιον κράτος. Διὸ καὶ ἀληθεῖα ἔφη κεκοσμηθῆναι τὴν τῶν θείων λογίων ἀρχὴν. ρνηα'. "Ἀρχοντες κατεδίωξαν με δωρεὰν, καὶ ἀπὸ τῶν λόγων σου ἐδειλίασεν ἡ καρδία μου." Τοὺς πολεμοῦντας, φησὶ, καὶ διώκοντας οὐκ ἐφοβήθη, τοὺς δὲ σοὺς ἔδεια νόμους. Διὸ καὶ καθεύδοντα τὸν πολέμιον εὐρών, ἀνελεῖν οὐκ ἐτολμήθη· καὶ τὸν πατραλοῖαν δὲ ἐκείνον καὶ μισαρὸν παῖδα οἰκτεῖρων, ἔλεγον· "Φείσασθαί μοι τοῦ παιδαρίου." 80.1872 ρνηβ'. "Ἀγαλλιάσομαι ἐγὼ ἐπὶ τὰ λόγια σου, ὡς ὁ εὐρίσκων σκύλα πολλᾶ." Ἐπειδὴ πολεμίων ἐμνημόνευσε διωκόντων, εἰκότως καὶ τῶν σκύλων τὴν μνήμην παρήγαγε. Λέγει δὲ, ὅτι Πάντας εἰ ἀνεῖλον ἐκείνους, καὶ σκυλεύσας πλεῖστα ὅσα συνήγαγον λάφυρα, οὐκ ἂν οὕτως ἠυφράνθη, ὡς τοῖς σοῖς ἐπ' ἀγαλλόμενος νόμοις. ρνηγ'. "Ἀδικίαν ἐμίσησα καὶ ἐβδελυξάμην· τὸν δὲ νόμον σου ἠγάπησα." Ἀληθὴς καὶ οὗτος ὁ λόγος. Ὁ γὰρ θερμῶς περὶ τὰ θεῖα διακείμενος τάναντία μὴ σάττεται. ρνηδ'.

"Ἐπτάκις τῆς ἡμέρας ἤνεσά σε, ἐπὶ τὰ κρίματα τῆς δικαιοσύνης σου." Τινὲς τὸ ἑπτάκις, πλειστάκις ἠρμήνευσαν. Καὶ τοῦτο δὲ κάκεῖνο τὸν θερμὸν ἔρωτα τοῦ Προφήτου δηλοῖ· τῆς γὰρ θείας ὑμνωδίας οὐκ ἐλάμβανε κόρον. ρξε´. "Εἰρήνη πολλὴ τοῖς ἀγαπῶσι τὸν νόμον σου, καὶ οὐκ ἔστιν αὐτοῖς σκάνδαλον." Οἱ τῷ θείῳ πυρ πολούμενοι φίλτρῳ, καὶ τὴν πρὸς αὐτὸν εἰρήνην διὰ τῆς τῶν ἐντολῶν προσκτώμενοι φυλακῆς, κἂν ὑπὸ πάντων ἀνθρώπων πολεμῶνται, θυμῆρη ζῶσι ζωὴν. Καὶ μάρτυς ὁ θεσπέσιος Παῦλος βοῶν, "Ἐν παντὶ θλιβόμενοι, ἀλλ' οὐ στενοχωρούμενοι· ἀπορούμε νοι, ἀλλ' οὐκ ἐξαπορούμενοι· διωκόμενοι, ἀλλ' οὐκ ἐγκαταλιμπανόμενοι· καταβαλλόμενοι, ἀλλ' οὐκ ἀπολλύμενοι." Καὶ ὁ Κύριος δὲ τοὺς ἱερούς ἀποστόλους, ὡς πρόβατα ἐν μέσῳ λύκων, εἰς πᾶσαν ἀποστείλας τὴν οἰκουμένην, ἔφη πρὸς αὐτούς· "Εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν, εἰρήνην τὴν ἐμὴν ἀφίημι ὑμῖν." ρξ´. "Προσεδόκων τὸ σωτήριόν σου, Κύριε, καὶ τὰς ἐντολάς σου ἠγάπησα. Οὐδὲ συμφοραῖς περι στοιχιζόμενος ἀπέκοψα τὰς χρηστοτέρας ἐλπίδας· ἀλλὰ τὴν σὴν ἀναμένων διετέλεσα σωτηρίαν, καὶ ταῖς σαῖς ἐπόμενος ἐντολαῖς. ρξζ´, ρξη´. "Ἐφύλαξεν ἡ ψυχὴ μου τὰ μαρτύριά σου, καὶ ἠγάπησεν αὐτὰ σφόδρα. Ἐφύλαξα τὰς ἐντολάς σου, καὶ τὰ μαρτύριά σου, ὅτι πᾶσαι αἱ ὁδοί μου ἐναντίον σου, Κύριε." Εἰδὼς γὰρ ὡς ἅπαντα ἐφορᾷς, ὡς ὑπὸ σοὶ θεατῆ πολιτευόμενος, οὐ μόνον ἐπλήρωσά σου τὰς ἐντολάς, ἀλλὰ καὶ μετὰ θερμῆς τοῦτο δέδρακα διαθέσεως. ρξθ´. "Ἐγγισάτω ἡ δέησίς μου ἐνώπιόν σου, Κύριε, κατὰ τὸ λόγιόν σου συνέτισόν με." Πᾶσαν τὴν ἰκετείαν προσενεγκῶν, ἀντιβλεῖ δεχθῆναι καὶ μὴ ἀπορρίφθῆναι τὴν δέησιν· καὶ παρακαλεῖ σύνεσιν λαβεῖν, οὐκ ἀνθρωπίνην, ἀλλὰ τῶν θείων λογίων τὴν γνῶσιν. ρο´. "Εἰσέλθοι τὸ ἀξίωμα μου ἐνώπιόν σου, Κύριε· κατὰ τὸ λόγιόν σου ῥῦσαί με." Ἀξίωμα τὴν ἰκετείαν καλεῖ· τοῦτο γὰρ καὶ παρὰ τοῖς ἄλλοις 80.1873 εὔρον ἐρμηνευταῖς, Διαφόροις μέντοι χρώμενος λόγοις, τὸν Δεσπότην μειλίσσεται. ροα´. "Ἐξερεύξαινο τὰ χεῖλη μου ὕμνον, ὅταν διδάξης με τὰ δικαιώματά σου." Κατάλληλος ἡ ἐρυγῆ τῆ τροφῆ· τὰ γὰρ σὰ, φησὶ, μανθάνων δικαιοματά, σοὶ τῷ τῶν τοιούτων διδασκάλῳ προσοίσω τὴν ὑμνωδίαν. ροβ´. "Φθέγγεται ἡ γλῶσσά μου τὰ λόγια σου, ὅτι πᾶσαι αἱ ἐντολαί σου δικαιοσύνη." Εἰς μελέτην τῶν σῶν λογίων τὴν γλῶτταν ἀφιερῶσω, εἰδὼς πάση σου δικαιοσύνῃ κεκοσμημένης τὰς ἐντολάς. ρογ´. "Γενέσθω ἡ χεὶρ σου τοῦ σῶσαί με, ὅτι τὰς ἐντολάς σου ἠρετισάμην." Ὁ μὲν Σύμμαχος εἰλόμην, ὁ δὲ Ἀκύλας καὶ Θεοδοτίων ἐξελεξάμην εἰρήκασιν. Χεῖρα δὲ καλεῖ τὴν θεῖαν ἐνέργειαν, ὅφ' ἡς ἀντιβλεῖ τῆς θείας σωτηρίας τυχεῖν. ροδ´. "Ἐπεπόθησα τὸ σωτήριόν σου, Κύριε, καὶ ὁ νόμος σου μελέτη μου ἐστίν." Ἰμείρομαι, φησὶ, παρὰ σοῦ σωτηρίας τυχεῖν, τὸν σὸν νόμον μελέτην ἔχων ἐνδελεχῆ. ροε´. "Ζήσεται ἡ ψυχὴ μου, καὶ αἰνέσει σε, καὶ τὰ κρίματά σου βοηθήσει μοι." Οἶδα δὲ ὡς οὐχ ἁμαρτήσομαι τῆς ἐλπίδος, ἀλλὰ τῆς ἀληθοῦς ζωῆς παρὰ σοῦ τεύξομαι, καὶ αἰνέσω σε τὸν δοτῆρα τῶν ἀγαθῶν. ρο´. "Ἐπλανήθην ὡς πρόβατον ἀπολωλός." Τοῦτο καὶ τῷ Προφήτῃ λέγειν μετὰ τὴν ἁμαρτίαν ἤρμωττεν, καὶ πάση τῇ τῶν ἀνθρώπων φύσει. "Ζήτησον τὸν δοῦλόν σου, ὅτι τὰς ἐντολάς σου οὐκ ἐπελαθόμην." Εἰ γὰρ καὶ παρέβη τινὰς, ἀλλὰ λήθην τούτων οὐκ ἐδέξατο παντελῆ. Ἀλλὰ ταύτην μὲν ὁ Προφήτης προσενήνοχε τὴν εὐχὴν· τετύχηκε δὲ πᾶσα τῶν ἀνθρώπων ἡ φύσις τῆς σωτηρίας. Ἔδραμε γὰρ ὁ καλὸς ποιμὴν ἐπὶ τὸ πλανώμενον πρόβατον, καὶ περιελθὼν τὰ ὄρη καὶ τοὺς βουνούς· παρὰ ταῦτα γὰρ ἐπλανᾶτο λατρεῦον τοῖς δαίμοσιν· εὔρε, καὶ ἐπὶ τῶν ὤμων ἐπανήγαγεν· καὶ εὐφράνθη ἐπ' αὐτῷ μᾶλλον ἢ ἐπὶ τοῖς ἐννεήκοντα ἐννέα τοῖς μὴ πεπλα νημένοις. Ἡμεῖς δὲ τοῦ ψαλμοῦ τὴν ἐρμηνείαν ἐν κεφαλαίῳ ποιησάμενοι, παρακαλοῦμεν τοὺς ἐν τυγχάνοντας, μὴ ἀρκεσθῆναι τοῖς γεγραμμένοις, μηδὲ νομίσει μόνον ταῦτα τῷ Προφήτῃ προσήκειν· ἀλλ' ἕκαστον τὴν πρόσφορον ἐκ τούτων ὠφέλειαν λαβεῖν, καὶ φάρμακον ἀλεξητήριον τοῖς οἰκείοις κατασκευάσαι παθήμασιν.

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ ΡΙΘ΄ ΨΑΛΜΟΥ.

α΄. "Ωδή τῶν ἀναβαθμῶν." Ὁ Θεοδοτίων ἄσμα τῶν ἀναβάσεων· ὁ δὲ Σύμμαχος καὶ ὁ Ἀκύλας, εἰς 80.1876 τὰς ἀναβάσεις. Δηλοῦσι μέντοι αἱ ἀναβάσεις, ἢ οἱ ἀναβαθμοὶ, τοῦ αἰχμαλωτευθέντος λαοῦ τὴν ἀπὸ Βαβυλῶνος ἐπάνοδον. Προειδυῖα γὰρ ἡ χάρις τοῦ Πνεύματος, καὶ τὴν αἰχμαλωσίαν, καὶ τὴν ἐσομένην ἐλευθερίαν, καὶ ταῦτα κάκεινα προεῖρηκε· κάκει νων ὠφέλειαν μηχανωμένη, καὶ ἡμῖν τὸ ἐντεῦθεν προσφέρουσα κέρδος. Οὐ τὰ αὐτὰ δὲ ἕκαστος τῶν ἀναβαθμῶν προθεσπίζει, ἀλλὰ ὁ μὲν τὰς ἐν Βαβυλῶνι συμφορὰς, ὁ δὲ τῆς ἐπάνοδου τὰ εὐαγγέλια· ὁ δὲ τὴν κατὰ τὴν ὁδὸν εὐφροσύνην· ἄλλος τοὺς μετὰ τὴν ἐπάνοδον γεγενημένους πολέμους· ἕτερος τοῦ ναοῦ τὴν οἰκοδομήν. Καὶ τὸ ποικίλον τῆς προφητείας ἐξελαύ νει τῆς μελωδίας τὸν κόρον. Ἐκαστος δὲ τούτων ἐσηματίζεται τῶν ψαλμῶν εἰς τὸν τῶν τηνικαῦτα γε γεννημένων ἀγίων χορόν. Ἐκείνους γὰρ ὁ προφητικὸς εἰσάγει λόγος τὰ προκειμένα λέγοντας. Ὁ μέντοι πρῶτος τῶν ἀναβαθμῶν, καὶ τὰς συμφορὰς ἐξηγεῖται, καὶ τὴν θείαν εὐμένειαν. "Πρὸς Κύριον ἐν τῷ θλίβεσθαί με ἐκέκραξα, καὶ εἰσήκουσέ μου." Καὶ τὸ μέγεθος τῆς ἀνίας ἐδίδαξε τὸ προοίμιον, καὶ τὴν τῆς θείας φιλανθρωπίας ὑπερβολήν. Ἀνιώμενος γὰρ, φησὶν, ἐδεήθη τῷ Δεσπότη, καὶ τῆς εὐμενείας ἀπήλαυσα· εἶτα λέγει καὶ τίσιν ἐχρήσατο λόγοις δεόμενος. β΄. "Κύριε, ῥῦσαι τὴν ψυχὴν μου ἀπὸ χειλέων ἀδίκων, καὶ ἀπὸ γλώσσης δολίας." Ἴκετεύω, φησὶ, τῶν ἀδίκως ἐπιβουλευόντων καὶ δολεραῖς κεχηρμένων ἀπάταις ἀπαλλαγῆναι. Τοιοῦτοι ἦσαν περὶ τῆς εὐχῆς πάγας τῷ Δανιὴλ τεθεικότες, οἱ πικροὶ τῶν κατὰ τὸν Ἀνανίαν κατήγοροι. γ΄, δ΄. "Τί δοθείη σοι, καὶ τί προστεθείη σοι πρὸς γλώσσαν δολίαν; Τὰ βέλη τοῦ δυνατοῦ ἠκονημένα, σὺν τοῖς ἄνθραξι τοῖς ἐρημικοῖς." Ἡ χάρις τοῦ Πνεύματος ἐνταῦθα τοὺς ἀθυμοῦντας ψυχαγωγεῖ, καὶ τὴν δικαίαν ψῆφον ὑποδείκνυσιν ἐκφερομένην κατὰ τῶν κεχηρμένων τῷ δόλῳ. Δυνατὸν μὲν γὰρ καλεῖ τὸν τῶν ὄλων Θεόν· βέλη δὲ δυνατοῦ, τῶν τιμωριῶν τὴν ὀξύτητα· ἐκ μεταφορᾶς τῶν ἐφιεμένων βελῶν, καὶ ῥαδίως τὸν ἀέρα τεμνόντων. Ἄνθρακας δὲ ἐρημικοὺς, τὸ τῆς τιμωρίας σφοδρόν τε, καὶ δαπανητικόν, καὶ ἐρημοποιόν. Τοιαύτη γὰρ τοῦ πυρὸς ἡ φύσις· ἀντὶ τοῦ, Μὴ ἀθύμει ὑπὸ τῆς ἀδίκου γλώττης βαλλόμενος· εὐτρεπεῖς γὰρ αἱ παρὰ τοῦ δικαίου κριτοῦ πεμπόμεναι τιμωρίαι, καὶ βελῶν ὀξύτητα, καὶ ἀνθράκων ἐρημοποιῶν μιμούμεναι τὴν ἐνέργειαν. ε΄. "Οἷ μοι, ὅτι ἡ παροικία μου ἐμακρύνθη." Ταῦτα, φησὶν, ἔλεγον προσευχόμενος, καὶ τούτων ἀκούσας ὁ φιλόανθρωπος ὤκτειρε, παροικίαν δὲ καλεῖ τὴν ἐν τῇ ἀλλοτρίᾳ διαγωγὴν. Ὁ δὲ ἐβδομηκοστὸς χρόνος μακρὸς εἰκότως νενόμισται· τοσαύτην γὰρ τὴν τελείαν τῶν ἀνθρώπων ὁ Προφήτης ἔφη ζώην· "Αἱ ἡμέραι γὰρ, φησὶ, τῶν ἐτῶν ἡμῶν ἐν αὐτοῖς 80.1877 ἐβδομήκοντα ἔτη." – "Κατεσκίνωσα μετὰ τῶν σκηνωμάτων Κηδάρ." Ὁ Κηδάρ δευτέρου τοῦ Ἰσμαὴλ υἱός, οἱ δὲ τούτου ἀπόγονοι οὐ πόρρω τῆς Βαβυλῶνος μέχρι τήμερον ἐσκήνωνται. Ἐπειδὴ τοίνυν ἄνωθεν ἐναντίως διετέθησαν πρὸς ἀλλήλους· "Ἐκ βαλε γὰρ, φησὶ, τὴν παιδίσκη, καὶ τὸν υἱὸν αὐτῆς· οὐ γὰρ μὴ κληρονομῆση ὁ υἱὸς τῆς παιδίσκης μετὰ τοῦ υἱοῦ μου Ἰσαάκ· εἰκότως σφᾶς αὐτοὺς ὀλοφύρονται, ὡς τῆς μὲν προτέρας ἐκπεσόντες ἐλευθερίας, ἐγγὺς δὲ τῶν ἡμιδούλων διάγοντες, καὶ δουλεύειν ἠναγκασμένοι. ς΄. "Πολλὰ παρώκησεν ἡ ψυχὴ μου." Μακρὸς, φησὶ, τῆς παροικίας ὁ χρόνος. "Μετὰ τῶν μισούντων τὴν εἰρήνην ἤμην εἰρηνικός· ὅταν ἐλάλουν αὐτοῖς, ἔπο λέμουν με δωρεάν." Ἐνταῦθα μὲν Βαβυλωνίων μοχθηρίαν διδάσκει· οὐδὲν γὰρ, φησὶν, ἔχοντες ἐγκαλεῖν ἐπεβούλευον, καὶ τοῖς εἰρήνην ἀσπαζομένοις ὡς πολεμίοις ἐχρήσαντο.

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ ΡΚ΄ ΨΑΛΜΟΥ.

"Ωδή τῶν ἀναβαθμῶν." Τοῖς ἐν Βαβυλῶνι ἔτι διάγουσι καὶ οὗτος πρόσφορος ὁ ψαλμός. α΄. "Ἦρα τοὺς ὀφθαλμούς μου εἰς τὰ ὄρη, ὅθεν ἦξει ἡ βοήθειά μου." Ὑπὸ πολλῶν καὶ παντοδαπῶν περιστοιχιζόμενος ἀλγεινῶν, πάντοθεν περιήγον τοὺς ὀφθαλμούς, ἐπικουρίας τινὸς ἀπολαῦσαι ποθῶν. β΄. "Ἡ βοήθειά μου παρὰ Κυρίου, τοῦ ποιήσαντος τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν." Ἄλλ' οἶδα ὡς ἀνθρώπινης μὲν οὐδεμιᾶς ῥοπῆς ἀπολαύσω, ἀπόχρη δέ μοι μόνη τοῦ Θεοῦ ἡ εὐμένεια. Καὶ δεικνὺς τῆς βοήθειας τὸ δυνατόν ἐπήγαγε· "Τοῦ ποιήσαντος τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν." Ὁ γὰρ ταῦτα τεκτηνάμενος λόγῳ ἰκανὸς ἐπαρκέσαι κάμοι. Ἐντεῦθεν αὐτοῖς τὸ πρακτέον ὁ Προφήτης ἐξηγεῖται. γ΄. "Μὴ δώῃ εἰς σάλον τὸν πόδα σου, μηδὲ νυστάξῃ ὁ φυλάσσω σε." Εἰ μείνεις, φησὶ, βεβαίαν ἔχων εἰς αὐτὸν τὴν ἐλπίδα, πάσης παρ' αὐτοῦ τεύξῃ κηδεμονίας. Τὸ μέντοι, "Οὐ νυστάξῃ ὁ φυλάσσω σε," ἀνθρωπίνως τέθεικεν, ἐκ μεταφορᾶς τῶν καὶ ποιμνία, καὶ στρατείας, καὶ πόλεις ἐπιμελῶς φυλαττόντων. Ὅτι γὰρ ἀπαθῆς ἡ θεία φύσις, διὰ τῶν ἐπιφερομένων ἐδήλωσεν. δ΄. "Ἴδου οὐ νυστάξει, οὐδὲ ὑπνώσει ὁ φυλάσσω τὸν Ἰσραήλ." Φύσει μὲν ἄγρυπνος ὁ φύλαξ, σοῦ δὲ σαλευομένου, καὶ αὐτὸς οἷόν τινα νυσταγμὸν δέξεται τὴν ἀμέλειαν. Οὐκ ἔτι γὰρ σου φροντίσει, ἀλλὰ τοῖς ἐπιβουλεύειν προηρημένοις προήσεται. ε΄. "Κύριος φυλάξει σε, Κύριος σκέπη σοι ἐπὶ χεῖρα δεξιάν σου." Τοῦτο καὶ ἐν τῷ ἔφῃ ψαλμῶ· "Προωρώμην τὸν Κύριον ἐνώπιόν μου διὰ παντός, ὅτι ἐκ δεξιῶν μου ἐστίν, ἵνα μὴ σαλευθῶ." Καὶ ἐνταῦθα 80.1880 τοίνυν, φησὶν, ὅτι παρὰ τὴν δεξιάν σου χεῖρα γινόμενος, καὶ σκεπάσει, καὶ φρουρήσει, καὶ πάσης ἀξιώσει προνοίας. ς΄. "Ἡμέρας ὁ ἥλιος οὐ συγκαύσει σε, οὐδὲ ἡ σελήνη τὴν νύκτα." Φασὶ τὴν σελήνην μὴ μόνον ὑγρὰν, ἀλλὰ καὶ θερμὴν εἶναι, καὶ καίειν ὁμοίως τῷ ἡλίῳ τὰ σώματα. Λέγει δὲ, ὅτι καὶ νύκτωρ, καὶ μεθ' ἡμέραν, τῆς παρ' αὐτοῦ προνοίας ἀπολαύων, ἀβλαβῆς φυλαχθήσῃ. Ἀναμνήσκει δὲ αὐτοὺς καὶ παλαιᾶς ἱστορίας. Καὶ γὰρ ἠνίκα τῆς Αἰγυπτίων δουλείας ἠλευθερώθησαν, τῇ νεφέλῃ σκιαζόμενοι, τῆς ἡλιακῆς φλογὸς οὐκ ἐλάμβανον πείραν. ζ΄, η΄. "Κύριος φυλάξει σε ἀπὸ παντὸς κακοῦ, φυλάξει τὴν ψυχὴν σου ὁ Κύριος. Κύριος φυλάξει τὴν εἴσοδόν σου, καὶ τὴν ἔξοδόν σου, ἀπὸ τοῦ νῦν, καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος." Τὴν παντοδαπὴν τοῦ Θεοῦ πρόνοιαν διὰ τῶν εἰρημένων ἐδήλωσεν· ἥς παρούσης, κρείττους τῶν πολεμούντων γινόμεθα δυσμενῶν, καὶ τὰς τῶν ὀρατῶν καὶ ἀορατῶν διαφεύγομεν πάγας.

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ ΡΚΑ΄ ΨΑΛΜΟΥ.

"Ωδή τῶν ἀναβαθμῶν." Τοὺς μὲν προειρημένους τοῖς ἀθυμοῦσιν ὁ προφήτης προσήρμοσε· τοῦτον δὲ τὸν μετὰ χεῖρας, τοῖς ἤδη δεξαμένοις τῆς ἐπανόδου τὰ εὐαγγέλια, καὶ τῆς περιποθήτου πορείας ἀψαμένοις. Γεγηθότες γὰρ, καὶ χορεύοντες, πρὸς ἀλλήλους φασίν· α΄. "Εὐφράνθη ἐπὶ τοῖς εἰρηκόσι μοι· εἰς οἶκον Κυρίου πορευσόμεθα." Εὐσεβείας αὕτη φωνή· γὰρ καὶ χαίρουσιν, οὐχ ὡς τὰς οἰκίας ἀποληψόμενοι, ἀλλ' ὡς τὸν θεῖον οἶκον ὀψόμενοι. β΄. "Ἐστῶτες ἦσαν οἱ πόδες ἡμῶν, ἐν ταῖς αὐλαῖς σου, Ἱερουσαλήμ." Ἦδη, φησὶν, ἐστάναι δοκοῦμεν ἐν ταῖς ἱεραῖς ἐκείναις αὐλαῖς; καὶ τὰς θείας λειτουργίας ἐπιτελεῖν. γ΄. "Ἱερουσαλήμ οἰκοδομουμένη ὡς πόλις, ἥς ἡ μετοχὴ αὐτῆς ἐπὶ τὸ αὐτό." Ὁ δὲ Σύμμαχος οὕτως· Ἱερουσαλήμ τὴν οἰκοδομουμένην, ὡς πόλιν συνάφειαν ἔχουσαν. Ἡ γὰρ νῦν ἔρημος, καὶ ἐσκεδασμένης ἔχουσα οἰκίας, καὶ πάλιν ἀνθήσει, καὶ πυκνωθήσεται, καὶ τοὺς προτέρους ἀπολήψεται περιβόλους. δ΄. "Ἐκεῖ γὰρ ἀνέβησαν αἱ φυλαὶ, φυλαὶ Κυρίου· μαρτύριον τοῦ Ἰσραήλ, τοῦ ἐξομολογήσασθαι τῷ ὀνόματι Κυρίου." Ἐπὶ τοῦ Ῥοβοὰμ διηρέθησαν αἱ φυλαὶ, καὶ τῆς Δαβιτικῆς αἱ δέκα βασιλείας ἀπεσοινίσθησαν· μετὰ δὲ τὴν ἐπάνοδον μία γέγονεν ἡγεμονία, καὶ εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ συνέτρεχον ἅπαντες κατὰ τὸν θεῖον νόμον, τῷ Θεῷ τὴν 80.1881 συνήθη λειτουργίαν προσφέροντες. Τοῦτο τοίνυν ὁ προφήτης ἐνταῦθα προθεσπίζει, ὅτι αἱ

292

φυλαὶ τὴν προτέραν ὁμόνοιαν ἀπολήφονται, καὶ εἰς τὴν Ἱερου σαλήμ συνδραμοῦνται, συνήθως τὸν Θεὸν ἀνυμνοῦντες. Μαρτύριον δὲ τὸν θεῖον ἐκάλεσε νόμον, τὸν διαρρήδην κελεύοντα συντρέχειν τὸν Ἰσραὴλ εἰς τὸν τόπον, ὃν ἂν ἐκλέξεται Κύριος ὁ Θεός. ε΄. "Ὅτι ἐκεῖ ἐκάθισαν θρόνοι εἰς κρίσιν, θρόνοι ἐπὶ οἶκον Δαβίδ." Προθεσίσας τὰ θεῖα, προθεσπὶ ζεὶ καὶ τὰ ἀνθρώπεια. Ἐπειδὴ γὰρ ἐν Ἱεροσολύμοις οὐ μόνον ὁ θεῖος ὠκοδομήθη νεώς, ἀλλὰ καὶ τὰ βασιλεία· καὶ ἐκεῖ συντρέχον ἅπαντες τὰ ἀμφισβητούμενα διαλύοντες, ἀναγκαίως καὶ τοῦτο προηγόρευσεν ὁ προφήτης· ὅτι οὐκ εἰς τὴν Σαμάρειαν αἱ δέκα φυλαὶ δραμοῦνται· ἀλλ' ὡσπερ ἐπὶ τοῦ Δαβίδ ἐκεῖνο εἶχον ἀκλινές δικαστήριον, οὕτω καὶ μετὰ τὴν ἐπάνοδον ἐκεῖ ἅπαντες ἀθροισθήσονται. ς. "Ἐρωτήσατε δὴ τὰ εἰρήνην τὴν Ἱερουσαλήμ, καὶ εὐθηνία τοῖς ἀγαπῶσί σε." Ὁ δὲ Σύμμαχος οὕτως· Ἀσπάσασθε τὴν Ἱερουσαλήμ, ἡρεμήσουσιν οἱ ἀγαπῶντές σε, ἀντὶ τοῦ, Εἰρήνης ἀπολαύσαντες βαθείας, ἀσπάσασθε τὴν οἴκησιν τῆς Ἱερουσαλήμ. Ἐν πάσῃ γὰρ θυμηδίᾳ οἱ ταύτην ἀγαπῶντες διατελοῦσι. ζ. "Γενέσθω δὲ εἰρήνη ἐν τῇ δυνάμει σου, καὶ εὐθηνία ἐν ταῖς πυργοβάρεσί σου." Ὁ δὲ Σύμμαχος οὕτως· Εἴη εἰρήνη ἐν τῷ περιβόλῳ σου, ἡσυχία ἐν τοῖς βασιλείοις σου. Ἐπεύχεται δὲ αὐτῇ ὁ θεῖος Δαβίδ τὰ ἀγαθὰ, ὥστε καὶ τοὺς περιβόλους, καὶ τὰ βασιλεία, καὶ τὰς ἐν αὐτῇ οἰκίας, πάσης ἀπολαύειν εἰρήνης. η', θ'. "Ἐνεκα τῶν ἀδελφῶν μου, καὶ τῶν πλησίον μου ἐλάλουν δὴ εἰρήνην περὶ σοῦ. Ἐνεκα τοῦ οἴκου Κυρίου τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, ἐξεζήτησα ἀγαθὰ σοι." Ταῦτα δὲ, φησὶν, ἐπεύχομαί σοι, οὐκ αὐτὸς ἐν σοὶ πολιτευόμενος· πῶς γὰρ ὁ γε πρὸ πολλοῦ χρόνου τοῦ βίου τὸ πέρας δεξάμενος; ἀλλὰ τοὺς ὁμοφύλους ἰμειρόμενος εἰρήνης τυχεῖν, καὶ τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ μου τὴν προτέραν περιφάνειαν ἀπολαβεῖν ἐφιέμενος.

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ ΡΚΒ΄ ΨΑΛΜΟΥ.

"Ὡδὴ τῶν ἀναβαθμῶν. Καὶ οὗτος ὁ ψαλμὸς τῶν τηνικαῦτα δικαίων δείκνυσι τὴν εὐσέβειαν. α΄. "Πρὸς σὲ ἦρα τοὺς ὀφθαλμούς μου, τὸν κατακοινοῦντα ἐν τῷ οὐρανῷ." Πάσης ἀνθρωπίνης βοηθείας καταφρονήσας, τὴν σὴν, ὧ Δέσποτα, προσμένω ῥοπήν, καὶ τῆς σῆς προνοίας ἐξήρηται· σὲ γὰρ οἶδα Δεσπότην τῶν οὐρανῶν. Κατοικεῖν δὲ αὐτὸν ἐν οὐρανῷ ἔφη, οὐχ ὡς τόπῳ περιγραφόμενον, ἀλλ' ὡς τὸν ἀοράτοις δυνάμεσι ταῖς τὸν οὐρανὸν οἰκοῦσαις ἐπευφραινόμενον. 80.1884 β΄. "Ἴδου ὡς ὀφθαλμοὶ δούλων εἰς χεῖρας τῶν κυρίων αὐτῶν, ὡς ὀφθαλμοὶ παιδίσκης εἰς χεῖρας τῆς κυρίας αὐτῆς, οὕτως οἱ ὀφθαλμοὶ ἡμῶν πρὸς Κύριον τὸν Θεὸν ἡμῶν." Καθάπερ γὰρ, φησὶν, οἱ κέται εἰς τὰς τῶν δεσποτῶν ἀποβλέπουσι χεῖρας, ἅτε δὴ τὰς ἀφορμὰς ἐκεῖθεν δρεπόμενοι τοῦ βίου· οὕτω καὶ ἡμεῖς, Δέσποτα, παρὰ σοῦ προσμένομεν λαβεῖν τῶν ἀγαθῶν τὴν ἀπόλαυσιν. Τῆς μέντοι παιδίσκης οὐ ταυτολογῶν ἐμνημόνευσεν, ἀλλὰ τῆς διαθέσεως δεικνὺς τὴν ἐπίτασιν. Πλέον γὰρ τῶν παίδων αἱ παιδίσκαι, ἅτε δὴ ταῖς δεσποίαις ἐν τοῖς θαλάμοις συνοῦσαι, διηνεκῶς προσέχειν ταύταις εἰώθησαν, καὶ τὴν παρ' αὐτῶν ποθοῦσιν εὐμένειαν. "Ἔως οὐ οἰκτειρήσαι ἡμᾶς." Οὐ ρητῷ γὰρ χρόνῳ τήνδε τὴν ἐλπίδα περιορίζομεν, ἀλλὰ προσμένομεν ἕως ἂν ἀξιωθῶμεν φειδοῦς. γ΄. "Ἐλέησον ἡμᾶς, Κύριε, ἐλέησον ἡμᾶς." Ὁ διπλασιασμὸς δηλοῖ τὸ θερμὸν τῆς αἰτήσεως. "Ὅτι ἐπιπολὺ ἐπλήσθημεν ἐξουδενώσεως. [δ΄] Ἐπὶ πλεῖον ἐπλήσθη ἡ ψυχὴ ἡμῶν." Αἰτοῦμεν δὲ, φησὶ, τὸν ἔλεον, οὐχ ὡς ἄξιοι τούτου τυχεῖν, ἀλλ' ὡς ἐπονείδιστοι λίαν γενόμενοι. "Τὸ ὄνειδος τοῖς εὐθηνούσι, καὶ ἡ ἐξουδένωσις τοῖς ὑπερηφάνοις." Ὁ δὲ Σύμμαχος οὕτως, Ἐχορτάσθη ἡ ψυχὴ ἡμῶν ἐπιλαλούντων τῶν εὐθηνούντων, ἐξευτελιζόντων τῶν ὑπερηφάνων. Τῶν γὰρ ἀλαζόνων Βαβυλωνίων ἐπιτωθαζόντων ἡμῖν, καὶ ἐπικερτομούντων, ἡμεῖς ἀνιώμεθα. Κατὰ δὲ τοὺς ἑβδομήκοντα οὕτω νοητέον· "Τὸ

293

ὄνειδος τοῖς εὐθηνούσι, καὶ ἡ ἐξουδένωσις τοῖς ὑπερηφάνοις." Ἀντίστρεψον, φησὶ, τὰ πράγματα, Δέσποτα, καὶ τοῖς ἀλαζονευομένοις νῦν, δι' ἣν περὶ κεινται εὐκληρίαν, τὰς ἡμετέρας ἐπάγαγε συμφοράς.

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ ΡΚΓ΄ ΨΑΛΜΟΥ.

α΄. "Ὡδὴ τῶν ἀναβαθμῶν." Μετὰ τὴν ἀπὸ Βαβυλῶνος ἐπάνοδον, ἅπαντες οἱ πλησιόχωροι, δυσχεράναντες τὴν τῶν Ἰουδαίων ἐλευθερίαν, κοινῇ τὸν πρὸς αὐτοὺς ἀνεδέξαντο πόλεμον, καὶ βάρβαρα ἔθνη συναγαγόντες, κατὰ ταυτὸν αὐτοῖς ἐπεστράτευσαν, ἐλπίσαντες καὶ αὐτὴν αὐτῶν κατασβέσειν τὴν μνήμην. Ἀλλὰ πάλιν ὁ τῶν ὄλων Θεὸς τοῖς μὲν οἰκείοις ἐπήκεσε, τοὺς δὲ πολεμίους κατηκόντισεν ἅπαντας. Λέγουσι δὲ ταῦτα τῶν προφητῶν οἱ πλείους, καὶ Ἰωὴλ, καὶ Ἰεζεκιήλ, καὶ Μιχαίας, καὶ Ζαχαρίας, καὶ ἕτεροι πρὸς τούτοις πολλοί. Ταῦτα καὶ ὁ μακάριος ἐνταῦθα προθεσπίζει Δαβίδ. "Εἰ μὴ ὅτι Κύριος ἦν ἐν ἡμῖν, εἰπάτω δὴ Ἰσραήλ. [β΄, γ΄.] Εἰ μὴ ὅτι Κύριος ἦν ἐν ἡμῖν, ἐν τῷ ἐπαναστῆναι ἀνθρώπους ἐφ' ἡμᾶς. Ἔρα ζῶντας ἂν κατέπιον ἡμᾶς." Μὴ τῇ σφετέρᾳ, φησὶν, ἐπιγράψετε δυνάμει τὴν νίκην, Θεὸς γὰρ ταύτης γεγένηται 80.1885 χορηγός. Εἶπατε τοίνυν πρὸς ἀλλήλους χορεύοντες, Εἰ μὴ τῆς θείας ἐπικουρίας ἐτύχομεν, τοσοῦτων καθ' ἡμῶν δυσμενῶν συνελθόντων, οὐκ ἂν οὐδὲ τα φῆς ἠξιώθημεν, ἀλλὰ καθάπερ ὑπὸ θηρίων ζῶντες ἂν κατεπόθημεν. "Ἐν τῷ ὀργισθῆναι τὸν θυμὸν αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς." Τὸν φθόνον, καὶ τὴν δυσμέλειαν τῶν ἀστυγειτόνων ἐθνῶν διὰ τούτων ἐδήλωσε. Διεπρίοντο γὰρ τὴν Ἰουδαίων ὀρώντες ἐλευθερίαν. δ΄, ε΄. Ἔρα τὸ ὕδωρ ἂν κατεπόντισεν ἡμᾶς. Χεὶ μαρῖρον διήλθεν ἡ ψυχὴ ἡμῶν ἄρα διήλθεν ἡ ψυχὴ ἡμῶν τὸ ὕδωρ τὸ ἀνυπόστατον." Τροπικῶς ἅπαντα εἴρηκεν. Ἐπειδὴ γὰρ εἶπεν, "Ἔρα ζῶντας ἂν κατέπιον ἡμᾶς," δείκνυσι τὴν τοῦ πλήθους ὑπερβολὴν, χειμάρρου δίκην προσβάλλοντος, καὶ συγκαλύψαι ἅπαντας προσδοκήσαντος. Ἄρμος δὲ τῷ χειμάρρῳ τέθεικε τὴν εἰκόνα. Καθάπερ γὰρ ὁ χειμάρρος ἐκ πολλῶν ἀθροιζόμενος ὑετῶν σφοδρότερος γίνεται, οὕτως οἱ τληνικαῦτα τῇ Ἰερουσαλήμ προσβαλόντες ἐκ πολλῶν καὶ διαφόρων ἐθνῶν συνηθροίσθησαν ἄλλα κατελύθησαν ψήφῳ δικαίᾳ. Τοῦτο γὰρ ὁ προφήτης διδάσκει. "Εὐλογητὸς ὁ Κύριος, ὃς οὐκ ἔδωκεν ἡμᾶς εἰς θήραν τοῖς ὁδοῦσιν αὐτῶν." Κατὰ ταυτὸν καὶ τὴν ἐκείνων ὠμότητα, καὶ τοῦ Θεοῦ τὴν ἐπικουρίαν ἐδήλωσε· τοὺς γὰρ ὀδόντας τέθεικε, δεικνύς τὴν ἐκείνων ὠμότητα. ζ΄. "Ἡ ψυχὴ ἡμῶν ὡς στρουθίον ἐρρύσθη ἐκ τῆς παγίδος τῶν θηρευόντων." Εὐγνωμόνως καὶ τὴν οἰκείαν ὁμολογοῦσιν ἀσθένειαν, στρουθῷ σφᾶς αὐτοὺς ἀπεικάζοντες, καὶ τὴν τοῦ Θεοῦ κηρύττουσι δυνάμιν, τῶν πολεμιῶν δεικνύντες τὸ ἰσχυρόν. Θηρευτὰς γὰρ ἐκείνους ἀποκαλοῦσιν· διδάσκει δὲ καὶ τῆς σωτηρίας τὸν τρόπον. "Ἡ παγὶς συνετρίβη, καὶ ἡμεῖς ἐρρύσθημεν." Οὐ γὰρ μόνως ἀπηλαύσαμεν τῆς σωτηρίας, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐχθρῶν τὸν ὄλεθρον εἶδομεν ἡ΄. "Ἡ βοήθεια ἡμῶν ἐν ὀνόματι Κυρίου, τοῦ ποιήσαντος τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν." Τούτου χάριν, πάσης ἀνθρωπίνης καταφρονοῦμεν δυνάμεως, τὸν οὐρανοῦ καὶ γῆς ποιητὴν ἐπικουρον ἔχοντες, οὐ καὶ ἡ προσηγορία ἡμῖν εἰς σωτηρίαν ἀρκεῖ.

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ ΡΚΔ΄ ΨΑΛΜΟΥ.

α΄. "Ὡδὴ τῶν ἀναβαθμῶν." Οἱ τῆς νίκης ἐκείνης τετυχηκότες τὸν ἐπινίκιον ἄδουσιν ὕμνον, καὶ τῆς εἰς Θεὸν ἐλπίδος κηρύττουσι τὴν ἰσχύν. "Οἱ πεποιθότες ἐπὶ Κύριον, ὡς ὄρος Σιών." Ὁ τῇ εἰς τὸν Θεὸν ἐλπίδι φραττόμενος, ὡς τὸ Σιών ὄρος ἀτρεμῆς μενεῖ, καὶ ἀκλόνητος, ἐπίσημός τε καὶ περιβλεπτός. "Οὐ σαλευθήσεται εἰς τὸν αἰῶνα ὁ κατοικῶν Ἰερουσαλήμ." Τὸν κατοικοῦντα τὴν 80.1888 Ἰερουσαλήμ κατὰ τοὺς νόμους τῆς Ἰερουσαλήμ πο-λιτεύεσθαι δεῖ. Τοῖς γὰρ οὕτω κατοικοῦσι, καὶ τῷ σκοπῷ τοῦ νόμου πειθόμενοις, τὸ βέβαιον ὁ προφήτης τῆς ὑπέσχετο. β΄. "Ὅρη κύκλω

αὐτῆς, καὶ ὁ Κύριος κύκλω τοῦ λαοῦ αὐτοῦ." Καθάπερ γὰρ τὰ ὄρη τὴν πόλιν κυκλοῖ, οὕτως ἡ θεία κηδεμονία τὸν εὐσεβῆ περιφράττει λαόν· "Ἀπὸ τοῦ νῦν, καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος." Οὐ γὰρ πρόσκαιρος ἡ τοῦ Θεοῦ δύναμις, ἀλλ' αἰὼνιος, καὶ ταύτης ἀξιοῖ τοὺς τὴν θεραπείαν αὐτοῦ περὶ πολλοῦ ποιουμένους. γ'. "Ὅτι οὐκ ἀφήσει Κύριος τὴν ῥάβδον τῶν ἀμαρτωλῶν ἐπὶ τὸν κληρὸν τῶν δικαίων." Καὶ τοὺς Ἀσσυρίους ῥάβδον θυμοῦ διὰ Ἡσαΐου τοῦ προφήτου προσηγόρευσε ὁ Θεὸς, "Οὐαὶ γὰρ, φησὶν, Ἀσσυρίοις, ἡ ῥάβδος τοῦ θυμοῦ μου, καὶ τῆς ὀργῆς μου, ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῶν. Τὴν ὀργὴν μου εἰς ἔθνος ἄνομον ἀποστελῶ, καὶ τῷ ἐμῷ λαῷ συντάξω ποιῆσαι σκῦλα, καὶ προνομίην." Ἄντι τοῦ, Καθάπερ τινὶ ῥάβδῳ τοῖς Ἀσσυρίοις κεκρημένος, τοὺς ἀξίους παιδεύω. Λέγει τοίνυν ὁ προφήτης καὶ ἐνταῦθα, ὅτι δικαίᾳ κεκρημένος ψήφῳ τῶν ὄλων ὁ Κύριος, οὐ συγχωρήσει τῶν παρανόμων τὴν ῥάβδον τῇ τῶν δικαίων ἐπενεχθῆναι συμμορία. Εἶτα καὶ τὴν αἰτίαν διδάσκει. "Ὅπως ἂν μὴ ἐκτείνωσιν οἱ δίκαιοι ἐν ἀνομίαις χεῖρας αὐτῶν." "Ἴνα μὴ νομίσαντες, φησὶν, οἱ τοῦ προσήκοντος ἐπιμελοῦμενοι ἄτακτα εἶναι πάντα καὶ ἀκυβέρνητα, ῥέψωσιν ἐπὶ τὸ χεῖρον, καὶ τὴν ἐντεῦθεν ἐλκύσωσι βλάβην. δ'. "Ἀγάθυνον, Κύριε, τοῖς ἀγαθοῖς, καὶ τοῖς εὐθέσι τῇ καρδίᾳ." Δείξας τοῦ Θεοῦ τὸ δίκαιον, δικαίαν ποιεῖται τὴν δέξιν· ἰκετεύει γὰρ τῶν ἴσων τυχεῖν τοὺς ἀγαθοὺς ἀντιδόσεων. Τοῦτο δὲ καὶ ὁ Κύριος ἔφη· "Ὡ μέτρω μετρεῖτε, ἀντιμετρηθήσεται ὑμῖν." Καὶ Μακάριοι οἱ ἐλεήμονες, ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται." ε'. "Τοὺς δὲ ἐκκλίνοντας εἰς τὰς στραγγαλιὰς ἀπάξει Κύριος μετὰ τῶν ἐργαζομένων τὴν ἀνομίαν." Τὰς στραγγαλιὰς ὁ μὲν Ἀκύλας διαπλοκὰς ἠρμήνευσε, σκολιότητας δὲ ὁ Σύμμαχος, ὁ δὲ Θεοδοτίων διεστραμμένα. Ἦτησε μέντοι οὐδὲν ἄδικον ὁ Προφήτης· ἀλλὰ τοὺς μὲν ἀγαθοὺς ἀγαθῶν ἀπολαῦσαι, τοὺς δὲ τὴν θείαν καταλιπόντας ὁδὸν, καὶ στραγγαλιᾶς καὶ διαπλοκαῖς κεκρημένους, τὸ κατ' ἀλλήλων τέλος εὐρεῖν. "Εἰρήνη ἐπὶ τὸν Ἰσραήλ." Ἐκείνων δὲ δεξαμένων τὸν ὄλεθρον, οὗτοι τῆς εἰρήνης ἀπήλασαν. Προσῆκει μὲν τοι εἰδέναι, ὡς ταύτης ἀπήλασε τῆς προσηγορίας ὁ Ἰακώβ τῆς θείας ἀξιωθεῖς θεωρίας. Ὁμωνύμους τοιγαροῦν ἔχει τοὺς ὁμοτρόπους, καὶ καθαρὰν πίστιν κεκτημένους καὶ ψυχὴν. Οὐ γὰρ πάντες οἱ ἐξ Ἰσραὴλ οὗτοι Ἰσραὴλ, ἀλλ' οἱ τοῦ Ἰσραὴλ ἀσπαζόμενοι τὴν εὐσέβειαν. 80.1889

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ ΡΚΕ΄ ΨΑΛΜΟΥ.

α'. "Ὁδὴ τῶν ἀναβαθμῶν." Ἄπαντας μὲν ὁ Κύριος βασιλεύσας ἐπανελεθεῖν Ἰουδαίους προσέταξε, μοθηρὰν δὲ οἱ πλείους ἔχοντες γνώμην, καὶ εἰς ἅπαντα τοῖς θείοις ἀντιτείνοντες νόμοις, ἐπανελεθεῖν οὐκ ἠθέλησαν. Ὅσοι δὲ τῆς προγονικῆς εὐσεβείας ἐπεμελοῦντο, καὶ τῆς κατὰ νόμον λατρείας ἐπεθύμουν, ἀσπασίως ἐποιήσαντο τὴν ἐπάνοδον. Οὗτοι τοίνυν ἐν τῷδε τῷ Ψαλμῷ τὴν οἰκείαν ἐλευθερίαν ὀρῶντες γεγήθασιν· εὐχονται δὲ ταύτης καὶ τοὺς ὁμοφύλους τυχεῖν. "Ἐν τῷ ἐπιστρέψαι Κύριον τὴν αἰχμαλωσίαν Σιών, ἐγενήθημεν ὡσεὶ παρακεκλημένοι." Τὸ ὡς ἐπιτάσεως ἐνταῦθα σημαντικόν. Πολλῆς, φησὶν, ἀπηλαύσαμεν θυμηδίας, λύσαντος τοῦ Θεοῦ τῆς τιμωρίας τὸν ὄρον, καὶ τὴν ἐλευθερίαν τοῖς αἰχμαλώτοις δωρησαμένου. β'. "Τότε ἐπλήσθη χαρὰς τὸ στόμα ἡμῶν, καὶ ἡ γλῶσσα ἡμῶν ἀγαλλιάσεως." Εὐθὺς γὰρ ὑπὸ τῆς θυμηδίας διαχυθέντες ἐκινήσαμεν εἰς ὑμνωδίαν τὰς γλώττας. Τὴν γὰρ ἀγαλλίασιν ὁ μὲν Ἀκύλας αἶνεσιν, ὁ δὲ Σύμμαχος εὐφημίαν, ἠρμήνευσε. "Τότε ἐροῦσιν ἐν τοῖς ἔθνεσιν, Ἐμεγάλυνε Κύριος τοῦ ποιῆσαι μετ' αὐτῶν." Τοῦτο δὲ ἡμᾶς πολυθρυλλήτους παρὰ πᾶσιν ἀπέφηνεν. Ἄπαντες γὰρ τὴν τοῦ Θεοῦ μεγαλοργίαν θαυμάζουσιν, ὅτι τῆς πικρᾶς ἡμᾶς ἐκείνης δουλείας ἀπήλλαξε· καὶ ἡμεῖς μὲν τοι βοῶμεν· γ'. "Ἐμεγάλυνε Κύριος τοῦ ποιῆσαι μετ' ἡμῶν, ἐγενήθημεν εὐφραϊνόμενοι." Ἄτοπον γὰρ τοὺς μὲν τῆς θείας γνώσεως ἐστερημένους τὴν εἰς ἡμᾶς γεγενημένην θαυμάζειν φιλανθρωπίαν, ἡμᾶς δὲ τοὺς τῆς εὐεργεσίας

295

τετυχηκότας ἀχαριστίαν νοσεῖν. δ'. "Ἐπίστρεψον, Κύριε, τὴν αἰχμαλωσίαν ἡμῶν, ὡς χειμάρρους ἐν τῷ νότῳ." Ὡν ἔτυχον ἀγαθῶν, καὶ τοὺς ἄλλους ὁμοφύλους ἀπολαῦσαι ποθοῦσι, καὶ τὸν κοινὸν Δεσπότην ἀντιβολουῦσι μεταδοῦναι τῆς ἐλευθερίας κάκεινοις, ὥστε χειμάρρουν μιμεῖσθαι τῶν ἐπανιόντων τὸ πλῆθος. Νότον δὲ τὴν Ἱερουσα λῆμ καλῶν, ἀπὸ τῆς θέσεως τέθεικε τὴν προσ ηγορίαν· οὕτως αὐτὴν καὶ Ἰεζεκιήλ, καὶ Ἀββακούμ ὀνομάζουσι. Δηλοῖ δὲ καὶ ἕτερον ὁ λόγος. Ὁ γὰρ νότος ἄνεμος ὑγρὸς ὦν, νεφῶν τὸν ἀέρα πληροῖ, καὶ ὄμβρους ἐπάγει σφοδρούς· καὶ μέντοι καὶ τὴν χιόνα πεφυκῶς διαλύειν, ἐμπίπλησι τοὺς χειμάρρους ὑδά των. Οὕτω τοιγαροῦν, φησὶ, καὶ τοὺς ἡμετέρους ὁμο φύλους πανταχοῦ διεσπαρμένους κέλευσον ἄθροι σθῆναι, καὶ χειμάρρου δίκην τὴν πορείαν ποιή σασθαι. ε'. "Οἱ σπεύροντες ἐν δάκρυσιν, ἐν ἀγαλλιάσει θεριοῦσι." Οὐ μάτην δὲ τὰς ἰκετείας ποιούμεθα, ἀλλὰ τοὺς τῶν δακρύων εἰδότες καρπούς. Οἱ γὰρ μετὰ τούτων τὰ σπέρματα καταβάλλοντες, δαψιλῆ τὸν ἀμητὸν ὀρῶντες εὐφραίνονται. 80.1892 '. "Πορευόμενοι ἐπορεύοντο, καὶ ἔκλαιον, βάλ λοντες τὰ σπέρματα αὐτῶν· ἐρχόμενοι δὲ ἤξουσιν ἐν ἀγαλλιάσει, αἴροντες τὰ δράγματα αὐτῶν." Δια φόρως τὴν αὐτὴν διάνοιαν εἴρηκε, τῇ ποικιλίᾳ τῆς διδασκαλίας πλείονα τὴν ὠφέλειαν πραγματευόμενος.

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ ΡΚ΄ ΨΑΛΜΟΥ.

α'. "Ὡδὴ τῶν ἀναβαθμῶν τοῦ Σολομών." Πά λαι μὲν τὸν θεῖον νεῶν Σολομών ὠκοδόμησε, κα ταλυθέντα δὲ ὑπὸ Βαβυλωνίων Ζοροβάβελ ἀν ἔστησε. Τοῦτον οἶμαι Σολομῶντα ὀνομάζεσθαι, καὶ ὡς ἐκ Σολομῶντος τὸ γένος κατάγοντα, καὶ ὡς Σο λομῶντος ἀνανεούμενον ἔργον. Οὐδὲ γὰρ τῇ Σολο μῶντος οἰκοδομία ὁ προφητικὸς ἀρμόττει λόγος, ἀλλὰ τῇ μετὰ τὴν ἐπάνοδον ὑπὸ τοῦ Ζοροβάβελ γε γεννημένη. Τηνικαῦτα μὲν αὐτοὶ οἰκοδομεῖν ἐπει ρῶντο, διεκώλυον δὲ οἱ γειτονεύοντες, καὶ αὐτοὶ συνεχῶς πολεμοῦντες, καὶ τὴν Περσῶν κατ' αὐ τῶν ἐρεθίζοντες βασιλείαν. Καὶ ταῦτα ἢ τοῦ Ἑσδρα σαφέστερον διδάσκει γραφή· οἱ περὶ τὸν Ζο ροβάβελ τοίνυν, καὶ Ἰησοῦν τὸν τοῦ Σαλαθιήλ, καὶ οἱ μετ' αὐτῶν εὐσεβεῖα κοσμούμενοι, τήνδε τὴν εἰς ἡγήσιν προσφέρουσι τοῦ ψαλμοῦ· "Ἐὰν μὴ Κύριος οἰκοδομήσῃ οἶκον, εἰς μάτην ἐκοπίασαν οἱ οἰκοδο μούντες. Ἐὰν μὴ Κύριος φυλάξῃ πόλιν, εἰς μάτην ἠγγύπησεν ὁ φυλάσσων." Μηδεὶς μήτε τῶν οἰκο δομούντων, μήτε τῶν φυλαττόντων, τῇ οἰκείᾳ δυνά μει θαρρείτω, ἀλλὰ τὴν θεῖαν ἐπικαλείσθω ροπήν. Ταύτης γὰρ συνεργούσης ἐκάτερον ῥάδιον· ἀναβαλ λομένου δὲ τοῦ Θεοῦ τὴν βοήθειαν, μάταιος ἢ τῶν ἀνθρώπων σπουδῆ. β'. "Εἰς μάτην ὑμῖν ἐστὶ τοῦ ὀρθρίζειν, ἐγεί ρεσθε μετὰ τὸ καθῆσθαι, οἱ ἐσθίοντες ἄρτον ὀδύ νης." Τὸ ἐγείρεσθε οὐκ ἔστι προστακτικὸν, ἀλλὰ ἀπαρέμφατον. Λέγει δὲ ὅτι πάντα μάταια, τοῦ Θεοῦ τῶν ὄλων μὴ συνεργοῦντος, καὶ τὸ ὀρθρίζειν, καὶ τὸ ἀνίστασθαι, εἷς τε φυλακὴν τῆς πόλεως, καὶ εἰς τὴν προκειμένην οἰκοδομίαν. Διὸ παραινεῖ τοῖς μετ' ὀδύνης τὸν ἄρτον ἐσθίουσι διὰ τὰς τῶν πολεμίων ἐπαναστάσεις, εἰς τὸν Θεὸν τὰς ἐλπίδας ἔχειν. "Ὅταν δῶ τοῖς ἀγαπητοῖς αὐτοῦ ὕπνον. [γ'.] Ἴδου ἢ κληρονομία Κυρίου υἱοῖ, μισθὸς τοῦ καρποῦ τῆς γαστρούς." Ὑπνον ἐνταῦθα τροπικῶς τὴν ἀνάπαυσιν προσηγόρευσεν· ἀνάπαυλαν δὲ καὶ ὁ ὕπνος τοῖς ἀνθρώποις παρέχει. Τοῦ Θεοῦ τοίνυν, φησὶ, τῆς οἰκείας ἀξιοῦντος κηδεμονίας, δυνησόμεθα τῶν πολεμούντων περιγενέσθαι, καὶ ἀπόνως οἰκοδο μῆσαι, καὶ διάγειν ἀσφαλῶς, καὶ δίχα φροντίδος καθεύδειν, καὶ πλειόνων παίδων γενέσθαι πατέρες κατὰ τὴν θεῖαν ὑπόσχεσιν. Ὑπέσχετο γὰρ ποιήσῃν ἡμῶν τὸ γένος, ὡς τὴν ἄμμον τὴν παρὰ τὸ χεῖλος 80.1893 τῆς θαλάσσης. Τοῦτο καὶ ἐνταῦθα ἔφη· "Ἴδου ἢ κληρονομία Κυρίου υἱοῖ, ὁ μισθὸς τοῦ καρποῦ τῆς γαστρούς" τουτέστιν, ἢ θεῖα ὑπόσχεσις, καὶ ἢ περὶ τοὺς παῖδας εὐλογία, καθάπερ τις ἡμῖν μισθὸς τοῖς εἰς αὐτὸν ἠλπικόσι δεδῶρηται. δ'. "Ὡσεὶ βέλη ἐν χειρὶ δυνατοῦ, οὕτως οἱ υἱοὶ τῶν τετιναγμένων." Ὁ δὲ Θεοδοτίων, Ὡς βέλη ἐν χειρὶ δυνατοῦ, οὕτως

υιοὶ νεότητος· κατὰ ταύτην δὲ καὶ ὁ Ἀκύλας καὶ ὁ Σύμμαχος ἡρμήνευσαν. Λέγει δὲ, ὅτι Ἐσόμεθα τῷ Θεῷ πε ποιθότες οὐ μόνον πολλοὶ, ἀλλὰ καὶ δυνατοὶ, οἷόν τινα βέλη παρὰ δυνατοῦ τινος ἐφιέμενα· καὶ οἱ νῦν ἀσθενεῖς, καὶ σφόδρα ταλαιπωρούμενοι (τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ ἐκτετιναγμένων), ἰσχυροὶ λίαν ἐσόμεθα, τῆς ἄνωθεν ροπῆς ἀπολαύσαντες. ε΄. "Μακάριος ὃς πληρώσει τὴν ἐπιθυμίαν αὐ τοῦ ἐξ αὐτῶν." Τουτέστι τῶν πολεμίων. Οὐ μόνον γὰρ οὐχ ἡττησόμεθα, ἀλλὰ καὶ περιγενησόμεθα τούτων, καὶ ζηλωτοὶ παρὰ πᾶσιν ἐσόμεθα. "Οὐ καταί σχυνθήσονται, ὅταν λαλώσι τοῖς ἐχθροῖς αὐτοῦ ἐν πύλαις." Τουτέστιν, ἡνίκα ἂν πρὸ τῶν πυλῶν τοῖς παρὰ τῶν πολεμίων πεμπομένοις πρέσβει διαλεξόμεθα. Τοῦτο δὲ εἶπε κατὰ τὸ παλαιὸν ἔθος· οὐδὲ γὰρ ἐδέχοντο εἶσω τῶν πυλῶν τοὺς πεμπομένους πρέσβεις, ἀλλ' ἔξω τὰς ὑποκρίσεις ἐποιοῦντο. Διὰ πάντων δὲ τῆς εἰς Θεὸν ἐλπίδος τὸ ἄμαχον ἔδειξεν.

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ ΡΚΖ΄ ΨΑΛΜΟΥ.

"Ὡδὴ τῶν ἀναβαθμῶν." Ὅσων πρόξενον ἀγαθῶν τὸ πεποιθέναι Θεῷ δείξας ἐν τῷ προτεταγμένῳ ψαλμῷ, ἐνταῦθα μακαρίζει τοὺς μετὰ τῆς ἐλπίδος τὸν θεῖον ἔχοντας φόβον, δι' ὃν καὶ τῆς ἀρετῆς ἡ κτῆσις προσγίνεται. Ἀναγκαῖον δὲ τοῖς τῷ Θεῷ πεπι στευκόσιν ἢ κατὰ Θεὸν πολιτεία· οὗτος γὰρ εὖσε βείας τέλειος ὄρος. α΄. "Μακάριοι πάντες οἱ φοβούμενοι τὸν Κύριον." Οὐ τὸν ἐκ γένους Ἀβραάμ, οὐδὲ τὸν ἐκ σπέρματος Ἰσραὴλ, ὁ προφητικὸς ἐμακάρισε λόγος, ἀλλὰ τὸν τῷ θεῷ φόβῳ κοσμούμενον. Τοῦτο καὶ ὁ μακάριος Πέτρος ἐν ταῖς Πράξεσι λέγει· "Ἐπ' ἀληθείας καταλαμβάνομαι, ὅτι οὐκ ἔστι προσωπολήπτης ὁ Θεός, ἀλλ' ἐν παντὶ ἔθνει ὁ φοβούμενος αὐτὸν, καὶ ἔργα ζόμενος δικαιοσύνην, δεκτὸς αὐτῷ ἔστιν." Ὑπέδειξε δὲ ὁ προφητικὸς λόγος καὶ τοῦ θεοῦ φόβου τὸν χαρακτήρα. Ἐπήγαγε γάρ· "Οἱ πορευόμενοι ἐν ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ." Οὐ πᾶς γὰρ ὁ λέγων μοι, Κύριε, Κύριε, εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν· ἀλλ' ὁ ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ Πατρός μου τοῦ ἐν οὐρα νοῖς." Ἴδιον τοίνυν τῶν φοβουμένων τὸν Κύριον, τὸ μὴ βαίνειν ἔξω τῶν θείων ὁδῶν, ἀλλ' ἐν αὐταῖς ποιῆσθαι τὴν πορείαν διηνεκῶς. 80.1896 β΄. "Τοὺς πόνους τῶν καρπῶν σου φάγεσαι." Ὁ δὲ Σύμμαχος, Κόπον χειρῶν σου ἐσθίων· ὡς εἶναι δηλόν, ὅτι καὶ οἱ ἑβδομήκοντα καρπούς οὐ τὴν ἐπικαρπίαν ἐκάλεσαν, ἀλλὰ τὸ μόριον τῶν χειρῶν. Λέγει δὲ, ὅτι τῶν ὑπὸ σοῦ σπειρομένων ἀγαθῶν τοὺς καρπούς τρυγήσεις. Τοῦτο δὲ καὶ ὁ θεῖος Ἀπόστολος ἔφη, "Ὁ σπείρων φειδομένως, φειδομένως καὶ θερίσει· καὶ ὁ σπείρων ἐπ' εὐλογίαις, ἐπ' εὐλογίαις καὶ θερίσει." – "Μακάριος εἶ σὺ, καὶ καλῶς σοι ἔσται." Οὐ γὰρ λόγῳ μόνῳ ἔση ζηλωτὸς καὶ περίβλεπτος· ἀλλὰ καὶ ἔργῳ ἔξεις τὴν εὐκληρίαν. γ΄. "Ἡ γυνὴ σου, ὡς ἄμπελος εὐθηνούσα ἐν τοῖς κλίτεσι τῆς οἰκίας σου." Ἐπειδὴ κατ' ἐκείνον τὸν καιρὸν ταύτην εὐπραξίαν ἐνόμιζον, ὑπισχνεῖται αὐ τοῖς ὁ λόγος καὶ γυναικῶν εὐκαρπίαν, ὥστε ἀμπέλοις παραβάλλεσθαι τεθλυταῖς, καὶ βριθούσαις τοῖς βότρυσιν. "Οἱ υἱοὶ σου, ὡς νεόφυτα ἐλαιῶν, κύκλῳ τῆς τραπέζης σου." Καὶ ἐν τῷ πεντηκωστῷ καὶ πρώτῳ ψαλμῷ τὸν δίκαιον ἐλαία παρέβαλεν· "Ἐγὼ γὰρ, ἔφη, ὡσεὶ ἐλαία κατάκαρος ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ." Καὶ ἐνταῦθα τοῦ φοβουμένου τὸν Κύριον τοὺς παῖδας νεοφύτοις ἐλαιῶν ἀπέικασεν, ὡς τῆς εὐσεβείας τὴν ἀρδεΐαν, καὶ τὸν καρπὸν τὸν ὠριμον φέροντας, καὶ τὸ φύλλον οὐκ ἀποβάλλοντας, κατὰ τὸν ἐν τῷ πρώτῳ ψαλμῷ μακαριζόμενον ἄνδρα. δ΄. "Ἴδου οὕτως εὐλογηθήσεται ἄνθρωπος, ὁ φοβούμενος τὸν Κύριον." Τρόπου γὰρ ὁ Θεός, οὐ γέ νους κριτῆς. Οὕτω τὸν Ἰὼβ ἐκ τοῦ Ἡσαῦ τὸ γένος κατάγοντα στεφάνων ἠξίωσεν· οὕτω τὸν Ἀβιμέλεχ πρὸς τὴν ἀλήθειαν ἐποδήγησεν· οὕτω τὸν εὐνοῦ χον, οὕτω τὸν Κορνήλιον, οὕτω πάντα τὰ ἔθνη. ε΄. "Εὐλογήσαι σε Κύριος ἐκ Σιών." Κατὰ τὴν τότε κατέχουσαν δόξαν. Ἐκεῖ γὰρ οἰκεῖν ὁ Θεός νενόμιστο. "Καὶ ἴδοις τὰ ἀγαθὰ Ἱερουσαλήμ πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς σου." Τοῦτο γὰρ ἰδεῖν ἐπόθουν οἱ ἐκ Βαβυλῶνος ἐπανελθόντες, καὶ τῆς πόλεως τὴν ἐρημίαν

ὀρώντες. ᾿. "Καὶ ἴδοις υἱοὺς τῶν υἱῶν σου." Εὐλογία μεγάλη νενόμιστο εἰς γῆρας ἐλάσαι βαθὺ, καὶ παῖδας ἰδεῖν. Συμβαινούσας τοίνυν ταῖς γνώμας ὀρίζει τὰς εὐλογίας· ὅτι δὲ οὐκ ἐν τούτοις εἶδε τῶν ἀγαθῶν τὴν κτῆσιν, ὁ μακάριος Ἡσαΐας ἐδίδαξε· "Μὴ λεγέτω ὁ εὐνοῦχος, ὅτι Ἐγὼ εἰμι ξύλον ξηρὸν, ὅτι τάδε λέγει Κύριος· Τοῖς εὐνούχοις τοῖς φυλαττομένοις τὰ Σάββατά μου, καὶ ἐκλεγομένοις ἃ ἐγὼ θέλω, δώσω αὐτοῖς ἐν τῷ οἴκῳ μου, καὶ ἐν τῷ τείχει μου, τόπον ὀνομαστὸν, καὶ ὀνομα ἀγαθὸν, κρεῖττον υἱῶν καὶ θυγατέρων." –"Εἰρήνη ἐπὶ τὸν Ἰσραὴλ." Πάλιν ἐπεύχεται τῷ Ἰσραὴλ εἰρήνην. Ἀληθῆς δὲ εἰρήνη ἢ πρὸς Θεὸν εἰρήνη. ὁ δὲ σαρκικὸς Ἰσραὴλ ἐκείνης ἐκπεσῶν, καὶ τῆς ἄλλης ἐστέρηται. 80.1897

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ ΡΚΗ΄ ΨΑΛΜΟΥ.

α΄. "Ὁδὴ τῶν ἀναβαθμῶν." Καὶ οὗτος ὁ ψαλμὸς πρόρρησιν ἔχει τῶν μετὰ τὴν ἐπάνοδον ἐπαναστάντων τῶν Ἰουδαίων ἐθνῶν· καὶ διδάσκονται λέγειν. Πλεονάκις ἐπολέμησάν με ἐκ νεότητός μου· εἰπάτω δὴ Ἰσραὴλ. [β΄.] Πλεονάκις ἐπολέμησάν με ἐκ νεότητός μου· καὶ γὰρ οὐκ ἠδυνήθησάν μοι." Νεότητα καλεῖ τὴν ἐν Αἰγύπτῳ διαγωγὴν, καὶ τὴν ἐκεῖθεν ἀπαλλαγὴν. Καὶ τὸν εὐεργέτην ὑμῶν, τὰς θείας ἀπαριθμεῖται χάριτας, ὅτι Ἄνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς πολλοὶ μοι δυσμενεῖς ἐπανεστῆσαν, καὶ παντοδαποῖς με περιβαλεῖν κακοῖς ἐπειράθησαν· διὰ δὲ τῆς θείας ἐπικουρίας διέφυγον τὰς ἐκείνων ἐπιβουλάς. Ἄλη θέστερον μέντοι ταῦτα τῷ νέῳ ἀρμόττει λαῶ, πολλὰς μὲν δεξαμένῳ προσβολὰς πολεμίων, πάντων δὲ περιγενομένῳ, καὶ τοὺς πολεμίους προσκυνητὰς ἀποφύναντι. γ΄. "Ἐπὶ τὸν νῶτόν μου ἐτέκταινον οἱ ἄμαρτωλοί." Ὁ δὲ Ἀκύλας καὶ ὁ Θεοδοτίων, ἠροτρίασαν ἠρμήνευσαν. Δηλοῖ δὲ ὁ λόγος τὰς μάλιστα, καὶ τὰς αἰκίας, τὰς τοῖς νικηφόροις μάρτυσιν ἐπενεχθεῖσας ὑπὸ τῶν δυσσεβῶν. Ταῦτα δὲ καὶ οἱ περὶ τὸν μακάριον ὑπέμειναν Δανιὴλ, καὶ οἱ θαυμάσιοι Ἄνα νίας, Ἀζαρίας καὶ Μισαὴλ, καὶ ἐπὶ Ἀντιόχου οἱ Μακκαβαῖοι. "Ἐμάκρυναν τὴν ἀνομίαν αὐτῶν." Ὁ δὲ Ἀκύλας ἐμήκυναν, ὁ δὲ Σύμμαχος παρέτεινον κακοῦντες· ἀντὶ τοῦ, Ἐπέμειναν μέχρι πολλοῦ μοι πολεμοῦντες, καὶ τὴν οἰκίαν αὐξόντες ἀνομίαν. δ΄. "Κύριος δίκαιος συνέκοψεν ἀρχένας ἄμαρτωλῶν." Τοὺς ἀρχένας, βρόχους ὁ Ἀκύλας καὶ Σύμμαχος ἠρμήνευσαν· ὁ δὲ Θεοδοτίων κλοιούς· πάντα δὲ ἀληθῆ. Καὶ γὰρ οὓς κατεσκεύασαν τοῖς ἀγίοις βρόχους, κατέκοψεν ὁ τούτων Θεὸς, καὶ τοὺς περιταθέντας αὐτοῖς κλοιοὺς συνέτριψε, καὶ αὐτοὺς τῶν ἁμαρτωλῶν τοὺς ἀρχένας συνέκοψεν. ε΄. "Αἰσχυνθήτωσαν καὶ ἀποστραφήτωσαν εἰς τὰ ὀπίσω πάντες οἱ μισοῦντες Σιών." Διαμάρτοιεν, φησὶ, τῶν πονηρῶν ἐγχειρημάτων, καὶ τράποιντο εἰς φυγὴν οἱ τὴν Σιών πολεμοῦντες. ς, ζ. "Γενηθήτωσαν ὡσεὶ χόρτος δωματίων, ὃς πρὸ τοῦ ἐκσπασθῆναι ἐξηράνθη. Οὗ οὐκ ἐπλήρωσε τὴν χεῖρα αὐτοῦ ὁ θερίζων, καὶ τὸν κόλπον αὐτοῦ ὁ τὰ δράγματα συλλέγων." Ἐνια τῶν ἀντιγράφων οὐκ, ἐξηρανθῆναι, ἔχει, ἀλλὰ, ἐκσπασθῆναι· ὃ καὶ ἐπὶ τῶν ληϊῶν γινόμενον ὀρώμεν αἰεὶ. Οὐδεὶς γὰρ ὑγρὸν ὄντα τὸν ἄσταχυν θερίζειν ἀνέχεται, ἀλλὰ μένει πεπανθῆναι, καὶ διαυανθῆναι, καὶ τότε τὴν δρεπάνην ἐπάγει. Ἡ δὲ ἐπὶ τῶν δωματίων φυομένη πόα, πρὶν βλαστῆσαι καρπὸν, τῇ τοῦ ἡλίου ξηραὶ νεται προσβολῇ· τούτοις τῶν πολεμίων τὰς ἐγχειρήσεις ἀπεικασθῆναι παρακαλεῖ, καὶ ταύταις παραπλησίως ἄωρον δέξασθαι τέλος. 80.1900 η΄. "Καὶ οὐκ εἶπον οἱ παράγοντες· Εὐλογία Κυρίου ἐφ' ὑμᾶς, εὐλογήκαμεν ἐν ὀνόματι Κυρίου." Οἱ τὰ κομῶντα θεώμενοι λήϊα, θαυμάζειν εἰθῆσιν τὴν γεωργῶν ἐπιμέλειαν, καὶ εὐλογοῦσι παριόντες τοὺς τὰ τοιαῦτα θερίζοντας· τοῖς δὲ τῶν δωματίων τὸν χόρτον συλλέγουσιν, οὐδεὶς τοιοῦτο οὐδὲν ἐπ' εφθέγγατο πώποτε. ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ ΡΚΘ΄ ΨΑΛΜΟΥ. α΄. "Ὁδὴ τῶν ἀναβαθμῶν." Τῶν δικαίων χορὸς ταύτην τῷ Θεῷ τὴν ἰκετείαν προσφέρει· μαρτυρεῖ δὲ καὶ αὐτὸ τοῦ ψαλμοῦ τὸ προοίμιον. "Ἐκ βαθέων ἐκέκραξά σοι, Κύριε." Ἀντὶ τοῦ, Κάτωθεν καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς καρδίας ἀναπέμπω τὴν ἰκετείαν. Τῶν γὰρ μόνοις κεχρημένων τοῖς χεῖλεσιν ἢ θεία

κατηγορεῖ Γραφή. Καὶ νῦν μὲν φησιν ὁ προφήτης Ἴερε μίας πρὸς τὸν τῶν ὄλων Θεόν· "Ἐγγὺς εἶ στόμα τος αὐτῶν, καὶ πόρρω ἀπὸ τῶν νεφρῶν αὐτῶν·" νῦν δὲ αὐτὸς ὁ Θεὸς διὰ Ἡσαΐου τοῦ προφήτου Ἰουδαίων κατηγορεῖ λέγων· "Οὗτος ὁ λαὸς τοῖς χεῖλεσί με τιμᾷ, τῇ δὲ καρδίᾳ πόρρω ἀπέχει ἀπ' ἐμοῦ." Οἱ δὲ νῦν ἴκε τεύοντες ἀπὸ τοῦ βάθους τῆς καρδίας τὴν εὐχὴν ἀνα πέμπουσι. β'. "Κύριε, εἰσάκουσον τῆς φωνῆς μου, γεννηθήτω τὰ ὦτά σου προσέχοντα εἰς τὴν φωνὴν τῆς δεήσεώς μου." Καὶ ἀνθρωπίνως τοῖς λόγοις χρησάμενος, οἶδε τὸ θεῖον ἀσώματον· τὴν γὰρ ἀκουστικὴν ἐνὲρ γειαν καὶ ὀπτικὴν προσηγόρευσεν. Ἡμῶν γὰρ οἱ ὀφθαλμοὶ τὴν ὀπτικὴν ἔχουσι δύναμιν, τὰ δὲ ὦτα τὴν ἀκουστικὴν ἐνέργειαν ἐπιστεύθη. Ὁ δὲ Θεὸς ἢ ἀκούει, ταύτη καὶ βλέπει, καὶ ἢ βλέπει, ταύτη καὶ ἀκούει. γ'. "Ἐὰν ἀνομίας παρατηρήσης, Κύριε." Ὁ τῶν δικαίων χορὸς ἴκετεύει τὸν Κύριον μὴ ταῖς ἀμαρτίαις μετρήσαι τὰς τιμωρίας. Οὕτω καὶ οἱ περὶ τὸν μακάριον Ἀνανίαν τοῦ λαοῦ τὰς παρανομίας τῷ προσώπῳ ἑαυτῶν περιέθεσαν. "Κύριε, τίς ὑποστήσεται;" Ἐὰν γὰρ δικαίως τὰ τῆς δίκης κατάσχης ζυγὰ, τίς ἱκανὸς τὴν ὑπὸ ταύτης ἐκφερομένην ψῆ φον ὑπενεγκεῖν; ἀνάγκη γὰρ πάντας ὑπομεῖναι τὸν ὄλεθρον. δ'. "Ὅτι παρὰ σοὶ ὁ ἰλασμός ἐστιν." Ἐχεις φιλανθρωπίαν τῇ δικαιοσύνῃ συνεζυγμένην, καὶ ταύτη μᾶλλον πέφυκας, ἢ ἐκεῖνη κεχρησθαι. "Ἐνεκεν τοῦ ὀνόματός σου ὑπέμεινά σε, Κύριε, ὑπέμεινεν ἡ ψυχὴ μου εἰς τὸν λόγον σου." Ἀντὶ τοῦ ὀνόματος, ὁ μὲν Ἀκύλας καὶ ὁ Θεοδοτίων φόβον ἠρμήνευσαν, ὁ δὲ Σύμμαχος νόμον. Δήλη δὲ ὅμως τοῦ ῥητοῦ ἡ διάνοια. Λέγει γὰρ, ὅτι Ταύτην εἰδὼς σου τὴν ἀγαθότητα (οἷον γὰρ τινι νόμῳ κέχρησαι τῷ ἐλέῳ), τὰς χρηστοτέρας ἐλπίδας οὐκ ἀπαγορεύω, ἀναμένων τῶν 80.1901 ἀγαθῶν τὴν ὑπόσχεσιν. Λόγον γὰρ ἐνταῦθα τὴν ἀγαθὴν ὑπόσχεσιν κέκληκε· φιλανθρωπίαν δὲ τοῖς μετανοοῦσιν ὑπέσχετο. ε'. "Ἠλπισεν ἡ ψυχὴ μου ἐπὶ τὸν Κύριον, ἀπὸ φυλακῆς πρωΐας μέχρι νυκτός." Ἀντὶ τοῦ, διὰ πάσης ἡμέρας· φυλακὴ γὰρ πρωΐα ἢ τελευταία ὥρα τῆς νυκτός· οἱ γὰρ τελευταῖοι φύλακες μέχρι ἐκεῖ νου φυλάττουσι τοῦ καιροῦ. ς'. "Ἀπὸ φυλακῆς πρωΐας ἐλπίσάτω Ἰσραὴλ ἐπὶ τὸν Κύριον." Οὐκ ἀρκοῦνται οἱ δίκαιοι μόνον τῆς εἰς Θεὸν ἐλπίδος ἔχειν τὸν πλοῦτον, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἄλλους ἅπαντας ἐπὶ τὴν ὁμοίαν κτῆσιν προτρέπουσι, καὶ τὸ ἐντεῦθεν φυόμενον δηλοῦσι κέρδος. ζ'. "Ὅτι παρὰ τῷ Κυρίῳ τὸ ἔλεος, καὶ πολλὴ παρ' αὐτῷ λύτρωσις." [Φιλοικτίρμων γὰρ καὶ φιλάνθρωπος ὁ Δεσπότης, καὶ τοῖς μεταμελομένοις παρέχει τὴν σωτηρίαν.] η'. "Καὶ αὐτὸς λυτρώσεται τὸν Ἰσραὴλ ἐκ πασῶν τῶν ἀνομιῶν αὐτοῦ." Πρόρρησιν ὁ λόγος ἔχει τὴν κατὰ τὸν Δεσπότην. Αὐτὸς γὰρ ἐστὶν ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ αἴρων τὴν ἀμαρτίαν τοῦ κόσμου. Οὕτω καὶ ὁ θεῖος ἔφη Γαβριὴλ πρὸς τὴν ἀγίαν Παρθένον· "Τέξῃ υἱὸν, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν, ὅτι αὐτὸς σώσει τὸν λαὸν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἀμαρτιῶν αὐτῶν."

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ ΡΑΪ ΨΑΛΜΟΥ.

α'. "Ὁδὴ τῶν ἀναβαθμῶν." Ταπεινοφροσύνην ὁ προφητικὸς ἐκπαιδεύει λόγος, καὶ τῶν ταύτης ἔρα στῶν εἰσάγει τὸ πρόσωπον προσευχομένων, καὶ τὸν Θεὸν λιπαρῶντων. "Κύριε, οὐχ ὑψώθη ἡ καρδία μου." Τῆς καρδίας τὸ ὕψος οὐ μόνους τοῖς δυσσεβέσιν, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἀγίοις λυμαίνεται. Καὶ διδάσκει τῶν Παραλειπομένων ἢ ἱστορία περὶ τοῦ Ἐζεκίου τοῦ εὐσεβοῦς λέγουσα βασιλέως, "Ὅτι ἐταπεινώθη ἀπὸ τοῦ ὕψους τῆς καρδίας αὐτοῦ." Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Κύριος τοῖς ἱεροῖς αὐτοῦ παραινεῖ μαθηταῖς λέγων· "Πᾶς ὁ ταπεινῶν ἑαυτὸν ὑψωθήσεται, καὶ ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται." –"Οὐδὲ ἐμετεωρίσθησαν οἱ ὀφθαλμοί μου." Ἴδιον τῶν ὑπερηφάνων τὰς ὀφρῦς ἐπαίρειν, καὶ τὴν γνάθον φυσᾶν, καὶ πάντων ὑπερφρονεῖν. Οἱ δὲ τοῦ πάθους ἀπηλλαγμένοι, οὐχ ὡς ἀγνοοῦντα διδάσκουσι τοῦτο τὸν κριτὴν, ἀλλ' ὡς εἰδότα καλοῦσιν εἰς μαρτυρίαν. "Οὐδὲ ἐπορεύθη ἐν μεγάλοις." Ὁ δὲ Σύμμαχος, ἐν μεγαλειότησιν· ὁ δὲ Ἀκύλας, ἐν μεγαλωσύναις. "Οὐδὲ ἐν θαυμασίοις

ὑπὲρ ἐμέ." Ὁ δὲ Σύμμαχος, Οὐδὲ ἐν ὑπερβάλλουσιν ὑπὲρ ἐμέ. Ἄντι τοῦ, Ἐμαυτὸν ἐμέτρουν, καὶ τοῖς ὑπερβάλλουσί μου τὴν ἀξίαν οὐκ ἐπεχείρησα. 80.1904 β'. "Εἰ μὴ ἔταπεινοφρόνουν, ἀλλὰ ὕψωσα τὴν ψυχὴν μου, ὡς τὸ ἀπογεγαλακτισμένον ἐπὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ, ὡς ἀνταποδώσεις ἐπὶ τὴν ψυχὴν μου." Ὁ δὲ Σύμμαχος, Εἰ μὴ ἐξίσωσα, καὶ ὡμοίωσα τὴν ψυχὴν μου ἀπογαλακτισθέντι πρὸς μητέρα αὐτοῦ, οὕτως ἀνταποδοθεῖ τῇ ψυχῇ μου. Εἰ μὴ παραπλησίως, φησὶ, βρέφει νῦν ἀπαλ λαγέντι θηλῆς, καὶ τὴν μητέρα δειμαίνοντι, ἔδεισά σε, καὶ ἐμαυτὸν σοι ὑπέταξα, ἀλλὰ ὑψηλὴν ἔσχον διάνοιαν, τῆς αὐτῆς ἀντιδόσεως τυχεῖν ἀξιῶ. γ'. "Ἐλπισάτω Ἰσραὴλ ἐπὶ τὸν Κύριον, ἀπὸ τοῦ νῦν, καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος." Ἔδειξεν ὁ προφητικὸς λόγος, τίνος χάριν ἐποιήσατο τὴν τῶν κατορθωμάτων διήγησιν. Οὐ γὰρ ἑαυτοὺς σεμνύνοντες τὴν οἰκειάν διεξίασιν ἀρετὴν, ἀλλὰ τοὺς ἄλλους εἰς τὸν ἴσον διεγείραντες ζῆλον. Διὸ πάντα τὸν Ἰσραὴλ τῆς αὐτῆς ἐλπίδος ἔχεσθαι παρεκάλεσαν, καὶ διηνεκῶς ταύτην ἔχειν, καὶ τοὺς ἐκ ταύτης φυομένους συλλέγειν καρπούς.

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ ΡΛΑ΄ ΨΑΛΜΟΥ.

α'. "Ὡδὴ τῶν ἀναβαθμῶν." Πολλὴν ὁ ψαλμὸς οὗτος πρὸς τὸν ὄγδοηκοστὸν ὄγδοον ἔχει συγγένειαν. Καὶ γὰρ ἐνταῦθα κάκεῖ τὸν τῶν ὄλων Θεὸν ἰκετεύουσιν οἱ ἐν Βαβυλῶνι δορυάλωτοι, τὰς πρὸς τὸν μέγαν Δαβὶδ ὑπ' αὐτοῦ γεγενημένας ὑποσχέσεις ἀνθ' ἰκετηρίας προσφέροντες, καὶ τυχεῖν ἀξιοῦντες συγγνώμης. Ἔχει δὲ καὶ πρόρρησιν τοῦ κατὰ σάρκα βλαστήσαντος ἐκ γένους Δαβὶδ τῆς οἰκουμένης Σωτῆρος. "Μνήσθητι, Κύριε, τοῦ Δαβὶδ, καὶ πάσης τῆς πραότητος αὐτοῦ." Ἐπειδὴ πολλὰ πεπλημμεληκότες ἡμεῖς πάσης ἐστερήμεθα παρρησίας, ἰκετεύομέν σε, Δέσποτα, τοῦ Δαβὶδ ἀναμνησθῆναι, καὶ τῆς ἐκείνου πραότητός τε καὶ εὐσεβείας. Ταύτης δὲ καὶ ὁ προτεταγμένος ψαλμὸς ἐμνημόνευσε, καὶ σαφῶς ἐδίδαξε τὴν τοῦ φρονήματος αὐτοῦ μετριότητα. β'-ε'. "Ὡς ὡμοσε τῷ Κυρίῳ, ἠύξατο τῷ Θεῷ Ἰακώβ. Εἰ εἰσελεύσομαι εἰς σκὴν ἡ οἴκου μου, εἰ ἀναβήσομαι ἐπὶ κλίνης στρωμνῆς μου. Εἰ δώσω ὑπνον τοῖς ὀφθαλμοῖς μου, καὶ τοῖς βλεφάροις μου νυσταγμόν. Καὶ ἀνάπαυσιν τοῖς κροτάφοις μου ἕως οὗ εὐρῶ τόπον τῷ Κυρίῳ, σκὴν ἡ οἴκου μου τῷ Θεῷ Ἰακώβ." Ταῦτα σαφέστερον ἢ τῶν Παραλειπομένων ἱστορία διδάσκει. Πρῶτον μὲν γὰρ ἰκέτευσεν αὐτὸς τὸν θεὸν οἰκοδομῆσαι νεῶν. Ἐπειδὴ δὲ διὰ τοῦ προφήτου Νάθαν ἐκώλυσεν ὁ Θεὸς, καὶ τὴν ὑπὸ τοῦ Σολομῶντος ἐσομένην οἰκοδομίαν προεῖρηκεν, ἀνεβάλετο μὲν τὴν οἰκοδομίαν, οὐκ ἠσπάσατο δὲ ῥαστώνην· ἀλλὰ καὶ χρυσὸν, καὶ ἄργυρον, καὶ σίδηρον, καὶ χαλκὸν, καὶ ξύλα, καὶ λίθους συνήγαγε. Καὶ ταῦτα, ὡς ἔφην, ἅπαντα ἢ βίβλος ἐκείνη διδάσκει τοὺς ἐντυχεῖν βουλομένους. 80.1905 γ'. "Ἰδοὺ ἠκούσαμεν αὐτὴν ἐν Ἐφραθᾶ, εὐρομεν αὐτὴν ἐν τοῖς πεδίοις τοῦ δρυμοῦ." Ἰκέτευεν οἰκοδομῆσαι ναὸν τῷ Θεῷ· ὁ δὲ μονογενὴς τοῦ Θεοῦ Λόγος ἐκ καρποῦ τῆς ὀσφύος αὐτοῦ νεῶν ἑαυτῷ ἔμψυχόν τε καὶ λογικὸν οἰκοδομήσειν ὑπέσχετο. Διὸ φησιν ἡ προφητεία· "Ἰδοὺ ἠκούσαμεν αὐτὴν ἐν Ἐφραθᾶ, εὐρομεν αὐτὴν ἐν τοῖς πεδίοις τοῦ δρυμοῦ." Ἐφραθᾶ δὲ ἡ νῦν καλουμένη Βηθλεὲμ ὠνομάζετο. Ἐκεῖ γὰρ ὁ Δεσπότης ἐτέχθη Χριστὸς, ὃς τοῖς Ἰουδαίοις τὸ οἰκεῖον σῶμα ὑποδείξας ἔφησε· "Λύσατε τὸν ναὸν τοῦτον." Δρυμοῦ δὲ πεδία καλεῖ τοῦ ἐν Ἱεροσολύμοις ναοῦ τὸν τόπον, ἔρημον ὄντα, καὶ οἰκοδομίαν οὐκ ἔχοντα. Ἐκεῖ γὰρ τὸν ὀλοθρευτὴν ἄγγελον διὰ τῆς πρὸς Θεὸν ἰκετείας ἐπισχῶν ὁ μέγας Δαβὶδ, καὶ βωμὸν ἔστησε, καὶ θυσίαν προσήνεγκε, καὶ εἰς τὴν οἰκοδομὴν τοῦ νεῶ ἀφιέρωσεν. Ἐπειδὴ δὲ δύο σκηναὶ, ἡ μὲν ἐκ λίθων καὶ ξύλων, ἡ δὲ ἐκ σώματος καὶ ψυχῆς, καὶ ἡ μὲν ἐν Ἱεροσολύμοις ὑπὸ Σολομῶντος ἐγένετο, τὴν δὲ ἐν τῇ Βηθλεὲμ τοῦ παναγίου Πνεύματος ἡ χάρις ἐξύφηνεν· οἱ τῆνικαῦτα δὲ εὐσεβεῖς τὴν μὲν ἐώρων, τὴν δὲ προσεδόκων· εἰκότως ὁ προφητικὸς λόγος ἔφη· "Ἰδοὺ ἠκούσαμεν αὐτὴν ἐν Ἐφραθᾶ," τουτέστιν, ὑπὸ τοῦ Πνεύματος τοῦ ἀγίου γενησομένην. "Εὐρομεν αὐτὴν ἐν τοῖς πεδίοις τοῦ δρυμοῦ," τὴν ὑπὸ τοῦ

300

Σολομώντος κατὰ τὴν τοῦ Πνεύματος οἰκοδομηθεῖσαν ὑπόσχεσιν. ζ'. "Εἰσελευσώμεθα εἰς τὰ σκηνώματα αὐτοῦ, προσκυνήσωμεν εἰς τὸν τόπον οὗ ἔστησαν οἱ πόδες αὐτοῦ." Τὸν χρόνον ἐνήλλαξε. Λέγουσι δὲ, ὅτι Ἐκεῖ εἰσιόντες προσκυνούμεν, θείας ἐπιφανείας τὸν νεῶν ἠξιώσθαι πιστεύοντες. Ταύτην γὰρ ἔχει διάνοιαν τὸ, "Οὗ ἔστησαν οἱ πόδες αὐτοῦ." Οὐκ ἀσώματον γὰρ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀπερίγραφον τὸ Θεῖον εἶναι πιστεύομεν. Σωματικώτερον δὲ ἡ θεία περὶ αὐτοῦ Γραφή διαλέγεται, ταῖς ἀνθρωπίναις ἀκοαῖς μετροῦσα τοὺς λόγους. η'. "Ἀνάστηθι, Κύριε, εἰς τὴν ἀνάπαυσίν σου." Ἀνάστασιν τοῦ Θεοῦ καλοῦσι τὴν κατὰ νόμον λατρείαν, οὐ ταύτης δεομένου, [οὐδὲ ταύτη ἐπιτερ πομένου,] ἀλλὰ τῶν προσφερόντων τὴν εὐσέβειαν ἀσπαζομένου· καὶ παρακαλοῦσι δὲ αὐθις αὐτοῦ τὴν χάριν ἐπιφανῆσαι, καὶ τὴν προτέραν δοῦναι τῷ ναῶ περιφάνειαν. "Σὺ καὶ ἡ κιβωτὸς τοῦ ἁγιάσματος σου." Ἐπειδὴ ἐν τοῖς Ἁγίοις τῶν ἁγίων ἡ κιβωτὸς ἔκειτο τὰς πλάκας ἔχουσα τοῦ νόμου, ἐπέκειτο δὲ ταύτη τὸ ἱλαστήριον, δι' ἐκείνου δὲ τῷ ἀρχιερεῖ μηνύματά τινα τῆς θείας ἐπιφανείας ἐγένετο, εἰκό τως ἐμνημόνευσε τῆς κιβωτοῦ. Ὁ Θεὸς γὰρ ποιήσας τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, κατὰ τὴν τοῦ μακαρίου Παύλου φωνήν, οὐκ ἐν χειροποιήτοις ναοῖς κατοικεῖ. Οὕτω δὲ καὶ ὁ σοφὸς προσηύξατο Σολομών· "Εἰ ὁ 80.1908 οὐρανὸς, καὶ ὁ οὐρανὸς τοῦ οὐρανοῦ οὐκ ἀρκέσουσί σοι." Τοῦτο καὶ αὐτὸς ὁ τῶν ὄλων ἔφη Θεός· "Ὁ οὐρανὸς μοι θρόνος, ἡ δὲ γῆ ὑποπόδιον τῶν ποδῶν μου. Ποῖον οἶκον οἰκοδομήσετέ μοι; ἢ τίς τόπος τῆς καταπαύσεώς μου ἐστίν;" θ'. "Οἱ ἱερεῖς σου ἐνδύσονται δικαιοσύνην, καὶ οἱ ὄσιοί σου ἀγαλλιάσονται." Τούτου, φησὶ, γινομένου, καὶ ὠκοδομημένου τοῦ οἴκου, καὶ τῆς κιβωτοῦ πάλιν τιθεμένης ἐν τοῖς ἀδύτοις, οἱ μὲν ἱερεῖς τὴν κατὰ νόμον ἐπιτελοῦντες λατρείαν δικαιωθήσονται, οἱ δὲ τῆς μὲν ἱερατικῆς οὐ μετεληφότες ἀξίας, εὐσεβείας δὲ ὅμως πεφροντικότες, πάσης εὐφροσύνης πλησθήσονται. ι'. "Ἐνεκεν Δαβὶδ τοῦ δούλου σου, μὴ ἀποστρέφῃς τὸ πρόσωπον τοῦ Χριστοῦ σου." Χριστὸν ἐνταῦθα τὴν βασιλείαν καλεῖ. Καὶ ἐπειδὴ δυσσεβεῖς οἱ τὴν καὶ αὐτῶν ἦσαν βασιλεῖς, διὰ τὸν Δαβὶδ ἀξιοῦσι μὴ ἀποσβῆναι τῆς βασιλείας τὸ γένος. Εἶτα τῶν γεγενημένων ἀναμιμνήσκουσι ὑποσχέσεων. ια'. "Ὡμοσε Κύριος τῷ Δαβὶδ ἀλήθειαν, καὶ οὐ μὴ ἀθετήσῃ αὐτήν." Ἀψευδῆς, φησὶν, ὁ ὑποσχόμενος, καὶ ἀληθείας ὑπάρχει πηγὴ, καὶ τῶν ἀδυ νάτων μὴ πέρας λαβεῖν τὴν ὑπόσχεσιν. "Ἐκ καρποῦ τῆς κοιλίας σου θήσομαι ἐπὶ τὸν θρόνον σου." Μία μὲν ὑπόσχεσις αὕτη, καὶ τὸ πέρας ἐδέξατο. Οὐ γὰρ μόνος Σολομών, ἀλλὰ καὶ οἱ ἕκ Σολομώντος, τῶν βασιλικῶν ἠξιώθησαν θρόνων. Τὸ δὲ τέλος τῆς ὑποσχέσεως ὁ Δεσπότης Χριστὸς ἐβεβαίωσε, τοῦ Δαβὶδ κρατύνας τὴν βασιλείαν. Τοῦτο γὰρ καὶ ὁ μακάριος προεθέσπισεν Ἡσαΐας· "'Ὅτι παιδίον ἐγεννήθη ἡμῖν, υἱὸς καὶ ἐδόθη ἡμῖν, οὗ ἡ ἀρχὴ ἐπὶ τοῦ ὤμου αὐτοῦ, καὶ καλεῖται τὸ ὄνομα αὐτοῦ μεγάλης βουλῆς Ἄγγελος, θαυμαστὸς, σύμβουλος, Θεὸς ἰσχυρὸς, ἔξουσια στής, ἄρχων εἰρήνης, πατὴρ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος, ἀμὴν." Καὶ μετ' ὀλίγα· "'Ἐπὶ τὸν θρόνον Δαβὶδ καὶ τὴν βασιλείαν αὐτοῦ, τοῦ κατορθῶσαι αὐτὴν ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ εἰς τὸν αἰῶνα χρόνον." Ταύτην μὲν, ὡς ἔφην, τὴν ὑπόσχεσιν ὁ Δεσπότης Χριστὸς ἐβεβαίωσεν· τὴν μὲντοι ἑτέραν οὐκ ἀόριστον δέδωκεν ὁ Θεός. ἔφη δὲ οὕτως· ιβ'. "'Ἐὰν φυλάξωνται οἱ υἱοὶ σου τὴν διαθήκην μου, καὶ τὰ μαρτύριά μου ταῦτα, ἃ διδάξω αὐτοὺς, καὶ οἱ υἱοὶ αὐτῶν ἕως τοῦ αἰῶνος καθιοῦνται ἐπὶ τοῦ θρόνου σου." Ἡ μὲν οὖν τοῦ Δεσπότης ἐπαγγελία τοιαύτη, ἡ δὲ ἐκείνων παρανομία τῆς βασιλείας τὸν δρόμον διέκοψεν." Εὐθύς γὰρ ὁ Σολομών ἐκπεσὼν εἰς ἀσέβειαν τὴν θεῖαν ὀργὴν ἐπεσπάσατο. Οὗ δὴ χάριν ὁ θρόνος ἐτυραννήθη, καὶ ἑτέρου αἰδέκα φυλαὶ βασιλείαν ἐδέξαντο· χρόνω δὲ ὕστερον καὶ αἱ δύο φυλαὶ τῆς Δαβιτικῆς ἐγυμνώθησαν βασιλείας. ιγ'. "'Ὅτι ἐξελέξατο Κύριος τὴν Σιών, ἡρετίσατο αὐτὴν εἰς κατοικίαν ἑαυτῶ." Ἄνωθεν, φησὶν, ὁ Δέσποτα, ταύτην τῶν ἄλλων προετίμησας πόλεων, καὶ οἰκεῖον ἀπέφηνας οἰκητήριον. 80.1909 ιδ'. "Αὕτη ἡ κατάπαυσις μου εἰς αἰῶνα αἰῶνος." Ταῦτα, φησὶ, σὺ εἶπας, ὁ Δέσποτα, καὶ

υπέσχου ἐπ αναπαύεσθαι τῇ Σιών ἀεί. Καὶ τοῦτο δὲ τετύχηκε πέρατος. Εἰ γὰρ καὶ ὁ παλαιὸς νεὼς ἔρημος διὰ τὴν Ἰουδαίων μανίαν ἐγένετο, ἀλλ' οὖν ἐκεῖ πάλιν, καὶ τοῦ σταυροῦ, καὶ τῆς ἀναστάσεως, καὶ τῆς ἀναλήψεως τὰ χωρία διὰ τῆς θείας ἡξίωτο χάριτος· καὶ ἐκ πάσης γῆς καὶ θαλάττης συντρέχουσιν ἅπαντες τὴν ἐν ἐκείνοις ἀναβλύζουσαν εὐλογίαν ἀρύσασθαι. "Ὡδε κατοικήσω, ὅτι ἠρετισάμην αὐτήν." Καὶ τοῦτο τέλος τετύχηκε, καὶ ἐναλλαγὴ τις τῶν οἴκων ἐγένετο. Καὶ ὁ προφητικὸς δὲ λόγος τῆς Σιών ἐμνημόνευσεν. Ἐν ἐκείνῃ δὲ καὶ ὁ τοῦ σταυροῦ, καὶ τῆς ἀναστάσεως τόπος. ιε'. "Τὴν θῆραν αὐτῆς εὐλογῶν εὐλογήσω." Ὁ δὲ Σύμμαχος, τὴν σίτησιν αὐτῆς εὐλογῶν εὐλόγησεν. Τουτέστι, τῶν ἀγαθῶν αὐτοῖς ἀπάντων παρ ἔξω τὴν ἀφθονίαν. "Τοὺς πτωχοὺς αὐτῆς χορτάσω ἄρτων." Παρέξω δὲ καὶ τοῖς δεομένοις τῶν ἀναγκαιῶν τὴν χρείαν. ιζ'. "Τοὺς ἱερεῖς αὐτῆς ἐνδύσω σωτηρίαν." Ἦν ἄνω δικαιοσύνην ἐκάλεσεν, ἐνταῦθα σωτηρίαν ὠνόμασε. Δικαιοσύνης γὰρ σωτηρία καρπός. "Καὶ οἱ ὅσοι αὐτῆς ἀγαλλιᾶσαι ἀγαλλιᾶσονται." Οἱ δὲ τῆς εὐσεβείας ἐρασταὶ πάσης γενήσονται θυμηδίας ἀνά πλεοί. ιζ'. "Ἐκεῖ ἐξανατελῶ κέρασ τῷ Δαβίδ." Τὸ μὲν οὖν πρόχειρον νόημα τὸν Ζοροβάβελ δηλοῖ. Ἐπειδὴ δὲ οὔτε εἰς ἐκγόνους, οὔτε μὴν εἰς παῖδας, τὴν ἡγεμονίαν παρέπεμψεν, οὐκ ἂν τις αὐτὸν εἰκότως ὄνομασει κέρασ, ὀλίγον ἡγεμονεύσαντα χρόνον. Τὸ γὰρ κέρασ ἰσχυρόν τι δηλοῖ καὶ μόνιμον. Ἐπειδὴ δὲ τῷ Ζοροβάβελ οὐχ ἀρμόττει ἡ προφητεία, ὁ λόγος τὴν κατὰ σάρκα τοῦ Χριστοῦ γέννησιν προθεσπίζει. Οὕτω δὲ καὶ ὁ μακάριος Πέτρος ἐν ταῖς Πράξεσιν ἔφη· "Προφήτης ὑπάρχων ὁ Δαβίδ, καὶ εἰδὼς ὅτι ὄρκω ὤμοσεν αὐτῷ ὁ Θεὸς ἐκ καρποῦ τῆς ὀσφύος αὐτοῦ ἀναστῆσαι τὸ κατὰ σάρκα τὸν Χριστὸν, καθ' ἴσιν ἐπὶ τοῦ θρόνου αὐτοῦ, προειδὼς ἐλάλησεν περὶ τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ." "Ἡτοίμασα λύχνον τῷ Χριστῷ μου." Λύχνον πάλιν ὁ προφητικὸς λόγος τὸν ἐκ Δαβίδ ὀνομάζει ναόν, τὸ τῆς θεότητος ὑποδεξάμενον φῶς. ιη'. "Τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ ἐνδύσω αἰσχύνην, ἐπὶ δὲ αὐτὸν ἐξανθήσει τὸ ἀγίασμα μου." Τῆς μὲν οὖν αἰσχύνης μάρτυρες Ἰουδαῖοι, τὴν ἔχθραν ἄσπα σάμενοι, καὶ τὴν αἰσχύνην δρεψάμενοι. Τὸ δὲ ἀγίασμα, αἰ κατὰ πᾶσαν γῆν καὶ θάλασσαν Ἐκκλησίαι, σῶμα μὲν τοῦ Δεσπότη Χριστοῦ χρηματίζουσαι, τῆς ἀγιωσύνης τὰς πηγὰς παρ' αὐτοῦ κοιμίζουσαι.

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ ΡΑΒ΄ ΨΑΛΜΟΥ.

α'. "Ὡδὴ τῶν ἀναβαθμῶν." Ἐπὶ τοῦ Ῥοβοὰμ 80.1912 διηρέθησαν αἱ φυλαί, καὶ αἱ μὲν δέκα τῷ Ἱεροβοὰμ ἠκολούθησαν, αἱ δὲ δύο τὴν Δαβιτικὴν ἠσπᾶσαντο βασιλείαν. Μετὰ μὲντοι τὴν ἀπὸ Βαβυλῶνος ἐπὶ ὁδὸν, καὶ πάλιν συνῆλθον, καὶ τὴν συμφωνίαν ἠγάπησαν, καὶ μίαν ἔσχον ἡγεμονίαν, καὶ κοινὴν τὴν κατὰ νόμον ἐπετέλουν λατρείαν. Ταῦτα τοίνυν οὗτος ὁ ψαλμὸς προθεσπίζει. "Ἰδοὺ δὴ τί καλόν, ἢ τί τερπνόν, ἀλλ' ἢ κατοικεῖν ἀδελφούς ἐπὶ τὸ αὐτό;" Δι' αὐτῶν, φησὶ, μεμαθήκαμεν τῶν πραγμάτων, ὡς οὐδὲν τῆς ἀδελφικῆς θυμηρέστερον συμφωνίας. Ἀδελφούς δὲ καλεῖ τὰς φυλάς, ἐπειδὴ καὶ οἱ τοῦ τῶν ἐπώνυμοι φύλαρχοι ἐνὸς ὑπῆρχον παῖδες πατρὸς. β'. "Ὡς μύρον ἐπὶ κεφαλῆς, τὸ καταβαῖνον ἐπὶ πώγωνα, τὸν πώγωνα τοῦ Ἀαρών." Τὸ ἀρχιερατικὸν ἔλαιον ἐκ διαφόρων ἡδυσμάτων συνέκειτο· ἀλλ' οὐδὲν ἐκείνων αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ τοσαύτην εὐοσμίαν ἠφείει, ἢ δὲ πάντων μίξις καὶ κρᾶσις πλείστην τὴν εὐωδίαν εἰργάζετο. Τούτῳ τὴν ἀδελφικὴν εἰκότως συμφωνίαν ἀπέεικασεν. Ἡ γὰρ τῶν πλειόνων κατορθωμάτων συνεισφορὰ τῆς τελείας ἀρετῆς τὴν εὐοσμίαν ἐργάζεται. "Τὸ καταβαῖνον ἐπὶ τὴν ὠμὴν τοῦ ἐνδύματος αὐτοῦ." Ἐκείνῳ, φησὶν, ἔοικε τῷ μύρῳ τῆς ἀγάπης τὸ χάρισμα, ὃ κατεχεῖτο μὲν τῆς τοῦ Ἀαρών κεφαλῆς, οὐ μὲχρι δὲ μόνου τοῦ γενείου κατῆι, ἀλλ' αὐτοῦ τοῦ χιτῶνος τὸ περὶ τὸ στήθος ἠγίαζε. Ὡς γὰρ ἐκάλεσεν, ὃ καλοῦμεν περιτραχήλιον. Τοῦτο δὲ καὶ Ἀκύλας στόμα ἐνδυμάτων εἶρηκε. Καθάπερ τοίνυν ἀπὸ τῆς κεφαλῆς διὰ τοῦ γενείου μὲχρι τῆς ἐσθῆτος τὸ ἱερὸν διατρέχον μύρον τῆς εὐοσμίας τὸν ἱερέα

302

ἐπλήρου, οὕτως ἀπὸ τῆς ἀρχῆς μέχρι τῶν ὑπηκόων ἢ ἀπὸ τῆς συμφωνίας ὠφέλεια χωρεῖ. γ'. "Ὡς δρόσος Ἄερμων ἢ καταβαίνουσα ἐπὶ τὰ ὄρη Σιών." Πάλιν εἰς ἑτέραν εἰκόνα μετέβη, τῆς συμφωνίας διδάσκων τὸ χρήσιμον· καὶ ταύτην ἔφη σεν εἰσικέναι τῇ δρόσῳ, τῇ ἀπὸ τοῦ Ἄερμων τῇ Σιών ἐπιφερομένη. Τοσαύτη δὲ αὕτη, ὡς καὶ στα γόνας τοὺς κεράμους ἐκπέμπειν. Τὸ δὲ Ἄερμων· ὄρος ἐστὶ, καὶ αὐτὸ τῆς Παλαιστίνης, τῇ γῆ διαφέρων τοῦ Ἰσραήλ. "Ὅτι ἐκεῖ ἐνετείλατο Κύριος τὴν εὐλογίαν, ζῶν ἕως τοῦ αἰῶνος." Οὐκ ἐν Ἄερμων, ἀλλ' ἐν τῇ Σιών, ἐν ἣ καὶ τοῦ παναγίου Πνεύματος ἐπὶ τοὺς ἱερούς ἀποστόλους ἢ ζωοποιὸς κατεπέμφθη δρόσος, δι' ἧς ἅπαντες οἱ πιστεύοντες τὴν αἰώνιον εὐλογίαν καρποῦνται.

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ ΡΑΓ' ΨΑΛΜΟΥ.

α'. "Ὡδὴ τῶν ἀναβαθμῶν." Ἀρμόττει δὲ καὶ οὗτος τοῖς ἀπὸ Βαβυλῶνος ἐπανελθοῦσι. Προσφέρει δὲ καὶ πᾶσι τοῖς εὐσεβέσι παραίνεσιν, ὥστε μὴ μόνον μεθ' ἡμέραν, ἀλλὰ καὶ νύκτωρ τὸν Θεὸν ἀν υμνεῖν. "Ἴδου δὴ εὐλογεῖτε τὸν Κύριον, πάντες οἱ δοῦ 80.1913 λοι Κυρίου." Οὐ πάντων τὸ ὑμνεῖν, ἀλλὰ τῶν τὴν θείαν δεσποτείαν ἀσπαζομένων, καὶ τοῦ Δεσπότου τὴν θεραπείαν περὶ πολλοῦ ποιουμένων. Τῶν γὰρ τῆς ἀμαρτίας δεξαμένων τὰ τραύματα ἴδιον τὸ δακρύνειν, καὶ ὀλοφύρεσθαι, καὶ τὴν θείαν φιλανθρωπίαν αἰτεῖν. "Οἱ ἐστῶτες ἐν οἴκῳ Κυρίου, ἐν αὐλαῖς οἴκου Θεοῦ ἡμῶν." Παρεγγυήσας ὑμνεῖν, ἐδίδαξε καὶ τῆς ὑμνωδίας τὸν τρόπον. Πανταχοῦ μὲν γὰρ αἶρειν ὁσίους χεῖρας ὁ θεὸς ἐνομοθέτησε Παῦλος· οὐχ ἥκιστα δὲ ἐν τοῖς ἀφιερωμένοις προσήκει χωρίοις τὴν ὀφειλομένην τῷ Θεῷ προσφέρειν προσκύνησιν. β'. "Ἐν ταῖς νυξὶν ἐπάρατε τὰς χεῖρας ὑμῶν εἰς τὰ ἅγια, καὶ εὐλογεῖτε τὸν Κύριον." Διδάξας τὸν τόπον, διδάσκει καὶ τὸν καιρὸν. Ἀρμοδία γὰρ εἰς ὑμνωδίαν ἢ νύξ, πολλὴν παρέχουσα τὴν ἡσυχίαν, καὶ τῶν πολλῶν θορύβων ἀπηλλαγμένη. Τὸ δὲ τὰς χεῖρας αἶρειν καὶ τὸ κρατῆσαν ἔθος παρακελεύεται. γ'. "Εὐλογήσαι σε Κύριος ἐκ Σιών, ὁ ποιήσας τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν." Ἴνα γὰρ μὴ τις ὑπολάβῃ τῇ Σιών περιγεγράφθαι τὸν τῶν ὄλων Θεὸν, εἰκότως αὐτὸν ἔδειξε τῶν ὄλων δημιουργόν· διὰ γὰρ οὐρανοῦ καὶ γῆς καὶ πᾶσαν τὴν κτίσιν περιέλαβε· ἐν οὐρανῷ γὰρ ἄγγελοι, ἐπὶ γῆς δὲ ἄνθρωποι, καὶ τὰ διὰ τούτους γενόμενα. ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ ΡΑΔ' ΨΑΛΜΟΥ. α'. "Ἀλληλούϊα. Ὡδὴ τῶν ἀναβαθμῶν." Αἰ-νος οὗτος ἕτερος, καὶ ὁ αὐτὸς ὑπὸ τῶν τῆς ἐλευθερίας τετυχηκότων προσενεχθεὶς τῷ Θεῷ. Τοῦ δὲ Ἀλληλούϊα καὶ ἤδη τὴν ἐρμηνείαν εἰρήκαμεν. "Αἰνεῖτε τὸ ὄνομα Κυρίου· αἰνεῖτε, δοῦλοι, Κύριον." Ἐπειδὴ ἀόρατος ἡ θεία φύσις, ὑμνεῖν δὲ ταύτην παρακελεύεται, εἰκότως εἶπεν, "Αἰνεῖτε τὸ ὄνομα Κυρίου." Ἀρκέσθητε, φησὶ, τῇ τοῦ Θεοῦ προσηγορίᾳ, καὶ μὴ ζητήσητε ἰδεῖν, ἀ μὴ θέμις ἰδεῖν. β'. "Οἱ ἐστῶτες ἐν οἴκῳ Κυρίου, ἐν αὐλαῖς οἴκου Θεοῦ ἡμῶν." Βαβυλωνίων, φησὶν, ἀπαλλαγέντες δουλείας, καὶ τῆς τῶν θείων αὐλῶν ἀπολαύοντες εὐπρεπείας, τὸν τούτων χορηγὸν τῶν ἀγαθῶν ἀν υμνήσατε. γ'. "Αἰνεῖτε τὸν Κύριον, ὅτι ἀγαθὸς Κύριος." Ἀφορμὴν τῆς ὑμνωδίας ποιήσατε τοῦ ὑμνουμένου τὴν ἀγαθότητα. "Ψάλατε τῷ ὀνόματι αὐτοῦ, ὅτι καλόν." Πολὺ δὲ καὶ ἐντεῦθεν προσγινόμενον ὑμῖν κέρδος. Εἶτα τῶν εἰς αὐτοὺς γεγενημένων εὐεργεσιῶν ποιεῖται τὴν μνήμην. δ'. "Ὅτι τὸν Ἰακώβ ἐξελέξατο ἑαυτῷ ὁ Κύριος, Ἰσραὴλ εἰς περιουσιασμὸν ἑαυτῷ." Ὁ δὲ Σύμμαχος οὕτως· Καὶ τὸν Ἰσραὴλ εἰς ἐξαίρετον ἑαυτῷ. Πλείονος αὐτὸν, φησὶν, ἐπιμελείας ἠξίωσε, καὶ οἰκεῖον λαὸν ἀπεκάλεσε, καὶ πάντων ἀνθρώπων κη 80.1916 δόμενος, τούτου διαφερόντως πεφρόντικε. Ταῦτα δὲ καὶ ὁ μακάριος ἔφη Μωσῆς· "Ὅτε διεμέριζεν ὁ Ὑψιστος ἔθνη, ὡς διέσπειρεν υἱοὺς Ἀδὰμ, ἔστησεν ὄρια ἔθνων κατ' ἀριθμὸν ἀγγέλων Θεοῦ· καὶ ἐγενήθη μερὶς Κυρίου, λαὸς αὐτοῦ Ἰακώβ, σχοίνισμα κληρονομίας αὐτοῦ Ἰσραὴλ." ε'. "Ὅτι ἐγὼ ἔγνωκα, ὅτι μέγας ὁ Κύριος, καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν παρὰ πάντας τοὺς θεούς." Δι' αὐτῶν, φησὶ, μεμαθήκαμεν τῶν πραγμάτων τοῦ ἡμετέρου Θεοῦ τὴν

ἰσχὺν, καὶ ὅτι οὐδαμῶς αὐτῷ παραβληθῆναι δυνήσονται οἱ παρὰ τῶν ἄλλων ἔθνων προσκυνούμενοι θεοί. Οὐδεὶς γὰρ τῷ ὄντι καὶ αἰεὶ ὄντι συγκρίνει τὸ μηδαμῶς ὄν. Εἶτα ἀπὸ τῆς δημιουργίας ὑποδείκνυσι τὸ τοῦ θεοῦ δυνατόν. ᾿. "Πάντα ὅσα ἠθέλησεν ὁ Κύριος, ἐποίησεν ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἐν τῇ γῆ, ἐν ταῖς θαλάσσαις καὶ ἐν πάσαις ταῖς ἀβύσσοις." Οὐ τῇ δυνάμει σύμμετρα τὰ γενόμενα, ἀλλὰ τῇ βουλήσει. Ἡδύνατο μὲν γὰρ καὶ πολλαπλάσια τούτων, καὶ πολλῶ μείζονα δημιουργῆσαι· ἀλλὰ τοσαῦτα καὶ τοιαῦτα ἠθέλησε. Αὐτοῦ δὲ ὅμως πάντα ποιήματα, οὐρανὸς καὶ τὰ οὐράνια, γῆ καὶ τὰ ἐπίγεια, θάλασσα καὶ τὰ ἐν αὐτῇ. Ἀβύσσους δὲ καλεῖ τὸ ἄπειρον τῶν ὑδάτων πλήθος. Πληθυντικῶς δὲ θαλάσσης ἐκάλεσεν, ἐπειδὴ εἰς πελάγη πολλὰ ἢ μία διήρηται θάλασσα. Ἀτλαντικὸς γὰρ κόλπος, καὶ Ὠκεανὸς, καὶ Τυρρηνικὸς, καὶ Ἴονιός τε, καὶ Αἰγαῖος, καὶ Ἀραβικὸς, καὶ Ἰνδικὸς, καὶ Εὐξείνιος Πόντος, καὶ Προποντις, καὶ Ἑλλήσποντος, καὶ ἕτερα πελάγη πολλαπλάσια τῶν εἰρημέων. ζ. "Ἀνάγων νεφέλας ἐξ ἐσχάτου τῆς γῆς." Τῷ γὰρ θεῷ Λόγῳ ἢ κατωφερῆς τῶν ὑδάτων φύσις ἀνέλκεται, καὶ μετέωρος γίνεται, καὶ ἄρδει τὴν ἥπειρον. Ἐξ ἐσχάτου δὲ τῆς γῆς ταύτην εἶπεν ἀνάγεσθαι, ἐπειδὴ ἐκ τῶν θαλαττίων ὑδάτων συνίσταται. Τέρματα δὲ τῆς γῆς οἱ θαλάττιοι κόλποι. "Ἀστραπὰς εἰς ὑετὸν ἐποίησεν." Προμηνύει δὲ τῶν ὑετῶν τὴν χορηγίαν ταῖς ἀστραπαῖς, καὶ δείκνυσι θαῦμα πάντων παραδοξότατον. Ἐν ὕδασι γὰρ τὸ ἀστραπαῖον διατρέχον πῦρ, οὔτε ἐκεῖνα θερμαίνει, οὔτε αὐτὸ κατασβέννυται. "Ὁ ἐξάγων ἀνέμους ἐκ θησαυρῶν αὐτοῦ." Θησαυροὺς ἀνέμων οὐκ ἀποθήκας εἶναι λέγει τινὰς, ἀλλ' ἐπειδὴ ἀπῆνεμον ὄντα τὸν ἀέρα πολλακίς ῥαδίως ἐθελήσας κινεῖ τὸ βούλημα τὸ θεῖον, θησαυρὸν ἀνέμων ἐκάλεσεν. Ἄμα τε γὰρ νεύει, καὶ πανταχόθεν προσίασιν. Οὕτω τὴν κοινὴν δημιουργίαν καὶ πρόνοιαν ὑποδείξας, τὰς Ἰουδαίων λοιπὸν εὐεργεσίας διέξεισιν. η'. "'Ὅς ἐπάταξε τὰ πρωτότοκα Αἰγύπτου ἀπὸ ἀνθρώπου ἕως κτήνους." Τὴν τελευταίαν πληγὴν τέθεικε πρώτην, ἐπειδὴ μετὰ ταύτην τὴν ἐλευθερίαν ἐδέξαντο. 80.1917 θ'. "Ἐξαπέστειλε σημεῖα καὶ τέρατα ἐν μέσῳ σου, Αἴγυπτε." Τὰς παντοδαπὰς θαυματουργίας καὶ παιδείας διὰ τούτων ἐδήλωσεν. "Ἐν Φαραῶ, καὶ ἐν πᾶσι τοῖς δούλοις αὐτοῦ." Οὐ γὰρ ἤρκεσεν ἡ βασιλεία τῶν θεηλάτων αὐτὸν ἀπαλλάξαι μαστίγων, ἀλλὰ τοῖς αὐτοῖς καὶ οἱ βασιλευόμενοι καὶ ὁ βασιλεύων κακοῖς περιέπεσεν. Οὕτω καὶ πρὸς τὸν μέγαν Μωσῆν ἔφη ὁ τῶν ὄλων θεός· "Ἴδου ἐγὼ πατάσσω πᾶν πρωτότοκον τῆς Αἰγύπτου, ἀπὸ πρωτοτόκου Φαραῶ τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ θρόνου αὐτοῦ, ἕως πρωτοτόκου τῆς αἰχμαλωτίδος τῆς παρὰ τὸν μύλον." ι'. "'Ὅς ἐπάταξεν ἔθνη πολλά." Τὰ τὴν Παλαιστίνην πάλαι οἰκῆσαντα. "Καὶ ἀπέκτεινε βασιλεῖς κραταιούς. [ια΄.] Τὸν Σηὼν βασιλέα τῶν Ἀμορραίων· καὶ τὸν Ὠγ βασιλέα τῆς Βασάν." Τούτων ὁ θεὸς Μωσῆς τὴν βασιλείαν κατέλυσεν. "Καὶ πάσας τὰς βασιλείας Χαναάν." Τούτους ὁ μακάριος Ἰησοῦς ἐχειρώσατο, καὶ τὰς ὑπ' ἐκείνων κατεχομένας χώρας καὶ πόλεις διένειμε τῷ λαῷ. Τοῦτο καὶ ἐνταῦθα ὁ Προφήτης φησί. ιβ΄. "Καὶ ἔδωκε τὴν γῆν αὐτῶν κληρονομίαν· κληρονομίαν Ἰσραὴλ τῷ λαῷ αὐτοῦ." Καθάπερ γὰρ τινὰ κληρὸν πατρῶων, τὴν ὑπ' ἐκείνων τῶν δυσσεβῶν βασιλέων πάλαι κατασχεθεῖσαν γῆν τῷ Ἰσραὴλ δέδωκεν ὁ τούτων θεός. ιγ΄. "Κύριε, τὸ ὄνομά σου εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ τὸ μνημόσυνόν σου εἰς γενεὰν καὶ γενεάν." Τὸ μὲν γὰρ μέγεθος τῶν ὑπὸ σοῦ γεγεννημένων θαυμάτων τὸ σὸν ἅπαντας ἐδίδαξεν ὄνομα· καὶ μέντοι καὶ εἰς τὰς ἐσομένας γενεὰς ἢ τῶν σῶν εὐεργεσιῶν φυλαχθῆσεται μνήμη. ιδ΄. "'Ὅτι κρινεῖ Κύριος τὸν λαὸν αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ τοῖς δούλοις αὐτοῦ παρακληθήσεται." Οὐ γὰρ περιόψη παρὰ τῶν δυσμενῶν ἡμᾶς πολεμουμένους ὄρων, οὐδὲ ἀξίας τῶν ἡμετέρων ἀμαρτᾶδων τιμωρίας ἐπάξεις, ἀλλ' ἴλεως ἔση καὶ εὐμενής· οὕτω δείξας τοῦ ὄντος θεοῦ τὴν δύναμιν, κωμωδεῖ τῶν καλουμένων μὲν, οὐκ ὄντων δὲ θεῶν τὴν ἀσθένειαν· καὶ ἐπειδὴ θεοὺς ὠνόμασεν, ἀνέδειξεν αὐτοὺς μετὰ τοῦ πράγματος καὶ τῆς προσηγορίας ἐρήμους. ιε΄. "Τὰ εἶδωλα τῶν ἔθνων ἀργύριον καὶ χρυσίον ἔργα

χειρῶν ἀνθρώπων." Ὁ μὲν ἡμέτερος Θεὸς τῶν ἀπάντων ἐστὶ, φησὶ, ποιητῆς, ἐκεῖνοι δὲ οὐ μόνον δημιουργικὴν οὐκ ἔχουσι δύναμιν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ εἶδος παρὰ τέχνης ἀνθρωπείας ἐδέξαντο. Ἐξ ὕλης γὰρ αὐτοῖς καὶ τέχνης ἢ σύστασις. ι', ιζ'. "Στόμα ἔχουσι, καὶ οὐ λαλήσουσιν ὀφθαλμοὺς ἔχουσι, καὶ οὐκ ὄψονται. ὦτα ἔχουσι, καὶ οὐκ ἐνωτισθήσονται." Εἰκόνας, φησὶν, αἰσθήσεων ἔχουσι, τῆς δὲ ἐνεργείας ἐστέρηται. "Οὐδὲ γὰρ ἐστὶ πνεῦμα ἐν τῷ στόματι αὐτῶν." Τούτου δὲ καὶ τῶν ἀλόγων ἢ φύσις μετέλαχεν· ἀναπνεῖ γὰρ τῶν ζώων ἕκαστον. Τὰ δὲ εἶδωλα οὐδὲ τοῖς ἀλόγοις παραπλησίως τούτου μετέχει. 80.1920 ιη'. "Ὅμοιοι αὐτοῖς γένοιτο οἱ ποιοῦντες αὐτὰ, καὶ πάντες οἱ πεποιθότες ἐπ' αὐτοῖς." Ταύτης εἰσὶν ἄξιοι τῆς ἀναισθησίας μεταλαχεῖν, καὶ οἱ δημιουργοῦντες αὐτὰ, καὶ οἱ προσκυνοῦντες. Τοὺς γὰρ λόγου μετέχοντας, καὶ θεοὺς ὑπολαμβάνοντας τὰ ζωῆς ἐστερημένα καὶ λόγου, δίκαιον τῆς ἐκείνων μετασχεῖν ἀλογίας. ιθ'. "Οἶκος Ἰσραὴλ, εὐλογήσατε τὸν Κύριον." Ἐκεῖνοι μὲν, φησὶ, τοσαύτην ἀπονέμουσι θεραπείαν τοῖς ἀψύχοις εἰδώλοις· ὑμεῖς δὲ τὸν τῶν ἀπάντων ὑμνήσατε Ποιητὴν. "Οἶκος Ἀαρῶν, εὐλογήσατε τὸν Κύριον." Διέκρινε τοῦ λαοῦ τοὺς ἱερέας. καὶ καθ' ἑαυτοὺς ὑμνεῖν παρηγγύησε, ταύτη δεικνὺς τὸ διὰ φορον. κ'. "Οἶκος Λευῖ, εὐλογήσατε τὸν Κύριον." Ἐτέρα πάλιν ἐνταῦθα διαφορά. Οἱ γὰρ Λευῖται τῶν μὲν ἄλλων τιμιώτεροι, τῶν δὲ ἱερέων ὑποδεέστεροι. Ἴνα τοίνυν μὴ καὶ οὗτοι τὴν ἱερατικὴν ἀξίαν ἀρπάσωσιν (ἐτόλμησαν γὰρ καὶ πάλαι τοῦτο τοῦ θεσπεσίου Μωσοῦ περιόντος), ἀναγκαίως καὶ τούτους ἀπὸ τῶν ἱερέων ἀπέκρινεν. "Οἱ φοβούμενοι τὸν Κύριον, εὐλογήσατε τὸν Κύριον." Ἐτερον καὶ τοῦτο τάγμα, ἐκ μὲν τοῦ Ἰακώβ οὐ κατάγον τὸ γένος, ἐκείνου δὲ τὴν εὐσέβειαν ἀσπαζόμενον. Οὕτω δὲ καὶ τοὺς εὐσεβεῖς ὠνόμαζον προσηλύτους. Ἰκανὸν δὲ καὶ τοῦτο Ἰουδαίου διδάξαι, ὡς ὁ τῶν ὄλων Θεὸς τῆς σωματικῆς συγγενείας τὴν τῶν τρόπων προκρίνει συγγένειαν. κα'. "Εὐλογητὸς Κύριος ἐκ Σιών, ὁ κατοικῶν Ἱερουσαλήμ." Εὐλογούμενος ὁ Θεὸς εὐλογεῖ· ἀλλ' εὐλογεῖ μὲν ἔργῳ, εὐλογεῖται δὲ λόγῳ. Καὶ οἱ μὲν ὑμνοῦντες προσφέρουσι ῥήματα, αὐτὸς δὲ τὴν διὰ πραγμάτων ἀντιδίδωσιν εὐλογίαν. Κατοικεῖν δὲ αὐτὸν ἐν Ἱερουσαλήμ ἔφη, οὐ τὴν θείαν ἐκεῖ περι γράφων φύσιν, ἀλλ' ἐκεῖ τῆνικαῦτα τὴν θείαν ἐπι φάνειαν εἰδώς.

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ ΡΑΕ΄ ΨΑΛΜΟΥ.

α'. Ἀλληλοῦια. Καὶ τόνδε τὸν ὕμνον τοῖς αὐτοῖς ἢ προφητικὴ συνέγραψε χάρις, διὰ πλειόνων αὐτοῖς παιδευμάτων πραγματευομένη τὴν ὠφέλειαν. "Ἐξομολογεῖσθε τῷ Κυρίῳ ὅτι ἀγαθός, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ." Προσενέγκατε, φησὶ, τῷ Θεῷ τὸν χαριστήριον ὕμνον, τῶν ὑπ' αὐτοῦ χορηγηθέντων ἀγαθῶν μεμνημένοι, καὶ τὸν ἀμέτρητον αὐτοῦ θαυμάζοντες ἔλεον. β'. "Ἐξομολογεῖσθε τῷ Θεῷ τῶν θεῶν, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ." Θεῶν ἐνταῦθα οὐ τῶν εἰδώλων λέγει· οὐ γὰρ ἂν αὐτὸν ἐκάλεσε τῶν οὐκ ὄντων Θεόν. Οὐ γὰρ ἐστὶν ὁ Θεὸς Θεὸς νεκρῶν, ἀλλὰ ζώντων. Καλεῖ τοίνυν θεοὺς τοὺς ἱερωσύνη τετιμημένους, τοὺς υἱοὺς Θεοῦ χρηματίσαντας. Οὕτω καὶ ἐν τῷ νόμῳ φησὶ· "Θεοὺς οὐ κακολογήσεις, καὶ ἄρχοντα τοῦ λαοῦ σου οὐκ ἐρεῖς κακῶς." Καί· "Υἱὸς πρωτότοκος μου Ἰσραὴλ." Καὶ διὰ τοῦ Ἡσαΐου· 80.1921 "Υἱοὺς ἐγέννησα καὶ ὑψώσα." Καὶ ἐν τοῖς ψαλμοῖς· "Ἐγὼ εἶπον· Θεοὶ ἐστε, καὶ υἱοὶ Ὑψίστου πάντες." Τούτους θεοὺς ἐκάλεσεν, ὡς υἱοὺς Θεοῦ χρηματίσαντας. γ'. Ἐξομολογεῖσθε τῷ Κυρίῳ τῶν κυρίων, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ." Καὶ βασιλεῖς καὶ ἄρχοντες, παρὰ Θεοῦ λαβόντες τὴν ἐξουσίαν, τῶν ὑπὸ ἡκόων δεσπόζουσιν. Οὕτω καὶ ὁ Κύριος ἔφη· "Οἱ βασιλεῖς τῶν ἐθνῶν κατακυριεύουσιν αὐτῶν, καὶ οἱ ἄρχοντες κατεξουσιάζουσιν αὐτῶν." Εἰσὶ δὲ καὶ ἄγ γελοί τινες ὀνομαζόμενοι κυριότητες. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ θεῖος Ἀπόστολος ἔφη· "Καὶ γὰρ εἶπερ εἰσὶ λεγόμενοι θεοὶ (πολλοὶ λεγόμενοι, οὐκ ὄντες, ὀνόματος μετέχοντες, οὐ πράγματος), εἴτε ἐν τῷ οὐρανῷ, εἴτε ἐπὶ τῆς γῆς, ὥσπερ εἰσὶ θεοὶ

305

πολλοί· ἀλλ' ἡμῖν εἷς Θεὸς ὁ Πατὴρ, ἐξ οὗ τὰ πάντα, καὶ ἡμεῖς εἰς αὐτόν· καὶ εἷς Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς, δι' οὗ τὰ πάντα, καὶ ἡμεῖς δι' αὐτοῦ." Τοῦτον ἐκάλεσεν ὁ ψαλμὸς Κύριον τῶν ἀληθῶν κυρίων. δ'. "Τῷ ποιήσαντι θαυμάσια μεγάλα μόνω, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ." Μεγαλουργίαι καὶ αἱ τῶν εὐνῶν αὐτοῦ θεραπεύοντων. Ἄλλὰ θεῖα καλοῦ μεν καὶ τὰ Μωσοῦ, καὶ τὰ Ἰησοῦ, καὶ τὰ Ἥλιου θαυμάσια· ὡσαύτως δὲ καὶ τὰ ὑπὸ τῶν ἱερῶν ἀπο στόλων γεγενημένα σημεῖα. Εἰκότως τοίνυν αὐτόν ὁ Προφήτης μόνον ἔφη τῶν μεγάλων θαυμάτων δη μιουργόν. Εἶτα δείκνυσιν αὐτοῦ καὶ τὰ μεγάλα ποιήματα. ε'. "Τῷ ποιήσαντι τοὺς οὐρανοὺς ἐν συνέσει, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ." Κηρύττει γὰρ καὶ μόνον ὀρώμενος οὐρανὸς τοῦ Θεοῦ τὴν σοφίαν. Πολὺ γὰρ τὸ μέγεθος, καὶ τὸ κάλλος, καὶ ἡ ἐπὶ τὸ πλεῖστον διαμονή. ζ'. "Τῷ στερεώσαντι τὴν γῆν ἐπὶ τῶν ὑδάτων, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ." Καὶ τοῦτο δὲ ἀξιάγαστον, καὶ τὴν ἀνθρωπίνην ὑπερβαῖνον διὰ νοίαν, καὶ πανταχόθεν τὴν γῆν περικλυζομένην τοῖς ὕδασι ἐστάναι, καὶ ἐπὶ τῆς οἰκείας φύσεως διαμένειν. Εἰκότως δὲ τοῖς ῥητοῖς ἅπασιν τὸν αἰώνιον ἔλεον ὁ μεγαλογράφος συνέζευξεν, ἐπειδὴ οὐ διὰ χρείαν οἰκείαν, ἀλλὰ διὰ μόνην φιλανθρωπίαν ἔδη μιούργησεν ὁ φιλάνθρωπος ἅπαντα. ζ'. "Τῷ ποιήσαντι φῶτα μεγάλα μόνω, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ." Τῆς θείας μεταλαχόντες Προνοίας οἱ ἄνθρωποι ἐξάπτειν λαμπάδας εἰώθασιν, ἀλλ' ὅλον τὸ περίγειον πῦρ ἐνὸς ἀστέρος οὐ μιμεῖται λαμπρότητα. Πάντων δὲ ἀστέρων καὶ σελήνης αὐτῆς φανώτατος ἥλιος. Κάκεινους γὰρ φαινόμενος κρύπτει, καὶ αὐτῆς τὰς ἀκτῖνας ἀμβλύνει. η', θ'. "Τὸν ἥλιον εἰς ἐξουσίαν τῆς ἡμέρας, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ. Τὴν σελήνην, καὶ τοὺς ἀστέρας, εἰς ἐξουσίαν τῆς νυκτός, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα 80.1924 τὸ ἔλεος αὐτοῦ." Διένειμε, φησὶ, τοῖς φωστῆρσι τὸν χρόνον, καὶ ταῖς μὲν ἡλιακαῖς ἀκτῖσι τὴν ἡμέραν ποιεῖ, σελήνη δὲ καὶ ἄστροις καταφωτίζει τὴν νύκτα. Διὰ τούτων γινομένων τὴν οἰκείαν δεικνὺς ἀγαθότητα. ι'. "Τῷ πατάξαντι Αἴγυπτον σὺν τοῖς πρωτοτόκοις αὐτῶν, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ." Ἄλλ' ἴσως ἂν τις ἐπαπορήσειε, πῶς ἔλέω τεκταίνεται θάνατος; Σκοπεῖτω τοίνυν τὴν λύσιν τῶν προκειμένων ῥητῶν· ὡς ὁ τοὺς ἀδικουμένους οἰκτεῖρων, τοὺς ἀδι κοῦντας κολάζει. Τοῦτο γὰρ καὶ ἐνταῦθα ὁ Προφήτης ἐπήγαγε. ια'. "Καὶ ἐξαγαγόντι τὸν Ἰσραὴλ ἐκ μέσου αὐτῶν, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ." Ὁ περὶ τοῦτον ἔλεος ἐκείνοις τὴν τιμωρίαν ἐπήγαγε. Κάκεινος δὲ, καὶ αὕτη, δικαιοσύνη συγκέκραται. Καὶ τούτους γὰρ δικαίως ἠλέησε, κάκεινους ἐνδίκως ἐκόλασεν. ιβ'. "Ἐν χειρὶ κραταιᾷ, καὶ ἐν βραχίονι ὑψηλῷ, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ." Χεῖρα τὴν ἐνέργειαν ἐκάλεσε, βραχίονα δὲ τὴν ἰσχύν. Δι' ἀμφοτέρων μέντοι ἐδήλωσεν, ὡς διὰ τῆς γεγενημένης τοῦ λαοῦ σωτηρίας τὴν οἰκείαν ἀπεκάλυψε δύναμιν. ιγ'. "Τῷ καταδιελόντι τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν εἰς διαιρέσεις, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ." Τινὲς τοῖς Ἰουδαϊκοῖς ἀκολουθήσαντες μύθοις ἰσαρίθμους ταῖς δυοκαίδεκα φυλαῖς ἔφασαν τῇ Ἐρυθρᾷ θαλάσῃ γεγενῆσθαι τὰς διαιρέσεις, ἐπειδὴ ὁ Προφήτης οὐ δι αἴρεσιν, ἀλλὰ διαιρέσεις εἶπεν. Ἔδει δὲ αὐτοὺς συνιδεῖν, ὅτι διχῆ τμηθὲν τὸ πέλαγος δύο ἀνθ' ἐνὸς ἐγένετο. Τὸ γὰρ ὕδωρ αὐτοῖς τεῖχος ἐκ δεξιῶν, καὶ τεῖχος ἐξ εὐωνύμων· οὗ δὲ χάριν διαιρέσεις ἐκάλεσε τὴν εἰς δύο τοῦ πελάγους τομὴν. ιδ', ιε'. "Καὶ διαγαγόντι τὸν Ἰσραὴλ διὰ μέσου αὐτῆς, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ. Καὶ ἐκτινάξαντι Φαραὼ καὶ τὴν δύναμιν αὐτοῦ εἰς θάλασσαν Ἐρυθρὰν, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ." Ἀμφοτέρα γὰρ τῆς αὐτοῦ δυνάμεως ἔργα, καὶ τὸ τούτους εὐπετῶς διαβῆναι τὸ πέλαγος, καὶ τὸ ἐκεῖνον ὑποβρύχιον γενέσθαι τοῖς ὕδασι. ις'. "Καὶ διαγαγόντι τὸν λαὸν αὐτοῦ ἐν τῇ ἐρήμῳ, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ." Καὶ τοῦτο δὲ τῆς θείας ἰσχύος ἀπόδειξις, τοσοῦτον λαὸν ἐπὶ χρόνῳ τοσοῦτῳ ἐν ἐρήμῳ διαθρέψαι, καὶ τῶν ἀναγκαίων αὐτῷ χορηγήσαι τὴν ἀφθονίαν. ιζ', ιη'. "Τῷ πατάξαντι βασιλεῖς μεγάλους, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ. Καὶ ἀποκτείναντι βασιλεῖς κραταιοὺς, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ." Ἐν κεφαλαίῳ καὶ τούτων ἤδη τὴν ἐρμηνείαν

ἐποίησά μεθα. 80.1925 ιθ', κ'. "Τὸν Σηὼν βασιλέα τῶν Ἀμορραίων, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ. Καὶ τὸν Ὠγ βασιλέα τῆς Βασάν, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ." Οὐχ ἀπλῶς δὲ, τοὺς ἄλλους παραλιπὼν βασιλέας, τούτων διαφερόντως ἐμνήσθη, ἀλλὰ τὸν λαὸν τῆς θεοσδότου νίκης ἀναμιμνήσκων· ἐπὶ ῥώμη γὰρ οὗτοι, καὶ δυναστεία, καὶ μεγέθει σώματος ἐσεμνύνοντο. Ὁ δὲ Ὠγ καὶ κλίνη ἐκέχρητο σιδηρᾶ, διὰ τὸ τοῦ σώματος μέγεθος ἐννέα μὲν πήχεις τὸ μῆκος, πέντε δὲ τὸ εὖρος ἐχούση. κα', κβ'. "Καὶ δόντι τὴν γῆν κληρονομίαν, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ. Κληρονομίαν Ἰσραὴλ δούλω αὐτοῦ, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ." Ἄπαντας γὰρ ἐκείνους θανάτω καταναλώσας, τὸν Ἰσραὴλ δεσπότην τῆς ἐκείνων ἐπέφηνε γῆς. κγ', κδ'. "Ὅτι ἐν τῇ ταπεινώσει ἡμῶν ἐμνήσθη ἡμῶν ὁ Κύριος, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ. Καὶ ἐλυτρώσατο ἡμᾶς ἐκ τῶν ἐχθρῶν ἡμῶν, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ." Μέννηται τούτων καὶ ὁ μακάριος Μωσῆς· "Ἐστέναξαν γὰρ, φησὶν, οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ ἀπὸ τῶν ἔργων, καὶ ἀνέβη ἡ βοή αὐτῶν πρὸς τὸν Θεόν. Καὶ αἰχμαλώτους δὲ πάλιν γενομένους ᾤκτειρε, καὶ εἰς τὴν πατρίαν ἐπανήγαγε γῆν." κε'. "Ὁ διδοὺς τροφήν πάση σαρκί, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ." Ἀπὸ τῆς μερικῆς προνοίας πάλιν ἐπὶ τὴν καθόλου μετέβη, τὴν περὶ πάντας τοῦ Θεοῦ κηρύττων κηδεμονίαν. Οὐ γὰρ μόνον τοῖς ἀνθρώποις, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἀλόγοις τὴν κατάλληλον προσφέρει τροφήν. Οὕτω καὶ ὁ Κύριος ἐν τοῖς ἱεροῖς Εὐαγγελίοις· "Ἀποβλέψατε εἰς τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, ἃ οὔτε σπεῖρει, οὔτε συνάγει εἰς ἀποθήκας, καὶ ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος τρέφει αὐτά." κ'. "Ἐξομολογεῖσθε τῷ Θεῷ τοῦ οὐρανοῦ, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ." Πάντων μὲν Θεὸς ὁ Θεός· πάντων γὰρ ἐστὶ ποιητής· οὐρανοῦ δὲ κυρίως χρηματίζει Θεός, ὑπὸ τῶν ἐν οὐρανῷ διαιτωμένων ἀγγέλων θεραπευόμενος· ἐκεῖνο γὰρ τὸ χωρίον καθαρὸν ἀμαρτίας.

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ ΡΑΨΑΛΜΟΥ.

Οὗτος ὁ ψαλμὸς ἀνεπίγραφος παρ' Ἑβραίοις· θρασὺ δέ τινες πρᾶγμα τετολημκότες ἐπέγραψαν, "Τῷ Δαβὶδ διὰ Ἱερεμίου." καὶ προσέθεσαν τὸ, "Ἀνεπίγραφος παρ' Ἑβραίοις." Καὶ αὐτὸ δὲ τὸ πλάσμα τῆς ἐπιγραφῆς κηρύττει τῶν ἐπιγεγραφότων τὴν ἀνοίαν. Ἱερεμίας γὰρ οὐκ εἰς Βαβυλώνα μετὰ τῶν δορυαλώτων ἀπήχθη, ἀλλ' ὀλίγον ἐν τῇ Ἰερουσαλήμ διαγών χρόνον, ὑπὸ τῶν παρανόμων βιασθεῖς Ἰουδαίων, τῆς εἰς Αἴγυπτον αὐτοῖς ὁδοῦ κε κοινώθηκε· πῶς τοίνυν ἀρμόττει τῷ Ἱερεμῖα λέγειν, "Ἐπὶ τῶν ποταμῶν Βαβυλώνας, ἐκεῖ ἐκαθίσαμεν 80.1928 καὶ ἐκλαύσαμεν;" Ὅτι μὲν οὐδαμῶς ἐκείνῳ τῷ προφήτῃ προσήκει, δῆλον ἐκ τῶν εἰρημένων. Σα φῆς δὲ ὁμοῦ τοῦ ψαλμοῦ ἢ ὑπόθεσις. Οἱ γὰρ ἀπαχθέντες αἰχμάλωτοι, καὶ τῆς ἐπανόδου τετυχηκότες, διηγοῦνται τὰ ἐν Βαβυλώνι συμβεβηκότα. α'. "Ἐπὶ τῶν ποταμῶν Βαβυλώνας, ἐκεῖ ἐκαθίσαμεν, καὶ ἐκλαύσαμεν, ἐν τῷ μνησθῆναι ἡμᾶς τῆς Σιών." Οἱ ἀθυμοῦντες εἰώθασιν τὰ ἐρημότερα καταλαμβάνειν χωρία, κάκει τὰς οἰκείας ὀλοφύρεσθαι συμφοράς. Καὶ οὗτοι τοίνυν ταῖς ὄχθαις τῶν ποταμῶν προσκαθήμενοι, καὶ τῆς μητροπόλεως αὐτῶν λογιζόμενοι τὴν ἐρημίαν, πολλὰ προέχεον δάκρυα, τῶν ποταμῶν μιμούμενοι ρεύματα. β'. "Ἐπὶ ταῖς ἰτέαις ἐν μέσῳ αὐτῆς ἐκρεμάσαμεν τὰ ὄργανα ἡμῶν." Ἀχρηστα γὰρ αὐτοῖς ἦν παντελῶς, τοῦ νόμου διαγορευόντος ἐν ἐνὶ τόπῳ τὴν λειτουργίαν πληροῦν. γ'. "Ὅτι ἐκεῖ ἐπηρώτησαν ἡμᾶς οἱ αἰχμαλωτεύσαντες ἡμᾶς, λόγους ᾠδῶν· καὶ οἱ ἀπαγαγόντες ἡμᾶς· Ὑμνον ᾄσατε ἡμῖν ἐκ τῶν ᾠδῶν Σιών." Ἐπιτωθάζοντες ἡμῖν, καὶ ταῖς ἡμετέραις ἐπεμβαίνοντες συμφοραῖς, ἄδειν ἡμῖν ἐκέλευον, καὶ ταῖς ἡμετέραις αὐτοὺς καταθέλγειν ᾠδαῖς, οὐχ ἵνα ἐντεῦθεν τινα λάβωσιν ὠφέλειαν, ἀλλ' ἵνα γελάσωσιν τὰ ἡμέτερα. δ'. "Πῶς ἄσωμεν τὴν ᾠδὴν Κυρίου ἐπὶ γῆς ἄλλο τρίας;" Ἡμεῖς δὲ τοῦ προστεταγμένου τὸ παράνομον εἰδότες, οὐκ εἴξαμεν τοῖς κελεύουσιν· ἔλεγχος δὲ ταῦτα Ἰουδαίων τῶν παρανόμων, πληροῦν σπουδαζόντων τὸν νόμον,

307

καὶ ἔξω τῶν νενομισμένων χωρίων ἐπιτελούντων τὰ νόμιμα. ε΄, ς. "Ἐὰν ἐπιλάθωμαί σου, Ἱερουσαλήμ, ἐπιλησθείη ἡ δεξιὰ μου. Κολληθείη ἡ γλῶσσά μου τῷ λάρυγγί μου, ἔὰν μὴ σου μνησθῶ." Ταῦτα ὑπὸ τοῦ Προφήτου διδάσκονται λέγειν, ἵνα τὴν τῆς ἱεράς πόλεως ἄλλιστον ἔχωσι μνήμην, ἐν ταῖς ἐλπίσι τῆς ἐπιάνοδου ψυχαγωγούμενοι, τῶν ἀνδραποδισάντων μὴ μάθωσι τὴν ἀσέβειαν. Λέγουσι τοίνυν, ὅτι Οὐδὲ πόρρω σου τυγχάνων, ὡς Ἱερουσαλήμ, λήθη τὴν μνήμην παραδέδωκα· εἰ δὲ τοῦτο ποιήσαιμι, τοῦτο πάθοιμι, καὶ τῆς ἄνωθεν βοήθειας μὴ τύχοιμι. Ταύτην γὰρ καλεῖ δεξιάν. "Ἐὰν μὴ προσανατάξωμαι τὴν Ἱερουσαλήμ, ὡς ἐν ἀρχῇ τῆς εὐφροσύνης μου." Τὸ κεφάλαιον, φησὶ, τῆς εὐφροσύνης τὴν σὴν ἔχω θεάν, καὶ τὴν σὴν νεουργίαν, καὶ τὰς ἐν σοὶ πανηγύρεις. Δι' ἐκείνων γὰρ καρποῦμαι τὴν ἀληθῆ θυμηδίαν. ζ. "Μνήσθητι, Κύριε, τῶν υἰῶν Ἐδὼμ τὴν ἡμέραν Ἱερουσαλήμ, τῶν λεγόντων· Ἐκκενοῦτε, ἐκκενοῦτε ἕως τῶν θεμελίων αὐτῆς." Ἐκ τοῦ Ἡσαῦ οἱ Ἰδουμαῖοι καταγόμενοι διέμειναν τὴν πατρῶαν δυσμένειαν ἔχοντες. Οὗτοι τῆς Ἱερουσαλήμ ἐμπιπραμένης καὶ καταλυομένης, ἔλεγον ἐφηρόμενοι· "Ἐκ 80.1929 κενοῦτε, ἐκκενοῦτε ἕως τῶν θεμελίων αὐτῆς" ἀντὶ τοῦ, Ἐκ βάθρων αὐτὴν ἀνασπάσατε, ὥστε μὴδὲ αὐτὰ μεῖναι τῶν θεμελίων τὰ ἴχνη. η. "Θυγάτηρ Βαβυλῶνος ἢ ταλαίπωρος." Οὕτω παραδούς τῷ Θεῷ τῶν Ἰουδαίων τὴν κρίσιν, προλέγει καὶ τῇ Βαβυλῶνι τὸν ἐσόμενον ὄλεθρον. Ταλαίπωρον δὲ αὐτὴν, ὡς ἀθλίαν ἐσομένην, καλεῖ. Ὁ δὲ Ἀκύλας, ἀντὶ τοῦ ταλαίπωρος, ἢ προνενομευμένη εἴρηκεν. "Μακάριος ὃς ἀνταποδώσει σοὶ τὸ ἀνταπόδομά σου, ὃ ἀνταπέδωκας ἡμῖν." Τί δὲ τοῦτο ἐστίν; θ. "Μακάριος ὃς κρατήσῃ, καὶ ἔδαφιεῖ τὰ νηπία σου πρὸς τὴν πέτραν." Ἐπειδὴ γὰρ καὶ αὐτοὶ τοῖς αὐτῶν νηπίοις ὡμῶς ἐχρήσαντο, τὴν ἴσην αὐτοῖς τιμωρίαν ὁ Προφήτης προεῖρηκε. Μακαρίζεται τοίνυν ὁ Κύριος, ὁ κάκείνους κολάσας, καὶ τούτους ἐλευθερώσας οὐκ ἐπειδὴ τῆς εἰλικρινοῦς εὐσεβείας τρόφιμος ἦν, ἀλλ' ὅτι τὸν εὐσεβῆ λαὸν τῆς ἐλευθερίας ἠξίωσε, καὶ τὸν θεῖον νεὼν οἰκοδομηθῆναι προσέταξε. Δέχεται δὲ Θεὸς καὶ τοὺς ὀλίγους καρπούς, καὶ τὰς μεγάλας ἀντιδόσεις παρέχει· οὕτω τοὺς δύο τῆς χήρας ὀβολοὺς ἀνεκῆρυξεν.

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ ΡΑΖ΄ ΨΑΛΜΟΥ.

α. Τῷ Δαβίδ. Μετὰ τὴν ἀπὸ Βαβυλῶνος ἐπιάνοδον, τὰ ἐπαναστάντα αὐτοῖς οἱ Ἰουδαῖοι καταλύσαντες ἔθνη διὰ τῆς θείας ῥοπῆς, ὕμνον χαριστήριον προσφέρουσι τῷ Θεῷ. Ταῦτα τοίνυν ὁ θεῖος προαγορεύει Δαβίδ. "Ἐξομολογήσομαί σοι, Κύριε, ἐν ὅλῃ καρδίᾳ μου." Οὐκ ἐγένοντο περὶ τὸν εὐεργέτην ἀχάριστοι. Ἄλλ' ἵκετεῖαν προσενεγκόντες, καὶ βοήθειας τετυχηκότες, τοῖς δυνατοῖς τὰς εὐεργεσίας ἀμείβονται, καὶ ὕμνους ὑπὲρ τῆς ἐπικουρίας προσφέρουσιν. "Καὶ ἐναντίον ἀγγέλων ψαλῶσαι." Μιμησόμεθα, φησὶ, τῶν ἀγγέλων τοὺς δῆμους· καὶ καθάπερ ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἐκεῖνοι χορεύοντες ὕμνοῦσι τὸν τῶν ὄλων Θεὸν, οὕτω καὶ ἡμεῖς ἐπὶ τῆς γῆς τὴν πνευματικὴν σοὶ μελωδίαν προσοίσομεν. β. "Προσκυνήσω πρὸς ναὸν ἁγίόν σου, καὶ ἔξομο λογίσσομαι τῷ ὀνόματί σου, ἐπὶ τῷ ἐλέει σου, καὶ τῇ ἀληθείᾳ σου." Ἔσται δέ μοι ἀντὶ τοῦ οὐρανοῦ ὁ ἀφ' ἱερωμένου τῷ ὀνόματί σου νεῶς. Ἐν ἐκείνῳ προσκυνήσω, καὶ τὴν χαριστήριον δοξολογίαν ποιήσομαι, τὴν εἰς ἐμὲ φιλανθρωπίαν, καὶ τὴν κατὰ τῶν πολεμίων δικαιοσύνην ὀρώ. Τῶν μὲν γὰρ, ὡς ἀδικούντων, ἀληθεῖα χρησάμενος κατεψηφίσω τὸν ὄλεθρον· ἐμὲ δὲ τῷ σῶ ἐλέῳ διέσωσας. "Ὅτι ἐμεγάλυνας ἐπὶ πᾶν τὸ ὄνομα τὸ ἁγίόν σου." Διὰ πάντων γὰρ σεπτὸν τὸ ὄνομά σου· καὶ παρὰ πᾶσιν ἄδεται τοῖς τὴν σὴν θεασαμένοις ἰσχύ. γ. "Ἐν ἧ ἂν ἡμέρᾳ ἐπικαλέσωμαί σε, ταχὺ ἐπιάνουσί μου." Ταύτης τῆς εὐφροσύνης διηνεκῶς ἀπολαύειν ἀντιβόλῳ. "Πολυωρήσεις με ἐν ψυχῇ μου 80.1932 δυνάμει σου." Τουτέστιν, Ἐν τῇ δυνάμει σου τὴν ψυχὴν μου πολυωρήσεις, καὶ ψυχαγωγίας καὶ θάρσους ἐμπλήσεις. Ὁ δὲ Σύμμαχος οὕτως, Συνέστης τῆς ψυχῆς μου δυνάμει. Πολλῆς με,

φησίν, ἐπικουρίας καὶ προνοίας ἠξίωσας. δ'. "Ἐξομολογησάσθωσάν σοι, Κύριε, πάντες οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς, ὅτι ἤκουσαν πάντα τὰ ῥήματα τοῦ στόματός μου." Καὶ τηνικαῦτα μὲν ἅπαντες τὴν μεγίστην ἐκείνην μεμαθηκότες νίκην, ἐθαύμασαν τοῦ Θεοῦ τῶν ὅλων τὴν δύναμιν. Διαφερόντως δὲ μετὰ τὴν τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν ἐνανθρώπησιν, καὶ βασιλεῖς καὶ ἄρχοντες τὸν ἀπάντων ὑμνοῦσι Ποιητὴν. Ἐπ' ἐκείνης μέντοι τῆς νίκης, οὐ ῥημάτων ἤκουσαν, ἀλλὰ πρᾶγμα παράδοξον ἐθεάσαντο· νῦν δὲ καὶ ῥημάτων ἤκουσαν, καὶ τῶν εὐαγγελικῶν ἀπο λαύουσι κηρυγμάτων. ε'. "Καὶ ἀσάτωσαν ἐν ταῖς ὁδοῖς Κυρίου, ὅτι με γάλη ἡ δόξα Κυρίου." Εὐκτικῶς τὰ ἐσόμενα λέγει, καὶ τὴν τῶν πραγμάτων προλέγει μεταβολὴν· ὅτι τοῦ Θεοῦ τὴν πρόνοιαν καὶ τὴν οἰκονομίαν θαυμάσουσιν ἅπαντες. Ὅδους γὰρ τὰς οἰκονομίας καλεῖ. ς'. "Ὅτι ὑψηλὸς Κύριος, καὶ τὰ ταπεινὰ ἐφορᾷ." Τοῦτο καὶ ἐν ἑτέρῳ ἔφη ψαλμῷ· "Ὁ ἐν ὑψηλοῖς κατοικῶν, καὶ τὰ ταπεινὰ ἐφορῶν." Λέγει δὲ, ὅτι φύσει ὑψηλὸς ὢν καὶ ἄρρητος, οὐδὲ τῶν σμικρῶν ἀμελεῖ, ἀλλὰ καὶ τούτους τῆς οἰκείας ἀξιοῖ προμηθείας. "Καὶ τὰ ὑψηλὰ ἀπὸ μακρόθεν γινώσκει." Γινώσκει γὰρ πάντα πρὶν γενέσεως αὐτῶν· καὶ πόρρωθεν τοὺς ἐν δυναστείαις ὄρων, ἐκάστῳ φάρμακα προσφέρει κατάλληλα. ζ'. "Ἐὰν πορευθῶ ἐν μέσῳ θλίψεως, ζήσεις με." Πίστεως εἰλικρινοῦς ἢ φωνῆ. Θαρρῶ, φησίν, ὅτι κἂν πανταχόθεν ὑπὸ συμφορῶν περικλύζωμαι, κρεῖττων ἔσομαι τῶν δυσχερῶν, καὶ ζωὴν ἀπὸ τῆς σῆς ἐπικουρίας καρπώσομαι. "Ἐπ' ὀργὴν ἐχθρῶν ἐξέτεινας χεῖράς σου, καὶ ἔσωσέ με ἡ δεξιὰ σου." Ὅρ γινομένης γὰρ κατὰ τῶν ἐμῶν δυσμενῶν, ἐκείνους μὲν τιμωρία παρέδωκας, ἐμὲ δὲ σωτηρίας ἠξίωσας. Καὶ ἐντεῦθεν δῆλον, ὡς χεῖρα μὲν τὴν ἐνέργειαν καλεῖ, δεξιὰν δὲ τὴν ἀγαθὴν ἐνέργειαν. Τῇ γὰρ τιμωρία τῶν ἐχθρῶν τὴν χεῖρα συνέζευξε· τῇ δὲ εἰς αὐτὸν εὐεργεσία τὴν δεξιάν. η'. "Κύριος ἀνταποδώσει ὑπὲρ ἐμοῦ." Ἐγὼ, φησίν, ἄνθρωπος ὢν, καὶ ἀμαρτίαις ἐγκαλινδούμενος, ἀμείψασθαι τὰς εὐεργεσίας οὐ δύναμαι· αὐτὸς δὲ ὁ Κύριος, ὁ τούτων μοι γινόμενος χορηγός, ἐνανθροπήσας, καὶ τὴν ἐμὴν φύσιν ἀνείληφώς, τὸ ἐμὸν ἐκτίσει χρέος. Συμφωνεῖ τούτοις καὶ ὁ θεῖος Ἀπόστολος, λέγων, τὸν Δεσπότην Χριστὸν ἐξαλείψαι 80.1933 τὸ καθ' ἡμῶν χειρόγραφον. "Κύριε, τὸ ἔλεός σου εἰς τὸν αἰῶνα, τὰ ἔργα τῶν χειρῶν σου μὴ παρίδης." Ἐπειδὴ τοίνυν ἀμέτρητός σου ὁ ἔλεος, καὶ τῷ αἰῶνι συνεκτεινόμενος, ταχεῖαν τοῖς σοῖς ποιήμασι παράσχου τὴν σωτηρίαν. Ταύτην δὲ ὁ Προφήτης προσενήνοχεν ὑπὸ τῆς τοῦ παναγίου Πνεύματος μεμαθηκῶς χάριτος, ὡς τὸ χρέος τῆς φύσεως ὁ Ποιητὴς ἐκτίσει τῆς φύσεως.

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ ΡΑΗ΄ ΨΑΛΜΟΥ.

α'. "Εἰς τὸ τέλος· Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ." Ἐν ἐνίοις ἀντιγράφοις πρόκειται, "Ζαχαρίου εἰς τὴν διασποράν." Τοῦτο οὔτε παρὰ τῷ Ἑβραίῳ, οὔτε παρὰ τοῖς Ἑβδομήκοντα, οὔτε παρὰ τοῖς ἄλλοις εὐρον ἐρμηνευταῖς· ἀλλὰ τις ὡς ἡβουλήθη νενοηκῶς τὸν ψαλμὸν, τῆς ἐπιγραφῆς ἐποιήσατο τὴν προσθήκην. Ὁ μὲντοι ψαλμὸς τοῦ Ἰωσίου τοῦ βασιλέως πρόρρησιν ἔχει. Οὗτος γὰρ ἐκ δυσσεβοῦς βλαστῆσας πατρός, τοιούτου δὲ καὶ πάππου γινόμενος ἔκγονος, τὴν μὲν ἐκείνων ἀσέβειαν ἐβδελύξατο, διὰ πάσης δὲ ὤδευσεν ἀρετῆς, καὶ ζήλω θείῳ πυρποληθεὶς, τοὺς τῶν εἰδώλων ἱερέας κατηκόντισεν ἅπαντας· τοὺς δὲ τὴν εὐσέβειαν ἀσπαζομένους πάσης θεραπείας ἠξίωσε. Ταῦτα προλέγει ὁ ψαλμὸς. Εἰσάγει δὲ αὐτὸν ὁ προφητικὸς λόγος προσευχόμενον, καὶ τὴν περὶ αὐτοῦ πρόγνωσιν ἐκπληττόμενον. "Κύριε, ἐδοκίμασάς με, καὶ ἔγνωσάς με." Βάσανος ἀρετῆς οὐ μόνον πενία καὶ ἀθυμία, ἀλλὰ καὶ βασιλεία καὶ εὐπραξία. Ὡσπερ γὰρ ἐν τοῖς ἀνιαροῖς δοκιμαζόμεθα, εἰ φέρειν γενναίως δυνάμεθα τὰ προσπίπτοντα λυπηρά· οὕτως καὶ ἐν ταῖς εὐημερίαις γυμναζόμεθα, καὶ δεῖ κνύμεθα, εἴτε συνεπαιρόμεθα ταῖς εὐκληρίαις, εἴτε τὴν τούτων ἐπιστάμεθα φύσιν. Βασιλείαν τοίνυν ἐγχειρισθεὶς ὁ μακάριος Ἰωσίας, καὶ μετ' εὐσεβείας αὐτὴν

309

κυβερνήσας, εικότως ἔφη· "Κύριε, ἔδοκίμασάς με, καὶ ἔγνωσ με. [β΄.] Σὺ ἔγνωσ τὴν καθέδραν μου, καὶ τὴν ἔγερσίν μου." Πάντα, φησὶ, μεμάθηκας ἀκριβῶς, τίνα εἰργαζόμεν καθ ἡμενος, τίνα ἔδρων ἀνιστάμενος. Διὰ γὰρ τῆς καθ ἔδρας καὶ τῆς ἐγέρσεως, πάντα τὸν βίον ἐδήλωσε. Καθαρᾶς δὲ ψυχῆς καὶ συνειδότος ἐρρώμενου τὰ ῥήματα. Καὶ ἐπειδὴ εἶπεν, "Ἐδοκίμασάς με καὶ ἔγνωσ με," ἵνα μὴ τις ὑπολάβῃ μετὰ τὸ τέλος τῶν πραγμάτων μανθάνειν τὸν Θεὸν τὰ γινόμενα, ἀρμοδίως μάλα ἐπήγαγε· γ΄. "Σὺ συνῆκας τοὺς διαλογισμοὺς μου ἀπὸ μακρόθεν." Ἄνωθεν γὰρ, καὶ ἐξ ἀρχῆς, καὶ πρὸ πολλῶν γενεῶν τῆς ἐμῆς διαπλάσεως, οὐ μόνον τὰς ἐμὰς προεώρακας πράξεις, ἀλλὰ τοὺς ἐσομένους μοι προεώρακας λογισμοὺς. "Τὴν τρίβον μου, καὶ τὴν σχοῖνόν μου σὺ ἐξιχνίασας." Ὁ δὲ Θεὸς δοτίων οὕτως, Τὴν τρίβον μου, καὶ τὴν ὁδόν μου ἐξιχνίασας. Ὁδὸν καὶ τρίβον τὰς πράξεις καλεῖ, σχοῖνον δὲ τὴν τούτων εὐθύτητα· ἐκ μεταφοῦ 80.1936 ῥᾶς τῶν οἰκοδομούντων, καὶ σπαρτίω τοὺς τοίχους διευθυνόντων. Ἐγνωσ, φησὶν, ἀκριβῶς μου τὰς πράξεις, καὶ οὐδὲν τῶν ἐμῶν τὴν σὴν ἔλαθε γνῶσιν. δ΄. "Καὶ πάσας τὰς ὁδοὺς μου προεἶδες, ὅτι οὐκ ἔστι δόλος ἐν τῇ γλώσσει μου." Οὐ μόνον προεἶδεν, ἀλλὰ καὶ προεἶρηκεν ὁ τῶν ὄλων Θεὸς διὰ τῶν προφητῶν, καὶ τῷ Ἱεροβοᾶμ θύοντι, καὶ ταῖς δαμάλεσι τὸ θεῖον σέβας προσφέροντι προεθέσπισεν, ὡς ἀναστήσεται υἱὸς τῷ Δαβὶδ, Ἰωσίας ὄνομα αὐτῷ, καὶ τοὺς τῶν εἰδώλων ἱερέας παραδώσει θανάτῳ, καὶ τὰ τούτων ὅσα ἐν ἐκείνῳ τῷ βωμῷ κατακαύσει. ε΄. "Ἴδου, Κύριε, σὺ ἔγνωσ πάντα, τὰ ἔσχατα καὶ τὰ ἀρχαῖα." Δι' αὐτῶν μεμάθηκα τῶν πραγμάτων, ὡς ἅπασαν ἔχεις τὴν γνῶσιν, καὶ τῶν πάλαι γεγενημένων, καὶ τῶν μηδέπω γεγενημένων. "Σὺ ἔπλασάς με, καὶ ἔθηκας ἐπ' ἐμὲ τὴν χεῖρά σου." Πῶς γὰρ οἶόν τε λαθεῖν τι τῶν ἐμῶν τὸν ἐμὸν ποιητὴν, τὸν ἔνδον ἐν τῇ μητρῷα με διαπλάσαντα νηδύϊ, καὶ πάσης ἀξιώσαντα προμηθείας; Τὸ δὲ, "Ἐθηκας ἐπ' ἐμὲ τὴν χεῖρά σου," ἔοικε τῷ, "Αἱ χεῖρές σου ἐποίησαν με, καὶ ἔπλασαν με." Σημαίνει δὲ κατὰ ταυτὸν καὶ τὴν μετὰ τὴν διάπλασιν προμηθειάν. ς΄. "Ἐθαυμαστώθη ἡ γνῶσις σου ἐξ ἐμοῦ, ἐκραταιώθη, οὐ μὴ δύνωμαι πρὸς αὐτήν." Ἐκ τῶν εἰς ἐμὲ γεγενημένων τὴν σὴν ἔγνωκα δύναμιν· καὶ ὑμνήσαι τὴν σὴν θέλων σοφίαν, εἶτα τῆς ἀξίας διαμαρτάνων, τὴν ἤτταν ὁμολογῶ. Οὕτω καὶ τὴν γνῶσιν, καὶ τὴν πρόγνωσιν τοῦ Θεοῦ τῶν ὄλων θαυμάσας, καὶ ὅτι οὐδὲν αὐτὸν ἔλαθεν, οὔτε τῶν γεγενημένων, οὔτε τῶν ἐσομένων, ἐφ' ἕτερον μετὰ βαίνει ταῦτα διηγούμενος· ζ΄. "Ποῦ πορευθῶ ἀπὸ τοῦ πνεύματός σου; καὶ ἀπὸ τοῦ προσώπου σου ποῦ φύγω;" Τὸν οὕτω πάντα σαφῶς ἐπιστάμενον πῶς δυνατόν λαθεῖν δραπετεύοντα; Ἐπισημῆνασθαι δὲ προσήκει, ὅτι τὴν αὐτὴν ἐνέργειαν ἔχειν ἐδίδαξε, καὶ τὸν Θεὸν, καὶ τὸ παν ἅγιον Πνεῦμα· "Ποῦ πορευθῶ, φησὶν, ἀπὸ τοῦ πνεύματός σου, καὶ ἀπὸ προσώπου σου ποῦ φύγω;" Ὡν δὲ μία ἡ ἐνέργεια, μία πάντως καὶ ἡ δύναμις· ὧν δὲ μία ἡ δύναμις, μία ἡ φύσις· μία ἄρα τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Πνεύματος ἡ φύσις. η΄. "Ἐὰν ἀναβῶ εἰς τὸν οὐρανὸν, σὺ ἐκεῖ εἶ· ἐὰν καταβῶ εἰς τὸν ἄδην, πάρει." Ἄπαντα, φησὶ, πληροῖς, καὶ τὰ ἄνω καὶ τὰ κάτω. Τὸ μὲν γὰρ τοῦ ὕψους ἔσχατον, τὸ δὲ τοῦ βάθους. Καλῶς δὲ τῷ μὲν οὐρανῷ τὸ, "Σὺ ἐκεῖ εἶ," συνέζευξε, τῷ δὲ ἄδην τὸ πάρει. Τοῖς γὰρ ἐν οὐρανῷ δαιτωμένοις ἀγγέλοις ἐπαναπέυεται. Πανταχοῦ δὲ πάρεστι, καὶ τοῖς πᾶσι παρίσταται· "καὶ ἐν αὐτῷ ζῶμεν, κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόστολον, καὶ κινούμεθα, καὶ ἐσμέν." 80.1937 θ΄, ι. Ἐὰν ἀναλάβοιμι τὰς πτέρυγάς μου κατ' ὄρθρον, καὶ κατασκηνώσω εἰς τὰ ἔσχατα τῆς θαλάσσης. Καὶ γὰρ ἐκεῖ ἡ χεὶρ σου ὀδηγήσει με, καὶ καθέξει με ἡ δεξιὰ σου." Ὁρθρον τὰς ἀνατολάς ἐκάλεσε, δυσμὰς δὲ τῆς θαλάττης τὰ ἔσχατα. Τῷ γὰρ ὕψει καὶ τῷ βάθει τὸ μῆκος καὶ τὸ πλάτος προσέθηκε, διδάσκων τὸ τῆς θείας φύσεως ἀπερίγραφον. Ταύτης δὲ τῆς δυνάμεως τὴν πείραν ἔλαβε καὶ Ἴωνᾶς ὁ προφήτης. Φυγεῖν γὰρ τὸν τῶν ὄλων Θεὸν ἐπιχειρήσας, καὶ ἦλω, καὶ τοῖς κύμασιν ἐπεδήθη, καὶ οἷον εἰρκτῆ τινι παρεδόθη τῷ κήτει, καὶ πρὸς ἦν ἀπεστάλη πόλιν ἐποδηγήθη. Ἀληθῆ τοίνυν καὶ ἐν ταῦθα δεικνυταί τῆς προφητείας τὰ ῥήματα·

ὅτι "Εἰ κατασκηνώσασαι με εἰς τὰ ἔσχατα τῆς θαλάσσης, ἐκεῖ ἡ χεὶρ σου ὀδηγήσει με, καὶ καθέξει με ἢ δε ξιά σου. [ια'] Καὶ εἶπα, "Ἄρα σκότος καταπατήσει με, καὶ νύξ φωτισμὸς ἐν τῇ τρυφῇ μου." Ὁ δὲ Σύμμαχος οὕτως· Ἐὰν εἶπω, "Ἴσως σκότος περισκεπάσει με, ἀλλὰ καὶ νύξ φωτεινὴ περὶ ἐμέ. Κἂν πρὸς ἀνίσχοντα, φησὶ, κἂν πρὸς δυόμενον ἥλιον καταφύγω, τὴν σὴν οὐ διαφεύξομαι δύναμιν· κἂν τῷ σκότει τῆς νυκτὸς κατακαλύψασθαι πειραθῶ, οὐδ' οὕτως λήσομαι. Σοὶ γὰρ φῶς ἐστὶ καὶ τὸ σκότος. ιβ'." "Ὅτι σκότος οὐ σκοτισθήσεται ἀπὸ σοῦ, καὶ νύξ ὡς ἡμέρα φωτισθήσεται." Ὁ δὲ Σύμμαχος οὕτως· Οὔτε σκότος σκοτεινὸν ἔσται ὑπὲρ σε, ἀλλὰ καὶ νύξ ὡς ἡμέρα φανεῖται. Τὸ σκότος, φησὶν, ἐμοί ἐστὶ σκότος· ἐγὼ γὰρ ἔχω φωτὸς καὶ σκότους διαφορὰν. Σοὶ δὲ τῷ νοερῷ φωτὶ, καὶ νύξ φανωτάτη, καὶ πάσης μεσημβρίας φωτεινότερα. "Ὡς τὸ σκότος αὐτῆς, οὕτως καὶ τὸ φῶς αὐτῆς." Καθάπερ γὰρ ἐμοὶ ζοφώδης ἢ νύξ, οὕτως ἐστὶ σοὶ φωτεινὴ. ιγ'." "Ὅτι σὺ ἐκτήσω τοὺς νεφροὺς μου." Ταῦτα δὲ, φησὶν, οὐχ ἀπλῶς λέγω, ἀλλὰ τῇ σῇ φωτὶ ζόμενος χάριτι, καὶ τοῖς λογισμοῖς τὴν σὴν αἴγλην δεχόμενος. Νεφροὺς γὰρ ἐνταῦθα τοὺς λογισμοὺς προσηγόρευσεν. Ἐπειδὴ γὰρ τὸ ἐπιθυμητικὸν ἔγκειται τοῖς νεφροῖς, οἱ λογισμοὶ δὲ τὴν ταύτης δέχονται προσβολὴν, λογισμοὺς ἐκάλεσε τοὺς νεφροὺς. "Ἀντελάβου μου ἐκ γαστρὸς μητρὸς μου." Σὺ μου γέγονας καὶ παιδοτρίβης, καὶ κηδεμῶν, καὶ διδάσκαλος, καὶ εὐθὺς τῆς μήτρας ἐξελθὼν τῆς σῆς προνοίας ἀπήλαυσα. ιδ'." "Ἐξομολογήσομαί σοι, ὅτι φοβερῶς ἔθαυμα στώθης· θαυμάσια τὰ ἔργα σου, καὶ ἡ ψυχὴ μου γινώσκει σφόδρα." Τούτου δὲ χάριν ὑμῶν διατελῶ, ταῖς σαῖς μεγαουργίαις καταυγαζόμενος, καὶ εἰς τοῦτο διεγειρόμενος. 80.1940 ιε'." "Οὐκ ἐκρύβη τὸ ὄστούν μου ἀπὸ σοῦ, ὃ ἐποίησας ἐν κρυφῇ, καὶ ἡ ὑπόστασίς μου ἐν τοῖς κατωτάτοις τῆς γῆς." Ἄπαντα, φησὶν, ἀκριβῶς γινώσκεις τὰ κατ' ἐμοῦ. Σὺ γὰρ ἔτι με τῇ νηδύϊ τῇ μητρῶα κρυπτόμενον ἔπλασας, καὶ οἶονεῖ ἐν τῷ ἐσχάτῳ μέρει τῆς γῆς ὄντα, εἰς φῶς ἤγαγες. Οὕτω γὰρ καὶ ὁ Ἀκύλας ἠρμήνευσεν· Οὐκ ἐπεκαλύφθη ὄσῳ μου ἀπὸ σοῦ, οἷς ἐποίηθην ἐν ἀποκρύφῳ, ἐποικίλθην ὡς ἐν κατωτάτῳ τῆς γῆς. Οὐ δέν σε, φησὶ, λαθεῖν δυνατὸν ἐν τῷ κρυπτῷ τῆς φύσεως ἐργαστηρίῳ διαπλάττοντα τῶν ἀνθρώπων τὴν φύσιν. ις'." "Τὸ ἀκατέργαστόν μου εἶδον οἱ ὀφθαλμοί σου, καὶ ἐπὶ τὸ βιβλίον σου πάντες γραφήσονται· ἡμέραι πλασθήσονται, καὶ οὐδεὶς ἐν αὐτοῖς." Ὁ δὲ Σύμμαχος οὕτως· Ἀμόρφωτόν με προεῖδον οἱ ὀφθαλμοί σου, σὺν τοῖς ἐν τῇ βίβλῳ σου πᾶσι γεγραμμένοις, ἡμέρας πλασσομένοις οὐκ ἐνδεούσης οὐδεμιᾶς. Οὕτω μὲν, φησὶν, εἶδες πρὶν διαπλασθῆναι καὶ μορφωθῆναι, ὡς τοὺς ἤδη γεννηθέντας, καὶ τελείους γεγεννημένους, καὶ οὐδεμιᾶς ἐν δεξιῖς ἡμέρας, καὶ ἐν τοῖς σοῖς βιβλίοις ἀναγεγραμμένους. Τούτων τῶν βιβλίων καὶ ὁ μακάριος μέμνηται Δανιὴλ· "Κριτήριον γὰρ, φησὶν, ἐκάθισε, καὶ βίβλοι ἠνεώχθησαν." Καὶ ὁ Κύριος ἐν τοῖς ἱεροῖς Εὐαγγελίοις, "Ὑμῶν καὶ αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς πᾶσαι ἠριθμημέναι εἰσὶ." Βίβλους δὲ νοητέον τὴν πάντα περιέχουσαν τοῦ Θεοῦ γνῶσιν, καὶ τὴν ἄληστον τοῦ Θεοῦ μνήμην. Οὕτω τὰ θεῖα διηγησάμενος, τὸν οἱ κεῖον ἀποκαλύπτει σκοπὸν, οὐ φιλοτιμίαν χρώμενος, ἀλλ' ὠφελείας ἀρχέτυπον προτιθεῖς. ιζ'." "Ἐμοὶ δὲ λίαν ἐτιμήθησαν οἱ φίλοι σου, ὁ Θεὸς, λίαν ἐκραταιώθησαν αἱ ἀρχαὶ αὐτῶν." Τοῦτο σαφῶς καὶ ἡ ἱστορία διδάσκει· πάσης γὰρ τοὺς θεῖους ἱερέας ἠξίωσε θεραπείας. Ἦκουσαν γὰρ πάντες τῶν ὑποσχέσεων, ἃς πρὸς τὸν Ἀβραάμ ὁ Θεὸς ἐποίησατο, "Εὐλογῆσω, λέγων, τοὺς εὐλογοῦντάς σε, καὶ τοὺς καταρωμένους σε καταράσομαι." Τὸ δὲ, "Ἐκραταιώθησαν αἱ ἀρχαὶ αὐτῶν," ὁ Θεοδοτίων οὕτως ἠρμήνευσεν, Ἐκραταιώθησαν οἱ πένητες αὐτῶν. Οἱ γὰρ πάλαι διὰ τὰς τῶν δυσσεβῶν βασιλέων παρανομίας ἐν εὐτελείᾳ καὶ πενίᾳ διάγοντες πάσης ἀπήλαυσαν παρὰ τῷ Ἰωσὶα τιμῆς. ιη'." "Ἐξαριθμήσομαι αὐτούς, καὶ ὑπὲρ ἄμμον πληθυνθήσονται." Τῇ γὰρ τοῦ βασιλέως εὐσεβείᾳ, καὶ οἱ πάλαι δυσσεβεῖς, τὴν διάνοιαν φωτισθέντες, παλινωδίαν ἦσαν, καὶ τὴν κατὰ νόμον πολιτείαν ἠσπᾶσαντο, καὶ οἱ πάλαι εὐαρίθμητοι ἀριθμοῦ

κρείτ 80.1941 τους ἐγένοντο. Προθεσπίζει δὲ κατὰ ταυτὸν ὁ λό γος, καὶ τὴν μετὰ τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν γεγενημένην τῆς οἰκουμένης μεταβολήν. Νικῶσι γὰρ κατὰ πόλιν ἐκάστην καὶ χώραν τὸν ἀριθμὸν οἱ τῆς τοῦ Θεοῦ θεραπείας ἐπιμελοῦ μενοι. "Ἐξεγέρθην, καὶ ἔτι εἶμι μετὰ σοῦ." Ὁ δὲ Σύμμαχος οὕτως, Ἐξυπνήσω, καὶ ἀεὶ ἔσομαι παρὰ σοί. Ἀεὶ γὰρ ἔμαυτὸν διεγείρων, καὶ τῆς ῥα θυμίας τὸν ὕπνον ἀπώσομαι, καὶ τὴν σὴν μνήμην ἐν τῇ διανοίᾳ φυλάξω. Οὕτω γὰρ τῆς σῆς ἀπολαύσομαι προμηθείας. ιθ'. "Ἐὰν ἀποκτείνης ἀμαρτωλοὺς, ὁ Θεὸς, ἄνδρες αἱμάτων ἐκκλίνετε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι ἐρισταί ἐστε εἰς διαλογισμούς." Ἴδιον τῶν τοὺς ἀγαθοὺς ἀγα πώντων τοὺς ἐναντίους βδελύττεσθαι. Διὸ φησιν, ὅτι Σοῦ τοῦ φιλανθρώπου τοὺς ἀμαρτωλοὺς ἀναιροῦντος, πολλῶ μᾶλλον ἐγὼ τὴν τούτων ἀποστραφήσομαι συνουσίαν, τὴν φιλόνεικον αὐτῶν ἐπιστάμενος γνώμην. Οὐ γὰρ ἀνέχονται τῶν ἀγαθῶν παραινέσεων, ἀλλὰ τῇ δυσκολίᾳ τῆς γνώμης ἀποσεύονται ταύτας. κ'. "Λήψονται εἰς ματαιότητα τὰς πόλεις σου." Ἀποκτενεῖς δὲ αὐτοὺς, φησὶν, οὐκ ἀδίκως, ἀλλ' ἐπειδὴ μάτην τὰς πόλεις οἰκήσουσιν, ὄνησιν οὐδεμίαν ἐκ τῶν σῶν νόμων καρπούμενοι. κα', κβ'. "Οὐχὶ τοὺς μισοῦντάς σε, Κύριε, ἐμίσησα, καὶ ἐπὶ τοὺς ἐχθροὺς σου ἐξετηκόμην; Τέλειον μὴ σὸς ἐμίσουν αὐτοὺς, εἰς ἐχθροὺς ἐγένοντό μοι." Τῆς σῆς ἐξήρηται ἀγάπης, ὦ Δέσποτα. Ταυτὰ σοὶ βούλομαι καὶ φιλεῖν καὶ μισεῖν. Διὰ τοι τοῦτο τοὺς μὲν τῆς σῆς ἀντεχομένους θεραπείας καὶ φιλῶ καὶ γεραίρω· τοὺς δὲ μισοῦντάς σε, οὐ μόνον μισῶ, ἀλλὰ καὶ ἀνιῶμενος ἐπ' αὐτοῖς, καὶ τηκόμενος διατελῶ. Μισῶ μὲν γὰρ ὡς παρανόμους, οἰκτεῖρω δὲ ὡς ἀνθρώπους. Καὶ πενθεῖν μὲν αὐτοὺς διὰ τὴν φυσικὴν συμπάθειαν ἀναγκάζομαι· βδελύττομαι δὲ πάλιν αὐτοὺς διὰ τὴν πολλὴν πονηρίαν. κγ', κδ'. "Δοκίμασόν με, ὁ Θεὸς, καὶ γνώθι τὴν καρδίαν μου· ἔτασόν με, καὶ γνώθι τὰς τρίβους μου. Καὶ εἶδε εἰ ὁδὸς ἀνομίας ἐν ἐμοὶ, καὶ ὁδήγησόν με ἐν ὁδῶ ἀιώνια." Ταῦτα ἐγὼ μὲν οὕτως ἔχειν ὑπολαμβάνω· σὲ δὲ παρακαλῶ, τὸν ἄριστον τῶν ψυχῶν ἰατρὸν, τὸν ἐμὸν βίον καταμαθεῖν ἀκριβῶς, καὶ τὰ τῆς καρδίας ἐξετάσαι κινήματα· κἄν τι τῶν σῶν νόμων ἐναντίον ἐν τούτοις εὑρεθῇ, ὑπὸ τῆς σῆς εὐθυνηθῆναι σοφίας ἀντιβολῶ, καὶ πρὸς τὴν αἰώνιον ὁδηγηθῆναι πορείαν. Ταῦτα ἐρῶ ῥέθη μὲν ὑπὸ τοῦ μακαρίου Δαβὶδ, προεῤῥέθη δὲ εἰς Ἴωσίαν τὸν εὐσεβῆ, πρόκειται δὲ πᾶσι τοῖς βουλομένοις ἀφορμὴ σωτηρίας.

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ ΡΛΘ΄ ΨΑΛΜΟΥ.

α'. "Εἰς τὸ τέλος, Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ." Διωκόμενος ὑπὸ τοῦ Σαοὺλ ὁ μακάριος Δαβίδ, εἰς ἐπικουρίαν καλεῖ τὸν τῶν ὄλων Θεόν. 80.1944 β'. "Ἐξελοῦ με, Κύριε, ἐξ ἀνθρώπου πονηροῦ, ἀπὸ ἀνδρὸς ἀδίκου ῥῦσαι με." Ἄδικος ὁ Σαοὺλ, καὶ περὶ τὸν εὐεργέτην ἀχάριστος. Οὐ γὰρ μόνον οὐδὲν ἡδικοκῶτα τὸν θεῖον Δαβίδ, ἀλλὰ καὶ πολλῶν αὐτῷ γενόμενον πρόξενον ἀγαθῶν, ἐσπούδαζεν ἀνελεῖν. γ'. "Οἵτινες ἐλογίσαντο ἀδικίαν ἐν καρδίᾳ, ὅλην τὴν ἡμέραν παρετάσσοντο πολέμους." Οὐ γὰρ μόνον πονηροῖς ἐχρήσατο λογισμοῖς, ἀλλὰ καὶ τὰ ἔργα προσέθηκε τοῖς λογισμοῖς. Τὸ δὲ, ὅλην τὴν ἡμέραν, ὁ Σύμμαχος, κατὰ πᾶσαν ἡμέραν, ἠρμήνευσεν δ'. "Ἠκόνησαν γλῶσσαν αὐτῶν ὡσεὶ ὄφεις· ἰὸς ἀσπίδων ὑπὸ τὰ χεῖλη αὐτῶν." Δόλω γὰρ χρησάμενος πολλάκις ἀνελεῖν αὐτὸν ἐπεχείρησε· καὶ πολλάκις ὁμωμοκῶς, καὶ φιλικῶς χρησάμενος λό γοις, παρέβη τοὺς ὄρκους. Τὴν ὑπουλον τοίνυν γνώ μιν, καὶ τὸν κεκρυμμένον δόλον, εἰκότως ἀπέειπε τῷ τῶν ἐρπυστικῶν θηρίων ἰῶ. ε'. "Φύλαξόν με, Κύριε, ἐκ χειρὸς ἀμαρτωλοῦ, ἀπὸ ἀνθρώπων ἀδίκων ἐξελοῦ με." Δικαίῳ πρέπουσα ἡ εὐχή. Οὐ γὰρ τοῖς ἐχθροῖς ὄλεθρον, ἀλλ' ἑαυτῷ σωτηρίαν αἰτεῖ. "Οἵτινες διελογίσαντο τοῦ ὑποσκελίσαι τὰ διαβήματά μου." Ἐξελαυνόμενος ὑπὸ τοῦ Σαοὺλ ὁ μακάριος Δαβίδ πρὸς τοὺς Ἄλλοφύλους κατέφυγε· δυσσεβεῖς δὲ ἐκεῖνοι, καὶ πάσης παρανομίας ἐργάται. Καὶ διὰ τοῦτο τοιγαροῦν ἀξιάγαστος, ὡς πανταχοῦ φύλαξ τῆς εὐσεβείας γενόμενος, καὶ δουλεῦσαι ταῖς ἀνάγκαις οὐκ ἀνεχόμενος. Ἄλλ' ὁ μὲν, φησὶν, οὗτος ὁ ἐξελαύνων με, μικροῦ δεῖν ὑπεσκελίσε μου τῆς εὐσεβείας τὰ

διαβήματα. ᾿. "Ἐκρυψαν ὑπερήφανοι παγίδα μοι, καὶ σχοι νίοις διέτειναν παγίδα τοῖς ποσί μου, ἐχόμενα τρίβου σκάνδαλα ἔθεντό μοι." Ἐπερήφανον αὐτὸν καλεῖ τὸν Σαοῦλ. "Παγίδα δὲ, καὶ σχοινία, καὶ σκάνδαλα, τὰς διαφόρους ἐπιβουλάς, τοὺς λόχους, τὰς ἐνέδρας. Εἶρηκε δὲ ταῦτα τροπικῶς, ἐκ μεταφορᾶς τῶν θηρευόντων καὶ ἀρπεδόνας, καὶ ποδά γρας, καὶ δίκτυα διατεινόντων. ζ. "Εἶπα τῷ Κυρίῳ· Θεός μου εἶ σύ." Ἐγὼ δὲ, τῶν ἀνθρωπίνων ἀπάντων καταφρονήσας ἑμαυτὸν σοι ἀνέθηκα, καὶ σὲ οἶδα Κύριον καὶ Θεὸν, καὶ τὴν παρὰ σοῦ προσμένω βοήθειαν. "Ἐνώτισαι, Κύριε, τὴν φωνὴν τῆς δεήσεώς μου. [η΄.] Κύριε, Κύριε, δύναμις τῆς σωτηρίας μου." Πιστεύοντος καὶ ποθοῦντος ὁ διπλασιασμός. Ἐν σοί, φησὶν, ἔχω τὴν τῆς σωτηρίας ἐλπίδα· σὺ γὰρ μόνος παρέχειν τὴν σωτηρίαν ἰσχύεις. "Ἐπεσκίασας ἐπὶ τὴν κεφαλὴν μου ἐν ἡμέρᾳ πολέμου." Καὶ τοῦτο τῇ πείρᾳ μεμάθηκα. Καὶ γὰρ ἡνίκα τὴν πρὸς τὸν Γολιάθ ἀνεδεξάμην μονομαχίαν, καὶ ὅτε τοῖς Ἄλλοφύλοις παρεταξάμην, καθάπερ ἄσπιδι με τῇ σῆ ῥοπή περιέφραζας. 80.1945 θ΄. "Μὴ παραδῶς με, Κύριε, ἀπὸ τῆς ἐπιθυμίας μου ἀμαρτωλῶ." Ὁ δὲ Σύμμαχος οὕτως· Μὴ δῶς, Κύριε, τὰς ἐπιθυμίας τοῦ παρανόμου. Ὁμοίως δὲ καὶ ὁ Θεοδοτίων, καὶ ὁ Ἀκύλας. Τῆς ἐμῆς, φησὶν, ἐφιεμένω σφαγῆς μὴ δῶς τὴν τῆς ἐπιθυμίας ἀπόλαυσιν. Καὶ κατὰ τοὺς Ἐβδομήκοντα οὕτω νοητέον, Μὴ δι' ἐμοῦ ἀπολαύσαι ὧν γλίχεται. Ἐγὼ μὲν γὰρ ἐπιθυμῶ σωθῆναι· ἐκεῖνος δὲ ἐπιθυμεῖ ἀνελεῖν με. Μὴ τοίνυν τὴν ἐμὴν ἐπιθυμίαν ἐκείνῳ παράσχης. "Διελογίσαντο κατ' ἐμοῦ· μὴ ἐγκαταλίπης με, μήποτε ὑψωθῶσιν." Πάντα λογισμὸν κινουσι κατὰ τῆς ἐμῆς σφαγῆς· μὴ τοίνυν με τῆς σῆς γυμνώσης προνοίας, ἵνα μὴ πρόφασιν αὐτοῖς ἀλαζονείας παράσχης. ι΄. Ἡ κεφαλὴ τοῦ κυκλώματος αὐτῶν, κόπος τῶν χειλέων αὐτῶν καλύψει αὐτούς." Ἐντεῦθεν προλέγει τὰ ἐσόμενα αὐτοῖς κακά. Τοῦτο δὲ σαφέστερον ὁ Σύμμαχος ἡρμήνευσεν· Ὁ πικρασμός τῶν κυκλούντων με, ὁ μόχθος τῶν χειλέων αὐτῶν πωμασάτω αὐτούς. Ταῖς οἰκείαις, φησὶν, ἐπιβουλαῖς περιπέσειεν, καὶ ἂ κατ' ἐμοῦ τεκταίνουσιν ὑπομεί ναιεν, καὶ ἡ κατ' ἐμοῦ τυρευομένη πικρία τοὺς ταύτη χρωμένους παντελῶς συγκαλύψει. Τοῦτο ἔοικε τῷ ἐν τῷ ἐβδόμῳ εἰρημένῳ ψαλμῶ· "Λάκκον ὠρυξε καὶ ἔσκαψεν αὐτὸν, καὶ ἐμπεσεῖται εἰς βόθρον, ὃν εἰργάσατο." ια΄. "Πεσοῦνται ἐπὶ αὐτούς ἄνθρακες, καὶ ἐν πυρὶ καταβαλεῖς αὐτούς." Οἷον γὰρ τινι πυρὶ τῇ ὀργῇ καταναλώσεις αὐτούς. "Ἐν τάλαιπωρίαις, καὶ οὐ μὴ ὑποστῶσιν." Περιπεσοῦνται συμφοραῖς, καὶ οὐ περιέσσονται τούτων. Ταῦτα δὲ συνέβη τῷ Σαοῦλ ἐν τῷ κατὰ τοὺς Ἄλλοφύλους πολέμῳ. Ἐκεῖ γὰρ σφαγεῖς ἐδέξατο τοῦ βίου τὸ πέρασ. ιβ΄. "Ἀνὴρ γλωσσώδης οὐ κατευθυνθήσεται ἐπὶ τῆς γῆς." Τοὺς διαβάλλοντας αὐτὸν συνεχῶς παρὰ τῷ Σαοῦλ διὰ τούτων αἰνίττεται, τὸν Δωὴκ, τοὺς Ζιφαίους, τοὺς ἄλλους, οἱ πολλαῖς συκοφανταῖς ἐκέχρητο. Καὶ διδάσκει ὡς διαμαρτάνουσι τοῦ σκοποῦ οἱ πλούτου χάριν καὶ δυναστείας τῇ ψευδο λογίᾳ χρώμενοι, καὶ οὐ τυγχάνουσιν ὧν ἐφίενται. "Ἄνδρα ἄδικον κακὰ θηρεύσει εἰς διαφθοράν." Ταῦτα γὰρ καὶ ὁ Σαοῦλ ὑπέμεινεν· ἦλω γὰρ ἐν τῷ πολέμῳ, καὶ ἐδέξατο τὴν θανατηφόρον πληγὴν. ιγ΄. "Ἐγνων ὅτι ποιήσει Κύριος τὴν κρίσιν τῶν πτωχῶν, καὶ τὴν δίκην τῶν πενήτων." Μεμάρθηκα, φησὶ, τῆς θείας ψήφου τὸ δίκαιον, καὶ οἶδα ὅτι τοὺς πάσης ἀνθρωπείας βοηθείας ἐρήμους οὐκ ἐάσει προχείρους τοῖς πολεμοῦσιν εἰς βλάβην, ἀλλὰ πράξεται δίκας τοὺς ἀδίκους ἀξίας. ιδ΄. "Πλὴν δίκαιοι ἐξομολογήσονται τῷ ὀνόματί σου, καὶ κατοικήσουσιν εὐθεῖς σὺν τῷ προσώπῳ σου." Τούτου δὴ χάριν ὁ τῶν δικαίων ἀνυμνεῖ σε χορὸς, ταύτης παρὰ σοῦ τῆς κηδεμονίας τυγχάνων. Καὶ τὴν σὴν ἀγαπῶσι προεδρεῖαν, αἰεὶ σε φανταζόμενοι, καὶ τὸ σὸν ὄραν ὑπολαμβάνοντες πρόσωπον. Τοιοῦτόν ἐστι τὸ ἐν τῷ πέμπτῳ καὶ δεκάτῳ εἰρη μένον ψαλμῶ, "Προωρώμην τὸν Κύριον ἐνώπιόν μου διαπαντός, ὅτι ἐκ δεξιῶν μου ἐστίν, ἵνα μὴ σαλευθῶ." ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ ΡΜ΄ ΨΑΛΜΟΥ. α΄. "Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ." Καὶ οὗτος ὁ ψαλμὸς τὴν αὐτὴν ἔχει τῷ προτεταγμένῳ διάνοιαν· διωκόμενος γὰρ ὑπὸ τοῦ Σαοῦλ ἀντιβόλει τὸν Θεόν. "Κύριε, ἐκέκραξα πρὸς σὲ, εἰσάκουσόν μου."

Κραυγὴν γὰρ καλεῖ τὴν τῆς ψυχῆς προθυμίαν. Οὕτω γὰρ καὶ Μωσοῦ σιγῶντος ὁ Θεὸς ἔφη, "Τί βοᾷς πρὸς με;" – "Πρόσχες τῇ φωνῇ τῆς δεήσεώς μου ἐν τῷ κεκραγένοι με πρὸς σέ." Εὐμενῶς, φησὶ, Δέσποτα, δέξαι τὴν ἐμὴν ἰκετείαν. β'. "Κατευθυνθήτω ἡ προσευχή μου, ὡς θυμίαμα ἐνώπιόν σου· ἔπαρσις τῶν χειρῶν μου θυσία ἔσπε ρινή." Τῇ προσευχῇ συνέζευξε τὴν πρᾶξιν τῆς ἀρετῆς. Ἡ γὰρ ἔπαρσις τῶν χειρῶν ταύτην παρα δηλοῖ· τὴν ἐργασίαν γὰρ αἱ χεῖρες ἐνεχειρίσθησαν. Ἰκετεῦει δὲ τῷ τοῦ θυμιάματος ἀτμῶ παραπλη σίως ἀναπεμφθῆναι τὴν προσευχήν, καὶ τὴν ἐκείνου εὐοσμίαν μιμήσασθαι. Ὡσαύτως δὲ καὶ τῶν χειρῶν τὴν ἔκτασιν ἔσπερινῇ θυσίᾳ φανῆναι παραπλησίαν. Ἐσπερινῆς μέντοι, καὶ οὐχ ἑωθινῆς ἐμνημόνευσεν, ἐπειδὴ ἐν συμφοραῖς ἦν καὶ λύπαις· σκότῳ δὲ ἔοικεν ἡ συμφορὰ καὶ νυκτί. γ'. "Θοῦ, Κύριε, φυλακὴν τῷ στόματί μου, καὶ θύραν περιοχῆς περὶ τὰ χεῖλη μου." Δύο μὲν ὁ Δημιουργὸς ἔδωκε τῇ γλώττῃ τείχεα, τὸ τῶν ὀδόντων, καὶ τὸ τῶν χειλέων, τὰς ἀλόγους αὐτῆς ὑπέχων ὀρμάς. Ἄλλ' ὅμως ὁ Προφήτης καὶ ἐτέ ρας ἀπολαῦσαι παρακαλεῖ φυλακῆς, δεδιὼς μὴ τι φθέγγηται σχετλιάζων οὐκ εὐπρεπές. Ὅτι γὰρ οὐδ' ὑπὸ τοῦ Σαοῦλ διωκόμενος εἶπεν τι βλάσφημον ἠνέσχετο πώποτε, μαρτυρεῖ ἡ ἱστορία. Ἄλλὰ γὰρ ἀναιρεῖν αὐτὸν πειραθέντων, αὐτὸς Χριστὸν ὠνόμα σε Κυρίου. Καὶ πρὸς αὐτὸν διαλεγόμενος, δοῦλον ἑαυτὸν ἀποκαλεῖ, καὶ τὸν μηνύσαντα τὴν σφαγὴν αὐτοῦ, ταύτην πεποικέναι νεανιευσάμενον, ἀνεῖλεν, εἰρηκῶς· "Τὸ αἷμά σου ἐπὶ τὴν κεφαλὴν σου, ὅτι σὲ εἶπας ἀνηρηκέναι τὸν Χριστὸν Κυρίου." δ'. "Μὴ ἐκκλίνης τὴν καρδίαν μου εἰς λόγους πονηρίας, τοῦ προφασίζεσθαι προφάσεις ἐν ἁμαρτίαις." Οὐ μόνον γλώτταν φρουρηθῆναι παρα 80.1949 καλεῖ, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ τῆς διανοίας κινήματα, ἵνα μηδὲ ἐν ἐκείνοις ἕτερός τις παρὰ τοὺς θεῖους νόμους εὐρεθῇ λογισμός. Ἄντι τοῦ, "Προφασίζεσθαι προ φάσεις ἐν ἁμαρτίαις," ὁ Σύμμαχος εἴρηκεν, ἐν νοίας παρανόμους. Καὶ κατὰ τοὺς Ἑβδομήκοντα δὲ οὕτω νοητέον· Ἡδύνατο λογίσασθαι ὁ μακάριος Δαβὶδ, ὅτι Ἐχθρὸς καὶ πολέμιος ὁ Σαοῦλ, καὶ τῆς σφαγῆς ἐφιέμενος τῆς ἐμῆς· οὐκ ἄδικον τοίνυν ἀνελεῖν τὸν τοιοῦτον, τοῦ νόμου διαγορευόντος, "Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου, καὶ μισήσεις τὸν ἐχθρόν σου." Ἄλλὰ τὴν εὐαγγελικὴν προθεωρῶν πολιτείαν, κατ' ἐκείνην ἤθελε βιοῦν· καὶ εὐχεται μηδεμίαν πρόφασιν εἰς ἁμαρτίαν λαβεῖν. "Σὺν ἀνθρώποις ἐργαζομένοις τὴν ἀνομίαν, καὶ οὐ μὴ συνδυάσω μετὰ τῶν ἐκλεκτῶν αὐτῶν." Ταῦτα γὰρ, φησὶ, δρῶσιν οἱ τῆς παρανομίας ἐργάται· ἐμοὶ δὲ μὴ εἴη τις πρὸς αὐτοὺς κοινωνία, κἂν τὴν ἄκραν ἔχωσιν εὐκληρίαν. Ἐκλεκτοὺς γὰρ ἐνταῦθα τῶν πονηρῶν τοὺς εὐημεροῦντας καλεῖ. ε'. "Παιδεύσει με δίκαιος ἐν ἐλέει, καὶ ἐλέγξει με· ἔλαιον δὲ ἁμαρτωλοῦ μὴ λιπανάτω τὴν κεφαλήν μου." Αἰρετώτερα μοι, φησὶ, τὰ παρὰ τῶν δικαίων παιδείας χάριν γινόμενα καὶ ὦφε λείας λυπηρὰ, τῶν παρὰ τῶν ἁμαρτωλῶν προσφε ρομένων ἠδέων, κἂν δίκην ἐλαίου λαμπρύναντος κεφαλὴν, θυμηρεστέραν μοι ταῦτα παρέχει ζωὴν. Αἰροῦμαι γὰρ παρὰ τῶν δικαίων παιδεύεσθαι, ἢ παρὰ τῶν ἁμαρτωλῶν θεραπεύεσθαι. "Ὅτι ἔτι καὶ ἡ προσευχή μου ἐν ταῖς εὐδοκίαις αὐτῶν." Ὁ δὲ Σύμμαχος οὕτως· Ἔτι δὲ καὶ ἡ προσευχή μου ἐντὸς τῶν κακιῶν αὐτῶν. Τοσοῦτον γὰρ ἂπ ἔχω τοῦ τὴν ἐκείνων εὐημερίαν ζηλῶσαι, ὅτι καὶ αὐτοὺς εὐχομαι μεταβληθῆναι, ἵνα μεταβληθείσης τῆς εὐπραξίας λάβωσι κακίας μεταβολήν. ζ'. "Κατεπόθησαν ἐχόμενα πέτρας οἱ κριταὶ αὐτῶν." Οὐκ εἰς μακρὰν, φησὶ, φροῦδοι γενήσονται, καὶ οἱ τῆς ἄκρας δυναστείας ἐπειλημμένοι, πέ τραις ὑφάλοις ὑπὸ ὕδατων καλυπτομέναις ὑπο βρύχιοι παραπλησίως ἔσσονται, ἀντὶ τοῦ, λήθη παρα δοθήσονται. "Ἀκούσονται τὰ ῥήματά μου, ὅτι ἡ δύνθησαν." Τῇ πείρᾳ δὲ μαθόντες τῶν ἐμῶν ῥημά των τὸ ἀληθές, καὶ τῆς τούτων ἠδονῆς καὶ ὠφελείας αἰσθήσονται. ζ'. "Ὡσεὶ πάχος γῆς ἐρράγη ἐπὶ τῆς γῆς, διεσκορπίσθη τὰ ὀστᾶ αὐτῶν παρὰ τὸν ἄδην." Πάχος γῆς τὸ συνεχές τῆς γῆς καλεῖ, ὃ τῷ ἀρότρῳ τεμνόμενον εἰς βώλους διαιρεῖται. Τούτοις, φησὶ, τοῖς βώλοις παραπλησίως οἱ νῦν ἐστῶτες διαλυ θήσονται

τῷ θανάτῳ, καὶ ἐν τοῖς τάφοις τὰ τούτων 80.1952 ὁστᾶ σκεδασθήσονται. Παρὰ τὸν ἄδην γὰρ τοὺς τάφους ἐκάλεσεν. ἡ'. "Ὅτι πρὸς σέ, Κύριε, Κύριε, οἱ ὀφθαλμοί μου, ἐπὶ σοὶ ἤλπισα, μὴ ἀντανέλης τὴν ψυχὴν μου." Ἐγὼ δὲ οὐδενὶ τῶν ἀνθρωπίνων θαρρῶ, ἀλλὰ τὴν σὴν προσμένω βοήθειαν, καὶ παρακαλῶ ταύτης τὴν ἐμὴν μὴ γυμνωθῆναι ψυχὴν. θ'. "Φύλαξόν με ἀπὸ παγίδος, ἧς συνεστήσαντό μοι, καὶ ἀπὸ σκανδάλων τῶν ἐργαζομένων τὴν ἀνομίαν." Τῶν παγίδων τούτων καὶ τῶν σκανδάλων ἐμνημόνευσε καὶ ἐν τῷ πρὸ τούτου ψαλμῷ. Παγίδας δὲ καὶ σκάνδαλα τὰς ἐπιβουλάς καλεῖ, ὧν ἀπαλλα γῆναι παρακαλεῖ. ι'. "Πεσοῦνται ἐν ἀμφιβλήστρω αὐτοῦ οἱ ἄμαρτωλοί." Τουτέστι, τοῦ Θεοῦ. Οἱ γὰρ τοῖς ἄλλοις τὰς παγίδας πηγνύντες, καθάπερ τινὶ δικτύῳ, τῇ θεῖᾳ συλληφθήσονται τιμωρία, καὶ ἅπερ δρῶσιν ὑπομενοῦσιν, καὶ πείσονται ἅ τοῖς ἄλλοις ἐπάγουσιν. "Καταμόνας εἰμὶ ἐγὼ, ἕως οὗ παρέλθω." Ἐγὼ δὲ τούτων κεχωρισμένος διατελέσω, ἕως ἂν δέξωμαι τοῦ βίου τὸ πέρασ.

ΡΜΑ΄ ΨΑΛΜΟΥ.

α'. "Συνέσεως τῷ Δαβίδ, ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν ἐν τῷ σπηλαίῳ προσευχόμενον." Δῆλη τοῦ ψαλμοῦ ἡ ὑπόθεσις. Διωκόμενος γὰρ ὁ θεῖος Δαβὶδ ὑπὸ τοῦ Σαοῦλ, καταφεύγει μὲν ὑπὸ τὸ σπήλαιον, καὶ ἐν τοῖς ἐνδοτάτοις τούτου κατακρύπτεται χωρίοις. Εἶτα θεασάμενος τὸν Σαοῦλ ἐκεῖ καταχθέντα, τὴν μὲν δειλίαν τῆς διανοίας ἐξήλασε· τὴν δὲ θεῖαν ἐπικουρίαν ἐκάλεσε, καὶ ταύτης τετύχηκε. β'. "Φωνῇ μου πρὸς Κύριον ἐκέκραξα, φωνῇ μου πρὸς Κύριον ἐδεήθην." Καὶ ἐντεῦθεν δῆλον, ὡς κραυγὴν τὴν τῆς διανοίας προθυμίαν καλεῖ. Πῶς γὰρ ἂν ἐκέκραξε φωνῇ χρησάμενος ὁ κρυπτόμενος, καὶ λαθεῖν προθυμούμενος; Λέγει τοίνυν, ὅτι Μετὰ πάσης προθυμίας ἰκέτευσα τὸν Θεόν. γ'. "Ἐγχεῶ ἐνώπιον αὐτοῦ τὴν δέησίν μου, τὴν θλίψιν μου ἐνώπιον αὐτοῦ ἐπαγγελῶ." Καὶ τὴν συμφορὰν, φησὶν, αὐτῷ πεποίηκα δῆλην, καὶ τὴν ὑπὲρ ταύτης ἰκετείαν ἐπιμελῶς προσενηνόχα· τὸ πολὺ δὲ τῆς δεήσεως διὰ τοῦ ἐκχεῶ παρεδήλωσεν. δ'. "Ἐν τῷ ἐκλείπειν ἐξ ἐμοῦ τὸ πνεῦμά μου." Ταῦτα δὲ ἔδρων τὴν ὑπερβολὴν θεώμενος τῶν κακῶν· παρ' αὐτὸν γὰρ ἐσκηνοῦμην τὸν θάνατον. "Καὶ σὺ ἔγνωσ τὰς τρίβους μου." Πάντα δὴλά σοι τὰ ἐμὰ, καὶ οὐδὲν τῶν ἐμῶν πράξεων τὸν σὸν ἔλαθεν ὀφθαλμόν. "Ἐν ὁδῷ ταύτῃ, ἧ ἐπορευόμην, ἔκρυσαν παγίδα μοι." Καὶ οἱ θηρεύοντες τῶν θηρίων τὰς ὁδοὺς ἀνιχνεύουσι, καὶ ἐν ἐκείναις ἰστάσι τὰ θήρα τρα. Τούτους μιμούμενος ὁ Σαοῦλ, περιεργαζόμενος τὰ κατὰ τὸν Δαβὶδ διετέλει, καὶ ἔνθα διάγειν αὐτὸν ἐμάνθανεν, ἐκεῖ ταῖς ἐνέδραις ἐκέχητο. Τοῦτο καὶ 80.1953 ὁ διάβολος δρᾷ· καὶ τῷ μὲν ὀδεύοντι τὴν τῆς σωφροσύνης ὁδόν, τίθησι τῆς φιληδονίας τὴν πάγην· τῷ δὲ ἐλεημοσύνη χαίροντι, τῆς κενοδοξίας τὸ δίκτυον· τῷ ἀφιλοχρημάτῳ, τῆς πλεονεξίας τὰς ἀφορμάς· τῇ παρθενίᾳ τὴν ἀλαζονείαν, καὶ ἀπαξ ἀπλῶς ἐκάστῳ βίῳ τὸν εὐθήρατον λόγον. ε'. "Κατενόουν εἰς τὰ δεξιὰ, καὶ ἐπέβλεπον, καὶ οὐκ ἦν ὁ ἐπιγινώσκων με." Οὐδένα, φησὶν, οὐδαμῶθεν ἐώρων ἐπίκουρον. Δεξιὰ γὰρ τὸ πρᾶγμα τῶν εὐνουστέρων ἐκάλεσεν. "Ἀπόλετο φυγὴ ἀπ' ἐμοῦ, καὶ οὐκ ἔστιν ὁ ἐκζητῶν τὴν ψυχὴν μου." Ἀφύκτοις ἔρκεσι περιέπεσα, καὶ πόρον οὐχ εὐρίσκω φυγῆς, οὐδὲ τὸν ἐπαμυνόμενον. ς'. "Ἐκέκραξα πρὸς σέ, Κύριε, εἶπα· Σὺ εἶ ἡ ἐλπίς μου." Σὺ τοίνυν ἰκετεύω, οὐ τὰς ἐμὰς ἐλπίδας ἐξήρτησα. "Μερίς μου εἶ ἐν γῆ ζώντων. [ζ.] Πρόσχεσ πρὸς τὴν δέησίν μου, ὅτι ἐταπεινώθην σφόδρα." Πολλὰ κίς ὁ θεῖος Δαβὶδ μερίδα οἰκείαν ἐκάλεσε τὸν Θεόν· καὶ νῦν δὲ ὡσαύτως τοῦτο πεποίηκεν. Οὐδεμίαν γὰρ, φησὶν, ἄλλην ἔχω βοήθειαν, ἀλλὰ σὲ μόνον ἐπίκουρον, καὶ διὰ σοῦ τυχεῖν ἀντιβόλῳ τῆς ζωῆς. Ταπεινώσιν δὲ τὰς συμφορὰς ἐνταῦθα καλεῖ. Τοῦτο γὰρ καὶ ὁ Σύμμαχος παρεδήλωσεν, Ἀκρόασαι τὰς λαλιάς μου, ὅτι ἠτόνησα σφόδρα. "Ῥῦσαί με ἐκ τῶν καταδιωκόντων με, ὅτι ἐκραταιώθησαν ὑπὲρ ἐμέ." Ἰσχυρότεροί μοι γεγένηνται οἱ πολέμιοι· διὰ δὲ τῆς σῆς ῥοπῆς τὰς τούτων διαφεύζομαι χεῖρας. ἡ'. "Ἐξάγαγε ἐκ φυλακῆς τὴν ψυχὴν μου, τοῦ ἐξομολογήσασθαι

315

τῷ ὀνόματί σου." Ὁ δὲ Ἀκύλας οὕτως, Ἐξάγαγε ἐξ ἀποκλεισμοῦ τὴν ψυχὴν μου. Ὡς ἐν εἰρκτῇ γάρ τινι καὶ δεσποτηριῶ κατ εἶχετο, τῶν πολεμίων τῇ θύρᾳ τοῦ σπηλαίου προσ καθημένων. Ὑπισχνεῖται δὲ τῆς σωτηρίας τυχὼν ὕμνοις τὰς εὐεργεσίας ἀμείβεσθαι. "Ἐμὲ ὑπο μενοῦσι δίκαιοι, ἕως οὗ ἀνταποδῶς μοι." Ὁ δὲ Σύμμαχος οὕτως, Τὸ ὄνομά σου στεφανώσονται δίκαιοι, ὅταν εὐεργετήσης με· τὴν γὰρ εἰς ἐμὲ γεγεννημένην εὐεργεσίαν ἐνέχυρον τῆς εἰς αὐτοὺς λήψονται σωτηρίας, καὶ σε τὸν δίκαιον κριτὴν ἀνυμνήσουσιν.

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ ΡΜΒ΄ ΨΑΛΜΟΥ.

α΄. "Τῷ Δαβίδ ψαλμὸς, ὅποτε κατεδίωκεν αὐτὸν Ἀβεσαλὼμ ὁ υἱὸς αὐτοῦ." Ἐν ἐνίοις ἀντιγράφοις εὔρον, "Ὅτε αὐτὸν ἐδίωκεν Ἀβεσαλὼμ ὁ υἱὸς αὐτοῦ." Οὔτε δὲ παρὰ τῷ Ἑβραίῳ, οὔτε παρὰ τοῖς ἄλλοις ἐρμηνευταῖς ταύτην εὔρηκα τὴν προσθήκην. Ἐχεται δὲ ὁμοῦ τῆς ἀληθείας. Αὐτὴν γὰρ ἔχει τὴν ὑπόθεσιν ὁ ψαλμὸς. "Κύριε, εἰσάκουσον τῆς προσευχῆς μου, ἐνώτισαι τὴν δέησίν μου ἐν τῇ ἀλῆ 80.1956 θείᾳ σου· εἰσάκουσόν μου ἐν τῇ δικαιοσύνῃ σου. Δίκας μὲν τίνων ὁ θεὸς Δαβίδ ὢν ἐπλημμέλησεν, ἐκείνοις περιέπεσε τοῖς κακοῖς· ἄδικος δὲ ὁμοῦ, καὶ παράνομος, καὶ δυσσεβὴς, καὶ πατραλοίας ὁ Ἀβεσαλὼμ, τῆς τοῦ γεγεννηκότος ἐπιθυμίας σφαγῆς. Διὰ τοι τοῦτο τὸν Θεὸν ὁ μακάριος ἰκετεύει Δαβίδ ἐν ἀληθείᾳ καὶ δικαιοσύνῃ τῆς προσευχῆς εἰσακουῖσαι· β΄. "Καὶ μὴ εἰσέλθῃς εἰς κρίσιν μετὰ τοῦ δούλου σου, ὅτι οὐ δικαιωθήσεται ἐνώπιόν σου πᾶς ζῶν." Ἐν ἀληθείᾳ, φησὶ, καὶ δικαιοσύνῃ τοῖς ἐμοῖς σε, φησὶν, ἰκέτευσα λόγοις, οὐ τῇ ἑμαυτοῦ δικαιοσύνῃ θαρρῶν, ἀλλὰ τὴν τῶν πολεμίων παρανομίαν εἰδῶς. Οἶδα γὰρ ὡς ἀδύνατον ἀθῶόν τινα τὸ σὸν δικαστήριον ἐκφυγεῖν. Εἰ γὰρ τὸν κανόνα τῶν ὑπὸ σοῦ τε θέντων νόμων τῷ τῶν ἀνθρώπων παραθείης βίῳ, οὐδεὶς ὀφθήσεται κατὰ τοῦτον βεβιωκῶς· εἰ δὲ καὶ τὰς σὰς εὐεργεσίας εἰς μέσον ἀγάγοις, καὶ ὅσα τοῖς ἀνθρώποις ἐχορήγησας ἀγαθὰ, ποῖα πάλιν ἀνθρῶ πίνῃ δικαιοσύνῃ ταῖς σαῖς ἐξισωθήσεται δωρεαῖς; γ΄. "Ὅτι κατεδίωξεν ὁ ἐχθρὸς τὴν ψυχὴν μου, ἐταπείνωσεν εἰς γῆν τὴν ζωὴν μου." Ἰκετεύω τοί νυν τῆς σῆς ἀληθείας καὶ δικαιοσύνης τυχεῖν, οὐκ ἐμοῦ καὶ σοῦ κρινομένων, ἀλλ' ἐμοῦ καὶ τῶν πολεμίων δικαζομένων. Ἐκβέβλημαι γὰρ ὑπ' ἐκείνων τῆς βασιλείας, ἐλήλαμαι τῆς πατρίδος. Ταύτην αὐτὸ τὴν ταπείνωσιν καὶ ἡ ἱστορία διδάσκει. Ἀνυπόδητος γὰρ, καὶ συγκεκριμένος, καὶ δακρύων ἐβάδιζεν. "Ἐκάθισέ με ἐν σκοτεινοῖς, ὡς νεκροὺς αἰῶνος." Οὐδὲν γὰρ διαφέρω νεκροῦ ἐν σκότει καθειργμένου, ἐληλαμένος καὶ ἐν ἐρήμοις χωρίοις διάγειν ἠναγκασμένος. δ΄. "Καὶ ἠκηδίασεν ἐπ' ἐμὲ τὸ πνεῦμά μου." Τούτου χάριν ἀθυμίας πολλῆς καὶ ἀχθηδόνος ἐμπέπησα. Πνεῦμα γὰρ ἐνταῦθα τὴν ψυχὴν καλεῖ. "Ἐν ἐμοῖς ἐταράχθη ἡ καρδία μου." Πάντες, φησὶν, οἱ λογισμοί μου ταραχῆς καὶ ζάλῃς ἐπλήσθησαν. ε΄. "Ἐμνήσθην ἡμερῶν ἀρχαίων, ἐμελέτησα ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις σου, ἐν ποιήμασι τῶν χειρῶν σου ἐμελέτων." Ἐλαβον, φησὶν, εἰς διάνοιαν, ὅσων τοὺς ἡμετέρους προγόνους ἠλευθέρωσας συμφορῶν, καὶ εὐχειρῶτους γενέσθαι τοῖς πολεμίοις οὐκ εἴσασας· καὶ ἀνεμνήσθην τῶν κατὰ τὸν Ἀβραάμ, τῶν κατὰ τὸν Ἰσαὰκ, τῶν κατὰ τὸν Ἰακώβ, τῶν κατὰ τὸν Ἰωσήφ, τῶν κατὰ τὸν Μωσῆα· καὶ ψυχαγωγίαν ἐντεῦθεν ἔλαβον. ς΄. "Διεπέτασα πρὸς σὲ τὰς χεῖράς μου." Ἀντὶ τοῦ, Σὺν πάσῃ προθυμίᾳ τὴν ἰκετείαν ἐποίησάμην. "Ἡ ψυχὴ μου, ὡς γῆ ἄνυδρος σοι." Οὕτω δὲ σου διψῶ τὴν βοήθειαν, καθάπερ ἡ ἄνυδρος γῆ προσμένει τὸν ὑετόν. ζ΄. "Ταχὺ εἰσάκουσόν μου, Κύριε, ἐξέλιπε τὸ πνεῦμά μου." Τὴν ὑπερβολὴν ἀθυμίας διὰ τούτων ἐδήλωσε· τῶν γὰρ λίαν ἀσχαλλόντων ἴδιον τόδε τὸ πάθος. "Μὴ ἀποστρέψῃς τὸ πρόσωπόν σου ἀπ' 80.1957 ἐμοῦ, καὶ ὁμοιωθήσομαι τοῖς καταβαίνουσιν εἰς λάκκον." Εἰ γὰρ βδελύξαιό μου τὴν ἰκετείαν διὰ τὴν ἀμαρτίαν, παραυτίκα τῷ θανάτῳ παραδοθήσομαι. Τὸν γὰρ θάνατον λάκκον ἐκάλεσε τροπικῶς. Καθάπερ γὰρ τὸν καθειργμένον ἐν λάκκῳ οὐκ ἔστι δίχα τῶν ἐπικουρούντων

διαφυγεῖν, οὕτως ἀναβιώναι τὸν τεθνηκότα τῶν ἀδυνάτων, μὴ βουλομένου Θεοῦ. ἦ. "Ἀκουστὸν ποίησόν μοι τὸ πρῶτ' ἡ ἐλεός σου, ὅτι ἐπὶ σοὶ ἤλπισα." Τὴν σὴν μοι φιλανθρωπίαν, φησὶ, μὴνυσον, καὶ τῆς ἐλπίδος μὴ διαμάρτοιμι. Πρῶτ' γὰρ ἐνταῦθα τὸ ταχέως ἐκάλεσε. "Γνώρισόν μοι, Κύριε, ὁδὸν ἐν ἣ πορεύσομαι, ὅτι πρὸς σὲ ἦρα τὴν ψυχὴν μου." Γενοῦ μοι, φησὶ, ποδηγός, καὶ τὴν εὐθειαν πορείαν ὑπόδειξον. Πάντων γὰρ τῶν ἀνθρωπίνων τὴν ἐμὴν ἀποστήσας ψυχὴν, σοὶ ταύτην προσήγαγον, Δέσποτα. θ'. "Ἐξελοῦ με ἐκ τῶν ἐχθρῶν μου, Κύριε, πρὸς σὲ κατέφυγον." Φεύγων τοὺς πολεμίους σὲ καταφυγῆς τόπον ἔχω, καὶ τῆς ἐκείνων ἐπιβουλῆς ἀπ' ἀλλαγῆναι παρακαλῶ. ι'. "Δίδαξόν με τοῦ ποιεῖν τὸ θέλημά σου, ὅτι σὺ εἶ ὁ Θεός μου." Ἰκετεύω δὲ καὶ τοῦτο, μὴ μόνον εἰδέναι τί θέλεις, ἀλλὰ καὶ πράττειν ἃ θέλεις· ἐπειδὴ σὲ Θεὸν ἐμαυτοῦ καὶ Δεσπότην ἐπίσταμαι. "Τὸ πνεῦμά σου τὸ ἀγαθὸν ὁδηγήσει με ἐν γῆ εὐθείᾳ." Καὶ ἐντεῦθεν τὴν ἀξίαν τοῦ πνεύματος ἐδιδάχθημεν. "Ὡσπερ γὰρ ὁ Θεὸς ἀγαθός, οὕτω καὶ τὸ Πνεῦμα ὠνόμασται ἀγαθόν· καὶ καθάπερ τὸν Θεὸν ὁδηγήσαι αὐτὸν ἰκέτευσεν, οὕτω καὶ τῆς τοῦ Πνεύματος ὁδηγίας ἀπολαῦσαι παρακαλεῖ, ὡς μηδὲν αὐτῷ φανῆναι πρόσαντες, μηδὲ δυσχερὲς, ἀλλ' εὐθειαν τὴν ὁδὸν ὁδεύειν, καὶ λείαν, καὶ πλάνης ἀπηλλαγμένην. ια'. "Ἐνεκεν τοῦ ὀνόματός σου, Κύριε, ζήσεις με." Σὺ με προεβάλου βασιλέα· τῆς σῆς δὲ ψήφου καὶ χειροτονίας ἀπήλαυσα, καὶ δέδια μὴ παροφθῆς ὑπὸ σοῦ βλασφημίας πρόξενος τῷ σῷ ὀνόματι γένωμαι. Μὴ εἰς τὴν ἐμὴν τοίνυν ἀποβλέψης ἀξίαν, ἀλλὰ διὰ τὴν τοῦ σοῦ ὀνόματος εὐφημίαν μετάδος μοι τῆς σωτηρίας. "Ἐν τῇ δικαιοσύνῃ σου ἐξάξεις ἐκ θλίψεως τὴν ψυχὴν μου." Ἔμοι γὰρ καὶ τοῖς πολεμίοις δικάσας, δικαίως τῶν ὑπ' ἐκείνων ἐπαγομένων ἀπαλλάξεις με συμφορῶν. ιβ'. "Καὶ ἐν τῷ ἐλέει σου ἐξολοθρεύσεις τοὺς ἐχθρούς μου, καὶ ἀπολείς πάντας τοὺς θλίβοντας τὴν ψυχὴν μου, ὅτι ἐγὼ δοῦλός σου εἰμι." Τοῦτο καὶ ἐν τῷ ρλε' ἔφη ψαλμῷ, "Τῷ πατάξαντι Αἴγυπτον σὺν τοῖς πρωτοτόκοις αὐτοῦ, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἐλεός αὐτοῦ" Καὶ ἐνταῦθα ἔφη, "Ἐν τῷ ἐλέει σου ἐξολοθρεύσεις τοὺς ἐχθρούς μου." Ὁ γὰρ περὶ τὸν ἀδικούμενον ἔλεος ἐπάγει τῷ ἀδικούντι τὸν ὄλεθρον. Οὕτω καὶ γεωργὸς ἄριστος προρρίζους μὲν τὰς ἀκάνθας ἐκτέμνει, ἄρδει δὲ καὶ γεωργεῖ τὰ φυτά. 80.1960

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ ΡΜΓ΄ ΨΑΛΜΟΥ

α'. Τῷ Δαβίδ. Ἐν ἐνίοις τῶν ἀντιγράφων τῇ ἐπιγραφῇ προσκείμενον εὔρον, "Πρὸς τὸν Γολιάθ." Οὔτε δὲ παρὰ τῷ Ἑβραίῳ, οὔτε παρὰ τοῖς ἄλλοις ἐρμηνευταῖς, οὔτε μὴν παρὰ τοῖς ἑβδομήκοντα εὔρον ἐν τῷ Ἑξαπλῷ. Ἔχει δὲ ὑπόθεσιν ταύτην· Τῶν ἐπαναστάντων Ἰουδαίοις ἐθνῶν, μετὰ τὴν ἀπὸ Βαβυλῶνος ἐπάνοδον, πολλοὶ τῶν προφητῶν ἐμνημόνευσαν· πλατύτερον δὲ τῶν ἄλλων ὁ θεῖος Ἰεζεκιήλ. Λέγει δὲ καὶ ταῦτα μεθ' ἐτέρων πολλῶν· "Ἀφ' ἡμερῶν πλειόνων ἐτοιμασθήσῃ, καὶ ἤξεις εἰς γῆν τὴν ἀπεστραμμένην ἀπὸ μαχαίρας, ἠθροισμένην ἀπὸ λαῶν πολλῶν, ἐπὶ γῆν Ἱερουσαλήμ, ἣ ἐγένετο ἔρημος δι' ὄλου. Καὶ αὐτοὶ ἐξ ἐθνῶν ἐξεληλύθασιν, καὶ κατοικήσουσιν ἐπὶ εἰρήνης πάντες αὐτοί. Καὶ ἀναβήσῃ ὡς ὑετὸς, καὶ ἤξεις ὡς καταιγὶς, καὶ ὡς νεφέλη, καλύψαι τὴν γῆν, καὶ πέση σὺ, καὶ πάντες οἱ περὶ σὲ, καὶ ἔθνη πολλὰ μετὰ σοῦ." Εἶτα μετὰ πολλὰ διδάσκει καὶ τοῦ θανάτου τὸν τρόπον. "Καὶ συγκαλέσω ἐπ' αὐτὸν φόβον μαχαίρας εἰς πάντα τὰ ὄρη μου, λέγει Ἄδωναὶ Κύριος. Μάχαιρα ἀνθρώπου ἐπὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ἔσται, καὶ κρινῶ αὐτὸν ἐν θανάτῳ, καὶ ἐν αἵματι, καὶ ὑετῷ κατακλύζοντι, καὶ λίθοις χαλάζης. Καὶ πῦρ καὶ θεῖον βρέξω ἐπὶ αὐτούς, καὶ ἐπὶ πάντας τοὺς μετ' αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ ἔθνη πολλὰ τὰ μετ' αὐτοῦ." Ἐξεστί δὲ τῷ βουλομένῳ ταῦτα μαθεῖν ἀκριβέστερον ἐντυγχάνοντι τῇ προφητεῖᾳ. Ταῦτα καὶ οὗτος ὁ ψαλμὸς προθεσπίζει· "Κλίνον γὰρ οὐρανοὺς, Κύριε, καὶ κατάβηθι· ἄψαι τῶν ὀρέων, καὶ καπνισθήσονται· ἄστραψον ἀστραπὴν σου, καὶ σκορπιεῖς αὐτούς· ἐξαπόστειλον τὰ βέλη σου, καὶ συνταράξεις αὐτούς." Σαφέστερον δὲ ταῦτα ἢ κατὰ

317

μέρος ἔρμηνεῖα διδάξει. "Εὐλογία τὸς Κύριος ὁ Θεός μου, ὁ διδάσκων τὰς χεῖράς μου εἰς παράταξιν, τοὺς δακτύλους μου εἰς πόλεμον." Ἄρτι γὰρ ἀπὸ Βαβυλῶνος ἐπανελθόντες, καὶ ὄπλων καὶ περιβόλων ἐστερημένοι, διὰ τῆς θείας ῥοπῆς τῶν ἐπανελθόντων περιεγένοντο δυσμενῶν. Ἄρμὸτ τει δὲ καὶ ἡμῖν τὰ εἰρημένα. Τῆς γὰρ τοῦ διαβόλου τυραννίδος ἀπαλλαγέντες, ὑπὸ τοῦ Θεοῦ πολεμεῖν ἐδιδάχθημεν· τὰς χεῖρας μὲν, ἐργαζόμενοι δι' καιοσύνην· διὰ δὲ τῶν δακτύλων, τοῖς μετώποις ἐπιτιθέντες τοῦ σταυροῦ τὴν σφραγίδα. β'. "Ἐλεός μου, καὶ καταφυγή μου, ὑπερασπιστής μου ἀντιλήπτωρ μου καὶ ῥύστης μου, καὶ ἐπ' αὐτοῦ ἤλπισα." Ἀπὸ τῶν πραγμάτων τὰς προσηγορίας ἐποιήσατο. Σὺ γὰρ, φησὶν, "Ἐλεός μου·" παρὰ σοῦ γὰρ ἐδεξάμην τὰς τοῦ ἐλέους πηγὰς. Σὺ "καταφυγή μου·" πρὸς σέ γὰρ καταφυγῶν διεσώθην. Σὺ "ἀντιλήπτωρ μου·" τῆς γὰρ σῆς ἀπολαύσας ῥοπῆς, κρείττων ἐγενόμην τῶν πολεμίων. Σὺ "ῥύστης μου καὶ ὑπερασπιστής μου." Σὺ γὰρ με 80.1961 καὶ περιέφραξας πολεμούμενον, καὶ ἐρῥύσω πολιορκούμενον. Τὴν εἰς σέ τοίνυν ἐλπίδα σχήσω βεβαίαν. "Ὁ ὑποτάσσω τὸν λαόν μου ὑπ' ἐμέ." Τοῦτο τῷ Ζοροβάβελ ἀρμόττει, καὶ Ἰησοῦ τῷ ἱερεῖ· οὗτοι γὰρ ἡγοῦντο τοῦ λαοῦ τῆνικαῦτα. γ'. "Κύριε, τί ἐστὶν ἄνθρωπος, ὅτι ἐγνώσθης αὐτῷ; ἢ υἱὸς ἀνθρώπου, ὅτι λογίζῃ αὐτόν;" Ἀντὶ τοῦ ἐγνώσθης, γνωρίζῃ ὁ Σύμμαχος ἠρμήνευσε. Σφόδρα, φησὶν, ἄγαμαι τὴν ἄμετρον σου φιλανθρωπίαν· ὅτι Θεὸς ὢν, καὶ τῶν ἀπάντων δημιουργὸς, τοσαύτην τοῦ εὐτελοῦς τούτου ζώου κηδεμονίαν ποιῆ· εἶτα τῆς φύσεως τὸ ἐπίκηρον δεικνύει. δ'. "Ἄνθρωπος ματαιότητι ὠμοιώθη, αἱ ἡμέραι αὐτοῦ ὡσεὶ σκιά παράγουσιν." Ὁ Θεοδοτίων, Ἄνθρωπος, φησὶν, ἀτιμίδι ὠμοιώθη· ὁ δὲ Σύμμαχος, ἀτιμῶ. Ἄτμοῦ γὰρ δίκην συνισταμένου καὶ διαλυομένου ῥαδίως φθείρεται τῶν ἀνθρώπων ἢ φύσις, καὶ σκιά τούτων ὁ βίος παραπλησίως ὀδεύει· ἐπειδὴ οὕτω μέλει σοι τῶν ἐπικήρων ἀνθρώπων. ε'. "Κύριε, κλῖνον οὐρανοὺς σου, καὶ κατάβηθι." Ἀνθρωπίνως τοῖς λόγοις ἐχρήσατο, οὐκ οὐρανῶν περὶ γεγραμμένην τὴν θείαν φύσιν εἰδὼς, ἀλλ' εἰς τιμωρίαν τῶν πολεμίων καλῶν τὸν ἐπίκουρον. "Ἄψαι τῶν ὀρέων, καὶ καπνισθήσονται." Τοῦτο γὰρ καὶ ἐν τῷ Σινᾷ ἐγένετο ὄρει. Τὸ γὰρ ὄρος, φησὶν, ἔκαπνίζετο. ς'. "Ἄστραψον ἀστραπὴν, καὶ σκορπιεῖς αὐτοὺς, ἐξαπόστειλον τὰ βέλη σου, καὶ συνταράξεις αὐτούς." Εὐκτικῶς μὲν σχηματίζει τοὺς λόγους· προλέγει δὲ τὰ ἐσόμενα, ἃ διὰ τοῦ προφήτου Ἰεζεκιὴλ προεῖρη κεν ὁ Θεός· οὕτω γὰρ ἐκείνους ἅπαντας κατανάλωσεν. ζ'. "Ἐξαπόστειλον τὴν χεῖρά σου ἐξ ὕψους." Δι' ἀσκήτων ὡς ἀρκεῖς νεύων παρασχεῖν τοῖς αἰτοῦσι τὴν σωτηρίαν. Χεῖρα δὲ τὴν ἐνέργειαν ἐκάλεσεν, ὡς πολλάκις εἰρήκαμεν. "Ἐξελοῦ με, καὶ ῥύσαί με ἐξ ὑδάτων πολλῶν." Πολλὰ ὕδατα τὸ πλῆθος πολεμίων ἐκάλεσεν. Οὕτω καὶ ἐν τῷ ργκ' ἔφη ψαλμῶ, "Χεῖμαρρόν διήλθεν ἡ ψυχὴ ἡμῶν, τὸ ὕδωρ τὸ ἀνυπόστατον." Καὶ διδάσκων ὅτι τροπικῶς τοὺς ἐχθροὺς ὕδατα ἐκάλεσεν, ἐπήγαγεν· "Ἐκ χειρὸς υἱῶν ἀλλοτρίων." Ἄλλοτρίους δὲ αὐτοὺς, οὐχ ὡς ἀλ' λοφύλους, ἀλλ' ὡς δυσσεβεῖς προσηγόρευσεν. η'. "Ὡν τὸ στόμα ἐλάλησε ματαιότητα." Βλασφημίας, φησὶ, Δέσποτα, τῆς σῆς ἐχρήσαντο δόξης. "Καὶ ἡ δεξιὰ αὐτῶν, δεξιὰ ἀδικίας." Τοῖς δὲ λόγοις συμβαίνει τὰ πράγματα. Ὡσπερ γὰρ τοῖς λόγοις βλασφημοῦσιν, οὕτω τοῖς ἔργοις ἀδικοῦσιν. Αὕτη γὰρ αὐτῶν ἡ δεξιὰ οὐδὲν ἐργάζεται δεξιὸν, ἀλλ' ἀδικίας πέφηνεν ὄργανον. θ'. "Ὁ Θεός, ὠδὴν καινὴν ἄσομαί σοι, ἐν ψαλτηρίῳ 80.1964 δεκαχόρδῳ ψαλῶ σοι." Οὐκ ἔσομαι γὰρ ἀγνώμων τῆς σωτηρίας τυχῶν, ἀλλὰ τοῖς συνήθεσιν ὀργάνοις χρῆσάμενος τὸν χαριστήριον ὕμνον ἐκτίσω. ι'. "Τῷ διδόντι τὴν σωτηρίαν τοῖς βασιλεῦσιν." Οὕτω γὰρ, φησὶ, καὶ τοὺς ἡμετέρους προγόνους ὑπὸ σοῦ τὴν βασιλείαν ἐγχειρισθέντας διέσωσας, καὶ τῶν πολεμίων ἐπαναστάντων νικηφόρους ἀπέφηνας, τὸν Δαβὶδ, τὸν Ἰωσαφάτ, τὸν Ἰεζεκιάν, καὶ εἴ τις ἕτερος τὴν σὴν ἐπικουρίαν ἐξήτησεν. "Τῷ λυτροῦ μένω Δαβὶδ τὸν δοῦλον αὐτοῦ." Διὰ γὰρ τὰς πρὸς ἐκείνους συνθήκας πᾶσαν ἡμῶν κηδεμονίαν ποιῆ. "Ἐκ ῥομφαίας πονηρᾶς. [ια'] Ῥύσαί με, καὶ ἐξελοῦ με ἐκ χειρὸς υἱῶν ἀλλοτρίων."

Ῥομφαίαν πονηρὰν τῶν ἐπελθόντων τὸ μανικὸν καὶ θηριῶδες ἐκάλεσε· τοὺς δὲ αὐτοὺς καὶ υἱοὺς ἀλλοτρίους, ὡς δυσσεβεῖς. "Ὡν τὸ στόμα ἐλάλησε ματαιότητα, καὶ ἡ δεξιὰ αὐτῶν δεξιὰ ἀδικίας." Τῇ ταυτολογίᾳ οὐ μάτην ἐχρήσατο· ἀλλὰ τὴν εὐημερίαν αὐτῶν διηγείσθαι μέλλων, τὴν τῆς πονηρίας κατηγορίαν ἀνέλαβεν, εἰς ἐπικουρίαν τὸν Θεὸν διεγείρων. Οἱ γὰρ οὕτως σε, φησὶ, βλασφημοῦντες, καὶ ἀδικία καὶ πονηρία συζῶντες, ἐξ οὐρίων φέρονται, καὶ παρὰ σοῦ δεξάμενοι τῶν ἀγαθῶν τὴν ἀφθονίαν, ἐφόδιον ἔχουσι τῆς ἀδικίας τὴν εὐπραξίαν. ιβ'. "Ὡν οἱ υἱοὶ αὐτῶν ὡς νεόφυτα ἠδρυμένα ἐν τῇ νεότητι αὐτῶν." Ἀπήλαυσαν, φησὶν, πολυπαιδίας καὶ εὐπαιδίας, καὶ ὑπὸ τῶν υἱῶν κυκλοῦνται, νεοθαλῆ μιμούμενοι φυτὰ. "Αἱ θυγατέρες αὐτῶν κεκαλλωπισμέναι, περικεκοσμημέναι ὡς ὁμοίωμα ναοῦ." Οὐ μόνον γὰρ αὐτὰς τῆς φύσεως ὠραίζει τὸ κάλλος, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἐπιτεχνήσεως πολὺν περίκεινται κόσμον· ὡς ἀπεικάζεσθαι τοῖς ἐπὶ τιμῇ τῶν εἰδώλων κεκαλλωπισμένοις ναοῖς. Τοιοῦτον δὲ ἐστὶ τὸ κομμωτικὸν καὶ ἑταιρικόν. ιγ'. "Τὰ ταμιεῖα αὐτῶν πλήρη, ἐξερευγόμενα ἐκ τούτου εἰς τοῦτο." Ὅταν γὰρ ἴδωσιν ὑπὲρ τὴν χρείαν τὰ δοχεῖα πεπληρωμένα, εἰς ἕτερα πάλιν τὰ περιττὰ μεταφέρουσι· κατ' ἐκεῖνον τὸν λέγοντα, "Καθελῶ μου τὰς ἀποθήκας, καὶ μείζονας οἰκοδομήσω." "Τὰ πρόβατα αὐτῶν πολυτόκα, πληθύνοντα ἐν ταῖς ἐξόδοις αὐτῶν. [ιδ'] Οἱ βόες αὐτῶν παχεῖς." Πίονα δὲ αὐτῶν καὶ πολύγονα τὰ κτήνη. "Οὐκ ἔστι κατὰ πτωμα φραγμοῦ, οὐδὲ διέξοδος, οὐδὲ κραυγὴ ἐν ταῖς πλατείαις αὐτῶν." Ὁ δὲ Σύμμαχος οὕτως, οὔτε διακοπή, οὔτε ἐκφορά, οὔτε κωκυτὸς ἐν ταῖς πλατείαις αὐτῶν. Οὕτω δὲ καὶ οἱ ἄλλοι ἐρμηνευταί. Διὰ γὰρ πολλὴν τὴν εὐθηνίαν, καὶ τῶν ἀγαθῶν τὴν 80.1965 ἀφθονίαν, ἐν τρυφῇ καὶ γέλῳ διατελοῦσι, τῶν πονηρῶν οὐ δεχόμενοι πείραν. Ταῦτα καὶ ἐν τῷ ἐβδομηκοστῷ καὶ δευτέρῳ ἔφη ψαλμῷ, ὅτι "Οὐκ ἔστιν ἀνάνευσις ἐν τῷ θανάτῳ αὐτῶν, καὶ στερέωμα ἐν τῇ μάστιγι αὐτῶν. Ἐν κόποις ἀνθρώπων οὐκ εἰσὶ, καὶ μετὰ ἀνθρώπων οὐ μαστιγώθησονται." Εὐρίσκομεν δὲ καὶ παρὰ τοῖς ἄλλοις προφήταις συνωδὰ τούτοις πολλά· ἀλλὰ πάντες ἐπιφέρουσι τῶν ἀμφισβητούμενων τὴν λύσιν. Τοῦτο δὲ καὶ ἐνταῦθα πεποίηκεν ὁ θεῖος Δαβίδ. Ἐπήγαγε γὰρ ιε'. "Ἐμακάρισαν τὸν λαὸν ᾧ ταῦτα ἐστὶ, μακάριος ὁ λαὸς, οὗ Κύριος ὁ Θεὸς αὐτοῦ." Οἱ γὰρ τῆς ἀληθείας ἀμύητοι οὐκ ἐπίστανται τῶν πραγμάτων διακρίνειν τὴν φύσιν, ἀλλὰ τρυφῇ, καὶ πλούτῳ, καὶ δυναστείᾳ τὴν εὐκληρίαν ὀρίζονται, καὶ τοὺς τούτων ἀπολαύοντας ζηλωτοὺς ἀποκαλοῦσι, καὶ μακαρίους. Οἱ δὲ μύσται τῆς ἀρετῆς τῆς θείας σοφίας μετείληφότες, τὸν ὑπὸ σοῦ προμηθεύμενον λαὸν μακαρὶ ζουσι, καὶ τοῦ βίου παντὸς τὴν σὴν προτιμῶσι κηδεμονίαν. Τοὺς τοιούτους ἡμᾶς μακαρισμοὺς καὶ ὁ Κύριος ἐξεπαίδευσεν· "Μακάριοι, λέγων, οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι, μακάριοι οἱ πεινῶντες καὶ διψῶντες τὴν δικαιοσύνην, καὶ μακάριοι οἱ πενθοῦντες, καὶ μακάριοι οἱ δεδιωγμένοι ἕνεκεν δικαιοσύνης· τῶν γὰρ τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν." Οἱ δὲ τοῦ βίου τὴν ἡδονὴν προαιρούμενοι, πρὸς ὀλίγον ταύτης ἀπολαύσαντες, τὴν μακρὰν ὁδὴν ἐκ τῆς βραχείας τρυγήσουσιν ἡδονῆς.

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ ΡΜΔ΄ ΨΑΛΜΟΥ.

α'. "Αἴνεσις τῷ Δαβίδ." Δηλοῖ καὶ ἡ ἐπιγραφή τοῦ ψαλμοῦ τὸν σκοπὸν. Ὑμνεῖν γὰρ παρακελεύεται τὸν τῶν ὅλων Θεὸν, τῆς τοῦ Θεοῦ δυνάμεως, καὶ μεγαλοπρεπείας, καὶ βασιλείας, καὶ μεγαλοπρεπείας μεμνημένους. Πεποίηκε δὲ καὶ ἑτέρους τοιούτους ψαλμοὺς ἢ χάρις τοῦ Πνεύματος, εἰς εὐγνωμοσύνην τὸν λαὸν ἐκεῖνον διεγείρουσα. Ἔχει δὲ καὶ πρόβλημα τῆς τῶν ἐθνῶν κλήσεώς τε καὶ ἐπιγνώσεως. Κατὰ στοιχεῖον δὲ καὶ οὗτος ὁ ὕμνος σύγκειται, καὶ διὰ τῆς ταυτολογίας διδάσκει τοῦ Προφήτου τὸν πόθον. "Ὑψώσω σε, ὁ Θεός μου, βασιλεύς μου, καὶ εὐλογήσω τὸ ὄνομά σου εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος." Φύσει μὲν ὕψιστος ὁ Θεός, καὶ οὐκ ἐπέισακτον ἔχει τὸ ὕψος. Κηρύττουσι δὲ τοῦτο τῆς εὐσεβείας

οί τρόφιμοι, καὶ τοὺς ἀγνοοῦντας δι δάσκουσι. Τοιοῦτόν ἐστι τὸ ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ ἐν τοῖς εὐαγγελίοις εἰρημένον· "Πάτερ, ἐδόξασά σου τὸ ὄνομα ἐν τῇ γῆ." Καὶ μετ' ὀλίγα διδάσκει ὡς οὐ δόξαν ἔδωκεν αὐτῷ, ἦν μὴ πρότερον εἶχεν, ἀλλ' ἦν εἶχεν ἐγύμνωσεν. Ἔφη γάρ, Ἐφανέρωσά σου τὸ ὄνομα τοῖς ἀνθρώποις. Οὕτω καὶ ὁ Πατήρ τῷ Υἱῷ οὐκ ἔδωκε δόξαν, ἦν μὴ πρότερον εἶχεν· ἀλλ' ἦν εἶχε τοὺς ἀγνοοῦντας ἐδίδαξε· "Δόξασόν με γάρ, φησὶν, σὺ 80.1968 Πάτερ, τῇ δόξῃ, ἣ εἶχον παρὰ σοὶ, πρὸ τοῦ τὸν κόσμον γενέσθαι." Οὐ τοίνυν ἔλαβεν ὁ μὴ εἶχεν, ἀλλ' ὁ εἶχε δῆλον τοῖς οὐκ εἰδόσιν ἐγένετο. Καὶ ἐνταῦθα τοίνυν ὁ Προφήτης οὐχ ὑψηλὸν ποιεῖν τὸν Θεὸν ἐπαγγέλλεται, ἀλλὰ τὸ ὕψος αὐτοῦ τοῖς ἀνθρώποις, ὡς οἶόν τε δεικνύναι· καὶ τὸν ἀπάντων Θεὸν, καὶ Θεὸν καὶ βασιλέα ἴδιον ὀνομάζει, ὑπὸ τοῦ φίλτρου τοῦτο ποιεῖν προαγόμενος. β'. "Καθ' ἐκάστην ἡμέραν εὐλογῆσω σε, καὶ αἰ νέσω τὸ ὄνομα σου εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος." Ἀεὶ σε, φησὶν, ὑμῶν διατελέσω, καὶ οὐδεμίαν ἡμέραν ἄμοιρον ἔασω τῆς ὑμνωδίας. γ'. "Μέγας Κύριος, καὶ αἰνετὸς σφόδρα, καὶ τῆς μεγαλωσύνης αὐτοῦ οὐκ ἔστι πέρας." Ἐπειδὴ πᾶν μέγεθος αἰσθητὸν μήκει, καὶ πλάτει, καὶ βάθει με τρούμενον δείκνυται μέγα, εἰκότως ἐπήγαγεν, ὅτι "Τῆς μεγαλωσύνης αὐτοῦ οὐκ ἔστι πέρας," ἵνα καὶ ἀσώματον δείξη, καὶ ἀπερίγραφον τὸν ὑμνούμενον. Μέγαν μὲν γὰρ αὐτὸν, φησὶν, οἶδα, οὐ μὴν ἐφικτὸν, οὔτε μὴν μετρητὸν. Οὔτε γὰρ ἀρχὴν, οὔτε τέλος τοῦ μεγέθους εὐρίσκω. Ἄπειρον γὰρ τοῦτο, καὶ πᾶσαν ὑπερβαῖνον κατάληψιν. δ'. "Γενεὰ καὶ γενεὰ ἐπαινέσει τὰ ἔργα σου, καὶ τὴν δυνάμιν σου ἀπαγγελοῦσι." Ἐντεῦθεν τῶν ἐθνῶν προεκήρυξε τὴν θείαν ἐπίγνωσιν. Οὐ γὰρ μόνον, φησὶν, ἡμεῖς, οἱ ἐξ Ἰσραὴλ, κατὰ τήνδε τὴν γενεάν σε τὸν εὐεργέτην ὑμνήσομεν, ἀλλὰ καὶ ἑτέρα γενεὰ, ἡ ἐξ ἐθνῶν Ἐκκλησία, τῶν ἔργων σου τὴν μεγαλοφυΐαν κηρύξει. ε'. "Τὴν μεγαλοπρέπειαν τῆς δόξης τῆς ἀγίας σου λαλήσουσι, καὶ τὰ θαυμάσιά σου διηγήσονται." Νικᾷ τοῦ Προφήτου τὴν δυνάμιν τοῦ ὕμνου μένου ἢ φύσις. Ἀξίας γὰρ ἐπιζητῶν καὶ προσφυεῖς προσηγορίας, εἴτα διαμαρτάνων, πολλὰ κατὰ ταυτὸν ἐπιπλέκει ὀνόματα, ἀγιωσύνης δόξαν καὶ μεγαλοπρέπειαν ὀνομάζων. Ταῦτα μὲν τοι προλέγει ὑπὸ τῆς ἑτέρας κηρυχθήσεσθαι γενεᾶς. ζ'. "Καὶ τὴν δυνάμιν τῶν φοβερῶν σου ἔροῦσι, καὶ τὴν μεγαλωσύνην σου διηγήσονται." Δοκεῖ μὲν ταυτολογία κεχρησθαι, διάφορα δὲ ὅμως σημαίνει. Θαυμάσια μὲν γὰρ λέγει, τὰ ἐπ' εὐεργεσίαις τινῶν γινόμενα θαύματα· δυνάμιν δὲ φοβερῶν, τὰς ἐπὶ τιμωρίᾳ ἑτέρων δειχθείσας μεγαλοφυΐας· οἶον διὰ τοῦ θεοπεσίου Μωϋσοῦ τῇ Αἰγύπτῳ παντοδαπὰς ἐπήγαγε μάστιγας· ἐκεῖνα νοητέον δυνάμιν φοβερῶν. Ἐν τῇ ἐρήμῳ μάννα ἐκόμισε τῷ λαῷ, καὶ ὄρτυγομήτρας ἐπέδησε, καὶ τὴν ἄνυδρον ἐπέκλυσε· ταῦτα εἰς θαῦμα τῶν εὐγνωμόνων τὰς γλώττας ἐκί 80.1969 νησε. Ταύτην καὶ ὁ θεῖος Ἀπόστολος ἐποίησατο τὴν διαίρεσιν. Ἔφη γὰρ, ὑπὸ τοῦ παναγίου Πνεύματος δεδόσθαι, οὐ μόνον χαρίσματα ἰαμάτων, ἀλλὰ καὶ ἐνεργήματα δυνάμεων. Καὶ καλεῖ μὲν χαρίσματα ἰαμάτων, τῶν χωλῶν τὸν δρόμον, καὶ τῶν ἀρρώστων τὴν ὑγίειαν, καὶ τῶν νεκρῶν τὴν ἀνάστασιν, καὶ ὅσα τοιαῦτα. Ἐνεργήματα δὲ δυνάμεων, τὴν τοῦ Ἑλυμᾶ τυφλότητα, τοῦ Ἀνανίου καὶ τῆς Σαπφείρας τὸν θάνατον, τοὺς τῷ Σατανᾶ παραδοθέντας, ἵνα παρὰ δευθῶσι μὴ βλασφημεῖν. ζ'. "Μνήμη τοῦ πλήθους τῆς χρηστότητός σου ἐξερεῦζονται, καὶ τῇ δικαιοσύνῃ σου ἀγαλλιάσονται." Βούλεται μὲν ὁ Προφήτης τῆς θείας ἀγαθότητός τε καὶ δυνάμεως ὑποδειξαι τὸν πλοῦτον· ἀνθρωπίνῃ δὲ χρησάμενος γλώττῃ, καὶ τυχεῖν οὐ δυνάμενος τοῦ ποθομένου, πλείονα πάλιν συνάπτει ὀνόματα, καὶ προλέγει τῆς γενεᾶς τῆς ἐσομένης τὸ εὐγνωμον, ὅτι τοῖς θεοῖς ἐντρυφῶσα λογίοις, καθάπερ τινὰς ἐρυγὰς προσφέρει τὴν τῆς θείας φιλανθρωπίας διήγησιν. Τοῦτο μὲν τοι καὶ ὁ θεῖος Ἀπόστολος ὑπομένει, καὶ ἀξίως οὐ δυνάμενος διηγήσασθαι τὰ θεῖα, διὰ πλείονων ὀνομάτων τοῦτο πειρᾶται. "Τὸν ὑπερβάλλοντα γὰρ φησι, πλοῦτον τῆς χάριτος αὐτοῦ." Ἀλλαχοῦ δὲ τὴν ἥτταν ὁμολογεῖ, "Ὡς ἀνεξερεύνητα, λέγων, τὰ κρίματα

αὐτοῦ, καὶ ἀνεξιχνίαστοι αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ!" ἡ'. "Οἰκτίρμων, καὶ ἐλεήμων ὁ Κύριος, μακρὸ θυμὸς, καὶ πολυέλεος." Τὸ αὐτὸ καὶ ἐνταῦθα πάλιν ὁ Προφήτης ὑπέμεινε. Εἰς νοῦν γὰρ λαβὼν, ὅπως τῶν ἀνθρώπων τὴν φύσιν διέπλασεν, ὅσης τιμῆς τε καὶ προμηθείας ἠξίωσεν, ὅτι πᾶσαν τὴν ὀρωμένην κτίσιν αὐτοῖς προσφέρει τὴν χρεῖαν ἐνομοθέτησεν, ὅτι καθ' ἑκάστην ἡμέραν πλημμυλούντων ἀνέχεται, καὶ ἀνατέλλει τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς, καὶ βρέχει ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους, οὐ μόνον οἰκτίρμονα καλεῖ, ἀλλὰ καὶ ἐλεήμονα, καὶ μακροθύμον, καὶ πολυέλεον. Ἀμετρήτῳ γὰρ χρώμενος ἀγαθότητι, ἐμάκρυνεν ἀφ' ἡμῶν τὰς ἀνομίας ἡμῶν, καθόσον ἀπέχουσιν ἀνατολαὶ ἀπὸ δυσμῶν, καὶ ἡγάπησεν οὕτως τὸν κόσμον, ὥστε τὸν Υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ δοῦναι ὑπὲρ αὐτοῦ. θ'. "Χρηστὸς Κύριος τοῖς σύμπασι, καὶ οἱ οἱ κτιρμοὶ αὐτοῦ ἐπὶ πάντα τὰ ἔργα αὐτοῦ." Οὐ γὰρ μόνον Ἰουδαίων ἐποίησατο πρόνοιαν, ἀλλὰ καὶ εἰς πάντας ἀνθρώπους τὴν φιλανθρωπίαν ἐξέχεεν. Οὐκ ἀνθρώπων δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀλόγων ἐπιμελεῖται, καὶ πᾶσι παρέχει τὰ πρόσφορα. ι'. "Ἐξομολογησάσθωσάν σοι, Κύριε, πάντα τὰ ἔργα σου, καὶ οἱ ὅσιοί σου εὐλογησάτωσάν σε." Οὐ τὰ ἄψυχα τὸν Θεὸν ὑμνεῖ, οὐδὲ τὰ ἄλογα φωνὴν ἀφήσει λογικὴν· ἀλλὰ καὶ διὰ τούτων οἱ λογικοὶ καὶ φιλόθεοι τὴν ὑμνωδίαν ὑφαίνουσιν. Εἰς ἕκαστον γὰρ ἀφορῶντες τῶν ὑπ' αὐτοῦ γεγενημένων, καὶ σοφίας 80.1972 τὴν μεγαλοουργίαν θεώμενοι, εἰς δοξολογίαν κινουσι τὴν γλῶτταν. ια', ιβ'. "Δόξαν τῆς βασιλείας σου ἐροῦσι, καὶ τὴν δυναστείαν σου λαλήσουσι. Τοῦ γνωρίσαι τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων τὴν δυναστείαν σου, καὶ τὴν δόξαν τῆς μεγαλοπρεπειᾶς τῆς βασιλείας σου." Οὗτοι γὰρ οἱ ὅσιοι, εἴτε προφῆται, εἴτε ἀπόστολοι, καὶ οἱ μετ' ἐκείνους τὴν τοῦ κηρύγματος διακονίαν διαδεξάμενοι, τὴν αἰώνιον βασιλείαν, καὶ τὴν ἄρρητον δύναμιν πάντας ἀνθρώπους διδάξουσιν. Οὐ γὰρ μόνοις Ἰουδαίοις, ἀλλὰ καὶ πάσῃ τῶν ἀνθρώπων τῇ φύσει τήνδε τὴν διδασκαλίαν προσοίσουσιν. ιγ'. "Ἡ βασιλεία σου βασιλεία πάντων τῶν αἰώνων, καὶ ἡ δεσποτεία σου ἐν πάσῃ γενεᾷ καὶ γενεᾷ." Ἀπέραντον ἔχεις τὸ κράτος, καὶ αἶδιον τὴν βασιλείαν, οὔτε ἀρξαμένην, οὔτε λήξαν. "Πιστὸς Κύριος ἐν πᾶσι τοῖς λόγοις αὐτοῦ, καὶ ὁσῖος ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις αὐτοῦ." Προλάμπει γὰρ τῶν λόγων ἀλήθεια, βεβαιουμένη τοῖς ἔργοις· καὶ ταῦτα δὲ τῷ δι' αὐτὸν κοσμεῖται. ιδ'. "ὑποστηρίζει Κύριος πάντας τοὺς καταπίπτοντας, καὶ ἀνορθοῖ πάντας τοὺς κατερράγμένους." Οὐ γὰρ μόνον τῶν τῆς δικαιοσύνης τροφίμων ἐπιμελεῖται, ἀλλὰ καὶ τῶν ὀλισθαινόντων καταρρήγνυμένων, καὶ τῆς ἀμαρτίας δεχομένων τὰ τραύματα. Τοὺς μὲν γὰρ ἐρείδων, καταπεσεῖν οὐκ ἐᾷ· τοὺς δὲ πεσόντας ἀνίστησιν, ὀρέγων τὴν δεξιάν. ιε'. "Οἱ ὀφθαλμοὶ πάντων εἰς σὲ ἐλπίζουσι, καὶ σὺ δίδως τὴν τροφήν αὐτῶν ἐν εὐκαιρίᾳ." Τὸ ἐλπίζουσι ἐνταῦθα οὐκ ἐπὶ διαθέσεως τέθεικεν· οὔτε γὰρ οἱ δυσσεβεῖα συζῶντες ταύτην ἔχουσι τὴν ἐλπίδα, οὔτε τῶν ἀλόγων τὰ γένη λογικὴν αἴσθησιν ἔχει. ἀλλὰ διδάσκει ὡς ἕκαστον παρ' αὐτοῦ τὴν κατάλληλον ὑποδέχεται χρεῖαν. Εἶτα καὶ τὴν εὐκολίαν ὑποδείκνυσι τῆς χορηγίας. ις'. "Ἀνοίγεις σὺ τὴν χεῖρά σου, καὶ ἐμπιπλᾷς πᾶν ζῶον εὐδοκίας." Ἄμα τε γὰρ βούλει, καὶ ἀπολαύει τῶν σῶν χορηγουμένων ἕκαστον ἀγαθῶν. Καθάπερ γὰρ ἡμῖν ῥάδιον τοὺς συνηγμένους ἐκτείνειν δακτύλους, καὶ ἀπλῶσαι τὴν χεῖρα· οὕτω σοι εὐπετὲς ἐν ἀκαρεῖ παρασχεῖν τῶν ἀγαθῶν τὴν φορὰν. ιζ'. Δίκαιος Κύριος ἐν πάσαις ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ, καὶ ὁσῖος ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις αὐτοῦ." Ἐν ἀπάσαις δὲ σου ταῖς οἰκονομίαις διαλάμπει τὸ δίκαιον. Ὅδους γὰρ τὰς οἰκονομίας ἐκάλεσεν. ιη'. "Ἐγγὺς Κύριος πᾶσι τοῖς ἐπικαλουμένοις αὐτὸν, πᾶσι τοῖς ἐπικαλουμένοις αὐτὸν ἐν ἀληθείᾳ." Τὸ ἐγγὺς οὐ τοπικὸν σημαίνει διάστημα· φύσει γὰρ πανταχοῦ πάρεστιν ὁ Θεός· "Ἐν αὐτῷ γὰρ ζῶμεν, καὶ κινούμεθα, καὶ ἐσμέν," κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόστολον· ἀλλὰ τὴν σχέσιν, καὶ τὴν διάθεσιν διὰ τούτων ἐδήλωσε. 80.1973 Καλὴ δὲ καὶ ἡ προσθήκη τῆς ἀληθείας. Οὐ γὰρ τοῖς ἀπλῶς ἐπικαλουμένοις πελάζει, ἀλλὰ τοῖς ἐν ἀληθείᾳ τοῦτο δρᾶν προαιρουμένοις. "Οὐ πᾶς

γὰρ ὁ λέγων μοι, Κύριε, Κύριε, εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ὁ ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ Πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς." Διὸ ἐπήγαγεν· ιθ'. "Θέλημα τῶν φοβουμένων αὐτὸν ποιήσει, καὶ τῆς δεήσεως αὐτῶν εἰσακούσεται, καὶ σώσει αὐτούς." Οἱ τὸν θεῖον ἔχοντες φόβον πρότεροι, ποιοῦσι τοῦ Θεοῦ τὸ θέλημα. Ἐπειδὴ τοίνυν συμβαίνει αὐτῶν ὁ σκοπὸς πρὸς τὸ θεῖον θέλημα, ἀναγκαίως αὐτῶν ὁ Δεσπότης πληροῖ τὰ θελήματα. Οὐδὲν γὰρ ἕνα τῶν οἷς βούλεται θέλουσιν. κ'. "Φυλάσσει Κύριος πάντας τοὺς ἀγαπῶντας αὐτὸν, καὶ πάντας τοὺς ἀμαρτωλοὺς ἐξολοθρεύσει." Ἐδειξε πῶς δίκαιος ὁ Κύριος ἐν πάσαις ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ. Ἴδιον γὰρ τοῦ δικαίου τὸ πρόσφορον ἀπονέμειν ἐκάστω, οὗ δὴ χάριν τοὺς μὲν εὖ περὶ αὐτὸν διακεῖ μένους φρουρεῖ, καὶ φυλάττει, καὶ τῶν ἐπιβούλων ἐλευθεροῖ· τοὺς δὲ τὴν ἐναντίαν ἀσπαζομένους ὁδὸν τιμωρίαις ἐκδίδωσιν. κα'. "Ἄνεσιν Κυρίου λαλήσει τὸ στόμα μου, καὶ εὐλογεῖτω πᾶσα σὰρξ τὸ ὄνομα τὸ ἅγιον αὐτοῦ εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος." Ἐγὼ μὲν οὖν, φησὶ, τόνδε τὸν ὕμνον συγγέγραφα. Προσῆκει δὲ ἅπασαν τῶν ἀνθρώπων τὴν φύσιν αἰετῶς τῇ δοξολογίᾳ γεραίρειν τὸν ποιητὴν, καὶ πρόσφορον σέβας τῷ θείῳ προσφέρειν ὀνόματι. Ἐπισημήνασθαι δὲ προσῆκει, ὡς καὶ ἐνταῦθα οὐκ Ἰουδαίοις τὸν ὕμνον ἀπένειμεν, ἀλλὰ πᾶσαν σάρκα εἰς τὴν ὑμνωδίαν ἐκάλεσε. Δῆλη τοίνυν ἡ πρόρρησις τῇ ἐκβάσει μαρτυρουμένη. Ἐν ἅπασιν γὰρ τοῖς κατὰ τὴν οἰκουμένην ἔθνεσιν, κατὰ τὴν προφητείαν, ὁ τῶν ὄλων ὑμνεῖται Θεός.

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ ΡΜΕ΄ ΨΑΛΜΟΥ.

α'. Ἀλληλουῖα. Ἐν ἐνίοις ἀντιγράφοις πρόσκειται Ἀγγαίου καὶ Ζαχαρίου. Τοῦτο δὲ οὔτε παρὰ τῷ Ἑβραίῳ, οὔτε παρὰ τοῖς ἄλλοις εὖρον ἐρμηνευταῖς, οὔτε παρὰ τοῖς ἑβδομήκοντα εὖρον ἐν τῷ Ἑξαπλῶ. Ὑμνεῖν μὲν καὶ οὗτος ὁ ψαλμὸς παρακελεύεται τὸν τῶν ὄλων Θεόν. Τοῦτο γὰρ καὶ ἡ ἐπιγραφή δηλοῖ. Τὸ γὰρ Ἀλληλουῖα, Αἰνεῖτε τὸν Κύριον ἐρμηνεύεται, ὡς πολλάκις εἰρήκαμεν. β'. "Αἶνει, ἡ ψυχὴ μου, τὸν Κύριον." Ἡ χάρις τοῦ Πνεύματος πᾶσιν ἡμῖν παρεγγυᾶ, εἰς τὴν τοῦ Θεοῦ δοξολογίαν ἡμᾶς αὐτοὺς διεγείρειν. "Αἰνέσω Κύριον ἐν τῇ ζωῇ μου, ψαλῶ τῷ Θεῷ μου ἕως ὑπάρχω." Ἐν τῷ ἔκτω ἔφη ψαλμῶ, "Ὅτι οὐκ ἔστιν ἐν τῷ θανάτῳ ὁ μνημονεύων σου, ἐν δὲ τῷ ἄδῃ τίς ἐξομολογήσεται σοι;" Τούτου χάριν κατὰ τὸν τῆς ζωῆς χρόνον ὑμνεῖν διδασκόμεθα τὸν Θεόν, ἕως ἂν τοῦδε τοῦ βίου τὸ 80.1976 πέρασ δεξώμεθα. "Μὴ πεποιθατε ἐπὶ ἄρχοντας." Ἀγαθὴ παραίνεσις, οὔτε γὰρ αἰεὶ οἱ ἄρχοντες ἄρχουσιν, ἀλλὰ πρόσκαιρον ἔχουσιν ἐξουσίαν, οὔτε πάντες οἱ ἄρχοντες τιμῶσι τὸ δίκαιον. Ἴνα δὲ προσῆ καὶ ἀμφοτέρω, χρὴ τῆς φύσεως ἰδεῖν τὸ ἐπίκηρον. Τοῦτο γὰρ ἐπιφέρει. γ'. "Ἐπὶ υἱοὺς ἀνθρώπων, οἷς οὐκ ἔστι σωτηρία." Βλέπε τὴν φύσιν, καὶ μὴ θάρρει τῇ ἐξουσίᾳ. "Ἀνθρωπος γὰρ ματαιότητι ὡμοιώθη," καὶ "Ἀνθρωπος ὡσεὶ χόρτος αἱ ἡμέραι αὐτοῦ." δ'. "Ἐξελεύσεται τὸ πνεῦμα αὐτοῦ, καὶ ἐπιστρέψει εἰς τὴν γῆν αὐτοῦ." Πνεῦμα ἐνταῦθα τὴν ψυχὴν καλεῖ. Ταύτης δὲ ἐξιούσης, εἰς τὴν οἰκείαν συγγένειαν τὸ σῶμα χωρεῖ, κατὰ τὴν θεῖαν ἀπόφασιν, "Ὅτι γῆ εἶ, καὶ εἰς γῆν ἀπελεύσῃ." –"Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἀπολοῦνται πάντες οἱ διαλογισμοὶ αὐτοῦ." Τῆς γὰρ ψυχῆς ἀποζευχθείσης, καὶ τοῦ σώματος διαλυθέντος εἰς κόνιν, ἐδείχθη ματαία τῶν λογισμῶν ἢ φαντασία. Τοῦτο καὶ διὰ τῆς παραβολῆς ἡμᾶς ὁ Κύριος ἐδίδαξεν. Εἰσαγαγὼν γὰρ τὸν πλούσιον, οὗ ἠὺ φόρησεν ἡ χώρα, λογιζόμενον καταλύσαι τὰς ἀποθήκας, καὶ μείζονας οἰκοδομήσαι, ἐπήγαγεν· "Ἄφρον, ταύτην τὴν νύκτα ἀπαιτοῦσι τὴν ψυχὴν σου ἀπὸ σοῦ, ἃ δὲ ἠτοίμασας τίνοι ἔσται;" Καὶ τῶν ἄλλων δὲ ἀνθρώπων, οἱ μὲν ἀρχὰς καὶ δυναστείας, οἱ δὲ κτήσεις ἀγρῶν καὶ οἰκοδομίας φαντάζονται· οἱ δὲ τὰς ἐν πολέμοις ὄνειροπολοῦσι νίκας, ἄλλοι δὲ τοῖς ἐχθροῖς τεκταίνουσιν ὄλεθρον· ἀλλ' ἐπιὼν ἐξαπινάτως ὁ θάνατος ἀτέλεστον τῶν λογισμῶν τὴν φαντασίαν ἔᾶ. Οὕτω δείξας τῆς ἐπ' ἀνθρώποις ἐλπίδος τὸ μάταιον, τῆς εἰς τὸν Θεὸν πεποιθήσεως τὸ ὀνησιφόρον ἐπιδείκνυσιν. ε'.

"Μακάριος οὗ ὁ Θεὸς Ἰακώβ βοηθὸς αὐτοῦ, ἡ ἐλπίς αὐτοῦ ἐπὶ Κύριον τὸν Θεὸν αὐτοῦ." Θεὸν Ἰακώβ οὐχ ἀπλῶς ὠνόμασεν, ἀλλ' ἀναμιμνήσκων ἡμᾶς πόσης προμηθείας ἀπήλαυσεν Ἰακώβ πρὸς τὸν Θεὸν ἐλπίσας, καὶ οἴους καὶ ὄσους ἐδρέψατο τῆς ἐλπίδος καρπούς, εἰς τὸν τούτου Θεὸν ἐλπίζειν παρεγγυᾶ· καὶ Κύριον αὐτὸν, καὶ Θεὸν ὀνομάζει, καὶ δι' ἄμφο τέρων κηρύττει τὸ δυνατόν. Εἶτα ἐκ τῆς τῶν ποιημάτων τῶν δημιουργίας διδάσκει αὐτοῦ τὴν ἀγαθότητα καὶ τὴν δύναμιν. ἴ. "Τὸν ποιήσαντα τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, τὴν θάλασσαν, καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς." Συντόμως ἅπα σαν τὴν ὀρωμένην καὶ ἀόρατον τῷ λόγῳ περιέλαβε κτίσιν. Οὐ γὰρ μόνον οὐρανοῦ, καὶ γῆς, καὶ θαλάσσης ἐμνήσθη, ἀλλὰ καὶ πάντων τῶν ἐν αὐτοῖς. Ἐν οὐρανῷ δὲ ἄγγελοι, καὶ τῶν ἀοράτων ἢ φύσις, καὶ ἥλιος, καὶ σελήνη, καὶ τῶν ἀστέρων τὸ πλῆθος. Ἐν γῆ δὲ καὶ θαλάσση ἄνθρωποι, καὶ τῶν ἀλόγων τὰ γένη. Τοσαύτη, φησὶ, τοῦ Ποιητοῦ τῶν ὄλων ἡ δύναμις. Βλέπεις τοίνυν πόσον ἐστὶ τὸ διάφορον τῶν φθειρομένων ἀρχόντων, καὶ τοῦ δημιουργοῦ τῶν 80.1977 ἀπάντων. Οὕτω δεῖξας αὐτὸν τῶν ὄλων δημιουργὸν, δείκνυσιν αὐτὸν καὶ προμηθούμενον ὧν ἐποίησεν. ζ. "Τὸν φυλάσσοντα ἀλήθειαν εἰς τὸν αἰῶνα, ποιῶντα κρίμα τοῖς ἀδικουμένοις, διδόντα τροφήν τοῖς πεινῶσιν." Ἀψευδὴς γὰρ ἐστὶν ὑπισχνούμενος, καὶ φιλαλήθης τὰς ἐπαγγελίας πληροῖ. Ἐπαμύνει δὲ τοῖς ἀδικουμένοις, καὶ κρίνει δικαίως· παρέχει δὲ καὶ πᾶσι τοῖς πεινῶσι τὴν κατάλληλον τροφήν. Ἐντεῦθεν καὶ τὰς διὰ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν γεγενημένας εὐεργεσίας προλέγει. η'. "Κύριος λυεῖ πεπεδημένους, Κύριος σοφοὶ τυφλοὺς, Κύριος ἀνορθοὶ κατερραγμένους." Ταῦτα καὶ διὰ Ἡσαΐου προφήτου προηγόρευσε ὁ τῶν ὄλων Θεός. Εἰρηκῶς γὰρ, "Δέδωκά σε εἰς φῶς ἐθνῶν," ἐπήγαγεν, "Ἀνοιξαι ὀφθαλμοὺς τυφλῶν, ἐξαγαγεῖν ἐκ δεσμῶν δεδεμένους, καὶ ἐξ οἴκου φυλακῆς καθ' ἡμέρας ἐν σκότει." Καὶ ἐτέρωθι ἐκ προσώπου ἔφη τοῦ Δεσπότη τοῦ Χριστοῦ· "Πνεῦμα Κυρίου ἐπ' ἐμὲ, οὗ εἵνεκεν ἔχρισέ με, εὐαγγελίσασθαι πτωχοῖς ἀπέσταλκέ με, ἰάσασθαι τοὺς συντετριμμένους τὴν καρδίαν, κηρύξαι αἰχμαλώτοις ἄφεςιν, τυφλοῖς ἀνά βλεψίν." Καὶ ἀλλαχοῦ, "Τότε ἀκούσονται κωφοὶ λόγους βιβλίου, καὶ οἱ ἐν τῷ σκότει, καὶ οἱ ἐν τῇ ὀμίχλῃ ὀφθαλμοὶ τυφλῶν ὄψονται. "Κύριος ἀγαπᾷ δικαίους. [θ'] Κύριος φυλάσσει τοὺς προσηλύτους." Ἐκάστῳ τὰ κατάλληλα προσ φέρει τῶν ὄλων ὁ Κύριος. Καὶ τοὺς μὲν ἀγαπώντας αὐτὸν δικαίους τοῖς ἴσοις ἀμείβεται, καὶ ἀγάπην αὐ τοῖς καὶ φιλοστοργίαν ἀντιδίδωσι πατρικὴν· τοὺς δὲ τὴν πατρώαν φυγόντας ἀσέβειαν, καὶ μετὰ πίστεως αὐτῷ προσιόντας, πάσης ἀξιοῖ φυλακῆς τε καὶ προμηθείας. Προσηλύτους γὰρ τοὺς ξένους καλεῖ. Οὕτω καὶ ὁ μακάριος ἔφη Παῦλος, ὅτι "Ἡμεῖν ποτε χωρὶς Χριστοῦ ἀπηλλοτριωμένοι τῆς πολιτείας τοῦ Ἰσραὴλ, καὶ ξένοι τῶν διαθηκῶν, τῆς ἐπαγγελίας ἐλπίδα μὴ ἔχοντες· ἀλλ' οἱ ποτὲ ὄντες μακρὰν ἐγγὺς ἐγενήθημεν." –"Ὀρφανὸν καὶ χήραν ἀναλήψεται, καὶ ὁδὸν ἀμαρτωλῶν ἀφανιεῖ." Ἀπὸ τῆς καθόλου Προνοίας ἐπὶ τὰ μερικὰ τὸν λόγον κατήγαγε, καὶ φησιν ὡς οὐδενὸς ἀμελεῖ τῶν ὄλων ὁ πρῦτανις, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐρήμους ἀνθρωπίνης κηδεμονίας πάσης ἀξιοῖ ἐπιμελείας, καὶ τὰς κατὰ τούτων ἐπιβουλάς διαλύει. ι'. "Βασιλεύσει Κύριος εἰς τὸν αἰῶνα, ὁ Θεὸς σου Σιών εἰς γενεὰν καὶ γενεάν." Αἰώνιον γὰρ ἔχει τὸ κράτος, καὶ τὴν βασιλείαν αἰδίδιον ὁ νῦν, ὧ Σιών, μόνης σου Θεὸς νομιζόμενος.

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ ΡΜ ΨΑΛΜΟΥ.

α'. Ἀλληλούϊα. Ἐνταῦθα σαφῶς ἐδιδάχθημεν τοῦ ἀλληλούϊα τὴν ἐρμηνείαν. Τὸ γὰρ Αἰνεῖτε τὸν 80.1980 Κύριον, Ἀλληλούϊα ὁ Ἑβραῖος λέγει· ὁ δὲ Σύμμαχος καὶ ἀνερμήνευτον αὐτὸ εἶασε· λέγει δὲ οὕτως, Ἀλληλούϊα, ὅτι ἀγαθὸς ψαλμός. Ὁ δὲ Θεοδοτίων, Αἰνεῖτε τὸν Ἰά· αἰνεῖν καὶ οὗτος τοίνυν ὁ ψαλμὸς παρακελεύεται· προθεσπίζει δὲ τὴν ἐκ Βαβυλώνης ἐπάνοδον, καὶ τὴν μετὰ ταῦτα γενομένην τῆς

323

Ἱερουσαλήμ οἰκοδομίαν. Οὐ γὰρ, ὡς Ἰουδαῖοι προσδοκῶσιν, αὐθις Ἱερουσαλήμ οἰκοδομηθήσεται, ἀλλὰ τὴν ἤδη γεγενημένην ὑπὸ Ζοροβάβελ οἰκοδομίαν, ὁ προφητικὸς προθεσπίζει λόγος. "Αἰνεῖτε τὸν Κύριον, ὅτι ἀγαθὸς ψαλμὸς, τῷ Θεῷ ἡμῶν ἡδυνθείῃ αἴνεσις." Ὀνήσιμος, φησὶν, ἡ ὑμνωδία, καὶ πρόξενος ἀγαθῶν θυμῆρης δὲ τῷ Θεῷ οὐχ ὁ ὕμνος, ἀλλὰ τῶν ὑμνούντων ὁ σκοπός· αὐτὸς δὲ ἀνευδὴς χαίρει τῇ σωτηρίᾳ τῶν ἀνθρώπων. β'. "Οἰκοδομῶν Ἱερουσαλήμ ὁ Κύριος, τὰς διασπορὰς τοῦ Ἰσραὴλ ἐπισυνάξει." Καὶ διὰ τοῦτο, φησὶν, αὐτὸν ὑμνεῖσθαι προσήκει, ὅτι καὶ τὴν καταλυθεῖσαν Ἱερουσαλήμ οἰκοδομήσει, καὶ τοὺς δορυαλώτους γεγενημένους ἀξιώσει τῆς ἐπανόδου. Εἰ δὲ μὴ πάντες ἐπανήλθον, οὐχ ὁ θεὸς διεψεύσατο λόγος, ἀλλ' ἡ ἐκείνων ἠλέγχθη πονηρία. Αὐτὸς μὲν γὰρ διὰ τοῦ Κυρίου πᾶσιν ἐπανελεῖν παρεγγύησεν, οἱ δὲ ἀντίτυπον ἐσχηκότες γνώμην, τὴν ἀλλοτρίαν ἀντὶ τῆς πατρίδος προείλοντο. γ'. "Ὁ ἰώμενος τοὺς συντετριμμένους τὴν καρδίαν, καὶ δεσμεύων τὰ συντρίμματά αὐτῶν." Συνῆψε τοῖς σωματικοῖς τὰ πνευματικὰ, καὶ ἔδειξεν αὐτὸν οὐ μόνον τοῖς αἰχμαλώτοις τὴν ἐλευθερίαν δωρούμενον, ἀλλὰ καὶ τοῖς τὰ τῆς ἀμαρτίας τραύματα δεξαμένοις τὴν ἴασιν χαριζόμενον. δ'. "Ὁ ἀριθμῶν πλήθη ἄστρων, καὶ πᾶσιν αὐτοῖς ὀνόματα καλῶν." Διὰ πάντων τοῦ Θεοῦ τὴν δύναμιν κηρύττει. Ὁ ἀριθμῶν δὲ ἐνταῦθα τὴν γνώσιν ἐκάλεσε, καὶ ἄστρων δὲ ὀνόματα τὰς τῶν ἀστέρων διαφορὰς, καὶ τὴν τούτων θέσιν τε καὶ διάταξιν, καὶ τὴν πρὸς ἄλληλα σχέσιν. Οὐ γὰρ ὀνόμασι κεκρημένος ὁ τῶν ὄλων Θεὸς τοὺς ἀστέρας καλεῖ· ἄψυχα γὰρ ταῦτα, καὶ λόγου ἐστερημένα. Ἄνθρωποι δὲ, ἀσεβεῖ γνώμη χρησάμενοι, ἀπὸ μύθων ὑπ' αὐτῶν πεπλασμένων ἔθεσαν τοῖς ἄστροις ὀνόματα. ε'. "Μέγας ὁ Κύριος ἡμῶν, καὶ μεγάλη ἡ ἰσχὺς αὐτοῦ, καὶ τῆς συνέσεως αὐτοῦ οὐκ ἔστιν ἀριθμὸς." Ἀμέτρητα πάντα, καὶ τὸ μέγεθος, καὶ ἡ ἰσχὺς, καὶ ἡ αἴνεσις. Ὡς χωροῦμεν δὲ ὅμως ὑμνοῦμεν. ς'. "Ἀναλαμβάνων πραεὶς ὁ Κύριος, ταπεινῶν δὲ ἀμαρτωλοὺς ἕως γῆς." Ὁ Σύμμαχος ἀνακτῶμενος εἶρηκεν. Καὶ τοῦτο δὲ τῆς θείας ἰδίων προμηθείας· τοὺς μὲν γὰρ δι' ἐπιείκειαν ὑπὸ τινῶν ἐπιβουλεωμένους κηδεμονίας ἀξιοῖ· τοὺς δὲ ἀδίκως αὐτοῖς ἐπιόντας παραπέμπει θανάτῳ. Καὶ τοὺς μὲν περιβλέπτους ποιεῖ καὶ περιφανεῖς· τῶν δὲ τὴν μνήμην παραδίδωσι λήθη. Οὕτω τῶν ἀγίων ἀποστόλων αἰοίδιμος ὁ χορός· οὕτω πολυθρύλλητοι τῶν μαρτύρων οἱ δῆμοι. Τῶν δὲ τούτοις πεπολεμηκῶτων ἡ μνήμη παραδέδοται λήθη. 80.1981 ζ'. "Ἐξάρξατε τῷ Κυρίῳ ἐν ἔξομολογήσει· ψάλατε τῷ Θεῷ ἡμῶν ἐν κιθάρα." Ταύτην τοίνυν εἰδότες τοῦ Θεοῦ τὴν ἀγαθότητα, καὶ σοφίαν, καὶ δύναμιν, ἄρχεσθε τῆς ὑμνωδίας ὄργανοις τοῖς συνήθεσι χρώμενοι. η'. "Τῷ περιβάλλοντι τὸν οὐρανὸν ἐν νεφέλαις, τῷ ἐτοιμάζοντι τῇ γῆ ὑέτόν." Ἀμφοτέρω καὶ τῆς δυνάμεως, καὶ τῆς ἀγαθότητος δείγματα. Ὡς ἀγαθὸς μὲν γὰρ, καὶ φιλόανθρωπος, προμηθεῖται τῶν ἐπὶ γῆς· ὡς παντοδύναμος δὲ, μετέωρον φέρει τῶν ὑδάτων τὴν φύσιν, καὶ τοῦ οὐρανοῦ συγκαλύπτει τὴν θέαν, ὄροφόν τινα μέσον οὐρανοῦ καὶ γῆς διὰ τῶν νεφῶν τεκταινόμενος, καὶ ταῖς ὠδίσι τούτων ἄρδων τὴν γῆν. Εἶτα τὴν ἐντεῦθεν φυομένην δείκνυσι χρεῖαν. "Τῷ ἐξανατέλλοντι ἐν ὄρει χορτόν, καὶ χλόην τῇ δουλείᾳ τῶν ἀνθρώπων." Οὐ γὰρ μόνον τὴν ὑπ' ἀνθρώπων γεωργουμένην ἄρδει γῆν, ἀλλὰ καὶ τὰ ὄρη, καὶ τοὺς ἐρήμους χώρους, τὸν ἐκ τούτων φυόμενον χιλὸν προσφέρων τοῖς κτήνεσι. Καὶ τοῦτο μὲν διὰ τὴν εἰς ἀνθρώπους εὐεργεσίαν ποιεῖ· τοῖς ἀνθρώποις γὰρ ὑπουργεῖν τὰ κτήνη προσέταξεν. θ'. Καὶ δίδόντι κτήνεσι τροφήν αὐτῶν, καὶ τοῖς νεοσσοῖς τῶν κοράκων τοῖς ἐπικαλουμένοις αὐτόν." Οὐ λογικῆ τῶν κοράκων ἡ φύσις, οὐδ' ὅτι λογικῶς ἐπικαλεῖται τὸν ποιητὴν· ἀλλ' ἡ διὰ τὴν χρεῖαν κραυγὴ μιμεῖται τὴν αἴτησιν. Ἐντεῦθεν ἠγοῦμαι καὶ τὸν Δεσπότην Χριστὸν, τῶν ἄλλων πτηνῶν καταλιπόντα τὴν μνήμην, τῶν κοράκων μνησθῆναι, καὶ τοῖς μαθηταῖς εἰπεῖν, "Ἀποβλέψατε εἰς τοὺς κόρακας, ὅτι οὐ σπεύρουσιν, οὐδὲ συνάγουσιν εἰς ἀποθήκας, καὶ ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος τρέφει αὐτούς." ι', ια'. "Οὐκ ἐν τῇ δυναστείᾳ τοῦ ἵππου θελήσει, οὐδὲ ἐν ταῖς κνήμαις τοῦ

άνδρὸς εὐδοκεῖ. Εὐδοκεῖ Κύριος ἐν τοῖς φοβουμένοις αὐτὸν, καὶ ἐν τοῖς ἐλπίζουσιν ἐπὶ τὸ ἔλεος αὐτοῦ." Οὐ ῥώμη σώματος, φησὶ, καὶ ἵππικῆ τέχνη, καὶ ταχύτητι ποδῶν ὁ Θεὸς ἐπιτέρπεται· ἀλλὰ καλαῖς πράξεσιν, ὧν δη μουργὸς ἡ εὐλάβεια. Οὐ μόνον δὲ τούτων προμη θεῖται σπουδαίως, ἀλλὰ καὶ τῶν περιπεπτωκότων ἀμαρτίαις, μεταμελεία δὲ χρησαμένων, καὶ στηρι χθέντων τῇ τῆς φιλανθρωπίας ἐλπίδι. Οὐ γὰρ μόνον τοῖς τελείοις τῆς ἀρετῆς ἀθληταῖς ἔφη τὸν Θεὸν εὐδοκεῖν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τοῖς τὸν θεῖον προσμένουσιν ἔλεον. ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ ΡΜΖ΄ ΨΑΛΜΟΥ. Ἀλληλούϊα. Ὑμνεῖν καὶ ἐνταῦθα παρακελεύεται ὁ προφητικὸς λόγος. Προλέγει δὲ καὶ τὴν μετὰ τὴν ἐπάνοδον γεγενημένην νίκη. Πρὸς δὲ ταύτη, καὶ τὰ τῶν ἀποστόλων προθεσπίζει κηρύγματα, πᾶσαν ὅτι τάχιστα διαδραμόντα τὴν οἴκου μένην. 80.1984 ιβ΄, ιγ΄. "Ἐπαίνει, Ἰερουσαλήμ, τὸν Κύριον, αἶνει τὸν Θεὸν σου, Σιών. Ὅτι ἐνίσχυσε τοὺς μοχλοὺς τῶν πυλῶν σου." Διὰ τὴν ἄμαχον τοῦ Θεοῦ ῥοπήν, καὶ τῶν πολεμίων ἀπαλλαγεῖσα, καὶ ἀπολιόρητος, ὧ Ἰερουσαλήμ, μείνασα, ὕμνοις ἀμείβου τὸν εὐεργέτην. Ἰερουσαλήμ δὲ οὐ τὰς οἰκοδομίας καλεῖ, ἀλλὰ τοὺς ταύτης οἰκήτορας. "Εὐλόγησε τοὺς υἱοὺς σου ἐν σοί." Εὐπαιδίας γὰρ καὶ πολυπαιδίας εὐλογίαν λαβοῦσα εἰς πλῆθος ἠύξηθη. ιδ΄. "Ὁ τιθεὶς τὰ ὄριά σου εἰρήνην." Δεδώρηταί σοι καὶ πανταχόθεν εἰρήνην. Ἐκδειματωθέντες γὰρ τῷ δέει τῶν ἀναιρεθέντων ἕτεροι πάλιν ἐπανελθεῖν οὐ τολμῶσιν." Καὶ στέαρ πυροῦ ἐμπιπλῶν σε." Ἐπέκλυσέ τε καὶ τοῖς ἀπὸ γῆς ἀγαθοῖς. Στέαρ γὰρ πυροῦ τῶν καρπῶν τὴν ἀφθονίαν ἐκάλεσεν, ἀπὸ τοῦ μέρους τὸ πᾶν ὀνομάσας. Πυρὸς γὰρ ἐστὶν ὁ σῖτος, στέαρ δὲ πυροῦ ὁ κάλλιστος ἄρτος. Δεδήλωκε δὲ διὰ τούτου καὶ τοὺς ἄλλους καρπούς. Ἀλλὰ ταύτης πάλαι τῆς προνοίας ἀπήλαυον Ἰουδαῖοι· κατὰ δὲ τοῦ Σωτῆρος λυττήσαντες ἔρημοι πάντων ἐγένοντο τῶν ἀγαθῶν. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ προφητικὸς λόγος ταῦτα περὶ ἐκείνων διεξεθῶν, τῶν ἔθνῶν προθεσπίζει τὴν σωτηρίαν. ιε΄. "Ὁ ἀποστέλλων τὸ λόγιον αὐτοῦ τῇ γῆ, ἕως τάχους δραμεῖται ὁ λόγος αὐτοῦ." Λόγον ἐνταῦθα εὐαγγελικὸν ἐκάλεσε κήρυγμα. Τοῦτο δὲ οὐκ Ἰουδαίους μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις πᾶσιν ἀνθρώποις ἀπ ἔστειλε. "Πορευθέντες γὰρ, φησὶ, μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη." Ἐδειξε δὲ καὶ τὴν ὀξύτητα τοῦ δρόμου. Ἐν ὀλίγῳ γὰρ χρόνῳ πᾶσαν γῆν καὶ θάλασσαν τῆς διδασκαλίας ἐπλήρωσαν. Τοῦτο προορῶν ὁ Προφήτης ἔφη, "Ἔως τάχους δραμεῖται ὁ λόγος αὐτοῦ." Καὶ καινὸν οὐδὲν, οὐδὲ παράδοξον. Πάντα γὰρ εἴκει τῷ θείῳ βουλήματι. Αὐτίκα τοίνυν τῶν ὑδάτων τὴν φύσιν μίαν οὔσαν εἰς μυρίας ιδέας βουληθεὶς μεταβάλλει. ιϛ΄. "Διδόντος χιόνα αὐτοῦ ὡσεὶ ἔριον, ὀμίχλην ὡσεὶ σποδὸν πάσσοντος. Βάλλοντος κρύσταλλον αὐτοῦ ὡσεὶ ψωμούς." Ἐκ γὰρ τῆς μιᾶς τῶν ὑδάτων οὐσίας γίνεται μὲν ἀντίτυπος κρύσταλλος· γίνεται δὲ χιὼν μανή τε καὶ μαλακῆ, καὶ ἐρίου κάταγμα μιμουμένη· γίνεται δὲ καὶ κόνις ὑγρά. Τοιαύτη γὰρ τῆς ὀμίχλης ἡ φύσις. "Κατὰ πρόσωπον τοῦ ψύχους αὐτοῦ τίς ὑποστήσεται;" Καὶ τὸν ἀέρα δὲ μεταβάλλει ῥαδίως, καὶ τὸν ἄρτι φλογώδη μετ' ὀλίγον κρυμώδη ποιεῖ. ιη΄. "Ἐξαποστελεῖ τὸν λόγον αὐτοῦ, καὶ τήξει αὐτὰ· πνεύσει τὸ πνεῦμα αὐτοῦ, καὶ ῥυήσεται ὕδατα." Ἀλλὰ πάλιν βουληθεὶς τὸ παγὲν ὕδωρ διαλύει ῥαδίως, καὶ κρουνηδὸν φέρεσθαι τοῦτο ποιεῖ. Τοῦ γὰρ νότου πνέοντος, καὶ χιὼν, καὶ κρύσταλλος λύεται. Οὐχ ἀπλῶς δὲ τούτων ἐποίησατο τὴν διήγησιν, ἀλλὰ ἕτερα διὰ τούτων σημαίνων. Καθάπερ γὰρ ἡ χιὼν 80.1985 καταφερομένη τὰ ὄρη πληροῖ· τηκομένη δὲ εἰς τοὺς παρακειμένους χωρεῖ ποταμούς, καὶ χωρίοις ἑτέροις ἀρδεῖα προσφέρεται· οὕτω τῶν θεοσδότην ἀγαθῶν ἡ φορὰ πρῶτοις μὲν προσηνέχθη τοῖς Ἰουδαίοις· ἐκείνων δὲ παραπεμψαμένων τὴν χάριν, διὰ τῶν ἰερῶν ἀποστόλων, ὥσπερ διὰ τινῶν ποταμῶν, ἡ τῆς διδασκαλίας ἀρδεῖα προσηνέχθη τοῖς ἔθνεσιν. ιθ΄. "Ὁ ἀποστέλλων τὸ λόγιον αὐτοῦ τῷ Ἰακώβ· δικαίωματα καὶ κρίματα αὐτοῦ τῷ Ἰσραήλ." Πάλαι μὲν τὸν νόμον, μετὰ δὲ ταῦτα καὶ τὴν χάριν· ἀλλ' ἀνάξιοι ἐκατέρων ἐδείχθησαν. κ΄. "Οὐκ ἐποίησεν οὕτως παντὶ ἔθνει, καὶ τὰ κρίματα αὐτοῦ οὐκ ἐδήλωσεν." Οὐδενὶ γὰρ τῶν ἔθνῶν τὸν

διὰ Μωσοῦ δέδωκε νόμον, οὔτε τὴν διὰ τῶν προ φητῶν προσενήνοχεν ὠφέλειαν. Τούτους δὲ μόνους τῆς τοιαύτης ἀρδεΐας ἠξίωσεν· ἀλλ' ἀχάριστοι περὶ τὸν εὐεργέτην ἐγένοντο. Τὰ δὲ ἔθνη, διὰ τῶν ἱερῶν ἀποστόλων τοῦ νοεροῦ φωτὸς τὴν αἴγλην δεξάμενα, τὸν οἰκεῖον ἐπέγνω δημιουργὸν, καὶ τούτῳ προσφέρει τὸ σέβας διηνεκῶς.

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ ΡΜΗ΄ ΨΑΛΜΟΥ.

α'. "Ἀλληλουΐα, ἀλληλουΐα. Διπλῆν ἐποίησατο τὴν παρακείμεσιν ὁ Προφήτης, εἰς πλείονα προθυμίαν τὰς ψυχὰς παραθήγων. Ὑμνος δὲ καὶ οὗτος ἕτερος τὴν κτίσιν ἄπασαν, νοητὴν τε καὶ αἰσθητὴν, λογικὴν τε καὶ ἄλογον, ἔμψυχόν τε καὶ ἄψυχον, εἰς μίαν συμ φωνίαν τῆς ὑμνωδίας διεγείρων. Οὐρανὸν μέντοι καὶ γῆν, καὶ ἀβύσσους, καὶ τοὺς κατ' οὐρανὸν φωστῆρας, καὶ ὄρη, καὶ φυτὰ, καὶ τ' ἄλλα ὅσα τοιαῦτα, ὅσα ψυχῆς καὶ λόγου μετέχοντα, προσφέρει τὸν ὕμνον παρεγγυᾷ. Ἄλλ' εἰς ταῦτα τοῦ λόγου μετ εὐληχότας ἀποβλέπειν κελεύει, καὶ τὴν ἐν τούτοις φαινομένην σοφίαν καταμανθάνοντας τὸν Ποιητὴν ἀνυμνεῖν. "Αἰνεῖτε τὸν Κύριον ἐκ τῶν οὐρανῶν, αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν τοῖς ὑψίστοις." Δύο οὐρανοὺς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ γεγενῆσθαι ὁ μέγας ἡμᾶς ἐδίδαξε Μωσῆς· τόνδε σὺν τῇ γῆ γεγενημένον, καὶ τὸν ὕστερον μὲ σον τῶν ὑδάτων προσταχθέντα γενέσθαι, ὃν καὶ στε ρέωμα προσηγόρευσε. Διὰ τοῦτο ἐκ τῶν οὐρανῶν, καὶ ἐκ τῶν ὑψίστων, ὑμνεῖσθαι προσέταξε τὸν Θεόν· ἀντὶ τοῦ, καὶ τοὺς ἐν τούτῳ καὶ τοὺς ἐν ἐκείνῳ δι ἀγοντας τῶν ἄσωμάτων χορούς. Ἐπειδὴ καὶ ὁ θεῖος Μωσῆς οὐδὲν ἡμᾶς περὶ τῆς τῶν νοερῶν φύσεων δημιουργίας ἐδίδαξεν, ἀναγκαίως ὁ Προφήτης ἐνταῦθα καὶ τὴν τούτων ἐποίησατο μνήμην. Διὸ καὶ προσφέρει τῷ Ποιητῇ τὸν ὕμνον παρεγγυᾷ. Τοῦτο γὰρ αὐτῷ παρὰ τῶν ποιημάτων τὸ χρέος ὀφείλεται, καὶ πᾶν ὑπ' αὐτοῦ γενόμενον, καὶ λόγῳ τετιμημένον, προσήκει τοῦτο διὰ παντὸς ἐκτίνειν τὸ ὄφλημα. Εἰ δὲ τὰ κτιστὴν ἔχοντα φύσιν ὑμνεῖ, οὔτε δὲ ὁ Υἱὸς τοῖς ὑμνοῦσιν, οὔτε τὸ πανάγιον συντέτακται Πνεῦμα, δὴ λον ὅτι τῆς κτιστῆς οὐχ ὑπάρχουσι φύσεως· ἢ γὰρ ἂν, πρὸ τῶν ἄλλων τὸν ποιητὴν ὕμνησαν, ὡς δικαιο 80.1988 σύνης πηγαὶ τιμῶσαι τὸ δίκαιον. Ἄλλ' οὔτε ὁ Υἱὸς ὑμνεῖ, οὔτε τὸ πανάγιον Πνεῦμα· οὐ τοίνυν κτιστῆς ἐστὶ φύσεως, οὔτε ὁ Υἱὸς, οὔτε τὸ πανάγιον Πνεῦμα ὕμνεϊται δηλονότι καὶ αὐτὸς, καὶ τὸ πανάγιον Πνεῦμα· οὐ γὰρ ἐστὶν ἄλλο τι μέσον τῶν ὑμνούντων καὶ ὑμνουμένων, ἀλλ' ἢ μὲν κτίσις ὑμνεῖ, ὁ δὲ Κτίστης ὑμνεῖται. Εἰ δὲ τις τὸν Κτίστην οὐχ ὑμνεῖ, ὡς ἀχάρι στος οὐχ ὑμνεῖ. Ἄλλὰ ταῦτα πλατύτερον ἐν τοῖς περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος διεξήλθομεν λόγοις. Οὐκοῦν ἐπὶ τὰ συνεχῆ τῆς ἐρμηνείας βαδίσωμεν. β'. "Αἰνεῖτε αὐτὸν, πάντες οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ· αἰνεῖτε αὐτὸν, πᾶσαι αἱ δυνάμεις αὐτοῦ" Ἀγγέλους καὶ δυνάμεις τὰς νοεράς φύσεις καλεῖ. Ἀγγέλους μὲν, ὡς τὰ θεῖα διαπορθμεύοντας ῥήματα· δυνάμεις δὲ, ὡς τῶν σωματικῶν παθῶν ἐλευθέρας, καὶ πληροῦν τὰ κελευόμενα δυναμένας. "Δυνατοὶ γὰρ, φησὶν, ἰσχυροὶ ποιοῦντες τὸν λόγον αὐτοῦ." Πᾶσαν μὲν τοι τῶν νοερῶν τὴν φύσιν διὰ τούτων περιέλαβε τῶν ὀνομάτων. Μάλα δὲ ἀρμοδίως τοὺς ἐπουρανίους χορούς πρώτους εἰς ὑμνωδίαν ἐκάλεσε. γ'. "Αἰνεῖτε αὐτὸν, ἥλιος καὶ σελήνη, αἰνεῖτε αὐτὸν, πάντα τὰ ἄστρα καὶ τὸ φῶς." Ὁ δὲ Σύμμαχος οὕτως, ὕμνεϊτε αὐτὸν, πάντες ἀστέρες φωτός· οὕτω δὲ καὶ οἱ ἄλλοι. Κατὰ τοὺς Ἐβδομήκοντα δὲ οὕτω νοητέον· Τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ τὸ φῶς ἐδημιούργησεν ὁ Θεὸς, τῇ τετάρτῃ δὲ τοὺς φωστῆρας· καὶ διὰ τοῦτο τοῦ φωτὸς χωρὶς ἐμνημόνευσεν, οὐχ ὡς καθ' ἑαυτὸ ὑφεστῶτος, ἀλλ' ὡς ἐν τοῖς φωστῆρσι διανεμηθέντος. Ταῦτα δὲ, ὡς καὶ ἤδη προειρήκαμεν, οὐκ ἔμ ψυχα καὶ λογικὰ συγκαλεῖ· ἀλλ' ἡμᾶς ἀφορᾶν εἰς ταῦτα, καὶ τοῦ Θεοῦ τὴν σοφίαν καταμανθάνειν, καὶ διὰ πάντων αὐτῷ πλέκειν τὴν ὑμνωδίαν παρ εγγυᾷ. δ'. "Αἰνεῖτε αὐτὸν, οἱ οὐρανοὶ τῶν οὐρανῶν, καὶ τὸ ὕδωρ τὸ ὑπεράνω τῶν οὐρανῶν." Τῷ στερεώματι διεχώρισεν ὁ Θεὸς τῶν ὑδάτων τὴν φύσιν,

τῆ ἀρρήτῳ σοφίᾳ τὴν ἐπὶ πλεῖστον αὐτοῖς διανομίαν μηχανώ μενος. Καὶ ἐπὶ τῶν πεπηγόντων ὑδάτων τὸ ἄπειρον τῶν φωστήρων ὀδεύειν προσέταξε πῦρ· ὕδωρ δὲ καὶ πῦρ ἐναντία ἀλλήλοις· ἀλλ' ὅμως οὔτε τοῖς ὕδασι τὸ πῦρ κατασβέννυται, οὔτε τὸ πεπηγὸς ὕδωρ τῷ ἀπείρῳ πυρὶ κατατῆκεται. Δείκνυσι δὲ ταῦτα τοῦ Θεοῦ τὴν ἄρρητον δύναμιν. Πληθυντικῶς δὲ τοὺς οὐρανούς ὠνόμασεν, οὐ πολλοὺς τούτους εἰδὼς, ἀλλὰ τῆ Ἑβραίων ἀκολουθήσας φωνῇ· πληθυντικῶς γὰρ τούτους ἐκεῖνοι καλοῦσιν, ὡς ἡμεῖς Ἀθήνας, καὶ τὰς Θήβας. Ἀμέλει οὐς ἐνταῦθα οὐρανούς οὐρανῶν ἐκάλεσεν, ἐτέρωθι οὐρανὸν οὐρανοῦ προσηγόρευσεν. "Ὁ οὐρανὸς γὰρ, φησὶ, τοῦ οὐρανοῦ τῷ Κυ ρίῳ." ε'. "Αἰνεσάτωσαν τὸ ὄνομα Κυρίου· ὅτι αὐτὸς εἶ πε καὶ ἐγενήθησαν· αὐτὸς ἐνετείλατο καὶ ἐκτίσθησαν." Ἄξιον γὰρ, φησὶν, ὑμνεῖν τὸν λόγῳ πάντα ταῦτα τεκτηνάμενον. 80.1989 '. "Ἔστησεν αὐτὰ εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος· πρόσταγμα ἔθετο, καὶ οὐ παρ ελεύσεται." Οὐ μόνον δὲ ἐδημιούργησεν, ἀλλὰ καὶ προμηθεύμενος αὐτῶν διατελεῖ· ὅθεν καὶ τὸ διαρκὲς ἔχουσιν, ὡς ἂν αὐτὸς ἐθελήσῃ. Οὐδὲ γὰρ τοὺς ὑπ' αὐτοῦ τεθέντας ὄρους παραβῆναι δυνησεται. Τὰ μὲν οὖν ἄψυχα, καὶ μέντοι καὶ τῶν ἄλλων τὰ γέ νη, τοὺς τεθέντας αἰσχύνεται νόμους· μόνη δὲ τῶν ἀνθρώπων ἢ φύσις, ἢ λόγῳ τετιμημένη, παραβαίνει τοὺς νόμους. Καὶ ἡ μὲν θάλασσα τοὺς ὄρους ἐπίσταται, καὶ τὴν ψάμμον αἰσχύνεται, καὶ νῦξ καὶ ἡμέρα τὰ τεθέντα φυλάττουσι μέτρα· ἄνθρωποι δὲ τῶν θείων νόμων καταφρονοῦσιν. Οὕτω δὲ καὶ τὰ ἐπ ουράνια καὶ οὐράνια εἰς κοινωνίαν τῆς ὑμνωδίας κα λέσας, εἰς τὴν γῆν μεταβαίνει τὴν κοινήν τῶν ἀνθρώπων, καὶ τῶν ἀλόγων μητέρα. ζ'. "Αἰνεῖτε τὸν Κύριον ἐκ τῆς γῆς." Εἶτα κατὰ μέρος, Δράκοντες, καὶ πᾶσαι ἄβυσσοι. Μέρος τῆς γῆς ἢ θάλασσα, ἐν δὲ ταύτῃ τὰ κήτη. Ἀξιάγαστος δὲ τοῦ Δημιουργοῦ καὶ αὕτη ἢ πρόνοια, ὅτι τὰ ὑπερμε γέθη καὶ ὑπέρογκα ζῶα δημιουργήσας, τοῖς ἀπλῶ τοις ἐγκαθεῖρξε πελάγεσι· δείξας μὲν τῆ δημιουργία, καὶ τῆ τούτων μνήμη δεδιττόμενος τοὺς ἀνθρώ πους, τῷ δὲ τὴν ἐντεῦθεν κωλύσαι λώβην κηρύττων τὴν ἀγαθότητα. η'. "Πῦρ, χάλαζα, χιῶν, κρύσταλλος, πνεῦμα κατ αιγίδος." Καὶ ταῦτα ἐξ ὑδάτων ἔχει τὴν ἀφορμήν. Ἐν ἀέρι δὲ γίνεται καὶ χάλαζα, καὶ χιῶν, καὶ κρύσταλλος, καὶ τὰ σφοδρὰ πνεύματα. Ταῦτα γὰρ καταιγίδας ἐκάλεσε. Καὶ τὸ πῦρ δὲ ὡσαύτως οὐ μόνον ἐν γῆ, ἀλλὰ καὶ ἐν ἀέρι φαινόμενον ἔστιν ἰδεῖν. Καὶ γὰρ ἀστραπαὶ, καὶ κεραυνοὶ, καὶ πρηστῆρες, ἐξ ἀέρος ἐπιφέρονται. "Τὰ ποιοῦντα τὸν λόγον αὐτοῦ." Καὶ ταῦτα δὲ, φησὶ, τοῖς αὐτοῦ νεύμασιν εἶκει, οὐχ ὡς ἔμψυχα καὶ λογικὰ, ἀλλ' ὡς ἐπόμενα τῷ βουλή ματι. Νεύοντος γὰρ τοῦ Θεοῦ τούτων ἕκαστον γίνεταί. θ'. "Τὰ ὄρη καὶ πάντες οἱ βουνοὶ, ξύλα καρπο φόρα, καὶ πᾶσαι κέδροι." Ἴκανὰ καὶ ταῦτα εἰς εὐχαριστίαν κινήσαι ἡμῶν τὰς γλώττας. Οὐ γὰρ μό νον τὸ τούτων μέγεθος ἀξιάγαστον, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐντεῦθεν φυομένη χρεία· πλείστη γὰρ καὶ παντοδαπή. ι'. "Τὰ θηρία, καὶ πάντα τὰ κτήνη." Κατὰ δι αίρεσιν καὶ ταῦτα. Οὐ γὰρ ἀπλῶς εἶπε τὰ τετράπο δα, ἀλλὰ διέκρινε τῶν ἡμέρων τὰ ἄγρια. Καὶ διὰ τούτων μέντοι, καὶ δι' ἐκείνων, κελεύει τὸν Ποιητὴν ἀνυμνεῖν. Οὐδὲν γὰρ περιττὸν καὶ ἀχάριστον, εἰ καὶ τὴν ἡμετέραν διαφεύγει γνώσιν. "Ἐρπετὰ καὶ πετεινὰ πτερωτά." Τῆ μνήμη τῶν ἐρπετῶν καὶ τῶν νηκτῶν ἢ φύσις συνέζευκται· ἔρπει γὰρ ἐν τοῖς ὕδασι. Οὕτω δὲ αὐτὰ καὶ ὁ Θεὸς προσηγόρευσεν. 80.1992 "Ἐξαγαγέτω γὰρ, ἔφη, τὰ ὕδατα ἐρπετὰ ψυχῶν ζωσῶν, καὶ τὰ πετεινὰ πετόμενα κατὰ τὸ στερέω μα τοῦ οὐρανοῦ." Μετὰ ταῦτα πάντα τὸν διὰ πάν των ὑμνοῦντα καλεῖ· μετὰ πάντα γὰρ τῆς θείας ἡξιώθη δημιουργίας ὁ ἄνθρωπος. Καὶ τοῦτον δὲ κατὰ συμμορίας ἀγείρει· πρῶτον δὲ τὸν τῶν βασιλέων εἰσάγει χορὸν, εἶτα τῶν ὑπηκόων τοὺς δήμους, καὶ φησιν· ια'. "Βασιλεῖς τῆς γῆς, καὶ πάντες λαοί." Οὐκ ἀποστερεῖ δὲ τῆς ὑμνωδίας, οὔτε τοὺς δευτέρους ἄρχοντας, οὔτε τοὺς μετὰ τούτους κριτὰς, ἀλλὰ καὶ τοὺς τῆς ἐντεῦθεν μεταδίδωσιν ὠφελείας. "Ἄρχοντες, καὶ πάντες κριταὶ γῆς." Καὶ ἡλικίαν δὲ ἐκάστην, καὶ γένος ἐκότερον, τό τε ἄρσεν καὶ τὸ θῆλυ, τοῦτο κελεύει ποιεῖν· καὶ πρώτους μὲν καὶ

πρώτας τοὺς τελείαν ἄγοντας τὴν ἡλικίαν. ιβ'. "Νεανίσκοι καὶ παρθένοι." Εἶτα ἑκάτερον ἄκρον, "Πρεσβύτεροι μετὰ νεωτέρων αἰνεσάτω σαν τὸ ὄνομα Κυρίου." Καὶ ἡ ἄωρος, φησὶν, καὶ ἕξωρος ἡλικία τὸν Θεὸν ἀνυμνεῖτω. ιγ'. "Ὅτι ὑψώθη τὸ ὄνομα αὐτοῦ μόνου." Ἔσβεσται γὰρ ἡ μνήμη τῶν ψευδωνύμων θεῶν, καὶ μόνου τοῦ ὄντος Θεοῦ σεπτὸν τὸ ὄνομα πέφηνεν. ιδ'. "Ἡ ἐξομολόγησις αὐτοῦ ἐπὶ γῆς καὶ οὐρα νοῦ." Οὐκ ἔτι γὰρ αὐτὸν μόνον ὑμνεῖ τὰ ἐπουράνια, ἀλλ' "Ἐπληρώθη ἡ σύμπασα γῆ τοῦ γινῶναι τὸν Κύριον· ὡς ὕδωρ πολὺ κατακαλύψει θαλάσσας." –"Καὶ ὑψώσει κέρας λαοῦ αὐτοῦ." Ἄμαχον δὲ, φησὶ, δείξει καὶ περίβλεπτον τὸν οἰκεῖον λαόν. Κέρας γὰρ τὴν ἰσχὺν ἐκάλεσεν, ἐκ μεταφορᾶς τῶν κερασφόρων ζώων, ἃ τὴν ἰσχὺν ἔχει ἐν ἐκείνοις σεμνύνεται. "Ὑμνος πᾶσι τοῖς ὁσίοις αὐτοῦ." Οὐ μόνον γὰρ ἰσχυροὺς τοὺς εἰς αὐτὸν πεπιστευκότας, ἀλλὰ καὶ ἀοιδίμους παρὰ πᾶσι ποιεῖ. "Τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ, λαῶ ἐγγίζοντι αὐτῶ." Ταύτης δὲ τῆς εὐκλείας καὶ ὁ Ἰσραὴλ ἀπήλαυσεν, ἡνίκα ἐπέλαξε τῷ Θεῷ· μετέβη δὲ νῦν μετὰ τῆς εὐσεβείας ἢ περιφάνειας, καὶ οἱ μὲν ἐγυμνώθησαν ταύτης, τὰ δὲ ἔθνη ταῖς θείαις ἀγάλλεται δωρεαῖς.

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ ΡΜΘ΄ ΨΑΛΜΟΥ.

α'. Ἀλληλουῖα, ἀλληλουῖα. Τοῦτον προσφέρεται τὸν ὕμνον παρακελεύονται οἱ μετὰ τὴν ἐπὶ ὁδὸν τὰ πολλὰ ἔθνη ἐκεῖνα διὰ τῆς θείας νενικηκότες ῥοπῆς. Ἔχει δὲ πρόβησιν καὶ τῶν ὑπὸ τῶν Μακκαβαίων κατορθωθέντων. β'. "Ἄσατε τῷ Κυρίῳ ἄσμα καινόν, ἢ αἴνεσις αὐτοῦ ἐν ἐκκλησίᾳ ὁσίων." Οὐ γὰρ τῶν παρανόμων, ἀλλὰ τῶν ὁσίων ἴδιον τὸν Θεὸν ἀνυμνεῖν. 80.1993 γ'. "Εὐφρανθήτω Ἰσραὴλ ἐπὶ τῷ ποιήσαντι αὐτὸν, καὶ υἱοὶ Σιών ἀγαλλιάσθωσαν ἐπὶ τῷ βασιλεῖ αὐτῶν." Πάντων μὲν Θεὸς ὁ τῶν ὄλων Θεός, ἰδίως δὲ τῶν Ἰσραηλιτῶν ἐχρημάτιζε βασιλεύς. Αὐτίκα τοίνυν τὴν ἀχαριστίαν νενοσηκότων, καὶ ἕτερον αὐτοῖς αἰτησάντων βασιλέα γενέσθαι, φησὶ πρὸς τὸν Σαμουὴλ ὁ Θεός, "Οὐ σὲ ἐξουδενήκασιν, ἀλλ' ἐμὲ, τοῦ μὴ βασιλεύειν αὐτῶν." δ'. "Αἰνεσάτωσαν τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐν χορῶ, ἐν τυμπάνῳ καὶ ψαλτηρίῳ ψαλάτωσαν αὐτῶ." Διὰ παντὸς ὄργανου, φησὶ, κατὰ τὸν νόμον τὸν ἡμέτερον ὑμνήσωμεν τὸν εὐεργέτην. ε'. "Ὅτι εὐδοκεῖ Κύριος ἐν τῷ λαῷ αὐτοῦ." Πολυλῆς ἡμᾶς, φησὶ, φιλανθρωπίας ἠξίωσε, καὶ τὴν οἰκείαν ἡμῖν ἔδειξεν ἀγαθότητα. "Καὶ ὑψώσει πραεῖς ἐν σωτηρίᾳ." Τοὺς δὲ ἐρήμους βοηθείας, καὶ τρόποις ἀγαθοῖς κεχημένους, ὑψηλοὺς ἀποφανεῖ καὶ περιβλέπτους. ς'. "Καυχῆσονται ὅσοι ἐν δόξῃ, καὶ ἀγαλλιάσονται ἐπὶ τῶν κοιτῶν αὐτῶν." Καὶ οἱ τὸ δίκαιον τιμῶντες, ἐν εὐκλείᾳ γενήσονται, πολλῆς ἀπολαύοντες ἀναπαύλης. Κοίτην γὰρ τὴν ἀνάπαυλαν ἐκάλεσεν· ἀναπαύλης γὰρ ἡ κλίνη σημαντική. ζ'. "Αἱ ὑψώσεις τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ λάρυγγι αὐτῶν." Διηνεκῶς δὲ τὰς θείας εὐεργεσίας κηρύττουσι, τὸν τούτων αἴτιον ἀνυμνοῦντες. "Καὶ ῥομφαῖαι δίστομοι ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῶν. [η΄.] Τοῦ ποιῆσαι ἐκδίκησιν ἐν τοῖς ἔθνεσιν, ἐλεγμούς ἐν τοῖς λαοῖς." Οὐκ ἐναντίον τῇ ἀναπαύλῃ τὸ ἐν πολέμοις νικᾶν. Πάσης γὰρ ἀναπαύλης τὸ νικᾶν θυμηρὸν στερον. Προλέγει μὲντοι διὰ τούτων τὴν τῶν Μακκαβαίων ἀνδρίαν, ἣν χρῆσάμενοι, καὶ τοὺς πλησιοχώρους ἐχειρώσαντο, καὶ τοὺς Μακεδόνας κατηγωνίσαντο. θ'. "Τοῦ δῆσαι τοὺς βασιλεῖς αὐτῶν ἐν πέδαις, καὶ τοὺς ἐνδόξους αὐτῶν ἐν χειροπέδαις σιδηραῖς." Πολλὰ τοιαῦτα ὑπὲρ ἐκείνων κατορθῶσθαι ἢ ἱστορία διδάσκει, καὶ ῥάδιον τοῖς ἐντυχεῖν βουλομένοις τῆς προφητείας καταμαθεῖν τὴν ἀλήθειαν. ι'. "Τοῦ ποιῆσαι ἐν αὐτοῖς κρῖμα ἔγγραπτον." Ἄ γὰρ εἰς ἐκείνους ἐνδίκως εἰργάσαντο, ἀνάγραπτα γέγονα καὶ μέχρι τήμερον ἀείμνηστον αὐτῶν τὸ κλέος διέμεινε. Τοῦτο γὰρ ἐπήγαγε· "Δόξα αὕτη ἔσται πᾶσι τοῖς ὁσίοις αὐτοῦ." Μήτηρ γὰρ τῆς εὐκλείας ἢ ὁσιότης, καὶ οἱ ταύτης ἐργάται δι' αὐτὴν ἀοιδίμοι γίνονται.

ΕΡΜΗΝ. ΤΟΥ ΡΝ΄ ΨΑΛΜΟΥ.

α'. Ἀλληλούϊα, ἀλληλούϊα. Ἐπινίκιος καὶ οὗτος ὁ ὕμνος· προλέγει δὲ τὴν ἔσομένην πᾶσιν ἀνθρώποις θεογνωσίαν. β'. "Αἰνεῖτε τὸν Θεὸν ἐν τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ." Ἰκανὴ γὰρ ἀφορμὴ εἰς ὑμνωδίαν αὕτη." Εἰ γὰρ ἀπὸ 80.1996 φυτῶν, καὶ θηρίων, καὶ ἔρπετων, πρόφασιν εἰς εὐχαριστίαν λαβεῖν προσετάχθημεν, πολλῶ μᾶλλον εἰς τοὺς ἁγίους ἀφορᾶν, καὶ τὸν τούτων Θεὸν ἀνυμνεῖν δικαιοτέρον. Τίς γὰρ τὰ κατὰ τὸν μακάριον διδάσκόμενος Παῦλον, ἢ τὸν θεσπέσιον Πέτρον, ἢ τὸν θειότατον Ἰωάννην, ἢ τοὺς ἄλλους ἀποστόλους, ἢ τοὺς νικηφόρους μάρτυρας, ἢ τοὺς ἄλλους ἁγίους, ἢ τοὺς νῦν τῆς ἀρετῆς ἀθλητὰς, οὐ κινεῖ τὴν γλῶτταν εἰς ὑμνωδίαν τοῦ τοσαύτην τοῖς ἀνθρώποις τῶν ἀγαθῶν δωρησαμένου φοράν; "Αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν στερεώματι δυνάμεως αὐτοῦ." Ὁ δὲ Σύμμαχος οὕτως· Αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν στερεώματι τῷ ἀκαθαίρετῳ αὐτοῦ. Μόνος γὰρ στερρόν, καὶ ἀνώλεθρον, καὶ αἰώνιον ἔχει τὸ κράτος. γ'. "Αἰνεῖτε αὐτὸν ἐπὶ ταῖς δυναστείαις αὐτοῦ." Ἀρρήτα γὰρ τὰ διὰ τῶν ἁγίων αὐτοῦ διηνεκῶς καταρθούμενα. Αἰνεῖτε αὐτὸν κατὰ τὸ πλῆθος τῆς μεγαλοσύνης αὐτοῦ. "Ἔοικε τοῦτο τοῖς ἤδη παρ' ἡμῶν ἐρμηνευομένοις;" "Ὅτι τῆς μεγαλοσύνης αὐτοῦ οὐκ ἔστι πέρας." Ἀπειρον γὰρ αὐτοῦ, φησὶ, τὸ μέγεθος, ἀμέτρητος ἡ δύναμις· διὰ πάντα τοίνυν αὐτὸν ὑμνοῦντες διατελέσατε. δ'. "Αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν ἤχῳ σάλπιγγος." Ἰερατικὸν ἦν τοῦτο τὸ ὄργανον· οἱ ἱερεῖς γὰρ ἐχρῶντο ταῖς σάλπιγγι, τῶν ἐν Σινᾷ ὄρει γενομένων σαλπύγων ἀναμιμνήσκοντες. "Αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν ψαλτηρίῳ καὶ κιθάρᾳ. [έ', '.] Αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν τυμπάνῳ καὶ χορῷ· αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν χορδαῖς καὶ ὄργανῳ. Αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν κυμβάλοις εὐήχοις, αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν κυμβάλοις ἀλαλαγμοῦ." Τοῦτο οἱ Λευῖται πάλαι τοῖς ὄργανοις ἐχρῶντο ἐν τῷ θείῳ νεῶ τὸν Θεὸν ἀνυμνοῦντες· οὐκ ἐπειδὴ Θεὸς ἐτέρπετο τῇ τούτων ἡχῇ, ἀλλ' ἐπειδὴ τῶν γιγνομένων τὸν σκοπὸν ἀπεδέχετο. Ὅτι γὰρ ὡδαῖς καὶ κρούμασι τὸ θεῖον οὐκ ἐπιτέρπεται, ἀκούομεν αὐτοῦ λέγοντος Ἰουδαίοις· "Ἀπόστησον ἀπ' ἐμοῦ ἡχὸν ὡδῶν σου, καὶ φωνῆς ὀργάνων σου οὐκ ἀκούσομαι." Ταῦτα τοίνυν γίνεσθαι συνεχώρησε, τῆς τῶν εἰδώλων αὐτοῦ πλάνης ἀπαλλάξαι θελήσας. Ἐπειδὴ γὰρ φιλοπαίμονές τι νες ἦσαν, καὶ φιλογέλωτες, ταῦτα δὲ ἅπαντα ἐν τοῖς εἰδώλων ἐπετελεῖτο ναοῖς, συνεχώρησε ταῦτα, διὰ τούτων αὐτοῦ ἐφελκόμενος, καὶ τῇ ἐλάττονι βλάβῃ κωλύων τὴν μείζονα, καὶ διὰ τῶν ἀτελῶν προπαυδύων τὰ τέλεια. "Πᾶσα πνοὴ αἰνεσάτω τὸν Κύριον." Οὐκ Ἰουδαῖοι, μόνον, ἀλλὰ πάντες ἄνθρωποι. Οὐ γὰρ Ἰουδαίων Θεὸς μόνον, κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόστολον, ἀλλὰ καὶ ἐθνῶν. Ἐν μὲν οὖν τῷ ρ' καὶ μδ' ἔφη ψαλμῷ· "Εὐλογεῖτω πᾶσα σὰρξ τὸ ὄνομα τὸ ἅγιον αὐτοῦ." Ἐνταῦθα δὲ, "Πᾶσα πνοὴ αἰνεσάτω τὸν Κύριον." Οὔτε δὲ ἐκεῖ μόνην τὴν σάρκα, οὔτε ἐνταῦθα μόνην ἐκάλεσε τὴν πνοήν· ἀλλὰ καὶ δι' ἐκείνου καὶ διὰ τούτου, καὶ σώματι καὶ ψυχῇ ὑμνεῖν παρακελεύεται τὸν τῶν ὄλων Θεόν. Ἀξιάγαστον δὲ 80.1997 τῆς ὅλης τῶν ψαλμῶν πραγματείας τὸ τέλος, καὶ τῷ σκοπῷ τῆς προφητείας συμβαῖνον. Καὶ γὰρ ἡ προφητεία τοῖς ἔθνεσι κηρύττει τὴν σωτηρίαν, καὶ τῆς προφητείας τὸ τέλος τοῦ ταύτης τετυχηκότας ὑμνεῖν τὸν εὐεργέτην παρακελεύεται. Ἡμεῖς δὲ οὐ μόνον τῶν ῥημάτων ἀκούομεν, ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα θεωροῦμεν τὰ πράγματα. Ἐν ἐκάστη γὰρ καὶ πόλει, καὶ κώμῃ, καὶ ἀγροῖς, καὶ ἐν ἐσχατιαῖς, καὶ ὄρεσι, καὶ βουνοῖς, καὶ ἐν τῇ ἀοικήτῳ καὶ παντελῶς ἐρήμῳ, ὁ τῶν ὄλων ὑμνεῖται Θεός. Ἐγὼ δὲ τοὺς ἐντυγχάνοντας τῆδε τῇ βίβλῳ παρακαλῶ, εἰ μὲν εὖ καὶ καλῶς ἐρμηνεύεσθαι δόξειε, τὴν ἐκ τούτων ὠφέλειαν καρπώσασθαι. Εἰ δὲ που τῶν κεκρυμμένων τοῦ Πνεύματος οὐκ ἐφικόμεθα μυστηρίων, μὴ σφόδρα ἡμῖν ἐπιμέμψασθαι. Ἄ γὰρ εὐρεῖν ἠδυνήθημεν ἀφθόνως ἅπασιν προτεθείκαμεν, καὶ ἅ παρὰ τῶν Πατέρων ἐδιδάχθημεν, τοῖς μεθ' ἡμᾶς προσενεγκεῖν ἐσπουδάσαμεν. Καὶ τὸν μὲν πόνον ἡμεῖς ἠνεσχόμεθα, ἄπονον δὲ ἄλλοις ὠφέλειαν προσφέρομεν. Οὐδὲ ἀξιώ εὐχαῖς τὸν πόνον ἀμείψασθαι· ἵνα ταύταις ἐρειδόμενοι, προσθῶμεν τοῖς λόγοις τὰ ἔργα, καὶ τὸν ἐξ ἐκατέρων συγκείμενον μακαρισμὸν καρπώσασθαι. "Ὁ γὰρ ποιήσας, φησὶ, καὶ διδάξας, μέγας κληθήσεται ἐν τῇ

βασιλεία τῶν οὐρανῶν." Ἦς γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, μεθ' οὗ τῷ Πατρὶ δόξα πρέπει, σὺν τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.